

ספרי' - אוצר החסידים - ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן

מליובאוויטש

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

סניף אה"ק כפר חב"ד

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

ה'י' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

סדר הנחת תפילין

אף על פי שיכולים להניח תפילין במשך כל היום כולו (מנץ החמה, או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין הוא בזמן תפילת שחרית, כמנהג ישראל שמניחים תפילין ומתפללים בהם. (משיחת י"א שבט תשכ"ח)

וְאֶהְבֶּתְךָ אֶת יְיָ אֱלֹהֶיךָ, בְּכָל לְבָבְךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל מְאֹדְךָ. וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְךָ הַיּוֹם, עַל לְבָבְךָ. וְשָׁנַנְתָּם לְבָנְיֶךָ וּדְבַרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלִכְתְּךָ בַּדֶּרֶךְ וּבְשֹׁכְבְךָ וּבְקוּמְךָ. וְקִשְׁרַתָּם לְאוֹת עַל יָדְךָ, וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֶיךָ. וְכִתַּבְתָּם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. וְהָיָה אִם שָׁמַעַתְּ שְׁמִעוּ אֶל מְצוֹתַי, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּה אֲתָכֶם הַיּוֹם, לְאֶהְבֶּתְךָ אֶת יְיָ אֱלֹהֶיכֶם וּלְעַבְדּוֹ, בְּכָל לְבַבְכֶם וּבְכָל נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מִטֶּר אֲרֻצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרֵה וּמְלַקֵּשׁ, וְאִסַּפְתִּי דָגְנְךָ וְתִירְשְׁךָ וּיְצִהְרְךָ. וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשַׁדְךָ לְבַהֲמֹתֶךָ, וְאִכְלָתָ וּשְׂבַעְתָּ. הַשְּׁמַרְוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם, וְסָרְתֶם וְעִבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְחָרָה אַף יְיָ בְּכֶם וְעָצַר אֶת הַשְּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מִטֶּר וְהָאֲדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ, וְאִבַּדְתֶּם מְהֵרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטְּבָחָה אֲשֶׁר יְיָ נָתַן לָכֶם. וְשָׁמַתֶּם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהֵי עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם, וְקִשְׁרַתֶּם אֹתָם לְאוֹת עַל יְדֵכֶם וְהָיוּ לְטוֹטְפֹת בֵּין עֵינֵיכֶם. וְלִמְדַתֶּם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלִכְתְּךָ בַּדֶּרֶךְ וּבְשֹׁכְבְךָ וּבְקוּמְךָ. וְכִתַּבְתָּם עַל מְזוֹזוֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. לְמַעַן יִרְבוּ יְמֵיכֶם וְיִמֵי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְיָ לְאַבְרָהָם לֵאמֹר, לְתַת לָהֶם, בְּיָמֵי הַשְּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ. וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר, דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל כְּנָפֵי בְגָדֵיהֶם לְדֹרֹתָם, וְנָתַנוּ עַל צִיצִית הַכְּנָף, פְּתִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית, וּרְאִיתֶם אֹתוֹ, וּזְכַרְתֶּם אֶת כָּל מְצוֹת יְיָ, וְעָשִׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא תִתְּרוּ אַחֲרָי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אִתְּם זָנִים אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וְעָשִׂיתֶם אֶת כָּל מְצוֹתַי, וְהִייתֶם קֹדְשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם. אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֲתָכֶם, מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהוֹיֹת לָכֶם לֵאלֹהִים, אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם (אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם) אָמֵן.

נכון לומר קודם התפילה:

תְּרִינִי מִקְבַּל עָלַי מְצוֹת עֲשֵׂה שֶׁל וְאֶהְבֶּת לְרַעַךְ פְּמוֹךְ
מצוה להתפלל בתפילין את כל תפילת שחרית כולל שיעור תהלים כפי שמתחלק לימי החודש.

יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שִׁיבֵנָה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתַן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתְךָ. אֲךָ צְדִיקִים יוֹדוּ לְשִׁמְךָ יִשְׂבּוּ יִשְׂרָאֵל אֶת פְּנֶיךָ.

טוב להרגיל עצמו לומר ... נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:
מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מֶלֶךְ חַי וְקַיִם שֶׁהַחֲרוּתָ בִּי נִשְׁמַתִּי בְּחַמְלָה. רַבָּה אֱמוּנָתְךָ.

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך לזוהר בה מאד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך.
בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוְּנוּנוּ עַל דְּבָרֵי תוֹרָה:

וְהַעֲרַב נָא יְיָ אֱלֹהֵינוּ אֶת־דְּבָרֵי תוֹרָתְךָ בְּפִינוּ, וּבְפִי כָל־עַמּוּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, וְנִהְיֶה אֲנַחְנוּ וְצִאֲצָאֵינוּ, וְצִאֲצָא כָל־עַמּוּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, בְּלִנּוּ יוֹדְעֵי שְׁמֶךָ וְלוֹמְרֵי תוֹרָתְךָ לְשִׁמְחָה. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, הַמְּלַמֵּד תוֹרָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל: בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר פָּחַר בְּנוּ מִכָּל הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, נֹתֵן הַתּוֹרָה:

וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו לֵאמֹר כֹּה תִּבְרְכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲמֹר לָהֶם: יִבְרַכְךָ יְהוָה וְיִשְׁמְרְךָ: יָאֵר יְהוָה | פְּנֵיו אֵלֶיךָ וַיַּחַדְךָ: יִשְׂאֵל יְהוָה | פְּנֵיו אֵלֶיךָ וַיִּשֶׂם לְךָ שְׁלוֹם: וְשָׂמוּ אֶת־שְׁמִי עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֲנִי אֲבָרְכֶם:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שרירי הקיבורת של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף.

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוְּנוּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִלִּין:

הברכה השנייה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין שלייד לשלי־ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוְּנוּנוּ עַל מְצוֹת תְּפִלִּין:

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, יְיָ אֶחָד: בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלֻכּוֹתָו לְעוֹלָם וָעֵד:

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חוקי - חמשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ולמור בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת־צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לבד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מהוריו או שקיבל כפרס ... שבתן יכול היה לקנות חיי נפש, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושיתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשית־תוכות "לה") בצירוף שם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בחדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החרד כולו ויחפך ל"חרד ובית של צדקה".

קמו.

תפילה על אריכות הגלות שעשה למען שמו שלא יחלל:

א לא לָנוּ | יְהוָה לֹא-לָנוּ כִּי-לִשְׁמֹךְ תָּן כְּבוֹד עַל-חֲסִדְךָ עַל-אֲמֹתֶךָ: ב לָמָּה יֹאמְרוּ הַגּוֹיִם
 אִי-הָיָא אֱלֹהֵיהֶם: ג וְאֵלֵהֵינוּ בַשָּׁמַיִם כָּל אֲשֶׁר-חֲפִץ עָשָׂה: ד עֲצִיבֵיהֶם כֶּסֶף וְזָהָב מְעֵשָׂה
 יְדֵי אָדָם: ה פֶּה-לָהֶם וְלֹא יִדְבְּרוּ עֵינֵי לָהֶם וְלֹא יֵרְאוּ: ו אֲזִינִים לָהֶם וְלֹא יִשְׁמְעוּ אָף לָהֶם
 וְלֹא יִרְחֹנוּ: ז יְדִיהֶם | וְלֹא יִמְשֹׁן רַגְלֵיהֶם וְלֹא יִחַלְכוּ לֹא-יִהְיֶהוּ בְּגִרּוֹנָם: ח כַּמּוֹהֵם יִהְיוּ
 עֹשִׂיהֶם כָּל אֲשֶׁר-בִּטְחָ בָהֶם: ט יִשְׂרָאֵל בִּטְחוּ בִיהוָה עֲזָרָם וּמִגֹּנָם הוּא: י בֵּית אֱהֲרֹן בִּטְחוּ
 בִיהוָה עֲזָרָם וּמִגֹּנָם הוּא: יא יֵרְאֵי יְהוָה בִּטְחוּ בִיהוָה עֲזָרָם וּמִגֹּנָם הוּא: יב יְהוָה זָכְרָנוּ יִבְרַךְ
 יִבְרַךְ אֶת-בֵּית יִשְׂרָאֵל יִבְרַךְ אֶת-בֵּית אֱהֲרֹן: יג יִבְרַךְ יֵרְאֵי יְהוָה תְּקַטְנִים עִם-הַגְּדֹלִים: יד יִסַּף
 יְהוָה עֲלֵיכֶם עֲלֵיכֶם וְעַל-בְּנֵיכֶם: טו בְּרוּכִים אַתֶּם לַיהוָה עֲשֵׂה שָׁמַיִם וָאָרֶץ: טז הַשָּׁמַיִם
 שָׁמַיִם לַיהוָה וְהָאָרֶץ נָתַן לְבְנֵי-אָדָם: יז לֹא הִמְתִּים יְהַלְלוּיָהּ וְלֹא כָל-יְרֵדֵי דוּמָה:
 יח וַיִּאֲנַחְנוּ | נִבְרַךְ יְהִי מַעֲתָה וְעַד-עוֹלָם הַלְלוּיָהּ:

קמו.

שבחים גדולים להקדוש־בברוך־הוא והיאך דוד אמר בדין הוא לאהוב אותו על כל הטובות שעשה לו כמה ניסים ואינו יודע מה גמול ישלם לו שאי אפשר להשיב לו על כל
 הגמול שעשה עמו:

א אֶהְבֹּתִי כִי-יִשְׁמַע | יְהוָה אֶת-קוֹלִי תַחֲנוּנֵי: ב כִּי-הִטָּה אָזְנוֹ לִי וּבִימֵי אַקְרָא: ג אֶפְפוּנֵי |
 חֲבַל־מָוֶת וּמִצְרֵי שָׂאוֹל מִצְאוּנֵי צָרָה וַיִּגֹּן אֶמְצָא: ד וּבִשְׁם-יְהוָה אֶקְרָא אָנָּה יְהוָה מַלְטָה
 נַפְשִׁי: ה חַנּוּן יְהוָה וְצַדִּיק וְאֵלֵהֵינוּ מֵרַחֵם: ו שֹׁמֵר פֶּתָאִים יְהוָה דַּלְתֵי וְלִי יְהוֹשִׁיעַ: ז שׁוֹכֵן
 גַּפְשִׁי לְמִגְוָחֵיכִי כִי-יְהוָה גָּמַל עֲלֵיכִי: ח כִּי חִלַּצְתָּ נַפְשִׁי מִמָּוֶת אֶת-עֵינֵי מִן-דַּמְעָה אֶת-רַגְלִי
 מִדָּחִי: ט אֶתְחַלֵּף לִפְנֵי יְהוָה בְּאַרְצוֹת הַחַיִּים: י הֵאֲמַנְתִּי כִּי אֲדַבֵּר אֲנִי עֲנִיתִי מְאֹד: יא אֲנִי
 אֶמְרָתִי כַחֲפוּז כָּל-הָאָדָם כּוֹזֵב: יב מָה-אֲשִׁיב לַיהוָה כָּל-תַּגְּמוּלוֹתַי עָלַי: יג כּוֹס-יִשׁוּעוֹת אֶשָּׂא
 וּבִשְׁם יְהוָה אֶקְרָא: יד נִדְרֵי לַיהוָה אֲשַׁלֵּם נִגְדָה-נָּא לְכָל-עַמּוֹ: טו יָקָר בְּעֵינֵי יְהוָה הַפְּוֹתָה
 לַחֲסִידָיו: טז אָנָּה יְהוָה כִּי-אֲנִי עֲבַדְךָ אֲנִי-עֲבַדְךָ בֵּן-אֲמֹתֶךָ פִּתְחַת לְמוֹסְרֵי: יז לָךְ אֲזַבַּח זִבְחַ
 תּוֹדָה וּבִשְׁם יְהוָה אֶקְרָא: יח נִדְרֵי לַיהוָה אֲשַׁלֵּם נִגְדָה-נָּא לְכָל-עַמּוֹ: יט בַּחֲצֹצְרוֹת | בֵּית
 יְהוָה בְּתוֹכְכִי יְרוּשָׁלַם הַלְלוּיָהּ:

ב"ה. נוסח המברק שהואיל כ"ק אדמו"ר שליט"א

לשלוח לאנ"ש שי' בכל מרחבי תבל

לקראת י"ב-י"ג תמוז, ה'תשכ"ה

התוועדות פועלות ולהמשיכן בכל השנה ובברכת חג הגאולה.

מפתח כללי

- (א) סדר הנחת תפילין ..... ב
- (ב) מזמורי תהלים קטו, קטז ..... ג
- (ג) מאמר ד"ה מי מנה עפר יעקב
יום ב' פרשת בלק, י"ב תמוז, ה'תשכ"ה ..... ה
- (ד) מאמר ד"ה וידבר הוי' אל משה לאמר שבת פרשת
פינחס, מברכים החדש מנחם-אב, ה'תשכ"ה ..... כג
- (ה) שיחת יום ב' פרשת בלק,
י"ב תמוז, ה'תשכ"ה ..... כז
- (ו) שיחת שבת פרשת פינחס,
מברכים החדש מנחם-אב, ה'תשכ"ה ..... נ
- (ז) משיחות יום ג' פרשת פינחס, י"ז תמוז (יהפך
לשמחה) ושי"פ פינחס, כ"א תמוז, ה'תשי"ג ..... נב
- (ח) לקוטי שיחות פרשת פינחס כרך יח ..... סד
- (ט) ילקוט לוי יצחק על התורה לכ"ק הרה"ג הרה"ח
המקובל ר' לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל ..... סט
- (י) ילקוט גאולה ומשיח – פרשת פינחס ..... עא
- (יא) שיעורי חומש יומי לשבוע פרשת פינחס ..... עב
- (יב) שיעורי תהלים לשבוע פרשת פינחס ..... ק
- (יג) שיעורים בספר התניא (מוגה)
לשבוע פרשת פינחס ..... קא
- (יד) לוח "היום יום" לשבוע פרשת פינחס ..... קיב
- (טו) הלכה יומית לעיון ברמב"ם ..... קיד
- שיעורי רמב"ם**
- (טז) – ג' פרקים ליום לשבוע פרשת פינחס ..... קיז
- (יז) – פרק אחד ליום לשבוע פרשת פינחס ..... קעב
- (יח) – ספר המצוות לשבוע פרשת פינחס ..... קפט
- (יט) נביאים וכתובים
ישעיה פרק כח, איוב פרק ה ..... קצא
- (כ) משניות – מסכת כלאים
ביאור קהתי ..... קצג
- (כא) עין יעקב מסכת סוכה ..... רא
- (כב) מסכת בבא קמא עם ביאורים
מדף מז עד דף נג ..... רב
- מתורת רבותינו נשיאי חב"ד:**
- (כג) שולחן ערוך הלכות שבת עם הערות וציונים
אדמו"ר הזקן ..... רלא
- (כד) שולחן ערוך הלכות שבת
לפי לוח רב יומי אדמו"ר הזקן ..... רלא
- (כה) לקוטי תורה
אדמו"ר הזקן ..... רלד
- (כו) שערי תשובה
אדמו"ר האמצעי ..... רלה
- (כז) מאמרי הצ"צ – מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרט"ו
אדמו"ר ה"צצמח צדק" ..... רלו
- (כח) תורת שמואל תרל"ב
אדמו"ר מוהר"ש ..... רלז
- (כט) שיעורים בהמשך המאמרים – תער"ב
אדמו"ר מוהר"ש"ב ..... רלז
- (ל) ספר המאמרים קונטרסים חלק א
אדמו"ר מוהר"יי"צ ..... רלט
- (לא) ספר השיחות הישי"ת-תש"א בלה"ק
אדמו"ר מוהר"יי"צ ..... רלט
- (לב) אגרות קודש
אדמו"ר מוהר"יי"צ ..... רמא
- (לג) פרקי אבות פרק ו ..... רמב
- (לד) חומש לקריאה לציבור לשבת פרשת פינחס ..... רמג
- (לה) לוח זמנים לשבוע פרשת פינחס ..... רנד
- (לו) סדר מצות הדלקת נרות לערב שבת קודש ..... רנה

ביאור בדרך אפשר

1 מי מנה עפר יעקב ומספר את רבע ישראל¹. וצריך להבין²
 2 את משמעות הדבר מה שכתוב פסוק זה נחלק לשני ענינים שונים,
 3 ענין האחד שקשור עם יעקב ועל כך נאמר "מי מנה עפר יעקב",
 4 וענין השני שקשור עם ישראל ועל כך נאמר "ומספר את רובע
 5 ישראל".

ביאור בדרך אפשר

44 (ב) ויבן המענה לשאלות ולדיוקים האמורים בפסוק זה בהקדים באור
 45 המשמעות הפנימית של החלוק ההבדל בין "יעקב" ל"ישראל",
 46 פירוץ ש"יעקב" הוא מלשון "ידו אחזת בעקב"⁴, והינו
 47 שזוהי מדרגה נמוכה כשם שהעקב הוא חלק נמוך בגוף האדם, וכך
 48 השם "יעקב" מתייחס לדרגה נמוכה

בס"ד. יום ב' פרשת בלק, י"ב
תמוז, ה'תשכ"ה
(הנחה בלתי מוגה)

1 מי מנה עפר יעקב ומספר את רבע ישראל.¹
 2 וצריך להבין² מה שכתוב זה נחלק לשני
 3 ענינים, ענין האחד שקשור עם יעקב, וענין
 4 השני שקשור עם ישראל. גם צריך להבין מדוע
 5 נאמר ומספר גו', הרי הפירוש הפשוט בכתוב
 6 הוא מי יכול למנות את "עפר יעקב", ומי יכול
 7 למנות את "רבע ישראל" (שהתבות "מי מנה"
 8 קאי גם על "רבע ישראל"), והינו, שפנות
 9 הכתוב להדגיש שאין מספר
 10 "לעפר יעקב" ו"רובע ישראל" כי הם
 11 רבים מאד, ואם כן הוה לה-
 12 למימר היה לו - לפסוק - לומר
 13 (בקיצור) "מי מנה עפר
 14 יעקב ורבע ישראל", ולמה
 15 נאמר "ומספר את רבע
 16 ישראל", והשאלה כפולה, מדוע
 17 נאמרה המילה "ומספר" והרי לכאורה
 18 היא מיותרת, ומדוע נאמרה מילה
 19 שכפשות משמעותה היא "מספר"
 20 בעוד שתוכן הפסוק הוא שאין מספר?
 21 וגם צריך להבין מה שכתוב
 22 ב'מדרש רבה' שיר-השירים
 23 על הפסוק³ אל גנת אגוז
 24 ורדתי, מה אגוז זה - השק
 25 מלא אגוזים בידך, אמה
 26 נתנו לתוכו כמה שומשמים
 27 כמה אגוזים בידך, אמה
 28 נתנו לתוכו כמה שומשמים
 29 כמה אגוזים בידך, אמה
 30 נתנו לתוכו כמה שומשמים
 31 כמה אגוזים בידך, אמה
 32 נתנו לתוכו כמה שומשמים
 33 כמה אגוזים בידך, אמה
 34 נתנו לתוכו כמה שומשמים
 35 כמה אגוזים בידך, אמה
 36 נתנו לתוכו כמה שומשמים
 37 כמה אגוזים בידך, אמה
 38 נתנו לתוכו כמה שומשמים
 39 כמה אגוזים בידך, אמה
 40 נתנו לתוכו כמה שומשמים
 41 כמה אגוזים בידך, אמה
 42 נתנו לתוכו כמה שומשמים
 43 כמה אגוזים בידך, אמה

49 בעם ישראל, ו"ישראל" הוא על
 50 שם "שרית עם אלקים ועם
 51 אנשים"⁵, שזוהי מדרגה
 52 געילית כי "שרית" הוא לשון שורה
 53 וגדולה, כמו שר ומושל. ולכן
 54 מצינו בתורה ש"יעקב" הוא
 55 השם שבו נקראים בני
 56 ישראל על דרך הרגיל כשהם
 57 במעמד ומצב רגיל ולא מיוחד, מה-
 58 שאין-כן "ישראל" הוא
 59 השם שמורה על שלמות
 60 וגדולה מיוחדת.
 61 וכשם שהדברים אמורים
 62 בנוגע לכללות הקומה
 63 השלמה דכל בני ישראל,
 64 כמצאיות אחת כללית (הנקראת
 65 'קומה', כמו אדם שלמותו היא
 66 בעצירת כל קומתו יחד ולא רק חלק
 67 מאבריו) כן הוא גם בכל אחד
 68 מישראל בפרט כחיד, בכל
 69 נשמה של כל יהודי, שגם בכל יחיד
 70 יש "יעקב" ויש "ישראל", היינו
 71 שישנו חלק הנשמה שנקרא
 72 בשם "יעקב", שזוהי העקב
 73 והרגל החלק הנחות, שבנשמה,
 74 כשם שהעקב והרגל הם החלק הנחות
 75 בגוף, וישנו גם חלק הנשמה

19 (ב) ויבן בהקדים באור החלוק בין "יעקב"
 20 ל"ישראל", פירוץ ש"יעקב" הוא מלשון "ידו אחזת בעקב"⁴,
 21 והינו שזוהי מדרגה נמוכה, ו"ישראל" הוא על שם "שרית עם אלקים ועם
 22 אנשים"⁵, שזוהי מדרגה געילית. ולכן מצינו בתורה ש"יעקב" הוא השם שבו
 23 נקראים בני ישראל על דרך הרגיל, מה-שאין-כן "ישראל" הוא השם שמורה
 24 על שלמות. וכשם שהדברים אמורים בנוגע לכללות הקומה השלמה דכל
 25 בני ישראל, כן הוא גם בכל אחד מישראל, בכל נשמה, שישנו חלק הנשמה
 26 שנקרא בשם "יעקב", שזוהי העקב והרגל שבנשמה, וישנו גם חלק הנשמה

6 גם צריך להבין דבר נוסף בפסוק
 7 זה מדוע נאמר ומספר גו',
 8 הרי הפירוש הפשוט בכתוב
 9 הוא מי יכול למנות את
 10 "עפר יעקב", ומי יכול
 11 למנות את "רבע ישראל"
 12 והרי הם רבים כל-כך שאי-אפשר
 13 לספור אותם (שהתבות המילים
 14 הראשונות בפסוק "מי מנה"
 15 שפירושו מי יכול לספור קאי
 16 מכוונות גם על "רבע
 17 ישראל"), והינו, שפנות
 18 הכתוב להדגיש שאין מספר
 19 "לעפר יעקב" ו"רובע ישראל" כי הם
 20 רבים מאד, ואם כן הוה לה-
 21 למימר היה לו - לפסוק - לומר
 22 (בקיצור) "מי מנה עפר
 23 יעקב ורבע ישראל", ולמה
 24 נאמר "ומספר את רבע
 25 ישראל", והשאלה כפולה, מדוע
 26 נאמרה המילה "ומספר" והרי לכאורה
 27 היא מיותרת, ומדוע נאמרה מילה
 28 שכפשות משמעותה היא "מספר"
 29 בעוד שתוכן הפסוק הוא שאין מספר?
 30 וגם צריך להבין מה שכתוב
 31 ב'מדרש רבה' שיר-השירים
 32 על הפסוק³ אל גנת אגוז
 33 ורדתי, מה אגוז זה - השק
 34 מלא אגוזים בידך, אמה
 35 נתנו לתוכו כמה שומשמים
 36 כמה אגוזים בידך, אמה
 37 נתנו לתוכו כמה שומשמים
 38 כמה אגוזים בידך, אמה
 39 נתנו לתוכו כמה שומשמים
 40 כמה אגוזים בידך, אמה
 41 נתנו לתוכו כמה שומשמים
 42 כמה אגוזים בידך, אמה
 43 נתנו לתוכו כמה שומשמים
 44 כמה אגוזים בידך, אמה
 45 נתנו לתוכו כמה שומשמים
 46 כמה אגוזים בידך, אמה
 47 נתנו לתוכו כמה שומשמים
 48 כמה אגוזים בידך, אמה
 49 נתנו לתוכו כמה שומשמים
 50 כמה אגוזים בידך, אמה
 51 נתנו לתוכו כמה שומשמים
 52 כמה אגוזים בידך, אמה
 53 נתנו לתוכו כמה שומשמים
 54 כמה אגוזים בידך, אמה
 55 נתנו לתוכו כמה שומשמים
 56 כמה אגוזים בידך, אמה
 57 נתנו לתוכו כמה שומשמים
 58 כמה אגוזים בידך, אמה
 59 נתנו לתוכו כמה שומשמים
 60 כמה אגוזים בידך, אמה
 61 נתנו לתוכו כמה שומשמים
 62 כמה אגוזים בידך, אמה
 63 נתנו לתוכו כמה שומשמים
 64 כמה אגוזים בידך, אמה
 65 נתנו לתוכו כמה שומשמים
 66 כמה אגוזים בידך, אמה
 67 נתנו לתוכו כמה שומשמים
 68 כמה אגוזים בידך, אמה
 69 נתנו לתוכו כמה שומשמים
 70 כמה אגוזים בידך, אמה
 71 נתנו לתוכו כמה שומשמים
 72 כמה אגוזים בידך, אמה
 73 נתנו לתוכו כמה שומשמים
 74 כמה אגוזים בידך, אמה
 75 נתנו לתוכו כמה שומשמים
 76 כמה אגוזים בידך, אמה

(1) פרשתנו (בלק) כג, י"ד. (2) ראה גם רד"ה מי מנה העת"ר (המשך תער"ב ח"ב ע' א'נג). (3) שח"ש ו, יא. (4) תולדות כה, כו. (5) וישלח לב, כט.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

41 זָה הַנִּשְׁמָה מֵאִירָה בַּיְהוּדֵי הַרְי הוּא כֹל אֶחָד וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל כְּמִלְאָה
 42 עֲנִינֵי שְׁלִיחוֹתוֹ הַתְּפִקִּיד שֶׁל נִשְׁמָתוֹ שֶׁבִשְׂבִילוֹ הֵיא יִרְדָּה וְנִתְלַבְּשָׁה בְּגוֹף
 43 גַּשְׁמִי בְּעִלְמָא דִּין כְּעוֹלָם הַזֶּה.
 44 אָמְנָם, עֲבוּדָה זֹו שֶׁהָאֵדָם עוֹבֵד אֶת ה' כְּעוֹלָם הַזֶּה עַל יְדֵי שְׁאוּר נִשְׁמָתוֹ
 45 יֵאִיר בְּגוֹפוֹ וַיְחַדְּרוּ בְּכֹל מִצִּיאוֹתוֹ הֵיא
 46 בְּאוֹפֵן שֶׁל עֵמֶל וַיִּגְיֵעָה, אָלָא
 47 שְׁהַמְלָאכָה צְרִיכָה לְהִיּוֹת
 48 לְלֹא אָנֹן עוֹל וְעוֹן, וְזָהוּ "לֹא
 49 הַבֵּיט אָנֹן בְּיַעֲקֹב" הֵיינו
 50 ש"עֵקֶב" מִמְלֵא אֶת שְׁלִיחוֹתוֹ וְעוֹשָׂה
 51 אֶת מְלֻאכְתּוֹ לְלֹא "אוֹן" (אָבֵל עֲדִין
 52 אֵין זָה בְּאוֹפֵן שֶׁ"לֹא רָאָה
 53 עֵמֶל" וְאִדְרָבָה, הַעֲבוּדָה הַזֹּו חַיִּיבֵת
 54 עֵמֶל וַיִּגְיֵעָה גְדוֹלָה). אָף עַל-יְדֵי
 55 הַעֲבוּדָה דִּימִי הַחֹל שְׁכּוּכָה
 56 כְּעֵמֶל וַיִּגְיֵעָה בְּאֵים לְיוֹם הַשַּׁבָּת,
 57 כְּמֵאֲמַר רַבּוּתֵינוּ ז"ל¹¹ מִי
 58 שֶׁשָּׁרַח בְּעֶרְבֵי שַׁבָּת יֵאֲכַל
 59 בְּשַׁבָּת וְזוֹה מוֹבֵן שֶׁגַם כְּעִבּוּדָה
 60 הַרוּחָנִית הַנְּפִשִׁית, הַעֲבוּדָה בִּימֵי הַחֹל
 61 הֵיא חֲנֵה לְעִבּוּדֵת ה' בְּיוֹם הַשַּׁבָּת,
 62 שְׁהוּא יוֹם מְנוּחָה מֵהַעִסּוּקִים
 63 כְּעִנִּינֵי הַעוֹלָם הַזֶּה, וְאָסוּר
 64 בְּמִלְאכָה כְּאִמּוֹר שֶׁבִשְׁבַת יֵשׁ לְהִנְעֹעַ
 65 וְלִשְׁבּוֹת מִכֹּל ל"ט הַמְּלֻאכּוֹת, וְלִכְנֹן
 66 אֵין בּוֹ בְּיוֹם הַשַּׁבָּת נְתִינֵת מְקוֹם
 67 לְעִנֵּן שֶׁל עֵמֶל (לֹא רַק שְׂאִין
 68 בּוֹ אָנֹן שְׁהוּא חֲטָא וְעוֹן אֵלֵא אֵין בּוֹ
 69 אִפִּילוֹ עֵמֶל וַיִּגְיֵעָה), וְזָהוּ "וְלֹא
 70 רָאָה עֵמֶל בְּיִשְׂרָאֵל" וְנִמְצָא
 71 שֶׁגַם בַּפְּסוּקֵי זֶה יֵשׁ חִלּוּקָה מֵעִין
 72 הָאִמּוֹר, עִבּוּדֵת ה' בִּימֵי הַחֹל, חַיִּינֵת
 73 "עֵקֶב" ("לֹא הַבֵּיט אוֹן בֵּיעֵקֶב")
 74 וְעִבּוּדֵת ה' בְּיוֹם הַשַּׁבָּת, חַיִּינֵת יִשְׂרָאֵל
 75 ("לֹא רָאָה עֵמֶל בִּישְׂרָאֵל").
 76 וְכִינֹן שְׁבִיּוֹם הַשַּׁבָּת צְרִיכָה
 77 לְהִיּוֹת הַהֲנַהֲגָה בְּאוֹפֵן אַחֵר
 78 לְגַמְרֵי מֵאִשֶׁר הַהֲנַהֲגָה בִּימֵי הַחֹל,
 79 לְכֹן הַמְּעַבֵּר מִימֵי הַחֹל לְיוֹם הַשַּׁבָּת הוּא עַל-יְדֵי הַטְּבִילָה
 80 כְּמִקּוּוֹה טַהֲרָה בְּעֶרְבֵי שַׁבָּת¹², שְׁהוּא הַחוּסֵן הַפְּנִימִי שֶׁל הַטְּבִילָה עֲנִין

1 שְׁנִקְרָא בְּשֵׁם "יִשְׂרָאֵל", אוֹתִיּוֹת "לִי רֹאשׁ"⁶, שְׁזָהוּ הָרֹאשׁ
 2 הַחֵלֶק הַעֲלִיּוֹן וְהַנְּעִלָה שְׁבִנְשָׁמָה, כְּשֶׁם שֶׁהָרֹאשׁ הוּא הַחֵלֶק הַעֲלִיּוֹן וְהַנְּעִלָה
 3 בְּגוֹף.
 4 וְכַמוֹ-כֵּן כְּשֶׁם שֶׁיֵשׁ הַבְּדֵל בְּעַם יִשְׂרָאֵל כְּלָל וּבְכָל אֶחָד כְּפִרַט בֵּין "עֵקֶב"
 5 וְיִשְׂרָאֵל, כִּי יֵשׁ חִלּוּקֵי הַבְּדֵל מֵעִין
 6 זֶה כְּכֹל נְשָׁמָה פִּרְטִית, בֵּין יְמֵי
 7 הַחֹל שֶׁכַּהֵם הַנִּשְׁמָה נִמְצָאֵת בְּמִצַּב
 8 נְחוּת יַחֲסִית לְיְמֵי הַשַּׁבָּת שֶׁכַּהֵם
 9 הַנִּשְׁמָה נִמְצָאֵת בְּמִצַּב נְעִלָה, כְּמִבְּאֵר
 10 בְּאִרְוֶכָה בְּלִקּוּטֵי תוֹרָה,
 11 לְאִדְמוּרֵי הַזֶּקֶן בְּפִרְשֵׁתוֹ⁷ פִּרְשֵׁת
 12 בִּלְקֵי בְּפִירוּשׁ הַפְּתוּב⁸ הָאִמּוֹר
 13 כְּנִבְוֹאֵת בְּלַעַם לֹא הַבֵּיט הַקְּדוּשׁ-
 14 בְּרוּךְ-הוּא אָנֹן בְּיַעֲקֹב וְלֹא רָאָה
 15 עֵמֶל בְּיִשְׂרָאֵל, שֶׁ"לֹא הַבֵּיט
 16 אָנֹן בְּיַעֲקֹב" קָאֵי מְכוּוֹן עַל יְמֵי
 17 הַחֹל, שְׁבִיּוֹם יֵשׁ עֲנִין
 18 הַמְּלָאכָה וְהַעִסּוּק כְּעִנִּינֵי הַעוֹלָם
 19 הַזֶּה הַגַּשְׁמִי, כְּמוֹ שְׁפָתוֹב⁹ שֶׁשֵּׁת
 20 יְמֵים תַּעֲשֶׂה מְלָאכָה, בְּל"ט
 21 מְלָאכּוֹת הַמְּנוּיֹת בְּמִשְׁנֵה, מֵהֵם
 22 צְרִיךְ לִשְׁבּוֹת בְּיוֹם הַשַּׁבָּת, דְּעוֹבְדֵין
 23 דְּחֹל, מְלָאכּוֹת שֶׁל מְעַשֵׂי חוּל
 24 שְׁעוֹסְקִים כְּעִנִּינֵי הַעוֹלָם,
 25 עוֹלָם הַזֶּה הַתְּחַתּוֹן שְׁהוּא הַעוֹלָם
 26 הַתְּחַתּוֹן בִּיחֹר מִבֵּין כֹּל הַעוֹלָמוֹת
 27 שְׂאִין עוֹלָם תְּחַתּוֹן לְמִטָּה
 28 הַיְמָנּוֹ, וְכַמִּילָא כְּאִשֶׁר עוֹסְקִים
 29 כְּעִנִּינֵי הַעוֹלָם הַתְּחַתּוֹן וְהַנְּחוּת בִּיחֹר
 30 נִמְצָאִים בְּמִדְרָגָה נְחוּתָה
 31 שְׁנִקְרָאֵת בְּשֵׁם עֵקֶב וְרָגֵל
 32 חַיִּינֵת "עֵקֶב", אָלָא שְׁבוֹ כְּתוּךְ גּוֹף
 33 גַּשְׁמִי הַנִּמְצָא כְּעוֹלָם הַזֶּה הַגַּשְׁמִי
 34 נִמְשָׁקֵת הַנְּשָׁמָה הָאֱלוּקִית
 35 הַרוּחָנִית, וְכַנְּשָׁמָה גּוֹפָא עֲצֻמָּה
 36 נִמְשָׁף וְיוֹרֵד וּמִתְגַּלָּה הַיְיִ"ד
 37 הָאֱלוּקוֹת הַרוּחָנִית הַעֲלִיּוֹנָה
 38 מְלַמְעֵלָה, וְחוֹדֵר עַד הָעֵקֶב
 39 הַחֵלֶק הַנְּחוּת בִּיחֹר בְּגוֹף שְׂאֵף הוּא נִעֲשֶׂה חֲדוּר כְּאִמּוֹר הַנִּשְׁמָה, שְׁזָהוּ עֲנִין
 40 "יַעֲקֹב" (יְיִ"ד עֵקֶב¹⁰ הַחִיבוּר בֵּין הַנִּשְׁמָה, יְיִ"ד, וְהַגּוֹף, עֵקֶב), וְכַכֵּן

(6) שער הפסוקים להאריז"ל וישלח לב, כט. ספר הליקוטים להאריז"ל ויחי מז, כח. לקו"ת שלח מת, ב ואילך. סהמ"צ להצ"צ טו, ב - בשם הזהר. (7) בלק עב, ב. שם, ג ואילך. (8) פרשתנו כג, כא. (9) ויקהל לה, ב. (10) פרדס שער כג (שער ערכי הכינויים) בערכו. עץ חיים שער ג (שער סדר האצילות) פ"ב. תו"א ויצא כא, א. ובכ"מ. (11) ע"ז ג, א. (12) ראה פע"ח שער השבת פ"ג. הובא בסד"ה מי מנה הנ"ל (שם ע' א'ס).

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 הַבְּטוּל (טְבֵלָה אוֹתִיּוֹת הַבְּטָל¹³) של גֵּדְרֵי הַמְצִיאוֹת שֶׁל הָאָדָם,
2 הַיְנֵנוּ, שְׁמֵתִבְטַל צִיּוֹר הַדָּגִם וְהַתְּבִנִּית, הַיְנֵנוּ הַגֵּדְרִים שֶׁל מְצִיאוֹת
3 הָאָדָם כְּפִי שֶׁהוּא בִּימֵי הַחֹל, וְנַעֲשֶׂה צִיּוֹר חֲדָשׁ הָאָדָם הוֹפֵן
4 לַמְצִיאוֹת חֲדָשָׁה הַמֵּתָאִים לְיוֹם הַשִּׁבְתָּ. וְהֵינּוּ, דְּכֶשֶׁם שְׁעֲנִין
5 הַשִּׁבְתָּ בְּעוֹלָם כּוֹלוּ בְּכַלּוֹת
6 הַבְּרִיאָה הוּא בְּאוֹפֶן דְּ"וִיכְלוּ
7 הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ וְכָל
8 צָבָאָם¹⁴, דְּפִירוּשׁ "וִיכְלוּ"
9 הוּא לֹא רַק כְּפִירוּשׁ הַפֶּשׁוּט, הַיְנֵנוּ
10 הַסְתִּימּוּ וְנִשְׁלַמָּה מִלֹּאכַת בְּרִיאַתָם,
11 אֲלֵא גַם מְלִשׁוֹן כְּלִיּוֹן קִץ וְסוּף
12 כְּמוֹ נְכֻסְפָּה וְגַם כִּלְתָה נִפְשִׁי" (כְּפִי
13 שְׁמֵבָרָא אֲדַמּוּ"ר הַצְּמָח
14 צְדָקָה, הַשְּׁלִישִׁי בְּשׁוֹשְׁלַת אֲדַמּוּ"רֵי
15 חֲב"ד בְּאֲרוֹכָה בְּאִוֹר
16 הַתּוֹרָה¹⁵), הַיְנֵנוּ, שְׁנַעֲשֶׂה
17 הַכְּלִיּוֹן בְּמִכּוּן שֶׁל סִיּוּם וּבִיטוּל
18 דְּצִיּוֹר תְּבִנִּית וְגֵדְרֵי הַעוֹלָמוֹת
19 כְּפִי שֶׁהֵם בִּימֵי הַחֹל,
20 וְנַעֲשִׂים הַעוֹלָמוֹת אַחֲרֵי
21 הַהֲתַעֲלוֹת מֵהַצִּיּוֹרֵי שֶׁלֵּהֶם בִּימֹת
22 הַחֹל בְּמִדְרַגַּת יוֹם הַשִּׁבְתָּ,
23 הַנְּהָה בֶּן הוּא גַם בְּכָל אֶחָד
24 מִיִּשְׂרָאֵל בְּפֶרֶט, שְׁעַל-יְדֵי
25 עֲבוֹדָתוֹ בְּעַבְדוּת ה' בִּימֹת
26 הַחֹל וְכֵה הוּא בַּהּ בִּמְגַע עִם עֲנִינֵי
27 הָעוֹלָם, הֲרִי הוּא פּוֹעֵל אֶת
28 הָעֲנָנִין דְּ"וִיכְלוּ הַשָּׁמַיִם
29 וְהָאָרֶץ"¹⁶, שְׁיָבֵא הַעוֹלָם
30 וַיִּתְעַלֶּה לְמַעְמַד וּמַצָּב דְּיוֹם
31 הַשִּׁבְתָּ, שְׁאָז כֹּאשֶׁר הָעוֹלָם מִתְעַלֶּה
32 לְמַצְבוֹ בְּיוֹם הַשִּׁבְתָּ, הוּא בְּאוֹפֶן
33 שֶׁל שְׁלֵמוֹת (וְלֹא בְּאוֹפֶן
34 שֶׁ"הֵיָה הָעוֹלָם חֲסֵר"¹⁷
35 כְּפִירוּשׁ רַש"י עַל הַכְּתוּב "וִיכְלוּ"
36 שֶׁנִּשְׁלַמָּה מִלֹּאכַת הַבְּרִיאָה, וְמֵהָ הִיָּה
37 הָעוֹלָם חֲסֵר, מִנוּחָה. בֵּאָה שֶׁבַת בֵּאָה
38 מִנוּחָה). וְכַזְּכָר לְעִיל שְׁבִשְׁבִיל
39 זֶה לְצוּרֵן הַמַּעֲבָר מִעוֹלָם שֶׁל 'חֹל'
40 ("עֵקֶב") לְעוֹלָם שֶׁל 'שְׁבַת' (יִשְׂרָאֵל) צְרִיף לְהִיּוֹת הַקְּדָמַת הַהֲלוּל (יְהִלְלוּךָ), שֶׁהוּא

עֲנָנִין הַבְּטוּל שֶׁהוּא תוֹכֵן עֲנִינֵי הַטְּבִילָה בְּעֵרֵב שֶׁבַת, כֹּאמֹר לְעִיל.
ג) וְיִוְכֵן הַהֲבִיל בֵּין 'עֵקֶב' וְיִשְׂרָאֵל' הַמְדוּבָר לְעִיל בְּפִרְטוּת יוֹתֵר,
מִמָּה שְׁמַצִּינוּ בְּעֲנָנֵי הַשִּׁבְרָה עַל עַבְדוּת ה' בְּעוֹלָם הַזֶּה, שְׁזָהוּ הָעֲנָנִין
דְּגִזְ-עֲדָן' בְּעוֹלָם הַבָּא, שְׁבֹו צְדִיקִים יוֹשְׁבֵינִין וְנִהְנִין מִזִּיו
הַשְּׂכִינָה¹⁸, שְׁזָהוּ שְׁכָר
הָעֲבוֹדָה שֶׁהָאָדָם עוֹבֵד אֶת ה'
בְּעוֹלָם הַזֶּה, וּמִזָּה מֵהַשְּׂכָר עַל
הַעֲבוּדָה (שִׁישׁ בּוֹ דְּרִגוֹת שׁוֹנוֹת) וְיִוְכֵן
גַם בְּנוֹגַע לְעֲנָנֵי הָעֲבוֹדָה
עֲצֻמָּה וְהַרְדּוּת הַשׁוֹנוֹת שְׁבָה, כְּפִי
שֶׁמִּשְׁמִיךְ וּמְבָרָא.
וּבְהַקְדָּמָה, שְׁפֶשֶׁם שְׁעֲנִין
הָעֲבוֹדָה צְרִיף לְהִיּוֹת בְּאוֹפֶן
דְּ"כָּל מְאֹדָה"¹⁹ כְּכַתוּב בְּפִרְשַׁת
'שִׁמְעֵי יִשְׂרָאֵל', "וְאַהֲבַת אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ
בְּכָל לִבְבְּךָ, בְּכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל מְאֹדְךָ",
ו"מְאֹד" מִשְׁמַעוֹ בְּלִי גְבוּל, לֵאמֹר
שִׁיעוֹר וְהֵינּוּ, שְׁשְׁלֵמוֹת
הָעֲבוֹדָה עַבְדוּה מוֹשְׁלַמַת הִיא
בְּהִיּוֹתָהּ לְלֹא הַגְּבָלָה, בְּאוֹפֶן
דְּ"מַעֲלִין בְּקִדְשׁ"²⁰ מוֹשֵׁג
הַלְכָתִי שֶׁמִּשְׁמַעוֹ שְׁבַעֲנִינֵי תוֹרָה
וּמִצְוֹת צְרִיכָה לְהִיּוֹת הוֹסֵפָה וְעֵלִיָּה
מִתְחַמֵּת (לְמַשְׁלָל, לְאַחַר לְבִישַׁת הַטְּלִית
מִנִּיחִים תְּפִלִּין שְׁקוֹדְשָׁתָן הִיא יוֹתֵר
מִקְדוּשַׁת הַטְּלִית כִּי 'מַעֲלִין בְּקוֹדֶשׁ',
מִסְפָּרָם שֶׁל גִּירוֹת הַנּוֹכַח עוֹלָה מִלִּילָה
לְלִילָה, 'מוֹסֵפִי וְהוֹלֵךְ', כִּי 'מַעֲלִין
בְּקוֹדֶשׁ'), וְכֵן גַּם עַבְדוּת ה' הַרוּחִנִּית
צְרִיכָה לְהִיּוֹת בַּהֲתַעֲלוֹת וְהוֹסֵפָה
מִתְחַמֵּת עַד אֵינִן סוּף, הַנְּהָה כְּמוֹ-
כֵן גַּם הַשִּׁבְרָה דְּגִזְ-עֲדָן' שְׂבֹא
בְּתוֹר גְּמוּלָה לְעַבְדוּת ה' בְּעוֹלָם הַזֶּה
הוּא בְּאוֹפֶן שֶׁל עֲלִיּוֹת עַד אֵינִן
קִץ, שְׁזָהוּ מֵהָ שְׁפָתוֹב²¹
וּקְדוּשִׁים בְּכָל יוֹם יְהִלְלוּךָ
סְלָה, דְּקֹאֲי²² מְכוּון עַל עֲלִיּוֹת
הַנְּשִׁמוֹת (שְׁנִקְרָאוֹת קְדוּשִׁים)
בְּגִזְ-עֲדָן מִדְּרַגָּה לְדְרַגָּה עַל-יְדֵי
עֲנָנֵי הַשִּׁבְרָה שְׁעַל-יְדֵי הִיא

(13) סידור עם דא"ח קנט, סע"ד. (14) בראשית ב, א. (15) בראשית מב, ב וילך. (16) ראה שבת קיט, ריש ע"ב. הובא בשו"ע אדה"ז או"ח ר"ס רסח. (17) ראה פירש"י בראשית ב, ב. פירש"י מגילה ט, א (ד"ה ויכל). תוס' סנהדרין לח, א (ד"ה חצבה). (18) ראה ברכות יז, א. (19) ואתחנן ו, ה. (20) ברכות כח, א. וש"נ. (21) תפילת העמידה. (22) ראה לקו"ת בהר מא, ב. ובכ"מ.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 הַעֲלִיָּה, כִּידוּעַ בַּעֲנִיָּן הַבִּיאֹר הַפְּנִימִי כַּדְּבָרִי הַמְּשֵׁנָה בַּמִּסְכַּת "כָּל
 2 בַּעֲלֵי הַשִּׁיר יוֹצְאִים בְּשִׁיר" כו'23, לִפִּי פְּשׁוּטוֹ כּוֹנֵנֶת הַמְּשֵׁנָה הַיָּא
 3 שֶׁהַחֲמוּת שִׁישׁ בְּצוּרָאָרֵם רְצוּעָה שֶׁקְּבוּעָה בְּשִׁיר (כְּמוֹן טַבְעָת) מוֹתֵר לְהוֹצִיא
 4 אוֹתוֹן בִּשְׁבַת עִם הַרְצוּעָה הַזֹּה לְרוֹשֵׁת הַרְבִּים, כִּיוּן שֶׁכֵּן דְּרַכֵּם לְצַת אֵין זֶה
 5 נַחֲשֵׁב מִשָּׂא וְכֵן מוֹתֵר לְמִשׁוֹן אוֹתֵם
 6 בִּשְׁבַת בְּרְצוּעָה הַנְּתוּנָה בְּשִׁיר כִּי כֵן
 7 הַיָּא הַדְּרָךְ לְשִׁמּוֹר עֲלֵיהֶן, וְעַל-פִּי
 8 חֲסִידוֹת הַכּוֹוֹנָה לְנִשְׁמוֹת וּמְלֹאכִים
 9 בְּעוֹלְמוֹת הַרוּחָנִים שְׁעַל-יַדֵּי אִמֵּירַת
 10 שִׁירָה וּשְׁבַחִים וְהִלּוּלִים לְאֱלוֹקוֹת הֵם
 11 מִתְּעַלִּים וְיוֹצְאִים מִהַגְּדִירִים וְהַהֲגַבְלוֹת
 12 שֶׁלָּהֶם, וְעַל הַעֲלוֹת שְׁעַל-יַדֵּי הַשִּׁיר
 13 נֹאמֵר יְהַלְלוּךָ סֵלָה, שְׁזָהוּ בְּלִי
 14 הַפֶּסֶק וּבְכַל דְּרַגָּה שֶׁמִּתְּעַלִּים אֵלֶיהָ,
 15 מִמְּשִׁיכִים וּמִתְּעַלִּים לְדְרַגָּה נְעֻלִית עוֹד
 16 יוֹתֵר ("סֵלָה", כְּמֹאֲמֵר
 17 רַבּוֹתֵינוּ ז"ל²⁴ כָּל מְקוֹם
 18 שְׁנֹאֲמָר "נִצַּח, סֵלָה, וְעוֹד"
 19 אֵין לוֹ הַפֶּסֶק עוֹלְמִית, וּבִלְשׁוֹן
 20 הַגְּמָרָא, "תָּנָא רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן יַעֲקֹב:
 21 כָּל מְקוֹם שֶׁנֹּאמֵר 'נִצַּח' סֵלָה' וְעוֹד -
 22 אֵין לוֹ הַפֶּסֶק עוֹלְמִית. נִצַּח - דְּכַתִּיב
 23 'כִּי לֹא עוֹלָם אָרִיב וְלֹא לְנִצַּח אֶקְצוּךְ',
 24 סֵלָה - דְּכַתִּיב 'כֹּאשֶׁר שִׁמְעוּן כֵּן רֵאִינוּ
 25 בְּעִיר ה' צְבָאוֹת בְּעִיר אֱלוֹקֵינוּ אֱלוֹקִים
 26 יְכוֹנֵנָה עַד עוֹלָם סֵלָה, וְעוֹד - דְּכַתִּיב
 27 ה' יִמְלֹךְ לְעוֹלָם וָעֶד", עַד אֵין
 28 סוֹף. אֲלֹא שְׁעֲלוֹת אֱלוֹ שֶׁל
 29 הַנִּשְׁמוֹת בְּנִי-עֵדן נִחְלָקוֹת לְשָׁנֵי
 30 סוּגִים קְלָלִים, גִּן-עֵדן
 31 הַתַּחְתּוֹן וְגִן-עֵדן הַעֲלִיּוֹן שֶׁבְּכָל
 32 אֶחָד מִשְׁנֵיהֶם יֵשׁ עֲלוֹת לְלֹא גְבוּל.
 33 וְהִנֵּה²⁵, הַעֲלִיָּה מִמְּדֻרָּגָה
 34 לְמִדְּרָגָה בְּפִרְטֵי הַמְּדֻרָּגוֹת
 35 דִּ'גִּן-עֵדן' שֶׁהִיא עֲלֵיָּה פְּרִטִית,
 36 וּבְכַלְלוֹת יוֹתֵר, הַעֲלִיָּה שֶׁל
 37 הַנִּשְׁמוֹת מִגִּן-עֵדן הַתַּחְתּוֹן לְגִן-עֵדן הַעֲלִיּוֹן, הַיָּא עַל-יַדֵּי
 38 הַעֲמוּד הַרוּחָנִי שְׁבִינֵיהֶם הַמְּשֵׁשׁ כִּ'מִּמּוֹצֵעַ' הַמַּחֲבֵר בֵּינֵיהֶם וְדִרְכּוֹ אִפְשֵׁר
 39 לְעֵלוֹת מִ'גִּן עֵדן הַתַּחְתּוֹן' לְגִן עֵדן הַעֲלִיּוֹן לְמִרוֹת שִׁישׁ בֵּינֵיהֶם פְּעַר וְרִיתוֹק-
 40 עֵרֶךְ גְּדוּל, וְכֵן עַל-יַדֵּי הַעֲנִיָּן דִּ'נְהָר דִּינוֹר' נָהַר (רוּחָנִי) שֶׁל אֵשׁ שְׁבוֹ
 41 טוֹבְלוֹת הַנִּשְׁמוֹת בְּעֲלִיתָם לְמַעְלָה, וְעַל-יַדֵּי-זֶה מִתְּבַטְּלִים
 42 (פְּנֹזְכֵר לְעִיל שְׁטַבְלָה הַיָּא עֲנִיָּן הַבְּטוּל) מִהַצִּיּוֹר הַדְּרַגָּה וְגִדְרֵי

הַמְּצִיאוֹת הַקְּדוּמָת שְׁלָהֶם, בְּדוּגְמַת הַטְּבִילָה שֶׁל הַנִּשְׁמוֹת בִּ'נְהָר
 דִּינוֹר' שְׁבִין גֵּיהֶנֶם שֶׁם עֲבָרוּ אֶת הַזִּיכּוֹךְ לְאַחַר הַעֲלִיָּה מִהָעוֹלָם הַזֶּה
 הַגְּשָׁמִי לְעוֹלָם הַבָּא הַרוּחָנִי לְגִן-עֵדן הַתַּחְתּוֹן כְּדִי לִישְׁכַּח חִיּוּזוֹ
 דִּהַיָּא עֲלֵמָא לְשַׁכּוּחַ אֶת מְרָאָה הָעוֹלָם הַזֶּה, כִּי כָּל עוֹד יֵשׁ לְנִשְׁמָה חִיבוֹר
 מִסּוּיָם לְעִנְיָנֵי הָעוֹלָם הַזֶּה אֵין בְּכוּחָה
 לְהַתְּעֵלוֹת לְגִן-עֵדן וְלִהְיוֹת שֶׁם מוֹזִי
 הַשְּׂכִינָה (כְּדֹאֵימָא כְּמוֹבָא
 בְּדִהָרָה²⁶), דָּאֵם לֹא כֵן, אִם
 הַנִּשְׁמָה לֹא תִעָּבֵר 'טְבִילָה' הַמְּשַׁכִּיחָה
 מִמְּנָה אֶת הַקְּשֵׁר וְהַשְּׂיִכּוֹת לְגִשְׁמִיּוֹת
 הָעוֹלָם הַזֶּה הָרִי זֶה הַקְּשֵׁר שֶׁנִּשְׁאָר
 לְגִשְׁמִיּוֹת הָעוֹלָם מְבַלְבֵּל אוֹתוֹ,
 וְאִינוּ יְכוּל לְקַבֵּל לְקַלּוֹת וְלִהְיוֹת
 אֶת הָעֲנִיָּנִים הָאֱלוֹקִים הַרוּחָנִים
 דִּ'גִּן-עֵדן' הַתַּחְתּוֹן, וְעַל-
 דִּרְדִּי-זֶה צָרִיף לְהִיּוֹת בְּטוּל
 הַצִּיּוֹר וְהַגְּדִירִים דִּ'גִּן-עֵדן'
 הַתַּחְתּוֹן כְּדִי שִׁיִּכַּל לְהַתְּעֵלוֹת
 וְלְקַבֵּל אֶת הַצִּיּוֹר שֶׁל גִּן-עֵדן
 הַעֲלִיּוֹן כִּי גַם הַבְּדֵל בֵּינֵיהֶם, אִף
 שְׁנֵיהֶם בְּבַחֲנֵית 'גִּן עֵדן' הוּא הַבְּדֵל
 גְּדוּל וּפְעַר שֶׁלָּא בְּעֵרֶךְ.
 ד) וַיֵּשׁ לְהַקְדִּים תַּחְלָה בְּאֹר
 הַחֲלוּק שְׁבִין שָׁנֵי סוּגֵי גִן-
 עֵדן, גִּן-עֵדן הַתַּחְתּוֹן וְגִן-עֵדן
 הַעֲלִיּוֹן שֶׁמַּחֲמַת הַבְּדֵל זֶה כְּדִי
 לְעֵלוֹת מִגִּן-עֵדן הַתַּחְתּוֹן לְגִן-עֵדן
 הַעֲלִיּוֹן, יֵשׁ צוּרֵךְ בְּעִמּוּד' וּבִ'טְבִילָה',
 כְּפִי שֶׁמִּמְשִׁיךְ וּמְבָאָר.
 וַיּוֹכֵן עַל-פִּי מַה דֹּאֵימָא מוֹבָא
 בִּ'אֲדָרָא זוּטָא'²⁷ (מִילּוּלִית:
 הַאֲסִיפָה הַקְּטָנָה, כֵּךְ נִקְרָא חֶלֶק מִסְפָּר
 הַזּוּהָר שֶׁנֹּאמֵר בַּהַתְּכַסּוֹת חֲכָמִים)
 שִׁ'עֵדן עֲלָאָה' עֵדן הַעֲלִיּוֹן הוּא
 בְּחִינַת 'מִחָא (חֲקָמָה)
 סְתִימָאָה' הַמוֹחַ (חֲכָמָה) הַסְּתוּם
 וְהַנְּעֵלָם, הֵינּוּ שֶׁלְּמַעְלָה מִגִּלּוֹי (וּבְפִרְטֵי נִקְרָאת כֵּן בְּחִינָה זֹו שֶׁל
 עֵדן הַעֲלִיּוֹן) וְ'מִחָא סְתִימָאָה' גַּם 'חֲקָמָה עֲלָאָה' חֲכָמָה הַעֲלִיּוֹנָה),
 וְ'עֵדן תַּתְּאָה' בְּחִינַת 'עֵדן הַתַּחְתּוֹן' הוּא בְּחִינַת חֲקָמָה דִּ'זְעִיר
 אֲנִפִּין'²⁸ בְּחִינַת הַחֲכָמָה כְּפִי שֶׁהִיא (לֹא בְּמוֹחִין, אֲלֹא) בְּמִידוֹת הַעֲלִיּוֹנוֹת
 (הַנִּקְרָאוֹת 'זְעִיר אֲנִפִּין', פְּנִים זְעִירוֹת, כִּי הָאוֹר הַמֵּאִיר בְּמִידוֹת הוּא מוֹעֵט
 וּמְצוּמָצֵם לְגַבֵּי הָאוֹר הַמֵּאִיר בְּמוֹחִין).

(23) שבת נא, ב. וראה לקו"ת ברכה צח, א. 24) עירובין נד, א. 25) בהבא לקמן - ראה ד"ה מי מנה הנ"ל (שם ע' א'נד ואלין). (26) ח"ב ריא, ב. 27) רצ, א. וראה גם ביאורה"ז להצ"ח ח"ב ס"ע תרמד ואלין. 28) באד"ז שם: חכמה דאתפתחא לל"ב שבילין. ובאד"ר (קכח, ב), שזהו חכמה דז"א.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 וְהֶעֱנַן בָּזָה, דְּהֵגָה, אֶף שֶׁ'עֲדָן' (מִלְשׁוֹן עֲדוּנִים) עֲנִינוּ
 2 תַּעֲנוּג, והיא בחינה נעלית ביותר באלוקות, כשם שבכוחות הנפש העונג הוא
 3 כוח עמוק ופנימי ביותר, הָרִי עֶקֶר הַתְּחִלַּת גְּלוּי הַתַּעֲנוּג בצורה
 4 ניכרת ונרגשת הוא ב'חֲכָמָה'²⁹ כאשר העונג יורד ונמשך ומתגלה
 5 בשכל, וְכַמְּשָׁל וְדוּגְמָא לְזָה
 6 בכוחות הנפש בְּאָדָם לְמַטָּה,
 7 שְׂפָאֲשֵׁר נִמְשָׁף וְנִתְגַּלָּה אֲצִלוּ
 8 שְׁכָל רֵעִין שְׂכָלִי חֲדָשׁ (שְׁזָהוּ
 9 עֲנִין הַחֲכָמָה כמבואר בחסידות
 10 שהמוחין מתחלקים לחכמה, בינה ורעת,
 11 והחכמה היא השלב הראשון של
 12 התפתחות והתגלות רעיון שכלי חדש,
 13 הַתְּחִלַּת גְּלוּי הַשְּׁכָל, אֲזִי עִם
 14 תחילת ההתגלות של רעיון חדש
 15 מִתְמַלֵּא הָאָדָם תַּעֲנוּג, שְׁלֹכָן
 16 אמרו חכמינו ז"ל צָהָבוּ פָּנָיו כו'³⁰
 17 של רבי אבהו ב'שְׂמַצָּא תוֹסַפְתָּא
 18 חֲדָתָא'³⁰ חדשה שלא היתה ידועה
 19 קודם לכן, ומכל זה מובן שעיקר
 20 התגלות התענוג הוא בחכמה.
 21 אָמְנָם, אֶף שֶׁהַתְּחִלַּת גְּלוּי
 22 הַתַּעֲנוּג הוא ב'חֲכָמָה', נְקוּדַת
 23 הַשְּׁכָל שהרי בשלב ראשון הרעיון
 24 השכלי מתגלה כנקודה בלבד ללא
 25 פרטים וללא 'אורך' ו'רוחב', הָרִי
 26 הַתְּרַחֲבֻת הַתַּעֲנוּג באופן ניכר
 27 ונרגש היטב ובגלוי הוא ב'בִּינָה'³¹
 28 דְּנָקָא שהיא הסתעפות והתרחבות של
 29 נקודת החכמה (פְּדוּעַ שִׁ'הַתְּגַלּוּת
 30 עֵתִיק הוא בִּינָה'³¹ 'כתר עליון'
 31 שלמעלה מעשר הספירות כולל בתוכו
 32 שתי בחינות כלליות 'אריך אנוּף' פנים
 33 ארוכות, היינו גילוי רב] שהוא הרצון
 34 העליון, ר'עתיק יומין' לפי אחד
 35 הפירושים, נעתק ונבדל ונעלה מ'יום'
 36 וגילוי] שהוא העונג העליון ועל כך
 37 מובא בספרי קבלה שהתגלות בחינת 'עתיק יומין', העונג, הוא בכוח הבינה,
 38 כי חכמה, ההברקה הראשונית של הרעיון השכלי, היא נקודה בלבד ושם היא
 39 רק ההתחלה של גילוי התענוג, אבל התרחבות התענוג לפרטים והתגלותו
 40 כרגש ניכר ונרגש בגלוי היא בבחינה דווקא שבה הרעיון השכלי כבר מסתעף
 41 לפרטים ומתפשט לאורך ולרוחב), הִינּוּ, בְּאֲשֵׁר הַשְּׁכָל נִמְשָׁף
 42 וּמִתְפַּשֵּׁט בְּאֹרֶךְ וְרוּחְבּ כו'. אֲלָא שְׂמַצַּד שְׁנֵי יֵשׁ בְּכָל זֹאת יִתְרוֹן

לגבי התגלות 'עדן' בחינת התענוג, כיוון ש'שְׂבִי' חֲכָמָה', לְהִיוֹתָהּ נְקוּדָה
 44 עֲצָמִית (נְקוּדָה בְּלִבָּד מבחינת הגילוי בחכמה אין התגלות והתרחבות
 45 של פרטים, אֲבָל מצד שני החכמה היא נְקוּדָה עֲצָמִית ויש בה את
 46 העצמיות, העומק והפנימיות) שֶׁל הַשְּׁכָל, וכיוון שהחכמה היא 'נקודה
 47 עצמית', הֵגָה גַם גְּלוּי הַתַּעֲנוּג
 48 הוא בְּאֹפֶן שֶׁל נְקוּדָה
 49 עֲצָמִית, עִם כָּל הַעֲמֵק שְׂבִדְבָר,
 50 מֵה־שְׂאִין־כֵּן בִּינָה', שְׂבָה
 51 בְּאִים כָּל הָעֲנִינִים בְּאֹפֶן שֶׁל
 52 מְרַחֵב ואמנם מבחינת הגילוי
 53 והתפשטות יש יתרון גדול ב'בינה'
 54 לגבי 'חכמה', אֲבָל ב'בינה' לא בא
 55 ומתגלה הַעֲצָם כְּמוֹ ב'חֲכָמָה',
 56 ובכל זאת, כיוון ש'בינה' יש
 57 התרחבות והתפשטות רבה של השכל,
 58 אֲזִי נַעֲשֶׂה הַתְּגַלּוּת
 59 וְהַתְּפַשֻּׁט הַתַּעֲנוּג באופן ניכר
 60 ונרגש יותר מאשר ב'חכמה'.
 61 וְזָהוּ עֲנִין הַתּוֹכֵן הַפְּנִימִי שֶׁל גֵּן־
 62 עֲדֵן, דְּהִינּוּ הַמְּשַׁכֵּת הַתַּעֲנוּג
 63 ד'חֲכָמָה' ('עֲדָן') הַדְּרָגָה הַגְּבוּוּהָ
 64 בתענוג שהיא העונג כפי שהוא מתגלה
 65 בחכמה (למעלה מהעונג כפי שהוא
 66 בזעיר-אנוּף, המידות) ב'בִּינָה'
 67 ('גֵּן'), כְּמוֹ שְׂכָתוּב³² גֵּן־
 68 בְּעֲדָן (מִקְדָּם), "שְׁזָהוּ עֲנִין
 69 יְחוּד חִיבוּר וְאִחוּד וְהַמְשַׁכֵּת פְּנִימִית
 70 שֶׁל שְׁתֵּי הַבְּחִינּוֹת 'חֲכָמָה וְבִינָה'
 71 'עדן' (חכמה) ו'גֵּן' (בינה), וְאֵז כֹּאשֶׁר
 72 הַעֲנוּג מֵאִיר ב'בינה' צְדִיקִים
 73 יוֹשְׁבֵי וְנִהְיִין כו', בְּאֹפֶן שֶׁל
 74 אֹרֶךְ פְּנִימִי כִּי הַעֲנוּג לֹא נִשְׂאָר בְּחוּר
 75 'מִקֵּץ' אֵלָּא יוֹרֵד וְנִמְשָׁךְ בְּפְנִימִית
 76 בְּתוֹךְ הַמוֹחִין וְבִהְרַחֲבָה לֹא רַק
 77 בְּחוּר 'נְקוּדָה' שֶׁל חֲכָמָה אֵלָּא
 78 בְּהַתְּרַחֲבוּת וְהַתְּפַשֻּׁט שֶׁל בִּינָה.
 79 וְכֵּן בְּבַחֲנֵת גֵּן עֲדָן גּוֹפָא עֲצָמָה יִשְׁנֵוּ גֵּן־עֲדָן וְגֵן־עֲדָן
 80 הַתְּחִתּוֹן, גֵּן־עֲדָן הַעֲלִיּוֹן הוּא הָאוֹר וְהַגִּילּוּי הָאֱלוּקִי מֵהַ שְׁנִמְשָׁף
 81 מ'עֲדָן עֲלָאָה' הַחֲכָמָה הַעֲלִיּוֹנָה ב'בִּינָה', וְגֵן־עֲדָן הַתְּחִתּוֹן הוּא
 82 מֵהַ שְׁנִמְשָׁף מ'עֲדָן תַּתְּאָה', בְּחִינַת חֲכָמָה ד'זְעִיר אֲנַפִּין'
 83 כְּפִי שֶׁהִיא מְלוּבֶשֶׁת בְּמִידוֹת (גְּלוּי הַתַּעֲנוּג הַעֲלִיּוֹן, בְּאִמְצוּעוֹת הַחֲכָמָה,
 84 לְגַבֵּי 'זְעִיר אֲנַפִּין' המידות), בְּכַחֲנֵת (בִּינָה ד'זְעִיר אֲנַפִּין',

(29) ראה גם המשך תע"ב שם ע' א'מא. (30) ראה ירושלמי שבת פ"ח ה"א. לקו"ת מסעי צג, ב. (31) ראה זח"ג קעה, ב. תו"א לך לך יא, סע"ב. (32) בראשית ב, ח.

ביאור בדרך אפשר

1 היינו כפי שמוחין מאירים ומתגלים במידות וְעַד לְבַחֲיִנַת הַמַּלְכוּת,
2 היינו שבחינת 'עֲדָן' מתלבשת בחכמה ויורדת לא רק למידות אלא גם
3 למלכות, הספירה האחרונה והתחתונה מעשר הספירות [וְנוֹסֵף לָזֶה, מלבד
4 ההמשכה והתגלות של 'עֲדָן תתאה' המאירה בגן עדן התחתון, הַגֵּה לאמיתו

5 של דבר גַּם בְּגֵן-עֲדָן הַתַּחְתּוֹן

6 נִמְשָׁךְ וְנִתְגַּלָּה הָאָרֶז מְסוּיֵמַת

7 מִבְּחִינַת 'עֲדָן עֲלֵאָה' אִם כִּי

8 עֵינֵךְ הַתְּגַלּוֹת בִּגְן עֲדָן הַתַּחְתּוֹן הִיא

9 אֲכַן מִבְּחִינַת 'עֲדָן תתאה', בְּמִבְאֵר

10 בְּאֵרוֹכָה בְּמָקוֹם אַחֲרָן.

11 וְנִמְצָא, שְׁשֵׁמִי הַבְּחִינֹת דְּגֵן-

12 עֲדָן הָעֲלִיּוֹן וְגֵן-עֲדָן הַתַּחְתּוֹן

13 הֵן בְּכִלְלוֹת באופן כללי שְׁמִי

14 הַבְּחִינֹת דְּ'בִינָה' שְׁבָה נִמְשַׁכַּת

15 הַהָאָרֶז בִּגְן עֲדָן הָעֲלִיּוֹן וְ'מַלְכוּת'

16 שְׁבָה נִמְשַׁכַּת הַהָאָרֶז בִּגְן עֲדָן

17 הַתַּחְתּוֹן, שְׁפָהָן נִמְשַׁכּוֹת בְּחִינַת

18 הַחֲכָמָה 'עֲדָן עֵילָאָה' וּבְחִינַת

19 זְעִיר-אַנְפִּין 'עֲדָן תתאה'.

20 וּבְאֹתוֹת הַסִּדּוּר בְּסַנּוּן שֶׁל הַקְּבֵלָה

21 תּוֹרַת הַסִּדּוּר הוּא עֲנִין יְחִוּד י"ה

22 חִיבּוּר וְאִיחּוּד וְהַמְשַׁכָּה פְּנִימִית מֵאוֹת

23 יו"ד של הוי' (בחינת החכמה) לאות

24 ה"א ראשונה של הוי' (בחינת בינה),

25 הוּא עֲנִין גֵן עֲדָן הָעֲלִיּוֹן וְיְחִוּד ו"ה

26 חִיבּוּר וְאִיחּוּד וְהַמְשַׁכָּה פְּנִימִית מֵאוֹת

27 וְא"ו של הוי' (בחינת המידות) לאות

28 ה"א אחרונה של שם הוי' (בחינת

29 המלכות), הוּא עֲנִין גֵן-עֲדָן הַתַּחְתּוֹן.

30 וּבְכִלְלוֹת הָעֲנִין דְּגֵן-עֲדָן

31 תּוֹכְנֵנו הוּא הַמְשַׁכַּת וְהַתְּגַלּוֹת אִוֵר

32 אִלוּקֵי בְּחִינַת בִּינָה (גֵן עֲדָן הָעֲלִיּוֹן)

33 וּבְבְחִינַת הַמַּלְכוּת (גֵן עֲדָן הַתַּחְתּוֹן)

34 נִתְנוֹסֵף עוֹד יוֹתֵר יֵשׁ תּוֹסֶפֶת

35 הַמְשַׁכָּה וְגִלּוּי עַל-יְדֵי עֲבוֹדַת

36 הָאָדָם בְּקִיּוּם הַתּוֹרָה וּמִצְוֹת,

37 כְּמוֹ שְׁכַתוֹב³³ בְּתוֹרָה לְגַבֵּי אָדָם

1 בְּבְחִינַת (בִּינָה דְ'זְעִיר אַנְפִּין, וְעַד לְבַחֲיִנַת)

2 הַמַּלְכוּת [וְנוֹסֵף לָזֶה, הַגֵּה גַם בְּגֵן-עֲדָן הַתַּחְתּוֹן

3 נִמְשָׁךְ וְנִתְגַּלָּה הָאָרֶז מִבְּחִינַת 'עֲדָן עֲלֵאָה',

4 כְּמִבְאֵר בְּאֵרוֹכָה בְּמָקוֹם אַחֲרָן]. וְנִמְצָא, שְׁשֵׁמִי

5 הַבְּחִינֹת דְּגֵן-עֲדָן הָעֲלִיּוֹן וְגֵן-עֲדָן הַתַּחְתּוֹן הֵן

6 בְּכִלְלוֹת שְׁשֵׁמִי הַבְּחִינֹת דְּ'בִינָה' וְ'מַלְכוּת', שְׁפָהָן

7 נִמְשַׁכּוֹת בְּחִינַת הַחֲכָמָה וּבְחִינַת זְעִיר-אַנְפִּין.

8 וּבְאֹתוֹת הַקְּבֵלָה הוּא עֲנִין יְחִוּד י"ה וְיְחִוּד

9 ו"ה. וּבְכִלְלוֹת הָעֲנִין דְּגֵן-עֲדָן נִתְנוֹסֵף עוֹד יוֹתֵר

10 עַל-יְדֵי עֲבוֹדַת הָאָדָם בְּקִיּוּם הַתּוֹרָה וּמִצְוֹת, כְּמוֹ

11 שְׁכַתוֹב³³ וַיִּנְיַחְהוּ בְּגֵן-עֲדָן לְעֲבֹדָה וְלִשְׁמֵרָה,

12 וְהִינּוּ, שְׁנוֹסֵף עַל מֵה שְׁנִמְשָׁךְ בְּגֵן מִבְּחִינַת

13 'עֲדָן' (חֲכָמָה), שְׁזָהוּ רַק חִיצוֹנִיּוֹת הַחֲכָמָה,

14 נִתְנוֹסֵף בְּזֶה גַם הַהִמְשָׁכָה מִבְּחִינַת פְּנִימִיּוֹת

15 הַחֲכָמָה. וְכְמוֹ בְּאָדָם לְמִטָּה, שְׁנִקְוֶדַת הַשֶּׁכֶל,

16 בְּחִינַת חֲכָמָה, הִיא רַק חִיצוֹנִיּוֹת הַחֲכָמָה, אֵךְ

17 לְאַחֲרֵי שְׁנִמְשַׁכַּת וּבְאָה בְּהִרְחָבָה בְּהַשְׁגָּה

18 דְּ'בִינָה', וּמוֹסִיף לְהַתְּנַגֵּעַ וְלַהֲתַעַמֵּק בְּשֶׁכֶל עוֹד

19 יוֹתֵר, אֲזִי מַגִּיעַ עַד לְפְנִימִיּוֹת הַחֲכָמָה, שְׁהוּא

20 עֲנִין רְאִיָּה דְ'חֲכָמָה', הִינּוּ, שְׁנַעֲשִׂית אֲצִלוֹ

21 הַתְּאֻמָּתוֹת הַשֶּׁכֶל כְּמוֹ עַל-יְדֵי רְאִיָּת הַדְּבָר.

22 וְעַל-דֶּרֶךְ-זֶה בְּנוֹגֵעַ לְגֵן-עֲדָן הַתַּחְתּוֹן, שְׁהוּא

23 עֲנִין הַהִמְשָׁכָה עַד לְסַפִּירַת הַמַּלְכוּת, יְחִוּד ו"ה,

24 שְׁנִמְשָׁךְ בָּהּ גַם הָאוֹפֵן הַיּוֹתֵר נִעְלָה שְׁבַע עֲנִין

25 הַהֲבִנָּה וְהַשְׁגָּה דְ'בִינָה', כְּפִי שְׁנִמְשָׁךְ וּמִתְגַּלָּה

26 ב'זְעִיר אַנְפִּין' ו'מַלְכוּת'.

38 הַרְאִשׁוֹן וַיִּנְיַחְהוּ בְּגֵן-עֲדָן לְעֲבֹדָה וְלִשְׁמֵרָה, וְהִינּוּ, שְׁנוֹסֵף עַל

39 מֵה שְׁנִמְשָׁךְ בְּגֵן מִבְּחִינַת 'עֲדָן' (חֲכָמָה), שְׁזָהוּ רַק

40 חִיצוֹנִיּוֹת הַחֲכָמָה, בְּהַתָּאֵם לְכֻלֵּל שְׁכַל הַהִמְשַׁכּוֹת וְהַהָאָרוֹת בִּסְדֵר

41 הַשְּׁתַלְשּׁוֹת הֵן באופן כזה שרק החיצוניות של כל דרגה מאירה בדרגה

ביאור בדרך אפשר

42 שֶׁלֹּמֶטָה מִמֶּנָּה, וּבַהֲמַשְׁכָּה וְהָאָרֶז מִחֲכָמָה לְבִינָה יֵשׁ הַמְשַׁכָּה שֶׁל חִיצוֹנִיּוֹת
43 הַחֲכָמָה בְּלִבָּד, אֲבָל עַל יְדֵי הַעֲבוּדָה בְּתוֹרָה וּמִצְוֹת וְנִתְנוֹסֵף בְּזֶה בַּהֲמַשְׁךְ
44 מ'עֲדָן' ל'גֵן' מִחֲכָמָה לְבִינָה, גַּם הַהִמְשָׁכָה מִבְּחִינַת פְּנִימִיּוֹת
45 הַחֲכָמָה.

46 וְכְמוֹ בְּאָדָם לְמִטָּה, בְּכוֹחוֹת

47 הַנֶּפֶשׁ שֶׁלּוֹ שְׁכִידוּעַ מִשְׁקָפִים אֵת

48 הַסַּפִּירוֹת הָעֲלִיּוֹנוֹת שֶׁנִּשְׁתַּלְשְׁלוּ מֵהֶן, שְׁנִקְוֶדַת הַשֶּׁכֶל הַנִּקְוֶדָה

49 הַרְאִשׁוֹנִית שֶׁל הַרְעִיּוֹן הַשֶּׁכֶלִי, לְפָנָיו

50 הַהִתְרַחְבוּת לְפָרְטִים, בְּחִינַת

51 חֲכָמָה, הִיא רַק חִיצוֹנִיּוֹת

52 הַחֲכָמָה, אֵךְ לְאַחֲרֵי

53 שְׁנִמְשַׁכַּת וּמִתְגַּלָּה וְיּוֹרֶדֶת הַנִּקְוֶדָה

54 הַרְאִשׁוֹנִית וּבְאָה בְּהִרְחָבָה

55 בְּהַשְׁגָּה כַּבְּנָה וְקִלְטָה דְ'בִינָה',

56 וּמוֹסִיף לְהַתְּנַגֵּעַ וְלַהֲתַעַמֵּק

57 בְּשֶׁכֶל עוֹד יוֹתֵר, אֲזִי מַגִּיעַ

58 עַד לְפְנִימִיּוֹת הַחֲכָמָה

59 שְׁבַחְתִּילַת הַתְּגַלּוֹת הַחֲכָמָה עֲדִין לֹא

60 הִיִּתָּה יְרוּעָה וּמוֹשָׁגַת, שְׁהוּא

61 פְּנִימִיּוֹת הַחֲכָמָה עֲנִין רְאִיָּה

62 דְ'חֲכָמָה', הִינּוּ, שְׁנַעֲשִׂית

63 אֲצִלוֹ הַתְּאֻמָּתוֹת הַשֶּׁכֶל הַרְעִיּוֹן

64 הַשֶּׁכֶלִי הַתְּקַבֵּל וְנִקְלַט בְּצוּרָה כֹּל כֵּךְ

65 טוֹבָה שְׁאִין כֹּל סִפְקַת בְּאֵמַת שֶׁלּוֹ כְּמוֹ

66 עַל-יְדֵי רְאִיָּת הַדְּבָר כִּשֶׁם

67 שְׁכָאֲשֶׁר אָדָם וְרֹאֵה דָבָר בְּמוֹ עֵינָיו אֵין

68 לוֹ כֹּל סִפְקַת כִּי מְדוּבָר בְּמִצְוֹת

69 אִמִּיתִית (בְּשׁוֹנָה מִשְׁמִיעָה שְׁבָה אֵין כּוֹ

70 רְמָה גְבוּוּהָ שֶׁל הַתְּאֻמָּתוֹת).

71 וְעַל-דֶּרֶךְ-זֶה בְּנוֹגֵעַ לְגֵן-עֲדָן

72 הַתַּחְתּוֹן, שְׁהוּא עֲנִין

73 הַהִמְשָׁכָה שֶׁל בְּחִינַת 'עֲדָן' (הַעֲנוּג

74 הָעֲלִיּוֹן כְּפִי שְׁמֵאִיר בְּחֲכָמָה וּבִינָה) עַד

75 לְסַפִּירַת הַמַּלְכוּת, יְחִוּד ו"ה,

76 הִינּוּ הַמְשַׁכָּה מִהַמִּידוֹת (וְא"ו שֶׁל שֵׁם

77 הו"י) לְמַלְכוּת (ה"א אַחֲרוֹנָה שֶׁל שֵׁם

78 הו"י), כְּמִבְּאֵר לְעִיל, שְׁנִמְשָׁךְ בָּהּ בְּסַפִּירַת הַמַּלְכוּת, הַסַּפִּירָה הַכִּי תַחְתּוֹנָה,

79 גַּם הָאוֹפֵן הַיּוֹתֵר נִעְלָה שְׁבַע עֲנִין הַהֲבִנָּה וְהַשְׁגָּה דְ'בִינָה' וְלֹא

80 רַק חִיצוֹנִיּוֹת שֶׁל 'בִּינָה', כְּפִי שְׁנִמְשָׁךְ וּמִתְגַּלָּה ב'זְעִיר אַנְפִּין'

81 ו'מַלְכוּת'.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 מוגדרת בגדרים ברורים ומוחשיים, ששייכות בהם הכנה והשגה
 2 באופן של הלכשה כשהארם מתבונן ומעיין בהם הדברים 'מלובשים'
 3 בשכלו והשכל 'מתלבש' בהם, כי יש יחס קרוב בין השכל והדברים הללו,
 4 ולכן כיוון שמדובר בהכנה והשגה מוחשית מוגדרת תכלית הידיעה
 5 שייכולה לבא על-ידי השגה
 6 זו היא לכל היותר רק במציאות
 7 הדבר, ועד שייכול לבא
 8 אפילו לידי הפרה בענין שזו
 9 דהגה גבוהה בהכנה והשגה, אבל
 10 בהשגת החיוב לא ניתן להגיע
 11 להתאמתות הכי עמוקה
 12 שנקראת בשם ראיה כי בסופו
 13 של דבר השכל 'מבין' אבל לא ממש
 14 רואה כמו בראייה בעין ממש. מה-
 15 שאין-כן השגת השלילה היא
 16 באופן שמתעסק לדעת ולהבין
 17 בענינים נעלים יותר
 18 מהענינים שעד עתה היתה
 19 לו ידיעה בהם, והתעסקותו
 20 בהם היא באופן ששולל
 21 מהם דברים שלא שייכים בהם כו',
 22 אבל על-ידי-זה למרות שזו
 23 'השגת השלילה' וממילא היא מופשטת
 24 לעומת 'השגת החיוב' שהיא
 25 בהתלבשות, יכול לבא להגיע
 26 ולקבל השגה לפסוף עד
 27 לפנימיות החכמה (וההכרה)
 28 והידיעה במדריגה נעלית זו היא על-
 29 ידי העבודה בתורה ומצות,
 30 לעבודה ולשמרה, כנזכר
 31 (לעיל), שזהו ענין ראיה
 32 ד'חכמה' וכאמור הראייה נעלית
 33 יותר מאשר ההשגה השכלית והיא
 34 בהתאמתות יותר, על-דרך מעלת
 35 הראייה על שמיעה.
 36 וזהו פללות החלוק ההבדל
 37 הכללי שבין גן-עדן הפתוח לגן-עדן העליון, שבגן-עדן
 38 הפתוח שבו משיגים דרגות נמוכות יותר באלוקות הוא ענין השגת
 39 החיוב באלוקות שהיא אמנם יותר ברורה ומוגדרת יותר בהתלבשות אבל
 40 אינה אלא ידיעת המציאות, ובגן-עדן העליון הוא ענין השגת
 41 השלילה שהיא ידיעה והשגה יותר מופשטת אבל באמצעותה אפשר להגיע
 42 להשגה שהיא בבחינת ראייה.

1 אף צריך להבין, דכיון שגן-עדן הוא ענין הידיעה
 2 וההשגה, יושבין ונהניין כו', וכאמור שההנאה והתענוג הם דווקא
 3 כאשר יש הכנה והשגה, איך שיהי יתכן שיהיה שם גלוי בחינת
 4 החכמה, 'עדן', שלמעלה מהשגה והרי החכמה היא נקודת הענין
 5 בלבד, ללא הסתעפות לפרטים
 6 שיוצרים רעיון ברור ומובן?
 7 והבאור בזה, איך יתכן גילוי
 8 החכמה שלמעלה בגן עדן שהוא תענוג
 9 ההשגה שההשגה ד'גן-עדן
 10 העליון' היא באופן של
 11 השגת השלילה, כאשר משיגים
 12 עניין נעלה ביותר שיש קושי להבין
 13 ולהשיג את מהותו, ההשגה היא בדרך
 14 השלילה, כלומר מבנינים ממה הדבר
 15 מושלל ואיזו הגדרה לא מתייחסת
 16 אליו, בשונה מהכנה והשגה בדבר
 17 שהשכל מסוגל לקלוט ולהבין שהיא
 18 השגת החיוב, ובכל אחת מהשתיים
 19 'השגת השלילה' ו'השגת החיוב' יש
 20 יתרון לעומת השנייה, כפי שיתבאר
 21 להלן, כמבאר בארוכה
 22 ב'לקוטי תורה' לאדמו"ר הזקן
 23 פרשת פקודי³⁴ בענין 'פקודי
 24 המשפן משפן העדת'³⁵,
 25 שהוא שני הדברים האמורים כאן על
 26 המשכן ענין 'חוד ו"ה' האחוד,
 27 החיבור וההמשכה הפנימית בין הוא'³⁶
 28 של שם הוי', ענין המידות בספירות
 29 העליונות והה"א האחרונה של שם
 30 הוי', ענין ספירות המלכות העליונה
 31 (ובחינה זו היא התוכן הפנימי של
 32 'פקודי המשפן'), שהוא
 33 'חוד' זה באופן של השגת
 34 החיוב, ו'חוד ו"ה הוי"ד של שם
 35 הוי', בחינת החכמה, עם הה"א
 36 הראשונה של שם הוי', בחינת הבינה
 37 שהן מדריגות נעלות בהרבה מהמידות והמלכות (ובחינה זו היא התוכן
 38 הפנימי של 'משפן העדת'), שהוא באופן של השגת
 39 השלילה וברורה נעלית זו או יכולה להיות 'השגת החיוב', כפי שממשך
 40 ומבאר.
 41 דהנה, השגת החיוב היא באופן שמתעסק להבין ולהשיג
 42 בענינים הקשורים עם יש ומציאות דברים שיש להם מציאות

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 וְעַל-פִּי־זֶה מוֹכֵן, שְׂכָרֵי לְבָא הַתְּעַלּוֹת וְהַגִּיעַ לְאוֹפֵן הַהֲשָׁגָה
2 של הנשמות באלוקות דְגַן-עֶדֶן הָעֵלְיוֹן שֶׁהִיא בְּדֶרֶךְ הַשְּׁגַת
3 הַשְּׁלִיחַ, צָרִיף לְהִיּוֹת תְּחִילָה בְּטוֹל אוֹפֵן הַהֲשָׁגָה של הנשמות
4 באלוקות, בדרגה הנמוכה יותר, הדרגה דְגַן-עֶדֶן הַתְּחַתּוֹן שֶׁהִיא
5 בְּדֶרֶךְ הַשְּׁגַת הַחַיִּיב, עַל-דֶּרֶךְ
6 שְׂצָרִיף לְבַטֵּל 'חִיּוּ דְהָאֵי וְעַל-פִּי־זֶה מוֹכֵן, שְׂכָרֵי לְבָא הַתְּעַלּוֹת וְהַגִּיעַ לְאוֹפֵן הַהֲשָׁגָה
7 עֲלֵמָא' מראה העולם הזה, היינו
8 הרושם שנותר בנשמה מכך שהייתה
9 מלוכשת בנוף גשמי בעולם הזה כְּרִי
10 לְבָא לְהִבְנָה וְהַשְּׁגָה דְגַן-עֶדֶן
11 הַתְּחַתּוֹן שאמנם ביחס לגן עדן
12 העליון הוא 'תחתון' אבל לגבי העולם
13 הזה הגשמי והחומרי הוא עולם רוחני
14 נעלה וכדי להשיג את האור האלוקי
15 המאיר בו הנשמה צריכה לבטל את
16 הרושם שעשה בה העולם הזה. וכך גם
17 במעבר והעלייה מגן עדן התחתון לגן
18 עדן העליון, שבו ההשגה היא 'השגת
19 השליחה', צריך להיות תחילה ביטול
20 אופן ההשגה בגן עדן התחתון שבו
21 ההשגה היא 'השגת החיוב' אֵלָא
22 שְׂאִין זֶה הַבִּיטוּל של 'השגת החיוב'
23 כְּמוֹ בְּטוֹל 'חִיּוּ דְהָאֵי עֲלֵמָא'
24 המראה והרושם של העולם הזה
25 שְׂזָהוּ עֵנִין שֶׁל חוֹמֵר
26 וְגַשְׁמִיּוֹת מִמֶּשׁ, כִּי־אֵם אלא
27 הביטול של ההשגה בגן עדן התחתון
28 הוא צורך לְבַטֵּל עֵנִין שְׂנַחֲשָׁב
29 לְמַצִּיאוֹת וַיֵּשׁ, רק בְּעֶרְךָ
30 יחסית אל הָעֵנִין הַיּוֹתֵר נַעֲלָה
31 שְׂצָרִיף לְהַגִּיעַ אֵלָיו, השגת
32 השליחה שבגן עדן העליון, אבל הוא
33 כשלעצמו אינו ישות ומציאות שיש
34 לבטלה אלא אדרבה עניין נעלה ביותר,
35 'גן עדן'.
36 (ה) וַיּוֹכֵן הָעֵנִין בְּעֵבֻדָּה, כפי
37 שהדבר משתקף בעבודת ה' של האדם
38 דְהַנְּהָ פְּתִיבָם³⁶ וּמְלָתָם אֵת עֲרַלְת לְבַבְכֶם, וּכְתִיב³⁷ בַּפְּסוּק נוֹסֵף
39 הַעוֹסֵק בִּמְלִית' הַלֵּב כִּדִּי לְעִבּוֹד אֵת ה' כְּרָאוּי וּמְלֵ הַרְוִי' אֶלְקִיךָ אֵת
40 לְבַבְךָ, וְכָאֵן בַּפְּסוּק הַשֵּׁנִי לֹא נִזְכָּר הַלְשׁוֹן 'עֲרַלְת' כְּמוֹ בַּפְּסוּק
41 הָרֵאשׁוֹן שְׁנֵאמַר בו שְׂצָרִיף לְמוֹל אֵת עֲרַלְת הַלֵּב. וְהָעֵנִין בְּנֵה, הַטַּעַם
42 לְשִׁנּוּיִים בֵּין שְׁנֵי הַפְּסוּקִים הַמְּדַבְּרִים עַל הַלֵּב הַזֶּה, דְהַנְּהָ עֲרַלְת הַלֵּב
43 הוּא דְבָר הַמְּעַפֵּב אֵת הַהֲתַעֲרוּרוֹת שֶׁל הַלֵּב לְעִבּוֹדֵת ה' שְׂאוּטֵם סוֹתֵם

(36) עקב י, טז. (37) נציבים ל, ו. (38) שה"ש ה, ב. (39) זח"ג צה, א. (40) שהש"ר עה"פ. (41) לחגיגת י"ב תמוז הראשונה (נדפס בסה"מ תש"ח ע' 263. אגרות-קודש שלו ח"ב ע' פ). (42) ע"פ לשון הכתוב - ישע"י מד, ה. (43) פ"ז (יא, סע"ב).

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 באכילה), אֵלָא גַם כַּאֲשֶׁר אֵין בְּזָה באכילת היתר זו תַּאֲוָה,
 2 כִּי־אִם אלא האדם אוכל לְקִיּוּם גּוּפוֹ, רַק אלא שְׂפּוֹנְתּוֹ אֵינָה
 3 לְשֵׁם שְׂמִים (כַּמְבַּאֵר שָׁם⁴⁴ בתניא), הִנֵּה מַצַּד הִיּוֹתוֹ הַמּוֹזֵן
 4 דְּבַר גְּשָׁמִי, הֲרִי גַם זֶה גַם אכילה כזו, אכילה לצורך קיום הגוף, ללא
 5 תאוה, מְגַשֵּׁם אֵת הַלֵּב,

1 אֵין בְּזָה תַּאֲוָה, כִּי־אִם לְקִיּוּם גּוּפוֹ, רַק שְׂפּוֹנְתּוֹ
 2 אֵינָה לְשֵׁם שְׂמִים (כַּמְבַּאֵר שָׁם⁴⁴), הִנֵּה מַצַּד
 3 הִיּוֹתוֹ דְּבַר גְּשָׁמִי, הֲרִי גַם זֶה מְגַשֵּׁם אֵת הַלֵּב,
 4 שְׂמַצַּד־עַצְמוֹ צָרִיף לְהִיּוֹת "עַר" לְהַקְדוּשׁ־בְּרוּךְ־
 5 הוּא לְתוֹרְתוֹ וּלְמִצְוֹתָיו, וּמַעֲלִים וּמַסְתִּיר עֲלָיו,
 6 שְׂזָהוּ עֲנִין עֲרַלְתַּת הַלֵּב. וְעַל זֶה נֶאֱמַר "וּמִלְתָּם
 7 (אֲתָם בַּעֲצָמְכֶם⁴⁵) אֵת עֲרַלְתַּת לְבַבְכֶם", הִינְנִי,
 8 שְׂעֻנִין זֶה נִתֵּן לְכָל אֶחָד וְאֶחָד, שְׂבָכַל עַת וּבָכַל
 9 שְׁעָה בִּיכְלָתוֹ לֹא רַק לְהִזְהַר מִדְּבַר אֲסוּר, תַּאֲוֹת
 10 הַתֵּר, וְאֶפִּילוֹ שְׂלֹא תִהְיֶה אֲצִלוֹ אֲכִילָה סְתָם,
 11 אֵלָא בְּאֹפֶן ד'קַל מַעֲשִׂיף יִהְיוּ לְשֵׁם שְׂמִים"⁴⁶
 12 ו"בְּכָל דְּרָבִיף דְּעָהוּ"⁴⁷ (כַּפְסֶק־דִּין ה'שְׁלֶחֶן
 13 עֲרוּף⁴⁸). וְעֻנִין זֶה יָכוֹל לְהִיּוֹת גַּם עַל־יָדֵי
 14 הַעֲבוּדָה ד'וְאֶהֱבֵת אֵת הַיְיָ' אֲלֶקִיף בְּכָל לְבָבְךָ
 15 וּבְכָל נַפְשְׁךָ"¹⁹, דְּכִיּוֹן שְׂעֻבּוֹדָתוֹ הִיא "בְּכָל
 16 לְבָבְךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ", יָכוֹל לְפַעַל בַּעֲצָמוֹ שְׂלֹא
 17 יִהְיֶה שִׁיף לְדְבַר אֲסוּר, וְאֶפִּילוֹ לֹא לְתַאֲוֹת הַתֵּר,
 18 כִּי־אִם ש'פַל מַעֲשִׂיף יִהְיוּ לְשֵׁם שְׂמִים" כּוּ'. אִף
 19 יִשְׁנוּ עֲנִין נַעֲלָה יוֹתֵר, שְׂזָהוּ מַה שְׂנַאֲמַר "וּמִל
 20 הַיְיָ' אֲלֶקִיף אֵת לְבָבְךָ", וְהִינְנִי, שְׂאִף־עַל־פִּי
 21 שְׂאִין אֲצִלוֹ דְּבַר מְגַשֵּׁם אֵת הַלֵּב (עֲרַלְתַּת הַלֵּב),
 22 שְׂהָרִי נִמְצָא בְּמַעֲמַד וּמַצַּב ד'וְאֶהֱבֵת גו' בְּכָל
 23 לְבָבְךָ", מְפַל־מְקוּם, פִּיּוֹן שְׂהַלֵּב עַצְמוֹ הוּא לֵב
 24 הָאֲדָם, לְכֵן צָרִיף לְהִיּוֹת בּוֹ עֲנִין הַנִּקְרָא בְּשֵׁם
 25 מִילָה. וְעַל זֶה נֶאֱמַר "וּמִל הַיְיָ' אֲלֶקִיף אֵת
 26 לְבָבְךָ", וּמְפַל־מְקוּם הֲרִי זֶה נִכְלָל בַּעֲבוּדַת
 27 הָאֲדָם, אֵלָא שְׂזָהוּ מַצַּד "הַיְיָ'" כְּפִי שְׂנַעֲשֶׂה
 28 "אֲלֶקִיף", "כִּתְחַד וְחִיּוֹתְךָ"⁴⁹. וּבְכָל־לוֹת הוּא עֲנִין
 29 הַעֲבוּדָה ד'בְּכָל מְאֲדָךָ"¹⁹, שְׂהִיא לְמַעֲלָה
 30 מְמַדִּידָה וְהַגְּבֵלָה שֶׁל כַּחוֹת נַפְשׁוֹ⁵⁰, הֵן "בְּכָל
 31 וְעֻנִין זֶה 'מִילַת' הַסֵּרַת עֲרַלְתַּת הַרַב
 32 הַמוֹנַעַת מֵהָאֲדָם לְעַבּוֹד אֵת ה' גַּם
 33 בְּדַבְרִים הַמוֹתֵרִים יָכוֹל לְהִיּוֹת גַּם
 34 עַל־יָדֵי הַעֲבוּדָה ד'וְאֶהֱבֵת
 35 אֵת הַיְיָ' אֲלֶקִיף בְּכָל לְבָבְךָ
 36 וּבְכָל נַפְשְׁךָ"¹⁹, כְּלוּמָה, אַהֲבַת ה'
 37 בְּרַמָּה הַרְגִּילָה שְׂבַעֲסָם נִדְרַשַׁת מְכַל
 38 יְהוּדִי בְּכָל זְמַן וּבְכָל מְקוּם דְּכִיּוֹן
 39 שְׂעֻבּוֹדָתוֹ הִיא "בְּכָל לְבָבְךָ
 40 וּבְכָל נַפְשְׁךָ", וְהוּא עוֹבַד אֵת ה'
 41 בְּכָל לִיבּוֹ וּבְכָל נַפְשׁוֹ, יָכוֹל לְפַעַל
 42 בַּעֲצָמוֹ שְׂלֹא יִהְיֶה שִׁיף לְדְבַר אֲסוּר שְׂגוּרָם לְאֲדָם לְהִיּוֹת קְשׁוּר

43 ואסור בידי ה'קליפות', וְאֶפִּילוֹ לֹא יִהְיֶה שִׁיף לְתַאֲוֹת הַתֵּר שְׂכַאמּוֹר
 44 גַּם זֶה גּוּרָם לְהַעֲלֵם וְהַסְתֵּר עַל הַלֵּב הַיְהוּדִי, כִּי־אִם ש'קַל מַעֲשִׂיף
 45 יִהְיוּ לְשֵׁם שְׂמִים" כּוּ'. אִף יִשְׁנוּ עֲנִין נַעֲלָה יוֹתֵר כַּעֲבוּדָה זוֹ
 46 שֶׁל 'מִילַת' הַסֵּרַת 'עֲרַלְתַּת הַלֵּב', שְׂזָהוּ מַה שְׂנַאֲמַר "וּמִל הַיְיָ'
 47 אֲלֶקִיף אֵת לְבָבְךָ", וְהִינְנִי,
 48 שְׂאִף־עַל־פִּי שְׂאִין אֲצִלוֹ אֲצִל
 49 הָאֲדָם הַעוֹבֵד אֵת ה' בְּכָל לִיבּוֹ דְּבַר
 50 הַמְגַשֵּׁם אֵת הַלֵּב וּמַעֲלִים וּמַסְתִּיר
 51 עַל כֵּן שְׂהַלֵּב מַצַּד עַצְמוֹ עַר' (עֲרַלְתַּת
 52 הַלֵּב), שְׂהָרִי נִמְצָא בְּמַעֲמַד
 53 וּמַצַּב ד'וְאֶהֱבֵת גו' בְּכָל
 54 לְבָבְךָ" וּמִי שְׂלִיבּוֹ מֵלֵא אַהֲבַת ה'
 55 בּוֹדוּאִי לִיבּוֹ אֵינוֹ מְכוּסָה בְּעֲרַלְתַּת שֶׁל
 56 הַעֲלָם וְהַסְתֵּר, מְפַל־מְקוּם, פִּיּוֹן
 57 שְׂהַלֵּב עַצְמוֹ הוּא לֵב הָאֲדָם,
 58 וְהָאֲדָם הוּא מְצִיאוֹת גְּשֵׁמִית וְהַלֵּב הוּא
 59 לֵב גְּשֵׁמִי לְכֵן עִם הִיּוֹת אוֹהֵב אֵת ה'
 60 עֲרִיין צָרִיף לְהִיּוֹת בּוֹ עֲנִין
 61 הַנִּקְרָא בְּשֵׁם מִילָה. וְעַל זֶה
 62 נֶאֱמַר "וּמִל הַיְיָ' אֲלֶקִיף אֵת
 63 לְבָבְךָ", וּמְפַל־מְקוּם לְמֹרֹת
 64 שְׂמִילָה זוֹ נַעֲשִׂית מִלְּמַעְלָה, "וּמִל ה'
 65 אֲלוֹקֶיךָ אֵת לְבַבְךָ", הֲרִי זֶה נִכְלָל
 66 בַּעֲבוּדַת הָאֲדָם, אֵלָא שְׂזָהוּ
 67 מַצַּד "הַיְיָ'" כְּפִי שְׂנַעֲשֶׂה
 68 "אֲלֶקִיף", "כִּתְחַד וְחִיּוֹתְךָ"⁴⁹
 69 כִּי 'אֲלוֹקִים' הוּא גַם לְשׁוֹן כּוֹחַ (כַּכְּתוּב
 70 'זֹאת אֵילִי הָאֲרִץ לְחַק'), הִינְנִי כְּפִי
 71 שְׂשֵׁם הוּי' הַנַּעֲלָה יוֹרֵד וְנִמְשַׁךְ לְחִיּוֹת
 72 הַכּוֹחַ וְהַחִיּוֹת שֶׁל הַיְהוּדִי כְּפִי שְׂהוּא
 73 נִשְׁמָה בְּגוֹף בְּעוֹלָם הַזֶּה. וּבְכָל־לוֹת
 74 בְּאֹפֶן כְּלָלִי, עַבּוּדַת ה' הַפּוֹעֵלַת עֲנִין
 75 נַעֲלָה יוֹתֵר בְּלֵב מֵאֲשֶׁר 'הַסֵּרַת הַעֲרַלְתַּת'
 76 עֲלֶיהָ מְדוּבַר בְּסוּק הַרְאָשׁוֹן וְהִיא
 77 פַּעּוֹלַת ה'מִילָה' שֶׁל הַלֵּב שְׂעֲלִיהָ נִאֲמַר
 78 'וּמִל ה' אֲלוֹקֶיךָ אֵת לְבַבְךָ' הוּא עֲנִין
 79 הַעֲבוּדָה שֶׁל אַהֲבַת ה' לֹא רַק "בְּכָל
 80 לְבַבְךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ" אֵלֵא אַהֲבָה
 81 ד'בְּכָל מְאֲדָךָ"¹⁹, ו"מֵאֲדָר"
 82 מְשַׁמְעוֹ בְּלִי גְבוּל שְׂהִיא אַהֲבַת ה'
 83 לְמַעֲלָה מְמַדִּידָה וְהַגְּבֵלָה מַעַל
 84 וּמַעֲבַר לְגִדְרֵי וְהַגְּבֵלוֹת שֶׁל כַּחוֹת נַפְשׁוֹ⁵⁰, הֵן הַגִּדְרִים וְהַגְּבֵלוֹת

(44) רפ"ז (שם, סע"א). (45) תניא אגה"ק ס"ד (קה, ב). (46) אבות פ"ב מ"ב. (47) משלי ג, ו. (48) אר"ח סרל"א. שו"ע אדה"ז אר"ח סקנ"ו ס"ב. (49) ראה לקו"ת פרשתנו עג, ג. (50) ראה תו"א מקץ לט, ד.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 של "בְּכַל לְבָבָךָ" וְהֵן הַגְּדִירִים וְהַהֲגַבְלוֹת שֶׁל "בְּכַל נַפְשְׁךָ", פִּינּוּן
2 שְׁעוֹמֵד נִמְצָא בַּתְּנוּעָה קָרָה וְדַרְךְ הַנְּהַגָה שְׁלִמְעֵלָה מִמְּדִידָה
3 וְהַגְּבֻלָּה. וְהִינּוּ, שְׁעֵם הֵיאוּ נִבְרָא, וְהָרִי כֹּל נִבְרָא מֵעַצֵּם
4 מֵהוֹתוֹ כִּיבְרָא עִם גְּדִיר מִצִּיאוֹת מִסְרִימִים הוּא מִמְּדִידָה וְהַגְּבֻלָּה, אֲבָל
5 מִצַּד שְׁנֵי הָרִי פִּינּוּ שְׁיֵשׁ בּוֹ
6 בְּנִשְׁמָתוֹ שֶׁל כָּל יְהוּדֵי חֶלֶק אֱלֹקָה
7 מִמְּעַל מִמַּשׁ⁵¹, הִנֵּה פֶּאֶשֶׁר
8 הָעֵבֹדָה הִיא מִצַּד ה' חֶלֶק
9 אֱלֹקָה שָׂבוּ שְׁבוּ נִיבֹר וְנִרְגַשׁ וּפּוֹעַל
10 בּוֹ, שְׁזָהוּ עֲנִין "הָרִי אֱלֹקֶיךָ",
11 שְׁ"הָרִי" הַחֶלֶק אֱלֹקָה שֶׁנִּפְשׁוּ
12 נַעֲשֶׂה "כַּחַךְ וְחִיּוֹתָךְ" פּוֹעַל בּוֹ
13 וּמִשְׁפִּיעַ בּוֹ בְּגִלּוֹ, אֲזִי "וּמַל גּוֹ"
14 אֶת לְבָבְךָ", שְׁמַחְבֹּטֵל גַּם
15 אֶפִּילוֹ עֲנִין הַגְּשָׁמִיּוֹת (שְׁפֹלֵב)
16 שְׁבַעַרְךָ לְדַרְגָּה שְׁצִירְךָ לְהִגִּיעַ
17 אֵלַיָּה עַל-יְדֵי הָעֵבֹדָה
18 ד' "בְּכַל מֵאֲדָךְ" וּלְגִשְׁמִיּוֹת אֵין
19 שׁוֹם הַשְּׁפִיעָה עַל הָעֵבֹדָה שֶׁכָּל.
20 וְהָעֲנִין בְּזָה כְּפִי שְׁהוּא בֹא לִידֵי
21 בִיטוֹ בְּכָל־לוֹת עֲנִין הַהֲתַבְּנֹנֹת
22 בְּאֱלֹקוֹת (שְׁזוּהֵי הַהֲתַבְּנֹנֹת
23 בְּעִינֵי אֱלֹקוֹת הַהֲתַבְּנֹנֹת
24 אִפְּנֵי הָעֵבֹדָה הֵן הָעֵבֹדָה בְּאִפְּנֵי
25 שֶׁל "בְּכַל לְבָבְךָ וּבְכַל נַפְשְׁךָ" וְהֵן
26 הָעֵבֹדָה בְּאִפְּנֵי שֶׁל "בְּכַל מֵאֲדָךְ").
27 שְׁיֵשׁ בְּזָה בְּהִיּוֹת בְּהֲתַבְּנֹנֹת בְּאֱלֹקוֹת
28 שְׁנֵי אִפְּנֵים שׁוֹנִים, כְּפִי שֶׁמִּמְשִׁיךְ
29 וּמִפְּרֵט.
30 דְּהִנֵּה, יֵשׁ הַתְּבֻנָּה בְּהָאָדָם
31 מִתְּבוּנָה וּמֵעִמִּיק לְחֹשֶׁב בְּעֲנִין
32 ד' "קִרְבַּת אֱלֹקִים לִי טוֹב"⁵²,
33 שְׁאֱלֹקוֹת וְלִהְיוֹת קְרוֹב לְאֱלֹקוֹת
34 הוּא טוֹב לוֹ אֲדָם עֲצֻמוֹ, וְעַל-
35 דֶּרֶךְ מַה שְׁפָתוֹב⁵³ בְּתוֹרָה עַל
36 אֲהַבֵת ה' שִׁישְׁנוּ סוּג וּדְרַגָה שֶׁל אֲהַבֵת
37 בְּאִפְּנֵי שֶׁל "לְאֵהֲבָה אֶת ה'
38 אֱלֹקֶיךָ גּוֹ' כִּי הוּא חַיִּיד" גּוֹ',
39 וְלִכְנֹ, הֵן אֲמַת שְׁהוּא לְמֹרֹת
40 שֶׁהָאָדָם אֲהוֹבֵת אֶת ה' בְּדִרְגָה זוֹ
41 מוֹנֵחַ וְשׁוֹקֵעַ בְּאֱלֹקוֹת מֵתוֹךְ
42 חֵיוֹת וְהַתְּלַהֲבוֹת וְאֵם כִּן זוֹ אֲהַבֵת ה' בְּדִרְגָה אֶת
43 כָּל יִשְׂרָאֵל, אֲבָל זֶהוּ מִפְּנֵי שְׁמֵרְגִישׁ בְּזָה טוֹב וְעֵלּוּי לְעֲצֻמוֹ,

ובגלל שיש לו ערבות טעם ורגעשמאק' בענין של טוב ועלוי, "לי טוב" טובה ותועלת ועניין לעצמו, לכן רצונו ב"קרבנת אלקים". ובכללות באופן כללי הרי זו אהבה של האדם לאלוקת התלויה בדבר⁵⁴ נוסף ולא רצון טהור לגמרי לדבוק באלוקות מצד עצם הענין, אשר עם היות שלא שיף שתבטל, ואף על פי שלמעשה לא ייתכן שאהבה זו תפסיק להתקיים (כמו שאמרו חכמינו ז"ל בפרקי אבות שאהבה בין שני אנשים התלויה בדבר לא עתידה להתקיים כי כאשר יבטל הרבר שבו תלויה האהבה תבטל האהבה, אבל כאן אין אהבת האדם לה' עתידה להתבטל) כיון שלא שיף לומר שיהיה בטל דבר' חסוֹשֶׁלּוֹם וכיוון שלא ייתכן שהדבר יגרום את האהבה, העובדה שבקרב האדם לאלוקות יש מעלה ויתרון, לא ייתכן שהאהבה תבטל, מפל־מקום הרי זו אהבה של האדם לאלוקות שבמדידה והגבלה, אהבה מוגבלת לפי ערך לפי מידת הבנתו והשגתו בענין לי טוב" ולא מעבר להבנה וההשגה של האדם שגם היא בדרגה נעלית הרי כיוון שמדובר בנכבד מוגבל, הרי היא מוגבלת, ואין זה באופן ד' "בכל מאדך" שהיא אהבה בלי גבול, כמשמעות הביטוי "מאד".

(51) תניא רפ"ב. (52) תהלים עג, כח. (53) נצבים ל, כ. (54) לשון חז"ל - אבות פ"ה מט"ז. (55) כ"ה לשון המאמר (המשך תער"ב שם ע' א'נז) - ע"פ לשון הכתוב ואתחנן ה, כו.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 המאמר) שָׁאז הַעֲבֹדָה הִיא בְּאוֹפֵן דִּ"בְּכָל לִכְבֵּךְ וּבְכָל
 2 נִפְשֶׁךָ" הֵינּוּ כְּתוּב בְּתוֹךְ גְּדְרֵי הַמְצִיאוֹת שֶׁל הָאָדָם, לְעֲבֹדָה שְׂמֻצָּד
 3 ה'רֹאשׁ' הַחֶלֶק הָעֲלִיּוֹן וְהַנְּעִלָה שֶׁבְּנִשְׁמָה שֶׁנֶּשְׂאָר לַמַּעֲלָה וְאִינוּ מִתְּלַבֵּשׁ
 4 בְּגוֹף, שֶׁנִּקְרָאת בְּשֵׁם 'יִשְׂרָאֵל' מִלְשׁוֹן 'לִי רֹאשׁ', שָׁאז כֹּאשֶׁר הָאָדָם
 5 בֵּא לִידֵי כֵךְ שֶׁגַם חֵלֶק הַנִּשְׁמָה
 6 שֶׁבְּכַחַת "רֹאשׁ" מֵאִיר וּפּוֹעֵל כּוּ
 7 בְּגִלּוֹי הַעֲבֹדָה הִיא בְּאוֹפֵן
 8 דִּ"בְּכָל מְאֹדֶךָ" בִּיצִיאָה מִוַּחֲלֻטַּת
 9 מִגְּדְרֵי הַמְצִיאוֹת, כִּיּוֹן שֶׁנֶּעֱשֶׂה
 10 נִפְעַל לֹא רַק עֵינַי הַסֵּרַת עֲרַלַת הַלֵּב
 11 אֲלֹא גַם הַעֲנָנִים דִּ"וּמַל הַיָּוֵי'
 12 אֲלֵקִיד אֶת לִבְךָ", כִּמְבוֹאֵר
 13 לְעֵיל בְּאֵרִיכּוֹת הַהִבְדֵּל בֵּין שְׁנֵי
 14 הָעֵינַיִם.
 15 (ו) וְזֶהוּ גַם כְּלָלוֹת הַחֲלוּק
 16 הַהִבְדֵּל בְּאוֹפֵן כְּלָלִי בֵּין הַעֲבֹדָה
 17 שֶׁהִיהָדִי עוֹבֵד אֶת ה' דִּימוֹת הַחוּל
 18 לְעֲבֹדָה שֶׁהִיהָדִי עוֹבֵד אֶת ה'
 19 דְּיוֹם הַשַּׁבָּת (וּכְנֻזָּךְ לְעֵיל
 20 (סְעִיף ב) שְׁבִימוֹת הַחוּל
 21 נִקְרָאת הַנִּשְׁמָה בְּשֵׁם 'יעֶקב',
 22 מִלְשׁוֹן 'עֶקֶב' הַחֶלֶק הַנְּמוּךְ וְהַנְּחַת
 23 שֶׁבְּגוֹף, וּבִיּוֹם הַשַּׁבָּת נִקְרָאת
 24 בְּשֵׁם 'יִשְׂרָאֵל' מִלְשׁוֹן רֹאשׁ, הַחֶלֶק
 25 הָעֲלִיּוֹן וְהַנְּעִלָה שֶׁבְּגוֹף, כִּפִּי שֶׁמִּמְשִׁיךְ
 26 וּמְבָאֵר.
 27 דְּהֵנָּה, בִּימוֹת הַחוּל יֵשׁ עֲנָנִים
 28 הַמְּלַאכָה בְּדַבְרֵים הַגְּשָׁמִיִּים וּבְעֵינַיִם
 29 הָעוֹלָם הַזֶּה וְהַבְּרוּר הַעֲבוּדָה שֶׁל
 30 הַפְּרִדַּת הַטּוֹב (נִיצוּצוֹת הַקְּדוּשָׁה שִׁירָדוּ
 31 וְנִתְּלַבְּשׁוּ בְּדַבְרֵים גְּשָׁמִיִּים) מֵהַרַע
 32 וְהַעֲלָתוֹ לְמִקְוֵוֹ בְּקְדוּשָׁה, מֵה־
 33 שְׂאִי־כֵן בְּשַׁבָּת הִרִי "בוֹרֵר
 34 אֲסוּר" 56 כִּמְבוֹאֵר בְּמִשְׁנֵה וּבְגִמְרָא
 35 שֶׁאֵת הַמְּלָאכּוֹת הַאֲסוּרוֹת שֶׁבְּכַחַת הִיא
 36 מְלָאכַת 'בוֹרֵר' שֶׁבְּמִקְוֵוֹ עוֹסֶקֶת
 37 בְּהוֹצָאת עֵפֶר וְכִי מְגוֹרְגִי תְּבוּאָה,
 38 וְלִמְעַשֶׂה בְּהוֹצָאת כָּל דָּבָר לֹא רְצוּ
 39 מִתּוֹךְ דָּבָר רְצוּ ('פְּסוּלַת' מִתּוֹךְ
 40 'אוֹכֵל'), וּלְפִי הַמְּשַׁמְעוֹת הַפְּנִימִית שֶׁל הַדְּבַר, הַכוּוֹנָה שֶׁבִּימוֹת הַחוּל הַאֲכִילָה
 41 (וּכְלָלוֹת הָעִיסוּק בְּעֵינַיִם הָעוֹלָם) שִׁיכַת לְעֲבוּדַת הַבִּירוּרִים וְאִילוּ שֶׁבְּכַחַת שְׁבָה
 42 'בוֹרֵר אֲסוּר', יֵשׁ לְאֲכִילָה כּוּוֹנָה אַחֲרֵת. וְיִדְוּעָה 57 הַקּוּשְׂיָא בְּזַה 58, דָּאֵם כֵּן,

1 דִּ"קִרְבַּת אֱלֹקִים" מִצֵּד עֲצָמוֹ (לֹא מִצֵּד "קִרְבַּת אֱלֹקִים לִי
 2 לְאָדָם עֲצָמוֹ טוֹב"), שָׁאז כֹּאשֶׁר הַתְּחַבּוּנוֹת הִיא בְּכֵךְ שֶׁאֲלוֹקוֹת הוּא טוֹב
 3 בְּעֵצֶם עֲבוּדָתוֹ הִיא "בְּכָל מְאֹדֶךָ". וְעֲנָנִים זֶה שֶׁל עֲבוּדַת ה' בְּאֵהְבָה
 4 "בְּכָל מְאֹדֶךָ" נִעֲשֶׂה נִפְעַל וּמִתְעוֹרֵר עַל־יְדֵי־זֶה שֶׁמִּתְּפַטֵּל
 5 מֵהַמְצִיאוֹת הַמְּגוֹדְרֵת וְהַמְּגוֹבֵּלַת
 6 וְה'צִיּוּר' הַדִּמּוּת' הַחֲבִנִית'
 7 הַמְּגוֹדְרֵת שְׁלוֹ, שֶׁהוּא עֲנָנִים "לִי
 8 טוֹב" כּוּוֹנָה וּמִחֲשֶׁבָה שִׁישׁ לְאָדָם
 9 כִּשֶׁהוּא נִמְצָא בְּתוֹךְ הַגְּדֻרִים שֶׁל
 10 הַמְצִיאוֹת שְׁלוֹ, הֵינּוּ, שִׁישְׁנָה
 11 הַמְצִיאוֹת שְׁלוֹ ("לִי") עִם
 12 הַגְּדֻרִים וְהַהֲגַבְלוֹת שֶׁלָּהּ, וּמְצִיאוֹת
 13 זֹו יֵשׁ לָּהּ הֶרְגֵשׁ הַטּוֹב ("לִי
 14 טוֹב") לָּהּ, לְעִצְמָהּ, וְכָל זְמַן
 15 שִׁישׁ עֲדִין אֲחִיזָה תְּפִיסָה
 16 מִטּוֹיִמַת לְעֲנָנִים שֶׁל מְצִיאוֹת
 17 ("לִי") אִישִׁית, אִינוּ יְכוּל לְבֹא
 18 לְעֲבוּדָה מִצֵּד אֱלֹקוֹת עֲצָמוֹ כִּי
 19 הוּא 'שְׁבוּי' בְּתוֹךְ גְּדְרֵי הַמְצִיאוֹת
 20 הַאִישִׁית שְׁלוֹ.
 21 וְעַל זֶה עַל הַיְצִיאָה הַהֲתַעֲלוֹת
 22 מִגְּדְרֵי הַמְצִיאוֹת שֶׁלּוֹ נִצְאָר 'וּמַל
 23 הַיָּוֵי' אֲלֵקִיד אֶת לִבְךָ, וְלֹא
 24 זֹכֵר בְּעֵינַיִם זֶה עֲרַלַת הַלֵּב בְּשׁוּנָה
 25 מִהַפְּסוּק הַמְּדַבֵּר בְּמִדְרֵיגָה יוֹתֵר נִמּוּכָה
 26 כּוּ נִמְר "וּמִלַּחַם אֶת עֲרַלַת לִבְכֶם",
 27 כִּמְבוֹאֵר לְעֵיל בְּאֵרִיכּוֹת, כִּיּוֹן שֶׁלֹּא
 28 שִׁיף אֲצִלוֹ אֲצֵל מִי שֶׁעוֹבֵד אֶת ה'
 29 "בְּכָל מְאֹדֶךָ" עֲרַלַת הַלֵּב, שֶׁכֵּכָר
 30 הַסִּיָּה מִקְוֵוֹם לְכֵן, וְצִרִיף
 31 לְהִסִּיר רַק אֶת הֶרְגֵשׁ
 32 הַמְצִיאוֹת, "לִי טוֹב" וְלִצְאָת
 33 לְגִמְרֵי מִגְּדְרֵי הַמְצִיאוֹת הַאִישִׁית שֶׁלּוֹ
 34 ("לִי").
 35 וּכְלָלוֹת הַחֲלוּק הַהִבְדֵּל בְּאוֹפֵן
 36 כְּלָלִי בֵּין שְׁנֵי אֹפְנֵי עֲבוּדָה
 37 הַנִּזְהָל הַבְּאִים לִידֵי בִיטוּי בְּאֵהְבַת ה'
 38 "בְּכָל לִבְכֵךְ וּבְכָל נִפְשְׁךָ" וּבְאֵהְבַת ה'
 39 "בְּכָל מְאֹדֶךָ", הוּא הַחֲלוּק הַהִבְדֵּל
 40 שֶׁבֵּין הַעֲבֹדָה שֶׁהִיהָדִי עוֹבֵד אֶת ה'
 41 הַמְּלוּבָשֶׁת בְּגוֹף, רְגֵל' הַחֶלֶק הַתְּחַתּוֹן שֶׁבְּנִשְׁמָה, שֶׁנִּקְרָאת
 42 בְּכָלָלוֹת בְּשֵׁם 'יעֶקב', מִלְשׁוֹן עֶקֶב שֶׁבְּרַגְלָהּ (כִּמְבוֹאֵר לְעֵיל בְּתַחֲלִילַת

(56) שבת עג, א. וראה המשך תערוב שם ס"ע א"מה ואילך. ד"ה לא הביט תשכ"א (סה"מ תשכ"א ע' ריט ואילך). ד"ה מי מנה תשכ"ו פ"ד ואילך. (57) ראה מאמרי אדמו"ר הזקן תקס"ד ע' עז ואילך. ועם הגהות וכו' - אוה"ת ויקהל ע' ב'קלו ואילך. (58) ראה המשך תערוב שם ע' א"נ.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 בתורת החסידות, דָאָם כֵּן, אם בשבת האכילה לא פועלת 'בירור' של
 2 המאכל, מהו ענין האכילה בשבת, הרי פעולת האכילה היא
 3 שהמאכל מתברר ונהפך להיות דם ובשר כבשרו חלק
 4 מהאדם, וכשהאוכל הוא יהודי העובר את ה', המאכל מתברר ומתעלה.

הפסולת (בשני האופנים האמורים) לְשָׁנוּ גַם הַבְּרִיר דְיוֹם הַשַּׁבָּת,
 אֵלָא שְׂאָז בִּשְׁבַת אֵין עֲנִין שֶׁל פְּסוּלַת חֶסֶד-וְשָׁלוֹם, כִּי-אִם
 אוֹכֵל בְּלֶבֶד, וְהוּא עֲנִין בְּרִיר אוֹכֵל מִתּוֹךְ אוֹכֵל, וְהִינּוּ,
 שְׂבֹאוֹכֵל גּוֹפָא עֲצָמוּ נַעֲשֶׂה בְרִיר לְמַעַלָּה מִבְּרִיר, וְהַכּוֹנֵה
 לתוספת עליו בקדושה עצמה, כפי

שמשוך ומבאר.

2) וּבִאִיר הָעֲנִין⁶¹, דְּהִנְהוּ, לְעֵתִיד-לְבָא (שְׁדוּגְמָתוֹ הַרְוּגָמָא
 למצב העולם לעתיד לבוא, כאשר לא
 תהיה מציאות של 'פסולת' הוא יום
 הַשַּׁבָּת⁶², שְׂעֲנִינוּ של יום השבת
 הוא הַהֲכָנָה וְהַהֲלִיכָה לְיוֹם
 שְׂכּוּלוֹ שַׁבָּת וְהַמְנוּחָה לְחַיֵּי
 הָעוֹלָמִים⁶³, היינו התקופה
 שלעתיד לבוא) כְּתִיב⁶⁴ עַל הַתְּקוּפָה
 של לעתיד לבוא, ימות המשיח
 וְאֶכְלֶתֶם אֶכּוֹל וְשְׂבֹעֵי,
 שְׁהִפְרִיזֶשׁ בְּזָה, שְׂדָבָר שְׂכָבָר
 הִיָּה בְּכַחֲנֵת מֵאָכֵל, וְנֶאֱכַל
 וְנִתְבָּרַר בְּבִירוֹר הַהִגִּיל של הפרדת
 האוכל מהפסולת, הִנְהוּ לְעֵתִיד-
 לְבָא יְהִיָּה "וְאֶכְלֶתֶם אֶכּוֹל",
 שְׁיַחְזוֹר וְיִתְבָּרַר עוֹד פַּעַם
 בְּבִירוֹר נוסף כְּדִי שְׂיִתְעַלֶּה
 בְּעֲלוֹי גְדוּל יוֹתֵר. וְעַד כִּי כֵךְ
 חשוב ענין שלימות הבירור והמעלה
 בקדושה עצמה, כפי שיהיה לעתיד

2) וּבִאִיר הָעֲנִין⁶¹, דְּהִנְהוּ, לְעֵתִיד-לְבָא
 (שְׁדוּגְמָתוֹ הוּא יוֹם הַשַּׁבָּת⁶²,
 שְׂעֲנִינוּ הוא הַהֲכָנָה וְהַהֲלִיכָה לְיוֹם
 שְׂכּוּלוֹ שַׁבָּת וְהַמְנוּחָה לְחַיֵּי
 הָעוֹלָמִים⁶³) כְּתִיב⁶⁴ וְאֶכְלֶתֶם אֶכּוֹל
 וְנֶאֱכַל, שְׂהִפְרִיזֶשׁ בְּזָה, שְׂדָבָר שְׂכָבָר הִיָּה
 בְּכַחֲנֵת מֵאָכֵל, וְנֶאֱכַל וְנִתְבָּרַר, הִנְהוּ לְעֵתִיד-לְבָא
 יְהִיָּה "וְאֶכְלֶתֶם אֶכּוֹל", שְׁיַחְזוֹר וְיִתְבָּרַר עוֹד
 פַּעַם כְּדִי שְׂיִתְעַלֶּה בְּעֲלוֹי גְדוּל יוֹתֵר. וְעַד שֶׁכֵּן
 הוא גַּם בְּעֲנִין הַנְּשִׂמּוֹת עֲצָמָן, דְּכָשֶׁם שְׂנִתְבָּאָר
 לְעִיל (סְעִיף ג) שְׂפִאָשׁוּ צְרִיכִים
 הַתְּחַתּוֹן לְגַן-עֲדֵן הָעֲלִיוֹן, הוּא כִּיוּן שֶׁהוּא
 עליוה גדולה ביותר כי ההבדל בין
 גילוי האלוקות ביגן עֲדֵן הַתְּחַתּוֹן
 לגילוי האלוקות ביגן עֲדֵן הָעֲלִיוֹן הוא
 באין עוֹרָה, לאין שיעור, צְרִיף
 לְהִיֹּת בְּטוֹל נוסף של גררי
 המציאות האישית, ולא די בביטול
 שהיה לפני העלייה ליגן עֲדֵן הַתְּחַתּוֹן,

1 מהו ענין האכילה בשבת, הרי פעולת האכילה
 2 היא שהמאכל מתברר ונהפך להיות דם ובשר
 3 כבשרו. ועוד זאת, שבזמן שבית-המקדש היה
 4 קיים היו בבית-המקדש גם קרבנות שהקריבו
 5 ביום השבת דוקא, והרי גם ענין הקרבן הוא
 6 ברור, שמקריבים את הבהמה (ועל-דרך-זה מה
 7 שמקריבים ממין הצומח והדומם) על-ידי
 8 העלאה על גבי המזבח, עד שמזה נעשה "ריח
 9 נחם לה"⁵⁹. וכללות הבאור בזה (פמבאר
 10 בארופה במקום אחר⁶⁰), שבזמן הבירור גופא
 11 יש ברורים שקשורים עם פסולת, ויש בזה שני
 12 אופנים, ברור אוכל מתוך פסולת, מלמעלה
 13 למטה, או ברור פסולת מתוך אוכל, מלמטה
 14 למעלה, ששני אופנים אלו הם בימות החול,
 15 ולאחר-יזה ישנו גם הבירור דיום השבת, אלא
 16 שְׂאָז אֵין עֲנִין שֶׁל פְּסוּלַת חֶסֶד-וְשָׁלוֹם, כִּי-אִם
 17 אוֹכֵל בְּלֶבֶד, וְהוּא עֲנִין בְּרִיר אוֹכֵל מִתּוֹךְ אוֹכֵל,
 18 וְהִינּוּ, שְׂבֹאוֹכֵל גּוֹפָא נַעֲשֶׂה בְרִיר לְמַעַלָּה
 19 מִבְּרִיר.
 20

21 וְכָלִלוֹת הַבְּאִיר בְּזָה כַּעֲנִין
 22 האכילה, ועל דרך זה כַּעֲנִין הַקְּרִבּוֹת,
 23 ביום השבת (פמבאר בארופה
 24 במקום אחר⁶⁰ בתורת החסידות),
 25 שְׂבֵעֲנִין הַבְּרִיר של הדברים
 26 הגשמיים גופא עצמו יש ברורים
 27 שקשורים עם פסולת והמלאכה
 28 היא לברר ולהפריד בין האוכל (הדבר
 29 הרצוי) והפסולת (הדבר הלא רצוי),
 30 וְיֵשׁ בְּזָה כַּהֲפָרָה בֵּין הָאוֹכֵל
 31 והפסולת שְׁנֵי אופנים, בְּרִיר של
 32 הוצאת הפרדת אוכל מתוך
 33 פסולת, בפעולה מלמעלה
 34 למטה (בלשון הקבלה והחסידות,
 35 בדרך 'אור ישראל'), או בְּרִיר הוצאת
 36 פסולת מתוך אוכל,
 37 בפעולה מלמטה למעלה (בלשון
 38 הקבלה והחסידות, בדרך 'אור חזון'),
 39 שְׁשֵׁנֵי אופנים אלו הן הבירור
 40 מלמעלה למטה והן הבירור מלמטה
 41 למעלה הם בימות החול,
 42 וְאַחֲרֵי-יָזָה לאחר הבירור של

(59) ויקרא א, טז. ועוד. (60) ראה תו"א חיי שרה טו, ב"ג. (61) ראה המשך תע"ב שם ע' א"נח ואילך. (62) ראה פירוש המלות לאדמו"ר האמצעי פכ, ד. ועוד. (63) תמיד בסופה. (64) יואל ב, כו.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 שְׁזָהוּ הַבֵּיטוּל הַנוּסֵף עֲנִין שֶׁל בְּרוּר נוּסֵף, שְׂמֵבִיא לַעֲלִיָּה נוּסֵפֵת,
 2 הַגָּה כִּן הוּא גַם בְּכָל־לוֹת הָעֲלִיָּה וְהַמַּעֲבָר מִזְמַן הַזֶּה זְמַן הַגְּלוּת,
 3 לְזִמְן דְּלַעֲתִיד-לָבֵא יְמוֹת הַמְּשִׁיחַ, שֶׁהַנְּשֻׁמּוֹת דַּעֲתָה אֵף עַל פִּי
 4 שְׁכָבֵר נִתְקַנּוּ וְנִתְבָּרְרוּ בְּתַכְלִית וְהִגִּיעוּ לַחֲכִלִית הַעֲלִיוֹ שִׁיכּוּל הַלְוִית
 5 כַּעַת, בּוֹמֵן הַגְּלוּת, יִצְטָרְכוּ לְחֻזּוֹר
 6 וְלִהְתְּבָרֵר בְּבִירוֹר נוּסֵף עַל-יָדֵי
 7 הַנְּשֻׁמּוֹת הַחֲדָשׁוֹת שְׁיִתְגַּלּוּ
 8 לַעֲתִיד-לָבֵא, כִּי הַמַּעֲבָר מִהַמְּצַב
 9 עַתָּה לַמְּצַב בְּיְמוֹת הַמְּשִׁיחַ הוּא שִׁנּוּי
 10 שְׂבִאֵין-עֲרוּךְ הַמַּצְרִיךְ בֵּיטוּל נוּסֵף
 11 וּבִירוֹר נוּסֵף כַּמְבָּאֵר בְּאַרְוֶכָה
 12 בְּ'לְקוּטֵי תוֹרָה'⁶⁵, וְכַפִּי
 13 שְׂמַמְשִׁיךְ וּמְבֵאֵר לַהֲלֵךְ.
 14 אֵף צְרִיף לְהַבִּין, מֵהוּ עֲנִין
 15 בְּרוּר נְשָׁמָה אַחַת הַנְּשֻׁמּוֹת
 16 שְׂבוֹמֵן הַזֶּה עַל-יָדֵי נְשָׁמָה אַחֶרֶת
 17 הַנְּשֻׁמּוֹת הַחֲדָשׁוֹת שִׁתְּגַלּוּ לַעֲתִיד
 18 לָבוֹא, דְּלִכְאוּרָה, עֲנִין הַבְּרוּר
 19 בְּבוֹבֵן שֶׁל הַפְּרִדַּת הַטוֹב מֵהָרַע
 20 וְהַעֲלָאתוֹ לְקִדּוּשָׁה הוּא כְּנוֹגֵעַ
 21 לְבַהֲמָה גַּשְׁמִית, כְּמוֹ בְּעֲנִין
 22 הָאֲכִילָה כְּפִשּׁוּטוֹ כֹּאֲשֶׁר הָאָדָם
 23 אוֹכֵל בֶּשֶׂר בַּהֲמָה (אִם הַבֶּשֶׂר מוֹתֵר
 24 וְכוּונַת הָאֲכִילָה הִיא רְאוּיָה, כְּמַבּוּאֵר
 25 לַעֲלִי), אוֹ עַל-יָדֵי אֲכִילַת
 26 מִזְבֵּחַ, שֶׁהוּא עֲנִין הַקְּרִבָּנוֹת
 27 הַנִּשְׂרָפִין וְנִאֲכָלִין בְּאֵשׁ הַמִּזְבֵּחַ,
 28 שְׁעַל-יָדֵיהֶן נִעֲשֶׂה הַבְּרוּר
 29 וְהָעֲלִיָּה שֶׁל הַבְּהֵמוֹת הַגַּשְׁמִיּוֹת
 30 לְשָׂרְשָׁם וּמְקוֹרָם בְּחַיּוֹת הַקּוֹדֵשׁ
 31 שֶׁל הַמְּרִקְבָה הַעֲלִיוֹנָה, "פְּנֵי
 32 שׁוֹר" וְגו'⁶⁶, וְעַד שְׁעוֹלִים
 33 וְנִכְלָלִים נִיצְרוֹת הַקְּדוּשָׁה, חַיּוֹת
 34 הָאֱלוּקִית שְׂבַחְהֶמָה עוֹלִים לְשׁוֹרֶשׁ
 35 הַעֲלִיוֹן וְנִכְלָלִים בְּכַחֲבִינַת "פְּנֵי
 36 אָדָם" שְׂבַמְרִקְבָה שׁוֹר, כְּמוֹבֵן,
 37 דְּרַגָּה גְבוּהָה יוֹתֵר מֵאֲשֶׁר חַיּוֹת
 38 שְׂבַמְרִכְבָּה, "פְּנֵי שׁוֹר".
 39 וְיִתְרָה מְזָה, כַּמְבָּאֵר בְּמִקּוֹם
 40 אַחֵר⁶⁷ בְּתוֹרַת הַחֲסִידוֹת שְׂגַם
 41 בְּכַחֲבִינַת "פְּנֵי אָדָם"
 42 שְׂבַמְרִקְבָה דְּרַגָּה גְבוּהָה בְּיוֹתֵר, צְרִיף לְהִיּוֹת עֲנִין שֶׁל בְּרוּר

וְהַעֲלָה עַל-יָדֵי בַחֲבִינַת "אָדָם הָעֲלִיוֹן שְׁעַל הַכֶּסֶּא", שְׁלֹגְבֵי
 44 לְגַבֵּי "אָדָם הַעֲלִיוֹן" נִחְשָׁבִים "פְּנֵי אָדָם" שְׂבַמְרִקְבָה כְּמוֹ שְׂאֵר
 45 חַיּוֹת הַמְּרִקְבָה, "פְּנֵי אֲרִיָּה וּפְנֵי שׁוֹר וּפְנֵי נֶשֶׁר" וְכַשֵּׁם
 46 שֶׁחַיּוֹת צְרִיכוֹת בִּירוֹר כֵּךְ "פְּנֵי אָדָם" צְרִיךְ בִּירוֹר (וְכֹל זֶה הוּא עֲנִין הַבִּירוֹרִים
 47 וְהַעֲלָה בְּקִדּוּשָׁה גּוֹפָא, שֶׁהוּא בִירוֹר
 48 שׁוֹנָה וְנַעֲלָה יוֹתֵר מֵעֲנִין הַבִּירוֹר
 49 שְׂקִשׁוֹר עִם פְּסוּלָה, כֹּאֲמוֹר, וְהוּא בִירוֹר
 50 וְהַעֲלָה בְּקִדּוּשָׁה עֲצֻמָּה).
 51 אָבֵל עֲדִיין צְרִיךְ בִּירוֹר מֵהוּ עֲנִין
 52 בְּרוּר נְשָׁמָה אַחַת עַל-יָדֵי
 53 נְשָׁמָה אַחֶרֶת?
 54 אֵף הָעֲנִין הוּא, דְּהִנֵּה כְּתִיב⁶⁸
 55 בְּנִבְאוֹת יִרְמִיָּה וְזָרְעֵתִי אֵת בֵּית
 56 יִשְׂרָאֵל זָרַע אָדָם וְזָרַע
 57 בְּהֵמָה, וּמְבָאֵר בְּאַרְוֶכָה
 58 בְּ'תוֹרָה אוֹר' לְאֲדַמְוִיֹר הַקּוֹן
 59 פְּרִשְׁת מִשְׁפָּטִים⁶⁹, שְׂיֵשׁ
 60 נְשֻׁמּוֹת שְׂנִקְרְאוֹת בְּשֵׁם "זָרַע
 61 אָדָם", וְיֵשׁ נְשֻׁמּוֹת שְׂנִקְרְאוֹת
 62 בְּשֵׁם "זָרַע בְּהֵמָה", כַּפִּי
 63 שְׂמַמְשִׁיךְ וּמִפְּרִט.
 64 וְכָל־לוֹת הָעֲנִין בְּזָה, שְׂנִשְׁמּוֹת
 65 דְּבִרְיָאָה-יִצִּירָה-עֲשִׂיָּה, נְשֻׁמּוֹת
 66 שֶׁהַשׁוֹרֵשׁ וְהַמְקוֹר שֶׁלָּהֶם הוּא מְשֻׁלֶּשֶׁת
 67 הַעוֹלָמוֹת הַעֲלִיוֹנִים שֶׁלְּמַטָּה מֵעוֹלָם
 68 הָאֲצִילוֹת (וְאִרְבַּעַת הַעוֹלָמוֹת הַלְלוּ הֵם
 69 הַעוֹלָמוֹת הַרוּחָנִיִּים הַכְּלָלִיִּים), שְׂשֵׁם
 70 בְּעוֹלָמוֹת בְּרִיאַה-יִצִּירָה-עֲשִׂיָּה
 71 מִתְחִיל עֲנִין הַיִּשׁוֹת וּמְצִיאוֹת
 72 הַמְּגוֹדְרֵת, בְּעוֹד שְׁעַל עוֹלָם הָאֲצִילוֹת
 73 נִאֲמַר שֶׁהוּא אֱלוּקוֹת מִשׁ' וְכֹל מֵה
 74 שִׁישׁ כּוּ בְטַל לְאֱלוּקוֹת תַּחֲכִּלִית וְאִינוּ
 75 'מְצִיאוֹת' [וְעַל-דֶּרֶךְ הָאֲמוּר
 76 לְעִיל (סְעִיף ה) בְּעֲנִין "קְרִבַּת
 77 אֱלֹקִים לִי טוֹב", שֶׁהִיא דְּרַגָּה כּוּ
 78 בְּאֲהַבַּת ה' שְׂגַם בְּתַכְלִית הָעֲלִיָּה
 79 כּוּ, הִרִי זֶה בְּאוֹפֵן דְּ"לִי
 80 טוֹב" וְעֲדִיין הַמְצִיאוֹת הָאִישִׁית
 81 נִרְגַּשְׁת], נְקָרָאִים בְּשֵׁם "זָרַע
 82 בְּהֵמָה", וְנְשֻׁמּוֹת דְּאֲצִילוֹת
 83 שֶׁהַשׁוֹרֵשׁ וּמְקוֹר שֶׁלָּהֶם נַעֲלָה בְּיוֹתֵר,
 84 וְהוּא בְּעוֹלָם הָאֲצִילוֹת, נְקָרָאִים בְּשֵׁם "זָרַע אָדָם" וְעַל שְׂנִיָּהֶם

(65) ד"ה ואכלתם אכול (ר"פ צו - ז, א ואילך). (66) ראה טעמי המצות פ' ויקרא (ד"ה מצות קרבנות). (67) ראה מאמרי אדמו"ר האמצעי דרושי חתונה ח"ב ע' תרמ ואילך. (68) ירמ' לא, כו. וראה לקו"ת שם ח, ב. (69) עד, ג ואילך. עו, א. - הובא בלקו"ת שבערה הקודמת.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 על שני סוגי הנשמות, "זרע אדם" ו"זרע בהמה" נאמר "וְזָרַעְתִּי",
2 דְקָאֵי וְהַכּוּנָה עַל "אָדָם הַעֲלִיּוֹן שֶׁעַל הַפֶּסֶא" שהוא שורש כל
3 הנשמות, הַיְנוּ, שֶׁגַם נִשְׁמוֹת דְּבָרִיָּאָה-יִצְרָה-עֲשִׂיָּה נִמְשָׁכוֹת
4 מִבְּחִינַת "וְזָרַעְתִּי" ויש להם שורש ומקור נעלה באלוקות, והקדוש-
5 ברוך-הוא הוא ה'זרוע' את הנשמות
6 הנקראות 'זרע בהמה', כְּמוֹ שֶׁהוּא
7 זֹרַע נִשְׁמוֹת דְּאֲצִילוֹת
8 שְׁנִקְרְאוֹת "זֶרַע אָדָם".
9 וּבִפְרָטִיּוֹת יוֹתֵר, הִנֵּה גַם
10 בְּנִשְׁמוֹת הַדְּבָרִיָּאָה-יִצְרָה-
11 עֲשִׂיָּה גּוֹפָא עֲצֻמָּן שְׂבוּפֵן כִּלְיֵי
12 נִקְרְאוֹת 'זרע בהמה' וְשֵׁנוּ הַחֲלוּק
13 הַהַבְדֵּל בֵּין "זֶרַע אָדָם" ו"זֶרַע
14 הַבְּהֵמָה", וְעַל-דִּרְדָּרָהּ
15 בְּנִשְׁמוֹת דְּאֲצִילוֹת גּוֹפָא עֲצֻמָּן
16 יֵשׁ חֲלוּק הָעֶרְךָ הַבְּדִלֵי דְרִגּוֹת
17 מְהוּתִים בֵּין נִשְׁמָה לְנִשְׁמָה,
18 וְעַד לְחֲלוּק הָעֶרְךָ הַבְּדֵל
19 מִשְׁמַעוֹתֵי עַד כְּדֵי כַךְ שֶׁהוּא
20 בְּדוֹגְמַת הַחֲלוּק שְׁבִין "זֶרַע
21 הַבְּהֵמָה" ל"זֶרַע אָדָם" (בְּדוּמָה
22 לַאֲמוֹר לְעִיל אֹדוֹת הַבְּדִלֵי הַדְּרוֹגוֹת
23 מִבְּרַכְבָּה הַעֲלִיוֹנָה שְׂאֵמָנִם יֵשׁ הַבְּדֵל
24 מְהוּתֵי בֵין "חַיּוֹת הַקּוֹדֵשׁ" ו"פְּנֵי אָדָם",
25 אַבֵּל לְגַבֵּי "אָדָם הַעֲלִיּוֹן" גַּם "פְּנֵי
26 אָדָם" הוּא כְּמוֹ "חַיּוֹת").
27 וְעַל-פִּי-זֶה מוֹבֵן עֲנִיָּן
28 ו"אֲכַלְתֶּם אֶכּוֹל", כִּי לְפִי עֶרְךָ
29 בִּיחַס אֵל גּוֹדֵל הַעֲלִיָּה שֶׁל כִּלּוֹת
30 הַעוֹלָמוֹת וְהַנְּבִרָאִים דְּלַעֲתִיד-לְבֹא,
31 הִנֵּה גַם נִשְׁמוֹת שְׂבִבְחִינַת
32 "זֶרַע אָדָם" כֵּתֵי יִהְיֶינּוּ נִחְשָׁבוֹת
33 לְבְּחִינַת "זֶרַע הַבְּהֵמָה" כִּי אֵל מוֹל
34 הָאוֹר הָאֱלוּקִי הַנְּעֵלָה שִׂיאִיר לַעֲתִיד
35 לְבּוֹא, גַּם נִשְׁמוֹת אֵלּוּ שְׂכִיּוֹם נִקְרְאוֹת
36 'זֶרַע אָדָם' יִהְיֶינּוּ נִחְשָׁבוֹת כְּמוֹ 'זֶרַע
37 הַבְּהֵמָה', וְלָכֵן יִצְטָרְכוּ נִשְׁמוֹת אֵלּוּ
38 שֶׁנִּשְׁמָכוּ מֵעוֹלָם הַאֲצִילוֹת וְכִיּוֹם נִקְרְאוֹת
39 'זֶרַע אָדָם' לְחִזּוֹר וְלַהֲתַבָּרֵר כִּי
40 וְלַעֲבוֹר בִּירוֹר נוֹסֵף, וְהִינּוּ עַל-יְדֵי
41 עֲנִיָּן הַבְּטוּל שֶׁצָּרִיךְ לְפַעוֹל
42 בְּנִשְׁמוֹת אֵלּוּ גַם בְּמַדְרָגָה הַיּוֹתֵר
43 נְעֵלִית שְׂבָה יִהְיֶינּוּ בִימּוֹת הַמְּשִׁיחַ,
44 וְעַל-דִּרְךָ מָה שְׁנִתְבָּאֵר לְעִיל

בְּעִנְיָן הַמִּילָה (לֹא בְּאוֹפֵן ד'וִימְלִתֶּם אֵת עֲרַלְת לְבַבְכֶם"
שְׁעִינָנָה הוּא הַבִּירוֹר וְהַבִּיטוּל הַרְאִשׁוֹן, כִּי-אֵם) בְּאוֹפֵן ד'וִימְל הַיְנוּ'
הַבִּירוֹר וְהַבִּיטוּל הַשְּׁנִי, הַנוֹסֵף.
וְזֶהוּ גַם הַתּוֹכֵן הַפְּנִימִי שֶׁל מָה שְׂפָתוֹב "וְאֲכַלְתֶּם אֶכּוֹל וְשְׂבוּעַ
וְהִלְלִתֶם אֵת שֵׁם ה' אֱלֹקֵיכֶם
אֲשֶׁר עָשָׂה עִמָּכֶם לְהַפְּלִיא",
"לְהַפְּלִיא" דְּיִקָּא הַכְּתוּב מְדִיִק
וְאוֹמֵר 'לְהַפְּלִיא' הִינּוּ שְׂמוּדוּבֵר בְּשִׁבְחָה
וְהַלִּיל לְקִדְשׁ-בִּירוֹךְ-הוּא עַל דְּבָרִים
שְׁעָשָׂה בְּדֶרֶךְ פֶּלֶא, כְּלוֹמֵר שֶׁהַעֲנִיָּן
ד'אֲכַלְתֶּם אֶכּוֹל" הַבִּירוֹר
וְהַבִּיטוּל הַשְּׁנִי שֶׁהוּא הַתּוֹכֵן שֶׁל
ה'אֲכִילָה' הַנוֹסֵפֶת (אֲכִילַת שְׂבָת,
לְמַעֲלָה מְזַה לְעִתִּיד לְבּוֹא) הוּא
מְצַד גּוֹדֵל הַעֲלִיָּה בְּאוֹפֵן
שֶׁלֹּא בְּעֶרְךָ, שְׁלֹכֵן נִקְרָא
בְּשֵׁם "פְּלֵא" כִּי אֵינוּ בֹא בְּאוֹפֵן
טְבַעִי כְּתוּצָאָה מִהַעֲבֹרָה הַקּוֹדֵמַת
שְׁהִי מְדוּבֵר בְּעִלְיָה לְאִין שְׁעִיר, לֹלֵא
כֹּל יִחַס וְהַשׁוּאָה לְדְרַגָּה הַקּוֹדֵמַת,
וְגַם מְסַפֵּר הַעֲלִיּוֹת הוּא
בְּאוֹפֵן ד'לְהַפְּלִיא", בִּינּוֹן
שֶׁהַעֲלִיּוֹת הֵם עַד אֵין קֵץ לֹלֵא
גְּבוּל, וְגַם כּוּזָה בֹא לְיַדֵּי בִּיטוּי הַפֶּלֶא'
שְׂבַעֲלִיּוֹת אֵלּוּ. וְעַל-דִּרְךָ הָאֲמוֹר
לְעִיל בְּעִנְיָן גְּזֵרְדוֹן, שְׂאֵף
שְׂנִזְכְּרוּ רַק שְׁנֵי סוּגִיּוֹם כִּלְיִים,
גְּזֵרְדוֹן הַתַּחֲתוֹן וְגְזֵרְדוֹן
הַעֲלִיּוֹן מְבַלֵּי לְפִרְט אֵת הַדְּרוֹגוֹת
הַרְבוֹת הַקִּיּוּמוֹת כִּכֵּל אַחַד מֵהֶם, הָרִי
שְׁנֵי סוּגִיּוֹם כִּלְיִים אֵלּוּ יֵגֵן עַד
הַעֲלִיּוֹן וְיֵגֵן עַד הַתַּחֲתוֹן כּוֹלְלִים
רְבוּי עֲלִיּוֹת עַד אֵין קֵץ, עֲלִיּוֹת
רְבוֹת לֹלֵא גְבוּל, וְלָכֵן נֶאֱמַר
"וּקְדוּשִׁים הֵן הַנִּשְׁמּוֹת בְּכָל יוֹם
יְהִלְלוּךָ סֵלָה" תְּמִיד, לֹלֵא הַפֶּסֶק,
כִּי הַעֲלִיּוֹת הֵן לֹלֵא הַפֶּסֶק.
(ח) וְזֶהוּ גַם עֲנִיָּן הַעֲלִיָּה שְׁנֵי
בְּנִשְׁמַת הַצְּדִיק תְּמִיד, לֹלֵא הַפֶּסֶק,
וּבִפְרָט בְּיוֹם הַהוֹלְדָת שְׁלוֹ
מְדֵי שְׁנָה בְּשָׁנָה (פְּמִבְּאָר
בְּשִׁיחוֹת שֶׁל הַרְבֵּי הַרִי"צ בְּעַל
הַשְּׂמִחָה וְהַגְּאוּלָּה⁷⁰ שְׁנַאֵל
מִמַּאֲסֵר בְּיוֹם י"ב תְּמוֹז, בִּשְׁנַת

דְקָאֵי עַל "אָדָם הַעֲלִיּוֹן שֶׁעַל הַפֶּסֶא", הַיְנוּ, שֶׁגַם
נִשְׁמוֹת דְּבָרִיָּאָה-יִצְרָה-עֲשִׂיָּה נִמְשָׁכוֹת מִבְּחִינַת
"וְזָרַעְתִּי", כְּמוֹ נִשְׁמוֹת דְּאֲצִילוֹת שְׁנִקְרְאוֹת "זֶרַע
אָדָם"].
וּבִפְרָטִיּוֹת יוֹתֵר, הִנֵּה גַם בְּנִשְׁמוֹת
הַדְּבָרִיָּאָה-יִצְרָה-עֲשִׂיָּה גּוֹפָא יִשְׁנוּ הַחֲלוּק בֵּין
"זֶרַע אָדָם" ו"זֶרַע הַבְּהֵמָה", וְעַל-דִּרְדָּרָהּ
בְּנִשְׁמוֹת דְּאֲצִילוֹת גּוֹפָא יֵשׁ חֲלוּק הָעֶרְךָ בֵּין
נִשְׁמָה לְנִשְׁמָה, וְעַד לְחֲלוּק הָעֶרְךָ שֶׁהוּא בְּדוֹגְמַת
הַחֲלוּק שְׁבִין "זֶרַע הַבְּהֵמָה" ל"זֶרַע אָדָם".
וְעַל-
פִּי-זֶה מוֹבֵן עֲנִיָּן ו"אֲכַלְתֶּם אֶכּוֹל", כִּי לְפִי עֶרְךָ
גּוֹדֵל הַעֲלִיָּה דְלַעֲתִיד-לְבֹא, הִנֵּה גַם נִשְׁמוֹת
שְׂבִבְחִינַת "זֶרַע אָדָם" יִהְיֶינּוּ נִחְשָׁבוֹת לְבְּחִינַת
"זֶרַע הַבְּהֵמָה", וְלָכֵן יִצְטָרְכוּ לְחִזּוֹר וְלַהֲתַבָּרֵר
כִּי, וְהִינּוּ עַל-יְדֵי עֲנִיָּן הַבְּטוּל שֶׁצָּרִיךְ לְפַעוֹל גַּם
בְּמַדְרָגָה הַיּוֹתֵר נְעֵלִית, וְעַל-דִּרְךָ מָה שְׁנִתְבָּאֵר
לְעִיל בְּעִנְיָן הַמִּילָה (לֹא בְּאוֹפֵן ד'וִימְלִתֶּם אֵת
עֲרַלְת לְבַבְכֶם", כִּי-אֵם) בְּאוֹפֵן ד'וִימְל הַיְנוּ'
אֱלֹקֵיךָ אֵת לְבַבְךָ".

וְזֶהוּ גַם מָה שְׂפָתוֹב "וְאֲכַלְתֶּם אֶכּוֹל וְשְׂבוּעַ
וְהִלְלִתֶם אֵת שֵׁם ה' אֱלֹקֵיכֶם אֲשֶׁר עָשָׂה
עִמָּכֶם לְהַפְּלִיא", "לְהַפְּלִיא" דְּיִקָּא, שֶׁהַעֲנִיָּן
ד'אֲכַלְתֶּם אֶכּוֹל" הוּא מְצַד גּוֹדֵל הַעֲלִיָּה בְּאוֹפֵן
שֶׁלֹּא בְּעֶרְךָ, שְׁלֹכֵן נִקְרָא בְּשֵׁם "פְּלֵא", וְגַם
מְסַפֵּר הַעֲלִיּוֹת הוּא בְּאוֹפֵן ד'לְהַפְּלִיא", בִּינּוֹן
שֶׁהַעֲלִיּוֹת הֵם עַד אֵין קֵץ. וְעַל-דִּרְךָ הָאֲמוֹר לְעִיל
בְּעִנְיָן גְּזֵרְדוֹן, שְׂאֵף שְׂנִזְכְּרוּ רַק שְׁנֵי סוּגִיּוֹם,
גְּזֵרְדוֹן הַתַּחֲתוֹן וְגְזֵרְדוֹן הַעֲלִיּוֹן, הָרִי שְׁנֵי סוּגִיּוֹם
אֵלּוּ כּוֹלְלִים רְבוּי עֲלִיּוֹת עַד אֵין קֵץ, וְלָכֵן נֶאֱמַר
"וּקְדוּשִׁים בְּכָל יוֹם יְהִלְלוּךָ סֵלָה".

(ח) וְזֶהוּ גַם עֲנִיָּן הַעֲלִיָּה שְׁנֵי בְּנִשְׁמַת הַצְּדִיק,
וּבִפְרָט בְּיוֹם הַהוֹלְדָת שְׁלוֹ מְדֵי שְׁנָה
בְּשָׁנָה (פְּמִבְּאָר בְּשִׁיחוֹת שֶׁל בְּעַל הַשְּׂמִחָה
וְהַגְּאוּלָּה⁷⁰), שְׂאֵז עוֹלָה מִהִיכַל לְהִיכַל, שֶׁעֲלִיָּה

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 תרפ"ז), שְׁאֵז ביום הולדתו עֹלָה ומתעלה מֵהִיכָל לְהִיכָל, שְׁעֵלְיָהּ
2 זו היא בְּאוֹפֶן שֶׁנֶּעֱשֶׂה בְּצִיּוֹר בְּמִצַּב אַחַר לְגַמְרֵי עִם גֵּרֵי
3 מְצִיאוֹת שׁוֹנִים לְחִלוּטִין, וְעַד שֶׁהֶצִּיּוֹר הַקּוֹדֵם אֵינוֹ בְּעֶרְךָ לְצִיּוֹר
4 שֶׁנֶּעֱשֶׂה אֲצִלוֹ בְּעֵלְיָתוֹ לְמַדְרָגָה הַיּוֹתֵר נְעֻלִית כִּי הֵעֲלִייהּ הִיא
5 לְאֵין שִׁיעוֹר, לֵאלֹא כֹל יֵחַס וְהַשׁוּאָה
6 לְמִצַּב הַקּוֹדֵם, שְׁלֶכְנָן נֶעֱשֶׂת
7 הָעֵלְיָהּ עַל-יְדֵי הָעֲמוּד
8 (הַמְחַבֵּר וּמִשְׁמַשׁ כִּימִמְצוּעַ שְׁמַחֲבֵר
9 שְׁנֵי דַרְגוֹת וְרוֹקוֹת זֶה מִזֶּה בְּאֵין-
10 עֶרְוָה), שְׁעֵל-יְדוֹ⁷¹ מִתְבַּטְּלִים
11 כָּל הָעֲנֻנִים הַקּוֹדְמִים שְׂאֵינִם
12 בְּעֶרְךָ שֶׁאֵין לְהֵם יֵחַס לְגַבֵּי גוֹדֵל
13 הָעֵלְיָהּ הַנוֹכְחִית, וְעַד שֶׁנֶּקְרָא
14 הַמִּצַּב הַחֲדָשׁ אֵלָיו הַגִּיעָה וְעֵלְתָה
15 נִשְׁמַת הַצַּדִּיק כַּעַת בְּשֵׁם 'גֹּן-עֲדָן
16 הָעֵלְיוֹן' אֲפִילוֹ לְגַבֵּי כָּל
17 הַהֲשָׁגוֹת בְּאוֹפֶן הַכִּי נֶעֱלָה
18 שְׁהִיּוֹ אֲצִלוֹ בְּעוֹבְדוֹתוֹ בְּיָמִים
19 וְשָׁנִים שְׁלֶפְנֵי-זֶה, בִּיּוֹן שְׁזוּהִי עֲלֶיהָ שְׁלֹא בְּעֶרְךָ, בְּאוֹפֶן
20 עֲלֶיהָ שְׁלֹא בְּעֶרְךָ, בְּאוֹפֶן
21 ד'לְהַפְלִיא', וְאֲפִילוֹ אִם גַּם לִפְנֵי
22 עֲלִיָּהּ זֶה הַגִּיעַ לְמַדְרִיגוֹת גְּבוּהוֹת
23 בַּיּוֹתֵר, כַּעַת מְדוּבָר בְּעֲלִיָּהּ לְאֵין שִׁיעוֹר
24 שֶׁלְגַבֵּי כֹל מְדוּרֵיגָה, אֵיזוֹ שְׁתוּהִי, נִקְרָא
25 הַמִּצַּב הַחֲדָשׁ 'עֵלְיוֹן' כְּמִבּוֹאֵר לְעֵיל
26 בְּאֵרִיכוֹת.
27 וְעוֹד זֹאת, שֶׁהֶעֱנִנָן
28 ד'לְהַפְלִיא' הִיא גַּם בְּנוֹגַע
29 לְהַמְשָׁכָה לְמִטָּה שְׁפּוֹעֶלֶת
30 הַנִּשְׁמָה בְּעֲלִיָּתָהּ לְמַעַל, וְהִינּוּ,
31 שֶׁהֵעֲלִיָּהּ לְמַדְרָגָה הַיּוֹתֵר
32 נְעֻלִית הִיא בְּאוֹפֶן שְׁמִשְׁם
33 נִמְשָׁךְ וּמִתְגַּלְּהָ אֹרֹךְ וּשְׁפַע
34 לְמִטָּה. וְעַל-דֶּרֶךְ הַמְבַּאֵר
35 ב'לְקוּטֵי תוֹרָה' בְּפָרְשַׁתנוֹ⁷²
36 פֹּרֶשֶׁת בֶּלַק בְּעֲנֵנָן "בְּרֵאֲתִיו
37 יִצְרָתִיו אָף עֲשִׂיתִיו"⁷³,
38 ש'אָף' מְרַבֵּה אֶת הַבְּחִינָה
39 הַרְבִּיעִית הַיּוֹתֵר נְעֻלָּה, עוֹלָם
40 הָאֲצִלּוֹת שֶׁלְמַעַל מְעוֹלְמוֹת בְּרִיאַת-

נִסְמָךְ בְּכַתוּב זֶה ל'עֲשִׂיתִיו' דְּנִקְא, וְנִאֲמַר 'אָף עֲשִׂיתִיו' לְהוֹרוֹת
שְׁנִמְשָׁךְ לְמִטָּה בְּבַחֲבִינַת עֲשִׂיָּהּ דְּנִקְא וְהַמְשַׁכְתָּ אֹרֹךְ עֵלְיוֹן לְעוֹלָם
תַּחֲתוֹן לְמִרוֹת רִיחוּק הָעֶרֶךְ בִּינֵיהֶם הִיא עֵינֵן שֶׁל 'פְּלֵא'. וְזֶהוּ גַם כְּלָלוֹת
עֲנֵנָן הַתְּגַלּוֹת אֲלֻקוֹת בְּעוֹלָם, לְמִרוֹת שְׁנִבְרָא כְּעוֹלָם מוֹגְבֵל הַמַּעֲלִים
וּמִסְתִּיר עַל הָאֹרֹךְ הָאֲלֻקִּי שְׁבוּ, עַל-
יְדֵי צְדִיקִים וְאוֹתוֹת וּמוֹפְתִים
כו', כְּמִבְּאֵר ב'שְׁעֵר הַיַּחֲדוּד
וְהָאֲמוּנָה'⁷⁴ שְׁבַסְפֵּר הַתִּנְיָא
לְאֲדַמְרֵי הַזִּקּוֹן שְׁעַל זֶה עַל גִּילּוֹי
אֲלֻקוֹת הַלֵּא מוֹגְבֵל בְּעוֹלָם הַמוֹגְבֵל,
אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ ז"ל⁷⁵
"בְּתַחֲלָה בְּתַחֲלִיל תַּהֲלִיךְ בְּרִיאַת
הָעוֹלָם הַמוֹגְבֵל עַל-יְדֵי אֹרֹךְ אֵין-סוֹף
הַבְּלָחִי מוֹגְבֵל עֲלָה בְּמַחְשָׁבָה
הָעֲלִיּוֹנָה לְכְרוֹא אֶת הָעוֹלָם
בְּמִדַּת הַדִּין שְׁתוֹכְנָה הוּא גְבוּל
וּצְמִצּוּם, רָאָה הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא
שְׂאִין הָעוֹלָם מִתְקַבֵּם אִם יִיבָרָא
בְּמִדַּת הַדִּין - שְׁתָּף עִמּוֹ מִדַּת
רַחֲמִים שֶׁעֲנִינָה לְרוּחַם וְלִהְיִיר
וְלִהְשִׁפִיעַ", וּבְפָרֶשֶׁת אוֹתוֹת
וּמוֹפְתִים הַמְבִיאִים גִּילּוֹי אֲלֻקוֹת
בְּעוֹלָם שְׁהֵם בְּאוֹפֶן גְּלוֹי לְכָל
(עֲמִי) הָאֲרִיץ לְכָל אוֹמוֹת הָעוֹלָם
וְלֹא רַק לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל, בְּבַחֲבִינַת
"עֲשִׂיתִיו" שֶׁהִגִּילּוֹי יוֹרֵד וְנִמְשָׁךְ
וּמֵאִיר עַד לְעוֹלָם הָעֲשִׂיָּה (כְּמוֹ
הַגְּאוּלָּה שֶׁל הַרְבֵּי הַרִּי"צ ד'י"ב
תַּמּוּז מִמַּאֲסָרוֹ בְּרוּסִיָּה שֶׁהִיָּתָה אוֹת
וּמוֹפֵת גְּלוֹי לְעִינֵי אוֹמוֹת הָעוֹלָם).
(ט) וַיֵּשׁ לְקִשְׁרָ כָּל הַנָּל עִם
מֵה שְׁכָתוֹב בְּתַהֲלִים סִימָן
פ"ו⁷⁶, הַפֶּרֶק הַמְתַּאִים לְמַסְפֵּר
שְׁנוֹתָיו שֶׁל הַרְבֵּי הַרִּי"צ בְּעַל הַגְּאוּלָּה
(שְׁנוֹלָר בְּשַׁנַּת תר"מ) בְּשַׁנַּת ז', תַּשְׁכ"ה
"יַחַד לְכָבִי לְיִרְאָה שְׁמֵךְ",
כְּמִבְּאֵר בְּאֲרוּכָה ב'לְקוּטֵי
תוֹרָה' בְּפָרְשַׁתנוֹ⁷⁷, אֹדוֹת
הַמְשַׁמְעוֹת הַפְּנִימִית שֶׁל בְּקֶשֶׁה זֶה,
שְׁיֵשׁ שְׁתֵּי בְּחִינּוֹת בְּלָב,
חִיצוֹנִיּוֹת הַלֵּב, וּפְנִימִיּוֹת הַלֵּב
וְהַבְּקֶשָׁה הִיא שְׁתֵּי הַבְּחִינּוֹת, הֵן

71) ראה זח"ב ריא, א. תו"א מגילת אסתר ק, סע"ב. 72) בלק סז, ד. סט, סע"ג. 73) ישעי' מג, ז. 74) פ"ה. 75) פירש"י בראשית א, א (ד"ה ברא אלקים). 76) פסוק יא. - הקאפיטל המתאים למספר שנותיו של אדמו"ר מהור"י"צ בעל השמחה והגאולה, ש"ב תמוז השתא (תשכ"ה) הוא יום הולדתו הפ"ה, ובו מתחילים לומר קאפיטל פ"ו (ראה סה"מ י"א ניסן ח"א ע' 1 ואילך. וש"נ). - המו"ל. 77) בלק סז, סע"ג ואילך.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

42 הַעֲבוּדָה ד' וּמִלְתָּם אֶת עֲרֵלַת לְבַבְכֶם" העבודה של הסרת ערלת
 43 הלב. ומצד פְּנִימִיּוֹת הַלֵּב שהיא דרגה פנימית ועמוקה בנשמה
 44 נְמִשְׁכַת הַעֲבוּדָה ד' בְּכָל מְאֹדָךְ" מתוך ביטול של כל גרדי מציאות
 45 האדם, כמבואר לעיל, שְׁזוּהִי הַעֲבוּדָה שְׁמַצַד רְעוּתָא דְלָבָא'
 46 רְצוֹן הַלֵּב שְׁלֹמְעֵלָה מְטַעַם (רצון הלב שלמעלה מטעם
 47 וְדַעַת). וְהִינּוּ עַל-יְדֵי הַעֲבוּדָה
 48 ד' וּמִלְ הַיּוֹ' אֱלֹקֶיךָ אֵת
 49 לְבָבְךָ". וְעַל זֶה נֶאֱמַר הַבִּקְשָׁה
 50 "יַחַד לְבָבִי", שְׁתַּהֲיֶה נִכְלָלַת
 51 בְּחִינַת חִיצוֹנִיּוֹת הַלֵּב להתעלות
 52 בְּחִינַת פְּנִימִיּוֹת הַלֵּב, וְהִינּוּ,
 53 שְׁגַם הַעֲבוּדָה בְּמַחְשָׁבָה דְבוּר
 54 וּמַעֲשֵׂה ("בְּרֵאֲתִיּוֹ יִצְרָתִי
 55 עֲשִׂיתִיו") שְׁמַצַד חִיצוֹנִיּוֹת
 56 הַלֵּב, תַּהֲיֶה חֲדוּרָה בְּרְעוּתָא
 57 דְלָבָא' שְׁמַצַד פְּנִימִיּוֹת הַלֵּב
 58 כְּתוּבָה מוֹזֵה שְׁפִימִיּוֹת הַלֵּב יוֹרֶדֶת
 59 וּנְמַשְׁכַת לְמַטָּה אֲפִילוּ בְּעֵינַיִם שֶׁל
 60 מַעֲשֵׂה בְּפוּעַל, אִף שְׁכּוֹחַ הַמַּעֲשֵׂה הוּא
 61 עֵינֵי חִיצוֹנֵי נַחוֹת לְגַבֵּי רְעוּתָא דְלִבָּא'.
 62 וְעַל-דִּרְךָ "אִף עֲשִׂיתִיו",
 63 שְׁ"אִף מְרַבָּה עוֹד בְּחִינָה
 64 אַחַת שֶׁלְמַעַל מַעַלָּה מִ"בְּרֵאֲתִיּוֹ",
 65 "יִצְרָתִיּוֹ" ו"עֲשִׂיתִיו", וְהוּא
 66 בְּחִינַת רְצוֹן הָעֲלִיּוֹן שְׁלֹמְעֵלָה
 67 מַעֲלָה מִבְּחִינַת מַחְשָׁבָה דְבוּר
 68 וּמַעֲשֵׂה. וְרַבּוּי זֶה הַמְתִּיחַס
 69 לְרִצּוֹן הָעֲלִיּוֹן נִסְמָךְ ל"עֲשִׂיתִיו"
 70 דוּקָא וְלֹא ל"בְּרֵאֲתִיּוֹ" ו"יִצְרָתִיּוֹ",
 71 לְפִי שְׁעָקֵר גְּלוּי רְצוֹן הָעֲלִיּוֹן
 72 הוּא בְּבְחִינַת עֲשִׂיָה גְּשָׁמִית
 73 דְּוָקָא, דְּהִינּוּ בְּמַעֲשֵׂה
 74 הַמְצֻוֹת, כְּמוֹ צִיצִית בְּצִמְרָה
 75 גְּשָׁמִי וְתַפְּלִיץ בְּקֶלֶף גְּשָׁמִי,
 76 וְעַל-דִּרְךָ זֶה בְּכָל עֵינֵי תוֹרָה
 77 וּמְצֻוֹת שְׁהֵם לְמַטָּה בְּעוֹלָם
 78 הַעֲשִׂיָה, עוֹלָם הוּא הַגְּשָׁמִי, דְּוָקָא,
 79 וְכְמוֹ שְׁכָתוּב 79 "לֹא בְּשָׁמַיִם
 80 הִיא", וְשֵׁם דְּוָקָא בְּעוֹלָם הַעֲשִׂיָה שְׁבוּ הוּא קִיּוֹם הַמְצוּוֹת בְּפוּעַל
 81 כְּדוּבְרֵים גְּשָׁמִיִּים נְמִשְׁכַת וּמַתְגַּלָּה בְּחִינַת "אִף", מְדַרְגָּה
 82 הַרְבִּיעִית, שְׁהוּא עֵנִין רְעוּתָא דְלָבָא'.

1 הפנימיות והן החיצוניות, יתאחדו 'ליראה את שמך' (וכמבואר שם, "... יש
 2 בחינת רעותא דליבא שהוא רצון הלב ויש בזה ב' בחינות פנימיות וחיצוניות
 3 פנימית נקודת הלב היא בחינת אהבה רבה שלמעלה מהטעם והדעת...
 4 וחיצוניות הלב הוא הנלקח מן הדעת והתבוננות בגדולת ה' כל חד לפום
 5 שיעורא דיליה. ולפי שכלו והשגתו
 6 באור אין סוף ברוך הוא כך מעורר את
 7 האהבה בלב. והנה מודעת זאת כי את
 8 זה לעומת זה עשה אלוקים שכמו שיש
 9 דעת בקרושה לדעת את ה' ולאהבה
 10 אותו. כך יש דעת מצד הקליפה וסטרא
 11 אחרא והוא דעת הרע ולאהוב דברים
 12 זרים ולתאוה יבקש נפרד מחמת
 13 שערב לחכו מחיקת עולם הזה
 14 ותענוגיו... אך האהבה שבפנימיות הלב
 15 שלמעלה מהטעם ודעת... אין בחינת
 16 זה לעומת זה כנגדה שבחינת פנימיות
 17 נקודת הלב היא בחינת יחידה שאין לה
 18 אלא רצון אחד לאביה שבשמים והיא
 19 המעלה והמדרגה שאין דוגמתה ולא
 20 בערכה נמצא בגשמיות כלל רק לה'
 21 לכדו נמצא בבני ישראל עם קרובו...
 22 ובהתעוררות אהבה רבה זו בקל הוא
 23 יכול לנצח ולהגביר הטוב על הרע
 24 לגמרי מפני שאין לחיצונים בה אחוזה
 25 כלל וזהו יחד לבבי וכי ויחד לבבנו
 26 כו'. שיהיה נכלל בחינת חיצוניות
 27 הרצון בבחינת פנימית הרצון...)
 28 וּמִזְזָה מהעבודה האמורה של "יחד
 29 לבבי", הארת פנימיות הלב גם
 30 בחיצוניות הלב, נְמִשְׁכָּךְ גַּם
 31 בְּכָל־לִוִּית עֲבוּדַת הָאָדָם (שְׁהָרִי
 32 כְּלִשׁוֹן הַזוּהָר "לָבָא פְּלִיג לְכָל
 33 שְׁיָפִין" 78 הלב מחלק ומשפיע חיות
 34 לכל אברי הגוף), שְׁמַצַד
 35 חִיצוֹנִיּוֹת הַלֵּב נְמִשְׁכַת וּבֵאֵה
 36 לִידֵי גִלּוּי הַעֲבוּדָה ד' בְּכָל
 37 לְבָבְךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ", שְׁפוּעֵלַת
 38 יש לה פעולה והשפעה עַל
 39 מַחְשָׁבָה דְבוּר וּמַעֲשֵׂה של האדם, שְׁכָנְגַד "בְּרֵאֲתִיּוֹ עוֹלָם
 40 הַבְּרִיאָה, מַחְשָׁבָה. יִצְרָתִי עוֹלָם הַיְצִירָה, דִּבּוּר עֲשִׂיתִי עוֹלָם הַעֲשִׂיָה,
 41 מַעֲשֵׂה", שְׁהִיּוּ פְּרָבְעֵי עַל פִּי הַרְצוֹן הָעֲלִיּוֹן, וְהִינּוּ עַל-יְדֵי

(78) ראה זהר ח"ב קנג, א. ח"ג קסא, ב. רכא, ב (ברע"מ). רלב, א (ברע"מ). תניא אגה"ק סל"א. 79) נצבים ל, יב. וראה ב"מ נט, ב.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 (י) וְזֶהוּ "מִי מָנָה עֵפֶר יַעֲקֹב", דְּהֵנָּה⁸⁰, בְּחֵינֵת "יַעֲקֹב"
2 הוּא עֲנֵן הָעֵבֹדָה דִּימֵי הַחֹל בְּעוֹבְדֵין בְּמַעֲשֵׁים דְּחֹל,
3 בְּבִרְוֵי הַנִּיצוּצוֹת שֶׁל הָאֱלוּקוֹת מִן ה' לְעוֹמֵת-זֶה' הִיפך הַקְדוּשָׁה
4 אוּ עַל-כֵּל-פָּנִים מְקַלֶּפֶת נִגְהָ שֶׁאֵמָּנָם מַעֲרֹב בַּה גַּם טוֹב
5 וְאוֹר אֲבָל גַּם הִיא קְלִיפָה הַמְסַתֵּרָה עַל
6 הָאוֹר הָאֱלוּקִי וְיֵשׁ לְבַרֵּר אֶת הַנִּיצוּצוֹת
7 הַטְּמוּנִים בַּה. וּבְבַחֲמִינָה זֹו בְּחֵינֵת
8 "יעקב" יִשְׁנוּ עֲנֵן הָעֵפֶר,
9 שֶׁהוּא יְסוֹד הַכִּי תַחְתּוֹן
10 מֵאֲרַבְעַת הַיּוֹדוֹת מֵהֶם מוֹרְכָבִים
11 הַדְּרָבִים הַגְּשָׁמִיִּים (אש, רוּחַ, מִים,
12 עֶפֶר), שְׁמוֹרָה עַל עֶפְרוֹרִית,
13 חֲמָרִית וְגַשְׁמִית, וְהִינּוּ,
14 שְׁגָם פְּאֶשֶׁר הָעֵבֹדָה הִיא
15 בְּמִדְרָגָה נְעֻלִית שֶׁל אַהֲבַת ה'
16 "בְּכַל לְבַבְךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ", שִׁנְיָה בַּה
17 עֲדִין עֲנֵן הָעֶפְרוֹרִית, וּכְמוֹ
18 בְּאוֹפֵן הָעֵבֹדָה ד' קֶרְבַּת
19 אֱלֹקִים לִי טוֹב" (פנ"ל סעיף
20 ה), שְׁפִינְיָ שִׁישׁ בְּזָה הַרְגָּשׁ
21 עֲצָמוֹ וְהַמְצִיאֹת הָאִישִׁית עֲדִין
22 תּוֹפֶסֶת מִקּוֹם וְחִיבּוּת, "לִי טוֹב",
23 הָרִי זֶה נֹתֵן מִקּוֹם שְׁיִיכַל
24 לְהִיּוֹת גַּם עָרְלַת הַלֵּב, שְׂאֵז
25 יִצְטָרֵף לְהִיּוֹת הָעֲנֵן
26 ד' וּמְלֵתָם אֶת עָרְלַת
27 לְבַבְכֶם".
28 וּמְכַל-מְקוֹם, הֵנָּה לְמַעֲשֵׂה גַּם
29 פְּאֶשֶׁר נִמְצָאִים בְּמִדְרָגַת
30 "עֵפֶר יַעֲקֹב", נַעֲשֶׂה נִפְעַל
31 בְּרִירוֹ הַנִּיצוּצוֹת כּו'⁸¹ וְהַעֲלֵאתָם
32 מִתּוֹךְ ה'קְלִיפָה', וְהִינּוּ עַל-יְדֵי
33 בְּחֵינֵת "מִי", "מִי מָנָה עֵפֶר
34 יַעֲקֹב", שֶׁזֶהוּ עַל-דֶּרֶךְ מַה
35 שְׁפָתוֹב⁸² מִי יִתֵּן וְהִיָּה לְבַבְּךָ
36 זֶה לָּהֶם לִירְאָה אוֹתִי, "מִי"
37 דִּיקָא הַכְּתוּב מֵדִיק וְאוֹמֵר שֶׁכּוֹחַ
38 הַתַּעֲרוּרוֹת הַלֵּב לִירְאָה ה' בֹּא מִבְּחֵינֵת
39 "מִי", דִּיקָא הַמְכוּן עַל אֵין-סוֹף
40 בְּרוּךְ-הוּא ה'סוֹבֵב כָּל עֲלָמִין'
41 הָאוֹר הַבְּלִיגְבוּל הַמֵּאִיר עַל הָעוֹלָמוֹת

(80) ראה סד"ה מי מנה הנ"ל (שם ע' א'ס). (81) ראה סד"ה מי מנה הנ"ל, שזוהו גם ענין הגרים שניתוספו בישראל, המוכב במד"ר בפירוש הכתוב מי מנה עפר יעקב (המו"ל). (82) ואתחנן ה, כו. (83) במדבר טו, א. וראה גם לקו"ת פרשתנו סח, סע"ב. (84) פרשתנו סז, א. ע, ב.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

23 מכר לפי שווי הבהמה בעת הגניבה כי מאחר שאין הבדל בין הורג חצי להורג
24 הכול, למעשה הטיחה התחילה כבר משעת הגניבה, ולפי פנימיות הדברים
25 הכוונה היא ש'הריגה', היינו כפיה והכנעה, חלקית של הישות והמציאות של
26 האדם חשובה כמו כפייה והכנעה מלאה **שָׁזְהוּ עֵנָן שֶׁל מְסִירוֹת נֶפֶשׁ**
27 והדבר נחשב כמו מסירות נפש והקרבה
28 של כל המציאות האישית, **שְׁעַל-**
29 **יָדָה נִמְשַׁכֶּת הַבְּחִינָה**
30 **הַרְבִּיעִית, "אָף עֲשִׂיתוּ",**
31 הבהינה שלמעלה ממחשבה, דיבור
32 ומעשה, כמבואר לעיל באריכות.
33 **וּכְמוֹ-כֵן נִמְשַׁךְ בְּבַחֲנֵית**
34 **"עֲשִׂיתוּ"** היינו שנמשך ומתגלה
35 למטה בפועל **כְּלֹלוֹת הָעֵנָן**
36 **ד' מִי מָנָה עֵפֶר יַעֲקֹב וּמִסְפָּר**
37 **אֶת רִבְעֵי יִשְׂרָאֵל, כְּפִשְׁטוֹת**
38 **הַקְּתוּב, שֶׁהָרִי אֵין מִקְרָא**
39 **יּוֹצֵא מִיָּדֵי פְּשׁוּטֹי⁸⁸, שְׂיָקוּיִם**
40 **כפועל ובפשטות היעוד על מספרם**
41 **העצום של בני ישראל "וְהִיָּה**
42 **מִסְפָּר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל גּוֹ' אֲשֶׁר**
43 **לֹא יִמָּד וְלֹא יִסְפָּר⁸⁹, וְיִלָּא**
44 **יִסְפָּר מְרֹב⁹⁰.**

1 **דְּלִבָּא, בְּחִינָה הַרְבִּיעִית** שבאה לאחר שלוש הבחינות של מחשבה,
2 דיבור ומעשה, **אֲכָל** עם היותה בחינה נעלית ביותר **בְּחִינָה זו נִמְשַׁכֶּת**
3 **וְחוֹדְרֵת כָּכָל אַרְבַּע הַמְּדַרְגּוֹת, עַד לְבַחֲנֵית "עֲשִׂיתוּ", שְׁגָם**
4 **בָּהּ נִמְשַׁכֶּת וְחוֹדְרֵת בְּחִינָה הַרְבִּיעִית שְׁמֵרוֹמְזֵת בְּרַבּוּי**
5 **ד' "אָף" ("אָף עֲשִׂיתוּ"). וְכֵן**
6 **לְאִידֶךָ מַצַּד שְׁנֵי, כִּשֶׁם שֶׁהַעֲבוּדָה שֶׁל**
7 **'רעותא דליבא' נמשכת עד העשייה, כן**
8 **העבודה של 'עשייה' עולה ומגיעת עד**
9 **בחינת 'רעותא דליבא', שְׁעַל-יָדֵי**
10 **"עֲשִׂיתוּ", שְׁשָׁם הַעֲבוּדָה**
11 **היא באופן שֶׁל עֲשִׂיָּה,**
12 **מִלְשׁוֹן כְּפִיָּה, מִלְשׁוֹן⁸⁵**
13 **מְעֻשִׂין עַל הַצְּדָקָה⁸⁶ כופים את**
14 **מי שלא רוצה לתת, הִינְנו, שְׁכּוּפָה**
15 **אֶת עֲצָמוֹ וּבְעֵינֵינוּ, כאשר האדם**
16 **כופה ומכניע את עצמו, את המציאות**
17 **שלו אל הרצון העליון, הִנֵּה "מה**
18 **לִי קִטְלָא פּוֹלָה, מַה לִּי קִטְלָא**
19 **פְּלָגָא⁸⁷, נאמר בגמרא שהגונב**
20 **ההמה כחושה ואחר-כך השמינה,**
21 **משלם תשלומי כפל כדון הגנב וכן**
22 **תשלומי ארבעה וחמישה אם טבח או**

1 **בְּחִינָה הַרְבִּיעִית, אֲכָל בְּחִינָה זו נִמְשַׁכֶּת וְחוֹדְרֵת**
2 **כָּכָל אַרְבַּע הַמְּדַרְגּוֹת, עַד לְבַחֲנֵית "עֲשִׂיתוּ",**
3 **שְׁגָם בָּהּ נִמְשַׁכֶּת וְחוֹדְרֵת בְּחִינָה הַרְבִּיעִית**
4 **שְׁמֵרוֹמְזֵת בְּרַבּוּי ד' "אָף" ("אָף עֲשִׂיתוּ"). וְכֵן**
5 **לְאִידֶךָ, שְׁעַל-יָדֵי "עֲשִׂיתוּ", שְׁשָׁם הַעֲבוּדָה היא**
6 **בְּאוּפֵן שֶׁל עֲשִׂיָּה, מִלְשׁוֹן כְּפִיָּה, מִלְשׁוֹן⁸⁵ מְעֻשִׂין**
7 **עַל הַצְּדָקָה⁸⁶, הִינְנו, שְׁכּוּפָה אֶת עֲצָמוֹ, הִנֵּה "מה**
8 **לִי קִטְלָא פּוֹלָה, מַה לִּי קִטְלָא פְּלָגָא⁸⁷, שָׁזְהוּ**
9 **עֵנָן שֶׁל מְסִירוֹת נֶפֶשׁ, שְׁעַל-יָדָה נִמְשַׁכֶּת**
10 **הַבְּחִינָה הַרְבִּיעִית, "אָף עֲשִׂיתוּ". וְכְמוֹ-כֵן**
11 **נִמְשַׁךְ בְּבַחֲנֵית "עֲשִׂיתוּ" כְּלֹלוֹת הָעֵנָן ד' מִי**
12 **מָנָה עֵפֶר יַעֲקֹב וּמִסְפָּר אֶת רִבְעֵי יִשְׂרָאֵל,**
13 **כְּפִשְׁטוֹת הַקְּתוּב, שֶׁהָרִי אֵין מִקְרָא יּוֹצֵא מִיָּדֵי**
14 **פְּשׁוּטֹי⁸⁸, שְׂיָקוּיִם הַיְעוּד "וְהִיָּה מִסְפָּר בְּנֵי**
15 **יִשְׂרָאֵל גּוֹ' אֲשֶׁר לֹא יִמָּד וְלֹא יִסְפָּר⁸⁹, וְיִלָּא**
16 **יִסְפָּר מְרֹב⁹⁰.**

(85) בית יוסף לטור יו"ד סרמ"ח (ד"ה כל אדם). (86) ראה סה"מ תרע"ח ע' קא. ע' קכד ואילך. ע' קצב. תרצ"ט ע' 191. ובכ"מ. (87) ב"ק סה, א. וראה לקו"ת נצבים מו, ד. (88) שבת סג, א. ויש"נ. (89) הושע ב, א. וראה לקו"ת פרשתנו סז, סע"ד ואילך. (90) וישלח לב, יג.

המשך ביאור למסכת בבא קמא ליום שני עמוד ב

14 וְנָתַן בְּפִלְלִים. ומפורש בפסוק שהחייב הוא אף כשנתכחן להכות את
15 חבירו והכה את האשה שלא בכוונה, ובמשנתנו יתבאר אם דין שור
16 שהכה את האשה שוה בזה לדין האדם המכה את האשה, וכן יתבאר
17 כיצד שמין את דמי הולדות: שור שְׁהִיָּה מְתַבְּוִין לְחִבְרֵי - ליגח שור
18 אחר, וְהִקָּה שלא בכוונה אֶת הָאִשָּׁה המעוברת הסמוכה לו, וְיִצְאוּ
19 יְלָדֶיהָ - עוברים שבמעיה, ומתו, פְּטוּר בעל השור מִתְּשׁוּלֹם דְּמֵי
20 הַיּוֹלְדוֹת. וְאָדָם שְׁהִיָּה מְתַבְּוִין לְחִבְרֵי, וְהִקָּה שלא בכוונה
21 אֶת הָאִשָּׁה המעוברת הסמוכה לו, וְיִצְאוּ יְלָדֶיהָ ומתו, הרי המכה
22 מְשַׁלֵּם לבעל האשה את דְּמֵי הַיּוֹלְדוֹת.
23 מבארת המשנה: בִּיצֵד משערין כמה מְשַׁלֵּם המכה בְּדֵמֵי הַיּוֹלְדוֹת,
24 שְׂמִין אֶת הָאִשָּׁה אילו היתה שפחה העומדת לימכר, בְּמָה היא יָפָה
25 - כמה היתה שוה לימכר עַד שְׁלֹא יְלָדָה - כשהיא עדיין מעוברת,
26 שדמיה מרובין, וְכִמָּה היא יָפָה - שוה לימכר עכשיו מְשַׁלֵּמָה,
27 שדמיה נפחתין אחר הלידה. ואת הדמים שנפחתה משייה ישלם
28 המזיק. אִמָּר רַבֵּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל לְתַנָּא קַמָּא,

1 שְׂמָרוֹ - תשמרנו אתה, נמצא שלא מִקְנֵי לִיָּה מְקוֹם בְּחִצָּר - שאינו
2 מִקְנָה לו בהשאלה מִקְוֶה בחצר להכניס שם את שורו, שלא נתן לו
3 אלא רשות להכניס את השור, וְהוּא לִיָּה קָרָן בְּחִצָּר הַנִּיזָּק - ונמצא
4 שהחצר של בעל החצר בלבד היא ולא של בעל השור, וְקָרָן בְּחִצָּר
5 הַנִּיזָּק, מְשַׁלֵּם נִזְק שְׁלֵם. אך אם לא אִמָּר לִיָּה שְׂמָרוֹ אלא נתן לו
6 רשות להכניסו בסתמא, אף שאינו מקבל עליו שמירה, מכל מקום
7 אֲקַנְיָוִי אֲקַנְיָוִי לִיָּה מְקוֹם בְּחִצָּר, וְהוּא לִיָּה חִצָּר הַשּׁוֹתֵפִין - של בעל
8 החצר ושל בעל השור, וְקָרָן בְּחִצָּר הַשּׁוֹתֵפִין הרי היא כרשות הרבים,
9 וְאִינוּ מְשַׁלֵּם אִלָּא חֲצִי נִזְק, ולכן נקטה הברייתא ברישא שאמר
10 'שמרו', שבכך משלם בעל השור נזק שלם:

משנה

11 המכה אשה מעוברת והפילה את עובריה, חייב לשלם לבעל האשה
12 דמי הולד, שנאמר (שמות כא כב) וְכִי יִצְעוּ אֲנָשִׁים וְנִגְפוּ אִשָּׁה הָרָה
13 וְיִצְאוּ יְלָדֶיהָ וְלֹא יִהְיֶה אֶסוֹן עָנָשׁ וְיִעָנֶשׁ, כְּאִשֶּׁר יִשִּׁית עָלָיו בַּעַל הָאִשָּׁה

1 נאמר בתחילת פרשת השבוע, פרשת פינחס:

2 וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר, פִּינֶחָס בֶּן אֱלֶעָזָר בֶּן אֶהֱרֹן
3 הִכְהֵן הַשֵּׁיב אֶת חַמְתִּי מֵעַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּקִנְאוֹ אֶת
4 קְנָאֲתִי בַכֹּחַ שְׂקִינָא לֹה' וְהִרְג אֶת זְמֵרִי וְאֵת הָאִשָּׁה הַמְדִינִית וְגו'¹.

42 שלא היה ראוי, כיוון שְׁזָהוּ גַם-כֵּן עֲנִין שֶׁל מְסִירוֹת נֶפֶשׁ שֶׁהִיוּ
43 במעשה זה פינחס סיכן את עצמו, כְּמוֹ 'רְצוּא' לֵאלֹא 'שׁוֹב' ?
44 וְכֵן צָרִיף לְהִבִּין כְּלָלוֹת הָעֲנִין דְּחֶטָּא נִדְב וְאִבְיָהוּא שְׁהִיָּה
45 אֲצִלָּם עֲנִין שֶׁל 'רְצוּא' רִצּוֹן וְחִשׁוּקָה לְדַבּוּק בְּאִלּוּקוֹת וּמְסִירוֹת

46 נֶפֶשׁ תּוֹךְ הַקְּרִבַת חֵייהֶם לִשְׁמ כֹּךְ,
47 דְּלִכְאוּרָה יִפְלֵא, מִפְּנֵי מָה
48 נִחְשָׁב זֶה לְחֶטָּא וְעוֹן, וְהֵלֵא
49 יָדוּעַ גּוֹדֵל עֲנִין מְסִירוֹת נֶפֶשׁ
50 עַל קְרוּשַׁת ה', שְׁצָרִיף לְמָסוֹר
51 נֶפֶשׁוֹ בְּ"אַחַד"⁵ בְּאִמְרֵי "שָׁמַע

**בס"ד. שבת פרשת פינחס,
מברכים החדש מנחם-אב,
ה'תשכ"ה**

(הנחה בלתי מוגה)

1 וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר, פִּינֶחָס בֶּן אֱלֶעָזָר
2 בֶּן אֶהֱרֹן הִכְהֵן הַשֵּׁיב אֶת חַמְתִּי מֵעַל
3 בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּקִנְאוֹ אֶת קְנָאֲתִי וְגו'¹. וּמִבְּאֵר
4 אֲדָמוֹר מְהָרָשׁ בְּמֵאמְרוֹ דְּבוּר-הַמִּתְחִיל הַזֶּה,²
5 דְּצָרִיף לְהִבִּין מָה שְׁפָתוֹב בְּסָפְרִים³ שְׁפָנְחָס הִיָּה
6 גִּלְגוּל נִדְב וְאִבְיָהוּא, וְעַל-יְדֵי שְׂקִינָא קְנָאֵת זְמֵרִי
7 - תִּקַּן חֶטָּא נִדְב וְאִבְיָהוּא. דְּהֵנָּה, חֶטָּא נִדְב
8 וְאִבְיָהוּא הוּא עֲנִין ד'בְּקִרְבָּתָם לְפָנֵי ה' וְגו'⁴,
9 וְיָמְתוּ"⁴, שְׁהִיו בְּכַחֲשֵׁינָת 'רְצוּא' בְּלָבָד, לֵאלֹא
10 'שׁוֹב', וְהִיו בְּכַחֲשֵׁינָת כְּלוֹת הַנֶּפֶשׁ מִמֶּשׁ. וְאִינוּ
11 מוּבָן, אִיף תִּקַּן פִּינֶחָס חֶטָּא זֶה עַל-יְדֵי-זֶה שְׂקִינָא
12 קְנָאֵת זְמֵרִי, שְׁזָהוּ גַם-כֵּן עֲנִין שֶׁל מְסִירוֹת נֶפֶשׁ,
13 כְּמוֹ 'רְצוּא' לֵאלֹא 'שׁוֹב'. וְכֵן צָרִיף לְהִבִּין כְּלָלוֹת
14 הָעֲנִין דְּחֶטָּא נִדְב וְאִבְיָהוּא שְׁהִיָּה אֲצִלָּם עֲנִין
15 שֶׁל 'רְצוּא' וּמְסִירוֹת נֶפֶשׁ, דְּלִכְאוּרָה יִפְלֵא, מִפְּנֵי
16 מָה נִחְשָׁב זֶה לְחֶטָּא וְעוֹן, וְהֵלֵא יָדוּעַ גּוֹדֵל עֲנִין
17 מְסִירוֹת נֶפֶשׁ, שְׁצָרִיף לְמָסוֹר נֶפֶשׁוֹ בְּ"אַחַד"⁵,
18 שְׁזָהִי עֲבוּדָה נְעֻלִית בְּיִתְרָה, לְמַעְלָה מִכָּל
19 הַתּוֹרָה וּמִצְוֹת, וּכְמֵאמֶר רַז"ל⁶ לְמָה קִדְמָה
20 פְּרָשַׁת שְׁמַע (שְׁהוּא עֲנִין מְסִירוֹת נֶפֶשׁ בְּ"אַחַד")
21 ל'וְהִיָּה אִם שְׁמַע', כְּדִי שְׂיִקְבֵּל עֲלָיו עוֹל מְלָכוֹת
22 שְׁמִים תְּחַלָּה וְאַחַר-כֵּן יִקְבֵּל עֲלָיו עוֹל מִצְוֹת.
23 וְגַם יָדוּעַ מָה שְׁפָתוֹב בְּ"מִשְׁרִים"⁷
24 שְׁה'מִגִּיד' הַבְּטִיחַ לְה'בֵּית יוֹסֵף' שְׂיִזְכָּה
25 לְאַתְוֹקְנָא עַל קְדוּשַׁת שְׁמִיָּה רַבָּא (אֲלֵא שְׁמִפְנֵי סִבָּה כו', לֹא זָכָה לְזֶה), וְהָרִי

52 ישראל, ה' אלוקינו ה' אחד, שְׁזָהִי
53 מְסִירוֹת נֶפֶשׁ לְקִדּוּשׁ שְׁמֵ שָׁמִים
54 עֲבוּדָה נְעֻלִית בְּיִתְרָה, לְמַעְלָה
55 מִכָּל הַתּוֹרָה וּמִצְוֹת, וּכְמֵאמֶר
56 רַז"ל⁶ בְּגִמְרָא לְמָה קִדְמָה
57 בְּקִרְיַת שְׁמַע פְּרָשַׁת שְׁמַע
58 (שְׁהוּא עֲנִין מְסִירוֹת נֶפֶשׁ
59 בְּ"אַחַד") ל'וְהִיָּה אִם שְׁמַע'
60 בַּה מְדוּבָר עַל קִיּוֹם הַמִּצְוֹת, כְּדִי
61 שְׂיִקְבֵּל עֲלָיו הָאֵדָם עוֹל מְלָכוֹת
62 שְׁמִים תְּחַלָּה וְאַחַר-כֵּן יִקְבֵּל
63 עֲלָיו עוֹל מִצְוֹת וְנִמְצָא שְׂקִיבֵל
64 עוֹל מְלָכוֹת שָׁמִים בְּמִסִּירוֹת נֶפֶשׁ
65 קוֹדֶמַת לְקִיּוֹם הַמִּצְוֹת וְנִעֻלִית מְקִיּוֹם
66 כָּל שְׂאֵר הַמִּצְוֹת, וְאִם כֵּן מְדוּעַ
67 מְסִירוֹת הַנֶּפֶשׁ וְכָלוֹת הַנֶּפֶשׁ שֶׁל נִדְב
68 וְאִבְיָהוּא כְּדִי לְהַתְקַרֵּב לְאִלּוּקוֹת
69 וּלְדַבּוּק בַּה' נִחְשָׁב לְחֶטָּא?
70 וְגַם יָדוּעַ מָה שְׁפָתוֹב בְּ"מִגִּיד
71 מִשְׁרִים"⁷ שְׁה'מִגִּיד' מִן הַשָּׁמַיִם
72 שְׁהִיָּה לּוֹמֵד תּוֹרָה עִם רַבִּי יוֹסֵף קָאָרו
73 מִחִבְרַת ה'בֵּית יוֹסֵף' וְה'שׁוֹלְחָן עֲרוּךְ'
74 הַבְּטִיחַ לְה'בֵּית יוֹסֵף' שְׂיִזְכָּה
75 לְאַתְוֹקְנָא לְעֻלּוֹת עַל הַמוֹקֵד עַל
76 קְדוּשַׁת שְׁמִיָּה רַבָּא הַשֵּׁם הַגְּדוֹל,
77 שְׁמוֹ שֶׁל הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, שְׁהוּא דָּבָר
78 גְּדוֹל בְּיִתְרָה (אֲלֵא שְׁמִפְנֵי סִבָּה
79 כו' לֹא זָכָה לְזֶה ה'בֵּית יוֹסֵף'
80 בְּפוּעַל), וְהָרִי הָעֲנִין שְׂיִתְוֹקְדוּ

5 ומִבְּאֵר אֲדָמוֹר מְהָרָשׁ רַבִּי
6 שְׁמוּאֵל מְלִיּוּבְאוּרִישׁ, הַרְבִּיעִי
7 בְּשׁוֹשֶׁלֶת אֲדָמוֹרִי חֲב"ד בְּמֵאמְרוֹ
8 דְּבוּר-הַמִּתְחִיל בְּמֵאמֶר חֲסִידוֹת
9 הַפּוֹתַח בְּפִסְטוֹק הַזֶּה,² דְּצָרִיף
10 לְהִבִּין מָה שְׁפָתוֹב בְּסָפְרִים³
11 שֶׁל תּוֹרַת הַסּוּד (וְהָרִי וְכַתְּבֵי אֲרִיז'ל)
12 שְׁפָנְחָס הִיָּה גִּלְגוּל נִשְׁמַתָּם שֶׁל
13 נִדְב וְאִבְיָהוּא, וְעַל-יְדֵי
14 שְׂקִינָא קְנָאֵת זְמֵרִי - תִּקַּן
15 חֶטָּא נִדְב וְאִבְיָהוּא בְּנֵי אֶהֱרֹן
16 שְׁהִקְטִירוֹ קְטוֹרֶת זֹרָה בְּמִשְׁכַּן וְמִתּוֹ.
17 דְּהֵנָּה, חֶטָּא נִדְב וְאִבְיָהוּא לְפִי
18 הַמְשַׁמְעוֹת הַפְּנִימִית שֶׁל הַרְבִּים הוּא
19 עֲנִין ד'בְּקִרְבָּתָם לְפָנֵי ה' וְגו'
20 וְיָמְתוּ"⁴, שְׁהִיו בְּכַחֲשֵׁינָת
21 'רְצוּא' בְּלָבָד, לֵאלֹא 'שׁוֹב',
22 בְּמִרְכַּבָּה הַעֲלִינָה שְׂרָאָה יִחְזַקְאֵל נִאמֶר
23 לְגַבֵּי עֲבוּרַת הַמַּלְאָכִים הַנְּקֻרָאִים 'חַיִּית'
24 הַקְּדֵשׁ' - 'וְהַחַיִּית רְצוּא וְשׁוֹב',
25 כְּלוּמוֹ, מִשְׁתוֹקֵקִים לְדַבּוּק בְּאִלּוּקוֹת
26 וְלַהִיכַל בְּקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, 'רְצוּא', אֵךְ
27 לְמַעֲשֵׂה לֹא מִתְבַּטְּלִים וּמִמְשִׁיכִים
28 לְמַלֵּא אֶת שְׁלִיחוֹתָם - 'שׁוֹב', וְעֵינִין זֶה
29 קִיּוֹם גַּם בְּעִבוּדָה הַרוּחָנִית שֶׁל הָאֵדָם
30 שְׁצָרִיף לְהִיּוֹת בַּה שִׁילּוּב שֶׁל תְּשׁוּקָה
31 לְדַבּוּק בְּאִלּוּקוֹת וְאִפְּלוּ בְּמַחֲרֵי אִיבּוּד
32 הַמִּצְוִיאוֹת הָאִישִׁית - 'רְצוּא', יָחַד עִם
33 מְלִיּוֹ תְּפִקִּירוֹ כְּנִשְׁמָה בְּגוֹף בְּעוֹלָם הַזֶּה
34 'שׁוֹב' וְחֵטָּאִים שֶׁל נִדְב וְאִבְיָהוּא הִיָּה
35 שְׁהִיו בְּרִצְוֹא' בְּלָבָד, לֵאלֹא 'שׁוֹב' וְהִיו
36 בְּכַחֲשֵׁינָת כְּלוֹת הַנֶּפֶשׁ מִמֶּשׁ עַד
37 שְׁנַפְשָׁם יֵצֵא בְּפוּעַל. וְאִינוּ מוּבָן,
38 אִיף תִּקַּן פִּינֶחָס חֶטָּא זֶה
39 עַל-יְדֵי-זֶה שְׂקִינָא קְנָאֵת זְמֵרִי,
40 וְהָרִי לְכַאוּרָה מַעֲשֵׂה הַקְּנָאוֹת שֶׁל
41 פִּינֶחָס דּוּמָה לְמַעֲשֵׂה שֶׁל נִדְב וְאִבְיָהוּא

(1) ריש פרשתנו (כה, י"א). (2) דשנת תרכ"ט (סה"מ תרכ"ט ע' עדר ואילך). (3) ראה זח"ג ר"ז, א ובמקדש מלך שם. שער הגלגולים שער לא. לב. (4) ר"פ אחרי (טז, א). (5) ראה זהר ח"ב ק"ט, א. ח"ג לג, א. (6) ברכות פ"ב מ"ב (יג, א). (7) ר"פ בראשית (סד"ה הלא לך למנדע). וראה לקו"ש חכ"א ע' 176. וש"נ.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

44 להתקרב לאלוקות, אבל כיוון שלא היו ראויים לזה לגמרי, שלושה מהם נפגעו
 45 מכך ו"בן עזאי הציץ ומת"⁹, שאין זו עבודה שלמה כי
 46 העבודה הרצויה היא דווקא כנשמה בגוף, ואלו שלמות העבודה היא
 47 כמו אצל רבי עקיבא, ש"נכנס לפרדס" האמור בשלום ויצא
 48 בשלום"⁹, והינו, שה'רצוא'

הרצוי, כפי שהיה אצל רבי עקיבא,
 לא היה באופן של יציאת האור מהקלי המגביל אותו וביטול
 מהחלט של המציאות, אלא
 אדרבה, באופן שביא הרצוא'
 עצמו לידי 'שוב', כלומר, הרצון
 לדבוק באלוקות הוא כזה שאינו מביא
 לידי 'כלות הנפש' כפשוטו אלא להיפך
 הוא עצמו נעשה סיבה ל'שוב', עבודת
 ה' וקיום המצוות כנשמה בגוף בעולם
 הזה שזהו פאשר ה'רצוא'
 אינו מצד טבעו כי הוא מצדו,
 מטבעו, שואף להתקרב לאלוקות
 ולהיות דבוק בה', אלא מצד
 הבטול של האדם כלפי הרצון
 העליון, כדי להשלים ולמלא את
 הפונה העליונה, שאז מביא
 ה'רצוא' עצמו לידי 'שוב' כי
 כאשר ה'רצוא' הוא מצד הביטול,
 הכוונה העליונה של הרצון העליון היא
 העיקר והרי תכלית הכוונה הוא
 ה'שוב', שזהו ענין ד"נכנס
 בשלום" כמאמר חכמינו ז"ל על
 רבי עקיבא שהיה מהארבעה שנכנסו
 לפרדס, שגם הכניסה לפרדס'
 מלכתחילה היתה 'בשלום'
 מתוך ביטול ורצון למלא ולהשלים את
 הכוונה העליונה, ולכן יצא
 בשלום" והכניסה לפרדס'
 וההתקרבות לאלוקות לא פגעה בו
 אלא אדרבה הייתה סיבה לעבודת
 ה'שוב' שלו.

ובזה יובן חטא נדב
 ואביהוא, שהיו בבחינת
 ה'רצוא' בלבד, ללא 'שוב' כי
 אמנם מסירות נפש היא ענין נעלה
 מאד, אבל עיקר הכוונה העליונה היא
 שה'רצוא' יגרום ל'שוב' ולא יישאר

1 על קדושת שמייה רבא הוא בדוגמת מה שכתוב בנדב
 2 ואביהוא "ותצא אש מלפני ה'"⁸, ואם כן, מדוע אצל נדב
 3 ואביהוא הענין ד"בקרבתם לפני ה'" שברך כלל, וגם אצל
 4 ה'בית יוסף', נחשב לדבר נעלה מאד וזכות גדולה, נחשב אצל נדב ואביהוא

5 לחטא ועון, שהוצרך לתקון
 6 על-ידי פנחס?

7 (ב) אף הענין ביאור המשמעות
 8 הפנימית האמיתית של המושגים
 9 'רצוא' ו'שוב' הוא, כמובן
 10 מדייק לשון חכמינו ז"ל
 11 הנוכר לעיל "למה קדמה פרשת

12 שמע ל-והיה אם שמע, כדי
 13 שיקבל עליו האדם עול מלכות
 14 שמים תחלה ואחר-כך מקבל
 15 עליו עול מצוות", שאין
 16 הפונה שיקבל עליו עול
 17 מלכות שמים בלבד, וישאר

18 כף בבחינת ה'רצוא' והתשוקה
 19 להתקרב לאלוקות עד שיגיע לכלות
 20 הנפש, אלא שהענין ד'קבלת
 21 עול מלכות שמים' יהיה
 22 בתור הקדמה לקבלת עול
 23 מצוות וקיום המצוות בפועל בתור

24 נשמה בגוף בעולם הזה, בחינת
 25 'שוב', והינו, שתכלית הפונה
 26 של בריאת האדם וירידת נשמתו למטה
 27 הוא ענין קיום המצוות,
 28 עבודה שמצד ובאמצעות הגוף
 29 הגשמי, אלא כדי שהעבודה
 30 דקיום המצוות תהיה עבודה
 31 תמה ושלמה ועם הכוונה הנכונה

32 והראויה, יש צורך בהקדמת
 33 קבלת עול מלכות שמים,
 34 הינו, שקיום התורה ומצוות
 35 יהיה חדור בענין ה'מסירות
 36 נפש' עם נכונות לעבוד את ה' אפילו
 37 אם לשם כך עליו להקריב את חייו,
 38 אצל ענין ה'רצוא' ומסירות
 39 נפש' בלבד ללא קיום המצוות,
 40 הינו 'רצוא' בלי 'שוב', אין זו

41 עבודה שלמה כלל, שזהו
 42 ענין שאמרו חכמינו ז"ל אודות
 43 "ארבעה שנכנסו לפרדס" על-מנת

1 הענין שיתוקד על קדושת שמייה רבא הוא
 2 בדוגמת מה שכתוב בנדב ואביהוא "ותצא אש
 3 מלפני ה'"⁸, ואם כן, מדוע אצל נדב ואביהוא
 4 הענין ד"בקרבתם לפני ה'" נחשב לחטא ועון,
 5 שהוצרך לתקון על-ידי פנחס.
 6 (ב) אף הענין הוא, כמובן מדייק לשון חכמינו
 7 ז"ל "למה קדמה פרשת שמע ל-והיה
 8 אם שמע, כדי שיקבל עליו עול מלכות שמים
 9 תחלה ואחר-כך מקבל עליו עול מצוות", שאין
 10 הפונה שיקבל עליו עול מלכות שמים בלבד,
 11 וישאר כף בבחינת ה'רצוא', אלא שהענין
 12 ד'קבלת עול מלכות שמים' יהיה בתור הקדמה
 13 לקבלת עול מצוות, בחינת 'שוב', והינו,
 14 שתכלית הפונה הוא ענין קיום המצוות, עבודה
 15 שמצד הגוף, אלא כדי שהעבודה דקיום המצוות
 16 תהיה עבודה תמה ושלמה, יש צורך בהקדמת
 17 קבלת עול מלכות שמים, הינו, שקיום התורה
 18 ומצוות יהיה חדור בענין ה'מסירות נפש', אצל
 19 ענין ה'רצוא' ומסירות נפש' בלבד, אין זו
 20 עבודה שלמה כלל, שזהו ענין ד"נכנס
 21 ומת"⁹, שאין זו עבודה שלמה, ואלו שלמות
 22 העבודה היא כמו אצל רבי עקיבא, ש"נכנס
 23 בשלום ויצא בשלום"⁹, והינו, שה'רצוא' לא
 24 היה באופן של יציאת האור מהקלי, אלא
 25 אדרבה, באופן שביא לידי 'שוב', שזהו פאשר
 26 ה'רצוא' אינו מצד טבעו, אלא מצד הבטול, כדי
 27 להשלים את הפונה העליונה, שאז מביא
 28 ה'רצוא' לידי 'שוב', שזהו ענין ד"נכנס
 29 בשלום", שגם הכניסה היתה 'בשלום', ולכן
 30 יצא בשלום".

31 ובזה יובן חטא נדב ואביהוא, שהיו בבחינת
 32 ה'רצוא' בלבד, ללא 'שוב'. ועוד זאת,

(8) שמיני י, ב. (9) חגיגה יד, ב (כגירסת העין יעקב. ירושלמי חגיגה פ"ב ה"א). וראה ת"א וישלח כה, ב. תורת חיים שם קצד, א ואילך. סה"מ תרמ"ט ע' רנט ואילך. לקו"ש ח"ג ע' 988 ואילך.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 כ'רצוא' בלבד. וְעוֹד זֹאת, שְׁגַם ה'רצוא' עֲצָמוּ לֹא הָיָה אצל
 2 נדב ואביהוא כְּדֶרֶךְ ה'רצוא' שְׁלֹפְנֵי ה'שׁוֹב' שהוא שאיפה לביטול
 3 המציאות לגמרי, שְׁהָרִי אֲצֵלָם הָיָה רק מְסִירַת הַנֶּפֶשׁ, וְלֹא
 4 הַגּוּף, שְׁהַגּוּף נִשְׁאָר שְׁלֹם, וְרַק נִפְשָׁם פָּלְתָה וַיִּצְאָה
 5 מִגּוּפָם, שְׁזָהוּ כְּמוֹ הַסְתַּלְקוֹת
 6 הָאוֹרוֹת מִהַפְּלִים בְּעוֹלָם
 7 הַתְּהוֹ, כַּמְבוֹאֵר בַּחֲסִידוֹת שִׁישְׁנו
 8 עוֹלָם רוּחָנִי עֲלוּיָן, בּוֹ הָאוֹרוֹת מְרוּבִים
 9 וְהַכְּלִים מוֹעֲטִים, וְכַתּוּבָה מִכֶּךָ
 10 הָאוֹרוֹת לֹא נִקְלְטִים וְלֹא 'מְתִישִׁבִים'
 11 ב'כִּלְמִים', וְעוֹלָם זֶה נִקְרָא עוֹלָם הַתְּהוֹ,
 12 בְּשׁוֹנָה מִהַעֲלֻמוֹת שִׁבְחָם הָאוֹרוֹת כֵּן
 13 'מְתִישִׁבִים' כְּכֹלִים וְנִקְרָאִים בַּחֲנִינָה
 14 'תִּיקוּן' הֵינּוּ שֶׁהָאֵרָה וְהַתְּגֻלוֹת הֵיא
 15 מִתְקַנְתָּ וּמְסוֹדֶרֶת כְּרֹאֵי, וְהַסְתַּלְקוֹת
 16 הָאוֹרוֹת מִהַכְּלִים הֵיא הַיֶּפֶךְ הַכּוֹנֵנָה
 17 הַעֲלוּיָנָה, וְכַאֲפֹן כֹּזֵה יֵשׁ מְסִירוֹת
 18 הַנֶּפֶשׁ בְּלִבְדָּר וְלֹא מְסִירוֹת הַגּוּף וְאֵינּוּ
 19 דוֹמָה לְמְסִירוֹת נֶפֶשׁ בְּאֹפֶן
 20 שְׁעַל-יְדֵי מְסִירַת הַגּוּף
 21 מְסַתַּלְקָת וְעוֹלָה הַנֶּפֶשׁ, וְכִמּוֹ
 22 מָה שְׁהַבְּטִיחַ ה'מְגִיד'
 23 לְהַבִּית יוֹסֵף' שְׁיִבְיָאָנוּ
 24 לְאִתּוֹקְדָא שֶׁהַגּוּף יַעֲלֶה עַל הַמוֹקֵד
 25 עַל קְדוּשַׁת שְׁמוֹ וְיִתְבַּרֵּךְ, שְׁזָהוּ
 26 עֲנִיָּן מְסִירַת הַגּוּף, וְכִמּוֹ
 27 מְסַתַּלְקָת הַנֶּפֶשׁ.
 28 וְזָהוּ גַם מָה שְׁפָנְחָס תִּקַּן
 29 הַחֲטָא שֶׁל נָדָב וְאָבִיהוּא
 30 שֶׁאֲצֵלָם (בְּנוֹסֵף לְכַךְ שֶׁהֵיא רִצּוֹא' בְּלִי
 31 'שׁוֹב') הֵיתָה מְסִירוֹת הַנֶּפֶשׁ וְלֹא
 32 מְסִירוֹת הַגּוּף, שְׁהָרִי פָנְחָס מְסַר
 33 אֶת גּוּפוֹ, שְׁשִׁבְטָט שְׁמַעוֹן שִׁבְטוֹ
 34 שֶׁל זְמוּרִי רִצּוֹ לְהוֹרְגוֹ, וְהוּא
 35 עָמַד בְּמְסִירַת גּוּפוֹ וְקִנְיָא
 36 קִנְיָתָה ה' צְבָאוֹת, וּמִצַּד זֶה
 37 פְּרָחָה וְעֲלָתָה נִשְׁמַחְתוּ שֶׁל פִּנְחָס.
 38 וְנִמְצָא, שְׁאֲצֵלוֹ הָיָה עֲנִיָּן
 39 ה'רצוא' בְּשִׁלְמוֹת, כַּמְבוֹאֵר
 40 לְעִיל בְּמַעֲלַת ה'רצוא' שֶׁמִּצַּד הַבִּיטוּל לְגַבִּי ה'רצוא' שֶׁמִּצַּד הַטְּבִיעַ. וְלִכֵּן
 41 עַל-יְדֵי זֶה בְּאִמְצַעוֹת ה'רצוא' עֲצָמוּ נִמְשָׁךְ אַחֲרֵי-פֶה ה'שׁוֹב' קִיּוֹם
 42 הַרְצוֹן הַעֲלוּיָן כְּנִשְׁמָה בְּגוּף בְּעוֹלָם הַזֶּה, שְׁזָהוּ מָה שְׁנִמְצָא¹⁰ לְפִינַחַס
 43 בְּתוֹר שֶׁכָּר עַל שְׁקִינָא לְה' בְּאֹפֶן הַרְצוּי וּמֵתִיאִים לְכוֹנֵנָה הַעֲלוּיָנָה הַנְּגִי נוֹתָן
- לֹא אֶת בְּרִיתִי שְׁלֹם, שְׁהוּא בְּחִינַת הַהִמְשָׁכָה שֶׁל אֹר אֱלוֹקֵי
 מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה שְׁיִוְמָשֵׁף לְפִנְחָס שְׁלֹם וְהַתְּחַבְּרוּת מִצַּד בְּחִינַת
 גְּלוּי אֱלֻקוֹת שְׁנִמְשָׁךְ עַל-יְדֵי ה'רצוא' שְׁלוֹ שֶׁהֵיא בְּאֹפֶן
 הַמֵּתִיאִים אֶל הַכּוֹנֵנָה הַעֲלוּיָנָה, וְגַם פִּנְחָס כָּפַר עַל הָעַם, שְׁזָהוּ
 גַם-כֵּן עֲנִיָּן ה'שׁוֹב', שְׁיִשׁוּב
 ה' לְהַשְׁרוֹת וּלְגַלוֹת שְׁכִינָתוֹ
 עַל עַם יִשְׂרָאֵל לְאַחַר שְׁקוּדָם לִכֵּן הֵיא
 כַּעֲס שֶׁל הַקְּדוּשָׁה-בְּרוּךְ-הוּא עַל בְּנֵי
 יִשְׂרָאֵל וְסִילוּק הַשְּׁכִינָה, כַּמְסוּפָר בְּסוּיָם
 פִּרְשַׁת בֵּלַק כו'.
 ג) וַיֵּשׁ לְקָשֶׁר זֶה עִם עֲנִיָּן
 הַקְּרִבְנוֹת שְׁבִפְרָשַׁת פָּנְחָס בַּה
 מְפֹרְטִים קְרִבָן הַתְּמִיד, קְרִבְנוֹת שִׁבְתָּ,
 רֹאשׁ חוֹדֶשׁ וְכֹל שֶׁאֵר הַמוֹעֲדִים,
 פְּיֻדוּעַ שְׁבִפְרָבְנוֹת יִשְׁנָם שְׁנֵי
 הַקְּוִיָּן ד'רצוא וְשׁוֹב' (דְּנוֹסֵף
 לְכַף שְׁבִכָּל מִצְוָה יִשְׁנו הַעֲנִיָּן
 ד'רצוא וְשׁוֹב'¹¹ כַּמְבוֹאֵר
 ב'לְקוּטֵי תוֹרָה' לְאִדְמוֹר' הַזֶּקֶן, "...
 עַל-יְדֵי הַתְּחַבְּנוֹנוֹת בְּגִדּוֹלַת ה'... יוֹמֶשֶׁךְ
 הַרְצוֹא וְהַתְּשׁוּקָה אֵלָיו יִתְבַּרֵּךְ מִמֶּשׁ
 לְהִיכַלֵּל וְלְהִיבְטֵל בּוֹ יִתְבַּרֵּךְ... וְרִצּוֹ
 זֶה נִקְרָא רֶץ לְבָב' שְׁהוּא בְּחִינַת יִסוּד
 הָאֵשׁ שֶׁבְּלִבָּהּ, וְאַחַר כֵּךְ 'שׁוֹב לְאַחֲד'...
 יֵהִיָה הַיְגִילוֹ לְמַטָּה עַל-יְדֵי קִיּוֹם הַתּוֹרָה
 וּמִצּוּוֹת בְּעִשְׂיָהּ, וְלִכֵּן נִמְשָׁךְ מִזֶּה בְּחִינַת
 שׁוֹב וְהוּא בְּחִינַת יִרְאָה וּבִיטוּל
 שֶׁלְּמַעְלָה מִבְּחִינַת אַהֲבָה וְהוּא בְּחִינַת
 יִסוּד הַמִּים שֶׁבְּמִנּוּחָם... אֵךְ אֵיךְ יִבֵּא
 הָאֵדָם לְבַחֲנֵיהָ זֶה הוּא עַל-יְדֵי קִיּוֹם
 הַמִּצּוּוֹת, דְּכַתִּיב מִיִּמֵּינוּ אֵשׁ דַּת יִמֵּינוּ
 הוּא בְּחִינַת מִים וְגַם אֵשׁ דַּת שְׁכֻלִים
 מִב' בְּחִינַת אֱלוֹ וְעַל-יְדֵי זֶה יִבֵּא הָאֵדָם
 לְבַחֲנֵיהָ רִצּוֹא וְשׁוֹב שֶׁהֵן בְּחִינַת אֵשׁ
 וּמִים כו' שֶׁהֵן כְּלֻלוֹת הַתּוֹרָה שֶׁעַל דְּבַר
 זֶה הוֹסֵדוּ כָּל הַמִּצּוּוֹת...", וּמִמְשִׁיךְ
 ש'רצוא' הוּא ה'עֲלָא', אֲתַעֲרוּתָא
 דְּלַתְתָּא וְשׁוֹב' הוּא ה'מִשְׁכָּה',
 אֲתַעֲרוּתָא דְּלַעֲלָא' הֵנָּה בְּקְרִבְנוֹת
 הַעֲנִיָּן ד'רצוא וְשׁוֹב' הוּא בְּגְלוּי יוֹתָר כַּמְבוֹאֵר בַּחֲסִידוֹת
 שֶׁבְּקְרִבְנוֹת מוֹדַגֵּשׁ בְּמִיחוּד עֲנִיָּן הַעֲלָאָה מִלְּמַטָּה לְמַעְלָה וְהַהִמְשָׁכָה
 מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה), שְׁזָהוּ עֲנִיָּן זֶה שֶׁהַקְּרִבְנוֹת הֵם בְּדֶרֶךְ רִצּוֹא וְשׁוֹב' מָה
 שְׁנִמְצָא בְּקְרִבְנוֹת "רִיחַ נִיחֻחִי"¹², ש'רִיחַ" הוּא הַעֲלָאָה

(10) פרשתנו שם, יב. (11) ראה לקו"ת חוקת נו, ב. (12) פרשתנו כח, ב.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 מְלִמְטָה לְמַעַלָּה (בְּחֵינַת 'רְצוּא'), התקרבות לאלוקות מצד האדם,
 2 וְ"נִיחָחִי", מְלִשׁוֹן 'נְחוּת דְרָגָא', הוא עֲנִין הַהוֹרְדָּה
 3 (הַמְשַׁכָּה) מְלִמְעַלָּה לְמִטָּה התקרבות האלוקות לאדם מצד למעלה
 4 (בְּחֵינַת 'שׁוּב')¹³.
 5 וּבִפְרָטִיּוֹת יוֹתֵר, יִשְׁנֵם שְׁנֵי
 6 עֲנִינִים שׁוֹנִים בְּהַמְשַׁכָּה שֶׁל הָאוֹר
 7 הָאוֹרִי מִלְמַעְלָה לְמִטָּה
 8 שְׁבַקְרַבְנוֹת, שְׁזָהוּ שְׁאֲמָרוּ
 9 רְבוּתֵינוּ ז"ל¹⁴ בְּפִירוּשׁ הַכְּתוּב
 10 הָאִמּוֹר בְּקִרְבְּנוֹת "רִיחַ נִיחָח",
 11 "נַחַת רוּחַ לְפָנַי שְׁאֲמַרְתִּי"
 12 וְנַעֲשֶׂה הַתְּקִיּוֹם בְּפוּעַל 'רְצוּנִי',
 13 וְהֵינּוּ, שְׁתַּחֲלָה בְּשִׁלְבַּת הָרֵאשׁוֹן שֶׁל
 14 הַתְּקִרְבוֹת הָאֵדָם לְאֵלּוֹקוֹת יִשְׁנֵוּ
 15 הָעֲנִין דְּ"אֲמַרְתִּי" אִמְרָה וְגִילּוֹ
 16 מִלְמַעְלָה לְמִטָּה, שְׁזוּהִי
 17 אַתְּעִירוּתָא-דְלַעֲלִיא הַתְּעוּרוֹת
 18 מִלְמַעְלָה, מִצַּד הָאֵלּוֹקוֹת, שְׁקוּדְמַת
 19 לְאַתְּעִירוּתָא-דְלַתְמָא הַתְּעוּרוֹת
 20 מִלְמַטָּה, מִצַּד הָאֵדָם, וְאַחֲר־כֵּן
 21 יִשְׁנֵוּ עֲנִין הַנַּחַת רוּחַ' לְמַעַלָּה
 22 מִזֶּה שְׁ"נַעֲשֶׂה רְצוּנִי", שְׁזוּהִי
 23 אַתְּעִירוּתָא-דְלַעֲלִיא שְׁלֹאֲחֵרִי
 24 אַתְּעִירוּתָא-דְלַתְמָא.
 25 (ד) וְהָעֲנִין בְּזָה, דְּהִנֵּה בְּלִקוּטֵי תוֹרָה' רִישׁ
 26 בְּלִקוּטֵי תוֹרָה' רִישׁ רַאשׁ.
 27 הַתְּחַלַּת פְּרָשְׁתָנוּ¹⁵ (וּבְאֵרוּכָה
 28 יוֹתֵר בְּ"סְדוּר'¹⁶ 'סִידוּר עִם
 29 דַּא"ח, וְכוּ מֵאִמְרֵי חֲסִידוֹת) מִתְּחִיל
 30 לְבָאָר מַה שְׁתַּחֲבֹב¹⁷ בְּקִרְבֵּן תְּמִיד
 31 צוּ אֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֲמַרְתָּ
 32 אֲלֵיהֶם אֵת קְרַבְנֵי לְחֵמִי
 33 לְאִשֵּׁי גו', וְאֲמַרְתָּ לָהֶם זֶה

הָאִשָּׁה גו', דְּצָרִיף לְהִבִּין מַהוּ אוֹמְרוּ מַה מִּשְׁמַעוֹת הַדְּבַר שֶׁהַכְּתוּב
 אוֹמֵר "וְאֲמַרְתָּ גו' וְאֲמַרְתָּ" שְׁתֵּי פְעֻמִּים. וּמִבְּאָר, שְׁכָּל
 הַמְצוֹת צָרִיף הָאֵדָם לְקִיָּם בְּמַחְשָׁבָה דְּבוּר וּמַעֲשֶׂה, וְכֵן
 בְּקִרְבְּנוֹת יֵשׁ גַּם אֵת שְׁלוֹשַׁת הַדְּבָרִים הַלְלוּ, מַחְשָׁבָה זֹו תְּפִלָּה,
 עֲבוּדָה שְׁבִלְב¹⁸ שֶׁהִיא עֲבוּדָה שֶׁל
 מַחְשָׁבָה וְכוּנָה, שְׁפָנְגָד
 הַקְּרַבְנוֹת¹⁹ כְּדִבְרֵי חֲכָמֵינוּ ז"ל
 שֶׁהַתְּפִלוֹת הֵן בְּמִקּוֹם הַקְּרַבְנוֹת,
 וְדְבוּר הוּא תְּלִמּוּד-תּוֹרָה
 לִימּוּד הַתּוֹרָה דְּקְרַבְנוֹת בְּדִינֵי
 וְעֵינֵינִי הַקְּרַבְנוֹת, כְּמֵאִמֵּר חֲכָמֵינוּ ז"ל
 עַל חֲשִׁיבוֹת הַלִּימּוּד בְּדִינֵי הַקְּרַבְנוֹת
 כָּל הַעוֹסֵק בְּתוֹרַת עוֹלָה
 כו'²⁰ הֵרִי זֶה נַחֲשֵׁב כְּאִילוֹ הַקְּרִיב
 עוֹלָה, וְעִבּוּדַת הַקְּרַבְנוֹת
 עֲצָמָן, הַקְּטָר כְּכֹשֵׁם בְּנֵי שָׁנָה
 גו' בְּפוּעַל, הוּא הַמַּעֲשֶׂה.
 וְהִנֵּה, "וְאֲמַרְתָּ לָהֶם זֶה
 הָאִשָּׁה" גו', נֶאֱמַר עַל
 מַעֲשֶׂה הַקְּרַבֵּן עֲצָמוּ חֵלֶק
 הַמַּעֲשֶׂה שֶׁבְּהַקְּרַבְנוֹת, וּפְסוּק
 רֵאשׁוֹן "צוּ אֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
 וְאֲמַרְתָּ אֲלֵיהֶם" קִאֵי מִכּוּיֹן עַל
 בְּחֵינַת מַחְשָׁבָה וְדְבוּר
 שֶׁבְּעִבוּדַת הַקְּרַבְנוֹת²¹, וּמֵאִחַר
 שְׁמִדוּבֵר בְּשְׁנֵי עֲנִינִים שׁוֹנִים, הַכְּתוּב
 אוֹמֵר "וְאֲמַרְתָּ" פְעֻמִּים [עַד כֵּן גִּיעַ
 לִידִינוּ].

קִאֵי עַל בְּחֵינַת מַחְשָׁבָה וְדְבוּר²¹.

(13) לק"ת פרשתנו עו, א. 14) ספרי ופירש"י פרשתנו שם, ח. ועוד. 15) עה, סע"א. 16) עם דא"ח - לא, ג ואילך. ולהעיר, שכיון שזה-ענתה נדפס הסידור מחדש, יש בזה החביבות היתירה שבדבר חדש, ובוודאי ילמדו את כל המאמרים שבסידור, ובכללם גם מאמר זה. 17) פרשתנו שם, ב-ג. 18) ספרי ופירש"י עקב יא, יג. תענית ב, א. 19) ראה אבות פ"א מ"ב ובמפרשים שם. 20) ראה מנחות קי, א. בחיי ס"פ ויקהל. צו ז, לו. שו"ע אדה"ז אר"ח מהד"ק סימן א ס"א. 21) ע"כ נמצא ברשימה שלפנינו (המ"ל).

בס"ד. שיחת יום ב' פרשת בלק, י"ב תמוז, ה'תשכ"ה.

בלתי מוגה

- א. ידוע סיפור המעשה¹ אודות י"ב תמוז הראשון, בשנת תרפ"ז, שכאשר כבוד-קדושת מורי-וחמי אדמו"ר, בעל השמחה והגאולה, הוצרך לבוא להתייצבות ורישום במשרד הממשלתי (כפי שהיה הסדר בשבתו בעיר מקלטו), הנה בכואו לשם בלווית החסיד ר' אליהו חיים אַלטהויז, נתברר, שביום זה (יום שלישי בשבוע, שבו חל י"ב תמוז) יש איזה "חגא", ולכן המשרד סגור, והיה שם רק איש אחד בשביל לסדר הדברים הכי מוכרחים (כפי שנקרא ברוסית: "דעזשורני"²), וסיפר, שהגיעה פקודה ממוסקבא שהוא בן-חורין ויכול לחזור למקום מושבו בלנינגרד (פטרבורג), אבל כיון שביום זה המשרד סגור, יצטרך לבוא למחרת, י"ג תמוז, כדי לקבל את הניירות הרשמיים.
- כבר סיפרתי פעם שרבינו נשיאנו היה צריך להגיע את רוחו של ר' אליהו חיים שלא יתבלבל לגמרי מהבשורה³... -
- כאשר כבוד-קדושת מורי-וחמי אדמו"ר חזר מהמשרד למקום תחנתו, בדירת השוחט של קאַסטראַמאַ - כבר הגיעה לשם הבשורה על דבר השחרור, והחסיד ר' מיכאל דוואַרקין שהיה שם, הנה מגודל ההתפעלות מהבשורה הפתאומית ללא הכנה (ומה גם שבכלל לא תמיד היה במדידה והגבלה...), לקח "סאַטקע" - בקבוק משקה שמכיל חלק אחד ממאה ממדה גדולה, אבל לא שתה חס-ושלום, אלא אחז ה"סאַטקע" בידו⁴, ורקד סביב הבית שבו היתה האכסניא של בעל השמחה והגאולה, וניגן ניגון חסידי בשפה הרוסית שתוכנו הוא הענין ד"אין עוד מלבדו"⁵,
- במשך כמה שנים עבד ר' מיכאל דוואַרקין ביער עם אינם-יהודים, והיה רגיל להשתמש בביטויים ותיבות בשפת המדינה, ולכן ניגן גם הניגון שתוכנו "אין עוד מלבדו" - עם תיבות בשפה הרוסית: "ניעטו ניעטו ניקאָוואַ, קראָמי - וכאן צריך לבוא שמו של הקדוש-ברוך-הוא - אַדנאָוואַ", כי על-פי הפסק-דין בפוסקים, שהביאו גם אדמו"ר הזקן בשולחן ערוך⁶, שאסור להזכיר שמו של הקדוש-ברוך-הוא (לא רק בלשון הקודש, אלא) גם בלשון אחרת, אי אפשר לבטא את שמו של הקדוש-ברוך-הוא בשפה הרוסית, ולכן אומרים "קראָמי יעוואַ", שפירושו: חוץ ממנו (מלבדו), ובמילא מבינים למי כוונת הדברים - וכך רקד עם הבקבוק בידו משך זמן ארוך, מסביב לדירה.
- מסתמא נמצאים כאן כאלו שיודעים את הניגון, ובודאי ילמדו מהם שאר הקהל. -
- ומן הנכון, אשר בעמדנו ב"ב תמוז, ש"הימים האלה נזכרים (ועל-ידי-זה) ונעשים בכל שנה ושנה"⁷, ימשיכו את הגילוי ד"אין עוד מלבדו" לא רק בלשון הקודש, ועבור אלו שמבינים בעניני קדושה, אלא גם בלשון עמי הארץ, שגם הם יראו - כפי שראו אז - ש"הפלה ה' והגדיל לעשות בארץ"⁸, ויומשך כן גם עתה, למטה מעשרה טפחים, שיראו גאולת ה' - גאולה האמיתית והשלימה, גאולת הכלל והפרט גם יחד, על-ידי משיח צדקנו.
- (וסיים כבוד-קדושת אדמו"ר שליט"א: :) עכשיו צריכים למצוא מי הם שיודעים ניגון זה?⁹

* * *

בס' לב דוד (להחיד"א) פכ"ט.
 (8) לשון אדה"ז במכתבו אודות שחרורו - אג"ק שלו ח"א ס"ע צז. וש"נ.
 (9) כ"ק אדמו"ר שליט"א פנה לכמה מהמסובים, ושאל אותם אם הם יודעים הניגון, באמרו, שאינו יכול לנגן היום; אילו הי' זה שמח"ת, הייתי מלמד הניגון (והתחיל לפום הניגון בקול חרישי). וחזר ושאל: אין אף אחד מיהודי רוסיא שמכיר ניגון זה?! - "א מְאָדנע עס-הארצות!"...

(1) ראה שיחת י"ב תמוז תשי"ד בתחלתה (תורת מנחם ח"ב ע' 74). וש"נ.
 (2) = בתפקיד תורן.
 (3) ראה גם לקמן ס"ב.
 (4) ראה גם תורת מנחם חל"ו ע' 352. וש"נ.
 (5) ואתחנן ד, לה.
 (6) או"ח ספ"ה ס"ג. וש"נ.
 (7) אסתר ט, כח. וראה רמ"ז בס' תיקון שובבים. הובא ונת'

- 1 ב. בכלל יודעים אודות שלשה אנשים שהיו אז - באיזה אופן קיבל כל אחד מהם את הבשורה:
- 2 ר' אליהו חיים - כמסופר פעם, שבשמעו את הבשורה, נשתנה מראה פניו: חצי - לבן, וחצי - אדום,
- 3 כך, שרבינו נשיאנו התיירא שלא יקרה לו מאומה, ומיד הרגיעו, על-ידי טפיחה על כתפו וכיוצא בזה,
- 4 כדי שיבוא הענין בהתיישבות.
- 5 ר' מיכאל דוואַרקין - כמסופר לעיל באיזה אופן קיבל את הבשורה.
- 6 ונוסף לכך: בביתו של השוחט מקאַסטראַמאַ, ששם התאכסן בעל השמחה, היה גם ילד קטן. - אינני
- 7 יודע בדיוק בן כמה, בן שמונה, תשע או עשר שנים, אבל בכל אופן, לא היה בעל הבנה גדול... ובראותו
- 8 את גודל ההפתעה ("איבעראַשונג"), הרעש ("טומל") וההתפעלות אצל הנוכחים, רצה להראות את
- 9 ההתפעלות שלו, וטיפס על הגדר (כפי שנקרא ברוסית: "זאַבאַר"), ונעמד עם הראש למטה והרגלים
- 10 למעלה, וכך הסתובב על הגדר כמה פעמים!...
- 11 [כבוד-קדושת אדמו"ר שליט"א אמר בבת-שחוק: אולי יש כאן מישהו שגם הוא יכול לעשות כן. -
- 12 ליסון¹⁰ היה עושה זאת, ומסתמא עושה כן עתה בכפר חב"ד, ושיהיה לו לתועלת ולבריאות... - להמשיך
- 13 הענין דראש למטה ורגלים למעלה, שזהו דבר המובן בשעת שמחה גדולה].
- 14 כלומר: אפילו ילד בן שבע-שמונה שגדל והתחנך באוירה אחרת - הנה גם אצלו פעל וחדר הדבר.
- 15 על-דרך הסיפור¹¹ בזמן הבעל-שם-טוב אודות הנער שחילל בחליל, ועל-ידי-זה פעל את כל הענינים, כך
- 16 גם הילד הנ"ל הראה את ההתפעלות שלו על-ידי-זה שקפץ וטיפס על הגדר והלך סביבו כשראשו למטה
- 17 ורגליו למעלה.
- 18 ג. ובנוגע אלינו - שזוהי התכלית של הסיפור הנ"ל:
- 19 בכל אחד בחייו, הנה במשך החיים ישנה תקופה שהוא ילד קטן, ואחר-כך נעשה מבוגר בשנים, ועד
- 20 שנעשה זקן. ועל-דרך-זה בכל יום - ועל-אחת-כמה-וכמה בכל שנה - ישנם זמנים שבהם נמצא במעמד
- 21 ומצב של קטנות המוחין, כמו ילד, וישנם זמנים שבהם נמצא במעמד ומצב של שלימות המוחין, וישנם
- 22 זמנים שבהם המוחין הם במעמד ומצב של זקנה, ש"דעתם מתיישבת עליהם"¹².
- 23 ובכן, בכל ג' אופנים אלו צריך לחדור ענין הגאולה ולפעול שיהיה למעלה מן הכלים, כל אחד לפי
- 24 ענינו, שאז, הרי זה אמנם "מאדך"¹³, מאד שלך¹⁴, אבל כיון שאצלו זהו ענין של "מאד", הרי זה "לוקח"
- 25 את ה"מאד" שלמעלה, "מאד" האמיתי, וממשיכו למטה.
- 26 וזהו כללות ענין הגאולה שהיה אז, כפי שכותב בעל השמחה במכתבו להתוועדות י"ב תמוז הראשונה
- 27 בהרחבה, בי"ב תמוז תרפ"ח¹⁵: "לא אותי בלבד גאל הקדוש-ברוך-הוא .. כי-אם גם את כל מחבבי
- 28 תורתנו הקדושה, שומרי מצוה, וגם את אשר בשם ישראל יכונה" (אם רק נולד לאם יהודיה), ומובן,
- 29 שכאשר הנשיא כותב אודות ענין של "גאולה", הרי זו גאולה אמיתית בכל פרטיה - באופן של יציאה
- 30 ממדידה והגבלה, בנוגע להרבצת התורה וקיום המצוות כו', כמבואר במכתב הנ"ל.
- 31 וזוהי אתערותא דלתתא שממשיכה אתערותא דלעילא - שיומשך לו (כהלשון במכתב הנ"ל) "שפעת
- 32 חיים וברכה מרובה", בכל המצטרך לו, "מנפש ועד בשר".

* * *

- 33 ד. הראשון שנזכר בכתוב בשם "נזיר" הוא יוסף הצדיק:

(11) מובא בס' "אמונת צדיקים" (ווארשא תר"ס) אות יח. ובס' "פנינים מספרות הדרוש" (ני. תרצ"ז) אות שיז. וראה גם תורת מנחם הכ"ח ע' 241. וש"נ.

(12) קנים בסופה.

(13) ואתחנן ו, ה.

(14) ראה תו"א מקץ לט, רע"ד. ובכ"מ.

(15) אג"ק שלו ח"ב ע' פ ואילך. וש"נ.

אחד המסובים התחיל לנגן, ואמר כ"ק אדמו"ר שליט"א: זוהי גירסא שונה, אבל, לא משנה... ("מאַכט ניט אויס; זאָל זיין די גירסא") - ההתחלה היא בשוה, וגם התוכן הוא בשוה, ורק ה"טון" שונה!...

ואח"כ אמר (בבת-שחוק): מוטב שינגנו הניגון, כי אם לא ינגנו - אתחיל באמירת ה"הדרן"...

(10) ר' אברהם ליסון.

1 יוסף הצדיק בזמנו היה "המשביר (בר) לכל עם הארץ"¹⁶, שבשני הרעב, שאז היו זקוקים לעזר כו',
 2 עזר יוסף לכולם. - באותו זמן, קודם מתן תורה, לא היה חילוק בהלכה בין בני ישראל לאלו שאינם בני
 3 ישראל, אבל היה חילוק בין אלו שמקיימים שבע מצוות בני נח לאלו שאינם מקיימים אותן. והעזר של
 4 יוסף ניתן לכולם. ואמרו רבותינו ז"ל¹⁷ שמה שכתוב¹⁸ "טוב עין הוא יבורך", ובשני הפירושים: "יבורך"
 5 ו"יברך"¹⁹ - היה זה יוסף בשעתו²⁰.
 6 ויוסף הוא הראשון שנקרא בשם "נזיר" - כמו שכתוב²¹ "ולקדוד) נזיר אחיו", וכפי שמצינו²²
 7 (והובא גם בפירוש רש"י²³) שיוסף נהג נזירות במשך כמה שנים.
 8 (וסיים כבוד-קדושת אדמו"ר שליט"א:) מצד מצב פרטי - הנני צריך להתחיל עם סיום מסכת, ובחזתי
 9 לערוך סיום על מסכת נזיר.
 10 ה. בסיום על מסכת נזיר - שהוגה על-יד כבוד-קדושת אדמו"ר שליט"א, ונדפס²⁴ ב'לקוטי שיחות'
 11 חלק י"ח עמוד 63 ואילך - נתבאר כללות ענין נזירות שמואל (שהיה נזיר עולם) ושמשון (שלדעת
 12 הרמב"ם²⁵ "לא היה נזיר גמור", אבל היתה אצלו קדושת נזירות, ולדעת רש"י²⁶ "לאו נזיר הוא", כ"אם
 13 הנהגה של נזירות ופרישות) אף שרק "האיש מדיר את בנו בנזיר ואין האשה מדרת את בנה בנזיר"²⁷ -
 14 דכיון שבגדלותם לא מיחו והמשיכו בהנהגה של נזירות (בשמואל - מצד נדר²⁸ חנה, ובשמשון - מצד
 15 ציווי המלאך), אזי חלה עליהם הנזירות למפרע (כמו גר קטן שהגדיל ולא מיחה);
 16 הפלוגתא בין רבי יוסי לרבי נהוראי במשנה אם שמואל היה נזיר²⁹: לדעת ר' יוסי - הסכמה יכולה
 17 רקבי להוסיף בתוקף התחלת הדבר, אבל לא לפעול דבר חדש בדבר המוסכם, ולכן רק שמשון היה יכול
 18 להיות נזיר על-ידי העדר מחאתו, כיון שגם קודם ההסכמה היה מוזהר בהנהגות נזירות, וגם לאחרי
 19 ההסכמה לא היה נזיר גמור, מה-שאינ-כן שמואל. ולדעת רבי נהוראי - הסכמה יכולה לפעול גם גדר
 20 חדש, ולכן נעשה גם שמואל נזיר על-ידי העדר מחאתו, ואף שקודם ההסכמה לא היה עליו חיוב הנהגת
 21 נזירות, מכל-מקום נעשה נזיר גמור;
 22 וזוהי גם פלוגתתם בגמרא בנוגע לעניית אמן - הסכמה על המברך: לדעת ר"י - רק "גדול העונה אמן
 23 יותר מן המברך", אבל אין זה גדר ואיכות חדשים; ולדעת ר"נ - "השמים (בשבועה) כך הוא (הדגשת
 24 התוקף, שינוי באיכות), תדע שהרי גוליירים מתגרים במלחמה וגיבורים נוצחין", שזהו מצב חדש.
 25 והקשר להסיום, "תלמידי חכמים מרבים שלום בעולם" - שאף שהתלמידים זקוקים לחכמים, בעלי
 26 משנה (כשם שנזירות דשמואל זקוקה לנדר חנה ונזירות דשמשון לציווי המלאך), מכל-מקום, פועלים
 27 התלמידים יותר מאשר החכמים (כשם שהסכמת שמואל ושמשון פועלת יותר מנדר חנה וציווי המלאך,
 28 וכשם שהעונה אמן פועל יותר מן המברך), שהרי החכמים "שמורין הלכה מתוך משנתן" הם "מבלי
 29 עולם"³⁰, ואילו התלמידים - "מרבים שלום בעולם"³¹.

אין מורה אלא של בוד"ד" "והלא כבר נאמר ויאמר שמואל איך
 אלך ושמע שאול והרגני, שכבר הי' עליו מורה של בוד"ד, נשאר
 ר"י בדעתו, אלא ש"הלכה כרבי נהוראי", כפי שמסיים הרמב"ם
 בפירוש המשניות (שמזה גופא משמע שיש בזה פלוגתא).
 (30) סוטה כב, א - וכפי שמאריך רבינו הזקן בהלכות תלמוד
 תורה (שנדפס מחדש זה עתה* בתוספת מראה-מקומות וציונים
 - ראה לקמן סכ"א ואילך) בקונטרס אחרון (רפ"ב) בשיטות
 הפוסקים בענין זה - באיזה אופן מותר לפסוק מפסקי הלכות, אף
 שהמורין הלכה מתוך משנתם הם מבלי עולם.
 (31) ולכן לא הובא הסיום "אל תקרי בניך אלא בוניך" - כי
 כאן לא נוגע אופן הלימוד מהפסוק (שנתבאר בשאר המקומות
 שבהם נזכר מארז"ל זה), כ"אם ההמשך לענין שנתבאר במשנה
 ובגמרא ע"ד ההלכה, שמצינו דוגמתו גם בעולם (ביכלל דרכיך
 דעהו", גם בעניני הרשות).

(16) מקץ מב, ו.
 (17) זח"ג קל, א.
 (18) משלי כב, ט.
 (19) סוטה לח, ב.
 (20) ראה גם לקמן סוס"א.
 (21) יחיי מט, כו.
 (22) ראה שבת קלט, א (ובחדא"ג מהרש"א). ב"ר פצ"ח, כ.
 (23) מקץ מג, לד.
 (24) בשילוב שיחת ה' מנ"א שנה זו.
 (25) הל' נזירות פ"ג הי"ג.
 (26) נזיר ד, ב.
 (27) שם כח, ב.
 (28) אף שבין נדר לנזירות יש כו"כ חילוקים, הן בהלכה,
 ועאכו"כ בפנימיות הענינים.
 (29) שהרי גם לאחרי שר"ג השיב לר"י (על שאלתו "והלא

1 ו. ענין הנזירות המדובר לעיל (סעיף ה) יש בו כמה גדרים, אבל עיקרו ושלמותו - בהיותו קשור
 2 גם עם ענין הקדושה, והיינו, שלא זו בלבד שמתנהג באופן של פרישות, שמפריש את עצמו משתיית יין,
 3 מגילוח השער ומטומאת מת, אלא כלשון הכתוב שמקדים הענין ד"קדוש יהיה"³², שזהו גם ענין של
 4 קדושה.

5 [וכאמור לעיל שזוהי הפלוגתא בין רש"י לרמב"ם - שהרמב"ם כותב ש"שמשון לא היה נזיר גמור",
 6 שמזה משמע שהיתה עליו קדושת נזירות, אלא שלא היה נזיר גמור, אבל מדברי רש"י ש"שמשון לאו
 7 נזיר הוא", משמע, שלא היה נזיר כלל, ואין זו אלא הנהגה באופן של פרישות (כפירוש רש"י³³ "אין
 8 נזירה .. אלא פרישה"), שיכולה להיות מצד כמה טעמים, ועד - כמובא בספרי מוסר³⁴ שהיו זהירים
 9 צ"ט שערים מן ההיתר כדי שלא להיכשל בשער אחד מן האיסור, שאין זה ענין של קדושה, אלא פעולה
 10 שנועדה להבטיח שלא יעשה דבר שהוא היפך רצון התורה ומצוותיה].

11 והענין בזה:

12 ידוע הסיפור שסיפר רבינו³⁵, בעל הגאולה, אודות דברי זקנו אדמו"ר מהר"ש, שכל החילוק בעבודת
 13 האדם יכול להתבטא באמירה שענין זה "מתאים" וענין זה "אינו מתאים" ("דאָס פּאַסט יאָ און דאָס
 14 פּאַסט ניט"): להיותו בן אברהם יצחק ויעקב - לא מתאים שידבר לשון הרע, לא מתאים שיסיג גבול,
 15 ולא מתאים שיהיה בעל גאווה, וכיוצא בזה; כיון שהיו לו הורים וזקנים נעלים כל-כך ("אָזוינע שיינע
 16 עלטערן, אָזוינע שיינע זיידעס") - איך יתכן שיתנהג כמו איש פשוט שלא היה יכול ללמוד מאומה
 17 מזקניו וזקניו עד אברהם יצחק ויעקב!...

18 ובכן: הנהגה כזו אינה בגלל שרצונו להיות "פרוש", אלא שלהיותו מזרע אברהם יצחק ויעקב מרגיש
 19 שהוא שונה מכל אלו שלא זכו לכך!

20 אבל יש גם סדר נוסף:

21 כאשר אדם רוצה להיזהר מאיזה ענין שיהיה, אזי העצה היא - "עשו סייג לתורה"³⁶, "משמרת
 22 למשמרת"³⁷, כדי שלא יבוא לידי מכשול.

23 ומוכן, שהנהגה כזו יכולה לבוא מצד תנועה הפכית: הוא סבור שנמצא בדרגא נמוכה מאחרים; הם
 24 בני אברהם ויצחק שירשו את תכונותיהם כו', ואילו אצלו אין הדבר ניכר, ולכן זקוק להיזהר גם מענינים
 25 כאלו שאחרים אינם מתייראים מפניהם. ועל-דרך שמצינו בגמרא³⁸ שגר זקוק לזהירות נוספת "מפני
 26 שסורו רע", דכיון שזה עתה נעשה יהודי, נשאר אצלו עדיין מהטבעיות וההרגלים וההנהגות כו' שהיו
 27 אצלו בעבר.

28 ונמצא, שישנה פרישות שאינה קשורה עם ענין הקדושה וההבדלה; הפרישות יכולה לבוא לא בגלל
 29 היותו קדוש ומובדל, אלא אדרבה - בגלל היותו בדרגא נמוכה כו'.

30 אמנם, מה שהתורה דורשת מיהודי - הרי זה באופן שנותנים לו את הדרך הקלה והנעימה יותר,
 31 והעיקר, הדרך האמיתית - שהסיבה לכך שצריך להיות במעמד ומצב ד"נפלינו אני ועמך מכל העם אשר
 32 על פני האדמה"³⁹, הרי זה מפני שבני ישראל קיבלו את התורה, להיותם מזרע אברהם יצחק ויעקב שרה
 33 רבקה רחל ולאח, כמו שכתוב⁴⁰ "הביטו אל צור חוצבתם ואל מקבת בור נוקרתם", ולכן לא יתכן
 34 שהנהגתם תהיה באותו אופן כמו הנהגתם של אלו שלא קיבלו ירושה עשירה כזו.

חי"ד ע' 203. שם חל"ט ע' 380. וש"נ.

(35) סה"ש קיין היש"ת ע' 140.

(36) אבות פ"א מ"א.

(37) מו"ק ה, סע"א. וש"נ.

(38) ב"מ נט, סע"ב.

(39) תשא לג, טז. וראה סה"ש תש"ה ס"ע 72 ואילך.

(40) ישעי' נא, א.

(32) נשא ו, ה.

(33) שם, ב. וראה גם פרש"י ויחי שם.

(34) חובת הלבבות שער התשובה פ"ה (ע' שערים). הובא

בר"ח שער הקדושה בתחלתו, ורפ"ו, ובשל"ה עד, ריש ע"ב,

ושעג, א. אור החמה לזח"ג יג, א (ק' שערים). אוה"ח פינחס כו,

כג (נ' שערים). וראה נפש כל חי (לר"ח פאלאגי) מע' א, זך.

ומע' ח, כט. וראה גם שיחת י"ב תמוז תשט"ו סכ"ה (תורת מנחם

ז. וזהו גם המענה לאלו השואלים (ובפרט בארצות הברית) על מה שדורשים מהם להתנהג באופן
 אחר מאשר אינם-יהודים: הרי חיים בעולם בין אנשים אחרים, וזקוקים ל"הליכות עולם", מנהגי העולם,
 ועד שגם על-פי דיני התורה ב'שולחן-ערוך חושן-משפט' יש להתחשב בעניני מסחר עם "מנהג התגרין"
 (מנהגי הסוחרים), ואם כן, כיצד יכולים לדרוש ממנו להיות נזהר אפילו מאבק לשון הרע, אבק השגת
 גבול, ואבק גניבה וגזילה?!

ובכן: כדי לענות על זה, יש לעזוב לרגע את השקלא-וטריא בענין זה, ולשאול אותו על ה"תמונה"
 שתלויה על קיר ביתו: מיהו האיש בעל הזקן הלבן והארוך (עם האשה בעלת הפאה הנכרית)? - ואז
 יתלהב מיד, ויתחיל לספר שזהו אבי זקנו ("עלטער זיידע"), שהיה רב, שוחט ומלמד, ולימד תורה ברכים,
 וביום ששי לאחר חצות היה הולך לטבול במקוה, ושוב לא היתה לו שייכות לעניני העולם; ובשעה
 שנזכר איך שהיה יושב על ברכיו ושומע ממנו את הסיפור של פרשת השבוע - אינו יכול לזכור מתי
 היו לו רגעים ערבים כל כך ("אָזוינע געשמאַקע פינג-צען אָדער פופצן מינוט") מאז והלאה! ...

"תמונות" כאלו מוצאים גם אצל יהודים שאינם שייכים אפילו לשלשה ימים-טובים בשנה: ב' ימי
 ראש-השנה ויום-הכיפורים! ... אבל כאשר מזכירים לו אודות תמונתו של אבי זקנו שתולה בחדר משכבו
 וכיוצא בזה, אזי מתגאה בכך שזהו הפאר והיופי של המשפחה... וכשנזכר בזה עתה, מתמלא לבו רגש
 של חמימות ("עס ווערט אים וואַרעמער אויפן האַרצן").

ואז, באים אליו בטענה: כיון שידוע לך שהנך קדוש ומובדל, ובך השקיע אבי זקנך את כל
 ה"עשירות" שלו, כמו שכתוב⁴¹ "עטרת זקנים בני בנים" (נכדים ונינים) - כיצד יכול אתה להשתוות
 לאדם שהוא עני מבטן ומלידה ומהריון, שאין לו מושג כלל מהי "עשירות"?! ...

ואין זו עשירות על הנייר, אלא עשירות כזו, שגם לאחרי ארבעים שנה באמריקא, וללא כל קשר
 לכאורה עם כל העבר, הנה הזכרון מגיל חמש, כששמע מהסבא או הסבתא סיפור מ"עין יעקב" או
 מפרשת השבוע, הרי זה מחמם את לבו!

וכי יכול אתה להשתוות עם אדם שאבי זקנו ישב על פרשת דרכים וליסטם את הבריות?! ... ובכל
 אופן - גם אם היה מהסוג היותר טוב - לא ידע מכל הענינים שאותם ספגת אתה מגיל שלש, ארבע
 וחמש שנים!

וזהו שאומרים לו, שההנהגה להיות פרוש ומובדל מן העולם יכולה להיות בשתי דרכים, אבל אצל
 יהודי הסדר הוא באופן ד"קדוש יהיה":

הסיבה לפרישות מן הטומאה, שלא יהיה שיכור, ושלא ירדוף אחר היופי של העולם תמורת ויתור
 על גזע צור מחצבתו, היא - לא בגלל החשש שאם לא יתנהג באופן של נזירות אזי יתדרדר למטה; אין
 להתיירא ממצב כזה, אלא אדרבה - בגלל ש"כל ישראל בני מלכים הם"⁴²; כאשר ישאלו אותו אודות סבו
 (ועל-דרך-זה בנוגע לסבתו), הנה מבלי הבט על מעמדו ומצבו, יספר שבישבו בשולחן-השבת היה סבו
 כמו מלך!

ולהעיר, שגם הנזירות שלו היא באופן של מלכות - שאין עליו מרות ואימת בשר-ודם, כדברי רבי
 יוסי במשנה בסוף נזיר: "והלא אין מורה אלא של בשר-ודם", היינו, שמה שכתוב בשמואל⁴³ "ונתתיו
 לה' כל ימי חייו ומורה לא יעלה על ראשו", "משמעותו... שעול מלכות שמים יהיה עליו, ולא עול
 מורה בשר-ודם"⁴⁴. וגם לדעת רבי נהוראי שאמר לרבי יוסי "והלא כבר נאמר ויאמר שמואל איך אלך
 ושמע שאול והרגני, שכבר היה עליו מורה בשר-ודם" - הרי "אלו ואלו דברי אלקים חיים"⁴⁵, והתיווך
 הוא, שהמורה מפני שאול היה בגלל היותו "משיח ה'"⁴⁶, שנמשח בשמן המשחה כו', כך, שלאמיתו
 של דבר אין זה בגדר "מורה בשר-ודם".

(44) פי' התויר"ט.

(45) עירובין יג, ב. וש"נ.

(46) שם כד, ד"א. ועוד.

(41) משלי יז, ו. וראה אבות פ"ו מ"ח.

(42) שבת סז, א. וש"נ.

(43) שמואל-א א, יא.

1 ועל-דרך-זה בנוגע לכל אחד מישראל: מה יש לו להתיירא מבשר-ודם, בה בשעה שמאחוריו עומדים
2 שלושים דורות של יהודים שכל אחד ואחד מהם היה מלך בענינו, וכפי שהוא בעצמו מרגיש זאת גם עתה!
3 ולכן, כאשר מעניקים לו את כל העשירות, ואילו הוא משאיר את כל העשירות תלויה על הקיר...
4 ללא שייכות אליו, וכשיוצא לרחוב רוצה להתערב עם כל אלו שאין להם שייכות כלל לעשירות זו - הרי
5 זה פלא הכי גדול!

6 וכאשר הגישה היא באופן כזה, אזי חוסכים את כל אריכות השקלא-וטריא; צריכים רק לפעול עליו
7 שתהיה לו סבלנות ורגעים ספורים להזכיר לעצמו באיזו הערצה מתייחס הוא בעצמו כלפי הורי זקניו!...
8 ת. וכל זה נוגע גם לענין החינוך, שיכול להיות בשני דרכים - כפי ש"האב מדיר את בנו בניור", או
9 כמו הנזירות של שמואל ושמשון שהיתה מצד פעולת והנהגת האם (כנזכר לעיל סעיף ה):

10 יש דרך ש"האב מדיר את בנו" - מתוך חוזק ותוקף, והיינו, לבוא לילד ולומר לו: עליך להתנהג
11 באופן כזה מפני שכך היא ההלכה, "הלכה למשה מסיני", כך, שאין מקום שתשאל קושיא או רמינהו,
12 ואינני צריך ליתן לך טעם והסברה;

13 אבל יש גם דרך נוספת - כפי שנוהגת האם - לספר סיפור, כמו חנה שסיפרה לשמואל סיפור שלם,
14 שהיו כמה שנים שלא היו לה ילדים, "וכעסתה צרתה גם כעס וגו'"⁴⁷, עד שהבטיחה לה "אם... נתתה
15 לאמתך זרע אנשים ונתתיו לה' כל ימי חייו"⁴⁸, ורק בגלל זה נמצא הוא בעולם. ובדרך זו הרי היא פועלת
16 שהמשך הנהגתו הרצויה של שמואל תהיה מדעת עצמו, ולא באופן של "גזירה" מצד ההלכה.

17 וזהו כללות החילוק בין שני דרכי החינוך - באופן של "מוסר אביך"⁴⁸, או באופן של "תורת אמך"⁴⁸
18 (ובאמת יש בזה חילוקי זמנים; לפעמים צריכים "מוסר אביך", ולפעמים צריכים "תורת אמך"): הנהגת
19 "אביך" היא באופן של "מוסר", לומר בתוקף שכך היא ההלכה בתוקף; ואילו הנהגת "אמך" היא באופן
20 של "תורה" ("תורת אמך") - ש"היא חכמתכם ובינתכם לעיני העמים"⁴⁹, כך שאפילו אינו-יהודי יכול
21 להבין זאת, שמאז שבני ישראל נעשו לעם, ופעלו שתהיה ההנהגה באופן ש"נפלינו אני ועמך מכל העם
22 אשר על פני האדמה", היתה הנהגתם מתוך נזירות ופרישות באופן ד"קדוש יהיה", וטעם הדבר - כי
23 קדוש אני⁵⁰, ו"אני ה' אלקיכם"⁵⁰.

24 ט. וענין נוסף שיש ללמוד מהנזירות של שמשון ושמואל:

25 בשמשון כתיב⁵¹ "כי נזיר אלקים יהיה הנער גו' והוא יחל להושיע את ישראל מיד פלשתים".
26 ועל-דרך-זה מצינו בנוגע לשמואל, שהיה נזיר עולם - שכל ימיו היה מסור ונתון להושיע את ישראל,
27 על-ידי-זה ש"וישפטו... את ישראל גו"⁵².

28 ויש לומר בביאור קשר הענינים:

29 יכול מישהו לחשוב, שכיון שהיו לו סבא וסבתא נעלים כל-כך, והוא ממשיך את המסורת שלהם
30 בביתו בנוגע לילדיו - הרי הוא קדוש ומובדל לא רק מאינם-יהודים ("ונפלינו אני ועמך גו"), אלא גם
31 מבני ישראל, ומי ידמה לו ומי ישוה לו בין בני ישראל עצמם.

32 ועל זה נאמר "כי נזיר אלקים יהיה הנער גו' והוא יחל להושיע את ישראל מיד פלשתים": מהי
33 ההוכחה שהוא "נזיר אלקים" - שנזירותו היא לא מצד רצון עצמו ("ער וויל זיך אליין עפעס טאָן"),
34 אלא מפני ציווי הקדוש-ברוך-הוא - כאשר רואים שמתחיל לנצל את גבורתו להציל את בני ישראל מיד
35 פלשתים!

36 וזוהי כללות ההוראה ממצות נזיר - כמובן מהמבואר בפרטיות בזהר פרשת נשא⁵³, ובדרושי חסידות
37 המבארים ענין זה (ב'לקוטי תורה'⁵⁴ ובכמה מקומות) - שהענין ד"קדוש יהיה" הוא למעלה מכל סדר

(51) ס' שופטים יג, ה.

(52) שמואל-א ז, טו.

(53) ח"ג קכו, ב ואילך.

(54) אמור לא, ד ואילך. ש"ש לו, ד.

(47) שם א, ו.

(48) משלי א, ח.

(49) ואתחנן ד, ו.

(50) שמיני יא, מד.

ההשתלשלות (שמשם אי אפשר להמשיך אלא על-ידי צמצום), ומשם נמשך עד למטה מטה, ובאופן
 שעל-ידי-זה באה תשועה לישראל מכל צריהם, והיינו, שמבלי הבט על העובדה שמקודם לכן היה מעמד
 ומצב ש"ויתנם ה' ביד פלשתים" (כמו שכתוב בספר שופטים⁵⁵), הנה מיד לאחרי זה נולד שמשון, "ותחל
 רוח ה' לפעמו גו"⁵⁶, והוא מושיע את בני ישראל משעבודם של פלשתים, ובאים לידי חירות אמיתית
 - כמו שכתוב במתן תורה "אשר הוצאתיך מארץ מצרים מבית עבדים"⁵⁷, להיות עבדים לה', "ולא עבדים
 לעבדים"⁵⁸, "אין לך בן חורין אלא מי שעוסק בתלמוד תורה"⁵⁹.

* * *

י. בין הסיפורים שסיפר רבינו, בעל השמחה והגאולה, אודות ההנהגה בעת המאסר, ישנו הסיפור
 אודות התחלת המאסר, כשהוליכו אותו אל המאסר, שאף-על-פי שידע אודות הסכנה שבדבר, סכנת חיים
 ממש, ולא רק סכנה פרטית, אלא סכנה גם עבור כל מוסדות התורה והיהדות שבאותה המדינה, שבדרך
 הטבע היתה הנהלתם תלויה בו, אף-על-פי-כן, בא לידי החלטה גמורה, שהידיעה אודות גודל הסכנה
 לא תשפיע מאומה על הנהגתו, וגם בהיותו שם יעמוד בחוזק ובתוקף בהנהגתו ביחס לכולם, לא רק
 הפקידים הקטנים, אלא גם אלו שניהלו את החקירה והדרישה, אשר על-פי כתבם ומצב רוחם בעת
 הכתיבה יכול להיות תלוי הפסק-דין ותוצאותיו, ואכן התנהג באופן כזה, כפי שנרשם בארוכה וגם נדפס
 ב'לקוטי דיבורים'⁶⁰ שנעתקו מהכתב של בעל השמחה והגאולה בעצמו.

וככל ההנהגות של נשיאי ישראל, ובפרט כאשר מדובר אודות הנהגה שתוצאותיה יכולים להשפיע
 לא רק על חיים פרטיים, אלא גם על חיים של איש כללי וגם על העסקנות הכללית התלויה בו, שזוהי
 אחריות גדולה יותר מאשר הציווי "ונשמרתם מאד לנפשותיכם"⁶¹ שעל היחיד - הרי זה בודאי מיוסד
 על הוראה ולימוד (ברמז או בפירוש) בהנהגת ועניני התורה.

ויש לומר בדרך אפשר, שהיסוד לזה הוא בשייכות להמסופר בסיום הפרשה בתורה שקראנו ביום
 השבת-קודש שעבר, ש"מינייה מתברכין כולהו יומין"⁶², כל ימי השבוע, ברכה בגשמיות, ובמילא גם
 ברכה ברוחניות, והרי הברכה לישראל נמשכת על-ידי התורה.

יא. בסוף הפרשה, בנוגע למלחמת עוג ("ויצא עוג מלך הבשן לקראתם .. למלחמה"⁶³) נאמר⁶⁴:
 "ויאמר ה' אל משה אל תירא אותו כי בידך נתתי אותו ואת כל עמו וגו'".

ועל זה שואלת הגמרא במסכת נדה⁶⁵: "מכדי, סיחון ועוג אחי הוו .. בני אחי בר שמחזאי הוו, מאי
 שנא מעוג דקמסתפי, ומאי שנא מסיחון דלא קמסתפי" ("דאילו בסיחון שיצא לקראת ישראל, ולא אמר
 לו ה' אל תירא אותו, ואלו גבי עוג .. הוצרך לומר אל תירא אותו"⁶⁶), והגמרא מבארת, ש"מתשובתו
 של אותו צדיק אתה יודע מה היה בלבו, אמר, שמא תעמוד לו זכות של אברהם אבינו, שנאמר⁶⁷ ויבא
 הפליט ויגד לאברהם העברי .. זה עוג שפלט מדור המבול". ועל-דרך-זה בפירוש רש"י⁶⁴, "שהיה משה
 ירא להלחם שמא תעמוד לו זכותו של אברהם, שנאמר ויבוא הפליט, הוא עוג כו'" (כמו שנתבאר
 בארוכה ביום השבת-קודש⁶⁸).

(62) זח"ב סג, ב. פח, א.

(63) חוקת כא, לג.

(64) שם, לד.

(65) סא, סע"א.

(66) פי' הרא"ם כאן.

(67) לך לך יד, יג.

(68) שיחת ש"פ חוקת בסופה (תורת מנחם חמ"ד ע' 55

ואילך). וש"נ.

(55) שם, א.

(56) שם, כה.

(57) יתרו כ, ב. ואתחנן ה, ו.

(58) קידושין כב, ב. וש"נ.

(59) אבות פ"ו מ"ב.

(60) ח"ד תרכו, א. ולאח"ז בסה"ש תרפ"ז ע' 194. וראה גם

שיחת י"ב תמוז דאשתקד ס"ו (תורת מנחם ח"מ ס"ע 200). וש"נ.

(61) ואתחנן ד, טו. וראה ברכות לב, סע"ב ובחדא"ג מהרש"א

1 כלומר: משה לא התיירא מגבורתו הגשמית של עוג (שהרי עוג וסיחון היו אחים, גם בגבורה, ואילו
2 את סיחון כבשו ללא קשיים), אלא היה ירא מהזכות הרוחנית שלו, "שמא תעמוד לו זכות של אברהם
3 אבינו", והיינו, שפעולת עוג שהציל את לוט ובני ביתו מארבעת המלכים חשובה כמו הצלת אברהם*, כי
4 לוט הוא משפחתו וקרובו שמחשיבו אברהם כעצמו, שזהו פשוטם של פסוקים מה שהגיד לאברהם ופעל
5 בהגדתו - "וישמע אברם כי נשבה אחיו וגו'"⁶⁹, שסיכן אברהם את עצמו על זה.

6 יב. ובענין זה יש דיוק בגמרא - הוספת תיבה שלכאורה לא נוגעת לענין, אלא, שכל תיבה בתורה
7 היא חלק מהתורה, מלשון הוראה⁷⁰, כך, שגם בזה יש הוראה ולימוד:

8 לשון הגמרא הוא: "מתשובתו של אותו צדיק אתה יודע מה היה בלבו". ולכאורה: כיון שמשה היה
9 ירא מהזכות של עוג - שזהו ענין עיקרי שנוגע לכללות היציאה של בני ישראל להלחם עם עוג - היה
10 לו לספר זאת לבני ישראל ולומר להם שעוג אינו כמו סיחון, ואולי אי אפשר להלחם עמו כו', ואיך היה
11 יכול לנצור זאת בלבו?!

12 אך הענין הוא:

13 כיון שמשה נשלח להיות נשיא בישראל (וכמו שכתוב⁷¹ "ויהי בישורון מלך", שלדעת כמה מאמרי
14 חז"ל⁷² קאי על משה שהיה המלך הראשון בישראל) - ידע, שאם יהיה ניכר עליו ענין של מורא (אפילו
15 לא בדיבורו, אלא בפניו בלבד), הרי זה עלול להחליש חסו־שלום את כל בני ישראל בעניניהם, וליתן
16 תוקף לצד המנגד.

17 ולכן, אף שהיה מקום בשכלו, שכל דקדושה, שיש לעוג זכות של הצלת לוט, אברהם (ושרה) - נזהר
18 לנצור זאת בלבו, ובלבד שלא יהיה ניכר מלבו והלאה, כדי שלא להחליש את ישראל, שמזה גופא יוכל
19 לבוא נצחוננו של עוג - אם יהיה ניכר ענין של יראה בפניו, ועל־אחת־כמה־וכמה באמירה בדיבור, שאז
20 ישפיע הדבר על אופן הנהלת המלחמה של בני ישראל, ואופן הנהלת המלחמה של עוג, כשיראה את
21 "האיש הירא ורך הלבב"⁷³ (כפי שניכר הדבר בכך ש"מים שותתין על ברכיו", כדברי הגמרא במסכת
22 סוטה⁷⁴).

23 וזוהי הדגשת הגמרא "מה היה בלבו" - שאפילו כאשר היה ירא להלחם שמא תעמוד לו זכותו של
24 אברהם (יראה שיש לה מקום בתורה), היה זה רק בלבו, כי לאידך גיסא, הרי לא ידע בבירור, ורק חשש
25 שמא תעמוד לו זכותו של אברהם, ולכן היה יכול לשלוט בעצמו (ואף על הספק), שרק בלבו כו'.

26 וכיון ש"האדם יראה לעינים וה' יראה ללבב"⁷⁵ - הנה רק הקדוש־ברוך־הוא ראה "מה היה בלבו",
27 ולכן אמר לו "אל תירא אותו וגו'".

28 יג. וזוהי הוראה לכל נשיא בימיו:

29 אפילו בשעה שרואה שישנם קשיים, ובעצמו אינו מבין כיצד יעמדו בהם, הנה בידעו שאותו הועידה
30 ההשגחה העליונה להיות נשיא ומנהיג, הרי הוא נוצר זאת בלבו, באופן שלא יצא חוץ מלבו, ולא זו
31 בלבד שאסור שתהיה לזה השפעה בהנהגתו במעשה או בדיבור, אלא אפילו בפניו לא צריך להיות ניכר
32 דבר.

(* ולהעיר מהשינוי בפירוש רש"י דברים ג, ב: "מתירא היה משה שלא תעמוד לו זכות ששימש לאברהם כו'", שרק שימש. ודו"ק.)

35 הערה 8).

73 פ' שופטים כ, ח.

74 מד, ב.

75 שמואל־א טז, ז.

69 שם, יד.

70 ראה רד"ק לתהלים יט, ח. גו"א ר"פ בראשית. זח"ג נג,

ב.

71 ברכה לג, ה.

72 הובאו ברמב"ן עה"פ (וראה בהנסמן בלקו"ש חי"ח ע'

ובאופן כזה היתה הנהגת הנשיא, בעל השמחה והגאולה:

- 1
2 המאסר היה באותו לילה שבו היתה שעת חירום ביותר, בגלל שהרגו אז את השגריר הרוסי בפולין,
3 ולכן החליטו שצריך להרוג כמה וכמה מאלו שנמצאים במדינתו.⁷⁶
- 4 ואף-על-פי-כן, היתה כניסתו הראשונה למאסר מתוך החלטה שהנהגתו תהיה בהרחבה (לא רק לאחרי
5 שיצא מהמאסר...), בידעו בלבו המצב בעולם, ושאינן להתגרות ברשע כשהשעה משחקת לו⁷⁷ - כיון
6 שהולכים עמו (כלשונו במכתבו¹⁵) "כל מחבבי תורתנו הקדושה, שומרי מצוה, וגם את אשר בשם ישראל
7 יכונה" (שלבנו ער להקדוש-ברוך-הוא ולתורתו⁷⁸), ולכן, אסור שיהיה ניכר ענין של מורא, לא רק במעשה
8 או בדיבור, אלא אפילו במראה פניו.
- 9 ואכן הנהגה זו הצליחה, והביאה לידי כך שראו כל עמי הארץ כי הפלה ה' לעשות עמנו, שגם הם
10 הוצרכו להודות כו', ולשחרר אותו שיוכל לנסוע ולחזור למקומו במצב של חירות.
- 11 יד. וענין זה מהווה הוראה לכל אחד מישראל - כמדובר כמה פעמים⁷⁹ שסיפור של נשיא בישראל
12 אינו סתם סיפור יפה, חומר למחשבה שנשאר במחשבה בלבד, אלא זהו ענין שעושה בתור נשיא ומנהיג
13 ישראל, כדי להורות לכל אחד מישראל:
- 14 כל אחד מישראל הוא "נשיא" בענינו - בביתו, ביחס לילדיו, או בעסקיו, ולכל לראש - הרי הוא
15 נשיא על רמ"ח אבריו ושס"ה גידיו, כולל גם חלל השמאלי שבלב שבו הוא משכן היצר הרע.
- 16 וכאשר מתחיל להתבונן במעמדו ומצבו, אשר מיום אתמול לא קיבץ מאומה, לא זכיות, לא תורה
17 ולא מצוות, וכל מה שיש לו, אינו בערך למלחמה שצריך לנהל היום עם העולם כדי שלא להכשל בענינים
18 שהעולם מושך אותו אליהם,
- 19 - ההתחלה היא אמנם מענין שהוא בכחינת "חבלי השוא" (חבלים דקים)⁸⁰, דבר קל וקטן, תאוה
20 קלה בעניני היתר, אבל מזה נמשך ובא אחר-כך למעמד ומצב ד"כעבות העגלה חטאה"⁸⁰, חבלים עבים
21 שקושרים אותו באופן שלא יוכל לזוז ימין ושמאל. וכדי שלא ליפול ל"כעבות העגלה חטאה", צריכים
22 להזהר מ"חבלי השוא", שלא לסטות מלכתחילה אפילו כחוט השערה.
- 23 וכמדובר כמה פעמים⁸¹ משל לדבר - שכאשר מוצאים אדם תועה בעומק היער, הרי בודאי לא הגיע
24 לכאן בקפיצה ישירה מביתו או מדרך המלך; מציאות כזו לא יכולה להיות; אלא, כאשר נוטים מדרך
25 המלך ("הייוויי") כחוט השערה, ואחר-כך מוסיפים עוד חוט השערה לכיוון ההפכי, הנה בסופו של דבר
26 מוצא האדם את עצמו ביער עבות, בין חיות רעות... -
- 27 הרי הוא חושש ומתיירא: כיצד יוכל היום לנהל את המלחמה נגד הקשיים שנערמים בדרכו, ולמלא
28 את השליחות של הקדוש-ברוך-הוא להתנהג כרצון התורה, ולהאיר את העולם בקדושה ורוחניות, טוב
29 וצדק.
- 30 ובכן: כל החשבונות שיש לו - אסור שיתגלו מחוץ ללבו! מה שיש בלבו - לא צריך להיות ניכר
31 במעשיו ודיבוריו; עליו להתנהג כמו שכל הענינים הם לטובתו, ובאופן כזה צריך לדבר, וגם לחשוב,
32 עד שיהיה ניכר הדבר כשמביטים על פניו, כי כאשר מביטים על פניו ורואים שרצונו לעשות דבר טוב,
33 אבל הוא רועד וחושש אם יוכל לבצע זאת אם לאו, הרי זה גופא מיקל את הנצחון של צד השמאל,
34 ומקשה על הנצחון של צד הקדושה.
- 35 והוראה זו, שכל החשבונות כו' אינם צריכים לצאת חוץ מלבו, צריכים ללמוד כל בני ישראל - "עמך
36 כולם צדיקים"⁸² - מהנהגתו של "אותו צדיק":

(76) ראה ספר התולדות אדמו"ר מוהרי"צ ח"ג ריש ע' 194.

(80) ישע"ה, יח (ובמצו"ד).

(81) ראה תורת מנחם חל"ב ע' 144. וש"נ.

(82) ישע"ה, ס, כא. וראה סנהדרין ר"פ חלק.

(77) ראה ברכות ז, ב. וש"נ.

(78) ראה שהש"ר פ"ה, ב (א).

(79) ראה גם תורת מנחם חמ"ג ע' 243. וש"נ.

1 למרות היותו אסור ב"שפאלערקע", ואינו רואה נתינת-מקום בדרך הטבע שיוכל לצאת משם, ובדרך
 2 הטבע תלוי קיומו במצב רוחם של כל אחד מהאנשים שמסביבו שבידם הוא הכח והשלטון - הרי בידעו
 3 שאינו נמצא שם לבדו, אלא ביחד עם הקדוש-ברוך-הוא [כפי שאמר אז רבינו נשיאנו⁸³ בנוגע למקום
 4 שבו נמצא, שזהו מקום ש"לה' הארץ ומלואה"⁸⁴ ו"מלא כל הארץ כבודו"⁸⁵], אזי הנהגתו היא מתוך
 5 תוקף כו', והנהגה זו, לא זו בלבד שאינה מכבירה על המלחמה, אלא אדרבה: על ידה - "כדונג נמסו"⁸⁶.
 6 ועוד זאת, שהנהגה זו משפיעה גם עליו בעצמו - שגם אם היה ירא בלבו, הנה כיון שהיה זה רק
 7 בלבו, ואילו במעשה, בדיבור ובמחשבה ובצורת הפנים היה כמנצח, אזי מבטיח לו הקדוש-ברוך-הוא
 8 שתסור היראה גם מלבו - "אל תירא אותו".

9 טו. וזוהי גם הנקודה שאודותה דיבר בעל השמחה כמה פעמים, שכאשר יוצאים למלא שליחותו של
 10 הקדוש-ברוך-הוא בענין של תורה ומצוות - שזהו תוכן כל חיי ימי ישראל, שהם "שלוחי דרחמנא"⁸⁷,
 11 שליח של הקדוש-ברוך-הוא בעולם כדי לעשותו טוב ויפה נעלה ומזוכך ומקודש יותר מאשר ברגע
 12 שלפני זה - אין להעלות על הדעת את המחשבה שמא לא יצליחו חסו-שלום, ועל-אחת-כמה-וכמה
 13 שאסור להניח שמחשבה כזו תפעל על אופן ההליכה למילוי השליחות.

14 וכידוע הדוגמא שהביא רבינו נשיאנו לענין זה, שרואים בהנהגת העולם שכאשר אנשי צבא יוצאים
 15 לחזית, הנה כבר בעת הליכתם אל החזית, עוד קודם התחלת הקרב, קודם שהתחילה המלחמה, מנגנים
 16 כבר "מַאֲרֶשׁ" (שיר לכת) של נצחון⁸⁸.

17 וטעם הדבר - לפי שהנהגה זו נכללת בתכסיסי המלחמה: כשם שבשביל הנצחון יש צורך בכלי זיין,
 18 רובה, תותח ("רייפל, קאנאָן") וכיוצא בזה, כמו כן יש צורך בהחלטה ומצב רוח של נצחון ודאי ללא
 19 כל ספק, שעל-ידי-זה נעשה הנצחון במהירות ובקלות יותר.

20 וזוהי ההוראה שלמדים מסיוס הפרשה, שבאה לידי פועל באופן הנהגת רבינו נשיאנו, בתור לימוד
 21 והוראה לכל אחד ואחד (כלשונו במכתבו: "כל אשר בשם ישראל יכונה") - שאם רק מתנהגים כמו
 22 שיודעים בוודאות, במאה אחוז, שימלאו את שליחותו של הקדוש-ברוך-הוא, ומדברים בכל התוקף
 23 והוודאות, ועד שגם במראה פניו ניכר שהולך כאן זה שכבר ניצח במלחמה, אזי ישנה ברכתו של
 24 הקדוש-ברוך-הוא: "אל תירא אותו", שגם מתוך פנימיות הלב תיעלם היראה, וילך בשמחה ובטוב לבב
 25 למלא את שליחותו של הקדוש-ברוך-הוא, לעשות צדקה וחסד.

* * *

26 טז. ישנו המאמר שאמר בעל הגאולה והשמחה בי"ב תמוז תרפ"ז, שמתחיל בפסוק⁸⁹ "הוי' לי
 27 בעוזרי" (שפירושו, שדוד ביקש - בשם כל ישראל - שהקדוש-ברוך-הוא יהיה בין אלו שעוזרים לו),
 28 ומתחיל במאמר (כפי שכבר נכתב ונדפס⁹⁰), ש"לשון הפסוק אין לו הבנה כלל לכאורה":
 29 מהו הפירוש שישנם "עוזרי", עוזרים רבים, ובקשת דוד היא שבין כל העוזרים יהיה גם
 30 הקדוש-ברוך-הוא?!

31 והגע עצמך: לאחרי כל אריכות דבריו של דוד במזמורי תהלים, כמו "ה' רועי"⁹¹, עד למזמורי הלל,
 32 שגם בהם אומר "ה' לי לא אירא"⁹² - אומר דוד שישנם כמה וכמה שעוזרים לו, ובקשתו היא שגם
 33 הקדוש-ברוך-הוא יהיה בין אלו שעוזרים לו?!

88) ראה סה"ט ש"ט ס"ע 323 ואילך. וש"נ.

89) תהלים קיח, ז.

90) סה"מ קונטרסים ח"א קעט, א ואילך. ולאח"ז בסה"מ

תרפ"ז ע' רא ואילך.

91) שם כג, א.

92) שם קיח, ו.

83) ראה שיחת י"ב תמוז תשח"י סמ"ד (תורת מנחם חכ"ג

ע' 171). וש"נ.

84) תהלים כד, א.

85) ישע"י ו, ג.

86) תהלים צז, ה. וראה תניא פי"ט (כה, סע"א).

87) יומא יט, סע"א. וש"נ.

1 יז. ומבאר במאמר בארוכה ענין זה, ונקודת הדברים היא - ש"עוזרי" קאי על המעשים טובים שהאדם
 2 עושה, ובלשון הקבלה: הניצוצות המתבררים, ובפשטות - שהמעשים הטובים שעשה היום בבוקר,
 3 אתמול וביום שלפני זה, הנה הם עצמם עוזרים לו שיוכל להמשיך לילך בדרך שבה צריך יהודי ללכת,
 4 ולהמשיך לעשות דברים אלו, ודוקא באופן ד"מעלין בקודש"⁹³, במדה גדולה עמוקה ונעלית יותר.

5 וכפי שרואים בפועל, שכאשר האדם מתרגל בהנהגה מסויימת איזו שתהיה, ועל-אחת-כמה-זכמה
 6 כשמדובר אודות הנהגה טובה - ולדוגמא: ליתן לצדקה מהממון שהתייגע עליו, או שבקומו בבוקר, הנה
 7 במקום לרוץ מיד לעסקיו להנהיג אותם, יעמוד להתפלל, ולאחרי התפלה יאמר קאפיטל תהלים, ואחר-כך
 8 גם ילמד הלכה (כהפסק-דין ב'שולחן ערוך'⁹⁴: "מבית הכנסת לבית המדרש"), ובינתיים ישכח אודות
 9 העסק ובעיותיו, כאילו אין בעולמו אלא לקיים מה שכתוב ב'שולחן ערוך' - הרי גם אם בתחילה היה
 10 קשה לו לפעול על עצמו הנהגה זו, הנה כל יום שמתנהג באופן כזה, עוזר לו בנוגע למחרת ומחרתיים,
 11 שבהם לא תהיה לו מלחמה קשה כל-כך כמו בימים שלפני זה. ובפרט כאשר הנהגה זו נקבעת אצלו
 12 באופן שחל על זה גדר הלכתי של "חזקה", שאז נעשה תוקף אחר לגמרי בהנהגה זו.

13 ובאותיות פשוטות: כאשר אדם מתרגל במשך זמן להנהגה כזו, שבכל הזדמנות שיש אסיפה עבור
 14 ענין טוב, ענין של דת, הנה הוא מהראשונים להשתתף בזה, וכאשר צריכים "מתנדב" כדי ליישם ענין
 15 של צדק, ענין של יהדות, הנה הוא מאלו שעומדים בשורה הראשונה, והיינו, שלא זו בלבד שאינו מתיירא
 16 ואינו מתבייש, אלא הוא מאלו שבוחרים לעמוד בראש ולפעול את השליחות - אזי נעשה לו קל יותר
 17 להמשיך בהנהגה זו; ולא עוד אלא שאפילו הסביבה דוחפת אותו ותובעת ממנו, שכיון שזה כבר משך
 18 זמן שמתנהג באופן כזה, הרי זה בודאי דבר פשוט וצודק שצריך להמשיך כן היום, מחר ומחרתיים,
 19 ולהראות דוגמא לאחרים.

20 וזהו הענין ד"עוזרי":

21 דוד המלך היה אמנם סבור שלא יצא ידי חובתו במעשים טובים שצריך לעשות, אבל הוא ידע שישנם
 22 המעשים הטובים שעשה; ועל זה אמר שמעשים טובים אלו הם "עוזרי", היינו, שכל מעשה טוב שעשה,
 23 ועל-ידי-זה הציל ניצוץ קדושה, בירר והעלה אותו - הרי זה עוזר לו ומחזק אותו שיוכל להמשיך להתנהג
 24 בדרך זו.

25 יח. אבל בקשתו היתה - שיהיה זה באופן ש"ה' לי בעוזרי":

26 כאשר אדם עושה מעשים טובים - הנה בזה גופא יכול להתגנב ("אריינכאפן זיך") היצר הרע, כי
 27 להיותו "אומן" (כלשון הגמרא⁹⁵), הרי הוא מנוסה ויודע כיצד ליישם את עניניו - לקלקל ליהודי ולא
 28 להניח לו לעשות מה שצריך, ולכן מתגנב היצר הרע בהענין ד"עוזרי", במעשים הטובים שעושה יהודי,
 29 ומערב בהם ענין שאינו לשם שמים - פניה שלא לשמה, והיינו, שמערב בזה ענין שאינו שייך לאלקות
 30 ("ה' לי בעוזרי"), אלא ענין של בני אדם, ולדוגמא: ענין של כבוד, ענין של לחץ, כדי לקבל אשראי
 31 ("קרעדיט") בבנק, וכיוצא בזה.

32 וזוהי הבקשה שיהיה "ה' לי בעוזרי", היינו, שבפנימיות של המעשים טובים ("בעוזרי") יהיה אלקות
 33 ("ה'"), היינו, שהסיבה לעשיית המעשים טובים היא בגלל שזהו רצונו של הקדוש-ברוך-הוא.

34 נתינת הצדקה - היא בגלל שזהו רצונו של הקדוש-ברוך-הוא. אלא מאי, הוא מקבל כבוד בשביל זה
 35 - הנה קבלת הכבוד היא כדי שאשתו תסכים שמחר יתן לצדקה סכום גדול יותר, כיון שמהכבוד נהנית
 36 גם היא...

37 ועל-דרך-זה כשמקבל אשראי בבנק - שזהו בכדי שהשותף שלו בעסקים ימריץ אותו למחרת להגדיל
 38 את הסכום על-ידי הוספת מספר "0" (בסופו, לא בתחילתו...), כיון שעל-ידי-זה יוכל לקבל מהבנק
 39 "אשראי" גדול יותר, כך, שזהו לתועלת המסחר!...

- 1 אבל, כל זה אינו אלא בנוגע לשותף שהוא אינו-יהודי, או כשצריך לפעול על ה"א-ל זר אשר בקרבך",
 2 זה היצר הרע⁹⁵, שאז מתערב בזה ענין ד"שלא לשמה";
- 3 אבל מה שהוא עושה בנוגע לעצמו - הנה אצלו הרי זה "לשמה" בטהרתו, כדי לקיים את רצונו של
 4 הקב"ה, שלכן נתן לו הקב"ה נשמה, "חלק אלקה ממעל ממש"⁹⁶, והורידה לגוף, כאן באמריקא, כדי
 5 לעשות כאן⁹⁷ "ארץ אשר גו' עיני ה' אלקיך בה מרשית השנה ועד אחרית שנה"⁹⁸.
- 6 ובאופן כזה יכול למלא את שליחותו - כיון שיש לו הרבה עוזרים ("עוזרי"), ובאופן ש"ה לי בעוזרי",
 7 שכל דבר טוב, במעשה או בדיבור, הרי עשייתו היא בגלל שזהו רצונו של הקב"ה.
 8 יט. ואז יקויים גם המשך הכתוב⁸⁹ - "ואני אראה בשונאי":
- 9 "שונאי" - הם כל אלו שלא הניחוהו להתנהג כפי שיהודי צריך להתנהג.
 10 ועל זה נאמר "ואני אראה בשונאי" - שיראה בנקמתם, והנקמה של יהודי היא - שפלוני שהיה שונא,
 11 יברך אותו, ובלשון חז"ל⁹⁹: "עונה אמן בעל כרחו", ויודה, שאכן עשה דבר טוב להתנהג כפי שיהודי
 12 צריך להתנהג - לא רק לא להתבייש, אלא אדרבה - באופן ש"ראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא
 13 עליך"¹⁰⁰, שעל-ידי-זה יראו ממנו ("ויראו ממך") ויכבדו אותו.
- 14 וזהו הנצחון הכי גדול והנקמה הכי גדולה: כאשר מבטלים את השונא - הרי זה רק חצי דבר; בתחילה
 15 היה שונא, ועכשיו בטלה מציאותו. אבל כאשר מהפכים את השונא לאוהב, היינו, שלמרות שבתחילה
 16 היה שונא, מסתכלים עתה ורואים שהתחיל להיות אוהב ומסייע כו' - הרי זו הנקמה הכי גדולה בשונא.
 17 וכפי שראו בפועל בנוגע לבעל הגאולה¹⁰¹ - שאותם אנשים שאסרו אותו, הושיבוהו במאסר, ועד
 18 שגזרו עליו גזר דין מות, הנה הם עצמם שחררו אותו, וציוו שיסע לחירות, ויקח עמו "כלי כסף וכלי
 19 זהב ושמלות"¹⁰², כל הענינים השייכים אליו, ועשו זאת באותו תוקף שבו הושיבוהו תחילה במאסר!
 20 ועל-דרך-זה במלחמתו של כל אחד ואחד מישראל בנוגע לנשמתו שנמצאת ב"מאסר" של הגוף ונפש
 21 הבהמית:
- 22 מצד הגוף ונפש הבהמית - ללא עבודה ויגיעה - הרי זה כמו שכתוב בקהלת¹⁰³ "רוח הבהמה
 23 היורדת היא למטה", היינו, שנמשך לענינים תחתונים.
 24 וכידוע תורת הבעל-שם-טוב¹⁰⁴ על הפסוק¹⁰⁵ "כי תראה חמור שונאך", שכאשר תעיין בחומר הגוף
 25 ("חמור"), תראה שהוא "שונאך", ששונא להיות נמשך השמימה, אלא רצונו להיות למטה דוקא.
 26 והנקמה הכי גדולה שיכולים להינקם ממנו היא - כאשר "עוזב תעזוב עמו"¹⁰⁵, שעובדים את ה' יחד
 27 עמו, "בכל לבבך בשני יצריך"¹⁰⁶, היינו, שהן הנשמה והן הגוף (יחד עם כל הנכסים) הולכים בדרך התורה
 28 והמצוה וממלאים את שליחותו של הקדוש-ברוך-הוא, ועד שכולם מכריזים - ללא צורך בדיבור, "אין
 29 אומר ואין דברים"¹⁰⁷; כאשר מסתכלים על הבית ואופן ההנהגה שבו, רואים ש"אין עוד מלבדו"⁵, אך ורק
 30 אלקות, כפי שנמשך למטה בעולם הזה התחתון למטה מעשרה טפחים, בשמחה ובטוב לבב ובהרחבה.

* * *

31 כ. צוה לנגן ואמר מאמר דיבור-המתחיל מי מנה עפר יעקב גו'¹⁰⁸.

- (96) תניא רפ"ב.
 (97) ראה אג"ק אדמו"ר מהוריי"צ ח"א ע' תפה.
 (98) עקב יא, יב.
 (99) שבת ק"ט, ב.
 (100) תבוא כח, יו"ד.
 (101) ראה גם לקו"ש חיי"ח ע' 306. וש"נ.
 (102) לשון הכתוב - שמות ג, כב. בא יב, לה.
 (103) ג, כא.
 (104) ראה חת"ר שם טוב (הוצאת תשנ"ט) בהוספות סכ"א. (פסחים סד, א).
- וש"נ (נעתק ב"היום יום" כח שבט).
 (105) משפטים כג, ה.
 (106) ואתחנן ו, ה ובספרי ופרש"י עה"פ.
 (107) תהלים יט, ד.
 (108) בעת הניגון, הניח הרה"ג ר"א יאלעס את כוסו ע"ג השולחן כדי שכ"ק אדמו"ר שליט"א ימזוג לו משקה. והעיר לו כ"ק אדמו"ר שליט"א, שכהן, אין לו ליטול "מעל גבי קרקע" (וכן מצינו שלא היו שוליים למזרק, כדי שלא יניחנו ע"ג קרקע (פסחים סד, א)).

1 כא. נזכר לעיל¹⁰⁹ שזה-עתה נדפסו מחדש 'הלכות תלמוד תורה' לרבינו הזקן.
 2 הפעם הראשונה שנדפסו 'הלכות תלמוד תורה' של רבינו הזקן בפני עצמן, היתה עוד לפני שנדפסו
 3 שאר ענינים מספריו, הן בנגלה והן בחסידות - בשנת תקנ"ד, אלא שהיה זה בעילום שם המחבר, וכפי
 4 שמספר רבינו נשיאנו בארוכה¹¹⁰ כיצד הגיע חיבור זה לוילנא, וכיצד סייע הדבר למעט את ההתנגדות
 5 שהיתה אז כלפי החסידים, ובפרט בעיר שקלאָו, שהיתה עיר מבצר של ההתנגדות - כאשר נודע לר'
 6 הענין, אביו של ר' פנחס רייזעס, שהמחבר של 'הלכות תלמוד תורה' הוא המגיד מליאזנא.
 7 ואחר כך חזרו ונדפסו 'הלכות תלמוד תורה' כמה פעמים, ועד שבשנת תקע"ד, כשהתחילו להדפיס את
 8 ה'שולחן ערוך' של רבינו הזקן, החל מהלכות פסח, ובמשך הזמן גם שאר החלקים (כולל גם החלק שנדפס
 9 ב"ב-י"ג תמוז¹¹¹), הנה מאז והלאה נדפסו גם 'הלכות תלמוד תורה' יחד עם כל ה'שולחן ערוך'.
 10 ועכשיו חזרו ונדפסו הלכות תלמוד תורה בחוברת בפני עצמה, ככפעם הראשונה.
 11 כב. והטעם הפשוט בזה - מצד המעלה המיוחדת שבהלכות תלמוד תורה, שיש בהם ב' הפירושים
 12 שמצינו בגמרא¹¹² בפסוק¹¹³ "ודברת במ" - שהמשכו "בשבתיך בביתך ובלכתך בדרך ובשכבך ובקומך":
 13 (א) שבדברי תורה הכתוב מדבר, (ב) שפסוק זה קאי על קריאת שמע, שהוא ענין מסירות נפש כו'.
 14 ובהקדמה - ש'הלכות תלמוד תורה' לרבינו הזקן חלוקות מ'הלכות תלמוד תורה' כפי שהם ב'שולחן
 15 ערוך' של הבית-יוסף, ואפילו מ'הלכות תלמוד תורה' כפי שהם ברמב"ם (שבכמה מקומות יש בו ענינים
 16 ששייכים לחלק הסוד שבתורה, כמעט בגלוי¹¹⁴), ועד שסגנונם שונה אפילו מהסגנון של רבינו הזקן
 17 עצמו ב'הלכות תלמוד תורה' שבחלק 'אורח חיים' סימן קנ"ה (וכן בהתחלת הסימן שלאחריו) - הן בנוגע
 18 לטיב ועומק הביאור, והן בנוגע להביאור בכל ד' חלקי התורה: פשט רמז דרוש וסוד.
 19 ובנוגע לענינו: ב'הלכות תלמוד תורה' מדובר לכל לראש אודות לימוד התורה - כהפירוש ב'ודברת
 20 במ", שבדברי תורה הכתוב מדבר; ונוסף לזה, מדובר שם גם אודות עבודת התפלה (כולל גם קריאת
 21 שמע) - באיזה אופן היא נעלית יותר מתורה, ובאיזה אופן לימוד התורה הוא נעלה יותר מעבודת התפלה,
 22 כמבואר בארוכה בלשונו של רבינו הזקן ב'הלכות תלמוד תורה'¹¹⁵.
 23 וזוהי המעלה בהדפסת 'הלכות תלמוד תורה' בחוברת בפני עצמה - כדי שיהיה נקל ליטלן ולקחתן
 24 גם במקום כזה שנראה שקשה להביא את ה'שולחן ערוך' כולו.
 25 ובפרט שהתחלת הפצת המעיינות של רבינו הזקן (לאו דוקא בנוגע לתורת החסידות, שהתחילה
 26 לאחר פטבורג¹¹⁶, אלא) כפשוטה היתה על-ידי 'הלכות תלמוד תורה', שהגיעו ל'חוצה" מיד לאחר
 27 שנדפסו, ופעלו פעולתם, אף שעדיין לא ידעו שאלו הם ה"מעיינות" של רבינו הזקן.
 28 ולכן, התקוה חזקה שלא יסתפקו בקניית הספר [כדרך העולם, שכאשר נדפס דבר חדש, ובפרט
 29 בתוספת מראה-מקומות וכיוצא בזה, אזי קונים אותו, אבל לאו דוקא שצריכים ללמוד; בשביל זה יש
 30 עוד זמן, ובלבד שהספר נמצא כבר ברשותו], אלא התכלית היא - שילמדו בו בריבוי כל כך עד שבקרוב
 31 יצטרכו להדפיס הוצאה שניה, כיון שההוצאה הראשונה בלתה מרוב לימוד, ולכן יש צורך להדפיס
 32 חוברת חדשות.

ע' תכ).

(110) ראה גם תורת מנחם חל"ג ע' 298. וש"נ.

(111) הקדמת אדהאמ"צ לשו"ע אדה"ז בסופה. וראה "מבוא"

לס' קונטרס השלחן (להרא"ח נאה) אות ד. וראה גם התועודיות

תשד"מ ח"ג ריש ע' 1840.

(112) ברכות יג, ב. יומא יט, ב.

(113) ואתחנן ו, ז.

(114) ראה גם תורת מנחם חל"ט ע' 225. וש"נ.

(115) ראה פ"ד ה"הו.

(116) ראה סה"ש תורת שלום ס"ע 112 ואילך.

ולאחר זמן, השיב כ"ק אדמו"ר שליט"א על הערתו שלפי
 מסקנת הש"ס (מנחות ז, א) קומצין מכלי שע"ג קרקע, וזלה"ק:
 "ממנחות (ז, א ושם) מוכח דגם בקדשים (וקדושה) דבר
 הנמצא בתוך הכלי משתנה ע"י שהאדם האוחז הכלי מניחו ע"ג
 קרקע (אלא שיש ענינים בקדושה שאי"ז מעכב) - ועיין שבת ה,
 ב - ובמילא בעניני (קדושה ו) ברכה וכיו"ב שבין אדם לאדם
 (משא"כ בקמיצה וקידוש), פשיטא שאם רוצה שיהי' נתן - אינו
 ב"טלי. . . מע"ג קרקע" (גטין עח, א). והחילוק לקידושין (ח, ב)
 מובן".

(109) הערה 29. וראה גם מכתב ח' תמוז שנה זו "אג"ק חכ"ג

- 1 כג. וכרגיל בכל ענין חדש - נתעכב עתה על ענין מסויים בהתחלת 'הלכות תלמוד תורה', ובאופן
2 ההנהגה שרגילים עתה - דוקא על-פי נגלה, שזהו גם הפירוש ד"יפוצו מעינותיך חוצה", שגם הנהגה
3 שמצד עצמה שייכת ל"חוצה", תהיה קשורה עם המעיינות.
- 4 התחלת 'הלכות תלמוד תורה' היא בסגנון שונה אפילו מהסגנון של רבינו הזקן בעצמו ב'הלכות
5 תלמוד תורה' שבחלק 'אורח חיים', ועל-אחת-כמה-וכמה שאין זה כמו ב'שולחן ערוך' ה'בית-יוסף', וגם
6 לא כמו ברמב"ם, וזה לשונו¹¹⁷:
- 7 "אף-על-פי שהקטן פטור מכל המצוות, וגם אביו אינו חייב לחנכו במצוות מן התורה, אלא מדברי
8 סופרים, אבל תלמוד תורה מצות-עשה מן התורה על האב ללמד את בנו הקטן תורה, אף-על-פי שהקטן
9 אינו חייב כו'. ומאימתי אביו חייב ללמדו, משיתחיל לדבר מלמדו תורה צוה לנו משה וגו', ופסוק ראשון
10 מפרשת שמע ישראל וכו'".
- 11 כלומר: התחלת 'הלכות תלמוד תורה' היא (לא שיש מצות-עשה ללמוד תורה, אלא) בהתאם לסדר
12 בהנהגת האדם, שלאחרי שנולד הרי הוא בתחילה קטן - בנוגע לקטן שאינו חייב בתלמוד תורה! ?
- 13 זאת ועוד: גם בנוגע לקטן גופא - היה רבינו הזקן יכול להתחיל בחיוב של תלמוד תורה: "מצות-עשה
14 מן התורה על האב ללמד את בנו הקטן תורה", ורק אחר-כך לכתוב את הצד השלילי - "אף-על-פי
15 שהקטן אינו חייב כו'"; ואף-על-פי-כן מתחיל רבינו הזקן בצד השלילי - "קטן פטור מכל המצוות" (כולל
16 גם מצות תלמוד תורה, כפי שמסיים בהמשך הדברים), וממשיך גם בנוגע לחינוך, ש"אביו אינו חייב
17 לחנכו במצוות מן התורה", ורק לאחרי זה כותב ש"מצות-עשה מן התורה על האב ללמד את בנו הקטן
18 תורה. . משיתחיל לדבר וכו'", כך, שבשורות הראשונות לא מדובר כלל אודות החיוב דלימוד התורה,
19 אלא אודות השליה מלימוד התורה! ?
- 20 וקושיא נוספת - "א' שטורעם-קשיא":
- 21 איתא במדרש¹¹⁸ "שלשה פתחו באף כו'", היינו, שזהו ענין בלתי רצוי. ואילו רבינו הזקן פותח את
22 'הלכות תלמוד תורה' שלו בתיבת "אף" - "אף-על-פי שהקטן פטור כו'! ?
- 23 כלומר: גם אם רבינו הזקן רוצה להתחיל בפטור של קטן, היה יכול לכתוב בסגנון שונה - "קטן
24 פטור מכל המצוות כו' אבל מצות-עשה מן התורה על האב וכו'", ולא לכתוב בסגנון שבו יצטרך להתחיל
25 בתיבת "אף", היפך הוראת חז"ל במאמרם "שלשה פתחו באף כו'", שזהו ענין בלתי רצוי.
- 26 וכל זה - מה שאינו מובן על-פי נגלה.
- 27 ויתירה מזה - על-פי פנימיות התורה:
- 28 ובהקדמה - שב'הלכות תלמוד תורה' של רבינו הזקן מעורב בגלוי "יינה של תורה" יותר מכמו שניכר
29 הדבר בשאר ההלכות ב'שולחן ערוך' שלו¹¹⁹, כולל גם ההלכות הצריכות בחלק 'חושן משפט', שבסגנונם
30 משתווים לסגנון של הלכות תלמוד תורה יותר מאשר לסגנון ההלכות בחלק 'אורח חיים'.
- 31 ובנוגע לענינו: ב'לקוטי-תורה' דפרשת השבוע¹²⁰ [וכאמור כמה פעמים¹²¹ שבדאי ש"כל אשר בשם
32 ישראל יכונה" יסיים את לימוד ה'לקוטי תורה' השבועי] נתבאר הענין ד"בראתי יצרתיו אף עשיתיו"¹²²,
33 ש"אף" מרבה בחינה רביעית, שהיא בחינה היותר נעלית (ובעבודה הוא ענין רעותא דלבא)¹²³, ומבאר
34 שם¹²⁴, שבמה דברים אמורים - כשתיבת "אף" באה יחד עם "בראתי יצרתיו אף עשיתיו", "אך תיבת
35 אף בעצמו הוא לא טוב, שהוא בחינת סטרא-אחרא, ג' פתחו באף כו'".

(120) ר"פ בלק.

(121) ראה תורת מנחם חמ"ב ס"ע 306 ואילך. וש"נ.

(122) ישע"י מג, ד.

(123) ראה גם במאמר פ"ט (תורת מנחם חמ"ד ע' 67).

(124) סט, ד.

(117) ראה גם לקו"ש ח"ד ריש ע' 236. ח"ט ע' 38 ואילך.

חכ"א ע' 280 ואילך. התוועדיות תשמ"ג ח"ב ע' 795 ואילך.

(118) מדרש אגדה (באבער) ומדרש לקח טוב בראשית א, ג.

ועוד.

(119) ראה גם תורת מנחם ח"א ע' 177.

1 ועל-פי-זה מתחזקת יותר הקושיא למה מתחיל רבינו הזקן 'הלכות תלמוד תורה' בתיבת "אף".
 2 כד. והתירוץ על כל ענינים אלו, ובעיקר, על הקושיא מדוע פתח רבינו הזקן ב"אף" - מבואר בפירוש
 3 המשניות להרמב"ם (שהובא ב'לקוטי תורה' הנ"ל):
 4 בפירוש מאמר המשנה במסכת אבות¹²⁵, "בן הא הא אומר לפום צערא אגרא", כותב הרמב"ם: "לפי
 5 מה שתצטער בתורה יהיה שכרך, ואמרו שלא יתקיים מן החכמה אלא מה שתלמד בטורח עמל ויראה מן
 6 המלמד, אבל קריאת התענוג והמנוחה אין קיום לה ולא תועלת בה, ואמרו¹²⁶ בפירוש מאמרו¹²⁷ אף
 7 חכמתי עמדה לי, חכמה שלמדתי באף עמדה לי".
 8 כלומר: כדי שלימוד התורה יהיה באופן של תועלת וקיום, הרי זה דוקא כאשר ישנו תחילה הענין
 9 ד"אף" - "חכמה שלמדתי באף עמדה לי".
 10 [ועל-דרך-זה איתא בסוף ברכות¹²⁸: "מאי דכתיב¹²⁹ כי מיץ חלב יוציא חמאה ומיץ אף יוציא דם ..
 11 כל תלמיד שכועס עליו רבו וכו'"].
 12 וכדי שלא יהיה מקום לטעות, ויהי' ברור איזה ענין צריך לבוא תחילה, לימוד התורה או ענין ה"אף"
 13 - ממשיך הרמב"ם ומבאר את התוצאה להלכה: "ומפני זה צוה להטיל אימה על התלמידים, ואמרו¹³⁰
 14 זרוק מורא בתלמידים",
 15 [ולהעיר, שהגירסא בגמרא היא "זרוק מרה", וכן היא הגירסא שמביא הרמב"ם ב'הלכות תלמוד
 16 תורה'¹³¹, אבל בפירוש המשניות כותב הרמב"ם "מורא"],
 17 וענין זה צריך להיות קודם הלימוד, כמובן ממה שכתוב ב'הלכות תלמוד תורה' להרמב"ם¹³¹ ורבינו
 18 הזקן¹³²: "וכענין זה אמרו חכמים זרוק מרה בתלמידים, לפיכך אין ראוי לרב לנהוג קלות ראש לפני
 19 התלמידים, ולא לשחוק בפניהם, ולא לאכול ולשתות עמהם, כדי שתהא אימתו עליהן וילמדו ממנו
 20 במהרה", ומובן, שאזהרה זו היא בנוגע לזמן שקודם הלימוד, שעל-ידי-זה יהיה הלימוד אחר-כך באופן
 21 המתאים.
 22 וכמובן גם מדברי הגמרא במסכת שבת¹³³: "כל תלמיד חכם שיושב לפני רבו ואין שפתותיו נוטפות
 23 מר כו'", היינו, שכדי שהתלמיד יוכל לקבל את ההלכה שהרב לומד עמו, צריך להיות תחילה במעמד
 24 ומצב ש"שפתותיו נוטפות מר".
 25 ונמצא, שלמרות הענין השלילי שבפתיחה ב"אף" ("שלשה פתחו באף כו"), הנה במה דברים אמורים
 26 - כשמדובר אודות כל שאר הענינים שמחוץ לתורה, אבל בנוגע לתורה - הרי אדרבה: "אף חכמתי עמדה
 27 לי", "חכמה שלמדתי באף עמדה לי", שדוקא באופן כזה יהיה הלימוד כדבעי, ויתירה מזה, כנ"ל מדברי
 28 הרמב"ם אודות השלילה שבדבר - שלולי זאת אין תועלת בלימוד!
 29 ועל-פי-זה יש לומר בדרך אפשר, לתרץ התמיהה שרבינו הזקן מתחיל 'הלכות תלמוד תורה' בתיבת
 30 "אף" - שכוונתו בזה לרמז שצריכה להיות ההתחלה בהענין ד"אף", "אף חכמתי עמדה לי", "חכמה
 31 שלמדתי באף עמדה לי"¹³⁴.
 32 ולהעיר גם מהכלל "נעוץ תחלתן בסופן וסופן בתחלתן"¹³⁵, והרי הסיום של 'הלכות תלמוד תורה'
 33 הוא בענין ד"זרוק מרה בתלמידים .. כדי שתהא אימתו עליהם וילמדו ממנו במהרה", ובהתאם לכך הנה
 34 גם ההתחלה היא בתיבת "אף", שרומז על הענין ד"אף חכמתי עמדה לי", "חכמה שלמדתי באף עמדה
 35 לי".

(131) פ"ד ה"ה.

(132) בסופן.

(133) ל, ב. וש"נ.

(134) לשלימות הענין - ראה גם לקמן סל"ד ואילך.

(135) ספר יצירה פ"א מ"ז.

(125) ספ"ה.

(126) קה"ר עה"פ.

(127) קהלת ב, ט.

(128) סג, ב.

(129) משלי ל, לג.

(130) כתובות קג, סע"ב.

- 1 כה. וביאור הדברים:
- 2 הסיבה לכך שצריך להיות "זרוק מרה בתלמידים" היא - בגלל היותם בדרגא של "תלמידים"; אילו
- 3 היו יוצאים כבר מדרגת "תלמידים", והיתה אצלם הבנה והשגה כדבעי, גדלות המוחין - אזי לא היו
- 4 צריכים לזרוק בהם מרה, לצעוק עליהם כו', כיון שהיו כבר מכירים את יוקר התורה, ומעצמם היו לומדים
- 5 כדבעי.
- 6 ואכן, הנה לאחר הלימוד צריכה להיות ההנהגה באופן ש"יהי כבוד תלמידך חביב עליך כשלך", כדברי
- 7 המשנה¹³⁶ שמביא הרמב"ם¹³⁷ באריכות ההסברה.
- 8 ורק בהיותם בדרגא של תלמידים, שעדיין לא הגיעו לגדלות המוחין, אלא יש להם קטנות המוחין
- 9 בלבד, אזי צריכה להיות ההנהגה באופן ד"זרוק מרה בתלמידים".
- 10 וזהו גם הרמז בהתחלת 'הלכות תלמוד תורה': "אף על פי שהקטן כו'" - שהסיבה לכך שצריך לפתוח
- 11 ב"אף", היא, בגלל שמדובר אודות "קטן", שלכן צריכה להיות ההתחלה באופן ד"זרוק מרה (או "מורא")
- 12 בתלמידים".
- 13 כו. ויש להוסיף בדיוק הלשון "אף-על-פי שהקטן פטור מכל המצוות כו'":
- 14 בדרך כלל מצינו בגמרא שני תוארים-סגנונים: (א) פטור מן המצוות, (ב) כל שאינו כו', כפי שמצינו
- 15 בנוגע לפסוק¹³⁸ "וקשרתם גו' וכתבתם", "כל שישנו בקשירה ישנו בכתיבה וכל שאינו בקשירה אינו
- 16 בכתיבה"¹³⁹.
- 17 והחילוק ביניהם:
- 18 הלשון "כל שאינו כו'" מורה שאין לו שייכות כלל לענין זה, וכמו "כל שאינו בקשירה", שמשמעותו,
- 19 שאין לו שייכות כלל לקשירה; מה לו ולקשירה!?! - הוא לא שייך לקשירה, וקשירה אינה שייכת אליו.
- 20 מה-שאיין-כן הלשון "פטור מן המצוות" - הרי בתיבת "פטור" עצמה נכלל גם היותו בגדר חיוב בענין
- 21 זה, שלכן יש קא-סלקא-דעתך לומר שהוא חייב בזה, וצריך לומר שהוא פטור מזה, שהרי לא שייך לומר
- 22 "פטור" בנוגע לענין שאין לו קשר ושייכות אליו כלל. וכמו שלא שייך לומר על אינו-יהודי שהוא פטור
- 23 מן המצוות, אלא שאינו במצוות.
- 24 ובנוגע לענינו:
- 25 למרות שבכללות יכולים להשתמש לפעמים לא רק בביטוי "פטור" אלא גם בביטוי "שאינו כו'" -
- 26 מדייק רבינו הזקן בלשונו בריש 'הלכות תלמוד תורה' וכתב ש"הקטן פטור מכל המצוות", ולא שהקטן
- 27 אינו בכל המצוות.
- 28 בנוגע לענין המוחין, מצינו הלשון שקטן אין בו דעה¹⁴⁰, אפילו לא קטנות המוחין; אבל כשמדובר
- 29 אודות ענין המצוות - חס-ושלום לומר שאין לו שייכות למצוות!
- 30 וכפי שאמרו רז"ל¹⁴¹ "בנינו ערבים בעדינו", והיינו, שבני ישראל קיבלו את התורה והמצוות על-ידי
- 31 הקטנים דוקא, וכמו שכתוב¹⁴² "מפי עוללים ויונקים יסדת עוז".
- 32 וכידוע המאמר שאמר רבינו בעל השמחה בפרשת תצוה, בפורים קטן תרפ"ז, בפומבי, בבית-הכנסת
- 33 במוסקבא¹⁴³ - ששם היה המרכז של המנגדים, ובשעת מעשה נכתו כאלו שידעו שלאחרי זה ילכו ויספרו
- 34 מה ששמעו ומה שראו, ויש קא-סלקא-דעתך שמאורע זה היה ההתחלה שפעלה את הרעש ("עס האָט

(140) ראה יומא מג, א. חגיגה ב, ב. וש"נ.
 (141) תנחומא ויגש ב. שהש"ר פ"א, ד (א).
 (142) תהלים ה, ג.
 (143) סה"מ תרפ"ז ע' קי ואילך.

(136) אבות פ"ד מ"ב.
 (137) הל' ת"ת פ"ה הי"ב.
 (138) ואתחנן ו, ח"ט.
 (139) גיטין מה, ב. וש"נ.

1 אויפגעשטורעם'ט") שהביא לידי המאסר¹⁴⁴ - שבו דיבר בגלוי אודות מה שכתוב "מפי עוללים ויונקים
 2 יסדת עוז להשבית אויב ומתנקם", שישנם אויבים ומתנקמים, והעצה "להשבית אויב ומתנקם" היא
 3 על-ידי-זה שלומדים תורה עם "עוללים ויונקים".
 4 ולכן, חסו-שלום לומר שקטן אינו במצוות; הוא רק פטור מן המצוות, והפטור גופא מורה על שייכותו
 5 לענין המצוה.
 6 בנוגע לתלמוד תורה - הנה התכלית היא אמנם שיהיה הלימוד בהבנה והשגה, ולעת-עתה אינו שייך
 7 לזה, שהרי "עיר פרא אדם יולד"¹⁴⁵, ולכן צריך להיות תחילה "מוסר אביך" ואחר-כך "תורת אמך"¹⁴⁶,
 8 - וכן הוא הסדר בנוגע להתהוות הולד, שהתחלה צריכה להיות מ"מוסר אביך", ואחר-כך "תורת
 9 אמך", ולא באופן שתובעת כפה¹⁴⁷, ואז נעשית מציאותו של הקטן, שיש לו אמנם שייכות לתורה ומצוות,
 10 אלא שהוא פטור מכל המצוות. אבל תלמוד תורה, מצות-עשה מן התורה על האב ללמד את בנו הקטן
 11 תורה -
 12 החל משמתחיל לדבר - כמובא בחסידות¹⁴⁸ מספרי הרפואה שהתחלת הדיבור מורה שכבר התחיל
 13 אצלו ענין ההגדלה במוחין, והיינו, שאין זה מצד מוצאות הפה (שהרי מוצאות הפה היו אצלו זמן רב
 14 לפני זה), אלא מפני ההוספה בענין המוחין - שאז מלמדו אביו "תורה צוה לנו משה מורשה קהלת
 15 יעקב", שזהו ענין של ירושה ששייכת גם לתינוק בן יומו שהוא כבר יורש, ואחר-כך מתחילים עמו
 16 ענינים של הסברה, הבנה והשגה, החל "מפסוק ראשון מפרשת שמע ישראל", ו"מעט מעט פסוקים כו".
 17 כז. עד כאן - לדרשא קאטינא.
 18 והעיקר מה שנוגע לפועל הוא - כאמור לעיל - שיחטפו את כל החוברות שנדפסו, ולא כדי ליתן
 19 ריוח למדפיסים... אלא כדי ללמוד בהם,
 20 ובאופן שהלימוד יהיה על מנת לעשות, שיביא לעשיה בפועל - שזהו התחלת הענין דלימוד התורה,
 21 כפי שמבאר רבינו הזקן בהמשך 'הלכות תלמוד תורה'¹⁴⁹,
 22 והלימוד יהיה מתוך הרחבה, ועד לאופן שיגיעו לענין ד"יגדיל תורה ויאדיר"¹⁵⁰,
 23 ועד לקיום פסק-דין של רבינו הזקן ב'הלכות תלמוד תורה'¹⁵¹ - שלא נתפרש ב'הלכות תלמוד תורה'
 24 של הבית-יוסף וגם לא ב'הלכות תלמוד תורה' להרמב"ם, אלא ברמז בלבד - "אמרו חכמי האמת (היינו
 25 שזהו אמיתתה של תורה) שכל נפש צריכה לתיקונה לעסוק בפרד"ס. . עד שישגי וידע כל מה שאפשר
 26 לנשמתו להשיג מידיעת התורה הן בפשטי ההלכות הן ברמזים ודרשות וסודות", והיינו, שכל אחד
 27 מישראל צריך ללמוד את כל חלקי התורה, ועל-אחת-כמה-וכמה כל הענינים שבנגלה דתורה, לכל-הפחות
 28 פעם אחת.
 29 והרי לימוד התורה צריך להיות מתוך שמחה וטוב לבב, וכמודגש גם בכך שמברך ברכת התורה,
 30 "ברכו בתורה תחילה"¹⁵², כמבואר במפרשי הש"ס¹⁵³ שזה מורה שהיתה התורה חביבה בעיניהם.
 31 ויהי רצון, שיהיה לימוד חכמת התורה מתוך עונג ותענוג (כפי שנזכר במאמר¹⁵⁴), ואז יומשך עד
 32 ל"עשיתיו", היינו, שכאן למטה בעולם הזה התחתון תהיה דירה לו יתברך¹⁵⁵, לו ולתורתו, אשר אורייתא
 33 וקודשא-בריך-הוא כולא חד¹⁵⁶.

* * *

(144) ראה שם ע' רפח ואילך.	(152) נדרים פא, א. וש"נ.
(145) איוב יא, יב.	(153) ראה ר"ן שם (בשם רבינו יונה).
(146) ראה גם לעיל ס"ח.	(154) פ"ד (תורת מנחם חמ"ד ע' 60 ואילך).
(147) ראה כתובות סה, א.	(155) ראה נחומא בחוקותי ג. נשא טז. ב"ר ספ"ג. במדב"ר
(148) ראה המשך תער"ב ח"א ע' רפד. ועוד.	פ"י, ג. ו. תניא רפ"ו. ובכ"מ.
(149) פ"ד ה"ב ואילך.	(156) זהר הובא בתניא פ"ד, רפכ"ג. וראה זהר ח"א כד, א.
(150) ישעי' מב, כא. וראה חולין טו, ב. וש"נ.	ח"ב ס, א. תקו"ז ת"ו (כא, ב). תכ"ב (סד, א). ועוד.
(151) פ"א ה"ד.	

- 1 כח. דובר לעיל (סעיף כ"א) אודות 'הלכות תלמוד תורה', שזה היה הספר הראשון שהדפיס רבינו
2 הזקן, ורק אחר-כך הדפיס את ספר התניא.
- 3 וכמו כן ידוע¹⁵⁷ שכאשר רבינו הזקן שלח את תלמידיו לרכוש נפשות, הורה להם לנהוג כמותו -
4 שהיה מתחיל מענין בנגלה דתורה, ואחר-כך מסר גם ענינים מפנימיות התורה (אם באופן שגילה שזהו
5 פנימיות התורה, אם לאו).
- 6 וזהו גם הסדר שצריך להיות אצל אלו שנוסעים בשליחות של רבינו נשיאנו בכלל, כולל ובמיוחד
7 תלמידי הישיבה שנוסעים בימות הקיץ¹⁵⁸, שענינם הוא להוסיף אור בעולם על-ידי "נר מצוה ותורה
8 אור"¹⁵⁹ - שבכל מקום בואם ישמעו מהם ענין בנגלה דתורה, ואחר-כך ענין בפנימיות התורה שנתגלתה
9 בדורנו בתורת החסידות.
- 10 ואם ישאלו אותם לפשר הדבר, דממה-נפשך, אי הא לא הא - יאמרו, שזוהי הדרך אשר סללו לנו
11 רבותינו נשיאינו, החל מרבינו הזקן, שכתב את 'הלכות תלמוד תורה' ואת ספר התניא, ובלשון חז"ל¹⁶⁰:
12 "כולם ניתנו מרועה אחד א-ל אחד נתנן כו'", ונתן את שניהם - שהולכים יחדיו - לכל ההולכים
13 בעקבותיו, ועד - כלשון רבינו נשיאנו במכתבו¹⁵¹ - "לכל אשר בשם ישראל יכונה", שזה יהיה עמוד
14 הענין, עמוד האש ועמוד האור שיאירו את דרכם.
- 15 וזוהי השליחות של הנשמה בעלמא דין, ובפרטיות, השליחות של כל אחד שנוסע למקומו, ובפרטי
16 פרטיות, השליחות של תלמידי הישיבה - כאמור לעיל, שצריכים לקחת עמהם ענינים מ'הלכות תלמוד
17 תורה' ומספר התניא, כפי שמתבארים בחלק הנגלה שבתורה ובחלק הפנימי שבתורה, תורת החסידות.
- 18 עד כאן - בנוגע להאמור לעיל.
- 19 כט. ועתה - ענין נוסף שצריך להעיר אודותיו:
- 20 כפי שהנני רואה מאופן ההנהגה, נעשית חולשה כנראה בהמדובר כמה פעמים¹⁶¹ אודות מאמר
21 רז"ל¹⁶² "עד ארבעין שנין מיכלא מעלי כו'", שלכן, הנה אפילו בהתוועדות, התוועדות חסידיית, ואפילו
22 התוועדות הקשורה עם גאולת הנשיא, כבוד-קדושת מורי-יחומי אדמו"ר, שזוהי הגאולה של כל אחד
23 מאתנו, בתוככי כלל ישראל, כל אשר בשם ישראל יכונה - צריכה להיות הגבלה שלא לשתות יותר משלש
24 כוסות, ובאופן שכולם יחד יהיו פחות מרביעית.
- 25 ובתור יוצא מן הכלל - כשמדובר אודות התוועדות הקשורה עם קידוש של שבת או יום טוב, הנה
26 הכוס של קידוש הוא ענין בפני עצמו, ואינו עולה למנין ג' הכוסות.
- 27 הנני מדבר על זה בפירוש (לא ביום השבת, שאז יוכלו במקום אחר ללמוד "פשטים", אלא) דוקא
28 עתה, כשישנם כאלו מכשירים שקולטים את הדברים באופן שנעשים מיד "אותיות החקיקה"... כך שיוכלו
29 הדברים להגיע לכל מקום שירצו לשומעם, והנני מדגיש בפירוש בכל התוקף - כפי שדובר מלכתחילה,
30 וכן עתה, וכן על ימים שיבואו - שעד ארבעים שנה יכולים לצאת ידי חובה עם שלש כוסות, ואם תמצוי
31 לומר - אפילו פחות משלש.
- 32 וכמסופר לעיל (סעיף א) אודות מיכאל דוואַרקין - שלא ידע שצריכים לקרותו "ר' מיכאל"... -
33 שבשמעו את הבשורה הכי גדולה אודות הגאולה בפעם הראשונה, וללא כל הכנה, הנה למרות שאחז
34 בידו את ה"סאָטקע", לא קירב אותה אל פיו... הוא אחז את הבקבוק, ורקד מסביב לדירה של רבינו
35 נשיאנו, אבל לשתות - לא שתה!

(157) ראה גם תורת מנחם חכ"ז ע' 457. וש"נ.

(158) ראה גם שיחת י"ב תמוז דאשתקד סל"ג (תורת מנחם

ח"מ ע' 224). וש"נ.

(159) משלי ו, כג.

(160) חגיגה ג, ב.

(161) ראה תורת מנחם חל"ו ס"ע 349 ואילך. וש"נ.

(162) שבת קנב, א.

1 וכאמור כמה פעמים שהכוונה היא כפשטות הענין, ללא "פשט'לאך", דרשות ורמזים בזה, ושלא
 2 יאמרו שאני צריך לומר כך, והשומע צריך לעשות להיפך... - אינני יודע אם אני צריך לדבר על זה, ולא
 3 מספיק שמישהו אחר יאמר זאת; בנוגע לכל דבר קטן או דבר גדול - אין מי שיעסוק בזה, והנני צריך
 4 להיות בבחינת "הוא נועל והוא פותח"¹⁶³, לומר מוסר, לנזוף ולהלקות...
 5 ובכל אופן, אם אין יותר קטן או יותר גדול, אצטרך להיות בבחינת "קטן וגדול שם הוא"¹⁶⁴, ולחזור
 6 על המדובר לפני כמה שנים, ולהדגיש שהכוונה היא בנוגע לפועל ממש, למטה מעשרה טפחים, ולכל
 7 אחד ואחד, הן בשבת ויום טוב, הן ב"ב תמוז, י"ט כסלו, שמחת תורה ופורים, וכיוצא בזה בשאר
 8 הענינים שיכולים להורות היתר - שמלבד החיוב דד' כוסות בליל הסדר, או החיוב דיין לקידוש ולהבדלה,
 9 הנה בכל הקשור להתועדות, ישנה ההגבלה של ג' כוסות לכל היותר, וכולם יחד - לכל היותר רביעית
 10 בלבד.
 11 ואין זה ענין שרוצים לשלול תענוג אצל יהודי, אלא לחזור ולהדגיש את דברי רבינו נשיאנו - שנאמרו
 12 ביתר חריפות (כפי שכבר נדפסו הדברים¹⁶¹) - ש"משה" מצד עצמו הוא דבר מאוס, אלא שלפעמים
 13 יש צורך בזה - כדי להסיר ה"סירכא", אבל כאשר יוסיפו יותר מג' כוסות - הלואי שלא תיתוסף סירכא
 14 חדשה... ובודאי שהכוס הרביעית לא תועיל להסרת הסירכות, ובפרט כאשר מתברך בלבבו לאמר
 15 שאף-על-פי שאמרו ברבים שאין ליקח יותר משלש, הנה הוא "סאם"¹⁶⁵ סאפאזשניק... וביכלתו להראות
 16 "קוניץ", שלוקח ארבע, חמש, שש, שבע ושמונה, עד אשר חדל לספור, כי הוא כבר שוכב מתחת
 17 לשולחן...

* * *

18 ל. ישנו גם הענין שהונהג כמה פעמים ב"ב-י"ג תמוז¹⁶⁶ - להזכיר אודות תקנת רבינו נשיאנו בנוגע
 19 לאמירת תהלים כפי שנחלק לימי החודש,
 20 - ולהעיר, שתקנה זו קישר רבינו נשיאנו בעצמו עם ימי המאסר והגאולה (כפי שנדפסו כבר פרטי
 21 הדברים¹⁶⁷) -
 22 ואחר-כך, גילה גם בנוגע ללימוד שיעור חומש בכל יום בפרשת השבוע, בחלק השייך ליום זה,
 23 וכן בנוגע לשיעור תניא, כפי שחילק רבינו נשיאנו לימות השנה.
 24 וגם המליץ על זה את הפסוק¹⁶⁸ "ויסעו ויהי חתת אלקים על הערים גו'" - ש"חת"ת" ראשי תיבות
 25 חומש תהלים תניא¹⁶⁹.
 26 ולא נצרכה אלא להעדפה - לעורר מחדש, שאם גם בלא-הכי היו לומדים זאת, אבל כמו דבר ישן,
 27 הנה כאשר שומעים על זה עוד הפעם בשנת תשכ"ה, אזי ילמדו זאת כמו דבר חדש, מתוך חיות מחודשת.
 28 לא. וענין נוסף:
 29 בשנים האחרונות נהוג שבי"ב תמוז עורכים מגבית עבור המוסדות שנקראים על שם בעל השמחה
 30 והגאולה¹⁷⁰.
 31 וכנהוג במגביות אלו - נותן כל אחד כפי נדבת לבו,
 32 - וכמדובר כמה פעמים שתהיה הנדבה ביד מלאה פתוחה ורחבה, ובמילא תהיה גם קדושה, כפי
 33 ששייך באדם התחתון -

ע' 264.

168) וישלח לה, ה.

169) ראה אג"ק אדמו"ר מהור"י צ"ח ד' ע' רסח.

170) ראה גם שיחת י"ב תמוז דאשתקד סמ"ח (תורת מנחם

ח"מ ס"ע 236 ואילך). וש"נ.

163) ע"פ פרש"י פרשתנו (בלק) כא, כא.

164) איוב ג, יח. וראה ב"מ פה, ריש ע"ב.

165) ראה תורת מנחם חמ"ג ע' 126. וש"נ.

166) ראה גם שיחת י"ב תמוז תשכ"א הערה 165 (תורת

מנחם חל"א ע' 127). וש"נ.

167) קונטרס חג הגאולה י"ב-יג תמוז תש"ח - סה"מ תש"ח

- 1 וכל הרוצים - יציינו גם שמם בצירוף שם האם, כדי להזכירם על הציון של בעל השמחה והגאולה,
 2 בעת רצון, עבור כל המצטרף להם, הן הצרכים שידועים להם, ועוד יותר - עבור הצרכים שאינם ידועים
 3 להם,
 4 וכל זה - באופן ש"טוב עין הוא יבורך כי נתן מלחמו לדל"18, דקאי על רבינו נשיא דורנו¹⁷¹, בעל
 5 השמחה והגאולה, "המשביר (בר) לכל עם הארץ"¹⁶, לכל אשר בשם ישראל יכונה.
 6 [כבוד-קדושת אדמו"ר שליט"א צוה לנגן ניגון ה"בינוני"].

* * *

- 7 לב. בעמדנו לאחרי י"ב תמוז, ש"לכל הדעות" הרי זה הזמן של ה"קאנטרי" - יש להזכיר אודות
 8 ענין הצניעות¹⁷², ובפרט שזהו ענין הקשור עם פרשת השבוע, שבה נאמר¹⁷³ "מה טובו אהליך יעקב
 9 משכנותיך ישראל", "על שראה פתחיהם שאינן מכוונין זה מול זה"¹⁷⁴.
 10 ואף שכבר דובר על זה פעם¹⁷⁵ - יש להזכיר זאת עוד הפעם ועוד הפעם, ואין מזרזין אלא למזרזין¹⁷⁶,
 11 אשר, מבלי הבט על כך שזהו זמן הקיץ, ומבלי הבט על כך שזהו זמן שבו נמצא במקום שאין
 12 מכירים אותו¹⁷⁷, ומבלי הבט על כך שלפעמים יכול להיות מבולבל מ"נחל השטים"¹⁷⁸, כפירוש רש"י
 13 (על יסוד דברי חז"ל¹⁷⁹) שקשור עם אלו שהתנהגו באופן בלתי רצוי - צריך לדעת שכאן מדובר אודות
 14 "אהליך יעקב" ו"משכנותיך ישראל":
 15 כל בן ישראל, איש או אשה, זקן או צעיר - יש בו אות י' ד"יעקב" ו"ישראל", שמורה על המשכת
 16 שם הוי', כמבואר בחסידות¹⁸⁰ שהתחלת ועיקר שם הוי' הוא האות י', והאות י' נמשכת עד לה"עקב"
 17 דיעקב, והיא גם האות י' ד"ישראל", ר"ת "יש ששים ריבוא אותיות לתורה"¹⁸¹.
 18 ולכן, היכן שיהודי הולך, הולך עמו הקדוש-ברוך-הוא, וכמו שכתוב בהתחלת ה'שולחן ערוך' (ונעתק
 19 גם ב'שולחן ערוך' של רבינו הזקן¹⁸²) בצירוף טעם הדבר - ש"אין ישיבת האדם .. והוא לבדו בביתו,
 20 כישיבתו .. לפני מלך גדול .. כל-שכן כשישים האדם אל לבו שהמלך הגדול מלך מלכי המלכים
 21 הקדוש-ברוך-הוא עומד עליו וכו'".
 22 והרי בענין זה אין שינוי חסו-שלום מצד זמני השנה, כך, שאפילו בקיץ, אפילו ב"קאנטרי", ואפילו
 23 במקום שאין מכירים אותו, ואפילו שכל השכנים מתנהגים באופן הפכי - מתנהג הוא כרצון
 24 הקדוש-ברוך-הוא, אשר "אין עוד מלבדו"⁵, ו"לית אתר פנוי מיניה"¹⁸³, ועל-דרך-זה בנוגע לזמן.
 25 לג. וענין נוסף:
 26 על-פי מה שכתוב¹⁸⁴ "אעלה את ירושלים על ראש שמחתי" - יש להזכיר את אחינו בני ישראל
 27 הנמצאים בארץ ישראל, ובפרט אלו שנמצאים בכפר חב"ד, אשר כמה וכמה מהם היו במעמד ומצב
 28 ד"עמו אנכי בצרה"¹⁸⁵, בהיותם באותו זמן ובאותו מקום, ו"חיו" ("מיט געלעבט") את כללות המאורע
 29 של המאסר, ואחר-כך גם את הגאולה¹⁸⁶.

- שם רמז תשעא. יואל עה"פ (רמז תקלח).
 (171) ראה גם לעיל ס"ד.
 (172) ראה גם תורת מנחם חמ"ג ע' 293. וש"נ.
 (173) בלק כד, ה.
 (174) פרש"י עה"פ.
 (175) ראה שיחת י"ב תמוז הנ"ל סכ"ד ואילך (שם ע' 217 ואילך). וש"נ.
 (176) ראה מכות כג, א. ספרי נשא בתחלתו. במדב"ר פ"ז, ו.
 (177) ראה חגיגה טז, א.
 (178) יואל ד, יח.
 (179) תנחומא פרשתנו (בלק) יז. במדב"ר שם פ"כ, כב. יל"ש
 (180) ראה תו"א ותו"ח ר"פ ויצא. ובכ"מ.
 (181) מג"ע אופן קפו.
 (182) במהדו"ב - ס"ה, ובמהדו"ק - ס"ב.
 (183) תקו"ז תנ"ז (צא, סע"ב). ת"ע (קכב, ב). הובא בתניא שעהיה"א פ"ז.
 (184) תהלים קלז, ו.
 (185) שם צא, טו.
 (186) ראה גם תורת מנחם חמ"ג ע' 409. וש"נ.

1 והרי ברוחניות, בכחו של יהודי לבטל את הפסק המקום (כשם שביכלתו לבטל את הפסק הזמן משנת
 2 תרפ"ז) - שיהיה "כולנו כאחד"¹⁸⁷, ועל-ידי-זה יומשך הענין ד"ברכנו אבינו"¹⁸⁷, ובאופן שיומשך
 3 מה"אחד" שלמעלה עד למטה, וכפי שאמר הרבי בשיחת ג' תמוז בסופה¹⁸⁸ ש"לכל בני ישראל יהיה אור
 4 ברוחניות ובגשמיות",
 5 ותקויים אצלם הברכה "מי שגמלך טוב הוא יגמלך כל טוב", ובאופן ד"סלה", שאין לו הפסק (כמו
 6 "כל מקום שנאמר נצח סלה ועד")¹⁸⁹,
 7 ובפרט - אלו שנמצאים בכפר חב"ד ובארץ ישראל בכלל, ובכל התפוצות בכללי כללות, לכל בני
 8 ישראל, לכל אחד ואחת ולכולם יחד.
 9 [כבוד-קדושת אדמו"ר שליט"א צוה לנגן ניגון הכנה, ניגון אדמו"ר הזקן בן ד' הבבות (בבא הד' -
 10 ג' פעמים), והניגון "ניע זשוריצי כלפצי"].

* * *

11 לד. דובר לעיל (סעיף כ"ג) אודות התחלת 'הלכות תלמוד תורה' לרבינו הזקן בתיבת "אף" -
 12 אף-על-פי ש"תיבת אף בעצמו הוא לא טוב . . ג' פתחו באף כו" - על יסוד דברי הרמב"ם בפירוש
 13 המשניות (שהובאו ב'לקוטי תורה' בפרשה זו) בענין "חכמה שלמדתי באף, עמדה לי".
 14 ויש להוסיף בזה:
 15 בפסוק¹²² "בראתיו יצרתיו אף עשיתיו", נאמרה תיבת "אף" לאחרי "בראתיו יצרתיו"; ורק בתורה -
 16 שלמעלה מהעולם - יכולה להיות הפתיחה ב"אף", ואדרבה, דוקא "חכמה שלמדתי באף, עמדה לי".
 17 ובדוגמת זה מצינו שבריאית העולם היתה באות ב' (כמו שכתוב בהתחלת התורה "בראשית"),
 18 ראש-תיבת ברכה, ולא באות א', שהיא ראש-תיבה של תיבה שהיא היפך הברכה¹⁹⁰, ואף-על-פי-כן,
 19 התחלת עשרת הדברות היא בא' דוקא, "אנכי" - כי רק העולם צריך להתחיל באות ב', אבל התורה מתחילה
 20 בא'¹⁹¹.

וביאור הדברים:

הפירוש הפשוט דתיבת "אף" - מורה על ענין של הוספה.

21 ולכן, בנוגע לעניני העולם, אין מקום לפתוח ב"אף", שמשמעות הדברים, שכל מה שיש לו אינו
 22 מספיק עבורו אלא רוצה דבר נוסף - שהרי זה היפך הסדר שבנוגע לעניני העולם צריך להיות "שמח
 23 בחלקו"¹⁹².

24 מה-שאינ-כן בנוגע לעניני תורה ומצוותיה - שהרי ברוחניות לא צריך להיות "שמח בחלקו"¹⁹² (שכבר
 25 למד מספיק, ולמה לו ללמוד עוד; יש לו מספיק מצוות, ולמה לו לקיים עוד מצוה), אלא אדרבה: כמה
 26 שיש לו, צריך לרצות עוד יותר, וכמו שכתוב¹⁹³ "אוהב כסף לא ישבע כסף", כך, שככל שיש לו ריבוי
 27 תורה ומצוות, רוצה כמה פעמים ככה, וביתר חשק ורצון ואהבה כו', שזהו תוכן ענין הפתיחה ב"אף"
 28 - ענין של הוספה.

29 וזהו הטעם שדוקא ב'הלכות תלמוד תורה' פותח רבינו הזקן בתיבת "אף", לשון של הוספה - להורות,
 30 שכמה שלומדים, רוצים ללמוד יותר ועוד יותר.

187 (191) ראה ב"ר שם. נתבאר בלקו"ת ראה יט, ב. אוה"ת אמור (כרך ג) ס"ע תתנו ואילך. תורת מנחם חכ"ב ע' 103 ואילך. ועוד.

188 (192) אבות רפ"ד. וראה אג"ק אדמו"ר מהור"י צ"ח ע' קבא (נעתק ב"היום יום" ל סיון).

189 (193) קהלת ה, ט. וראה גם שיחת י"ב תמוז הנ"ל ס"ט (תורת מנחם שם ע' 213). וש"נ.

187 נוסח ברכת "שים שלום" בסוף תפלת העמידה. וראה תניא פל"ב.

188 סה"ש תרפ"ז ע' 170.

189 עירובין נד, א.

190 ראה ירושלמי חגיגה פ"ב ה"א (קרוב לסופה). תנחומא בראשית ה. ב"ר פ"א, י"ד. תדבא"ר פל"א (קרוב לסופה). זהר ר"פ ויגש. ועוד.

- 1 לה. ויש לקשר זה עם הענין דנזיר¹⁹⁴:
- 2 כללות ענין הנזירות - כמו כללות ענין הנדרים - הוא ענין של הוספה (כמו "אף"), שמוסיף לאסור
- 3 על עצמו דבר המותר, וכמאמר רד"ל¹⁹⁵ (בסגנון של שאלה): "לא דיין מה שאסרה לך התורה כו'".
- 4 ובנוגע לכללות ענין ההוספה - הנה בהתחלת הבריאה היה זה באופן בלתי רצוי, כפי שמצינו בתיבת
- 5 "אף" הראשונה שבתורה: "אף כי אמר אלקים לא תאכלו גו"¹⁹⁶, שחזה הוסיפה על הציווי גם בנוגע
- 6 לנגיעה ("ולא תגעו בו"¹⁹⁷), "לפיכך באה לידי גרעון"¹⁹⁸.
- 7 ולאידך גיסא, הנה בנוגע לשרה מצינו שהוסיפה על המאורות¹⁹⁹, והיינו לפי ששרה היתה בהתחלת
- 8 "שני אלפים תורה"²⁰⁰, שאז התחיל היחוד דמתן-תורה²⁰¹, שהתחלתו באות א' - "אנכי" (ולא כמו התחלת
- 9 הבריאה באות ב', כנ"ל סעיף ל"ד).
- 10 לו. וביאור הענין על דרך החסידות:
- 11 מבואר²⁰² בטעם שברייאת העולם לא היתה על ידי אות אל"ף, כי אל"ף מורה על האור שלמעלה
- 12 מהשתלשלות ששם "כחשיכה כאורה"²⁰³ וגם הסטרא-אחרא יכולה לקבל משם כמו הקדושה; ולפיכך
- 13 נברא באות ב"ת, ראש-תיבת ברכה, שהוא האור של סדר ההשתלשלות הנמשך רק במקום הראוי, בסטרא
- 14 דקדושה דוקא.
- 15 אך על ידי התורה ניתן הכח להמשיך גם האור שלמעלה מהשתלשלות בתוך סדר ההשתלשלות, שלכן
- 16 התחלת עשרת הדברות היא באות אל"ף (שהוא האור שלמעלה מהשתלשלות), וכמו שכתוב⁵⁷ "אנכי ה'
- 17 אלקיך", שעל ידי התורה נמשך "אנכי", שלמעלה מהשתלשלות, להיות "הוי' אלקיך" * (שנמשך רק לסטרא
- 18 דקדושה, עד "שנקרא אלקיך דוקא"²⁰⁴; וכראש-תיבות "אנא נפשי כתיבת יבית"²⁰⁵, והיינו, שהענין
- 19 ד"אנכי" שלמעלה מהשתלשלות נמשך באופן של כתיבה ונתינה עד למטה.
- 20 ויש לקשר זה עם האמור לעיל (סעיף ה) בענין "גדול העונה אמן יותר מן המברך"²⁰⁶: ברכה
- 21 ("המברך") - מתחילה בב', ואילו "אמן" - מתחיל בא'. אבל, עניית אמן באה רק לאחרי הברכה, וללא
- 22 ברכה, אין נתינת מקום לעניית אמן; ורק לאחרי שישנו ענין הברכה, שזהו בדוגמת "גוליירים מתגרין
- 23 במלחמה", אזי יש מקום לעילוי דעניית אמן, שהוא בדוגמת "גיבורים נוצחין".
- 24 והענין בזה - שסדר ההשתלשלות מתחיל באות ב', ולאחרי כן, הנה על-ידי התורה ומצוות שלמעלה
- 25 מהשתלשלות מוסיפים וממשיכים בסדר השתלשלות את האות א', שרומזת לאלופו של עולם, וזהו גם
- 26 הענין ד"אמן" (המתחיל באות א'), ש"גדול העונה אמן יותר מן המברך".
- 27 לז. וזהו גם הביאור הפנימי ש"תיבת אף מצד עצמו הוא לא טוב", ורק בתורה אפשר להיות הפתיחה
- 28 ב"אל"ף":
- 29 ענין ההוספה ("אף") מורה על האור שלמעלה מסדר השתלשלות, ששם "כחשיכה כאורה", ולפיכך
- 30 "מצד עצמו הוא לא טוב";

(* וראה זח"ב כה, ב (ובז"ח מא, ג) בפירוש "אנכי הוי' אלקיך": אנכי - כלל, הוי' אלקיך - פרט (ובזה יל"פ על-פי חסידות הא דיש קא-סלקא-דעתך שיהיה במנין המצוות - ראה ספר המצוות לה'צמח צדק' מצות האמנת אלקות בתחלתה (דרך מצותיך מד, ב)).

- 194 ראה לעיל ס"ד ואילך.
- 195 ירושלמי נדרים פ"ט ה"א.
- 196 בראשית ג, א.
- 197 שם, ג.
- 198 פרש"י עה"פ.
- 199 ב"ר פני"ג, ח.
- 200 סנהדרין צז, סע"א. וש"נ.
- 201 ראה אוה"ת חיי שרה קכו, א.
- 202 לקו"ת ואוה"ת שבהערה 191.
- 203 תהלים קלט, יב.
- 204 אוה"ת שם.
- 205 שבת קה, א (לגירסת הע"י).
- 206 ראה גם ד"ה גדול העונה אמן תשכ"ב פ"ד (תורת מנחם חל"ג ע' 278).

1 אך על ידי התורה נמשך האור שלמעלה מהשתלשלות (ה"הוספה" ד"אף") בתוך סדר ההשתלשלות; ¹
 2 שזהו מה שענין התורה מרומז באות וא"ו דשם הוי'²⁰⁷, דאות ו' מורה על ענין ההמשכה²⁰⁸, כי זהו ענין
 3 התורה, שעל ידה נמשך האור שלמעלה מהשתלשלות תוך סדר ההשתלשלות באופן שאין שום יניקה
 4 לסטרא-אחרא כו'.

5 ולפיכך בתורה אפשר להיות הפתיחה ב"אף", על-דרך התחלת עשרת הדברות באות אל"ף.
 6 ויש להעיר מהמובא ב'לקוטי תורה' פרשתנו שם¹²⁴ - בהמשך להמבואר שם שעל ידי קיום התורה
 7 והמצוות מבררים את בחינת "אף" - "ועיין .. ובמק"מ בחוקותי .. על פסוק²⁰⁹ ואף גם זאת".
 8 דלכאורה אינו מובן, הרי פסוק "ואף גם זאת" הוא פתיחת ענין חדש, וענין של נחמה, וכיצד יתכן
 9 שמתחיל ב"ואף"?

10 אלא כי גם זה הוא דוקא בתלמוד תורה - כדרשת רז"ל עה"פ²¹⁰: "אלולא ספר תורה כו'".
 11 ויש להעיר, שכאן נאמר "ואף" - בתוספת וא"ו, המורה על המשכה, כנזכר לעיל.
 12 ומזה מובן גם בנוגע להוספה שבענין הנזירות:

13 מבואר ב'לקוטי תורה'⁵⁴ שנזיר הוא בחינת 'אריך אנפין', שהוא למעלה מהשתלשלות, אבל יש לו
 14 שייכות להשתלשלות. וכמבואר שם, שזהו ענין השערות דנזיר ("גדל פרע שער ראשו"³²), כי הנזיר
 15 ממשיך השפע ד'אריך' "דרך שערות, שהם כמו ווי"ן".

16 והרי זה מעין ענין התורה* שהוא הוא"ו דשם הוי', שעל ידה נמשך האור שלמעלה מהשתלשלות
 17 בתוך סדר השתלשלות.

18 לת. וזוהי כללות ההנהגה שלמדים מענין הנזירות - שצריך להיות ענין של הוספה:
 19 מבלי הבט על העובדה שכבר פעלו רבות, וכדברי רבינו נשיאנו²¹¹ שכשם שצריך לידע חסרונות
 20 עצמו, כך צריך לידע גם מעלות עצמו - לא צריך להיות "שמח בחלקו" במה שפעל אתמול, אלא אדרבה:
 21 כשם שמי שיש לו מנה רוצה מאתיים²¹², הרי מובן, שכאשר יש לו מאתיים הרי הוא רוצה ד' מאות,
 22 ועוד ועוד.

23 ועל-ידי הנהגה זו פועלים ישועה לכלל ישראל - כאמור לעיל (סעיף ט) שכיון ש"נזיר אלקים יהי'
 24 הנער" הנה "הוא יחל להושיע את ישראל" - להוציא אותם מן הגלות,

25 ולא באופן הקשור עם סדר השתלשלות - לבקש הסכמה מפלוני בן פלוני, הסכמה מעמי הארץ, הליכה
 26 בדרך הטבע וכו' וכו', אלא דוקא באופן שלמעלה מהטבע, ודוקא באופן ש"מלכם לפניהם וה' בראשם"²¹³,
 27 ודוקא באופן ש"בני ישראל יוצאים ביד רמה"²¹⁴, "בריש גלי"²¹⁵, לאחרי ש"כל אויבך יכרתו"²¹⁶.

28 וכך יומשך למטה מעשרה טפחים, ובעגלא דידן - שיוליכנו קוממיות לארצנו, ו"הקיצו ורננו שוכני
 29 עפר"²¹⁷, כגאולה האמיתית והשלימה, ובאופן ד"אנכי", כפי שהיה כאשר "הוצאתיך מארץ מצרים"⁵⁷,
 30 וכך יהיה גם ביציאה ממצרים דעכשיו.

31 ובאופן ש"הפכו ימים אלו לששון ולשמחה"²¹⁸,

(* והרי במתן תורה נגלה להם כזקן (מכילתא בשלח טו, ג. מכילתא ופרש"י יתרו כ, ב) - "דיקנא דאריך אנפין" (פע"ח שכ"ב פ"א), בחינת שערות.

207	ראה תניא אגה"ת ספ"ד. ובכ"מ.
208	אגה"ת שם (צד, ב).
209	בחוקותי כו, מד.
210	ת"כ ויל"ש.
211	ראה סה"ש תרפ"ז ע' 114. תרפ"ח ריש ע' 7. תש"ה ע' 42.
212	ה'שי"ת ע' 386. אג"ק אדמו"ר מהוריי"צ ח"ה ע' נא (נעתק כ"היום יום" כו חשון).
213	ראה קה"ר פ"א, יג, פ"ג, יו"ד. רמב"ן ובהיי ס"פ חיי בסופן.
	שרה. ועוד.
213	מיכה ב, יג.
214	בשלח יד, ח.
215	ת"א עה"פ.
216	מיכה ה, ח.
217	ישע"י כו, יט.
218	ראה ירמ' לא, יב. זכרי' ח, יט. רמב"ם הל' תעניות

- 1 וכמדובר כמה פעמים²¹⁹ אודות שנת ההולדת והברית של בעל השמחה והגאולה, שהיתה אז הקביעות
2 דשבעה עשר בתמוז נדחה, ואז היתה הברכה²²⁰, שהואיל ואידחי - יתבטל לגמרי,
3 ויעזור ה' יתברך שלא יהיה צורך בענין הדיחוי, אלא עוד לפני יום השבת יתבטל לגמרי, וגם הימים
4 שלפני השבת יהיו באופן של ששון ושמחה בגלוי.
5 לט. ובהתאם לכך - יקחו את היין והמזונות מהתועדות זו עבור ההתועדות שיערכו בכל יום עד
6 ליום השבת, ויום השבת בכלל, כולל גם 'מלוה מלכה' במוצאי שבת.
7 וה' יתברך ימלא משאלות לבב כל אשר בשם ישראל יכונה, שלבו - כפי שמעיד בעל השמחה
8 והגאולה - ער הוא להקדוש-ברוך-הוא לתורתו ולמצוותיו⁷⁸, ויש רק צורך למלא משאלות לבו לטובה,
9 שיתמלאו "מידו המלאה הפתוחה הקדושה והרחבה"²²¹.
10 ויקיים מה שכתוב בזהר סוף פרשתנו²²²: "כדין יתער רוחא דמשיחא (ולאחרי זה יבוא בפועל) וישיצי
11 לאדום חייבא ועל ארעא דשעיר יוקיד בנורא, כדין כתיב²²³ וישראל עושה חיל, הה"ד²²³ והיה אדום
12 ירשה והיה ירשה שעיר אויביו, אויביו דישראל, וישראל עושה חיל", על-ידי-זה ש"ימין ה' עושה
13 חיל"²²⁴, ומסיים: "ברוך ה' לעולם אמן ואמן"²²⁵.
14 [כבוד-קדושת אדמו"ר שליט"א הורה ש"ועד המסדר" יקח את המזונות והיין, כנ"ל. ולפני כן, יכריזו
15 שמדובר אודות "והוא יחל להושיע את ישראל" - "הושיעה את עמך וגו' עד העולם"²²⁶, באופן שאין
16 לו הפסק.
17 וניגנו הניגון "הושיעה את עמך".
18 אחר-כך צוה כ"ק אדמו"ר שליט"א לנגן "ניעטו ניעטו ניקאָוּאָ".]

בס"ד. שיחת ש"פ פינחס, מבה"ח מנחם-אב, ה'תשכ"ה.

בלתי מוגה

- 19 א. הביאור בפירוש רש"י ריש פרשתנו, "פינחס בן אלעזר בן אהרן הכהן", "לפי שהיו השבטים
20 מבזים אותו, הראיתם בן פוטי זה שפיטם אבי אמו עגלים לע"ז, והרג נשיא שבט מישראל, לפיכך בא
21 הכתוב ויחסו אחר אהרן" - דלכאורה קשה: הרי זה-עתה נאמר¹ "וירא פינחס בן אלעזר בן אהרן הכהן",
22 ולמה חוזרת התורה על יחסו של פינחס? ומפרש רש"י, ש"היו השבטים (לא רק שבט שמעון, אלא כל
23 השבטים) מבזים אותו", בגלל שרצו להגן על כבודם של כל שאר בני"ו וכבודו של משה רבינו², שמכולם
24 ה' פינחס היחידי שקינא כו', ולכן טענו, שהסיבה לכך שהרג את זמרי היא לא מצד הקדושה, אלא מצד
25 טבע³ האכזריות שירש מאבי אמו (שהרי "איש מזריע תחילה יולדת נקבה", ו"אשה מזרעת תחילה יולדת

¹ ישראל - כיון שכונתם היתה להגן על כבודם של ישראל וכבודו של משה רבינו.

² (3) ולהעיר מהמבואר בתו"א (תולדות יט, סע"ב ואילך) במעשה דר' יוסי בן קיסמא עם ר' חנינא בן תרדיון, שאמר תמה אני אם לא ישרפו אותך כו', ואמר לו ר"ח, מה אני לחיי עוה"ב, ואמר לו כלום מעשה בא לידך, והשיבו מעות פורים נתחלפו לי במעות של צדקה וחלקתים לעניים (ע"ז יח, א) - ד"לכאורה, מאד תמוה שאלתו מה הוא לעוה"ב, אם הוא מוסר נפשו על קדוה"ש, שהי' מקהיל קהילות ברבים, לא יהי' לו עדיין חלק לעוה"ב. וגם, מה שאל ר' יוסי כלום מעשה בא לידך, מהו התשובה על שאלתו כו'. אך הענין, שהי' ר' חנינא בן תרדיון מסופק בעצמו ענין מסירת נפשו בשביל עסק התורה, אם הוא באמיתות לש"ש בלבד .. (והי' ירא שמא גם מצד טבעו גופני גורם לו מסירת נפשו בעד החכמה (מצד התגברות המרה שחורה, שגורמת תנועה של כיוון - "דדחקין למלה דחכמתא" (זח"א קל, ב)), אף שבוודאי

(219) ראה שיחת י"ב תמוז הנ"ל בסופה (תורת מנחם שם ע' 249). וש"נ.

(220) שיחת י"ב תמוז היש"ת ס"ז (סה"ש קי"ז היש"ת ס"ע 157).

(221) נוסח ברכה הג' דברכת המזון.

(222) ח"ג ריב, ב.

(223) פרשתנו (בלק) כד, יח.

(224) תהלים קיח, ט"ז.

(225) שם פט, נג. וראה גם שיחת י"ב תמוז תשכ"ג סי"ג (תורת מנחם חל"ז ע' 131).

(226) שם כח, ט.

(1) בלק כה, ז.

(2) ועפ"ז יתורץ מה שהתורה מספרת ש"היו השבטים מבזין אותו", אף שלכאורה הרי זה ענין של גנות, ואפילו "בגנות בהמה טמאה לא דיבר הכתוב" (ב"ב כג, א), ומכ"ש בגנותם של

זכר"4), "שפיטם עגלים לעבודה-זרה", שבוה מודגש ביותר טבע האכזריות, ולכן התאכזר במיוחד להרוג
 איש החסד⁵, "נשיא שבט מישראל". ו"לפיכך בא הכתוב ויחסו אחר אהרן", שהי' רודף שלום, וזוהי
 הסיבה שנתעורר לעשות שלום בין בני ישראל להקב"ה⁶.
 וההוראה מזה, שגם כאשר חושבים שפלוני עושה דבר טוב בגלל פני', אסור לבטל אותו (ואדרבה:
 צריך לדעת שהסיבה לכך שמבטל אותו היא מצד הישות שלו, שאינו יכול לסבול את מעלתו, ומקנא בו
 כו'), כי אי-אפשר לדעת מה שבלבו של חבירו, "ה' יראה ללבב"⁷, שכוונתו לשם שמים - הוגה ע"י כ"ק
 אדמו"ר שליט"א, ונדפס בלקו"ש ח"ח ע' 160 ואילך.

* * *

ב. מאמר (כעין שיחה) דיבור-המתחיל וידבר גו' פינחס בן אלעזר גו'.

* * *

ג. הביאור בפירוש רש"י סוף פרשתנו, "ויאמר משה אל בני ישראל", "להפסיק הענין, דברי רבי
 ישמעאל, לפי שעד כאן דבריו של מקום, ופרשת נדרים מתחלת בדבורו של משה, הוצרך להפסיק תחלה
 ולומר שחזר משה ואמר פרשה זו לישראל, שאם לא כן, יש במשמע, שלא אמר להם זו, אלא בפרשת
 נדרים התחיל דבריו" - כי, בשלמא בפרשת המועדות שבפרשת אמור, יש מקום לקא-סלקא-דעתא שמשה
 לא אמרה לבני ישראל מיד, כיון שבאותו זמן לא היו נוגעים למעשה, והי' עסוק להשיב ולהודיע להם
 מה שנוגע בחיי היום-יום, ולכן צריך הכתוב לסיים "וידבר משה את מועדי ה' אל בני ישראל"⁸;
 מה-שאינ-כן בפרשתנו, שאין סיבה לדחות, ובפרט שנמצאים כבר בסוף ארבעים שנה, הרי מובן מעצמו
 שמשה אמרה לבני ישראל, ולמה נתפרש בכתוב "ויאמר משה אל בני ישראל"?
 ומפרש רש"י, "להפסיק הענין, דברי רבי ישמעאל", שסבירא-ליה ש"כללות נאמרו בסיני ופרשות
 באוהל מועד"⁹, ולכן יש מקום לומר שמשה המתין במסירת פרטי דיני המועדים (מה-שאינ-כן לשיטת
 רבי עקיבא, שנמסרו מיד כל פרטי המצוות, אף שעדיין לא היו נוגעים למעשה), "שאם לא כן, יש
 במשמע, שלא אמר להם זו כו'", היינו, שלכל בני ישראל נאמרו רק הדינים שבפרשת אמור, בנוגע
 לאיסור מלאכה כו', ולא דיני הקרבנות שבפרשתנו, שנוגעים לכהנים (שנאמרו יחד עם הדינים שבפרשת
 אמור, ונכתבו שלא במקומם). ולכן הוצרך הכתוב לפרש "ויאמר משה אל בני ישראל", שגם פרשה זו
 נאמרה לכל בני ישראל (ונאמרה כאן, כפשטות הכתובים, שהפרשיות הם על הדין).
 והחילוק בין "וידבר" שבפרשת אמור ל"ויאמר" שבפרשתנו: דיני המועדים שבכל הזמנים בשוה, הם
 בלשון דיבור ש"נמשך ולא נפסק", ובלשון קשה, שהקב"ה תובע קיומם בתוקף; מה-שאינ-כן דיני
 הקרבנות שאי אפשר לקיימם בזמן הגלות, כי-אם על-ידי העסק בתורה, הם (לא בלשון קשה, ואדרבה:
 בני ישראל תובעים מהקב"ה כו'¹⁰, אלא) בלשון אמירה, לשון רכה, שהקב"ה מבקש מבני ישראל שיעסקו
 בסדר קרבנות - הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א, ונדפס בלקו"ש ח"ח ע' 334 ואילך.

שעונשי התורה (שהם חלק מהתורה שהיא תורת חסד) הם ענין
 של חסדים (כמבואר בלקו"ת (קרח נג, ד. מטות פו, ב), ומובן גם
 בפשטות (ראה לקו"ש ח"ג ע' 98 ואילך)), והיינו, שע"י
 שמענישים את החוטא בעוה"ז, מתכפר לו לעוה"ב, כדברי הגמרא
 (סנהדרין מג, ב) על הפסוק (יהושע ז, כה) "יעכרך ה' ביום הזה",
 "ביום הזה אתה עכור ואי אתה עכור לעולם הבא".

(7) שמואל-א טז, ז.

(8) אמור כג, מד.

(9) חגיגה ו, סע"א ואילך. וש"נ.

(10) כ"ק אדמו"ר שליט"א בכה מאד בדברו אודות מעמד
 ומצב בני' בזמן הגלות, "בנים שגלו מעל שולחן אביהם" (ברכות
 ג, סע"א), שטוענים, שאם רצונו של הקב"ה בענין הקרבנות, הנה
 במקום העסק בתורת הקרבנות כשאין ביהמ"ק וכהן טהור כו',
 מוטב שהקב"ה יבנה את ביהמ"ק, ויעמיד כהנים, ומעמד ומצב
 של טהרה כו', ואז יקריבו הקרבנות בפועל ממש.

אינו אלא מעט מזעיר, מ"מ אין זה לה' לבדו כו'. ושאל מר' יוסי
 היאך הוא משיג בו, אם הוא מנוחלי העוה"ב שאין בלבו אלא
 אחד כו'. והשיבו, זה לא יבורר כ"ע אם בא מעשה לידך, פי'
 נסיון שהחילוק בו שאם הוא מצד טבע הגוף אף שיחשוק חשק
 נפלא עכ"פ לא יגיע למס"ג כו'. ואמר לו שמעות פורים כו',
 שהוא ענין פיזור מומן, שזה אות ומופת שאין במס"ג שלו אפילו
 שרש המרה .. [שחורה, ש]גורמת מדת הקמצנות כו'', וזוהי
 ההוכחה שהמס"ג שלו היא לא מצד טבע הגוף, אלא בשביל
 הקב"ה לבדו.

(4) פרש"י ויגש מו, טו.

(5) וכמבואר בדרושי חסידות (ראה תו"א בשלח סה, ד.
 ובכ"מ) בענין "וימלוך גו' וימת" (וישלה לו, לב ואילך), שכל
 מדה אינה סובלת זולתה, ובעיקר - מדה הפכית.

(6) ולא רק בנוגע לכללות בני', שע"י "ותעצר המגפה מעל
 בני ישראל" (בלק שם, ח), אלא גם בנוגע לזמרי עצמו - כיון

בס"ד. משיחות יום ג' פ' פינחס, י"ז תמוז (יהפך לשמחה), וש"פ פינחס, כ"א תמוז ה'תש"נ.

ומרירו למיתקא¹¹ – בדוגמת טו"ב תמוז שיהי²⁵
יום טוב נעלה יותר מימים טובים סתם, כיון שיש²⁶
בו העילוי ד"הפכתי אבלם לששון¹², שע"ז²⁷
ניתוסף עילוי גדול יותר, "כיתרון האור מן²⁸
החושך"¹³.²⁹

ויש להוסיף בביאור השייכות ד"הוכפל בו כי³⁰
טוב" לענין הגאולה – שכפל רומז על ענין³¹
הגאולה, כמארוז¹⁴ "חמש אותיות נכפלו וכולם³²
לשון גאולה . . צ"ץ בו עתיד הקב"ה לגאול³³
לישראל בסוף מלכות רביעית, שנאמר¹⁵ איש צמח³⁴
שמו ותחתיו יצמח".³⁵

ב. ומעלה זו (התחלת וסיום בין המצרים ביום³⁶
השלישי שהוכפל בו כי טוב) מודגשת עוד יותר³⁷
ביום הש"ק שלאחרי (ושבו נעשית השלימות³⁸
ד"ויכולו"¹⁶ ב) טו"ב תמוז, יום הש"ק הראשון דבין³⁹
המצרים:⁴⁰

ידוע¹⁷ שהשבתות דבין המצרים הם בבחינת⁴¹
"מקדים רפואה למכה"¹⁸, שבהם מודגשת בגילוי⁴²
(נתינת כח ל) הפיכה דימים אלה לימים טובים⁴³
וימי ששון ושמחה – שהרי דיני האבילות דבין⁴⁴
המצרים אינם נוהגים בימי השבת¹⁹, ש"אין עצב⁴⁵
עמה"²⁰, וענינו עונג²¹ ושמחה²², ואדרבה –⁴⁶
בשבתות דבין המצרים צריך להוסיף בהעונג⁴⁷

א. מהמעלות המיוחדות בימי בין המצרים¹
בשנה זו (נוסף על היותם בסיום התקופה ד"שני²
אלפים ימות המשיח¹, שנת ה'תש"נ², חצות היום³
דאלף הששי³) – שהתחלתם (שבעה עשר בתמוז⁴)
ובמילא סיומם (תשעה באב) ביום השלישי⁵
בשבוע, ש"הוכפל⁵ בו כי טוב".⁶

נוסף על ההבטחה התמידית ש"כל הצומות⁷
האלה עתידים ליבטל לימות המשיח, ולא עוד אלא⁸
שהם עתידים להיות ימים טובים וימי ששון ושמחה,⁹
שנאמר⁶ כה אמר ה' צבאות צום הרביעי וצום¹⁰
החמישי גו' יהי לבית יהודה לששון ולשמחה¹¹
ולמועדים טובים והאמת והשלום אהבו"⁷ – ישנה¹²
הדגשה יתירה בנוגע לשבעה עשר בתמוז (התחלת¹³
ימי בין המצרים), כיון שהמספר דשבעה עשר (י"ז)¹⁴
הוא בגימטריא "טוב", היינו, שבקביעותו בימי¹⁵
החודש, יום טו"ב⁸, נרמזת הפיכת התענית דשבעה¹⁶
עשר בתמוז ל"יום טוב".¹⁷

וכשטו"ב תמוז חל ביום השלישי שהוכפל בו¹⁸
כי טוב – ניתוסף בה"טוב" דיום זה (ובגילוי¹⁹
ה"טוב" בסיום וחותם ימי בין המצרים, בתשעה²⁰
באב) גם מצד ימי השבוע, והוספה של "טוב²¹
כפול"⁹, דיש לומר, שרומז גם על ב' האופנים²²
ב"טוב": (א) טוב מלכתחילה, (ב) טוב (נעלה²³
יותר) שנעשה ע"י "אתהפכא"¹⁰ חשוכא לנהורא²⁴

(11) ע"ד המבואר בתניא (פכ"ז) ש"במטעמים גשמיים ד"מ יש
שני מיני מעדנים, אחד ממאכלים ערבים ומתוקים, והשני מדברים
חרפים או חמוצים רק שהם מתובלים ומתוקנים היטב עד שנעשו
מעדנים להשיב הנפש".
(12) ירמ' לא, יב. – ובסליחות ל"ז תמוז: הפך לנו לששון
ולשמחה.

(13) קהלת ב, יג.
(14) פדר"א פמ"ח. יל"ש ר"פ לך לך (רמז סד). וראה אוה"ת
לך לך תערה, א. ד"ה לך לך תרכ"ז. תר"ל. סד"ה נחמו עת"ר.
(15) זכרי' ו, יב.

(16) בראשית ב, א. וראה אוה"ת עה"פ.
(17) אוה"ת נ"ך ע' א'צו.
(18) ראה מגילת יג, ב. וראה איכ"ר פ"א, כג: הקדוים ישע"י
ורפאן.

(19) שו"ע או"ח סתקנ"ב ס"י ובגמ"א שם. וראה אנציק'
תלמודית ערך בין המצרים ע' קכ, ובהנסמן שם.
(20) משלי יו"ד, כב. ירושלמי ברכות פ"ב סה"ז. הובא
בתוד"ה מ"ד – מו"ק כג, ב.

(21) וקראת לשבת עונג" (ישע"י נח, יג).
(22) "ביום שמחתכם אלו השבתות" (ספרי בהעלותך יו"ד,
י"ד).

(1) סנהדרין צד, סע"א. וש"נ.

(2) וסימנה – ר"ת ה' תהי' שנת נסים, החל מהנס העיקרי
ד"כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות" (מיכה ז, טו),
כמרומו גם בההכנה לשנה הבאה, "תנשא", ר"ת תהא שנת
אראנו נפלאות.

(3) ראה קונטרס משיחות ש"פ וראא שנה זו ס"ח-ט.

(4) להעיר שבתוספתא סוף תענית לא הועתק מהכתוב רק
"צום הרביעי" ושאר הצומות נרמזו ב"וגו", משא"כ ברמב"ם
סוף הל' תעניות.

(5) פרש"י בראשית א, ז (מב"ר פ"ד, ו).

(6) זכרי' ח, יט.

(7) רמב"ם בסיום וחותם הל' תעניות.

(8) ובוה גופא – "טוב" דתמוז, ש"תמוז" מורה על המעמד
ומצב דתוקף השמש, "שמש הוי" (תהלים פד, יב), "כצאת
השמש בגבורתו" (שופטים ה, לא), מעין ודוגמת הגילוי דלעתיד
לבוא ש"הקב"ה מוציא חמה מנרתקה" (נדרים ח, סע"ב. וש"נ),
כמדובר לעיל (קונטרס משיחות ש"פ בלק ס"ח).

(9) נוסף על הכפל ד"טוב" הן מצד ימי החודש והן מצד ימי
השבוע.

(10) ראה זח"א ד, א.

31 השלישי שהוכפל בו כי טוב), שעל ידו נעשים כל
 32 כ"א הימים דבין המצרים באופן ד"אך טוב".
 33 ג. ונוסף על העילוי באופן הקביעות דימי
 34 החדש בימי השבוע (ט"ו"ב – ביום השלישי
 35 שהוכפל בו כי טוב, וא"ך (טוב) – ביום השבת),
 36 ישנו עילוי נוסף מצד פרשת השבוע – שבשנה זו
 37 קורין בג' השבתות דבין המצרים (נוסף על
 38 הפרשיות מטות מסעי ודברים שקורין בכל השנים)
 39 גם פרשת פינחס, שבזה מודגשת עוד יותר ההוספה
 40 ב"טוב":
 41 לכל לראש – שבימי בין המצרים ניתוסף עוד
 42 פרשה בתורה, שזהו טוב הכללי והאמיתי, "אין טוב
 43 אלא תורה"²⁹.
 44 ועוד ועיקר – שההוספה בתורה היא בפרשת
 45 פינחס, "פינחס זה אליהו"³⁰, מבשר טוב, מבשר
 46 הגאולה, שאז יהפכו ימים אלה לימים טובים
 47 ולמועדים.
 48 ובפרטיות יותר – בנוגע לתוכן הפרשה:
 49 בהתחלת הפרשה – מעלתו של פינחס (זה
 50 אליהו) ש"הנני נותן לו את בריתי שלום"³¹, שזהו
 51 ענינו של אליהו ש"בא . . לעשות שלום בבני",
 52 שנאמר³² הנה אנכי שולח לכם את אלי' הנביא וגו'
 53 והשיב לב אבות על בנים ולב בנים על אבותם"³³,
 54 שזהו"ע ד"האמת והשלום אהבו", שעי"ז מבטלים
 55 סיבת הגלות – היינו היפך דאהבת ישראל³⁴
 56 [כמודגש גם בהמשך הפרשה "צורר"³⁵ את המדינים
 57 והכיתם אותם גו"³⁶, ביטול הענין דקליפת מדין,
 58 לשון מדון ומריבה³⁷], ובהבטל הסיבה בטל
 59 המסובב (הגלות), שלכן, "צום הרביעי גו' יהי'
 60 לבית יהודה לששון ולשמחה ולמועדים טובים (כי)
 61 והאמת והשלום אהבו".

1 והשמחה, כדי לשלול נתינת-מקום לחשש של
 2 מיעוט בהעונג והשמחה מצד הזמן דבין המצרים
 3 (כידוע הוראת אאמו"ר ז"ל בזה²³).
 4 ויש לומר, שענין זה מודגש בשבתות דבין
 5 המצרים, כיון שיום השבת הוא מעין ודוגמת
 6 "יום²⁴ שכולו שבת ומנוחה לחיי העולמים"²⁵, כפי
 7 שאומרים בסיום ברכת המזון בסעודות דכל שבת
 8 (שבהם מקיימים מצות עונג שבת) "הרחמן הוא
 9 ינחילנו ליום שכולו שבת ומנוחה לחיי העולמים",
 10 ומסיימים (לאחרי "הרחמן הוא ינחילנו לימות
 11 המשיח . . מגדול ישועות מלכו כו") "ואמרו
 12 אמן", שמורה על קיום הדבר באופן של נצחון²⁶,
 13 כולל שמנצחים כל הענינים המונעים ומעכבים את
 14 הגאולה.

15 ובענין זה ניתוסף עילוי בקביעות שנה זו,
 16 שכאשר ט"ו"ב תמוז חל ביום השלישי שהוכפל בו
 17 כי טוב, חל יום הש"ק הראשון דבין המצרים ביום
 18 כ"א תמוז – כמרומו בקרא "אך טוב לישראל"²⁷:

19 נוסף על הרמז ד"טוב" בהתחלת בין המצרים
 20 (ט"ו"ב תמוז), מרומו הענין ד"טוב" בכל ימי בין
 21 המצרים – כ"א יום²⁸, שסימנם "אך טוב", היינו,
 22 שכל כ"א ימי בין המצרים הם באופן ד"אך טוב",
 23 שהובטח שמתבטל לגמרי הענין הבלתי-רצוי
 24 שבהם, ולא נשאר כ"אם "טוב" בלבד, "אך (ורק)
 25 טוב".

26 וענין זה הוא בהדגשה יתירה כשיום השבת
 27 הראשון דבין המצרים חל ביום כ"א תמוז –
 28 שהתחלת הענין דהקדמת רפואה למכה ע"י
 29 השבתות דבין המצרים הוא באופן ד"אך טוב",
 30 ביום א"ך (כ"א) תמוז (כיון שטו"ב תמוז חל ביום

(29) אבות פ"ו מ"ג.

(30) רלב"ג מ"א יז, א. וראה תיב"ע וארא ו, יח. זח"ב קצ, סע"א. ועוד.

(31) כה, יב.

(32) מלאכי בסופו.

(33) עדיות בסופה. רמב"ם הל' מלכים פ"ב ה"ב.

(34) ראה יומא ט, ב.

(35) כה, יז.

(36) ובפרטיות יותר – בפרשת מטות שמתחילין לקרוא במנחה, שבה מסופר פרטי הענינים דמלחמת מדין (לא, א ואילך), כולל גם "וישלח אותם משה גו' ואת פינחס בן אלעזר הכהן" (שם, 1).

(37) ראה סה"מ תרנ"ט ע' נה. וש"נ.

(23) לקו"ש ח"ד ע' 1091.

(24) תמיד בסופה.

(25) ולהעיר גם ממארו"ל (מדרש תהלים צב, א. וראה לקו"ת בשלח בתחלתו) "כל עיסקא דשבתא כפול" (כולל גם הכפל בתפלה – שחרית ומוסף, ובתורה – קרה"ת בשחרית ובמנחה), וכפל קשור עם גאולה.

(26) ראה נזיר בסופה. וש"נ.

(27) תהלים עג, א.

(28) ולהעיר ממ"ש בהפטורת שבת זו: "מקל שקד גו' שוקד אני גו'" (ירמי' א, יא-יב), ודרשו חז"ל "השקד הזה הוא משעת חניטתו עד גמר בישולו עשרים ואחד יום, כמנין ימים שבין שבעה עשר בתמוז . . לתשעה באב" (פרש"י עה"פ – ממדרש אנדה).

ומתגלים "שבע דנחמתא" הוא למעלותא⁴⁵ — 29
 "פורענותא" כמו פרעה דקדושה, ש"אתפריעו⁴⁶ 30
 ואתגליין מיני' כל נהורין"⁴⁷, שמורה על גילוי 31
 נעלה ביותר שלמעלה ממדידה והגבלה⁴⁸. 32
 ה. ויש לומר, שהגילוי דג' המוחין ("תלתא 33
 דפורענותא" למעליותא) מרומז בג' הפרשיות 34
 שקורין לעולם בשבתות דבין המצרים — מטות, 35
 מסעי, דברים: 36
 הצד השה שבג' פרשיות אלה — שבהם מדובר 37
 אודות חלוקת הארץ: בפ' מטות — בקשת בני גד 38
 ובני ראובן "יותן את הארץ הזאת לעבדיך לאחווה 39
 . . מעבר הירדן מזרחה"⁴⁹, "ויתן להם משה גו"⁵⁰. 40
 בפ' מסעי — "זאת הארץ אשר תפול לכם בנחלה 41
 גו' אשר תתנחלו אותה בגורל גו' לתשעת המטות 42
 וחצי המטה . . שני המטות וחצי המטה לקחו 43
 נחלתם מעבר לירדן ירחו קדמה מזרחה"⁵¹. ובפ' 44
 דברים — הן בהתחלת הפרשה, "פנו וסעו לכם 45
 ובואו הר האמורי ואל כל שכניו וגו' ארץ הכנעני 46
 והלבנון עד הנהר הגדול נהר פרת", "ראה נתתי 47
 לפניכם את הארץ בואו ורשו את הארץ אשר נשבע 48
 ה' לאבותיכם גו"⁵², והן בסיום הפרשה, כיבוש 49
 ארץ סיחון ועוג ונתינתה לבני גד ובני ראובן⁵³. 50

ובפרשיות יותר: בג' פרשיות אלה מדובר 51
 אודות חלוקת הארץ כולה — לא רק בעבר הירדן 52
 מערבה, אלא גם בעבר הירדן מזרחה (נחלת בני גד 53
 ובני ראובן), שזו היתה גם התחלת כיבוש וחלוקת 54

(45) נוסף על הפירוש ד"פורענותא" מלשון פרעון חוב, אשר אפילו אם הי' בעבר ענין של חוב, בודאי שכבר פרעו החוב, ובפרט שמלכתחילה ממשט הקב"ה החוב דבני.

(46) זח"א רי, א.

(47) ולהעיר מהמבואר בלקו"ת (פרשתנו פ, ד) בפירוש הכתוב (ירמי' ב, ג) "כל אוכליו יאשמו" (בהפטורה הראשונה מ"תלתא דפורענותא") — "יביא אשם כמועל בקדשים . . במועל בקדשים כתיב ואת אשר חטא מן הקודש ישלם ואת חמיושתו יוסף עליו . . בחי' חמישית כו", ובסיום הדרוש (פא, ב) מקשר זה עם הענין ד"החמישית לפרעה".

(48) ויש לומר, שענין זה מרומז גם במאורע ד"הובקעה העיר" (תענית כו, רע"ב) — ביטול המדידה וההגבלה דחומת ירושלים, כמ"ש (זכרי' ב, ח) "פרוזת תשב ירושלים".

(49) לב, ה-יט.

(50) שם, לג.

(51) לד, ב-טו.

(52) א, ז-ח.

(53) ב, כד ואילך.

ובסיום הפרשה — פרשת המועדים, שבה מדובר 1
 אודות הקרבנות דכל מועדי השנה³⁸: חג הפסח, חג 2
 השבועות, ר"ה, יוהכ"פ, חג הסוכות, עד לשמיני 3
 עצרת³⁹, שבה מרומזת נתינת כח יתירה להפיכת 4
 ימי בין המצרים לימים טובים ולמועדים. 5
 ולהעיר, שמספר ימי המועדים מכוון למספר 6
 ימי בין המצרים — כ"א ימים⁴⁰, שבה מודגשת עוד 7
 יותר הנתינת כח להפיכת כ"א ימי בין המצרים 8
 לימים טובים ולמועדים. 9

ד. ויש לקשר ב' הענינים האמורים במעלת ימי 10
 בין המצרים בשנה זו — הקביעות די"ז בתמוז ביום 11
 השלישי בשבוע, והקריאה דפרשת פינחס בשבתות 12
 דבין המצרים: 13

ובהקדים הביאור בהאמור לעיל (ס"ב) 14
 שהשבתות דבין המצרים הם בבחינת הקדמת 15
 רפואה למכה — דלכאורה, ה"ז היפך שמם (המורה 16
 על תוכנם) של ג' השבתות שנקראות "תלתא 17
 דפורענותא"⁴¹, ע"ש ההפטרות שבהם מדובר אודות 18
 ענינים של פורענות, ואילו ענין הנחמה, "נחמו 19
 נחמו עמיי"⁴², "נחמה בכפלים"⁴³, עד ל"שבע 20
 דנחמתא"⁴¹, מתחיל רק לאחר השבתות דבין 21
 המצרים! 22

ויש לומר הביאור בזה: 23

מבואר בכ"מ⁴⁴ ש"תלתא דפורענותא" הם כנגד 24
 ג' המוחין, ו"שבע דנחמתא" הם כנגד ז' המדות. 25
 וכיון שהמשכת והתגלות המדות היא מהמוחין, 26
 והם כפי המוחין — עכצ"ל, שהענין ד"תלתא 27
 דפורענותא" לאמיתתו (ג' המוחין שמהם נמשכים 28

(38) ומתחיל מקרבן התמיד שבכל יום — שבה מרומז התיקון דביטול התמיד שאירע בי"ז תמוז (ראה סה"ש תשמ"ט ח"ב ע' 574).

(39) להעיר מהשייכות דשמיני עצרת לגאולה — כידוע ש"שמיני" קשור עם גאולה, ספירה השמינית (מלמטה למעלה) — בינה, עלמא דחירו, ו"עצרת", ענין הקליטה, שלימות היחוד דהקב"ה וכנס"י ("היו לך לבדך ואין לזרים אתך", "ישראל ומלכא בלחודוהי") לעתיד לבוא.

(40) ז' ימי הפסח, שבועות, ב' ימי ר"ה*, יוהכ"פ, ז' ימי הסוכות ושמוע"צ, שבת, ר"ח (שזכרו בהתחלת פרשת המועדים).

(41) טושו"ע או"ח ס"ו ס תכח.

(42) ישעי' מ, א.

(43) איכ"ר ספ"א.

(44) ראה סה"ש תשמ"ט ח"ב ע' 614 הערה 45.

(* וי"ל גם באו"א — שר"ה נמנה כיום אחד, ולמנין הכ"א יום ניתוסף פורים (משא"כ חזונה שלא נזכר בכ"ד ספרי קודש, תושב"כ).

28 לארץ⁶¹) ממהרים ומזוזים ופועלים הענין דחלוקת
29 הארץ בג' אופנים אלה.
30 זאת ועוד:
31 כיון שבפסוקים אלו (בפ' פינחס) נתבאר רק
32 אופן חלוקת הארץ, ולא נחית לפרטי החלוקה ליי"ב
33 מטות, תשעת המטות וחצי המטה בעבר הירדן
34 מערבה, ושני המטות וחצי המטה בעבר הירדן
35 מזרחה (כבפרשיות שלאח"ז, מטות מסעי ודברים) –
36 יש לומר, שבפרשת פינחס נכלל גם שלמות
37 הענין דחלוקת הארץ בגאולה האמיתית והשלימה,
38 שאז יחלקו לבני כל ארץ ישראל, ארץ עשר
39 אומות⁶² (כפי שהובטח לאברהם בברית בין
40 הבתרים⁶³), והחלוקה תהי' לכל בני, גם לשבט
41 לוי⁶⁴, שהרי חלוקת הארץ לעתיד לבוא תהי' ליי"ג
42 חלקים, שיתוסף גם "שער⁶⁵ לוי אחד"⁶⁶.
43 וזהו העילוי שניתוסף בקביעות שנה זו –
44 שבשיעור חומש די"ז תמוז (יום שלישי דפ'
45 פינחס) מרומו הענין הכללי שבג' השבתות דבין
46 המצרים ("תלתא דפורענותא" למעליותא, שמהם
47 נמשכים ומתגלים "שבע דנחמתא") – גילוי ג'
48 המוחין בכיבוש וחלוקת הארץ (נוסף על ארץ שבע
49 אומות שכנגד ז' המדות, גם ארץ ג' אומות שכנגד
50 ג' המוחין) לעתיד לבוא.

1 ארץ ג' אומות קיני קניזי וקדמוני, "אדום ומואב
2 ועמונ⁵⁴ . . . (ש)עתידים להיות ירושה לעתיד"⁵⁵.
3 ויש לומר, שבענין זה מרומז גילוי ג' המוחין
4 שבג' השבתות דבין המצרים (שבהם קורין ג'
5 פרשיות הנ"ל) – כידוע⁵⁶ שארץ ג' אומות קיני
6 קניזי וקדמוני היא כנגד ג' המוחין (בהוספה על ארץ
7 שבע אומות שהיא כנגד ז' המדות).
8 ו. ובענין זה ניתוסף עילוי מצד ב' המעלות
9 שבקביעות שנה זו – הקביעות דטו"ב תמוז ביום
10 השלישי, והקריאה דפרשת פינחס בשבתות דבין
11 המצרים:
12 כשטו"ב תמוז חל ביום השלישי בשבוע,
13 ובפרשת פינחס, לומדים בשיעור חומש היומי
14 (שלישי דפ' פינחס) ע"ד חלוקת הארץ – "לאלה
15 תחלק הארץ בנחלה גו' לרב תרבה נחלתו ולמעט
16 תמעט נחלתו גו' אך בגורל יחלק את הארץ
17 וגו'"⁵⁷.
18 והענין בזה:

19 בפסוקים אלו נתבאר כללות הענין דחלוקת
20 הארץ – בג' אופנים: (א) "בנחלה" – ירושה, (ב)
21 חלוקה ע"פ טעם ושכל – "לרב תרבה נחלתו
22 ולמעט תמעט נחלתו", (ג) חלוקה ע"פ גורל⁵⁸ –
23 "אך בגורל יחלק את הארץ".

24 ומבואר במק"א⁵⁹ התוכן דג' ענינים אלו בעבודת
25 האדם – חלק גורל וירושה, כמ"ש⁶⁰ "אשרינו מה
26 טוב חלקנו ומה נעים גורלנו ומה יפה ירושתנו", שע"י
27 העבודה בג' ענינים אלו (בזמן הגלות ובחזון

61 כפתגם והוראת הצמח-צדק** "עשה כאן (בחזון לארץ)
ארץ ישראל" (אג"ק אדמו"ר מהוריי"צ ח"א ע' תפה).
62 גם ארץ קיני קניזי וקדמוני כולה, נוסף על החלק דעמונ
ומואב שטיהרו בסיחון, שקיבלו בני גד ובני ראובן – ככג'
הפרשיות שלאח"ז, מטות מסעי ודברים).
63 לך לך טו, יז-כא***.
64 ואולי יש לומר שענין זה מרומז בכך שמנין בני לוי הוא
באמצע הפרשה דחלוקת הארץ – בין "לאלה תחלק הארץ גו'
לבקשת בנות צלפחד "תנה לנו אחוזה גו'".
65 יחזקאל מה, לא. כ"ב שם. וראה גם רמב"ם הל' שמיטה
ויובל פי"ג הי"א, ובפי' הרדב"ז.
66 ולהעיר ש"אחד" בגימטריא י"ג.

54 עי"ז ש"עמונ ומואב טיהרו בסיחון" (גיטין לה, א. וש"ג),
כמדובר לעיל (קונטרס משיחות ש"פ חוקת ס"ז).
55 פרש"י לך לך טו, יט.
56 מאמרי אדהאמ"צ דברים בתחלתו.
57 כו, נג-נה.
58 "והגורל ה' ע"פ רוח הקודש . . . אלעזר הכהן* ה'י
מלוכב באורים ותומים ואומר ברוה"ק כו" (פרש"י עה"פ –
מב"ב קכב, א).
59 ראה לקו"ש חכ"ח ע' 176 ואילך. וש"ג.
60 לפני תפלת השחר.

**) ויש לומר, שהוראה זו קשורה עם שמו (המורה על ענינו) – שמו
של משיח – מעין ודוגמת והנהנה לקיום היעוד "עתידיה ארץ ישראל
שתתפשט בכל הארצות" (יל"ש ישע"י רמז תקג. ועוד. וראה גם לקו"ת
מסעי פט, ב). ובהדגשה יתירה בשנה זו – שמלאו מאתיים שנה
להולדת הצמח-צדק.
***) להעיר (ע"ד הרמז) שברית בין הבתרים על ירושת הארץ
מתחילה בפסוק י"ז ("והנה תנור עשן גו' אשר עבר בין הגזרים
האלה") – "טוב", ומסיימת בפסוק כ"א ("ואת האמורי וגו' ואת
היבטי") – "אך טוב לישראל".

* ובפרשיות יותר – "אלה שמות האנשים אשר ינחלו לכם את הארץ
אלעזר הכהן ויהושע בן נון וגו'" (מסעי לד, יז).
ולהעיר (ע"ד הרמז) שענין זה נאמר בפסוק י"ז – "טוב", ובקאפיטל
ל"ד – (ב"פ י"ז) – טוב כפול.

24 ישראל בשלימותה, ארץ עשר אומות, באופן נצחי,
25 לעד ולעולמי עולמים.

26 אבל, "בשביל שקלקלתם הסב אתכם . . מ'
27 שנה"⁷⁵, בכל מ"ב המסעות שבמדבר, ולא זכו
28 שהכניסה לארץ תהי' ע"י משה רבינו, בתכלית
29 השלימות, אלא באופן שלאח"ז הי' ענין של גלות,
30 בין המצרים וכו'.

31 ויש לומר, שהתיקון לזה מרומז בהחיבור
32 דמטות-מסעי (שפ' מסעי אינה בפ"ע, אלא
33 מחוברת ובהמשך אחד לפ' מטות), שבתחילתה
34 וראשיתה מדובר אודות התרת נדרים – שבזה מרומז
35 ביטול ועקירת הענינים הבלתי-רצויים (עד לענין
36 הגלות⁷⁷) לא רק מכאן ולהבא (כאב ובעל⁷⁸), אלא
37 גם מלמפרע (כחכם)⁷⁹, גם ביטול ועקירת הענינים
38 הבלתי רצויים בנוגע להענין ד"מסעי בני ישראל
39 אשר יצאו מארץ מצרים", עד ל"ירדן ירחו" –
40 שהכניסה לארץ היא בתכלית השלימות⁸⁰.

41 ויומתק יותר ע"פ המבואר¹⁷ בענין הקדמת
42 רפואה למכה בשבתות דבין המצרים, ג' שבועות
43 בין המצרים בזמן כמו מדבר במקום, ומקדים
44 רפואה ג' שבתות שבהן, ובכל שבת ב' שבתות,
45 נמצא ו' (ג"פ ב' שבתות) פעמים ז' (שבעת ימי
46 השבוע שבהם מאיר מבחי' ב' שבתות שבכל שבת)
47 עי"ז מכניעים המדבר מ"ב", מ"ב המסעות במדבר
48 שנימנו בפ' מסעי, שהם כנגד המדות, ו' מדות שכל
49 אחת כלולה מז'⁸¹, והבירור שלהם נעשה ע"י גילוי
50 והמשכת המוחין, שזהו"ע דהתרת נדרים (התרה,
51 ועד – מלמפרע) ע"י חכם דוקא.

52 *

1 ז. ויש להוסיף, שענין זה מרומז גם בהחיבור
2 דמטות ומסעי – שכאשר קורין פרשת פינחס
3 בשבתות דבין המצרים, אזי מחברים מטות-מסעי
4 לפרשה אחת⁶⁷:
5 בדיוק הלשון "אלה מסעי בני ישראל אשר יצאו
6 מארץ מצרים"⁶⁸, "מסעי" לשון רבים, אף ש"מארץ
7 מצרים הוא רק יציאה ונסיעה ראשונה שנסעו
8 מרעמסס לסוכות" – מבאר רבינו הזקן בלקו"ת⁶⁹
9 ש"עיקר ותכלית נסיעתן הי' לצאת מבחי' מצרים,
10 בחי' מיצר וגבול . . ולכן כל המ"ב מסעות נק' הכל
11 אשר יצאו מארץ מצרים כו'".

12 ומה מובן גם לאידך – שביציאת מצרים
13 (כפשוטה) נכלל (עד) גם המסע האחרון, "ויסעו
14 גו' ויחנו בערבות מואב על ירדן ירחו"⁷⁰, בסמיכות
15 ממש ליריחו, "מנעולה של ארץ ישראל"⁷¹, כי
16 מיציאת מצרים⁷² היו צריכים לבוא תיכף ומיד לארץ
17 טובה ורחבה⁷³, כמ"ש בפ' דברים⁷⁴ "אחד עשר יום
18 מחורב וגו'", "מהלך י"א יום . . הלכתם אותו
19 בשלשה ימים . . כל כך היתה שכינה מתלבטת
20 בשבילכם למהר ביאתכם לארץ"⁷⁵, ואילו זכו היתה
21 הכניסה לארץ ע"י משה רבינו, בתכלית השלימות
22 (כפי שתהי' הכניסה לארץ בגאולה האמיתית
23 והשלימה ע"י משיח צדקנו⁷⁶) – כיבוש כל ארץ

(67) ועד שגם התחלת הקריאה במנחה דשבת פרשת פינחס – עם היותה בהפסוקים דפ' מטות, מ"מ, ה"ה קריאה דחלק פרשה אחת שהיא פרשת מטות-מסעי.

(68) ר"פ מסעי.

(69) מסעי שם.

(70) לג, מח.

(71) ראה תנחומא בהעלותך יו"ד. במדבר פט"ו, טו.

(72) ובפרטיות יותר – ממתן-תורה*, כמפורש בהמשך הכתובים "ה' אלקינו דבר אלינו בחורב לאמר רב לכם שבת בהר הזה פנו וסעו לכם ובואו הר האמורי גו' עד הנהר הגדול נהר פרת".

(73) ע"ד מ"ש (תהלים קיח, ה) "מן המיצר גו' ענני במרחב", שממעמד ומצב ד"מיצר" (ארץ מצרים) באים למעמד ומצב של "מרחב" (ארץ טובה ורחבה).

(74) א, ב.

(75) פרש"י עה"פ.

(76) ויש לומר, שענין זה מרומז בהחני' בירדן יריחו – כמבואר בלקו"ת (מסעי שם) ש"יריחו הוא בחי' ריח . . ולעתיד לבוא יתגלה בחי' זו, והיריחו בירתה ה' . . דמורת ודאין", דרגתו של משיח צדקנו.

(* המטרה והתכלית דיצי"מ. כמ"ש "בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלקים על הנהר הזה", "שתקבלו התורה עלינו" (שמות ג. יב ובפרש"י).

(77) ע"ד ענין הנדרים – "נדרים סייג לפרישות" (אבות פ"ג מ"ג) – סייג וגדר, שהצורך בהם הוא מצד ירידת הגלות (לקו"ת מטות פה, א. ובכ"מ. וראה גם סה"ש תשמ"ח ח"ב ע' 558 ואילך).

(78) ודוגמתו בנוגע להקב"ה וכנס"י (איש ואשה) – שמופרים כל הנדרים בין בדברים שיש בהם עינוי נפש והן בדברים שבינו לבינה (טושו"ע שבהערה הבאה סנ"ה), ונעשה שלימות היחוד דהקב"ה וכנס"י, כמארז"ל "לימות המשיח יהיו נישואין" (שמו"ר ספט"ו). וראה לקו"ת מטות פד, ג.

(79) טושו"ע יו"ד סרל"ד סנ"א.
(80) להעיר מפרש"י בפרשתנו (כו, יב) "כיון שנכנס משה לנחלת בני גד ובני ראובן שמח ואמר כמדומה שהוותר לי נדריי".

(81) לקו"ת מסעי שם, א ואילך.

25 טוב יגאל", שהגאולה קשורה עם בחי' היסוד,
 26 בחינתו של יוסף, שנקרא "טוב".
 27 ויש לומר, שבפסוק זה ("יוסף בן שבע עשרה
 28 שנה") נרמזת הנתינת כח לגלות את הטו"ב
 29 ד"שבעה עשר" בתמוז, כדלקמן.
 30 ט. ובהקדמה:
 31 הפסוק "יוסף בן שבע עשרה שנה" נאמר
 32 בהמשך ל"וישב יעקב בארץ מגורי אביו"⁹¹, "אלה
 33 תולדות יעקב יוסף בן שבע עשרה שנה", ומפרש
 34 רש"י: "ואלה של תולדות יעקב, אלה ישוביהם
 35 וגלגוליהם עד שבאו לכלל ישוב, סיבה ראשונה
 36 יוסף בן שבע עשרה שנה, ע"י זה נתגלגלו וירדו
 37 למצרים", ובהמשך לזה – "ויחי יעקב בארץ
 38 מצרים שבע עשרה שנה"⁹², היינו, שגם אצל יעקב
 39 (כמו אצל יוסף⁹³) הי' הענין ד"שבע עשרה
 40 שנה"⁹⁴, בגימטריא טוב.
 41 ועפ"ז מובן פירוש הכתוב "וישב יעקב",
 42 "ביקש יעקב לישוב בשלוח"⁹⁵ – דלכאורה: איך
 43 יתכן שצדיק, ובפרט משלושת האבות, ועאכו"כ
 44 יעקב, בחיר שבאבות⁹⁶, ביקש לישוב בשלוח ולא
 45 נתקיימה בקשתו?! והביאור – שבקשה זו
 46 נתקיימה כש"ויחי יעקב בארץ מצרים שבע עשרה
 47 שנה"⁹⁷, ש"יז שנים אלו היו מבחר שנותיו⁹⁸, ועד

1 ח. ויש להוסיף עוד ענין בהקשר והשייכות דב'
 2 המעלות שבשנה זו (הקביעות דטו"ב תמוז ביום
 3 השלישי שהוכפל בו כי טוב, וקריאת פרשת פינחס
 4 בשבתות דבין המצרים) – כמודגש בהשיעור דיום
 5 שלישי דפרשת פינחס:
 6 בהמשך הפרשה ע"ד חלוקת הארץ, נאמר⁸²
 7 "ותקרבנה בנות צלפחד בן חפר בן גלעד בן מכיר
 8 בן מנשה למשפחות מנשה בן יוסף . . . ותעמדה
 9 לפני משה . . . לאמר . . . תנה לנו אחוזה בתוך אחי
 10 אבינו". ומפרש רש"י: "למשפחות מנשה בן יוסף,
 11 למה נאמר, והלא כבר נאמר בן מנשה, אלא לומר
 12 לך יוסף חיבב את הארץ, שנאמר⁸³ והעליתם את
 13 עצמותי וגו', ובנותיו חיבבו את הארץ⁸⁴, שנאמר
 14 תנה לנו אחוזה".
 15 ומצד הדגשת מעלתו של יוסף בהשיעור דטו"ב
 16 תמוז (שלישי דפרשת פינחס)⁸⁵ – ניתוסף עוד יותר
 17 בהדגשת ה"טוב" ד"יז (טוב) תמוז (התחלת בין
 18 המצרים):
 19 כתיב⁸⁶ "יוסף בן שבע עשרה שנה" – הגימטריא
 20 ד"טוב". וכמבואר בכ"מ⁸⁷ הקשר והשייכות דיוסף
 21 למספר שבע עשרה ("טוב") – ש"טוב" (בגימטריא
 22 י"ז) קאי על יסוד, ויוסף הוא ספירת היסוד⁸⁸.
 23 ובענין זה מודגשת גם השייכות דיוסף לגאולה
 24 – כמבואר בכ"מ⁸⁹ בפירוש הכתוב⁹⁰ "אם יגאלך

(90) רות ג, יג.

(91) ר"פ וישב.

(92) ר"פ ויחי.

(93) כמ"ש "אלה תולדות יעקב יוסף", "כל מה שאירע ליעקב אירע ליוסף" (פרש"י עה"פ).

(94) "כנגד י"ז שנה שגדל הוא ליוסף כלכלו י"ז שנה" (בעה"ט עה"פ).

(95) פרש"י עה"פ (וישב שם, ב).

(96) שעה"פ תולדות כז, כה. וראה ב"ר פע"ו, א. זח"א קיט, ב. קמו, ב.

(97) נוסף על השבע עשרה שנה (הראשונים) דיוסף, שע"פ חשבון השנים (ראה רש"י (ורש"י ישן) ס"פ תולדות. ויצא ל, כה. וישלח לג, יז. וישב לז, לד) ישב בשלוח בארץ כנען במשך תשע שנים (ראה פרדר"א פל"ח. ב"ר פפ"ד, ה (בסופו)). – ולהעיר גם מזהר פ' ויחי (ח"א רטז, ב): "מאי טעמא (ויחי יעקב בארץ מצרים) שבע עשרה שנה . . . כל יומיו דיעקב בצערא הוו . . . כיון דחמא ליוסף . . . הוה דמי בגרמי' כמה דלא אעבר עלי' צערא . . . בזמנא דאתפרש יוסף מני' מה כתיב יוסף בן שבע עשרה שנה . . . וכל יומין דיעקב . . . הוה בכי . . . לאינון שבע עשרה שנה דיוסף, מאי קאתיבו לי', ויוסף ישית ידו על עיניך, הא לך שבע עשרה שנה אחרנין בענוגין ותפוקין והנאות וכסופין, הה"ד ויחי יעקב בארץ מצרים שבע עשרה שנה".

(98) ראה בעה"ט ר"פ ויחי. ובארוכה תורה שלמה שם. וש"נ.

(82) כז, א-ד.

(83) ויחי נ, כה.

(84) נוסף לכך שכל נשי ישראל היו מחבבות את הארץ – על הנשים לא נגזרה גזירת המרגלים לפי שהן היו מחבבות את הארץ" (פרש"י פרשתנו כו, טד). – ולהעיר, שגם בנוגע לחטא העגל (שבגללו נשתברו הלוחות בי"ז תמוז) לא השתתפו הנשים, שלא נתנו תכשיטיהן לעשיית העגל (פרד"א פמ"ה), וקדמו לאנשים ליתן תכשיטיהן לעשיית המשכן (רמב"ן ויקהל לה, כב). (85) ולהעיר גם מהשייכות דיוסף לפינחס – שפינחס הוא מזרעו של יוסף – כמ"ש (וארא ו, כה ובפרש"י) "ואלעזר בן אהרן לקח לו מבנות פוטיאל (מזרע יוסף) ותלד לו את פינחס". ובפרטיות יותר – בפרשת פינחס: התחלת הפרשה, "הנני נתן לו את בריתי שלום" – שברית קשור עם בחי' היסוד, בחינתו של יוסף; וסיום הפרשה, "ביום השמיני עצרת תהי' לכם" – ששמע"צ הוא כנגד יוסף, בחי' היסוד (ברית), שעל ידו נעשה החיבור (שלום) שבשמע"צ (ראה לקוטי לוי"צ פרשתנו ע' תכו ואילך).

(86) וישב לז, ב.

(87) ראה אוה"ת נח ע, א. וישב ער, סע"ב. ועוד.

(88) תו"א ויגש מד, ג. ויחי קה, ג. ובכ"מ.

(89) ראה אוה"ת בחוקותי ע' תרמא. המשך מים רבים תרלו"ק פקל"ב. ועוד.

21 ויש להוסיף, שביעקב נרמזת גם ההתחלקות
22 דבני למספר ארבע¹¹⁰ – ד' דגלים, כנגד ד' רגלי
23 המרכבה¹¹¹ – שנשי יעקב¹¹² (שעל ידם העמיד
24 יעקב כל בית ישראל באופן ד"מטתו שלמה"¹¹³)
25 הם ארבע].

26 ויוסף – כמ"ש¹¹⁴ "נוהג כצאן יוסף", שקאי על
27 כל ישראל¹¹⁵, שנקראים על שם יוסף¹¹⁶.

28 ומזה מובן שהענין ד"אלה תולדות יעקב יוסף"
29 שייך ביותר לכללות בני, כאמור, שבזה נרמזת
30 הנתינת-כח לעבודתם של בני במצרים, כללות
31 הגלות, ועד להפיכת הגלות (מצרים) לגאולה (שבע
32 עשרה) – עי"ז שיוסף ממשיך ענינו ועבודתו של
33 יעקב ("אלה תולדות יעקב – ע"י יוסף") לכל
34 בני".

י. וביאור הענין:

35 ידוע¹¹⁷ שענינם של ג' האבות בעבודת כאו"א
36 מישראל הם ג' הקוין דתורה עבודה וגמ"ח¹¹⁸:
37 אברהם – ענינו גמילות חסדים (הכנסת אורחים),
38

1 שעל ידם נשלמו כל שנות חייו (עליהם אמר "מעט
2 ורעים היו"⁹⁹) "כאילו כל ימיו בטובה"¹⁰⁰.

3 ועפ"ז יש לומר, שבענין ד"אלה תולדות יעקב
4 יוסף בן שבע עשרה שנה", נרמזת הנתינת-כח
5 לעבודתם של בני במצרים (שרומז גם לכללות
6 זמן הגלות, כמארז"ל¹⁰¹ "כל המלכיות נקראו ע"ש
7 מצרים כו") – שגם במעמד ומצב ד"מצרים",
8 מיצר הגלות, יהי אצלם "ויחי יעקב בארץ מצרים
9 שבע עשרה שנה", שנים טובות, ועוד והוא העיקר
10 – ש"מצרים" (גלות) גופא יתהפך ל"טוב" (שבע
11 עשרה)¹⁰², שזהו"ע הגאולה ("יגאלך טוב").

12 ויומתק יותר – ע"פ הידוע שביעקב ויוסף
13 ("אלה תולדות יעקב יוסף") מודגשת ביותר¹⁰³
14 השייכות לכלל ישראל:

15 יעקב – שנקרא "ישראל"¹⁰⁴, השם דכל בני
16 ישראל¹⁰⁵.

17 ובפרט ע"פ המבואר באגה"ק¹⁰⁶ (חלק רביעי
18 דספר התניא¹⁰⁷) בפירושו הכתוב¹⁰⁸ "ויקרא לו א-ל
19 אלקי ישראל" – ש"נשמתו . . כלולה מכל הנשמות
20 שבישראל מעולם ועד עולם"¹⁰⁹.

מימות האבות והשבטים עד ביאת המשיח ועד בכלל**, שיקום
אז מ"ש הושע ב, א) והי' מספר בני כחול הים אשר לא ימד
ולא יספר מרוב***.

110 נוסף על ההתחלקות לשלש ("עם תליתאיי") – בדוגמת
ג' האבות.

111 ראה במדב"ר פ"ב, יו"ד.
112 להעיר, שע"י רחל ("שהיא היתה עקרת הבית" – פרש"י
ויצא לא, ד) ניתוסף שלימות בג' האבות – כידוע שד' רגלי
המרכבה הם אברהם יצחק יעקב ורחל (מאו"א א, פד. ועוד).

113 ויק"ר פל"ו, ה. פרש"י ויחי מז, לא.
114 תהלים פ, ב.

115 ובהדגשה יתירה בדורנו זה – שנשיא הדור, "הנשיא הוא
הכל", שמו יוסף (וראה לקמן סי"ב).

116 פרש"י ומצו"ד עה"פ.
117 מגלה עמוקות אופן רנ (בסופו). שם עה"ת ר"פ לך לך.
ועוד.

118 אבות רפ"א – שמתחילים לאמרו (עוה"פ) בשבת זו.

(** אף שלעתיד לבוא יתוספו גם "נשמות חדשות מה שלא נכללו
באדה"ר כלל והם גבורים ומעולים מכל הנשמות שנכללו באדה"ר כו"
לקו"ת שה"ש בסופו).

(***) להעיר, שלשון הכתוב הוא "כחול הים אשר לא ימד ולא יספר",
ורבינו הזקן מוסיף תיבת "מרוב" – ע"פ לשון הכתוב (וישלח לב, ג)
("ושמתי את זרעך כחול הים אשר לא יספר מרוב", שכתוב זה נאמר
ביעקב. ואולי י"ל שכונתו בזה לרמז ראי' מהכתוב שגם הנשמות
שלאחרי ביאת המשיח (שיקויים או מ"ש והי' מספר בני כחול הים
אשר לא ימד ולא יספר) כלולות בנשמת יעקב (שנאמר בו "ושמתי
את זרעך כחול הים אשר לא יספר מרוב").

(99 ויגש מז, ט.

(100 תדבאר פ"ה.

(101 ב"ר פט"ז, ה.

(102 בדוגמת הפיכת התענית (מיצר) דשבעה עשר בתמוז
ליום-טוב.

(103 יותר מאשר אצל אברהם ויצחק, עם היותם האבות
דכאו"א מישראל (משא"כ יוסף).

(104 וישלח לב, כט. לה, יו"ד.

(105 ולהעיר גם מ"ש בפרשת בלק (כד, יז) "דרך כוכב
מיעקב וקם שבת מישראל" – שקאי על משיח צדקנו* (כפס"ד
הרמב"ם בהל' מלכים רפ"א), וגם על ניצוץ משיח שבכאו"א
מבני (ראה מאור עינים סוף פרשתנו), כפי שנקרא "יעקב
וישראל".

(106 סימן ז'.

(107 שנצטרף ע"י בני המחבר להיות חלק מספר התניא –
תושב"כ דתורת החסידות (ראה אג"ק אדמור" מהוריי"צ ח"ד ע'
רסא ואילך. וש"נ).

(108 וישלח לג, כ.

(109 ומפרט לפני"ז (בנוגע לאדה"ר, ועד"ז בנוגע ליעקב, כי
"שופרי' דיעקב מעין שופרי' דאדה"ר") "נשמות כל ישראל

(* וקריאת פרשה זו ביום הש"ק שממנו מתברך שבעה עשר בתמוז
(כבשנה זו, ובכמה שנים) היא נתינת-כח להפיכת התענית ליום-טוב
בימות המשיח.

27 הוא בחלקי התורה¹³¹ המתאימים ליום זה¹³², ע"ד
28 ובדוגמת קדימת הלימוד בענינים שהזמן גרמא,
29 הלכות החג בחג וכיו"ב, בכל השנה¹³³].

30 וענין זה (הדגשת החיוב דכאו"א מישראל
31 בלימוד התורה דוקא בכל היום כולו) מרומז גם
32 בהשם "ישראל" (שמו של יעקב, שענינו תורה,
33 ושם של כל בני¹³⁴) — כידוע¹³⁵ ש"ישראל" ר"ת
34 יש ששים ויבוא אותיות לתורה¹³⁶, כנגד ששים
35 ריבוא בני¹³⁷, שזהו המספר הכללי¹³⁷ דכללות
36 בני¹³⁸.

37 יא. עפ"ז יש לומר שהענין ד"אלה תולדות
38 יעקב יוסף" בעבודתם של בני¹³⁹ (שזוהי הנתינת-כח
39 לבני¹⁴⁰ בעבודתם במצרים) הו"ע לימוד התורה:
40 הקשר המיוחד שבין יעקב ויוסף ("אלה
41 תולדות יעקב יוסף") מודגש במסירת התורה (ענינו
42 של יעקב) ליוסף — "כל¹³⁹ מה שלמד משם ועבר
43 (בהיותו "יושב אהלים") מסר לו"¹⁴⁰.

131 וכיון שהתורה היא "תורה אחת", ניתוסף עי"ז גם בשאר
עניני התורה. — ולהעיר ממארו"ל (סנהדרין צט, רע"ב) "הוא עמל
במקום זה ותורתו עומלת לו ממקום אחר".
132 ראה שו"ע שם ס"ב. וראה שד"ח אס"ד מערכת בין
המצרים ס"ב ס"י"ב.

133 ראה טשו"ע ואדה"ז או"ח ר"ס תכט, ובט"ז שם.
134 ובאגה"ק שם: "והי' (יעקב) מרכבה לתורה שלמעלה.
וכמ"ש וזאת לפנינו בישראל כו', אין זאת אלא תורה כו', שהיתה
כלולה ומלוכשת בנשמת ישראל סבא הכלולה מכל הנשמות".

135 מגלה עמוקות אופן קפו.
136 ראה לקו"ת בהר (מא, ב, מג, ד): "אף שבתורה אין
נמצא ס"ר אותיות, היינו, מפני אותיות ההמשך שהם אותיות
ארו"י שבכלל הנקודות שאינן בכתב אבל ישנן במחשבה כו'".
137 אף שבפרטיות ישנם יותר מששים ריבוא, כמודגש גם
במנין בני¹³⁹ שבפרשתנו (כו, נא): "אלה פקודי בני ישראל שש
מאות אלף ואלף שבע מאות ושלושים" — אלף שבע מאות
ושלושים יתרום על ששים ריבוא.

138 ראה תישא פל"ז: "ששים רבוא נשמות פרטיות אלו הן
שרשים, וכל שיש מתחלק לששים ריבוא ניצוצות, שכל ניצוץ
הוא נשמה אחת".

ולהעיר גם מאגה"ק ס"ז: "כל הנשמות שבעולם היו כלולות
באדה"ר, ודרך כלל היתה נשמתו נחלקת למספר תרי"ג, רמ"ח
אברים ושס"ה גידים (כנגד תרי"ג מצוות, רמ"ח מ"ע ושס"ה
מל"ח), אך דרך פרט נחלקת לניצוצות אין מספר כו'". והתיווך
בוה — ע"פ מ"ש לפנ"ז (בנוגע לתרי"ג מצוות), ש"מספר זה הוא
בדרך כלל, אבל בדרך פרט הנה כל מצוה ומצוה מתחלקת
לפרטים רבים לאין קץ ותכלית, והן הן גופי הלכות פרטיות שבכל
מצוה שאין להם מספר, כמ"ש ששים המה מלכות הן ס' מסכתות
ועלמות אין מספר הן ההלכות", ומספר "ששים" הוא השורש
דששים ריבוא — כשמכפילים ששים פעמים עשר ד"פ (ראה גם
ד"ה שאו את ראש תרע"ח).

139 פרש"י וישב לו, ג.
140 ולהעיר גם ממ"ש (ויגש מה, כז) "וירא את העגלות אשר

1 יצחק — ענינו עבודה, תפלה (עקידת יצחק, מס"נ
2 והקרבה להקב"ה, שזהו"ע ד"אדם כי יקריב —
3 מכם קרבן לה"¹¹⁹), ע"י עבודת התפלה שכנגד
4 קרבנות¹²⁰), ויעקב — ענינו תורה ("יעקב איש תם
5 יושב אהלים", "אהלו של שם ואהלו של
6 עבר"¹²¹), כמ"ש¹²² "ויקם עדות ביעקב ותורה שם
7 בישראל".

8 וע"פ האמור לעיל ע"ד השייכות המיוחדת דכל
9 ישראל ליעקב (יותר מאשר לאברהם ויצחק) — יש
10 לבאר ההדגשה המיוחדת בלימוד התורה (יעקב)
11 לגבי תפלה וגמ"ח (יצחק ואברהם):

12 אע"פ שכאו"א מישראל חייב לעסוק בכל יום
13 בכל ג' הקוין דתורה עבודה גמ"ח, וסדר העבודה
14 הוא שהתפלה קודמת ללימוד התורה, "תפלת
15 סמוכה למטתי"¹²³ (כשם שיצחק¹²⁴ קודם ליעקב),
16 וגמ"ח קודמת לתפלה, "יהיב פרוטה לעני והדר
17 מצלי"¹²⁵ (כשם שאברהם קודם ליצחק), מ"מ, אינו
18 דומה החיוב דגמ"ח ותפלה להחיוב דתורה —
19 שדוקא החיוב (והזכות) דכאו"א מישראל בלימוד
20 דתורה הוא בכל רגע ורגע דכל היום כולו¹²⁶, ביום
21 ובלילה, כמ"ש¹²⁷ "והגית בו יומם ולילה"!

22 [ועד כדי כך, שאפילו בתשעה באב (סיום וחותם
23 ג' השבועות), שער שנה שעברה¹²⁸ היו בו הגבלות
24 בנוגע ללימוד התורה, ש"אסור לקרות בתורה כו'
25 משום שנאמר¹²⁹ פקודי ה' ישרים משמחי לב"¹³⁰
26 — חייבים ללמוד תורה בכל רגע ורגע, אלא, שהלימוד

(119) ויקרא א, ב. וראה לקו"ת ויקרא ב, ב ואילך. ובכ"מ.

(120) ברכות כו, ב.

(121) תולדות כה, כז, ובפרש"י עה"פ (מב"ר פס"ג, יו"ד).

(122) תהלים עח, ה.

(123) ברכות ה, ב. וראה לקו"ת ברכה צו, ב.

(124) ולהעיר, שהמס"נ דיצחק היא בכל עניני העבודה —
כמבואר בתניא (פמ"א (נח, א)) ש"עסק התורה ומצוות והתפלה
הוא ג"כ ענין מסירת נפש ממש כו'".

(125) ב"ב יו"ד, א. וראה סידור (עם דא"ח) שער התפלה יט,
ג.

(126) ראה סנהדרין צט, סע"א. תניא פ"א.

(127) יהושע א, ת.

(128) משא"כ בתשעה באב שנה זו — שבדאי יהי' יו"ט הכי
גדול, כיון שעוד לפנ"ז (בהתחלת בין המצרים) יבוא כבר משיח
צדקנו.

(129) תהלים יט, ט.

(130) שו"ע או"ח ר"ס תקנד.

21 וביהמ"ק השלישי, "מקדש אדני כוננו ידיך"¹⁴⁹,
 22 בית נצחי, "כיעקב שקראו בית"¹⁵⁰.
 23 יב. ובכהנ"ל ניתוסף עליו מיוחד בשייכות
 24 לדורנו זה:
 25 בדורנו זה נתגלה שייכותה של הגאולה לחודש
 26 תמוז – שבו היתה גאולתו של כ"ק מו"ח אדמו"ר
 27 נשיא דורנו (בי"ב-י"ג תמוז), דכיון ש"הנשיא הוא
 28 הכל"י¹⁵¹, ע"ד מלך, שמספק הכל, שמספק כל
 29 צרכיהם של כל בני המדינה (הדור)¹⁵², הרי,
 30 גאולתו של הנשיא היא גאולה של כל הדור, ועד
 31 לגאולה כללית דכל בני¹⁵³, וכמפורש במכתבו
 32 הידוע של בעל הגאולה¹⁵⁴: "לא אותי בלבד גאל
 33 הקב"ה. . כי אם גם את כל מחבבי תורתנו הק',
 34 שומרי מצוה, וגם את אשר בשם ישראל יכונה",
 35 וגאולה זו¹⁵⁵ היא הכנה ונתינת-כח לגאולה
 36 האמיתית והשלימה, שאז יהפכו ימים אלה (החל
 37 מטו"ב תמוז) לימים טובים ולימי ששון
 38 ושמחה¹⁵⁶.

39 ועילוי מיוחד בשנה זו¹⁵⁷ – שבי"ב תמוז,
 40 שהוא גם יום ההולדת ("מזלו גובר"¹⁵⁸) של בעל
 41 הגאולה, מלאו לו מאה ועשר שנים¹⁵⁹ (תר"ם –
 42 תש"נ¹⁶⁰), שמספר זה מדגיש שלימות חייו של
 43 יוסף (שמו של נשיא דורנו) הראשון, כמ"ש¹⁶¹

(149) בשלח טו, יז. וראה זהר ח"א כח, א, ח"ג רכא, א.
 (150) פסחים פח, א. וראה לקו"ת מטות פג, ג. לקו"ש חט"ו
 ע' 231 ואילך. וש"נ.
 (151) פרש"י חוקת כא, כא.
 (152) כמודגש בנוגע לחלוקת הארץ – "ונשיא אחד נשיא אחד
 ממטה תקחו לנחול את הארץ" (מסעי לד, יח), "כל נשיא ונשיא
 אפטרופוס לשבטו ומחלק נחלת השבט למשפחות ולגברים,
 ובורר לכל אחד ואחד חלק הגון כו" (פרש"י שם, יז).
 (153) ויש לומר, שמרומז גם בימי הגאולה: י"ב – כנגד י"ב
 שבטי ישראל, וי"ג – רומז על ההוספה בגאולה העתידה שחלוקת
 הארץ תהי' ל"ג חלקים, שיתוסף גם "שער לוי אחד", כנ"ל ס"ו.
 (154) אג"ק ח"ב ע' פ. וש"נ. ועתה עוה"פ בקונטרס בפ"ע.
 (155) במכ"ש וק"ו מכל ענין של גאולה, "כיון דשם גאולה
 עלה" (פרש"י מגילה יז, ב).
 (156) ראה לקו"ש ח"ח ע' 308 ואילך.
 (157) נוסף לכך שבה מלאו ארבעים שנה להמשך העבודה
 לאחרית הסתלקות יוסף שבדורנו – בדוגמת המעמד ומצב דבני
 בסוף שנת הארבעים, שנאמר להם "לאלה תחלק הארץ גו' איש
 לפי פקודיו" (כו, נג-נד), "פקודי משה ואלעזר כהן גו' בערבות.
 מואב על ירדן ירחו" (שם, סג), בסמיכות ממש להכניסה לארץ.
 (158) ראה ירושלמי ר"ה פ"ג ה"ח ובקה"ע שם.
 (159) ובי"ט תמוז – מלאו מאה ועשר שנים לכניסתו כבריתו
 של אאע"ה (וראה בארוכה סה"ש תשמ"ט ח"ב ע' 581 –
 השייכות הדברית לימי בין המצרים).
 (160) ונחלקים לשתיים: נ' (במאה הז' – ת"ש-תש"נ) וס'

1 ועבודתו של יוסף בהמשכת ענינו של יעקב
 2 ("אלה תולדות יעקב יוסף") בכל ישראל, היא,
 3 שאצל כל בני תהי' השלימות דלימוד התורה.
 4 ויש לומר, שענין זה מרומז בשמו של יוסף¹⁴¹
 5 – ע"ש "יוסף ה' לי בן אחר"¹⁴², שגם מ"אחר"
 6 נעשה "בן"¹⁴³ – ש"בן" (בגלוי) נעשה ע"י לימוד
 7 התורה, כמ"ש¹⁴⁴ "וכל בניך לימודי ה'".
 8 וזוהי הנתינת-כח לעבודה במצרים – שע"י
 9 ההתעסקות בלימוד התורה כדבעי, נעשה גם
 10 במצרים (כללות הגלות) מעמד ומצב ד"ויחי יעקב
 11 (כאו"א מישאל) בארץ מצרים שבע עשרה שנה",
 12 שנים טובות¹⁴⁵.
 13 ועוד והוא העיקר – שע"י לימוד התורה נעשה
 14 "אך טוב לישראל", שע"י "ישראל", תורה, נעשה
 15 אצל בני"י אך ורק טוב האמיתי דימות המשיח¹⁴⁶,
 16 שמהפכים הגלות (מצרים) לטוב (שבע עשרה),
 17 כמ"ש¹⁴⁷ "ציון במשפט תפדה", היינו, שהפדי'
 18 (גאולה) מהגלות היא "במשפט", תורה¹⁴⁸, ענינו
 19 של יעקב, שלישי שבאבות, שבזכותו תהי' גאולה
 20 השלישית, גאולה נצחית שאין אחרי' גלות,

שלח יוסף", "סימן מסר להם במה ה' עוסק כשפירש ממנו,
 בפרשת עגלה ערופה" (פרש"י עה"פ), ועי"ז "ותחי רוח יעקב"
 – שזכירת הפרשה בתורה שהי' עוסק כשפירש ממנו (לפני כ"ב
 שנה) היא "סימן" על שלימותו של יוסף בלימוד התורה (ראה גם
 לקו"ש ח"י ע' 161).
 (141) וגם בהענין ד"יוסף בן) שבע עשרה שנה", "טוב" –
 "אין טוב אלא תורה" (כנ"ל ס"ג).
 (142) ויצא ל, כד.
 (143) ראה אוה"ת עה"פ: ועוד.
 (144) ישע"י נד, ג.
 (145) להעיר גם ממענה רבינו הזקן על שאלתו של הצ"צ
 (בקטנורו) היתכן שמבחר שנותיו של יעקב, בחירי האבות, היו
 בארץ מצרים – כתיב (ויגש מו, כח) "ואת יהודה שלח לפניו אל
 יוסף להורות לפניו גשנה", ואיתא במדרש (תנחומא באבער,
 יל"ש עה"פ) "להתקין לו בית תלמוד שתהא שם תורה ושיהיו
 השבטים הוגים בתורה", שע"י לימוד התורה מתקרבים להקב"ה
 ("להורות לפניו גשנה"), ואז נעשה גם במצרים – "ויחיי" ("היום
 יום" – ח"י טבת).
 (146) להעיר מפרש"י סנהדרין צז, סע"א: "שני אלפים שנות
 המשיח, שלאחר שני אלפים תורה, הוה דינו שיבוא משיח ותכלה
 הגלות ויבטל השעבוד מישאל".
 (147) ישע"י א, כז.
 (148) "במשפט היינו הלכות, כתרוממו ע"פ (וישב מ, יג)
 כמשפט הראשון* כהלכתא קדמייתא" (לקו"ת ר"פ דברים).

19 הגאולה די"ב-י"ג תמוז, וכמ"ש במכתבו הידוע¹⁵⁴
 20 ש"יום שנים עשר לחודש תמוז הוא יום חג גאולת
 21 ישראל העוסקים בהרבצת תורה. . להוסיף אומץ
 22 בהרבצת תורה, ומוסיף, "הנני שולח. . המאמר
 23 עשרה¹⁶⁶ שיושבים ועוסקים בתורה", מאמר חסידות
 24 שמבאר גודל המעלה דלימוד התורה ברבים, דיש
 25 לומר, שבזה מרומז גם שהגאולה האמיתית
 26 והשלימה באה ע"י ההוספה בהרבצת תורה, ובפרט
 27 ע"י השלימות דלימוד התורה באופן ד"עשרה
 28 שיושבים ועוסקים בתורה", שע"ז פועלים שיהפכו
 29 ימים אלה לימים טובים וימי ששון ושמחה.

30 ויש להוסיף, שהשייכות לדורנו זה (ע"י נשיא
 31 הדור) מודגשת גם בפרשת פינחס – כי: פינחס
 32 הוא מזרעו של יוסף¹⁶⁷, שמו הראשון של נשיא
 33 דורנו, ו"פינחס" (מלא) בגימטריא יצחק¹⁶⁸, שמו
 34 השני של נשיא דורנו.

35 וב' שמותיו קשורים עם הגאולה – ע"י "פינחס
 36 זה אליהו" – יוסף, כמ"ש¹⁶⁹ "ביום ההוא יוסיף
 37 אדני שנית ידו לקנות את שאר עמו גו' ואסף נדחי
 38 ישראל גו', ויצחק, כמ"ש¹⁷⁰ "אז¹⁷¹ ימלא שחוק
 39 פיננו", שלעתיד לבוא ("אז") יהי שלימות השמחה
 40 ("ימלא שחוק פיננו")¹⁷², ענינו של יצחק, ע"ש
 41 "כל¹⁷³ השומע יצחק לי"¹⁷⁴.

42 *

166 להעיר, שב"עשרה שיושבים ועוסקים בתורה" מודגשת
 גם העבודה דהרבצת תורה לזולת (ועד לעשות מ"אחר" "בן") –
 בכל העשרה סוגים דבני"י***.
 167 ראה לעיל הערה 85.
 168 זהר פרשתנו רלו, ב. וראה לקוטי לוי"צ פרשתנו ריש ע'
 תכט.

169 ישע"י, יא, יא-יב.

170 תהלים קכו, ב.

171 להעיר, ש"א (ימלא)" משמש גם בלשון עבר, כמ"ש
 בשירת הים "או ישיר", שנוסף על הרמז על לעתיד לבוא ("ישיר"
 לשון עתיד), שירה העשירית (כשיקויים היעוד "או ימלא שחוק
 פיננו"), הרי פש"מ הוא לשון עבר ("אז, כשראה הנס, עלה בלבו
 שישיר" – פרש"י), שירת הים בצאתם ממצרים.

172 שהרי "אסור לארם שימלא שחוק פיו בעוה"ז, שנאמר
 אז ימלא שחוק פיננו" (ברכות לא, א. טשו"ע או"ח סו"ס תקס).

173 וירא כא, ו.

174 להעיר ממארו"ל (ויק"ר פ"ב, ב. ועוד) "כל מקום
 שנאמר לי אינו זו לעולם" – הנצחיות דלעת"ל (ראה לקו"ת

1 "ויחי יוסף מאה ועשר שנים" (כמדובר לעיל
 2 בארוכה¹⁶²), ובהמשך לזה באה השבועה ד"פקד
 3 יפקד אלקים אתכם"⁸³ – הגאולה ממצרים, ועד
 4 לגאולה העתידה לבוא¹⁶³, עלי' נאמר "כימי צאתך
 5 מארץ מצרים אראנו נפלאות"¹⁶⁴.

6 ויש לומר, שגם השייכות דהגאולה לשבעה עשר
 7 בתמוז, טו"ב תמוז (הפיכת י"ז תמוז ליום-טוב),
 8 מודגשת בדורנו זה – שהנשיא שלו הוא יוסף, עליו
 9 נאמר "יוסף בן שבע עשרה שנה", שבפסוק זה
 10 מרומזת הנתינת-כח להפיכת י"ז תמוז ליום-טוב,
 11 כנ"ל.

12 ובפרטיות יותר – "אלה תולדות יעקב יוסף בן
 13 שבע עשרה שנה", ענינו של יעקב, תורה, כמודגש
 14 גם אצל יוסף שבדורנו, שעיקר עבודתו היתה
 15 בהענין ד"יוסף ה' לי בן אחר", לעשות מ"אחר"
 16 "בן", ע"י הפצת התורה, וכל בניך לימודי הוי',
 17 ובפרט הפצת המעיינות דפנימיות התורה¹⁶⁵ חוצה,
 18 בכל קצוי תבל, וביתר שאת וביתר עוז לאחרי

(במאה ה' – תר"ם-ת"ש), אותיות "נס" (שבזה מודגשת השייכות
 לשנה זו – תהא שנת נסים).

161 ויחי נ, כב.

162 קונטרס משיחות ש"פ בלק.

163 ויש לומר, שמרומז בהפצל ד"פקד יפקד" – ע"ד מ"ש
 (ויגש מו, ד) "ואנכי אעלך גם עלה", "ב' עליות. . עלי' זו השנית
 ומזוה על גאולה העתידה להיות בב"א" (תו"ר ר"פ שמות).

164 להעיר ממ"ש במזמור תהלים המתאים למספר שנותיו –
 מזמור קי"א – "זכר עשה לנפלאותיו", ומבאר הצ"צ***
 ברשימותיו לתהלים (על יסוד מארו"ל (מדרש תהלים עה"פ) "כל
 מה שעושה הקב"ה לצדיקים בעוה"ז אינו כלום אלא זכר עושה
 להם כשיעשה לעוה"ב"), ש"כולל בזה אפילו נסים דיצי"מ,
 (ש)הם רק זכר לבד מנסים דלע"ל, וכמ"ש כימי צאתך מארץ
 מצרים אראנו נפלאות. . וזהו זכר עשה לנפלאותיו, היינו לבחי'
 אראנו נפלאות דלע"ל" (ראה גם קונטרס משיחות ש"פ בלק ס"ז).

ויש לומר, שהענין ד"זכר" הוא גם למנעילותא*** – שיצי"מ
 היא השרש לכל הגאולות, גם לגאולה העתידה.

ומודגש בנוגע לעבודתם של ישראל בקיום התומ"צ בזמן הזה
 – שאע"פ שאינה אלא "זכר וסימן למה שיהי' לע"ל" (כפי
 שמבאר הצ"צ בהמשך הענין), הרי, הגאולה היא דוקא ע"י
 "מעשינו ועבודתינו כל משך זמן הגלות" (תניא רפ"ז), היינו,
 שה"זכר" התומ"צ בזמן הזה פועל ומביא את קיום התומ"צ
 בשלימות ("נפלאותיו") לעתיד לבוא.

165 כי, השייכות דיעקב (תורה) לגאולה האמיתית והשלימה
 היא (בעיקר) מצד גילוי פנימיות התורה דלעתיד לבוא (ראה
 לקו"ת מטות שבעה ערה 150).

(* להעיר ממארו"ל "חמש אותיות נכפלו וכולן לשון גאולה" (כנ"ל
 ט"א) – "פ"י בו נגאלו ישראל ממצרים. פקד פקדתי".

** ראה שרה"ג להערה 61.

*** אף שלשון המדרש הוא "אינו כלום".

**** נוסף על העבודה בעשר כחות נפשו, הציבור שבנפשו, כפתגם
 זקנו של כ"ק מו"ח אדמו"ר שנקרא על שמו (ראה "התמים" ח"ב ט"ע
 מה ואילך. ועוד).

20 חידוש, מעין ודוגמת והכנה להחידוש דלעתיד
21 לבוא, "תורה חדשה מאתי תצא"¹⁸².

22 ובזה נכלל גם לימוד התורה עם הזולת (הפצת
23 התורה) – כציווי והוראת המשנה (בהמשך ל"משה
24 קיבל תורה מסיני ומסרה כו") "העמידו תלמידים
25 הרבה", ומתוך אהבת ישראל, כמ"ש בהמשך
26 הפרק¹⁸³ "אוהב שלום ורודף שלום, אוהב את
27 הבריות ומקרבן לתורה", וכמודגש גם בסיום
28 וחותם הפרק "על שלשה דברים העולם עומד, על
29 הדין ועל האמת ועל השלום" – ע"ד מ"ש "האמת
30 והשלום אהבו", שע"ז מהפכים הצומות לימים
31 טובים וימי ששון ושמחה (כנ"ל ס"א).

32 ובמיוחד יש להוסיף בעניני התורה שהזמן
33 גרמא – בעניני בנין ביהמ"ק: בתושב"כ – בנבואת
34 יחזקאל¹⁸⁴ אודות ביהמ"ק דלעתיד¹⁸⁵, ובתושבע"פ
35 – במשניות דמסכת מדות¹⁸⁶, ובהלכות בית
36 הבחירה להרמב"ם, שע"ז "אני מעלה עליהם
37 כאלו הם עוסקין בבנין הבית"¹⁸⁷ (וכדי להקל על
38 הלומדים – נדפסו בחוברת אחת).

39 וכן – לערוך "סיומים"¹⁸⁸ במשך תשעת הימים
40 מר"ח אב עד תשעה באב, ועד בכלל¹⁸⁹, ואדרבה
41 – כיון שמשיח צדקנו בודאי יבוא לפני תשעה
42 באב, ותשעה באב יהי' יו"ט הכי גדול, יערכו

הן קרבני, קרובים אלי ומקרבין אותי" – שהקירוב ("קרבני")
נעשה ע"י הביטול שמרומז בחיבת "את", "את הטפל" (ב"ק מא,
ב. ועוד).

182 ישע"י נא, ד. ויק"ר פ"ג, ג.

183 משנה יב.

184 קאפיטל מ' ואילך.

185 שממנו למדו גם בבנין בית שני כדאיתא ברמב"ם (הל'
ביהב"ח פ"א ה"ד).

186 וגם מסכת תמיד, שבה נתבארה העבודה התמידית
בביהמ"ק, ואדרבה, כיון ש"מקדש העתיד בנוי ומשוכלל יגלה
ויבוא מן השמים" (פרש"י ותוס' – סוכה מא, סע"א. ועוד), הרי
הלימוד אודות העבודה בביהמ"ק נוגע אז למעשה בפועל יותר
מאשר הלימוד אודות בנין ביהמ"ק.

187 תנחומא צו יד. וראה לקו"ש ח"י"ח ע' 412 ואילך.

188 כולל גם סיומי ההלכות בשיעורים היומיים ברמב"ם.

189 כפי שנהגו בשנה שעברה (ובשנים שלפניו) לערוך סיום
גם בתשעה באב (בענינים המתורים ללימוד בתשעה באב – מסכת
מועד קטן) – על יסוד הנהגתו של כ"ק אדנ"ע שהי' נוהג לערוך
סיומים אף שלא הי' סועד אח"כ בבשר ויין (ספר המנהגים-הב"ד
ע' 46).

(* וכ"ה ברמב"ם הלכות כלים רפ"כ – שיעור היומי דמוצאי ש"ק
ועד"ז בשיעור דיום הש"ק – "טפלה" (פ"ט"ו ה"ו. הי"א. ועוד)).

1 יג. מההוראות מהאמור לעיל בנוגע למעשה
2 בפועל – "המעשה הוא העיקר"¹⁷⁵:

3 עפמש"נ "ציון במשפט תפדה", דקאי על לימוד
4 התורה (כנ"ל ס"א) – מובן, שבימי בין המצרים
5 צריך להוסיף ביתר שאת וביתר עוז בלימוד
6 התורה¹⁷⁶, ובפרט בהלכות התורה, ה"משפט"
7 שבתורה עצמה¹⁷⁷, כולל ובמיוחד – לימוד
8 הרמב"ם, "משנה תורה"¹⁷⁸, "מקבץ לתורה שבעל
9 פה כולה"¹⁷⁸, שכולל ההלכות דכל התורה כולה.

10 ועאכו"כ בשבתות דבין המצרים, שענינם
11 הקדמת רפואה, ע"ז שיהפכו לימים טובים –
12 בודאי שצריך להוסיף בלימוד התורה (בהוספה על
13 הענין ד"ויקהל משה", "להקהיל קהילות כו" בכל
14 שבת ושבת"¹⁷⁹).

15 ויש לקשר זה עם התחלת אמירת ולימוד פרקי
16 אבות בשבת זו (בפעם הב' – "כפלים לתושי"¹⁸⁰
17 – בשבתות שלאחרי זמן מ"ת): "משה קיבל תורה
18 מסיני¹⁸¹ ומסרה כו" – קבלת התורה מחדש, היינו,
19 שההוספה בלימוד התורה צריכה להיות באופן של

במדבר ט, ג ואילך). ולהעיר מהשייכות לארבעים שנה (ראה לעיל
הערה 157) – "לוי" בגימטריא ארבעים (לקו"ת שם, ד). ובהדגשה
יתירה – לאחרי ארבעים יום דלוחות ראשונות, שאז מתחילה
ההכנה לארבעים יום דלוחות שניות, ל' ימים דחדש אלול, וי'
ימים דחדש תשרי – "לוי".

175 אבות ספ"א – שלומדים בשבת זה.

176 וכן יש להוסיף בנתינת הצדקה – כהמשך וסיום הכתוב
"ציון במשפט תפדה ושבי' בצדקה".

177 לקו"ת ר"פ דברים (הובא לעיל הערה 148). ומסיים שם
(ועד"ז בלקו"ת מטות שבהערה 150): "והיינו כמ שארז"ל אין
הגליות מתכנסות אלא בזכות המשניות (הלכות פסוקות), שנאמר
גם כי יתנו בגוים עתה אקבצם".

178 כמ"ש בהקדמתו לספר הי"ד.

179 יל"ש ר"פ ויקהל.

180 להעיר שבלוחות שניות (לאחרי שבירת הלוחות בי"ז
תמוז) ניתוסף ריבוי בתורה באופן ד"כפלים לתושי" (ראה שמו"ר
רפ"ו).

181 להעיר ממארז"ל "סלם זה סיני (חשבון) אותיות דדין
הוא (חשבון) אותיות דדין" (ב"ר פס"ח, יב ובמפרשים), ו"סולם"
הו"ע התפלה (ראה זח"א רסו, ב. ועוד) – שבוה מודגש שע"י
לימוד התורה נעשה החיבור האדם עם הקב"ה, שזהו"ע התפלה,
לשון חיבור, כלשון המשנה (כלים פ"ג מ"ה) התופל כלי חרס. –
ולהעיר, שהגירסא הרווחת במשנה* היא "הטופל" (בטי"ת, ולא
בתי"ו), דיש לומר, שבוה מרומז שהחיבור נעשה ע"י הביטול
(טפל ובטל), כדאיתא בתקו"ז (תמ"ז) "תפלה איהי . . . אתעבידת
טפלה . . . אית טפל בט' ואית תפל בת'".

ויש לקשר עם מ"ש בפרשתנו (כח, ב) "את קרבני לחמי
לאשי" – ע"פ המבואר בלקו"ת (פרשתנו עז, ב) בפירוש "את
קרבני", "את הן בחינת אותיות מא' עד תיו (אותיות התורה) הן

9 יחל דברו¹⁹², ועאכו"כ הדיבור של כאו"א מבניי
10 (האנשים והנשים והטף) וכו"כ פעמים בכל יום
11 ויום אודות ביאת משיח צדקנו, שבודאי נותן להם
12 הקב"ה את האפשרות לקיים הציווי "לא יחז דברו"
13 – עי"ז שתיכף ומיד ממש ("לא עיכבן כהרף
14 עין"¹⁹³) מראה כאו"א באצבעו ואומר זה, הנה זה
15 פינחס זה אליהו, והנה זה דוד מלכא משיחא, שבא
16 וגאלנו והולכנו קוממיות לארצנו הקדושה¹⁹⁴,
17 לירושלים עיר הקודש ולבית המקדש, אמן כן יהי
18 רצון.

1 בתשעה באב "סיום"¹⁹⁰ באופן של משתה גדול
2 ושמחה גדולה.
3 ובודאי יפרסמו ויזרזו ע"ד קיום הוראות אלה
4 בכל מקום ומקום, בכל קצוי תבל.
5 ויה"ר – והוא העיקר – שבעמדנו בהתחלת ימי
6 בין המצרים יהפכו ימים אלה לששון ולשמחה
7 ולמועדים טובים, בפרשת פינחס זה אליהו¹⁹¹,
8 ולפני התחלת הקריאה בפ' מטות ע"ד הציווי ד"לא

(190) ויש לומר – "סיום" על כללות לימוד התורה בזמן הזה, שהוא "הבל" ("זכר") בלבד לגבי תורתו של משיח (קה"ר פי"א, ח. וראה רשימות הצ"צ לתהלים שבהערה 164).
(191) ובפרט בזמן המנחה – שהרי "אליהו לא נענה אלא בתפלת המנחה" (ברכות ו, ב).

(192) ל, ג.
(193) מכילתא ופרש"י בא יב, מא.
(194) כולל גם חלוקת הארץ באופן ד"לאלה (תחלק הארץ גר") – מראה באצבעו ואומר אלה.

אגרות קודש

[י' סיון תשכ"א]

מאשר הנני קבלת מכתבה מח' סיון,

ומובן שבתמהון הכי גדול קראתי סברא הכי מוזרה אפילו בתור קס"ד, אשר אחד מבניי שי יצא מסגרת ספוגה תורה דברי אלקים חיים וענייני, ויחליפה בחבורה המתנהגת על ידי כאלו השוללים את האמור וכו' וכו'.

שהרי בודאי, בימינו אי אפשר לומר שאין יודעים על דבר תורת הדא"ח תוכנה והדרכותי, על איזה חוג שיהי מלומדי תורה. והידיעה אינה מניחה את האדם היודע במצב נייטרלי, כיון שתורת הדא"ח דורשת לא רק נטי' אלי', אלא גם פעולה. ואפשר או לקבלה או לשוללה. ולכל היותר - להסיח דעת מכל הבעיא, ואותם שמזכירה אין שיטתם היסח הדעת (מאיזה טעם שיהי). ואדרבא בדעתם להורות ברור בעניינים אלו. וק"ל.

כל האמור בתקפו - אפילו אם לא הי' המדובר בן אחד מאנ"ש ושהוא בסוג הכשרונות והידיעות של בנה שי' ובפרט כו'. כו"כ ישנם... תלמידים כמותו שיכול להתחבר עמהם, כפי שמכיר הנני במכתביהם וכן בידיעות מן הצד. מובן שבתור חברותא - נכון שתהי' התאמה לא רק בידיעות ובכשרונות אלא גם בתכונות הנפש וכו', ולכן יתייעצו עם אלו המכירים את האברכים, ומביניהם יבחרו אלו שמשערים שהם המתאימים יותר. והשי"ת יצליחם.

קרוב לודאי שמצב רוח בנה שי', אודותו כותבת, אינו כלל וכלל מהעניינים שמזכירה אותם, כי אם משינוי האוירה וכו' מהיותו כאן לבאה"ק ת"ו. וד"ל.

בברכה שביחד עם בעלה הרב שי' יגדלו את כל ילידיהם שיחיו באופן מתאים לרצון רבותינו נשיאינו וירונו מהם נחת אמיתי הוא נחת חסידותי בכל המובנים.

לקוטי שיחות פרשת פינחס כרך יח

מתורגם ללשון הקודש

ב.

שאלות נוספות על המשל שמביא רש"י

בנוסף לכך יש להבין:

- 27
 28 (א) מה מוסיף המשל, שמביא רש"י, להבנת
 29 הנמשל? לכאורה גם הנמשל עצמו הוא ברור ופשוט
 30 גם ללא המשל⁶: משה רבינו, רועה ישראל, שמסר
 31 נפשו עבור צאן מרעייתו, מנה את ישראל כדי לדעת
 32 "מנין הנתורות" שעליו לרעות.
 33 (ב) ה"משל לרועה... והוא מונה אותן לידע מנין
 34 הנתורות", שבו הרועה הוא החפץ לדעת "מנין
 35 הנתורות", אינו מתאים, לכאורה, לנמשל, שבו הקדוש-
 36 ברוך הוא – בעל הצאן, ציוה למנות את ישראל, ולא
 37 מרצון ה"רועה", משה, מצד עצמו.
 38 בדוחק ניתן לפרש את כוונת הנמשל,
 39 שהקדוש-ברוך הוא ציוה למשה דבר שהיה חשוב
 40 למשה, כפי שזה חשוב לרועה במשל, אך עדיין
 41 קשה:
 42 רש"י היה יכול להביא מלכתחילה משל על "בעל
 43 הצאן" ולא על "רועה"?
 44 (ג) יותר מכך: בתנחומא⁷ ובכמדבר רבה⁸ אכן מובא
 45 משל "לזאב שנפל על הצאן, הוצרך? בעל הצאן
 46 למנותם..." – ורש"י משנה וכותב "משל לרועה..."¹⁰.
 47 (ד) והתמיהה אף חזקה יותר: רש"י עצמו מביא
 48 בפרשת תשא¹¹, במנין בני ישראל לאחר "מעשה העגל
 49 מפני שנכנס בהם מגפה" – "משל לצאן החביבה על
 50 בעליה שנפל בה דבר ומשפסק אמר לו לרועה בבקשה
 51 ממך מנה את צאני ודע כמה נותרו בהם..." – ומדוע,
 52 אפוא, אומר רש"י כאן "משל לרועה..."?

א.

דברי רש"י על "ויהי אחרי המגפה..."

והשאלה על כך

- 1 על המילים שמצטט רש"י מן הפסוק¹ "ויהי אחרי
 2 המגפה" הוא מוסיף "וגו"², כרמז לציווי מניית ישראל
 3 המופיע אחר כך: "ויאמר ה' אל משה... שאו את ראש
 4 כל עדת בני ישראל...", ומפרש: "משל לרועה שנכנסו
 5 זאבים לתוך עדרו והרגו בהן והוא מונה אותן לידע
 6 מנין הנתורות".
 7 בפשטות, וכדברי מפרש"י רש"י³, כוונת רש"י
 8 היא: מהדגשת הפסוק "ויהי אחר המגפה..." מובן,
 9 שאין הכוונה רק לספר שהמנין היה לאחר המאורע
 10 הקודם⁴, המגפה, אלא גם בקשר למגפה – ומתעוררת
 11 השאלה: מהו הקשר בין המגפה לבין מנין בני ישראל?
 12 את זאת מסביר רש"י באמצעות "משל לרועה... והוא
 13 מונה אותן לידע מנין הנתורות".
 14 אך קשה להסביר כך, כי המנין כבר אינו חידוש
 15 אצל התלמיד לאחר שרש"י כבר פירש בתחילת פרשת
 16 במדבר: "מתוך חבתן לפניו מונה אותן כל שעה",
 17 כאשר בביטוי "כל שעה" הכוונה היא לכל תקופה
 18 שבה חל שינוי במצב בני ישראל⁵, כפי שמשיך שם
 19 רש"י: "כשיצאו ממצרים... וכשנפלו בעגל... כשבא
 20 להשרות שכינתו..." – מבין התלמיד גם בענינו,
 21 שהקדוש-ברוך הוא ציוה למנות את ישראל לאחר
 22 המגפה "מתוך חבתן לפניו", בדיוק כשם ש"וכשנפלו
 23 בעגל מנאן לידע מנין הנתורים".
 24 ואף אם נאמר שרש"י אינו רוצה לסמוך על כך
 25 שהתלמיד יזכור את אשר למד בפרשת במדבר, די היה
 26 אילו הזכיר בקיצור: "לידע מנין הנתורים".

ובמדבר ד' דלקמן בפנים): "מלה"ד לרועה כו' כך כו'".

(7) פרשתנו ד.

(8) פכ"א ז.

(9) במדבר"ר הגירסא: שנכנס לתוך הצאן הורד כו'.

(10) אבל אין להוכיח מזה שמצא רש"י גירסא כזו באיזה מדרש (אף שגם אז אי"מ למה בחר רש"י בגירסא הנדירה ולא בגירסא הרגילה) – כי מכיון שרש"י אינו כותב "כדאיתא כו'" "אמרו רבותינו" וכיו"ב – ה"ז דברי עצמו ולשונו, אלא שצריך לבאר טעם שינוי לשונו מל' מרז"ל – שהוא כדי להתאימו לפשוטו ש"מ. ובלקח טוב כאן הובא ג"כ "משל לרועה כו'". ובכח"י הובא ל' רש"י בשם "רוז"ל".

(11) ל, טז. וראה תנחומא תשא ט. פסיקתא דר"כ (באבער) פ' שקלים.

(1) פרשתנו כו, א. (בכמה מפרשים צויין כאן "יט" דקאפ' כ"ה. וכ"ה במנחת שי. ושם צויין כו, א קודם "ויאמר ה").

(2) אבל בדפוס שני דרש"י, וכן בכמה כת"י רש"י – ליחא. וי"ל הטעם – דמספיק שמוכרי ענין המנין בתוך פירושו.

(3) דבק טוב ושפ"ח כאן.

(4) וי"ל יתרה מזו, דאם משום הא – כל תיבות אלו מיתרות, דסדר הכתובים מורה גם על הסדר בזמן (ובפרט – ע"פ פש"מ), דלא אמרין אין מוקדם ומאוחר בכתוב, כ"א כשיש רא"י והכרח ע"ז.

(5) ראה לקו"ש [המתורגם] ח"ח ע' 2 (הערה 9). ע' 4. ובארוכה – שיחת ש"פ במדבר תשכ"ה.

(6) וכסגנון רש"י בפ"י הב' – אף שגם בזה איתא במדרש (תנחומא

17 רש"י אינו בא לפרש כאן רק את הקשר בין "ויהי
18 אחר המגפה" לבין "שאו..." כי את זאת, כאמור, כבר
19 יודעים מפירושו רש"י בפרשת תשא ובמדבר, אלא
20 כוונתו לפרש ענין מוקשה במילים "ויהי אחר המגפה
21 וגו'" כשלעצמן:

22 בסוף פרשת בלק מסופר שהנצמדים לבעל פעור"
23 נענשו בשני אופנים: (א) "ויחר אף ה' בישראל – שלח
24 בהם מגפה"¹⁶ ו"המתים במגפה ארבעה ועשרים
25 אלף"¹⁷. (ב) "ויאמר... שופטי ישראל הרגו איש
26 אנשיו"¹⁸, כפי שמסביר זאת רש"י¹⁹: "כל אחד ואחד
27 מדייני ישראל היה הורג שנים, ודייני ישראל שמונה²⁰
28 רבוא ושמונה אלפים, כדאיתא בסנהדרין²¹, לפי חשבון
29 זה יוצא, שההרוגים על-ידי שופטי ישראל היו יותר
30 ממאה ושבעים²² אלף²³.

31 לפי זה מתעוררת תמיהה גדולה בפסוקנו: מדוע
32 מודגש בפסוק "אחר המגפה", שהמנין היה כדי לדעת
33 כמה נותרו מהמגפה, בעוד אשר לפי החישוב חשוב
34 יותר לדעת את "מנין הנותרים" מזה ש"הרגו איש
35 אנשיו", ששם נהרגו יותר מאשר פי שבע²⁴ ממספר
36 "המתים במגפה"²⁵!?

1 (ה) הבדלים נוספים: (א) בפרשת תשא, אומר רש"י
2 "משל... שנפל בה דבר", וכאן – "שנכנסו זאבים"¹²
3 לתוך עדרו? (ב) בפרשת תשא, הוא מדגיש במשל את
4 ענין החביבות – "להודיע שהיא חביבה עליו", ואילו
5 כאן, במשל על הרועה, אין זה נזכר כלל¹³, (ג)
6 במדרשים נאמרים הביטויים "על הצאן" "לתוך
7 הצאן"⁶ – ואילו רש"י משנה ואומר "לתוך עדרו".

ג.

מדוע מביא רש"י פירוש שני?

8 לאחר מכן ממשיך רש"י: "דבר אחר: כשיצאו
9 ממצרים ונסמרו למשה, נמסרו לו במנין, עכשיו שקרב
10 למות ולהחזיר צאנו מחזירם במנין". מובן מדוע מביא
11 פירוש זה כ"דבר אחר" ולא כפירוש הראשון והעיקרי,
12 כי לפי פירוש זה אין מובן הקשר שבין "שאו..." לבין
13 "ויהי אחרי המגפה"¹⁴. אך מצד שני לא מובן: מהו
14 הקושי בפירוש הראשון שבגללו מביא רש"י את
15 הפירוש השני, שלפיו אין קושי זה¹⁵?

ד.

כוונת רש"י במלים "ויהי..." כשלעצמן

16 ההסבר לכך הוא:

אחרי המגפה" אין שייכות כלל להמנין, כבמשכיל לדוד (כאן).

16) כה, ג ובפרש"י.

17) ס"פ בלק.

18) שם, ה.

19) וראה ירושלמי סנהדרין פ"י ה"ב.

20) כ"ה בדפוסים שלפנינו**** ובל' רש"י שברמב"ן**** אבל

בסנהדרין (יח, א): "שבעה רבוא". וכ"ה בירושלמי סנהדרין פ"א ה"ד.
פ"י שם. ולכאורה כצ"ל ברש"י, וכמפורש החשבון בפרש"י יתרו יח, כא
(ומה שלא פרט רש"י כאן גם (שמונת אלפים) ושש מאות – י"ל דלא
חס לפרטם).

21) כ"ה ברמב"ן שלפנינו: "י"ז (אלף*) רבוא" (והוא עפ"י הגירסא
"שמונה רבוא"). ובהוצאת שעוועל (עפ"י כת"י ודפוס ליסבאן): ט"ו
רבוא.

22) ברמב"ן ובחיי ("או י"ל") כ' שלא הפסיקו להרגם – אבל ברש"י
מפורש: ה' הורג.

23) כ"ה ברמב"ן שלפנינו: "י"ז (אלף****) רבוא" (והוא עפ"י
הגירסא "שמונה רבוא"). ובהוצאת שעוועל (עפ"י כת"י ודפוס ליסבאן):
ט"ו רבוא.

24) ברמב"ן ובחיי ("או י"ל") כ' שלא הפסיקו להרגם – אבל ברש"י
מפורש: ה' הורג.

25) עפ"י גירסתנו "שמונה רבוא".

12) הטעם שכ' רש"י "זאבים" (ל' רבים) ולא כבתחומא ובמדבר"ר
("זאב") – י"ל, כי המגפה באה בסיבת חטא בני, והיו ב' חטאים**:
לזנות אל בנות מואב, ויצמד לבעל פעור (ובכ"א מהג"ל כמה דרגות),
ולכן כ' "זאבים" – ל' רבים.

13) אף שבדוחק י"ל סתומך על פירושו ב' תשא ובמדבר הג"ל.
14) משכיל לדוד כאן. וראה שפ"ח (ומה שתי' דלפי' זה המנין שייך
למש"נ לעיל "צרור את המדיינים גו" ועפמש"ג ב' מטות (לא, ב) נקום
גו' אחר תאסף גו" – הרי (נוסף לזה שאי"ז שייך ל"המגפה", הרי) עדיין
לא למד התלמיד מש"ג ב' מטות דמיתת משה תלוי' במלחמת מדין).
15) ומ"ש בשפ"ח "דלטעם ראשון קשה לא ה' לו למנות אלא
המתים במגפה וממילא ה' יודע הנותרים" (ועד"ז הקשה במג"ע (כאן) –
כבר תירצו רש"י בפי' ר"פ במדבר (דלעיל בפנים) שהמנין הוא "מתוך
חבתן", ובפרש"י תשא (דלעיל בפנים): "להודיע שהוא חביבה עליו",
ולכן מונה הנותרים, וזכה מובן בפשטות מה שרש"י משנה כאן מל'
המדרש, ובמקום "לידע כמה חסרו" כתב "לידע מנין הנותרות****"
(ועד"ז משנה בתשא שם מל' המדרשים שצוינו בהערה 11). וגם
להביאור דלקמן בפנים (ס"ה) שמנין הרועה אינו משום חביבות – כ"א
כבדי להזהר בעתיד – ה"ז שייך רק ל"הנותרות" ולא לאלה שחסרו.

ברע"ב ומשכיל לדוד כאן כ' דלפי' הא' קשה פתיחת הפרשה
באמצע הפסוק – וצ"ע האם זו קושיא גם בלימוד ע"ד הפשט (וראה
לקו"ש חט"ו ע' 459 ס"ב והערה 10). ועוד: קושיא זו (פתיחת הפרשה
באמצע הפסוק) אינה מתורצת גם לפי' הב' (שהרי לפי זה תיבות "ויהי

(* ה' "זאבים" נמצא במדרשים שבהערה הקודמת.

** ולהעיר דמלשון רש"י "להכשילם בומה" (בלק כד, יד) משמע זה בלבד דיו. ועוד – הרי לא מצוינו נצמד זמרי לבעל פעור ואדרבה מפורש דהוא מדין בועל
אומית, ומלשון הכתוב כמה פעמים (ובפרש"י שם) – משמע דאך חטא בעל פעור הוא הגורם. ואכ"מ.

*** ולהעיר במדבר"ד ס"פ בלק (ענה"פ "וידו המתים גו' ארבעה ועשרים אלף): "ללמדך בכל שנה שנופלים נמנים משל לזאב כו' חשוב כמה חסרו כו'".

**** ובדפוס ראשון ושני דרש"י. וכן בכמה כת"י רש"י – ד"ה זה ליתא.

***** (ובהוצאת שעוועל (עפ"י כת"י): שבעה.

*****) תיבה זו, לכאורה, טה"ד דמוכח.

33 ולפיכך, במשל על "בעל הצאן", שבחביבותו
 34 לצאנו אין הבדל כיצד נפגע הצאן, אומר רש"י "נפל
 35 בה דבר" (והמצב בפרשת תשא היה דומה יותר
 36 ל"דבר"²⁶, כדלהלן). ואילו ב"משל לרועה..." הוא
 37 אומר "נכנסו זאבים...", כי מקרה כזה נוגע לאופן
 38 מילוי התפקיד של ה"רועה".

ו.

ההבדל בין המצב במגפה למצב במעשה העגל
 39 לפי זה מובנת התשובה לתמיהה שהוזכרה לעיל
 40 על המילים "ויהי אחרי המגפה" – על ידי "משל
 41 לרועה..." :

42 כאשר "שופטי ישראל" הרגו "איש אנשיר" היה זה
 43 באופן שבית-דין שפטו ודנו אותם למיתה, ומשה רבינו
 44 לא יכול היה להרגיש אשמה במותם, ולמנות עקב זאת
 45 את ה"נותרים".

46 אך לא כן היה ב"מגפה", שעצירתה היתה קשורה
 47 למשה, כפי שאומר רש"י בסוף פרשת בלק²⁷:
 48 "נתקבצו שבטו של שמעון... אמר להם משה זו
 49 אסורה... נתעלמה ממנו הלכה", ורק לאחר מכן, כאשר
 50 פינחס "ראה מעשה ונזכר הלכה..."²⁸ והרג את זמרי,
 51 אז – "ותעצר המגיפה"²⁹. ואמנם, הענין ש"נתעלמה
 52 ממנו הלכה" בא מלמעלה בכוונה, כפי שאומר רש"י²⁶,
 53 "כדי שיבוא פינחס ויטול את הראוי לו" – הרי רק
 54 כלפי שמים גלוי שמשה לא היה אשם בכך, אך משה
 55 בעצמו יכול היה לחשוב, שהיתה זו שכחה³⁰, שעכבה
 56 בינתיים את עצירת המגפה³¹.

57 לכן אומר רש"י, שהמנין "אחרי המגפה מוסבר על
 58 ידי "משל לרועה שנכנסו זאבים... והוא מונה אותן
 59 לידע מנין הנותרות": זהו מנין אשר (א) נדרש ממשה,
 60 הרועה, (ב) "לידע מנין הנותרות" מן ה"מגפה", הוא
 61 ענין שיכול היה, לדעת משה, להימנע בדומה
 62 ל"שנכנסו זאבים לתוך עדרו...", או לפחות, ניתן היה
 63 להקטין את הנזק, והיו יותר נותרות.

לעומת זאת במעשה העגל, בפרשת תשא, היה
 64 משה בהר, ולא היה לו כלל קשר לתוצאות עונשי
 65

1 כדי ליישב תמיהה זו מביא רש"י "משל לרועה
 2 שנכנסו זאבים...", כפי שיוסבר להלן.

ה.

ההבדל בין מנין על-ידי בעל הצאן לבין מנין
 על-ידי הרועה

3 ההבדל בפשטות בין "בעל הצאן" המצווה על
 4 הרועה למנות את צאנו "לידע מנין הנותרות", לבין
 5 "רועה" המונה את הצאן בעצמו הוא:

6 כאשר בעל הצאן מורה למנות את הצאן כדי לדעת
 7 "מנין הנותרות" הרי הוא מתכוון בכך לבטא את
 8 חביבות הצאן, כפי שאומר רש"י בפרשת תשא: "מנה
 9 את צאני... להודיע שהיא חביבה עליו". כלומר,
 10 חשובה כאן רק העובדה שהכבשים שנספרים נותרו
 11 שלמים, ואין זה משנה אם הרועה היה אשם במה
 12 שאירע לכבשים האחרים או לא – העיקר היא שלמות
 13 הצאן ש"נותרו בהם".

14 לעומת זאת, כאשר הרועה מונה את הצאן "לידע
 15 מנין הנותרות", אין זה כדי להראות את חביבות
 16 ה"נותרות", אלא בעיקר בגלל תפקידו כרועה –
 17 במטרה להתמסר יותר ל"צאן הנותרות", לשומרן
 18 ממקרה דומה בפעם אחרת.

19 על-פי-זו מובן שזה מתאים בעיקר כאשר הרועה
 20 חש עצמו אשם בחסרון צאן מן העדר. ואילו כאשר
 21 אירע הדבר באופן שהרועה לא היה יכול למנוע זאת,
 22 אז אין נדרש ממנו למנות את הצאן כדי לדעת "מנין
 23 הנותרות", כי בעבודתו שלו, כרועה הצאן, לא נפגם
 24 דבר.

25 בכך מובן ההבדל, שבמשל "בעל הצאן", בפרשת
 26 תשא, אומר רש"י "שנפל בה דבר", וב"משל הרועה"
 27 – "שנכנסו זאבים":

28 רועה אינו יכול לשמור צאנו מ"דבר", ולכן אין
 29 הוא אשם כאשר "נפל בה דבר". אך הוא יכול –
 30 ואדרבה, זהו תפקידו – לשמור על הצאן מפני זאבים,
 31 על ידי מקל וכדומה, ואם "נכנסו זאבים... והרגו בהן"
 32 הרי זו אשמת הרועה.

איתא: זאבים.

(28) כה, ו.

(29) פרש"י שם, ד.

(30) שם, ח.

(31) ובפרט ובמכש"כ מאיחור הגדתו פ' שבת דמן, ועד – שענשו

הכתוב (פרש"י בשלח טז, כב).

(26) משא"כ במנין שאחר מעשה העגל שכתב רש"י (תשא שם)
 "שנצטווה למנותם כו' מפני שנכנס בהם מגפה כו'" (ולא מצד "והרגו
 איש את אחיו גו' ויפל גו' כשלת אלפי איש" – תשא לב, כד"כ) –
 די"ל, שמספר הנופלים במגפה ה' יותר מההרוגים ע"י שבט לוי. ועיין
 פרש"י תשא שם, כ. ואכ"מ.

(27) שלכן משנה רש"י מלשון המדרש (המצויין בהערה 11) – ששם

לפטירת משה – "עכשיו שקרב למות ולהחזיר צאנו
מחזירים במנין".

אלא שהפירוש השני קשה יותר מן הראשון, כי
לפי זה אין המנין קשור ל"ויהי אחרי המגפה", אלא
ל"קרב למות". ולכן מביאו רש"י רק כפירוש שני,
והפירוש הראשון הוא העיקרי לפי פשוטו של מקרא.
ח.

אין חביבות לגבי "בועל ארמית"

אך צריך להבין: אכן, מדוע היה כאן המנין מצד
ה"רועה", משה רבינו, ולא מצד הקדוש-ברוך-הוא –
בעל הצאן – כוונה לדעת "כמה נותרו בהם להודיע
שהיא חביבה..." , ואז חשוב היה מספר הנותרים הן מן
ה"מגפה" והן מ"הרגו איש אנשיו", כדלעיל, שלגבי
בעל הצאן לא כל-כך חשוב כיצד נפגעו הצאן?
ההסבר לכך הוא:

ישראל עברו על חטא "בועל ארמית", שבו, כפי
שפירש רש"י לפני כן⁴¹ "קנאין פוגעין בו", ללא שום
עדות, בית דין וכדומה. בן החמש למקרא מבין כבר
אפוא את החומרה היוצאת מן הכלל של עבירה זו, עד
כדי כך שהיא הביאה לידי מותם של כמאתיים אלף
יהודים, כפי שאומר על כך רש"י⁴² "אלקיהם של אלה
שונא זימה הוא" – ומובן, שלא ייתכן כאן ענין של
חביבות (ומנין) עקב כך.

דבר זה יומתק בדרך ההלכה: בועל ארמית הוא
חטא, אשר כלשון הרמב"ם⁴³, "יש בו הפסד שאין בכל
העריות כמותו, שהבן מן הערוה בנו הוא לכל דבר
ובכלל ישראל נחשב... והבן מן הכותית אינו בנו...",
וכפי שמסביר הרוגוצ'ובי⁴⁴, שעל ידי חטא זה הוא
מאביד נפשות מישראל על ידי דאזיל זרעם בתרה".

כלומר⁴⁵: בכל העבירות האחרות, יהיו אשר יהיו,
אין עוברים את ה"גבולות"⁴⁶ שהציב הקדוש-ברוך-
הוא בין ישראל לעמים, כי גם לאחר שעוברים עבירה

החטא, ולכן אין מקום לכך שמשה כרועה ימנה את
צאן מרעיתו מצד עצמו.

לכן אומר שם רש"י (א) "משל לצאן החביבה על
בעליה..." – שהמנין אינו מצד ה"רועה", אלא מצד
"בעל הצאן", הקדוש-ברוך-הוא, כי (ב) זה בדומה
לצאן "שנפל בה דבר, שהרועה אינו אשם בכך.
והקדוש-ברוך-הוא מצווה למנותם כי אצל "בעל
הצאן" חביבה הצאן, כפי שהוסבר לעיל בהרחבה.

ז.

המנין קשור לפטירת משה

אך פירוש זה אינו "חלק":

ישראל היו אז "בערבות מואב מעבר לירדן ירחו"³²
מוכנים להיכנס לארץ ישראל, וכבר נגזרה הגזירה "לא
תביאו את הקהל הזה אל הארץ..."³³, וממילא באה
העת³⁴ של "ונאספת (משה) אל עמין"³⁵ – אשר על-כן
נאמר (מיד לאחר מנין בני ישראל, ופרשת בנות צלפחד
שהיתה בהמשך למנין), "עלה אל הר העברים
הזה..."³⁶, ואחר כך ציוה הקדוש-ברוך-הוא על משה
לסמוך את יהושע³⁷.

וכיון שמנין של רועה הוא, כדלעיל, כדי לדעת
כיצד להנהיג את צאן מרעיתו להבא – להתמסר אליהם
ולשומרם מפגיעות נוספות – צריך היה לשתף במנין
זה גם את יהושע, כאלעזר, שצריך היה תיכף להיות
רועה ישראל³⁸?

בדוחק ניתן לומר, שהקדוש-ברוך-הוא ידע שעד
הסתלקותו של משה יעברו עוד מספר חדשים, לכן
חשוב המנין למשה, לפחות לחדשים שבהם הוא יהיה
עדיין הרועה³⁹.

אך כיון שהסבר זה לא-י-שתוף יהושע – שיהיה
רועה כעבור מספר חדשים במצב שונה לגמרי של
ישראל ולמשך יותר מארבע עשרה שנים – אינו
"חלק", מביא לכן רש"י פירוש נוסף, שהמנין אכן קשור

(32) ולהעיר שטענת זמרי הייתה שאין לאסור כי בת יתרו מי התירה
לך (רש"י שם).

(33) ס"פ חוקת.

(34) חוקת כ, יב.

(35) ואף שכבר נצטווה (פרשתנו כה, יז) "צורר את המדינים גוי" –
אי"ז ציווי למלחמה, כ"א (כפרש"י) "עליכם לאיב אותם". וכדמוכח
מהא שנאמר לו אח"כ בדיבור בפ"ע (מטות לא, ב) "נקום נקמת בני
מאת המדינים גוי". אבל ראה פרש"י פרשתנו (שם, יח): לא צוה להשמיד
כר.

(36) פרשתנו כז, יג. וראה פרש"י שם, טו.

(37) שם, יב. וראה פרש"י שם.

(38) שם, יח ואילך.

(39) ולהעיר מאלשיך כאן.

(40) וגם: עדיין חשב משה "שמא הותרה הגזירה ואכנס לארץ"
(פרש"י פרשתנו שם, יב).

(41) אבל מ"ש בשפ"ח ד"קשה סוף סוף עדיין לא הגיע זמן מיתת
משה – י"ל שהרי תיכף לאחר המנין נאמר "עלה גוי ונאספת גוי", כנ"ל
בפנים. וראה רע"ב כאן.

(42) בלק כה, ז.

(43) בלק כד, יד.

(44) הל' איסור"ב פי"ב ה"ז. נעתק בטור ורמ"א אה"ע סט"ז ס"ב.

(45) עה"ת – פרשתנו ע' רסב.

(46) ראה בכ"ז בארוכה לקו"ש [המתורגם] ח"ח ע' 158 ואילך.

- 1 נשאים ישראל⁴⁷. ואילו בועל ארמית, אשר הבן
 2 שצריך היה להיות מ"נפשות מישאל" הוא "אזיל
 3 בתרה", ונהיה נכרי, הרי מדה כנגד מדה, שהוא נחשב
 4 "מחוק" לצאן מרעיתו (לגבי ענין החביבות),
 5 כהמשך לשון הרמב"ם: "ודבר זה גורם להדבק
 6 בעכו"ם שהבדילנו הקדוש-ברוך-הוא מהם..."
 7 ולכן אין כאן מנין של חביבות "לידע מנין
 8 הנותרות": אלו שלא חטאו אינם "נותרים" מן
 9 החוטאים – כאילו אין כלל קשר ביניהם.
- ט.
- ההוראות הנלמדות מכך**
- 10 מכך נלמדות הוראות בשני הקצוות:
 11 מצד אחד רואים עד כמה פוגם החטא של בועל
 12 ארמית, שה"הפסד" אינו רק בכך "שאזיל זרעם
 13 בתרה", אלא גם החוטא עצמו מתנתק על-ידי-זה מצאן
- 14 מרעיתו של הקדוש-ברוך-הוא.
 15 וזוהי גם הוראה לגבי הזכות הגדולה והאחריות
 16 העצומה של אלה שיש בידם למחות ולעכב אפילו
 17 יחיד, ואפילו פעם אחת, מלהיכשל ר"ל בחטא זה –
 18 כולל אלו שכבר נכשלו בכך ר"ל.
 19 ואילו מצד שני רואים, שלגבי הדאגה לצרכיהם,
 20 שמירה מפני זאבים וכדומה, הרי משה רבינו – הרועה
 21 הנאמן של כל ישראל, שמוסר נפשו עבור כל יהודי⁴⁸
 22 – מתמסר גם ליהודים כאלו⁴⁹, עד כדי כך שגם הם
 23 נחשבים לצאן מרעיתו, והמנין הוא "לידע מנין
 24 הנותרות"⁵⁰, גם הם חלק מ"עדרו", ויותר מכך – אין
 25 הם חלק "בקצה המחנה"⁵¹, אלא "תוך עדרו",
 26 והנהגה זו נעשית תורה והוראה לכל יהודי. שלהם
 27 אומרים⁵²: זכרו תורת משה עבדי.
 (משיחת ש"פ פינחס תשל"ד)

שלה יד, לח).
 (51) ולהעיר במבדב"ר ס"פ בלק (נעתק לעיל בשוה"ג להערה 15)
 דגם "המתים במגפה" עצמם נמנו. ולהעיר מהשינוי, דרך "המתים
 במגפה" נאמר מספרם בתושב"כ, ולא אלה שנהרגו ע"י שופטי ישראל.
 (52) בהעלותך יא, א ובפרש"י.
 (53) מלאכי ג, כב.

(47) ראה פרש"י קורח טז, ה.
 (48) סנהדרין מד, רע"א.
 (49) ראה תשא (לב, לב) ובפרש"י: ועתה אם תשא כו' ואם אין כו'.
 (50) ולהעיר שגם הם נכללו בהוראות דאופן חלוקת הארץ, דיוצאי
 מצרים שמתו – יירשו את החיים באי הארץ (פרש"י פרשתנו כו, נה), אף
 שהייתה המציאות דנטילת החלק מיוצאי מצרים (מהמרגלים – פרש"י

אגרות קודש

ב"ה, ט' תמוז, תשכ"א
 ברוקלין.

ש"ב הו"יח אי"א נו"נ וכו' מו"ה יהודא ליב שי

שלום וברכה!

במענה למכתבו מה' תמוז, בו כתב אודות ענין כינוס באה"ק ת"ו של נכדי הרבנית, בתו של
 אדמו"ר האמצעי, ז"ל.

והחלטה בזה תלויי באם יהי מי שיתעניין בזה במרץ הדרוש בכדי שיהי הדבר מתוכנן ומסודר.

וע"פ ההוראה דבכל דרכיך דעהו וביותר ביאור בזה בתורת החסידות, מסודר בהני"ל הכוונה
 שתבוא מהכינוס התעוררות לענינים הקשורים בהשקפת עולמה ואורח חייו של הרבנית הני"ל, ולא רק
 זכרון של ימי קדם וכו' כ"א התעוררות בהווה בהנוגע להנהגה ועד לחיי היום יומים וק"ל.

ובאופן כזה הרי כל ענין שמוסיף ביהדות המסורתית תורתנו ומצותי בפרט כשמואר באור
 וחיות חסידותי, נכון וטוב הוא.

בודאי מתכוננים לחג הגאולה י"ב וי"ג תמוז הבע"ל וכמטרת כל התועדות יקחו מהתעוררות
 דימי סגולה אלו ע"מ להביאם בפועל במשך כל השנה.

ברכה לבשו"ט ובברכת חג הגאולה.

בראשית כמו, ימי: ויאמר לכן טוב תתי אתה לך
מתתי אתה לאיש אחר שבה עמדי: ויעבד יעקב ברחל
שבע שנים ויהיו בעיניו כמים אחדים באהבתו אתה:

כה

רמו במי"ש יעקב הבה את אשת"י לאה ורחל, דעבד בעד
כל א' - רחל ולאה - מספר הב" (ז) שנה, דאות ב' ש'
תיבת הבה" משמש לכאן ולכאן וכו'

עבד יעקב בעד לאה ורחל, בעד כל אחד ז' שנים.
וזהו שיעקב אמר הב"ה את אשתי, הב"ה הוא ה' ב'
ה"ב, והב"ו¹⁰ משמש לכאן ולכאן¹¹.
וע"ד כוונת המליכו¹² לאל דתפלת ראש השנה, הא'
משמש לכאן ולכאן שהם גם כן לנגד רחל ולאה, כמ"ש
במשנת חסידים מס' ליל ראש השנה פ"ו מ"ח ע"ש.
ועד"ז במסכת סדר ליל פסח פרק יא משנה ח.
וטעמא דהא מילתא מה משמש לכאן ולכאן, כי
עקבי¹³ לאה נכנסין בכתר רחל.

9) ה"ב בגי' ז', וב' פעמים הב" כנגד ב' פעמים ז' שנים בעד לאה
ורחל.

10) פירוש: האות ב' באמצע תיבת הבה" משמש לאות ה' ראשונה
הב", וכן לאות ה' אחרונה. נעשה ב' פעמים הב" בגי' פעמים ז', ז'
שנים (הב") כנגד לאה, ועוד ז' שנים (הב") כנגד רחל. (וראה לקמן
סימן צו הבה" הבה").

11) ראה גם פרי עץ חיים שער חג המצות סוף פרק ג' מובא בלקוטי
לוי יצחק כאן. (וראה עד"ז רש"י בראשית מט סוף פסוק כד אבן
ישראל לשון נוטריקון אב ובן" ע"ש, דהאות ב' דאבן" משמש לכאן
ולכאן. בלקוטי שיחות חלק יז עמוד 218 דהשם ישי" הוא ב' פעמים
יש", כי השי"ן עולה לכאן ולכאן" ע"ש).

12) פירוש: הכוונה תפלת ליל ראש השנה לדור ודור המליכו לאל"
וזה"ל (המשנת חסידים המצויין כאן): לדור מספרו *ר"י ברחל, ודור
מספרו רי"ו בלאה, לאל" יכוין יא"י*** שהוא אל היוצא מס"ג
ברחל וזהו הלמד אלף של לאל, ואח"כ יכוין האלף הזאת עם הלמד
שבסוף לא"ל, כי משמשה לכאן ולכאן, הרי אל שני הוא איי"י***
(* פירוש: אותיות דור" בגי' ר"י, ובתוספות אות ל' לדור" הוא בגי'
ברחל". ותיבת דור" בגי' רי"ו (שהוא בגי' גבור"ה) הוא בחי' לאה".
(** פירוש: אותיות יא"י" בגי' אל" הוא רמו על שם ס"ג, דהוא
מילוי שם הוי' כזה. יו"ד, ה"י, וא"ו, ה"י, והמילוי באופן הזה —
בניגוד לשאר אופני מילוי — מרומז ע"י אותיות יא"י", דאות י' דשם
הוי' המילוי הוא אותיות ו"ד דהוא בגי' י', והאות ה' המילוי הוא
גי"כ אות י', והאות ו' המילוי בשם ס"ג הוא ע"י אות א', והאות ה'
האחרונה הוא עוד הפעם אות י', ושם ס"ג הוא בכינה האיך שפועל
על המדות, וזהו בחי' רחל (עיין לעיל סוף סימן כג).

***) פירוש: כידוע שם אהי" הוא בכינה (עיין ספר הערכים א' עמוד
תרמ"ה סעיף ג' אהי" אשר אהי), ושם אהי" במילוי י' בגי' קס"א,
כזה: אל"ף, ה"י, יו"ד, ה"י (בגי' 161), היוצא מקס"א בלאה וכו',
ע"ש.

ראה גם לקוטי לוי יצחק אגרות קודש עמוד שט.

13) פירוש: מבוואר בקבלה ובחסידות (ראה לעיל סימן יז, ובהערות
שם), דלאה היא בינה (שכל ומחשבה), ורחל בחי' מלכות (דיבור
ומעשה).

כד

מעם שיעקב עבד בעד לאה ורחל ז' שנים דוקא

יעקב הוא בחי' תפארת¹.

ותפארת הוא אות ו'² מהשם, והוא בריח התיכון³
המבריה מן הקצה אל הקצה⁴.

לאה בחי' בינה⁵, רחל בחי' מלכות, ובינה ומלכות
הם בחי' ז'.

וזהו שיעקב — בחי' תפארת — עבד ז' שנים בעד
לאה וז' שנים ברחל, ועיין זוהר הקדוש פרשת ויצא דף⁷
קנ"ג ע"ב.

דתפארת אות ו' הוא בחי' בריח התיכון, המבריה מן
הקצה⁸ — דבינה, אל הקצה — דמלכות.

מתורת לוי יצחק, חידושים וביאורים בש"ס עמוד נח

1) ראה לעיל סימן טז הערה 6. זהו חלק א' דף קנז, ב. חלק ג' דף שב,
א. לקוטי תורה פרשת ואתחנן ה, ב.

2) שתפארת כולל כל הששה מדות. לקוטי לוי יצחק אגרות קודש
עמוד רמ. לקוטי תורה שם.

3) שמות כו, כח. מבריה מן הקצה אל הקצה: לשון זה מקורו
מהנאמר גבי בריחי קרשי המשכן, שהבריחים העליונים והתחתונים
היו עשויים משתי חתיכות, כל בריח הגיע רק עד חצי הכותל (רש"י
תרומה כו, כו), משא"כ הבריח מן הקצה אל הקצה" (שם, כח).

והענין ע"ד הסוד: בריח התיכון" (האמצעי) קאי על מידת הרחמים,
שהיא ספירת התפארת, שבקו האמצעי", כידוע שחסד (אהבה) הוא
בימין, גבורה (יראה) בשמאל, ותפארת (רחמים) גופא", באמצע
(תקוני זהר בהקדמה); ומעלת מידת הרחמים שבקו האמצעי" היא,
שמבריה מן הקצה אל הקצה, מקצה היותר עליון לקצה היותר תחתון
(ראה ד"ה כנשר יעיר קנו תרע"ח לאדמו"ר הרשב"ב).

ראה אור התורה פרשת ויצא עמוד ריג, ב ואילך. דברים עמוד לו
ואילך. פרשת עקב עמוד תקמו.

4) אות ו' מורה על המשכה מלמעלה למטה, ראה תורה אור פרשת
ויצא כא, ב. לקוטי תורה פרשת צו יג, ב.

5) כידוע מ"ש שם הגדולה לאה, שם הקטנה רחל", הגדולה, ה-
קטנה, דשם הוי' מרמז על ההספירות (ראה אגרת התשובה פרק ד), י-
חכמה, ה' (עילאה) — בינה, ו' — ז"א (מדות), ה' (תתאה) — מלכות.
ולאה בחי' בינה (ה' עילאה), ורחל בחי' מלכות (ה' תתאה), ראה
לעיל סימן יז. טז. ויעקב בחי' ז"א האות ו' המחבר אותם ביחד.

6) פירוש: המדות הם ששה במספר חסד, גבורה, תפארת, נצח,
הוד, יסוד", ולכן ספירת הבינה" שהיא למעלה מהששה מדות, וכן
המלכות" שהיא למטה מהששה מדות, נקראות שתיים בשם ספירה
השביעית".

ויעקב בחי' תפארת (הכולל כל המדות) מחבר שתייהן ביחד כנ"ל.

7) ראה לעיל סימן כג.

8) ראה גם לקמן סימן נב.

ילקוט לוי יצחק על התורה

ה' הוא ג"כ ה', ויש תרי"ן¹⁶ ההי"ן. שכל אחד מהם כפול בשם ב"ן¹⁷ הרומז על נוקבא, וכידוע בהד' נשים שהם לנגד הד' ההי"ן, עיין בשער הפסוקים מהש"ש להרח"ו ז"ל זיע"א פ' חיי שרה בענין מערת המכפלה, ובעץ חיים¹⁸ שער עיבור יניקה מוחין סופ"ד כמדומה ע"ש. מלקוטי לוי יצחק, הערות לזהר בראשית עמוד רלח

16 פירוש: בשם הוי' יש שני פעמים אות ה', אות ה' ראשונה כנגד לאה, והאות ה' אחרונה כנגד רחל, כידוע במ"ש שם הגדולה לאה, שם הקטנה רחל, הגדולה נוט' הגדולה, הקטנה נוט' הקטנה" ראה לעיל סימן יז.

17 פירוש: שם ב"ן הוא יו"ד, ה"ה, ו"ו, ה"ה, דיש ב' פעמים אות ה', שכל אחד והוא מרומז בסדר האותיות איי"י" (דהמילויים הם באות יודי"ן), והוא בפנימיות הבינה (לקוטי תורה פ' פקודי ז, ד) בחי' לאה. ראה גם לקמן סימן מח הערה 14. 30, החילוק בין שם ס"ג, ושם אהי'.

הוא כפול, במילוי עוד אות ה', והוא רמז לד' אמהות, רחל לאה בלהה זלפה (ראה לעיל סימן יז). ושם ב"ן בכלל נק' נוקבא שמקבל מהשמות ע"ב, ס"ג, מ"ה. וכידוע שע"ב ס"ג הוא חכמה ובינה (השכל), מ"ה הוא המדות, וב"ן מלכות המקבל.

18 שער כז. ראה תורה אור פרשת חיי שרה טו, ג. סידור עם דא"ח רב, ג. ועיין הביאור בחסידות מבוארת שבת קודש עמוד קז ואילך.

וזה לעומת זה הוא השתי¹⁴ בנות לעלוקה הב הב נוקבין דקליפה וכו'. גם ה"ב הוא, ה"ב, דהיינו¹⁵ ה"ב' פעמים, כי מילוי

והנה מבואר בחסידות דבחי' בינה" יש ג' חלקים, א) ההשכלה — החב"ד — השכל של בינה", ב) המדות" של בינה, לאן ההבנה והשכלה נוטה לחסד או לגבורה, והם חג"ת של בינה, ג) בחי' נה"י של בינה, התוצאה של ההבנה וההשגה איך שזה פועל על המעשה ודיבור.

וזהו מ"ש עקבי לאה" היינו בחי' נה"י דבינה" נעשה כתר לרחל" — הוא האור והחיות לבחי' דיבור ומעשה, בחי' רחל. וזהו שלאה" ורחל" קשורים ביחד.

ראה בכ"ז מאמרי אדמו"ר האמצעי ויקרא חלק א' עמוד רנג, ואילך. דברים חלק א' עמוד ריא ועמוד רפג. חלק ג' עמוד תתק. לקוטי לוי יצחק, הערות לזהר שמות-דברים עמוד ססה. ועוד.

14 משלי ל, טו. ראה גם תניא פרק יט. לקוטי תורה פרשת מסעי צא, א. תורת מנחם התוועודיות ה'תשד"ם חלק ד' עמוד 2285.

[וראה בפנים הביאור בלקוטי לוי יצחק, דהו"ע (ראה בראשית רבה פרשה י, ח. ילקוט שמעוני קהלת לתקעב) טיטוס הרשע שנטל ב' זונות והביא ס"ת וכו' עליהן, הב' זונות הם הלעומת דלאה ורחל ע"ש]. ראה גם לקוטי לוי יצחק אגרות קודש עמוד רה.

15 פירוש: אות ה' ב' פעמים. ראה הערה 8

אגרות קודש

ב"ה, ט' תמוז, תשכ"א
ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה למכתבו מו' תמוז,

ולפלא שאינו מזכיר כלל אודות התעסקות בעניני שידוך וע"פ התקוה חזקה שבאופן המתאים ע"פ דרכי תורתנו בדרכי צניעות יעשה בזה במרץ המתאים, והשי"ת יצליחו,

בו כותב אודות הנחת תפילין דר"ת - ונכון הדבר ובפרט בקדש הדרכת יראת שמים ואורחות חיים חסידותיים במושפעי שיי.

ולכתבו אודות געגועים וכו' העיקר בזה כבכל עניני איש הישראלי ע"פ מאמר רז"ל במשנתם, המעשה הוא העיקר כוונתי שהנ"ל יביא להוספה בתורה ומצות בכלל ובמצוה שהוא צ"ל זהיר טפי, מלאכתו בקדש השפעתו וכנ"ל, וק"ל.

בודאי מתכוון לחג הגאולה י"ב וי"ג תמוז הבע"ל ויהי רצון שיקח מהתעוררות דימי סגולה אלה על כל השנה.

בברכת חג הגאולה ולבשו"ט מותך שמחה.

וזהו שאמרו רז"ל¹⁰ על הפסוק¹¹ "ורוח אלקים מרחפת על פני המים", "זה רוחו של מלך המשיח" – שהענין דרוחו של משיח ישנו כבר מתחילת הבריאה, כיון שזוהי תכלית כוונת הבריאה.

ולכן, כללות ענין העבודה, ובפרט בכל זמן משך הגלות, צריכה להיות מתוך מסירת נפש, היינו, להניח את עצמו הצדה, ולעבוד את ה' באופן של אתכפיא וקבלת עול – כי לגילוי המשיח באים על ידי מסירת נפש דוקא.

וזהו גם הביאור בהמדובר ב"ט כסל"ז¹², שהאל"ף ב"ת של חסידות הוא ענין הנחת עצמותו, אתכפיא וקבלת עול. – דלכאורה, ה" צריך להיות סדר העבודה באופן שתחילה תהי' עבודתו על פי שכלו ורצונו, ליתן גם לו תפיסת מקום ("מ'זאל אים אויך געבן אן אָרט"), ואחר כך ידרשו עבודה נעלית יותר, באופן של הנחת עצמותו, ואף על פי כן, מיד בתחלת העבודה תובעים לכל לראש ("נאָך איידער וואָס ווען") אתכפיא וקבלת עול, "ברעכן זיך און ניט טאָן וואָס עס ווילט זיך", ואדרבה "טאָן וואָס עס ווילט זיך ניט" – כי המכוון בכל עניני העבודה הוא ענין המסירת נפש, שדוקא על ידי זה זוכים לגילוי אורו של משיח צדקנו, במהרה בימינו.

תורת מנחם התוועדויות ה'תשי"ד חלק א עמוד 280

ב. פינחס... [והשיב את חמתו]. אמר רבי שמעון בן לקיש פינחס הוא אליהו¹³, א"ל הקב"ה אתה נתת שלום בין ישראל וביני בעולם הזה, אף לעתיד לבא אתה הוא שעתידי ליתן שלום ביני לבין בני, שנאמר (מלאכי ג, כג-כד) הנה אנכי שולח לכם את אליהו הנביא לפני בא יום הגדול והנורא, והשיב לב אבות על בנים ולב בנים על אבותם.

ילקוט שמעוני רמז תשעא

ג. פינחס ס בגימטריא נחמ"ו נחמ"ו¹⁴ לומר שיבא לנחם ולבשר לישראל כדכתיב (ישעי' נב, ז) מה נאוו על ההרים וגו' וכתבי (מלאכי ג, כג) הנה אנכי שולח וגו'.

פענח רזא (מבעלי התוספות)

כה, יא – פנחס* בן אלעזר בן אהרן הכהן השיב את חמתי מעל בני ישראל בקנאו את קנאתי בתוכם ולא כליתי את בני ישראל בקנאתי

א. א. בשביל גילוי המשיח יש צורך בענין של מסירת נפש דוקא.

מצינו אצל פינחס – פינחס זה אליהו¹⁵, מבשר הגאולה?: פינחס שהרגו לזמרי – הניח עצמו הצדה, ומסר נפשו לקנא קנאת ה' ("בקנאו את קנאתי גו"ם¹⁶), ולכן, גם בשעה שנתעלמה הלכה ממשוה רבינו¹⁷, זכה פינחס לכיון אל ההלכה לאמיתתה, שהרי אף ש"הבא לימלך אין מורין לו", הרי כן היא ה"הלכה"¹⁸.

והענין בזה – שמצד הנשמה רצונו של כל אחד ואחד מישראל לקיים את רצון הבורא¹⁹, ומצד הנשמה אין מקום לענין של טעות כו', אלא שכאשר ישנן פניות אישיות, הרי זה מעלים על הנשמה. אבל כאשר יהודי נמצא במעמד ומצב שאינו חושב על עצמו כלל, ומתמסר לגמרי לקיים ולמלא רצון הבורא – כפי שצריך להיות מצד הנשמה – אזי בודאי יכוין אל האמת²⁰.

ומצד מסירת נפשו – "הנני נותן לו את בריתי שלום²¹, ונעשה הענין ד"פינחס זה אליהו", שיבוא ויבשר לבני ישראל בשורת הגאולה על ידי משיח – כי, כאמור, בשביל גילוי המשיח יש צורך בענין של מסירת נפש דוקא.

ב. וכיון שבשביל גילוי המשיח יש צורך בענין של מסירת נפש דוקא, הרי מובן, שכללות ענין העבודה – שתכליתה הוא ביאת המשיח – צריכה להיות מתוך מסירת נפש.

והענין בזה – שתכלית הכוונה בבריאת העולם הוא שנתאוה הקב"ה להיות לו דירה בתחתונים²², והרי ענין זה יושלם בביאת המשיח.

¹⁰ פסוק כה, יא פנחס... – בענין "פנחס זה אליהו" עיין ילקוט משיח וגאולה על התורה פרשת פנחס סימן ח' ובהנסמן שם, ובילקוט משיח וגאולה על התורה פרשת שמות סימן ר"ט. רלה. רלט הערה 1. רנ. פרשת וארא סימן קלד. צו. קלב. קלט. קמ. פרשת ויקרא סימן קטו. פרשת אחרי סימן ב. ו. יב. יד. מא. פרשת בחוקותי סימן לה בפירוש נזר הקודש השלם. רכט. רמג. פרשת חוקת סימן קלח. קזו. פרשת בלק סימן קב. תקח. תכה. תקלט. תקמ. תקמג. ועיין גם כן פרשת ויגש סימן עב. פרשת וישב סימן מה. פרשת שלח סימן קנא.

1) נסמן באגרות-קודש כ"ק אדמו"ר חלק ג עמוד קס.
2) פירוש רש"י בחוקותי כו, מב. ועוד.
3) פינחס כה, יא.
4) סנהדרין פב, א. פירוש רש"י בלק כו, ו.
5) סנהדרין שם.
6) ראה רמב"ם הלכות גירושין סוף פרק ב.
7) ראה גם תורת מנחם – התוועדויות חלק ט עמוד 63.
8) פינחס כה, יב.
9) ראה נחומא בחוקותי ג. נשא טז. בראשית רבה ספ"ג. במדבר רבה פ"ג, ו. תניא ריש פרק לו. ובכמה מקומות.

10) בראשית רבה פ"ב, ד. רפ"ח.

11) בראשית א, ב.

12) סעיף מ (תורת מנחם התוועדויות ה'תשי"ד חלק א עמוד 254).

13) מובא בערוך ערך זרוע, וילקוט שמעוני כאן, וראה לקוטים חלק ז עד, מדרש אגדה ומדרש הגדול כאן. וראה ב"מ קג: אשכחיה רבה בר אבוא לאלהו דקאי בבית הקברות של עכו"ם וכו', אמר ל' לאו כהן הוא מר (דאיכא למאן דאמר דאלהו הוא פנחס, דכתיב ב" קנא קנאתי, וכן בפנחס בקנאו את קנאתי) כו'. וראה תרגום יונתן בן עוזיאל שמות ו, יח, בבא בתרא קכא: ובתוס' שם ד"ה שבעה.

14) שפנחס הוא אליהו ויבא לבשר לישראל. ועיין מש"כ הפענח רזא בפרשת בחוקותי.

במדרש (ילקוט שמעוני רמז תשעא): עיין ילקוט משיח וגאולה על התורה פרשת פנחס סימן ט, ובהנסמן שם.

◆ יום ראשון י"א תמוז ◆

כה (י) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר:

י וּמְלִיל יִי עִם מֹשֶׁה לְמִימְרֵי:

יא פִּינְחָס בֶּן-אֶלְעָזָר בֶּן-אֶהֱרֹן כְּהֵנָּה אֲחָב יָת חִמְתִּי מֵעַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּדַקְנֵי יָת קְנָאָתִי בִּיגִיחוֹן וְלֹא שִׁיעִית יָת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּקָנָאָתִי:

(יא) פִּינְחָס בֶּן-אֶלְעָזָר בֶּן-אֶהֱרֹן הִכְהֵן הַשֵּׁיב אֶת-חִמְתִּי מֵעַל בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל בְּקָנָאוֹ אֶת-קְנָאָתִי בְּתוֹכְכֶם וְלֹא-כִלִּיתִי אֶת-בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל בְּקָנָאָתִי:

אחר אהרן. בקנאו את-קנאתי. בנקמו את נקמתי, בקצפו את הקצף שהיה לי לקצף. כל לשון "קנאה" הוא המתחרה לנקם נקמת דבר, אנפרטמנ"ט בלע"ז.

כ"י - פִּינְחָס בֶּן-אֶלְעָזָר בֶּן-אֶהֱרֹן הִכְהֵן • (סנהדרין פב. סוטה מב) לְפִי שְׁהִיוּ הַשֹּׁבְטִים מְבוּזִים אוֹתוֹ: הֲרֵאִיתֶם בֶּן פוֹטִי זֶה שֶׁפֶטֶם אָבִי אִמּוֹ עַגְלִים לַעֲבוּדֹת אֱלִילִים וְהֵרַג נִשְׂיָא שֶׁבֶט מִיִּשְׂרָאֵל, לְפִיכָף בָּא הַפְּתוּב וַיְחַסּוּ

~ נקודות משיחות קודש ~ שיחת שבת פרשת פינחס, כ"א תמוז, התשכ"ז

וכיון שבהשגחה פְּרִטִית הִיָּתָה אֲמִירת בְּרַכַּת הַגּוֹמֵל בְּיוֹם הַשַּׁבָּת-קוֹדֵשׁ פְּרִשַׁת פִּנְחָס, הִרִי מוֹבֵן, שֶׁבְּכָל שָׁנָה וְשָׁנָה בְּבוֹא פְּרִשַׁת פִּנְחָס (לֹא נִפְקָא-מִיָּנָה בְּאֹפֶן הַקְּבִיעוּת בִּימֵי הַחוּדֵשׁ), "נִזְכָּרִים וְנַעֲשִׂים" הַעֲנִינִים הַקְּשׁוּרִים עִם בְּרַכַּת הַגּוֹמֵל.

בְּיוֹם הַשַּׁבָּת-קוֹדֵשׁ פְּרִשַׁת פִּנְחָס שֶׁלְאַחֲרֵי הַמַּאֲסָר וְהַגְּאוּלָּה (בְּשַׁנַּת תרפ"ז), בָּרַךְ בַּעַל הַמַּאֲסָר וְהַגְּאוּלָּה "בְּרַכַּת הַגּוֹמֵל" בַּעַת שְׁעָלָה לַתּוֹרָה - בַּהֲתַאֵם לַפֶּסֶק דִּין רַבְּנֵי רַבֵּינוּ הַזְּקֵן בְּנוֹזַע חוֹלָה שְׁנִתְרַפָּא, שֶׁמִּבְּרַךְ הַגּוֹמֵל כְּשֶׁחֻזַּר לְבוֹרְיוֹ לְגַמְרִי, וּמִזֶּה מוֹבֵן גַּם בְּנוֹזַע לְהִיֻּצָא מִבֵּית הָאֲסוּרִים, שֶׁכָּל זְמַן שֶׁלֹּא חָזַר לְבֵיתוֹ, לֹא נִקְרָא שֶׁ"יֻצָּא מֵהַסְּפֵנָה לְגַמְרִי".

~ נקודות משיחות קודש ~ שיחת שבת פרשת פינחס, התשכ"ה

לְלַמֵּד תּוֹרָה וְכוּ'. צְרִיף רַק לְעוֹרְרוֹ שֶׁיִּתְחִיל לְלַמֵּד לְשִׁמְהָ, שִׁיגִיעַ מֵהָרַק כְּכֹל הָאֲפָשָׁר לִידֵי "בָּא לְשִׁמְהָ".
ג) וְהַעֲקִיר: לְעוֹלָם אֵין לְדַעַת אֶת הַנַּעֲשָׂה בְּלִבּוֹ שֶׁל הַזּוֹלָת, כְּפִי שְׂרׁוּאִים בְּרוּר בְּעִנְיָנָה, שֶׁאֲפִילוֹ הַשֹּׁבְטִים, לְמִרוֹת שְׁהִיוּ בִּידָם הַזּוֹכָחוֹת בְּרוּרוֹת, לְכַאוֹרָה, שֶׁפִּינְחָס עָשָׂה זֹאת שֶׁלֹּא לְשִׁמְהָ, הִרִי הַקּוֹדֵשׁ-בְּרוּךְ-הוּא - אֲשֶׁר "ה' יִרְאֶה לְלִבָּב" - הַעֲיֵד עֲלָיו שֶׁעָשָׂה זֹאת **רַק** מִפְּנֵי קְנָאָת ה'.

הַהוֹרָאָה שֶׁאֲפָשָׁר וְשֶׁצְרִיף לְלַמֵּד מִפְּרוּשׁ רַש"י זָה, מוֹבְנָת בְּפִשְׁטוּת:
כְּאֲשֶׁר רוּאִים אָדָם הַעוֹשֶׂה מַעֲשֶׂה טוֹב, הִרִי אָף שֶׁיֵּשׁ הַזּוֹכָחוֹת רְבוּת לְכָף שֶׁהוּא עוֹשֶׂה זֹאת, לְכַאוֹרָה, מִפְּנֵי מְנִיעִים אִישִׁים - אֲסוּר בְּכָל זֹאת לְשַׁלֵּל אֶת מַעֲשָׂהוּ הַטוֹב, כִּי:

עֲנִין נוֹסָף בְּכָף:
מִי שֶׁמְבַטֵּל אֶת הַזּוֹלָת הַעוֹשֶׂה מַעֲשֶׂה טוֹב, בְּטַעֲנָה שֶׁהִלָּה עוֹשֶׂה זֹאת מִמְּנִיעִים אִישִׁים, עֲלוּל לְטַעֵן שֶׁהוּא מְבַטֵּלוֹ מִצַּד הַקְּדוּשָׁה: כִּינֵן שְׂאֵנִי עֲנִיו בְּטַבְּעִי (- כֶּף הוּא חוֹשֵׁב לְעִצְמוֹ), אֵינִי מְסַגֵּל לְסַבֵּל גְּאוּהָ, וְלִכְן, בְּרֵאוּתִי יְהוּדִי הַלּוֹמֵד תּוֹרָה בְּהִתְלַהֲבוֹת אוֹ מְקוֹמִים מְצוּת בְּהַדוּר, בְּאִפְּן הַיְכוּל לְהֵרָאוֹת כִּיֹּהֲרָא - אֵינִי יְכוּל לְסַבֵּל זֹאת וְלִשְׁתַּק.
עַל כֶּף לְמַדְת הַהוֹרָאָה מִפְּרוּשׁ רַש"י זָה, הַמְסַבֵּיר אֶת לַעֲגָם שֶׁל הַשֹּׁבְטִים עַל קְנָאוֹתֵי שֶׁל פִּינְחָס, שֶׁנִּבְעָה מִרְצוֹנָם לְהִגֵּן עַל כְּבוֹדוֹ שֶׁל מֹשֶׁה, וְהַקּוֹדֵשׁ-בְּרוּךְ-הוּא "יְחַסּוּ אַחַר אֶהֱרֹן" וְהַעֲיֵד שֶׁהוּא קָנָא אֶת קְנָאָת ה', וְלֹא הֵם.

א) אָף אִם נִגִּיחַ שֶׁהוּא עוֹשֶׂה זֹאת מִתּוֹךְ מְנִיעִים אִישִׁים, הִרִי הַהֲלָכָה קוֹבַעַת "**לְעוֹלָם יַעֲסֹק** אָדָם בַּתּוֹרָה וּמִצְוֹת אֶף-עַל-פִּי שֶׁלֹּא לְשִׁמְהָ, שֶׁמִּתּוֹךְ שֶׁלֹּא לְשִׁמְהָ בָּא לְשִׁמְהָ"- וּבְמִיּוֹחַד לְפִי הַמְשַׁמְעוֹת הַפְּנִימִית שֶׁל "מִתּוֹךְ שֶׁלֹּא לְשִׁמְהָ בָּא לְשִׁמְהָ", שֶׁהָאָדָם מַגִּיעַ אַחֲרֵי-כֵן לִידֵי "לְשִׁמְהָ", אָף שֶׁעֲכָשׁוּ הוּא עוֹשֶׂה זֹאת "שֶׁלֹּא לְשִׁמְהָ" רַק בְּחִיצוֹנִיּוֹת, אָף בְּפְנִימִיּוֹת וּבְ"תוֹךְ" פְּנִיתוֹ הִיא "**לְשִׁמְהָ**". וְלִכְן "מִתּוֹךְ שֶׁלֹּא לְשִׁמְהָ" - מִה'תּוֹךְ" וְהַפְּנִימִיּוֹת שֶׁלוֹ בְּקִיּוֹם הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹת "שֶׁלֹּא לְשִׁמְהָ" הוּא "בָּא לְשִׁמְהָ" - שֶׁהַפְּנִימִיּוֹת הַנִּסְתָּרֹת בָּאָה לִידֵי גִילּוּי.

ב) כִּינֵן שֶׁהוּא מְצַנֵּה לְלַמֵּד וְלִקְוִים מְצוֹת עַל-פִּי 'שְׁלַחַן עֲרוּף', אֲסוּר לְפִוְסְלוֹ, כִּי הוּא עֲלוּל עַקֵּב זֹאת לְהַפְּסִיק

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

(יא) פִּינְחָס בֶּן אֶלְעָזָר וְגו'. כְּלוֹמֵר, אֵין לָהֶם לְשִׁנְאוֹתוֹ אִם הֵרַג זְמִרִי, שֶׁהִרִי עַל יְדֵי כֵן הַשֵּׁיב אֶת חִמְתִּי מֵעֲלֵיהֶם וְלֹא כִלִּיתִי אוֹתָם: תּוֹרָה יב

כיון שיחד עם מדת הגאונה יש בו גם מדת של עצלות, הרי הוא מבטל את למוד התורה ומעשיו הטובים של האלת. מקדשה לא תתכן מסקנה הנוגדת לאמת, וכיון שהן העבדה שהיא עצמו אינו לומד בהתלהבות, כמאמר חז"ל "מה להלן באימה וביראה וביראת ובזיע, אף פאן..." (למרות שנדמה לו שאין הוא עדין בדרך של לנהג כף "לשמה" באמת), בנגוד לפסק התורה "לעולם יעסק אדם בתורה ומצות שלא לשמה..." והן התנהגותו בבטול האלת, להפך מההוראה ב"תורת אמת" "והוי דן את כל האדם לכף זכות" - הרי זאת הוכחה ברורה, שהגורם לכך אינו רגש של קדשה, אלא להפך.

הדבר מלמדנו לקח לגבי בטול הזולת הלומד בהתלהבות, או מתנהג בהדור וכו', כאלו יש פאן בטוי של יוהרא, מתוך מחשבה שלעג זה הוא מפני עגוה (הגנה על כבודו של משה שהיה "ענו מאד מכל האדם") - שלאמתו של דבר הלומד בהתלהבות והמתנהג בהדור וכו' הוא הצודק ולא המבטל.

יותר מכן, יתכן שלהיפך, המבטל עושה זאת וזקא מפני גאותו שלו:

אין הוא מסגל לסבל שהזולת נעלה ממנו, ולפיכך הוא מקנא בו. ואלו היה מתנהג פראוי, היתה קנאה זו מעוררת בו רצון ללמוד מחברו - קנאת סופרים תרבה חכמה, אף

יב ככן אמר הא אגא גיר לה ית קמי שלם: (יב) לכן אמר הנני נתן לו את בריתי שלום:

יג ויהי לה ולבנהי בתרוהי קים פהנת עלם חלף די קמי קדם אלהי וכפר על בני ישראל: (יג) ויהי לה ולזרעו אחריו ברית כהנת עולם תחת אשר קנא לאלהיו ויכפר על בני ישראל:

יד בכן אמר הא אגא גיר לה ית קמי שלם: (יב) לכן אמר הנני נתן לו את בריתי שלום: (יג) ויהי לה ולזרעו אחריו ברית כהנת עולם תחת אשר קנא לאלהיו ויכפר על בני ישראל:

והוא נמשח, לא בא לכלל כהנה עד פאן. וכן שנינו ב'זבחים': לא נתפחן פינחס עד שהרגו לזמרי. לאלהיו • בשביל אלהיו, כמו (במדבר יא): "המקנא אתה לי", (זכריה א): "קנאתי לציזון" - בשביל ציון.

~ נקודות משיחות קודש ~ (קוטי שיחות נרד יח, עמ' 320)

החכמים בקשו לנדוטו, ובלבד שתוסר חמתו של הקב"ה מעל ישראל ותפסק המגפה. כיוצא בזה, אנו מוצאים אצל הבעל-שם טוב ותלמידיו, שלא אחת הפקירו את העולם-הבא שלהם למען טובתו של יהודי שני.

והיתה לו ולזרעו אחריו ברית כהנת עולם (יג) פינחס שלא ברצון חכמים... בקשו לנדוטו, אלויל שקפצה עליו רוח הקדש, ואמרה: והיתה לו ולזרעו אחריו ברית כהנת עולם (ירושלמי סנהדרין ס"ט). פינחס העמיד בסכנה לא רק את גופו (שכן בני שבט שמעון היו גלולים להרגו) אלא אף את נשמתו (שהרי

דעת זקנים מבלי התוספות - עוז והדר

ועל זה הקשה הרב רבי שמואל, שהרי משמיני למלואים היה פנחס משוח מלחמה, שכן מונה שמחה זו בשבע שמחות שהיתה אלישבע אשת אהרן יתירה על האחרות, שהיה בן בנה משוח מלחמה (ראה זבחים כב). ושמה משם נתן לו להיות משוח מלחמה, אכל לעבודה ולדורות לא, וכאן ניתנה לו הכהונה לכל מילי, ולזרעו אחריו ברית כהנת עולם: ויכפר על בני ישראל. וראוי הוא לעשות כפרות אחרות: תורה יד

ולחן לא ח אתם ואת פינחס בן אלעזר הכהן לצבא וגו', מכאן אמרו רבותינו ו"ל (זבחים קא) דלא נתפחן פנחס עד שהרגו לזמרי. ובהכי ניקא מה שהעולם מקשים היאך הרג פנחס את זמרי ונטמא למת, דאיכא למימר דעד עכשיו לא ניתנה כהונה אלא לאהרן ולבניו, אבל לבני בניו לא. וגם במלואים תמצא כתוב (שמות כח ט) ולבני אהרן תעשה כהנת, ולא לבני בניו. ועוד יש לומר דהניחו לזמרי גוסס ולא מת ממש, וגוסס אינו מטמא (נדר מג).

(יב) לכן. שעשה דבר הגון לפני: הנני נתן לו את בריתי שלום, ואם ישנאוהו ישראל לא יחוש, ואין לו לירא לא מקרובי זמרי ולא מקרובי כובי שהיתה בת מלך. ובקידושין פרק האומר (ס) מטיק, וא"ו דשלום קטיעא היא, למדרש בשהוא שלם ולא בשהוא חסר, מכאן לכהן בעל מום שעבודתו פסולה: תורה יג. (יג) והיתה לו ולזרעו אחריו ונו'. שהיא משוח מלחמה מכאן ואילף, וזהו שאמר הכתוב במלחמת מדין

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך ח, עמ' 153)

מבאר בהסידות, שפחם ההולדה הוא בעצם פח אלקי (בהיותו קעין פח הבריאה יש מאין, שהוא בחיק הבורא בלבד), אלא שיקלת אלקית זו נתנה אף לבשר-ודם.

תחת אשר קנא לאוקיו (כה, יג)

פינחס קנא לפח האלקי שבגוי-ישראל נצלו לרעה כאשר נהו אחרי גנות מואב.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך ד, עמ' 1327)

זקוק לכפרה תמידית?

אלא המשמעות הפנימית של חטא פעור היא: החשבת תענוגי העולם ועשייתם עקר, ומדה זו מצויה בקרבנו תמיד.

ויכפר על בני-ישראל (כה, יג)

שעד עתה לא זו, אלא עומד ומכפר עד שיהיו המתים (ספרי).

מה נשתנה חטא פעור משאר חטאי בני-ישראל, שהוא

יישום גברא בר ישראל קטילא די אתקטל עם מדנינתא זמרי בר סלוא רב בית אבא לבית שמעון:

(יד) וישם איש ישראל המכה אשר הכה את המדינית זמרי בן-סלוא נשיא בית-אב לשמעוני:

שמעון. דבר אחר: להודיע שבחו של פינחס, שאף-על-פי שזה היה נשיא, לא מנע את עצמו מלקנא לחלול השם, לכך הודיעך הכתוב מי הוא המכה.

כשי"א וישם איש ישראל וגו' • במקום שיחס את הצדיק לשבח, יחס את הרשע לגנאי. נשיא בית-אב לשמעוני • לאחד מחמשת בתי אבות שהיו לשבט

~ נקודות משיחות קודש ~ משיחת שבת פרשת פינחס, התשכ"ח

כלומר, ההבדל בין זמרי לבין פינחס, הוא קוטבי: זמרי פעל למעשה באכזריות הקשה ביותר, וכסה זאת ב"אצטלא" של חסד, ולעומת זאת, פינחס עשה מעשה הנראה כאכזרי, אף זהו החסד העצום ביותר. ההוראה הנלמדת מכך לגבי כל דור ודור, ולגבינו, מוכנת בפשטות:

"במקום שיחס את הצדיק לשבח, יחס את הרשע לגנאי" (רש"י).

בתקופה של מגפה רוחנית ר"ל, כאשר רואים מקנא קנאת ה' - אסור לבטלו וכו', למרות שאין הוא משה שבדורו, ואפילו אינו פהו, פדלעיל. והתורה מספרת ואומרת, שלא זו בלבד שקנאת ה' תביא לידי "ותעצר המגפה מעל בני ישראל", אלא אף תגרום לשלום אומתי - הנני נותן לו את בריתי שלום,

לכאורה, מהו הגנאי לזמרי בהיותו "נשיא בית אב לשמעוני"? ההסבר לכך הוא: השבטים סברו שזמרי פעל מתוך חסד, ופינחס - מתוך אכזריות, פדלעיל, והתורה שוללת שתי הנחות אלו: "במקום שיחס את הצדיק לשבח", שפינחס הוא "בן אהרן", ויש בו תכונותיו של אהרן "רודף שלום ומטיל אהבה", באותו מקום ובאותה דרך "יחס את הרשע לגנאי", שהמעשה של "ויקרב... את המדינית" לא נבע ממדת החסד, אלא להפך, מהיותו "נשיא בית אב לשמעוני", אשר על שמעון אומרת התורה "כלי חמס מכרותיהם". כלומר, במעשהו של זמרי התבטא ההפך ממדת החסד - מדת האכזריות:

ועל-ידי שלום אומתי, להפך מפרוד ומשנאת חנם, תתבטל הגלות הנגרמת משום כך.

פי אם בתקופה שבה "יחל העם לזנות...", וכאשר החטא הוביל לידי "ויחר אף ה' בישראל, שלח בהם מגפה" - אז מכריז זמרי "לעני כל עדת בני ישראל" שארמית **מתרת** לישראל, ובמקום לעוררם לתשובה - הוא, להפך, מונע את התשובה, בנותנו להם "התר" לכך מ"נשיא שבט בישראל" - הרי זו אכזריות קשה ביותר.

וזהו הקשר של פינחס לאליהו מבשר הגאולה, כמאמר חז"ל "פינחס הוא אליהו", כי על-ידי התנהגותו של פינחס נזכה לגאולה האמתית והשלמה, שתקרו על-ידי אליהו הנביא (זה פינחס) - אשר תגרום לקרוב הלבבות "והשיב לב אבות על בנים, ולב בנים על אבותם", בקרוב ממש.

(טו) וישם האשה המכה המדינית כזבי בת-צור ראש אמות בית-אב במדין הוא:

טו וישום אתתא דאתקטילת מדנינתא כזבי בת צור ריש אמי בית אבא במדין הוא:

כשי"א וישם האשה המכה וגו' • להודיעך שנאתן של מדינים, שהפקירו בת מלך לזנות, כדי להחטיא

(טו) וישם האשה המכה. לא נכתב אלא להודיע שגדולים היו, ואף-על-פי-כן לא נמנע פינחס מלהרגם, ולכך הוצרך להבטחתו של הקדוש-ברוך-הוא. וכן מצינו באברהם לאחר שהרג המלכים שאמר לו הקדוש-ברוך-הוא (בראשית טו א) אל תירא אברהם: תורה טו

שיעור יומי ליום ראשון י"א תמוז ושנים מקרא ואחד תרגום - כו - פרשת פינחס עה

את ישראל. ראש אמות. אחד מחמשת מלכי מדן (במדבר לא): "את-אוי ואת-רקם ואת-צור וגו'", והוא היה חשוב מכלם, שנאמר "ראש אמות"; ולפי שנהג

טז ומליל יי עם משה למימר: **וידבר יהוה אל-משה לאמר:**

יז אעק ית מדונאי ותקטל יתהון: **יצרור את-המדינים והפיתם אותם:**

כ"ט צרור. כמו: "זכור", "שמור", לשון הנה, עליכם לאיב אותם.

יח ארי מעיקין אנון לכוז בנגליהון די נכילו לכוז על עסק פעור ועל עסק פזבי בת רבא דמדן אחתהון דאתקטילת ביומא דמותנא על עסק פעור: **פי צררים הם לכם בנגליהם אשר-נפלו לכם על-דבר פעור ועל-דבר פזבי בת-נשיא מדן אחתם המכה ביום-המגפה על-דבר פעור:**

כ"י פי צררים הם לכם וגו' על-דבר-פעור. שהפקירו בנותיהם לזנות, כדי להטעותכם אחר פעור. ואת מאב לא צנה להשמיד, מפני רות שהיתה עתידה לצאת מהם, כדאמרין ב'בבא קמא' (לח).

נקודות משיחות קודש - (ע"פ רשימות חוברת נ עמ' 12-13 - מתוך 'לקראת שבת')

אכילה לשם תאוה - ע"ז של פעור

כשאתם אוכל מאכל, והמאכל נותן לו חיות וכח - הרי הוא בבחינת "מקבל" מהמאכל. והנה, אם אוכל את המאכל לשם שמים הרי הוא מעלה את המאכל לקדשה (תניא פ"ו) ונמצא שהוא גם "משפיע" על המאכל ומעלה אותו, אבל באכילה לשם תאוה ותענוג אינו אלא מקבל, ומפסלת המלאכים.

בנגליהם אשר-נפלו לכם על-דבר-פעור (כה, יח) עבודת פעור היתה פלשון רש"י (כה, ג ד"ה פעור) "על-שם שפוערין לפניו פי הטבעת ומוציאין רעי, זוהי עבודתו". וקשה, כיצד יכלו ישראל לטעות אחר עבודה-זרה שפלה ונחותה כזו?!

יש לומר הבאור בזה על דרך החסידות:

זוהו ענין עבודה-זרה של פעור: אדם הרוצה רק את ההנאה הגופנית מהמאכל, הרי זה כאלו הוא "עובד" ומשתתחן ל"פסלת" המלאכים.

איתא ב'לקוטי תורה' (שלח מו, ד. ושם נסמנו המקורות) שכל התענוגים הגשמיים הם באמת "פסלת" המלאכים העליונים.

כו ויהי אחרי המגפה פ ויאמר יהוה אל-משה **ואל אלעזר בן-אהרן הכהן לאמר:**

כ"י ויהי אחרי המגפה וגו'. משל לרועה שנוכנסו זאבים לתוך עדרו והרגו בהן, והוא מונה אותן לידע מנין הנוותרות. דבר אחר:

יא, ולא מצינו זרח מבני שמעון, אלא מבני בניו היה ונחלית בו המשפחה, וכן אצבון, וכן ארד ונעמן שהם בני בלע, מדקאמר (פסוק לח) משפחות הבלעיי מכלל שהיו בני אחרים בלע ונקראו על שמו. וכן גלעד עשה לו משפחה לעצמו, ומכיר היו לו בני אחרים ונקראו על שמו, כדכתיב (פסוק

בנים, ונקראו על שם אחיהם שהיתה משפחתם מריבה, ונטמעו בהם ולא היה להם שם לעצמן, כגון בני שמעון שאינו מונה משפחות אודה ויכין וצחר, וגם בני אשר לא מנה משפחות ישנה, ונטמעה במשפחת ישוי. ופעמים שאין משפחה נקראת אלא על שם בני בניהם, כגון לזרח משפחת הזרחי (פסוק

כו (א) ויהי אחרי המגפה. צינה הקדוש-ברוך-הוא למנות את ישראל, לידע אותם שילחמו עם הכנעניים. ושני פעמים נמנו, ונה המנין מנה להזכיר שם המשפחות, אבל במדבר סיני (לעיל א) לא הזכיר המשפחות. ולפי הפשט לא כל בני השבטים עלו למשפחות, כי יש מהם שלא היה להם

~ נקודות משיחות קודש ~ (על"פ לקוטי שיחות כרך יח עמ' 326 ואילך – מתוך 'לקראת שבת')

משל לרועה שמונה הצאן שבעדרו

הבאור בזה:

תפקידו של רועה הוא לשמור על הצאן. פאָשר הרגו זאבים מן הצאן, הוא מונה את הנותרות כדי להבטיח שמעתה יזרח יותר בשמירתם. ברם, הדבר שינו רק בהזק התלוי בשומר, שהרי לגבי הזק שאינו באשמנתו לא תועיל זהירות יתרה בשמירה.

ובגדון דין: הריגת החוטאים היתה פדיון, ולא היה משה אשם בהריגתם, ואין טעם למנות הנותרים להזהר בשמירתם. מה שאין כן המגפה ארעה כתוצאה מכך שנתעלמה ממושה ההלכה דהבועל ארמית קנאין פוגעין בו, ואחר הריגת זמרי על ידי פנחס נעצרה המגפה, ולכן הצרף למנות את הנותרים אחר המגפה, בדגמת רועה שנקנסו זאבים בצאנו.

וְהָיָה אַחֲרֵי הַמִּגָּפָה.. שְׂאוּ אֶת־רֹאשׁ | כָּל־עֵדַת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל

משל לרועה שנקנסו זאבים לתוף עדרו והרגו בהו, והוא מונה אותן לידע מנין הנותרות (כו, א.ב. ובפרש"י) ובסיום פרשת בלק, כתוב "ויאמר משה אל שופטי ישראל הרגו איש אנשיו וגו'". וברש"י שם: "כל אחד ואחד מדיני ישראל היה הורג שנים, ודיני ישראל שמונה רבוא ושמונת אלפים".

וצריך באור:

משמעות הכתוב בפרשתינו (לפי המובן ממשלו של רש"י) היא שהמנין היה לידע מנין הנותרים בעקבות המגפה בה נפלו כ"ד אלף מישראל, ולפי חשבון ההרוגים על ידי שופטי ישראל, נמצא שהרגו למעלה מ"ז רבוא (פמבא ברמב"ן), רבוי מפקל לגבי הנופלים במגפה, ושם לא מצינו מנין!?

ב קבילו ית חשבון כל כנשתא דבני ישראל מפר עשרין שניו ולעלא לבית אבהתהון כל נפק חילא בישראל:

(ב) שְׂאוּ אֶת־רֹאשׁ | כָּל־עֵדַת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מִבְּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וּמַעְלָה לְבֵית אֲבֹתָם כָּל־יָצֵא צֶבֶא בְּיִשְׂרָאֵל:

כ"י◀ לְבֵית אֲבֹתָם • עַל שֶׁכֵּט הָאֵב יתִּיחֶסוּ, וְלֹא אַחַר הָאֵם.

ג ומליל משה ואלעזר פהנא אמרו למני תהון במישרא דמואב על ירדנא דירחו למימר:

(ג) וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה וְאַלְעָזָר הַכֹּהֵן אִתָּם בְּעֶרְבַת מוֹאָב עַל־יְרֵדוֹן יְרֵחוֹ לֵאמֹר:

כ"י◀ וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה וְאַלְעָזָר הַכֹּהֵן אִתָּם • דְּבָרוֹ עִמָּם עַל זֹאת, שְׂצוּהָ הַמְּקוֹם לְמִנּוּתָם. לֵאמֹר • אָמְרוּ לָהֶם: צְרִיכִים אַתֶּם לְהַמְנוֹת מִבְּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וּמַעְלָה.

ד מפר עשרין שניו ולעלא פמא די פקיד יי ית משה ובני ישראל די נפקו מארעא דמצרים:

(ד) מִבְּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וּמַעְלָה כָּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל הַיּוֹצֵאִים מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם:

כ"י◀ כָּאֲשֶׁר צִוָּה וְגו' • שִׁיחָא מְנַיְנָם מִבְּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וּמַעְלָה, שְׁנַאֲמַר (שמות ל): "כֹּל הָעֶבֶר עַל־הַפְּקָדִים וְגו'".

♦ יום שני י"ב תמוז ♦

ה ראובן בכור ישראל בני ראובן חנוף משפחת זרעית חנוף לפלוא זרעית פלוא:

(ה) רְאוּבֵן בְּכוֹר יִשְׂרָאֵל בְּנֵי רְאוּבֵן חֲנוּף מִשְׁפַּחַת הַחֲנוּכִי לְפִלּוּא מִשְׁפַּחַת הַפְּלָאִי:

כ"י◀ מִשְׁפַּחַת הַחֲנוּכִי לְפִי שְׁהִיוּ הָאֲמוֹת מְבוּזִין אוֹתָם וְאוֹמְרִים: מָה אֵלוֹ מִתִּיחֶסֶן עַל שִׁבְטֵיהֶם, סְבוּרִין הֵם שְׁלֹא שְׁלֹטוֹ הַמְּצָרִים בְּאֲמוֹתֵיהֶם? אִם בְּגוֹפָם הִיוּ מוֹשְׁלִים - קַל־וְחֹמֶר בְּנִשְׁוֹתֵיהֶם! לְפִיכָךְ

דעת זקנים מבועלי התוספות – עוז והדר

כט לְמַכִּיר מִשְׁפַּחַת הַמְּכִירֵי. וַיֵּשׂ מֵהֶם שְׁנַשְׁתַּנּוּ קֶצֶת שְׁמוֹתָם, כְּגוֹן נְמוּאֵל יְמוּאֵל, חוּשִׁים חוּשָׁם, אַחֲזִי אַחֲזִירָם, מוֹפִים שְׁפוּפָם: תורה ב

עליהם לשבטיהם, לפיכך בכלם פתיב: "החנכי",
"הפלאי", אבל בימנה לא הצרף לומר "משפחת
הימני" - לפי שהשם קבוע בו: יו"ד בראש וה"א
בסוף.

הטיל הקדוש-ברוך-הוא שמו עליהם: ה"א מצד
זה ויו"ד מצד זה, לומר: מעיד אני עליהם שהם
בני אבותיהם. וזה הוא שמפךש על-ידי דוד (תהילים
קכב): "שבטיה ערות לישראל". - השם הזה מעיד

ולחצרון ורעית חצרון לכרמי ורעית
כרמי:

(י) לחצרון משפחת החצרוני לכרמי משפחת
הכרמי:

ואליו ורעית ראובן והיו מנגיחוץ ארבעין
ותלתא אלפין ושבע מאה ותלתין:

(י) אלה משפחת הראובני ויהיו פקדיהם שלשה
וארבעים אלף ושבע מאות ושלשים:

ח ובני פלוא אליאב:

(ח) ובני פלוא אליאב:

ט ובני אליאב נמואל ודתן ואבירם הוא דתן
ואבירם מערעי כנשתא דאתפנשו על משה
ועל אהרן כנשתא דקרח באתפנושיהון
על יי:

(ט) ובני אליאב נמואל ודתן ואבירם הוא דתן
ואבירם קריאי העדה אשר הצו על-משה ועל-
אהרן בעדת-קרח בהצתם עליהוה:

כ"י א אשר הצו את ישראל על משה. בהצתם את העם על ה'. הצו. השיאו את ישראל לריב על
משה, לשון הפעילי.

י ופתחת ארעא ית פומה ובלעת יתהון וית
קרח במותא דכנשתא פד אכלת אשתא ית
מאתן וסמשין גברא והווי לאת:

(י) ותפתח הארץ את-פיה ותבלע אתם ואת-קרח
במות העדה באכל האש את המשים ומאתם
איש ויהיו לגם:

כ"י א ויהיו לגם. לאות ולזכרון, (במדבר יז) למען אשר לא יקרב איש זר, לחלק עוד על הפהנה.

יא ובני קרח לא מיתו:

(יא) ובני-קרח לא-מתו: ם

לפיכך (סנהדרין ק) נתבצר להם מקום גבה בגינהם וישבו
שם.

כ"י א ובני קרח לא-מתו. (במ"ד סנהדרין ק) הם היו בעצה
תחלה, ובשעת המחלוקת הרגרו תשובה בלבם,

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך ג עמ' 173)

בלבם, כפרוש רש"י, שלכן מן ההכרח שיאבדו מתוך קהל
זה. מה-שאין-פן קהל אחר, שלא היו עדים בדבר, אין סיבה
שיאבדו מתוכו. לכן מסופר על בני קרח רק בפרשתנו, כי
לאחרי שקבר לא היה הקהל שהיה בזמן המחלוקת (כפי
שפרש רש"י בפרשת חוקת כ, כב) שקבר כלו מתי מדבר),
יצאו בני קרח מן המקום שנתבצר להם (ראה רש"י, ואז
התברר לבני ישראל שלא מתו.

ובני קרח לא מתו (כו, יא)

יש לשאול, סיפור הצלת בני קרח שיף לכאורה לפרשת
קרח, ומה ענינו לקאן?

יש לומר, דהנה לגבי קרח ועדתו פתיב (קרח טו, לג) ויאבדו
מתוך הקהל. ויש לומר, שבני קרח נענשו בכף שנאבדו
מתוך הקהל ההוא, אותו קהל שראה אותם משתתפים
במחלוקת, ואילו את תשובתם לא ראה (פי הרגרו תשובה

יב בני שמעון ורעיתיהון לנמואל ורעית
נמואל לימין ורעית ימין לכיני ורעית כיני:

(יב) בני שמעון למשפחתם לנמואל משפחת
הנמואלי לימין משפחת הימיני לכיני משפחת

הכיני:

(יג) לְזָרַח מִשְׁפַּחַת הַזְּרָחִי לְשֵׁאוּל מִשְׁפַּחַת הַשְּׂאוּלִי: יג לְזָרַח זְרַעִית זָרַח לְשֵׁאוּל זְרַעִית שְׂאוּל:

בהר ה'הר מת? וממוסרה עד הר ה'הר, שמונה מסעות יש למפרע? אלא שחזרו לאחוריהם, ורדפו בני לוי אחריהם להחזירם, והרגו מהם שבע משפחות, ומבני לוי נפלו ארבע משפחות: משפחת שמעי ועזיאל, ומבני יצחק לא נמנו פאן אלא משפחת הקרחי; והרביעית לא ידעתי מה היא. ורבי תנחומא דרש, שמתו במגפה בדבר בלעם, אבל לפי החסרון שחסר משבט שמעון במגן זה ממגן הראשון שבמדבר סיני, נראה שכל כ"ד אלה נפלו משבטו של שמעון.

כ"י • לְזָרַח • הוא (שמות ו) צחר, לשון צהר, אבל משפחת אהר בטלה וכן חמש משבט בנימין, שהרי בעשרה בני ירד למצרים וכאן לא מנה אלא חמשה, וכן אצבן לגד, הרי שבע משפחות. ומצאתי בגמרא רישלמית, (סוטה פ"א, יומא פ"א) שכשמת אהרן נסתלקו ענני כבוד, ובאו הפנענים להלחם בישראל, ונתנו לב לחזר למצרים, וחזרו לאחוריהם שמונה מסעות מהר ה'הר למוסרה, שנאמר (דברים י): "ובני ישראל נסעו מבארות בני-עקן מוסרה, שם מת אהרן". והלא

יד אליו זרעית שמעון עשרין ותרין אלפין ומאתן:

(יד) אֵלֶּה מִשְׁפַּחַת הַשְּׂמַעֲנִי שְׁנַיִם וְעֶשְׂרִים אֵלֶּה וּמְאֹתָיִם: ם

טו בני גד לזרעיתהון לצפון זרעית צפון לחגי זרעית חגי לשוני זרעית שוני:

(טו) בְּנֵי גַד לְמִשְׁפַּחְתָּם לְצִפּוֹן מִשְׁפַּחַת הַצְּפוּנִי לְחֲגִי מִשְׁפַּחַת הַחֲגִי לְשׁוֹנֵי מִשְׁפַּחַת הַשׁוֹנֵי:

טז לאזני זרעית אזני לערי זרעית ערי:

(טז) לְאֲזֵנֵי מִשְׁפַּחַת הָאֲזֵנִי לְעָרֵי מִשְׁפַּחַת הָעָרִי:

כ"י • לְאֲזֵנֵי • אומר אני שזו משפחת אצבון, ואיני יודע למה לא נקראת משפחתו על שמו.

יז לארוד זרעית ארודי לאראלי זרעית אראלי:

(יז) לְאֲרֹוד מִשְׁפַּחַת הָאֲרֹודִי לְאֲרָאֵלִי מִשְׁפַּחַת הָאֲרָאֵלִי:

יח אליו זרעית בני גד למגניהון ארבעין אלפין וחמש מאה:

(יח) אֵלֶּה מִשְׁפַּחַת בְּנֵי-גַד לְפָקְדֵיהֶם אַרְבָּעִים אֵלֶּה וְחֲמִשׁ מֵאוֹת: ם

יט בני יהודה ער ואונן ומית ער ואונן בארעא דכנען:

(יט) בְּנֵי יְהוּדָה עֵר וְאוֹנָן וַיְמִית עֵר וְאוֹנָן בְּאֶרֶץ כְּנַעַן:

כ ויהו בני יהודה לזרעיתהון לשלה זרעית שלה לפרץ זרעית פרץ לזרח זרעית זרח:

(כ) וַיְהִיו בְּנֵי-יְהוּדָה לְמִשְׁפַּחְתָּם לְשֵׁלָה מִשְׁפַּחַת הַשְּׁלָנִי לְפָרֶץ מִשְׁפַּחַת הַפְּרָצִי לְזָרַח מִשְׁפַּחַת הַזְּרָחִי:

כא ויהו בני פרץ לחצרון זרעית חצרון לחמול זרעית חמול:

(כא) וַיְהִיו בְּנֵי-פָרֶץ לְחֲצֹרֹון מִשְׁפַּחַת הַחֲצֹרֹנִי לְחַמּוֹל מִשְׁפַּחַת הַחַמּוֹלִי:

כב אליו זרעית יששכר למנניהוון שבועין
ושמא אלפין וחמש מאה:
(כב) אלה משפחת יהודה לפקדיהם ששה ושבעים
אלף וחמש מאות: ם

כג בני יששכר לזרעיתהוון תולע זרעית
תולע לפנה זרעית פוני:
(כג) בני יששכר למשפחתם תולע משפחת התולעי
לפנה משפחת הפוני:

כד לשוב זרעית ישוב לשמרון זרעית
שמרון:
(כד) לשוב משפחת הישבי לשמרון משפחת
השמרני:

ארך ונעמן יצאה מכל אחד משפחה רבה, ונקראו
תולדות שאר הבנים על שם בלע, ותולדות השנים
הללו נקראו על שמם. וכן אני אומר בבני מכיר
שנחלקו לשתי משפחות: אחת נקראת על שמו,
ואחת נקראת על שם גלעד בנו. חמש משפחות
חסרו מבניו של בנימין. כאן נתקימה מקצת נבואת
אמו, שקראתו "בן אוני" - בן אנינותי, ובפילגש
בגבעה נתקימה פלה. זו מצאתי ביסודו של רבי
משה הדרשן.

כ"י לשוב. הוא יוב האמור בירדי מצרים, כי
כל המשפחות נקראו על שם ירדי מצרים. והנולדין
משם והלאה לא נקראו המשפחות על שמם, חוץ
ממשפחות אפרים ומנשה שנולדו כלם במצרים,
וארך ונעמן בני בלע בן בנימין. ומצאתי ביסודו
של רבי משה הדרשן, שיגדה אמן למצרים כשהיתה
מעברת מהם, לכך נחלקו למשפחות כחצרון וחמול,
שהיו בני בנים ליהודה, וחבר ומלפיאל, שהיו בני
בנים של אשר. ואם אגדה היא, הרי טוב, ואם לאו,
אומר אני שהיו לבלע בני בנים הרבה, ומשנים הללו

כה אליו זרעית יששכר למנניהוון שתיין
ארבעא אלפין ותלת מאה:
(כה) אלה משפחת יששכר לפקדיהם ארבעה
וששים אלף ושלוש מאות: ם

כו בני זבולן לזרעיתהוון לסרד זרעית סרד
לאלון זרעית אלון ליחלאל זרעית יחלאל:
(כו) בני זבולן למשפחתם לסרד משפחת הסרדי
לאלון משפחת האלני ליחלאל משפחת היחלאלני:

כז אליו זרעית זבולן למנניהוון שתיין אלפין
וחמש מאה:
(כז) אלה משפחת הזבולני לפקדיהם ששים אלף
וחמש מאות: ם

כח בני יוסף לזרעיתהוון מנשה ואפרים:
(כח) בני יוסף למשפחתם מנשה ואפרים:

כט בני מנשה למכיר זרעית מכיר ומכיר
אוליד זת גלעד לגלעד זרעית גלעד:
(כט) בני מנשה למכיר משפחת המכירי ומכיר
הוליד את גלעד לגלעד משפחת הגלעדי:

ל אליו בני גלעד איעזר זרעית איעזר לחלק
זרעית חלק:
(ל) אלה בני גלעד איעזר משפחת האיעזרי לחלק
משפחת החלקי:

לא ואשריאל זרעית אשריאל ושכם זרעית
שכם:
(לא) ואשריאל משפחת האשראלי ושכם משפחת
השכמי:

(לב) וְשִׁמְדַעַת מִשְׁפַּחַת הַשְּׂמִידָעִי וְחִפְרַת מִשְׁפַּחַת הַחִפְרִי:

לב וְשִׁמְדַעַת זְרַעִית שְׂמִידָע וְחִפְרַת זְרַעִית חִפְרַת:

(לג) וְצִלְפַּחַד בִּן־חִפְרַת לֹא־הָיוּ לוֹ בָּנִים כִּי אִם־בָּנוֹת וְשֵׁם בָּנוֹת צִלְפַּחַד מַחֲלָה וְנַעֲמָה חַגְלָה מִלֶּכָּה וְתַרְצָה:

לג וְצִלְפַּחַד בֶּן חִפְרַת לֹא הָיוּ לָהּ בָּנִים אֲלֵהֶן בָּנִים וְשֵׁם בָּנוֹת צִלְפַּחַד מַחֲלָה וְנַעֲמָה חַגְלָה מִלֶּכָּה וְתַרְצָה:

(לד) אֵלֶּה מִשְׁפַּחַת מְנַשֶּׁה וּפְקֻדֵיהֶם שָׁנִים וְחֻמְשֵׁים אֶלֶף וְשִׁבְעַת מֵאוֹת: ׀

לד אֵלֶּין זְרַעִית מְנַשֶּׁה וּמְנַגְיָהוֹן חֻמְשֵׁין וְתַרְצִין אֶלְפִין וְשִׁבְעַת מֵאָה:

(לה) אֵלֶּה בְּנֵי־אֶפְרַיִם לְמִשְׁפַּחַתָּם לְשׁוֹתֵלַח מִשְׁפַּחַת הַשְּׁתֵלְחִי לְבֹכֵר מִשְׁפַּחַת הַבְּכֹרִי לְתַחַן מִשְׁפַּחַת הַתַּחְנִי:

לה אֵלֶּין בְּנֵי אֶפְרַיִם לְזְרַעִיתָהוֹן לְשׁוֹתֵלַח זְרַעִית שׁוֹתֵלַח לְבֹכֵר זְרַעִית בְּכֹר לְתַחַן זְרַעִית תַּחְנִי:

(לו) וְאֵלֶּה בְּנֵי שׁוֹתֵלַח לְעֶרְן מִשְׁפַּחַת הָעֶרְנִי:

לו וְאֵלֶּין בְּנֵי שׁוֹתֵלַח לְעֶרְן זְרַעִית עֶרְן:

מס"א וְאֵלֶּה בְּנֵי שׁוֹתֵלַח וְגו' • שְׂאָר בְּנֵי שׁוֹתֵלַח נִקְרְאוּ תוֹלְדוֹתֵיהֶם עַל שֵׁם שׁוֹתֵלַח, וּמִעֶרְן יֵצְאָה מִשְׁפַּחַת רַבָּה וְנִקְרְאוֹת עַל שְׁמוֹ, וְנִחְשְׁבוּ בְּנֵי שׁוֹתֵלַח לְשֵׁתֵי מִשְׁפַּחֹת. יֵצֵא וְחָשַׁב, וְתִמְצָא בְּפִרְשֵׁה זֶה חֻמְשֵׁים וְשִׁבְעַת מִשְׁפַּחֹת, וּמִבְּנֵי לוֹי שְׁמוֹנֶה עָרֵי שָׁשִׁים וְחָמֵשׁ, וְזֶהוּ שְׁנַאָמֵר (דברים ט): "כִּי אַתֶּם הַמַּעֲטִים וְגו'" ה"א מַעֲט, חֻמְשָׁה אַתֶּם חֹסְרִים מִמִּשְׁפַּחֹת כָּל הָעַמִּים שֶׁהֵן שְׂבָעִים. אִף זֶה הַבְּנֵי מִיִּסּוּדוֹ שֶׁל רַבִּי מֹשֶׁה הַדַּרְשָׁן, אִךְ הַצְּרִכְתִּי לְפַחֹת וְלַהוֹסִיף בְּדַבְּרֵיו.

(לז) אֵלֶּה מִשְׁפַּחַת בְּנֵי־אֶפְרַיִם לְפְקֻדֵיהֶם שָׁנִים וְשִׁלְשֵׁים אֶלֶף וְחֻמְשַׁת מֵאוֹת אֵלֶּה בְּנֵי־יוֹסֵף לְמִשְׁפַּחַתָּם: ׀

לז אֵלֶּין זְרַעִית בְּנֵי אֶפְרַיִם לְמְנַגְיָהוֹן תְּלַתִּין וְתַרְצִין אֶלְפִין וְחֻמְשַׁת מֵאָה אֵלֶּין בְּנֵי יוֹסֵף לְזְרַעִיתָהוֹן:

(לח) בְּנֵי בְּנִימֵן לְמִשְׁפַּחַתָּם לְבִלְע מִשְׁפַּחַת הַבְּלְעִי לְאִשְׁבֵּל מִשְׁפַּחַת הָאִשְׁבְּלִי לְאַחִירָם מִשְׁפַּחַת הָאִחִירָמִי:

לח בְּנֵי בְּנִימֵן לְזְרַעִיתָהוֹן לְבִלְע זְרַעִית בְּלַע לְאִשְׁבֵּל זְרַעִית אִשְׁבֵּל לְאַחִירָם זְרַעִית אִחִירָם:

מס"א לְאַחִירָם • הוּא אַחֵי שִׁירַד לְמַצְרַים, וּלְפִי שְׁנַקְרָא עַל שֵׁם יוֹסֵף שֶׁהִיָּה אָחִיו וְרַם מִמֶּנּוּ, נִקְרָא אִחִירָם.

(לט) לְשִׁפּוֹפִם מִשְׁפַּחַת הַשִּׁפּוֹפִמִי לְחוֹפִם מִשְׁפַּחַת הַחוֹפִמִי:

לט לְשִׁפּוֹפִם זְרַעִית שִׁפּוֹפִם לְחוֹפִם זְרַעִית חוֹפִם:

מס"א שִׁפּוֹפִם • הוּא מְפִים, עַל שֵׁם שֶׁהִיָּה יוֹסֵף שִׁפּוֹף בֵּין הָאֲמוֹת.

(מ) וַיְהִי בְּנֵי־בִלְע אֶרֶד וְנַעֲמָן מִשְׁפַּחַת הָאֶרְדִּי לְנַעֲמָן מִשְׁפַּחַת הַנַּעֲמִי:

מ וַיְהִי בְּנֵי בִלְע אֶרֶד וְנַעֲמָן זְרַעִית הָאֶרְדִּי לְנַעֲמָן זְרַעִית נַעֲמִי:

(נא) **אֵלֶּה פְּקוּדֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל שְׁש־מֵאוֹת אֶלֶף וְאַלְף**
שְׁבַע מֵאוֹת וּשְׁלֹשִׁים:
 נא אלֵּין מְנַיֵּי בְנֵי יִשְׂרָאֵל שֵׁית מֵאָה וְחָד
 אֶלְפִין שְׁבַע מֵאָה וּתְלָתִין:

◆ יום שלישי י"ג תמוז ◆

(גב) **וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:**

גב ומליל יי עם מֹשֶׁה לְמִימָר:

(גג) **לְאֵלֶּה תַחֲלַק הָאָרֶץ בְּנַחֲלָה בְּמִסְפַּר שְׁמוֹת:**

גג לְאֵלִין תַּתְּפַּלֵּג אַרְעָא בְּאַחְסָנָא בְּמִנְיָן
 שְׁמֵיהֶן:

כִּי־יֵלֵךְ תַּחֲלַק הָאָרֶץ • וְלֹא לַפְּחֻתִים מִבְּנֵי
 עֲשָׂרִים, אֶף־עַל־פִּי שְׁבָאוֹ לְכָל־עֲשָׂרִים בְּטָרְס חֲלוּק
 הָאָרֶץ - שְׁהָרִי שְׁבַע שָׁנִים כְּבָשׁוּ וְשְׁבַע חֲלָקוֹ, לֹא
 נָטְלוּ חֶלֶק בְּאָרֶץ אֲלָא אֵלּוּ שֵׁשׁ מֵאוֹת אֶלֶף וְאַלְף,
 וְאִם הָיָה לְאַחַד מֵהֶם שְׁשֵׁה בְּנִים, לֹא נָטְלוּ אֲלָא
 חֶלֶק אַבְיָהֶם לְבָדוֹ.

(גד) **לָרֶב תְּרַבֶּה נַחֲלָתוֹ וְלַמְעַט תִּמְעַט נַחֲלָתוֹ אִישׁ
 לְפִי פְּקוּדֵי יִתֵּן נַחֲלָתוֹ:**

גד לְסִגְיֵיא תַּסְגִּוּן אַחְסָנְתַּהוּן וְלַזְעִירֵי תַּזְעִרוּן
 אַחְסָנְתַּהוּן גְּבַר לְפּוּם מְנַיֵּנְהֵי תַּתְּיָב
 אַחְסָנְתַּה:

כִּי־יֵלֵךְ לָרֶב תְּרַבֶּה נַחֲלָתוֹ • לְשֹׁבֵט שֶׁהָיָה מְרַבֶּה
 בְּאוֹכְלוֹסִין נִתְּנוּ חֶלֶק רַב, וְאֶף־עַל־פִּי שְׁלֹא הָיוּ
 הַחֲלָקִים שְׁוִים - שְׁהָרִי הַכֹּל לְפִי רַבּוּי הַשֹּׁבֵט חֲלָקוֹ
 הַחֲלָקִים - לֹא עָשׂוּ אֲלָא עַל־יְדֵי גֹרֶל. וְהַגֹּרֶל הָיָה
 עַל־פִּי רוּחַ הַקֹּדֶשׁ, כְּמוֹ שֶׁמִּפְרָשׁ בְּבַבְא בַּתְּרֵא' (ד'
 קיח): אֲלַעְזָר הַכֹּהֵן הָיָה מְלַבֵּשׁ בְּאוּרִים וְתַמִּים, וְאוֹמֵר
 בְּרוּחַ הַקֹּדֶשׁ: אִם שְׁבֹט פְּלוֹנִי עוֹלָה, תַּחֲוּם פְּלוֹנִי
 עוֹלָה עִמּוֹ. וְהַשֹּׁבֵטִים הָיוּ כְּתוֹבִים בִּי"ב פְּתָקִין, וְי"ב

(גה) **אֲנִי־בְּגוֹרֵל יַחֲלַק אֶת־הָאָרֶץ לְשְׁמוֹת
 אֲבֹתָם וַיִּנְחֹלוּ:**

גה בְּרַם בְּעַדְבָא תַּתְּפַּלֵּג יְת אַרְעָא לְשְׁמֵיהֶן
 שְׁבִטֵי אַבְהֵתַהוּן יַחְסִינוּ:

כִּי־יֵלֵךְ לְשְׁמוֹת מְטוֹת־אֲבֹתָם • אֵלּוּ יוֹצְאֵי מִצְרַיִם. שְׁנֵה
 הַכְּתוּב נַחֲלָה זֶה מִכָּל הַנַּחֲלוֹת שְׁבַתוֹרָה, שְׁפָל
 הַנַּחֲלוֹת, הַחַיִּים יוֹרְשִׁים אֶת הַמְּתִים, וְכֹאֵן מִתִּים
 יוֹרְשִׁים אֶת הַחַיִּים. כִּי־צַד? שְׁנֵי אַחִים מִיוֹצְאֵי מִצְרַיִם
 שֶׁהָיוּ לָהֶם בְּנִים בְּבֵאֵי הָאָרֶץ, לָזֶה אַחַד וְלָזֶה שְׁלֹשָׁה.
 הָאֶחָד נָטַל חֶלֶק אַחַד, וְהַשְּׁלֹשָׁה נָטְלוּ שְׁלֹשָׁה,
 שְׁנֵאמַר: "לְאֵלֶּה תַחֲלַק הָאָרֶץ". חֲזָרָה נַחֲלָתָן אֲצַל
 אֲבֵי אַבְיָהֶן וְחֲלָקוֹ הַכֹּל בְּשׁוּהָ. וְזֶהוּ שְׁנֵאמַר: "לְשְׁמוֹת

מְטוֹת־אֲבֹתָם וַיִּנְחֹלוּ", שְׁאֲחֹר שְׁנָטְלוּ הַבְּנִים, חֲלָקוּהָ
 לְפִי הָאֲבוֹת שֶׁיֹּצְאוּ מִמִּצְרַיִם. וְאֵלּוּ מִתַּחֲלָה חֲלָקוּהָ
 לְמִנְיָן יוֹצְאֵי מִצְרַיִם, לֹא הָיוּ נוֹטְלִין אֵלּוּ הָאֲרַבְעָה
 אֲלָא שְׁנֵי חֲלָקִים, עַכְשָׁו נָטְלוּ אֲרַבְעָה חֲלָקִים. אַךְ
 בְּגוֹרֵל • יֹצְאוֹ יְהוֹשֻׁעַ וְכָלֵב, וְכֵן הוּא אוֹמֵר (שׁוֹפְטִים א):
 "וַיִּתְּנוּ לְכָלֵב אֶת־חֶבְרוֹן כְּאֲשֶׁר דִּבֶּר מֹשֶׁה", וְאוֹמֵר
 (יהוֹשֻׁעַ יט): "עַל־פִּי ה' נִתְּנוּ לוֹ אֶת־הָעִיר אֲשֶׁר שָׁאַל".
מְטוֹת־אֲבֹתָם • יֹצְאוֹ גְרִים וְעַבְדִּים.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך ב עמ' 347)

אף בגורל יחלק את הארץ (כו, נה)
 לכל יהודי ישנה מצוה אחת השייכת לו במיוחד, שבה הוא
 'זהיר ספ' (שבת קיח). זוהי המשמעות הפנימית של 'חלוקת
 הארץ' - לכל יהודי ניתן 'חלקו' המיוחד לו בעבודתו לקונו.
 לבן נחלקה הארץ בגורל וְזָקָא, פי גורל הוא למעלה מטעם

ודעת, וגם 'חלוקה' זו היא למעלה מטעם ודעת. ובלשון
 אדמו"ר הַזָּקֵן בַּתְּנַיָּא (אגרת הקודש סוף סימן ז): 'תרון האור
 הזה הפרטי לנשמות פרטיות - אינו בחינת טעם ודעת
 מושג, אלא למעלה מבחינת הדעת, שפר עליה במחשבה .
 . . ודוגמתו למטה הוא בחינת הגורל ממש.

סג אלין מנגני משה ואלעזר בהנא די מנו ית בני ישראל במישריא דמואב על ירדנא דירחו :

(סג) אלה פקודי משה ואלעזר הבהן אשר פקדו את בני ישראל בערבת מואב על ירדן ירחו :

סד ובאלין לא הנה גבר ממנגני משה ואהרן בהנא די מנו ית בני ישראל במדברא דסיני :

(סד) ובאלה לא היה איש מפקודי משה ואהרן הבהן אשר פקדו את בני ישראל במדבר סיני :

"נתנה ראש ונשובה מצרימה", והנשים אומרות: "תנה לנו אחזה", לכה נסמכה פרשת בנות צלפחד לכאן.

כ"י - ובאלה לא היה איש וגו'. אבל על הנשים לא נגזרה גזרת המרגלים, לפי שהן היו מחבבות את הארץ; הנשים אומרים (במדבר יד):

סה ארי אמר יי להון ממת ימותון במדברא ולא אשתאר מנהון אנש אלהן פלב בר יפנה ויהושע בר נון :

(סה) כ"אמר יהוה להם מות ימתו במדבר ולא נותר מהם איש כי אם פלב בני פנה ויהושע בני נון: ס

א וקריבא פנת צלפחד בר חפר בר גלעד בר מכיר בר מנשה לזרעית מנשה בר יוסף ואלין שמחת בנתה מחלה נעה וחגלה ומלכה ותרצה :

כו (א) ותקרבנה בנות צלפחד בני חפר בני גלעד בני מכיר בני מנשה למשפחת מנשה בני יוסף ואלה שמות בנתיו מחלה נעה וחגלה ומלכה ותרצה :

באחד מהם ליחסו לשבח, הרי זה צדיק בן צדיק. ואם יחסו לגנאי, כגון (מ"ב כה) "בא ישמעאל בן נתניה בן אלישמע" בידוע שפל הנזכרים עמו - רשעים היו. מחלה נעה וגו'. ולהלן הוא אומר (במדבר לה): "ותהינה מחלה תרצה", מגיד שפלן שקולות זו כזו, לפיכך שנה את סדרן.

כ"י - למשפחת מנשה בני יוסף. למה נאמר? והלא כבר נאמר "בן מנשה"? אלא לומר לה: יוסף חבב את הארץ, שנאמר (בראשית י): "והעלתם את עצמתי וגו'", ובנותיו חבבו את הארץ, שנאמר: "תנה לנו אחזה". וללמדך, שהיו פלם צדיקים, שכל מי שמעשיו ומעשה אבותיו סתמים, ופרט לה הכתוב

בוקמא קדם משה וקדם אלעזר בהנא וקדם רברביא וכל כנשתא בתרע משפן זמנא למימר :

(ב) ותעמדנה לפני משה ולפני אלעזר הבהן ולפני הנשיאם וכל העדה פתח אהל מועד לאמר :

ידע, אלעזר יודע? אלא סרס המקרא ודרשהו, דברי רבי יאשיה. אבא חנן משום רבי אלעזר אומר: בבית המדרש היו יושבים, ועמדו לפני פלם.

כ"י - לפני משה ולפני אלעזר. מגיד, שלא עמדו לפניהם אלא בשנת הארבעים אחר שמת אהרן. לפני משה. ואחר כך לפני אלעזר? אפשר, אם משה לא

ג אבונא מית במדברא והוא לא הנה בגו כנשתא דאדמנו על יי בכנשתא דקרח ארי בחובבה מית ובנין לא הו לה :

(ג) אבינו מת במדבר והוא לא היה בתוך העדה הנועדים עליהו בעדת קרח כ"ב חטאו מת ובנים לא יהיו לו :

הוא, אלא בחטאו לברו מת ולא החטיא את אחרים עמו. (שבת צו) רבי עקיבא אומר: מקושש עצים היה. ורבי שמעון אומר: מן המעפילים היה.

כ"י - והוא לא היה וגו'. (שם קט, ספרי) לפי שהיו באות לומר: "בחטאו מת", נזקקו לומר לא בחטא מתלוננים ולא בעדת קרח שהצו על הקדוש ברוך-

ד למא יתמנע שמא דאבונא מגו זרעיתה ארי לית לה בר הב לנא אחסנא בגו אחי אבונא :

(ד) למה יגרע שם אבינו מתוך משפחתו כי אין לו בן תנה לנו אחזה בתוך אחי אבינו :

שיעור יומי ליום רביעי י"ד תמוז ושנים מקרא ואחד תרגום – כז – פרשת פינחס פה

כ"י◀ לְמַה יִגְרַע שָׁם-אֲבִינוּ • אָנוּ בְּמִקּוֹם בֶּן עוֹמְדוֹת, וְאִם אֵין הַנְּקֻבוֹת חֲשׂוֹבוֹת זָרַע, תְּחִיבָם אֲמַנּוּ לְיָבָם

ה וַיִּקְרַב מֹשֶׁה אֶת-מִשְׁפָּטָן לִפְנֵי יְהוָה: פ

כ"י◀ וַיִּקְרַב מֹשֶׁה אֶת-מִשְׁפָּטָן • (סנהדרין ח) נִתְעַלְמָה הַלְכָה מִמֶּנּוּ, וְכֹאן נִפְרַע עַל שְׁנַטל 'עֲטָרָה', לֹאמַר (דברים א): "וְהִדְבַר אֲשֶׁר יִקְשֶׁה מִכֶּם תִּקְרְבוּן אֵלַי"

♦ יום רביעי י"ד תמוז ♦

וַיֹּאמֶר יי לְמֹשֶׁה לְמִימַר: (1) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר:

(1) בֶּן בְּנוֹת צִלְפַּחַדֹּר דְּבַרְתָּ נָתַן תִּתֵּן לָהֶם אַחֲזַת נַחֲלָה בְּתוֹךְ אַחֵי אֲבִיהֶם וְהַעֲבַרְתָּ אֶת-נַחֲלַת אֲבִיהֶן לָהֶן:

כ"י◀ בֶּן בְּנוֹת צִלְפַּחַדֹּר דְּבַרְתָּ • כְּתִרְגוּמוֹ: "יֵאוֹת". כִּף כְּתוּבָה פֶּרֶשֶׁה זֹו לִפְנֵי בְּמִרוֹם; מַגִּיד, שְׂרָאָתָה עֵינֶן מַה שְּׁלֹא רָאָתָה עֵינּוּ שֶׁל מֹשֶׁה. בֶּן בְּנוֹת צִלְפַּחַדֹּר דְּבַרְתָּ • יָפָה תְּבַעוּ; אֲשֶׁרִי אָדָם שֶׁהִקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא מוֹדֶה לְדַבְּרָיו. נָתַן תִּתֵּן • (ב"ב קיח) שְׁנֵי חֲלָקִים: חֲלַק אֲבִיהֶן שֶׁהָיָה מִיּוֹצְאֵי מִצְרַיִם, וְחֲלָקוֹ עִם אַחֵיו בְּנִכְסֵי חֶפֶר. וְהַעֲבַרְתָּ • לְשׁוֹן הַעֲבָרָה

(ח) וְאֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תְּדַבֵּר לֵאמֹר אִישׁ כִּי-יָמוֹת וּבֵן אֵין לוֹ וְהַעֲבַרְתֶּם אֶת-נַחֲלָתוֹ לְבָתּוֹ:

(ט) וְאִם-אֵין לוֹ בֵּת וְנָתַתֶּם אֶת-נַחֲלָתוֹ לְאָחָיו:

(י) וְאִם-אֵין לוֹ אַחִים וְנָתַתֶּם אֶת-נַחֲלָתוֹ לְאָחֵי אָבִיו:

(יא) וְאִם-אֵין אַחִים לְאָבִיו וְנָתַתֶּם אֶת-נַחֲלָתוֹ לְשֹׂאָרוֹ הַקָּרִב אֵלָיו מִמִּשְׁפַּחְתּוֹ וַיִּרְשׁ אֹתָהּ וְהָיְתָה לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְחֶקֶת מִשְׁפָּט כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת-מֹשֶׁה: פ

כ"י◀ לְשֹׂאָרוֹ הַקָּרִב אֵלָיו מִמִּשְׁפַּחְתּוֹ • (ספרי. ב"ב קט) וְאֵין מִשְׁפָּחָה קְרוּיָה אֶלָּא מִשְׁפַּחַת הָאָב.

דעת זקנים מעבלי התוספות – עוז והדר

כז (ח) וְהַעֲבַרְתֶּם אֶת נַחֲלָתוֹ לְבָתּוֹ. וְהַעֲבַרְתֶּם, לְפִי שֶׁכִּשְׁהַנְּחִלָּה נְתוּנָה בְּכוֹלָהּ כְּתִיב וְנָתַתֶּם, וְגַבִּי בֵּת לְבַת הִיא גַּעֲבַרְתָּ מִשְׁמָה הִרְאִשׁוֹן (ספרי קלד): תורה ט

ממטה לְמִטָּה, וְנִקְרְאָת עַל שֵׁם בְּעִלָּה (ספרי קלד): תורה ט

(יב) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה עֲלֵה אֶל־הַר הָעֵבְרִים הַזֶּה וּרְאֵה אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר נָתַתִּי לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל:

יב וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה סַק לְטוֹרָא דְעֵבְרָאֵי הַדִּין וְחַזִּי יַת אֶרְעָא דִּי יְהִבִּית לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל:

לִי שֶׁהַתֵּר לִי גִדְרִי. מִשָּׁל לְמִלְךָ שְׁגֹזֵר עַל בְּנוֹ שְׁלֹא יִכְנָס לְפֶתַח פְּלִטִין שְׁלוֹ. נִכְנָס לְשַׁעַר - וְהוּא אַחֲרָיו, לְחֶצֶר - וְהוּא אַחֲרָיו, לְטָרְקְלִין - וְהוּא אַחֲרָיו. כִּינֹן שָׂבָא לְכַנְס לְקִיטוֹן, אָמַר לוֹ: בְּנִי, מִכָּאֵן וְאֵילָף אַתָּה אָסוּר לְכַנְס.

כ"י «עֲלֵה אֶל־הַר הָעֵבְרִים» (במדבר רבה) לְמַה נִּסְמְכָה לְכָאֵן? כִּינֹן שְׁאָמַר הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא: "נָתַן תַּתֵּן לָהֶם", אָמַר: אוֹתִי צִוָּה הַמְּקוֹם לְהִנְחִיל, שְׁמָא הַתֵּרָה הַגְּזֵרָה וְאִכְנָס לְאָרֶץ? אָמַר לוֹ הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא: גִּזְרַתִּי בַמְּקוֹמָה עוֹמֶדֶת (ספרי). דְּבַר אַחַר: כִּינֹן שְׁנִכְנָס מֹשֶׁה לְנַחֲלַת בְּנֵי גֹד וּבְנֵי רְאוּבֵן, שְׁמַח וְאָמַר: כַּמְדַּמָּה

(יג) וּרְאִיתָה אֹתָהּ וְנֹאסַפְתָּ אֶל־עַמִּיד גַּם־אֹתָהּ כַּאֲשֶׁר נֹאסַף אֶהְרֹן אָחִיךָ:

יג וְתַחֲזִי יְתָה וְתַתְּכַנְשׁ לְעַמִּיד אֶף אֶת כְּמָא דִּי אַתְּכַנִּישׁ אַהֲרֹן אָחוּיךָ:

כ"ג «כַּאֲשֶׁר נֹאסַף אֶהְרֹן אָחִיךָ» מִכָּאֵן, שְׁנַתְּאוּהָ מֹשֶׁה לְמִיתָתוֹ שֶׁל אַהֲרֹן. דְּבַר אַחַר: אֵין אַתָּה טוֹב מִמֶּנּוּ. (דברים לב): "עַל אֲשֶׁר לֹא קִדַּשְׁתָּם". הָא אִם קִדַּשְׁתָּם אוֹתִי, עַדִּין לֹא הִגִּיעַ זְמַנְכֶם לְהַפְטֹר. כָּכָל מְקוֹם שְׁפַתְּכֶם מִיתַתְּם, כְּתַב סְרַחֲזָנִים, לְפִי שְׁנַגְזֵרָה גְזֵרָה עַל דּוֹר הַמְּדַבֵּר לְמוֹת בַּמְּדַבֵּר בְּעוֹן שְׁלֹא

הָאָמִינוּ, לְכָף בְּקַשׁ מֹשֶׁה שִׁיכְתַּב סְרַחֲזָנוּ, שְׁלֹא יֹאמְרוּ: אֶף הוּא מִן הַמְּמַרִּים הֵיךְ (יזמא ט). מִשָּׁל לְשַׁתִּי נְשִׁים שְׁלוֹקוֹת בְּבֵית-דִין: אַחַת קַלְקְלָה וְאַחַת אַכְלָה פְּגִי שְׁבִיעִית וְכוּ', אֶף כָּאֵן, כָּכָל מְקוֹם שֶׁהַזְּכִיר מִיתַתְּן, הַזְּכִיר סְרַחֲזָנִים, לְהוֹדִיעַ שְׁלֹא הִיְתָה בְּהֶם אֵלָא זוּ בְּלִבְר.

(יד) כַּאֲשֶׁר מְרִיתֶם פִּי בַמְּדַבְרֵי־צֶן בַּמְּרִיבַת הָעֵדָה לְהַקְדִּישְׁנִי בַּמִּים לְעִינֵיהֶם הֵם מִי־מְרִיבַת קֹדֶשׁ מְדַבְרֵי־צֶן: ׀

יד כְּמָא דִּי סְרִיבְתוּן עַל מִימְרֵי בַמְּדַבְרָא דְצֶן בַּמַּצִּוֹת כְּנִשְׁתָּא לְקֹדֶשִׁיתִי כְּמָא לְעִינֵיהוֹן אַנְוֹן מִי מַצִּוֹת רְקַם מְדַבְרָא דְצֶן:

כ"ד «הֵם מִי־מְרִיבַת קֹדֶשׁ» הֵם לְבָדֵם, אֵין בְּהֶם עוֹן אַחַר. דְּבַר אַחַר: הֵם שֶׁהִמְרוּ בַמְּרָה, הֵם הָיוּ שֶׁהִמְרוּ בַיַּם־סוּף, הֵם עֲצָמָם שֶׁהִמְרוּ בַמְּדַבֵּר צֶן.

(טו) וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל־יְהוָה לֵאמֹר:

טו וַיִּמְלִיל מֹשֶׁה עִם יְיָ לְמִימְרֵי:

כ"ה «וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל־ה' וְגו'» לְהוֹדִיעַ שֶׁבָחָן שֶׁל צַדִּיקִים, שְׁכַשְׁפְּטֵרִין מִן הָעוֹלָם מְנִיחִין צָרְפָן

וְעוֹסְקִין בְּצָרְכֵי צְבוּר. לֵאמֹר. אָמַר לוֹ: הַשִּׁיבֵנִי אִם אַתָּה מְמַנֶּה לָהֶם פְּרִנָּס אִם לֹאוּ.

(טז) יִפְקֹד יְהוָה אֱלֹהֵי הַרְוֹחַת לְכָל־בָּשָׂר אִישׁ עַל־הָעֵדָה:

טז יִמְנִי יְיָ אֱלֹהֵי רִחְמֵי לְכָל בְּסָרָא גְבַר עַל כְּנִשְׁתָּא:

כ"ז «יִפְקֹד ה'» כִּינֹן שֶׁשְׁמַע מֹשֶׁה שְׁאָמַר לוֹ הַמְּקוֹם: "תֵּן נַחֲלַת צְלָפְחָד לְבְנוֹתָיו", (במ"ד) אָמַר: הִגִּיעַ שְׁעָה שְׁאֵתְבַע צָרְפִי, שִׁירְשׁוּ בְּנֵי אֶת גְּדֻלְתִּי. אָמַר לוֹ הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא: לֹא כֹף עֲלָתָה בַּמַּחְשְׁבָה לְפָנַי, כְּדָאֵי הוּא יְהוֹשֵׁעַ לְטַל שְׁכַר שְׁמוֹשׁוֹ, שְׁלֹא מִשׁ מִתּוֹךְ

הָאֵהֵל. וְהוּוּ שְׁאָמַר שְׁלֹמֹה (משלי כו): "נִצֵּר תְּאֵנָה יֹאכַל פְּרִיָּה". אֱלֹהֵי הַרְוֹחַת. לְמַה נֹּאמְרָ? אָמַר לְפָנָיו: רַבּוֹנוּ שֶׁל עוֹלָם! גְּלוּי וְיָדוּעַ לְפָנֶיךָ דַּעְתּוֹ שֶׁל כָּל אַחַד וְאַחַד, וְאֵינֵן דּוֹמִין זֶה לְזֶה; מִנְּה עֲלִיָּהֶם מְנַהִיג שְׂיָהָא סוּבַל כָּל אַחַד וְאַחַד לְפִי דַּעְתּוֹ.

(יז) אֲשֶׁר־יֵצֵא לְפָנֵיהֶם וְאֲשֶׁר יִבֹּא לְפָנֵיהֶם וְאֲשֶׁר יוֹצִיאֵם וְאֲשֶׁר יָבִיאֵם וְלֹא תִהְיֶה עֲדַת יְהוָה כְּצֵאֵן אֲשֶׁר אִין־לָהֶם רְעָה:

יז דִּי יִפּוּק קְדַמִּיהוֹן וְדִי יַעוֹל קְדַמִּיהוֹן וְדִי יִפְקִנְוֹן וְדִי יַעֲלִנְוֹן וְלֹא תִהִי כְּנִשְׁתָּא דְזֵי כְּעֵנָא דִּי לִית לְהוֹן רְעִי:

כ"י - אֲשֶׁר יֵצֵא לְפָנֵיהֶם • לא כְּדָרָךְ מַלְכֵי הָאֲמוֹת, שְׂיֹשְׁבִים בְּבִתְיָהֶם וּמְשַׁלְּחִין אֶת חֵילוֹתֵיהֶם לְמַלְחָמָה, אֲלֵא כְּמוֹ שֶׁשְׂשִׁיתִי אֲנִי, שְׁנֹלַחַמְתִּי בְּסִיחוֹן וְעוֹג, שְׁנֹאֲמַר (במדבר כא): "אֶל־תִּירָא אֹתוֹ". וְכִדְרָךְ שֶׁשָּׂעָה יְהוֹשֻׁעַ, שְׁנֹאֲמַר (יהושע ה): "וַיִּלְךָ יְהוֹשֻׁעַ אֵלָיו

וַיֹּאמֶר לוֹ הֲלֵנּוּ אִתָּהּ וְגו'". וְכֵן בְּדוֹד הוּא אוֹמֵר (ש"א ח): "כִּי־הוּא יוֹצֵא וְכֵן לְפָנֵיהֶם" - יוֹצֵא בְּרֹאשׁ וְנִכְנַס בְּרֹאשׁ. וַאֲשֶׁר יוֹצֵיאֵם • בְּזִכְיוֹתָיו. וַאֲשֶׁר יְבִיאֵם • בְּזִכְיוֹתָיו. דְּבַר אַחֵר: "וַאֲשֶׁר יְבִיאֵם" שֶׁלֹּא תַעֲשֶׂה לוֹ כְּדְרָךְ שֶׁאִתָּה עוֹשֶׂה לִּי, שְׂאִינִי מְכַנְּסֵן לְאַרְץ.

(יח) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה קַח־לְךָ אֶת־יְהוֹשֻׁעַ בֶּן־נּוֹן אִישׁ אֲשֶׁר־רוּחַ בּוֹ וְסַמַּכְתָּ אֶת־יָדְךָ עָלָיו:

יח וַאֲמַר יי לְמֹשֶׁה דְּבַר לְךָ ית יהוֹשֻׁעַ בֶּן נוֹן גְּבַר דִּי רוּחַ נְבוּאָה בּוֹ וְתִסְמוּךְ ית יָדְךָ עָלָיו:

כ"י - קַח־לְךָ • קַחְנוּ בְּדַבְרֵים: אֲשֶׁר־יָךְ, שְׂזַכִּיתָ לְהַנְהִיג בְּנָיו שֶׁל מָקוֹם. לְךָ • אֶת שְׂבָדִיק לְךָ, אֶת זֶה אִתָּה מִפִּיר. אֲשֶׁר־רוּחַ בּוֹ • כַּאֲשֶׁר שְׂאַלְתָּ, שְׂיֻכַּל לְהִלָּךְ

כְּנָגַד רוּחוֹ שֶׁל כָּל אַחַד וְאַחַד. וְסַמַּכְתָּ אֶת־יָדְךָ עָלָיו • תֵּן לוֹ מְתָרְגָּמָן שִׁירְשׁ בְּחִיָּךְ, שֶׁלֹּא יֵאמְרוּ עָלָיו: לא הִיָּה לוֹ לְהָרִים רֹאשׁ בִּימֵי מֹשֶׁה.

(יט) וְהֶעֱמַדְתָּ אֹתוֹ לְפָנָי אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן וְלִפְנֵי כָל־הָעֵדָה וְצִוִּיתָהּ אֹתוֹ לְעֵינֵיהֶם:

יט וְתָקִים יְתֵה לְקֹדֶם אֶלְעָזָר כֹּהֵן וְלְקֹדֶם כָּל כְּנַשְׂתָּא וְתַפְקֵד יְתֵה לְעֵינֵיהוֹן:

כ"י - וְצִוִּיתָהּ אֹתוֹ • עַל יִשְׂרָאֵל: דַּע, שְׂטַרְחָנִין הֵם, סַרְכָּנִים הֵם; עַל־מַנְת שֶׁתִּקְבַּל עָלֶיךָ.

(כ) וְנִתְּתָה מֵהוֹדְךָ עָלָיו לְמַעַן יִשְׁמְעוּ כָּל־עַדְת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

כ וְנִתְּתָן מִזִּינְךָ עָלָיו בְּדִיל דִּי יִקְבְּלוּן מִנָּה כָּל כְּנַשְׂתָּא דְכַנֵּי יִשְׂרָאֵל:

כ"י - וְנִתְּתָה מֵהוֹדְךָ עָלָיו • זֶה קְרוּן עוֹר פָּנִים. מֵהוֹדְךָ • וְלֹא כָּל הוֹדְךָ, נִמְצָאנוּ לְמַדִּין: פָּנֵי מֹשֶׁה כַּחֲמָה, פָּנֵי יְהוֹשֻׁעַ כְּלַבָּנָה. לְמַעַן יִשְׁמְעוּ כָּל־עַדְת

כַּנֵּי יִשְׂרָאֵל • שִׁיחֵיו נוֹהֲגִין בּוֹ כְּבוֹד וַיִּרְאֶה כְּדְרָךְ שְׁנוֹהֲגִין בָּךְ.

~ נקודות משיחות קודש ~ (שיחת שבת פרשת וילך, שבת שובה, וא"ו תשרי, ה'תשכ"ו)

וְלַהֲעִיר, שֶׁגַם לְאַחֲרֵי שְׁנֹטְלָה הֲרָשׁוֹת מִמֹּשֶׁה וְנִתְּנָה לְיְהוֹשֻׁעַ, הִנֵּה עֲדוֹן יְהוֹשֻׁעַ הוּא הַתְּלַמִּיד וּמֹשֶׁה הוּא הָרֵב, כִּף שֶׁכָּל עֵינָיו מְקַבֵּל יְהוֹשֻׁעַ מִמֹּשֶׁה דְּוָקָא, וְעַד שֶׁכָּל מְצִיאֹתוֹ שֶׁל יְהוֹשֻׁעַ (הַתְּלַמִּיד) הִיא מְצִיאֹתוֹ שֶׁל מֹשֶׁה (הָרֵב), וּבִלְשׁוֹן רַש"י בְּסִיּוּם פִּרְשָׁתָנוּ: "כָּל זְמַן שִׁיְהוֹשֻׁעַ חֵי, הָיָה נִרְאֶה לְמֹשֶׁה כְּאִילוֹ הוּא חֵי". וְכֵמוֹ בַּחֲמָה וּלְבָנָה, שֶׁגַם לְאַחֲרֵי שֶׁקִּיעַת הַחֲמָה, מְקַבֵּלֶת הַלְבָּנָה אוֹר מֵהַחֲמָה, וְכַמּוֹבָאֵר ב'אַגְרַת הַקֹּדֶשׁ' (סוף סימן כז) הַמְּשַׁל מ"שֶׁמֶשׁ הַמְּאִיר לְכוֹכְבִים מִתַּחַת לְאַרְץ, כְּדֹאִיתָא ב'תִּיקוּנֵים' (הֵאָה הַנִּסְמָן בְּהַעֲרוֹת וְתִיקוּנֵים לְתַנַּי ש"ם) עַל מֹשֶׁה רַבְּנוֹ עַל־יְהוֹשֻׁעַ שֶׁאֲחֵר פְּטִירָתוֹ מִתְּפֹשֶׁטֶת הָאֲרָצוֹת בְּכָל דָּרָא וְדָרָא לְשִׁשִּׁים רְבוּא נְשָׁמוֹת, כְּמוֹ שֶׁמֶשׁ הַמְּאִיר מִתַּחַת לְאַרְץ לְשִׁשִּׁים רְבוּא כּוֹכְבִים". וְלָכוֹ, הִנֵּה גַם מְסִירַת הַנְּהַגַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְיְהוֹשֻׁעַ הַצֹּרֶךְ לְהִיּוֹת עַל־יְדֵי מֹשֶׁה רַבְּנוֹ דְּוָקָא (וְלֹא עַל־יְדֵי הַקֹּב"ה בְּעַצְמוֹ).

כִּי יַעֲטוּךָ" (תהלים קב, א), וְזֶה לְשׁוֹנוֹ: "דְּהִנְהָ אָנוּ אוֹמְרִים וְעֵינֵינוּ מְאִירוֹת פֶּשְׁמֵשׁ וְכִנְרַח, וְהַקְּשָׁה הָרֵב הַמְּגִיד ז"ל, שֶׁאֵם אָנוּ אוֹמְרִים כְּשֶׁמֶשׁ, אִם־כֵּן מַה שִׁיָּךְ לוֹמַר עוֹד וְכִנְרַח, שֶׁהָרֵב אֵין־עֲרוּךְ הַשְּׂמֵשׁ לִנְרַח כְּלָל, וְאוֹר הַנְּרַח הוּא טָפַל וְבִטַּל לְגַמְרֵי לְגַבֵּי אוֹר הַשְּׂמֵשׁ. וְתַרְץ הָרֵב הַמְּגִיד ז"ל, שֶׁיֵּשׁ מַעֲלָה בְּנְרַח מֵה־שְׂאִין־כֵּן בְּשֶׁמֶשׁ, וְהֵינּוּ לְפִי שֶׁהַנְּרַח מְקַבֵּל אוֹר חֲדָשׁ מֵה שֶׁלֹּא הָיָה לָהּ מִקֶּדֶם, עַל כֵּן מְלַבֵּשׁ בָּזָה תַעֲנוּג יוֹתֵר, מֵה־שְׂאִין־כֵּן בְּאוֹר הַשְּׂמֵשׁ שֶׁאֵין בָּהּ שְׁנוּוִים כְּלָל אֲלֵא כּוֹי אֵין מְאִיר בָּהּ הַתַּעֲנוּג כְּל־כֶּךָ, לְפִי שֶׁתַּעֲנוּג תְּמִידִי אֵינוֹ תַעֲנוּג. וְאָמַר מְשַׁל עַל זֶה מַעֲנֵי וְעֵשִׂיר, שֶׁאֵינוֹ רוֹאִים שֶׁשְּׂשִׁיעֵנִי מִשְׁתַּכְּרַם מֵאָה זְהוּבִים, מִתַּעֲנוּג מִזָּה יוֹתֵר מִמְּלָךְ שֶׁיֵּשׁ לוֹ סִגְלַת מְלָכִים, וְהֵינּוּ לְפִי שֶׁהוּא אֶצְלוֹ דְּבַר חֲדָשׁ שֶׁלֹּא הָיָה לוֹ מִקֶּדֶם, שֶׁהָיָה עֵינִי בְּתַכְלִית הָעֵינִיּוֹת, וְאַחֲרֵכָּה כְּשִׁיּוֹצֵא מֵהָעֵינִי, הוּא מִתַּעֲנוּג מֵאֵד בָּזָה כּוֹי יוֹתֵר מֵהָעֵשִׂיר, שֶׁאֵף שֶׁלְעֵשִׂיר יֵשׁ הַרְבֵּה יוֹתֵר מִזָּה, אֶף־עַל־פִּי־כֵן אֵינוֹ מִתַּעֲנוּג מִזָּה כְּלָל, לְפִי שֶׁתַּעֲנוּג תְּמִידִי אֵינוֹ תַעֲנוּג. וְזֶהוּ שֶׁאֵינוֹ מְבַקְשִׁים וְעֵינֵינוּ מְאִירוֹת פֶּשְׁמֵשׁ וְכִנְרַח, וְהֵינּוּ לְפִי שֶׁנְרַח לִית לָהּ מְגַרְמָה כְּלוּם, וְאַחֲרֵכָּה כְּשֶׁמְקַבֵּלֶת אוֹר הַשְּׂמֵשׁ, מְלַבֵּשׁ בָּזָה תַעֲנוּג גְּדוֹל.. עַל־כֵּן אָנוּ מְבַקְשִׁים

וְיֵשׁ לְהוֹסִיף בָּזָה - עַל־פִּי מַה שְׁנֹתְבָאֵר לְעִיל (שיחת יום ב' דראשהשנה תשכ"ו סעיף ג (תורת מנחם - התוועדותיות חלק מה עמוד 61)) מְדַבְּרֵי אֲדָמוֹר מֵהַר"ש (ד"ה תַקְעוּ תְּרַכ"ח פ"ט - סה"מ תְּרַכ"ז ס"ע תְּלוֹ וְאִילָךְ) בְּעֵינֵן מַעֲלַת תַּפְלַת הָעֵינִי ("תַּפְלָה לְעֵינֵי

גָדוֹל כְּלִכְפֹּר כְּמוֹ צִעְרוֹ שֶׁל הָעֶשִׂיר כּו'.
וְאִף-עַל-פִּי-כֵן, הִנֵּה לֹא רַק אֶצֶל מֹשֶׁה רַבְּנוֹ (שְׁמֹשׁ, עֶשִׂיר),
אֲלָא גַם אֶצֶל כָּל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל (גַּם מִי שֶׁהוּא בְּבַחֲיִנַת יְרֵחַ,
עֵינִי). צָרִיךְ לִהְיוֹת נוֹגֵעַ בְּעֵצָם מֵהוּתוֹ גַּם חֶסְרוֹן שֶׁל דָּבָר
אֶחָד מִדְּבָרֵי תוֹרָה.

שִׁיחֵיו ב' הַמַּעֲלוֹת, כְּשִׁמֵּשׁ שֵׁשׁ בָּה אֹר רַב בְּעֵצָם וְאִין בָּה
שְׁנוּיִים כָּלֵל, וְכִינְחָה שְׁמִמְקַבְּלַת אֹר חֲדָשׁ שְׁמִמְלַבֵּשׁ בְּזֶה
תַּעֲנוּג עֲלוֹן כּו".
וּמִזֶּה מוֹבֵן גַּם לֵאדָּרָךְ גִּיסָא, בְּנוֹגֵעַ לְצַעַר מַחֲסָרוֹן וְאִבְדַּת
אִיזָה דָּבָר. שֶׁהֶעֱנִי, פִּינּוֹן שְׁרָגִיל בְּצַעַר, הִנֵּה הִצַּעַר שֶׁלוֹ אֵינּוּ

כּא וְלִקְדָם אֲלֵעֶזֶר פְּהֵנָא יְקוּם וְיִשְׁאַל לָהּ
בְּדִין אִוְרִיָּא קְדָם יְיָ עַל מִימְרָהּ יְהוֹן נִפְקִין
וְעַל מִימְרָהּ יְהוֹן עֲלוֹן הוּא וְכָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
עֲמָה וְכָל בְּנִשְׁתָּא :

(כא) וְלִפְנֵי אֲלֵעֶזֶר הִבְהִין יַעֲמֹד וְיִשְׁאַל לוֹ בְּמִשְׁפַּט
הָאוּרִים לְפָנָי יְהוֹה עַל-פְּוִי וְצִאוֹ וְעַל-פְּוִי יִבְאוּ הוּא
וְכָל-בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל אֹתוֹ וְכָל-הָעֵדָה:

כְּשִׁי צָרִיךְ לְצֵאת לְמַלְחָמָה. עַל-פְּוִי. שֶׁל אֲלֵעֶזֶר.
וְכָל-הָעֵדָה. סְנֵהֲרִין (יִזְמָא ע"ג).

כ"י - וְלִפְנֵי אֲלֵעֶזֶר הִבְהִין יַעֲמֹד. הֲרִי שְׁאַלְתָּךְ
שְׁשֻׁאֲלָתָהּ, שְׁאִין הַכְּבוֹד הִזָּה זָו (ס"א נוטל) מִבֵּית אֲבִיךָ,
שְׁאִף יְהוֹשֻׁעַ יְהֵא צָרִיךְ לְאֲלֵעֶזֶר. וְשֻׁאֵל לוֹ.

כב וְעַבְד מֹשֶׁה כָּמָא דִּי פִקִּיד יְיָ יְתֵה וְדָבָר
יְתֵה יְהוֹשֻׁעַ וְאֶקְיָמָה קְדָם אֲלֵעֶזֶר פְּהֵנָא וְקָדָם
כָּל בְּנִשְׁתָּא :

(כב) וַיַּעַשׂ מֹשֶׁה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֹתוֹ וַיִּקַּח
אֶת-יְהוֹשֻׁעַ וַיַּעֲמֵדְהוּ לְפָנָי אֲלֵעֶזֶר הִבְהִין וְלִפְנֵי
כָּל-הָעֵדָה:

כ"י - וַיִּקַּח אֶת-יְהוֹשֻׁעַ. (ספרי) לְקַחוּ בְּדָבָרִים, וְהוֹדִיעוּ מִתֵּן שְׂכָר פְּרִנְסֵי יִשְׂרָאֵל לְעוֹלָם הַבָּא.

כג וְסִמְךָ יְתֵה יְדוּהֵי עֲלוּהֵי וּפְקֻדָה כָּמָא דִּי
מְלִיל יְיָ בִּידָא דְמִשָּׁה :

(כג) וַיִּסְמְךָ אֶת-יָדָיו עָלוֹ וַיִּצְוֵהוּ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה
בְּיַד-מֹשֶׁה: פ

וְגִדּוּשׁ, וּמִלְאוּ חֲכָמְתוֹ בְּעֵינֵי יָפֵה. כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר ה' .
אִף לְעֵינֵי הַהוֹד: נִתֵּן מֵהוֹדוֹ עָלוֹ.

כ"י - וַיִּסְמְךָ אֶת-יָדָיו. בְּעֵינֵי יָפֵה, יוֹתֵר וְיוֹתֵר מִמָּה
שֶׁנִּצְטָנָה, שֶׁהִקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא אָמַר לוֹ: "וַיִּסְמְכֶתָּ
אֶת-יָדְךָ"; וְהוּא עָשָׂה בְּשֵׁתֵי יָדָיו, וַעֲשָׂאוֹ כְּכָלֵי מֵלֵא

♦ יום חמישי ט"ו תמוז ♦

א ומליל יי עם משה למימר: כח (א) וידבר יהוה אל־משה לאמר:

ב פִּקֵּד יְתֵה בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְתִימַר לְהוֹן יְתֵה קְרַבְנֵי
לְחַם סְדוּר לְקַרְבְּנֵי לְאֹתְמַקְבֵּלָא בְּרַעוּא
תְּסָרוּן לְקַרְבָּא קְדָמֵי בְּזַמְנָה :

(ב) צוֹ אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם אֶת-קְרַבְנֵי
לְחַמֵי לְאִשֵׁי רֵיחַ נִיחָחֵי תִשְׁמְרוּ לְהַקְרִיב לִי בְּמוֹעֵדוֹ:

לְחַמֵי. אֵלוֹ אֲמוּרִין, וְכֵן הוּא אוֹמֵר (ויקרא א): "וְהִקְטִירְם
הִפְהֵן הַמְּזַבְּחָה לְחֵם אִשָּׁה". לְאִשֵׁי. הַנִּתְּנִין לְאִשֵׁי
מְזַבְּחֵי. תִשְׁמְרוּ. (ספרי) שִׁיחֵיו כְּהֵנִים וְלוֹיִם וְיִשְׂרָאֵלִים
עוֹמְדִין עַל גְּבִיּוֹ, מִכָּאֵן לְמָדוֹ וְתִקְנוּ מַעֲמָדוֹת (תענית
כו). בְּמוֹעֵדוֹ. בְּכָל יוֹם הוּא מוֹעֵד הַתְּמִידִים.

כ"י - צוֹ אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. מָה אָמַר לְמַעֲלָה? "וּפִקֵּד
ה'", אָמַר לוֹ הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא: עַד שְׁאֵתָה מִצְוֵנִי
עַל בְּנֵי, צִוָּה אֶת בְּנֵי עָלֵי. מִשָּׁל לְבַת מֶלֶךְ שֶׁהִיָּתָה
נִפְטָרַת מִן הָעוֹלָם, וְהִיָּתָה מִפְקֻדַת לְבַעֲלָהּ עַל בְּנֵיהָ
וְכו', כְּדֹאִיתָא ב'סַפְרֵי'. קְרַבְנֵי. (ספרי) זֶה הַדָּם.

ג וְתִימַר לְהוֹן דִּין קְרַבְנָא דִּי תְקַרְבוּן קְדָם יְיָ
אֲמַרִין בְּנֵי שְׁנָא שְׁלִמִין תְּרִין לְיוֹמָא עֲלֵתָא
תְּדִירָא :

(ג) וְאָמַרְתָּ לָהֶם זֶה הָאִשָּׁה אֲשֶׁר תִּקְרִיבוּ לַיהוָה
כְּבָשִׂים בְּנֵי-שָׁנָה תְּמִימִם שְׁנַיִם לְיוֹם עֲלָה תְּמִיד:

שיעור יומי ליום חמישי ט"ו תמוז ושנים מקרא ואחד תרגום - כח - פרשת פינחס פט

כ"י - ואמרת להם • אזהרה לבית-דין. שנים ליום • היום, תמיד של שחר במערב ושל בין הערבים במזרחן של טבעות (ימא סב) •

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך ג עמ' 9)

עולה תמיד (כח, ג) קרבן התמיד, המסמל את פללות הקרבנות, היה עולה, שהוא "כליל לה". קרבן עולה, שהיה "כליל לה", רומז לבטול מקלט להקב"ה; ו"עולה תמיד" מורה שבטול זה הוא תמיד, במשך כל היום.

לומר לך: אם רצונו להגיע לדבקות אמיתית ('קרבן' מלשון 'קריב'), עליך לעבד את עבודתך "כליל לה" - שלא על-מנת לקבל פרס.

(ד) **את-הכבש אחד תעשה בבקר ואת הכבש השני תעשה בין הערבים:**

כ"י - את-הכבש אחד • אף-על-פי שכבר נאמר בפ'שת "ואתה תצנה" (שמות כט) : "וזה אשר-תעשה וגו'" היא היתה אזהרה לימי המלוואים, וכאן צנה לדורות.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ג עמ' 941)

את הכבש אחד תעשה בבקר (כח, ד) יהודי חייב להתחיל את היום ב'קרבן', היינו בהתמסרות להקב"ה. ואז נהיה הקרבן 'תמיד' - יש לו השפעה תמידית על כל היום פולו. עם הבאת הקרבן היו מקריבים דמו

(ה) **ועשירית האיפה סלת למנחה בלילה בשמן פתית רביעת ההין:**

כ"י - סלת למנחה • מנחת נסכים.

(ו) **עלת תמיד העשיה בהר סיני לריח ניהח אשה ליהוה:**

כ"י - העשיה בהר סיני • פאותן שנעשו בימי המלוואים. דבר אחר: העשויה בהר סיני, הקיש עולת תמיד לעולת הר סיני, אותה שנתקרה לפני

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך ו עמ' 234)

עולת תמיד העשויה בהר סיני (כח, ו) פאותן שנעשו בימי המלוואים (רש"י). קרבן התמיד, שהיה כליל לה, רומז לכך שכל יהודי מסוגל להיות בהתמסרות והתבטלות תמידית להקב"ה. והנתינת כח והסיוע לעבודה זו בזה ממושה רבינו, שהוא המעורר את כח הביטול שבנשמה. זהו הקשר בין עולת תמיד לימי המלוואים: בימי המלוואים שימש מושה רבינו בכהונה, ובכך שהוא התחיל בהקרבנות התמיד 'פתח את הצינור' לכל יהודי ויהודי.

(ז) **ונסכו רביעת ההין לכבש האחד בקדש הסף נסך שחר ליהוה:**

כ"י - ונסכו • זין. בקדש הסף • על המזבח תנסכו. נסך שחר • (בי"ב צ) זין המשחר, פרט לזין מגתו.

(ח) וְאֵת הַכֶּבֶשׂ הַשְּׁנַי תַּעֲשֶׂה בֵּין הָעֲרֵבִים כַּמִּנְחָת הַבֶּקָר וְכַנְסָפוֹ תַעֲשֶׂה אִשָּׁה רֵיחַ נִיחַח לַיהוָה:

כ"ט - ריח ניחח • נחת ריח לפני, שאמרתיו ונעשה רצוני.

ח וְאֵת אֲמָרָא תַנְיָנָא תַעְבַּד בֵּין שְׁמַשְׁיָא כַּמִּנְחָת צִפְרָא וְכַנְסָפָה תַעְבַּד קֶרְפֵּן דְּמִתְקַבֵּל פְּרַעֲוָא קָדָם יי:

ט וּבְיוֹמָא דְשַׁבְּתָא תְרִין אֲמָרִין בְּנֵי שְׁנָא שְׁלָמִין וְתְרִין עֲשָׂרֻנִין סוּלְתָא דְמִנְחָתָא דְפִילָא בְּמִשַׁח וְנִסְפָּה:

(ט) וּבְיוֹם הַשַּׁבָּת שְׁנַי־כֶּבֶשִׁים בְּנֵי־שְׁנָה תְמִימִם וְשְׁנֵי עֲשָׂרֻנִים סֵלֶת מִנְחָה בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן וְנִסְפּוֹ:

(י) עֲלֹת שַׁבַּת בְּשַׁבְּתוֹ עַל־עֹלֹת הַתְּמִיד וְנִסְפָּה:

י עֲלֹת שַׁבְּתָא דְתַחְעַבַּד בְּשַׁבְּתָא עַל עֲלֹתָא תְדִירָא וְנִסְפָּה:

כ"ט - עלת שבת בשבתו • ולא עולת שבת זו בשבת אחרת; הרי שלא הקריב בשבת זו, שומע אני יקריב שתיים לשבת הבאה? תלמוד לומר: "בשבתו", מגיד, שאם עבר יומו - בטל קרבנו. על-עלית התמיד •

כ"ט - עלת שבת בשבתו • ולא עולת שבת זו בשבת אחרת; הרי שלא הקריב בשבת זו, שומע אני יקריב שתיים לשבת הבאה? תלמוד לומר: "בשבתו", מגיד, שאם עבר יומו - בטל קרבנו. על-עלית התמיד •

דעת זקנים מבועלי התוספות - עוז והדר

ואמרין במסכת מגילה (כב) דאין מתחילין בפרשה פחות משלשה פסוקים, שהיה לנו לקרותה ולהתחיל בפרשה דצו את (אדהרן) [בני ישראל וגו'] את קרבני לחמי, כמו שאנו מתחילין אף בראש חודש שחל להיות שבת. ויש לומר לפי שכל קריאת הפרשיות הווי משום כפרה, כדאמרין במסכת תענית (כז) בשעה שאמר אברהם אבינו (בראשית טו ח) במה אדע כי אירשנה, כלומר באיזה זכות אירשנה, ואמר לו הקדוש-ברוך-הוא (שם פסוק ט) קחה לי עגלה משלשת, כלומר בזכות הקרבנות, והשיב לו אברהם תינח בזמן שבית המקדש קיים, כשאין בית המקדש קיים מה תהא עליהם, אמר לו הקדוש-ברוך-הוא שיהו קורין לפני הקרבנות ומעלה אני עליהם כאילו הקריבום לפני ומכפר להם. ובכל פרשיות של מועדות וראש חודש כתיב בהו כפרה, שנאמר (פסוק ז) ושעיר עזים אהך לכפר עליכם, אבל בפרשת שבת לא כתיב בה כפרה לפיכך אין אנו קורין אותה. דבר אחר, משום דגבי מועדות כתיב (ויקרא כג ד) אלה מועדי ה' אשר תקראו אתם, ואין מקרא יוצא מידי פשוטו דמשמע קריאה בתורה ממש, אבל בשבת לא כתיב כן. וגם לא איקרי מועד, וראש חודש איקרי מועד כדכתיב (איכה א טו) קרא עלי מועד וגו' תורה י

חנוף שהיה דור שביעי, וכן שבת, וכן שבעה רקיעים, וכן שמיתה, וכן יובל, וכן ארץ שבעה עממין (ויקרא כט יא). רצית קרבנותיה, הקרבנות שראו פני שבת, שאמרת (ויקרא כב כז) ומיום השמיני והלאה ירצה, ואי אפשר לשמונה ימים בלא שבת. צוית פירושה עם סדורי נסבקה, צוית פירוש עונש שבת עם צווי דנסכים, כדפירש ר"ש גבי זכור ושמור דבדור אהך נאמר (שמות כ ח), וכן (לא יקח איש את אשת אחיו) [ערות אשת אחיך לא תגלה (ויקרא יח טו)], וכן בא עליה (דברים כג ח), דבדור אהך נאמר. וכלם נראה סותר זה לזה, אבל זכור ושמור אין נראה סותר זה את זה. ויש לומר דאיהו נמי דומה סתירה, שהרי זכור ושמור דרשינן מיניה (פסחים קז) זכרהו על היין בכניסתו, הוי מצות עשה שהזמן גרמא נשים פטורות, ושמור משמע לא-תעשה, דכל מקום שנאמר השמר פן ואל אינו אלא לא-תעשה (עירובין יז) ונשים חייבות, הרי דומה שבא לסתור הבגן דזכור. מיהו אמת הוא דנשים חייבות בקידוש היום, דכל דאיתנהו בשמירה איתנהו בנכירה (ברכות כ): ויש להקשות, למה אין אנו קורין בכל שבת פרשה זו ודוביום השבת, כמו שאנו קורין בראש חודש ובמועדות מוספין שלהם. וליכא למימר משום דאין בפרשה זו כ"א שני פסוקים,

כח (ט) וביום השבת איתא בשוחר טוב (ראה מדרש תהלים צב א) לכל המוספים לא תמצא מוסף מועט בשבת, ועל דבר זה קראה שבת תגר לפני הקדוש-ברוך-הוא, אמר לה הקדוש-ברוך-הוא הנה שנהו קרבן מוסף הראוי לך לפי שכל מעשיו כפולים, שיר כפול שנאמר (תהלים צב א) מזמור שיר ליום השבת, ענג כפול שנאמר (ישעיה נח א) וקראת לשבת ענג (ו) לקדוש ה' מקבד, ענשו כפול שנאמר (שמות לא יד) מחלליה מות יומת, לחם כפול לחם משנה (שם טו כג), לפיכך ראוי קרבן שלף להיות כפול. וזהו שאנו אומרים במוסף של שבת, להקריב בה קרבן מוסף שבת כראוי, מה שלא נאמר בכל המוספין. משל למלך שאמר לעבדיו הכינו סעודה לבני, הכינו להם שני מיני מאכלים, לאחר שסעדו צוה המלך להכין לו סעודתו, אמרו לו עבדיו מה נכין לך, אמר להם ולבני מה הכינותם, אמרו לו כך וכה, אמר להם ולי כמו כן אל תכינו יותר מבני. כך הקדוש-ברוך-הוא נתן לבני ישראל לחם משנה ביום השבת, לפיכך צויה להקריב גם כן לחם משנה, וזהו וביום השבת שני כבשים:

ואנו גררא אפרש פירוש של תכנת שבת, והוא לשון ותכן לבנים (שמות ה יח), כלומר שספרת יום ראשון יום שני וכו', ושבת ביום שביעי, שהקדוש-ברוך-הוא אוהב שביעיות, לפיכך לקח

יא וּבְרִישֵׁי יְרַחֲכוּן תִּקְרְבוּן עֲלֵתָא קָדָם יי
תורין בגי תורי תריז ודכר חד אמרין בגי
שנא שבקא שלמין:

(יא) וּבְרִיאֵי חֲדָשֵׁיכֶם תִּקְרְבוּ עֲלֵה לַיהוָה פָּרִים
בְּנִיבְקָר שְׁנַיִם וְאֵיל אֶחָד כְּבָשִׂים בְּנִי־שָׁנָה שְׁבַעַה
תְּמִימִם:

יב וּתְלַתָּא עֶשְׂרִינִין סוּלְתָא מְנַחְתָּא דְפִילָא
בְּמִשַׁח לְתוֹרָא חַד וּתְרִין עֶשְׂרִינִין סוּלְתָא
מְנַחְתָּא דְפִילָא בְּמִשַׁח לְדִכְרָא חַד:

(יב) וּשְׁלֹשָׁה עֶשְׂרִינִים סֵלֶת מְנַחֵה בְּלוּלָה בְשֶׁמֶן לַפָּר
הָאֶחָד וּשְׁנַיִ עֶשְׂרִינִים סֵלֶת מְנַחֵה בְּלוּלָה בְשֶׁמֶן
לְאֵיל הָאֶחָד:

כג יא וּשְׁלֹשָׁה עֶשְׂרִינִים • כְּמִשְׁפֵּט נִסְפֵי פֶר, שְׁכַן הֵן קְצוּבִין בְּפִרְשֵׁת נִסְכִּים.

יג וְעֶשְׂרִינָא עֶשְׂרִינָא סֵלְתָא מְנַחְתָּא דְפִילָא
בְּמִשַׁח לְאִמְרָא חַד עֲלֵתָא לְאַתְקַבְּלָא בְּרַעְיוֹא
קְרַבְנָא קָדָם יי:

(יג) וְעֶשְׂרִין עֶשְׂרִין סֵלֶת מְנַחֵה בְּלוּלָה בְשֶׁמֶן לְכַבֵּשׁ
הָאֶחָד עֲלֵה רֵיחַ נִיחַח אִשָּׁה לַיהוָה:

יד וְנִסְפִיחֵי פְלִגוֹת הֵינָא יְהִי לְתוֹרָא
וּתְלַתוֹת הֵינָא לְדִכְרָא וּרְבַעוֹת הֵינָא לְאִמְרָא
חִמְרָא דָּא עֲלֵת רִישׁ יְרִיחָא בְּאַתְחַדְתוּתָהּ כִּן
לְכָל רִישֵׁי יְרַחֵי שְׁתָּא:

(יד) וְנִסְפִיחֵם חֲצִי תְהִינּוּ יְהִי לַפָּר וּשְׁלִישֵׁת תְהִינּוּ
לְאֵיל וּרְבִיעֵת תְהִינּוּ לְכַבֵּשׁ יי זֹאת עֲלֵת חֲדָשׁ
בְּחֲדָשׁוֹ לְחֲדָשֵׁי הַשָּׁנָה:

כה יא זֹאת עֲלֵת חֲדָשׁ בְּחֲדָשׁוֹ • שְׁאֵם עֵבֶר יוֹמוֹ בְּטַל קְרַבְנֵוֹ, וְשׁוֹב אֵין לוֹ תְשִׁלוּמִין.

טו וְצִפִּיר בַּר עֲזִי חַד לְחִטָּאתָא קָדָם יי עַל
עֲלֵתָא תְדִירָא יְתַעֲבֵד וְנִסְכָּה:

(טו) וּשְׁעִיר עִזִּים אֶחָד לְחִטָּאת לַיהוָה עַל־עֲלֵת
הַתְּמִיד יַעֲשֶׂה וְנִסְכוֹ: ם

אָלָא הַקְדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא בְּלָבָד, וְשָׂאָר הַשְּׁעִירִין לְמִדִּין
מִמֶּנּוּ. וּמְדַרְשׁוּ בְּאַגְדָּה (חולין ט): אָמַר הַקְדוּשׁ־בְּרוּךְ־
הוּא: הֵבִיאוּ פְּפָרָה עֲלֵי עַל שְׁמֵעֲטָתִי אֶת הַיָּרֵחַ.
עַל־עֲלֵת הַתְּמִיד יַעֲשֶׂה • כָּל הַקְרָבָן הַזֶּה. וְנִסְכוֹ •
אֵין "וְנִסְכוֹ" מוֹסֵב עַל הַשְּׁעִיר, שְׂאֵין נִסְכִּים לְחִטָּאת.

כז יא וּשְׁעִיר עִזִּים וְגו' • כָּל שְׁעִירֵי הַמוֹסְפִין בָּאֵין
לְכַפֵּר עַל טְמֵאת מְקַדָּשׁ וְקַדְשֵׁי, הַכֹּל כְּמוֹ שֶׁמִּפְרָשׁ
בְּמִסְכָּת שְׁבוּעוֹת (דף ט). וְנִשְׁתַּנָּה שְׁעִיר רֵאשׁ־חֲדָשׁ,
שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ "לֵה", תְּלַמּוּדוֹ לְלַמְדֵּךְ שֶׁמִּכְפֵּר עַל שְׂאֵין
בוֹ דִיעָצָה לֹא בַתְּחִלָּה וְלֹא בְּסוּף, שְׂאֵין מִפִּיר בְּחִטָּא

♦ יום שישי ט"ז תמוז ♦

טז וּבִיְרִיחָא קְדָמָא בְּאַרְבַּעַת עֶשְׂרֵי יוֹמָא
לְיְרִיחָא פְּסָחָא קָדָם יי:

(טז) וּבְחֲדָשׁ הָרֵאשֹׁן בְּאַרְבַּעַת עֶשְׂרֵי יוֹם לְחֲדָשׁ
פֶּסַח לַיהוָה:

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

חֶסֶר, לְשׁוֹן מֵאַרְה. וְכָל־שְׁכַן בְּיוֹם
חִידוּשׁ הַלְבָנָה שֵׁשׁ לְדָאוּג עַל
הַתִּינוּקוֹת. וְקָרְבָן זֶה שֶׁל רֵאשׁ חוֹדֶשׁ
מִכְפֵּר עֲלֵיהֶם. וְזֶהוּ שְׂאֵנוֹ אֹמְרִים
בְּמוֹסַף שֶׁל רֵאשׁ חוֹדֶשׁ יְמֵן בְּפָרָה לְכָל
תּוֹלְדוֹתֵם, וְתוֹלְדוֹתֵי שֶׁל אָדָם אֵלּוֹ
הַתִּינוּקוֹת: תורה טז

אוֹתָהּ. וְהַכְּפָרָה הִיא מוֹעֵלֶת לְתִינוּקוֹת
שֶׁלֹּא תִפּוֹל עֲלֵיהֶם אֶסְכְּרָה, לְפִי
שְׁחִידוּשׁ רֵאשׁוֹן הַזֶּה בְּרַבִּיעִי
כְּדָאֲמַרִּינֵן (תניגה יב) בְּרַבִּיעִי נִתְּלוֹ
הַמְּאוֹרוֹת, וְאָמַר מֵר (תענית כז) בְּרַבִּיעִי
הָיוּ מִתְעַנְּיִן עַל הָאֶסְכְּרָה שֶׁלֹּא תִפּוֹל
בְּתִינוּקוֹת. וְגַם רש"י פִּירֵשׁ בְּפִרְשֵׁת
בְּרֵאשִׁית שֶׁלְפִיכָךְ כְּתִב (א ט) יְהִי מֵאֲרֵת

(טז) [לְחִטָּאת לַה']. בְּרֵאשׁ חוֹדֶשׁ
כְּתִיב לְחִטָּאת לַה' מֵה שֶׁלֹּא נֶאֱמַר בְּכָל
הַמוֹסְפִין. וּבְמִסְכָּת שְׁבוּעוֹת (ט) דְרִישׁ
לִיָּה, אָמַר הַקְדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא הֵבִיאוּ
עֲלֵי בְּפָרָה עַל שְׁמִיעֲטָתִי אֶת הַיָּרֵחַ.
וְיֵשׁ לְפָרֵשׁ כֵּן, תְּבִיאוּ לְדוֹרוֹת בְּשִׁבְלֵי
וְלִשְׁמֵי קְרָבָן לְהִיּוֹת קְרָבָן בְּפָרָה לִי.
וּבְזֶה תִתְּנַחֵם הַלְבָנָה עַל שְׁמִיעֲטָתִי

(יז) וּבַחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ הַזֶּה חֹג שִׁבְעַת יָמִים
מִצֹּת יֹאכֵל:
יו ובחמשת עשר יומא לחדש הדין חגא
שבועא יומין פטיר ותאכיל:

(יח) בַּיּוֹם הַרְאִשׁוֹן מִקְרֵא־קֹדֶשׁ כָּל־מְלֹאכֶת עֲבֹדָה
לֹא תַעֲשׂוּ:
יח ביומא קדמאה מערע קדיש כל עבדת
פלחן לא תעבדון:

י"ט - כל-מלאכת עבדה • אפלו מלאכה הצריכה לכם, כגון: דבר האבד המתרת בחלו של מועד - אסורה
ביום טוב.

(יט) וְהִקְרַבְתֶּם אִשָּׁה עֹלָה לַיהוָה פָּרִים בְּנֵי־בָקָר
שְׁנַיִם וְאֵיל אֶחָד וְשִׁבְעָה כִּבְשִׂים בְּנֵי שָׁנָה תְּמִימִם
יִהְיוּ לָכֶם:
יט ותקרבין אשה עלת ליהוה פרים בני-בקר
תרי תרין ודכר חד ושבעא אמרין בני שנה
שלמין יהון לכון:

י"ז - פרים • כנגד אברהם, שנאמר (בראשית יח): "ואלי-
הבקר רץ אברהם". אילים • כנגד אילו של יצחק.
כפשים • כנגד יעקב (שם ל): "והפשבים הפריד יעקב".
ביסודו של רבי משה הדרשן ראיתי זאת.

(כ) וּמִנְחָתָם סֶלֶת בָּלוּלָה בַשָּׁמֶן שְׁלֹשָׁה עֶשְׂרֹנִים
לֶפָר וּשְׁנֵי עֶשְׂרֹנִים לְאֵיל תַּעֲשׂוּ:
כ ומנחתם סלת בלוילה בשמן שלשה עשרונים
לפר ושני עשרונים לאיל תעשו:

(כא) עֶשְׂרוֹן עֶשְׂרוֹן תַּעֲשֶׂה לִפְבֵּשׁ הָאֶחָד לְשִׁבְעַת
הַכִּבְשִׂים:
כא עשרונא עשרונא תעבד לאמרא חד כן
לשבועא אמרין:

(כב) וּשְׂעִיר חַטָּאת אֶחָד לְכַפֵּר עֲלֵיכֶם:
כב וצפירא דחטאתא חד לכפרא עליכון:

(כג) מִלֶּבֶד עֹלֶת הַבָּקָר אֲשֶׁר לְעֹלֶת הַתָּמִיד תַּעֲשׂוּ
אֶת־אֵלֶּה:
כג בר מעלת צפרא דהיא עלת תדירא
תעבדון ית אלין:

(כד) כָּאֵלֶּה תַּעֲשׂוּ לַיּוֹם שִׁבְעַת יָמִים לֶחֶם אִשָּׁה
רֵיחַ־נִיחֹחַ לַיהוָה עַל־עֹלֹת הַתָּמִיד יַעֲשֶׂה וְנִסְכּוֹ:
כד כאלין תעבדון ליומא שבועא יומין לחם
ארבן דמתקבל ברעוא קדם יי על עלתא
תדירא ותעבד ונסכה:

י"ט - כאלה תעשו ליום • שלא יהיו פוחתין והולכין כפרי החג.

(כה) וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מִקְרֵא־קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם כָּל־
מְלֹאכֶת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ: ׀
כה וביומא השביעי מקרא-קדש יהיה לכם כל-
כל עבדת פלחן לא תעבדון:

כז וּבִיּוֹמָא דְּבִכּוּרֵיָא בְּקָרוּבִיכוֹן מִנְחָתָא
חֲדָתָא קָדָם יְיָ בְּעֶצְרִיתִיכוֹן מְעָרַע קָדִישׁ יְהִי
לְכוּן כָּל עֲבִידַת פְּלִחָן לֹא תַעֲבִדוּן :

(כו) וּבְיוֹם הַבְּכוּרִים בְּהַקְרִיבְכֶם מִנְחָה חֲדָשָׁה לַיהוָה
בְּשִׁבְעַתֵיכֶם מִקְרֵא־קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם כָּל־מִלְאכַת
עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ:

כט"ו ◀ וּבְיוֹם הַבְּכוּרִים • חַג הַשְּׁבוּעוֹת קָרוֹי "בְּכוּרֵי קֶצֶר חֹטִים", עַל שֵׁם שְׁתֵּי הַלֶּחֶם, שֶׁהֵם רֵאשׁוֹנֵים לְמִנְחַת
חֹטִים הַבָּאָה מִן הַחֲדָשׁ.

כז וּתְקַרְבוּן עֲלֵתָא לְאַתְקַבְּלָא בְּרַעוּא קָדָם יְיָ
תּוֹרִין בְּגֵי תּוֹרֵי תְרִין וּדְכַר חַד שְׁבַעֲא אִמְרִין
בְּגֵי שְׁנָא :

(כו) וְהִקְרַבְתֶּם עוֹלָה לְרִיחַ נִיחַח לַיהוָה פָּרִים
בְּנִי־בָקָר שְׁנַיִם אֵיל אֶחָד שְׁבַעֲהָ כִבְשִׁים בְּנֵי־שָׁנָה:

כח וּמִנְחָתְהוֹן סֵלְתָא דְּפִילָא בְּמִשַׁח תִּלְתָּא
עֶשְׂרוֹנֵין לְתוֹרָא חַד תְּרִין עֶשְׂרוֹנֵין לְדָקְרָא
חַד :

(כח) וּמִנְחָתָם סֵלֶת בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן שְׁלֹשָׁה עֶשְׂרוֹנִים
לֶפֶר הָאֶחָד שְׁנֵי עֶשְׂרוֹנִים לְאֵיל הָאֶחָד:

כט עֶשְׂרוֹנָא עֶשְׂרוֹנָא לְאִמְרָא חַד לְשַׁבְּעָא
אִמְרִין :

(כט) עֶשְׂרוֹן עֶשְׂרוֹן לַכֹּבֵשׁ הָאֶחָד לְשִׁבְעַת הַכֹּבְשִׁים:

ל צְפִיר בַּר עֲזִין חַד לְכַפְּרָא עֲלִיכוֹן :

(ל) שְׁעִיר עֲזִים אֶחָד לְכַפֵּר עֲלֵיכֶם:

לא בַּר מַעֲלַת תְּדִירָא וּמִנְחָתָהּ תַעֲבִדוּן
שְׁלָמִין יְהוּן לְכוּן וְנִסְכֵיהוֹן :

(לא) מִלֶּבֶד עֹלַת הַתָּמִיד וּמִנְחָתוֹ תַעֲשׂוּ תְּמִימִם
יְהִיוּ־לָכֶם וְנִסְפֵיהֶם: פ

כט"ו ◀ תְּמִימִם יְהִיוּ־לָכֶם וְנִסְפֵיהֶם • אֵף הַנִּסְכִּים יְהִיוּ תְּמִימִים ; לְמַדּוֹ רַבּוֹתֵינוּ (מנחות פז) מִכָּאן, שֶׁהֵינָן שֹׁהַעֲלָה
קִמְחִין פָּסוּל לְנִסְכִּים.

א וּבִיּוֹמֵי שְׁבִיעָא בְּחַד לְיִרְחָא מְעָרַע
קָדִישׁ יְהִי לְכוּן כָּל עֲבִידַת פְּלִחָן לֹא
תַעֲבִדוּן יוֹם יִבְבָּא יְהִי לְכוּן :

כט (א) וּבַחֲדָשׁ הַשְּׁבִיעִי בְּאֶחָד לְחֹדֶשׁ מִקְרֵא־קֹדֶשׁ
יִהְיֶה לָכֶם כָּל־מִלְאכַת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ יוֹם תְּרוּעָה
יְהִי לָכֶם:

ב וּמְעַבְדוּן עֲלֵתָא לְאַתְקַבְּלָא בְּרַעוּא קָדָם יְיָ
תּוֹר בַּר תּוֹרֵי חַד דְּכַר חַד אִמְרִין בְּגֵי שְׁנָא
שְׁבַעֲא שְׁלָמִין :

(ב) וַעֲשִׂיתֶם עֹלָה לְרִיחַ נִיחַח לַיהוָה פֶּר בֶּן־בָּקָר
אֶחָד אֵיל אֶחָד כִּבְשִׁים בְּנֵי־שָׁנָה שְׁבַעֲהָ תְּמִימִם:

דעת וקנים מבעלי התוספות – עוז והדר

עלת החדש (ומלבד) [ומנחתה] עלת
התמיד, וכן ביום הכיפורים מלבד
חטאת הכפרים ועלת התמיד (שם פסוק
יא). ויש לומר שהם נזכרים בכלל מה
שכתוב וּבְיוֹם הַבְּכוּרִים בְּהַקְרִיבְכֶם
מִנְחָה [וגו'] בְּשִׁבְעַתֵיכֶם, בגלל המנחה
כל אלו באין ולא במוסף; תורה א
כט (ב) [וַעֲשִׂיתֶם עֹלָה]. גם בן גבי
ראש השנה כתיב וַעֲשִׂיתֶם עֹלָה, מאי

תורה והמצוות מעלה אני עליכם
כאילו לא חטאתם מעולם. וזהו שייסד
הפזיט בולת של שבועות (אנכי שמעת)
ליום א' של שבועות) 'קבלו מלכות ולא
תאשמו'. ועוד כתיב גביה מִלְּבַד עוֹלַת
הַתָּמִיד, מאי טעמא לא כתיב בְּהַדְּיָה
'ומלבד שתי הלחם ופר ושני אילים
ושני כבשים' הקרבים באותו יום, כמו
שכתוב בראש השנה (ולחן כ ט) מִלְּבַד

(ל-לא) [שְׁעִיר עֲזִים]. כתיב גבי
שבועות שְׁעִיר עֲזִים אֶחָד לְכַפֵּר
עֲלֵיכֶם, ולא כתיב לחטאת, מפני כבוד
התורה שניתנה בו ביום. וזהו אשר
יסד הפזיט דיום הביכורים חטאת לא
נזכר למען יהי דבר המלך למנוחה.
דבר אחר, לפי שהיו אז ישראל נקיים
מכל חטאת, כדאיתא במדרש (ירושלמי
ראש השנה פ"ד ה"ח) משקבלתם עליכם על

ג ומנחתהון סלתא דפילא במשח הלחא
עשרונין לתורא תריין עשרונין לדכרא:

(ג) ומנחתם סלת בלולה בשמן שלשה עשרנים
לפר שני עשרנים לאיל:

ד ועשרונא חד לאמרא חד לשבעא אמרין:

(ד) ועשרון אחד לכפש האחד לשבעת הכפשים:

ה וצפיר בר עזי חד לחטאתא לכפרא
עליון:

(ה) ושעיר-עזים אחד חטאת לכפר עליכם:

ו בר מעלת ירחא ומנחתה ועלת תדירא
ומנחתה ונספיהון כדחזי להון לאתקבלא
ברעוא קרבנא קדם יי:

(ו) מלכד עלת החודש ומנחתה ועלת התמיד
ומנחתה ונספיהם במשפטם לריח ניחח אשה
ליהוה: ם

ז"י - מלכד עלת החודש • מוספי ראש חודש, שהוא ביום ראש השנה.

ז ובצעשא לירחא שביעאה הדין מערע
קדיש יהי לכון ותענון ות נפשתיכון כל
עבדתא לא מעבדון:

(ז) ובצעשור לחודש השביעי הזה מקרא-קדש יהיה
לכם ועניתם את-נפשתיכם כל-מלאכה לא תעשו:

דעת וקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

שעירים, כי מאחר שהכתוב מכסהו
אין לפרסמו. ויש מקשים למה אין
אומרין בתפלת מוסף של שבועות כמו
כן 'ושני שעירים, שהרי בנכחים (ט)
מסיק שני שעירי עצרת למה הן באין
על טומאה שאירעה בין זה לזה, וכן
מוכיחין הפסוקים בפרשת אמור,
דקתיב (ויקרא כג ט) 'ועשיתם שעיר עזים
האמור כאן הוא שעיר האמור בחומש
הפקודים, בשיאתה מגיע אצל הפרים
ואילים אינו כן. ועוד נוכל לומר שיש
להוכיח שאינו הוא, מדקתיב שם
'לחטאת' והכא לא כתיב 'לחטאת'.
ואם כן מאחר שקריביו שני שעירים
בעצרת, וכפרתם שנה לכפר על
טומאת מקדש וקדשיו בשיאר שעירי
המוספין, דין הוא להזכירם בתפלה.
ויש לומר דלא דמי, שהרי תפלת מוסף
תחת קרבן מוסף היא באה, ואחד מן
השעירים הללו לא היה קרב במוסף
כייאם בשחר, וכן נמי פירש רש"י
בפרשת אמור (ס) מעתה אלו לעצמן
ואלו לעצמן, הללו קריבין בגלל
הלחם והללו למוספין: תורה ו

העולה אלא לפי שכפרתה שנה קצת
לעולה דראש השנה, (כעולת) [שכל
העולות כפרתן שנה, על עשה ועל לא
תעשה הניתק לעשה (וימא לו), אבל
חטאת של ראש השנה ושל ראש
חודש אין כפרתן שנה, דחטאת] ראש
חודש מכפרת על שאין בה ידיעה לא
בתחילה ולא בסוף (שבועות ב), ושל
ראש השנה על שאין בה ידיעה
בתחלה ויש בה ידיעה בסוף. ומיהו
אמת הדבר שיש בראש השנה שני
שעירי מוספין, אחד של ראש השנה
ואחד של ראש חודש. ולפי שלא
פירש הכתוב שעיר ראש חודש
בפירוש, קורא התלמוד (ראש השנה ח)
ראש השנה חג שהחודש מתפסה בו,
כי השעיר הזה בא לכפרה ותנחומין
ללבנה שנתמעטה. ולפי שאמת הוא
דשני שעירים קריבין למוסף של (ר"ח)
[ראש השנה], תיקנו לומר במוסף של
ראש השנה 'שני שעירים לכפר ושני
תמידין בהלקתן', וגם נכון לומר
'מלכד עולת החודש ומנחתה', שהרי
גם היא קריבה במוסף. ויש הרב
נתנאל מצאתי שאין צריך לומר 'ושני

שנא מכולו דקתיב בהו 'והקרבתם'.
ויש לומר לפי שהוא יום הדין,
ומשנכנסו לדין הם נעשים בריאה
חדשה, וזהו שייסד הפייט (התפן מתחת
לשתיית דיום הכפורים), 'הבוראם בריאה
חדשה'. וצריך לאמרו אחר 'האוחז'
דמיירי בדין. ולפי המדרש נראה שאין
לאמרו כייאם ביום הכיפורים, דקתיב
בספר תהלים (קב ט) 'ועם נברא יהלל
יה, ומסיק על מי נאמר פסוק זה, רב
ורבי יוחנן, חד אמר על דור מרדכי
ואסתר, וחד אמר על כל דור ודור
נאמר, שהם מתים בכל שנה
במעשיהם הרעים, והקדוש-ברוך-הוא
מתנה אותם ביום הכיפורים, שמוחל
להם עוונותיהם ובוראם בריאה
חדשה, וזהו 'ועם נברא יהלל יה' - ראה

מדרש תהלים (ס): תורה ג

(ו) [מלכד עלת החודש]. ועוד גבי
מלכד עלת החודש, אמאי לא כתיב
גביה 'מלכד חטאת החודש' שהוא
שעיר אחד לחטאת, דכמו שמזכיר
העולה היה לו להזכיר החטאת, כי גם
ביום הכיפורים מצינו כתוב מלכד
חטאת הכפורים. ויש לומר דלא הזכיר

ח ותקרבון עלמא קדם יי לאתקבלא ברעוא תור פר תורי חד דכר חד אמרין בגי שנא שבועא שלמין יהון לכוון :

(ח) וְהִקְרַבְתֶּם עֲלֶיהָ לַיהוָה רִיחַ נִיחַח פֶּר בֶּן־בְּקָר אֶחָד אֵיל אֶחָד כִּבְשִׁים בְּנֵי־שָׁנָה שִׁבְעָה תְּמִימִם יִהְיוּ לָכֶם:

ט ומנחתהון סלתא דפילא במשח תלתא עשרונין לתורא תרין עשרונין לדכרא חד :

(ט) וּמִנְחַתָּם סֶלֶת בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן שְׁלֹשָׁה עֶשְׂרֹנִים לִפְר שְׁנֵי עֶשְׂרֹנִים לְאֵיל הָאֶחָד:

י עשרונא עשרונא לאמרא חד לשבעא אמרין :

(י) עֶשְׂרוֹן עֶשְׂרוֹן לַכֶּבֶשׂ הָאֶחָד לְשִׁבְעַת הַכִּבְשִׁים:

יא צפיר בר עזין חד חטאתא בר מחטאתא דכפוריא ועלת תדירא ומנחתה ונספיהון :

(יא) שְׁעִיר־עִזִּים אֶחָד חַטָּאת מִלֶּבֶד חַטָּאת הַכִּפָּרִים וְעֹלֹת הַתְּמִיד וּמִנְחַתָּהּ וְנֹסְפֵיהֶם: ׀

את אלה ונספיהם. וכן כל "ונספיהם" האמורים בכל המועדות, חוץ משל קרבנות החג, שכל "ונספיהם", "ונספיהם", "ונספיהם" שבהם, מוספים על התמיד ואינן לשון צווי, שהרי נספיהם של מוספין כתובין לעצמן בכל יום ויום.

כ"י - מלבד חטאת הכפרים • שעיר הנעשה בכפרים האמור ב"אחרי מות", שגם הוא חטאת. ועלת התמיד • ומלבד עולת התמיד, תעשו עולות הללו. ונספיהם • מוסב על המוספין הכתובים ועל "תעשו" והוא לשון צווי. מלבד עולת התמיד ומנחתה, תעשו

♦ שבת קודש י"ז תמוז ♦

יב ובחמשת עשרא יומא לירחא שביעאה מערע קדיש זהו לכוון כל עבדת פלחנא לא תעבדון ותחגגו חגא קדם יי שבועא יומין :

(יב) וּבַחֲמִשָּׁה עֶשֶׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי מִקְרֵא־קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם כָּל־מִלְאכַת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ וַחֲגַגְתֶּם חַג לַיהוָה שִׁבְעַת יָמִים:

יג ותקרבון עלמא קרבן דמתקבל ברעוא קדם יי תורין בגי תורי תלת עשר דכרין תרין אמרין בגי שנא ארבעא עשר שלמין יהון :

(יג) וְהִקְרַבְתֶּם עֲלֶיהָ אִשֶׁה רִיחַ נִיחַח לַיהוָה פָּרִים בְּנֵי־בְקָר שְׁלֹשָׁה עֶשֶׂר אֵילִם שְׁנַיִם כִּבְשִׁים בְּנֵי־שָׁנָה אַרְבַּעַת עֶשֶׂר תְּמִימִם יִהְיוּ:

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

אלא שני ימים ראשונים בלבד. ובפרק שני דערכין (ט) פריך שבת דחלוקה בקרבנותיה לימא, ומשני שבת לא איקרי מועד, וביום ראש השנה ויום הכיפורים שהם יום הדין אין אמרין אותו, ובחנוכה גומרין משום ניסא, ובפורים דליכא למימר הללויה הללו עבדי ה' (תהלים קיג א) ולא עבדי אחרשוש: תורה יד

עשר, כדי שיעלו לחשבון תשעים ושמונה, כדי לבטל תשעים ושמונה תוכחות שבמשנה תורה (מדרש תשא א). ואומר הרב בכור שור, שצריך פירוש למה הן עומדין בכל יום אילים שנים: ולפי שבכל ימי החג קרבן מוסף משתנה, מה שאין כן במוסף פסח, לפיכך אנו גומרין את ההלל בכל ימי החג, ובימי הפסח אין אנו גומרין אותו

(יג) [פריים בני בקר]. בסוכות כתיב פרים בני בקר שלשה עשר אילים שנים כבשים ובני שנה ארבעה עשר. ולפי שיש בסוכות תוספת שמחה (כפרש"י) [כדפרישית] לעיל (ויקרא כג לט), [יש] (ש) בו תוספת קרבן. והפריים מתמעטין והולכין כדי שיבואו לחשבון שבעים כנגד שבעים אומות (סוכה נה). והכבשים עומדין במקומן בכל יום ארבעה

יד ומנחתהון סולתא דפילא במשח תלתא
 עשרונין לתורא חד לתלתא עשר תורין
 תרין עשרונין לדכרא חד לתרין דכרין :

(יד) ומנחתם סלת בלילה בשמן שלשה עשרונים
 לפר האחד לשלשה עשר פרים שני עשרונים לאיל
 האחד לשני האילם:

טו ועשרונא עשרונא לאמרא חד לארבעת
 עשר אמרין :

(טו) ועשרון עשרון לפבש האחד לארבעה עשר
 פבשים:

טז וצפיר בר עזין חד חטאתא בר מעלת
 תדירא מנחתה ונספה :

(טז) ושעיר-עזים אחד חטאת מלבד עלת התמיד
 מנחתה ונספה: ם

יז וביומא תנינא תורין בני תורי תרי עשר
 דכרין תרין אמרין בני שנא ארבעא עשר
 שלמין :

(יז) וביום השני פרים בני-בקר שנים עשר אילם
 שנים פבשים בני-שנה ארבעה עשר תמימים:

יח ומנחתהון ונספיהון לתורין לדכרין
 ולאמרין במנניהון כדחזי :

(יח) ומנחתם ונספיהם לפרים לאילם ולפבשים
 במספרם כמשפט:

תשעים ושמונה קללות שבמשנה תורה. בשני נאמר:
 "ונספיהם" על שני תמידי היום, ולא שנה הלשון
 אלא לדרש, כמו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה
 (שבת ק"ג ע"ב): בשני - ונספיהם, בששי - ונספיהם, בשביעי
 - כמשפטם - מ"ם יו"ד מ"ם, הרי כאן "מים", רמז
 לנסוף המים מן התורה כחג.

כ"י - ומנחתם ונספיהם לפרים • (סוכה נו) פרי החג
 שבעים הם, כנגד שבעים אמות עובדי גילולים
 שמתמעטים והולכים, סימן בליה היא להם, ובימי
 המקדש היו מגניז עליהם מן הסורין. ולפבשים •
 כנגד ישראל שנקראו (ירמיה ה): "שה פזורה", והם
 קבועים. ומגנים תשעים ושמונה, לכלות מהם

יט וצפיר בר עזין חד חטאתא בר מעלת
 תדירא ומנחתה ונספיהון :

(יט) ושעיר-עזים אחד חטאת מלבד עלת התמיד
 ומנחתה ונספיהם: ם

כ וביומא תליתאה תורין חד עשר דכרין
 תרין אמרין בני שנא ארבעא עשר שלמין :

(כ) וביום השלישי פרים עשתי-עשר אילם שנים
 פבשים בני-שנה ארבעה עשר תמימים:

כא ומנחתהון ונספיהון לתורין לדכרין
 ולאמרין במנניהון כדחזי :

(כא) ומנחתם ונספיהם לפרים לאילם ולפבשים
 במספרם כמשפט:

כב וצפירא דחטאתא חד בר מעלת תדירא
 ומנחתה ונספה :

(כב) ושעיר חטאת אחד מלבד עלת התמיד
 ומנחתה ונספה: ם

כג וביומא רביעאה תורין עשרא דכרין תרין
 אמרין בני שנא ארבעא עשר שלמין :

(כג) וביום הרביעי פרים עשרה אילם שנים פבשים
 בני-שנה ארבעה עשר תמימים:

כד ומנחתהוֹן וְנִסְפִּיהוֹן לְתוֹרִין לְדַכְרִין
וְלֹאֲמָרִין בְּמַגְנִייהוֹן כְּדַחְזִי:
בְּמִסְפָּרָם כַּמְשֻׁפָּט:

כה וצפיר בר עזין חד חטאתא בר מעלת
תדירא מנחתה ונספה:
וּשְׁעִיר־עִזִּים אֶחָד חֲטָאת מִלֶּבֶד עֲלֵת הַתְּמִיד
מִנְחָתָהּ וְנִסְפָּה: ם

כו וביומא חמישא תורין תשע דכרין תרין
אמרין בני שגא ארבעא עשר שלמין:
וּבַיּוֹם הַחֲמִישִׁי פָּרִים תִּשְׁעָה אֵילִם שְׁנָיִם כִּבְשִׂים
בְּנֵי־שָׁנָה אַרְבַּעַה עָשָׂר תְּמִימִם:

כז ומנחתהוֹן וְנִסְפִּיהוֹן לְתוֹרִין לְדַכְרִין
וְלֹאֲמָרִין בְּמַגְנִייהוֹן כְּדַחְזִי:
וּמִנְחָתָם וְנִסְפִּיהֶם לְפָרִים לְאֵילִם וְלִכְבָּשִׂים
בְּמִסְפָּרָם כַּמְשֻׁפָּט:

כח וצפירא דחטאתא חד בר מעלת תדירא
ומנחתה ונספה:
וּשְׁעִיר חֲטָאת אֶחָד מִלֶּבֶד עֲלֵת הַתְּמִיד
וּמִנְחָתָהּ וְנִסְפָּה: ם

כט וביומא שתיתאה תורין תמנא דכרין
תרין אמרין בני שגא ארבעא עשר שלמין:
וּבַיּוֹם הַשְּׁשִׁי פָּרִים שְׁמֹנֶה אֵילִם שְׁנָיִם כִּבְשִׂים
בְּנֵי־שָׁנָה אַרְבַּעַה עָשָׂר תְּמִימִם:

ל ומנחתהוֹן וְנִסְפִּיהוֹן לְתוֹרִין לְדַכְרִין
וְלֹאֲמָרִין בְּמַגְנִייהוֹן כְּדַחְזִי:
וּמִנְחָתָם וְנִסְפִּיהֶם לְפָרִים לְאֵילִם וְלִכְבָּשִׂים
בְּמִסְפָּרָם כַּמְשֻׁפָּט:

לא וצפירא דחטאתא חד בר מעלת תדירא
מנחתה ונספה:
וּשְׁעִיר חֲטָאת אֶחָד מִלֶּבֶד עֲלֵת הַתְּמִיד מִנְחָתָהּ
וְנִסְפָּה: ם

לב וביומא שביעאה תורין שבועא דכרין
תרין אמרין בני שגא ארבעא עשר שלמין:
וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי פָּרִים שְׁבַעַה אֵילִם שְׁנָיִם כִּבְשִׂים
בְּנֵי־שָׁנָה אַרְבַּעַה עָשָׂר תְּמִימִם:

לג ומנחתהוֹן וְנִסְפִּיהוֹן לְתוֹרִין לְדַכְרִין
וְלֹאֲמָרִין בְּמַגְנִייהוֹן כְּדַחְזִי לְהוֹן:
וּמִנְחָתָם וְנִסְפִּיהֶם לְפָרִים לְאֵילִם וְלִכְבָּשִׂים
בְּמִסְפָּרָם כַּמְשֻׁפָּטִים:

לד וצפירא דחטאתא חד בר מעלת תדירא
מנחתה ונספה:
וּשְׁעִיר חֲטָאת אֶחָד מִלֶּבֶד עֲלֵת הַתְּמִיד מִנְחָתָהּ
וְנִסְפָּה: ם

לה ביומא תמינאה פגש יהי לבון כל עבדת
פלחן לא תעבדון:
וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי עֲצַרְתָּ תַּהְיֶה לָכֶם כָּל־מִלְאכָתְךָ
עֲבַדָּה לֹא תַעֲשֶׂוּ:

כ"י» עֲצַרְתָּ תַּהְיֶה לָכֶם • עֲצוּרִים בַּעֲשֵׂית מְלֹאכָה. הַקְרִיבוּ כַּנְגַד שְׁבַעִים אַמּוֹת, וַיִּכְשַׁבְּאִין לְלֶכֶת, אָמַר (ספרי) דְּבַר אַחֵר: עֲצַרְתָּ, עֲצָרוּ מִלְּצֹאת. מִלְמַד, שְׁטַעֲוֹן לִינָה. וּמִדְרָשׁוֹ בְּאַגְנֵה (סוכה נח): לְפִי שְׁקַל יְמוֹת הַרְגָל

(ל) וְהַקְרַבְתֶּם עֲלֶיהָ אִשָּׁה רֵיחַ נִיחַח לַיהוָה פֶּרֶךְ אֶחָד אֵיל אֶחָד כַּבְּשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה שְׁבַעֵה תְּמִימִם: לִי וּתְקַרְבוּן עֲלֶיהָ קֶרֶבֶן דְּמִתְקַבֵּל בְּרַעוּא קָדָם יי תור חד דבר חד אמרין כני שנה שבעא שלמין:

כ"י» פֶּרֶךְ אֶחָד אֵיל אֶחָד • (אלו) כַּנְגַד יִשְׂרָאֵל, תַּנְחוּמָא: לְמַדָּה תוֹרָה דְרַךְ אַרְצֵי, שְׁמִי שְׂיֵשׁ לוֹ הַתְּעַכְבוּ לִי מַעַט עוֹד, וְלִשׁוֹן חֶבֶה הוּא זֶה כַּבְּנִים אַכְסֵנְאִי, יוֹם רֵאשׁוֹן מֵאֲכִילוֹ פְּטוּמּוֹת, לְמַחֵר מֵאֲכִילוֹ הַנְּפֻטָרִים מֵאַבְיָהָם וְהוּא אוֹמֵר לָהֶם: קָשָׁה עָלַי פְּרֻדְתְּכֶם, עַכְבּוּ עוֹד יוֹם אֶחָד. מְשַׁל לְמַלְךָ שְׁעֵשָׂה סַעֲדָה וְכוּ' כְּדֹאִיתָא בְּמִסְכַּת סָכָה (דף נח). וּבְמִדְרָשׁ רַבִּי

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ב עמ' 433)

פֶּרֶךְ אֶחָד אֵיל אֶחָד (כט, לו) מצד ישראל, לא מצד הקב"ה. שכן, פירוד הלכות בין יהודי אחד לחבירו, פרידתכם, הוא הוא הגורם לפירוד, חלילה, בין ישראל לאביהם שבשמים. כמאמר: ברבנו אבינו - כולנו כאחד.

(ל) מִנְחַתֶּם וְנִסְפִיָּהֶם לְפָרֶה לְאֵיל וּלְכַבְּשִׂים בְּמִסְפָּרָם כַּמְשָׁפֵט: לִי מִנְחַתְהוֹן וְנִסְפִיָּהוֹן לְתוֹרָא לְדַכְרָא וּלְאִמְרִין כַּמְנִיגִיהוֹן כְּדַחֲזִין:

(לח) וּשְׁעִיר חַטָּאת אֶחָד מִלְּבַד עֲלֵת הַתָּמִיד וּמִנְחַתָּהּ וְנִסְפָּהּ: לח וצפירא דחטאתא חד פר מעלת תדירא ומנחתה ונספה:

(לט) אֵלֶּה תַּעֲשׂוּ לַיהוָה בְּמוֹעֲדֵיכֶם לְבַד מִנְדְרֵיכֶם וְנִדְבַתֵּיכֶם לְעֹלְתֵיכֶם וּלְמִנְחַתֵּיכֶם וּלְנִסְפֵיכֶם וּלְשִׁלְמֵיכֶם: לט אליו מעבדון קדם יי במועדיכון פר מנדריכון ונדבתכון לעלותכון ולמנחתכון ולנספייכון:

כ"י» אֵלֶּה תַּעֲשׂוּ לַה' בְּמוֹעֲדֵיכֶם • דְּבַר הַקְּצוּב לְחוּבָה. לְבַד מִנְדְרֵיכֶם • אִם בְּאַתֶּם לְדַר קְרַבְנוֹת כַּרְגָל, מִצָּוָה הִיא בְּיָדְכֶם, או נדרים או נדבות שגדרתם

דעת וקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

(לו) [פר אחר]. בשמיני חג עצרת פר אֶחָד אֵיל אֶחָד, להראות שאין הקדוש-ברוך-הוא צריך לצורך עצמו, כִּי־אִם לְהַרְאוֹת כְּבוֹדֵן שֶׁל יִשְׂרָאֵל. וּמִן הָרְאוּי הִיָּה לְהִיּוֹת חַג הָעֲצֵרָת חֲמִשִּׁים יוֹם אַחֵר סוּכּוֹת, כְּמוֹ שְׁשֻׁבּוֹעוֹת חֲמִשִּׁים יוֹם אַחֵר הַפֶּסַח, אֵלֶּה שְׁאֵחֵר הַפֶּסַח בְּאִין יְמֵי הַקֶּזֶז וְאִין טוֹרַח לְעֹלוֹת לְרַגְלֵי, אֲבָל אַחֵר סוּכּוֹת בְּאִין יְמֵי הַגָּשְׁמִים וְהִיָּה טוֹרַח לְעֹלוֹת, לְפִיכָר קָבְעוּ יִתְבַּרְךָ מִיַּד אַחֵר סוּכּוֹת (תנחומא טו). מְשַׁל לְמַלְךָ שְׁנוּשָׂא שְׁתֵּי נְשִׁים, אַחַת מִמְּקוֹם קְרוֹב וְאַחַת מִמְּקוֹם רְחוֹק, לְאוֹתָהּ שְׁהִיא מִמְּקוֹם קְרוֹב אוֹמֵר לָהּ, עַכְשִׁיו נַעֲשֵׂה הַשִּׁידוּכִין וּלְאַחֵר שְׁלֹשָׁה חֲדָשִׁים אַחֲזוֹר הִנֵּה וְנַעֲשֵׂה הַנִּישׁוּאִין כִּי קְרוֹב אֵלֵי הַמְּקוֹם, וְלְאוֹתָהּ שְׁהִיא מִמְּקוֹם רְחוֹק אוֹמֵר לָהּ, נַעֲשֵׂה עַכְשִׁיו הַשִּׁידוּכִין וְהַנִּישׁוּאִים בְּיַחַד כִּי רְחוֹק הַמְּקוֹם וְלֹא אוֹכַל

לְטוֹרוֹחַ לְשׁוּב פַּה פַּעַם אַחֲרָת. וְהוּא שְׁיִיטְרַד הַפִּיטְט בְּשִׁמְיֵי חַג הָעֲצֵרָת (שמיני לליל שמיני עצרת), 'חָקֵר לְאֶסְפוֹ (עד) [עם] שְׁבַעֵה, מִפְּנֵי טוֹרַח יוֹלְדָת הַשְּׁבַעֵה, וְיִשְׂרָאֵל נִקְרָא כּוֹן, שְׁנֵאֲמַר (ירמיה טו ט) אֲמַלְלָה יֹלְדָת הַשְּׁבַעֵה, עַל שֵׁם שְׁיֹלְדָה שְׁבַעֵה מְלָכִים לְגִיהֵנָם (אגדת בראשית מט ד):

חִסְלַת פִּרְשַׁת פִּינַחַס

שיעורי תהלים לשבוע פרשת פינחס

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

ב"ה א' ט"ו סיון, תרפ"ח, ריגא

... בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה לכללות אנ"ש ש"י אשר יקבעו, שבבתי-הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו שנחלק לימי החדש), ולאמר אחר זה קדיש כנהוג. ובקשתי זאת **בתקפה עומדת**, לזכות הרבים, (וראוי ה"י לעשות כן בכל בית כנסת, כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר ...

<p>יום רביעי - י"ד תמוז מפרק עב עד סוף פרק עו</p>	<p>יום ראשון - י"א תמוז מפרק ס עד סוף פרק סה</p>
<p>יום חמישי - ט"ו תמוז מפרק עז עד סוף פרק עח</p>	<p>יום שני - י"ב תמוז פרק כ, מפרק סו עד סוף פרק סח</p>
<p>יום שישי - ט"ז תמוז מפרק עט עד סוף פרק פב</p>	<p>יום שלישי - י"ג תמוז פרק כ, מפרק סט עד סוף פרק עא</p>
<p>שבת קודש - י"ז תמוז פרק כ מפרק פג עד סוף פרק פז</p>	

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

[תמוז תרס"ו]

שמעתי מזקני ארץ שבימיהם היה המנהג שכל אחד היה אומר בכל יום את הקאפיטל תהילים לפי שנות חייו. למשל אם מלאו לו כ"י שנה וכנס לשנת הכ"א היה אומר פרק כ"א בתהילים וכן היו אומרים גם את התהילים לפי שנות בניו ובנותיו באמרם שזוהי סגולה שלא ייצאו לתרבות רעה...

יום ראשון י"א תמוז

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 180, אגרת התשובה... עד עמ' צא, עכ"ל הברייתא:

הענין של "לא יוכל בעלה הראשון לשוב לקחתה". הרי ברור מהגמרא, 45
 שענין התשובה הוא ענין הקידושין שאחרי גירושין. ברורה, אפוא, 46
 מכאן שייכות החלק השלישי של ספר ה"תניא", – "אגרת התשובה", 47
 לחלק השלישי של ה"שולחן ערוך" – "אבן העזר" – הענינים של 48
 "נשים". 49

אגרת התשובה

פְּרָק א. תְּנִיָּא – למדנו 50
 בברייתא, **בְּסוּף** – מסכת 51
יומאי: שְׁלֵשָׁה חֳלוּקֵי 52
בְּפָרָה הֵם, – באופן 53
 הכפרה הניתנת לאדם על 54
 חטא שחטא, ישנן שלש 55
 דרכים שונות: אם עבר 56
 עבירה מסוג מסויים, קיים 57

פְּרָק א תְּנִיָּא בסוף יומא שלשה חלוקי כפרה 1
 הם ותשובה עם כל אחד. עבר 2
על מ"ע ושב אינו זו משם עד שמוחלין לו עבר על 3
מל"ת ושב תשובה תולה ויוה"כ מכפר. (פי' דאע"ג. 4
דלענין קיום מ"ע גדולה שדוחה את ל"ת. היינו משום 5

אופן מסויים של כפרה, ואם העבירה היא מסוג אחר, גם אופן 58
 הכפרה הוא אחר, ו**תְּשׁוּבָה עִם כָּל אֶחָד** – בשלשת אופני 59
 הכפרה. יחד עם כל אופן של כפרה, נדרש ענין התשובה: **עֲבָר** 60
עַל מְצוֹת עֲשָׂה – לא קיים מצות-עשה שהיה מחוייב לקיימה, 61
וְשָׁב – וחזר בתשובה **אֵינִי זֶה מִשֵּׁם עַד שְׂמוֹחֲלִין לֹא**; – כלומר, 62
 מוחלים לו מיד, **עֲבָר עַל מְצוֹת לֹא-תַעֲשֶׂה** – עשה דבר 63
 שהתורה מצווה שלא לעשותו, **וְשָׁב** – **תְּשׁוּבָה תֹּלְאָה, יוֹם** 64
הַכְּפוּרִים מְכַפֵּר – התשובה עצמה אינה מספיקה ביחס למדה 65
 המרובה של כפרה הנדרשת לגבי אותה עבירה, התשובה 66
 משפיעה שלא יענישו אותו – עד לזמנה של הכפרה, והוא יום 67
 הכיפורים, בו הוא מתכפר על העבירה שעבר. (**פְּרוּשׁ, דְּאָתָּה** 68
עַל-נֶבֶד דְּלַעֲנִין – למרות שלגבי קיום, **מְצוֹת-עֲשֶׂה גְדוּלָּה,** 69
שְׂדוּדָה אֵת לֹא-תַעֲשֶׂה? – כשזומדן ענין שיש בו הניגודים 70
 של עשה ולא-תעשה, כלומר, עליידי שיעבור על לא-תעשה 71
 יקיים מצות-עשה – דוחה או ה"עשה" את ה"לא-תעשה", 72
 ומותר לו לקיים את הדבר כדי לקיים את ה"עשה". לדוגמה: 73
 כלאים בציצית; הרי שקיום מצות-עשה הוא למעלה מקיום 74
 לא-תעשה, ואילו כאן אנו אומרים, שעל עבירת מצות-עשה 75
 מספיקה תשובה בלבד כדי לכפר על כך. ועל עבירת לא-תעשה 76
 אין תשובה בלבד מספיקה, אלא מן ההכרח להזדקק ליום כיפור 77
 לשם כפרה? – שאלה זו עומד רבנו הזקן לפתור. ומהפתרון נבין 78
 גם פנימיות הענינים המתעוררים עליידי קיום מצות-עשה 79
 והפגם המתחולל עליידי עבירה חסיד-שלום על לא-תעשה, 80
 ובהתאם לפנימיות הענינים בא פסק ההלכה בנוגע לקיום 81
 מצות-עשה כיצד עליה לדחות לא-תעשה, ואופן הכפרה 82
 הנדרשת על עבירת לא-תעשה. תוכן התירוץ בקצרה הוא: 83
 בקיום מצות-עשה, הרי נוסף על כך שהוא מקיים ציווי הקב"ה 84
 לעשות את הדבר, גם נמשך עליידי-זה אור ושפע בעולמות 85
 העליונים ובנפשו, כי כל מצוה היא כמו אבר (**הערת ב"ק** 86
אדמו"ר שליט"א: "וכל רז"ל רמ"א איברין כנגד רמ"ח מ"ע"), 87
 כלומר, כשם שאבר הוא כלי וממשיך חיות מהנפש, כך כל 88

לְקוּמֵי אִמְרִים חֲלָק שְׁלֵישי הַנְּקָרָא בְּשֵׁם אַגְרַת הַתְּשׁוּבָה 1
 בתור הקדמה קצרה לחלק השלישי, של ספר ה"תניא", הוא "אגרת 2
 התשובה", ראוי לציין: רבנו הזקן נקרא "בעל התניא והשולחן ערוך", 3
 והרבי שליט"א מפרש: "בעל התניא" – פוסק בפנימיות התורה, ו"בעל 4
 השולחן ערוך" – פוסק בנגלה 5
 התורה. 6
 ישנה אימרה בשיחותיו 7
 הקדושות של הרבי הקודם 8
 נשמתי-עדן (ספר השיחות 9
 ה'תש"א עמוד 142 ואילך). 10
 שארבעה חלקי ה"תניא" הם 11
 כנגד ארבעה חלקי ה"שולחן 12
 ערוך". 13
 את שייכותו של החלק השלישי, "אגרת התשובה", לחלק השלישי 14
 שב"שולחן ערוך" ("אבן העזר"). מסביר הרבי שליט"א גם על פי חסידות 15
 וגם על פי נגלה: 16
 על-פי חסידות, הרי זה לפי מה שאנו רואים להלן בפרק ד' שב"אגרת 17
 התשובה", ששני האופנים בתשובה, תשובה תתאה ותשובה עילאה 18
 (תשובה תחתונה ותשובה עליונה). הכוללות בתוכן כל ענין התשובה, הן 19
 שתי האותיות "ה" שבשם הוי' ה' תתאה, ה' האחרונה, וה' עילאה, ה' 20
 הראשונה, ואם כן – הרי זה הסדר "נשים", "מלכות" ו"בינה". 21
 וכשם שהסדר בש"ס הוא, שבתחילה בא מסכת גיטין, ולאחריה – מסכת 22
 קידושין, שזוהו (כפי שהרמב"ם אומר בהקדמתו לפירוש המשניות) מפני 23
 שבפסוק נאמר "ויצאה והיתה" ("ויצאה מביתו והיתה לאיש אחר"). 24
 בתחילה "ויצאה" – גירושין, גיטין, ואחר כך "והיתה", קידושין; ועל-דרך 25
 זה בסדר דברי הימים, שבתחילה היה "ויגרש את האדם", ובמדרש רבה 26
 בראשית פרשה כ"א פסקא ח' כתוב ש"זיגרש" מלשון גירושין "כבת ישראל 27
 שנתגרשה", שיכולה עדיין להתחתן. ולאחר מכן, בשעת מתן תורה, היה 28
 "קדשנו במצוותיו", מלשון "קידושין", כפי שכתוב ב"תניא" חלק ראשון, 29
 פרק מ"ו, שזה כמו קידושין שהמקדש אומר "הרי את מקודשת לי" (וכפי 30
 שהוא אומר להלן בפרק י') – כך הרי גם הסדר בנוגע ל"נשים" ברוחניות – 31
 שענין ה"קידושין" בא אחרי "גיטין", וממילא מובנת השייכות ל"תשובה". 32
 שכן, כיצד יכול היה להיות קידושין אחרי גירושין – אלא שמן ההכרח 33
 שיהיה בינתיים ענין התשובה, כפי שאומר בפרק י"ז ב"תניא", שאי אפשר 34
 שיהיה ענין עבודת הוי' מבלי שיהיה לפני-זה ענין התשובה. 35
 זאת ועוד: על-ידי חטא – "שולחה אמכם" (ככתוב: "ובפשעכם שולחה 36
 אמכם"), "שולחה" – ענין הגירושין, ו"שולחה מביתו", ועל-ידי תשובה, 37
 הרי "כה אמר ה' איזה ספר כריתות אמכם", ספר הכריתות, ענין 38
 הגירושין, שהיה לפני זה – מתבטל. ובנגלה ממש: גם מהגמרא ראייה 39
 מפורשת על שייכות ענין התשובה לקידושין שאחרי גירושין, כפי 40
 שהגמרא (יומא פו, ב) אומרת שרבי יוחנן אומר, שתשובה דוחה לא- 41
 תעשה שבתורה, ומביא מהפסוק (ירמיה ג, א) "לאמר הן ישלח איש את 42
 אשתו והלכה מאתו לאיש אחר הישוב אליה עוד, ואת זנית רעים רבים 43
 ושובי אלי" – אומר הקדוש ברוך הוא. כלומר, שענין התשובה דוחה את 44

גדולה מצות-עשה מלא-תעשה, והיא דוחה את הלא-תעשה, 47
 משום שְעַל־יְדֵי קִיּוֹם מִצְוַת-עֲשֵׂה מְמַשֵּׁךְ אֹרֶךְ וְשֹׁפֵעַ 48
 בְּעוֹלָמוֹת עֲלִיּוֹנִים מְהַאֲרֵת אֹרֶךְ אֵינְסוֹף בְּרוּךְ-הוּא (בְּמוֹ 49
 שְׁכָתוֹב בְּהַרְי, דְּרַמְ"ח פְּקוּדֵינִי – 248 מצוות העשה, אֲנֹחַן 50
 רַמְ"ח אֲבָרֵינוּ דְּמַלְכָא – הֵן 51
 248 אברי "מלכא" – 52
 מדות של עולם האצילות 53
 הנקראות "מלכא", 54
 כלומר, כשם שאבר הוא 55
 כלי לכוח הנפש וממשיך 56
 בתוכו הכוח מהנפש אליו 57
 הוא משמש כלי, כך כל 58
 מצוה היא אבר וכלי 59
 להמשכה מיוחדת 60
 מהמדות שלמעלה, 61
 הנמשכת על-ידי קיום 62
 אותה מצוה. הרי, שעל- 63
 ידי קיום מצוה, ממשיכים 64
 אור ושפע בעולמות העליונים, וְגַם עַל נַפְשׁוֹ הַאֲלֹקִית, – הוא 65
 ממשיך אור ושפע מהארת איך-סוף ברוך-הוא – על-ידי קיום 66
 המצוה, בְּמוֹ שְׁאוּמְרִים: – כמו שאנו אומרים בברכה שאנו 67
 מברכים על קיום מצוה: "אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו"; – שעל-ידי 68
 מצוות, נמשכת קדושה על הנפש. ומפני טעם זה, שעל-ידי 69
 מצות-עשה נמשך אור ושפע, – ישנה העליונות של מצות-עשה 70
 לגבי לא-תעשה, ו"עשה" דוחה "לא תעשה", אֲבָל לְעִנְיַן 71
 הַתְּשׁוּבָה, – לגבי ענין התשובה, כדי לתקן כשעבר על מצות- 72
 עשה, אֵפֶי – למרות שהתשובה עצמה מספיקה על כך שְׁמוּחְלִין 73
 לוֹ הַעֲנֵשׂ עַל שְׁמֵרָה בְּמַלְכוּתוֹ וְיִתְבַּרְךָ וְלֹא עֲשֵׂה מֵאִמֵּר 74
 הַמֶּלֶךְ, – הקב"ה. את זאת מתקנת תשובה בלבד, אך, בכל זאת, 75
 אין היא מתקנת כליל את העבירה על מצות-עשה, שהרי 76
 מְכַלְּמֵקוֹם הָאֹרֶךְ – שהיה ממשיך על-ידי קיום מצות-העשה, 77
 נֶעְדָּר – גם אחרי שחזר בתשובה, וְכוּ', וְכַמְאֵמַר רַבּוֹתֵינוּ 78
 וְכַרְוֵנָם לְבִרְכָה, עַל פְּסוּקֵי: "מַעֲוֵת לֹא יוּכַל לְתַקֵּן" – וְזֶה 79
 שְׁבִטָל קְרִיאַת-שְׁמַע שֶׁל עַרְבִית אוֹ וְכוּ'", – לא ניתן לתקן 80
 זאת, גם כשעושים תשובה, דָּאֵף שְׁנוּחָה מַעֲתָה לְקִרְוֵת 81
 קְרִיאַת-שְׁמַע שֶׁל עַרְבִית וְשְׁחֲרִית לְעוֹלָם – היינו, שהוא חוזר 82
 בתשובה על מה שהחסיר מקודם לקרוא קריאת שמע, אֵין 83
 הַתְּשׁוּבָה מוּעֵלֶת לְתַקֵּן מֵה שְׁבִטָל פְּעַם אַחַת; – קריאת- 84
 שמע. שכן, המשכת האור והשפע שהיה ממשיך על-ידי אותה 85
 קריאת-שמע – חסרה. על-כל-פנים, הרי מה שאפשר לו לתקן 86
 – הוא מתקן בתשובה בלבד, ולכן מספיקה תשובה בלבד לשם 87
 כפרתו, ואין דבר נוסף כדי לסיים את הכפרה. וְהַעוֹבֵר עַל 88
 מִצְוַת לֹא-תַעֲשֶׂה, עַל-יְדֵי שְׁנֵדִבְקָה הֵרַע בְּנַפְשׁוֹ – כשעושה 89
 פעולה של רע על-ידי מעשה או על-ידי דיבור או על-ידי 90
 מחשבה, הנה על-ידי זה, עוֹשֶׂה פְּגָם לְמַעַלְה בְּשֵׁרֶשֶׁה וּמְקוֹר 91
 הַצְּבָה – של הנשמה, (בְּלִבּוֹשִׁים דְּעֵשֶׂר סְפִירוֹת דְּעֵשֶׂה, – 92

1 מצות-עשה היא כלי וממשיכה שפע חיות מאור איך-סוף ברוך
 2 הוא, וכמו שבאבר מתלבשת החיות מהנפש – כך מתלבשת
 3 (כלומר, נמשכת בפנימיות) החיות הנמשכת על-ידי קיום מצות-
 4 עשה – בעולמות; ואילו בלא-תעשה הרי למרות שבשעה
 5 שהוא מקיים לא-תעשה –
 6 על-ידי שאינו עובר עליה
 7 – שבענין קיום ציווי
 8 הקב"ה הוא גם כאן מקיים
 9 הציווי שלא לעשות,
 10 כמאמר חכמינו ז"ל: "ישב
 11 ולא עבר עבירה מימיו
 12 נותנים לו שכר (הערת
 13 ב"ק אדמו"ר שליט"א:
 14 אבל רק) כאילו עשה
 15 מצוה", היות שאין זה דרך
 16 פעולה ועשיה, כמו
 17 שהדבר במצות-עשה,
 18 אלא על-ידי שליח –
 19 על-ידי אי-עשיה – הוא מקיים ציווי ה', ותורה ומצוות הן הרי
 20 כדי להמשיך אור על-ידי רמ"ח מצוות-עשה, ולהעביר את "רוח
 21 הטומאה" על-ידי סס"ה מצוות לא-תעשה (כפי שאמר בחלק
 22 הראשון פרק ל"ז, דף מח, א), וכאן בעניננו, כשנפגשים יחד
 23 'עשה' ולא-תעשה, ומתעוררת שאלה איזו מהן לדחות, הרי
 24 שלא שייך כאן לומר שעל-ידי שיעשה את הדבר תישאר "רוח
 25 הטומאה", כי הרי הוא עושה בהתאם לציווי התורה, שהתורה
 26 מצוה עליו לדחות את מצות הלא-תעשה. ואילו גם אם התורה
 27 תצווה עליו לדחות מצות-עשה – הרי סוף סוף אין כאן מעשה
 28 שימשיך את האור, והאור הרי יחסר אז. לכן דוחה העשה את
 29 הלא-תעשה: החסרון שישנו באופן רגיל כשמקיימים לא-תעשה
 30 – אין כאן, והריווח של עשיית מצות-עשה – המשכת האור –
 31 ישנו. בהתאם לכך, הרי לכאורה, שגם בנוגע לעבירה על
 32 מצות-עשה, שאז חסרה המשכת האור והשפע בעולמות
 33 ובנפשו – תהיה הכפרה הנדרשת גדולה יותר, כפי שהדבר
 34 בעבירה על לא-תעשה, ולפי דברי הגמרא ב"יומא", כאמור,
 35 הרי להיפך – שעל עבירה על לא-תעשה, נדרשת כפרה גדולה
 36 יותר? – אלא, ההסבר הוא שהעליונות שישנה בקיום מצות-
 37 עשה, בהמשכת אור בנפש האלקית – לא ניתנת לתיקון על-ידי
 38 הכפרה, כי האור שהחסיר להמשיך, אין הכפרה משלימה.
 39 הכפרה באה רק כדי לכפר על שעבר על ציווי ה' ולא קיים את
 40 המצוה – ועל כך מספיקה תשובה בלבד. ואילו, בעבירה על
 41 לא-תעשה, באה הכפרה כדי לתקן את כל מה שהעבירה
 42 קלקלה, וכיוון שעל-ידי העבירה – בפעולה – על הלא-תעשה,
 43 נגרם פגם בנפשו וגם למעלה, לכן אין די בתשובה בלבד לתקן
 44 את הדבר, אלא מן ההכרח להודקק לכפרה של יום כיפור,
 45 שדוקא הוא בכוחו לתקן ולהסיר את הפגם שנגרם בנפשו
 46 ולמעלה. וזאת אומר רבנו הזקן: הֵינּוּ – לכן בענין של קיום –

31 ואילו בלא-תעשה באה הכפרה רק ביום כיפור - אי אפשר
 32 ללמוד שום קלא חסידוּשְׁלוֹם בְּמַצּוֹת־עֲשֵׂה, וּבְפָרָט - שאסור
 33 ללמוד שום קולא בְּתַלְמוּד תּוֹרָה, - במצות ה'עשה' של לימוד
 34 תורה, וְאִדְרָבָה אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ וְזָרוּנְסֵל־לְכַרְבָּהּ: וְהָרַ
 35 הַקְדוּשָׁה בְּרוּךְ־הוּא -

36 בנסיבות מסוימות, על -
 37 עבירות חמורות כמו
 38 עֲבוּרָה־זָרָה וְכו', אָף
 39 שָׁהֵן - אף שעונשן
 40 כְּרִיתוֹת וּמִיתוֹת בֵּית־
 41 דִין, וְלֹא וְהָרַ עַל בְּטוּל
 42 תַלְמוּד תּוֹרָה). - להלן
 43 אומר בברייתא: עֵבֶר עַל
 44 כְּרִיתוֹת וּמִיתוֹת בֵּית־
 45 דִין - על עבירות שעונשן
 46 כרת או מיתה על-ידי
 47 בית-דין - תְּשׁוּבָה יוּם
 48 הַכְּפוּרִים תּוֹלֵין, - שלא
 49 להיענש מלמעלה על
 50 עבירות אלו, וְיִסוּרֵין
 51 מְמַרְקֵין (פְּרוּשׁ, -
 52 "ממרקין" הוא, גִּזְמָרִין הַכְּפָרָה, וְהוּא מְלִשׁוֹן מְרִיקָה וְשְׂמִיפָה
 53 לְצַחְצַח הַנֶּפֶשׁ, כִּי כְפָרָה הִיא לְשׁוֹן קְנוּתָה, שְׁמֻקְנָתָה לְכַלּוֹךְ
 54 הַחַטָּא), - הרי שבעבירות של כריתות ומיתות בית-דין, לא
 55 מספיק הניקוי שנעשה על-ידי ענינים של תשובה ויום כיפור,
 56 אלא נדרש גם הניקוי והמירוק על-ידי יסורים רחמנא-ליצלן,
 57 שְׁנֵאמַר¹²: "וּפְקִדְתִּי בְּשֹׁבֵט פְּשָׁעִים וּבְנִגְעִים עֲוֹנִים". - הרי
 58 שישנן עבירות כאלו שעליהן נדרש הניקוי על-ידי יסורין ר"ל -
 59 וְהֵן, העבירות שעונשן כריתות ומיתות בית-דין. עַד כָּאֵן לְשׁוֹן
 60 הַכְּרִיתָא - שבסוף מסכת יומא.

1 בלבושי עשר ספירות שבעולם העשיה, כְּמוֹ שְׂכָתוּב בְּתַקוּנֵי
 2 זְהַרִּם: "לְבוּשֵׁי תְקִינַת לוֹן, דְּמַנְיָהוּ פְּרָחִין נִשְׁמָתֵין לְבָנֵי
 3 נִשְׂאָ וְכו'" - לבושים התקנת להן, ל"ספירות", שמהם פורחות
 4 נשמות לבני אדם). רואים אנו מ"תיקוני זהר" זה, שישנו ענין של
 5 לבושים ל"ספירות" שמהם

6 באות הנפשות, וכשעל-
 7 ידי עבירה נעשה פגם
 8 בנפש - נעשה על-ידי-זה
 9 פגם גם בשורש הנפש,
 10 לְכַךְ - לכן, אֵין כְּפָרָה
 11 לְנַפְשׁוֹ וְלֹא לְמַעְלָה -
 12 כפי שיאמר להלן,
 13 משמעותה של "כפרה"
 14 היא הסרת וניקוי הפגם,
 15 הנה תשובה בלבד אין
 16 בכוחה לנקות את הפגם
 17 בנפש ולמעלה, עַד יוֹם
 18 הַכְּפוּרִים, - שהיום עצמו
 19 מכפר. כְּמוֹ שְׂכָתוּב: "וְכִפֵּר
 20 בְּנוֹגַע לְיוֹם כִּיפּוּרֵי: "וְכִפֵּר
 21 עַל הַקְדָּשׁ מְטַמְּאוֹת בְּנֵי
 22 יִשְׂרָאֵל וּמַפְשְׁעֵיהֶם וְגו'", "לְפָנֵי ה' תִּמְחָרוּ"¹⁰ - "לְפָנֵי ה'"
 23 דִּיקָא. - לפני ה' דוקא. "לפני" היינו למעלה, למעלה משם הוי',
 24 משם תבוא טהרתכם. הרי שהטהרה של יום כיפור, באה ממקום
 25 וממדריגה שלמעלה משם הוי', אשר לכן הוא למעלה מהמקום
 26 והמדריגה בהם פוגע הפגם המתהווה על-ידי שעוברים על
 27 לא-תעשה - ולכן ישנה אז הכפרה על עבירה זו. על-כל-פנים
 28 יוצא, שבעבירה על מצות-עשה ישנו דבר חמור יותר מאשר
 29 בעבירה על לא-תעשה. וְלָבֵן אֵין לְלַמֵּד מִכָּאֵן - מהברייתא
 30 האומרת שבמצות-עשה - כשעושים תשובה מוחלין לו במקום,

אגרת התשובה

בשרשה ומקור הוצבה (בלבושי' די"ם דעשי' כמ"ש
 בת"ז לבושין תקינת לון דמנייהו פרחין נשמתין לב"ג
 וכו') לכך אין כפרה לנפשו ולא למעלה עד יוה"כ
 כמ"ש וכפר על הקדש מטומאות בני"י ומפשעיהם וכו'
 לפני ה' תטהרו לפני ה' דייקא ולכן אין ללמוד מכאן
 שום קולא ח"ו כמ"ע ובפרט בת"ת. ואדרבה ארו"ל
 ויתר הקב"ה על ע"ז וכו' אף שהן כריתות ומיתות
 ב"ד ולא ויתר על ביטול ת"ת). עבר על כריתות
 ומיתות ב"ד תשובה ויוה"כ תולין ויסורין ממרקין (פי'
 גומרין הכפרה והוא מלשון מריקה ושמיפה לצחצח
 הנפש. כי כפרה היא לשון קינוח שמקנה לכלוך
 החטא) שנאמר ופקדתי כשכט פשעם וכנגעים עונם.

עכ"ל הברייתא:

יום שני י"ב תמוז

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' צא, והנה מצות... עד עמ' 182, כ"א מיראה:

66 (בְּדִאִיתָא - כפי שכתוב
 67 בְּגִמְרָא פְּרָק ג'
 68 דְּסִנְהֶדְרִין¹⁴ וּבְחִשְׁן
 69 מִשְׁפָּט' סוּף סִימָן לְד'¹⁵
 70 לְעֵינֵין עֲדוּת¹⁶), - שאם

אגרת התשובה

והנה מצות התשובה מן התורה
 היא עויבת החטא בלבד (כדאי' בגמ' פ"ג דסנהדרין
 וברח"מ סס" ל"ד לענין עדות) דהיינו שיגמור לכו

61 וְהֵנָּה, מַצּוֹת הַתְּשׁוּבָה¹³
 62 מִן הַתּוֹרָה הִיא עֲוִיבַת
 63 הַחַטָּא בְּלִבְד - עויבת¹⁴
 64 החטא בלבד, היא ענין¹⁵
 65 התשובה מן התורה,¹⁶

8. בהקדמה. 9. אחרי מות טז, טז. 10. שם, טז, ל. 11. ירושלמי חגיגה פ"א ה"ז. 12. תהלים פט, כג. 13. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כותב 'מצוה' (ולא 'ענין') או 'והנה התשובה' וכיו"ב. וע"ד ל' הרמב"ם ה' תשובה פ"ב ה"ב) - דפשטות ה' מורה דס"ל דתשובה בתוכן דעויבת החטא מצוה מה"ת וגם להרמב"ם והסמ"ג שהרי אליב"י קאי כאן (וראה הסמ"צ להצ"צ מצות וידי ותשובה בתחלתה) - ולא רק להרמב"ן (נציבים ל, יא. הובא בלקו"ת עה"פ שם). ובס' היד לפני ה' תשובה, (שכנראה גם 'הקדמות' אלו להרמב"ם הם): מ"ע א' והוא שישוב החוטא מחטאו לפני ה' ויתודה. ואולי ג"ז מקור דברי הצ"צ שם. ובסהמ"צ להרמב"ם: 'מצוה ע"ג היא שצונו להתוודות כו' ולומר אותם עם התשובה... ראה במפורט להלן עמוד 1118 ואילך. 14. כה, ב. 15. סעיף כט ואילך. 16. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לא הביא מקדושין (מט, ב) ושור"ע אה"ע סל"ח סל"א לענין קדושין ובפרט דקדמו לסנה' וחוי"מ (וראה מני"ח מצוה שס"י) - וי"ל דעדיפא ל' הוכחה מדיני ממונות דלא אוליןן בחר רובא, ז.א. שלא רק ע"ד הרוכ מספיקה עויבת החטא."

1 הוא עזוב את החטא בלבד ואינו חוזר על אותו חטא שעשה
 2 אותו פסול לעדות - הריהו בשר לעדות¹⁷, דְּהֵינּוּ שְׂגִימָר בְּלָבוֹ
 3 בְּלֵב שְׁלָם, לְבַל יָשׁוּב עוֹד לְכַסְלָהּ, לְמַרְדּ בְּמַלְכוּתוֹ
 4 וְתַקְרָה¹⁸, וְלֹא יַעֲבֹר עוֹד - עַל מַצּוֹת הַמִּלְחָה - מַלְכוּת שֶׁל עוֹלָם,
 5 הַקְּב"ה חֲסִידוֹ שְׁלֹמֹם, הֵן
 6 בְּמַצּוֹת עֲשֵׂה¹⁹ הֵן

אגרת התשובה

7 בְּלֵב שְׁלָם לְבַל יָשׁוּב עוֹד לְכַסְלָהּ לְמַרְדּ בְּמַלְכוּתוֹ
 8 ית' ולא יעבור עוד מצות המלך ח"ו הן במ"ע הן
 9 במל"ת. וזהו עיקר פי' לשון תשובה לשוב אל ה'
 10 בכל לבו ובכל נפשו לעברו ולשמור כל מצותיו
 11 כמ"ש יעזוב רשע דרכו ואיש און מחשבותיו וישוב
 12 אל ה' וכו'. ובפ' נצבים כתיב ושבת עד ה' אלקיך
 13 ושמעת בקולו וכו' בכל לבבך וכו' שובה ישראל עד
 14 ה' אלקיך וכו' השיבנו ה' אליך וכו'. ולא כדעת
 15 ההמון שהתשובה היא התענית. ואפי' מי שעבר על
 16 כריתות ומיתות ב"ד שגמר כפרתו היא ע"י יסורים.
 17 היינו שהקב"ה מביא עליו יסורים (וכמ"ש ופקדתי
 18 בשבט וכו' ופקדתי דייקא) והיינו כשתשובתו רצויה
 19 לפניו ית' בשובו אל ה' בכל לבו ונפשו מאהבה או
 20 באתערותא דלתתא וכמ"ס הפנים וכו' אתערותא
 21 מחשבות החטא שלו.
 22 ובפ' ששת נצבים²² קתיב: - כתוב²³: "וְשָׁבַת עַד ה' אֱלֹהֶיךָ
 23 וְשָׁמַעַת בְּקוֹלוֹ וְגו', בְּכָל לִבְבְּךָ וְגו'²⁴ - הרי²⁵ שענין התשובה

24 הוא, לשוב אל ה', על-ידי השמיעה בקולו, דבר שצריך
 25 להיעשות בכל הלב. וכך גם כתוב²⁶: "שׁוּבָה יִשְׂרָאֵל עַד ה'
 26 אֱלֹהֶיךָ וְגו'"; - וכן כתוב²⁷: "הֲשִׁיבֵנו ה' אֱלֹהֵינוּ וְגו'²⁸ - מכל
 27 הפסוקים האמורים, ברור שענין התשובה הוא לשוב אל ה',
 28 לקיים את מצותיו ולא
 29 לעשות שום עבירות. וְלֹא
 30 כְּדַעַת הַהֶמוֹן,
 31 שֶׁהַתְּשׁוּבָה הִיא
 32 הַתְּעִנִּית. - על העבירות
 33 שעבר. וְאִפְלוּ מִי שְׁעָבַר
 34 עַל כְּרִיתוֹת וּמִיתוֹת
 35 בִּיתְדֵינּוּ, שְׂגִימָר כְּפָרְתוֹ
 36 הִיא עַל־יְדֵי יְסוּרִים, -
 37 כנזכר לעיל מהברייתא
 38 במסכת יומא, הֵינּוּ
 39 שְׂהִקְדוֹשׁ-בְּרִיחָהּ הִוא
 40 מִבֵּיא עָלָיו יְסוּרִים -
 41 ויסורים אלה הם גמר
 42 כפרתו. (וְכִמוֹ שְׁכָתוּבִי:
 43 "וְשָׁבַת עַד ה' אֱלֹהֶיךָ
 44 וְשָׁמַעַת בְּקוֹלוֹ וְגו'") -
 45 שהקב"ה מביא את היסורים, וְהֵינּוּ²⁹ - מתי מביא הקב"ה
 46 יסורים לגמר הכפרה, הרי זה כְּשֶׁתְּשׁוּבָתוֹ רְצוּיָהּ לְפָנָיו

17. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "עיקר הכוונה כאן - דלא התענית וכמ"ש לק. אבל מהל' מובן דגם בלא וידוי דברים - תשובה היא (וכדמוכח גם מהראיות משו"ע מחו"מ שלא הוזכרו שם וידוי דברים), אלא שוידוי ובקשת מחילה - כשעושים - הם חלק התשובה ומוסיפים בתשובה - ולכן הזכירם הרמב"ם כו' משא"כ התענית, הוא ענין בפ"ע, וכמשנ"ת בסוף הפרק ורפ"ב - "ולכן לא הזכירו הרמב"ם והסמ"ג שום תעניות כלל". ועיין זח"ג קכב, א. סמה"צ להצ"צ מצות וידוי ותשובה. מנחת חינוך מצוה שסד". 18. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כל המשך הדברים - להקל עשיית התשובה, לבר ענין זה, דבכל תשובה צ"ל ענין כללי "דלא ישוב למרוד במל' ית'". ולכאורה הוא חידוש גדול. וצ"ע המקור ע"ז בפוסקים (והוא בדוגמא שבקיום המצות ג"כ צ"ל הקדמת ענין הכללי בתחלה יקבל עליו עומ"ש ואח"כ עול מצות - ברכות רפ"ב] - וכ"ה גם בהכתובים שמביא לראי': יעזוב רשע דרכו (ל' יחיד - דרכו בכלל, שהוא רשע ואח"כ) מחשבותיו (ל' רבים, ענינים ועברות פרטיות); ושבת (בכלל, בקולו וגו' ("פרט") (ציווי - פרטי המצות). וכן שצ"ל ב' החלטות "הן במ"ע הן במל"ת". 19. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "שבוה צ"ל קום ועשה - ובכ"ז מקבל עליו". 20. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "שבעבירה על מל"ת - ניכרת המרידה, משא"כ בהעדר עשיית מ"ע". 21. ישעיה נה, ז. 22. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "מפרש הסדרה ולא כדלקמן "בתורה" לשלול ואתחנן ד, ל - דשם הוא רק סיפור דברים, וכהתחלתה העידותי בכס גו'. ועוד ועיקר (כי לכאורה גם מסיפור יש ללמוד מהו ענין התשובה) - כי שם אינו מפרט דצ"ל 'בכל לבבך". 23. נצבים ל, ב. 24. הטעם מדוע מביא רבנו הזקן בתחילה פסוק מנביא (ישעיה) ולאחר מכן פסוק מן התורה, כותב הרבי שליט"א, ש"יש לומר" שזה מפני שבנביא מפורש שהתשובה היא עזיבת החטא. והרבי שליט"א מוסיף: "וראה הרמב"ם הל' תשובה פ"ב ה"ב". 25. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ואף דכנ"ל כאן קאי (גם) להרמב"ם, ולדידי' פ' זה הבטחה היא (הל' תשובה פ"ז ה"ה) - עיין רמב"ן (שם) דתרווייהו איתנהו ב'. ומר חפץ אלוף בסהמ"צ שלו מנה במנין העשין, עשה ושבת עד ה' אלקיך (הובא בפני' הרי"פ לסהמ"צ להרס"ג פרשה מ"ב) וכ"ה בסמ"ק במצוה נג' "לשוב דכתיב ושבת עד ה"א ושמעת בקולו". 26. הושע יד, ב. 27. איכה ה, כב. 28. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "הכרח כל ד' הפסוקים ודיקו סדרם (הקדים נביא לתורה וכו'): לקמן רפ"ג דע"י החטא מוריד השפעת שם הוי' ב"ה (דחלק הוי' עמו גו' חבל גו' - כמשל החבל כו') - שמוזה מובן שהתיקון (התשובה) צ"ל העלאת כהנ"ל. ובפ"ד מבוארים פרטי שם הוי' - ה' (אחרונה) מעשה - ועז"נ יעזוב רשע דרכו גו' וישוב גו'. ו' - קול וששה מדות (שבלב) כו' - ועז"נ ושבת גו' בקולו גו' לבבך גו'. ה' (ראשונה) התבוננות (רק בזה חסרונו) - ועז"נ שובה ישראל (שם המעלה). י' - שכל הנעלם שבכחו כו' שרש ועיקר חכ' שבה מלוכה ה' (ח"א פ"ט ושם, אשר כשנוגע לשם - פונה בכל הכחות כו'). - ועז"נ השיבנו ה' גו'. וזהו ג"כ הענין והסדר, שנאמר: סור מרע (יעזוב רשע - מל"ת) ועשה טוב (ושמעת גו' בכל לבבך - דפליג לרמ"ח איברין, רמ"ח מ"ע) בקש שלום (לאחרי סומ"ר וע"ט - שלכן נק' ישראל - ויכול להיות שלום ושלמות כו' - מתחלה מלמטלמ"ע, ואח"כ מלמעלמ"ט - שובה ישראל, השיבנו ה') וכמובן כ"ז מלקו"ת ס"פ בלק ד"ה מה טובו בכ"י ד' תשובות - אלא ששם מבארם כאו"א בפ"ע - וכאן - כמו שכאו"א מהן (אפילו תשו"ת) כלולה מכולן. וק"ל. ע"ד הקבלה - ראה ש' הגלגולים הקדמה כאן ולהעיר דשם מפרש ד' חלקי כפרה - וכפרה ה' חלול ה', וראה דחא"ג יומא (פו, א) [". 29. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "מוסיף בזה ב' - דבכ"ז כל מצות התשובה גם על כריתות תלוי' באדם.

42 באותה עבירה. אבל הרי צריכים לבטל גם את ה"גוף" של
 43 העבירה, ובכך להימנע להבא מלעשות עבירה זו – והרי אין
 44 כאן מעשה שיבטל את מעשה העבירה, שהוא "גוף" העבירה.
 45 הנה הודיו שהוא מוציא בפיו, ו"עקימת שפתיו הוי מעשה" –
 46 זה מבטל את "גוף" העבירה. על כל פנים, זהו
 47 ענין הודיו שהוא חלק מהתשובה, ואילו תעניות
 48 אינן חלק מהתשובה. ומה
 49 **שְׁכָתוּב בְּיוֹאֵל³³: "שׁוּבוּ עֲדֵי בָּכָל לִבְכֶם בְּצוּם וּבְכִי גו' –"** כתוב הרי
 50 כן ענין התענית כחלק מ"שובו אלי", הִנְנוּ – הרי
 51 זה כדי לְכַפֵּל – הערת
 52 כ"ק אדמו"ר שליט"א:
 53 ענין של עתיד (ותשובה –
 54 עזיבת העבר), הַנְּזָרָה
 55 **שְׁנִנְזָרָה –** אז, לְמַרְק עֵזוֹן
 56 הַדּוֹר עַל־יְדֵי יְפוּרִים
 57 בְּאַרְבָּה. – שכדי לבטל

48 את הגזירה, נדרש ענין התענית. אך אין התענית חלק מתשובה.
 49 וזהו הטעם בְּכָל תַּעֲנִיּוֹת שְׁמַתְעִינֵינוּ עַל כָּל צָרָה שְׁלֵא תְּבֵא
 50 עַל הַצָּבוּר, – שהתענית באה כדי לבטל את צרת הגזירה.
 51 וּכְמוֹ שְׁכָתוּב בְּמִגְלַת אֶסְתֵּר³⁴ – שאסתר ביקשה להטיל
 52 תענית כדי לבטל גזירת המן. ומה שְׁכָתוּב בְּסִפְרֵי הַמּוֹסֵר,
 53 וּבְרֵאשִׁים סֵפֶר הַרוֹקַח וְסֵפֶר חֲסִידִים, הַרְבֵּה תַּעֲנִיּוֹת
 54 וְסִגְנוּפִים לְעוֹבֵר עַל בְּרִיתוֹת וּמִיתוֹת בֵּית־דִּין³⁵, וְכֵן – הם
 55 מביאים הרבה תעניות, לְמוֹצֵיא זֶרַע לְכַפֵּלָה, שְׁחִיב מִיתָה
 56 בְּיַד שָׁמַיִם, כְּמוֹ שְׁכָתוּב בַּתּוֹרָה³⁶ גְּבִי עַר וְאוֹנֵן, – בהם
 57 היה חטא זה, וזה אשר הביא את העונש של מיתה בידי שמים,
 58 וְדִינוֹ – של המוציא זרע לבטלה, כְּחִיבֵי בְּרִיתוֹת לְעִנְיָן זֶה –
 59 ולכן מביאים ספרי המוסר האמורים הרבה תעניות למי שעבר
 60 על חטא זה. הרי לכאורה, שהתעניות באות בתור יסורים לגמר
 61 הכפרה, שבחייבי כריתות נדרש ענין היסורים דוקא, ואילו
 62 לעיל, הרי נאמר שהיסורים הגומרים כפרתם של חייבי כריתות,
 63 הם דוקא היסורים שמביאים על האדם מלמעלה, ולא התעניות
 64 שהוא מקבל על עצמו בתור יסורים – מסביר רבנו הזקן: הִנְנוּ,
 65 כְּדֵי לְצַל מְעַנְשׁ יְפוּרִים שֶׁל מַעְלָה חֲסִי־שְׁלוֹם; – (הערת
 66 כ"ק אדמו"ר שליט"א: ענין דלעתיד (כניל) – ולא תשובה –
 67 שהוא על העבר). שמא נגזר עליו חסיושלום מלמעלה עונש

1 יְתַרְדּוּ, בְּשׁוּבוֹ אֶל ה' בְּכָל לִבּוֹ וְנִפְשׁוֹ מֵאַהֲבָה, אֲזַי
 2 בְּהַתְעוּרָתָא דְּלִתְמָא וְ"כַמִּים הַפְּנִים וְכו' – אֲתַעְרוּתָא
 3 דְּלַעֲלֵא, לְעוֹרֵר הָאַהֲבָה וְחֶסֶד ה' לְמַרְק עֵזוֹנוֹ בְּיַסּוּרִים
 4 בְּעוֹלָם הַזֶּה, – על־ידי התעוררות מלמטה, ו"כמים הפנים", כפי
 5 שהאדם מבטא את רצונו
 6 העז לשוב אל ה' מצד
 7 אהבתו אל ה' – דבר זה
 8 פועל התעוררות מקבילה
 9 למעלה, שגם אליו
 10 יתייחסו באהבה וחסד,
 11 למרק אותו כליל
 12 מעוונותיו על־ידי יסורים
 13 בעולם הזה, וּכְמוֹ
 14 שְׁכָתוּב³⁰: "כִּי אֵת אֲשֶׁר
 15 יֵאָהֵב ה' יִזְכֶּיחַ וְגו'". –
 16 כדי למרק אותו מעוונותיו
 17 – בעולם הזה. יסורים
 18 אלה, שהקב"ה מביא,
 19 מצד אהבתו, למי ששב
 20 אל ה' מתוך אהבה – אלה
 21 הם היסורים המסיימים
 22 כפרת הנפש, בעבירות שגמר כפרתן הוא על־ידי יסורים. אך,
 23 אין הכוונה לתעניות יסורים שאדם מקבל על עצמו. וְלִכֵּן לֹא
 24 הַזְכִּירוּ הַרְמְב"ם וְהַסַּמ"ג – מ"ע טז, שוֹם תַּעֲנִיּוֹת בְּכָל בְּמִצְוֹת
 25 הַתְּשׁוּבָה, אֵף – לא, בְּכָרִיתוֹת וּמִיתוֹת בֵּית־דִּין, – גם
 26 בתשובה על עבירות שעונשן הוא כרת או מיתת בית דין, שגמר
 27 כפרת עבירות אלו הוא הרי ענין היסורים – כפי שהגמרא
 28 אומרת – אף על פי כן, אין הרמב"ם והסמ"ג מזכירים גם
 29 בעבירות אלו את ענין התענית – מפני שהיסורים האמורים
 30 אינם מכוונים לתעניות, רַק הַדּוֹרֵי – שמתוודים ומפרטים
 31 בדיבור את החטאים שחטא, וּבְכַפֵּשׁ מְחִילָה, – על העבירות,
 32 כְּמוֹ שְׁכָתוּב בַּתּוֹרָה³¹: "וְהִתְוַדּוּ אֶת חַטָּאתְכֶם וְגו'".³² – את
 33 הודיו ובקשת מחילה כן מזכירים הרמב"ם והסמ"ג במצות
 34 התשובה, כי זהו חלק מהתשובה. טעמו של דבר (כתוב) הוא,
 35 כי בעבירה ישנו "גוף" ו"נשמה". מעשה העבירה הוא ה"גוף",
 36 והרצון והתאוה לעשות את העבירה, הוא ה"נשמה". בשעה
 37 שהוא עושה תשובה, עליו הרי לבטל גם את ה"גוף" וגם את
 38 ה"נשמה" של העבירה. הנה את ה"נשמה" – את הרצון והתאוה
 39 – מבטלים על־ידי החרטה על העבר, שחורה לו והוא מצטער
 40 על שעשה את העבירה. צער הוא הרי ההיפך מתענוג, והצער
 41 על העבירה מבטל את התענוג שבסיבתו היו בו הרצון והתאוה

יכול למלאותה ולגמרה כי כששב מאהבה כו' מעורר כו'". 30. משלי כז, יט. 31. נשא ה, ז. 32. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לכאורה ה' צ"ל זה בתחילת הבי' – מהו תשובה מה'ת – אלא עיקר הכוונה כאן – דלא התענית וכמשל"ק. אבל מהל' מובן דגם בלא יודיו דברים – תשובה היא (וכדמוכח גם מהראיות משו"ע מחו"מ שלא הזכירו שם יודיו דברים), אלא שירדיו ובקשת מחילה – כשעושים – הם חלק התשובה ומוסיפים בתשובה – ולכן הזכירו הרמב"ם כו' משא"כ התענית, הוא ענין בפ"ע, וכמשנת' בסוף הפרק ורפ"ב – "ולכן לא הזכירו הרמב"ם והסמ"ג שום תעניות כלל". ועיין זח"ג קכב, א. שהמ"צ להצ"צ מצות יודיו ותשובה. מנחת חינוך מצוה – סוד". – ראה לעיל הערה 17. 33. ב, יב. 34. ד, טז. 35. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "וביותר תגדל הקושיא מ"סיגופים" דלכטל גזירה לא מצינו רק תענית, כניל ביאל ואסתר כו'. ועכ"ל שכאן הכוונה אחרת. 36. וישב לח, ז-ו.

1 של יסורים, יינצל מכך על-ידי התעניות, וְגַם כְּדֵי לְזַרְזֹל וּלְמַהֵר
 2 נִמְר כְּפָרַת נַפְשׁוֹ; –
 3 שבזה יש בכח התעניות
 4 לעזור, וְגַם אוֹלֵי אֵינוֹ
 5 שָׁב אֶל ה' בְּכָל לְבוֹ
 6 וְנִפְשׁוֹ מֵאֲהָבָה, כִּי־אֵם
 7 מִרְאָה: – שאז אין
 8 ה"כמים הפנים" שלמעלה, עוזר לגמור כפרתו על-ידי יסורים,

אגרת התשובה

וגם כדי לזרז ולמהר גמר כפרת נפשו. וגם אולי אינו
 שב אל ה' בכל לבו ונפשו מאהבה כ"א מיראה:

יום שלישי י"ג תמוז
 מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 182, פרק ב. אך כל... עד עמ' צב, יום רצון:

17 פָּרַק ב. בפרק הקודם, פרק א', הסביר רבנו הזקן, שתשובה אינה ענין
 18 התענית, צום על עבירות שנעשו, אלא תשובה היא "עזיבת החטא",
 19 לעזוב את החטא ולא לעשותו עוד. ואפילו בעבירות שגמר כפרתן הוא
 20 על-ידי יסורים (והן העבירות שעונשן כרת או מיתת בית-דין) – אין
 21 הכוונה ליסורי תעניות
 22 שהאדם גוזר על עצמו, אלא
 23 הכוונה היא, ליסורים
 24 שמביאים עליו מלמעלה, כדי
 25 לגמור כפרת נפשו.
 26 אף כל זה לְעֵינֵי כְּפָרָה
 27 וּמְחִילַת הָעוֹן, – פועלת
 28 התשובה ולא נדרשות על
 29 כך שום תעניות, שְׁנִמְחַל
 30 לוֹ לְגַמְרֵי מַה שְּׁעָבַר עַל
 31 מִצְוֹת הַמִּלֶּכֶת – מלכו של
 32 עולם, בְּשַׁעֲשֵׁה הַתְּשׁוּבָה
 33 שְׁלֵמָה, וְאִין מוֹכִירִין לוֹ
 34 דָּבָר וְחָצִי דָּבָר בְּיוֹם
 35 הַדִּין לְעֵנְשׁוֹ עַל זֶה – על
 36 חטאו, חֲסִידוֹשְׁלוֹם בְּעוֹלָם
 37 הַבָּא, וְנִפְטָר לְגַמְרֵי מִן
 38 הַדִּין בְּעוֹלָם הַבָּא. אֲמַנְנִים
 39 – כדי שִׁיתִּיהָ לְרַצּוֹן לְפָנָי
 40 ה' וּמְרַצָּה וְחַיִּיב לְפָנָי
 41 וְיִתְפָּרֵד בְּקִדְּם הַחֲטָא, לְהִיּוֹת נַחַת רוּחַ לְקוֹנֵי מַעֲבֹדְתוֹ –
 42 לשם כך, הִיָּה צָרִיךְ לְהַבִּיא לְרַבָּן עוֹלָה אֶפְלוֹ עַל מִצְוֹת־
 43 עֲשֵׂה קֹלָה שְׂאִין בְּהַ כְּרַת וּמִיתַת בֵּית־דִּין, – גם כשימשהו
 44 עבר על מצות-עשה כזו, היה עליו להביא קרבן עולה – כשהיו
 45 יכולים להקריב קרבנות – בנוסף לתשובתו, כְּמוֹ שְׁדָרְשׁוֹ
 46 רַבְּתַיְנֵינוּ וְכַרְוֵנִים לְבִרְבָּה בְּתוֹרַת בְּהִינִים' עַל פְּסוּקֵי: "וְנִרְצָה
 47 לוֹ"; – שהעולה מרצה על מי שעבר על מצות-עשה, וּבְדִאֲתָא

אגרת התשובה

פרק ב אך כל זה לענין כפרה ומחילת העון
 שנמחל לו לגמרי מה שעבר על

מצות המלך כשעשה תשובה שלימה ואין מוזכרין
 לו דבר וחצי דבר ביום הדין לענשו ע"ז ח"ו בעוה"ב
 ונפטרו לגמרי מן הדין בעוה"ב. אמנם שיהי' לרצון
 לפני ה' ומרוצה וחביב לפניו ית' כקודם החטא להיות
 נחת רוח לקונו מעבודתו. היה צריך להביא קרבן
 עולה אפי' על מ"ע קלה שאין בה כרת ומיתת ב"ד
 כמו שדרשו רז"ל בת"כ ע"פ ונרצה לו וכדאיתא בגמ'
 פ"ק דזבחים דעולה מכפרת על מ"ע והיא דורון לאחר
 שעשה תשובה ונמחל לו העונש. וכאדם שסרח
 במלך ופייסו ע"י פרקליטין ומחל לו. אעפ"כ שולח
 דורון ומנחה לפניו שיתרצה לו לראות פני המלך
 (ולשון מכפרת וכן מ"ש בתורה ונרצה לו לכפר עליו
 אין זו כפרת נפשו אלא לכפר לפני ה' להיות נחת
 רוח לקונו כדאי' שם בגמ' וכמ"ש תמים יהי' לרצון).

אָלָא – הכוונה היא: לְכַפֵּר לְפָנָי ה' לְהִיּוֹת נַחַת רוּחַ לְקוֹנֵי,
 – שתימחה לפני הקב"ה כל השפעה עקב החטא, והחוטא יהיה
 שוב אהוב על הקב"ה כמו לפני שחטא, כְּדִאֲתָא שָׁם בְּנִמְרָא,
 – כפי שהגמרא אומרת שם, שאחרי שהיתה כבר הכפרה, באה
 ה"עולה" בתור דורון, וְכַמּוֹ שְׁכַתּוּב: "תָּמִים יִהְיֶה לְרַצּוֹן".
 – כל ענינו של קרבן ה"עולה" הוא לרצות, שכן הכפרה כבר
 היתה לפני זה. כל זה היה כשהיו יכולים להקריב קרבנות,

37. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "עפ"ז קשה למה לא הזכירו הרמב"ם (שהרי מדבר גם בעושה תשובה מיראה)? ! ואולי כוונת בי' אדה"ז
 – שתעניות וסיגופים הנ"ל (מיעוט חלב ודם) הם ענין (קרבן-) תפלה על העתיד: לינצל מעונש וגם – שתמהר כפרתו וגם אולי –
 להגיע לתשו' מעולה יותר. אלא שעפ"ז ג"כ ק"ק – חילוקי מספר התעניות כו' לכאו"א בפ"ע. אבל ראה פ"ב כיו"ב. ועיין ח"א פכ"ט ע"ד
 בטוש הגוף (אלא ששם נח' ענין הביטוש דסיכת חומריות הגוף – הקליפה וע"י התבוננות)". 1. ויקרא א, ד. 2. ד. ב. 3. אמור כב, כא.

1 שאחרי שעשו תשובה, היו צריכים להביא קרבן כדי להיות
2 מרוצה וחביב כמו לפני החטא. וְעָבְשׁוּ שְׂאִין לָנוּ קֶרְבֵּן לְהַפִּיק
3 רְצוֹן מֵה' - הַתַּעֲנִית הוּא בְּמָקוֹם קֶרְבֵּן, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב
4 בְּנִמְרָא - שתפלת המתענה היא: "שִׁיהָא מְעוּט חֲלָבִי וְדַמִּי
5 שְׁנִתְמַעַט - על־ידי הַצּוּם,
6 כְּאִלּוּ הִקְרַבְתִּי לְפָנֶיךָ
7 וְכוּ" - הרי, שענין 1
8 התענית הוא ענין של 2
9 קרבן, להיות מרוצה לפני 3
10 הקב"ה כמו לפני החטא. 4
11 וְלִכְּן מְצִינוּ בְּכַמְהָ 5
12 תְּנָאִים וְאִמּוּרָאִים, שְׁעַל 6
13 דְּכָר קָל - על חטא קל, 7
14 הֵיוּ מְתַעֲנִים תַּעֲנִיּוֹת 8
15 הַרְבֵּה מְאֹד, כְּמוֹ רַבִּי 9
16 אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה שֶׁהָיָה 10
17 מִתִּיר שֶׁתִּהְיֶה פָּרָה 11
18 יוֹצֵאָה בְּרִצּוּעָה שְׁבִין 12
19 קֶרְבֵּיָה בְּשֶׁבֶת, וְהַכְּמִים 13
20 אוֹסְרִים, וּפְעַם אַחַת 14
21 יֹצֵאָה בֶּן פָּרְתוֹ שֶׁל 15
22 שְׁכָנָתוֹ וְלֹא מִחָה בָּהּ, - 16
23 שְׁתִּימְנַע מִכֶּךָ, וְהִשְׁחָרוּ 17
24 שְׁנָיו מִפְּנֵי הַצּוּמוֹת, - 18
25 שְׁצַם, עַל שְׁלֹא קִיַּם 19
26 דְּכָרֵי חֲבָרִיו; - הַחֲכָמִים 20
27 אֶסְרֵהוּ דְּבַר זֶה. וְכֵן רַבִּי 21
28 הַיֹּשֵׁעַ שְׂאִמְרֵי: "בּוֹשְׁנֵי 22
29 מִדְּכַרְיָבִים בֵּית שְׂמַאי",

אגרת התשובה

ועכשיו שאין לנו קרבן להפיק רצון מה' התענית הוא
במקום קרבן כמו"ש בנמרא שיהא מעוט חלבי ודמי
שנתמעט כאלו הקרבתי לפניך וכו'. ולכן מצינו
בכמה תנאים ואמוראי' שעל דבר קל היו מתענים
תעניות הרבה מאד כמו ראב"ע שהי' מתיר שתהא
פרה יוצאה ברצועה שבין קרניה בשבת וחכמים
אוסרי' ופ"א יצאה כן פרתו של שכנתו ולא מוחה
בה והושחרו שיניו מפני הצומות על שלא קיים דברי
חביריו. וכן ר' יהושע שאמר בושני מדכריכם ב"ש
והושחרו שיניו מפני הצומות. ורב הונא פעם אחת
נתהפכה לו רצועה של תפילין והתענה מ' צומות.
וכהנה רבות. ועל יסוד זה לימד האריז"ל לתלמידיו
עפ"י חכמת האמת מספר הצומות לכמה עונות
וחטאים אף שאין בהן כרת ולא מיתה בידי שמים
כמו על הכעס קנ"א תעניות וכו'. ואפי' על איסור
דרבנן כמו סתם יינם יתענה ע"ג -
ביטול מ"ע דרבנן כמו תפלה יתענה ס"א תעניות וכו'
ודרך כלל סוד התענית היא סגולה נפלאה להתגלות
רצון העליון ב"ה כמו הקרבן שנא' בו ריח ניחוח לה'.
וכמו"ש בישעי' הלזה תקרא צום ויום רצון לה' מכלל
שהצום הנרצה הוא יום רצון:

30 וְהִשְׁחָרוּ שְׁנָיו מִפְּנֵי הַצּוּמוֹת; - שְׁצַם עַל שֶׁהִתְבַּטָּא כֶּךָ עַל
31 בֵּית-שְׂמַאי, וְרַב הוֹנָא פְּעַם אַחַת נִתְהַפְּכָה לוֹ רִצּוּעָה שֶׁל
32 תַּפְּלִין, וְהַתַּעֲנָה מ' צוּמוֹת; וְכַהֲנֵה רְבוֹת - בְּתַנָּאִים שׁוֹנִים.
33 - תַּעֲנִיּוֹת אֵלוֹ לֹא הָיוּ עֲנִין שֶׁל תְּשׁוּבָה, וְגַם לֹא עֲנִין שֶׁל יִסּוּרִים

יום רביעי י"ד תמוז

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' צב, פרק ג. והנה... עד עמ' 184, ג"פ וכו'.

67 פֶּרֶק ג. בפרק הקודם, פרק ב', הסביר רבנו הזקן, שלמרות שלעצם ענין
68 ההשובה לא נדרשות שום תעניות, הרי כשם שבשעה שביט המקדש
69 היה קיים היו צריכים, אחרי החזרה בתשובה, להקריב קרבן עולה על
70 החטא, גם בעבירה על מצות־עשה קלה, וענינו של הקרבן היה כדי
71 שיהיה "נרצה לה", שיהיה החזר בתשובה רצוי וחביב לפני הקב"ה כמו

לפני החטא, הרי כעת, שאין לנו קרבנות להביא על־ידם את ה"נרצה
לו" - בא התענית במקום הקרבן. על יסוד זה לימד האריז"ל, בהתאם
לחכמת הקבלה, את מספר הצומות על מספר רב של עונות וחטאים, גם
כאלה שאין עליהם עונש כרת ומיתה בידי שמים.
וְהֵנָּה, חֲכָמֵי הַמוֹסָר הֶאֱחָרוּנֵים - שאחרי האריז"ל, נִחְלָקוּ -

4. ברכות יז, א. 5. ירושלמי ביצה פ"ב ה"ח. 6. חגיגה כב, ב. 7. מועד קטן כה, א. 8. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "אין להוכיח מכאן דאדה"ז ס"ל דתפלה מדרבנן [ראה שו"ע דאדה"ז סק"ו, תניא רפ"ח, לקו"ת בלק (ע, ג).] ובכמ' אדה"ז הידוע (בית רבי ח"א כ, א) בפשיטות דתפלה מה"ת וראה משנת יואל שקו"ט וביאורו], כי לכ"ע זמני התפלה הם דרבנן וכשביטל זה ציווה האריז"ל להתענות ס"א כו". 9. ויקרא א, ג. 10. נח, ה.

1 בדיעותיהם, כמי שהטא חטא אחר פעמים רבות: דיש
2 אומרים, שצריך להתענות מספר הצומות לאותו חטא
3 פעמים רבות כפי המספר אשר חטא; כגון המוציא זרע
4 לבטלה, שמספר הצומות המפרש — על חטא זה, בתקוני
5 תשובה מהארי"ל ו"ל הן
6 פ"ד — שמונים וארבע,

אגרת התשובה

7 העניות, ואם חטא בזה
8 עשר או עשרים פעמים
9 על-דרך משל, צריך
10 להתענות עשר או
11 עשרים פעמים פ"ד, וכן
12 לעולם, — שתמיד מספר
13 התעניות לכל חטא, הוא
14 לפי מספר הפעמים שעבר
15 על אותו חטא, דומיא —
16 כמו, דקרבן תפאת —
17 הערת כ"ק אדמו"ר
18 שליט"א: כל החטאות,
19 שחייב להביא על כל
20 פעם ופעם; — שחטא.
21 ויש — בין חכמי המוסר,
22 מדמין — משווים, ענין זה
23 לקרבן עולה תפאה על
24 מצות עשה, דאפלו
25 עבר על כמה מצות —
26 עשה — מתכפר —
27 ומתרצה לפני הקב"ה, בעולה אחת, בראיתא בנמרא פרק
28 קמא דבבב"ב² — כמו שהגמרא אומרת בפרק ראשון של מסכת
29 זבחים. והכרעה המקבלת בזה, — בין שתי הדיעות של חכמי
30 המוסר, היא להתענות ג' פעמים כפי מספר הצומות דחטא

זה, דתנינו — כגון: רנ"ב — מאתים חמשים ושנים, שלש פעמים
שמונים וארבעה צומות על הוצאת שקבת זרע לבטלה, וכן
בשאר חטאים ועונות — שעבר עליהם הרבה פעמים, יצום
שלש פעמים כמספר הצומות הקבוע לאותו חטא. והטעם —
מדוע שלש פעמים דוקא,
הוא על-פי מה שכתב
בזהר הקדוש סוף
פרשת נח: "בין דחב
פר נש קמי קדשא
ברידהוא, — כשאדם
חטא לפני הקב"ה, זמנא
קדא — בפעם הראשונה
שחוטא אותו חטא, עבד
רשימו בו, — זה עושה
רושם למעלה. אם חטא
פעם שניה אותו חטא —
אומר שם בזהר — מתחזק
הרושם, זמנא תליתאה —
אם חטא פעם שלישית
אותו חטא, אתפשט
הוא כתמא מסמרא
דא לסמרא דא בו, —
מתפשט הכתם והפגם
בעקבות החטא מצד אל
צד, כלומר: אין זה רושם
בלבד, או רושם חזק
בלבד, אלא פגם החודר מצד אל צד, לכך צריך מספר
הצומות נס"ב ג' פעמים וכו'. — כיוון שעל-ידי חטאו בפעם
השלישית אותו חטא, מתהווה ההתפשטות הגדולה ביותר של
הפגם למעלה.

יום חמישי ט"ו תמוז

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 184, אכן כל זה... עד עמ' 184, הלכות תענית:

61 אכן — ברם, כל זה⁴ באדם חזק ובריא, שאין רבוי הצומות שאפשר שיוכל לבא לידי חלי או מיחוש חסיושלום, —
62 מוזק לו כלל לבריאות
63 גופו, וקמו בדורות
64 הראשונים — כשהגופים
65 היו חזקים ובריאים, וריבוי
66 תעניות לא הזיק, הם היו
67 צריכים לצום כל הצומות
68 האמורים, אבל מי שרבו
69 הצומות מוזק לו, ומיתות ב"ד ומכ"ש על מ"ע ומל"ת שאין בהן כרת.

אכן כל זה באדם חזק ובריא שאין ריבוי
הצומות מוזק לו כלל לבריאות גופו וכמו בדורות
הראשונים. אבל מי שריבוי הצומות מוזק לו שאפשר
שיוכל לבא לידי חולי או מיחוש ח"ו כמו בדורותינו
אלה. אסור לו להרבות בתעניות אפי' על כריתות
ומיתות ב"ד ומכ"ש על מ"ע ומל"ת שאין בהן כרת.

אגרת התשובה

1. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "משא"כ עולות אחרות — ראה סוגי הקרבנות בהקדמת הרמב"ם לפיה"מ קדשים". 2. ה. ב. ו. א. ז.
ב. ע. ג. ב. 4. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "בכל הדינים דלקמן — עיין שו"ע או"ח סתקע"א ובני"כ שם. שו"ע אדה"ו הל' נזקי
גוי"נ סי' ד."

- 1 שָׁבֵן - שאסור לו להרבות בתעניות, על מצות־עשה ומצות
 2 לא־תעשה שאין בהן כרת, אלא כפי אשר ישער בנפשו
 3 שְׁבֻדָּאֵי לא יזיק לו כלל. כי אפלו בדורות הראשונים,
 4 בימי תנאים ואמוראים - לא היו מתעניין בכהאי גוונא, -
 5 באופן כזה, על חטאים,
 6 אלא הבריאים, דמצו
 7 לצעורי נפש־הו; -
 8 שבכוחם לצער את
 9 עצמם, ודלא מצו
 10 לצעורי נפש־יה - מי שאין
 11 בכוחו לצער את נפשו,
 12 ומתענה - נקרא
 13 "חוטא" בנקרא פרק
 14 קמא - ראשון, דתענית,⁸
 15 ואפלו מתענה על
 16 עבדות שְׁבֻדוֹ בַּדְּרָשׁ
 17 רש"י שם, - שאפילו
 18 באותו אופן שלפי ה"מאן
 19 דאמר" השני הוא נקרא
 20 קדוש, שזה כפי שרש"י אומר שם מפני שעל־ידיה עוונותיו
 21 מתמרקים, הרי גם באופן כזה אומר אותו "מאן דאמר" שנקרא
 22 חוטא אם הוא מתענה בשעה שאין הוא יכול לצער את עצמו,
 23 ונדאיתא - כפי שמוצאים בנקרא פרק קמא - ראשון,
 24 דרבכחיים,⁶ שאין לך אדם מישראל שאינו מחיב עשה וכו'.
- הרי שתמיד ישנו ענין של עוונות בתענית, ובכל זאת אומרים, שאם אין בכוחו לצער את עצמו וצם - נקרא חוטא. ומכל־שָׁבֵן מי שהוא בעל תורה, - וצם למרות שאין בכוחו לצער את עצמו, שחוטא - במה שהוא צם, ונענש בכפלים, כי מחמת חלישות התענית לא יוכל לעסוק בה - בתורה, כראוי - ויש לו עונש כפול, א) על הצום, ב) על ביטול תורה. אלא מאי תקנתיה? - מדי תקנתו של אותו אדם? - כיצד יהיה לו ענין הכפרה כדי להיות "נרצה" לפני הקב"ה כמו לפני החטא? - הרי זה, דרבכתיב: - כמו שכתוב:⁷ "וְהִמָּאֵךְ בְּצִדְקָה פְּרָק"; - כלומר, שיתן צדקה כתמורה על התעניות שהיה עליו לצום על חטאיו, וכמו שכתבו הפוסקים, לתן - לתת, פֶּעַד כָּל יוֹם תַּעֲנִית שָׁל תְּשׁוּבָה עֲרָךְ ח"י גְּדוּלִים פּוֹלִישׁ וכו', והעשיר יוסיף לפי עשרו וכו', - ויתן סכומים גדולים יותר עבור כל יום של תענית־תשובה, כמו שכתב ה'מגן אברהם' הלכות תענית:

אגרת התשובה

אלא כפי אשר ישער בנפשו שבודאי לא יזיק לו כלל. כי אפי' בדורות הראשונים בימי תנאים ואמוראים לא היו מתעניין בכה"ג אלא הבריאים דמצו לצעורי נפשיהו ודלא מצו לצעורי נפשיה ומתענה נקרא חוטא בנמי פ"ק דתענית. ואפי' מתענה על עבירות שבידו כדפרש"י שם וכדאיתא בנמי פ"ק דובחים שאין לך אדם מישראל שאינו מחוייב עשה וכו'. ומכ"ש מי שהוא בעל תורה שחוטא ונענש בכפלים כי מחמת חלישות התענית לא יוכל לעסוק בה כראוי. אלא מאי תקנתיה כדכתיב וחטאך בצדקה פרוק. וכמ"ש הפוסקים ליתן בעד כל יום תענית של תשובה ערך ח"י ג"פ וכו' והעשיר יוסיף לפי עשרו וכו' כמ"ש המ"א הלכות תענית:

יום שישי ט"ז תמוז

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 184, ומ"מ כל... עד עמ' צג, וחפץ בהצדקה:

- 49 ומכל־מקום, - למרות שאמרנו שבדורותינו, שאין כוח לאדם
 50 לצער את עצמו, יש להמיר את תעניות התשובה במתן צדקה,
 51 בכל זאת כל בעל נפש החפץ קרבת ה', לתקן נפשו¹⁰
 52 להשיבה - את הנפש, אל ה' בתשובה מעלה מן המבקר -
 53 יחמיר על עצמו
 54 להשלים על־כל־פנים
 55 פעם אחת כל ימי חייו
 56 מספר הצומות לכל עון
 57 ועון מצונות החמורים
 58 שחייבים עליהם מיתה
 59 על־כל־פנים, - על־כלי
 60 פנים, על העוונות
 61 שחייבים עליהם מיתה -
 62 ישלים את מספר הצומות
 63 הנדרשים על אותו עון,
 64 ואפלו - אם חיוב המיתה
 65 על אותו עון, הוא כִּידֵי
 66 שמים בלבד, - ולא מיתה בידי אדם - ישלים על אותם עוונות
- ה' לתקן נפשו להשיבה אל ה' בתשובה מעולה מן המוכחר. יחמיר על עצמו להשלים עכ"פ פעם א' כל ימי חייו מספר הצומות לכל עון ועון מעונות החמורים שחייבין עליהם מיתה עכ"פ ואפי' בידי שמים בלבד כגון להוצאות ז"ל פ"ד צומות פ"א בימי חייו. ויכול לדחות לימים הקצרים בחורף ויתענה כעשר תעניות עד"מ בחורף א' או פחות ויגמור מספר הפ"ד צומות כמ' שנים או יותר כפי כחו (וגם יכול לאכול מעט כג' שעות לפני נץ החמה, ואף־על־פירבן נחשב לתענית אם התנה בן). - למרות שאכל שלוש שעות לפני נץ החמה, נחשב

5. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "יא, סע"א. ועיין רמב"ם הל' דעות רפ"ג ובנ"כ שם". 6. ז, א. ראה רש"י שם. 7. דניאל ד, כד. 8. ראה ביאור כ"ק אדמו"ר שליט"א להלן עמוד 1168 ואילך. 9. אר"ח סתקס"ח סקיי"ב ובהנסמן שם. 10. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א:

- 1 לו אותו יום לתענית שלם, כפי שהתנה שכך יהיה הצום שלו¹¹.
 2 וְלִתְשֻׁלוֹם - וכדי להשלים, רנ"ב - מאתים חמשים ושנים
 3 צוֹמוֹת בְּנֶזְכֵר לְעֵיל - שהם שלש פעמים שמונים וארבע, כפי
 4 ההכרעה המקובלת בין אלה הסבורים שדי לצום פעם אחת
 5 מספר הצומות על כל
 6 חטא, גם אם חטא אותו
 7 חטא הרבה פעמים, לבין 1
 8 אלה הסבורים שעל כל 2
 9 פעם שחטא, יש לצום 3
 10 אותו מספר צומות - 4
 11 יתענה עוד ד' פעמים 5
 12 פ"ד עד אחר הצות
 13 היום בלבד, דמיהשב גס"פ תענית פירושלמי¹², - בתלמוד
 14 ירושלמי נחשב צום של עד אחר הצות היום, לתענית, וב' -
 15 ושני חצאי יום נחשבים לו ליום אחד לענין זה. - של מספר
 16 הימים שעליו לצום לתיקון חטאו, וכן לשאר עונות פיוצא
- אגרת התשובה**
- 17 בְּהֵן, - לעיל דיבר אודות עוונות שחייבים עליהם מיתה בידי
 18 שמים (על-כל-פנים), שיחמיר בהם על עצמו להשלים את
 19 מספר הצומות האמורים. וכעת אומר רבנו הזקן, שגם עוונות
 20 שאין עליהם חיוב מיתה, אלא שיש בהם ה"חומר" של עוונות
 21 שחייבים עליהם מיתה
 22 (בכך הם "כיוצא בהן",
 23 דומים לעוונות שיש
 24 עליהם חיוב מיתה), כפי
 25 שהוא מזכיר למשל להלן
 26 בפרק ז' הדברים שהם
 27 ממש כמו עבודה זרה,
 28 גילוי עריות ושפיכת
 29 דמים, והם העלמת עין מן הצדקה, לשון הרע, כעס וכדומה, גם
 30 עליהם יחמיר על עצמו לצום על-כל-פנים פעם אחת את מספר
 31 הצומות הנדרש על אותו חטא, אֲשֶׁר בִּלְ"ב יודע מרת
 32 נפשו¹³, וְחָפֵץ בְּהַצְדָּקָה: - שתתוקן ותהיה צודקת.

יום שבת קודש י"ז תמוז

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' צג, אכן מספר... עד עמ' 186, כי לא תמנו):

- 33 אֲבָן, מִסְפַּר הַצּוֹמוֹת הַעוֹדְפִים עַל רנ"ב - לגבי החטא של
 34 הוצאת זרע לבטלה, וּבְהֵאֵי גִּנְאָה, - מספר הצומות שמעל
 35 לשלש פעמים של מספר הצומות לגבי חטאים אחרים, שְׁהֵי
 36 צָרִיךְ לְהַתְעַנּוֹת, כדי לחוש לדעת המְחַמְרִים לְהַתְעַנּוֹת
 37 מִסְפַּר הַצּוֹמוֹת שֶׁעַל בִּלְ
 38 חֲטָא וְחֲטָא כְּפִי מִסְפַּר
 39 הַפְּעָמִים שֶׁחֲטָא בְּנֶזְכֵר 6
 40 לְעֵיל - הנה, יתרת צומות 7
 41 אלה, יפדה בִּלְוֵן בְּצַדְקָה 8
 42 עֶרֶךְ ח"י - שמונה עשר, 9
 43 גְּדוּלִים פּוֹלֵשׁ בְּעַד בִּלְ 10
 44 יום. - שהיה עליו לצום, 11
 45 וְכֵן שָׂאָר בִּלְ תַעֲנִיּוֹת 12
 46 שֶׁצָּרִיךְ לְהַתְעַנּוֹת עַל 13
 47 עֲבֵרוֹת שֶׁאֵין בָּהֶן מִיתָה, 14
 48 וְאֶפְלוּ עַל בְּטוֹל מִצּוֹת 15
 49 עֲשֵׂה דְאוֹרֵיטָא וְדַרְבְּנֵי, 16
 50 - מצות-עשה מן התורה
 51 או מצות-עשה שמדרבנן,
 52 וְתַלְמוּד תּוֹרָה בְּנֶגֶד 18
 53 בָּלָם, - ועל ביטול מצות
 54 עשה של תלמוד תורה
 55 השקולה כנגד כל שאר המצוות, מספר הצומות שעליו לצום,
 56 הוא - כְּפִי הַמִּסְפַּר הַמְּפָרֵשׁ בְּתַקּוּנֵי הַתְּשׁוּבָה מִהָאֵר"י וְל' 19
 57 (וְרָבִם נִזְכָּרִים בְּמִשְׁנַת חֲסִידִים בְּמִסְכַּת הַתְּשׁוּבָה) - הבל
 58 בְּאֲשֶׁר לִבֵּל יַפְדֶּה בְּצַדְקָה בְּנֶזְכֵר לְעֵיל, - בערך של שמונה
- אגרת התשובה**
- 17 עשר "גדולים פוליש" תמורת כל יום של צום, אִי לֹא מְצִי
 18 לְצַעֲרוֹי נַפְשִׁיָה - אם קשה לו לצער את נפשו - יפדה את
 19 הצומות בצדקה, בְּנֶזְכֵר לְעֵיל. - שבדורותינו החלושים האלה,
 20 אי אפשר לאדם לצער את עצמו, ועליו לפדות תעניות אלו
 21 בצדקה. וְאֵף שֶׁיַעֲלֶה -
 22 פדיית ימי הצום, לְבָר
 23 מְסִים - לסכומים גדולים,
 24 אֵין לְחוּשׁ מְשׁוּם - אל לו
 25 לחשוש למה שאמר
 26 רבותינו ז"ל: "אֵל יִבְזוּ
 27 יוֹתֵר מִחֲמִשׁ", - ואילו
 28 כאן יכול הסכום להגיע
 29 ליותר מחומש, אֶף-עַל-
 30 פִּיכֵן לֹא יִחְשׁוּשׁ, מפני -
 31 דְלֹא מְקַרֵי בְּזוּבוּ בְּהֵאֵי
 32 גִּנְאָה, - אין זה נקרא בזבו
 33 במקרה זה, כשהוא נותן
 34 את הכסף כפדיון הצומות
 35 שהיה עליו לצום, מֵאַחַר
 36 שְׁעוֹשֶׂה לְפָדוֹת נַפְשׁוֹ
 37 מִתַּעֲנִיּוֹת וְסוּגוּפִים, וְלֹא
 38 נֶרְעָא - ואין זה גרוע,
 39 מִרְפּוּאֵת הַגּוֹף וְשֶׁאֵר צָרִיכוֹ. - בהן מבזבו האדם יותר מחומש
 40 של רכושו. וְלִפִּי שְׁמִסְפַּר הַצּוֹמוֹת הַמְּזַכְרִים בְּתַקּוּנֵי הַתְּשׁוּבָה
 41 - של האריז"ל, הַנִּזְכָּרִים לְעֵיל רַבּוֹ בְּמֵאָד מֵאָד, לְבֵן נֶהְגּוּ
 42 עֲכָשׁוּ בִלְ חֲרָדִים לְדַבֵּר ה', לְהַרְבוֹת מֵאָד מֵאָד בְּצַדְקָה,

¹¹ בכ"מ בכיו"ב מובא השם "נפש" דוקא - וי"ל שהוא ע"פ זח"ג (כד, ב) עה"פ ובס' הגלגולים ובכ"מ "שדוקא הנפש היא החוטאת".

¹² ראה ביאור כ"ק אדמו"ר שליט"א להלן עמוד 1174 ואילך. ¹³ נדרים פ"ח ה"א. ¹⁴ כתובות נ, א.

- 1 - כדי לפדות הצומות שהם חושבים שמוטל עליהם לצום, וזאת להלן ב"אגרת הקדש" סימן י', מפני ש"לא תמנור", מפני שאין אנו
2 - מחמת חלישות הדור,
3 דלא מצו לצעורי נפשם
4 כלי האי - שאינם יכולים
5 לצער את נפשם כליכך
6 ולצום - לכן הם מרבים
7 בצדקה כתמורה לריבוי
8 הצומות, (וכמו שנתבאר
9 במקום אחר על פסוק¹⁵: "תסדי ה' כי לא תמנו") - מפרש
- 10 - מפני שאין אנו
11 שלמים, אלא יש לנו
12 חטאים ועוונות לתקן,
13 עלינו להזדקק לא לטתם
14 צדקה וחסד מוגבלים,
15 אלא ל"חסד ה'", לצדקה
16 וחסד בלתי מוגבלים,
17 כמדת החסד והצדקה של
18 הקב"ה שאינם מוגבלים.

אגרת התשובה

לדבר ה' להרבות מאד מאד בצדקה. מחמת חלישות
הדור דלא מצו לצעורי נפשם כולי האי (וכמו"ש במ"א
ע"פ חסדי ה' כי לא תמנו):

15. איכה ג, כב.

אגרות קודש

ב"ה, י"א תמוז, תשכ"א
ברוקלין.

הרה"ח אי"א נוי"נ וכי' מו"ה דוד שי

שלום וברכה!

במענה למכתבו מיום הרביעי עם המצורף אליו, וכבקשתו נשלח המענה מבלי לחכות על התור.

בו כותב אודות אופני תיקון המקוה וכו'.

ומובן וגם פשוט שטוב שתהיינה ג' בורות, כן מוכרח שהרקת המקוה תהי' מלמעלה ולא
מלמטה מפני חשש זוחלין אפילו באם הסתימה דלמטה בדבר שלא מקבל טומאה.

אלא ועיקר, כיון שבאופן חיבור הבורות עם המקוה שטובלים כמה פרטים ופרטי פרטים בזה,
מהנכון ביותר שיבוא בדברים עם הראב"ד דהעלמיצא הרב חנני יו"ט ליפא שי' דייטש, ע"פ הכתובת
דלמטה [כמדומה שלפני זמן כבר ביקר במעקסיקא], שמתעסק הוא בתיקון מקואות, ומלפנים ביקר
ע"פ בקשתי בכ"מ ותיקן ושיפר בכ"מ ובכו"כ פרטים, וד"ל.

באם יש בהענין מעין פגיעה של מי שהוא מהרבנים במכסיקה - יש להתייעץ עם הני"ל עצמו
איך להמנע מהפגיעה וגם בזה כבר הורגל, וכני"ל אכפול - שלהיותו רגיל בהלכות מקואות וכבר תיקן
מקואות בפועל, נכון במאד שקודם לתיקון - יראה הני"ל המצב על אתר וייעצם, ומובן שיכול לתלפן
להני"ל שע"פ הצעתי מזמינו וכו'.

באם שאלת הוצאות הדרך באמצע, הנה לחשיבות ענין טהרת בנות ישראל, אשתתף, בלי נדר,
בחצי הוצאות הדרך באם יודרש.

בברכה לבשו"ט.

יום ראשון

יום רביעי

יא תמוז

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: בלק, רביעי עם פירש"י.
תהלים: ס"ה.
תניא: פרק א. תניא בסוף . . . הברייתא.

בתניא דפוס זאלקווי שנת מבש"ר טו"ב [=תקנ"ט], נדפסה אגרת התשובה מהדורא קמא, ולא נחלקה לפרקים, גם יש כמה שנויים בתכן האגרת.

יום שני

יום חמישי

יב תמוז, חג הגאולה

ה'תש"ג

אין אומרים תחנון.

שיעורים. חומש: בלק, חמישי עם פירש"י.
תהלים: ס"ו.
תניא: והנה מצות . . . 182" מראה.

יום ה'קד'ת את כבוד קדשת אדמו"ר שליט"א [אדמו"ר מהור"י"צ נשמתו-עדן] בשנת תר"ם. יום בו נתבשר - בשנת תרפ"ז - שהוא חפשי מגלותו אשר הגלה - אחרי שהיה תפוס במאסר - על עבודתו בחזוק התורה והיהדות.

ממכתב כבוד קדשת אדמו"ר שליט"א [הרי"צ נשמתו-עדן]: בשני ימי הגאולה י"ב וי"ג תמוז הבאים עלינו לטובה יתועדו אנ"ש, לטובה ולברכה בגשמיות וברוחניות, כאשר הקבע מאת אבינו הראשון הוד כ"ק אדני אבי זקני מורי ורבי רבנו הזקן זצוקלה"ה נבג"ם זי"ע [=זכר צדיק וקדוש לברכה, לחיי העולם הבא, נשמתו בגני מרומים, זכותו יגן עלינו]. בהתועדות זו ידברו אנ"ש שיחיו איש את רעהו בשכת אחים בחזוק קביעות שיעורי הלמוד, והנני שולח להם את ברכתי כי ישא ה' פניו אליהם בגשמיות ורוחניות.

יום שלישי

יום שישי

יג תמוז, חג הגאולה

ה'תש"ג

אין אומרים תחנון.

שיעורים. חומש: בלק, ששי עם פירש"י.
תהלים: סט"א.
תניא: פרק ב. אך כל . . . יום רצון.

יום בו יצא כבוד קדשת אדמו"ר שליט"א [אדמו"ר מהור"י"צ נשמתו-עדן] לחרות. המאסר התחל רבע על שעה השלישית אור ליום רביעי חמשה עשר בסיון תרפ"ז. התעכב בגלות - בעיר קאסטראמא - עד חצי שעה אחר חצות היום, יום הרביעי שלשה עשר בתמוז תרפ"ז.

ממכתב כבוד קדשת אדמו"ר שליט"א [הרי"צ נשמתו-עדן] לחג הגאולה: הנני שולח מאמר... השתתפותי עם ידידנו אנ"ש שיחיו בכל מקום מושבותיכם להצלחה, ולהיות אתכם עמכם בהתועדותכם בדבר חזוק דרכי החסידות בקביעות ושמירת זמני למודי דא"ח [=חסידות, דברי אלוקים חיים] ולהתעורר בקיום עניני הלמוד... אלקינו ואלקי אבותינו יברך את כללות אנ"ש, הם ביתם ורעם ורעם בתוך כלל אחינו בני ישראל, ה' עליהם חיו, בכל מלי דמיטב, מנפש ועד בשר.

יום רביעי

שבת

יד תמוז

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: בלק, שביעי עם פירש"י.

תהלים: עב-עו.

תניא: פרק ג'. והנה . . . 184 ג"פ כו'.

זה לשון ה"צמח צדק" באחד מדרושי: רבנו ז"ל [אדמו"ר הזקן] באמרו תינו לבניו יום ג' פרשת בלק שנת תקס"ב אמר, וזה דבריו: להבין קשית התוכנים, מאחר שהארץ היא כדורית ועגלה כתפוח, למה אינם נופלים אותם בני אדם הדרים כנגדנו מלמטה באמריקא... ותרוצם אינו אמת... ורבנו ז"ל אמר, כי התרוץ הוא, דהנה מבאר ב'עץ חיים' שהתשעה גלגלים מקבליים מבחינת עגולים, ובקעגול אין בו מעלה ומטה, ומהאי טעמא [מסכה זו] הנה אותם בני אדם שהם כנגדנו למטה, הרי הרקיע שעליהם הוא למעלה בהשוואה אחת עם הרקיע שעלינו, והארץ דשם היא מטה לגבי הרקיע שעליה.

יום חמישי

יום ראשון

טו תמוז

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: פנחס, פרשה ראשונה עם פירש"י.

תהלים: עז-עח.

תניא: אכן כל . . . 184 תענית.

אדני אבי מורי ורבי [הרש"ב] כותב באחד ממאמריו: בתענוג נפשי על אלקות יכול להיות מזה שמנונית בגוף. אומרים על הרב נחום מטשרנאביל, שהיה שמן בגופו מענית "אמן יהא שמיה רבא".

יום שישי

יום שני

טז תמוז

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: פנחס, שני עם פירש"י.

תהלים: עט-פב.

תניא: ומ"מ . . . צג בהצדקה.

אהבת ישראל של הבעל-שם-טוב - אין לשער.

הרב המגיד אמר: הלואי היו נושקים הספרותורה באותה האהבה שהיה מורי מנשק את הילדים בהולכו אותם אל ה"חדר" כשהיה "באהעלפער" [=עוזר (למלמד)].

שבת קודש

יום שלישי

יז תמוז

ה'תש"ג

תענית. סליחות. אבינו מלכנו.

שיעורים. חומש: פנחס, שלישי עם פירש"י.

תהלים: פג-פו.

תניא: אכן מספר . . . לא תמנו.

חלוק [שהקבדל שביין] לוחות הראשונות ולוחות האחרונות:

בלוחות עצמן - הראשונות מעשה אלקים, השניות פסל לה. המכתב - חרות על הלחות, שכדרכת רז"ל עירובין (נד, א) הוא רק בלחות הראשונות. במצלת בני ישראל - בלחות הראשונות צדיקים, כשעמדו על הר סיני פסקה זהמתן, בשניות בעלי תשובה. במצלת משה - במתן תורה נתן למשה אלף אורות במתנה, ובחטא העגל נטלו ממנו ולא חזרו בלוחות שניות (רק בשבת נותנים לו, כדאיתא [כמו שכתוב] ב'פרי עץ חיים'). מעלת לוחות השניות שנתן גם כן הלכות מדרש אגדות כו', כפלים לתושיה כדאיתא [כמו שנמצא] בשמ"ר מ"ו [במדרש שמות רבה תחלת פרשה מו, וקירון עור פני משה.

יום ראשון י"א תמוז ה'תשע"ו

נזק לפרה הרובצת ברחוב

נעשה מעשה משונה מצד הניזק בכך שהניח את כליו וכסותו ברשות הרבים, ומשמע מזה שאם אכן היה הדבר משונה, בעל הפרה שהזיקה היה נפטר מתשלומין.

ויש לתמוה: איך הדברים מתיישבים עם דברי הרמב"ם בהלכה זו שאף כאשר הניזק נקט בצעד משונה אין בכך כדי לפטור את המזיק? והביאור:

להלן מדובר כאשר האדם הניזק עצמו הניח את כליו וכסותו ברשות הרבים, ולכן אילו לא היתה לו רשות לכך היה המזיק נפטר מהנזק, כי הרי זה נחשב שהניזק הוסיף לעצמו, והדבר דומה למבואר בהלכה הקודמת שאדם ששיסה בעצמו את כלבו של אחר, בעל הכלב פטור, אך כאשר הפרה רבצה ברשות הרבים מעצמה, ללא הבעלים, אין לומר שבעל הפרה הזיק את עצמו ולכן בעל הפרה הבעוט חייב.

(רשימות שיעורים (סולובייצ'יק) ב"ק עמ' קמ"ד)

הלכות נזקי ממון פרק ב, הלכה כ: שתי פרות פרשות הרבים, אחת רבוצה ואחת מהלכת, ובעטה מהלכת פרבוצה – תיב חצי נזק; שאף על פי שדרכה להלך עליה, אין דרכה לבעט בה.

בהלכה זו נחלקו אמוראים (ב"ק כד, ב): יש אומרים שמאחר והפרה שרבצה ברשות הרבים שינתה מהמקובל, הרי חשפה עצמה לנזק ולכן בעל הפרה שהזיקה אותה פטור (כל המשנה ושינה בו אחר – פטור), אך להלכה נפסק כדעת האומרים שחייב, כי רביצתה ברשות הרבים אמנם עשויה לגרום לפרות אחרות ללכת מעליה, אך לא לבעוט בה ואם בעטה מהלכת ברבוצה, חייב.

והנה, להלן (פ"ג ה"ג) פסק הרמב"ם: "אכלה אוכלין שאין דרכה לאוכלן, כגון שאכלה כסות או כלים... משלם חצי נזק, שזה שינוי הוא, ודרך בני אדם להניח עליהם וכסותם ברשות הרבים עד שינוחו מעט".

כלומר, במקרה זה חיוב התשלומין הוא משום שלא

יום שני י"ב תמוז ה'תשע"ו

הגורם לנזק - חייב רק כשהתכוון להזיק

שחובת התשלום היא על הנזק שהזיקה הבהמה. ולגבי הקושיא מדין המשנה שלסטים שפרצו את הגדר פטורים מלשלם את נזקי הבהמה – יש לחלק:

כוונת הליסטים היא לגנוב את הבהמה ולא שתצא הבהמה ותזיק, ולכן כל זמן שלא הוציאו את הבהמה מרשות הבעלים לא נתחייבו בנזקה, אבל הפרוץ גדר לפני בהמת חברו כוונתו שהבהמה תצא ויתחייבו הבעלים בתשלומי הנזק, ולכן נחשב 'מזיק' וחייב בכל נזקי הבהמה. וב'אבן האול' הוסיף לבאר שאין הליסטים חייבים למרות שפשעו בכך שפרצו את הגדר, כי כאשר אדם גורם נזק לחברו אפשר לחייבו מדין 'גרמא בנזקין' רק אם התכוון להזיק, וכיון שהליסטים הוציאו הליסטים את הבהמה כדי לגנובה ולא כדי שתזיק, באותה שעה לא חל עליהם שם 'מזיק'. ומה שאחר-כך הלכו והשאירוה שם ללא שמירה שלא תזיק הוא אכן פשיעה, אבל אין לחייבם בגין כך, כי כל זמן שהבהמה אינה ברשותם לא חלה עליהם חובת שמירה.

הלכות נזקי ממון פרק ד, הלכה ב: הפרוץ גדר לפני בהמת חברו ויצאת והזיקה: אם היה גדר חזק ובריא – תיב, ואם היה בתל רעוע – פטור בדיני אדם.

הראב"ד מסתפק בכוונת דברי הרמב"ם "אם היה גדר חזק ובריא, חייב": אם הכוונה שחייב לשלם על הגדר, למה הוצרך להוסיף 'ויצאת והזיקה', והרי הדיון הוא על הגדר, ואם כוונתו שחייב לשלם מה שהזיקה הבהמה יש להקשות, הרי הגמרא מפרשת את דין המשנה (בבא קמא נו, ב) לסטים שפרצו את הדיר ויצאה הבהמה והזיקה, אינם חייבים לשלם אלא רק כאשר היכו את הבהמה והכריחוה להזיק?

והביא ה'מגדל עז' שבתשובת הרמב"ם לחכמי לוניל ביאר כוונתו כאן שחייב לשלם את נזקי הבהמה, כלשון הגמרא (שם) במקור הלכה זו, "פרוץ גדר לפני בהמת חברו", ואם נאמר שהחיוב הוא על הגדר הניזוקה מה 'נפקא מינה' שפריצת הגדר היתה לפני בהמת חברו, הרי הדיון הוא על הגדר ולא על הבהמה. וכן: למה אם היה כותל רעוע פטור, הרי צריך לחייבו כפי השווי של כותל רעוע? אלא בהכרח

יום שלישי י"ג תמוז ה'תשע"ו

מדוע נגח השור בשבת?

בהמות לסירוגין, יום אחד נגח ויום אחד לא נגח, במשך ששה ימים – "נעשה מועד לסירוגין לכל". ונחלקו הרמב"ם והראב"ד בפירוש 'מועד לכל'. לדעת הראב"ד (בהשגות כאן) נעשה מועד לכל המינים, גם אלו שלא נגח בפועל, אך מדברי הרמב"ם "ואם נגח... אחד משלשת המינין שנגח בסירוגין" (וכן לקמן בה"ב: "לשלשת המינין הוא מועד") – נראה שדעתו כי השור מועד רק לסוגי בהמות שנגח בפועל.

הלכות נזקי ממון פרק ו, הלכה י: ראה שור היום ונגחו, ולמחר ראה תמור ולא נגחו, ובשלישי ראה סוס ונגחו, וברביעי ראה נמל ולא נגחו, ובחמישי ראה פרו ונגחו, ובששי ראה ערוד ולא נגחו – נעשה מועד לסירוגין לכל; ואם נגח פיום שהוא מועד לו אחד משלשת המינין שנגח בסירוגין – הרי זה מועד.

אמרו בגמרא (ב"ק לו, א) שאם השור נגח כמה סוגים של

הלכה יומית לעיון ברמב"ם – בנוסף לשיעורים היומיים ג"פ ליום, פ"א ליום, וסהמ"צ קטו

הירושלמי) – אבל בנוגע לימי החול עצמם "לא מצינו חילוק מיום ליום", ומדוע לדעת הרמב"ם השור מועד דווקא בימי השבוע בהם נגח בפועל?
וביאר:

כאשר השור הוחזק למועד על ידי שנגח בשלושה ימים שונים, הרי הוא מוחזק לשור נגחן דווקא בימים אלו ולא בשאר הימים, בדוגמת "וסת הנדה שכל הימים שוין בהם, וכל זמן שהורגלה בימים ידועים – אינה קובעת וסת אלא לאותן הימים". ובכל זאת ניתנו סיבות מיוחדות להבדל בין שבת ליום חול (לא בגלל שיש הבדל בין הימים עצמם, אלא) מפני שהמשנה (ב"ק שם) נקטה את ההבדל בין שבת ליום חול, ועל כך באו לבאר "למה אחזו במשנה שבתות, ואמרי שהוא מצוי יותר", אך מצד הדין כל הימים שווים.

והנה, לקמן (ה"ב) כתב הרמב"ם: "נגח בשלש שבתות זו אחר זו ובאחד בשבת ובשני בשבת, הרי זה ספק אם הוא מועד לשבתות בלבד או לשלשת הימים ששנים מהן חול". ונמצא, שגם בנוגע לימים הרמב"ם לשיטתו שאף לפי הצד שהשור מועד לא רק בשבתות אלא גם בימי החול, הרי זה רק 'לשלשת הימים' שבהם נגח בפועל. ואילו הראב"ד סובר שהשור מועד לכל הסוגים.

ועל שיטת הרמב"ם בנוגע לימים, הקשה המגיד משנה: ימים שונים נחשבים ל'סוגים' שונים בנוגע להבדל בין שבת לימי החול, מחמת השוני ביניהם לגבי נגיחות השור – מפני "שהוא בטל ממלאכה וזחה דעתו עליו" (רש"י שם ד"ה ה"ה מועד), או מפני שבשבת "ראה אותם במלבושים נאים אחרים וחשובים בעיניו נכרים ואינו מכירם" (תוס' שם בשם

יום רביעי י"ד תמוז ה'תשע"ו

באה "להעניש את בעליו בממונו", ובשור שאין לו בעלים אין את מי להעניש.

ולפי"ה 'נפקא מינה' גם בטעם ההלכה ש"אין גומרין דינו של שור אלא בפני בעליו". לדעת רבי יהודה הדין צריך להיות בפני הבעלים כי מיתת השור נחשבת כעונש על הבעלים וכשאין בעלים אין השור מת, אבל לחכמים שמיתת השור איננה נחשבת כעונש על הבעלים, נוכחות הבעלים היא מצד חיוב נוסף של מיתה בידי שמים המוטל על הבעלים (כמבואר לעיל ה"ח), וגם כשאין בעלים השור ימות בגלל "גזירת מלך".

ולכן הרמב"ם התחיל את ההלכה בדין ש"אין גומרין דינו של השור אלא בפני בעליו אם היו לו בעלים", להדגיש שנוכחות הבעלים בגמר הדין היא ענין צדדי השייך לבעלים בלבד (בשונה מדעת רבי יהודה שנוכחות הבעלים היא מצד מיתת השור עצמו), וכיון שלדעת חכמים מיתת השור איננה קשורה לבעלים, ממשיך: "אבל אם לא היו לו בעלים.. הרי זה נסקל וגומרין דינו אע"פ שאין לו בעלים".

(ראב"ד חידושים בש"ס, סנהדרין, עמ' ט)

השור שאין לו בעלים

הלכות נזקי ממון פרק י, הלכה ו: אין גומרין דינו של שור אלא בפני בעליו, אם היו לו בעלים; אבל אם לא היו לו בעלים, כגון שור המדבר ושור של הקדוש ושור של גר שמת ואין לו יורשין אם המית – הרי זה נסקל, וגומרין דינו אף על פי שאין לו בעלים.

שור שאין לו בעלים שנגח – לדעת חכמים הרי זה נסקל, ואילו לרבי יהודה פטור מן המיתה (ב"ק מד, א). ופסק הרמב"ם כחכמים: "שור המדבר... אם המית הרי זה נסקל". והנה, הרמב"ם הכניס זאת בתוך ההלכה ש"אין גומרין דינו של שור אלא בפני בעליו" שלכאורה אינה קשורה למחלוקת רבי יהודה וחכמים. ומדוע לא כתב זאת כהלכה בפני-עצמה?

ויש להקדים ביאור הטעם למיתת שור שנגח, כקושיית הרמב"ן עה"ת (נח ט, ה) "אין בחיה דעת שתענש?", וכתב "כי גזירת מלך היא... ואיננו להעניש את בעליו בממונו, כי אפילו שור המדבר חייב מיתה". וזהו כדעת חכמים, מגזירת הכתוב המובאת בגמרא (ב"ק שם). ומזה מובן כי לדעת רבי יהודה שור שאין לו בעלים לא נסקל כי לדעתו מיתת השור

יום חמישי ט"ו תמוז ה'תשע"ו

והזיקה, שאם פרץ כדי לגנוב את הבהמה ולא במטרה שתזיק פטור על נזיקה, כי פריצת הגדר נחשבת כ'גרמא' ולא כנזק בירדיים, אך אם פרץ כדי שהבהמה תברח ותזיק הרי הוא חייב. ומכאן שגם נזק של 'גרמא', אם נעשה ככוונה תחילה, חייבים עליו.

וכן בענייננו, כאשר ליבוי האדם מצטרף לליבוי הרוח אין זה נחשב נזק ישיר שלו אלא 'גרמא' בלבד, אך מכל-מקום חייב משום שכוונתו להזיק, אבל העושה מלאכה בתוך שלו ויצא עפר והזיק, הרי לא היתה כוונתו להזיק ולכן פטור (ראה ביאור הגר"א חר"מ סי' שצו סק"ח, וסי' תיח סק"ט).

ומדבריו השי"ך (סי' תיח סק"ד) נראה שהדבר אינו תלוי רק בכוונתו להזיק אלא שהעושה מלאכה כוונתו שיפול העפר

נזק באמצעות רוח

הלכות נזקי ממון פרק יד, הלכה ז: לכה ולפתו הרוח – תיב; שְׁתֵּרֵי הוּא גָרַם, וְכָל הַנּוֹחֵם לְהוֹקֵם מְשַׁלֵּם נֶזֶק שְׁלָם. בהלכות שכנים (פ"א ה"א-ב) כתב הרמב"ם שהעושה מלאכה שכתוצאה ממנה נזרק עפר החוצה, עליו להרחיק ולעשותה במקום שלא יזיק לאחרים, אך אם לא הרחיק וכתוצאה מכך העפר הזיק, פטור מלשלם, משום 'שהרוח הוא שסייע אותו ואין נזק בא מכוח מזיק עצמו'.

ולכאורה דברים אלו סותרים לדבריו בהלכה זו שאם ליבה את האש יחד עם הרוח והזיקה, חייב לשלם למרות שהנזק לא נגרם כתוצאה מכוחו בלבד אלא בצירוף הרוח! אמנם נראה שהרמב"ם בהלכה זו הולך לשיטתו שפסק (לעיל פ"ד הלכות א-ב) לגבי הפורץ גדר לפני בהמת חברו ויצאה

לארץ והרוח מוליכה את העפר להיפך מכוון, ולכן אין לייחס לו את פעולת הרוח, אך בהלכה זו הרוח מלבה את האש ומוליכה אותה לאותו כיוון שהוא מוליכה, ולכן חייב.

קדשים קלים - מומן גבוה או מומן בעלים? יום שישי ט"ז תמוז ה'תשע"ו

האישי?

ומבאר ה'פנים מאירות' (בבא קמא שם) על פי דברי הגמרא (שם ע, א) שגם לדעת רבי יוסי הגלילי שקדשים קלים מומן בעלים, חל עליהם שם הקדש, ולכן אין לחייב בהם כפל ותשלומי ארבעה וחמשה שנאמר 'וגונב מבית האיש' - ולא מבית הקדש, אבל המזיק בהמת שלמים חייב בתשלומין ונחשבת 'שור רעהו' אף ששם הקדש עליה, כי שלמים הם מומן בעלים ולא מומן הקדש.

ויש שביארו (אור שמח. אבן האול הל' נו"מ שם):

הרמב"ם סובר שקדשים קלים מומן גבוה, ולכן הגונב בהמת קדשים קלים פטור מתשלומי כפל וארבעה וחמשה, שנאמר 'וגונב מבית האיש' ולא מבית הקדש, ומכל-מקום פסק שאם בהמת קדשים קלים הזיקה חייב לשלם, כי אמנם אין לבעלים בעלות ממונית עליה (שאינו יכול למכרה או לתת אותה במתנה) כיון שהיא מומן גבוה ויש רק לו זכות אכילה, ואין אדם אחר רשאי לאכול ממנה בלי רשותו, אבל זכות זו די בה כדי להטיל על הבעלים אחריות לנזקיה. והלימוד 'שור רעהו' ולא שור הקדש אינו ממעט שור של קדשים קלים, כי מצד זכות האכילה, הרי זה בכלל 'שור רעהו'.

הלכות גניבה פרק ב, הלכה א: הגונב קדשים מבית בעליהו, בין קדשי קדשים בין קדשים קלים... הרי זה פטור מן הכפל ומתשלומי ארבעה וחמשה; שנאמר: וגנב מבית האיש - ולא מבית הקדש.

הקשו האחרונים (לחם משנה הל' נו"מ פ"ח ה"א. קצות החושן סי' תר

ס"ב. ועוד):

לדעת רבי יוסי הגלילי קדשים קלים הם מומן בעלים, ולכן המזיק בהמת שלמים של חברו חייב בתשלומין, ואף שהמזיק שור של הקדש פטור כיון שנאמר (י"כ יגוף שור איש אתי) 'שור רעהו' ולא שור של הקדש - בהמת שלמים נחשבת 'שור רעהו' (בבא קמא יב, ב). ובהלכות נזקי מומן (פ"ח ה"א - ב) פסק הרמב"ם "כל הקדשים שחייבין עליהן מעילה... אין בהן דין נזקין". כלומר, קדשים קלים שאין בהם מעילה מתחייב המזיק בנזקיהם ולכן "שלמים שהזיק גובה מברשם", כשיטת רבי יוסי הגלילי שקדשים קלים מומן בעלים הם. ואילו כאן כתב הרמב"ם "הגונב... קדשים קלים הרי זה פטור מן הכפל... שנאמר וגונב מבית האיש ולא מבית הקדש", והרי לדעת רבי יוסי מומן בעלים הם, ומדוע אין זה נחשב 'וגונב מבית

שבת קודש י"ז תמוז ה'תשע"ו הפקר בעל כורחו?

ביד הלוקח. הרי שאם בעל הבית מקפיד על כך, אין הדבר נעשה הפקר משום שאין דרך שאר בני אדם להקפיד!

ועוד יש לתמוה: אף אם הדבר נעשה הפקר, כיצד הוא נעשה של הפועל? ואמנם אם הפועל עובד בביתו, הרי מיד שנעשה הפקר זוכה בו בקנין 'חצר', אך אם עובד במקום שאינו רשותו איך נעשה שלו? ויש לבאר:

אכן, הפועל אינו זוכה מדין הפקר אלא שמאחר והמנהג הוא שלא להקפיד על דברים מועטים אלו, על דעת כן נשכר לבעל הבית שיהיו השייריים שלו. ולכן רק הפועל זוכה בזה ולא אדם אחר, כי אין זה הפקר אלא שייך לפועל מתנאי העבודה.

ולכן אין זה דומה לדברי הרמב"ם בהלכות אישות, כי לעולם אין החפץ נהפך להפקר כנגד דעת הבעלים, אף אם שאר האנשים אינם מקפידים על כך, וכאן הטעם הוא שמאחר וכך הוא המנהג, על דעת כן נשכר הפועל וכאילו סיכם כך עם בעל הבית בפירוש.

הלכות גניבה פרק ו, הלכות ז"ח: תחייב ששיר מן החוטב כדי משיבת מחט, ושיר מן תפגד מטלית שהוא שלש אצבעות על שלש אצבעות - תיב לתחזור לבעלים; פחות מכן - שלו... וכל הדברים האלו וכיוצא בהן הולכין בהן אחר מנהג המדינה.

מדברי הרמב"ם משמע שמנהג אנשי המקום הוא הקובע, ואם המנהג הוא שלא להקפיד, אפילו אם בעל הבית זה מקפיד אין בכך כלום. וכן פסק אדמו"ר הזקן (הלכות גזילה ס"ב): 'פחות מכאן (משיעור שלוש אצבעות) הם שלו, שאין דרך בני אדם להקפיד עליהם, והמקפיד בטלה דעתו'.

ולכאורה הדבר דורש ביאור: כיצד יתכן שנכסיו של אדם ייעשו הפקר בעל-כורחו רק משום שאנשים אחרים אינם מקפידים על כך?

ועוד, הרי בהלכות אישות (פ"ה ה"ז) כתב הרמב"ם שהנוטל מחברו דבר קטן שאין הדרך להקפיד עליו וקידש בו אשה, הרי היא מקודשת מוטפה, והטעם הוא שחוששים שמא חברו מקפיד אפילו על דבר מועט כזה והרי זה גזל

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - י"א י"ז תמוז תשע"ו

24 וְנָטַל אֶת הַשְּׁנַיִים - הָרִי יָדָיו טְמֵאוֹת כְּשֶׁהָיָה; שְׂאִין
25 הַמַּיִם הַשְּׁנַיִים מְטַהְרִין אֲלָא הַנְּשֹׂאָר מִן הַמַּיִם
26 הָרֵאשׁוֹנִים עַל גְּבֵי יָדָיו¹⁷.

יום ראשון י"א תמוז ה'תשע"ו

הלכות מקואות

פֶּרֶק אֶחָד עָשָׂר

1 יבאר שידיים הצריכות טבילה אין מטבילים אותם אלא
במקווה כשר. החוצץ בטבילה חוצץ בנטילה. וכל דיני
נטילה לחולין ולתרומה. דין הנוטל שתי ידיו משטיפה
אחת. כל ספק ידיים לחולין ולתרומה טהור.

1 א. פָּכַר בְּאַרְנוֹ², שֶׁנִּטְלָה יָדָיו³ וְטָבַלְתָּן⁴ מִדְּבָרֵי
2 סוּפְרִים. וְיָדָיו שֶׁצָּרִיכוֹת טְבִילָה - אֵין מְטַבְּלִין אוֹתָן
3 אֲלָא בְּמִקְוֵה כֶּשֶׁר שֶׁיֵּשׁ בוֹ אַרְבַּעִים סָאָה; שֶׁבְּמִקְוֶה
4 שֶׁהָאָדָם טוֹבֵל - בוֹ פְּלִים וְיָדָיו טוֹבְלִין⁵. אֲכַל יָדָיו
5 שְׂאִין צָרִיכוֹת אֲלָא נְטִילָה בְּלֶבֶד, אִם הִטְבִּילָן בְּמֵי
6 מִקְוֵה - טְהוּרִין. וְאִם הִטְבִּילָן בְּמַיִם שְׂאוּבִין, בֵּין
7 בְּבָלִים בֵּין בְּקַרְקָעוֹת - לֹא טְהוּרֵי יָדָיו⁷, עַד שֶׁיִּפְּלוּ
8 הַמַּיִם הַשְּׂאוּבִים מִן הַפְּלִי עַל יָדָיו; שְׂאִין נוֹטְלִין
9 לְיָדָיו אֲלָא מִן הַפְּלִים וּמִפְּנֵי נוֹתָן⁸, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ
10 בְּהִלְכוֹת בְּרֻכוֹת.

2 בהלכות אבות הטומאות פרק ח הלכה ח ופרק יב הלכה
"ב. 3) שפיכת מים מכלי על הידיים מטהרת לחולין
ולתרומה. 4) לקודש. 5) תוספתא מקוואות פרק א הלכה
ו. והתוספתא מסיימת: אין אדם טובל - אין ידיים וכלים
טובלין. 6) בחולין קו, ב אמרו: כל גופו טובל - ידיו לא
כל שכן. 7) אפילו יש בהם ארבעים סאה. כן כתב בפירוש
בהלכות ברכות פרק ו הלכה ה. 8) מכוחו של אדם
השופך. בחולין קז, א "האי אריתא דלאי (סילון - רש"י
שם) אין נוטלין ממנו לידיים, דלא אתו מכוח גברא (שלא
הגיעו מכוח בן אדם)."

11 ב. פֶּל הַחוּצָץ בְּטַבִּילָה - חוּצָץ בְּיָדָיו, בֵּין בְּטַבִּילְתָּן
12 בֵּין בְּנְטִילְתָּן. וְכָל הַעוֹלָה לְמִדַּת הַמִּקְוֵה, כְּטִיט הַנְּרוֹק⁹
13 - עוֹלָה לְשַׁעוֹר הַרְבִּיעִית שֶׁנוֹטְלִין בָּהֶן הַיָּדָיו. וְכָל
14 הַנוֹטֵל יָדָיו צָרִיף לְשִׁפְשֹׁף¹⁰.

9) טיט רך שאפשר להוריקו מכלי לכלי. 10) לשפשף ידיו
זו בזו.

15 ג. הַנוֹטֵל שְׁתֵּי יָדָיו לְתְרוּמָה¹¹ - צָרִיף לְחֹזֵר וְלִטֵּל
16 פַּעַם שְׁנֵיהֶם בְּמַיִם שְׁנַיִים, כְּדִי לְהַסִּיר הַמַּיִם שֶׁעַל גַּב
17 יָדָיו; שֶׁהָרִי הַמַּיִם שֶׁנִּטֵּל בָּהֶן תַּחֲלָה, וְהֵן הַנִּקְרָאִין
18 מַיִם רֵאשׁוֹנִים, נְטֵמָאוּ בְּיָדָיו¹². לְפִיכָּה, אִם נָפַל
19 כֶּפֶר שֶׁל תְּרוּמָה לְתוֹף הַמַּיִם שֶׁנִּטֵּל בָּהֶן יָדָיו תַּחֲלָה
20 - נְטֵמָא¹³; וְאִם נָפַל לְתוֹף הַמַּיִם הַשְּׁנַיִים - לֹא
21 נְטֵמָא¹⁴. וְאִם נָטַל רֵאשׁוֹנִים וְשְׁנַיִים לְמִקְוֶה אֶחָד
22 וְנָפַל שָׁם כֶּפֶר שֶׁל תְּרוּמָה - נְטֵמָא¹⁵. נְטֵל אֶת
23 הָרֵאשׁוֹנִים וְנִמְצָא עַל יָדָיו דְּבַר חוּצָץ¹⁶ וְהִסִּירוּ

27 ד. הַיָּדָיו מְטַמְּאוֹת וּמְטַהְרֹת עַד הַפֶּרֶק¹⁸. כִּיצַד?
28 נָטַל אֶת הָרֵאשׁוֹנִים עַד הַפֶּרֶק וְנָטַל הַמַּיִם הַשְּׁנַיִים
29 חוּצָץ לְפָרֶק¹⁹ וְחִזְרוּ מְחוּץ לְפָרֶק לְיָדָיו - הָרִי יָדָיו
30 טְהוּרוֹת, שֶׁהַמַּיִם הַשְּׁנַיִים טְהוּרִין הֵן²⁰. נָטַל אֶת
31 הָרֵאשׁוֹנִים וְהַשְּׁנַיִים חוּצָץ לְפָרֶק²¹ וְחִזְרוּ לְיָדָיו -
32 נְטֵמָא יָדָיו; שֶׁהַמַּיִם הָרֵאשׁוֹנִים שְׂחוּץ לְפָרֶק נְטֵמָאוּ
33 מִחֲמַת יָדָיו²², וְאֵין הַמַּיִם הַשְּׁנַיִים מְטַהְרִים מִזֶּה
34 שְׂחוּץ לְפָרֶק²³, וְלִפִּי שְׂחוּזֵי הַמַּיִם שְׂחוּץ לְפָרֶק לְיָדָיו
35 טְמֵאוֹהָ.

18) המקום שמתחברים בו איברי הגוף או חלקי איברים
נקרא "פרק", וכאן הכוונה למקום חיבור חלקי יד האדם.
רבינו לא ביאר לאיזה פרק התכוון וגם בפירושו למשנתנו
לא גילה כוונתו. [רש"י בחולין קו, ב מפרש: הפרק השני
היינו אמצע האצבעות]. ובאורח חיים סימן קסב נפסק
להלכה שנטילת ידיים עד מקום חיבור האצבעות לכף היד.
טומאת ידיים לא גזרו אלא עד מקום הפרק אבל למעלה מן
הפרק לא גזרו ואין מקום זה מתטמא, אלא כשנטמא כל

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הגוף. (19) כלומר, גם חוץ לפרק. (20) לא נגעו במקום טמא וגם לא במים טמאים. (21) גם בבבא זו המדובר כששפך בתוך הפרק וגם מחוץ לפרק. (22) המים שנשארו על הידיים בתוך הפרק לא נטמאו, כמו שנתבאר בהלכה הקודמת, אבל המים הנמצאים מחוץ לפרק נטמאו מנגיעתם בידיהם בתוך הפרק. (23) כמו שאמרנו: ומתטהרות עד הפרק.

ח. שְׁעוֹר הַמַּיִם שֶׁנִּטְלָיו בְּהֶן תַּחֲלֶהָ³⁷: רְבִיעִית לְכֹל אָדָם וְאָדָם לְשֵׁתֵי יְדָיִם, אֵין פְּחוֹת מִשְׁעוֹר זֶה, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוּ בְּנִטְיִלַת יְדָיִם לְפָת. אֲבָל מִיָּם שְׁנָיִים - יֵשׁ לְשָׁנִים לְטַל יְדֵיהֶן מִרְבִּיעִית³⁸, וּמַחְצֵי לֶג נִתְנִין לְשִׁלְשָׁה וּלְאַרְבָּעָה³⁹, וּמִלֵּג נִתְנִין אֶפְלוּ לְמֵאָה⁴⁰; שְׁאֵין הַמַּיִם הַשְּׁנָיִים לְטַהֵר, אֲלֵא לְהַעֲבִיר הַמַּיִם הָרְאשׁוֹנִים.

(37) מים ראשונים. (38) במקוואות פרק א, א שנינו: "מי רביעית נותנים לידיים, לאחד אף לשניים". ורבינו מפרש שם, שהמדובר במים שניים, אבל ראשונים אינם מטהרים בפחות מרביעית לכל אדם, ומסתמך על מה שאמרנו בחולין קז, א בביאור משנה זו: "דקאתו (שהם באים) משיורי טהרה". לדעתו "שיורי טהרה" היינו מים שניים הבאים אחרי שנטהרה היד במים הראשונים. [רש"י ותוספות שם מפרשים "שיורי טהרה" היינו שמתחילה היה שיעור רביעית ונטל האחד ידיו ולא שפך כל המים, ומותר לאדם אחר ליטול ידיו משארית זו. ורוב הפוסקים - וביניהם גם הראב"ד - קיבלו פירושו]. ודווקא לשני בני אדם מספיקה רביעית למים שניים, אבל לא משלושה ולמעלה. (39) ארבע רביעיות בלוג וכשאתה מחלק חצי לוג, שהוא שתי רביעיות - לארבעה, מגיע חצי רביעית לאחד. ואף על פי שמספיק חצי רביעית לאדם - צריך שיהיה בכלי רביעית בתחילה. (40) בתוספת מים, שהרי אין כל אפשרות ליטול מאתיים ידים בלוג אחד מים (כסף משנה).

ט. כְּלֵי שֵׁהִיָּה בּו רְבִיעִית מִיָּם כְּשֵׁרִים לְנִטְיִלַת יְדָיִם וְנִתְּן לְתוֹכוֹ מֵעַט מִיָּם פְּסוּלִין לְנִטְיִלַת יְדָיִם - הֲרִי אֵלוּ כְּשֵׁרִין⁴¹. נְטַל מִן הַכְּלֵי כְּשֵׁרִין וְנִשְׁאַרְהָ רְבִיעִית בְּלֶבֶד כְּשֵׁהִיָּתָה - הֲרִי זֶה פְּסוּלָה⁴², מִפְּנֵי שֶׁהַמַּיִם הַפְּסוּלִין הַשְּׁלִימוֹ שְׁעוֹר הָרְבִיעִית⁴³.

(41) כמו מקווה שיש בו ארבעים סאה ונתן לתוכו שאובים (למעלה פרק ד הלכה ו). (42) בזבחים שם: "כל המשלים למי מקווה משלים לכיור, לרביעית (לנטילת ידיים) - אינו משלים". ומפרש רב פפא שהכוונה לנתן סאה (שאובים למקווה) ונטל סאה: במקווה כשר (כלמעלה פרק ד הלכה ז) ולרביעית פסול, אם הייתה רביעית מכוונת והוסיף פסולים ואחר כך נטל מן התערובת. (43) שהרי לא נשארה רביעית מים מן הכשרים לברם.

י. כֹּל הַמַּיִם הַפְּסוּלִין לְנִטְיִלַת בְּמִיָּם רְאשׁוֹנִים, כֶּף הֵן פְּסוּלִין בְּמִיָּם שְׁנָיִים⁴⁴; וְכֹל כְּלֵי שְׁאֵין נִטְלִין מִמֶּנּוּ בְּמִיָּם רְאשׁוֹנִים, כֶּף אֵין נִטְלִין מִמֶּנּוּ מִיָּם שְׁנָיִים; וְכִשֶּׁם שֶׁצָּרִיף לְהֵיּוֹת הַמַּיִם הָרְאשׁוֹנִים מִפְּתָה אָדָם, כֶּף הַמַּיִם הַשְּׁנָיִים.

(44) נתבאר למעלה בהלכה ג שלא הצריכו חכמים מים שניים אלא לתרומה בלבד אבל לא לחולין. ובדיני נטילת ידיים (בהלכות ברכות פרק ו) לא הזכיר רבינו כלל מים שניים.

ה. נְטַל²⁴ אֶת הָרְאשׁוֹנִים לְיָדוֹ אַחַת, וְנִמְלַף וְנִטַּל אֶת הַשְּׁנָיִים לְשֵׁתֵי יְדָיו - טְמֵאוֹת; שֶׁהַשְּׁנָיִים מִתְטַמְּאִין מִחֻמַּת הַיָּד שֶׁלֹּא נְטַלָּה בְּמִיָּם רְאשׁוֹנִים, וְחֻזְרִין וּמִתְטַמְּאִין אֶת הַיָּד הַשְּׁנִיָּה²⁵. נְטַל אֶת הָרְאשׁוֹנִים לְשֵׁתֵי יְדָיו וְנִטַּל אֶת הַשְּׁנָיִים לְיָדוֹ אַחַת - הָאֶחָת²⁶ טְהוּרָה. נְטַל יָדוֹ אַחַת וְשִׁפְשֵׁפָה בְּחֻבְרָתָהּ - נְטַמְּאוּ הַמַּיִם שֶׁעָלְיָהּ מִחֻמַּת חֻבְרָתָהּ שֶׁלֹּא נְטַלָּה וְחֻזְרִין וּמִתְטַמְּאִין אֶת הַיָּד שֶׁנִּטְלָה²⁷. שִׁפְשֵׁפָה בְּרֵאשׁוֹ אוֹ בְּפִתָּל - הֲרִי זֶה טְהוּרָה²⁸.

(24) קירב את ידיו זו לזו ושפך שנית על שתיהן. (25) למעלה בהלכה ג נתבאר, שהמים הראשונים שנשארו על היד אינם מטמאים, אבל זה נאמר באותה היד שעליה נשפכו, כדי לטהרה, אבל מטמאים הם את היד השנייה שנגעה בהם. (26) זו שנטל אותה שנית. (27) מי הנטילה אמנם אינם מתטמאים מטומאת היד שטיהרו אותה, אבל מתטמאים מן היד השנייה וחוזרים ומטמאים את היד שעליה נשפכו. (28) מפני שמשקין טמאים אינם מטמאים בנגיעתם חלקי הגוף האחרים אלא ידיים בלבד. וכותל אינו מקבל טומאה מפני שהוא מחובר לקרקע.

ו. נְטַל שֵׁתֵי יְדָיו מִשְׁטִיפָה אַחַת²⁹ - הֲרִי אֵלוֹ טְהוּרוֹת, וְאֵין אוֹמְרִין: הֲרִי זֶה כְּנוֹטֵל יָדוֹ אַחַת בְּמִיָּם שֶׁיָּרְדוּ מֵעַל יָדוֹ הַשְּׁנִיָּה³⁰. אֶפְלוּ אֲרַבְעָה אוֹ חֲמִשָּׁה זֶה בְּצַד זֶה³¹ אוֹ זֶה עַל גִּבּ זֶה. וּבְלֶבֶד שִׁיפְפוּ³² שִׁיבֹאוּ בְּהֶן הַמַּיִם³³.

(29) אפילו כשידיו זו על גבי זו. (30) כשנוטל שתי ידיו בבת אחת הן נידונות כיד אחת. [במשנתנו אמר תנא קמא: "נטל לידו אחת על שתי ידיו", אבל בבבא שנייה שם שנינו: "לשני ידיו משטיפה אחת - רבי מאיר מטמא", ולמד רבינו מזה שתנא קמא מטהר ופסק כמותו. (31) קירבו את הידיים אלו לאלו ושפך עליהן מכלי רחב וכולן שוטפו בבת אחת. (32) שלא ילחץ את הידיים זו לזו. (33) שאם יהדקן זו לזו לא יבואו מים במקום חיבור הידיים.

ז. נְטַל מִקְצַת יָדוֹ³⁴ וְחֻזְרָה וְהוֹסִיף וְנִטַּל הַנֶּשֶׁאֵר מִן יָדוֹ - הֲרִי יָדוֹ טְמֵאָה כְּשֵׁהִיָּתָה. וְאִם עֲדִין יֵשׁ עַל מִקְצַת שְׁנִטְלָה בְּתַחֲלָה טוֹפַח עַל מְנַת לְהַטְפִּיחַ³⁵ - הֲרִי זֶה טְהוּרָה³⁶. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? בְּמִיָּם רְאשׁוֹנִים; אֲבָל בְּשְׁנָיִים - נְטַל מִקְצַת יְדָיו וְחֻזְרָה וּמוֹסִיף עַל מִקְצָתָן.

(34) שם פרק א משנה א: "מוסיפין על השניים ואין מוסיפין על הראשונים". (35) האצבע הנוגעת בתחלה ותרטיב את

~ נקודות משיחות קודש ~

"טהור.."

פעולת לימוד החסידות על האדם היא על-דרך טבילה במקווה שהטובל חייב להיות מכוסה כולו במים, כי על ידי לימוד החסידות - מעיינות שבתורה - הוא מכוסה ומוקף באלוקות על-דרך שיהי' לעתיד-לבא "ומלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים". מה שאינו מוכרח בלימוד נגלה דתורה שבו (כמאמר הגמ') עלול להיות "לא ברכו בתורה תחילה" היינו ששוכח מנותן התורה, אבל בלימוד החסידות כאמור מקיף האדם את עצמו באופן של "אתכסיא" שאי אפשר לו לשכוח מנותן התורה.

(על פי לקו"ש ח"כ נ' 176 והערה 39)

~ נקודות משיחות קודש ~

"והביא נפשו במי הדעת טהור."

"... כך המכוון לבו לטהר נפשו מטומאות הנפשות שהן מחשבות האון ודעות הרעות, כיון שהסכים בלבו לפרוש מאותן העצות והביא נפשו במי הדעת טהור". ובזה רבו הגירסאות, ויש גרסו "והביא נפשו במי הדעת הטהור כו" או "הביא נפשו במי הדעת הטהור, טהור" וכו'. ויש לומר שהגירסא הנכונה היא כנ"ל: "והביא נפשו במי הדעת - טהור". כי כידוע דקדק הרמב"ם מאוד בלשונו גם בדקדוק זכר ונקבה וגם בלשון יחיד ורבים. ולכן, אילו רצה לייחס את המילה טהור למים, היה צריך לכתוב בלשון רבים - מי הדעת הטהורים, בדיוק כפי שכתב בהלכה זו עצמה "מים טהורים". ואילו התכוון ליחס את המילה טהור ל"דעת", היה לו לכתוב בלשון נקבה - מי הדעת הטהורה בדיוק כפי שכתב על ה"דעות הרעות" - לשון נקבה. אלא שברור שהמילה טהור מתייחסת לאדם שהביא נפשו במי הדעת שהוא טהור ולכן יש לקיים גירסא זו - "...והביא נפשו במי הדעת, טהור".

ומה שלא כתב גם על הדעת שהיא טהורה - היפך הדעות הרעות, כי דעת סתם, מתייחסת בפשטות לדעת האמיתית שהיא התורה, ולכן כתב בפשטות "והביא נפשו במי הדעת" ואין צורך לפרש ולכתוב מה היא הדעת הטהורה. ובנוסף, אילו היה כותב הלשון "מי הדעת הטהורה" שהוא ביחס הפוך ל"דעות הרעות" היה עלול להשתמע שגם הדעות הרעות הן "דעות", אבל משכתב כך, רצה לדייק שאין שום דעת אחרת מלבד דעת התורה וה"דעות הרעות" אינם בכלל דעות כלל. על-דרך שכתב (הל' פרה אדומה פי"א ה"ה ועוד) בנוגע להזאת אפר פרה אדומה באזוב "כל אזוב שיש לו שם לזוי פסול, והאזוב שקורין אותו אזוב ביחוד (כלומר ללא תוספת שם לזוי) הוא

1 יא. כָּבַר בְּאָרְנוּ בְּפֶרֶק שְׁשֵׁי מֵהַלְכוֹת בְּרִכּוֹת כֹּל מִיָּנִי
2 הַמִּים הַפְּסוּלִין לְנִטְיַלַת יָדַיִם וְהַקְּשָׁרִין, וְכָל הַכְּלִים
3 שְׁנוּטְלִין בְּהֵן לְיָדַיִם וְשֹׁאִין נוֹטְלִין, וְאִי זֹו נְתִיבָה
4 הִיא מִפְּנֵי נוֹתֵן וְכִשְׁרָה וְאִי זֹו נְתִיבָה אֵינָה מִפְּנֵי נוֹתֵן
5 וְפְסוּלָה; וְכָל אוֹתָן הַדְּבָרִים שֶׁבְּאָרְנוּ שָׁם בְּנִטְיַלַת
6 יָדַיִם לְפַת חֲלִין, כִּף הֵן לְתַרומָה⁴⁵. וְכִשֶׁם שֶׁכָּל סִפְקָ
7 יָדַיִם טְהוֹר לְחֲלִין, כָּמוֹ שֶׁבְּאָרְנוּ שָׁם, כִּף הֵן
8 לְתַרומָה כֹּל סִפְקָ יָדַיִם טְהוֹר.

(45) פירוש, כל-שכן לתרומה.

9 יב. דְּבַר בְּרוּר וְגִלּוּי, שֶׁהַטְּמֵאוֹת וְהַטְּהָרוֹת גְּזֻרוֹת
10 הַכְּתוּב הֵן, וְאֵינָן מְדַבְּרִים שְׂדַעְתוֹ שֶׁל אָדָם מְכַרְעָתוֹ,
11 וְהָרִי הֵן מְקַלֵּל הַחֲקִים. וְכֵן הַטְּבִילָה מִן הַטְּמֵאוֹת
12 מְקַלֵּל הַחֲקִים הוּא; שֹׁאִין הַטְּמֵאָה טֵיט אוֹ צוּאָה
13 שֶׁתְּעַבֵּר בְּמִים, אֶלָּא גְזֻרַת הַכְּתוּב הִיא. וְהַדְּבַר תְּלוּי
14 בְּכוּנַת הַלֵּב, וְלִפְיֶכָּה אֶמְרוּ חֲכָמִים: טַבֵּל וְלֹא הַחֲזֹק⁴⁶
15 - פְּאֵלוֹ לֹא טַבֵּל. וְאִף עַל פִּי כֵן⁴⁷ רָמַז יֵשׁ בְּדְבַר:
16 כִּשֶׁם שֶׁהַמְכוּן לְבוֹ לְטְהַר - כִּיּוֹן שֶׁטַבֵּל טְהוֹר וְאִף
17 עַל פִּי שֶׁלֹּא נִתְחַדֵּשׁ בְּגוּפוֹ דְבַר; כִּף הַמְכוּן לְבוֹ
18 לְטְהַר נִפְשׁוֹ מִטְּמֵאוֹת הַנִּפְשׁוֹת, שֶׁהֵן מַחֲשָׁבוֹת הָאָנוּן
19 וְדַעוֹת הָרְעוֹת - כִּיּוֹן שֶׁהַסְּפִים בְּלִבּוֹ לְפָרֵשׁ מְאוֹתָן
20 הַעֲצוֹת וְהִבִּיא נִפְשׁוֹ בְּמִי הַדַּעַת טְהוֹר. הָרִי הוּא
21 אוֹמֵר: וְזָרְקֵתִי עֲלֵיכֶם מִים טְהוֹרִים וְטְהַרְתֶּם, מִכֹּל
22 טְמֵאוֹתֵיכֶם וּמִכֹּל גְּלוּלֵיכֶם אֲטַהַר אֶתְכֶם. הַשֵּׁם
23 בְּרַחֲמֵי הַרְבִּים מְקַל חֲטָא עוֹן וְאִשְׁמָה יִטְהַרְנוּ, אָמֵן.

~ נקודות משיחות קודש ~

"והדבר תלוי בכוננת הלב."

יש הסוברים (מנחת חינוך, מצוה ססד) שלדעת הרמב"ם התשובה אינה מצוה מהתורה אלא שאם ירצה לעשות תשובה מצוה להתוודות בדברים, ועזיבת החטא היא פרט מקדים לווידי. אבל אדמו"ר הזקן למד ששיטת הרמב"ם שעזיבת החטא היא מצות התשובה ולא רק וידי דברים, וראיה לכך כותרתו בתחילת הלכות תשובה: "מצות עשה אחת והוא שישוב החוטא מחטאו".

על פי זה יובן מדוע בהלכות תשובה (פ"ב ה"ג) המשיל את המתוודה בדברים ולא גמר בלבו לעזוב, לטובל ושרץ ביזו כי אחיזתו בשרץ היא אחיזה בטומאה שהיא היפך עניין הטבילה והטהרה. כי אזיל לשיטתו שעיקר מצות התשובה היא עזיבת החטא - "ומה היא התשובה שיעזוב החוטא חטאו ויסירו ממחשבתו ויגמור בלבו שלא יעשה עוד כו" ולכן הביא הדוגמא מטובל ושרץ בידו שעניינו היפך הטהרה כמו זה שלא גמר בלבו לעזוב החטא שהוא היפך התשובה כי לשיטתו עיקרה של מצות התשובה היא גמירת הלב לעזוב החטא.

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

30 (ואבידה) וכן הוא בשו"ע שהקדים הלכות גניבה
 31 להלכות גזילה. אבל בשו"ע אדמו"ר הזקן הקדים גזילה
 32 לגניבה.
 33 וההסבר בזה הוא, כיון שהרמב"ם קרא לספרו "משנה
 34 תורה" מהטעם שכתב בהקדמתו "...לפי שאדם קורא
 35 בתורה שבכתב תחלה ואח"כ קורא בזה" הלך גם בסידור
 36 ההלכות כסדר שבתורה כי דיני גניבה הובאו בפרשת
 37 משפטים (כא, לז. ואילך) ודיני גזילה בפרשת ויקרא (ה,
 38 כא. ואילך).
 39 אבל האדמו"ר הזקן שהשו"ע שלו הוא "הלכות הצריכות
 40 מלוקטות" הקדים גזילה לגניבה כי תיקון הגזילה קודם
 41 לתיקון מעשה הגניבה שבגזילה הנעשית בגלוי ובפני רבים
 42 הדבר ידוע לכל ואין צורך להמתין לחקירה ודרישה בבית
 43 דין כמו בגניבה תהליך שלוקח משך זמן. והוא על-דרך מה
 44 שמצינו בענין בתשובה ש"ספק עבירה צריכה יותר תשובה
 45 מעבירה ודאית שעליהם מתחרט האדם בכל לבו משא"כ
 46 בספק עבירה שאינו בטוח אם עשאה. ולכן קרבן אשם
 47 הבא על הספק יקר יותר מקרבן חטאת הבא על הוודאי.
 48 ומה שחיבר הלכות גזילה ואבידה (אף שאבידה שייכת
 49 יותר לגניבה שהרי באה לידו בהיתר ולפי הציווי - "השב
 50 תשיב" ומעתה יכול לגנבה אבל לא לגזלה) יובן על פי
 51 פנימיות העניין: גזילה מורה על כללות החטאים שבכולם
 52 גוזל החוטא (בפני הבעלים - הקב"ה) מרשות הקדושה
 53 לרשות ה'לעומת זה'. והסיבה לכך היא "אבידה" כי אמרו
 54 חז"ל "אין אדם חוטא אא"כ נכנס בו רוח שטות" וסיבת
 55 כניסת הרוח שטות היא כמארוז": "איזהו שוטה המאבד
 56 מה שנותנים לו" כי בכל אחד מישראל יש בחינת מ"ה
 57 שנותנים לו - הנפש האלקית שהיא "חלק אלקה ממעל
 58 ממש" וכשמאבד בחינת מ"ה מגיע למצב של גזילה
 59 שיונקים ממנו החיצונים.
 60 ובכדי להשיב את הגזילה עליו לחפש את ה"אבידה" שזוהי
 61 עבודת התשובה כמו שכתוב "ובקשתם משם" ואחרי
 62 שמוצא את האבידה נעשה בדרגא גבוהה יותר מלפני
 63 החטא כי בחינת מ"ה שלו נעשה מושל ושולט יחיד ב"עיר
 64 קטנה זה הגוף" שצד ה'לעומת זה מתהפך לטוב.
 65 גם בסדר פרטי הלכות גזילה מודגש הסדר הנ"ל שפתח
 66 "כל הגוזל... עובר בלא-תעשה שנאמר לא תגזול" וממשיך
 67 בה"ב "ואסור לגזול כל שהוא דין תורה" ומבאר אדמו"ר
 68 הזקן בשו"ע שלו שהגם שפחות משווה פרוטה אינו נקרא
 69 ממון מ"מ "חצי שיעור אסור מן התורה לכתחילה" כי בכל
 70 פרט ופרט שבעולם גם הקטן ביותר ישנו ניצוץ אלוקי ויש
 71 לשומרו שלא יפול לרשות ה'לעומת זה'. וממשיך "אין
 72 לוקין על לאו זה שהרי הכתוב נתקו לעשה, שנאמר והשיב
 73 את הגזילה אשר גזל, זו מצות-עשה". וההוראה היא שגם

הכשר", על-דרך-זה יש לומר בעניינינו שדעת סתם ללא
 שם לוי היא הדעת האמיתית היינו דעת של תורה.

(על פי שיחת ליל ד' דטובות תשמ"ח ולקו"ש ח"כ עמוד 20 הע' 42)

46 לא התכוון להיטהר. 47) אף על פי שכולם גזירות
 הכתוב שלא נתגלה טעמן.

1 סָלְקוּ לְהוּ הַלְכוֹת מִקְנָאוֹת בְּסִיעָתָא דְשָׁמַיָא

2 נִגְמַר סֵפֶר עֲשָׂרִי, וְהוּא סֵפֶר טְהָרָה.

3 הַלְכוֹתָיו שְׁמוֹנָה, וּפְרָקָיו מָאָה וְאַרְבַּעִים וְאַרְבָּעָה,

4 וְאָלוּ הֵן: הַלְכוֹת טְמֵאת מַת - חֲמִשָּׁה וְעֲשָׂרִים

5 פְּרָקִים. הַלְכוֹת פְּרָה אֲדָמָה - חֲמִשָּׁה עֶשְׂרֵי פְּרָקִים.

6 הַלְכוֹת טְמֵאת צְרֻעַת - שֵׁשָׁה עֶשְׂרֵי פְּרָקִים. הַלְכוֹת

7 מְטֵמְאֵי מִשְׁכָּב וּמוֹשָׁב - שֵׁשָׁה עֶשְׂרֵי פְּרָקִים.

8 הַלְכוֹת שְׂאֵר אַבוֹת הַטְּמֵאוֹת - עֲשָׂרִים פְּרָקִים.

9 הַלְכוֹת טְמֵאת אֶבְלִין - שֵׁשָׁה עֶשְׂרֵי פְּרָקִים. הַלְכוֹת

10 פְּלִים - שְׁמוֹנָה וְעֲשָׂרִים פְּרָקִים. הַלְכוֹת מִקְנָאוֹת -

11 אֶחָד עֶשְׂרֵי פְּרָקִים.

12 הַט לְפִי אֶל עֲדוּתֵיךָ וְאֶל אֵל בְּצַע

13 סֵפֶר אֶחָד עֶשְׂרֵי וְהוּא

14 סֵפֶר נְזִיקִין

15 הַלְכוֹתָיו חֲמִשָּׁה. וְזֶהוּ סִדְרוֹן: א. הַלְכוֹת נְזִיקֵי מָמוֹן.

16 ב. הַלְכוֹת גְּנֵבָה. ג. הַלְכוֹת גְּזֵלָה וְאַבְדָּה. ה. הַלְכוֹת

17 חוֹבָל וּמְזִיק. ו. הַלְכוֹת רוֹצֵחַ וּשְׂמִירַת נַפְשׁ.

18 הַלְכוֹת נְזִיקֵי מָמוֹן

19 יֵשׁ בְּכֻלָּן אַרְבַּע מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְזֶה הוּא פְּרָטָן: א)

20 דִּין הַשּׁוֹר. ב) דִּין הַהֶבְעֵר. ג) דִּין הַבּוֹר. ד) דִּין

21 הַבְּעֵרָה.

22 וּבְאוֹר מִצְוֹת אֵלוּ בְּפְרָקִים אֵלוּ:

פְּרָק רֵאשׁוֹן

1) ענינו ביאור נזקי בעלי חיים: אי אלו בעלי חיים הם, ולאי
 זה פועל הם מועדים מתחלתם. ולאי זה תמים עד שיועדו,
 ובאי זה רשות שהזיקו הם חייבים, ובאיזה פטורים. וכמה
 הבעלים משלמים, אם כל הנזק או חציו, וממה הם חייבים
 לשלם, אם מגוף המזיק בלבד או מנכסיהם. ונתבאר בו
 השלשה אבות – שהן הקרן והשן והרגל. ושהקרן אינה
 מועדת מתחלתה. ושיש לכל האבות תולדות שהן כמותן.

23 א. כָּל נֶפֶשׁ חַיָּה² שֶׁהִיא פְּרִשׁוֹתוֹ שֶׁל אָדָם שֶׁהִזִּיקָהּ

24 - הַבְּעֵלִים חַיְבִין לְשַׁלֵּם, שֶׁהִרִי מָמוֹנָם הִזִּיקָהּ;³

25 שְׁנֵאמַר: כִּי יִגַּף שׁוֹר אִישׁ אֶת שׁוֹר רֵעֵהוּ. אֶחָד

26 הַשּׁוֹר וְאֶחָד⁴ שְׂאֵר בְּהֵמָה וְחַיָּה וְעוֹף, לֹא דָבַר

27 הַפְּתוּב בְּשׁוֹר אֶלָּא בְּהֵרָה⁵.

28 "וזהו סידרון..."

29 בסדר ההלכות, הקדים הרמב"ם הלכות גניבה לגזילה

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ראשון י"א תמוז - ספר נזיקין - הלכות נזקי ממון קכא

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

13) מאה דינרי כסף. (14) ולא מנכסים אחרים של בעל השור. (15) בניגוד ל"מיטב שדהו ומיטב כרמו ישלם" הנאמר בשן ורגל, ראה שם לד. (16) דינר כסף = זוז.

ד. העושה מעשה שדרפו לעשותו תמיד כמנהג ברייתו - הוא הנקרא מועד; והמשנה¹⁷ ועשה מעשה שאין דרך כל מינו לעשותו בן תמיד, כגון שור שנגח או נשף - הוא הנקרא תם. וזה המשנה, אם הרגיל בשנויו פעמים רבות¹⁸ - נעשה מועד לאותו דבר שהרגיל בו, שנאמר: או נודע פי שור נגח הוא¹⁹.

17) ממנהג ברייתו. (18) שלש פעמים בשלשה ימים, ראה להלן פרק ו הלכה א. (19) ומסיים שם: שלם ישלם שור תחת השור, היינו נזק שלם. א"כ קיימים שני מיני "מועד": א. מעשה "כמנהג ברייתו", כגון בהמה שאכלה תבן או קש; ב. מעשה שאינו "כמנהג ברייתו", אבל נשנה פעמים רבות, כגון שור שנגח פעמים רבות.

ה. חמשה מעשים תמים²⁰ יש בבהמה, ואם הועדה לאחד מהן²¹ - נעשת מועדת לאותו מעשה. ואלו הן: הבהמה אינה מועדת מתחלתה לא לגח²², ולא לגח²³, ולא לשף, ולא לרביץ על פלים גדולים, ולא לבועט; ואם הועדה לאחד מהן - הרי זו מועדת לו²⁴. אבל השן מועדת מתחלתה לאכל את הראוי לה²⁵, והרגל מועדת מתחלתה לשבר בדרך הלוחה, והבהמה מועדת מתחלתה לרביץ על פפין קטנים²⁶ וכיוצא בהם ולמזעף אותן.

20) בבא קמא טו: (21) שחזרה על אותו מעשה פעמים רבות. (22) בקרן. (23) באחד משאר אברי הגוף. (24) לאותו מעשה ולא למעשה אחר. שהרי אפילו המועד ליגח בקרן ימין, אינו מועד ליגח בקרן שמאל (שם מה: ועיין רש"י שם - הגר"א שפ"ט, סעיף-קטן יב). וראה גם בבבא קמא טז. (מגיד-משנה). (25) כגון פירות וירקות לבהמה (להלן פרק ג הלכה א), אבל אכלה דבר שאינו ראוי לה כגון כלים, אין זה "שן" אלא "קרן" ומשלמת רק חצי הנזק (שם הלכה ג). (26) שם טז. לדעת רבי אלעזר.

ו. חמשה מיני בהמה מועדין מתחלת ברייתן להזיק²⁷, ואפלו הן בני תרבות²⁸. לפיכך, אם הזיקו או המיתו בנגיחה או בנשיכה ודריסה²⁹ וכיוצא בהן - חייב נזק שלם. ואלו הן: הזאב, והארי, והדב והנמר, והבורדלס. וכן הנחש שנשף - הרי זה מועד, ואפלו הנה בן תרבות³⁰.

27) בכל דרך שהיא, ואפילו כוונה. (28) שגידלם אדם בביתו ואין דרכם בכך. ולא כר' אליעזר הסובר, שבני תרבות אינם מועדים (שם טו:). (29) מכה בצפרני כפות רגליה הקדמיות של חיה טורפת. (30) לדעת הכל, ואפילו לרבי אליעזר (שם).

ז. כל מועד³¹ משלם נזק שלם מן הפה³² שבנכסיו,

כאשר גזל דבר מסוים מרשות הקדושה אין לאדם ליפול ברוחו כי יודע שיכול להשיב את הגזילה ולא עוד אלא שעל ידי זה מקיים מצוה שלא היה יכול לקיימה לולי הגזילה. ופשיטא שלכתחילה אסור לאדם להביא עצמו לידי גזילה אלא שאם ח"ו אירע עניין זה עליו לדעת שיכול להשיבה ועל ידי זה לבא לידי עילוי גדול יותר מכפי שהיה קודם הגזילה.

(על פי לקר"ש חלק כ"ה ע' 454)

2) בין בהמה, בין חיה ובין עוף, ראה בבא קמא טו: וכא: 3) והבעלים חייבים לשמור על ממונם שלא יזיק, ראה שם ב: וג: 4) בין... בין. 5) תוספתא בבא קמא פ"ו הלכה ז, ומכילתא דר' שמעון בן יוחאי משפטים כא, לה. "שור" שבתורה הוא דוגמה בלבד הלקוחה מן המציאות, וראה בבא קמא נד:

ב. וכמה משלם? אם הזיקה בדברים שדרפה לעשותם תמיד כמנהג ברייתה⁶, כגון בהמה שאכלה תבן או עמיר⁷, או שהזיקה ברגלה בדרך הלוחה⁸ - חייב לשלם נזק שלם מן הפה שבנכסיו⁹, שנאמר: מיטב שדהו ומיטב פרמו ישלם¹⁰; ואם שנתה¹¹ ועשתה מעשים שאין דרכה לעשותם תמיד והזיקה בהן, כגון שור שנגח או נשף - חייב לשלם חצי נזק¹² מגוף המזיק עצמו, שנאמר: ומכרו את השור החי ורצו את פספו וגו'.

6) בהתאם לטבעה. 7) ערימת שבלים שנקצרו. 8) שדרכה על החפץ בלא כוונה להזיק, וזוהי "רגל" להלן הלכה ה. ואם עשתה כן ככוונה להזיק - אין זה "רגל" אלא "קרן", להלן שם. 9) בלשון התלמוד: עידית, וראה להלן פרק ח הלכה י. 10) פסוק זה מדבר על נזקי שן, שהזיקה הבהמה על ידי שאכלה. ועל נזקי רגל, שהזיקה ברגלה דרך הלוחה. ומכיון שדרכה בכך, על הבעלים לשלם נזק שלם, כי עליהם מוטלת שמירת בהמתם, והם אחראים לה (שמות כא, לו), ומכיון שלא שמרו, מן הדין שישלמו את כל הנזק. ומטעם זה אפשר גם לגבות את דמי הנזק מנכסי הבעלים ומן העדיות שבהם, כי הבעלים הם הנאשמים. ראה בבא קמא ב: ג. וטז: 11) ממנהג ברייתה. 12) כיון שאין דרכה בכך. וראה להלן פרק ב הלכה ז, שמטעם זה הם פטורים מן הדין אלא שחייבתם התורה מטעם קנס, אך מגוף המזיק עצמו.

ג. כיצד? שור שנה מנה¹³ שנגח לשור שנה עשירים והמיתו, והרי הנבלה שנה ארבעה - בעל השור חייב לשלם שמונה, שהוא חצי הנזק; ואינו חייב לשלם אלא מגוף השור¹⁴ שהזיק, שנאמר: ומכרו את השור החי¹⁵. לפיכך, אם המית שור שנה עשירים לשור שנה מאתים, ונבלה שנה מנה - אין בעל הנבלה יכול לומר לבעל החי 'תן לי חמשים'; אלא אומר לו 'הרי שור שהזיק לפניך, קחהו ולך', אפלו אינו שנה אלא דינר¹⁶. וכן כל פיוצא בזה.

1 וְכֹל תָּם מִשְׁלָם חֲצִי נֶזֶק מִגּוּפוֹ³³. בְּמֵה דְבָרִים
2 אֲמֹרִים?³⁴ בְּשִׁנְכֻסָּה הַבְּהֵמָה לְרִשּׁוֹת הַנֶּזֶק
3 וְהַזֵּיקָתָהּ; אֲבָל אִם נִכְנס הַנֶּזֶק לְרִשּׁוֹת הַמִּזְיק,
4 וְהַזֵּיקָתָהּ בְּהֵמָתוֹ שֶׁל בַּעַל הַבַּיִת - הָרִי זֶה פְטוּר עַל
5 הַפֶּל, שֶׁהָרִי הוּא אוֹמֵר לוֹ: אֵלֹו לֹא נִכְנַסְתָּ
6 לְרִשּׁוֹתַי³⁵, לֹא הִגִּיעַ לָךְ הַזֶּק. וְהָרִי מִפְרֵשׁ בַּתּוֹרָה:
7 וְשָׁלַח אֶת פְּעִירָה וּבָעֵר בְּשִׂדֵּה אַחֵר³⁶.

31 (31) בין מועד מתחילת ברייתו ובין מועד על-ידי הרגל.
32 (32) מן הטוב. (33) של המזיק, אחרי שמוכרים אותו (שם),
33 וראה למעלה הלכה ב. (34) שבעל השור חייב בכל נזקי
34 שורו. ובלשון התלמוד: "תורך ברשותי מאי בעי" (שם יג):
35 (ראה גם כא:). (35) בשדה של איש אחר, כלומר בשדה
36 הניזק. זוהי הוכחה מן התורה, נוספת על הנימוק ההגיוני
37 הקודם. [בהלכה זו משמעו רבינו הדינים השונים בכל נזקי
38 שור, בין שן ורגל ובין קרן, היינו - ברשות הניזק חייב
39 וברשות המזיק פטור, ומנמק את הפטור בסברה הגיונית,
40 שכוחה יפה בכל נזקי שור, ואחר-כך הוא מוסיף ומביא את
41 הלימוד מהמקרא המדבר רק בשן ורגל, וכולל כל פטורי שן
42 ורגל, בין האמור בהלכה זו - רשות המזיק - ובין האמורים
43 בהלכות ח-ט העוסקות בדיני שן ורגל בלבד. וצריכים אנו
44 לשני הנימוקים. הנימוק הראשון אינו מסביר טעם כל
45 הפטורים משן ורגל, כגון חצר של שניהם או אינה של
46 שניהם, והנימוק השני מן המקרא אין לו ענין כלל לנזקי
47 קרן, רק לרגל ושן. ובזה מסולקת תמיהתו של הרמ"א
48 בחושן-משפט סימן שפ"ט סעיף י על דברי רבינו כאן, וראה
49 'מאירת עינים' (שם). (36) לא למזיק ולא לניזק - אלא של
50 אחר, ראה בבא קמא יד.

45 (45) נגיחה. (46) ראה למעלה הלכה ה. (47) מעשי נזק
48 הנעשים לא על-ידי קרן ובכל זאת דינם כקרן, מכיון שהם
49 דומים לה. (48) באחד מאברי הגוף. (49) בשן.
50 (50) ברגל. כולן נמנות עם תולדות הקרן, כי הן דומות לה
51 באופיין. (51) כל נזק שיש בו הנאה לבהמה המזיקה (ראה
52 בבא קמא ג.). (52) על-ידי-זה שנתגלגלה עליהם להנאתה
53 (ראה רש"י שם ד"ה נתחככה, ויח: ד"ה דחזיק). או על-ידי
54 גללים (=צואה) המחזורים לגופה. אבל הטילה גללים על
55 הפירות הרי זה "צוורות" ולא שן (ר"י מיגש ב'שיטה
56 מקובצת' לבבא קמא יט. ורבינו חננאל שם ג.). (53) כל
57 דבר שהזיקו מצוי, ואין בו לבהמה כוונה להזיק. (54) ולא
58 בכוונה. (55) שנדבקו כלים בשערה, וגררה אותם ושברתם,
59 בבא קמא ג. ויז: (56) כדרכה, שם יט: (57) רסן.
60 (58) פעמון. (59) בגמרא (שם יז: חסרות המלים "בשעת
61 הילוכו", אבל רבינו תפס את לשון התוספתא. ראה תוספתא
62 (שם פרק א, צוקרמנדל ע' 347). (60) וראה ב"משנה
63 למלך".

8 ח. הַזֵּיקָה בְּרִשּׁוֹת הַרְבִּים אוּ בְּחֶצֶר שְׂאִינָה שֶׁל
9 שְׁנֵיהֶם³⁷, לֹא לַמִּזְיק וְלֹא לַנֶּזֶק, אוּ בְּחֶצֶר שְׂהִיא שֶׁל
10 שְׁנֵיהֶן וְהָרִי הִיא מִיַּחַד לְהַנִּיחַ בָּהּ פְּרוֹת וְלְהַכְנִיס
11 לָהּ בְּהֵמָה, כְּגוֹן הַבְּקָעָה³⁸ וְכִיּוֹצֵא בָּהּ: אִם בְּשֵׁן וְרָגַל
12 הַזֵּיקָה כְּדָרְכָה - הָרִי זֶה פְטוּר, מִפְּנֵי שֶׁיֵּשׁ לָהּ רִשּׁוֹת
13 לְהִלָּךְ³⁹ [כָּאן] וְכָאן, וְדָרְךָ הַבְּהֵמָה לְהִלָּךְ וְלֵאכֹל
14 כְּדָרְכָה⁴⁰ וְלִשְׁבֵר בְּדָרְךָ הַלּוֹכָה; וְאִם נִגְחָה אוּ נִגְפָה
15 אוּ רָבְצָה אוּ בָעֲטָה אוּ נִשְׁכָּה: אִם תִּמָּה הִיא -
16 מִשְׁלָם חֲצִי נֶזֶק, וְאִם מוּעֲדָת - נֶזֶק שְׁלָם⁴¹.

37 (37) ר' שמעון בן אלעזר, בכרייתא שם. (38) אבל אם
38 בהמת אחרים (לא של אחד השותפים) הזיקה שם, בשן או
39 ברגל, דינה כהזיקה בחצר הניזק, כי לה אין רשות להלך
40 שם, וראה שם מז: (39) וזאת ידע בעל הפירות, ועליו
41 לשמור עליהם. (40) שם יד. (41) כיון שאין לו רשות
42 להכניס שם בהמה, אין זה דומה לרשות הרבים, ודינו כאילו
43 נכנס לרשות היחיד של הניזק. אלו דברי ר' יוסף לפי פירוש
44 הגמרא, שם.

17 ט. הִיָּתָה הַחֶצֶר שֶׁל שְׁנֵיהֶן מִיַּחַד לְפָרוֹת וְלֹא
18 לְהַכְנִיס בָּהּ בְּהֵמָה, וְהַכְנִיס שָׁם אֶחָד מִן הַשְּׂתֵפִין
19 בְּהֵמָתוֹ וְהַזֵּיקָה - חֵיב אֶפְלוֹ עַל הַשֵּׁן וְעַל הָרָגְלוֹ⁴².
20 וְכֵן אִם הִיָּתָה מִיַּחַד לְבְּהֵמָה לְשְׁנֵיהֶם, וְהָיָה רִשּׁוֹת

61 (61) באבר המין של זכר. (62) אבל נזק שלם אינו יכול
62 לתפוש. ממה-נפשו: אם זהו "קרן" - אינו משלם אלא חצי
63 נזק, ואם זהו "רגל" - הרי הוא פטור לגמרי ברשות הרבים.
64 (63) בעיה שלא נפתרה (בבא קמא יט:), ומן הספק אין
65 מוציאין ממון. ואם תפס הניזק, אין מוציאים מידו.
66 (64) שאין דרכה בכך. (65) מכיון שאין כוונתה להזיק.
67 (66) למעלה הלכה ח.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ראשון י"א תמוז - ספר נזיקין - הלכות נזקי ממון קכג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

פָּרָק שְׁנַיִם

1 ענינו לבאר, שיש לרגל תולדה, שהיא חלוקה ממנו - והוא הצורות. ונתבאר בו משפטי תולדה זו מה הם וכל עניניה בשלימות.

1 א. אַחַד אַבּוֹת נְזִיקִין וְאֶחָד² הַתּוֹלְדוֹת. אִם הָיָה הָאָב מוֹעֵד³ - תּוֹלְדוֹתָיו מוֹעֵדוֹת⁴, וְאִם הָיָה תָּם⁵ - תּוֹלְדוֹתָיו כְּמוֹהוֹ⁶. וְכָל אַבּוֹת נְזִיקִין וְכָל תּוֹלְדוֹתֵיהֶן מוֹעֲדֵין הֵן מִתְחַלְתֵּן, חוּץ מִקֶּרֶן וְתוֹלְדוֹתָיו שֶׁהֵן תָּמִים בְּתַחֲלָה עַד שְׁיִוְעֲדוּ, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרַנּוּ⁸.

2 (בין . . . בין. 3) מתחילתו, כגון שן ורגל. 4) ומשלם נזק שלם מן העריות שבנכסיו. 5) כגון קרן. 6) ומשלם חצי נזק מגופו. בבא קמא ב: ג. 7) כל סוג של נזק, טעון העדאה מיוחדת. אם הועדה הבהמה הנגיחה בקרן שהוא אב, לא הועדה לתולדות קרן. וכן אם הועדה לתולדה אחת, אינה מועדת לשאר תולדות (ראה מגיד-משנה). 8) למעלה פרק א הלכה ב' וד'.

6 ב. כָּל תּוֹלְדָה - בְּאָב שְׁלָה, חוּץ מִצְרָרוֹת הַמְּנַתְזִין⁹ מִתַּחַת רִגְלֵי הַבְּהֵמָה בְּשַׁעַת הַלּוּכָה; שְׂאֵף עַל פִּי שְׁתוֹלְדַת הָרְגֵל הַסּוֹמֵךְ¹⁰, וּפְטוּר עֲלֵיהֶן בְּרִשּׁוֹת הָרִבִּים כְּרִגְלָה¹¹, וְאִם הִזִּיקוּ בְּרִשּׁוֹת הַנֶּזֶק - מִשְׁלֵם מִן הַיֶּפֶה¹⁰ שֶׁבְּנִכְסָיו, כְּרִגְלָה¹² שֶׁהוּא אָב, אֵף עַל פִּי כֵּן אֵינוֹ מִשְׁלֵם אֲלָא חֲצֵי נֶזֶק¹³.

9) שהזיקו. 10) מכיון שהזיקה בשעת הלוכה וללא כוונה להזיק, בבא קמא ג: 11) דעת רבא שם 12) דעת רב פפא שם. 13) משנה שם, יז. ואין זה קנס כמו קרן, ועל כן גובים אותו אפילו בחוץ לארץ, שאין גובים שם קנס. ואם הודה בעל השור אין פוטרין אותו כמודה בקנס בהלכה ח.

12 ג. יִצִּיד? בְּהֵמָה שֶׁנִּכְנְסָה לְחֶצֶר הַנֶּזֶק, וְהִלְכָה, וְהָיוּ צְרָרוֹת מְנַתְזִין מִתַּחַת רִגְלֵיהָ וְשִׁבְרוּ אֶת הַפְּלִים - מִשְׁלֵם חֲצֵי נֶזֶק מִן הַיֶּפֶה שֶׁבְּנִכְסָיו. וְדָבָר זֶה הִלְכָה מִפִּי הַקְּבָלָה הַיְאֵל¹⁴.

14) קבלה איש מפי איש עד משה רבינו, ואין לה רמז בתורת משה, ע' רש"י בבא קמא יז: [ובהקדמתו לסדר זרעים, כותב רבינו שבהלכות למשה מסיני לא תיתכן מחלוקת כלל. ומכאן סתירה לדבריו, שהרי בסוגיא שלנו שם חולק סומכוס ואומר שצורות משלם נזק שלם, וראה שו"ת חוות יאיר סימן קצב].

16 ד. וְכֵן אִם הָיְתָה מְהֻלְכֵת בְּרִשּׁוֹת הָרִבִּים, וְנִתְזוּ צְרָרוֹת מִתַּחַת רִגְלֵיהָ לְרִשּׁוֹת הַנֶּזֶק¹⁵ וְשִׁבְרוּ אֶת הַפְּלִים - מִשְׁלֵם חֲצֵי נֶזֶק. דְּרָסָה עַל הַפְּלִים¹⁶ בְּרִשּׁוֹת הַנֶּזֶק וְשִׁבְרוּהוּ, וְנִפְלַע עַל כְּלֵי אַחֲרָי¹⁷ וְשִׁבְרוּ - עַל הָרִאשׁוֹן מִשְׁלֵם נֶזֶק שְׁלֵם¹⁸, וְעַל הָאֲחֵרוֹן מִשְׁלֵם חֲצֵי נֶזֶק¹⁹.

15) בבא קמא יט. אף-על-פי שהעקירה היתה ברשות הרבים, ושם פטורים על צורות, כמבואר למעלה בהלכה

ב, בכל זאת במקרה זה חייבים, כי ההנחה היתה ברשות הניזק. 16) שם יז. 17) שהותו שבר מכלי השבור על כלי אחר ושברו. 18) כנזקי רגל. 19) כדין צורות.

22 ה. הָיְתָה מְהֻלְכֵת בְּרִשּׁוֹת הָרִבִּים, וּבְעֵטָה²⁰ וְהִתְיַזָּה צְרָרוֹת, וְהִזִּיקוּ בְּרִשּׁוֹת הָרִבִּים - פְּטוּר; וְאִם תִּפְּשׂוּ הַנֶּזֶק רְבִיעַ נֶזֶק - אֵין מוֹצִיאִין מִיָּדוֹ; שֶׁהַדָּבָר סָפֵק הוּא שֶׁמָּא שְׁנוּי הוּא וְאֵינוֹ תּוֹלְדַת רִגְלָה, שֶׁהָרִי בְּעֵטָה.

20) בעיית ר' אשי שעלתה בתיקו, בבא קמא יט. אם התיזה צורות על ידי בעיטה בכוונה ולא אגב הליכה כדרכה, מה הדין? האם דינו כדין קרן, וכשם שקרן ברשות הרבים משלם חצי ממה שמשלם בכדרכה, כך ישלם כאן חצי ממה שמשלם בכדרכה, דהיינו חצי מן החצי, כלומר רביע הנזק, או אין דנים דין שינוי בצורות, ועל כן דין מקרה זה כדין צורות כדרכה היינו תולדה ברגל, שברשות הרבים פטור. בעיא זו לא נפתרה, ומשום כך אין מוציאים ממון מספק, והמזיק פטור. ומאותו הטעם, אם תפס הניזק רביע נזק, אין מוציאים מידו. השווה פרק א, הלכה יא.

27 ו. בְּעֵטָה בְּאֲרֵץ בְּרִשּׁוֹת הַנֶּזֶק, וְהִתְיַזָּה צְרָרוֹת מִתַּחַת הַבְּעִיטָה, וְהִזִּיקוּ שָׁם - חֵיב לְשַׁלֵּם רְבִיעַ נֶזֶק²¹, שֶׁהָיָה שְׁנוּי הוּא בְּהִתְזָת הַצְּרָרוֹת; וְאִם תִּפְּשׂוּ הַנֶּזֶק חֲצֵי נֶזֶק - אֵין מוֹצִיאִין מִיָּדוֹ. וְאִפְלוּ הָיְתָה מְהֻלְכֵת בְּמִקוֹם שְׂאֵי אֶפְשָׁר לָהּ שְׁלֵא תִתְיַזָּה²², וּבְעֵטָה וְהִתְיַזָּה - מִשְׁלֵם רְבִיעַ נֶזֶק; וְאִם תִּפְּשׂוּ הַנֶּזֶק חֲצֵי נֶזֶק - אֵין מוֹצִיאִין מִיָּדוֹ.

21) דין זה נובע מאותה הבעיה, שהיא יסוד להלכה הקודמת. אם יש שינוי לצורות, הריהו משלם רבע נזק בלבד, אפילו ברשות הניזק. ואם אין שינוי לצורות, וגם צורות על ידי בעיטה נחשבים כמו כדרכם, הרי ברשות הניזק ישלם חצי נזק. על כן, מספק ישלם הניזק רק רבע הנזק. 22) צורות, גם ללא בעיטה. ויש יסוד לדון מקרה זה כצורות כדרכם, ולחייב חצי נזק, שזוהי בעיית ר' אבא בר ממל שלא נפתרה, שם יט.

23 ז. כָּל הַמְּשַׁלֵּם נֶזֶק שְׁלֵם - הָרִי הַתְּשֻׁלָּמִין מִמּוֹן שֶׁהוּא חֵיב לְשַׁלְּמוֹ, כְּמִי שֶׁלָּוָה מִחֲבָרָיו²³ שֶׁהוּא חֵיב לְשַׁלֵּם; וְכָל הַמְּשַׁלֵּם חֲצֵי נֶזֶק²⁴ - הָרִי הַתְּשֻׁלָּמִין קָנְסוּ²⁵, חוּץ מִחֲצֵי נֶזֶק שֶׁל צְרָרוֹת שֶׁהוּא הִלְכָה²⁶, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרַנּוּ²⁷.

23) משלם לניזק מה שהפסידו. 24) תם בקרן ובתולדותיה. 25) כי בעל הבהמה אינו אשם, ובדין צריך להיות פטור, והתורה הטילה עליו תשלום חצי נזק, כדי שישמור את בהמתו בעתיד, שם טו: 26) שהוא תשלום "ממון" ולא "קנס". 27) לעיל הלכה ב' וג'.

28 ח. זֶה הַפְּלִל²⁸: כָּל הַמְּשַׁלֵּם מִה שֶׁהִזִּיק - הָרִי זֶה מִמּוֹן; וְכָל הַמְּשַׁלֵּם יְתָר אוּ פְחוֹת, כְּגוֹן תְּשֻׁלָּמִי כְּפִל²⁹ אוּ חֲצֵי נֶזֶק - הָרִי הִתָּר עַל הַקֶּרֶן אוּ הַפְּחוֹת

1 קָנָס. וְאִין חֵיבִין קָנָס אֶלָּא עַל פִּי עֵדִים, אֲבָל הַמּוֹדָה
2 כָּל קָנָס מִן הַקְּנָסוֹת - פְּטוּר.³⁰

~ נקודות משיחות קודש ~

מודה בקנס פטור

תשלומי חצי נזק של שור תם הם קנס שחל עליהם הדין "מודה בקנס פטור". וצריך להבין: בשלמא מצד המזיק, הודאתו היא עשיית תשובה וחרטה וכיון שתשלום הקנס אינו חוב ממוני לניזק, לכן פטור. אבל בנוגע לניזק קשה, מדוע צריך הוא להפסיד תשלום המגיע לו בגלל שהמזיק עשה תשובה. ובפרט לפי המבואר באגה"ק שגם כאשר אדם מזיק ממון חברו ומתחייב בדיני אדם ובדיני שמים הרי שעל הניזק כבר נגזר שיאבד ממנו וא"כ ממה נפשך, אם נגזר עליו שיקבל חצי נזק איך יתכן שתשלום זה יתבטל על ידי הודאת המזיק ואם נגזר עליו שיפסיד לגמרי הרי לא יתכן שיזכה בתשלום חצי הנזק שלא על פי רצון ה'.

ואינו דומה לחיוב בקשת מחילה שצריך "לפייסו ולפגוע בו עד שימחול לו כו" הגם שכבר נגזר עליו משמים בושתי זו כי שם מקטין את הבושה שגם לו כשהלה רואה שמוותר על כבודו וטורח לפייסו. וממילא, אם אינו מפייסו גורם לו נזק נוסף. אלא שבנוגע למזיק אין שייך כל זה מכיון שבהודאתו הוא מזיק את חברו עוד יותר, ובגללה מפסיד גם את חצי הנזק.

והביאור הוא שהודאתו של המזיק היא בירור והוכחה על מה שנגזר על הניזק מן השמים, להפסיד הכל או מחצה בלבד. על-דרך ביאור הרמב"ן בדין עדים זוממין ש"הרגו אין נהרגין" שביאר שעצם מעשה ב"ד הוא בירור והוכחה שכן נגזר עליו משמים.

ויש לבאר בפנימיות העניינים: תם ומועד בעבודת האדם מדבר על נפש הבהמית של יהודי שאינה בגדר מועד כי נפש יהודי והנהגתה היא באופן של "יעקב איש תם" ומה שאירע הוא מפני שתקפו יצרו.

ובהמה שהועדה וחזרה בה אפילו מפרט קטן (כגון שהפסיקה לנגוח בשבת) מדבר שהועדה בו חזרה לתמותה לאותו עניין ובעבודת התשובה פירושו שגם לאחר שנעשה מועד לעניין בלתי רצוי יכול בקלות לחזור לתמותו על ידי הרחוק תשובה אחד ולהעשות צדיק גמור ולא עוד אלא שהוא למעלה מצדיק גמור שהרי נעשה בעל תשובה שהנהגה עמו היא באופן ש"והיה טרם יקראו ואני אענה" שהקב"ה נענה לתפילתם עוד לפני שמתפלל וקורא!

(על פי יין מלכות סימן קנ"ג)

28 שם טו: (29 של גנב. 30 שם סד: למדו זה מהכתוב "אשר ירשיעון אלקים ישלם שנים לרעהו" (שמות כב, ח) ולא המרשיע את עצמו.

3 ט. תַּרְנַגּוּל שֶׁהוֹשִׁיט רֹאשׁוֹ לְאֹוִיר פְּלִי זְכוּכִית וְתַקַּע
4 בוּ וְשִׁבְרוּ³¹: אִם הָיָה בְּתוֹכוֹ תַּבְּלִין וְכִיּוֹצֵא בְּהֵן³²,
5 שֶׁהוֹשִׁיט רֹאשׁוֹ כְּדִי לְאֶלְכָן - עַל הַתַּבְּלִין מְשַׁלֵּם גִּזְק
6 שְׁלָם³³, וְעַל הַפְּלִי מְשַׁלֵּם חֲצֵי גִזְק פְּחָצֵי גִזְק
7 צְרוּרוֹת³⁴, שֶׁפָּךְ הוּא דְרַכְּפוֹ³⁵; וְאִם הָיָה הַפְּלִי רִיקָן -
8 הָרִי זֶה מְשַׁנָּה³⁶, וּמְשַׁלֵּם חֲצֵי גִזְק כָּל הַקְּנָסוֹת³⁷.

(31 שנבקע הכלי מחמת הקול. (32 ממאכלי תרנגול. (33 כדין שן, הואיל ודרכו בכך. (34 כי הנזק בא לא על-ידי התרנגול גופו, אלא מכוחו. (35 להכניס ראשו לתוך כלי, שיש בו גרעינים, ולהשמיע קול בשעת האכילה, שם יח: ויט. (36 שהכניס ראשו לתוך כלי ריק. (37 כדין קרן ולא כדין צרורות, וכן פסק הרי"ף בהלכותיו. ואף-על-פי שאם בעטה והתזיה צרורות אינו משלם אלא רביע נזק (למעלה הלכה ה), שם גוף המעשה המזיק, היינו התזת צרורות נעשה על-ידי שינוי. אבל כאן, גוף מעשה ההזיק, היינו קריאת התרנגול הוא כדרכה, אלא שהכנסת הראש לכלי ריק הוא שינוי, ולפיכך אין זה צרורות על-ידי שינוי אלא תולדה של קרן (מגיד-משנה, וראה בראב"ד).

9 י. וְכֵן סוֹס שֶׁצָּנַף³⁸ וְחִמּוֹר שֶׁנָּעַר וְשִׁבְרָה אֶת הַפְּלִים
10 - מְשַׁלֵּם חֲצֵי גִזְק. הַתַּרְנַגּוּלִין מוֹעֲדִין³⁹ לְהִלָּף בְּדַרְכָן
11 וְלִשְׁבֵר. הָיָה חוּט אֹו רְצוּעָה קָשׁוּר בְּרַגְלֵיהֶן,
12 וְנִסְתַּבֵּף פְּלִי בְּאוֹתוֹ הַחוּט וְנִתְגַּלְגַּל וְנִשְׁבֵר - מְשַׁלֵּם
13 חֲצֵי גִזְק⁴⁰. בְּמָה דְבָרִים אֲמוּרִים? כִּשְׁקִישׁוֹ אָדָם⁴¹;
14 אֲבָל אִם נִקְשַׁר עַל רַגְלֵיהֶם מְאֹלָיו - בְּעַל הַתַּרְנַגּוּלִין
15 פְּטוּר⁴². וְאִם הָיָה לְחוּט בְּעֵלִים וְלֹא הָיָה הַחוּט
16 הַפְּקָר - בְּעַל הַחוּט חֵיב חֲצֵי גִזְק, שֶׁהָרִי הוּא פְּבוֹר
17 הַמִּתְגַּלְגֵּל⁴³.

(38 השמיע קול. משלם חצי נזק כדין צרורות, שדרכו של סוס לצנוף ושל חמור לנעור. (39 בבא קמא יז. [הפירוש להלכות אלו טעון בירור מוקדם, כי דבריהן בחלקם סתומים, ובחלקם מוקשים. הראב"ד מרבה בהשגות והמגיד-משנה מצדיקן, והרמ"א ב'שולחן ערוך' חושן משפט סימן שצ סעיף א, מגדיר דברי רבינו אלה במילים: "זה סתום". הפירוש שלפנינו מבהיר את עומק כוונת רבינו בדינים אלה, ומתוך כך תסתלקנה השגותיו של הראב"ד. ונקדים שש הקדמות קצרות לביאור הענין: א. נתחיל מן המקרא. כתוב בתורה, וכי יפתח איש בור או כי יכרה איש בור ולא יכסנו ונפל שמה שור או חמור, בעל הבור ישלם (שמות כא, לג-ד). ודרשו חכמים (בבא קמא יט:): איש בור ולא שור בור. פירוש: אם בהמה חופרת בור או הניחה מכשול וכדומה, בעל הבהמה פטור. ב. בעל חי שדרס על כלי ולא נשבר על המקום ונתגלגל למקום אחר ונשבר, מסופק רבא (שם יז:): אם חייב נזק שלם כדין רגל או חצי נזק צרורות. נתבאר כבר כמה פעמים שבבעיא שלא נפתרה פוסק רבינו המוציא מחבירו עליו הראיה. ג. כל דבר המתגלגל ברגלי אדם וברגלי בהמה והזיק אחרי שנח, נקרא "בור המתגלגל", ודינו כדין בור (שם ו. ד. אין חייבים על נזקי כלים בבור (להלן פרק יג הלכה א). ה. על בור חייבים ברשות הרבים או ברשות הניזק, אבל על צרורות חייבים

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ראשון י"א תמוז - ספר נזיקין - הלכות נזקי ממון קכה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

11 יד. הוּ מְחַטְטִין בַּחֲבֵל⁵¹, וְנִפְסַק הַחֲבֵל⁵² וְנִשְׁפָּר
12 הַדְּלִי - מְשַׁלְּמִין נֶזֶק שְׁלָם⁵³. וְהוּא, שְׁנַתְּגַלְגַל הַדְּלִי
13 מִחֲמַתָּן⁵⁴ עַד שֶׁנִּפְל וְנִשְׁפָּר. וְאִם הָיָה עַל הַחֲבֵל
14 אֲכָל⁵⁵ וּבָעַת אֲכִילָתָן פְּסָקוּהוּ⁵⁶ - מְשַׁלֵּם גַּם עַל
15 הַחֲבֵל נֶזֶק שְׁלָם⁵⁷.

רק ברשות הניזק (למעלה הלכה ב). ו. שני בני אדם שפשעו וגרמו לנזקי בור, כל אחד משלם חצי נזק (לקמן פרק יב הלכה יז ובכמה מקומות). אחרי הקדמות אלו נתחיל לפרש. (40) כדין צרורות ולא כרגל. ראה הקדמה ב. (41) בעל התרנגול (ראב"ד). ואם קשרו אחר לא גרע מנקשר מאליו, שלדעת רבינו בעל התרנגול פטור. (42) אנוס הוא, אינו צריך להעלות על דעתו שייקשר חוט מאליו ברגלי תרנגוליו. ואין זה דומה להתנת צרורות ברגלי הבהמה או למשא שעליה, כי נקשר שלא מדעתם ושלא מרצונם של הבעלים. (43) דין זה עוסק במקרה אחד שונה בכמה בחינות מנושאי הדינים שלפניו. שם דנים בכלים שנשברו ברשות הניזק, ומדין צרורות נגעו בהם. כבר נתבאר כמה פעמים שצרורות חייב רק ברשות הניזק, אבל כדין זה דנים על נזקי בור, ואין חייבים על נזקי כלים כבוד (הקדמה ד). ובעל כרחנו, עלינו להעמיד פיסקה זו במקרה שהוזק אדם. וכן פירש רש"י שם. או בעל חי אחר שנהרג או הוזק, ואפילו ברשות הרבים. ואף-על-פי שדרשו "שור" ולא "אדם" ואם נפל אדם לבור ונהרג, בעל הבור פטור, זה רק כשמת, אבל אם הוזק חייב בעל הבור בנזקיו (להלן פרק יג הלכה ג), וכל זה אמור, כשהנזק קרה אחרי שהחוט נח (ראב"ד), כי כל זמן שהמכשול בתנועה אין לו דין בור. וגם דין זה מדבר כשקשרו בעל התרנגול, כבדינים שלפניו, ולכן בעל החוט חייב רק חצי נזק, ובעל התרנגול גם כן חצי נזק משום בור, שגם הוא פשע על ידי קשירת החוט, ושנים שפשעו כל אחד משלם חצי נזק (הקדמה ואו). ראה מגדל עוז כאן. ולא על פעולת התרנגול מחייבים את בעליו, כי "איש בור, ולא שור בור", אלא על קשירת החוט. וראה פסקי הרא"ש ב"ק בתחילת פרק א. ושיטתו שונה לגמרי משיטת רבינו כאן].

51 שם (בדפוס קושטא רס"ט - היו מחטטין בדליו).
52 נחלש החבל, ונפסק מכובד הדלי. (53) כדין רגל, כי דרכו לחטט ואין כוונתו להזיק. דין זה עוסק בחבל בלוי, שבחטיטו קל הוא נפסק, ולכן אין זה משונה, ועל החבל אינו חייב כלום, כי הוא חסר ערך. (54) שהם דחפוהו עד שנשבר. על כן משלם נזק שלם, כי הזיקו בגופם, שם יח. אם נתגלגל הדלי מאליו ונשבר, אינו משלם אלא חצי נזק מספק, כי קיימת בעיא של רבא (שם) שלא נפתרה, אם זה נחשב כהזיק בגופו או כנזק של צרורות, וראה רי"ף שם. (55) גמרא שם. (56) קרעהו. (57) כדין שון, כי דרכו בכך לנקר בחזקה את החבל שיש עליו אוכל.

16 טו. הַפֶּלֶב וְהַגְּדִי⁵⁸ שֶׁקָּפְצוּ מֵרֹאשׁ הַגֶּג מְלַמְעָלָה
17 לְמַטָּה וְשִׁבְרוּ אֶת הַפְּלִים - מְשַׁלְּמִין נֶזֶק שְׁלָם⁵⁹,
18 מִפְּנֵי שְׁמוּעָדִים הֵן לְדָבָר זֶה. וְכֵן אִם נָפְלוּ וְהִזְיקוּ,
19 שְׁעָלִיתָן לְרֹאשׁ הַגֶּג פְּשִׁיעָה⁶⁰; וְאִף עַל פִּי שְׁנִפְלִיתָן
20 אֲנִס⁶¹, כֹּל שֶׁתַּחֲלַתוּ בְּפִשְׁעָה וְסוּפוּ בְּאֲנָס - חַיִּב⁶².

1 יא. הַצְּנִיעַ בְּעַל הַחוּט אֶת הַחוּט, וְהַתְּרַנְגּוּלִים דְּרָסוּ
2 עָלָיו וְהוֹצִיאוּהוּ, וְנִקְשַׁר בְּרַגְלֵיהֶן וְשִׁבְרוּ בּו אֶת
3 הַפְּלִים - אִף בְּעַל הַחוּט פְּטוּר, שְׁהָרִי אָנוּס הוּא⁴⁴.

58 בבא קמא כא: (59) כדין רגל. (60) כי הבעלים ידעו דרכם של הכלב והגדי לטפס לראש הגג. (61) והבעלים לא היו צריכים להעלות על הדעת, שהכלב או הגדי יפלו. (62) כי לולא הפשיעה לא היו נופלים, בבא מציעא מב.

21 טז. קָפְצוּ מִמַּטָּה לְמַעְלָה - מְשַׁלְּמִין חֲצִי נֶזֶק. וְהוּא,
22 שְׁנַתְּלֵשׁ הַגְּדִי וְנִסְרַף⁶³ וְקָפַץ הַפֶּלֶב; אֲבָל נִסְרַף הַפֶּלֶב
23 וְדָלַג הַגְּדִי, בֵּין מְלַמְעָלָה לְמַטָּה בֵּין מִמַּטָּה לְמַעְלָה -
24 חַיִּבִּין נֶזֶק שְׁלָם⁶⁴. וְכֵן תְּרַנְגּוּל⁶⁵ שְׁדָלַג, בֵּין מְלַמְעָלָה
25 לְמַטָּה בֵּין מְלַמְעָלָה לְמַעְלָה - מְשַׁלֵּם נֶזֶק שְׁלָם.

44 שם יט: בעל התרנגול פטור משום "איש בור, ולא שור בור". [היינו אם הוזק האדם או בעל-חי אחרי שהחוט נח, אבל כשהזיק דרך הילוכו חייב בעל התרנגול חצי נזק משום "צרורות"].

63 שנעץ צפרניו בכותל. אין זה דרכו של הגדי, ומשום כך משלם חצי נזק כדין קרן, בבא קמא כב. (64) זוהי גירסת רבינו, וגם גירסת הרי"ף ורבינו חננאל שם (בגמרא שלנו, הגירסא: פטורין). (65) דרכו לדלג אפילו מלמטה למעלה, שם כא:

26 יז. פֶּלֶב שֶׁנִּטַּל אֶת הַתְּרַרָה⁶⁶ וְהִלֵּךְ לוֹ לְגַדִּישׁ: אִם
27 הִנִּיחָה בְּגַדִּישׁ וְאָכַל אֶת הַתְּרַרָה וְהִדְלִיק אֶת הַגְּדִישׁ
28 - עַל הַתְּרַרָה וְעַל מְקוֹם הַתְּרַרָה מְשַׁלֵּם נֶזֶק שְׁלָם⁶⁷,
29 וְעַל שְׂאֵר הַגְּדִישׁ חֲצִי נֶזֶק⁶⁸; וְאִם הָיָה מְגִרֵר אֶת
30 הַתְּרַרָה עַל הַגְּדִישׁ וְהוֹלֵךְ וְשׂוֹרֵף - מְשַׁלֵּם עַל
31 הַתְּרַרָה נֶזֶק שְׁלָם, וְעַל מְקוֹם הַגְּחָלִים חֲצִי נֶזֶק⁶⁹,
32 וְעַל שְׂאֵר הַגְּדִישׁ פְּטוּר⁷⁰.

4 יב. תְּרַנְגּוּלִין שֶׁהָיוּ מְפָרְחִין⁴⁵ מְמַקּוֹם לְמַקּוֹם
5 וְשִׁבְרוּ אֶת הַפְּלִים: אִם בְּכַנְפֵיהֶם שִׁבְרוּ - מְשַׁלֵּם נֶזֶק
6 שְׁלָם⁴⁶, וְאִם בְּרוּחַ שְׁבַכְנֵיהֶם - מְשַׁלֵּם חֲצִי נֶזֶק⁴⁷.

45 שם יז: (46) כדין רגל. (47) כדין צרורות, כי הנזק נעשה לא על ידי התרנגול גופו, אלא באמצעות הרוח, שהם גרמו לנשיבתו.

66 עוגה אפויה על גחלים ולפעמים גחלת נדבכת בה. (67) גם על מקום החררה, מכיון שדרכו להניחה על-מנת לאכלה וגם עשה מעשה. (68) כדין צרורות, וראה פירוש המשניות לרבינו, ורבינו חננאל בבא קמא כב. (69) מכיון

7 יג. הָיוּ מְהֻדְסִין⁴⁸ עַל גְּבֵי עֵפָה או עַל גְּבֵי פְרוֹת
8 וְטָנְפוּ או נָקְרוּ - מְשַׁלְּמִין נֶזֶק שְׁלָם⁴⁹. הַזִּיקוּ בְּעַפְפֵר
9 או צְרוּרוֹת שֶׁהָעֹל בְּכַנְפֵיהֶן או בְּרַגְלֵיהֶן - מְשַׁלְּמִין
10 חֲצִי נֶזֶק⁵⁰.

48 חופרים ברגלים, ראה פירוש המשניות לרבינו בבא קמא פרק ב, משנה א. (49) כי דרכם בכך. (50) כדין צרורות, שם יז:

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שאינה שלו אם הזיקה בשן ורגל או הוזקה, וחילוקיהם בין נכנסה ברשות לשלא ברשות.

16 א. הבהמה מועדת לאכל פרות או ירקות וכיוצא
17 בהן². לפיכך, אם נכנסה לרשות הנזק ואכלה דברים
18 שדרבה לאכלם - משלם נזק שלם; שנאמר: ובער
19 בשדה אחר מיטב שדהו וגו'. ואם אכלתם ברשות
20 הרבים - פטורי³; ואם נהנית - משלם מה שנהנית⁴,
21 לא מה שהזיקה.

(2) משנה, בבא קמא יט: (3) כי כתוב "בשדה אחר",
ופירשו חכמים: ברשות הנזק. הטעם שהוא פטור, מכיוון
שיש לבהמה רשות ללכת ברשות הרבים, ודרכה ללכת
ולאכול. (4) הדמים שבעל הבהמה חסך לו על ידי
האכילה.

22 ב. פיצד? נכנסה לרשות הנזק ואכלה שמשמין או
23 לט וכיוצא בהם בשוה דינר - משלם דינר. ואם
24 אכלתן ברשות הרבים ונהנית - רואין אותן פאלו הם
25 שעורים⁶ או עמיר⁷, ומשלם דמי עמיר או דמי
26 שעורים בזול⁸.

(5) דינר של כסף = זוז. אף על פי שאין רגילים להאכיל
שומשמין לבהמה משלם דינר, כי שן ברשות הנזק משלם
נזק שלם והנזק הוא דינר. (6) ברשות הרבים פטורים
משלם את דמי הנזק של האכילה. החיוב הוא רק משום
שבעל הבהמה נהנה, כי לולא אכלה היה צריך לתת לה
אוכל. משום כך ישלם לא דמי שומשמין, אלא דמי
שעורים או עמיר, שרגילים להאכיל את הבהמה.
(7) שעורים בשיבולים שרגילים להאכיל את הבהמה בזמן
הקציר (ראה מגיד משנה וסוף משנה). (8) דהיינו שני
שלישי המחיר. בבא בתרא קמו: גם במקרה שדרכו
להאכילה שעורים הוא משלם בזול, מכיוון שזה היה בעל
כורחו (דברי הרמ"ה המובאים בנימוקי יוסף שם, כ.).

27 ג. אכלה אכלים הרעים לה, פגון שאכלה חטין -
28 הואיל ולא נהנית, פטור. אכלה אכלין שאין דרבה
29 לאכלן, פגון שאכלה פסות או פלים, בין ברשות
30 הנזק בין ברשות הרבים - משלם חצי נזק; שזה
31 שנוי הוא⁹, ודרך פני אדם להניח פליהם¹⁰ וקסותן
32 ברשות הרבים עד שינוחו מעט.

(9) ודינו כתולדה דקין. (10) על כן אין לפטור מטעם "כל
המשנה ובא אחר ושנה בו פטור", ראה למעלה פרק ב,
הלכה יט.

33 ד. בהמה שהיתה עומדת ברשות הנזק ותלשה פרות
34 מרשות הרבים ואכלתן ברשות הנזק - הרי הדבר
35 ספק¹¹, לפיכך אינה משלמת אלא מה שנהנית¹²;
36 ואם תפש הנזק פמה שהזיקה - אין מוציאין מזדו,
37 שהרי ברשותו אכלה.

(11) אם להתחשב במקום העקירה, ואינו משלם אלא מה
שנהנית, או במקום הנזק ומשלם מה שהזיקה. זוהי בעיית

שזה משונה. (70) נכי זהו כוח כוחו, ובבבא קמא יט. בעיא
של רב אשי, אם כוח כוחו דמי או לא, ולא נפשטה,
ולכן פסק רבינו כשיטתו שאין מוציאים ממון מספק. ראה
'בית יוסף' חושן-משפט סימן שצב. וראה גם רבינו חננאל
בסוגיא שלפנינו (וקשה מאוד להבין דבריו על בוריים). ומה
בין זה למניח? משום שאילו לא גרר אפשר שהגדיש לא
היה נשרף.

1 יח. פמה דברים אמורים? בפשטמר בעל הגחלת את
2 אשו וסתם הדלת, ובא הפלב וחתר ונטל את החררה
3 מעל האש; אבל אם לא שמר אשו, בעל האש -
4 חייב על שרפת הגדיש⁷¹, ובעל הפלב חייב על אכילת
5 החררה ועל מקומה.

(71) כך משמע מלשון הגמרא בבא קמא כג. "מאן חייב?
בעל הכלב. וליחייב נמי גחלת?" ומפרש רבינו, שהוא שואל
למה אין מחייבים את בעל הגחלת לשלם בעד הגדיש, ובעל
הכלב ישלם בעד החררה ומקומה. ומתוך כשימור בעל
הגחלת על גחלתו. ומכאן למד רבינו שאם לא שימר גחלתו
הוא חייב.

6 יט. המשפה פלבו של חברו בחברו - פטור מדיני
7 אדם וחיוב דיניי שמים⁷², ובעל הפלב חייב חצי
8 נזק⁷³; שפינן שהוא יודע שאם שפה את פלבו
9 להזיק נושף, לא היה לו להניחו. ואם שפיהו
10 בעצמו⁷⁴ - בעל הפלב פטור; שפל המשנה⁷⁵ ובא
11 אחר וישנה בו⁷⁶ - פטור.

(72) פטור מדיני אדם, כי לא עשה מעשה. אבל מבחינה
מוסרית מוטלת האחריות עליו וחיוב לשלם, אלא שאין
בית-דין יכול להכריח אותו לשלם, בבא קמא כד:
(73) פסק כה"אם תמצא לומר" של רבא (שם), שבעל הכלב
חייב, וכדעת הרי"ף שם. ומשלם רק חצי נזק, כי אין דרכו
של כלב לנשוף. [וראה כסף-משנה פרק ב דנזירות הלכה ה,
שכתב: "ופסק כ"אם תמצא לומר", וכבר נודע שזוהי שיטתו
ושיטת הגאונים", וכן גם ברא"ש מסכת קידושין פרק א
סימן ד]. (74) והכלב נשך את המשסה. (75) המשסה
שינה, כי אינו רשאי לשסות. (76) הכלב שנשך.

12 כ. שתי פרות ברשות הרבים, אחת רבוצה ואחת
13 מהלכת, ובעטה מהלכת פרבוצה - חייב חצי נזק⁷⁷;
14 שאף על פי שדרבה להלה עליה, אין דרבה לבעט
15 בה⁷⁸.

(77) כדין תולדה דקין, בבא קמא כד: (78) נימוקו של
רבא, שם. סיכום: בפרק זה דובר בעיקרו על תשלומי חצי
נזק: א. בתור שינוי, כתולדה דקין. ב. בתור צרוורת.

יום שני י"ב תמוז ה'תשע"ו

פרק שלישי

(1) נתבארו בו עניני השן שהוא האכילה וכל דבר שהבהמה
נהנית ממנה. וכן נתבארו בו משפטי המכניס בהמתו ברשות

25 **אם נכנס החמור ואכל את הלחם ואחר כך שבר את**
 26 **הסל - על הלחם משלם נזק שלם, ועל הסל חצי**
 27 **נזק²⁷. וכן כל פיוצא בזה.**

23 (לרשות הניזק. 24) לשבר את הסל בשעת אכילת
 הלחם. 25) עד בן שנה, שם כ. 26) על הלפת מדין
 שן, ועל החבית מדין רגל. 27) כי זה משונה.

28 **ט. בהמה שאכלה מתוך הרחבה²⁸, בין דרך הליכתה**
 29 **בין שעמדה²⁹ ואכלה - משלם מה שנהנית. ואפלו**
 30 **חזרה על צדי הרחבה³⁰ ואכלה מהן. אבל אם**
 31 **הניחה את הרחבה והלכה ועמדה בצדי הרחבה³¹**
 32 **ואכלה - משלם מה שהזיקה³². אכלה מפתח**
 33 **החנות³³ - משלם מה שנהנית³⁴; מתוך החנות -**
 34 **משלם מה שהזיקה.**

28) שוק, משנה שם יט: 29) דרכה של בהמה לאכול,
 ועל כן ברשות הרבים פטור, ומשלם מה שנהנית בלבד,
 שם כ. 30) קרן זוית. 31) שדינים כדין רשות היחיד
 של בעל הפירות, אין בעל הבהמה משלם מה שהזיקה,
 כי דרכה בלכתה ברחבה, להחזיר ראשה לצדי הרחבה,
 דעת שמואל שם כא. 32) כדין בהמה שאכלה ברשות
 הניזק, שם. 33) הפתוחה לרשות הרבים. 34) כדין שן
 ברשות הרבים, שם יט:

35 **י. היתה מהלכת ברשות הרבים ופשטה צנארה**
 36 **ואכלה מעל גבי חברתה, ואפלו עמדה³⁵ - משלם**
 37 **מה שנהנית; שפן דרך הבהמות³⁶ לאכל זו מעל גבי**
 38 **זו. ואם קפצה ואכלה³⁷ על גבי חברתה - משלם מה**
 39 **שהזיקה; שגפי חברתה פחצר הנזק הוא חשוב³⁸.**

35) שם כ. ואף על פי שגם הבהמה רשות הניזק היא.
 וטעמו של דבר, משום שהבהמה המזיקה עומדת ברשות
 הרבים הרי זה דומה לחזרה על צידי הרחבה שבהלכה ט,
 ואינו דומה לאכלה מפתח החנות שהוא חצר הניזק ממש
 (ראה בכסף משנה). 36) ודינה כדין שן ברשות הרבים.
 37) כשהיא עומדת על הבהמה (נימוקי יוסף שם).
 38) ומשלם מה שהזיקה.

40 **יא. בהמה שהחלקה באבן או במימי רגליה ונפלה**
 41 **לגנה³⁹ ונחבטה על גבי פרות וירקות או שאכלה -**
 42 **משלם מה שנהנית. אפלו הלכה מערונה לערונה,**
 43 **ואפלו נשארה שם כל היום כלו⁴⁰ - אינו משלם**
 44 **אלא מה שנהנית⁴¹. ומה הנאה יש לה פחבטיה?**
 45 **שהרי מצאה מקום רף ולא נתרסקו איבריה. אבל**
 46 **אם ירדה פדרפה ואכלה - משלם מה שהזיקה.**
 47 **ואפלו טנפה פרות במי לדה⁴² - משלם מה**
 48 **שהזיקה, מפני שתחלתו בפשיעה. וכן אם דחפתה**
 49 **חברתה ונפלה - משלם מה שהזיקה, מפני שהיה**
 50 **לו להעבירן אחת אחת, פדי שלא ידחפו זו את זו.**

39) משנה בבא קמא נה: ופירושם של רב כהנא ורבא, שם

רבי זירא שלא נפתרה, בבא קמא כ. 12) כי אין מוציאם
 מספק. גירסת רבינו בגמרא שם כגירסת רבינו חננאל:
 "דקאי ברשות היחיד וקא מתגלגל ואתי מרשות הרבים
 לרשות היחיד", ולא כגירסתנו שם.

1 **ה. פלב שנקנס לחצר ונטל פת או בשר והוציאן**
 2 **לרשות הרבים או לחצר אחרת¹³ ואכלם שם - מה**
 3 **שנהנה משלם¹⁴; אכלם בשדה של בעל החצר -**
 4 **משלם נזק שלם פאלו אכלן בתוך החצר¹⁵, שהרי**
 5 **ברשות הנזק אכל. וכן כל פיוצא בזה.**

13) של בעלים אחרים. 14) כי הולכים אחרי מקום
 האכילה, והיא הייתה ברשות הרבים וראה הלכה ד.
 15) במשנה שם כא: "הכלב שנטל חררה והלך לגדיש -
 של בעל החררה - אכל החררה ... על החררה משלם נזק
 שלם". מכאן אתה למד שאם אכל ברשות הניזק, אפילו
 לא באותו מקום ששם נטל את האוכל, משלם נזק שלם.

6 **ו. בהמה שאכלה אכלין שאין דרפה לאכלן אבל**
 7 **אובלתן על ידי הדחק, כגון פרה שאכלה שעורים¹⁶,**
 8 **וחמור שאכל פרשינים¹⁷ או דגים, וחזיר שאכל**
 9 **חתיכת בשר, וכלב שלקק את השמן, וחתול שאכל**
 10 **תמרים, וכן כל פיוצא פאלו: אם אכלה ברשות**
 11 **הנזק - משלם נזק שלם¹⁸, וברשות הרבים - פטור;**
 12 **ואם נהנית - משלם מה שנהנית.**

16) שהם מאכל חמור. 17) שהם מאכל פרה. שם יט:
 כל הדוגמאות לקוחות מדברי הברייתא ומדברי רב פפא,
 שם. 18) כדין שן, אף על פי שאכלתם על ידי הדחק.

13 **ז. חיה שנקנסה לרשות הנזק וטרפה ואכלה בהמה**
 14 **או בשר - משלם נזק שלם, שזהו דרפה¹⁹; אבל**
 15 **פלב שאכל פכשים קטנים²⁰, או חתול שאכל**
 16 **תרנגולים גדולים - הרי זה שנוי²¹, ומשלם חצי**
 17 **נזק²².**

19) לשון הברייתא שם טז: 20) אפילו קטנים. 21) כי
 אין זה דרכו. בגמרא כתוב סתם: כלב שאכל כבשים
 וחתול שאכל תרנגולים, הרי זה משונה. אחר כך בא שם
 פירוש, שזה נאמר רק בגדולים, אבל בקטנים - דרכו הוא.
 רבינו מפרש כנראה, ש"גדולים" מוסב רק על תרנגולים
 שאכלם חתול, אבל בכלב שאכל כבשים אין הבדל, ואף
 קטנים אין דרכו לאכלם. משום כך זה שינוי ומשלם חצי
 נזק. 22) אף על פי שהוא נהנה, אין זה תולדה דשן,
 אלא תולדה דקרן, שם טו:

18 **ח. סל שיש בו לחם, ונקנס חמור²³ ושבר הסל**
 19 **ואכל הלחם - משלם על הסל ועל הלחם נזק שלם,**
 20 **שזה הוא דרפו²⁴. וכן שעיר עזים²⁵ שראה לפת**
 21 **וכיוצא בו על פי החבית, ונסתבף בחבית ואכל את**
 22 **הלפת ושבר את החבית - משלם על שניהם נזק**
 23 **שלם²⁶; פשם שדרפו לאכל, כך דרפו להתלות**
 24 **בכלים ולעלות פדי לאכל. וכן כל פיוצא בזה. אבל**

30 החלקה והזקה - בעל הפרות חיב. אכלתן והזקה
31 באכלתן - פטור⁵³. ואם הגדיש ברשות - בעל
32 השדה חיב⁵⁴, אף על פי שלא קבל עליו לשמור;
33 שהשומר בגרנות, פיון שאמר לו 'הגדיש בכאן' -
34 כמי שאמר לו 'הגדיש ואני אשמור לך' הוא חשוב.

51 העושה גדיש (של התבואה שנקצרה). שם נט:
52 מלשלם בעד הנזק, אבל משלם לפי שנהנית. 53) כי
היה לה שלא תאכל, כלמעלה הלכה יד. 54) מדובר
כשבעל השדה הוא שומר הגדישים של כל בני הבקעה.

פרק רביעי

1) נתבאר בו איכות השמירה, שהבעלים פטורים בנזקי שן
ורגל אם עשאוה, וכן אם מסרו בהמתם לאחרים והזיקה,
ומהו דין המפקיד, ומהו דין הנפקד בשלימות. ונסתיים
הפרק בביאור כיצד שמין הנזק שהזיקה הבהמה בשן ורגל
לפי שיש חילוק בשומא כמבואר שם.

א. הפונס צאן לדיר² ונעל בפניהן בדלת שיכולה
לעמד ברוח מצויה³, ויצאה והזיקה - פטור⁴. ואם⁵
אינה יכולה לעמד ברוח מצויה, או שהיו פתלי
הדיר רעועים⁶ - הרי לא נעל בפניהם פראוי, ואם
יצאת והזיקה - חיב. ואפלו חתרה⁷ ויצאת. ואפלו
נפרצה מחיצה פלילה⁸ או פרצה לסטים⁹ - בעל
הצאן חיב¹⁰. היתה מחיצה בריאה, ונפרצה פלילה
או שפרצה לסטים, ויצאת והזיקה - פטור.
43 הוציאה לסטים והזיקה - לסטים חיבים¹¹.

2) מקום מוקף גדר. 3) כך מפרשת הברייתא את דברי
המשנה "ונעל בפניה כראוי", בבא קמא נה: 4) מכיון
ששמר כראוי. 5) שם. 6) והצאן יכולים להרים אותם,
הרי לא נעל בפניהם כראוי, ופשעה היא, שם נו.
7) ונפלה המחיצה, וזהו מקרה אונס. 8) אונס הוא, אבל
ביום אין זה אונס, כי בוודאי ידע על כך והיה לו לתקן.
9) ג"כ אונס. 10) בכל שלושת מקרי אונס אלה חיב בעל
הצאן, כי תחילתו בפשיעה (לא נעל כראוי) וסופו באונס
חיב. שם נו. 11) לשון המשנה שם נה: הליסטים חייבים
בעד נזקי הבהמה משעה שהוציאה מרשות הבעלים, בין
אם הוציאה בידים, ובין אם הכישוה במקל ויצאה, שם נו:

ב. הפורץ גדר לפני בהמת חברו¹² ויצאת והזיקה:
44 אם היה גדר חזק ובריא - חיב¹³, ואם היה פתל
45 רעוע¹⁴ - פטור בדיני אדם¹⁵ וחיב בדיני שמים¹⁶.
46 וכן הניתן סם הנמות¹⁷ לפני בהמת חברו - פטור
47 מדיני אדם¹⁸ וחיב בדיני שמים¹⁹.

12) מתוך כוונה שתצא הבהמה ותזיק. 13) על הנזקים
שהזיקה הבהמה, כדין כל מזיק, שם נה: מה-שאינ-כן
בפרצה לסטים בהלכה הקודמת שכוונתם לגנוב, ולכן אינם
חייבים אם לא הוציאה בידים או הכישוה. 14) והבהמה
אינה משתמרת. 15) על הנזק שהזיקה הבהמה, כדין כל
גורם בנזקים. 16) על שגרם לבעלים שישלמו, מכיון
שפשעו ולא שמרו כראוי (ראה הלכה א), ויתכן שולוא פרץ

נח. 40) ואפשר היה להוציאה. 41) ואינו משלם נזק
שלם, מכיון שהכניסה לגינה הייתה באונס. דעת רבי יוחנן
שם. 42) דוגמא של רבי ירמיה שם נח. אף על פי שזה
אונס, שלא ידע שתלו, משלם נזק שלם, כי תחילתו
בפשעה, שלא שמר עליה ונתן לה להיכנס לגינה, וכל
שתחילתו בפשיעה וסופו באונס - חיב.

1 יב. החלקה ונפלה, ויצאת⁴³ וחזרה לגנה, אף על
2 פי שחזרה שלא לדעת הפעלים⁴⁴ - משלם מה
3 שהזיקה, מפני שהיה לו לשמרה⁴⁵ שלא תחזור;
4 שהדבר ידוע, שפיון שידעה דרך הגנה, הרי היא
5 חוזרת מאליה.

43) מן הגינה. 44) כגון שנעל בפניה שלא כראוי.
45) שמירה מעולה.

6 יג. הקדר שהכניס קדרותיו לחצר בעל הבית שלא
7 ברשות, ושברתן בהמתו של בעל הבית - פטור.
8 ואם הזקה בהן - בעל הקדרות חיב. ואם הכניס
9 ברשות - פטור⁴⁶. ואם קבל עליו בעל הבית לשמור
10 את הקדרות - בעל הבית חיב.

46) בעל הקדרות פטור, אם הבהמה הזוקה, בעל הבית
חייב לשמור על בהמתו שלא תינזק, ואם הבהמה שברה
את הקדרות, בעל הבית פטור, כי לא קיבל על עצמו
שמירה על הכלים. זוהי דעת רבי שם, ושמואל פוסק כרבי,
שם מח: והלכה כשמואל בדניני.

11 יד. וכן אם הכניס פרותיו לחצר בעל הבית שלא
12 ברשות, ואכלתם בהמתו של בעל הבית - פטור⁴⁷.
13 ואם החלקה בהן והזקה - בעל הפרות חיב. ואם
14 הכניס ברשות - פטור. ואם קבל עליו בעל הבית
15 לשמור את הפרות - בעל הבית חיב⁴⁸. הכניסן שלא
16 ברשות ואכלתן בהמתו של בעל הבית והזקה
17 באכלתן - בעל הפרות פטור, מפני שהיה לה שלא
18 תאכל. ואם הכניסן ברשות, והניחו בעלי החצר את
19 זה שהרשהו בחצר לשמרו, ואכלתן בהמתו של
20 בעל הבית והזקה באכלתן - בעל הפרות חיב⁴⁹;
21 שפיון שראה הבהמה אוכלת דברים המזיקין לה
22 והניחה - חיב, שהרי אין בעלי החצר מצויין שם
23 להעביר הבהמה מהן. ומעשה באשה שנוכסה
24 לאפות פתנור בבית שכנותיה, והניחה ונתעלמו
25 כדי שלא יביטו בה⁵⁰ בעת לישתה ואפיתה, וכא עז
26 של בעל הבית ואכל הפצק ומת, וחיבוה חכמים
27 לשלם דמיו. וכן כל פיוצא בזה.

47) מלשלם מה שהזיקה, אבל משלם מה שנהנית.
48) על הפירות שאכלה בהמתו. 49) כי השמירה מוטלת
עליו. 50) כשהיא מגלה זרועותיה מטעמי צניעות.

28 טו. המגדיש⁵¹ בתוך שדה חברו שלא ברשות,
29 ואכלתן בהמתו של בעל השדה - פטור⁵². ואם

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שני י"ב תמוז - ספר נזיקין - הלכות נזקי ממון קבט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

19 וְכִיּוֹצֵא בּוֹ לְהַתִּיר הַקָּשָׁר⁴² וְלִצְאָת וְלְהִזְיָק. אֶפְלוּ
20 שְׁמִירוֹהָ שְׁמִירָה מְעֵלָה, וְחִתְרָהּ⁴³ וְיִצְאָהּ וְהִזְיָקָה -
21 הַבְּעָלִים חֲבִיבִים⁴⁴.

(39) משנה שם נה: (40) מלידה, שאינו שומע ואינו מדבר, ודינו כשוטה וקטן, שאינם בני דעת, ואינם בני שמירה. (41) שם ט: (42) נימוק הגמרא שם. (43) שזה אונוס. (44) כי תחילתו בפשיעה, שמסרוה לחרש שוטה וקטן. ואע"פ שהשור קשור כראוי, כי דרכם של חרש שוטה וקטן לשחק בחבל, ומתוך כך מתרופף הקשר ויוכל השור להתירו, שם נו.

22 ז. מִסָּר שׁוֹרוֹ לְחֻמְשָׁה⁴⁵, וּפְשַׁע בּוֹ אֶחָד מֵהֵן, וַיִּצָּא
23 וְהִזְיָק: אִם אֵינוֹ מְשַׁתְּמֵר אֶלָּא בְּחֻמְשָׁתָן - זֶה שְׁפִשַׁע
24 בְּשִׁמְרִיתוֹ חֲבִיב⁴⁶, וְאִם מְשַׁתְּמֵר בְּשֶׁאֲרָן - אַף אֵלוֹ
25 הַנְּשֹׂאֲרִין חֲבִיבִין⁴⁷.

(45) שם י. (46) בכל, כי פשיעתו גרמה לנזק. (47) כי גם הם פשעו, ואין להטיל את כל האשמה על זה שפשע בלבד, ועל כן כולם חייבים.

26 ח. שְׂאֵלוֹ בְּחֻזְקָת תָּם⁴⁸ וְנִמְצָא מוֹעֵד: אִם יָדַע
27 הַשׁוֹאֵל שֶׁהוּא נִגְחָן⁴⁹ - הַבְּעָלִים מְשַׁלְּמִים חֲצִי
28 נִזְק, שְׁכָל מְקוֹם שֶׁהוּא הוֹלֵךְ הָרִי שָׁם בְּעֵלְיוֹ
29 עֲלוֹיו⁵⁰, וְהַשׁוֹאֵל מְשַׁלֵּם⁵¹ חֲצִי נִזְק, שְׂאֵפְלוֹ הִיָּה
30 תָּם (כְּשֶׁעֵלָה בְּדַעְתּוֹ) חֲצִי נִזְק הִיָּה מְשַׁלֵּם, שֶׁהָרִי
31 יָדַע שֶׁהוּא נִגְחָן; וְאִם לֹא יָדַע שֶׁהוּא נִגְחָן -
32 אֵין הַשׁוֹאֵל חֲבִיב כְּלוּם⁵², וְהַבְּעָלִים מְשַׁלְּמִין נִזְק
33 שְׁלֵם.

(48) שם מ. (49) אולם לא ידע שהוא מועד. (50) על השור, ואין כאן שינוי רשות ממשאיל לשואל, ולכן לא בטלה ההעדה (ראה הלכה ט), שם מ: (51) מכיון שידע שהוא נגחן וקיבל עליו שמירתו. (52) כי לא קיבל על עצמו שמירת נגחן.

34 ט. שְׂאֵלוֹ כְּשֶׁהוּא תָּם, וְהוֹעֵד בְּבֵית הַשׁוֹאֵל⁵³,
35 וְהַחֲזִירוֹ לְבַעֲלָיו⁵⁴ - חוֹזֵר לְתוֹמוֹ; הוֹאִיל וְנִשְׁתַּנִּית
36 רְשׁוּתוֹ⁵⁵ - בְּטֵלָה הַהֶעֱדָה⁵⁶. וְהַבְּעָלִים מְשַׁלְּמִין חֲצִי
37 נִזְק, וְהַשׁוֹאֵל פְּטוֹר שֶׁהָרִי הַחֲזִירוֹ⁵⁷.

~ נקודות משיחות קודש ~

"הוועד בבית השואל."

שור שאול שהוועד אצל השואל והוחזר לבעליו חוזר לתמונתו. ובסיבת הדין כתב הרמב"ם "הואיל ונשתנית רשותו בטלה ההעדה". אבל בשור שנמכר או ניתן במתנה כתב (פ"ו ה"ו) "...חוזר לתמונתו הואיל והרשות שנשתנית משנה דינו".

וצריך להבין מדוע שינה הרמב"ם לשונו בין שור השאול לשור הנמכר. שבשואל כתב בטלה ההעדה ובמכור כתב שהרשות שנשתנית משנה דינו. וגם, מדוע הוסיף בשור

לא היתה יוצאת ולא היתה מזיקה, שם נו (בדבר ההבדל בין פרצוה ליסטים ובין הפורץ גדר לפני בהמת חבירו - ראה תשובות הרמב"ם, הוצאת פריימן, סי' שלט). (17) שם מז: (18) שלא היה לה לאכול, ולכן זה גרם נזק בלבד. (19) שגרם נזק מתוך כוונה.

1 ג. הַמְעַמִּיד בְּהֵמַת חֲבֵרוֹ²⁰ עַל גַּבֵּי קֶמֶת חֲבֵרוֹ²¹ -
2 הַמְעַמִּיד חֲבִיב²² לְשֵׁלֶם מֵה שֶׁהִזְיָקָה²³. וְכֵן אִם
3 הַפִּיִּשָׁה²⁴ עַד שֶׁהִלְכָה לְקֶמֶת חֲבֵרוֹ וְהִזְיָקָה - זֶה
4 שֶׁהַפִּיִּשָׁה חֲבִיב.

(20) וכל-שכן בהמתו. (21) תבואת חבירו שטרם נקצרה. (22) על-ידי מעשה המשיכה נעשה אחראי לכל נזיקה, והרי ידע שדרכה לאכול תבואה, שם נו: (23) כי המעמיד, דינו כמזיק בידים. (24) אף-על-פי שלא הכניסה בידים לקמה, דינו כמעמיד, שם.

5 ד. הַמוֹסֵר בְּהֵמָתוֹ לְשׁוֹמֵר חֲנָם אוֹ לְנוֹשֵׂא שְׁכָר²⁵ אוֹ
6 לְשׁוֹכֵר²⁶ אוֹ לְשׁוֹאֵל²⁷ - נִכְנסוֹ תַּחַת הַבְּעָלִים²⁸, וְאִם
7 הִזְיָקָה - חֲבִיב הַשׁוֹמֵר. בְּמָה דְּבָרִים אֲמורִים²⁹? בְּזִמְן
8 שֶׁלֹּא שְׁמִירוֹהָ כָּלָל; אֲבָל אִם שְׁמִירוֹהָ שְׁמִירָה מְעֵלָה³⁰
9 כְּרֵאוֹי, וַיִּצְאָת וְהִזְיָקָה - הַשׁוֹמְרִים פְּטוֹרִין³¹
10 וְהַבְּעָלִים חֲבִיבִים. אֶפְלוֹ הַמֵּיתָה אֶת הָאֲדָם³². שְׁמִירוֹהָ
11 שְׁמִירָה פְּחוּתָה³³: אִם שׁוֹמֵר חֲנָם הוּא - פְּטוֹר³⁴,
12 וְאִם שׁוֹמֵר שְׁכָר אוֹ שׁוֹכֵר אוֹ שׁוֹאֵל הוּא - חֲבִיב³⁵.

(25) מקבל שכר שמירה. (26) מקבל בהמה לשימוש תמורת תשלום. (27) מקבל בהמה לשימוש ללא תשלום. (28) וכשם שהבעלים חייבים בנזקי בהמתם, כך חייב השומר בתקופת שמירתו, שם מה. (29) שכולם חייבים, ואף שומר חנם. (30) דלת שיכולה לעמוד ברוח שאינה מצויה. (31) שם מה. (32) מקומו של משפט זה, אחרי המשפט הבא "שמרוה שמירה פחותה אם שומר חנם הוא פטור", ראה תשובות הרמב"ם הוצאת פריימן, סי' שמ. (33) דלת שיכולה לעמוד ברוח מצויה. (34) כי די לו בשמירה זו, ואין זו פשיעה. והבעלים חייבים אפילו המיתה אדם והשור נסקל, והשומר חנם פטור מלהחזיר דמי שור לבעליו, והבעלים חייבים בכופר. (35) בכל הנזקים, כי חובתם לשמור שמירה מעולה. ואם השור המית אדם ונסקל, חייבים להחזיר דמי שור לבעליו, ואם מועד הוא משלמים כופר, שם מה.

13 ה. הַנִּיחָה בְּחֵמָה, אֶפְלוֹ חִתְרָהּ³⁶ וַיִּצְאָת וְהִזְיָקָה -
14 חֲבִיב³⁷ זֶה שֶׁהַנִּיחָה שָׁם; שֶׁפִּיִּן שֶׁהַנִּיחָה בְּחֵמָה הָרִי
15 הִיא מְצַטְעָרָת, וּבּוֹרְחַת וְעוֹשָׂה כָּל שֶׁאֶפְשָׁר לָהּ
16 לַעֲשׂוֹת³⁸.

(36) ופרצה כותל בריא, שכרגיל אונוס הוא. (37) שפשיעה היא שהניחה בחמה, שהיה עליו לדעת שהבהמה תעשה גם דברים שאינה רגילה בהם, כדי לצאת מן החמה. (38) שם נו.

17 ו. מִסָּר בְּהֵמָתוֹ³⁹ לְחֻרְשָׁה⁴⁰ שׁוֹטָה וְקָטָן, אַף עַל פִּי
18 שֶׁהִיָּה הַשׁוֹר קָשׁוּר⁴¹ - הַבְּעָלִים חֲבִיבִין; שֶׁדָּרָךְ הַשׁוֹר

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

1. **י. שוֹמֵר שֶׁקָּבַל עָלָיו שְׁמִירַת גּוֹף הַבְּהֵמָה** 58 **בְּלֶבֶד**
 2 **אֲבָל לֹא שְׁמִירַת נְזֻקֶיהָ** 59, **וְהִזְיקָה - פְּטוֹר מִלְּשֵׁלֶם,**
 3 **וְהַבְּעָלִים חַיִּיבִים. קָבַל שְׁמִירַת נְזֻקֶיהָ** 60, **וְהִזְיקָה -**
 4 **חַיִּב הַשּׁוֹמֵר; וְאִם הִזְיקָה - פְּטוֹר** 61, **וְהַבְּעָלִים עוֹשִׂים**
 5 **דִּין עִם הַמְּזִיק.**

(58 שלא תזק. (59 שלא תזיק. (60 אבל לא שמירת גופה. (61 כי קיבל שמירת נזקיה בלבד. שם יג: יד. לא פירש רבינו מה הדין כשקיבל עליו שמירה סתם, ולא פירש אם שמירת גופה או נזקיה או שתיהן, עיין שם מח:

6. **י.א. מְסַר הַשּׁוֹמֵר לְשׁוֹמֵר אַחֵר** 62 - **הַשּׁוֹמֵר הָרֵאשׁוֹן**
 7 **חַיִּב לְשֵׁלֶם לְנֹזֵק. שֶׁהַשּׁוֹמֵר שֶׁמְסַר לְשׁוֹמֵר** 63 - **חַיִּב** 64.
 8 **וְהָרֵי הַנֹּזֵק אֹמֵר לוֹ: לְמָה לֹא שָׁמַרְתָּ אֶתָּה פְּעֻמָּךְ**
 9 **וּמְסַרְתָּ לְאַחֵר? שֵׁלֶם לִי אֶתָּה, וְלֹךְ וַעֲשֵׂה דִין עִם**
 10 **הַשּׁוֹמֵר שֶׁמְסַרְתָּ לוֹ אֶתָּה. מְסַר הַשּׁוֹמֵר לְבָנוּ אוֹ לְבֶן**
 11 **בֵּיתוֹ אוֹ לְמַסְעָדוֹ** 65 - **נִכְנסוּ תַּחַת הַשּׁוֹמֵר וְחַיִּיבִים** 66.

(62 והזיקה הבהמה בזמן שמירתו של השומר השני. (63 בלי דעת בעלים. (64 בכל, אפילו באונסין. שם נו: (65 לעזור. (66 והשומר פטור, אפילו אי-אפשר לגבות מהם. הטעם הוא, שדרכו של שומר למסור לבנו וכו', ועל דעת כן הפקידו אצלו הבעלים. שם: בבא מציעא לו.

12. **י.ב. כָּל שׁוֹמֵר שֶׁנִּתְחַיֵּב לְשֵׁלֶם וְאִין לוֹ, וְהָיָה הַמְּזִיק**
 13 **תָּם שֶׁהוּא מְשֵׁלֶם חֲצִי נֹזֵק מִגּוֹפּוֹ** 67 - **הָרֵי הַנֹּזֵק**
 14 **מְשֵׁלֶם מִן הַבְּהֵמָה שֶׁהִזְיקָה, וְיִשְׁאֵר דְּמֵי מַה שֶׁנִּבְּחָה**
 15 **הַנֹּזֵק** 68 **חֹב עַל הַשּׁוֹמֵר לְבַעַל הַבְּהֵמָה** 69.

(67 למעלה פרק א הלכה ז. (68 חצי נזק או פחות מזה, אם הבהמה המזיקה אינה שוה שיעור דמי חצי הנזק. (69 בבא-קמא סוף דף מ.

16. **י.ג. כָּל בְּהֵמָה שֶׁהִזְיקָה פְּרוֹת מְחַבְּרִין** 70 - **מְשַׁעְרִין**
 17 **מֶה שֶׁהִזְיקָה בְּשָׂשִׁים, וּמְשֵׁלֶם זֶה שֶׁנִּתְחַיֵּב לְשֵׁלֶם,**
 18 **בֵּין הַבְּעָלִים בֵּין הַשּׁוֹמְרִים. פְּיֻצֵד?** 71 **הָרֵי שֶׁאֲכָלָה**
 19 **בֵּית סָאָה** 72 - **שְׁמִין שְׂשִׁים בֵּית סָאָה בְּאוֹתָהּ**
 20 **הַשְּׂדֵה** 73, **כְּמָה הָיָה שְׁוֹה וְכְמָה הוּא שְׁוֹה עֲתָה אַחֵר**
 21 **שֶׁנִּפְסַד בּוֹ הַבֵּית סָאָה, וּמְשֵׁלֶם הַשָּׂאָר. וְכֵן אִם**
 22 **אֲכָלָה קָב אוֹ רִבֵּעַ, אֶפְלוּ קָלַח** 74 **אָחַד - שְׁמִין אוֹתוֹ**
 23 **בְּשָׂשִׁים.**

(70 לקרקע. (71 שם משנה נה: (72 שטח זריעה של סאה תבואה. סאה = ששה קבים (קב בערך שני ליטר). (73 חישוב זה בא שלא לקפח לא את המזיק ולא את הניזק. בית סאה בודד מחירו גדול מדי, והיה בזה קיפוח המזיק, וחישוב המחיר לפי השדה כולו - גם כשהוא מכיל מאות סאין - כמה שוה כולו וכמה הוא שוה פחות בית סאה אחד, ההפרש יהיה נמוך מדי, ויש בזה קיפוח הניזק. כדרך ביניים, בא חישוב בית סאה אחד לפי חלקת קרקע בת ששים סאין באותו השדה, שמים כמה שוה חלקה זו של ששים בית סאה בשדה זה, וכמה שוה חלקה זו לאחר שאכלו בית סאה. את ההפרש בין שני המחירים, משלם בעל הבהמה או

השואל "והשואל פטור שהרי החזירו" והלא סיבת הפטור היא שחזר לתמותו הואיל ובטלה ההעדה. דין "רשות משנה" קשה לכאורה להבנה, שהרי שור מועד הוא זה "העושה מעשה שדרכו לעשותו תמיד, ותם נעשה מועד כאשר הרגיל בשינויו פעמים רבות" ואינו תלוי ברשות בה נמצא אלא בהרגלו של השור.

והסביר זאת המאירי "שיציאת השור מרשות לרשות משנה מזלו וטבעו". אבל רש"י הסביר (בבא קמא לט, א. במשנה) ש"הרשות משנה את דין העדתו" ומדיוק בלשונותיהם מצינו שאת דין "רשות משנה" אפשר להסביר בשני אופנים. א: לגבי השור שאם נגח שלוש פעמים נעשה מועד. ב: לגבי הבעלים שאין לחייבם נזק שלם אלא אם כן התרו בהם שלוש פעמים. המאירי סבר שזהו עניין שבטבעו של השור וכאשר עובר לרשות בעלים חדשים משתנה התנהגותו על פי הסדרים החדשים.

אבל רש"י דיבר מצד העדת הבעלים שכיון שגזירת הכתוב שאי אפשר לחייב את הבעלים בלי העדה חדשה בפניהם ובפני בית-דין, לכן בטלה ההעדה של השואל.

ויש לומר שהרמב"ם סבר שדין "רשות משנה" כולל את שני האופנים אלא שסובר כמו המאירי גבי מכירה ומתנה שבזה כתב "...חוזר לתמותו הואיל והרשות שנשתנית משנה דינו" כי שינוי הנהגת הבעלים החדשים גורם שינוי התנהגות השור משא"כ גבי שואל כשאין שינוי רשות ממש, לא מסתבר לומר שהשור ישנה את התנהגותו כשהוא עדיין של הבעלים הראשונים וגם השואל לא ישנה כל כך ממנהג הבעלים כלפי השור. לעומת זאת בעניין שואל סובר כרש"י ולכן כתב ש"בטלה ההעדה" והכוונה לביטול ההעדת הבעלים מכיון שהתראה שהיתה לשואל אינה מחייבת את המשאיל כשחוזר השור לרשותו ומעתה הוא צריך להתראה בפני עצמו. ולכן הוסיף הרמב"ם בסיבת הפטור דשואל "שהרי החזירו" כי היה מקום לומר שמכיון שהשואל הוא שעשהו לשור נגחן נחייב את השואל לשלם את חצי הנזק השני שאי אפשר לחייב את הבעלים. קא משמע לן הרמב"ם שכיון שהחזירו בטלה כל העדה שהיתה לשואל ואין לחייבו שום ממון.

עפ"ז ידויק גם לשון הרמב"ם בהמשך ההלכה שם (פ"ו ה"ו) "אבל אם השאילו או מסרו לשומר הרי הוא בחזקתו" הכוונה בחזקת נגחן אלא שאין העדת בעלים והוא הניגוד לתחילת ההלכה במכר או מתנה שחזקת השור השתנית הואיל ונשתנו הבעלים.

(ענין פ' לק"ש ח"ל"ו עמוד 102)

- (53 שהזיק בתוך ימי שאילתו שלוש פעמים. שם מ.
 (54 ואחר-כך הזיק. (55 מרשות השואל לרשות המשאיל.
 (56 כרב פפא שם מ: שרשות משנה. (57 ופסקה אחריתו.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שני י"ב תמוז - ספר נזיקין - הלכות נזקי ממון קלא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לבעל השדה לשחוט. אולם רבינו מפרש כפשוטו, עזים שרועות בשוק (ראה מגיד-משנה), ולא דוקא בעומדות לשחיטה. וכן גם דעת רב האי גאון בספר המקח והממכר שער ז'.

השומר. שם נח: כרבי יוסי בר חנינא. (74) גבעול עבה של צמח.

17 ב. לפיכך אסרו חכמים⁸ לגדל בהמה דקה⁹ וחייה
18 דקה בארץ ישראל¹⁰ במקום השדות והפרמים, אלא
19 ביערים ובמדברות שבארץ ישראל¹¹. ומגדלין
20 בסוריא¹² בכל מקום.

1 יד. אכלה פרות גמורין⁷⁵ שאין צריכים לקרקע⁷⁶ -
2 משלם דמי פרות גמורין בשוהין⁷⁷: אם סאה⁷⁸ -
3 דמי סאה, ואם סאתים - דמי סאתים. הרי שאכלה
4 פרות דקל אחד, וכן הלוקט⁷⁹ פרות דקל חברו
5 ואכל: אם היה דקל רומי וכיוצא בו, שאין התמרים
6 שלו יפות - משערין אותו בששים על גב הקרקע⁸⁰;
7 ואם דקל פרסי וכיוצא בו הוא, שהתמרים שלו
8 יפות ביותר - משערין הדקל בפני עצמו, כמה היה
9 שורה⁸¹ וכמה הוא שורה עתה⁸².

8 (בבא-קמא עט: במשנה. 9) כגון עזים, מפני שבהמה דקה דרכה להכנס לשדות וכרמים ולהזיק, ואסור לאדם להזיק או לגרום נזק, אפילו אם דעתו לשלם. (10) משום ישוב ארץ ישראל. (11) כי כאן אין נזק. (12) שהיא מחוץ לגבולות ארץ ישראל שנקבעו בתורה, ודוד כבשה, וכיבוש יחיד אינו כיבוש לקדש בקדושת הארץ, ודינה כדין חוצה לארץ שמותר שם לגדל, ואם יזיק ישלמו.

(75) שכבר בישלו כל צרכם. (76) אבל עדיין לא נתלשו. (77) ולא חישוב אגב השדה. (78) משנה שם נח: (79) לענין החישוב האמור, אין הברל אם בהמתו הזיקה או הוא עצמו הזיק. (80) שבה צומח הדקל. (81) לפני הנזק. (82) לאחר הנזק. הפרש זה ישלם בעל הבהמה שהזיקה או האדם המזיק. ראה שם נח: נט.

21 ג. עשרה תנאים¹³ התנה יהושע¹⁴ ובית דינו בשעה
22 שחלק את הארץ, ואלו הן:

פרק חמישי

23 א) התנה, שמרעין בהמה דקה ביערים¹⁵ שאילניהן
24 גסין¹⁶, אבל אין מרעין שם בהמה גסה. ובניער
25 שאילניו דקים¹⁷ - אין מרעין בו לא גסה ולא דקה
26 אלא מדעת בעליו.

(1) מבאר, ששוחטין את הבהמה המזוקת בשן ורגל אחר התראה לבעלים כדי שלא תזיק. ונמשך לזה שאסור לגדל בהמה דקה בארץ ישראל כדי שלא תזיק בשן ורגל. ונמשך לזה ביאור התנאי שהתנה יהושע ברעיית הבהמות ביערות, ונמשכו לזה כל התנאים שהתנה בארץ והם עשר, ורוב ענינם הכניסה ברשות חבריו ולקחת משם אי זה דבר והם דומים לשן ורגל באי זה יחס דמיון. ונמשך לזה לבאר מה שתיקן שלמה וכיוצא בזה. ונסתיים הפרק בביאור דיני הרעיה בארץ ישראל וגידול הדברים המזיקים בכל מקום.

27 ב) וכן התנה, שיהיה פל אדם מתר ללקט עצים
28 משדה חברו. והוא, שיהיו עצים פחותים¹⁸ וקרובים
29 להיות קוצים, כגון הזמי והיגני¹⁹. והוא, שיהיו
30 לחים²⁰ ומחברין²¹. ובלבד שלא ישרש²². אבל שאר
31 עצים - אסור.

10 א. בהמה שהיתה רועה, ופרשה² ונכנסה בשדות
11 ובכרמים³, אף על פי שעדיין לא הזיקה - מתרין
12 בכעליה⁴ שלש פעמים; אם לא שמר בהמתו ולא
13 מנעה מלרעות - יש רשות לבעל השדה לשחטה⁵
14 שחיטה פשרה⁶, ואומר לבעליה: בואו ומכרו בשך
15 שלכם. מפני שאסור לאדם להזיק ולשלם מה
16 שהזיק. אפלו לגרם הגזק⁷ אסור.

32 ג) וכן התנה, שיהיה פל אדם מתר ללקט²³ עשבים
33 העולין מאליהן בכל מקום²⁴, חוץ משדה תלתן²⁵
34 שזרעה לבהמה²⁶.

35 ד) וכן התנה, שיהיה אדם קוטם גטיעה²⁷ בכל
36 מקום²⁸, חוץ מגרופיות של זית²⁹. ואינו קוטם מן
37 האילנות אלא בזית - בפניעה³⁰, ובקנים ובגפנים -
38 מן הספק ולמעלה³¹, ובשאר האילן - מתוכו של
39 אילן³², לא מחדו³³. וכשהתיר לקטם, לא התיר אלא
40 מתדש³⁴ שאינו עושה פרות, אבל לא מישן שעושה
41 פרות. ואינו קוטם אלא במקום שאינו רואה פני
42 חמה³⁵.

(2) מקום המרעה. (3) ועלולה להזיק בשדותיהם של אחרים. (4) ולא כמו בשור הנגח שהתראה באה אחרי שהזיק. (5) כדי למנוע היזק משהו. (6) כדי לא לגרום הפסד רב לבעל הבהמה. (7) על-ידי חוסר שמירה על בהמתו. מקור ההלכה הזאת בבבא-קמא כג: "הני עזי דשוקא מתרינן במריהו". בגמרא שלנו הגירסא "דמפסדי", כלומר ההתראה היא רק לאחר שהזיקו. אולם בכתב-יד ה, בהלכות גדולות, בספר המקח והממכר לרב האי גאון וברי"ף - אין גירסא זו. לפי זה, יכול רבינו לפרש, שמתרים בבעליה "אף-על-פי שעדיין לא הזיקה". זוהי תשובה לתמיהת הכסף-משנה שכתב: "ומ"ש אע"פ שלא הזיקה, איני יודע מנין לו". רש"י, בעלי התוספות, הראב"ד ועוד מפרשים "עזי דשוקא" - העומדות לשחיטה. רק אלה מותר

43 ה) וכן התנה, שהמעין היוצא פתחלה³⁶ - בני אותה
44 העיר שייצא בגבולם מסתפקין ממנו³⁷, אף על פי שאין
45 עקרו בחלקם³⁸, ואין לאחרים להסתפק עמהם ממנו.
46 ו) וכן התנה, שיהיה פל אדם מתר לצוד דגים מים
47 טבריה³⁹. והוא, שיעצוד בחפה בלבד⁴⁰. אבל לא
48 יפרש קלע⁴¹ ויעמיד ספינה⁴² שם אלא בני השבט⁴³
49 שהגיע אותו הים בחלקם.

50 ז) וכן התנה, שפל אדם שצריך לנקבו - מסתלק
51 מן הדרך ונכנס אחורי הגדר שפגע בו⁴⁴ ונפנה שם.

- 1 וְאִפְלוּ בַשָּׂדֶה מְלֵאָה פְּרָפֶם⁴⁵. וְנוֹטֵל מִשָּׁם צָרוּר⁴⁶
 2 וּמְקַנָּח.
- 3 ח) וְכֵן הַתְּנָה, שְׂכָל הַתּוֹעֵה בֵּין הַפְּרָמִים וְכִיּוֹצֵא בְהֵן
 4 - מִפְּסָג⁴⁷ וְעוֹלָה מִפְּסָג יוֹרֵד, עַד שִׁיּוֹצֵא לְדַרְכּוֹ.
 5 ט) וְכֵן הַתְּנָה, שְׂכּוֹזֵמֵן שִׁירְבָה הַטֵּיט בְּדַרְכֵי הַרְבִּים
 6 אוּ נְקִיעֵי מַיִם - יִשְׁ⁴⁸ לְעוֹבְרֵי דְרָכִים לְהַסְתַּלֵּק לְצַדֵּי
 7 הַדְּרָכִים וּמְהַלְכֵינָן שָׁם, אִף עַל פִּי שֶׁהֵן מְהַלְכֵינָן בְּדַרְךְ
 8 שִׁישׁ לָהּ בְּעֵלִים⁴⁹.
- 9 י) וְכֵן הַתְּנָה, שְׁמַת מְצוּה⁵⁰ קוֹנֶה מְקוֹמוֹ⁵¹ וְנִקְבֵר
 10 בְּמְקוֹם שִׁימְצָא בּוֹ⁵². שְׁלֵא יְהֵא מְטַל עַל הַמְצָר⁵³
 11 וְלֹא בְתוֹף תְּחוּם הַמְדִינָה⁵⁴; אֲבָל אִם נִמְצָא עַל
 12 הַמְצָר⁵⁵ אוּ שֶׁהִיָּה בְתוֹף הַתְּחוּם - מְבִיאוּ לְבֵית
 13 הַקְּבָרוֹת.
- 13 שם פ. פא: (14) עם נוחלי הארץ. (15) ואין לבעל
 היער זכות לעכב. (16) ואין נזק ניכר. אין מרעין שם בהמה
 גסה מפני שמפסידים את האילנות. (17) ויש חשש לכליון
 האילנות. (18) בלתי חשובים. (19) קוצים וברקנים.
 (20) אבל יבשים אסור, מפני שראויים להסקה לבעל השדה,
 ואינו מפקירם. (21) אבל תלושים אסור, כי בעל השדה
 תלשם לעצמו. (22) שלא יעקור השרשים. (23) מכיון
 שהעשבים מזיקים לזרעים. (24) אפילו בשדות, כדי
 להאכיל לבהמתו. (25) מין קטנית, שנותנים לקדירה כעין
 תבלין. העשבים הגדלים עמו מועילים לו, ומשום כך אסור.
 (26) כי העשבים המעורבים בתלתן הם מספוא טוב. אבל אם
 זרעה לאדם מותר אף בשדה תלתן, כי האדם מעוניין בתלתן
 שיניקתו מן הקרקע מרובה ביותר, והעשבים מזיקים לו.
 סימן היכר שהתלתן זרוע לאדם הוא, שמסודר ערוגות
 ערוגות. (27) קוצץ ענף מן האילן לשם נטיעה או הרכבה.
 (28) אף מאילן חברו, ואין בעל האילן רשאי לעכב על ידו.
 הטעם, משום ישובה של ארץ ישראל. (29) כשהזית מזוקן
 ופירותיו מועטים, קוצצים אותו ומשאירים שתי גרופיות
 (ענפים), והן מחליפות ומוציאות בדים. משום כך אסור
 לקטום מהם נטיעה, כי הוא מקלקל אותן, אבל בעץ זית
 גדול ובעל ענפים, מותר. (30) יניח מן הזית מלמטה סמוך
 לגזע, היינו מן המקום שהשרשים מתחילים להתפצל כגובה
 ביצה. (31) מן הקשר הסמוך לגזע ולמעלה, מותר לקטום.
 (32) הגירסא הנכונה היא: "מאיבו". פירושו: ענפים רבים
 ודקים. ויש גורסים: "מחיבו" - פירוש ממחבואו, מאמצע
 האילן שיש שם הרבה ענפים. ראה רש"י שם. (33) מן
 הענף שלמעלה. (34) בד שגדל וניתוסף בשנה זו, שעדיין
 אינו עושה פרי. (35) מענפים הנסתרים בתוכו של אילן,
 אבל לא מן הענפים המגולים לצד השמש, מפני שהם עיקר
 האילן ומקור הפירות שבו. (36) מחדש. (37) ללא
 תשלום. (38) אלא בשדהו של אחד. (39) אף-על-פי
 שהוא כולו בחלקו של שבת נפתלי רשאים בני כל שבטי
 ישראל לצוד ממנו. (40) שאינה מפריעה לתנועת האניות.
 (41) לתקוע יתדות ולעשות גדרים קנים במים שיילכדו שם
 דגים. (42) מפני שמעכב ומעמיד את הספינה. (43) להם
 גם זה מותר. (44) שנודמן לו. (45) זעפון, צמח שלפרחיו
 ריח חריף וטוב. (46) מן הגדר, ואינו חושש לפריצת הגדר.
- 14 ד. שְׁלֵמָה תִּקְנֵן⁵⁶, שִׁיְהִי עוֹבְרֵי דְרָכִים מְתָרִין בֵּימוֹת
 15 הַחֲמָה⁵⁷ לְהַלֵּף בְּשִׁבְלֵינָן שְׂבָשְׁדוֹת⁵⁸ שִׁישׁ לָהֵן בְּעֵלִים
 16 עַד שֶׁתֵּרַד רְבִיעָה שְׁנִיָּה⁵⁹.
- 17 ה. וְתִקְנוֹת אֵלוּ בְּלֵן⁶⁰ נוֹהֲגוֹת בְּכָל מְקוֹם, אֲפִלוּ
 18 בַּחוּצָה לְאֶרֶץ⁶¹.
- 19 ו. וּמְשִׁינֵד הַטַּל בְּכַבֵּל⁶² אֶסוּר⁶³ לְהַלֵּף בְּשִׁבְלֵינָן
 20 שִׁישׁ לָהֵן בְּעֵלִים.
- 21 ז. אִף עַל פִּי שְׁאִין מְגַדְלִין בְּהֵמָה דְּקָה בְּאֶרֶץ
 22 יִשְׂרָאֵל, מִתֵּר לְהַשְׁהוּתָהּ קִדְם לְרַגְלֵי שְׁלֹשִׁים יוֹם⁶⁴
 23 וְקִדְם לְמִשְׁתָּהּ בְּנוֹ שְׁלֹשִׁים יוֹם. וְהַטְּבַח⁶⁵ לֹזְקָה⁶⁶
 24 וְשׁוֹחֵט, לֹזְקָה וּמִשְׁהָה עַד שִׁישְׁחַט מְעֻט מְעֻט.
 25 וּבְלִבְדֵי שְׁלֵא תִצָּא וְתִרְעָה בְּעֵדֵר⁶⁷; אֵלָּא כָּל הַמִּשְׁהָה
 26 - מִשְׁהָה בְּתוֹף בֵּיתוֹ, כְּדֵי שְׁלֵא תִזְיֵק.
- 27 ח. וּכְבֵר עֲשׂוּ בְּכָל פְּאָרְץ וְשָׂאֵל⁶⁸ לְאַסֵר בָּהּ גְּדוּל
 28 בְּהֵמָה דְּקָה וְחִיָּה דְּקָה, מִפְּנֵי שֶׁהִיוּ רַב הַשְּׂדוֹת
 29 וְהַפְּרָמִים שָׁם בְּאוֹתָם הֵימָיִם שְׁלֵי יִשְׂרָאֵל.
 30 שם. (68)
- 30 ט. וְכֵן אֶסְרוּ חֲכָמִים לְגַדֵּל חֲזִירִים בְּכָל מְקוֹם⁶⁹.
 31 וְלֹא אֵת הַכֶּלֶב, אֵלָּא אִם כֵּן הִיָּה קָשׁוּר בְּשִׁלְשֵׁלָתוֹ.
 32 אֲבָל מְגַדֵּל הוּא כְּלָבִים בְּעֵיר הַסְּמוּכָה לְסָפְרוֹ⁷⁰, בַּיּוֹם
 33 קוֹשְׁרוֹ וּבְלֵילָהּ מִתִּירוֹ. וְאָמְרוּ חֲכָמִים: אָרוּר מְגַדֵּל
 34 כְּלָבִים וְחֲזִירִים, מִפְּנֵי שֶׁהֲזִקוּן מְרַבָּה וּמְצוּי.
 35 שם פב. (70) לגבול לשם שמירה, שם פג.
- 35 י. רוּעָה שֶׁעָשָׂה תְּשׁוּבָה⁷¹ - אֵין מְחִיבֵינָן אוֹתוֹ לְמַכֵּר
 36 מִיָּד⁷², אֵלָּא מוֹכֵר עַל יַד עַל יָד⁷³. וְכֵן מִי שֶׁנִּפְּלוּ לוֹ

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי י"ג תמוז - ספר זניקין - הלכות נזקי ממון קלג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מגופו", שם. (11) מן המעולה. (12) מפני שלא שמרו אותו כראוי. זוהי דעת רבי יוסי בר חנינא, שם. (13) כוונתו לשור של קטן. (14) כי אחרת, איש לא יסכים להיות אפטרופוס.

ה. שְׁנָרִים שֶׁמִּשְׁחָקִין בָּהֶן¹⁵ וּמִלְמַדִּין אוֹתָן לְגַח¹⁶ זֶה אֶת זֶה - אֵינָם מוֹעֲדִים זֶה לְזֶה. וְאֶפְלוּ הַמֵּיתוּ אֶת הָאָדָם - אֵינָן חֲכִיבִין מֵיָתָה; שְׁנֹאָמַר: כִּי יִגַּח¹⁷ - לֹא שְׂמִינְחָהוּ¹⁸.

(15) לפני קהל. (16) "זוה אינו מטבע השור אלא ברצון בעליהם" (פירוש המשנה לרבינו), משום כך אינם מועדים ומשלמים חצי נזק כתם. (17) מצעמו. (18) נגד טבעו העצמי, שם לט, מא.

ו. שֹׁר שֶׁהוֹעֵד¹⁹ וְנִמְכַר אוֹ נִתֵּן בְּמִתְנָה - חֲזָר לְתַמּוּתוֹ²⁰; שֶׁהָרְשׁוּת שֶׁנִּשְׁתַּנְּתִית²¹ מִשְׁנָה דִּינָהּ²². אֲכָל אִם הִשְׁאִילוּ אוֹ מָסְרוּ לְשׁוֹמֵר - הָרִי הוּא בְּחֻזְקוֹ²³. וְכֵן שֹׁר שֶׁהוֹעֵד בְּפָנָי אַפּוֹטְרוֹפְסִין, וְנִתְפַּקַח הַחֶרֶשׁ וְנִשְׁתַּפְּהָ²⁴ הַשּׁוֹטָה וְהַגְּדִיל הַקָּטָן, אִף עַל פִּי שֶׁבִטְלוּ הָאַפּוֹטְרוֹפְסִין²⁵ - הָרִי הֵן מוֹעֲדִין בְּחֻזְקוֹתָן²⁶, שֶׁהֲרִי בְּרִשׁוֹת בְּעָלִים הֵן²⁷.

(19) שנעשה מועד. (20) דינו כתם, ואם יגח ברשות הקונה או ברשות מקבל המתנה ישלם חצי נזק מגופו. (21) שיצא מרשות המוכר וכנס לרשות הקונה. (22) והכל מתחיל מחדש. דעת רב פפא שם מ: (23) אין כאן שינוי רשות "משום שכל מקום שהולך שם בעליו עליו", שם. (24) נעשה שפוי בדעתו. (25) וחובת השמירה עברה לבעלים. (26) אם נעשו מועדים אצל האפטרופוס, נשאר להם דין מועד גם לאחר שבוטלה האפטרופוסות. (27) גם בהיותם אצל האפטרופוס, ואין כאן שינוי רשות. דעת רבי יוסי במשנה שם לט.

ז. בְּהֵמָה שֶׁהוֹעֵדָה וְחִזְרָה בָּהּ מִדְּבַר שֶׁהוֹעֵדָה לּוֹ - חִזְרָה לְתַמּוּתָהּ. כִּיצַד? שֹׁר שֶׁהוֹעֵד לְגַח, וְחִזְרָה שְׁלֹא יִגַּח, אִף עַל פִּי שֶׁהוּא נֹגֵף²⁸ - הָרִי זֶה תָּם לְנִגְיָהָ. וּמֵאֵימָתָי הוּא חִזְרָתוֹ? עַד שֶׁיְהִי הַתִּינוּקוֹת מִמִּשְׁמָשִׁין בּוֹ²⁹ וְאֵינוֹ נֹגֵף. וְכֵן בְּשֹׂאֵר הַדְּבָרִים³⁰ שֶׁהוֹעֵד לָהֶן - עַד שֶׁיִּמְשָׁמְשׁוּ בּוֹ וְלֹא יִהְיֶה עוֹשָׂה אוֹתָן.

(28) בגופו (לא בקרניו). (29) "שמושכין אותו ומשחקים בו ואינו מנגחם" (פירוש המשניות לרבינו). דעת רבי מאיר במשנה שם כג: כד. (30) כגון נגיפה, נשיכה ובעיטה, השווה למעלה פרק א, הלכה ה.

ח. שֹׁר שֶׁהוּא מוֹעֵד לְמִינוֹ³¹ - הָרִי זֶה אֵינוֹ מוֹעֵד לְשֵׁאִינוֹ מִיִּנּוֹ³². הוֹעֵד לְאָדָם - אֵינוֹ מוֹעֵד לְבְּהֵמָה³³. הוֹעֵד לְקִטְנִים³⁴ - אֵינוֹ מוֹעֵד לְגְדוּלִים³⁵. לְפִיכָךְ, אִם הִזִּיק אֶת מִין שֶׁהוּא מוֹעֵד לוֹ - מְשַׁלֵּם נֹזֵק שְׁלֹם, וְאִם הִזִּיק לְשֹׂאֵר הַמִּינִין - מְשַׁלֵּם חֲצִי נֹזֵק. הִזָּה מוֹעֵד לְשִׁבְתוֹת - אֵינוֹ מוֹעֵד לְיָמוֹת הַחֹל³⁶; וְאִם הִזִּיק

1 פְּלָכִים וְחִזְרִים בִּירְשָׁה⁷⁴ - אֵין מְחִיבִין אוֹתוֹ לְמַכּוֹר מִיָּד, אֲלֵא מוֹכֵר מְעַט מְעַט.

(71) שלא לגדל עוד בהמה דקה, שם פ. (72) מכיון שמפסיד הרבה וימנע מתשובה. (73) קמעא, קמעא. (74) כגון גר שירש את אביו גוי.

יום שלישי י"ג תמוז ה'תשע"ו

פֶּרֶק שְׁשִׁי

(1) מבאר דין הקרן שהיא תמה מתחלתה, כיצד תהיה מועדת, אם למין אחד או לכל המינים, אם לימים ידועים או לכל הימים, אם לסיבה ידועה או שלא בסיבה.

3 א. אֵי זֶהוּ מוֹעֵד²? כָּל שֶׁהוֹעִידוּ בּוֹ שְׁלֹשָׁה יָמִים³.
4 אֲכָל אִם נִגַּח בְּיוֹם אֶחָד אוֹ נִשָּׂף אוֹ רִבֵּן אוֹ בְּעַט
5 אוֹ נִגַּף אֶפְלוּ מֵאָה פְּעָמִים - אֵין זֶה מוֹעֵד. הוֹעִידוּ
6 בּוֹ שְׁלֹשׁ כְּתֵי יָדִים בְּיוֹם אֶחָד⁴ - הָרִי זֶה סִפְקֵי אִם
7 הוֹעֵד אוֹ לֹא הוֹעֵד.

(2) בבא קמא כג: (3) התרו בבעל השור שלושה ימים על שלוש נגיחות, כגון שנגח השור ביום ראשון והתרו בו שישמרהו, וחזר ונגח ביום שני והתרו בו, וחזר ונגח בשלישי והתרו בו. אבל אם נגח ביום אחד, אפילו הודיעוהו על כל אחת בשעתה והתרוהו, אין זה מועד, כי ייתכן שהיה זה מקרה, מכיוון שכל זה קרה ביום אחד. (4) על שלוש נגיחות של שלושה ימים. (5) בעיניו שלא נפתרה, שם כד. אם שלושה ימים שאמרו, הם כדי שהשור יהיה מועד להזיק, ואם כן כאן, כשנגח שלוש פעמים בשלושה ימים נעשה מועד אף על פי שכל שלוש ההתראות היו ביום אחד, או צריכים שלושה ימים להתרות בבעל השור שישמור על שורו, וכאן התרו ביום אחד בלבד ואם כן לא הועד.

8 ב. אֵין הוֹעֵדָה אֲלֵא בְּפָנָי הַבְּעָלִים וּבְפָנָי בֵּית דִּין;
9 שְׁנֹאָמַר: וְהוֹעֵד בְּעָלָיו, וְאֵין הוֹעֵדָה אֲלֵא בְּבֵית
10 דִּין⁶.

(6) מסירת עדות אינה אלא בפני בית דין.

11 ג. שֹׁר שֶׁל חֶרֶשׁ שׁוֹטָה וְקָטָן⁷ וְמִי שֶׁהוּא בְּמַדִּינַת
12 הַיָּם שְׁנֹגְחוֹ - פְּטוּרִין; אֲכָל בֵּית דִּין מְעַמְדִין לְהֵם
13 אַפּוֹטְרוֹפְסִין⁸ וּמְעִידִין בָּהֶן בְּפָנָי הָאַפּוֹטְרוֹפְסִין⁹.

(7) שאינם בני דעת, שם לט. (8) במקום הבעלים. (9) ומתרים בו שישמור על השור.

14 ד. הִזִּיקוּ אַחַר שֶׁהוֹעֵדוּ בְּפָנָי אַפּוֹטְרוֹפְסִין: אִם
15 עֲדִין הוּא תָּם - מְשַׁלֵּם חֲצִי נֹזֵק¹⁰ מִגּוּפוֹ; וְאִם הוֹעֵד
16 בּוֹ שְׁלֹשָׁה יָמִים וְאַחַר כָּף הִזִּיק - מְשַׁלֵּם נֹזֵק שְׁלֹם
17 מִן הַיָּפֵה¹¹ שֶׁבְּנִכְסֵי אַפּוֹטְרוֹפְסִין¹², וְלִכְשִׁיגְדְלוּ
18 הַיְתוּמִים¹³ יַעֲשׂוּ דִין עִם הָאַפּוֹטְרוֹפְסִין וְיִשְׁלְמוּ
19 לָהֶן¹⁴.

(10) כדעת החכמים "מעמידין אפטרופוס לתם לגבות

1 בְּשַׁבָּתוֹת - מְשַׁלֵּם נֶזֶק שְׁלֹם, וּבַיּוֹמֹת הַחֹל - מְשַׁלֵּם
2 חֲצִי נֶזֶק. וּמֵאַיִמְתִּי הִיא חֲזַרְתּוֹ? מִשְׁיִמְשָׁמְשׁוּ
3 הַתֵּינוּקוֹת בּוֹ בַּיּוֹם³⁷ שֶׁהוּא מוֹעֵד לוֹ וְלֹא יִהְיֶה מִזֵּיק
4 נֶזֶק שֶׁהוֹעֵד לוֹ.

(31 לשוורים. 32) כגון סוסים וגמלים וכל שכן אדם, כדעת רב פפא בפירוש דברי המשנה בבא קמא לז. שסתמו אינו מועד. 33) וכל שכן הועד לבהמה שאינו מועד לאדם. 34) כגון עגלים. 35) אפילו באותו מין. 36) בשבת מפני שהוא בטל ממלאכתו, דעתו זחה עליו ונוגח (רש"י). 37) בדוגמא שלפנינו - בשבת.

5 ט. נֶגַח שׁוֹר הַיּוֹם, וְחֲמֹר לְמַחֵר, וְגָמַל בַּיּוֹם שְׁלִישִׁי
6 - נַעֲשֶׂה מוֹעֵד לְכָל³⁸. רָאָה שׁוֹר הַיּוֹם וּנְגַחוֹ, וְלִמְחֹר
7 רָאָה שׁוֹר וְלֹא נְגַחוֹ, וּבַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי רָאָה שׁוֹר וּנְגַחוֹ,
8 וּבְרִבְעֵי רָאָה שׁוֹר וְלֹא נְגַחוֹ, וּבְחֲמִישִׁי רָאָה שׁוֹר
9 וּנְגַחוֹ, וּבְשֵׁשִׁי רָאָה שׁוֹר וְלֹא נְגַחוֹ - נַעֲשֶׂה מוֹעֵד
10 לְסְרוּגִין³⁹ לְשׁוֹרִים. וְכֵן כָּל פְּיוֹצָא בְּזָה⁴⁰.

(38) כלומר, לכל שלושת המינים האלה (מגיד משנה). מכיוון שנתקיימה העדוה על ידי שלושת המינים, ואין צורך בשלוש נגיחות לכל מין ומין. שם לז. "ואם תמצא לומר ... ורבינו דרכו לפסוק כאם תמצא לומר. ראה למעלה פרק שני הלכה יט הערה סט. 39) אם יגח ביום השביעי ישלם נזק שלם ועל נגיחה ביום השמיני לא ישלם אלא חצי נזק. 40) כגון דילוג של שני ימים ויותר.

11 י. רָאָה שׁוֹר הַיּוֹם וּנְגַחוֹ, וְלִמְחֹר רָאָה חֲמֹר וְלֹא
12 נְגַחוֹ, וּבְשֵׁלִישִׁי רָאָה סוֹס וּנְגַחוֹ, וּבְרִבְעֵי רָאָה
13 גָּמַל וְלֹא נְגַחוֹ, וּבְחֲמִישִׁי רָאָה פָּרָד וּנְגַחוֹ, וּבְשֵׁשִׁי
14 רָאָה עֲרוּד⁴¹ וְלֹא נְגַחוֹ - נַעֲשֶׂה מוֹעֵד לְסְרוּגִין
15 לְכָל⁴²; וְאִם נֶגַח בַּיּוֹם שֶׁהוּא מוֹעֵד לוֹ⁴³ אֶחָד
16 מִשְׁלֹשֶׁת הַמֵּינִין שֶׁנֶּגַח בְּסְרוּגִין - הֲרִי זֶה מוֹעֵד.

(41) חמור הבר. (42) זה צירוף של שתי הדוגמאות שבהלכה הקודמת. "לכל" לא דוקא, כי אינו מועד אלא למינים שנגח כדברי רבינו בסוף הלכה זו. 43) שביעי, תשיעי וכו'.

17 יא. נֶגַח בְּחֲמִישֶׁה עֶשְׂרֵה לְחֹדֶשׁ זֶה, וּבְשֵׁשֶׁה עֶשְׂרֵה
18 לְחֹדֶשׁ שְׁנֵי, וּבְשִׁבְעֵה עֶשְׂרֵה לְחֹדֶשׁ שְׁלִישִׁי - אֵינוֹ
19 מוֹעֵד, עַד שִׁישְׁלֵשׁ בְּדִלּוּג⁴⁴. שָׁמַע קוֹל שׁוֹפָר וּנְגַח,
20 קוֹל שׁוֹפָר וּנְגַח, קוֹל שׁוֹפָר וּנְגַח - נַעֲשֶׂה מוֹעֵד
21 לְשׁוֹפְרוֹת⁴⁵. וְכֵן כָּל פְּיוֹצָא בְּזָה.

(44) שיהיו שלושה דילוגים, כי הנגיחה הראשונה שלא הייתה בדילוג אינה מן החשבון ולכן הועד רק בנגיחה רביעית וחייב נזק שלם על החמישית (כך פירש רש"י אליבא דשמואל) ואין זה דומה לסירוגין שבהלכה ט, ראה תוספות שם, ב דיבור המתחיל יום, שאין להשוות סירוגין של מינים לסירוגין של ימים, שם. 45) ואין אומרים שהנגיחה הראשונה באה רק מרוב בהלה מקול השופר. אם יגח פעם רביעית לקול השופר, ישלם נזק שלם מן העלייה, שם.

(4) כגון שנגח. 5) כי זוהי שמירה פחותה, שכל אדם נזהר בה, ולכן מחייבת אותו התורה בחצי נזק, כדי שישמור שמירה מעולה. 6) חיובו תלוי בחוסר שמירה. 7) שמירה כל שהיא. 8) דעת ר' יהודה, בבא-קמא מה: 9) בשן וברגל מספקת שמירה פחותה לדעת הכל, שם נה: 10) ואינו מועד לקרן שמואל, 43) ויצא אחר ששמואל פראוי ונגח, בין בקרן ימין בין בשמואל - משלם חצי נזק⁴⁵.

(10) שם. 11) אף-על-פי שהוא מועד לקרן ימין, ומועד אם

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי י"ג תמוז - ספר נזיקין - הלכות נזקי ממון קלה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

19 הַבְּאִישׁ אֶת מִיָּמָיו מִיָּדוֹ 24 בְּשַׁעַת נְפִילָה - חֵיב 25 בְּנִזְקֵי
20 הַמַּיִם, וְאִם אַחַר זְמַן - פְּטוּר; שֶׁהָרִי נִעְשָׂה הַשּׁוֹר
21 תִּקְלָה 26 כְּבוֹר, וְהַמַּיִם הָרִי הֵן כְּפָלִים, וְלֹא מְצִינּוּ בּוֹר
22 שֶׁחֵיב בּוֹ אֶת הַפְּלִים 27. וְאִם הִכְנִיס בְּרִשּׁוֹת - בַּעַל
23 הַשּׁוֹר פְּטוּר 28. וְאִם קָבַל עָלָיו בַּעַל הַבַּיִת לְשַׁמֵּר -
24 הָרִי הוּא 29 חֵיב בְּנִזְקֵי הַשּׁוֹר 30 שֶׁנִּפְלַל לְבוֹר.

שמרו כראוי פטור, הוא פטור על החצי הנוסף של מועד
בלבד, אבל החצי שהיה חייב בו בעודו תם אפילו אם שמרו
כראוי, ממשיך הוא להיות חייב בו גם לאחר השועד. בלשון
הגמרא - "צד תמות במקומה עומדת". כדעת רב אדא בר
אהבה, המפרש כך דברי ר' יהודה במשנה. בהלכה הקודמת
הביא רבינו את דברי ר' יהודה במשנה כלשונם, ובהלכה ב
- את פירוש הגמרא לדעת ר' יהודה. בזה מיושבת תמיתה
ה"שליטי גבורים" בסוגיא זו.

23 המכונסים בו, שם מז: (24) כגון שהיה מלוכלך
בצואה. (25) כדין מזיק ממש. (26) ודינו כבור, שם מח:
(27) דין זה לומדים מן הפסוק "ונפל שמה שור או חמור"
(שמות כא, לג) שור ולא אדם, חמור ולא כלים. שם כח:
(28) כי בעל החצר חייב לשמור על בורו, אבל גם בעל החצר
פטור על הנזק שהזיק השור. (29) בעל החצר. (30) דעת
רבי במשנה שם מז: , ושמואל פסק כמותו שם מח: ,
והלכה כשמואל בדינים.

1 ג. הַהֵמָּה שֶׁחִבְּלָה בְּאָדָם, בֵּין כְּכֹנֶנָה בֵּין שְׁלֹא
2 כְּכֹנֶנָה: אִם תִּמָּה הִיא - מְשַׁלֵּם חֲצִי נֶזֶק מְגוּפָה 12,
3 וְאִם מוֹעֵדֶת הִיא - מְשַׁלֵּם נֶזֶק שְׁלֵם. וּפְטוּר מִן
4 הַשִּׁבְתָּ 13 וּמִן הַבִּשּׁוּת וּמִן הַצַּעַר 14 וּמִן הַרְפוּי;
5 שְׂאֲרַבְעָה דְּבָרִים אֱלוֹ לֹא חֵיבָה בְּהֵן תּוֹרָה אֱלֹא
6 בְּאָדָם 15 שֶׁחִבַּל בְּחִבְרוֹ, אֲבָל בְּהֵמָּה שֶׁחִבְּלָה בְּאָדָם -
7 הָרִי זֶה כְּמִי שֶׁהִזִּיקָה מְמוֹנוֹ שְׂאִינּוּ חֵיב אֱלֹא חֲצִי
8 נֶזֶק בְּלִבְדוֹ. לְפִיכָּה, שׁוֹרוֹ שֶׁבִישׁ - פְּטוּר 16, וְאִם בִּישׁ
9 הוּא בַּעֲצָמוֹ - חֵיב, כְּמוֹ שִׁיתִּבְּאָר 17. וְשׁוֹרוֹ שֶׁחִבַּל
10 בְּאִבּוֹ אוֹ בְּאִמּוֹ 18, אוֹ שֶׁהִדְלִיק גְּדִישׁ חִבְרוֹ בְּשִׁבְתָּ -
11 חֵיב בְּנִזְקֵי; וְאִלּוּ הָיָה הוּא בַּעֲצָמוֹ הַעוֹשֶׂה זֶה -
12 פְּטוּר מִלְּשַׁלֵּם 19, כְּמוֹ שִׁיתִּבְּאָר 20.

25 ו. הַכְּנִיס שׁוֹרוֹ 31 לְחִצְרָה בַּעַל הַבַּיִת שְׁלֹא בְּרִשּׁוֹת,
26 וְהִזִּיק אֶת בַּעַל הַבַּיִת אוֹ שֶׁהִזִּיק בּוֹ בַּעַל הַבַּיִת 32, אוֹ
27 שֶׁחָפַר בְּחִצְרָה בּוֹרוֹת שִׁיחִין 33 וּמְעָרוֹת - בַּעַל הַשּׁוֹר
28 חֵיב בְּנִזְקֵי חִצְרָה, וּבַעַל חִצְרָה חֵיב בְּנִזְקֵי הַבּוֹר 34,
29 שֶׁהָרִי עָלָיו לְסַתְּמָר 35.

(12) כדעת החכמים, האומרים "כמשפט הזה יעשה לו"
(שמות כא, לא) "כמשפט שור בשור, כך משפט שור באדם.
מה שור בשור - תם משלם חצי נזק ומועד נזק שלם, אף
שור באדם - תם משלם חצי נזק ומועד נזק שלם", בבא
קמא לג. (13) מה שהפסיד בזמן המחלה. אם שנשרה ידו,
אין מעריכים לפי העבודה שעשה לפני שנשרה ידו, כי זה
נכלל כבר בנזק, אלא רואים אותו כשומר קישואים, עבודה
שיוכל לעשות גם ביד שכורה לאחר שיכריא. ומשלם את
ההפסד של שכר עבודה זו בימי מחלתו. (14) אפילו שילם
בעד היד, מעריכים כמה היה אדם נותן שיורידו לו את היד
בסם ללא כאב, במקום שישברו לו את היד. הפרש זה הוא
חשבון הצער. (15) שם פז. והטעם - "ואיש כי יתן מום
בעמיתו" (ויקרא כד, יט), איש בעמיתו ולא שור בעמיתו,
שם כו. דין נתינת מומים שחיבה תורה בארבעה דברים,
הוא רק באדם שחבל ולא בשור בעמיתו של בעליו.
(16) כגון לכלך את האדם, משנה שם לד: (17) בהלכות
חובל ומזיק, פרק א. (18) של בעל השור. (19) מפני
שהוא חייב מיתה על מעשה זה, ואין אדם מת ומשלם על
מעשה אחד. (20) הלכות חובל ומזיק, פרק ד.

31 מימרת רבא שם, מח. (32) כגון שנתקל בו.
33 חפירות ארוכות. (34) אם הפקירו רשותו, אף-על-פי
שנעשה על-ידי שור, ונתבאר בהלכה הקודמת, ששור
שעשה בור אין בעליו חייבים בנזקיו. (35) לפני שהפקירו,
שהרי בורו הוא, וכאשר מפקירו הריהו נותן תקלה ברשות
הרבים, ועל כן הרי הוא כאילו עשאו בעצמו.

30 ז. הִזִּיק בַּעַל הַבַּיִת אֶת הַשּׁוֹר 36: אִם הִזִּיקוֹ שְׁלֹא
31 לְדַעַת - פְּטוּר, שֶׁהָרִי אוֹמְרִין לוֹ 37: לְמָה נִכְנַסְתָּ שְׁלֹא
32 בְּרִשּׁוֹת, שְׁלֹא יַדְעִיתִי עַד שֶׁשָּׂגַגְתִּי בָּךְ; וְאִם הִזִּיקוֹ
33 לְדַעַת - חֵיב 38 נֶזֶק שְׁלֵם, מִפְּנֵי שֵׁישׁ לוֹ רִשּׁוֹת
34 לְהוֹצִיאוֹ מִרִשּׁוֹתוֹ, אֲבָל לְהִזִּיקוֹ אֵין לוֹ רִשּׁוֹת.

13 ד. הַמְּכַנֵּס שׁוֹרוֹ לְחִצְרָה בַּעַל הַבַּיִת שְׁלֹא בְּרִשּׁוֹת,
14 וּנְגַחַו שׁוֹרוֹ שְׁלֹא בַּעַל הַבַּיִת אוֹ נִשְׁכּוֹ בְּלִבּוֹ - פְּטוּר 21.
15 וְאִם נִגַּח הוּא שׁוֹר שְׁלֹא בַּעַל הַבַּיִת: אִם הָיָה תָם -
16 מְשַׁלֵּם חֲצִי נֶזֶק 22, וְאִם הָיָה מוֹעֵד - מְשַׁלֵּם נֶזֶק
17 שְׁלֵם, כְּדִין הַנּוֹגֵחַ בְּרִשּׁוֹת הַרְבִּיבִים.

36 גם זה מדברי רבא שם. (37) בעל החצר לבעל השור.
38 דעת רב פפא שם.

35 ח. שְׂמִינִין 39 לְנִזְקֵין. בִּיצֵד? הָרִי שֶׁשָּׁבַר כְּלִי שֶׁל חִבְרוֹ
36 - בֵּין הוּא בֵּין בְּהֵמָתוֹ - אֵין אוֹמְרִים לְמִזִּיק: קַח
37 אֶתְּהָה הַכְּלִי הַשָּׁבַר וְשַׁלֵּם לְזֶה דְּמֵי הַכְּלִי, אֱלֹא
38 אוֹמְדִין כְּמָה פְּחַת הַכְּלִי מְדַמִּין, וְנוֹתֵן לוֹ כָּל
39 הַפְּחַת 40 - אִם הַמִּזִּיק מוֹעֵד, אוֹ חֲצִי הַפְּחַת - אִם
40 הָיָה תָם. שְׂנֹאמַר: וְהַמַּת יְהִיָּה לוֹ - לְנֶזֶק, פְּחַת
41 הַנִּבְּלָה 41 שֶׁל נֶזֶק 42. וְשִׁבַּח הַנִּבְּלָה 43 - חוֹלְקִין אוֹתוֹ 44
42 הַנֶּזֶק וְהַמִּזִּיק.

21 בעל הבית יכול לומר לבעל השור: מי הרשה לך
להכניס שורך לחצרי, בבא-קמא מז: (22) כדעת החכמים
במשנה, שם כד:

39 מעריכים. (40) אם הכלי היה שוה 10 ש"ח, ולאחר
שנשבר שווה 2 ש"ח, הרי הפחת 8 ש"ח, והכלי השבור
שייך לניזק. (41) אם פחתו דמיה משעת המיתה עד שעת
המשפט. (42) והמזיק ישלם חצי נזק או נזק שלם, לפי
מחיר הנבילה בשעת המיתה. (43) אם מחירה עלה משעת

18 ה. נִפְלַל לְבוֹר שֶׁבְּחִצְרָה זֶה וְהַבְּאִישׁ אֶת מִיָּמָיו 23: אִם

24 יג. על המזיק לטרח⁵⁵ פנבלה עד שממציא אותה
 25 לנזק. כיצד? כגון שנפל השור לבור ומת - מעלה
 26 הנבלה מן הבור ונותנה לנזק, ואחר כך שמין לו
 27 פחת נבלה. שנאמר: כסף ישיב לבעליו והמת⁵⁶
 28 יהיה לו - מלמד, שהוא חייב להשיב את הנבלה ואת
 29 הפחת שפחתה מן החי לנזק⁵⁷; ואם היה תם - חצי
 30 הפחת, כמו שבארנו.

המיתה עד שעת המשפט. (44) כדעת ר' יהודה, ולפי תשובת ר' יוחנן, שם לד:

1 ט. כיצד? שור שנה מאתים שנגחווה ומת, והרי
 2 הנבלה שנה בשעת מיתה מאה, ובשעת העמדה
 3 בדין פחתה והרי שנה שמונים - אין המזיק משלם
 4 אלא מאה, אם היה מועד; ואם היה תם - משלם
 5 לו חמשים מגופו⁵⁸.

(55) גובה הנזק כל חצי הנזק, כי השור שייך לניזק, כדעת ר' עקיבא שם לג. "הוחלט השור" לניזק. (56) דעת אבא-שאל ואחרים, שם יא. (57) משמע, שאף את המת ישיב לבעליו. (58) זהו פירוש ל"כסף ישיב לבעליו". (59) למעלה הלכה ח.

(45) והנבילה לניזק.

פרק שמיני

(1) נתבארו בו מהות הבעלים שבעלי החיים המזיקים הם שלהם, או שהזיקו ובשעת הנזק לא היו להם בעלים, או שהזיקו דבר שאינו של הדיוט. וכן אם היו להם בעלים ואחר הנזק יצאו לרשות ארון אחר, וכן נתבאר שם האיך בית דין גובים נזקין אלו, ואי זו ראייה צריך הניזק כדי שיגבו לו נזקו.

6 י. השביחה הנבלה והרי היא שנה בשעת העמדה
 7 בדין מאה ועשרים - הרי המזיק משלם לו
 8 תשעים⁴⁶, אם היה מועד; ואם היה תם - משלם
 9 ארבעים וחמשה מגופו. וזהו שנאמר: וגם את המת
 10 יחצון - [שבח המת יחצון].

(46) מחלקין את השבח בין המזיק והניזק, וכאילו הנבילה שוה מאה ועשר. א"כ הנזק הוא תשעים.

31 א. שור של ישראל שנגח שור של הקדש, או שור
 32 של הקדש שנגח שור של ישראל - פטור; שנאמר:
 33 שור רעהו²⁹. וכל הקדשים³⁰ שחביבין בהן מעילה⁴ -
 34 אין בהן דין נזקין⁵. ופסולי המקדשין⁶ - יש בהן
 35 דין נזקין⁷, בין שהזיקו בין שהזקו, שהרי יצאו
 36 לפדיון ולהיותם חלין.

11 יא. שור שנה מאתים⁴⁷ שנגח שור שנה מאתים
 12 והפחיתו חמשים, ובשעת העמדה בדין השביח
 13 הנזק והרי הוא שנה ארבע מאות זוז, ואילו
 14 הנגיחה שהפחיתו היה שנה שמונה מאות⁴⁸ - בין
 15 שפטמו בין ששבח מאליו - אין נותן אלא בשעת
 16 הנזק⁴⁹. כחש מחמת המפה⁵⁰ בשעת העמדה בדין,
 17 והרי הפחת שנה מאה⁵¹ - נותן לו בשעת העמדה
 18 בדין.

(47) ברייתא שם לד. (48) והנזק הוא ארבע מאות זוז, והניזק תובע מאתים בתם או ארבע מאות במועד. (49) מועד חמשים, ותם עשרים וחמש. (50) אבל אם הפחת בא מחמת מלאכה, נותן כבשעת הנזק, כי אין המזיק אשם בזה. (51) במקום חמשים בשעת הנזק, שם, ואין זה דומה לפחת נבילה משעת מיתה עד שעת העמדה בדין, שהפחת של ניזק, כי שם הפחת בא מאליו בגלל קלקול הנבילה, והיה לו לניזק למכרה מיד, אבל במקרה שלנו סבור הניזק לפעמים שהבהמה תתרפא והיא נכחשת, ומכיון שזה בא מחמת המכה, חייב המזיק.

(2) "וכי יגוף שור איש את שור רעהו", ולא שור של הקדש, משנה בבאקמא לו: (3) בין קדשי מזבח, כגון בהמת עולה או בהמת חטאת משהוקדשה עד אחר זריקת הדם, ובין קדשי בדיק הבית. (4) אם נהנה מהם בשוגג, משלם חומש נוסף על הקרן, ומביא קרבן אשם מעילות. (5) כי נקראים "קדשי ה'". (6) כגון שנפל בהם מום ונפדו. (7) כי "שור רעהו" נקרא, שם נג: ואף-על-פי שיש בהם קצת קדושה, שאסורים בגיזה ועבודה.

37 ב. שלמים⁸ שהזיקו - גובה⁹ מבשרם¹⁰, ואינו גובה
 38 מן הבשר כנגד אמורייה¹¹; שהאמורים של קדשים
 39 קלים¹² מועלין בהן, כמו שבארנו בהלכות מעילה¹³.
 40 וכן תורה שהזיקה¹⁴ - גובה מבשרה, ואינו גובה מן
 41 הלחם¹⁵ הבא עמה; שאין הלחם מפלל בשר¹⁶.

19 יב. השביח המזיק⁵² בשעת העמדה בדין: אם
 20 מחמת שפטמו⁵³ שבח - אינו משתלם ממנו אלא
 21 מה שהיה שנה בשעה שהזיק; ואם מחמת עצמו
 22 השביח⁵⁴ - משתלם חצי נזק ממנו פלו בשעת
 23 העמדה בדין.

(8) הנמנים עם קדשים קלים, וממון בעלים הם, שם יג. (9) חצי נזק. (10) כי תם גובה מגופו, והבשר ממון בעלים הוא. (11) החלקים שמקריבים על גבי המזבח, כגון החלב המכסה את הקרב, שתי הכליות ועוד (ויקרא ג, ג-ד). ביאור לדין זה בהלכה הבאה. (12) כגון שלמים, תודה, בכור, מעשר בהמה ועוד, שהבשר נאכל ואת האימורים מקריבים על המזבח. (13) פרק ב. (14) שם יג: (15) ויקרא ז, יב. (16) ותם גובה מגופו של המזיק בלבד.

(52) כגון שור תם שוה 50 ש"ח נגח שור, והנזק הוא בשיעור 200 ש"ח. חצי נזק - 100 ש"ח, אולם בתם גובים מגופו, והריהו שוה 50 ש"ח בלבד. בשעת העמדה בדין, עלה מחירו של המזיק למאה ש"ח. הניזק תובע כעת את כל חצי הנזק בסך מאה ש"ח מן המזיק. (53) בעל המזיק לשורו. (54) כלומר 50 ש"ח בלבד. בעל המזיק יכול לטעון: אני הוצאתי כסף ופטמתי את שורי, ואתה תקח! (שם).

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי י"ג תמוז - ספר נזיקין - הלכות נזקי ממון קלז

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 1 ג. וְכִיצַד גּוֹבֶה? שְׁיֵאכֹל הַנֶּזֶק וְחִבְרֹתוֹ מִן הַבֶּשֶׂר
2 בְּקִשְׁיָה¹⁷ פִּנְגַד חֲצִי נֶזֶק שְׁלוֹ. וְכִיצַד אֵינוֹ גּוֹבֶה פִּנְגַד
3 הָאֲמוּרִין? שְׁאֵם הָיָה לוֹ לְגַבּוֹת בְּחֲצֵי נֶזֶקוֹ שְׁוֵה דִינָר,
4 וְהָיָה כָּל הַבֶּשֶׂר עִם הָאֲמוּרִין שְׁוֵה שְׁנֵי דִינָרִים,
5 וְהַבֶּשֶׂר בְּלֹא אֲמוּרִין שְׁוֵה דִינָר וְחֲצִי - אֵינוֹ גּוֹבֶה שְׁנֵי
6 שְׁלִישֵׁי הַבֶּשֶׂר¹⁸, אֲלֵא חֲצִי הַבֶּשֶׂר בְּלִבְדוֹ¹⁹.
- 17 כְּדִין קְדָשִׁים קְלִים. (18) כְּלוֹמֵר, חֲצִי נֶזֶק כּוֹלוּ מִן
הַבֶּשֶׂר. (19) כְּלוֹמֵר, שְׁלוֹשֶׁת רַבְעֵי דִינָר. וְרַבְעֵי הַדִּינָר, כִּנְגַד
הַחֶלֶק הַמְּגִיעַ לוֹ מִן הָאֲמוּרִים, מִפְּסִיד הַנִּיזָק. הַמְּזִיק יִכּוֹל
לְטַעוֹן: הַבֶּשֶׂר שְׁלִי וְהָאֲמוּרִים שֶׁל הַקֹּדֶשׁ. אֲנִי מִשְׁלֵם מִן
הַבֶּשֶׂר שְׁלִי בַּהֲתָאֵם לְחֻלְקֵי הַמוּטֵל עָלַי, וְאֵין אֲנִי אַחֲרָא
לְחֻלְקֵי הָאֲמוּרִים, שֶׁהֵם קְדָשֵׁי ה'.
- 7 ד. וְכֵן שׁוֹר הַפֶּקֶר²⁰ שֶׁהָזִיק - פְּטוּר; שְׁנֵאֲמַר: שׁוֹר
8 רָעִהוּ - עַד שֶׁיְהִי הַנֶּכְסִים מִיְחָדִים לְבַעֲלֵים²¹.
9 כִּיצַד? שׁוֹר הַפֶּקֶר שְׁנֵגְחָה, וְקָדַם שֶׁיִּתְפַּשׂ אֹתוֹ הַנֶּזֶק
10 בָּא אַחֵר וְזָכָה בּוֹ - הָרִי זֶה פְּטוּר²². וְלֹא עוֹד, אֲלֵא
11 שׁוֹר הַמְּיֻחָד לְבַעֲלֵים שֶׁהָזִיק, וְאַחֵר שֶׁהָזִיק הַקְּדִישׁוֹ
12 אוֹ הַפֶּקֶירוֹ - הָרִי זֶה פְּטוּר; עַד שֶׁיְהִי לוֹ בַּעֲלִים
13 בַּשְּׂעֵת הַזֶּה וּבַשְּׂעֵת הַעֲמָדָה בְּדִין²³.
- 20 בְּלִי בַעֲלִים, שֶׁם יג: (21) מִשְׁנָה שֶׁם ט: (22) כִּי
בַשְּׂעֵת הַנְּגִיחָה לֹא הָיוּ לוֹ בַעֲלִים. (23) שְׁנֵאֲמַר: "וְהוֹעֵד
בְּכַעֲלֵיו...וְהַמִּית אִישׁ" (שְׁמוֹת כ"א, כ"ט) עַד שֶׁתֵּהָא מִיתָה
וְהַעֲמָדָה בְּדִין שׁוֹרִין כְּאַחַד, כְּלוֹמֵר בְּכַעֲלֵי אַחַד, שֶׁם.
- 14 ה. שׁוֹר שֶׁל יִשְׂרָאֵל²⁴ שְׁנֵגְחָה שׁוֹר שֶׁל עוֹבֵד כּוֹכְבִים,
15 בֵּין תָּם בֵּין מוֹעֵד - פְּטוּר; לְפִי שְׁאִין הָעוֹבְדֵי
16 כּוֹכְבִים מְחִיבִין²⁵ אֶת הָאָדָם עַל בְּהֵמָתוֹ שֶׁהָזִיקָה,
17 וְהָרִי אֵנוֹ דִּינִן לָהֶם פְּדִינֵיהֶם²⁶. וְשׁוֹר שֶׁל עוֹבֵד
18 כּוֹכְבִים שְׁנֵגְחָה שֶׁל יִשְׂרָאֵל, בֵּין תָּם בֵּין מוֹעֵד -
19 מִשְׁלֵם נֶזֶק שְׁלֵם; כֵּן זֶה הוּא לְעוֹבְדֵי כּוֹכְבִים, לְפִי
20 שְׁאִין זְהִירִין בַּמְּצוֹת וְאֵינָן מְסַלְּקִין הַנֶּזֶק²⁷, וְאֵם לֹא
21 תַּחֲזִיב אוֹתָן עַל נֶזֶקֵי בְּהֵמָתָן - אֵין מְשַׁמְרִין אוֹתָהּ,
22 וּמְפָסְדִין מִמּוֹן הַבְּרִיּוֹת.
- 24 מִשְׁנָה שֶׁם לו': (25) בֵּית-הַדִּין שֶׁלָּהֶם אֵינוֹ מְטִיל עַל
כַּעֲלֵי הַבְּהֵמָה חוֹבַת תְּשׁוּמָה בְּעַד נֶזֶקֵי בְּהֵמָתוֹ, וְאֵינוֹ רוֹאֵה
כִּיזֶה נוֹשֵׂא לְטִיפּוֹל בֵּית הַמִּשְׁפָּט. (26) יְרוּשָׁלַיִם בְּבֵית-בְּאֵר
פֶּרֶק ד' הַלְכָה ג', "ר' אֲבָהוּ בִּשְׁם ר' יוֹחָנָן אָמַר: כְּדִינֵיהֶם".
(27) מִתּוֹךְ שְׁאִין חֲסִים עַל מִמּוֹן זוֹלָתָם. לְפִי הַגְּמָרָא (שֶׁם
ל"ח). וְדִין זֶה נֹאמַר רַק בְּעַמִּים שֶׁלֹּא קִיבְלוּ עֲלֵיהֶם שֶׁבַע
מִצְוֹת בְּנֵי נֹחַ.
- 23 ו. שׁוֹר תָּם שֶׁהָזִיק²⁸, אִם מְכָרוֹ הַמְּזִיק עַד שֶׁלֹּא עָמַד
24 בְּדִין²⁹, אָף עַל פִּי שֶׁהוּא מְכּוֹר³⁰ - הָרִי הַנֶּזֶק גּוֹבֶה
25 הַיִּמְנוּ³¹, וְחוֹזֵר הַלּוֹקֵחַ וְגוֹבֶה מִן הַמְּזִיק שְׁמֵכֵר לוֹ;
26 שְׁפִינִין שְׁנֵגְחָה קוֹל יֵשׁ לוֹ³², וְלֹא הָיָה לוֹ לְלוֹקֵחַ לְקַח
27 עַד שֶׁיִּגְבֶּה הַנֶּזֶק.
- (28) בְּרִייתָא, שֶׁם לג: (29) עִם הַנִּיזָק. (30) וְהַקּוֹנֵה רִשְׁאֵי
- לְעַבְדוֹ בְּשׁוֹר. (31) כִּי שׁוֹר תָּם גּוֹבִים מְגוּפוֹ, וְכֵאִילוּ עָשׂוּ
אוֹתוֹ אֲפוֹתִיקֵי לְנִיזָק. (32) וְאֵינוֹ דוֹמֵה לְשֹׂאֵר אֲפוֹתִיקֵי שֶׁל
מִטְּלָלִין, שְׁאִין גּוֹבִים מִן הַקּוֹנֵה. בְּרִייתָא זוֹ, לְפִי דַעֲת
רַבִּינוּ, נֹאמְרָה לְדַעֲת ר' עֲקִיבָא, שְׁאֲמַר "הוֹחֵלֵט הַשׁוֹר",
אוֹלָם זֶה דוֹקָא לְאַחַר שְׁעֵמֵד בְּדִין, וְלֹא לְפָנֵי שְׁעֵמֵד בְּדִין
(עִי' מֵאִירֵי לְבַבְא-קָמָא עֵמּוּד 102, ועִי' מִגִּיד-מִשְׁנָה).
- ז. הַקְּדִישׁוֹ הַמְּזִיק - הָרִי זֶה מְקַדֵּשׁ³³, פְּדִי שְׁלֵא³⁴
יֵאמְרוּ³⁴: הַקְּדִישׁ יוֹצֵא בְּלֹא פְּדִיּוֹן. שְׁחָטוּ - גּוֹבֶה
מִבֶּשֶׂר. נִתְּנוּ בְּמִתְּנָה - מָה שֶׁעָשָׂה עֲשׂוּי³⁵, וְיִגְבֶּה
הַנֶּזֶק מִמְּנוּ.
- 33 אֲפִילוּ לְדַעֲת רַבִּי עֲקִיבָא. (34) הַיּוֹדֵעַ שֶׁזֶה שׁוֹרוֹ שֶׁל
פְּלוֹנִי וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ שְׁנֵגְחָה, וְרֹאֵה שֶׁהַקְּדִישׁוֹ יוֹצֵא לְחוּלִין,
יֹאמַר: הַקְּדִישׁ יוֹצֵא בְּלֹא פְּדִיּוֹן, שֶׁם. (35) וְרִשְׁאֵי הַמְּקַבֵּל
לְעַבְדוֹ בּוֹ, כְּמוֹ בְּדִין מְזִיק שְׁמֵכֵר.
- ח. הַזִּיק וְעָמַד בְּדִין³⁶ וְאַחֵר כֶּף מְכָרוֹ - אֵינוֹ מְכּוֹר³⁷.
הַקְּדִישׁוֹ - אֵינוֹ מְקַדֵּשׁ. נִתְּנוּ בְּמִתְּנָה - לֹא עָשָׂה וְלֹא
כְּלוּם. קְדָמוֹ³⁸ בַּעֲלֵי חוֹבוֹת שֶׁל מְזִיק³⁹ וְתַפְסוּהוּ, בֵּין
שֶׁחָב עַד שֶׁלֹּא הָזִיק⁴⁰ בֵּין הַזִּיק עַד שֶׁלֹּא חָב - לֹא
זָכוּ, אֲלֵא הַנֶּזֶק גּוֹבֶה מִמְּנוּ⁴¹; שְׁאֲפִלוּ הָיָה שֶׁל בַּעֲלֵי
חוֹבוֹת מִתְּחִלָּה⁴² וְהָזִיק - הָרִי זֶה גּוֹבֶה מְגוּפוֹ.
- 36 הַמְּשַׁךְ הַבְּרִייתָא הַקּוֹדֶמֶת. (37) כִּי הַשׁוֹר הוֹחֵלֵט, וְגוּפוֹ
שׁוֹר כְּבֵר לְנִיזָק. (38) לְפָנֵי שְׁבֵא הַנִּיזָק. (39) שֶׁלָּהֶם חֵיב
הַמְּזִיק כֶּסֶף. (40) אֲפִילוּ אִם הַחוֹב שֶׁלָּהֶם קָדַם לְנֶזֶק, וְהֵם
הַרְשׁוּנִים בְּתוֹר לְפָנֵי הַנִּיזָק. (41) מִשׁוֹר הַמְּזִיק.
(42) לְפָנֵי שֶׁהָזִיק, שֶׁם לז.
- ט. מוֹעֵד⁴³ שֶׁהָזִיק, בֵּין עָמַד בְּדִין בֵּין שֶׁלֹּא עָמַד
בְּדִין, וְהַקְּדִישׁוֹ אוֹ מְכָרוֹ אוֹ נִתְּנוּ בְּמִתְּנָה אוֹ שְׁחָטוּ
- מָה שֶׁעָשָׂה עֲשׂוּי⁴⁴. קְדָמוֹ בַּעֲלֵי חוֹבוֹת
וְהַנְּהִיגוּהוּ⁴⁵, בֵּין חָב עַד שֶׁלֹּא הָזִיק בֵּין הַזִּיק עַד
שֶׁלֹּא חָב - זָכוּ בּוֹ; לְפִי שְׁאִין מְשַׁתְּלֵם הַנֶּזֶק⁴⁶ אֲלֵא
מִן הַמְּעַלָּה שֶׁבְּנִכְסֵי הַמְּזִיק⁴⁷, וְהָרִי כָּל נִכְסָיו
מְשַׁעְבְּדִין⁴⁸ לְנֶזֶק זֶה.
- 43 הַמְּשַׁךְ הַבְּרִייתָא הַקּוֹדֶמֶת. (44) וְהַשׁוֹר כּוֹלוּ קִנְיָנוּ שֶׁל
הַקְּדִישׁ, שֶׁל הַקּוֹנֵה, אוֹ שֶׁל מְקַבֵּל הַמִּתְּנָה. (45) לְרִשׁוּתָם.
(46) מְגוּפוֹ. (47) וְדִינוֹ כְּכַעֲלֵי-חֹב, וּבְמִטְּלָלִין אֵין דִּין
קְדִימָה, וּבְכַעֲלֵי-חֹב מֵאוֹחַר שְׁקָדַם וְגַבְהָ מֵהֶם, זָכָה.
(48) וְאֵין שְׁעֵבּוּדוֹ עַל גּוֹף הַשׁוֹר בְּמִיּוּחָד, כְּמוֹ בַתָּם.
- י. כְּשֶׁבִית דִּין נֶזֶקִין לְגַבּוֹת לְנֶזֶק מְנַכְסֵי הַמְּזִיק -
גּוֹבִין מִן הַמְּטְלָלִין תְּחִלָּה⁴⁹; וְאִם לֹא הָיוּ לוֹ
מְטְלָלִין כָּלָל אוֹ שֶׁלֹּא הָיוּ לוֹ מְטְלָלִין פִּנְגַד כָּל
הַנֶּזֶק - גּוֹבִין הַשְּׂאָר מִן הַקְּרָקַע הַמְּעַלָּה שֶׁבְּנִכְסֵי
הַמְּזִיק⁵⁰. וְכָל זְמַן שֶׁיִּמְצָאוּ מְטְלָלִין, וְאֲפִלוּ סְבִין⁵¹
- אֵין נֶזֶקִין לְקָרַע.
- 49 "כֶּסֶף יֵשִׁיב לְבַעֲלֵיו" (שְׁמוֹת כ"א, לז) לְרַבּוֹת שׁוֹה כֶּסֶף,
וְאֲפִילוּ סוֹבִין, שֶׁם ז. וְכַדַּעַת רַב פֶּפֶא (שֶׁם עֵמּוּד ב), שֶׁכֵּל

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מראש עדים כשרים, כגון בהלואה ועוד. (69) כגון הלואה. (70) על הנזק וכו'.

24 יד. שור שהיה רועה⁷¹ על גפי הנהר⁷² ונמצא שור
25 הרוג בצדו, אף על פי שזה מנצח וזה מועד לגח, וזה
26 מנשף וזה מועד לשף - אין אומרים⁷³: בידוע
27 שזה נשכו וזה נצחו. ואפלו גמל האוחר⁷⁴ בין
28 הגמלים ונמצא [גמל] הרוג בצדו - אין אומרים⁷⁵:
29 בידוע שזה הרגו, עד שראוהו עדים פשרים.

(71) בבאכתרא צג. (72) רשב"ם בגמרא שם אומר: לא גרסינן "על גב הנהר". לעיני רבינו כן היתה הגירסא "ע"ג נהר". (73) לשון הגמרא שם. והטעם הוא, מכיון שיש שם עוד שוורים, אין הנים לפי אומדנא בלי ראייה ברורה. (74) נושך ובוועט. (75) פלוגתא של תנאים שם, ופסק כתנא-קמא.

יום רביעי י"ד תמוז ה'תשע"ו

פֶּרֶק תְּשִׁיעִי

(1) נתבאר מהו הנקרא "גוף הנזק" כדי שיהיו תשלומי התם נגבים ממנו. וכן נתבאר בו אם אירע ספק או מחלוקת בין המזיק והניזק, דינם ופרטי דברים אלו וכן משפט מזיק אחד שהזיק לשנים וכיוצא בזה באלו הדברים.

30 א. בהמה² מעברת שהזיקה - גובה חצי נזק ממנה
31 ומולדה³; מפני שהוא מגופה⁴. אבל תרנגולת
32 שהזיקה - אינו גובה⁵ מביצתה⁶; מפני שהביצה
33 אינה מגופה, אבל מבדלת ומפרשת ממנה⁷.

(2) בבא קמא מו. (3) ואם הפרה איננה, גובה כל חצי הנזק מן הוולד. זוהי דעת רבא שם, מז. (4) הוולד, בהיותו עובר בשעת הנגיחה, גוף אחד הוא עם הפרה. על כן גם בתם שאינו גובה אלא מגופו, גובה אף מן הוולד. (5) חצי הנזק. (6) שהטילה לאחר שהזיקה. זהו המשך דברי רבא, שם. (7) אינה מחוברת לגוף התרנגולת אפילו בהיותה עוד במעיה, מה שאין כן וולד בהיותו עובר שמחובר לפרה. ומוזה אתה למד, שאם ידוע שהביצה הייתה מקושרת לאשכול או לאם בשעה שהזיקה, גובים ממנה (לפי מגיד משנה וכדעת התוספות).

34 ב. מעברת שנגחה ונמצא ולדה בצדה, ואין ידוע
35 אם עד שלא נגחה ילדה⁸ או אחר שנגחה ילדה⁹ -
36 משלם חצי נזק מן הפרה¹⁰, ואינו גובה מן הולד
37 פלום¹¹ עד שביא¹² ראיה שבשעה שנגחה הייתה
38 מעברת; שהמוציא¹³ מחברו עליו להביא הראיה¹⁴.

(8) ואין לוולד כל חלק בנגיחה, וכל חצי הנזק משתלם אך ורק מגוף הפרה. (9) ואז גובה חצי הנזק מן הפרה ומוולדה, כמו בהלכה הקודמת. (10) בנוגע לתשלום מגוף הפרה אין הבדל אימתי נולד הוולד. (11) אפילו במקרה שהפרה איננה. בניגוד לדעת סומכוס (במשנה, שם), שממון המוטל בספק חולקים, וגובים מן הוולד רבע נזק, היינו חצי

מטלטלין הם בחינת "מיטב", כי אם אי-אפשר למכור במקום זה, יימכרו במקום אחר. (50) "מיטב שדהו ומיטב כרמו ישלם" (שם כב, ד), וכדעת ר' עקיבא, שהכוונה למיטב שדהו של מזיק (שם ז). בקרקע דרוש "מיטב", כדי שישגיג בנקל קונה. (51) קליפות גרגרי התבואה הנשארות בנפה אחרי שהוציאה את הקמח.

1 יא. מת המזיק קדם שישלם - אין בית דין נזקקין
2 למטלטלין של יתומים⁵², אלא לקרקע. וגובין לנזק
3 מן הזבורית⁵³. מפני שהנזק נעשה כבעל חוב⁵⁴,
4 והמטלטלין אינן משעבדין לבעל חוב. ואם תפס
5 הנזק המטלטלין בחיי המזיק - גובין לו מהם לאחר
6 מותו⁵⁵.

(52) כי מטלטלין של יתומים אינם משועבדים לא לבעל-חוב ולא לניזק (שם יד:). משמע, שאפילו מטלטלין של יתומים גדולים אין גובים. (53) הקרקע הגרועה ביותר, משנה גיטין מח: (54) התובע חוב מן היתומים. (55) כי זכה בהם בתפיסתו, דברי רבא בבא-קמא יד:

7 יב. פֶּכֶר תִּקְנֵנו הַגְּאוּנִים⁵⁶ לַגְּבוֹת פֶּעַל חוֹב מִן
8 הַמְּטַלְטְלִין⁵⁷, וּפְשָׁטָה תִּקְנֶנָּה זֹו בְּכָל בְּתֵי דִינֵין.
9 לְפִיכָּה מַגְבִּין הַנְּזָקִין⁵⁸ מִן הַמְּטַלְטְלִין שֶׁל יְתוּמִים.
10 וְאִם לֹא הֵינִחַ מְטַלְטְלִין⁵⁹ - גּוֹבִין לוֹ מִן הַזְּבוּרִית⁶⁰;
11 שֶׁפֶל הֵבֵא לְפָרַע מִנְכָּסֵי יְתוּמִים - לֹא יִפְרַע אֱלָא מִן
12 הַזְּבוּרִית, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרַנְי⁶¹.

(56) ר"ף בבא-קמא (הוצאת וילנא ו.1) (57) מכיון שהרבה בני אדם אין להם קרקע, והמלוה סומך על המטלטלין (מאירי). (58) ודינם כבעל-חוב, דעת הרי"ף שם. (59) הסדר כמו במזיק: קודם מטלטלין, ואם אין מטלטלין גובה קרקע. (60) ולא עידית כמו ממזיק עצמו. (61) בהלכה יא.

13 יג. אין הנזקין⁶² משתלמין, ואין חייבין בכפר⁶³,
14 ואין הפהמה נהרנת⁶⁴, אלא בראיה ברורה⁶⁵
15 ובעדים הפשרים⁶⁶ להעיד. שלא תאמר: הואיל
16 ואין מצויין בארוות הסוסים וברפת הבקר וגדרות
17 צאן אלא העבדים והרועים⁶⁷ וכיוצא בהן, אם
18 העידו שבהמה זו הזיקה את זו - שומעין להם,
19 ואם העידו קטנים או גושים שאדם זה חבל את זה
20 או העידו בשאר נזקין - סומכין עליהן⁶⁸. אין
21 הדבר פן, אלא אין מחייבים לעולם ממון על פי
22 עדים עד שיהיו עדים הפשרים להעיד שאר
23 עדיות⁶⁹, ויעידו⁷⁰, ויחייבו בית דין המזיק לשלם.

(62) משנה בבא-קמא יד: (63) מועד שהמית את האדם משלם כופר ליורשים. (64) כשהמיתה אדם. (65) ולא על יסוד אומדנא. (66) ולא בעבדים, בנשים ובגויים. (67) הרועים פסולים לעדות, כי דינם כגזלנים, מפני שמרעים בהמתם בשדות אחרים, סנהדרין כה: (68) מכיון שאין עדים אחרים שראו, ואין לדמות למקרים שאפשר להזמין

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי י"ד תמוז - ספר נזיקין - הלכות נזקי ממון קלט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

1 "רישא ניזק ברי ומזיק שמא". אין מחייבים לשלם כסף אלא על פי הוכחה ברורה, ואין טענת הניזק-התובע מספקת, אפילו היא חזקה מטענת הספק של המזיק. (33) ואתה טוען "איני יודע" כדי להשתמט מן התשלום. (34) שבועה שתיקנוה חכמי הגמרא לכופר בכל, ואין לתובע עדים (שבועות מ:) ופירוש המלה "היטת" הוא, החכמים הסיתוהו להשיבע, כדי להפיס את דעת התובע. שבועה כזו שונה מיתר השבועות בזה, שאינה צריכה נקיטת חפץ, כלומר, אין הנשבע אוהו ספר תורה (רבינו בפרק יא מהלכות שבועות הלכה יג.) (35) ששורו נגח. (36) בבא קמא סד: דין זה לומדים מן הפסוק "אשר ירשיעון אלוהים" (שמות כב, ח), ולא המרשיע את עצמו.

23 ז. היו שנים רודפים אחר אָחָד, וְהָרִי עֲדִים שְׂאָחָד
24 מֵהֵן הִזִּיק, וְאֵין הַעֲדִים יוֹדְעִים אֵי זֶהוּ מְשַׁנְיָהֶם,
25 זֶה אוֹמֵר: שׁוֹרְף הִזִּיק, וְזֶה אוֹמֵר: שׁוֹרְף הִזִּיק -
26 שְׁנֵיהֶם פְּטוּרִין.³⁸ וְאִם הָיוּ שְׁנֵיהֶם שֶׁל אִישׁ אָחָד -
27 חָיֵב לְשַׁלֵּם.³⁹ מִגּוֹף הַפְּחוּת שֶׁבְּשַׁנְיָהֶם.⁴⁰ וְאִם הָיוּ
28 מוֹעֲדִין - מְשַׁלְּמִין גְּזֵק שְׁלָם מִנְּכִסֵּיו.⁴¹

37) ולא כמו בהלכה הקודמת שספק הוא, אם השור הזיק. במקרה זה לו הודה המזיק, היה חייב לשלם, ואין לפטור אותו כדין מודה בקנס, כי ישנם עדים ואף על פי שאינם יודעים שורו של מי הזיק, מועילה עדותם שלא לדונו כמודה בקנס (לחם משנה, הלכה ט.) (38) על יסוד הכלל הנזכר בהלכה הקודמת "המוציא מחברו עליו הראיה". (39) כי ודאי הוא ששורו הזיק. (40) כשהוא תם. ואם כולו אינו שורה דמי חצי הנזק, מפסיד הניזק את ההפרש, כי המזיק יוכל לטעון שמא הפחות הזיק. (41) כי התשלום מוטל על בעל השור ועל נכסיו ולכן אין כל משקל לשאלה: מי הזיק.

29 ח. בַּמָּה דְּבָרִים אֲמֹרִים?⁴² בְּשִׁשְׁנֵי הַשְּׁוֹרִים
30 עוֹמְדִין; אֲבָל אִם מֵת אָחָד מֵהֵן אוֹ אֶבֶד, וְהָיָה אָחָד
31 מֵהֵן תָּם, אָף עַל פִּי שֶׁהֵן שֶׁל אִישׁ אָחָד - פְּטוּר,
32 שֶׁהָרִי אוֹמֵר לוֹ: הִבֵּא רְאִיָּה.⁴³ שְׁנֵיהֶם הָעוֹמֵד הוּא
33 שֶׁהִזִּיק וְאֲשַׁלֵּם לָךְ.

42) שאם היו שניהם של איש אחד חייב לשלם. (43) כי המוציא מחברו עליו הראייה. שמא המזיק זה שאבד או שמת, ותם אינו משלם אלא מגופו. [ודין זה נאמר רק כשנאבד התם, אבל כשנאבד המועד חייב בעל השוורים בחצי נזק ממה נפשו, אם המועד הזיק, חייב לשלם מנכסיו נזק שלם, ואם התם הזיק, הרי הוא עומד לפנינו ואפשר לגבות מגופו. כך פירש בעל מאירת עיניים בחושן משפט סימן ת סעיף קטן ה. אולם סגנונה של הלכה זו כאן מתנגד לפירוש זה. רבינו כותב אם מת "אחד מהם", ומשמע שאין כל הבדל איזה מהם מת. מתקבל איפוא על הדעת פירושו השני, שהמדובר כשלא ידוע איזה מהם תם ואיזהו מועד.]

34 ט. הָיוּ שְׁנֵי הַשְּׁוֹרִים⁴⁴ הָרֹדְפִין אָחָד גְּדוֹל⁴⁵ וְאָחָד
35 קָטָן,⁴⁶ הַנִּזְק אוֹמֵר: גְּדוֹל הִזִּיק, וְהַמִּזִּיק אוֹמֵר: קָטָן
36 הִזִּיק; הִיָּה אָחָד תָּם וְאָחָד מוֹעֵד, הַנִּזְק אוֹמֵר: מוֹעֵד

מחצי הנזק. (12) הניזק. (13) ממון. (14) זוהי דעת החכמים, דם, מו:

1 ג. שׁוֹר שֶׁנִּגְחַ פָּרָה מֵעֲבֶרֶת וְנִמְצָא עֲבָרָה נּוֹפֵל¹⁵
2 בְּעֵדָה, וְאֵין יוֹדֵעַ אִם עַד שְׁלָא נִגְחָה הַפִּילָה¹⁶ או
3 מִחֵמַת נְגִיחָה הַפִּילָה¹⁷ - מְשַׁלֵּם גְּזֵק הַפָּרָה¹⁸, וְאֵינוֹ
4 מְשַׁלֵּם גְּזֵק הַנּוֹלָד¹⁹; שֶׁהַמוֹצִיא מִחֲבֵרוֹ עָלָיו הָרְאִיָּה.

15) מת. (16) ובעל השור אינו אשם בנזק העובר. (17) ובעל השור חייב אף בחצי נזק של העובר, כלומר, חצי דמי העובר, אם השור היה תם, ונזק שלם אם היה מועד. (18) תם כדינו ומועד כדינו. (19) אפילו היה מועד אינו משלם כלום, בניגוד לדעת סומכוס, שתם משלם רבע ומועד חצי דמי העובר.

5 ד. נִגְחַ פָּרָה מֵעֲבֶרֶת וְהַפִּילָה - אֵין שְׁמִין פְּחַת פָּרָה²⁰
6 בְּפָנָי עֲצִמָה וּפְחַת הַנּוֹלָד בְּפָנָי עֲצִמוֹ²¹, אֲלֵא שְׁמִין
7 בְּמָה הֵיָתָה הַפָּרָה שְׁוָה לְשֶׁהֵיָתָה מֵעֲבֶרֶת²² וּבְרִיאָה²³
8 וְכֵמָה הִיא שְׁוָה עֲכָשׁוּ²⁴, הִיא וְהַנּוֹפֵל שְׁלָה, וּמְשַׁלֵּם
9 הַפְּחַת²⁵, או הַצִּי²⁶ - אִם הָיָה תָם.

20) ההפרש בין דמי הפרה החיה לדמי הפרה המתה. (21) ההפרש בין דמי הוולד החי לדמי הוולד המת. (22) מחיר זה כולל דמי עובר ולא דמי וולד חי, שדמיו מרובים מדמי עובר. חישוב זה הוא לטובת המזיק הטוען: שורי הזיק פרה מעוברת, על כן גם החישוב צריך להיות לפי דמי פרה מעוברת. (23) כשהיא מעוברת היא נראית בריאת בשר ושמנה, וזה מעלה את דמיה. (24) לאחור הנגיחה. (25) אם הוא מועד. (26) חצי הפחת.

10 ה. הֵיָתָה הַפָּרָה לְאַחַר וְהַנּוֹלָד לְאַחַר: הָרִי פְּחַת
11 הַשְּׁמִין²⁷ שֶׁפְּחַת גּוֹף הַפָּרָה²⁸ - לְבַעַל הַפָּרָה, וּפְחַת
12 הַנֶּפֶס²⁹ - חוֹלְקִין אוֹתוֹ בְּעַל הַפָּרָה עִם בְּעַל הַנּוֹלָד,³⁰
13 וְהַנּוֹפֵל - שֶׁל בְּעַל הַנּוֹלָד.

27) כשהפרה מעוברת היא מוסיפה שומן, וזה בא בחישוב דמי הנזק. (28) שהרי השומן נבלע באיבריה, ואין לגוף העובר חלק בו. משום כך פחת זה שייך לבעל הפרה. (29) כשהפרה מעוברת הנפח שלה גדול יותר ונראית בעלת איברים גדולים, ומחירה עולה. גם זה בא בחישוב דמי הנזק. (30) ובעל הוולד מקבל חצי, שהרי גם לגוף הוולד חלק בגידול הנפח.

14 ו. שׁוֹר שֶׁהָיָה רֹדֵף אָחַר שׁוֹר אָחַר וְהִזִּיק³¹, הַנִּזְק
15 אוֹמֵר: שׁוֹרְף הִזִּיק, וְזֶה אוֹמֵר: אֵינִי יוֹדֵעַ³², שְׂמָא
16 בְּסַלְעַ לָקָה - הַמוֹצִיא מִחֲבֵרוֹ עָלָיו הָרְאִיָּה. וְאָף עַל
17 פִּי שֶׁהִנְזֵק אוֹמֵר: אֲנִי יוֹדֵעַ בְּוַדָּאִי, וְזֶה אוֹמֵר: אֵינִי
18 יוֹדֵעַ. טַעַן הַנִּזְק וְאָמַר: וַדָּאִי אִתָּה יוֹדֵעַ³³ שְׁשׁוֹרְף
19 הִזִּיק - הָרִי זֶה נִשְׁבַּע שְׁבוּעַת הַסֵּת³⁴ שְׂאֵינוֹ יוֹדֵעַ,
20 אִם הָיָה מוֹעֵד; אֲבָל אִם הָיָה תָם - פְּטוּר אָף
21 מִשְׁבוּעַת הַסֵּת; שְׂאִפְלוֹ הוֹדָה מֵעֲצִמוֹ³⁵ - פְּטוּר,
22 שְׁחִצִי גְזֵק קָנָס הוּא, וּמוֹדָה בְּקָנָס - פְּטוּר הוּא³⁶.

31) הנרדף. (32) כך מפרשת שם הגמרא את המשנה

מה שאין כן גוף הקטן. (55) ומגופו אקבל חצי הניזק הקטן, ודמי חצי נזק שורי הגדול אקח משורך הגדול. (56) לא כן. (57) ותיקח רק את הקטן לתשלום חצי נזקו של הגדול, אף על פי שחצי נזקו של הגדול מרובה על כל שוויו, ותפסיד את השאר. (58) ותיקח חצי נזק הקטן מן הגדול. (59) ואתה חייב לשלם לי מנכסיד דמי שור גדול. (60) ומגופו אקח חצי הנזק של הקטן. (61) ותיקח אותו בלבד, ואף על פי שאינו שווה חצי דמי הגדול שניזק ותפסיד את ההפרש. (62) ומגיע לך מנכסיד דמי קטן בלבד. (63) הכוונה שאין שם עדים כלל, כי במקרה שיש עדים על הנגיחה, אלא שאינם יודעים איזה מהם הזיק את הגדול, נאמר למעלה בהלכה י, שמשלם כמו שאומר המזיק, וטעם הדבר נתבאר שם (מגיד משנה). (64) אף ממה שהודה. (65) כי הוא כופר בחיטים. (66) כי התובע מודה שהנתבע אינו חייב לו. (67) ואף על פי שמודה בקנס פטור ובכל מודה בקנס הדין הוא שאפילו אם תפס מוציאים מידו, סובר רבינו שחצי נזק עדיף על קנס אחר, ואין מוציאים מיד הניזק אם תפס. וכן פירש גם הראב"ד, מובא כאן במגיד משנה.

22 יב. שור שנגח וחרז ונגח שור אחר - הרי הנזק
23 הראשון והבעלים שתפין בו. פיצד? שור שנה
24 מאתים שנגח שור שנה מאתים, ואין הנבלה יפה
25 פלים - הנזק נוטל מאה, ובעל השור מאה. חזר ונגח
26 שור אחר⁶⁸ שנה מאתים, ואין הנבלה יפה פלים -
27 האחרון נוטל מאה, והנזק שלפניו עם הבעלים
28 נוטלין חמשים וחמשים⁶⁹. חזר ונגח שור שנה
29 מאתים, ואין הנבלה יפה פלים - האחרון נוטל
30 מאה⁷⁰, ונזק שלפניו חמשים⁷¹, והנזק הראשון עם
31 הבעלים עשרים וחמשה עשרים⁷². וכן על
32 דרך זה חולקין והולכים⁷³.

(68) חייבים שני השותפים, היינו הבעלים והניזק, בתשלום חצי נזק בסך מאה זוז. (69) הבעלים והניזק הראשון מחלקים ביניהם את מאה הזוזים הנותרים. (70) כי כולם אחראים לנזקו. (71) חלקו בשור היה מאה, כלומר חצי השור, על כן עליו להשתתף בתשלום חצי הנזק ב-50%, היינו, חמישים זוז, ונשארים לו חמישים זוז בלבד. (72) חמישים זוז הנותרים מחלקים ביניהם הבעלים והניזק הראשון שווה בשווה, כי חלקיהם בשור שווים היו. (73) במקרה שחזר לתמותו (למעלה פרק ו הלכה ז), או שהיה מועד לשוורים ונגח מין אחר, שאם לא כן אין כל אפשרות לדין זה, שהרי אחרי שלוש נגיחות נעשה מועד.

33 יג. נזק שתפס בהמה שהזיקה, לגבות חצי נזקו
34 מגופה - נעשה עליה שומר שכר⁷⁴ לנזקין; ואם
35 יצתה והזיקה - הנזק הראשון תיכ⁷⁵ בגנזיקה,
36 והבעלים פטורין. פיצד? שור שנה מאתים שנגח
37 והפסיד מאתים, ותפסו הנזק לגבות ממנו מאה,
38 וחרז ונגח והפסיד במאה וארבעים - הרי הנזק
39 האחרון משתלם שבעים, והנזק הראשון שתפסו

1 ה'זיק⁴⁷, והמזיק אומר: תם ה'זיק⁴⁸ - המוציא מחברו
2 עליו הראיה⁴⁹.

(44) שם לה: הלכה זו עוסקת במקרה שאין עדים כלל. (45) המספיק לתשלום חצי נזק. (46) שאינו מספיק לתשלום חצי נזק. (47) ואתה חייב לי נזק שלם. (48) ומגיע לך רק חצי נזק ומגופו של הנוגח. (49) ואם הניזק לא יביא ראיה, לא יקבל אפילו מה שהודה בו המזיק, בהתאם לכלל "טענו חטים והודה לו בשעורים פטור אף מדמי השעורים", שם לה: (ראה פירוש המשנה לרבינו). ואפילו לדעת האומרים שבתם ומועד אין לדון כטענו חטים והודה לו בשעורים, מפני שגם התם בכלל נכסי המזיק ונכלל בטענתו של הניזק, אף על פי כן פטור המזיק מכלום, כדין מודה בקנס, שהרי אין עדים. הטעם של הכלל הוא: התובע עצמו מודה שהנתבע אינו חייב לו שעורים, והודאת בעל הדין כמאה עדים. וראה חושן משפט סימן פח עוד כמה טעמים.

3 י. לא היתה שם⁵⁰ ראיה ברורה שנה ה'זיק, אלא
4 עדים מעידים שאחד משני אלו ה'זיק - משלם
5 המזיק כמו שאומר⁵¹. ואם טען הנזק: שאתה יודע
6 ודאי, שנה ה'זיק בפניך⁵² - הרי המזיק נשבע שבועת
7 התורה⁵³ ומשלם כמו שהודה, שהרי הודה במקצת.

(50) במקרה המתואר בהלכה הקודמת. (51) ואין זה דומה לטענו בחיטים וכו', כי שם אין עדים כלל וכאן דנים במקרה שיש עדים (מגיד משנה) וראה ש"ך חושן משפט סימן פח סעיף קטן טו. (52) כגון במקרה של תם ומועד טוען הניזק: אתה יודע שהמועד הזיק. (53) כדין כל מודה במקצת, ולא ככופר הכל שנשבע שבועת היסט (ראה למעלה הלכה ו). וטעמו של דבר הוא: כשהניזק אינו טוען שהמזיק עצמו יודע, מתקבלת על הדעת טענת המזיק שלא ידוע לו איזה שור הזיק ולכן הוא פטור משבועה (ש"ך חושן משפט סימן ת סעיף קטן ד), מה שאין כן כשהניזק טוען: אתה יודע שהגדול הזיק.

8 יא. היו הנזקין שנים, אחד גדול ואחד קטן, והמזיקין
9 אחד גדול ואחד קטן, הנזק אומר: גדול ה'זיק את
10 הגדול⁵⁴ והקטן את הקטן⁵⁵, והמזיק אומר: לא פים⁵⁶,
11 אלא קטן ה'זיק את הגדול⁵⁷ וגדול את הקטן⁵⁸; או
12 שהיה אחד תם ואחד מועד, הנזק אומר: המועד ה'זיק
13 את הגדול⁵⁹ ותם ה'זיק את הקטן⁶⁰, והמזיק אומר: תם
14 ה'זיק את הגדול⁶¹ והמועד ה'זיק את הקטן⁶² - המוציא
15 מחברו עליו הראיה. לא היתה שם ראיה ברורה⁶³ -
16 המזיק פטור⁶⁴. למה זה דומה? לזה טוען את חברו
17 חטים והודה לו בשעורים, שהוא נשבע שבועת הסת⁶⁵
18 ופטור אף מדמי שעורים⁶⁶, כמו שיתבאר בהלכות
19 טוען. ואם תפס הנזק - הרי משלם⁶⁷ לקטן מן הגדול
20 ולגדול מן הקטן, כמו שהודה המזיק; אבל אם לא
21 תפס - אין מוציאין מן המזיק פלים.

(54) וגוף המזיק הגדול מספיק לתשלום חצי הנזק הגדול,

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי י"ד תמוז - ספר נזיקין - הלכות נזקי ממון קמא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

1 **מְשַׁלְמִים מוֹתֵר נֶזֶקוֹ, וְהוּא שְׁלֻשִׁים⁷⁶, וְהַבְּעָלִים**
 2 **מֵאָה⁷⁷. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזָה⁷⁸.**
 3 **ב. אֶחָד שׁוֹר וְאֶחָד שְׂאֵר בְּהֵמָה חָיָה וְעוֹף⁹ שֶׁהִמִּיתוּ**
 4 **- הָרִי אֵלָיו נִסְקָלִין. מֵה בֵּין תָּם שֶׁהִרְגָה אֶת הָאָדָם**
 5 **לְמוֹעֵד¹⁰ שֶׁהִרְגָה אֶת הָאָדָם? שֶׁתָּתֵם פְּטוּר מִן**
 6 **הַכֶּפֶר¹¹, וְהַמוֹעֵד חַיֵּב בְּכִפְּוֹר¹²; וּבְלִבְד שֶׁיִּהְיֶה מוֹעֵד**
 7 **לְהִרְגָה¹³.**

9 אמנם בתורה כתוב "וכי יגח שור", אולם "שור" הוא דוגמה בלבד, ולקוחה מן המציאות היום-יומית. וראה למעלה פ"א, ה"א (וראה עדויות פ"א מ"ב). (10) הלא שניהם נסקלים. (11) פטור מלשלם דמי האדם ההרוג ליורשיו, כי כתוב מפורש "ובעל השור נקי" (שמות כא, כח). שם מא, ומא: (12) שמות כא, ל. (13) אדם או בהמה, אבל מועד לחבל אדם - אינו חייב כופר, שם.

14 **ג. וְהוֹאִיל וְכָל בְּהֵמָה חָיָה וְעוֹף שֶׁהִרְגוּ אֶת הָאָדָם¹⁴**
 15 **נִסְקָלִין, הֵיאָף יִפְּצָא מוֹעֵד לְהִרְגָה¹⁵ עַד שֶׁיִּשְׁלַמוּ**
 16 **בְּעָלָיו אֶת הַכֶּפֶר? כַּגֹּן שֶׁהִרְגָה שְׁלֹשָׁה עוֹבְדֵי**
 17 **כּוֹכְבִים¹⁶ וְאַחַר כֵּן הִרְגָה יִשְׂרָאֵל; שֶׁהַמוֹעֵד לְעוֹבְד**
 18 **כּוֹכְבִים הָרִי זֶה מוֹעֵד לְיִשְׂרָאֵל¹⁷. או שֶׁהִרְגָה שְׁלֹשָׁה**
 19 **יִשְׂרָאֵל טְרַפְּהִים¹⁸ וְאַחַר כֵּן הִרְגָה שְׁלֹשׁ¹⁹. או שֶׁהִרְגָה**
 20 **וּבְרַח²⁰, וּבְרַבִּיעֵי נִתְּפָס; שְׂאִין הַבְּעָלִים חַיִּבִין בְּכִפְר**
 21 **עַד שֶׁיִּסְקָל הַשׁוֹר²¹. וְכֵן אִם סָפַן שְׁלֹשָׁה בְּנֵי אָדָם²²**
 22 **כְּאֶחָד, או שֶׁהִרְגָה שְׁלֹשׁ בְּהֵמוֹת²³ - הָרִי זֶה מוֹעֵד**
 23 **לְהִרְיָגָה²⁴, וּבְעָלִים מְשַׁלְמִין אֶת הַכֶּפֶר²⁵. וְכֵן אִם**
 24 **הִפְּרִיז עֲדִים אֶת בְּעַל הַשׁוֹר וְלֹא הִפְּרִיז אֶת הַשׁוֹר²⁶**
 25 **בְּפִעֵם רֵאשׁוֹנָה וְשִׁנְיָה וְשְׁלִישִׁית, וּבְרַבִּיעִית רֵאוּ**
 26 **שׁוֹרוֹ שֶׁהִרְגָה²⁷ וְלֹא הָיוּ יוֹדְעִין אִם זֶה הוּא הַשׁוֹר**
 27 **שֶׁהִרְגָה בְּשְׁלֹשׁ פְּעָמִים הֵרֵאשׁוֹנוֹת או אַחַר הָיָה²⁸ -**
 28 **הוֹאִיל וְהוֹעֵדוּ הַבְּעָלִים שֶׁיִּשַׁע לָהֶם בְּבִקְרָם שׁוֹר**
 29 **שֶׁהִרְגָה שְׁלֹשׁ פְּעָמִים, הָיָה לָהֶם לְשִׁמּוֹר כָּל בְּהֵמָתָם²⁹,**
 30 **וּמֵאַחַר שֶׁלֹּא שָׁמְרוּ - מְשַׁלְמִין אֶת הַכֶּפֶר.**

14) בפעם הראשונה. (15) זוהי קושיית הגמרא, שם. (16) תשובת ר' שימי, שם. שור שהמית גוי פטור, למעלה הלכה א. (17) המגיד-משנה תמה על רבינו שפסק כדעת רב שימי, שהרי הגמרא מתפלאה על רב שימי, ומקשה: "ומועד לגויים הוי מועד לישראל?!" ומסיימת ואמרת, "אלא אמר ר' שמעון בן לקיש..." זאת-אומרת שתשובת רב שימי נדחתה. והוא מתרץ ואומר: שרבינו אינו גורס "אלא", והוא מפרש בניחותא, ש"מועד לגויים הוי מועד לישראל", ור' שמעון בן לקיש אומר טעם שני. (18) אדם ישיש בו אחד הדברים שמטריפים בבהמה, כגון שניקב קרום מוחו, ואין סוקלים שור על טריפה, מכיון ש"אדם הרוג הרג". (19) ומועד לטריפה הרי זה מועד לשלם, שם. (20) שלוש פעמים, שם. (21) כמו שכתוב: "השור יסקל...". אם כופר יושת עליו" (שמות כא, כט-ל). על כן אם לא נתפס, אין הבעלים משלמים כופר. (22) ולא מתו, וכשהרג אדם רביעי מתו כולם, בבא-קמא מא. (23) שם. (24) ומה שפסק רבינו למעלה פרק ו הלכה ח, שמועד לאדם אינו מועד לבהמה, וכל-שכן שמועד לבהמה אינו מועד לאדם, לא נאמר אלא במועד להזיק, אבל במועד להריגת בהמה

74) כדין המלווה על המשכון (בבא מציעא פ:). (75) כי הוא אחראי לשמירת השור. (76) כי הוא אחראי לכל חצי הנזק בסך שבעים זוז. (77) חלקו הקודם בשור בעינו עומד, משנה שם לו. וגמרא לו: (78) אם מספר הניזקים גדול יותר, תמיד אחרון אחרון נשכר, וחלק הבעלים שמור ועומד.

3 **י.ד. שְׁנֵי שְׁוָרִים תָּמִים שֶׁחָבְלוּ זֶה בְּזֶה - מְשַׁלְמִין**
 4 **בְּמוֹתֵר⁷⁹ חֲצֵי נֶזֶק. שְׁנֵיֵהֶם מוֹעֲדִין, או מוֹעֵד וְאָדָם**
 5 **שֶׁחָבְלוּ זֶה בְּזֶה - מְשַׁלְמִין בְּמוֹתֵר נֶזֶק שְׁלֹם. אֶחָד תָּם**
 6 **וְאֶחָד מוֹעֵד: מוֹעֵד בְּתָם⁸⁰ - מְשַׁלֵּם בְּמוֹתֵר נֶזֶק שְׁלֹם,**
 7 **תָּם בְּמוֹעֵד - מְשַׁלֵּם בְּמוֹתֵר חֲצֵי נֶזֶק. בְּיַצֵּד? שׁוֹר תָּם**
 8 **שֶׁהִפְסִיד⁸¹ בְּשׁוֹר תָּם אַחַר שֶׁזֶה מְנָה, וְחֹזֵר זֶה**
 9 **הָאֶחָד וְהִפְסִיד בְּרֵאשׁוֹן שֶׁזֶה אֲרַבְעִים - הָרִי בְּעַל**
 10 **הָרֵאשׁוֹן מְשַׁלֵּם לְבַעַל הָאֶחָדוֹן שְׁלֻשִׁים⁸². הָיָה שְׁנֵיֵהֶם**
 11 **מוֹעֲדִין - בְּעַל הָרֵאשׁוֹן מְשַׁלֵּם שְׁשִׁים. הָרֵאשׁוֹן**
 12 **מוֹעֵד⁸³ וְאֶחָדוֹן תָּם⁸⁴ - בְּעַל הָרֵאשׁוֹן מְשַׁלֵּם שְׁמוֹנִים.**
 13 **הָרֵאשׁוֹן תָּם⁸⁵ וְהָאֶחָדוֹן מוֹעֵד⁸⁶ - בְּעַל הָרֵאשׁוֹן**
 14 **מְשַׁלֵּם עֶשְׂרֵה.**

79) בהפרש של דמי שתי החבלות שכל אחד חייב. (80) אם הנזק שהמועד הזיק עלה על דמי חצי הנזק שהזיק התם. (81) שעשה הפסד. (82) חצי ההפרש. (83) וחייב מאה זוז. (84) וחייב עשרים זוז. (85) וחייב חמישים זוז. (86) וחייב ארבעים זוז. משמיענו רבינו שלא תחשוב שמעמידים נזק תחת נזק, אפילו במועד ותם, והמועד משלם רק את הנזק העודף, ובדין ראשון מועד ואחרון תם משלם המועד רק שישים, אין הדין כן, אלא משלם שמונים, היינו מאה נזק שלם פחות חצי הנזק שהזיק התם.

פָּרֶק עֶשְׂרִי

1) נתבאר בו משפט בהמה שהמיתה את האדם אם היא תמה ואם היא מועדת, שהבעלים משלמים את הכופר, וכיצד היא נעשית מועדת לדבר זה, ומהות הבעלים שהבהמה הממיתה היא שלהם, וכיצד תמית ובאי זה רשות ואי זה נפש תמית ותהיה חייבת.

15 **א. שׁוֹר שֶׁהִמִּית אֶת הָאָדָם בְּכָל מְקוֹם² - בֵּין גְּדוּל³**
 16 **בֵּין קֶטַן⁴, בֵּין עֹבֵד⁵ בֵּין בֶּן הוֹרִין, אֶחָד תָּם וְאֶחָד**
 17 **מוֹעֵד⁶ - הָרִי זֶה נִסְקָל. וְאִם הִמִּית אֶת הָעוֹבֵד**
 18 **כּוֹכְבִים⁷ - פְּטוּר, כְּדִינְיָהֶם⁸.**

2) בין ברשות היחיד ובין ברשות הרבים. (3) בין שלש עשרה שנה ויום אחד שהביא שתי שערות. (4) שהרי כתוב בפירוש "או בן יגח או בת יגח, כמשפט הזה יעשה לו" (שמות כא, לא). (5) שכתוב "אם עבד יגח השור... והשור יסקל" (שם לב). (6) שבשניהם כתוב עונש סקילה. בתם - "סקול יסקל השור", ובמועד - "השור יסקל" (שם כח, כט). את כל הדינים הנ"ל מביאה המשנה בבא-קמא מא. (7) השוה למעלה פרק ח הלכה ה. (8) והרי אנו דנין להם כדיניהם, כנאמר למעלה.

16 שֶׁהַפֶּקֶד פִּפְרָה הוּא⁴⁷, וְאִין הַקְּטָנִים וְהַחֲרָשִׁים
17 וְהַשׁוֹטְטִים בְּגֵי חַיִּיב פְּדִי שְׂהִיּו צְרִיכִין פִּפְרָה.

39) שם מד: (40) שהוא הפקר ואין לו בעלים.
41) משנה שם, וכדעת החכמים. (42) כי ההעדה בבעלים בתורה נאמרה רק בשיש לו בעלים. (43) אף-על-פי שבתורה כתוב "בעל השור", לשון זכר (רש"י). (44) שאין להם אפוטרופוס. (45) השייך ליתומים או לחרש ושוטה. (46) ברייתא שם, מ. (47) בניגוד לחצי נזק ונזק שלם, שחייב האפוטרופוס לשלם, וחוזר וגובה מן היתומים כשיגדלו. השוה למעלה פרק ו הלכה ד.

18 ז. שור שהוא טרפה⁴⁸ שהרג את הנפש⁴⁹, או שהיה
19 השור של אדם טרפה - אינו נסקל⁵⁰; שְׁנֵאמַר: וְגַם
20 בְּעֵלְיו יוֹמֵת - כְּמִיתַת הַבְּעֵלִים כֶּף מִיתַת הַשּׁוֹר⁵¹,
21 וְכִינּוֹן שְׁבַעֲלֵיו כְּמַת הֵם חֲשׁוּבִים וְאִין צְרִיכִין
22 מִיתָה⁵² - הֲרִי זֶה פְּטוּר⁵³.

48) כגון ניקב קרום מוחו, או יש בו אחד משאר י"ז סוגי טרפות. (49) בפני עדים, אבל אם הרג בפני בית-דין הורגים אותו משום "ובערת הרע מקרבך" (דברים יג, ו - ראב"ד). (50) זוהי דעת רב אשי בסנהדרין עת. (51) מקישים זה לזה, מכיון שהתורה כתבתם בפסוק אחד, שם. (52) ואין לקיים בו "וגם בעליו יומת". [בגמרא שם נימוק אחר, שעדות זו אי אתה יכול להזימה, ואולי שני הנימוקים עולים בקנה אחד]. (53) לפיכך גם שורו פטור, ואין מקיימים בו "השור יסקל". אותו הנימוק גם בשור שהוא עצמו טריפה והרג את הנפש. אילו בעליו היו טריפה, היו פטורים ממיטה, כך גם שורו שהוא טריפה פטור ממיטה.

23 ח. המְשֻׁסָּה⁵⁴ פֶּלֶב בְּחֶבְרוֹ וְהֶרְגוּ - אִין הַפֶּלֶב
24 נִסְקָל⁵⁵. וְכֵן אִם גִּירָה בּוֹ בְּהֵמָה או חֲיָה וְהֶרְגוּהוּ.
25 אֲבָל אִם שָׁסָה בּוֹ נָחֵשׁ, וְאֶפְלוּ הַשִּׂיכּוֹ בּוֹ⁵⁶, וְהֶרְגוּ
26 - הַנָּחֵשׁ נִסְקָל⁵⁷; שְׁאֲרֵס הַנָּחֵשׁ שְׂמִמִּית מְעַצְמו
27 מְקִיא⁵⁸. לְפִיכָּךְ, זֶה הָאָדָם שֶׁהִשִּׁיף בּוֹ נָחֵשׁ פְּטוּר
28 מִמִּיתַת בֵּית דִּין⁵⁹.

54) בקול או בתנועת יד. (55) כדין שור שהגיחו אותו, שאינו חייב מיתה, ראה למעלה פרק ו הלכה ה. (56) שם את שני הנחש בגוף האדם. (57) כדעת החכמים במשנה סנהדרין עו: עח. (58) ולפיכך דינו כהורג מעצמו וחייב, שם עח. (59) אבל חייב בדיני שמים, כי גרם למות האדם.

29 ט. אִין הַבְּהֵמָה נִסְקָלַת אִם הִמִּיתָה עַד שְׁנַתְּפוּנָה
30 לְהַזִּיק לְמִי שֶׁהִיא חֲיֵבַת עֲלֵיו סְקִילָה⁶⁰. אֲבָל שׁוֹר
31 שֶׁהָיָה מְתַפְּנֵן לְהַרְגַּת אֶת הַבְּהֵמָה וְהָרַג אֶת הָאָדָם⁶¹,
32 נִתְּפָנֵן לְעוֹבֵד פּוֹכְבִּים וְהָרַג לְיִשְׂרָאֵל, נִתְּפָנֵן
33 לְנַפְלִים⁶² וְהָרַג בֶּן קִנְיָא - פְּטוּר מִן הַמִּיתָה⁶³. וְאִם
34 הָיָה מוֹעֵד⁶⁴ - הַבְּעֵלִים חֲיֵבִין בְּכַפְּרָה⁶⁵, או בְּקִנְסָה אִם
35 הִמִּית עֶבֶד⁶⁶; וְאִף עַל פִּי שֶׁהָרַג בְּלֹא כּוֹנֵה⁶⁷, הוֹאִיל
36 וְהוּא מוֹעֵד לְזָה⁶⁸.

מועד גם לאדם, ומכל-שכן להיפך. ראה מאירי לבבא-קמא עמוד 127, וכסף-משנה כאן. (25) כשהרג אדם אחרי ג' הבהמות. (26) הם יודעים מי הוא בעל השור שהמית, אבל אינם יודעים לציין בדיוק איזה שור הוא, כי יש לו לאיש זה כמה שוורים. (27) ויודעים בדיוק איזה שור הרג ברביעית. (28) שגם כן שייך לאותם הבעלים, אבל יודעים הם ששור אחד נגח כל שלש הנגיחות הראשונות. (29) מכיון שאינם יודעים איזהו הרג. זוהי תשובת רבינא בגמרא, שם.

1 ד. זֶה שֶׁפְּתוּב בְּתוֹרָה³⁰ וְגַם בְּעֵלְיו יוֹמֵת - מִפִּי
2 הַשְּׂמוּעָה³¹ לְמַדוֹ, שֶׁחַיִּיב מִיתָה זֹו בְּיַדִּי שְׂמִים³²;
3 וְאִם נִתֵּן כֶּפֶר הַנְּהָרְגָה³³ - מִתְּפַפֵּר לוֹ. וְאִף עַל פִּי
4 שֶׁהַפֶּקֶד פִּפְרָה³⁴, מְמַשְׁכְּנִין מִי שֶׁנִּתְּחַיֵּב בְּכַפְּרָה³⁵ בְּעַל
5 כְּרָחוֹ.

30) בשור מועד שהרג אדם. (31) מפי קבלת חכמינו ז"ל. (32) ולא בידי אדם. במסכת סנהדרין טו: דרשו: "אמר קרא "מות יומת המכה רוצח הוא" (במדבר לה, כא), על רציחתו אתה הורגו, ואי אתה הורגו על רציחת שורו". (33) תשלום דמי הנהרג. זוהי דעת החכמים: "ונתן פדיון נפשו" (שמות כא, ל) דמי נזיק, שם מ. (34) וחייבי כפרה, כגון חייבי חטאות ואשמות - אין ממשכנים אותם. (35) ואינו דומה לחייב קרבן חטאת או אשם, שמוחזק בעינינו שלא יתשל, ויביא את הקרבן לה', ועל כן אין צורך למשכן אותו. אבל בכופר עלול אדם להקל, כי הוא משלם אותו לחבירו, ויראה בזה חוב רגיל. ולפיכך יש צורך למשכן אותו, אם אינו משלם. זוהי בעיא שלא נפתרה בגמרא שם, ורבינו פוסק לחומרא. ואף-על-פי שדרכו לפסוק שאין מוציאים ממון בבעיא שלא נפשטה, בתשלומי כפרה דין לחומרא, וכן בהלכה ה; ובחידושי הרשב"א תירץ, שרבינו אומר שביט-דין ממשכן את זה שנתחייב בכופר, והאיבעיא בגמרא מתכוונת לירושי הנהרג (מגיד-משנה).

6 ה. שׁוֹר³⁶ שֶׁל שְׁנֵי שְׂתַפִּין שֶׁהָרַג - כֹּל אֶחָד מֵהֶם
7 מְשַׁלֵּם כֶּפֶר שְׁלֹם³⁷; שֶׁהָרִי כֹּל אֶחָד מֵהֶן צְרִיף פִּפְרָה
8 גְּמוּרָה³⁸.

36) מועד. (37) ואינו דומה לנזק רגיל, שכל אחד מן השותפים משלם חצי. (38) מה-שאיין-כן בנזק רגיל, שצריך רק להשלים להניזק דמי נזקו בשלמותם. גם זו בעיא שלא נפתרה בגמרא, שם. גם כאן מחמיר רבינו, משום שאין זה ספק ממון סתם שפוסקים לקולא לנתבע, אלא זה ענין של כפרה.

9 ו. אִין גּוֹמְרִין דִּינוֹ שֶׁל שׁוֹר אֶלָּא בְּפִגְי בְּעֵלְיו³⁹, אִם
10 הָיָה לוֹ בְּעֵלִים; אֲבָל אִם לֹא הָיָה לוֹ בְּעֵלִים, כְּגוֹן
11 שׁוֹר הַמְּדַבְּרָה⁴⁰ וְשׁוֹר שֶׁל הַקְּדוֹשׁ וְשׁוֹר שֶׁל גֵּר שְׂמַת
12 וְאִין לוֹ יוֹרְשִׁין אִם הִמִּית - הֲרִי זֶה נִסְקָל⁴¹, וְגוֹמְרִין
13 דִּינוֹ אִף עַל פִּי שֶׁאִין לוֹ בְּעֵלִים⁴². וְכֵן שׁוֹר הָאֲשֶׁה⁴³
14 וְשׁוֹר הִתּוֹמִים⁴⁴ וְשׁוֹר הָאֶפּוֹטְרוֹפּוֹסִים⁴⁵ שֶׁהִמִּיתוּ -
15 נִסְקָלִין. וְאִין הָאֶפּוֹטְרוֹפּוֹסִים מְשַׁלְּמִין אֶת הַכֶּפֶר⁴⁶;

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי י"ד תמוז - ספר נזיקין - הלכות נזקי ממון קמג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

81) שם. 82) כי הבין את תשובת "הן" כנתינת רשות להכנס. 83) כדעת החכמים בברייתא.
יג. בהמה ששונקסה לחצר הנזק, ודרסה על גבי תינוק⁸⁴ דרך הלכה⁸⁵ והרגתה - הבעלים משלמין את הפסד⁸⁶; שהרגל מועדת⁸⁷ להזיק בדרך הלכה, וברשות הנזק חייב אף על השן ועל הרגל⁸⁸, כמו שפארנו⁸⁹. נמצאת למד: שהמועד שהמית בכונה⁹⁰ - נסקל, והבעלים חייבין בכפר; ואם המית שלא בכונה⁹¹ - פטור מן המיתה, והבעלים חייבין בכפר. ותם שהמית שלא בכונה - פטור מן המיתה ומן הכפר⁹²; ואם נתפון להמית - נסקל, והבעלים פטורין מן הכפר, וכן מקנס של עבד⁹³.

84) שם, כו. 85) שזוהי "רגל" ברשות הנזק. 86) מיד בפעם הראשונה, ולא כמו בקרן שחייב בכופר רק לאחר שלוש גיחות. 87) מתחילתה, ולפיכך הבעלים משלמים כופר בפעם הראשונה כמו קרן אחר שלוש פעמים. 88) מה שאין כן ברשות הרבים שפטור על שן ועל רגל. 89) למעלה פרק א הלכה ה, ז. 90) כגון נגח. 91) כמו הדוגמה של "דרסה על גבי תינוק דרך הלכה", והדוגמה למעלה הלכה ט. 92) כי דין הכופר נאמר בתורה במועד בלבד, שמות כא, ל. 93) תם שהרג עבד פטור מלשלם שלושים שקלים, כי דין זה נאמר בתורה במועד בלבד, ראה למעלה הלכה ט.

יד. נראה לי⁹⁴, שאף על פי שהתם שהמית בכונה עבד או שפחה פטור מן הקנס, שהוא שלשים סלע הפתוב בתורה⁹⁵, אם המית שלא בכונה⁹⁶ - משלם חצי דמי העבד או חצי דמי השפחה מגופו⁹⁷, כאלו המית שור חבור⁹⁸ או חמורו.

94) זוהי סברת עצמו, בלי מקור ברור בתלמוד ובגאונים. 95) שמות כא, לב. בתורה כתוב "שקלים". בלשון המשנה נקרא שקל זה בשם סלע. גם התרגום אונקלוס מפרש שם "שקלים" - סלעים. 96) ודינו הוא שפטור מסקילה. 97) כדין תם שהזיק, שמשלם חצי נזק מגופו. 98) כי על עבדו ועל אמתו, אומרת התורה במפורש - באותו פרק, פסוקים אחדים לפני כן - "כי כספו הוא", כלומר דינו כשורו וכחמורו, אבל תם שהרג אדם שלא בכונה פטור אף מחצי דמיו, מפני שאין דמים לבן חורין (מגיד-משנה).

פרק אחד עשר

1) נתבאר בו כמות הכופר לפי [מה] שהוא הנהרג אם בן חורין או עבד, וכן [אם] בהמה אחת המיתה והזיקה מה דינה, וכן אם הוציאו הבעלים הבהמה מרשותם אחר שהמיתה, ותשלום דיני בהמה ההורגת.

א. כמה הוא הכפר? כמו שראו הדינין⁹⁹ שהוא דמי הנהרג¹⁰⁰, הכל לפי שויו של נהרג. שנאמר: ונתן פדיו נפשו¹⁰¹ ככל אשר יושט עליו¹⁰². וכפר העבדים - בין גדולים בין קטנים¹⁰³, בין זכרים בין נקבות¹⁰⁴ - הוא הקנס הקצוב בתורה: שלשים סלע כסף יפה,¹⁰⁵

60) אפילו אם לא נתכוונה לזה שהרגה, כגון נתכוונה להרוג את ראובן והרגה את שמעון - נסקלה, כי אילו הרגה את ראובן, גם כן היתה חייבת סקילה, בבא-קמא מד: 61) משנה שם מד. 62) כל הדוגמאות האלה מובאות במשנה שם. 63) כמיתת הבעלים כך מיתת השור, וכשם שבעל השור שלא נתכוון פטור, כך גם השור שלא נתכוון פטור, שם. 64) כגון שהרג לפני כן שלוש בהמות. 65) אם המית בן חורין, כדעת שמואל "פטור ממיתה וחייב בכופר", שם עמוד א, וכדעת ר' יוחנן: "לרבות כופר שלא בכונה ככופר בכונה", שם מג: 66) ישלם שלושים שקלים, כמו שכתוב: "אם עבד יגח השור או אמה, כסף שלשים שקלים יתן לאדניו" (שמות כא, לב). סכום זה עליו לשלם בין אם העבד שווה פחות ובין אם הוא שווה יותר, ומשום כך נחשב לקנס. השווה למעלה פרק ב, הלכה ה. 67) כדעת ר' יוחנן: ". . . לרבות עבד שלא בכונה כעבד בכונה", שם מג: 68) לכן משלם כופר אף-על-פי שהשור אינו נסקל, ואין זה דומה לדין הרג וברח, שאין הבעלים חייבים בכופר מפני שהשור אינו נסקל (למעלה הלכה ג), מכיון ששם השור חייב סקילה, אבל בדין שלפינו השור פטור מסקילה (כסף-משנה למעלה הלכה ג).

י. היתה מועד לפל⁶⁹ על בני האדם בבורות, וראה ירק בבור⁷⁰ ונפל לבור בשביל הירק, והיה שם אדם ומת; או שהיה מועד להתחבף בכתלים⁷¹ ולהפיל⁷² על בני אדם, ונתחבף בכתל להנאתו, ונפל⁷³ על אדם ומת מחמת חפוכו - השור פטור ממיתה, לפי שלא נתפון להמית; והבעלים חייבין בכפר, שהרי זה מועד לפל בבורות על בני אדם או להפיל עליהם הפתלים. והיאך יודע שנתחבף להנאתו?⁷⁴ כשנתחבף לאחר שהפיל והמיתה⁷⁵.

69) שם מח: 70) דוגמת רב יוסף, שם. 71) שם מד. 72) את הכתלים. 73) הכותל מחמת חיכוכו. 74) ולא נתכוון להרוג אדם. 75) גמרא שם.

יא. אין הבעלים משלמין את הכפר עד שתמית בהמתן חוץ מרשותן; אבל אם המית ברשות המזיק, אף על פי שהוא בסקילה⁷⁶ - הבעלים פטורין מן הכפר⁷⁷. כיצד? הנכנס לחצר בעל הבית שלא ברשותו, ואפלו נכנס⁷⁸ לתבע שכו⁷⁹ או חובו⁸⁰ ממנו, ונגחו שורו של בעל הבית ומת - השור בסקילה, והבעלים פטורין מן הכפר; שהרי אין לו רשות לנגס לרשותו של זה שלא מדעתו.

76) טענת הבעלים: "באיזו רשות נכנסת לחצרי", מועילה לענין תשלומי ממון וקנס בלבד, אבל לא לענין מיתת השור, בבא-קמא כג: 77) לגבי כופר מועילה טענה זו. 78) פועל. 79) ברייתא שם, לג. 80) המלווה מן הלווה.

יב. עמד בפתח⁸¹ וקרא לבעל הבית, ואמר לו 'הן', ונכנס⁸², ונגחו שורו של בעל הבית - הרי הבעלים פטורין; שאין משמע 'הן' אלא עמד במקומו⁸³ עד שאדבר עמו.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

1 בֵּין שְׁהִיָּה הָעֶבֶד שְׁוֹה מְאֵה מְנָה⁸ בֵּין שְׁאִינוּ שְׁוֹה
2 אֶלָּא דִּינָר. וְכָל הַמַּעֲכָב גַּט שְׁחֵרוּר⁹ - אֵין לוֹ קָנָס¹⁰,
3 הוֹאִיל וְאֵין לוֹ אֲדוּן¹¹, שְׁהִיָּה יֵצֵא לְחֵרוֹת.

~ נקודות משיחות קודש ~

"הכל לפי שווי של נהרג"

במהותו של תשלום כופר יש לחקור האם הוא חיוב נפרד בפני עצמו, או שבא במקום מיתה (ונפק"מ כשהשור פטור ממיתה אם חיוב או פטור מכופר). ויש לומר שאין לך אלא חידושו המפורש בקרא - עצם תוכן תיבת כופר שמשמעותו שבא במקום.

ולחידודי יש לומר שהדבר תלוי בשתי מחלוקות: א. האם כופר הוא דמי מזיק וא"כ הוא במקום מיתתו בידי שמים, או שהוא דמי ניזק וכל עניינו השלמת חיסרון הניזק וא"כ הרי הוא חיוב בפני עצמו. ב. האם יש כופר על המתה שלא בכוונה (שאז פטור ממיתה) ואם יש הרי הוא חיוב בפני עצמו. או שאין כופר שלא בכוונה וא"כ חיוב הכופר הוא במקום מיתה וכיון שפטור ממיתה פטור גם מכופר. ומכיון שפסק הרמב"ם שכופר הוא דמי ניזק - "הכל לפי שווי של נהרג" - ושיש כופר שלא בכוונה (נזקי ממון פ"י הי"ג) מוכח שסובר שהוא חיוב בפני עצמו.

(על פי לקו"ש ח"ג עמוד 299)

2) ולא כמו שרואים היורשים. 3) ולא דמי בעל השור שהמית, אף-על-פי שהכופר בא לכפר על נפשו, דין זה הוא כדעת החכמים, בבא-קמא מ. 4) של הנהרג. 5) ע"י בית הדין. 6) כי התורה אינה מבחינה וכותבת "אם עבד יגח השור", שם, לב. 7) כי כתוב "אם עבד יגח השור או אמה". 8) לשון המשנה שם מא. משום כך נקרא תשלום שלשים הסלעים "קנס", כי הוא סכום קבוע בין אם העבד שוה יותר או פחות מזה. 9) עבד שיצא לחירות אלא טעון עדיין שטר שחרור, כגון שחיסרו רבו אחד מכ"ד ראשי איבריו, או שהפקירו או הקדישו, גיטין מב: 10) אם המית אותו שור מועד - אין לבעליו קנס. 11) והתורה אמרה: "כסף שלשים שקלים יתן לאדוניו". זוהי בעיא בגמרא שם, שלא נפתרה, ולפיכך בעל השור פטור, כי המוציא מחבירו עליו הראיה.

4 ב. לְמִי נִתְּנִין הַכֹּפֶר? לְיוֹרְשֵׁי הַנְּהַרְג. וְאִם הִמִּית
5 אִשָּׁה - הַכֹּפֶר לְיוֹרְשֵׁיהָ מֵאִבְהֵיהָ, וְאִינוּ לְבַעַל¹². הִמִּית
6 מִי שְׁחָצִיו עֶבֶד וְחָצִיו בֶּן חוֹרִין¹³ - נִתְּנִין חֲצִי קָנָס¹⁴
7 לְרַבּוֹ, וְהַחֲצִי הָאֲחֵר¹⁵ רְאוּי לְתַן¹⁶ וְאֵין מִי יִקְחֶנּוּ¹⁷.

12) הכופר אינו משתלם אלא לאחר מיתתה, ולא זכתה בו האשה מחיים, ואין הבעל יכול לרשת אותה, כי הוא יורש רק מה שאשתו החזיקה בו מחיים. "אין הבעל נוטל בראוי - לבוא לאחר מיתתה - כבמוחזק", שם מב: 13) כגון עבד של שני שותפים, ושחרר אחד מהם את חלקו. 14) חמשה עשר סלעים. 15) שהוא בן חורין. 16) חצי כופר ליורשיו. 17) שהרי אין לו יורשים, כי אין לעבד קידושין,

ועל כן זוכה בו המזיק. מקור הלכה זו בגיטין מב. ומג. לפי תשובת רבא, שם.

8 ג. שוֹר שֶׁנִּגְחַ אִשָּׁה וְיָצְאוּ יְלִדֶיהָ¹⁸, אָף עַל פִּי שְׁוֹה מוּעֵד¹⁹ לִיגַח - הַבְּעָלִים פְּטוּרִין מִדְּמֵי וְלָדוֹת; שְׁלֵא חִיבָה תוֹרָה בְּדְמֵי וְלָדוֹת אֶלָּא לְאָדָם²⁰.

18) מתים. 19) וכל-שכן כשהוא תם. 20) שהכה אשה ויצאו ילדיה, כמו שכתוב: "וכי יצאו אנשים ונגפּו אשה הרה ויצאו ילדיה . . . ענוש יענוש" (שמות כא, כב), מכאן אמר ר' עקיבא: "אנשים" ולא שוורים. שם מב.

11 ד. נִגַּח שֶׁפָּחַה²¹ וְיָצְאוּ יְלִדֶיהָ - מְשַׁלֵּם דְּמֵי וְלָדוֹת²²; שְׁוֹה כְּמִי שֶׁנִּגְחַ חֲמוֹר מְעַבְרַת²³. וְאִם הִיָּה תָם - מְשַׁלֵּם חֲצִי דְּמֵי וְלָדוֹת מְגוּפוֹ.

21) כנענית. 22) אם הוא מועד, דעת רב פפא שם, מט. 23) שם.

14 ה. בֵּיצֵד שְׁמִינִין²⁴ אֹתָהּ? אֹמְרִין כְּמָה הִיָּתָה שֶׁפָּחָה זֹו שְׁוֹה כְּשֶׁהִיָּתָה מְעַבְרַת²⁵ וְכְמָה הִיא שְׁוֹה עֵתָה²⁶, וְנוֹתֵן לְבְּעָלֶיהָ הַפְּחָת²⁷ או חֲצִיו²⁸. וְאִם הִמִּית²⁹ הַשֶּׁפָּחָה - מְשַׁלֵּם הַכֹּפֶר הַקָּצוּב בַּתּוֹרָה בְּלִבְד³⁰, כְּמוֹ שֶׁבְּאֲרָנוּ³¹.

24) מעריכים את השפחה שניגחה ויצאו ילדיה, לשם חישוב דמי הנזק. 25) לפני הנגיחה. מחירה אז גבוהה גם בגלל העובר וגם בגלל עצמה, שנראית משוכחת ובעלת איברים. 26) לאחר שנגחו אותה ויצאו ילדיה. חישוב זה עושה המשנה בבא-קמא מח: 27) כשהוא מועד. 28) כשהוא תם. 29) והוא מועד. 30) שלושים שקלים, ואינו משלם דמי ולדות. 31) למעלה הלכה א, שאפילו היתה שווה מאה מנה, משלם שלושים סלעים בלבד.

19 ו. שוֹר שֶׁנִּתְּנֶפֶן לְבַהֲמָה וְנִגַּח אֶת הָאָדָם, אָף עַל פִּי שְׁאִם הִמִּיתוּ פְּטוּר³² כְּמוֹ שֶׁבְּאֲרָנוּ³³, אִם חִבֵּל בְּוִי³⁴ - חִיב בְּנִזְק³⁵. וְאִם תָּם הוּא - מְשַׁלֵּם חֲצִי נִזְק מְגוּפוֹ³⁶, וְאִם מוּעֵד - נִזְק שְׁלָם.

32) ממיתה. 33) למעלה פרק י, הלכה ט. 34) הזיקין ולא הרגו. 35) כשם שחייב בתשלומי כופר כשהרג שלא בכוונה, שם מד: 36) כדעת החכמים האומרים "כמשפט הזה יעשה לו" (שמות כא, לא) "כמשפט שור בשור, כך משפט שור באדם. מה שור בשור, תם משלם חצי נזק ומועד נזק שלם; אף שור באדם, תם משלם חצי נזק ומועד נזק שלם", שם לג. וראה למעלה פרק ז, הלכה ג.

23 ז. שוֹר תָּם שֶׁהִמִּית³⁷ וְהִזִּיק³⁸ - דִּנְיִן אוֹתוֹ דִּינֵי נְפִשׁוֹת, וְאֵין דִּנְיִן אוֹתוֹ דִּינֵי מְמוֹנוֹת³⁹; וּמוּעֵד שֶׁהִמִּית וְהִזִּיק - דִּנְיִן אוֹתוֹ דִּינֵי מְמוֹנוֹת⁴⁰, וְחוֹזְרִין וְדִנְיִן אוֹתוֹ דִּינֵי נְפִשׁוֹת. קָדְמוֹ וְדָנוּהוּ דִּינֵי נְפִשׁוֹת תְּחִלָּה - חוֹזְרִין וְדִנְיִן אוֹתוֹ דִּינֵי מְמוֹנוֹת⁴¹.

37) אדם. 38) ואחר-כך הזיק ממון. 39) שתם אינו משלם אלא מגופו, והרי הוא נסקל. 40) ומשלם מן

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי י"ד תמוז - ספר נזיקין - הלכות נזקי ממון קמה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

16 בפני השור⁵⁵, פדין האדם⁵⁶. נגמר דינו ואחר כך
17 נתעבר באתרים, אפלו באלף - פלן נסקלים⁵⁷;
18 ונקברין ואסורין בהנאה, פדין בהמה נסקלת⁵⁸.

55 ומכיון שאין מכירים אותו, אין זה בפניו. (56) "השור יסקל וגם בעליו יומת" - כמיתת הבעלים כך מיתת השור, מה בעלים בפניהם אף שור בפניו, שם מה. (57) ואינו בטל ברוב, כי בעלי חיים חשובים הם ודבר חשוב אינו בטל, ומכיון שכולם אסורים בהנאה, אין הפסד לבעלים בסקילה, על כן סוקלים אותם, כדי לקיים מצות סקילה בשור שנגמר דנו, סנהדרין עט: פ. (58) ולא כדין נבילה סתם שמתרת בהנאה.

19 יא. פרה מעברת שהמיתה את האדם, וכן פל בהמה
20 שנועברת בה עברה⁵⁹ - הרי עברה פמוה; היא ועברה
21 נגתה⁶⁰, היא ועברה נרבעה.

59 כגון שנרבעה על-ידי אדם וחיבת מיתה, ויקרא כ, טו.
60 וגם העובר חייב סקילה, דעת רבא שם, פ.

22 יב. נגתה והמיתה ואחר כך נתעברה⁶¹: אם עד שלא
23 נגמר דינה נתעברה, וילדה קדם גמר דין - וילדה
24 מת⁶²; ואם ילדה אחר גמר דין - וילדה אסור⁶³,
25 שהעבר ירף אמו הוא⁶⁴. ואם נתעבר וילד זה
26 באחרים - כונסין את פלם בכפה⁶⁵ עד שימותו
27 שם⁶⁶.

61 כלומר שהעובר לא היה בשעת הנגיחה. (62) כי לא היה בשעת הנגיחה, וגם לא בשעת גמר הדין. (63) אף-על-פי שלא היה בשעת הנגיחה. אבל אינו נסקל, מכיון שלא היה בשעה שנגחה. (64) ומכיון שנגמר דינה של האם, ואסורה באכילה ובהנאה, גם העובר אסור. במה דברים אמורים כשנתעברה לפני גמר דין, אבל נתעברה לאחר גמר דין וילדה, הולד מותר, מפני שגם הזכר המתור באכילה גרם לוולד, וזה גורם מותר (רבינו בהלכות עבודה זרה פרק ז, הלכה יד). (65) בחדר מאסר. (66) ואין סוקלים אותם, כי הולד האסור עצמו אינו חייב סקילה, ברייתא שם, ס.

28 יג. שור הנסקל שהוזמו עדי⁶⁷ - פל הקודם בו
29 זכה⁶⁸, שהרי משנגמר דינו הפקירוהו פעליו⁶⁹. ואם
30 העידו שבעליו רבעה⁷⁰, והזים⁷¹ את העדים - הרי
31 השור לבעליו, והקודם ומשכו לא זכה בו; שפיון
32 שהפעל יודע בעצמו שלא חטא ושאלו עדי שקר
33 הם, והרי הוא מיחל⁷² להזים, לא הפקיר.

67 שבאו עדים והעידו על עדי הנגיחה: עמנו הייתם באותה שעה במקום אחר, ולפי התורה מאמינים לעדים המזימים, ופסק-הדין של סקילה מתבטל. (68) מימרא של רבי יוחנן, כריתות כד. (69) כי האמין לעדים, וסבור היה שאין לו כלום בשור זה, מכיון שאסור בהנאה. (70) והשור חייב סקילה. (71) בעל השור הביא עדי הזמה. (72) מצפה. (73) מימרא של רבא שם.

העליה. (41) אף-על-פי שכבר נגמר דינו לסקילה ואין לו בעלים. כל ההלכה הזאת כלשונה היא ברייתא שם, צ: אמנם שם כתוב: "קדמו ודנוהו דיני נפשות, אין חזרין ודנין אותו דיני ממונות", אולם זה מדובר - לפי רבא אליבא דרבי עקיבא - במקרה שברח השור לאחר שדנוהו להסקל, אבל אם לא ברח, גם אם קדמו ודנוהו דיני נפשות, חוזרים ודנים אותו דיני ממונות.

1 ח. ומהיכן משתלם?⁴² מן השבח שהשביח
2 בדיתו⁴³ אחר שנגמר דינו; שפיון שנגמר דינו
3 לסקילה אין לו פעלים שיתחייבו פנזקיו⁴⁴. דנוהו
4 דיני נפשות וברח - אין דנין אותו דיני ממונות⁴⁵.

(42) במקרה שקדמו ודנו אותו דיני נפשות, ואחר-כך חזרו ודנו אותו דיני ממונות. (43) מן השכר שמכניס השור בחרישתו. (44) ולכן אי-אפשר לגבות מן הבעלים, ואף-על-פי שבשעה שהזיק היו לו בעלים. (45) כי אפשר לגבות רק מחרישת השור, והוא איננו. ברייתא שם צ: ולפי פירוש רבא אליבא דרבי עקיבא שם צא. [רש"י שם מפרש כשברחו הבעלים, אולם רבינו מפרש כשברח השור, כך הבינו דבריו הראב"ד ומגיד-משנה].

5 ט. שור שהמית את האדם⁴⁶ והקדישו פעליו - אינו
6 קדוש⁴⁷; וכן אם הפקירו - אינו מפקר; מכרו - אינו
7 מכור; החזירו שומר לבעליו⁴⁸ - אינה חזרה⁴⁹;
8 ושחטו - פשרו אסור בהנאה⁵⁰. פמה דברים
9 אמורים? אחר שנגמר דינו לסקילה; אבל עד שלא
10 נגמר דינו לסקילה, אם הקדישו - מקדשו⁵¹; ואם
11 הפקירו - הרי הוא מפקר⁵²; מכרו - הרי זה מכור;
12 החזירו שומר לבעליו⁵³ - הרי זה מחזירו⁵⁴; ואם קדם
13 ושחטו - הרי זה מתר באכילה.

(46) הלכה זו מקורה במשנה ובברייתא שם, מד: , מה. (47) כי לאחר שנגמר דינו לסקילה, אין לבעלים כל זכות על השור. (48) לאחר שהמית אדם ברשותו, ונגמר דינו לסקילה. (49) והשומר חייב לשלם דמי השור לבעליו. (50) בברייתא פסחים כב: ובבבא-קמא מא. למדו דין זה ממה שנאמר בתורה (שמות כא, כח) "סקול יסקל השור ולא יאכל את בשרו". ושאלו: אם השור נסקל, למה צריך להוסיף ולהשמיענו שהוא אסור באכילה, הלא אסור משום נבילה? ואם נתכוון לאסרו בהנאה, היה עליו לכתוב "ולא יהנה", אלא "מגיד לך הכתוב, שאם שחטו אחר שנגמר דינו אסור" וכו', וגם עורו אסור בהנאה, מהכתוב שם "ובעל השור נקי", ופירש בן זומא "נקי מנכסיו", ותנאים אחרים למדו הנאת עורו מ"את בשרו" - הטפל לבשרו. (51) והנהנה ממנו מעל. (52) ומי שזכה והשתמש בו לחרישה וכדומה - הרווח שלו. (53) לאחר שהמית אדם ברשותו. (54) והשומר פטור, אפילו אם אחר שהחזירו יגמרו דינו של השור לסקילה, כי בזמן שהחזירו השומר, יכלו הבעלים לשחוט אותו ולאכלו.

14 י. שור שלא נגמר דינו שנתעבר בפניו אחרים -
15 פלן פטורין; לפי שאין גזמין דינו של שור אלא

יום חמישי ט"ו תמוז ה'תשע"ו

פָּרָק שְׁנַיִם עָשָׂר

1 נתבאר בו מה ענין הבור, ובאי זה רשות יהיה ואי זה דבר
 2 יזק בו ויהיה חייב. ואי זה היא שמירתו, וכמה שיעורו ורוב
 משפטי הבור וענינו.

1 א. החופר בור² ברשות הרבים³, ונפל לתוכו שור
 2 או חמור⁴ ומת, אפלו היה הבור מלא גזות של צמר⁵
 3 וכיצא בהן⁶ - הרי בעל הבור חייב לשלם נזק
 4 שלם; שנאמר: בעל הבור ישלם⁸. ואחד⁹ שור
 5 וחמור או שאר מיני בהמה חיה ועוף. לא נאמר
 6 שור וחמור אלא בהנה¹⁰.

2 משנה, בבא קמא נ: (3) מקום שאינו רשאי לחפור שם.
 4 הדוגמא לקוחה מן התורה "וכי יפתח איש בור ... ונפל
 שמה שור או חמור" (שמות כא, לג). (5) הדוגמא של
 שמואל, שם. (6) ריפוד רך המונע חבטה, והמוות לא בא
 מחמת החבטה אלא מחמת ההבל (האוויר המחניק) של
 הבור. (7) החופר נקרא בעל הבור וחייב, מכיוון שעשהו,
 אף על פי שאינו שלו. (8) ולא חשוב אם המוות בא
 מחבטה או מהבל. (9) ודין אחד. (10) דוגמא מן
 המציאות היום-יומית, משנה שם נד:

7 ב. אחד החופר בור ברשות הרבים, או החופר בור
 8 ברשותו¹¹ ופתחו לרשות הרבים¹² או פתח לרשות
 9 חברו¹³, או שחפר ופתח לרשותו¹⁴ והפקיר רשותו¹⁵
 10 ולא הפקיר בורו - הרי זה חייב¹⁶ בנזקיו. אבל אם
 11 הפקיר רשותו ובורו, או שהפקיר בורו שברשותו¹⁷
 12 או הקדישו - הרי זה פטור. שנאמר: בעל הבור
 13 ישלם - מי שיש לו בעלים, וזה הפקר; ובתחלה¹⁸
 14 ברשות חפרי¹⁹, מפני שחפר ברשותו.

11 כגון בחצירו, מקום שמותר לו לחפור שם.
 12 והפתח של הבור, שדרכו אפשר ליפול, נמצא ברשות
 הרבים. משום כך חייב בעל הבור. (13) אף על פי שהפתח
 נמצא ברשות היחיד, שאין רבים מצויים בה, בכל זאת חייב.
 14 כלומר גם החפירה וגם הפתיחה נעשו ברשותו.
 15 וכל אחד רשאי להיכנס לשם. (16) כי הוא בעל הבור,
 והתורה אומרת "בעל הבור ישלם", אף על פי שחפר את
 הבור וגם פתחו בחצירו. (17) ולא הפקיר רשותו.
 18 כאשר חפר את הבור. (19) ואין לחייבו על מעשה
 החפירה, כשם שמחייבים את החופר ברשות הרבים על
 מעשה החפירה, אף על פי שאינו בעל הבור. כל ההלכה
 הזאת במשנה שם מט: ובגמרא שם נ.

15 ג. אחד החופר בור או שחפר מאליו²⁰ או שחפרתו
 16 בהמה²¹ או חיה - הואיל והוא חייב למלאכה²² או
 17 לכסותו ולא עשה, הרי זה חייב בנזקיו. ואחד
 18 החופר או הלוקח²³ או שנתן לו במתנה; שנאמר:
 19 בעל הבור ישלם - מי שיש לו בעלים מפל מקום²⁴.
 20 ברשותו, כגון ששקעה האדמה, ובהפקיר רשותו ולא

הפקיר בורו מדובר, כמו בהלכה הקודמת. (21) בין אם זו
 בהמתו ובין אם זו בהמת חבירו. במקרה שזו בהמת חבירו,
 חייב בעל הבהמה בנזקי החצר, והאחריות לבור נופלת על
 בעל הבור ולא על בעל הבהמה, כי יכרה "איש" בור, אמרה
 תורה, ולא "שור" בור, וחובת הכיסוי מוטלת על בעל החצר
 בלבד. (22) כי זה בורו, שם מח. (23) הקונה. (24) כולל
 קנייה ומתנה. מקור דין זה במכילתא דרבי שמעון בן יוחאי.
 שם נאמר: "... מניין לרבות את שירש ולקח ושניתן לו
 במתנה? תלמוד לומר בעל הבור ישלם, לרבות את שירש
 ולקח ושניתן לו במתנה" ובירושלמי בבא קמא פרק ה
 הלכה ו, לומד זה מהפסוק "או כי יכרה", כנראה מהמלה
 "או".

ד. אחד החופר או המגלה²⁵ מקום שהיה מכסה; ²⁰
 שנאמר: כי יפתח איש בור²⁶ או כי יכרה. ואם כסהו
 כראוי²⁷, אף על פי שהתליע²⁸ מתוכו²⁹ ונפל לתוכו
 שור ומת - פטור³⁰; שנאמר: ולא יכסנו. הא אם
 כסהו - פטור³¹. כסהו בדבר שיכול לעמד בפני
 שורים ואינו יכול לעמד בפני גמלים, והלכו עליו
 גמלים ונתרועע³², והלכו עליו שורים ונפלו בו: אם
 אין הגמלים מצויין באותו מקום - הרי זה פטור,
 מפני שזה אנס³³; ואם יבואו³⁴ שם גמלים אפלו
 לפרקים - הרי זה חייב³⁵.

25 בור שנחפר על ידי אחר. (26) יסיר את המכסה מבור
 שהיה קיים כבר. (27) כיסוי שיכול לעמוד בפני שור.
 28 ואינו יכול לעמוד בפני שור. (29) ולא ניכר מבחוץ.
 30 כי אנוס הוא, שם נב. (31) ואינו מחוייב לבדוק את
 הכיסוי ולדרוך עליו ולנקוש עליו, כדי להיווכח אם התליע
 או לא. (32) ונתקלקל, ואינו יכול לעמוד בפני שורים.
 33 כי לא היה צריך להעלות על דעתו, שיעברו שם גמלים,
 מכיוון שאין גמלים מצויים שם. (34) כלומר, ואם באו
 ונתרועע הכיסוי, ואחרי כן הלכו שם שורים ונפלו.
 35 כי היה צריך להעלות על דעתו, שיעברו שם גמלים,
 כדעת ה"איכא דאמרי" שם, נב:

ה. התליע מתוכו ונפלו בו שורים, אף על פי
 שהגמלים מצויין שם תמיד והרי הוא פושע
 לגמלים³⁶ - הואיל ומתמת שהתליע³⁷ נפלו בו
 השורים, הרי זה פטור³⁸. וכן כל פיצא בזה³⁹.

36 ולו נפלו בו גמלים היה חייב. (37) ולא שנתרועע
 מחמת הגמלים. (38) כי אין כל קשר בין הפשיעה ובין
 מיתת השורים, שם. (39) שאין אפשרות לתלות את הנזק
 בפשיעה. ואין זה דומה לתחילתו בפשיעה וסופו באונס
 שלמעלה בפרק ד, הלכה א, כי שם לולא פשיעתו לא היה
 מגיע האונס (ראה תוספות כאן).

ו. המוצא בור וכסהו וחרו וגלהו - בעל הבור
 חייב⁴⁰, וזה האחרון⁴¹ פטור. סתמו בעפר וחרו
 והוציא את פל העפר - זה האחרון חייב⁴²; שפינן
 שסתמו בעפר נסתלק מעשה ראשון⁴³.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי ט"ו תמוז - ספר נזיקין - הלכות נזקי ממון קמז

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

60) רחב ומרובע כמערה ואינה מקורה. כל הנ"ל דינם כדין בור. (61) בתורה (שמות כא, לג.) (62) או בהבל או בחבטה. וסתם בור יש בו עומק של עשרה טפחים, ויש בו כדי להמית. (63) כי לא הבור המיתו. (64) כי כל בור בכל עומק שהוא יש בו כדי להזיק. (65) בעל החפירה. אין רבינו אומר: "בעל הבור", כי פחות מעשרה טפחים אין עליו שם בור.

24 יא. הִיָּה עֲמֻק הַבּוֹר תִּשְׁעָה, וּמִהֵן טַפַּח אֶחָד מֵיָם -
25 חֵיב; שֶׁתִּטְּפַח שָׁל מֵיָם⁶⁶ חֲשׂוֹב כְּעֲמֻק שְׁנַי טַפָּחִים
26 בִּישְׁפָּה. הִיָּה עֲמֻק שְׁמוֹנֶה, וּמִהֵן שְׁנַי טַפָּחִים מֵיָם,
27 אוּ שְׁהִיָּה עֲמֻקוֹ שְׁבַעַה, וּמִהֵן שְׁלֹשָׁה טַפָּחִים מֵיָם,
28 וְנִפְּל לְתוֹכוֹ שׂוֹר וְכִיּוֹצֵא בּוֹ וְמַת - אֵין מְחִיבִין
29 אוֹתוֹ לְשָׁלֵם⁶⁷; וְאִם תִּפְּשׂ הַנֶּזֶק - אֵין מוֹצִיאִין
30 מִיָּדוֹ⁶⁸; שֶׁהַדְּבָרִים הָאֵלֵּו יֵשׁ בְּהֵן סָפֵק.

66) מוסיף הבל ושקול כשני טפחים יבשה. (67) בעיות שלא נפתרו, והמוציא מחבירו עליו הראייה, שם (לרבינו כאן גירסה אחרת מאשר בגמרא שלנו, ראה שם). הבעיית היא: אם גם בשניים ובשלושה טפחים מים, אומרים שמוסיפים הבל במידה כזאת שהם שקולים כנגד ארבעה ושישה טפחים יבשה, או מכיוון שהבור אינו עמוק, אין תוספת הבל כזאת. (68) כמו בכל מקרה של ספק.

31 יב. הַחֹפֵר בּוֹר עֲמֻק עֲשָׂרָה טַפָּחִים, וְכֹא אַחַר
32 וְהַשְּׁלִימוֹ לְעֶשְׂרִים, וְכֹא אַחַר וְהַשְּׁלִימוֹ לְשֹׁלְשִׁים⁶⁹
33 - כִּלְּן חֵיבִים⁷⁰. חִפֵּר הָרֵאשׁוֹן פָּחוֹת מֵעֲשָׂרָה⁷¹
34 אִפְּלוֹ טַפַּח, וְכֹא הָאֲחֵרוֹן וְהַשְּׁלִימוֹ לְעֶשְׂרָה⁷², בֵּין
35 שֶׁחִפֵּר בּוֹ טַפַּח⁷³ אוּ שֶׁהִגְבִּיַה בְּנֵן עַל שְׁפָתוֹ
36 טַפַּח⁷⁴ - זֶה הָאֲחֵרוֹן חֵיב⁷⁵. סָתֵם טַפַּח שֶׁהוֹסִיף⁷⁶
37 אוּ שֶׁסָּתֵר טַפַּח שְׁבַעַה⁷⁷ - הִרִי זֶה סָפֵק אִם כָּבֵר
38 נִסְתַּלַּק מֵעֲשֵׂה רֵאשׁוֹן⁷⁸ אוּ עֲדִין לֹא נִסְתַּלַּק.

69) זוהי הדוגמא של הברייתא. (70) אם נפל לתוכו שור והזק או מת, מפני שכולם שותפים בבור זה של ל' טפחים, כרב זביד בלשון ראשון, שם עמוד ב. (71) שאין בו כדי להמית. (72) ועשה אותו לבור, שיש בו כדי להמית. (73) והוסיף את הטפח מלמטה. (74) כגון שהניח אבן על שפת הבור, והוסיף מזה טפח למעלה מן הבור, דוגמא של רבא שם, נא: (75) ככול, בין בנוזקים ובין במיתה, כדעת רבנן, שם. הטעם הוא, מכיוון שהאחרון עשה בור שלא היה קיים קודם, היינו בור שיש בו כדי להמית, לפיכך הוא לבדו חייב. ואין זה דומה למקרה הקודם, שהשלימו לכי, כי שם גם קודם לכן היה בור שעשוי להמית. (76) מלמטה. (77) מלמעלה. (78) ברגע שהאחרון הוסיף את הטפח, וכל הבור ברשותו של האחרון הוא, ואם כן אפילו סתם את הטפח שלו, נשאר בור של ט' של הראשון כמקודם, והראשון חייב.

39 יג. חִפֵּר הָרֵאשׁוֹן בּוֹר עֲמֻק⁷⁹, וְכֹא הָאֲחֵרוֹן
40 וְהִרְחִיבוֹ⁸⁰, וְנִפְּל לְתוֹכוֹ שׂוֹר וְמַת: אִם מְחִמַּת
41 הִבְּלוֹ⁸¹ מַת - הָאֲחֵרוֹן פְּטוּר, שֶׁהִרִי מֵעַט הִבְּלוֹ⁸²;
42 וְאִם מְחִמַּת חֲבָטוֹ⁸³ מַת - הָאֲחֵרוֹן חֵיב, שֶׁהִרִי הוּא

(40) זה שהבור שלו, שהשאירו מגולה. (41) שכיסה וגילה. (42) סתם והוציא את כל העפר. (43) נסתלק הבור שעשה הראשון, וכשהוציא השני את העפר, הריהו חופר בור חדש וחייב, שם כט:

1 ז. בּוֹר שָׁל שְׁנַי שְׁתַּפִּין, וְעֵבֵר הָרֵאשׁוֹן וְלֹא כְּסָהוּ,
2 הַשְּׁנַי וְלֹא כְּסָהוּ - הָרֵאשׁוֹן חֵיב⁴⁴ עַד שְׁיַמְסֵר
3 דְּלִיּוֹ⁴⁵ לְשָׁנַי; וּמְשַׁמְסֵר דְּלִיּוֹ לְשָׁנַי לְדָלוֹת מְמַנּוּ
4 נִפְטֵר הָרֵאשׁוֹן וְנִתְחַיֵּב הַשְּׁנַי לְכַסּוֹתוֹ. כְּסָהוּ
5 הָרֵאשׁוֹן⁴⁶, וְכֹא הַשְּׁנַי וּמְצִאוֹ מְגַלָּה וְלֹא כְּסָהוּ -
6 הַשְּׁנַי חֵיב. וְעַד אִימַתִּי יִהְיֶה הַשְּׁנַי לְבָדוֹ חֵיב?
7 עַד שְׂיַדַע הָרֵאשׁוֹן שֶׁהַבּוֹר מְגַלָּה, וְכָדִי שְׁיַשְׁכַּר
8 פּוֹעֲלִים⁴⁷ וְיִכְרַת אֲרָזִים וְיִכְסֶנּוּ. וְכֹל שְׂיַמּוֹת בּוֹ
9 תּוֹף זְמַן זֶה - הִרִי הַשְּׁנַי לְבָדוֹ חֵיב⁴⁸ בּוֹ; וְכֹל
10 שְׂיַמּוֹת בּוֹ אַחַר זְמַן בְּזָה⁴⁹ - שְׁנִיָּהן חֵיבִין לְשָׁלֵם,
11 שֶׁהִרִי שְׁנִיָּהן פְּשַׁעוּ בּוֹ.

(44) כי מרגע שהראשון דלה והשאיר את הבור פתוח, נתחייב בנוק שיבוא. זוהי גירסת הרי"ף ורבינו במשנה, שם, שלא כגירסה במשנתנו האומרת, "השני" חייב. (45) את הדלי לדלות מים (ואולי שימש הדלי גם כסיוי לבור, השווה לקמן הלכה ט). זוהי דעת רבי אליעזר בן יעקב שם נא: (46) לאחר שנשתמש בו, משנה שם נב. (47) שיעור הזמן הדרוש לשכירת פועלים. הלכה זו היא כדעת רבי יוחנן שם. (48) כי הראשון הוא אנוס. (49) הדרוש לפעולות האמורות ולא עשאן.

12 ח. הַמוֹסֵר בּוֹרוֹ לְשׂוֹמֵר - חֵיב בְּנִזְקָיו⁵⁰. וְאִם מְסֹרוֹ
13 לְחֹרֵשׁ שׂוֹטָה וְקָטָן⁵¹, אָף עַל פִּי שְׁהִיָּה מְכַסֶּה⁵² -
14 הִרִי הַבְּעָלִים חֵיבִים; שֶׁהַבּוֹר עֲשׂוּי לְהַתְּגַלּוֹת⁵³, וְאֵלוֹ
15 אֵין בְּהֵן דַּעַת⁵⁴.

(50) השומר חייב, כי נכנס במקום הבעלים, השווה למעלה פרק ד, הלכה ד. (51) שאין בהם דעת לשמור. (52) כראוי, שם י. (53) על ידי שקיעת העפר, והבעלים היו צריכים להעלות זאת על דעתם. (54) לתקן ולכסות את הבור. לפיכך אין זו שמירה מספקת, והבעלים חייבים.

16 ט. הַמְּכַסֶּה בּוֹרוֹ בְּדִלְיוֹ שָׁל חֲבָרוֹ⁵⁵, וְכֹא בַּעַל הַדְּלִי
17 וְנִטַּל דְּלִיּוֹ - בַּעַל הַבּוֹר חֵיב⁵⁶.

(55) שלקח מבורו של חברו שלא ברשות. (56) על הנוזקים שהזיק בורו המגולה, כי צריך היה להעלות על דעתו, שבעל הדלי יקח את הדלי. ואין מחייבים את בעל הדלי שיוודיע לבעל הבור, שלקח את דליו, שם ל.

18 י. אֶחָד הַחֹפֵר בּוֹר⁵⁷ אוּ שִׁיחַ⁵⁸ אוּ מְעָרָה⁵⁹ אוּ
19 חֲרִיץ⁶⁰. וְלָמָּה נִאָּמַר⁶¹ בּוֹר? עַד שְׁהִיָּה בּוֹ פְּדִי
20 לְהַמִּית⁶². וְכִמָּה פְּדִי לְהַמִּית? עֲמֻק עֲשָׂרָה טַפָּחִים.
21 אֲבָל אִם הִיָּה פָּחוֹת מֵעֲשָׂרָה, וְנִפְּל לְתוֹכוֹ שׂוֹר אוּ
22 שְׂאָר בְּהִמָּה חִיָּה וְעוֹף וְמַת - פְּטוּר⁶³; וְאִם הִזְקוּ -
23 חֵיב⁶⁴ בַּעַל הַתְּקַלָּה⁶⁵ נֶזֶק שָׁלֵם.

(57) עגול. (58) ארוך. (59) מרובעת ומכוסה בקירוי.

טז. וכן אינו חייב על מיתת הבהמה בבור או על
 חביטתה בתל אלא אם היתה הבהמה קטנה או
 חרשת או שוטה⁹⁹ או סומא או שנפלה בלילה¹⁰⁰,
 אבל אם היתה פקחת ונפלה ביום ומתה - פטור;
 שזה כמו אנס, מפני שדרך הבהמה לראות ולסור
 מן המכשולות. וכן אם נפל לתוכו אדם ומת,
 אפלו היה סומא או שנפל בלילה, בין שהיה בן
 חורין או עבד - הרי זה פטור¹⁰¹. ואם הזק בן
 האדם או הבהמה הפקחת - חייב נזק שלם¹⁰², כמו
 שפארנו¹⁰³.

(99) שאינן בנות דעת. (100) אפילו הייתה פקחת.
 (101) שם, דין זה הוא גזירת הכתוב "ונפל שמה שור",
 ודורשים "שור" ולא אדם, בבא קמא כח: (102) טעמו
 של דבר, אדם אין דרכו להתבונן בדרכים. ובהמה נזהרת
 אמנם ממכשולים גדולים ומסוכנים ביותר, אבל לא
 ממכשולים קטנים. (103) בהלכה הקודמת, שחייבים על
 נזקי בהמה בבור פחות מ" טפחים.

יז. נפל לתוכו שור פסולי המקדש¹⁰⁴ ומת - הרי
 זה פטור; ושנאמר: והמת יהיה לו - מי שהמת
 של¹⁰⁵, יצא זה שהוא אסור בהנאה ודינו שיקבר.

(104) כגון שור קרבן שנפל בו מום ואפילו לאחר שנפדה.
 (105) שיוכל ליהנות ממנו. כל זה לשון רבא, שם נא.

יח. היה חופר בבור, ונפלה הבהמה בתוך הבור
 מקול החפירה ומתה: אם נפלה מלפניה - חייב;
 מאחריה, כגון שנבעתה¹⁰⁶ וחזרה על עקבה לאחור
 ונפלה¹⁰⁷ ומתה - פטור; ושנאמר: ונפל - עד שיפול
 דרך נפילה¹⁰⁸. נפלה לפניה מקול החפירה חוץ
 לבור ומתה - אין בית דין מחייבין אותו¹⁰⁹; ואם
 תפס הנזק - אין מוציאין מידו. ואם נפלה לאחוריה
 חוץ לבור ומתה או הזקה - בעל הבור פטור¹¹⁰.

(106) שנבהלה. (107) לתוך הבור. (108) זוהי נפילה על
 הפנים ולא על העורף. (109) כי הבהמה מתה מחבטה
 בקרקע רשות הרבים ולא בקרקע של הבור ולא בהבלו.
 (110) לדעת הכול, שם.

יט. שור שדחה בהמה לתוך הבור ומתה: אם מועד
 הוא - בעל הבור משלם מחצה, ובעל השור
 מחצה¹¹¹; ואם תם הוא - בעל השור משלם רביע
 מגופו¹¹², ובעל הבור משלם שלשה חלקים¹¹³ מן
 היפה שבנכסיו. שבעל הנבלה אומר לבעל הבור:
 פחת נבלה¹¹⁴ זו יש לי אצלך¹¹⁵; אף על פי שהיא
 גדולה ופקחת¹¹⁶, פיון שנדחתה הרי זו כמי שנפלה
 בלילה¹¹⁷; כל שאני יכול להוציא מבעל השור אני
 מוציא¹¹⁸, והשאר אתה חייב לשלמו.

(111) כי שניהם המיתוהו. כדעת רבי נתן שם.
 (112) שאילו השור לבדו היה ממת, היה משלם חצי נזק

קירב הזק בור זה⁸⁴. וכן אם נפל השור מאותו הצד
 שהרחיב האחרון - האחרון חייב, שהרי קירב הזק
 בור זה, אף על פי שמת מן ההבל⁸⁵; ואם מן הצד
 שחפר הראשון נפל⁸⁶ - הראשון חייב, שזה האחרון
 מעט הבלו.

(79) שיש בו כדי להמית. (80) והגדיל את שטח הבור ואת
 אפשרות הנפילה לתוכו. (81) האוויר הלא טוב שבבור.
 (82) כי במידה שהבור רחב יותר, האוויר שבתוכו פחות
 מזיק. (83) המכה שקיבל מקרקעית הבור. (84) בזה
 שהגדיל את שטח הבור ושטח החבטה בתוכו. כדעת רב
 אשי, שם נא: (85) והלא האחרון מעט את ההבל, בכל
 זאת הוא חייב, כי ייתכן שלולא הרחיב את פי הבור, לא
 היה השור מגיע למקום פי הבור שבתחילה, ולא היה נופל
 לתוכו. (86) זהו פירוט לדין הראשון שבהלכה זו, שמת
 מחמת הבלו, האחרון פטור, ואם מחמת חבטו מת, האחרון
 חייב. הבדל זה בין שני הצדדים הוא כדעת ה"ש אומרים"
 בשם רב אשי, שם. לדעת רבינו שתי הלשונויות של רב אשי
 שם משלימות זו את זו, (כסף משנה).

יד. בור שחייבה עליו התורה - אפלו לא מתה
 הבהמה אלא מהבלו⁸⁷, ואין צריך לומר אם מתה
 מחבטו⁸⁸. לפיכך, אם היה עמק הבור קרובו - אין
 לו הבל⁸⁹, ואם לא נחבטה בו הבהמה ומתה -
 פטור⁹⁰. היה עמקו יתר על רחבו - יש לו הבל, ואם
 מתה בו הבהמה - חייב אף על פי שלא נחבטה
 בקרקעיתו⁹¹.

(87) שבא מאליו ולא מעצם הבור. (88) שנחבט השור
 בקרקעית הבור גופו. דין זה הוא כדעת שמואל שם, נ:
 (89) אין האוויר שבו מזיק, מחלוקת רבה ורב יוסף שם נא:
 (90) כי המוות לא בא מפאת הבור. (91) כי מתה מחמת
 הבל הבור, שם.

טו. עשה תל גבוה ברשות הרבים, ונחבטה בו
 הבהמה⁹² ומתה: אם היה גבוה עשרה טפחים⁹³ -
 חייב לשלם⁹⁴, ואם היה פחות מעשרה - פטור על
 מיתת הבהמה⁹⁵. אבל אם הזקה בלבד - חייב לשלם
 נזק שלם, ואפלו בתל גבוה כל שהוא⁹⁶ או בחפירה
 כל שהיא; שהגזק בכל שהוא דבר מצוי וידוע⁹⁷,
 ואין המיתה בכל שהוא מצויה, והרי הוא כמו
 אנס⁹⁸.

(92) שעלתה על התל ונפלה. (93) כשיעור העומק של
 בור, שיש בו כדי להמית. (94) כדעת שמואל, שהתורה
 אמרה "ונפל", בכל נפילה שהיא חייב, ולא דווקא לתוך
 עומק, שם. (95) כי המיתה אינה מצויה בנפילה פחותה
 מעשרה טפחים, ולכן במקרה של מיתה בנפילה כזו, הרי
 זה כאונס. (96) כל גובה שהוא, כדעת תנא קמא, תוספתא
 שם פרק ו; וירושלמי שם פרק א, הלכה ב. (97) ועל כן
 פשע בעל התל, שהיה לו להעלות על דעתו, שהתל יזיק.
 (98) שלא היה לו להעלות על דעתו אפשרות של מיתה.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי ט"ו תמוז - ספר זיקין - הלכות נזקי ממון קמט

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

16 **נָפַל שׁוֹר בְּכִלְיוֹ, וּמַת הַשׁוֹר וְנִשְׁתַּבְּרוּ פְּלִיו - תִּיב**
17 **עַל הַבְּהֵמָה וּפְטוֹר עַל הַפְּלִים.**

~ נקודות משיחות קודש ~

ופטור על הכלים...

דין זה מלמדנו יסוד גדול הנוגע לכל דיני זיקין. דיני ממונות בכלל, מובנים על פי שכל והגיון עד שהגמרא אומרת "הרוצה להחכים יעסוק בדיני ממונות כו" ובכל זאת מלמדנו הדין "שור ולא אדם, חמור ולא כלים" שגם את דיני הממונות יש לקיים לא משום שהם מובנים בשכל אלא משום שכך ציווה הקב"ה. שהרי אין הגיון מדוע יפטר בעל הבור בתשלום נזק הכלים שנפלו לבורו, ועל-אחת-כמה-זכמה לא מובן הדין ששור הנושא כלים שנפל לבור חייב על השור ופטור על הכלים.

מלבד זאת יש הוראה נוספת מדין בור שיש בו שני פרטים, בור עמוק עשרה טפחים, ותל גבוה עשרה טפחים. שבעבודת האדם עניינים משפיע ומקבל שהם שתי תנועות אצל כל אדם, וכל אחד צריך להיות גם מקבל - "איזהו חכם הלומד מכל אדם", וגם משפיע כדוגמא שמצינו שהכל חייבים בנתינת צדקה "אפילו עני המתפרנס מן הצדקה חייב ליתן צדקה לאחר".

ומכיון שיש לאדם בחירה יכול ח"ו להפוך עניינים אלו להיפך ולהיות משפיע באופן של "חכמים המה להרע" (ולדוגמא) מקבל באופן של תלמיד חצוף המעיז פניו כנגד רבו. והעניין של עומק וגובה עשרה מורה על כך ששלמות ההשפעה והקבלה הם כשהדבר חודר בכל עשר כוחות נפשו של אדם וצריך להיזהר מאוד בבור שלילי כי אז חודר הדבר כל עשר כוחות הנפש והופך לאחד מארבעה אבות זיקין עד שגורם נזק בל ישוער. אלא צריך לנצל כל הכוחות שניתנו לו הן כמשפיע והן כמקבל לענייני טוב וקדושה ולהשפיע על כל הסביבה.

עניין זה קשור להקמת בתי חב"ד בכל מקום שאינם בגדר "בור עמוק" היינו שמחכים עד שיבוא אליהם המקבל אלא שהם בבחינת "תל גבוה ברשות הרבים" שאפשר להניח עליו חפץ, לטפס עליו ולראות למרחוק וכו' במובנים הרוחניים שבדבר.

(על פי יין מלכות סימן קנ"ד)

2) משנה בבא-קמא יב. (3) ששמע תלמיד מפי רבו בעל-פה, ורבו מרבו עד משה רבינו. (4) אם אדם נפל לבור ומת, בעל הבור פטור. (5) וכל שאינו בעל חיים, נכלל בדין כלים ופטור, שם נג: (6) כגון העול והמחרישה, ולא כמו בדין הראשון שנפלו כלים בלבד.

18 **ב. הבור מְאֹבֵת זִיקִין? הוּא, וְתוֹלְדוֹתָיו? פְּמוֹהוּ**
19 **מוֹעֲדֵין מִתְחַלְתֵּין. וְכָל הַמְּנִיחַ תְּקֵלָה¹⁰ - הָרִי זו**
20 **תוֹלְדַת הַבוֹר¹¹. וְאִם הִזִּק בְּהָ אָדָם¹² אוּ בְּהֵמָה -**

מגופו, עכשיו שיש לו שותף, גם התשלום הוא למחצה, והיינו רבע הנזק מגופו. (113) במקום חצי. (114) ההפרש בין מחיר הבהמה בחיים לבין מחירה לאחר מיתה. (115) כי בהמה שלי נמצאה מתה בתוך בור, ואתה אחראי לכל הנזק. (116) ואמרנו בהלכה טז, שאם נפלה ביום ומתה, בעל הבור פטור. (117) כי אין מקום לנימוק הקודם "שדרך הבהמה לראות ולסור מן המכשולות". (118) ומבעל השור אי אפשר להוציא יותר מרבע. כל הטענה הזאת של הניזק כלפי בעל הבור מובאת בגמרא, שם, שם.

1 **כ. וְכֵן הַמְּנִיחַ אֶפֶן עַל פִּי הַבוֹר¹¹⁹, וְכֵן הַשׁוֹר וְנִתְקַל**
2 **בֵּה, וְנָפַל לְבוֹר וְנָתַת - הַמְּנִיחַ אֶת הָאֶפֶן מִשְׁלָם**
3 **מִחְצָה¹²⁰, וּבְעַל הַבוֹר מִחְצָה.**

(119) על שפת הבור. (120) כי הוא ובעל הבור המיתוהו. אין בעל האבן יכול להטיל את כל האחריות על בעל הבור בטענה, שלולא הבור לא הייתה האבן גורמת נזק לשור, כי בעל הבור יכול לענות: לולא נתקל באבן, לא היה נופל בבור. על כן מידת אחריותם שווה, וכל אחד משלם חצי הנזק.

4 **כא. וְכֵן שׁוֹר שֶׁל הַדְּיוּט וְשֶׁל הַמְּקַדְּשִׁין¹²¹**
5 **שֶׁנֶּגְחוּ פְּאֵדָה: אִם תָּם הוּא זֶה שֶׁל הַדְּיוּט - מִשְׁלָם**
6 **חֲצִי נֶזֶק¹²², וְאִם מוֹעֵד - נֶזֶק שְׁלָם. שֶׁהֶנֶזֶק אוֹמֵר**
7 **לוֹ: כֹּל שֶׁאוֹכַל לְהוֹצִיא מִזֶּה אוֹצִיא, וְהַשְּׂאֵר מִמֶּךָ;**
8 **וְזֶה הוֹאֵיל וְהֶקְדַּשׁ הוּא וּפְטוֹר, אִתָּה תִּשְׁלָם לִי**
9 **הַכֹּל¹²³.**

(121) שלא נפדה, או שאין לו פדיון, כגון בכור בעל מום. (122) ואין שותפות של הקדש מועילה לו כלום, מכיוון שאי אפשר לגבות ממנו בדין. (123) כי כל אחד משני השותפים אחראי לנזק כולו, כדעת רבא שם נג.

10 **כב. מִי שֶׁהִיָּה חוֹפֵר בּוֹר בְּרִשׁוֹת הָרְפִים, וְנָפַל עָלָיו**
11 **שׁוֹר וְהָרְגוּ - בְּעַל הַשׁוֹר פְּטוֹר¹²⁴. וְאִם מַת הַשׁוֹר -**
12 **נוֹטֵל בְּעַל הַשׁוֹר דָּמֵי שׁוֹרוֹ מִיּוֹרְשֵׁי בְּעַל הַבוֹר¹²⁵.**

(124) כי חופר הבור פשע, ואין השור נסקל, כי לא נתכוון להזיק, בבלי ערכין ז. ראה למעלה פרק י, הלכה ט. (125) אף על פי שזהו חוב בלי שטר גובה מן היורשים, בהתאם לדעתו בהלכות מלווה ולווה סוף פרק יא.

פֶּרֶק שְׁלֹשָׁה עָשָׂר

1) נתבארו בו הדברים שבעל הבור פטור מנזקיהן, ונזכרה בו תולדת הבור והוא המניח תקלה כנזכר שם, ונתבארו בו פרטי משפטי תולדה זו בשלימות, ונמשך לזה ביאור הדברים שאדם מורשה לעשותן ברשות הרבים, וכיצד יעשה אותם, ומה שאינו רשאי לעשותם שם, ומשפט הרבים עם היחיד בכל מה שהוא ברשותם או על רשותם וכיוצא בזה.

13 **א. פְּלִים שֶׁנֶּפְלוּ לְבוֹר² וְנִשְׁתַּבְּרוּ - בְּעַל הַבוֹר פְּטוֹר;**
14 **שֶׁנֶּאֱמַר: וְנָפַל שָׁמָּה שׁוֹר אוּ חֲמוֹר. מִפִּי הַשְּׂמוּעָה³**
15 **לְמַדּוֹ: שׁוֹר - וְלֹא אָדָם⁴, חֲמוֹר - וְלֹא פְּלִים⁵. אֶפְלוּ**

- 1 מְשֻׁלָּם זֶה שֶׁהֵנִיחַ הַתַּקְלָה נִזְק שְׁלָם¹³, בֵּין הַפְּקִיר
 2 הַתַּקְלָה בֵּין לֹא הַפְּקִירָה¹⁴; וְאִם הִזְקוּ בָּהּ בָּלִים -
 3 פְּטוּר¹⁵.
- 7 (7) מעיקרי נזיקין המפורשים בתורה, הכוללים בתוכם שאר
 נזיקין שהם תולדות. שם ב. (8) הנזיקין הדומים לבור.
 9 (9) וחייבים לשלם נזק שלם, אף כשהזיקו בפעם הראשונה.
 10 (10) ברשות הרבים. (11) שם כח: (12) בור בנזקי אדם
 חייב, כי התורה מיעטה את האדם רק במקרה שמת, שם.
 וכן פסק רבינו למעלה בפ"ב הי"ז. (13) כדין בור.
 14 (14) דינה כבור ולא כממונו, דעת שמואל שם, שם.
 15 (15) שם.
- 4 ג. פִּיעֵד? הַמְנִיחַ¹⁶ אָבְנוּ אוֹ סְפִינוּ¹⁷ אוֹ תַבְנֵנוּ¹⁸ אוֹ
 5 מִשְׁאוֹ¹⁹ וְכִיּוֹצֵא בְּהֵן בְּרִשׁוֹת הַרְבִּים, וְהִזְקוּ בְּהֵן בֵּין
 6 אָדָם בֵּין בְּהֵמָה - חֵיב נִזְק שְׁלָם²⁰. וְכֵן אִם הֵנִיחַן
 7 בְּרִשׁוֹתוֹ, וְהַפְּקִיר רִשׁוֹתוֹ וְלֹא הַפְּקִירָן. נִתְקַל בְּקִרְקַע
 8 וְנִחַבְט בְּתַקְלָה זוֹ וְהִזְק בָּהּ - חֵיב בְּעַל הַתַּקְלָה²¹.
 9 וְאִם הִזְקוּ בָּלִים בְּכָל אֶלוֹ אוֹ נִטְפְּנוּ²² - פְּטוּר²³.
- 16 (16) תקלה שדינה כבור. (17) שם ג: (18) כדי שירקב
 ויעשה זבל, שם ל. (19) שהיה עייף ורצה לנוח. (20) שם
 כח: (21) אף-על-פי שגם הקרקע השתתפה בנזק, חייב
 בעל התקלה לשלם הכל, מכיון שהקרקע הפקר היא, ואינה
 בדין תשלומין. דין זה הוא כדעת ר' נתן, שם כח: השהו
 למעלה פרק יב, הלכה יט וכו'. (22) כגון השופך מים
 ברשות הרבים ונתלכלכו כליו של אחר, שם ל. (23) כי דין
 המים כדין הבור, שפטור בכלים.
- 10 ד. הַכְּנִיס שׁוֹרֵי²⁴ לַחֲצַר בְּעַל הַבַּיִת שְׁלֹא בְּרִשׁוֹת,
 11 וְהַרְבִּיץ גְּלָלִים²⁵, וְנִטְפְּנוּ בְּהֵן בְּלִי שְׁל בְּעַל הַבַּיִת -
 12 פְּטוּר²⁶; שֶׁהִגְלָל זֶה תוֹלְדֵת בּוֹר הוּא, וְלֹא מְצֵאֲנוּ
 13 בּוֹר²⁷ שְׁחֵיב בּוֹ עַל הַפְּלִים.
- 24 (24) שם, מח. (25) צואת הבקר. (26) בעל השור.
 27 (27) אפילו אם הכלים לא נשברו ולא נטפנו בלבד, שם כח:
- 14 ה. הַמְנִיחַ אֶת הַכֹּדֶר²⁸ בְּרִשׁוֹת הַרְבִּים, וְהִלֵּךְ
 15 [הַמְהַלֵּךְ] וְנִתְקַל בָּהּ וְשִׁפְרָה - פְּטוּר, לְפִי שְׁאִין דִּרְךָ
 16 בְּנֵי אָדָם לְהַתְּבַנֵּן בְּדִרְךָ²⁹ בְּשֶׁהוּן מְהַלְכִין. וְאִם הִזְק
 17 בָּהּ - הָרִי בְּעַל הַכֹּדֶר חֵיב בְּנִזְקוֹ³⁰, וְאִפְלוּ הַפְּקִיר
 18 הַכֹּדֶר³¹; שֶׁכָּל הַמַּפְּקִיר נִזְקוֹ בְּמָקוֹם שְׁאִין לוֹ רִשׁוֹת³²
 19 לְעִשׂוֹתָהּ מִתַּחֲלָה³³ - חֵיב כְּאֵלוֹ לֹא הַפְּקִירָן³⁴.
- 28 (28) כדי לנוח, שם כז: (29) מפני שאדם שקוע במחשבתו
 וטרוד בעניניו, שם כז: (30) כי הכד דינו כבור, וחייב
 בנזקי אדם. (31) מחלוקת ר' יוחנן ור' אלעזר, שם כט:
 32 (32) כגון ברשות הרבים. (33) אבל אם חפר בו ברשותו,
 והפקיר רשותו ובורו - פטור, מכיון שבתחילה ברשות חפר,
 ראה למעלה פרק יב, הלכה ב. (34) והאחריות נופלת עליו,
 כאילו הוא עדיין בעל הבור.
- 20 ו. הֵנִיחַ אֶת הַכֹּדֶר בְּמָקוֹם שֶׁיֵּשׁ לוֹ רִשׁוֹת לְהֵנִיחָהּ
 21 שָׁם, כְּגוֹן מְקוֹם הַקְּרָנוֹת³⁵ שֶׁל גִּתוֹת³⁶ וְכִיּוֹצֵא בְּהֵן³⁷,
- 35 (35) הרחבה לפני הגיתות. (36) מקום שדורכין בו ענבים
 לעשות יין. (37) כגון קרנות של בית הבד, שכותשים בו
 זיתים כדי להוציא שמנם. במקומות אלו רשאים להניח את
 הכלים, כי אין די מקום בפנים הגת או בית הבד.
 38 (38) בבא-קמא כז: (39) כי ידוע שמקומות אלו מלאים
 כלים. (40) הדוגמא של שמואל, שם. (41) ואין מוצא
 לעובר אלא לדרוך על הכדים, דוגמא של רב, שם.
 42 (42) מפני שהטענה, "היה לו להסתכל" נופלת: באפלה - אי
 אפשר לראות, ובמילא כל הדרך כדים, אי אפשר לעבור,
 ואפילו יתבונן בדרך, בלי שישבור כד. (43) מכיון שבגלל
 האפלה או משום שהדרך חסומה בכדים נתקל אין
 להאשימו, ולפיכך יש לחייב את בעל הכד.
- ז. נִשְׁפְּרָה כֹּדֶר בְּרִשׁוֹת הַרְבִּים⁴⁴, וְהִחֲלַק אֶחָד
 27 בְּמֵים⁴⁵ אוֹ שִׁלְקָה בְּחֶרְסִיָּה - פְּטוּר⁴⁶ מְדִינָה אָדָם,
 28 לְפִי שְׁאֵנוֹס הוּא⁴⁷; וְחֵיב בְּדִינֵי שְׁמִים⁴⁸, מְפִנֵי שְׁלֹא
 29 סִלַּק הַחֶרְסִים. וְהָרִי הַחֶרְסִים וְהַמֵּים בְּהַפְּקָר⁴⁹, וְלֹא
 30 הַפְּקִיר אֲלֵא אַחַר שְׁנֵאֲנִיס⁵⁰, וְלִפְיֵכָּךְ פְּטוּר⁵¹. וְאִם
 31 נִתְּבַנֵּן לִזְכוֹת בְּחֶרְסִיָּה⁵², וְהִזְק בְּהֵן אַחַר - חֵיב⁵³.
 32 וְהוּא הַדִּין לְנִפְלָה גְּמִלוֹ⁵⁴ וְלֹא הַעֲמִידָה⁵⁵ וְכָל פִּיּוֹצֵא
 33 בָּהּ. וְאִם הִזְקוּ בָּלִים בְּכָל אֶלוֹ⁵⁶ - פְּטוּר⁵⁷, בֵּין
 34 הַפְּקִיר בֵּין לֹא הַפְּקִיר, כְּמוֹ שֶׁבְּאֲרָנוּ⁵⁸.
- 44 (44) משנה שם, כח. כגון שנתקל במשהו, ומתוך כך נשבר
 הכד. (45) וניזוק. (46) כדעת ר' יהודה שם. (47) כי לא
 שבר את הכד בכוונה, אלא נשבר לאחר שנתקל במשהו.
 48 (48) כדעת החכמים שם, כט. (49) כי בדרך כלל אדם
 מפקיר אותם. (50) ואין זה דומה לדין הפקיר הכד
 שלמעלה בהלכה ה. (51) אבל אם שבר את הכד בכוונה,
 אפילו הפקיר את חרסיו חייב, כלמעלה הלכה ה; שם כט:
 52 (52) שם כט. (53) כי החרסים הם כבור. (54) ברייתא שם
 כח: (55) והפקירה והזוק בה אחר. בעל הגמל פטור מדיני
 אדם וחייב דיניי שמים, ואם לא הפקיר את הגמל והזוק
 בה אחר, חייב משום בור. (56) במים, או בחרסים או
 בגמל. (57) שבור פטור בכלים, בין בשבירתם ובין
 בהיזקם. (58) למעלה הלכה א וב.
- ח. שְׁנֵי קִדְרִים⁵⁹ שֶׁהָיוּ מְהַלְכִין בְּדִרְךָ זֶה אַחַר זֶה,
 36 וְנִתְקַל הָרֵאשׁוֹן וְנִפְלַל, וְנִתְקַל הַשֵּׁנִי בְּרֵאשׁוֹן: אִם הָיָה
 37 לְרֵאשׁוֹן לְעֵמֶד וְלֹא עֵמֶד - חֵיב הָרֵאשׁוֹן בְּנִזְקֵי שְׁנֵי,
 38 שְׂאֵף עַל פִּי שֶׁהוּא אָנוֹס בְּשַׁעַת נְפִילָה - אֵינוֹ אָנוֹס
 39 בְּהִיּוֹתוֹ מְטוֹל בְּדִרְךָ, וְהָרִי הוּא יְכוֹל לְעֵמֶד⁶⁰; וְאִם לֹא
 40 הָיָה לוֹ לְעֵמֶד⁶¹ - פְּטוּר⁶², וְאֵף עַל פִּי שְׁלֹא הִזְהִיר⁶³
 41 לְזֶה שֶׁנִּתְקַל בּוֹ, מְפִנֵי שֶׁהוּא טְרוּד בְּנִפְשׁוֹ⁶⁴.
- 59 (59) מוכרי קדירות, משנה שם לא. (60) ועל כן הוא חייב

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי ט"ו תמוז - ספר נזיקין - הלכות נזקי ממון קנא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

27 לְהֵן לְשׁוֹתָם. וְאֵף עַל פִּי כֵן⁸⁶, אִם הִזַּק אָדָם אוֹ
28 בְּהֵמָה בְּמִים - חֲבִיבֵינָן נִזְק שְׁלָם⁸⁷.

81) ברייתא שם, ו. ול. 82) שפותחים את צינורות השופכין, כדי שהמים יזרמו לרשות הרבים. 83) ומנקים מערותיהם ומשליכים את הזבל לרשות הרבים. 84) מפני שהרחובות נקיים ואסור ללכלך אותם. 85) מכיון שהרחובות מלוכלכים. 86) אף-על-פי שעשו ברשות בית-דין. 87) כי בית הדין הרשה להם לשפוך את המים לרשות הרבים בתנאי שיקבלו על עצמם אחריות לנזקים.

29 יד. לא יוציא אדם⁸⁸ תבנו⁸⁹ וקשו⁹⁰ לרשות הרבים
30 כדי שיודשו ויעשו לו זבל⁹¹. ואם הוציא - קנסוהו
31 חכמים⁹² שיהיו כהפקר⁹³, וכל הקודם בהן זכה מעת
32 שנודשו והשביחו⁹⁴. ואם קדם אדם וזכה בהן
33 משעת הוצאה לרשות הרבים - אין⁹⁵ מוציאין
34 מיד⁹⁶. ואף על פי שהן כהפקר, אם הזק בהן אדם
35 או בהמה - הרי זה המוציא חייב לשלם⁹⁷.

88) שם ל. 89) זה שנשאר אחר דישה. 90) מה שמשאירים בקרקע אחר קצירה. 91) לזבל את שדהו. החכמים אסרו להוציא תבן וקש לרשות הרבים, כיון שבני אדם מתחלקים בהם וניזוקים. 92) כדי שלא יוציאו. 93) כחפץ בלי בעלים. 94) כלומר, לאחר שהשאר אותם זמן רב ברשות הרבים ונעשו זבל. 95) שעדיין לא השביחו. 96) כי זוהי בעיא שלא נפתרה, אם קונסים אותו מיד משעה שהוציאם, או לאחר שהשביחו, שם ל: 97) כדן בור, כדי שלא ירויח על-ידי הקנס שהוטל עליו.

36 טו. יש⁹⁸ לכל אדם להוציא את הזבל והגללים⁹⁹
37 לרשות הרבים בשעת הוצאת זבלים ולצבור אותן
38 שם שלשים יום¹⁰⁰ כדי שיהיה נשוף¹⁰¹ ברגלי אדם
39 [ורגלי בהמה]. ואף על פי כן, אם הזיק - חייב
40 לשלם¹⁰². וחייבין על זה הגלל משום גזל¹⁰³; פינן
41 שאין בו שכיח¹⁰⁴ אם נדוש, לא קנסו בו.

98) רשות. 99) צואת הבקר. 100) דעת רבי יהודה, שם ל. 101) נדרך. 102) כדעת תנא-קמא החולק שם על ר' יהודה הפוטרו מניזוקין, ואומר: "כל אלו שאמרו מותרין לקלקל ברשות הרבים, אם הזיקו חייבין לשלם". 103) אם בא אחר ולקח אותו, בניגוד לתבנו וקשו, שכל הקודם בהן זכה. 104) כדעת רב שאמר "קנסו גופו משום שבחן", ומכיון שאין שבח בגלל, לא קנסו, ואסור לאחר לקחת אותו משום גזל.

42 טז. אין שורין טיט ברשות הרבים¹⁰⁵, ואין לזכנים
43 לזכנים¹⁰⁶; אבל גובלין טיט¹⁰⁷ ברשות הרבים, אבל
44 לא לזכנים.

105) אין נותנים את הטיט במים, כדי שיתרכך, מפני שמשעה אותו ימים רבים, משנה, בכא מציעא קיח: 106) מפני שמשאיר אותן זמן רב עד שיתייבשו. 107) מערבבים אותו במים על-מנת לתתו מיד בבנין.

כבור, כי הרי גופו אינו הפקר, שם. 61) פירוש: לא הספיקה השעה לעמוד. 62) כי אנוס הוא. 63) ואפשר לחייב אותו על שלא הזהיר, בכל זאת פטור. 64) דעת רבי יוחנן שם.

1 ט. במה דברים אמורים שהוא חייב בנזקיו של שני?
2 בשזק גופו של שני; אבל אם הזקו בליו - פטור;
3 שאינו חייב על הפלים בבור, וכל תקלה⁶⁵ תולדת
4 בור הוא, כמו שבארנו⁶⁶.

65) כגון גופו של הראשון. 66) למעלה הלכה ב.

5 י. הקדרים והזגים⁶⁷ וכיוצא בהן שהיו מהלכין זה
6 אחר זה, ונתקל הראשון ונפל, ונתקל השני
7 בראשון, והשלישי בשני, וכל אחד מהן יש לו
8 לעמד⁶⁸ ולא עמד - הראשון חייב בנזקי גופו של
9 שני, בין שהזק בגופו של ראשון המטל בארץ בין
10 שהזק במשא⁶⁹; והשני חייב בנזקי גופו של שלישי,
11 אם הזק בגופו של שני⁷⁰, אבל אם הזק במשא של
12 שני שנפל - פטור. שהרי אומר לו השני⁷¹: בור זה,
13 שהוא משאי, אין אני הכורה אותו; שהרי ראשון
14 הפיל השני עם משאו. ואם הזהירו זה את זה - פלן
15 פטורין⁷².

67) ברייתא שם לא. לפי פירוש רבא. 68) יש לו שהות ואפשרות לעמוד. 69) אם לא הפקירו, כלמעלה הלכה ז. 70) אפילו לא הפקירו. 71) טענה זו מביאה הגמרא שם, לא: 72) אפילו יכול היה לעמוד ולא עמד, שם לא.

16 יא. נפל הראשון והיה מטל לרוב הדרך⁷³, ונתקל
17 אחד בראשו ואחד ברגליו ואחד בבטנו - הרי הוא
18 חייב בנזקי פלן⁷⁴, הואיל והיה לו לעמד ולא עמד.

73) שם לא: 74) "ואם מחמת ראשון נפלו, ראשון חייב בנזקי כולם", ברייתא שם לא.

19 יב. השופף את המים ברשות הרבים⁷⁵, והזק בהן
20 אחר - חייב בנזקיו⁷⁶; ואם נטפפו בליו - פטור⁷⁷,
21 כמו שבארנו⁷⁸. נבלעו המים בארץ⁷⁹ ונשארה הארץ
22 חלקה, והחלק ונפל והזק בקרקע - הרי זה חייב
23 בנזקיו⁸⁰.

75) משנה שם ל. 76) כי יש למים דין בור, ואין הבדל אם הפקיר או לא, כי המפקיר נזקיו חייב, השוה למעלה הלכה ב וז. 77) כי בור פטור בכלים. 78) למעלה הלכה א. 79) גמרא שם. 80) אף-על-פי שהזק בקרקע והקרקע אינה שלו, כי גם הבור שבתורה הפקר הוא, ובכל זאת חייבה התורה, אם אדם נחבט בקרקע הבור וניזוק. הלכה זו היא כדעת שמואל, שכל תקלה, בין הפקירה ובין לא הפקירה - דינה כבור, ראה למעלה פרק יב, הלכה יד.

24 יג. פל אלו⁸¹ שפותקין ביבותיהן⁸² וגורפין
25 מערותיהן⁸³ - אין להן לרשות לשפף המים ברשות
26 הרבים בימות החמה⁸⁴; אבל בימות הגשמים - יש

לשים מכשול ברשות הרבים. (132) ולא יצא מחוץ לכותל כלום. (133) ולכן אין לרונו כדין נותן מכשול ברשות הרבים. טעם זה "שאינן דרך בני אדם..." מובא בגמרא שם.

24 כא. המצניע קוציו¹³⁴ וזכוכיתו בתוך פתלו של חברו, וכא בעל הפתל וסתר את פתלו, ונפל לרשות הרבים והזיק¹³⁵: אם פתל רעוע היה - המצניע הזיב¹³⁶, ואם פתל פריא הוא - בעל הפתל חזיב¹³⁷.

134 ברייתא, שם. (135) הקוצים או הזכוכית. (136) כי הוא פשע, שהיה צריך להעלות על דעתו, שיהסרו את הכותל הרעוע. (137) בעל הקוצים פטור, שלא היה עליו להעלות על דעתו שיסרתו את הכותל. ובעל הכותל הבריא, שהיה מחוייב להצניע את הקוצים לאחר הריסת הכותל, ולא הצניעם - חייב.

28 כב. חסידים¹³⁸ הראשונים היו מצניעין את הקוצים ואת הזכוכיות בתוך שדותיהן בעמק שלשה טפחים בארץ, כדי שלא תעלם המחרשה. ואחרים שורפים¹³⁹ אותם באש, ואחרים משליכים אותם לים או לנהר¹⁴⁰, כדי שלא יזק בהם אדם.

138 אנשים העושים לפנים משורת הדין, שם. (139) כגון רב ששת, שם. (140) כגון רבא, שם.

33 כג. לא יסקל אדם¹⁴¹ מרשותו לרשות הרבים. ואין עושין חלל¹⁴² תחת רשות הרבים, ולא בורות¹⁴³ ולא שיהיו¹⁴⁴ ולא מערות¹⁴⁵, ואף על פי¹⁴⁶ שהעגלה יכולה להלך על גביהן והיא טעונה אבנים, שפא תפחת¹⁴⁷ מלמטה שלא מדעתו. והחופר בור לצרכי רבים¹⁴⁸ - מתור¹⁴⁹.

141 לא יפנה אבניו מרשותו לרה"ר, כי הן מכשול לרבים, וגם הוא עצמו עלול להתקל בהן, שם נ: (142) אפילו אם הוא מקבל עליו אחריות לנזקים העתידיים לבוא, משנה בבא בתרא ס. (143) עגולים. (144) ארוכים. (145) מרובעות ומקורות. (146) שהכסוי חזק, שלא כדעת ר' אליעזר המתיר במקרה זה. (147) נימוקו של תנא-קמא שם, שאף-על-פי שהמכסה כעת חזק, חוששים שיתקלקל בעתיד, ואף-על-פי שאינו רשאי לעשות זאת, אם עשה וכסה כראוי - פטור, כמבואר למעלה פרק יב בכמה הלכות (מגיד-משנה). (148) שישתו ממי הגשמים הצבורים בו. (149) בבא-קמא נ.

39 כד. אין מוציאין¹⁵⁰ זיזין¹⁵¹ וגזזותראות¹⁵² לרשות הרבים אלא אם כן היו למעלה מגמל ורוכבו¹⁵³; והוא¹⁵⁴, שלא יאפיל הדרך על בני רשות הרבים. ואם רצה, פוגס לתוף שלו¹⁵⁵ ומוציאו. פגס¹⁵⁶ ולא הוציא¹⁵⁷ - הרי זה מוציא כל זמן שירצה¹⁵⁸. אבל אינו יכול להחזיר פתלים למקומן לעולם¹⁵⁹; שפל מצור¹⁶⁰ שהזיקו בו רבים¹⁶¹ - אסור¹⁶² לקלקלו.

150 כדי שלא יכשלו בהן עוברי דרך, משנה בבא בתרא ס.

1 יז. הבונה ברשות הרבים¹⁰⁸ - המביא אבנים מביא והבונה בונה¹⁰⁹. וכלן שהזיקו - חזיבין¹¹⁰ לשלם נזק שלם.

108 (לשון המשנה, שם. 109) מקבל את האבנים מיד המביא וקובע אותן בבנין, ואל ישהה אותן ברשות הרבים. (110) כמו בהלכה טו.

4 יח. החוצב¹¹¹ שהצב אבן¹¹² ומסרה לספת¹¹³, והזק בה אדם¹¹⁴ או בהמה - הספת חזיב. וספת שמסר לחמור¹¹⁵ - החמור חזיב. מסר חמור לכתף¹¹⁶ - הפתף חזיב. מסר פתף לבונה - הבונה חזיב. מסרה הבונה לזה שמתקן ישיבתה בבנין¹¹⁷ - המתקן חזיב. ואם אחר שהעלוה על גבי הדימוס¹¹⁸ נפלה והזיקה, והיו עושין במקבלנות¹¹⁹ - פלן חזיבין¹²⁰; ובשכירות¹²¹ - האתרון חזיב¹²², וכלן פטורין¹²³.

111 בבא מציעא קיח: (112) שערך אבנים מן החצבה. (113) הנותן צורה לאבן ומחליקה. (114) בשעה שהיתה תחת ידו של הסתת. (115) המעביר את האבנים המסותרות על גבי החמור למקום הבנין. (116) הנושא את האבנים על הכתף ומוסרן לבנאי, העומד על החומה. (117) שתהיה מונחת בדיוק במקומה הנוכח בשורה אחת עם שאר האבנים. (118) שורת הבנין. (119) שקבלו עליהם לעשות את כל המלאכה, וכולם שותפים בה, ומשום כך כולם אחראים ביחד לנזק. (120) אבל כל זמן שהאבן בידי אחד מהקבלנים, הוא לבדו אחראי. (121) המקבל שכרו לפי שעות העבודה. (122) זה ששם את האבן על גבי הדימוס. (123) כי אינם אחראים למלאכה כולה, אלא כל אחד לעבודתו.

12 יט. הפתל והאילן¹²⁴ שנפלו לרשות הרבים והזיקו - פטור מלשלם¹²⁵, ואף על פי שהפקירן¹²⁶; לפי שאינן דומים לבור, שהרי אין תחלתן להזיק¹²⁷. ואם היו רעועין - בית דין קובעין לו זמן לקץ את האילן ולסתר את הפתל. וכמה הזמן? שלשים יום¹²⁸. נפלו בתוף הזמן והזיקו - פטור; לאחר הזמן - חזיב, מפני ששהה אותן.

124 משנה שם קיז: (125) כי אין בעל הכותל או בעל האילן אשם בכך. (126) ולדעת הכל, בין לרב ובין לשמואל, תקלה שהפקירוה דינה כבור. (127) וברשות בנה את הכותל או נטע את האילן, ומשום כך פטור. (128) זהו זמן בית-דין בכל מקום בתלמוד, שם קיח.

19 כז. המצניע את הקוצין¹²⁹ ואת הזכוכית, והגודר גדרו בקוצים והפריח לרשות הרבים¹³⁰, והזק אחד בהן - חזיב¹³¹ נזק שלם. ואם גדר בקוצים בצמצום¹³² בתוף רשותו - פטור, לפי שאין דרך בני אדם להתחבף בפתלים¹³³.

129 (בתוך כותל, משנה בבא-קמא ל. 130) הקוצים היו בולטים מחוץ לכותל לתוך רשות הרבים. (131) כי אסור

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי ט"ו תמוז - ספר נזיקין - הלכות נזקי ממון קנג

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

כללים לפרטים, ואחר-כך יש לבאר פרטי כל אחד מהם. והתחיל רבינו בפרק שני בביאור תולדות השן והרגל לפי שהן מועדות מתחלתן ונזקיהם מצויים יותר. ויש להקדים הרגל לשון, לפי שידוע שאין חיוב השן והרגל אלא ברשות הניזק, ואם-כן בהמצא נזק השן כבר קדם לו הרגל, ו"ל שכבר נכנסה הבהמה ברשות הניזק. ואחר ביאור זה במעט עיון תבאר למבין סיבת סדר כל הלכות אלו.

א. המדליק² בתוך שדה חברו³, ועברה הדלקה⁴ [והזיקה] - חייב לשלם נזק שלם⁵; שנאמר: פי תצא¹⁴ אש ומצאה קצים ונאכל גדיש או הקמה וגומר, שלם ישלם¹⁶ המבעיר וגומר. והבערה מאבות נזיקין היא⁷.

(2 בבא-קמא ס. 3) בלי רשות. (4) למקום אחר ושרפה. (5) כי אש מועדת מתחילתה. המדליק חייב, אפילו עברה האש מרחק גדול ובלתי צפוי מראש, הואיל והדליק שלא ברשות. (6) בין אם זה גדיש (תבואה שכבר נקצרה) ובין אם זה קמה (תבואה שעדיין מחוברת לקרקע), ובין אם זה קוצים בלבד, שזה נזק פעוט, על הכל הוא חייב לשלם. (7) מעיקרי נזיקין המפורשים בתורה (שם ב.).

ב. הדליק בתוך רשותו⁸ - צריך להרחיק מסוף המצר⁹ כדי שלא תעבר הדלקה¹⁰ לשדה חברו. וכמה שעור ההרחקה? הכל לפי גבה הדלקה¹². ואם לא הרחיק פראו¹³, ועברה האש והזיקה - חייב לשלם נזק שלם. הרחיק פראו, ועברה והזיקה - פטור¹⁴; שזו מפה בידי שמים היא¹⁵. וכן אם עברה¹⁶ נהר או שלולית¹⁷ שיש בהן מים ורחבן שמונה אמות - פטור¹⁸.

(8) משנה שם פא: (9) הגבול המפריד בין רשותו לרשות חברו. (10) ואין אדם רשאי לעשות ברשותו ככל העולה על רוחו, שמעשיו מביאים נזקים לאחרים. (11) שאלת המשנה, שם. (12) במדה שהאש גבוהה וגדולה יותר, צריך המרחק להיות גדול יותר. זוהי דעת רבי שמעון במשנה שם, לפי פירושו של רבה בר אבוח. (13) אם האש לפי גדלה, יכולה, למשל, להגיע עד מרחק עשרים אמה, והוא הרחיק פחות מזה. (14) בניגוד להלכה הקודמת שחייב בכל מרחק שהוא, מכיון שהדליק בשדה חבירו שלא ברשות. (15) ואין המדליק אשם בכך, ועצם ההדלקה ברשות היתה. (16) ברייתא שם סא. (17) מקום שבו מתקבצים מי גשמים. (18) כי אין דרך האש, אפילו היא גדולה, לעבור רוחב שמונה אמות מים, אבל אם אין בהם מים, קובעים את הדין לפי הכלל הקודם, אם הרחיק כראוי או לא.

ג. עברה גדר¹⁹ - אומדין גבה הגדר וגבה הדלקה²⁰ והעצים או הקוצים²¹ המצויין שם: אם אינה ראויה לעבר - פטור, ואם ראויה לעבר - חייב. כמה דברים אמורים? פאש הקודחת²²; אבל אם היה לה להב גדול העולה ונכסף מגבה עלית הלהב, והיו עצים מצויין שם - אין לה אמו²³, אלא אפלו עברה אלף אמה²⁴ - חייב.

(151) קורות קטנות. (152) קורות גדולות הבלטות מן הבית לרשות הרבים. (153) כמו באילן בהלכה כו לקמן, שמקורה במשנה בבא-בתרא כז: כן פסק הרי"ף סוף חזקת הבתים. (154) בתנאי. (155) כונס את הכותל לתוך הקרקע שלו, ומשאיר מן הקרקע לחוץ כדי שיעור הוצאת הזיוין. (156) את הכותל. (157) את הזיוין. (158) ואין אומרים שאם לא הוציא את הזיוין מיד, ויתר עליהם ואבד זכותו, שם ס: (159) מכיון שבינתיים החזיקו רבים באותה חלקת קרקע. זוהי דעת רבי יוחנן שם. (160) דרך. (161) ברשות. (162) לבעל הדרך, דעת רב יהודה, שם.

1 כה. לקח¹⁶³ חצר ובה זיוין וגזזטראות יוצאות לרשות הרבים - הרי זו בחזקתה¹⁶⁴; ואם נפלה - חוזר ובונה אותה¹⁶⁵ פשהיתה.

(163) קנה, שם ס. (164) וטוענים ללוקח ואומרים, שהזיוין והגזזטראות בהיתר נעשו, מתוך הנחה שהמוכר כונס בתוך שלו היה. אבל במקרה שהרבים תובעים לדין את זה שבנה הבית, והוא טוען שנכנס בתוך שלו, עליו להביא ראיה. (165) ואינו צריך להביא ראיה, שהמוכר כונס בתוך שלו היה, אלא מספיקה ההוכחה, שכך קנה את החצר עם הזיוין.

4 כו. אילן שהוא נוטה¹⁶⁶ לרשות הרבים¹⁶⁷ - קוצין¹⁶⁸ כדי שיהיה הגמל עובר ברוכבו¹⁶⁹. ומניחין מקום פנוי¹⁷⁰ משתי שפתות הנהר¹⁷¹ ברחב כתפי המלחים שיורדין שם ומושכין הספינה¹⁷². וכל אילן הנמצא ברחב זה - קוצצין אותו מיד, ואין מתרין בפעוליו, שהרי מעכב מושכי הספינה.

(166) בבא-בתרא כז: (167) שענפיו יוצאים לרשות הרבים. (168) מן הענפים מלמטה. (169) מתחת לענפים העליונים, כדעת תנא-קמא במשנה, שם. (170) מאילנות ומענפים, בבא-מציעא קז: (171) כי פעמים באה הספינה משפת הנהר מכאן, ופעמים משפת הנהר מכאן. (172) לצד היבשה, ומטים עצמם באלכסון לצד היבשה.

10 כז. מי שהיתה¹⁷³ דרך הרבים עוברת בתוך שדהו¹⁷⁴, נטלה¹⁷⁵ ונתנה להם מן הצד - מה שנתן נתן וזכו בו, וזה שנטל לא זכה בו¹⁷⁶. וכמה רחב דרך הרבים? אין פחות משש עשרה אמה¹⁷⁷.

(173) משנה בבא-בתרא צט: (174) בידיעת הבעלים. (175) בעל השדה לעצמו. (176) "שכל מיצר שהחזיקו בו רבים אסור לקלקלו", כלמעלה הלכה כד. (177) משנה שם, וראה שבת צט.

פרק ארבעה עשר

(1) נתבארו בו דיני ההבערה בשלימות. וסבת זה הסדר הוא, שראוי להקדים נזקי בעלי החיים לנזקי הבור לפי שהם הולכים ויוצאים לחוץ ומזיקים, ונזקיהם מצויים יותר. וראוי להקדים נזקי הבור לנזקי האש לפי שנזקי הבור או נזקי תולדותיו מצויים יותר. והפרק המדבר בדברים המבארים ענייני שלשה אבות בעלי החיים והם: הקרן והרגל והשן בכלל הם ותולדותיהם ראוי להיותו ראשון, כי יש להקדים

קנד שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי ט"ו תמוז - ספר זוזיקין - הלכות נזקי ממון

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

השולח פטור, אפילו מסר שלהבת ועצים ביד הפקח. (43) שהשומר נכנס במקום הבעלים. השווה למעלה פרק ד, הלכה ד.

ז. אָחַד⁴⁴ הֵבִיא אֶת הָאוֹר⁴⁵ וְאָחַד הֵבִיא אֶת הָעֵצִים⁴⁶ 15
- הַמְבִיֵא אֶת הָעֵצִים חֵיב⁴⁷. אָחַד הֵבִיא אֶת הָעֵצִים 16
וְאָחַד הֵבִיא אֶת הָאוֹר - הַמְבִיֵא אֶת הָאוֹר חֵיב⁴⁸. בָּא 17
אֲחֵר וְלָבָה - הַמְלַבֵּה חֵיב⁴⁹. לִבְתוֹ רוּחַ שְׁאִינָה 18
מְצוּיָה תְּמִיד⁵⁰ - הָרִי פֶלֶן פְּטוּרִין⁵¹. לָבָה וְלִבְתוֹ 19
הַרוּחַ⁵² - חֵיב; שֶׁהָרִי הוּא גֵרָם⁵³, וְכָל הַגּוֹרָם לְהַזִּיק 20
מִשְׁלֵם נֶזֶק שְׁלֵם מִן הַיָּפֵה שְׁבֻנְכָסִים, כְּשֶׁאֵר כָּל 21
הַמְזִיקִין⁵⁴. 22

(44) המשך המשנה שם. (45) אש. (46) אחרי שהראשון הביא את האש. (47) כי בלי העצים היתה האש נכבית, והראשון לא עשה כלום. (48) תמיד חייב האחרון, מהטעם הקודם. (49) והראשונים פטורים, אם האש לא היתה מתלבה מאליה. (50) ואפילו אם דרכה לבוא לעתים לא רחוקות כל כך. (51) שהרי זה אונס, כי לא היו צריכים להעלות על דעתם, שתבוא רוח שאינה מצויה. ומוכן שזה רק כשבאותה שעה לא היתה מנשבת רוח שאינה מצויה. כך פירש הירושלמי את המשנה "ליבתה הרוח כולן פטורין", שמדובר ברוח שאינה מצויה. (52) ברייתא שם, ס. (53) שהרי בלעדו היתה האש נכבית, ועל כן הוא חייב. (54) שן, רגל ובור שבעל המזיק חייב, משום שגרם לנזק ע"י חוסר שמירה. [הברייתא "ליבה ולבתה הרוח" מבחינה בין שני מקרים: אם יש בליביו כדי ללבותה חייב, ואם לאו פטור. רבינו סתם, ומשמע שבכל מקרה חייב, ועל זה משיג עליו הראב"ד, אולם רבא שם מפרש, שהבדל זה קיים רק במקרה שהרוח שלבתה היתה רוח שאינה מצויה, ועל כן אם אין בליביו כדי ללבותה פטור, כי לא היה צריך להעלות על דעתו, שתבוא רוח שאינה מצויה, אולם ליבה ולבתה רוח מצויה, אף-על-פי שבלי הרוח היתה האש כבה מאליה - חייב, כי הרי הוא יודע על קיום הרוח המצויה, ויכול לדעת מראש שאם גם הוא ילבה תפרוץ דליקה ותזיק. ודברי רבינו כאן נאמרו ברוח מצויה (ראה מגיד-משנה)].

ח. אִשׁ⁵⁵ שִׁינְאָה וְאֶכְלָה עֵצִים אוֹ אֶבְנִים⁵⁶ אוֹ עֶפֶר⁵⁷ 23
- חֵיב לְשֵׁלֵם; וְשִׁנְאָמֵר; וּמְצִאָה קִצִּים⁵⁸ אוֹ הַשְּׂדֵה⁵⁹. 24
אֶכְלָה גְּדִישׁ⁶⁰ וְכִינֹצָא בּוֹ, וְהָיוּ פְּלִים טְמוּנִים בְּתוֹךְ 25
הַגְּדִישׁ; אִם הָיוּ פְּגוֹן מְזוּיָגִים⁶¹ וְכִלִּי בְּקָרָה⁶² וְכִינֹצָא 26
בְּהֵן מְדַבְּרִים שְׂדֵרָה אֲנָשִׁי הַשְּׂדֵה לְטַמְנֵם בְּגְדִישׁ - 27
חֵיב לְשֵׁלֵם⁶³; הָיוּ בְּגָדִים וְכִלִּי זְכוּכִית⁶⁴ וְכִינֹצָא בְּהֵן 28
- פְּטוּר עַל הַפְּלִים⁶⁵. 29

(55) משנה שם ס. (56) אף-על-פי שאינן נשרפות כליל כמו עצים. (57) כגון לחכה נירו (חריש שלא נורע) ונתקלקל. (58) הנשרפים כליל. (59) הקרקע שאינה נשרפת כליל. (60) התבואה שנערמה לאחר הקציר, משנה שם סא: (61) לוח בעל שיני ברזל, שבו דשים את התבואה. (62) כגון מרדעת של חמור ועול בקר. (63) כי בעל הגדיש לא שינה ממנהגו של עולם, ועל המדליק לדעת שכלים

(19) משנה שם סא. (20) במדה שהדליקה גבוהה יותר, צריכה גם הגדר להיות גבוהה יותר. (21) שהאש נאחזת בהם בקלות. (22) נוקבת ושורפת בלי שלהבת גדולה, מלשון "אש קדחה באפי" (דברים לב, כב). זוהי גירסת רבינו חננאל ופירושו, וראה אוצר הגאונים לבבא-קמא עמוד 63. זוהי גם גירסת רבינו. בגמרא שלנו הגירסא "קולחת". [המשנה קובעת גובה של ארבע אמות, ובגמרא אומר רב שגובה זה מספיק "בוקדחת" או "בקולחת", והלכה כמותו נגד דעת שמואל, בניגוד לכלל השלכה כשמואל בדיני ממונות. ולפלא, למה רבינו אינו מזכיר כלל את השיעור של ארבע אמות]. (23) אין לה שיעור, כי האש הולכת ומתקדמת בלי הרף. (24) בברייתא שם, סא. "אפילו עד מאה מיל".

ד. נִפְלָה דְּלִקָּה בְּחִצְרוֹ²⁵, וְנִפְלָ גְּדֵר שְׁלֵא מַחְמַת 1
הַדְּלִקָּה²⁶, וְעֵבְרָה הַדְּלִקָּה בְּחִצְרָה אַחֲרֵת, אִם הָיָה 2
יָכוֹל לְגַדֵּר הַגְּדֵר שְׁנִפְלָ וְלֹא גְּדֵרוֹ - חֵיב²⁷. לָמָּה 3
הַדְּבָר דּוּמָה?²⁸ לְשׁוּרֵי שְׁנִינְאָה²⁹ וְהַזִּיק, שֶׁהָיָה לוֹ 4
לְשִׁמְרוֹ וְלֹא שְׁמָרוֹ. 5

(25) פרצה שריפה מחמת האש שהצית בעל החצר, שם כג. (26) אילו נפלה מחמת הדליקה היה חייב, אפילו לא היתה לו שהות להקים את הגדר שנפלה, מכיון שהוא אשם בכך, שלא הרחיק כראוי. (27) אף-על-פי שאין להאשים אותו על האש שהדליק, חייב הוא על שלא שמר על האש שלו שלא תזיק. (28) השוואה זאת מובאת בגמרא, שם. (29) שהכניסו לדיר ולא נעל הדלת כראוי, שהוא חייב.

ה. הַשׁוֹלֵחַ³⁰ אֶת הַבְּעֵרָה³¹ בְּיַד חֵרֵשׁ שׁוֹטֵה וְקָטָן³² 6
- פְּטוּר מְדִינַי אָדָם³³ וְחֵיב בְּיַד שְׂמִים³⁴. בְּמָה 7
דְּבָרִים אֲמוּרִים³⁵? שְׂמִסֵּר לָהֶן גַּחְלַת וְלִבְוֵה³⁶, שְׂדֵרָף 8
הַגַּחְלַת לְהַפְּכוֹת מְאִלְיָה קָדָם שְׂתַעֲבֵר וּמְדִלִיק; אֶבְל 9
אִם מָסֵר לָהֶן שְׁלֵבָת³⁷ - חֵיב³⁸, שֶׁהָרִי מְצַעֲשֵׁי 10
גְּרָמוֹ³⁹. 11

(30) משנה שם נט: (31) אש, חומר בוער. (32) שאינם בני-דעת. (33) אם החרש, השוטה או הקטן שרפו גדיש, פטור השולח, כי הוא לא שרף. (34) כי גם הוא אשם במידה מסויימת בנזק זה. (35) שפטור מדיני אדם. (36) החרש, השוטה או הקטן נפחו בה והגדילו את הלהבה, ולולא זה היתה גחלת כבה מאליה. (37) כגון אבוקה דולקת. (38) אף בדיני אדם. רבינו פסק כדעת חזקיה ולא כר' יוחנן, משום שחזקיה היה רבו של ר' יוחנן, שם. (39) והריהו כאילו שם בעצמו את השלהבת במקום הגדיש.

ו. שְׁלַח⁴⁰ אֶת הַבְּעֵרָה בְּיַד פֶּקֶח - זֶה הַפֶּקֶח שֶׁהִבְעִיר 12
חֵיב לְשֵׁלֵם⁴¹, וְהַשׁוֹלֵחַ פְּטוּר⁴². וְכֵן אִם הֵנִיחַ שׁוֹמֵר 13
לְשִׁמְרוֹ הַבְּעֵרָה - הַשׁוֹמֵר חֵיב⁴³. 14

(40) משנה, שם. (41) כי הוא בר דעת ואחראי למעשיו. (42) אף-על-פי שלמדנו ששלוחו של אדם כמותו, זה רק בדבר מצוה או בדבר רשות, אבל לא בדבר עבירה, ואין לזקוף את מעשה העבירה על חשבון השולח, ומפני כך

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי ט"ו תמוז - ספר נזיקין - הלכות נזקי ממון קנה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מאליו שישלם דמי שעורים בלבד, ואם השאיל להגדיש חטים והגדיש שעורים וחיפם בחיטים, גם כן הדין שישלם דמי שעורים בלבד, ואת מקום החיטים - דמי חיטים.

17 יב. המְדְלִיק אֶת הַפִּירָה⁸² שֶׁל חֶבְרוֹ - מִשְׁלֵם כָּל מָה
18 שֶׁבְּתוֹכָהּ; שֶׁפֶן דֶּרֶךְ בְּנֵי אָדָם לְהַנִּיחַ כָּל כְּלֵיהֶם וְכָל
19 חִפְצֵיהֶם בְּבֵתָיִם. וְכֹל שִׁטְעָן בְּעַל הַבֵּית⁸³ - הָרִי זֶה
20 נִשְׁבַּע בְּנִקְיִטַת חִפְצָיו⁸⁴ וְנוֹטֵל⁸⁵. וְשִׁבְעָה זֶה מְדַבְּרֵי
21 סוֹפְרֵים⁸⁶, כְּמוֹ שִׁיתְבְּאָר⁸⁷. וּבִלְבַד שִׁטְעָן דְּבָרִים
22 שֶׁהוּא אָמַד בְּהֶן⁸⁸, אוֹ שֶׁהוּא לְמוֹד⁸⁹ לְהִיּוֹת אוֹתָן
23 הַדְּבָרִים שִׁטְעָן פְּקָדוֹן אֲצֵלוֹ⁹⁰.

(82) משנה שם סא: (83) כל כלי שיאמר בעל הבית שהיה בבית ויחבע תשלומו. (84) כשהוא נשבע, יאחזו בידו חפץ קדוש, כגון ספר תורה. (85) בניגוד לכלל "נשבע ויוצא פטור", שאין בכוח השבועה לחייב ממון. (86) חכמי תורה שבעל-פה הראשונים. (87) בהלכות חובל ומוזיק פרק ז, הלכה יז. דין הניזק כדין הנגזל, שחכמינו תיקנו "נשבע ונוטל". (88) שיש לשער שהיו לו, שהולמים את מצבו הכלכלי, דעת רב אשי, שם סב. (89) רגיל. (90) כגון אדם נאמן, ובני אדם רגילים להפקיד אצלו חפצים יקרים.

24 יג. גָּמַל שֶׁהוּא טְעוֹן פִּשְׁתָּן⁹¹ וְעוֹבֵר בְּרִשׁוֹת הַרְבִּים,
25 וְנִכְנָס פִּשְׁתָּנוֹ לְתוֹךְ הַחֲנוּת⁹² וְדִלְקָה בְּנֵרוֹ שֶׁל חֲנוּנִי,
26 וְהִדְלִיק אֶת כָּל הַפִּירָה⁹³ - בְּעַל הַגָּמֵל חֵיב, מִפְּנֵי
27 שֶׁהִרְבֵּה בְּמִשְׁאָלוֹ⁹⁴. בֵּין שֶׁעֲמָדָה הַבְּהֵמָה⁹⁵ בֵּין שֶׁלֹּא
28 עֲמָדָה⁹⁶. הַנִּיחַ הַחֲנוּנִי גֵרוֹ מִבְּחוּץ⁹⁷ - הַחֲנוּנִי חֵיב
29 אֶף בְּדָמֵי פִשְׁתָּן⁹⁸, מִפְּנֵי שֶׁהַנִּיחַ גֵרוֹ מִבְּחוּץ⁹⁹. וְאִפְלוֹ
30 גֵר חֲנֻכָּה¹⁰⁰ הִיָּה לוֹ לִישֵׁב לְשִׁמְרוֹ¹⁰¹.

(91) משנה בבא-קמא סב: (92) מכיון שמעטן הפשתן היה גדול מדי. (93) בנין גדול. (94) בעל הגמל פשע, מפני שהטעין משא יותר משיעור רוחב רשות הרבים. טעם זה מובא בגמרא שם, כב: (95) שהוסיף פשע על שלא מיהר להרחיק אותה מן המקום. (96) אלא בעברה הדליקה את הבית, גמרא שם כב. (97) ובגלל זה נדלק בו הפשתן. (98) נוסף על חיוב בדמי הכירה, אם איננה של החנוני. (99) דבר האסור לו לעשות. גם טעם זה מובא בגמרא שם כב: (100) שרשאי להניחו בחוץ משום מצוה. (101) ולפיכך הוא חייב, כדעת תנא-קמא, ולא כרבי יהודה האומר "בנר חנוכה פטור", שם סב:

31 יד. הַפּוֹפֶה¹⁰² קָמְתוּ¹⁰³ שֶׁל חֶבְרוֹ לְפָנָי הָאֵשׁ¹⁰⁴ עַד
32 שֶׁתְּדַלֵּק, אִם אֵין הָאֵשׁ מַגְעַת לָהּ אֲלֵא בְרוּחַ שְׂאִינָה
33 מִצִּוְיָה¹⁰⁵ - פֶּטוּר מְדִינֵי אָדָם¹⁰⁶ וְחֵיב בְּדִינֵי
34 שְׂמִים¹⁰⁷. וְהַטּוֹמֵן קָמְתוּ¹⁰⁸ שֶׁל חֶבְרוֹ בְּעֶפְרָיִם¹⁰⁹ אוֹ
35 בְּתַבְרָן¹¹⁰, וְעִבְרָה הָאֵשׁ¹¹¹ וְאֲכָלָה אוֹתָהּ - הָרִי הַטּוֹמֵן
36 פֶּטוּר מְדִינֵי אָדָם¹¹² וְחֵיב בְּדִינֵי שְׂמִים¹¹³, מִפְּנֵי
37 שֶׁהַמְדְלִיק אֶת הָאֵשׁ פֶּטוּר עַל הַטּוֹמֵן¹¹⁴.

(102) שם נה: (103) תבואתו, המחוברת לקרקע. (104) לצד האש. (105) לעתים קרובות. (106) כי זה מעין אונס, שלא עלה ברעתו שתבוא רוח שאינה מצויה.

כאלו נמצאים בגדיש. (64) שאין דרכם להמצא בגדיש. (65) שלא היה עליו להעלות על הדעת, שכלים אלו נמצאים בגדיש. ומשערים את מקום אותם הכלים כאילו היה מלא תבואה ממין הגדיש. הלכה זו היא כדעת החכמים, ולפי פירוש רבא בגמרא שם.

1 ט. בְּמָה דְּבָרִים אָמוּרִים? ⁶⁶ בְּמְדִלִיק בְּתוֹךְ שְׂדֵה
2 חֶבְרוֹ⁶⁷; אֲבָל בְּמְדִלִיק בְּתוֹךְ שְׁלוֹ וְעִבְרָה לְשְׂדֵה
3 חֶבְרוֹ - פֶּטוּר עַל כָּל הַכֵּלִים הַטּוֹמוּנִים⁶⁸ בְּגָדִישׁ. אֲבָל
4 מִשְׁלֵם הוּא שְׁעוֹר מְקוּם הַכֵּלִים⁶⁹, וְרוֹאֵין אוֹתוֹ
5 כְּאִלוֹ הוּא מְלֵא גְדִישׁ שֶׁל חֲטִיִּם אוֹ שֶׁל שְׁעוֹרִים⁷⁰.

(66) שחייב על הכלים הטמונים בגדיש. (67) מכיון שלא ברשות הדליק. (68) אפילו על אלה שדרכם לטמנם בגדיש, כי כתוב בתורה "או הקמה" (שמות כב, ד), ודרשו החכמים "מה קמה בגלוי, אף כל בגלוי". ולשון הפסוק "כי תצא אש", משמע במדליק בתוך שלו, שם ס. (69) גודל המקום שהכלים תופסים. (70) אם הגדיש היה של שעורים. דין זה מכונן גם למדליק בתוך שדה חבירו, שפטור על בגדים וכלי זכוכית, כמו שכתבנו בהלכה הקודמת.

6 י. הַמְדְלִיק בְּתוֹךְ שְׂדֵה חֶבְרוֹ, וַיִּצְאָה הָאֵשׁ וְנִאֲכַל
7 הַגְּדִישׁ, וְהָיָה גְדִי כְּפוֹת לוֹ⁷¹ וְעָבַד סְמוּךְ לוֹ וְנִשְׂרָף
8 עִמּוֹ - חֵיב⁷²; שֶׁפֶן דֶּרֶךְ בְּנֵי אָדָם⁷³ לְעִשׂוֹת בְּגָדִישׁ.
9 הִיָּה עָבַד כְּפוֹת וְגְדִי סְמוּךְ לוֹ וְנִשְׂרָף עִמּוֹ - פֶּטוּר⁷⁴.

(71) קשור לו, משנה שם, סא: (72) על הגדי. מן הפסוק "או הקמה", דורשים החכמים "כל בעלי קומה", כלומר גם בעלי החיים, שם ס. (73) והיה צריך להעלות על הדעת, ואף-על-פי-כן פטור על העבד, כי היה עליו לברוח. (74) מפני שהמדליק חייב מיתה על שריפת העבד, וכל המחוייב מיתה, פטור מכל חיוב ממון הקשור במעשהו זה. כלל זה ידוע בתלמוד בשם: "קים ליה ברובה מיניה". ואפילו במקרה שאין בית-דין ממיטים אותו, כגון בשוגג או שהודה מעצמו ואין עדים, פטור מממון.

10 יא. הַמְשָׂאִיל⁷⁵ מְקוּם לְחֶבְרוֹ, וְהַגְּדִישׁ⁷⁶ בּוֹ וְהַטּוֹמֵן
11 בּוֹ כֵּלִים, וְהִדְלִיק הַמְשָׂאִיל וְשָׂרַף הַגְּדִישׁ - אֵינוֹ
12 מִשְׁלֵם אֲלֵא דָמֵי גְדִישׁ בְּלִבְד⁷⁷. הַשְּׂאִילוֹ מְקוּם
13 לְהַגְדִישׁ חֲטִיִּם וְהַגְּדִישׁ שְׁעוֹרִים, אוֹ לְהַגְדִישׁ
14 שְׁעוֹרִים וְהַגְּדִישׁ חֲטִיִּים⁷⁸, אוֹ שֶׁהַגְּדִישׁ חֲטִיִּים⁷⁹ וְחִפְסָם
15 בְּשְׁעוֹרִים⁸⁰, אוֹ שֶׁהַגְּדִישׁ שְׁעוֹרִים וְחִפְסָם בְּחֲטִיִּים⁸¹ -
16 אֵינוֹ מִשְׁלֵם לוֹ אֲלֵא דָמֵי שְׁעוֹרִים בְּלִבְד.

(75) שם סב. (76) עשה גדיש. (77) כי השאיל את המקום לגדיש בלבד. (78) משלם דמי שעורים בלבד, אף-על-פי שנשרפו חטים ששום יותר משעורים, מכיון שלא נתן רשות להגדיש חטים. (79) לאחר שקיבל רשות לכך. (80) וכיסם בשעורים. הדין הוא, שהוא משלם דמי שעורים בלבד, אף-על-פי שנשרפו חטים שנגדשו ברשות. הטעם הוא, שהמשאיל יכול לטעון: ראיתי שעורים בלבד, ועל כן לא נזהרתי כל כך. (81) אם השאיל להגדיש שעורים, מובן

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

פָּרָק רֵאשׁוֹן

1 ענינו בביאור איסור הגניבה ומהותה וענין התשלומים, אם תשלומי כפל אם תשלומי ארבעה וחמשה בגונב שור ושה וטבחם או מכרם. ומי הוא הגנב שהוא חייב, ואם הגניבה בעין מה דינה בין נשתנית הגניבה בין לא נשתנית הגניבה, וכן אם הועתקה לרשות הדייט אחר וכיוצא בזה.

- א. פֶּל הַגּוֹנֵב מִמוֹן³ מְשֻׁה פְּרוּטָה⁴ וְלִמְעָלָה⁵ - 12
 עוֹבֵר עַל לֹא תַעֲשֶׂה, שְׁנֹאֲמַר⁶: לֹא תִגְנֹב. וְאֵין לֹקֵין
 עַל לֹא⁷ זֶה, שֶׁהֲרִי נִתֵן לְתַשְׁלוּמִין⁸, שֶׁהַגֵּנֵב חֵיבְתוֹ
 תּוֹרָה לְשֵׁלֶם⁹. וְאָחַד¹⁰ הַגּוֹנֵב מִמוֹן יִשְׁרָאֵל אוֹ הַגּוֹנֵב
 מִמוֹן עוֹבֵד כּוֹכְבִים¹¹, וְאָחַד הַגּוֹנֵב אֶת הַגְּדוּל אוֹ
 אֶת הַקֶּטָן¹².

~ נקודות משיחות קודש ~

"לא תגנוב"

הציווי "לא תגנוב" שבעשרת הדיברות מדבר בגונב נפשות, ואילו "לא תגנובו" שבפרשת קדושים מדבר בגניבת ממון. וצריך עיון מדוע בריש הלכות גניבה (בדפוסים שלנו) הביא הכתוב לא תגנוב. אבל בחינוך מצוה רכ"ד מעתיק לשון הרמב"ם לא תגנובו. וכן כתב הרמב"ם בספר המצות מל"ת רמד ובמניין המצות בסוף ספר היד - לא תגנובו.

(על פי לקו"ש ח"י"ז עמוד 205 הערה 4)

~ נקודות משיחות קודש ~

"אחד הגונב ממון ישראל או גונב ממון גוי כו"

ובנוגע לגזילה, ראה רמב"ם ריש הלכות גזילה ואבידה. טושו"ע שם ריש סימן שנט (ראה ש"ך שם סק"ב בשם המהרש"ל, שהרמב"ם והסמ"ג ס"ל שהוא מדאורייתא).

(על פי לקו"ש ח"י"בעמוד 115 הערה 7)

2 הגדרת המונח "גנב" ראה להלן הלכה ג. 3 רכוש (ולאו דווקא כסף). 4 מטבע קטנה של נחושת, אחד ממאה תשעים ושניים בינר של כסף. 5 פחות משווה פרוטה אדם מוחל (ראה סנהדרין נו. ורש"י שם). 6 ויקרא יט, יא. שם כתוב "לא תגנובו". פסוק זה מדבר בגונב ממון, אבל "לא תגנובו" שבעשרת הדיברות מדבר בגונב נפשות (סנהדרין פו. וכן כותב רבינו להלן בפרק ט הלכה א). 7 על אזהרה זו של "לא תגנובו", אף על פי שיש בו מעשה, ו"כל לא תעשה שבתורה, לאו שיש בו מעשה, לוקין עליו" (ראה מכות טז). 8 ו"כיוון דחייב בתשלומין אין לוקה ומשלם". 9 "אם המצא ... שניים ישלם" (שמות כב, ג). 10 ואחד ... ואחד = בין ובין. 11 "גזול גוי אסור" - בבא קמא ק"ג א-ב, והוא הדין לגניבה. 12 כי החיוב בתורה בא על הגניבה ולא חשוב אם גנב מגדול או גנב מקטן.

- ב. אֶסוּר לְגַנֵּב כֶּל שֶׁהוּא¹³ דִּין תּוֹרָה¹⁴. וְאֶסוּר לְגַנֵּב
 דְּרָף שְׁחֹק אוֹ לְגַנֵּב עַל מְנַת לְהַחְזִיר¹⁵ אוֹ עַל מְנַת
 לְשֵׁלֶם¹⁶; הַכֹּל אֶסוּר¹⁷, שֶׁלֹא יִרְגִיל עֲצָמוֹ בְּכָף.

107 כי לולא הכפיפה לא היתה האש מגעת, אף ברוח שאינה מצויה, שם נו. 108 דברי רב אשי שם. 109 המגן בפני אש. 110 המגביר את סכנת האש. 111 שהדליק אחר. 112 כי הוא לא הדליק את האש, ולא שרף את הקמה. 113 כי לולא טמן, היה בעל הקמה גובה דמי הקמה מן המדליק את הדליקה. 114 למעלה הלכה ט.

- טו. אִשׁ שֶׁעֲבָרָה וְהִזִיקָה אֶת הָאָדָם וְחָבְלָה בּוֹ - הֲרִי
 הַמְּבַעֵיר חֵיב¹¹⁵ בְּנִזְקוֹ וּבְשִׁבְתוֹ¹¹⁶ וּבְרַפּוּיֹו
 וּבְצַעְרוֹ¹¹⁷ וּבְכַשְׁתוֹ¹¹⁸, כְּאִלוֹ הִזִיקוּ בְּיָדוֹ; שְׂאֵף עַל
 פִּי שְׂאֵשׁוֹ מְמוֹנֹו הוּא¹¹⁹, הֲרִי הוּא כְּמוֹ שֶׁהִזִיקָה
 בְּחַצְיוֹ¹²⁰. אֲבָל אִם הִזִיקָה בְּהִמְתּוֹ אוֹ בּוֹרוֹ אֶת הָאָדָם
 - אֵינוֹ חֵיב אֶלָּא בְּנִזְק בְּלִבְדוֹ, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ¹²¹.

115 בבא-קמא כג. 116 שנתבטל ממלאכתו בכלל החבלה. 117 שלא נכלל בחישוב הנזק. 118 בגמרא נאמר שם "לחייבו בארבעה דברים", ורבינו וגם רבינו חננאל מפרשים שהכוונה שם לצער, ריפוי, שבת, בושח (שלא כפירוש רש"י). 119 כשורו, ושורו שהזיק חייב על הנזק בלבד. 120 המדליק אש דומה לזורק חץ בידיים, ועל כן חייב בחמשת הדברים. זוהי דעת ר' יוחנן שם כב. 121 למעלה פרק יא, הלכה ו; פרק יג, הלכה ב.

- טז. כֶּל תוֹלְדוֹת הָאֵשׁ¹²² הֲרִי הֵן פְּאֵשׁ¹²³. כִּי־צַד?
 הַנִּיחַ אֶבְרָן¹²⁴ אוֹ סִכִּין אוֹ מִשָּׁא בְּרֹאשׁ גָּגוֹ¹²⁵, וְנָפְלוֹ
 בְּרוּחַ מְצוּיָה וְהִזִיקוּ¹²⁶ - חֵיב לְשֵׁלֶם נִזְק שְׁלֶם; שֶׁכֵּל
 אֵלוֹ וְכִי־צַד בְּהֵן תוֹלְדוֹת הַבְּעֵרָה הֵן¹²⁷. וְאִם נָפְלוֹ
 בְּרוּחַ שְׂאִינָה מְצוּיָה¹²⁸ וְהִזִיקוּ - פְּטוּר¹²⁹.

122 מזיקים הדומים לאש, ואינם מפורשים בתורה. 123 דינים כדין אש, שם ג: 124 דוגמא זו מובאת בגמרא שם. 125 בקצה הגג, שיכולים ליפול משם. 126 בדרך נפילתם. 127 כשם שאת האש מוליכה הרוח, כך הוליכה הרוח את הסכין ואת האבן והזיקו. 128 ולולא זאת לא יכלו ליפול. 129 כי זהו אונס, שלא היה צריך להעלות על דעתו שתבוא רוח שאינה מצויה ותפילם.

סְלִיקוּ לְהוֹ הַלְכוֹת נִזְקֵי מִמוֹן בְּסִיעֵתָא דְשְׂמִיָא

יום שישי ט"ז תמוז ה'תשע"ו

הַלְכוֹת גְּנֵבָה

יֵשׁ בְּכָלֵלָן שְׁבַע מִצְוֹת. שְׁתֵּי מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְחִמְשׁ מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה, וְזֶה הוּא פְּרָטֵן: (א) שֶׁלֹא לְגַנֵּב מִמוֹן. (ב) דִּין הַגֵּנֵב. (ג) לְצַדֵּק הַמְּאֻזְנִים עִם הַמְּשַׁקְּלוֹת. (ד) שֶׁלֹא יַעֲשֶׂה עוֹל בְּמַדּוֹת וּבְמִשְׁקָלוֹת. (ה) שֶׁלֹא יִהְיֶה לְאָדָם אֶבְרָן וְאֶבְרָן יִהְיֶה, אֵף עַל פִּי שְׂאִינוֹ לֹקֵחַ וְנוֹתֵן בְּהֵן. (ו) שֶׁלֹא יִסַּיג גְּבוּל. (ז) שֶׁלֹא לְגַנֵּב נַפְשׁוֹת.

ובאור מִצְוֹת אֵלוֹ בְּפָרָקִים אֵלוֹ:

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי ט"ז תמוז - ספר נזיקין - הלכות גניבה קנז

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

14 ופְטוּר מִן הַפְּסֻל³³; שְׁנֵאמַר: אֲשֶׁר יִרְשִׁיעוּן אֱלֹהִים³⁴
15 יִשְׁלַם שְׁנֵימ - וְלֹא הַמְרִשִׁיעַ אֶת עַצְמוֹ³⁵ מִשְׁלָם
16 שְׁנֵימ. וְהוּא הַדִּין לְכָל הַקְּנָסוֹת³⁶, שֶׁהַמּוֹדֶה בָּהֶן
17 פְּטוּר³⁷.

31 בבא קמא סד: באופן המחייב אותו לשלם את הקרן, כמבואר להלן בפרק ג הלכה ט. 32 הדבר שגנב. 33 אף על פי שבאו עדים אחרי כן והעידו שגנב, ראה להלן פרק ג, הלכה ח. 34 שירשיע אותו השופט על פי עדים. 35 על ידי הודאתו. 36 כגון חצי נזק ועוד. המושג "קנס" מקיף כל תשלום שהוא יתר על הקרן או פחות (ראה למעלה הלכות נזקי ממון פרק ב, הלכה ח; בבא קמא טו:). 37 כי הקנס בא כאמצעי למניעת החטא, ואם החוטא מודה מעצמו - ובמקרה גניבה גם מחזיר את הגניבה - מותרים לו על הקנס. דין מודה בקנס, בגמרא שם.

18 ו. תְּשֻׁלוּמֵי כֶּפֶל נוֹהֲגִין בְּכָל, חוּץ מִשָּׂה וְשׁוֹר;
19 שֶׁהַגּוֹבֵב אֶת הַשׁוֹר אוֹ אֶת הַשָּׂה וְטָבַח אוֹ מְכַר³⁸ -
20 מִשְׁלָם עַל הַשָּׂה תְּשֻׁלוּמֵי אַרְבָּעָה, וְעַל הַשׁוֹר
21 תְּשֻׁלוּמֵי חֲמִשָּׁה.

38 "כי יגנוב איש שור או שה וטבחו או מכרו חמישה בקר ישלם תחת השור וארבע צאן תחת השה" (שמות כא, לו), והטעם שהחמירו בשור ובשה יותר מבשאר מטלטלין, אם מכר או שחט בעלי חיים אחרים, פירש רבינו במורה נבוכים שם, משום שהצאן והבקר נמצאים על פי רוב בשדות, ואי אפשר לשמרם כמו ששומרים הדברים בתוך היישוב וקל לגנוב אותם, ובמידה שיותר קל לעשות את העבירה החמירו בעונשה, כדי שיימנעו מלעשותה. בבקר החמירו יותר מבצאן, כי הבקר רועים מפוזרים שלא כצאן הרועים יחד, ויותר קל לגנוב שור מאשר כבשה, ועל כן החמירו בשור, אם מכר או שחט, יותר מאשר בכבשה. ובמכילתא משפטים פרשה יב ובתוספתא בבא קמא פרק ז הלכה ג, נמסרו טעמים אחרים שהובאו גם בגמרא בבא קמא עט: למה החמירו בשור מבשה, רבי מאיר אומר משום שהשור עובד בשדה, והגנב ביטלו ממלאכתו. "שור שיש לו מלאכה משלם חמישה, שה שאין לו מלאכה משלם ארבעה", ורבי יוחנן בן זכאי מסביר, מפני כבוד הבריות, שה הוא נושא על כתפו ומתבזה, ושור הולך מעצמו.

22 ז. אָחַד הָאִישׁ וְאָחַד הָאִשָּׁה³⁹ שֶׁגָּנְבוּ - חֲתִיבֵי⁴⁰
23 לְשִׁלָּם תְּשֻׁלוּמֵי כֶּפֶל וְתְּשֻׁלוּמֵי אַרְבָּעָה וְחֲמִשָּׁה⁴¹.
24 הֵיְתָה אֵשֶׁת אִישׁ שְׂאִין לָהּ לְשִׁלָּם⁴² - הֵרִי הַפְּסֻל⁴³
25 עָלֶיהָ חוֹב עַד שֶׁתִּתְגַּרֵּשׁ אוֹ יָמוּת בְּעָלָהּ, וּבֵית דִּין
26 נִפְרָעִים מִמָּנָה⁴⁴.

39 בין איש ובין אשה, דין אחד לשניהם. 40 השווה הכתוב אשה לאיש לכל דינין שבתורה. 41 או תשלומי ארבעה וחמישה. 42 שהרי מעשי ידיה לבעלה, ואם יש לה נכסים, הרי פירותיהם לבעלה. 43 אבל הגניבה עצמה, אם היא בידה או ביד בעלה מוציאים ממנה. 44 מהנכסים שלה.

27 ח. קָטַן⁴⁵ שֶׁגָּנַב - פְּטוּר מִן הַפְּסֻל⁴⁶, וּמִחֲזִירֵין לֵוִי⁴⁷

13) אפילו פחות משווה פרוטה. 14) אף על פי שהשיעור לעבור על הלא תעשה הוא שווה פרוטה, האיסור הוא אף בפחות משיעור, כמו חצי שיעור באיסורי אכילה. רבינו פוסק כרבי יוחנן, שחצי שיעור אסור מן התורה (יומא עד.). 15) את החפץ גופו, ואין בדעתו לעכבו בשבילו. 16) תשלומי כפל משום "שרוצה להחנותו ויודע בו שלא יקבל" (רש"י בבבא מציעא סא:). 17) [בגמרא בבא מציעא שם, למדו דין זה מן הכתוב (ויקרא יט, יא) "לא תגנובו" שהוא מיותר. ולפי טעם זה עובר גנב זה בלאו כגנב ממש שלא על מנת לשלם וכדומה - ומדברי רבינו יש ללמוד שאין בזה לאו ממש, וצריך עיון].

1 ג. אִי זֶהוּ גָּנֵב? זֶה הַלּוֹקֵחַ מִמוֹן אָדָם בְּסִתְרָא¹⁸ וְאִין
2 הַבְּעֵלִים יוֹדְעִים, בְּגוֹן הַפּוֹשֵׁט יָדוֹ לְתוֹךְ פִּיס חֲבָרוֹ
3 וְלִקַּח מְעוֹתָיו וְאִין הַבְּעֵלִים רוֹאִים, וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא
4 בְּזָה. אָבֵל אִם לָקַח בְּגִלּוּיָא¹⁹ וּבְפִרְהִסְיָא²⁰ בְּחֻזֵק יָדוֹ
5 - אִין זֶה גָּנֵב, אֲלֵא גְזֻלָן²². לְפִיכָהּ, לְסִטִּים מְזִין
6 שֶׁגָּנַב²³ - אִינוּ גְזֻלָן, אֲלֵא גָּנֵב, אֵף עַל פִּי שֶׁהַבְּעֵלִים
7 יוֹדְעִים²⁴ בְּשָׂעָה שֶׁגָּנַב.

18) ולא לעיני הבעלים. 19) שהבעלים רואים. 20) לעיני הכול. 21) נגד רצון הבעלים. 22) הגדרה זו של גולן מבוססת על הדוגמא שמביאה הגמרא מבניהו בן יהודיע, שנאמר בו (שמואל-ב, כג, כא): "ויגזול את החנית מיד המצרי ויהרגהו" (בבא קמא עט:). 23) הבא בסתר ומפחד מפני אנשים. 24) כי הוא לוקח ממנו בחזקה באיום הנשק, בכל זאת נחשב גנב, משום שהוא מתחבא מפני אנשים, ואינו עושה מעשהו בפרהסיא (שם נו: ונו:).

8 ד. גָּנֵב שֶׁהֵעִידוֹ עָלָיו עֵדִים²⁵ כְּשֵׁרִים²⁶ שֶׁגָּנַב - חֲתִיב
9 לְשִׁלָּם שְׁנֵימ²⁷ לְבַעַל הַגָּנְבָהּ. אִם גָּנַב דִּינָר - מִשְׁלָם
10 שְׁנֵימ²⁸; גָּנַב חֲמֹר אוֹ פְּסוּת אוֹ גָּמֶל - מִשְׁלָם שְׁנֵימ
11 בְּדַמְיָהּ²⁹. נִמְצָא מִפְּסִיד כְּשֶׁעוֹר שֶׁבִקֵּשׁ לְחַסֵּר אֶת
12 חֲבָרוֹ³⁰.

25) עד אחד לא מספיק, כי כתוב בתורה "לא יקום עד אחד באיש לכל עוון ולכל חטאת בכל חטא אשר יחטא, על פי שני עדים או על פי שלושה עדים יקום דבר" (דברים יט, טו). 26) רשימת הפסולים לעדות, ראה סנהדרין פרק ג משנה ג וד, וראה למעלה הלכות נזקי ממון פרק ח הלכה יג שקבע שם כלל: "אין מחייבים לעולם ממון על פי עדים עד שיהיו עדים הכשרים להעיד שאר עדויות". 27) שכתוב "שניים ישלם" (שמות כב, ג). 28) דינר אחד שגנב ודינר נוסף קנס על מעשה הגניבה. 29) כדי שלא תטעה לומר, שהגנב מחוייב לשלם שני חפצים ממש בעד כל חפץ שגנב, מדייק רבינו ואומר "שניים בדמיה" פירוש - הגנב משלם כסף או משהו אחר שדמיו כפליים מדמי הגניבה. 30) "עונש כל חוטא לזולתו בכלל שיעשה בו כמו שעשה בשווה ... ומי שהזיק בממון, יינזק בממונו כשיעור ההוא בשווה ... ישלם שניים לרעהו, רצונו לומר הדבר אשר לקח, וילקח ממנו כיצא בו" (מורה נבוכים, חלק ג פרק מא).

13 ה. גָּנַב שֶׁהוֹדֶה מְעַצְמוֹ³¹ שֶׁגָּנַב - מִשְׁלָם אֶת הַקְּרָן³²

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

דמי מעוברת או טעונה, והוולד והצמר של גנב. אבל אם נתעברה ונטענה אצל הגנב, וילדה וגזזה מחזירה כמו שהיא עכשיו. (59) טענת הגנב "אנא פטימנא ואת שקלת?" פירושו: אני אפטם ואתה תקח? (שם). (60) תוספת מחיר הבהמה לאחר הפיטום. (61) מנכים לו דמי השבח מן הכפל ומשלם את המותר.

21 יב. הגנבה עצמה שהיא ביד הגנב⁶² ולא נשתנית -
22 חוזרת לבעליה⁶³ בין לפני יאוש בין לאחר יאוש⁶⁴;
23 אלא שאחר יאוש השבח לגנב⁶⁵, פמו שבארנו⁶⁶.
24 נשתנית הגנבה ביד הגנב⁶⁷ - קנאה⁶⁸ וקנה שבחה
25 אפילו לפני יאוש, ואינו משלם אלא דמים⁶⁹.

(62) ולא העבירה לרשות אחר. (63) כמו שכתוב "והשיב את הגזילה אשר גזל" (ויקרא ה, כג), ודרשו רבותינו: אם כעין שגזל (שלא נשתנתה) יחזיר (שם סו.). ודין הגניבה כדין הגזילה. (64) כדעת רב יוסף שם, שאמר, "יאוש אינו קונה ואפילו מדרבנן", ועל כן עליו להחזיר את הגניבה עצמה. (65) והבעלים ישלמו לגנב את דמי השבח. (66) בהלכה הקודמת. (67) כגון הגזול עצים ועשאן כלים, צמר ועשאן בגדים. (68) כדעת רבה, ששינוי קונה (שם). (69) ואינו חייב להחזיר את הגניבה עצמה, אפילו היא ביד הגנב, כי שינוי מעשה בלבד, אף בלי יאוש, קונה.

26 יג. גנב כחוש⁷⁰ והשמינה⁷¹, או שמנה והכחישה⁷²
27 - משלם תשלומי כפל או תשלומי ארבעה וחמשה⁷³
28 פשעת הגנבה⁷⁴. גנב טלה⁷⁵ ונעשה איל, עגל ונעשה
29 שור - משלם תשלומי כפל פשעת הגנבה⁷⁶. טבח
30 או מכרו אחר שהגדיל - נעשה שנוי⁷⁷ בידו וקנהו,
31 ושללו הוא טובח ושללו הוא מוכר, ואינו משלם
32 תשלומי ארבעה וחמשה.

(70) בהמה כחוושה, ברייתא שם סה. (71) הגנב פטמה. (72) הגנב הכחישה על ידי עבודה יתירה (שם). (73) אם שחטה או מכרה. (74) במקרה שהגנב פיטמה יכול הוא לטעון: "אני פטמתי ואתה תקח"?! שם. ובמקרה שהכחישה, אומרים: "מה לי קטלה כולה מה לי קטלא פלגא"? פירושו: אין הבדל בין הרגה לגמרי או הרגה במקצת, כלומר הכחישה, וכשם כשהרגה ממש משלם כשעת הגניבה, כך גם בהכחישה. (75) כבשה צעירה. (76) שם סה: הטעם הוא, שכפל הוא חייב על הגניבה, ובשעת הגניבה היה זה טלה. (77) אף על פי שזה בא מאליו ולא על ידי מעשה.

33 יד. גנב בהמה או פלי⁷⁸ וכיוצא בהן, ובשעת הגנבה
34 היה שונה ארבעה, ועליו בשעת העמדה בדין שנה
35 שנים - משלם קרן פשעת הגנבה⁷⁹, ותשלומי כפל
36 או ארבעה וחמשה פשעת העמדה בדין⁸⁰. היה שונה
37 בשעת הגנבה שנים, ובשעת העמדה בדין ארבעה:
38 אם שחט או מכר או שבר הפלי⁸¹ או אבדו - משלם
39 תשלומי כפל או ארבעה וחמשה פשעת העמדה
40 בדין⁸²; ואם מתה הבהמה או אבד הפלי מאליו -
41 משלם תשלומי כפל פשעת הגנבה⁸³.

1 דבר הגנוב ממנו. ואם אבדו - אינו חייב לשלם אף
2 הקרן, ואפילו לאחר שהגדיל⁴⁸.

(45) לפני שהגיע לגיל י"ג שנה ויום אחד וצמחו לו שתי שערות במקומות ידועים בגופו. (46) שקטן איננו בר עונשין, כי אין בו דעת ואינו אחראי למעשיו (שם לט.). (47) לבעל הגניבה. (48) כי בשעה שגנב לא נתחייב כלל, מה שאין כן באשת איש שחייבת לשלם, אלא שאי אפשר היה לגבות ממנה לפני שנתגרשה או שנתאלמנה, וכן עבד שנשתחרר, ראה הלכה ט.

3 ט. העבד שגנב - פטור מן הכפל⁴⁹, ובעליו פטורין.
4 שאין אדם חייב על נזקי עבדיו, אף על פי שהן
5 ממונו⁵⁰, מפני שיש בהן דעת ואינו יכול לשמור;
6 שאם יכעיסנו רבו, ילף וינדיק גדיש⁵¹ באלה דינר
7 וכיוצא בזה משאר נזקין. נשתחרר העבד - חייב
8 לשלם⁵² את הכפל.

(49) כי אין לו כסף לשלם, כי כל מה שקנה עבד, קנה רבו. (50) ואדם אחראי לנזקי ממונו. (51) כדי לחייב את רבו לשלם. טעם זה מובא בגמרא שם. (52) כדין אשה שנתגרשה, כי הפטור הקודם בא רק משום שלא היו לו נכסים, משנה שם פז.

9 י. ראוי לבית דין להפכות את הקטנים⁵³ כפי כח
10 הקטן על הגנבה, כדי שלא יהיו רגילין בה. וכן אם
11 הזיקו שאר נזקין. וכן מפין את העבדים שגנבו או
12 שהזיקו מפה רפה⁵⁴, כדי שלא יהיו רגילין להזיק.

(53) אף על פי שהם פטורין מן הדין. (54) מפני שהם גדולים ויכולים לעמוד במכה רבה בלי לפגום בבריאותם ובכושר עבודתם ומפני שיש בהם דעת ועושים זאת מתוך כוונת זדון. נאפילו לדעת האומרים שאין בית דין מצווים להרחיק את הקטן מעבירה, זה נאמר רק במצוות שבין אדם למקום, אבל במצוות שבין אדם לחבירו מוטל על בית הדין להרחיק את הקטנים מלהזיק לאחרים (מגיד משנה).

13 יא. היתה הגנבה ביד הגנב והשביחה מאליה, כגון
14 כבשה שילדה⁵⁵ וגזזה - משלם אותה ואת גזותיה
15 ואת ולדותיה⁵⁶. ואם אחר יאוש⁵⁷ ילדה וגזזה -
16 משלם פשעת הגנבה⁵⁸. הוציא עליה הוצאה
17 והשביחה, כגון שפטמה - הרי השבח של גנב⁵⁹
18 אפילו לפני יאוש. וכשמחזיר הגנבה עם הכפל -
19 נוטל השבח⁶⁰ מן הבעלים, או מחשבים לו מן
20 הכפל⁶¹.

(55) משנה שם צג: בדין הגזול, וגנב דינו כגזול לעניין זה. (56) כשהייתה מעוברת וטעונה צמר בשעת הגניבה. דעת רבינו, שאין זה שינוי מעשה גמור, ואין הגנב קונה אותה, ולא את הוולד ולא את הצמר. (57) הבעלים חדלו מלקוות להחזרת הדבר הנגנב. רבינו מפרש את הכלל במשנה זו, האומר: "כל הגזלנים משלמים כשעת הגזילה", שמדובר לאחר יאוש. (58) אם הייתה מעוברת או טעונה, משלם

13 יז. הגונב מגנב אחר⁹⁴, אף על פי שנתיאשו
 14 הבעלים⁹⁵ - אינו משלם תשלומי כפל, ואם טבח
 15 ומכר - אינו משלם תשלומי ארבעה וחמשה לגנב
 16 הראשון; שהרי דין הפהמה הזאת לחזור בעיניה⁹⁶
 17 לבעלים ולא קנאה הגנב⁹⁷. ולבעלים אינו משלם⁹⁸
 18 הכפל או ארבעה וחמשה, מפני שלא גנבה
 19 מרשותן⁹⁹.

94 גנב ראשון גנבה מבעל הבית, וגנב שני גנבה מגנב ראשון. 95 וכל שכן כשלא נתיאשו הבעלים. 96 היא עצמה ולא דמיה. 97 כי יאוש בלבד אינו קונה, ושינוי הרשות מבית הבעלים לבית הגנב אפילו עם יאוש אינו קונה אלא כשיצאה הגניבה מרשות הגנב לרשות אחרת, ואפילו לדעת רבינו לקמן פרק ה הלכה ג ובהלכות גזילה פרק ב הלכה ג, ששינוי רשות ואחר כך יאוש קונה. 98 אף על פי שהבהמה היא של הבעלים. 99 והתורה אמרה: "וגנב מבית האיש" (שמות כב, ו) ולא מבית הגנב (משנה בבא קמא סב: וגמרא טז).

20 יח. גנב וטבח, ובא גנב אחר וגנב - הגנב האחרון
 21 משלם תשלומי כפל לגנב הראשון, שהרי קנה
 22 בשנוי מעשה¹⁰⁰, וגנב הראשון משלם תשלומי
 23 ארבעה וחמשה. גנב ומכר, ובא אחר וגנב מן
 24 הלוקח: אם נתיאשו הבעלים - הרי הראשון משלם
 25 תשלומי ארבעה וחמשה, והגנב השני משלם
 26 תשלומי כפל¹⁰¹; ואם לא נתיאשו הבעלים - אין
 27 האחרון משלם אלא קרן בלבד¹⁰².

100 על ידי השחיטה, ושינוי מעשה בלבד, אפילו בלי יאוש קונה, שם. 101 לקונה, שקנה בייאוש ובשינוי רשות, ואין הבדל אם הייאוש היה כבר לפני המכירה, או בא רק לאחר המכירה, כשהייתה כבר בידי הקונה, לפי דעת רבינו לקמן פרק ה הלכה ג ובהלכות גזילה שם. 102 כי הלוקח לא קנה.

פרק שני

1 נתבאר בו מהות בעלי הגניבה ומהות הדבר, ואם הועתקה הגניבה לרשות הקדש, ומהות הטביחה והמכירה וכיצא בזה.

28 א. הגונב את העובד פוכבים או שגנב נכסי הקדש²
 29 - אינו משלם אלא הקרן בלבד³; שגאמר: ישלם
 30 שנים לרעהו. לרעהו - ולא להקדש⁴, לרעהו - ולא
 31 לעובד פוכבים⁵. וכן הגונב קדשים מבית בעליהן,
 32 בין קדשי קדשים⁶ בין קדשים קלים⁷, בין קדשים
 33 שאין הבעלים תביין באחריותן⁸ בין קדשים
 34 שהבעלים תביין באחריותן⁹ - הרי זה פטור מן
 35 הכפל ומתשלומי ארבעה וחמשה; שגאמר: וגנב
 36 מבית האיש - ולא מבית הקדש¹⁰.

2 נכסים השייכים לבית המקדש, כלומר קדשי בדק הבית. 3 אבל לא כפל וארבעה וחמשה. [רבינו עוסק כאן בדיני

78) שאין בו תשלומי ארבעה וחמשה. (79) ואינו יכול להחזיר את הבהמה עצמה ולהגיד: "הרי שלך לפניך" (דעת רב שם). וטעמו, שהתורה אמרה בגניבה "חיים ... ישלם" (שמות כב, ג) "אחיה לקרן כעין שגנב", כלומר אם מחיר הקרן ירד, ישלם הגנב כעין שגנב. (80) דעתו של רב שם, בשעה שביטח הדין מחייב אותו לשלם כפל או ד' וה' יש לחשב לפי מחיר הגניבה באותה שעה, כי הריהי הוזהל ברשות הבעלים. (81) מקביל לשחט בבעל חי. (82) זה כולל גם את הקרן, שמשלם כשעת העמדה בדין, כי הגניבה שייכת לבעלים, ואם נתייקרה, הרווח לבעלים. זה דומה להשביחה מאליה, שהרווח לבעלים, ראה למעלה הלכה יא. (83) החיוב בא רק על הגניבה, לכן מחייבים אותו לשלם כשעת הגניבה, מה שאין כן במקרה הקודם, שחייב על שעה שמכר או שבר הכלי.

1 טו. מי שגנב כלי ושברו או פחת⁸⁴, או נשבר או
 2 נפחת מאליו - אין שמין לו הפחת⁸⁵, אלא רואין
 3 פמה היה שוה אותו הפלי ומשלם לבעלים שנים
 4 בדמיו, והפלי השבור יהיה לגנב. וכן פל פיוצא
 5 בזה. ואם רצו הבעלים לטל הפלי השבור וישלם
 6 להם הפחת⁸⁶ והכפל - שומעין להם⁸⁷.

84 קלקלו. 85 אין מוסרים את הכלי השבור או הנפחת לבעלים ומשלימים בכסף את ההבדל בין מחיר הכלי השבור למחירו לפני שבירתו. זוהי דעת שמואל (שם יא.). שאמר: "אין שמין לגנב" מכוונים לכל תשלומי הגנב, כלומר לא רק לקרן, אלא גם לכפל (שלא כדעת הראב"ד כאן, וראה ירושלמי שם). 86 הפרש בין מחיר כלי שלם לבין מחיר הכלי השבור. 87 כי לטובת הבעלים נאמר הדין שלמעלה, ולכן אם הבעלים מוותרים או מעדיפים שיישאר בידם הכלי המקולקל, שומעים להם.

7 טז. הגנב שגנב וטבח או מכר לפני יאוש בעלים,
 8 אף על פי שלא קנה לוקח⁸⁸ והרי הגנבה חוזרת
 9 בעצמה⁸⁹ מיד הלוקח - הרי זה משלם תשלומי
 10 ארבעה וחמשה⁹⁰. ואין צריך לומר אם טבח או מכר
 11 לאחר יאוש⁹¹ שהוא משלם תשלומי ארבעה
 12 וחמשה, שהרי הועיל במעשיו⁹² וקנה הלוקח⁹³.

88 כי שינוי רשות בלי יאוש אינו קונה. (89) ולא הועיל מעשה הגנב, וכאילו לא מכר. (90) כי התורה מחייבת ארבעה וחמשה על עצם המכירה, והרי מכר (דעת רב נחמן שם). (91) כדעת ר' יוחנן, רב נחמן ורב ששת שם, ואין אומרים שלו הוא טובח, שלו הוא מוכר, כי יאוש בלבד אינו קונה. (92) ומכירתו קיימת, אפילו גילו את הגניבה ביד הקונה. (93) ואין מחזירים את הגניבה לבעלים. [בטביחה החידוש הוא החיוב לאחר יאוש. שאין אנו אומרים: "שלו הוא טובח", ובמכירה חידושו - החיוב לפני יאוש אף על פי שלא הועילה כלום, כי שינוי רשות לבד אינו קונה. כל מה שנאמר כאן במקרה של לפני יאוש משתייך איפוא לדין מכירה, והמלה טבח מתוך שיגרה נאמרה שם ואין בה ניגוד לדין].

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

"אינו לוקה ומשלם", מכיון שחיוב הממון וחיוב מלקות אינם באים כאחד. חיוב ממון בא מיד עם הגניבה, ועונש מלקות בא רק עם האכילה. (24) כתובות ל: (25) שחייב כרת. (26) "שכבר נתחייב בגניבה קודם שבא לידי איסור חלב", שם. וזקוקים אנו לשני הטעמים, מפני שישנה אפשרות שהגניבה ועונש הכרת יבואו בבת אחת (ראה שם לא). ומשלם גם כפל (ראב"ד ומגיד-משנה).

ה. **גָּנַב תְּרוּמָה²⁷ מִבְּעֲלִיָּה הִישָׁאֲלִים שְׁהַפְרִישׁוּ²⁸**
- אֵינוּ מְשַׁלְּם תְּשֻׁלוּמֵי כֶּפֶל; וְשָׂאִין לָהֶם כֶּה אֶלָּא
טוֹבַת הַנְּאָה²⁹, וְטוֹבַת הַנְּאָה אֵינוּ מְמוּן³⁰.

(27) חלק מן התבואה שהבעלים חייבים להפריש ולתת לכהן. (28) ועדיין לא מסרוה לכהן. (29) שרשאים למסור לכל כהן שירצו. (30) כדעת עולא, וכמסקנת הגמרא בקידושין נח. ולכן אין התרומה ממון בעלים, ופטור מתשלומי הכפל.

ו. **הַגּוֹנֵב מִשָּׁל אֶבְיוֹ³¹ וְטָבַח אוּ מְכַר וְאַחַר כֶּה מַת**
אֶבְיוֹ - מְשַׁלְּם תְּשֻׁלוּמֵי אַרְבַּעָה וְחֲמִשָּׁה³²; וְאִם מַת
אֶבְיוֹ³³ וְאַחַר כֶּה טָבַח אוּ מְכַר - מְשַׁלְּם תְּשֻׁלוּמֵי
כֶּפֶל, וְאֵינוּ מְשַׁלְּם תְּשֻׁלוּמֵי אַרְבַּעָה וְחֲמִשָּׁה³⁴. גָּנַב
וְטָבַח אוּ מְכַר וְאַחַר כֶּה הִקְדִּישׁ³⁵ - מְשַׁלְּם תְּשֻׁלוּמֵי
אַרְבַּעָה וְחֲמִשָּׁה; וְאִם הִקְדִּישׁ וְאַחַר כֶּה טָבַח אוּ
מְכַר³⁶, אָף עַל פִּי שְׁהִקְדִּישׁוּ קִדְשֵׁימ קְלִים³⁷ -
מְשַׁלְּם תְּשֻׁלוּמֵי כֶּפֶל, וְאֵינוּ מְשַׁלְּם תְּשֻׁלוּמֵי אַרְבַּעָה
וְחֲמִשָּׁה³⁸. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? ³⁹כִּשְׁהִקְדִּישׁ אַחַר
יְאוּשׁ⁴⁰; אֲבָל אִם הִקְדִּישׁ לַפְּנֵי יְאוּשׁ - אֵינוּ קוֹדֵשׁ⁴¹,
וְאִם טָבַח אוּ מְכַר - מְשַׁלְּם תְּשֻׁלוּמֵי אַרְבַּעָה
וְחֲמִשָּׁה.

(31) משנה בבא-קמא ע. (32) משלם לאחיו את חלקם בתשלומי ארבעה וחמשה שהוא חייב. ואף-על-פי שאמרה התורה "חמשה בקר ישלם" (שמות כא, לו), ולאחיו ישלם פחות מזה - לאחר נכיו חלקו הוא - בכל זאת חייב (שם עא:). (33) לאחר הגניבה, משנה שם עד: (34) כי בשעה שמכר או שחט היה לו חלק בבהמה, והמכירה או השחיטה לא היתה כולה באיסור, והתורה מחייבת בתשלומי ד' וה' רק אם היתה כולה באיסור (שם עב:). (35) משנה שם ע. (36) משנה שם עד: (37) כגון לקרבן שלמים, שהמקדיש אוכל את בשרו. (38) כי שחט או מכר משל הקדש, שאין בו תשלומי ד' וה', ראה למעלה הלכה א. (39) שאינו משלם תשלומי ד' וה'. (40) שקנאו ההקדש ביאוש ושינוי רשות, וכאשר שחט - של הקדש שחט. (41) שם סח:

ז. **הִקְדִּישׁוּ הַבְּעָלִים⁴² וְהוּא בְּבֵית הַגָּנֵב⁴³ - אֵינוּ**
קוֹדֵשׁ⁴⁴, לְפִי שְׂאִינוּ בְּרִשׁוֹתָן⁴⁵, וְאָף עַל פִּי שְׂלֵא
נְתִיאָשׁוּ; וְאִם טָבַח אוּ מְכַר⁴⁶ אֶפְלוּ אַחַר הִקְדִּישׁן -
מְשַׁלְּם תְּשֻׁלוּמֵי אַרְבַּעָה וְחֲמִשָּׁה⁴⁷.

(42) גמרא שם. (43) החפץ שהקדישו נמצא בבית הגנב. (44) אף-על-פי שהחפץ שייך למקדיש. (45) כדעת רבי יוחנן שאמר: "גזל ולא נתייאשו הבעלים שניהן אינן יכולין

כפל וארבעה וחמשה, אבל לא בדיני מעילה שמקומם בהלכות מעילה, ולכן לא הזכיר כאן תשלום החומש וקרוב האשם. (ראה ראב"ד). (4) בבא-מציעא נו: (5) במכילתא משפטים פרשה טו סימן קנז: "ולא לאחרים". (6) כגון עולה, חטאת ואשם, שאין הזר אוכל מהם. (7) כגון שלמים ותודה, שהבעלים אוכלים את בשרם. (8) שאם אבדו אין הבעלים חייבים להביא אחרים, כגון שאמרו על בהמה מסויימת הרי זו עולה או שלמים. (9) כגון שאמר הרי עלי עולה או שלמים, ואם הקרבן הלך לאיבוד חייבים הבעלים להביא קרבן אחר, וההפסד אינו של הקדש אלא של הבעלים. בכל זאת, לענין כפל נחשב הקרבן לא לממון בעלים אלא לנכסי הקדש, והגנב פטור מן הכפל. מחלוקת רבי שמעון וחכמים, ופסק כחכמים (בבא-קמא עד:). (10) "בית" משמע רשותו, וקדשים אפילו כשהם נמצאים עדיין בבית המקדיש, רשות הקדש עליהם.

ב. **וְכֵן הַגּוֹנֵב עֲבָדִים¹¹ וְשִׁטְרוֹת וְקָרְקְעוֹת¹² - אֵינוּ**
מְשַׁלְּם תְּשֻׁלוּמֵי כֶּפֶל. שְׂלֵא חִיבָה הַתּוֹרָה הַכֶּפֶל אֶלָּא
בְּמִטְלָטְלִין שְׁגוּפָן מְמוּן¹³, שְׁנֵאמַר: עַל שׁוֹר עַל
חֲמוֹר עַל שֶׁה עַל שְׁלֵמָה¹⁴; אֲבָל הַעֲבָדִים הַקָּשׁוּ
לְקָרְקְעוֹת, שְׁנֵאמַר: וְהִתְנַחַלְתֶּם אֹתָם לְבָנֵיכֶם¹⁵,
וְהַשְׁטְרוֹת אֵין גּוֹפָן מְמוּן.

(11) בבא-קמא סב: בבא-מציעא נו: (12) כגון משיג גבול רעהו, כלומר מעביר את הגדר המפרידה לתוך קרקע חבירו. (13) מה-שאי-כן שטר, שאף שמטלטלין הוא, אבל אין גופו ממון אלא משמש עדות לממון. (14) כל אלה דוגמאות של מטלטלין הן. (15) והמשך הפסוק הוא "לרשת אחוזה", ושם אחוזה לא נמצא בתנ"ך אלא על קרקע ולא על מטלטלין. השווה ספרא לפרשת בהר סימן פח.

ג. **הַגּוֹנֵב פֶּטֶר חֲמוֹר¹⁶ שֶׁל חֲבֵרוֹ קֵדָם שִׁיפְדָה¹⁷ -**
מְשַׁלְּם תְּשֻׁלוּמֵי כֶּפֶל לְבְּעָלִים; וְשָׂאֵף עַל פִּי שְׂאִינוּ
עֲכָשׁוּ שְׁלוֹ¹⁸, רְאוּי לְהִיטוֹ ל' אַחַר שִׁיפְדָה.

(16) הוולד הבכור לאמו החמורה אם הוא זכר (בכורות יא.). (17) בשה שצריך לתתו לכהן, ככתוב (שמות ל-, כ) ופטור חמור תפדה בשה. (18) שאסור לו להשתמש בפטר חמור לפני שנפדה. (19) על כן נחשב לממון בעלים. טעם זה מובא בגמרא שם.

ד. **הַגּוֹנֵב²⁰ טְבֵלוֹ²¹ שֶׁל חֲבֵרוֹ וְאֶכְלוֹ²² - מְשַׁלְּם לוֹ**
דְּמֵי טְבֵלוֹ²³. וְכֵן אִם גָּנַב חֲלָבוֹ²⁴ וְאֶכְלוֹ²⁵ - מְשַׁלְּם
לוֹ דְּמֵי חֲלָבוֹ²⁶.

(20) קידושין נח: (21) תבואה ופירות שעדיין לא הפרישו מהם תרומה ומעשר. (22) ומתחייב בנפשו. (23) כרבי, ולא כר' יוסי בן יהודה האומר שמשלם רק דמי חולין שבו. ואין אומרים "קם ליה בדרכה מניה", כלומר שעונש מיתה יבטל את תשלום הממון. והטעם הוא, מכיון שאין כאן עונש מיתת בית-דין אלא מיתה בידי שמים (טבל) וכתר (חלב). ורבינו פסק כחכמים (כתובות ל.), שמיתה בידי שמים וכתר אינם פוטרים מממון (ראה לקמן פרק ג הלכה ב.). ואפילו כשהתרו בו למלקות ולקה, אין אומרים כאן

שיעורי רמב"ם ג' פרכים ליום - יום שישי ט"ז תמוז - ספר נזיקין - הלכות גניבה קסא

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

כאילו הגנב שחט, ולמדו זאת בגמרא שם בהיקש. (68) מכר באשראי, אף-על-פי שעדיין לא קיבל כסף, מכירה היא וכאילו קיבל כסף. (69) את הבהמה בנכס אחר, דינו כאילו מכר וקיבל כסף. (70) שקיבל הגנב סחורה באשראי ופרע לו בבהמה זו, הרי זו כמכירה. (71) מתנות הארוס שולח לארוסתו. (72) כי כל אלו דינם כמכירה.

17 יא. גנב וּמְכָרָהּ, ⁷³ וְהִקְנָה לְמוֹכְרָהּ ⁷⁴ לְאַחַר שְׁלֹשִׁים יוֹם ⁷⁵, וּבִתְוֹךְ שְׁלֹשִׁים יוֹם הִפְר הַגֵּנֵב ⁷⁶ - אֵינּוּ מְשַׁלֵּם אֶלָּא כְּפֶלֶל ⁷⁷. מְכָרוּ חוּץ מֵאֶחָד מִמָּאָה שְׁבוּעוֹ ⁷⁸ או חוץ מִיָּדוֹ או רְגָלוֹ ⁷⁹, כְּלָלוֹ שֶׁל הָדָבָר: שְׁשִׁיר בּוֹ דָּבָר הַנֶּחֱרָט עִמּוֹ בְּשִׁחִיטָה ⁸⁰ - פְּטוּר מִתְּשַׁלּוּמֵי אֲרָבָעָה וּחֲמִשָּׁה ⁸¹; וְאִם מְכָרוּ חוּץ מִגִּזְתּוֹ או חוץ מִקְרָנָיו - חֵיב בְּתְשַׁלּוּמֵי אֲרָבָעָה וּחֲמִשָּׁה, שְׁאֵלוֹ אֵינֶם נִתְרָם עִמּוֹ בְּשִׁחִיטָה ⁸².

(73) שם סח. (74) כך בדפוסים ובכ"י. ברם, לפי העניין, תיבת "למוכרה" היא ט"ס. (75) שהמכירה תחול רק כעבור שלושים יום. כך מפרש רבינו דברי רב נחמן שם, "שהקנה לו לשלושים יום", ולא כרש"י וכו"ח שפירשו שמכר לתקופה של 30 יום. (76) ועמד בדיון, יאמרו לו הדיינים צא תן לו. ראה הלכה טו. (77) כי הבהמה חזרה לבעליה לפני שיצאה המכירה לפועל. (78) כלומר, ששייר בו חלק מועט שלא מכר (משנה שם ע"ב). (79) הדוגמא בברייתא שם. (80) כגון בשרו. כלל זה קבע רב, שם. (81) כי כל דבר שיש לו שייכות להיתר שחיטה, נחשב שיוור גם לגבי מכירה, כי התורה כתבה "וטבח או מכרו", ודמתה מכירה לטביחה. (82) ואין להם שייכות להיתר שחיטה, ועל כן אין זה שיוור לגבי מכירה.

25 יב. גֵּנֵב וְקָטְעָהּ ⁸³ מִמְּנֶה אֶבֶר וְאַחַר כֶּף מְכָרָהּ ⁸⁴, או שְׁמֹכְרָהּ חוּץ מִמְּלֶאכֶתָהּ ⁸⁵, או שְׁמֹכְרָהּ חוּץ מִשְׁלֹשִׁים יוֹם ⁸⁶ - אֵין מוֹצִיאִין מִמֶּנּוּ ⁸⁷ תְּשַׁלּוּמֵי אֲרָבָעָה וּחֲמִשָּׁה; וְאִם תִּפְשׂ הַנֶּזֶק - אֵין מוֹצִיאִין מִיָּדוֹ ⁸⁸.

(83) שם ע"ב: (84) זוהי בעיא בגמרא שם, אם חייב בתשלומי ד' וה' או לא. מצד אחד אפשר לומר שהגנב פטור, מכיון שלא מכר כל מה שגנב, ועל כן אין כאן "ומכרו" כולו. אולם מאידך גיסא אפשר לומר, שהתורה הקפידה רק על כך, שהגנב ימכור הכל ולא ישאיר אצלו מאומה, והרי גם בנידון-דידן הוא מכר את הכל, ולא השאיר בבהמה שום דבר שלא מכר, ועל כן יהיה חייב בתשלומי ד' וה'. (85) שכל המלאכה שיעשה הקונה לפני השחיטה תהיה של הגנב. גם זו בעיא שם, אם זו נחשבת לשיוור ופטור או לא. (86) שיותר לגנב המוכר לעשות בה מלאכתו. גם זו בעיא שם, אם נחשב לשיוור או לא. (87) כי זו בעיא שלא נפתרה, ומספק אין מוציאין. (88) מהטעם הנ"ל, שמספק אין מוציאין. ראה הלכות נזקי ממון פרק ב, הלכה ה'.

30 יג. מְכָרָהּ וְהִיתָה לוֹ בֶּה שְׁתַּפּוֹת ⁸⁹ - פְּטוּר מִתְּשַׁלּוּמֵי אֲרָבָעָה וּחֲמִשָּׁה ⁹⁰.

להקדיש, זה לפי שאינו שלו, וזה לפי שאינו ברשותו", שם. (46) הגנב. (47) לבעלים, כי הבהמה עדיין שייכת להם.

1 ח. הַשּׁוֹחֵט ⁴⁸ וְנִתְּנָה ⁴⁹ בְּיָדוֹ, וְהִנּוּחַר ⁵⁰ וְהַמְעַקָּר ⁵¹ - מְשַׁלֵּם תְּשַׁלּוּמֵי כְּפָל בְּלִבְדוֹ ⁵²; אֲבָל אִם שָׁחַט לְרִפּוּאָה או לְכֻלְכֵּים ⁵³, או שְׁנַמְצָאת טְרֵפֶה ⁵⁴, או שְׁשַׁחְטוּ בְּעִזָּה ⁵⁵ - מְשַׁלֵּם תְּשַׁלּוּמֵי אֲרָבָעָה וּחֲמִשָּׁה. אף עַל פִּי שְׁחָלִין שְׁשַׁחְטוּ בְּעִזָּה אֶסְרוּרִין בְּהִנָּאָה, הוֹאִיל וְאֶסְרוּרִין מְדַבְּרֵיהֶם ⁵⁶ - הֲרִי זֶה חֵיב לְשַׁלֵּם תְּשַׁלּוּמֵי אֲרָבָעָה וּחֲמִשָּׁה ⁵⁷.

(48) משנה שם, ע"ב: (49) נפסלה השחיטה. (50) ממיתה במכשיר חד, כגון פגיון. רש"י מפרש: "קורעו מנחיריו עד לבו". (51) עוקר את הוושט ואת הקנה במקום לחתכן דרך שחיטה. (52) כי אין זו "טביחה", והתורה אומרת "וטבחו". (53) ואינו מתכוון (משנה שם ע"ב). (54) לאחר השחיטה ואסורה באכילה, והרי זו שחיטה שאינה ראויה לאכילה. (55) בבית המקדש, ונאסר בהנאה. (56) מדרבנן ולא מן התורה (קדושין נ"ז). (57) כי כל אלה "שחיטה" הם. הניגוד לדעת רבי שמעון, ששחיטה שאינה ראויה לא שמה שחיטה. [אבל אם היו אסורים בהנאה מן התורה, היה פטור מד' וה' (כבא-קמא ע"ב)].

8 ט. וְכֵן הַגֵּנֵב כְּלֵאִים ⁵⁸ הֵבֵא מִן הַשָּׂה וּמִמֶּנּוּ אַחֲרָי ⁵⁹, או שְׁגֵנֵב טְרֵפֶה ⁶⁰ או קָטְעָתָהּ ⁶¹ או חֲגָרָתָהּ ⁶² או סוּמָא, או בְּהֵמַת הַשְּׁתַּפּוּיִן ⁶³, וְטָבַח וּמְכָר - מְשַׁלֵּם תְּשַׁלּוּמֵי אֲרָבָעָה וּחֲמִשָּׁה ⁶⁴.

(58) שם ע"ז: (59) כגון כבשה ותיש, ובתשלומי ד' וה', אומרת התורה "שה", "וכל מקום שנאמר "שה" אינו אלא להוציא את הכלאים", בכל זאת חייב בכלאים בתשלומי ד' וה', כי לומדים זאת מדרשת הפסוק, שם. (60) ושחט אותה, אף-על-פי שאינה ראויה לאכילה, חייב בתשלומי ד' וה', ראה בהלכה הקודמת. (61) שחתכו לה רגל (שם ע"ב). (62) נכת רגל. (63) והגנב לא מכר או שחט בהמה שלימה של אדם אחר, וכן בקטעת וחגרת וסומא אין הבהמה כולה בשלימותה. (64) כי מה שגנב מכר או שחט כולו, וכן בשותפים, מכר או שחט את כל חלקו של השותף האחד בבהמה, וכן את כל חלקו של השותף השני, והמכירה או השחיטה כולה באיסור (שם ע"א: וראה למעלה הלכה ו, ולקמן פרק ג, הלכה ז').

12 י. גֵּנֵב ⁶⁵ וְנָתַן לְאַחַר בְּמִתְנָה ⁶⁶, או שְׁנָתַן לְאַחַר לְטָבַח ⁶⁷ וְטָבַח, או שְׁנָתַן לְאַחַר לְמְכָר וּמְכָרָהּ לְאַחַר; גֵּנֵב וְהִקְיָה ⁶⁸, גֵּנֵב וְהִחְלִיף ⁶⁹, גֵּנֵב וּפָרַע בְּהִקְפוֹ ⁷⁰, או שְׁשַׁלְּחוּ סְבִלוֹנוֹת ⁷¹ לְבֵית חֲמִיו - מְשַׁלֵּם תְּשַׁלּוּמֵי אֲרָבָעָה וּחֲמִשָּׁה ⁷².

(65) שם ע"ט. (66) אף-על-פי שכתוב בתורה "ומכרו" - חייב, כי דין המתנה בזה כדיון המכירה. (67) עשה אותו שליח. אף-על-פי שבכל התורה כולה אין שליח לדבר עבירה, והעבירה שהשליח עושה אינה נזקפת על חשבון השולח, כאן יש שליח לדבר עבירה, ואם השליח שוחט

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

107) לרשותו, או לסמטה. (108) בכפל. (109) הגנב, לפני שהגביהו (המשך המשנה שם). (110) לכהן בחמשה סלעים של פדיון הבן הבכור. (111) המקבל את הבהמה לשימוש תמורת תשלום. (112) המקבל שכר על השמירה. (113) המקבל את הבהמה לשימוש תמורת תשלום. (114) לפי מסקנת הגמרא, שם "פטור" שבמשנה - כוונתו לשומר. והטעם שהוא פטור, מכיון ש"כדרך שתיקנו משיכה בלקוחות, כך תיקנו משיכה בשומרים" (שם), כלומר השומרים אינם קונים את הדבר הניתן להם לשמירה לענין החיובים של כל אחד ואחד מהם, אם לא קנו אותו באחד מן הדרכים שנקנים בהם המטלטלין במקח וממכר. (115) השומר. (116) לשלם לבעלים. (117) והטלה עדיין ברשות הבעלים, ועל כן חייב השומר או בעל החוב לשלם לבעלים קרן וכפל, והגנב פטור מכלום. ומוכן שהמדובר כשהשומר ידע שהטלה גנוב (מגיד-משנה). ורש"י פירש אחרת.

118) מימרא של רבי אלעזר שם עט: (119) במקל והלכה מחמתו, והרי זה כמשיכה. (120) לשם גניבה. (121) אף-על-פי שלא גנב אותה במו ידיו, חייב כגנב, מכיון שקנה אותה (לענין חיוב) על-ידי המשיכה. (122) ולא העביר אותה לרשותו לפני המכירה. (123) כשם שנתחייב על הגניבה, כך נתחייב על הטביחה והמכירה.

124) משנה שם, עט. (125) הבעלים. ואם לא נודע לבעלים לפני שהוציאוהו מרשותו, הרי קנאה הגנב כשהוציאה מרשותו, ואין זה גניבה ברשות הבעלים. (126) כשהוציאה מרשותם קנאה, וחייב בד' וה'. (127) חייב ד' וה', אע"פ שמכר בשעה שנמצאה ברשות הבעלים, כי משעה שהוציאה אותה קנאה.

פָּרֶק שְׁלִישִׁי

1) נתבארו בו דיני הגונב והטובח והמוכר והוא מתחייב במלקות או במיתה. ודין הודאת הגנב, בין שבאו עדים בין שלא באו, ודין גביית בית הדין מנכסי הגנב.

א. כָּכֵר בְּאֲרָנוֹ בְּהִלְכוֹת נַעֲרָה², שֶׁפָּל הָעוֹשֶׂה עֲבָרָה³ שֵׁישׁ פָּה עוֹן מִיתַת בֵּית דִּין³ וְתִשְׁלֹמִין⁴ - אֵינִי מְשַׁלֵּם⁵, אֵף עַל פִּי שְׁהִיָּה שׁוֹגֵג⁶. וְהָעוֹשֶׂה עֲבָרָה שְׁנַתְּחִיב בָּהּ מְלָקוֹת וְתִשְׁלֹמִין - לֹאֶהָ וְאֵינִי מְשַׁלֵּם, שְׂאִין אָדָם לֹאֶהָ וּמְשַׁלֵּם⁷. לְפִיכֵךְ, אִם הָיָה שׁוֹגֵג⁸ אוֹ לֹא הִתְרוֹ בּוֹ⁹ - מְשַׁלֵּם וְאֵינִי לֹאֶהָ¹⁰. בְּמָה דְבָרִים אֲמֹרִים¹¹? שְׁנַתְּחִיב בְּתִשְׁלֹמִין עִם עוֹן מִיתַת בֵּית

(89) הגנב היה שותף בבהמה שגנב מחבירו שותפו (משנה שם עה:). (90) כי המכירה לא היתה כולה באיסור, ופטור אפילו מחלק חבירו.

1 יד. שִׁתְּפִין שְׁגֻבָּו⁹¹: אִם טָבַח אֶחָד מֵהֶן אוֹ מְכַר מִדַּעַת חֲבֵרוֹ⁹² - מְשַׁלֵּמִין תִּשְׁלֹמִי אֲרַבְעָה⁹³; וְאִם עָשָׂה שְׂלֵא מִדַּעַת חֲבֵרוֹ - פְּטוּרִים⁹⁴ מִתִּשְׁלֹמִי אֲרַבְעָה וְחִמְשָׁה⁹⁴, וְחִיבִין בְּכִפְלָא⁹⁵.

(91) שניהם בהמתו של אחד (שם). (92) ובהסכמתו. (93) כי המוכר פעל גם בשם חבירו, והרי כאילו שניהם טבחו או מכרו. (94) חבירו לא שחט ולא מכר, והשותף האחד ששחט פטור, כי אין כאן "וטבחו" כולו בחיוב, כי על חלק חבירו הגנב פטור מתשלומי ד' וה' כדין טובח או מוכר אחר הגנב (ראה למעלה פרק א, הלכה יז). (95) כי שניהם גנבו.

טו. גָּנַב וְעָמַד בְּדִין⁹⁶, וְאָמְרוּ לוֹ הַדִּינִין: צֵא תָן לוֹ מֵה שְׁגֻבְתָּ, וְיָצֵא וְאַחַר כֵּן טָבַח אוֹ מְכַר - פְּטוּר מִתִּשְׁלֹמִי אֲרַבְעָה וְחִמְשָׁה⁹⁷; אָמְרוּ לוֹ: חֵיב אַתָּה לִיתָן לוֹ, וְטָבַח אוֹ מְכַר אַחַר כֵּן - הָרִי זֶה חֵיב בְּתִשְׁלֹמִי אֲרַבְעָה וְחִמְשָׁה, הוֹאִיל וְלֹא חָתְכוּ הַדִּין עָלָיו וְעַדִּין עוֹמֵד הוּא בְּגֻבְתָּ⁹⁸.

(96) מימרא של רבא (שם סח:). (97) כי "צא תן לו" זהו פסק דין, וחייב מיד להחזיר את הבהמה, ואם לא החזירה אלא שחטה או מכרה הריהו גוזלן, וגזלן אינו משלם תשלומי ד' וה', שם. (98) עדיין נחשב הוא גנב על הבהמה, ועל כן אם טבחה או מכרה חייב ד' וה'.

טז. הַגּוֹנֵב⁹⁹ בְּרִשׁוֹת הַבְּעָלִים¹⁰⁰, הוֹאִיל וְהַגְּנֵבָה עֲדִין הִיא בְּרִשׁוֹתָם¹⁰¹ - פְּטוּר מִן הַפְּפָל¹⁰². וְכֵן אִם טָבַח וּמְכַר שָׁם בְּרִשׁוֹתָן - פְּטוּר¹⁰³. וְאִם הִגְבִּיָּה הַגְּנֵבָה¹⁰⁴ - נִתְחַיֵּב מִשּׁוֹם גּוֹנֵב אֵף עַל פִּי שֶׁעַדִּין לֹא הוֹצִיאָה מְרִשׁוֹת הַבְּעָלִים¹⁰⁵. מִיָּצֵד? גָּנַב טְלָה מִן הַדִּיר, וְהָיָה מוֹשְׁכוֹ וְיוֹצֵא, וּמֵת בְּרִשׁוֹת הַבְּעָלִים¹⁰⁶ - פְּטוּר; הַגְּבִיָּהוּ אוֹ הוֹצִיאֻהוּ מְרִשׁוֹת הַבְּעָלִים¹⁰⁷ וּמֵת - חֵיב¹⁰⁸. נִתְּנוּ שָׁם¹⁰⁹ בְּבֵית הַבְּעָלִים לְכֹכֹרֶת פְּנוּ¹¹⁰ אוֹ לְבַעַל חוּבוֹ אוֹ לְשׁוֹמֵר חֲנָם וְלְשׁוֹאֵל¹¹¹ לְנוֹשֵׂא שְׂכָר¹¹² וְלְשׁוֹכֵר¹¹³, וְהָיָה מוֹשְׁכוֹ זֶה שְׁנַתָּן לוֹ וּמֵת - פְּטוּר הַשׁוֹמֵר¹¹⁴; הַגְּבִיָּהוּ¹¹⁵ אוֹ שְׁהוֹצִיאֻהוּ מְרִשׁוֹת הַבְּעָלִים¹¹⁶ וּמֵת - חֵיב הַשׁוֹמֵר¹¹⁶ אוֹ בַּעַל הַחוּב שְׁנַתָּן לוֹ, מִפְּנֵי שֶׁעַדִּין לֹא הוֹצִיאֻהוּ הַגְּנֵב¹¹⁷ מְרִשׁוֹת הַבְּעָלִים.

(99) משנה שם עט. (100) בבית או בחצר הבעלים. (101) של הבעלים. (102) "כי הגנב לא יקרא "גנב" עד שיביא אותו הדבר הגנוב לרשותו, ויקנה אותו בדרך מדרכי קניית המטלטלין" (פירוש המשניות לרבינו, שם, וראה גמרא שם). (103) מתשלומי ד' וה', כי אין חיוב טביחה ומכירה במקום שאין חיוב גניבה. (104) קנאה הגנב לחייב עליה משום גניבה. (105) כי הגבהה קונה בכל מקום (קידושין כה:). (106) הטלה מת לפני שהוציאו אותו.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 1 דין פֶּאֶחַת¹², או שְׁנַתְחִיב תְּשֻׁלוּמִין וּמְלָקוֹת בְּבַת
2 אַחַת; אֲבָל אִם נִתְחַיֵּב בְּתֻשְׁלוּמִין וְאַחַר כֵּן נִתְחַיֵּב
3 בְּמִיתַת בֵּית דִּין אוּ בְּמְלָקוֹת, אוּ שְׁנַתְחִיב מְלָקוֹת אוּ
4 מִיתַת בֵּית דִּין וְאַחַר כֵּן נִתְחַיֵּב בְּתֻשְׁלוּמִין¹³ - הֲרֵי
5 זֶה לֹקֵה וּמְשַׁלֵּם וְנִמְתָּ.¹⁴
- 2 פרק א, הלכה יג. 3) שאם עשה את העבירה במזיד
חייב עליה מיתה בבית-דין. 4) כגון שגנב וטבח בשבת,
פטור מתשלומי ארבעה וחמשה, מכיוון שחייב מיתה על
הטביחה בשבת. 5) שהמחוייב מיתה פטור מן
התשלומים, כמו שכתוב: "ולא יהיה אסון ענוש יענוש"
(שמות כא, כב), ופירשו חכמים שמשלם דמי הוולדות.
משמע שאם היה אסון - האשה מתה - פטור מדמי הוולדות
(כתובות לה.). 6) ופטור ממיתה, בכל זאת פטור גם
מתשלומים - כי כתוב בתורה: "ומכה נפש בהמה ישלמנה"
"ומכה אדם יומת" (ויקרא כד, יח, כא), כשם שבמכה בהמה
אין הבדל בין מזיד לשוגג, ובשניהם חייב ממון; כך במכה
אדם אין הבדל בין מזיד לשוגג, ובשניהם פטור מממון
(גמרא שם). 7) "כדי רשעתו" - משום רשעה אחת אתה
מחייבו, ואי אתה מחייבו משום שתי רשעיות, וסמך ליה
"ארבעים יכנו", כלומר שאם יש שתי רשעיות, מחייבים
אותו מלקות בלבד (כתובות לב. ולב: והל' נערה פרק א,
הלכה יא). 8) שפטור ממלקות. 9) שני עדים, שעל
עבירה זו חייב מלקות, אף-על-פי שהיה מזיד. 10) כדעת
רבי יוחנן, שחייבי מיתות הקישה התורה ל"מכה בהמה",
ולא חייבי מלקיות (כתובות שם). 11) שפטור מתשלומים.
12) שחייב מיתה וחייב ממון באים יחד. 13) כגון היצא
ליהרג וחבל באחרים (ערכין ו:). 14) לוקה ומשלם, או
משלם ומת (כתובות לא.).
- 6 ב. פִּיצֵד¹⁵ זֶרֶק חֵץ בְּשִׁבְתָּ¹⁶ מִתְחַלַּת אֲרַבַּע לְסוּף
7 אֲרַבַּע¹⁷, וְקָרַע בְּגַד חֲבֵרוֹ¹⁸ בְּהִלְכָתוֹ¹⁹; או שֶׁהִדְלִיק
8 גְדִיש חֲבֵרוֹ בְּשִׁבְתָּ²⁰; או שֶׁגָּנַב פִּיס בְּשִׁבְתָּ²¹, וְהָיָה
9 מְגֻרָר²² עַד שֶׁהוֹצִיאֹ מִרְשׁוֹת הַבְּעָלִים²³, שְׁהִיא
10 רְשׁוֹת הַיְחִיד, לְרְשׁוֹת הַרְבִּים, וְאֵבֹדוּ²⁴ שָׁם - הֲרֵי זֶה
11 פְּטוּר מִן הַתְּשֻׁלוּמִין, שְׁאִסוּר שִׁבְתָּ וְאִסוּר גְּנֵבָה
12 וְהִזְקָ²⁵ פָּאִין פְּאָחַד. אֲבָל אִם גָּנַב פִּיס בְּשִׁבְתָּ,
13 וְהִגְבִּיהוּ שָׁם בְּרְשׁוֹת הַיְחִיד²⁶, וְאַחַר כֵּן הוֹצִיאֹ
14 לְרְשׁוֹת הַרְבִּים וְהִשְׁלִיכוֹ לְנֶהָר²⁷ - חַיֵּב לְשַׁלֵּם
15 תְּשֻׁלוּמֵי פֶּסֶל; שֶׁהָרֵי נִתְחַיֵּב בְּאִסוּר גְּנֵבָה קֹדֶם
16 שִׁתְחַיֵּב בְּאִסוּר סְקִילָה²⁸. וְכֵן כָּל פִּיצוּא בְּזָה. וְכֵן
17 אִם קָצַץ אֵילָן חֲבֵרוֹ בְּיוֹם טוֹב²⁹, וְהִתְרוּ בוֹ; אוּ
18 שֶׁהִדְלִיק אֶת הַגְּדִישׁ³⁰ בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים³¹, וְהִתְרוּ בוֹ³²;
19 אוּ גָּנַב וְטָבַח בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים³³, וְהִתְרוּ בוֹ - פְּטוּר
20 מִן הַתְּשֻׁלוּמִין³⁴. אֲבָל אִם לֹא הִתְרוּ בוֹ³⁵ - חַיֵּב
21 בְּתֻשְׁלוּמִין³⁶, וּמְשַׁלֵּם תְּשֻׁלוּמֵי אֲרַבַּעַה וְחִמְשָׁה³⁷.
- 15) הלכה זו מדגימה את הכללים שבהלכה הקודמת.
16) שם. 17) אמות, והמעביר ארבע אמות ברשות הרבים
חייב מיתה. 18) וחייב ממון. 19) אף-על-פי שחייב
מיתה בא אחרי שנח החץ, והשיריין נקרעו לפני כן -
- בהליכתו - בכל זאת נחשב כאילו מיתה ותשלומים באו
כאחת, מכיון שבלי זריקת החץ אין הנחה. ולפיכך, עם
הזריקה מתחילה המלאכה, ונגמרת בשעת ההנחה. ונימוק
נוסף: מכיוון שזרק החץ, ידוע מראש שיקרע את השיריין,
כי אין אפשרות להחזיר, שם. 20) שחייב ממון על הגדיש,
ומיתה על הדלקת אש בשבת (בבא קמא לד:).
21) כתובות לא. 22) ולא הגביהו, ולא נתחייב עדיין
בגניבה. 23) ואז נתחייב גם בגניבה וגם במיתה על
הוצאה מרשות היחיד לרשות הרבים. 24) השמידו, כגון
שהשליך לנהר. אבל אם הגניבה נמצאת בעין, הריהי ברשות
הבעלים וחוזרת, ראה למעלה פרק א, הלכה יב. 25) כגון
בשתי הדוגמאות הראשונות. 26) והגבהה קונה בכל
מקום, אף ברשות הבעלים. 27) סנהדרין עב. 28) החיוב
על הגניבה בא מיד עם ההגבהה, והחיוב באיסור סקילה בא
בשעה שהוציא לרשות הרבים. 29) וחייב מלקות על
מלאכה ביום טוב, אם התרו בו. 30) של חבירו.
31) שחייב על זדונו כרת (בידי שמים). 32) על חיוב
מלקות. 33) בבא-קמא ע. 34) בהתאם לכלל "אין אדם
לוקה ומשלם". 35) ואינו לוקה. 36) אם קצץ אילן
חבירו (ביום טוב) או הדליק את הגדיש ביום הכיפורים.
37) אם גנב וטבח שור או שה.
- ג. גָּנַב³⁸ וְטָבַח בְּשִׁבְתָּ³⁹ אוּ לְעִבּוּדָה זָרָה⁴⁰, אֲפֹלוּ
בְּשִׁגְגָה⁴¹ - פְּטוּר מִתְּשֻׁלוּמֵי אֲרַבַּעַה וְחִמְשָׁה⁴², כְּמֹו
שֶׁבְּאֲרָנוֹ⁴³.
- 38) בין בחול בין בשבת. 39) ונתחייב סקילה על הטביחה
(שם עד:). 40) עבירה שיש בה מיתת בית-דין.
41) שאין בית-דין ממתים אותו. 42) כי חיוב תשלומים
ועוון מיתת בית דין באים כאחת, אבל בכפל הוא חייב, כי
הוא בא לפני חיוב מיתה. 43) בהלכה א.
- ד. הִזְתָּה פָּרָה שְׂאוּלָה אֲצִלָּה⁴⁴, וְטָבַחָה בְּשִׁבְתָּ דֶרֶךְ
גְּנֵבָה⁴⁵ - פְּטוּר אִף מִן הַכֶּפֶל; שֶׁהָרֵי אִסוּר שִׁבְתָּ
וְאִסוּר גְּנֵבָה בְּאִין פְּאָחַת⁴⁶. וְאִם אִין גְּנֵבָה⁴⁷ - אִין
טָבִיחָה וְאִין מְכִירָה⁴⁸.
- 44) כתובות לד: 45) בלי ידיעת הבעלים, ובמגמה לקחת
אותה לעצמו. 46) בשעה שטבחה, גנבה. 47) ואם הוא
פטור מתשלום הקרן של הגניבה. 48) אין חיוב על
הטביחה או על המכירה (שם). [בגמרא נאמר דבר זה
אליבא דרבי מאיר, שסובר שבקנס לא אמרו "קם ליה
בדרבה מיניה", ואף-על-פי-כן פטור מתשלומי ד' וה', מכיון
שפטור מן הקרן, כי ארבעה וחמשה אמרה תורה ולא ג' וד'.
אבל דעת רבינו, שגם בקנס אומרים "קם ליה בדרבה מיניה"
אין אנו צריכים כלל לנימוק האמור כאן: "ואם אין גניבה,
אין טביחה ומכירה", וקשה להבין למה מביאו רבינו].
- ה. גָּנַב⁴⁹ וּמְכַר בְּשִׁבְתָּ⁵⁰ אוּ שֶׁמְכַר לְעִבּוּדָה זָרָה -
חַיֵּב לְשַׁלֵּם תְּשֻׁלוּמֵי אֲרַבַּעַה וְחִמְשָׁה; שֶׁאִין בְּמִכְרָה
מִיתָה⁵¹. וְאִם נִעְשִׂית מְלָאכָה בְּשִׁבְתָּ בְּעַת הַמְכִירָה -
פְּטוּר מִתְּשֻׁלוּמֵי אֲרַבַּעַה וְחִמְשָׁה⁵². פִּיצֵד? פְּגוּן
שֶׁלֹּא הִקְנָה לוֹ⁵³ עַד שֶׁתְּנִיחַ בְּחֻצְרֵי הַלּוֹקְחָת⁵⁴;

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שלשה דיינים. (71) במקום ישיבת בית-דין. (72) מתשלום הקנס. זוהי דעת רב שם. (73) כגון שפגש את הדיינים בשוק והודה בפניהם, אין זו הודאה, כי מחוץ לבית-דין אינם בתפקיד דיינים, אלא אנשים פרטיים הם. (74) הודה במקום מושב בית-דין, אולם היו שם שני דיינים בלבד, ובדיני קנסות צריכים שלושה דיינים. (75) כי הודאה שלא נעשתה בפני שלושה דיינים במקום מושבם כדיינים, אינה מחייבת אותו כלום ויכול לחזור בו. וראה לקמן הלכה ט.

ט. פיצוד? הוֹדָה בְּבֵית דִּין שֶׁגָּנַב, וְאַחַר כֵּן בָּאוּ עֵדִים שֶׁגָּנַב - פְּטוּר מִן הַכֶּפֶל, שֶׁהָרִי חַיֵּב עֲצָמוֹ בְּקָרְנוֹ⁷⁷ קֹדֶם שֶׁיָּבוֹאוּ עֵדִים. אֲבָל אִם אָמַר 'לֹא גָּנַבְתִּי', שֶׁפְּטוּר עֲצָמוֹ מִן הַכֶּל, וּבָאוּ עֵדִים שֶׁגָּנַב, וְחִזַּר וְאָמַר⁷⁸ בְּבֵית דִּין 'טִבַּחְתִּי אוֹ מְכַרְתִּי'⁷⁹, אִם בָּאוּ עֵדִים אַחֵר כֵּף שֶׁטָּבַח אוֹ מָכַר - מְשַׁלֵּם תְּשֻׁלוּמֵי אֲרָבָעָה וְחֲמִשָּׁה, לְפִי שֶׁפְּטוּר עֲצָמוֹ תַּחֲלָה מִכְּלוּס⁸⁰ עַד שֶׁבָּאוּ הָעֵדִים.

(76) דוגמא למודה בקנס ואחר-כך באו עדים שפטור (77) מרצונו הטוב, וזה מוכיח שבאמת רוצה לחזור בתשובה, ועל כן פוטרים אותו מן הקנס. (78) לאחר שבתחילה הכחיש את הגניבה. (79) את הגניבה, בלי שהיו עדים על הטביחה או המכירה. (80) וההודאה על הטביחה אינה מחייבת אותו בכל תשלום שהוא, שהרי מודה בקנס פטור, ולא גילה רצון להחזיר ממון, והודאתו באה מתוך כוונה להפטר מארבעה וחמשה, אם יבואו אחר-כך עדים. כל ההלכה הזאת מקורה בדברי רב המנונא, שהסביר את דברי רב ורבי יוחנן שם. רבינו פסק כאן כרב נגד שמואל, בניגוד לכלל ההלכה כשמואל בדיינים. והטעם: מפני שרב המנונא, רבי יוחנן וגם רב אשי קיבלו שיטת רב.

י. הגוֹבֵב שוֹר שֶׁל שְׁנֵי שֶׁתְּפִינֵי⁸¹ וְטָבְחוּ אוֹ מְכָרוּ, וְהוֹדָה בְּבֵית דִּין לְאַחַד מֵהֶן⁸² וְכִפַּר בְּאַחֵר⁸³, וְאַחֵר כֵּף בָּאוּ עֵדִים שֶׁגָּנַב וְטָבַח אוֹ מָכַר - מְשַׁלֵּם לָזֶה שֶׁכִּפַּר לוֹ חֲמִשָּׁה חֲצָאֵי בְּקָרָה⁸⁴ וְאֲרָבָעָה חֲצָאֵי צֹאן⁸⁵.

(81) שם עא: (82) ועל-ידי-זה נפקע חלקו של שותף זה בתשלומי ד' וה'. (83) בחלקו של השותף השני. (84) אף-על-פי שבתורה כתוב "חמשה בקר" (שמות כא, לז), כוונתה אפילו לחמשה חצאי בקר, כי העיקר הוא שישלם לבעלים פי חמשה מן הגניבה. ומכיון שמגיע לשותף חצי בקר, ישלם לו ה' חצאי בקר. (85) במקרה שגנב כבש.

יא. דִּין הַגָּנָב⁸⁶ לְשַׁלֵּם הַקָּרָן וְהַכֶּפֶל אוֹ תְּשֻׁלוּמֵי אֲרָבָעָה וְחֲמִשָּׁה מִן הַמְּטַלְטְלִין שֶׁלֹּא⁸⁷. אִם לֹא נִמְצְאוּ לוֹ מְטַלְטְלִין - בֵּית דִּין יוֹרְדִין לְנִכְסֵי וְגוֹבֵין הַכֶּל⁸⁸ מִן הַיָּפֵה שֶׁבְּנִכְסָיו⁸⁹, כִּשְׂאֵר הַנְּזִיקִין, שֶׁנֶּאֱמַר בְּהֵן: מִיֵּטֵב שְׂדֵהוֹ⁹⁰. וְאִם אֵין לוֹ לֹא קָרְקַע וְלֹא מְטַלְטְלִין - בֵּית דִּין מוֹכְרִין אוֹתוֹ⁹¹ וְנוֹתְנִין דָּמֵיו לְנֵזֶק; שֶׁנֶּאֱמַר: אִם אֵין לוֹ וְנִמְכַר בְּגָנְבָתוֹ.

(86) שם ד: ה. (87) כדין מזיק, שגובים מן המטלטלין

1 שְׁנִמְצָא, כְּשֶׁהוֹצִיא מְרֻשׁוֹת לְרֻשׁוֹת, אִסוּר שְׁבֵת 2 וּמְכִירָה בְּאֵין כְּאֶחָת⁵⁵.

(49) בחול, או בשבת באופן שלא היה בגניבתו חיוב מיתה, כגון שלא הוציא מרשות היחיד לרשות הרבים. (50) בבא-קמא ע. (51) כי אין המכירה נמנית עם ל"ט המלאכות. (52) כי חיוב מיתה מפקיע את חיוב התשלומין. (53) הגנב ללוקח. (54) מדובר בגנב שזרק את הגניבה לחצר הלוקח (שם ע:). (55) החיוב על איסור שבת של הזורק מרשות לרשות בא ברגע שהגניבה נחה על קרקע החצר, וברגע זה בא - בהתאם לתנאי - החיוב על המכירה.

3 ו. עֲשֵׂה שְׁלִיחַ לְשַׁחַט לוֹ⁵⁶, וְשַׁחַט לוֹ הַשְּׁלִיחַ בְּשֵׁבֶת 4 - הָרִי הַגָּנָב חַיֵּב בְּתְּשֻׁלוּמֵי אֲרָבָעָה וְחֲמִשָּׁה, שֶׁהָרִי 5 זֶה הַגָּנָב לֹא עֲשֵׂה עוֹן מִיתַת בֵּית דִּין⁵⁷. וּבְקָרָ 6 בְּאֲרָנוֹ⁵⁸, שֶׁהַשּׁוֹחֵט עַל יְדֵי שְׁלִיחַ⁵⁹ חַיֵּב בְּתְּשֻׁלוּמֵין.

(56) שם עא. ולא אמר לו לשחוט בשבת, והשליח שחט בשבת על דעת עצמו. (57) כי הוא לא שחט בשבת. (58) למעלה פרק ב, הלכה י. (59) אף-על-פי שבכל מקום אומרים "אין שליח לדבר עבירה" והשולח פטור - לענין תשלומי ד' וה' "יש שליח", והשולח חייב. אבל בעשאו שליח לשחוט, פטור הגנב מתשלומי ד' וה', כי שלח אותו לעשות עבירה בשבת, ולענין איסור שבת אין שליח לדבר עבירה, ומעשה השליח אינו נזקף על חשבון הגנב השולח (ראה משנה-למלך כאן).

7 ז. הָיוּ שְׁנַיִם מְעִידִים⁶⁰ שֶׁגָּנַב, בֵּין שֶׁהֶעִידוּ הֵן עֲצָמוֹן 8 שֶׁטָּבַח אוֹ מָכַר⁶¹ בֵּין שֶׁהֶעִידוּ אַחֵרִים שֶׁטָּבַח⁶² אוֹ 9 מָכַר - מְשַׁלֵּם תְּשֻׁלוּמֵי אֲרָבָעָה וְחֲמִשָּׁה⁶³. הָיוּ שְׁנַיִם 10 מְעִידִים שֶׁגָּנַב, וְעַד אֶחָד מְעִיד שֶׁטָּבַח אוֹ מָכַר, אוֹ 11 שֶׁהוֹדָה מְעַצְמוֹ שֶׁטָּבַח⁶⁴ אוֹ מָכַר - מְשַׁלֵּם תְּשֻׁלוּמֵי 12 כֶּפֶל, וְאִינוֹ מְשַׁלֵּם תְּשֻׁלוּמֵי אֲרָבָעָה וְחֲמִשָּׁה; 13 שֶׁהַמּוֹדֶה בְּקִנְס⁶⁵ - פְּטוּר⁶⁶, כִּמוֹ שֶׁבְּאֲרָנוֹ⁶⁷.

(60) משנה שם ע. (61) והעידו עדות שלימה על הגניבה ועל הטביחה. (62) אף-על-פי שעדי טביחה מעידים רק על "חצי דבר", כי בלי עדי גניבה אינם יכולים לחייב, כי שמא שלו טבח, והתורה אמרה: "על פי שני עדים... יקום דבר" (דברים יט, טו) ודרש רבי עקיבא: "דבר" ולא חצי דבר. (63) כיון שעדי גניבה אינם צריכים לעדי טביחה, ויכולים לחייב בלעדיהם, אף עדות עדי הטביחה נקראת דבר שלם (שם ע:). (64) לאחר שבאו עדי הגניבה. (65) המודה בעבירה שיש עליה קנס, כלומר, תשלום שהוא פחות מדמי הקרן או יותר. (66) מלשלם את הקנס. (67) הלכות נזקי ממון, פרק ב, הלכה ח.

14 ח. מִי שֶׁהוֹדָה בְּקִנְס⁶⁸ וְאַחֵר כֵּף בָּאוּ עֵדִים: אִם 15 הוֹדָה בְּתַחֲלָה⁶⁹ בְּפָנֵי בֵּית דִּין⁷⁰ וּבְבֵית דִּין⁷¹ - 16 פְּטוּר⁷²; אֲבָל אִם הוֹדָה חוּץ לְבֵית דִּין⁷³, אוֹ שֶׁהוֹדָה 17 בְּפָנֵי שְׁנַיִם בְּלִבְד⁷⁴, וְאַחֵר כֵּף בָּאוּ עֵדִים - הָרִי זֶה 18 מְשַׁלֵּם קִנְס עַל פִּיהֶם⁷⁵.

(68) שם עד: עה. (69) לפני שבאו העדים. (70) בפני

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ש"ק י"ז תמוז - ספר נזיקין - הלכות גניבה קסה

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שעובר שש שנים, כמו שכתוב (שמות כא, א): "כי תקנה עבד עברי שש שנים יעבוד ובשביעית יצא לחפשי חנם". (102) מה שאין-כן במקרה זה, שדמיו עולים על דמי הגניבה (גמרא שם).

טו. גָּנַב וְנִמְכַּר¹⁰³, וְחָזַר וְגָנַב: אִם לְשָׁנֵי גָּנַב - הָרִי 13
זֶה נִמְכָּר פְּעַם שְׁנֵי, וְאִפְלוּ גָּנַב לְמֵאָה אֲנָשִׁים - 14
נִמְכָּר מֵאָה פְּעָמִים; וְאִם לְרֵאשׁוֹן גָּנַב פְּעַם שְׁנֵי - 15
אֵינוֹ נִמְכָּר שְׁנֵי¹⁰⁴, אֲלֵא יִשְׁאַר עָלָיו הַכֹּל חוּב. 16

(103) גמרא שם. (104) "בגניבתו" - "כיון שנמכר פעם אחת, שוב אי אתה רשאי למכרו" (שם).

טז. גָּנַב לְזָה, וְחָזַר וְגָנַב לְזָה, וְחָזַר וְגָנַב לְזָה - פְּלִם 17
שֶׁתְּפִין בּוֹ¹⁰⁵. אִם הָיוּ דָּמָיו פְּנִיגְדֵי הַקֶּרֶן שֶׁל שְׁלֹשָׁתָן 18
או פְּחוֹת מִן הַקֶּרֶן - נִמְכָּר, וּמְחַלְקִין בִּינֵיהֶן¹⁰⁶, 19
וְיִשְׁאַר הַפְּפֻלוֹת¹⁰⁷ חוּב עָלָיו; וְאִם הָיוּ דָּמָיו יָתֵר¹⁰⁸ - 20
אֵינוֹ נִמְכָּר¹⁰⁹, וְהַכֹּל חוּב¹¹⁰ עָלָיו עַד שְׁיַעֲשִׂיר. 21

(105) השווה הלכות נזקי ממון פרק ט, הלכה יב. (106) שלושת הנגנבים מחלקים ביניהם דמי מכירת הגנב. (107) המגיע לכל אחד ואחד [נראה שחסרה כאן מלה אחת, וצריך להיות "ושאר הקרן והפלוות"]. (108) על דמי הקרן של שלשתם. (109) ראה למעלה הלכה יד. (110) גם הקרן.

יז. שֶׁתְּפִין שְׁגָנְבוּ פְּאָחַד¹¹¹ - מְשֻׁלְשִׁין בִּינֵיהֶן¹¹², 22
וְכָל אֶחָד מֵהֶן נִמְכָּר בְּחֻלְקוֹ מִן הַקֶּרֶן¹¹³. וְכָל מִי 23
שֶׁדָּמָיו יָתֵר עַל חֻלְקֵי הַקֶּרֶן שְׁנֵתְחַיֵּב בּוֹ - אֵינוֹ 24
נִמְכָּר¹¹⁴. 25

(111) כאיש אחד, כלומר ביחד. (112) מחלקים ביניהם את תשלום הקרן. (113) שהוא צריך לשלם. (114) הגנב נשכר מזה שהיה לו שותף, כי לו גנב לבדו היה נמכר, אם דמיו לא עלו על דמי הקרן כולה.

יום ש"ק י"ז תמוז ה'תשע"ו

פֶּרֶק רְבִיעִי

(1) נתבארו בו דיני הנפקד שרוצה לעכב הפקדון בידו בטענה שנגנב ממנו, וכן כל כיוצא בזה שהממון בא לידו שלא באיסור גניבה, וביאור דינים אלו בשלמות, ואם החזיר הגנב את הגניבה באי זה תנאי יפטר, ואם צריך הודאת בעלים.

א. הַטּוֹעֵן² שֶׁנִּגְנַב מִבֵּיתוֹ הַפְּקֻדוֹן: אִם נִשְׁבַּע³ וְאַחַר 26
כָּף פָּאוּ עֵדִים שֶׁשָּׁקֵר טַעַן וְשֶׁהַפְּקֻדוֹן הָיָה אֶצְלוֹ - 27
הָרִי זֶה מְשֻׁלֵּם תְּשֻׁלוּמֵי כֶּפֶל, שֶׁהָרִי הוּא עֹצְמוֹ 28
הַגָּנֵב⁴. וְאִם טָבַח וּמְכַר אַחַר שֶׁנִּשְׁבַּע - מְשֻׁלֵּם 29
תְּשֻׁלוּמֵי אַרְבָּעָה וְחֻמְשָׁה⁵. וְאֵינוֹ מְבִיא אֶשֶׁם עַל פִּי 30
עֵדִים עַל שְׁבוּעָתוֹ⁶. וְאֵינוֹ מְבִיא חֻמְשִׁי, שְׁאִין הַחֻמֵּשׁ 31
מְשֻׁלֵּם עִם הַכֶּפֶל⁸. וְאִם פָּאוּ עֵדִים קִדְּם שֶׁיִּשְׁבַּע - 32
אֵינוֹ מְשֻׁלֵּם אֲלֵא הַקֶּרֶן בְּלִבְדוֹ⁹. 33

(2) שומר חנם, שהופקד אצלו חפץ, טוען שהפיקדון נגנב

תחילה, כמו שכתוב: "כסף ישיב לבעליו" (שם, לד) ולמדו מזה חכמים: לרבות שיהו כסף, ואפילו סובין (שם ז). וראה הלכות נזקי ממון פרק ח, הלכה י. (88) גם את הקרן וגם את הקנס. (89) מן הקרקע הטוב שבכסיו. (90) וגומר "ומיטב כרמו ישלם". ומכאן לומדים, שכל מקום שכתב "ישלם" כוונתו ל"מיטב" (שם ה). ומטלטלין דינם כמיטב, כי הם נוחים למכירה. (91) כעבד.

יב. הָאִישׁ נִמְכָּר בְּגִבְתוֹ, אֲבָל לֹא הָאִשָּׁה⁹². וְדָבָר 1
זֶה מִפִּי הַקְּבֻלָּה⁹³. וְאִין הַגָּנֵב נִמְכָּר אֲלֵא בְּקֶרֶן⁹⁴, 2
אֲבָל בְּכֶפֶל⁹⁵ או בְּתְשֻׁלוּמֵי אַרְבָּעָה וְחֻמְשָׁה - אֵינוֹ 3
נִמְכָּר⁹⁶, אֲלֵא הָרִי זֶה עָלָיו חוּב עַד שְׁיַעֲשִׂיר. 4

~ נקודות משיחות קודש ~

"האיש נמכר בגבנתו אבל לא האשה".

מכאן רואים גודל העליו והכבוד הניתן לבת ישראל שהרי הגנב שאין לו מה לשלם נמכר בגבנתו ללא כל תנאי, וגם אם נמכרת על-ידי אביה אינו יכול לעשות זאת אם לא יוכל ליעדה או לפדותה. כי בבת ישראל צריך שיהיה ניכר בגלוי תכליתה ויעודה - הקמת בית בישראל.

ובפנימיות העניינים, אמה עבריה היא הנשמה "וכי ימכור איש את בתו לאמה" מדבר בירידת הנשמה למטה שאינה מתבצעת אם לא שהובטחה מראש תכליתה של הירידה שהיא לצורך העליה - יעוד (או פדיון האמה) שהוא יחוד קוב"ה וכנסת ישראל - שלימות הדירה בתחתונים לעצמותו ית'.

(על פי לקו"ש חכ"ו עמוד 372)

(92) משנה סוטה כג. (93) דין זה קבלו חז"ל איש מפי איש עד משה רבינו, וסמכוהו על הפסוק "ונמכר בגניבתו", ולא בגניבתה (שם כג:). (94) אם אין לגנב לשלם את הקרן. (95) אם יש לו לשלם את הקרן, ואין לו ממה לשלם את הכפל. (96) "בגניבתו ולא בכפילו" (קידושין יח:).

יג. גָּנַב אֶת הָעוֹבֵד כּוֹכְבִים או הֶקְדָּשׁ⁹⁷ - אֵינוֹ נִמְכָּר 5
עַל הַקֶּרֶן⁹⁸, אֲלֵא הָרִי זֶה עָלָיו חוּב עַד שְׁיַעֲשִׂיר. 6

(97) שפטור מן הכפל (למעלה פרק ב הלכה א). (98) כי הפסוק "ונמכר בגבנתו" מדבר על גנב המשלם כפל, כי מיד אחר-כך כתוב "אם המצא תמצא בידו הגניבה... שנים ישלם". וראה 'אור החיים' לפסוק זה.

יד. הָיָה קֶרֶן הַגָּנֵב⁹⁹ שְׁוֵה מֵאָה, וְאִין הַגָּנֵב שְׁוֵה 7
אֲלֵא חֻמְשִׁים - הָרִי זֶה נִמְכָּר¹⁰⁰, וְיִשְׁאַר הַקֶּרֶן עִם 8
הַכֶּפֶל עָלָיו חוּב עַד שְׁיַעֲשִׁי בְּשִׁבְעִית¹⁰¹ וְיַעֲשִׂיר 9
וְיִשְׁלֵם. הָיָה הַגָּנֵב שְׁוֵה מֵאָה וְאַחַד - אֵינוֹ נִמְכָּר; 10
שְׁנָאֵמֶר: וְנִמְכָּר בְּגִבְתוֹ - עַד שְׁיַהִיו דָּמָיו כְּלָן 11
מְבֻלְעִין בְּגִבְתוֹ¹⁰². 12

(99) קידושין יח. (100) פעם אחת, כדעת החכמים בברייתא שם. הגירסא שם "וחוזר ונמכר", אולם גירסת רבינו כגירסת המכילתא "ואינו חוזר ונמכר". (101) כדין עבד עברי

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הגניבה. (22) ועל פי טענה זו שומר אבידה פטור מלשלם.
 (23) את הקרן. (24) וחייב בגניבה ואבידה, כדעת רבי יוסף
 (שם נו:).
 ה. הטוען טענת גנב בפקדון ונשבע, ואחר כך פאו 16
 עדים שהוא ברשותו, וחזר וטען בו טענת גנב 17
 ונשבע, 25 ואחר כך פאו עדים שעדין ברשותו הוא, 18
 אפלו מאה פעמים - חייב כפל על כל טענה 19
 וטענה. 26 ואם נשבע חמש פעמים - נמצא משלם 20
 ששה: הקרן שהפקיד אצלו, וחמשה בקרן משום 21
 חמשה כפלות של חמש שבועות. 22

(25) בבית דין אחר, כי באותו בית דין הוחזק שקרן ולא
 ישיבעוהו. (26) אף על פי שכל הטענות הן על אותו
 פיקדון (שם קח:).

ו. טען טענת גנב 27 ונשבע, וחזר וטען 28 טענת 23
 אבדה ונשבע, ובאו עדים 29 שלא נגנב, והודה הוא 24
 שלא אבד - האיל ומשלם תשלומי כפל על פי 25
 עדים, אינו משלם חמש על שבועה אחרונה 30 אף 26
 על פי שהודה 31; שהמזון המחויבו ככפל פוטרו מן 27
 החמש. 32

(27) בפיקדון. (28) על אותו פיקדון. (29) ונתחייב בכפל.
 (30) שנשבע שאבד. (31) ובכל מקום הדין הוא, שאם
 נשבע לשקר בפיקדון והודה משלם חומש. (32) המלה
 "פוטרו" משמעותה "אינו מחייב" אף על פי שהשבועה
 שאבד אינה מחייבת את הכפל, בכל זאת פטור מן החומש,
 מכיוון שעל הפיקדון הזה נתחייב כבר לשלם כפל.

ז. מסר שורו לשנים 33, וטענו טענת גנב ונשבעו, 29
 והודה אחד מהם, והשני פאו עליו עדים - שניהן 30
 משלמין את הקרן 34; ואם תפיש בעל הפקדון את 31
 הכפל - אין מוציאין מידו 35; וזה שהודה 36 משלם 32
 חמש, פשאר הנשבעין שבועת הפקדון שהודו 33
 מעצמן. 34

(33) לשמירה. (34) אבל מכפל שניהם פטורים, וזה בעיני
 בגמרא, אם מה שהתורה הקפידה שלא לשלם כפל וחומש
 זה באותו האיש בלבד, ומכיוון שבמקרה זה שני אנשים הם,
 ישלם האחד את הכפל והשני את החומש. או כוונת התורה
 הייתה שעל ממון אחד לא ישלמו גם כפל וגם חומש, ועל
 כן גם בדין שלפנינו יהי פטור מן הכפל, מכיוון שהראשון
 כבר נתחייב קודם בחומש. בעיה זו לא נפתרה, ולפיכך אין
 לחייב מספק את תשלומי הכפל. (35) מאותה סיבה,
 מכיוון שזה ספק. (36) בזמן שהודה עדיין לא באו עדים
 על השני, ועדיין לא הייתה קיימת בעיית הכפל בממון זה,
 ועל כן הוא משלם חומש.

ח. בעל הפקדון שתבע את השומר 37, ונשבע 35
 שנגנב 38, ואחר כך הפך הגנב, ותבע השומר את 36
 הגנב, והודה לו הגנב שנגנב, ותבע בעל הפקדון 37
 את הגנב, וכפר, וכאו עדים שנגנב: אם פאמת 38

ופטור עצמו מלשלם, שהרי שומר חנם פטור מגניבה
 ואבידה (משנה בבא קמא קח:). (3) שהפיקדון נגנב.
 (4) מרגע שנשבע ולקח את החפץ לעצמו. (5) כי דין הטוען
 טענת גנב כדין גנב גם לעניין כפל וגם לעניין ארבעה
 וחמישה, וזה דעת רבי יוחנן שם קו: (6) קרבן אשם מביא
 אדם על שבועת שקר רק אם הודה מעצמו, כמו שכתוב
 בתורה (במדבר ה, ו) "והתוודו את חטאתם" (שם קח:).
 (7) "וחמישיתו יוסף עליו" נאמר רק בהודה מפי עצמו לאחר
 שנשבע לשקר. (8) שנאמר (שם) "ושלם אותו בראשו
 וחמישיתו" ודרשו חכמים "בראשו" משמעותו קרן, ולפיכך
 חיוב חומש הוא רק אם משלם קרן בלבד, אבל לא אם
 משלם כפל. (9) כי טוען טענת גנב אינו חייב כפל אלא
 אם כן נשבע קודם לשקר, כמו שכתוב בו (שמות כב, ז)
 "ונקרב בעל הבית אל האלהים" כלומר, לשבועה (שם סג:).

ב. במה דברים אמורים 10? שנשבע קדם ששלח 1
 בפקדון יד 11; אבל אם שלח בו יד, וטען טענת גנב 2
 ונשבע, ובאו עדים - פטור מן הכפל, שפנין ששלח 3
 יד נתחייב בו 12 וקנהו 13.

(10) שטוען טענת גנב משלם תשלומי כפל. (11) קודם
 שהשתמש בו. (12) לשלם בכל האונסין ומכל שכן בגניבה
 ואבידה, מכיוון שדינו כגזול. (13) לעניין חיוב תשלומים
 ומכיוון שטענת גנב אינה פותרתו מלשלם דמיו אינו חייב
 כפל, ודינו כגזול שפטור מכפל, דעת רב ששת (שם קז:).

ג. וכן הטוען טענת אבדה בפקדון 14 ונשבע, וחזר 5
 וטען טענת גנב ונשבע, ואחר כך פאו עדים - פטור 6
 מן הכפל, שכבר יצא הפקדון מידי הבעלים 7
 משבועה ראשונה 16. 8

(14) שומר חנם שטוען שהפיקדון אבד ופוטור עצמו
 מלשלם, מימרא של רבי אילעא בשם רבי יוחנן (שם).
 (15) אף על פי שבשעה שטען גנב על החפץ עדיין לא
 השתמש בו, בכל זאת לא היה עוד הפיקדון של הבעלים.
 (16) שנשבע שאבד, ועל שבועה זו עצמה, אינו חייב כפל
 אפילו אם באו עדים, כי דין הכפל נאמר בתורה על הטוען
 טענת גנב בלבד (משנה שם קח:).

ד. הטוען טענת גנב באבדה 17 ונשבע, ואחר כך פאו 9
 עדים שהאבדה ברשותו ושקר טען - משלם 10
 תשלומי כפל 18; שנאמר: על כל אבדה 19. והוא, 11
 שטיען שנגנבה בלסטים מזין 20, שהוא אנוס 21
 ופטור 22; אבל אם טען שנגנבה בלא אנוס - פטור 13
 מן הכפל, מפני שהוא חייב לשלם 23 על פי טענתו, 14
 ששומר אבדה פשומר שכר הוא 24, כמו שיתבאר. 15

(17) המוצא אבידה וחייב להשיבה לבעלים, כמו שכתוב
 (דברים כב, א) "השב תשיבם לאחריך", וטען שהאבידה
 נגנבה ממנו, מימרא בשם רבי יוחנן (שם קו:). (18) כדין
 גנב. (19) וסוף הפסוק "ישלם שניים לרעהו". (20) גנב
 שנשמר שלא יראוהו בני אדם, אבל איים בנשק על מוצא
 האבידה - ולקחה (שם נו:). (21) שאין בכוחו למנוע את

22 שְׁמִירַתוֹ⁵², וּכְאֵלוֹ לֹא הִחְזִיר פְּלוֹם⁵³ עַד שְׂוִידֵיעַ
23 בְּעֵלְיוֹ⁵⁴. אֲבָל הַגּוֹנֵב סֹלַע מִכִּיס חִבְרוֹ אוֹ כְּלֵי
24 מִבֵּיתוֹ, וְהִחְזִיר דְּבַר הַגּוֹנֵב מִבֵּיתוֹ לְמִקוֹמוֹ, אִם יָדְעוּ
25 הַבְּעֵלִים בְּגִנְבָתוֹ וְלֹא יָדְעוּ בַּחֲזִירָתוֹ - עֲדִין הַגּוֹנֵב
26 חַיֵּב בְּאַחֲרִיּוּתוֹ⁵⁵ עַד שְׂיַמְנֶה אֶת מְעוֹתָיו⁵⁶.

(50 כדן כל גנב. 51) אף במקרה אונס. (52) נסתיימה שמירתו ברגע שגנב. (53) שהרי לבעלים לא החזיר, והוא חדל להיות שומר הבעלים. (54) ואם החזיר טלה לעדרו נחשב להחזרה. (55) כי כל עוד שהבעלים אינם יודעים על החזרת הגניבה, אין שמה החזרה. (56) ועל ידי כך ייוודע לו, שהכסף שגנב החוזר. דין זה הוא לפי סברת שמואל, רבי יוחנן ורב חסדא (שם קיח.), שאם גנב סלע מכיס חברו וידעו הבעלים על הגניבה, ואחר כך החזיר הגנב את הסלע, "מניין פוטר", כלומר אם הבעלים מנו את הכסף שבכיסם והרגישו בחזרת הגניבה, דיו, ואין צורך בהודעה ישירה לבעלים.

27 יֵא. מְנַה⁵⁷ אֶת פִּיסוֹ וּמַצְאוֹ שְׁלֵם הַמִּנְיָן - פְּטוּר⁵⁸.
28 וְאִם לֹא יָדְעוּ הַבְּעֵלִים לֹא בְּגִנְבָתוֹ וְלֹא בַּחֲזִירָתוֹ -
29 אֶפְלוּ מִנְיָן אֵינוֹ צָרִיךְ⁵⁹, אֲלֵא פִּינֵן שֶׁהִחְזִירוֹ לְמִקוֹמוֹ
30 נִפְטָר מְאַחֲרִיּוּתוֹ.

(57) בעל הכיס. (58) הגנב. זה שייך לסוף הלכה י. (59) כרבי יוחנן שם. ונראים הדברים שלדעת רבינו גם רב חסדא מודה לרבי יוחנן בסלע או כלי, אבל לא בבעל חי. ראה לקמן הלכה יב.

31 יב. בְּמַה דְּבָרִים אֲמֹרִים⁶⁰? בְּדָבָר שְׂאִין בּוֹ רוּחַ
32 חַיִּים⁶¹. אֲבָל הַגּוֹנֵב טְלָה מֵעֵדֶר חִבְרוֹ, וְיָדְעוּ בּוֹ
33 הַבְּעֵלִים, וְהִחְזִירוֹ לְעֵדֶר שְׁלֵא מִדַּעַת הַבְּעֵלִים⁶², וְיָמַת
34 אוֹ נִגְנֵב - חַיֵּב בְּאַחֲרִיּוּתוֹ. וְאִם מָנוּ אֶת הַצֶּאֱן וְהָיָא
35 שְׁלָמָה - פְּטוּר. וְאִם לֹא יָדְעוּ הַבְּעֵלִים לֹא בְּגִנְבָתוֹ
36 וְלֹא בַּחֲזִירָתוֹ, אֵף עַל פִּי שְׂמָנוּ אֶת הַצֶּאֱן וְהָיָא
37 שְׁלָמָה - חַיֵּב בְּאַחֲרִיּוּתוֹ עַד שְׂוִידֵיעַ אֶת הַבְּעֵלִים⁶³,
38 כְּדֵי שְׂיַשְׁמְרוּ אֶת הַטְּלָה הַגּוֹנֵב; שְׂהָרִי לְמָדוּ⁶⁴ דְּרָךְ
39 אַחֲרַת חוּץ מְדָרְךָ שְׂאָר הַצֶּאֱן⁶⁵ שְׂבַעֲדָר זֶה.

(60) שהגונב בלי דעת הבעלים והחזיר פטור ואפילו מניין אינו צריך. (61) כגון סלע או כלי, שאם הבעלים לא הרגישו בגניבה אין צורך שירגישו בהחזרה. (62) דינו כדן הגונב סלע, שאם הבעלים מנו, המניין פוטר. (63) כדעת רב חסדא, "שלא לדעת צריך דעת", כלומר, שאם לא ידעו הבעלים על הגניבה, חייב הגנב, שהחזיר את הטלה לעדר, להודיע לבעלים. (64) הגנב. (65) ועל כן עלול הטלה לברוח מן העדר, וזקוק לשמירה יתירה, ומשום כך יש צורך בהודעה מיוחדת לבעלים. טעם זה, המיוחד לגנב טלה (ולא גנב סלע) נותן רבה לדברי רב חסדא שם. מכאן יוצא: הגונב מרשות חבירו: (א) אם ידעו הבעלים בגניבתו ולא ידעו בחזירתו, פוטר המניין, בין בסלע ובין בטלה. (ב) אם לא ידעו הבעלים לא בגניבתו ולא בחזירתו, אם זה דבר שאין בו רוח חיים, כגון סלע, אפילו מניין אינו צריך ופטור, ואם

1 נִשְׁבַּע הַשּׁוֹמֵר³⁹ כְּשֵׁטְעֵן שְׁנִגְנֵב - נִפְטָר הַגּוֹנֵב מִן
2 הַכֶּפֶל בְּהוֹדָאתוֹ לְשׁוֹמְרוֹ⁴⁰; וְאִם בְּשִׁקְרָא נִשְׁבַּע⁴¹ -
3 אֵין מוֹצִיאִין הַכֶּפֶל מִן הַגּוֹנֵב⁴²; וְאִם תִּפְשׂוּ
4 הַבְּעֵלִים הַכֶּפֶל - אֵין מוֹצִיאִין מִיָּדוֹ. תִּכְבְּעוּ
5 הַבְּעֵלִים אֶת הַשּׁוֹמֵר וְשִׁלְמוּ⁴³, וְאַחַר כֵּף הַכֶּר
6 הַגּוֹנֵב, וְתִכְבְּעוּהוּ הַבְּעֵלִים וְהוֹדָה לְהֵן שְׁנִגְנֵב, וְאַחַר
7 כֵּף תִּכְבְּעוּ הַשּׁוֹמֵר וְכִפַּר בּוֹ, וְכָאוּ עֲדִים שְׁנִגְנֵב -
8 אֵין מוֹצִיאִין הַכֶּפֶל מִן הַגּוֹנֵב⁴⁴; וְאִם תִּפְשׂוּ הַשּׁוֹמֵר
9 אֶת הַכֶּפֶל - אֵין מוֹצִיאִין מִיָּדוֹ. וְכֵן הִדִּין
10 בְּתִשְׁלִימֵי אַרְבַּעָה וְחִמְשָׁה⁴⁵, אִם טִבַּח הַגּוֹנֵב אוֹ
11 מְכַר.

(37) שיחזיר לו את הפיקדון (שם קח:). (38) ופטור מלשלם כדן שומר חינוס. (39) אם כל פרטי השבועה נכונים, כגון שנשבע שגנב באונס ובאמת היה זה אונס. (40) מכיוון שהשומר אדם ישר הוא, נאמן הוא על הבעלים גם להבא, וישאירו בידו את השמירה אם הפיקדון ימצא. ולפיכך אם השומר מוצא את הגנב ותובע אותו, הרי כאילו הבעלים תבעו אותו, והודאת הגנב לשומר הודאה היא, ופטור מכפל. (41) כגון שנשבע שגנב באונס, ובאמת גנב שלא באונס. (42) זוהי בעיני (שם), אם אימון הבעלים בשומר פסק, ועל כן הודאת הגנב בפני השומר אינה הודאה, וחייב בכפל, או לא. בעיני זו לא נפתרה, ועל כן מספק אין מוציאין מידו. (43) אף על פי שהוא פטור מלשלם בגניבה. (44) גם זו בעיני שלא נפתרה (שם), אם נאמר שהבעלים שקיבלו דמי הפיקדון נסתלקו, ואין הודאת הגנב בפניהם הודאה, ועל כן חייב הוא בכפל, או נוח לשומר שהבעלים יטרחו לגלות את הגנב, ועל כן הודאת הגנב בפניהם הודאה היא, ופוטרת אותו מתשלומי כפל. (45) אין מוציאין מיד הגנב את תשלומי ד' וה', ואם תפס השומר אין מוציאין מיד השומר. [רבינו משמיענו, שלא יעלה על דעתך לפטור לגמרי את הגנב מתשלום ד' וה' ואפילו אם תפס השומר מוציאין מידו, מפני שלא נתחייב לשלם כפל והרי אמרו: "ד' וה' אמרה תורה ולא ג' וד'" (למעלה פרק ג, הלכה ה)].

12 ט. הַטְּעֵן טַעֲנַת גֹּנֵב בְּפִקְדוֹן שֶׁל קָטָן, אֵף עַל פִּי
13 שְׁנֵתָן לוֹ בְּשֵׁהוּא קָטָן וְתִכְבְּעוּ כְּשֵׁהוּא גְדוֹל, וְנִשְׁבַּע⁴⁶,
14 וְאַחַר כֵּף בָּאוּ עֲדִים - הָרִי זֶה פְּטוּר מִן הַכֶּפֶל;
15 שְׁנִיאָמַר: פִּי יִתֵּן אִישׁ⁴⁷, וְאֵין נְתִיבַת קָטָן כְּלוֹם⁴⁸.
16 וְצָרִיךְ שְׂתִהְיֶה נְתִיבָה וְתִכְבְּעָה שְׁוִין בְּגְדוּל⁴⁹.

(46) שגנב. (47) פרט לקטן. (48) אין נשבעים על טענת נתינתו, ואין באים לידי כפל על ידו. (49) ומכיוון שהנתינה היא על ידי קטן הרי זה פטור מן הכפל, אף על פי שהתביעה הייתה בגדול (שם).

17 י. שׁוֹמֵר שְׁנִגְנֵב מִרְשׁוֹתוֹ, כְּגוֹן שְׁנִגְנֵב טְלָה מֵעֵדֶר
18 שֶׂהִפְקָד אֶצְלוֹ וְסֹלַע מִכִּיס שֶׂהִפְקָד אֶצְלוֹ, אִם יֵשׁ
19 עֲלָיו עֲדִים - חַיֵּב בְּכֶפֶל⁵⁰. וְאֵף עַל פִּי שֶׂהִחְזִיר
20 הַסֹּלַע לְמִקוֹמוֹ וְהִטְלָה לְעֵדְרוֹ - הָרִי זֶה חַיֵּב
21 בְּאַחֲרִיּוּתוֹ⁵¹ עַד שְׂוִידֵיעַ הַבְּעֵלִים; שְׂהָרִי כְּלָתָה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הבעלים. (19) בשעה שהתיאשו הבעלים, ולא כרב זביד אליבא דרבי יוחנן (שם קטו.). (20) מרשות הגנב לרשות הקונה. (21) והקונה יתבע את כספו מן הגנב. (22) כי חייב היה לחשוש שהחפץ גנוב, ועל כן ישלם דמיו לבעלים. (23) והבעלים יתבעו את הדמים מן הגנב.

ד. בזמן שהלוקח עושה דין עם בעל הבית²⁴, אם אין עדים בכמה לקח - הרי התגר²⁵ נשבע²⁶ בנקיטת חפץ²⁷ בכמה לקח, ונוטל מן הבעלים. וכל הנשבע ונוטל²⁸ - שבועתו מדבריהם²⁹, ונשבע בנקיטת חפץ, כמו שיתבאר במקומו³⁰.

(24) ותובע ממנו את דמי הגניבה שהוא מחזיר לו (ראה הלכה ב.). (25) שקנה מן הגנב. (26) שם קיד: (27) כגון ספר תורה, כמו בשבועה מן התורה, מה שאין-כן בשבועת היסת של נשבע ונפטר, שאינה בנקיטת חפץ. (28) חמשה הם הנשבעים ונוטלים, המפורטים במשנה שבועות מד: (29) תקנת החכמים, כי "כל הנשבעים שבתורה, נשבעים ולא משלמים", כלומר נשבע הנתבע ופטור מלשלם. (30) הלכות טוען ונטען פרק א, הלכה ב.

ה. בזמן שהלוקח עושה דין עם הגנב³¹, והוא אומר: כפך וכף לקחתי ממך, והוא אומר: לא מכרתי לך אלא בפחות מזה - התגר נשבע בנקיטת חפץ³², ונוטל מן הגנב; שאין הגנב יכול לישבע³³, מפני שהוא חשוד על השבועה³⁴.

(31) ותובע ממנו חזרה את כספו, כגון שקנה מגנב מפורסם, שלא עשו בו תקנת השוק (ראה הלכה ב וג). (32) כדן כל הנשבע ונוטל (ראה הלכה ד.). (33) אפילו אם ירצה. (34) שישבע לשקר. על כן מעבירים את השבועה מן הגנב הנתבע על התובע שכנגדו, על הלוקח, וישבע ויטול. לולא החשד היה המוכר נשבע, שמכר לו בפחות מזה, ומשלם כפי שהוא טוען (שבועות שם).

ו. גנב ופָרַע בחובו³⁵, גנב ופָרַע בהקפוא³⁶ - אין בזה תקנת השוק³⁷; אלא הבעלים נוטלים הגנבה בלא דמים, וישאר חוב אלו³⁸ על הגנב פשהיה³⁹. משכן הגנבה⁴⁰, בין שמשפנה ביתו על דמיה⁴¹ או בפחות מדמיה⁴² - הבעלים נותנים לבעל המשפון, וחוזרין ועושין דין עם הגנב; אלא אם פן היה הגנב מפורסם, כמו שבארנו⁴³.

(35) שלוה כסף מאחר, ושילם לו בחפץ הגנוב (בבא-קמא קטו.). (36) בסחורה שקנה בהקפה. (37) אפילו אם אינו ידוע כגנב. (38) החוב של המלוה ושל החנוני, וצ"ל: חוב של אלו. (39) לפני שפרע הגנב. במקרים אלה לא תיקנו, מפני שלא על דעת הגניבה הלואה המלוה לגנב או מכר לו החנוני בהקפה (גמרא שם). (40) אצל מלוה, וקיבל עליה הלואה (שם). (41) אפילו כשדמי ההלואה עולים על דמי הגניבה, אומרים שהמלוה סמך על המשכון. (42) שדמי ההלואה פחותים מדמי הגניבה. במקרה זה בוודאי סמך המלוה על המשכון. כך פוסקת הגמרא (שם), שכולם עשו

הוא דבר שיש בו רוח חיים, כגון טלה, אין המניין פוטר אלא אם כן יודיע לבעלים.

פָּרַק חֲמִישִׁי

(1) נתבאר בו שאסור לקנות מן הגנב מה שגנב, ומה הוא משפט הגנב עם לוקח הגניבה כשהגנב אינו מפורסם, וכל הנמשך אחר זה בשלימות.

א. אסור לקנות מן הגנב² החפץ שגנב. ועון גדול הוא, שהרי מחזיק ידי עוברי עברה, וגורם לו לגנב³ גנבות אחרות; שאם לא ימצא לוקח - אינו גונב. ועל זה נאמר⁴: חולק עם גנב⁵ שוא נפשו⁶.

(2) בבא-קמא קיח: קיט. (3) עוון כפול הוא: א) על-ידי הקניה הוא מסייע לגנב לקצור פרי פשעו, ב) הוא מעודד אותו לגניבות נוספות בעתיד. שאם לא ימצא לוקח, אינו גונב - "לאו עכברא גנב אלא חורא גנב" (גיטין מה.). (4) ראה ויקרא רבה פרשה ו, ב; ילקוט שמעוני, משלי כט. (5) אף-על-פי שהוא עצמו לא גנב. (6) כי ישא עונו ויאבד את נפשו.

ב. הגונב ומכר⁷, ולא נתיאשו הבעלים⁸, ואחר כך הפר הגנב⁹, וכאו עדים שזה החפץ שמכרו פלוני הוא גנבו פסגנינו¹⁰ - חוזר החפץ לבעליו¹¹, והבעלים נותנים ללוקח דמים¹² ששקל¹³ לגנב, מפני תקנת השוק¹⁴, והבעלים חוזרין ועושים דין עם הגנב¹⁵. ואם גנב מפורסם הוא¹⁶ - לא עשו בו תקנת השוק¹⁷, ואין הבעלים נותנים ללוקח פלוס; אלא חוזר הלוקח ועושה דין עם הגנב, ומוציא ממנו דמים ששקל לו.

(7) בבא-קמא קטו. (8) ועדיין הגניבה קיימת ברשות הבעלים. (9) ובשעה שקנה הלוקח לא ידע שהמוכר גנב הוא. (10) כי אם לא כן, יכול המוכר לטעון: קניתי את החפץ מן הבעלים. (11) כי החפץ עדיין ברשות הבעלים. (12) ואין אומרים שיחזיר את החפץ לבעלים בלי כסף, ויתבע את כספו מן הגנב. זו דעת רבי יוחנן בשם רבי ינאי (שם). (13) ששילם. (14) משום שקנה הלוקח בשוק - בפרהסיא - ולא ידע שהחפץ גנב, עשו לו תקנה שישלמו לו הבעלים מעותיו. אחרת אין לך אדם קונה מחבירו כלום, כי יחשוש להפסיד כספו. (15) ומקבלים ממנו את הדמים ששילמו לקונה. (16) והיה לו ללוקח להעלות על דעתו, שזה חפץ גנוב. (17) דעת רבא שם.

ג. נתיאשו הבעלים מן הגנבה, בין שנתיאשו ואחר כך מכר הגנב בין שנתיאשו אחר שמכרו¹⁸ - קנה הלוקח¹⁹ ביאוש ושנוי רשות²⁰, ואינו מחזיר הגנבה עצמה לבעליה; אלא נותן להם הדמים²¹ - אם לקח מגנב מפורסם²², או אינו נותן כלל לא חפץ ולא דמים, מפני תקנת השוק²³ - אם לא היה זה המוכר גנב מפורסם.

(18) וכשקנה לוקח עדיים לא היה יאוש ולא יצא מרשות

19 שְׁהוּא נוֹטֵל מִפֶּלֶא אֶחָד וְאֶחָד מֵהַ שְׁנַיִם, וְנוֹטֵל
20 הַקָּרָן מִן הַגֶּבֶב. וְכָל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה⁶³ לְפָנַי יֵאוּשׁ,
21 כְּמוֹ שֶׁבָּאֲרָנוּ.⁶⁴

58 שם קטו. 59) ללוקח השני, כי אם בלוקח מן הגבב עשו תקנת השוק, כל-שכן בלוקח מן הלוקח. 60) גם הקונה הראשון עשו בו תקנת השוק, ואינו מחזיר לבעלים אלא את העשרים וזו שהרויח. 61) [פירוש: בתחילה מחזיר בעל הגניבה ללוקח השני את הק"כ שנתן, כמו באינו מפורסם, כי בלוקח השני עשו תקנת השוק גם בגבב מפורסם, שהרי הוא קנה מן התגר ולא מן הגבב, ואל יהיה דינו גרוע מלוקח מגבב שאינו מפורסם. על כן חייב בעל הגניבה לשלם ק"כ ללוקח השני, ואת כספו הוא נוטל חזרה מן התגר שלקח מן הגבב, כי בו לא עשו תקנת השוק, משום שקנה מגבב מפורסם]. והראב"ד כאן חולק ואומר, שהלוקח השני נוטל מן התגר, ולא בירר את נימוקו. 62) הגבב מחזיר את המאה שקיבל, והתגר החזיר את העשרים שהרויח. 63) שהלוקח האחרון חייב להחזיר את הגניבה עצמה. 64) למעלה הלכה ב.

22 י. בַּעַל הַבֵּית⁶⁵ שְׂאִינוּ עֲשׂוּי⁶⁶ לְמַכֵּר אֶת פְּלִיז, וַיֵּצֵא
23 לוֹ שֵׁם גִּבְבָהּ בְּעִיר⁶⁷, וְהַפִּיר פְּלִיז⁶⁸ וּסְפָרְיוֹ בְּיַד
24 אַחֵרִים⁶⁹, אוֹ שֶׁהָיָה עֲשׂוּי לְמַכֵּר, וְהָיוּ פְּלִים אֵלָיו
25 שֶׁהַפִּיר מִפְּלִים הָעֲשׂוּיִין לְהִשְׁאִיל וְלְהִשְׁפִּיר⁷⁰, אִם
26 בָּאוּ עֲדִים שֶׁזָּה פְּלִיז שֶׁל זֶה⁷¹ - יִשְׁבַּע זֶה שֶׁהָיוּ בְּיָדוֹ
27 בְּנִקְיִטַת חֲפִץ⁷² בְּכִמְהָ לְקַח, וַיִּטַּל מִבְּעַל הַבֵּית⁷³,
28 וַיַּחְזִיר לוֹ פְּלִיזוֹ.⁷⁴

65 שם קיד: קטו. 66) שאין דרכו. 67) שגנבו אצלו בבית. אין צורך שיאמרו, שכלים אלה הם שנגנבו. כך פסק רבא "אבל בעל הבית שאינו עשוי למכור כליו, לא צריך כולי האי", אלא מספיק קול שגנבו אצלו. כך פירש רבינו את דברי רבא, וכך פירש רב האי גאון בספר המקח והממכר שער ל. ראה אוצר הגאונים עמוד 108 (ורש"י פירש אחרת). 68) לאחר שהיה מחזר אחריהם ולא התייאש מהם. 69) ואלה טוענים שקנו את הכלים או את הספרים. 70) כלים שמתחילת עשייתם הן עומדים להשאיל או להשכיר וליטול שכרם, כגון היורות הגדולות שמבשלים בהן בתחנות וכדומה (ראה הלכות טוען ונטען פרק ח טו). כלים אלה אין דרכם למכור, והבעלים טוענים, שנגנבו מהם ויצא להם שם גניבה בעיר, ואלה שבידם הכלים טוענים, שקנו אותם בשוק. 71) התובע. אם אין עדים, שהוא בעל הכלים הללו, לא יועיל מה שיצא לו שם גניבה בעיר, כי שמה כלים אחרים נגנבו ממנו. 72) כדין כל הנשבע ונטל (כלמעלה בהלכה ד). 73) מבעל הגניבה, כי עשו בו תקנת השוק. 74) מכיון שהבעלים עוד לא נתייאשו.

29 יא. הָיָה בַּעַל הַבֵּית עֲשׂוּי לְמַכֵּר אֶת פְּלִיזוֹ, וְלֹא הָיוּ
30 מְדַבְּרִים הָעֲשׂוּיִין לְהִשְׁאִיל וְלְהִשְׁפִּיר⁷⁶, אִף עַל פִּי
31 שִׁיבָא לוֹ שֵׁם גִּבְבָהּ בְּעִיר וְהִכְרוּ פְּלִיזוֹ⁷⁷ - אִינוּ
32 מְחַזְרִין מִיַּד הַלְקוֹחוֹת, שֶׁמָּא הוּא מְכָרֵן לְאַחֵרִים⁷⁸.
33 אֲבָל אִם בָּאוּ בְּגֵי אֲדָם וְלָנוּ בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ⁷⁹, עֲמַד וְזַעַק

תקנת השוק, בין מכר בין משכון חוץ מגבב ופרע בחובו, וגבב ופרע בהיקפו. וסובר רבינו שמשכון דינו כמכר גם לענין שוה מנה במאתים, וכמו שבמכר עשו בזה תקנת השוק, כך גם במשכון. כך פסק גם רבינו חננאל (ראה אוצר הגאונים, בבא-קמא עמוד 106) [והראב"ד בהשגותיו כתב: אלא בכדי דמיה. והמגיד-משנה פירש שכוונתו לחלוק, ודעתו שבמשכון לא עשו תקנת השוק בשוה מנה והלווה מאתים. אולם אפשר לומר שהראב"ד לא בא להשיג אלא לפרש דברי רבינו, כדרכו בכמה מקומות, ואומר שבעל החפץ מחזיר למלוה רק דמי החפץ, אבל לא כל הסכום שהלווה]. 43) בהלכה ב.

1 ז. הַלּוֹקַח מִגֶּבֶב שְׂאִינוּ מְפָרֵס, בֵּין שֶׁלְקַח מִמֶּנּוּ
2 שְׁוֵה מְאָה בְּמֵאתִים⁴⁴ אוֹ שְׁוֵה מֵאתִים בְּמְאָה - הָרִי
3 זֶה נוֹטֵל הַדְּמִים מִבְּעַל הַבֵּית⁴⁵ וְאַחַר כֵּן מְחַזֵּר
4 הַגֶּבֶב⁴⁶, מִפְּנֵי תְקֵנַת הַשּׁוּק, כְּמוֹ שֶׁבָּאֲרָנוּ.⁴⁷

44) דוגמאות אלה מובאות בגמרא שם. 45) נוטל מאתים, אפילו שוה החפץ מאה בלבד. הקונה יכול לטעון: בשבילי הוא שוה מאתיים. 46) אם לא ישלמו לו את כל המאתיים, רשאי הוא לעכב את הגניבה לעצמו, אף-על-פי שלא נתיאשו הבעלים (לו היה יאוש, היה הלוקח קונה את הגניבה ביאוש ושינוי רשות). 47) למעלה הלכה ב.

5 ח. הָיָה נוֹשֵׂה בְּגִבְבָהּ⁴⁸ מְאָה זוֹזוֹ⁴⁹, וְגִבְבָהּ וְהִבִּיא לְבַעַל
6 חוֹבוֹ⁵⁰, וְנָתַן לוֹ⁵¹ מְאָה אַחֶרֶת - הָרִי הַגֶּבֶב חוֹזֵר
7 לְבַעַלְהָ⁵², וְאוֹמְרִין לָזֶה⁵³: לָךְ וְתִבַּע הַגֶּבֶב
8 בְּמֵאתִים⁵⁴; שְׁלֹא נִתְפָּס⁵⁵ לוֹ הַמְּאָה הָאַחֶרֶת מִפְּנֵי
9 הַחֲפִץ שֶׁהִבִּיא לָךְ בְּלִבְךָ, כְּשֶׁמֶ שֶׁהֶאֱמַנְתּוּ
10 בְּרֵאוּשׁוֹנָה⁵⁶ הָאֱמַנְתּוּ בְּאַחֲרוֹנָה⁵⁷.

48 שם. 49) שהלוה לו. 50) למלוה. 51) המלוה. 52) בלי דמים, ואין המלוה יכול לטעון שהלוה לגבב את המאה השניה על סמך המשכון. 53) למלוה. 54) שלא תיקנו לו תקנת השוק. 55) בזה אנו דוחים את טענת המלוה הטוען, שהלווה לו את המאה האחרת על סמך החפץ בלבד. 56) והלווית לו את המאה הראשונה בלי משכון. 57) ואת החפץ קיבלת בעד החוב של המאה הראשונה, ועל כן הדין הוא כמו בגבב ופרע בחובו, שלא עשו בו תקנת השוק, ראה הלכה ו. כמה דברים אמורים, כשלא אמר הגבב למלוה בפירוש: הלווני על חפץ זה מאה זו, אבל כשאמר כן בפירוש, על בעל החפץ להחזיר למלווה את המאה זו כמו בהלכה ו (מגיד-משנה וכסף-משנה).

11 ט. לְקַח מִגֶּבֶב⁵⁸ שְׂאִינוּ מְפָרֵס בְּמְאָה, וּמְכַר לְאַחַר
12 בְּמְאָה וְעֶשְׂרִים, וְהִפֵּר הַגֶּבֶב - בַּעַל הַגֶּבֶב נוֹתֵן לָזֶה
13 הָאַחֲרוֹן⁵⁹ מְאָה וְעֶשְׂרִים וְנוֹטֵל גִּבְבָתוֹ, וְחוֹזֵר הַבַּעַל
14 וְנוֹטֵל עֲשָׂרִים שֶׁל שְׂכָר מִן הַמוֹכְר⁶⁰, וְנוֹטֵל הַמְּאָה
15 מִן הַגֶּבֶב. וְאִם גִּבְבָהּ מְפָרֵס הוּא - נוֹטֵל הַמְּאָה
16 וְעֶשְׂרִים מִן הַתְּגָר⁶¹ שֶׁלְקַח מִן הַגֶּבֶב, וְהוֹלֵךְ הַתְּגָר
17 וְתוֹבַע הַגֶּבֶב בְּמְאָה שֶׁל קָרָן⁶². וְהוּא הָדִין אִם מְכַר
18 הַשְּׂנִי לְשִׁלְשִׁי, וְהַשְּׁלִישִׁי לְרִבְעִי, אִפְלוּ מְאָה -

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ונמשך לזה ביאור מה הם הדברים שהאומנים יכולים לעכב לעצמם מן הסתם, לפי שהוא הכרחי לידעת הדברים שמותר לקנות מהם, כנזכר שם.

א. פל דבר שחזקתו שהוא גנוב² - אסור ליקח³ 18
 אותו. וכן אם רב אותו הדבר⁴ שהוא גנוב⁵ - אין 19
 לוקחין אותו⁶. לפיכך אין לוקחים מן הרועים⁷ צמר 20
 או חלב או גדיים⁸; אבל לוקחין מהן⁹ חלב וגבינה 21
 במדבר¹⁰, אבל לא ביישוב¹¹. ומתיר ליקח מן הרועים 22
 ארבע צאן או ארבע גזות של צמר מעדר קטן¹², או 23
 חמש מעדר גדול; שאין חזקתו שהוא גנוב בדבר 24
 זה¹³. 25

(2) שיש יסוד חזק ומשכנע שהוא גנוב. (3) לקנות.
 (4) שהמוכר מציע למכירה. (5) בחזקת שהוא גנוב.
 (6) אין קונים אותו, מחשש שמא גנוב הוא. (7) משנה
 בבא-קמא ק"ח: (8) שקיים חשש מבוסס שהרועים גנובים
 מצאנו של בעל הבית שבידם. (9) ברייתא שם.
 (10) שהחלב והגבינה שם לרועה, כי אין דרך הבעלים ללכת
 שם וליטלם. (11) שדרך הרועה להביא את החלב ואת
 הגבינה לבית בעל הבית. (12) גמרא שם, ולדעת ה"ש
 אומרים' בשם רב חסדא. (13) הרועה יפחד לגנוב אותם,
 כי חסרונו ניכר מיד. על כן יש להניח, שבוודאי שלו הם.
 פחות מארבעה צאן אפילו מעדר קטן לא מורגש, ויתכן
 שגנובים הם.

ב. פללו של דבר¹⁴: כל שהרועה מוכרו, אם היה 26
 בעל הבית מרגיש בו¹⁵ - מתיר ללקחו¹⁶ מן הרועה, 27
 ואם אין בעל הבית מרגיש בו - אסור ללקחו¹⁷. 28

(14) לשון הברייתא שם. והכוונה: כל שאם הרועה מוכרו,
 היה בעל הבית מרגיש בו. (15) מבחין בהעדרו. (16) כי
 הרועה יפחד לגנובו. (17) שמא גנוב הוא.

ג. אין לוקחין משומרי פרות¹⁸ עצים או פרות¹⁹, 29
 אלא בזמן שהן יושבין²⁰ ומוכרים²¹ והסלים²² 30
 והפלים²³ לפניהם; שהרי הדבר גלוי ויש לו קול²⁴, 31
 ואין זה גנבה. ולוקחין מפתח הגנה²⁵, אבל לא 32
 מאחורי הגנה²⁶. וכלן²⁷ שאמרו²⁸ ה"טמן²⁹ - אסור 33
 לקחת מהן³⁰. ומתיר לקחת³¹ מן האריס³², שהרי יש 34
 לו חלק בפרות ובצעים³³. 35

(18) משומרי גנים ופרדסים, משנה וברייתא שם ק"ח: ק"ט.
 (19) חוששים שמא גנובים. (20) במקום המיועד לכך.
 (21) בפרהסיא. (22) עם הפירות. (23) והמאזנים.
 (24) ויגיע לאזני בעל הבית. (25) כי זה מקום גלוי לעין כל.
 (26) רגלים לדבר שזהו גניבה, מכיון שהוא מוכר בסתר
 מאחורי הגינה. (27) שאמרנו למעלה שמותר לקחת מהם.
 (28) לקונה. (29) הסתר. (30) כי גנוב הוא. (31) פירות
 ועצים. (32) המעבד אדמת בעל הבית, ומקבל בשכרו חלק
 מן הפירות (ולא כשומר המקבל כסף בשכרו). (33) לאריס
 יש חלק בעצים, כי גם הוא משתתף בהוצאה לקנייתם (ראה
 בבא-מציעא קג. במשנה).

1 פליה: נגנבו פלי וספרי, וכאו בני אדם ומצאו
 2 מהתרת תורה⁸⁰ ובני אדם שלנו בתוך ביתו יוצאין
 3 וצורות של פלים על כתפיהם, והכל אומרים:
 4 הללו פליו וספריו של פלוני⁸¹ - הרי זה נאמן⁸².
 5 וישבע זה שהפלים בידו בנקיטת חפץ פמה
 6 הוציא⁸³, ויטל מבעל הגנבה, ויחזיר לו פליו.

(75) שם קיד: (76) ועל כן יש מקום לטענה, שבעל הבית
 מכר אותם. (77) עדים העידו שכלים אלה היו של בעל
 הבית. (78) וזה שהכלים בידו קנה אותם מאחרים
 (והמחזיק בכלים אינו טוען שקנה אותם מבעל הבית).
 (79) כל הדוגמה הזאת לקוחה מהגמרא, שם. (80) חפורה
 מתחת לקיר הבית. (81) שאם לא כן, יתכן לומר שגנבו
 כלים אחרים, וכלים אלה שביד המחזיק לקוחים בידו מאדם
 שלקחם מבעל הבית, שהרי בעל הבית עשוי למכור את
 כליו. (82) שכלים אלה באמת נגנבו ממנו. (83) כמה
 שילים.

יב. גנב שהחזק ונתפרסם⁸⁴ שצננס לתוך בית חברו,
 8 ועדים מעידים שצנע וכלים טמונים לו תחת
 9 כנפיו⁸⁵, אף על פי שהיה שם בעל הבית⁸⁶, וטען⁸⁷
 10 ואמר: לוקחין הן בידו, ובעל הבית אומר: גנובים
 11 הם, אם היה בעל הבית שאין דרכו למכר את פליו,
 12 ואותם פלים אין דרך בני אדם להטמינן, ואין דרך
 13 אותו המחזק להצניע פליו תחת כנפיו - הרי בעל
 14 הבית נאמן⁸⁸, וישבע⁸⁹ בנקיטת חפץ⁹⁰ ונוטל פליו.
 15 ואם אין אדם זה מחזק בגנבה - אין בעל הבית
 16 נאמן⁹¹; אלא נשבע זה שהפלים בידו שבועת הסת⁹²
 17 שהפלים האלו לקוחים בידו, והולך⁹³.

(84) שבועות מו: (85) תחת כנפי בגדו, ולא יכלו לראות
 את הכלים, ואינם יכולים לזהותם. (86) בזמן שהגנב נכנס,
 וזה מקטין את חשש הגניבה. (87) הגנב. (88) מכיון
 שהנכנס הוחזק כבר ונתפרסם כגנב, מספיקים שלושת
 התנאים ביחד לקביעת עובדה, שכלים אלה גנובים כטענת
 בעל הבית. (ואלה הם התנאים: א) אין דרכו של בעל הבית
 למכור כליו, (ב) הטמין את הכלים תחת כנפי בגדו, וכלים
 אלה אין דרך בני אדם להטמינם, (ג) אין דרכו של זה
 להצניע כליו תחת כנפי בגדו, ועל כן אינו יכול לטעון שהוא
 שונה משאר בני אדם. כל ההלכה הזאת נמצאת כמעט מלה
 במלה ברי"ף שבועות פרק ז, ד"ה "השער השמיני".
 (89) שלא מכר את הכלים. (90) כדין הנשבע ונוטל.
 (91) על אף שלושת התנאים שלמעלה, כי "לאחזוקי איניש
 בגנבי לא מחזקינן", פירוש, אין להחזיק אנשים כגנבים כל
 זמן שאין הוכחה ברורה לכך. שם. (92) שתיקנו חכמי
 הגמרא לכופר בכל, ואין צורך בנקיטת חפץ, מה שאין-כן
 בשבועת המשנה בנשבע ונוטל, שצריכים נקיטת חפץ כמו
 בשבועה מן התורה. (93) כלומר: פטור.

פרק ששי

(1) נתבארו בו הדברים שאין לוקחים אותם מן אנשים
 ידועים אלא על דרכים ידועים מפני חשש שאינו שלהם.

ד. אין לוקחין³⁴ מן הנשים ומן העבדים ומן הקטנים³⁵ אלא דברים שחזקתן שהן שלהן מדעת הבעלים³⁶, כגון³⁷ נשים שמקרו כלי פשתן³⁸ בגליל³⁹ או עגלים בשרון⁴⁰. וכלן⁴¹ שאמר⁴² ה'טמן' - אסור ליקח מהן⁴³, מפני שהן בחזקת גנבה. ולוקחים ביצים ותרגולים⁴⁴ בכל מקום⁴⁵ מכל אדם⁴⁶. ואם אמר ה'טמן' - אסור.

34) משנה וברייתא בבא-קמא קיח: קיט. (35) כי הדברים בחזקת הבעלים הם. (36) בהסכמת הבעלים. (37) הדוגמאות מובאות במשנה שם. (38) בגדי פשתן. (39) חבל ארץ בצפון ארץ ישראל. שם נוהגות היו הנשים לטוות בגדי פשתן ולמכרם, ואת דמיהם לקחו לעצמן מדעת בעליהן. (40) ארץ המישור במערבה של ארץ-ישראל, לאורך חוף הים מיפו ועד הר הכרמל ותושביה. בזמן המשנה, עסקו בגידול עגלים, וגם הנשים גידלו עגלים ומכרום בהסכמת בעליהן. (41) שהתרנו לקנות מהם. (42) המוכרים לקונה. (43) משנה שם. (44) שם. (45) ולא כמו בפירות, בכלי פשתן ובעגלים שהתירו במקומות מסוימים בלבד. (46) אף משומרים, מעבדים וכו', כי אין חוששים לגניבה בדברים אלה, שדמיהם מועטים.

ה. לוקחין מן הפדיון⁴⁷ זיתים במדה ושמן במדה⁴⁸, אכל לא זיתים מועטים ולא שמן מועט; שחזקתו גנבה הם. וכן כל פיוצא בהם⁴⁹.

47) בעלי בית הבד, שמוסרים להם בעלי בתים זיתים לעשות מהן שמן (שם קיט.). (48) שזוהי דרך מכירה בפרהסיא ובכמות מרובה, ואין בזה חשש גניבה, כי זה יודע לבעלים. (49) כגון יין מבעל יקב, וגרעיני תבואה מבעל טחנת קמח.

ו. מוכין⁵⁰ שהפוכס מוציא⁵¹ - הרי אלו שלו⁵²; ושפורק מוציא⁵³ - הרי אלו של בעל הפית⁵⁴. הפוכס נוטל שלשה חוטין⁵⁵ והן שלו; יתר מכן - של בעל הפית. אם היה שחר על גבי לבן⁵⁶ - נוטל את הפל⁵⁷ והם שלו.

50) פסולת הצמר, שערות קטנות (משנה שם). (51) בשעת כיבוס הצמר. (52) כי דבר מועט הוא, ואין בעל הבית מקפיד על כך. (53) הפסולת שהסורק מוציא בשעת הסריקה. (54) כי מרובים הם, ואין בעל הבית מוותר עליהם. (55) מן החוטים שאורגים בסוף הבגד, כדי לשמור על אריגת הבגד שלא תתקלקל בשעת הכביסה. על שלושה חוטים אין בעל הבית מקפיד, והכובס רשאי לקחתם. יתר על שלושה אל יקח. (56) אם היו חוטים אלה שחורים על גבי בגד לבן. (57) אפילו יותר משלושה חוטים, כי הם מכערים את הבגד הלבן, ובעל הבגד מסכים שהכובס יוציאם ויקחם לעצמו.

ז. החיט⁵⁸ ששיר מן החוט⁵⁹ פדי משיכת מחט⁶⁰, ושיר מן הבגד מטלית שהיא שלש אצבעות⁶¹ על

18 פחות מכן
19 - שלו.

58) משנה שם. (59) שנתן לו בעל הבית. (60) שיעור המאפשר להשחיל המחט ולתפור בו קמא. שיעור זה הוא "מלא מחט וחורן למחט כמלוא מחט", כלומר אורך שני מחטים, כי בפחות מזה אי אפשר לתחוב את המחט בבגד ולתפור בו. (61) חתיכת אריג באורך ג' אצבעות על רוחב ג' אצבעות. (62) כי אין בעל הבית מוותר עליהם.

ח. נסרת⁶³ שהחרש⁶⁴ מוציא במעצד⁶⁵ - שלו⁶⁶, ככשיל⁶⁷ - של בעל הפית⁶⁸. ואם היה עושה אצל בעל הפית⁶⁹ - אף הנסרת של בעל הפית. וכל הדברים האלו וכיוצא בהן הולכין בהן אחר מנהג המדינה⁷⁰.

~ נקודות משיחות קודש ~

"נסורת שהחרש מוציא במעצד שלו ובכשיל של בעל הבית" הדין הנ"ל מובא בסיומ מסכת בבא קמא, ובהמשך לו הובאה בברייתא הדין "מסתתי אבנים אין בהם משום גזל" וצריך להבין מדוע השמיטו הרמב"ם והשו"ע דין זה. ויובן על פי ביאור המחלוקת שבין הברייתא והתוספתא שם, שבתוספתא נאמר מסתתי אבנים בזמן שבעל הבית מקפיד יש בהם משום גזל ואם אין בעל הבית מקפיד אין בהם משום גזל, כי התוספתות הם שסידר רבי חייא בפני רבי והיה אומר לו כתוב כך וכך וזה שאנו אומרים "רבי לא שנאה רבי חייא מניין" אבל הברייתא (מלשון ברא) נכתבה מחוץ לבית מדרשו של רבי ומן הסתם נלמדה בבבל שהיה אז מרכז תורה גדול יותר כי באותה תקופה היו "ישראל מתגלגלין והולכין לקצוות כו", ומכאן בא חילוק הדינים. בבבל "אין אבנים מפני שהוא בקעה" (רש"י נח י"א, ג.) ומכיון שכן אין שימוש לאבנים בבבל ולכן אמרה הברייתא שמסתתי אבנים אין בהם משום גזל. אבל התוספתא נכתבה בארץ ישראל "אשר אבניה ברזל כו" והיתה משופעת באבנים ולכן נעשה בהם שימוש לבניה ובעל הבית מקפיד עליהם משום כך כתבה התוספתא (שנכתבה בארץ ישראל) שסתם פסולת של אבנים היא של בעל הבית.

ומכיון שדין מסתתי אבנים משתנה ממדינה למדינה לפי הצורך ותכונות המדינה, השמיטו הרמב"ם והשו"ע, משא"כ נסורת שהחרש מוציא כו" מילתא דקבוע בכל המקומות.

(על פי לקו"ש חו"ט עמוד 111 והערה 42)
63) שחק העצים הנופל בשעת הנסירה, משנה שם. (64) חרש עצים, נגר. (65) כלי עץ, ולהב ברזל בתוכו. עשוי להחליק הקרשים. (66) שמוציא קיסמים דקים ובעה"ב מוותר עליהם. (67) בקרדום, המוציא קיסמים גסים.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

71) ראה למעלה הלכה ו. (72 שם. 73) כי הצמר שהוא סורק אינו שלו. (74) שקנאם בשינוי, מכיון שגנב מוכין יעשאוים כר. ואף-על-פי שאין זה שינוי ממש, כי אפשר להוציאם מן הכר ולהחזירם למצבם הקודם, ושינוי קל כזה אינו קונה, כמו שכתב רבינו לקמן בהלכות גזילה פרק ב, הלכה י. וטעמו של דבר, מפני שדין זה נאמר בגזל ודאי, אבל כאן בגזל ספק, קונה גם בשינוי קל (מגיד-משנה). (75) בהתאם לכלל המשנה "וכולן שאמרו להטמין, אסור" (שם ק"ח:).

68) כי חשובים הם. (69) כשכיר יום. (70) אם יש במדינה מנהג, הדין הוא כמנהג המדינה, והדינים שבהלכות הקודמות נאמרו במקום שאין במדינה מנהג ידוע בדברים אלה (שם ק"ט:).

1 ט. פל אמן שמכר דבר מן הדברים שאינו שלו
2 בהלכות המדינה, כגון מוכין שמכרן הסורק⁷¹
3 במקום שנהגו שיהיו של בעל הבית - אסור לקח
4 ממנו⁷², מפני שהן בחזקת גנבה⁷³; אבל לוקחין
5 ממנו כר מלא מוכין⁷⁴. ואם מכר האמן דברים שהן
6 שלו בהלכות מדינה - לוקחין ממנו. ואם אמר
7 'הטמן' - אסור⁷⁵.

שיעורי רמב"ם פרק א' ליום - י"א-י"ז תמוז תשע"ו

25 מטמאה במשא, שנאמר: והנשא את נבלתם; המת
26 לא פל שפן? ומה נבלה, שמגעה טמאת ערב,
27 מטמאה טמאת ערב; אף המת, שמגעו טמאת
28 שבעה⁸, משאו טמאת שבעה. אין טמאת משא במת
29 מדברי סופרים⁹, אלא דין תורה. ויראה ל¹⁰, ששיתק
30 ממנה¹¹ הכתוב כדרך ששיתק מאסור הבת¹², לפי
31 שאסר בפרוש אפלו בת הבת, ושיתק מאסור אכילת
32 בשר בחלב¹³, לפי שאסר בפרוש אפלו בשולו; כך
33 שיתק מטמאת משא במת, לפי שטמא בפרוש אפלו
34 טמאת אהלו, פל שפן משאו¹⁴.

יום ראשון י"א תמוז ה'תשע"ו

8 לב טהור ברא לי אלהים ורוח נכון חדש בקרבי
9 ספר עשירי והוא ספר טהרה
10 הלכותיו שמונה. וזהו סדורן: א. הלכות טמאת
11 מת. ב. הלכות פרה אדמה. ג. הלכות טמאת
12 צרעת. ד. הלכות משקב ומושב. ה. הלכות שאר
13 אבות הטמאות. ו. הלכות טמאת אכלין. ז. הלכות
14 בלים. ח. הלכות מקואות

הלכות טמאת מת

16 מצות עשה אחת. והוא דין טמאת מת.

17 ובאור מצוה זאת בפסקים אלו:

פרק ראשון

1) יבאר שהמת מטמא במגע ובמשא ובאוהל, טומאת היסט האמורה בכל מקום מה היא, והנושא בבית הסתרים אם מטמא במשא אדם ובגדים, וטומאת אוהל אם היא ככל הטומאות, טומאות אוהל האמורה בכל מקום מה היא, ואם הגוי מטמא באוהל, הגוי והבהמה אם מתמאין במת או בטומאה אחרת, המת אינו מטמא עד שתצא נפשו, ואם נחלק ועדיין הוא מרפרף.

18 א. המת מטמא במגע ובמשא ובאהל טמאת
19 שבעה². וטמאת מגע ואהל מפרשין בתורה,
20 שנאמר: הנגע במת לכל נפש אדם וטמא שבעת
21 ימים; ונאמר: פל הבא אל האהל וכל אשר באהל
22 יטמא שבעת ימים.

2) יש דברים שמתמאים טומאת ערב, זאת-אומרת שהנוגע בהם או נושאם טמא אותו יום בלבד עד הערב, ויש טומאות שהנוגע והנושא טמא שבעת ימים, בתלמוד ובלשון רבינו: "טומאת שבעה". אלה ואלה צריכים טבילה במקווה שיש בו ארבעים סאה.

23 ב. טמאת משא מפי השמועה³. וקל וחמר הדברים⁴:
24 אם נבלה, שהיא טמאת ערב⁵ ואינה מטמאה באהל,

3) אינה כתובה בתורה בפירוש, אלא נמסרה מפה לאוזן ממשה רבינו עד חכמי הדורות האחרונים. (4) ספרי פרשת חוקת פסיקה קכו. קל-וחומר היא אחת המידות שהתורה נדרשת בהן. (5) הנוגע בה או נושאה טמא רק אותו היום עד הערב. (6) שמתמא באוהל ומטמא שבעה ימים. (7) כלומר, לענין זמן הטומאה, מגע ומשא שווין. (8) כמגעו. (9) בכמה מקומות מגדיר רבינו כ"דברי סופרים" את ההלכות שנלמדו בקל-וחומר ובמידות אחרות שהתורה נדרשת. ולפיכך מדגיש כאן, שטומאת משא, אע"פ שנלמדה בקל-וחומר, היא דין תורה ממש. והטעם מפני שהיא מקובלת איש מפי איש עד הלכה למשה מסיני, והקל-וחומר נאמר רק לחזק את ההלכה. (10) בדרך כלל, מביא רבינו בחיבורו הגדול רק את הדברים שנאמרו במדרשי הלכה, בשני התלמודים - בבלי וירושלמי - בתוספתא ובספרי הגאונים, ובמקרים יוצאים מן הכלל, כשהוא מוסיף משהו מסברת עצמו, דרכו להקדים ולהודיע שסברת עצמו הוא אומר. (11) מטומאת משא. (12) התורה אסרה בפירוש לבוא על בת הבת (ויקרא יח, ט), אבל לא כתבה כלום על איסור הבת. (13) התורה כתבה שלוש פעמים "לא תבשל גדי בחלב אמו", ולא כתבה "לא תאכל" (ראה הלכות מאכלות אסורות פ"ט ה"ב, ובלחם-משנה שם). (14) וקל וחומר שכזה נקרא בלשון התלמוד "גילוי מילתא" (פירוש, סברא הגיונית המגלה לנו את הדבר לאמיתו. מילתא = דבר). וקל-וחומר שכזה, כוחו יפה גם לענין עונש מלקות ומיתה, מה-שאינ-כן בקל-וחומר רגיל,

שיעורי רמב"ם פרק א' ליום - יום ראשון י"א תמוז - ספר טהרה - הלכות טומאת מת קעג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

פ"ו ה"ד: "שאמרו חוצצין ושאמרו אין חוצצין לא מטמאים ולא מיטמאין חוץ מקרום שעל גבי מכה".

שעליו אמרו: אין עונשים מן הדין (דין) = קל-וחומר או (בין אב).

ה. כִּשְׁם שְׁאָדָם מִתְטַמָּא בַּנְּגִיעָתוֹ בְּטַמְאָה, כִּף 24
הַכְּלִים מִתְטַמָּאִים²⁹ בַּנְּגִיעָת הַטַּמְאָה בְּהֵן; חוּץ מִכְּלֵי 25
חֶרֶס³⁰, שְׂאִינוֹ מִתְטַמָּא אֲלָא מְאִירֵוֹ³¹, כִּמוֹ שְׂחִיבָאָר 26
בְּהַלְכוֹת כְּלִים³². וְזוֹהוּ כְּלָל גְּדוֹל בְּטַמְאָה: כֹּל 27
הַמְטַמָּא אָדָם בְּמַגַּע - מְטַמָּא כְּלִים, וְכֹל שְׂאִינוֹ 28
מְטַמָּא אָדָם בְּמַגַּע - אֵינוֹ מְטַמָּא כְּלִים. וְאֵין אָדָם 29
וְכִלִּים מְקַבְּלִין טַמְאָה אֲלָא מֵאֵב הַטַּמְאָה³³. 30

ג. טַמְאָת מַגַּע הָאֲמוּרָה בְּכָל מְקוֹם, בֵּין בְּמַת בֵּין 1
בְּשָׂאָר הַמְטַמָּאִים, הוּא שְׂנַגַּע הָאָדָם בְּבִשְׂרוֹ בְּטַמְאָה 2
עֲצֻמָּה¹⁵, בֵּין בְּיָדוֹ בֵּין בְּרִגְלוֹ בֵּין בְּשָׂאָר בְּשָׂרוֹ, 3
וְאִפְלוּ בְּלִשְׁוֹנוֹ¹⁶ - הֲרִי זֶה נְטַמָּא. וְכֵן נִרְאֶה לִי, 4
שֶׁאִם נִגַּע בְּעַפְרָנִיּוֹ¹⁷ אוֹ בְּשִׁנּוֹ - נְטַמָּא. בֵּין שְׁהֵם 5
מְחַבְּרִים לַגּוֹף - הֲרִי הֵם כְּגוֹף. אֲבָל אִם תָּחַב אָדָם 6
טַמְאָה בְּכוֹשׁ¹⁸ וְהִכְנִיסָהּ לְתוֹךְ גְּרוֹנוֹ שֶׁל אָדָם טַהוֹר 7
וְלֹא נִגַּעָה בְּלִשְׁוֹנוֹ, אוֹ שְׁהִכְנִיסָהּ לְתוֹךְ מְעֵי שֶׁל 8
אִשָּׁה מְלַמְטָה וְלֹא נִגַּעָה בְּבִשְׂרָהּ¹⁹ - לֹא נְטַמָּא 9
הַבּוֹלַע מִשּׁוֹם מַגַּע זֶה²⁰, שְׁהֲרִי לֹא נִגַּעָה בְּבִשְׂרוֹ, 10
שְׂנַגִּיעַת פְּנִים אֵינָה נְגִיעָה²¹. 11

(29 כלים פ"א מ"א. 30) שם פ"ב מ"א. 31) אם נכנסה
טומאה לתוך הכלי אף-על-פי שלא נגעה בדופנו, אבל אם
נגעה בדופן הכלי מבחוץ לא נטמא. כבריינתא חולין כד, ב
דרשו מהכתוב (ויקרא יא, לג): "וכל כלי חרש אשר יפול
מהם אל תוכו, כל אשר בתוכו יטמא ואותו תשבורו". תוכו,
אף-על-פי שלא נגע. ובתורת כהנים פרשת שמעני פרשתא ז
ה"ה, למדו: תוכו מטמא ואין מטמא מאחוריו. 32) פיי"ג
ה"א. 33) בבא קמא ב, ב. בהמת עצמו נקרא אבי אבות
הטומאה, ואדם הנוגע בו נעשה אב הטומאה, וטמא שבעה
ימים וצריך הזאת מי אפר פרה אדומה ביום השלישי
לטומאתו וביום השביעי, אבל הנוגע באב הטומאה נעשה
ראשון לטומאה ואינו מטמא אדם וכלים אלא אוכלין
ומשקין. ויש חילוקי דינים בין אדם לכלים ויתבאר
במקומם. [בהקדמתו לסדר טהרות, מונה רבינו אחד-עשר
חלקי אב הטומאה המתחלקים לכמה סוגים].

15) ולא על-ידי דבר אחר. אין זאת-אומרת שאין המת
מטמא אלא בנגיעה ישירה, שהרי ישנם כמה סוגי טומאה
אחרים, המכוון רק להגדיר טומאת מגע מה היא.
16) שאינו מקום גלוי כל כך. קידושין כה, א: "אמר עולא,
הכול מודים בלשון, לענין טומאה דגלוי הוא". 17) של
הנוגע. במסכת אהלות (פרק ג משנה ג) שנינו, הנוגע בשיער
בשיניים ובצפרניים של המת כשהם מחוברים לגוף - טמא.
ולמד רבינו מזה, שגם אם אותם הדברים של טהור נגעו
במת - נטמא. 18) פלך. 19) החיצון. 20) כלומר, אינו
מטמא משום מגע, אבל מטמא משום משא, כמו שיתבאר
לקמן בפרק זה הלכה ת. 21) בלשון התלמוד: "טומאת
בית הסתרים" (נדה מב, ב).

ו. טַמְאָת מִשָּׂא הָאֲמוּרָה בְּכָל מְקוֹם, בֵּין בְּמַת בֵּין 31
בְּשָׂאָר כֹּל הַמְטַמָּאִים בְּמִשָּׂא, הוּא שְׂיִשָּׂא הָאָדָם 32
הַטַּמְאָה אֶף עַל פִּי שְׁלֹא נִגַּע בָּהּ. אִפְלוּ הָיָה בֵּינוֹ 33
לְבִינָה אֶבְיָן³⁴, הוּאִיל וְנִשָּׂא - נְטַמָּא. וְאֶחָד הַנוֹשֵׂא 34
עַל רֵאשׁוֹ אוֹ עַל יָדוֹ אוֹ עַל שְׂאָר גּוּפוֹ³⁵. וְאֶחָד 35
הַנוֹשֵׂא הוּא בְּעֲצָמוֹ אוֹ שְׂנַשְׂאָה אַחַר וְהִנִּיחָהּ 36
לְמַעַלָּה מִזֶּה³⁶, הוּאִיל וְנִשָּׂאת עָלָיו מִכָּל מְקוֹם - 37
נְטַמָּא. וְאִפְלוּ הָיְתָה הַטַּמְאָה תְּלוּיָה בְּחוּט אוֹ 38
בְּשִׁעָרוֹ, וְתִלָּה חֲחוּט בְּיָדוֹ וְהִגְבִּיַה הַטַּמְאָה כֹּל 39
שְׂהוּא³⁷ - הֲרִי זֶה נוֹשֵׂא וְנְטַמָּא. 40

ד. קְרוֹם שְׁעַל הַמִּכָּה²² - הֲרִי הוּא כְּעוֹר הַבִּשְׂרָ 12
לְעִנְיַן מַגַּע טַמְאוֹת²³; וְכִשּׁוֹת שְׁעַל הַקֶּטֶן - אֵינָה 13
כְּעוֹר הַבִּשְׂרָ. כִּיצַד? מִי שְׂנַגַּעָה טַמְאָה בְּקְרוֹם מִכְתּוֹ 14
- נְטַמָּא פְּאֵלוֹ נִגַּעָה כְּעוֹרוֹ; וְנִגַּעָה בְּשִׁעָר הַדֶּק²⁴ שְׁעַל 15
בִּשְׂר הַקֶּטֶן - לֹא נְטַמָּא. וְכֵן אָדָם טַמָּא שְׁהִיְתָה בוֹ 16
מִכָּה וְנִגַּע הַטַּהוֹר בְּקְרוֹם מִכַּת הַטַּמָּא - נְטַמָּא. אִם 17
הָיָה קֶטֶן טַמָּא וְנִגַּע הַטַּהוֹר בְּכִשּׁוֹת שְׁלוֹ - לֹא 18
נְטַמָּא, בֵּין בְּטַמְאָת מַת בֵּין בְּשָׂאָר טַמְאוֹת. וְכֵן 19
לְכֹלֹכֵי צוֹאָה אוֹ טִיט וְכִיּוֹצֵא בְּהֵם מְדַבְּרִים שְׂאִין 20
חוּצָצִין²⁵ עַל הַגּוֹף, וְכֵן גְּלַדִּי צוֹאָה²⁶ מִן הַדְּבָרִים 21
שְׂחוּצָצִין עַל הַגּוֹף - אֵינָם כְּעוֹר הַבִּשְׂרָ לֹא לְטַמָּא²⁷ 22
וְלֹא לְהַתְטַמָּא²⁸. 23

34) כגון שהאבן מוטלת על כתפו או על ראשו, והטומאה
על האבן. 35) דעת רבינו, שאפילו לא הזיז את הטומאה
אלא היתה מונחת עליו - נטמא (תפארת ישראל "יבקש
דעת" אות ו). 36) האדם הנושאה. 37) מן הארץ, כגון
שהיתה הטומאה מונחת על הארץ, וחוט קשור בה, והאדם
מחזיק את החוט בידו (רבינו בפירושו לכלים פ"א מ"ב).

22) כשפצע מתחיל להירפא הוא מעלה קרום דק ורך, ונקרא
"גלד" בלשון המשנה. 23) מקוואות פ"ט מ"ד.
24) במשנה שם כתוב: "כשות של קטן", ופירש הערוך:
שיער הדק. וכן פירש רבינו. וכתב בכסף-משנה שהמדובר
בשיער הרך שעל גופו הנושא מאליו, אבל שיער ממש
מטמא בין בגדול ובין בקטן. 25) אם טבל ועל בשרו
לכלוכים אלה, אינם חוצצים בין המים ובין הגוף, וטבילתו
כשירה. 26) חתיכות קטנות ויבשות. 27) אם היו על
הטמא, ונגע בהם אדם טהור - לא נטמא. 28) אם היו על
הטהור, ונגעו בטמא - לא נטמא האדם. תוספתא מקוואות

ז. מְסִיט³⁸ בְּכָלֵל נוֹשֵׂא הוּא, וְכֹל דְּבַר שְׂמִטְמָא בְּמִשָּׂא 41
- מְטַמָּא בְּהֶסְט³⁹. כִּיצַד? קוֹרָה שְׁהִיא מְנוּחַת עַל הַכֶּתֶל 42
וְעַל צֵדָה מַת אוֹ נִבְלָה וְכִיּוֹצֵא בְּהֵן, וְכֹא הַטַּהוֹר לְקַצֵּה 43
הַקוֹרָה הַשְּׂנִי וְהַנִּידוֹ, בֵּין שְׁהִנִּיד אֶת הַטַּמְאָה שְׂבַקְצָהּ 44
הַשְּׂנִי טַמָּא מִשּׁוֹם נוֹשֵׂא. וְאֵין צָרִיף לִזְמַר, אִם מְשַׁף 45
אֶת הַקַּצֵּה הַשְּׂנִי כְּנִגְדַּת הָאָרֶץ עַד שְׁהַגְבִּיַה הַטַּמְאָה אוֹ 46

- 1 **שְׁגַר הַטְּמֵאָה עַל הָאָרֶץ, שְׂזָה נוֹשֵׂא וְדָאִי. וְזֶה וְכֹל**
 2 **כִּיּוֹצֵא בָּהּ⁴⁰ הִיא טְמֵאָת הַסֵּט הָאֲמוּנָה בְּכָל מְקוֹם.**
- 38 (מזיו ואינו נושא. דוגמא - לקמן. 39) בבבא בתרא ט, ב אמרו שהנבילה מטמאה בהיסט, והוא הדין לכל המטמאים במשא, ובתוספתא אהלות פ"א ה"א אמרו בפירוש, שהמת מטמא בהיסט. 40) כגון שדפק על השולחן, ומכוח הדפיקה זז הכלים.
- 3 **ח. הַנוֹשֵׂא⁴¹ בְּתוֹךְ בֵּית הַסֵּתְרִים⁴² - נְטֵמָא; שְׂאָף עַל**
 4 **פִּי שְׂאִין הַנְּגִיעָה שֶׁם נְגִיעָה⁴³, הַנוֹשֵׂא שֶׁם נוֹשֵׂא**
 5 **הוּא. אֲלֵא אִם בֵּן נִבְלַע הַטְּמֵאָה בְּתוֹךְ מְעִיּוֹ⁴⁴,**
 6 **שְׂמֵאֲחֵר שֶׁהִגִּיעָה לְתוֹךְ בִּטְנוֹ אִינוּ לֹא נוֹגַע וְלֹא**
 7 **נוֹשֵׂא. וְאִם טָבַל - טְהוֹר וְאֵף עַל פִּי שֶׁהַטְּמֵאָה בְּתוֹךְ**
 8 **מְעִיּוֹ⁴⁵.**
- 41) נדה מב, ב. 42) ראה למעלה ה"ג. 43) והמגע אינו מטמא. 44) מקוואות פ"ו מ"ח. 45) שם.
- 9 **ט. אִין מְטֵמְא⁴⁶ בְּמִשָּׂא אֲלֵא הָאֲדָם⁴⁷ בְּלִבָּד, לֹא**
 10 **הַפְּלִים. כִּיּוֹצֵא? הֲרִי שְׂהִיָּה מִנְּחַ עַל יְדוֹ עֲשָׂרָה פְּלִים**
 11 **זֶה עַל גֵּב זֶה וְהַנְּבִלָּה וְכִיּוֹצֵא בָּהּ בְּפְלֵי הָעֲלִיּוֹן -**
 12 **הָאֲדָם טְמֵא מְשׁוּם נוֹשֵׂא נְבִלָּה, וְהַפְּלִים שְׂעַל יְדוֹ**
 13 **פְּלֵן טְהוֹרִים, חוּץ מְפְלֵי הָעֲלִיּוֹן שְׂנֻגָּעָה בּוֹ הַטְּמֵאָה.**
 14 **וְכֵן כָּל כִּיּוֹצֵא בָּהּ.**
- 46) זבים פ"ה מ"ג. 47) שם שנינו: "כל הנושא ונישא על המרכב טהור חוץ מן האדם, וכל הנושא על הנבילה טהור חוץ מן המסיט". ופירש רבינו שם, שאדם הנושא את הנבילה טמא, אפילו לא הסיטה (הזיזה ממקומה), ומה שאמר "כל הנושא ונישא על הנבילה טהור" הכוונה לכלים, כמו בבבא הקודמת גבי מרכב, אלא שבנבילה אי אפשר היה לומר "חוץ מן האדם", שהרי נבילה רק הנושא טמא אבל לא הנישא, ולפיכך אמרו "חוץ מן המסיט", שהוא טמא גם בנישא. כך יש לבאר כוונת רבינו שם. [ה"רע ברטנורא סובר, שגם נושא אינו מטמא אלא אם כן הסיט, ולפיכך הוא מפרש המשנה כפשוטה, אבל דעת רבינו אינה כן].
- 15 **י. טְמֵאָת אֶהֱל אֵינָה בְּשָׂר טְמֵאוֹת אֲלֵא בְּמַת**
 16 **בְּלִבָּד⁴⁸. וְכִין שֶׁהָאֵהֱל הָאֲדָם אוֹ הַפְּלֵי⁴⁹, אֲפִלּוּ מִחַט**
 17 **שֶׁהָאֵהֱלָה עַל הַמַּת, אוֹ שֶׁהָאֵהֱל הַמַּת עַל הָאֲדָם אוֹ**
 18 **עַל הַפְּלִים⁵⁰, אוֹ שֶׂהִיָּה הַמַּת עִם הָאֲדָם אוֹ עִם**
 19 **הַפְּלִים תַּחַת אֶהֱל אֲחֵד⁵¹ - הֲרִי אֵלוֹ טְמֵאִים.**
- 48) כלים פרק יא משנה ד. 49) אהלות פ"ג מ"א. 50) שם. 51) כתוב בתורה (במדבר יט, יד): "כל הבא אלא האהל וכל אשר באהל יטמא שבעת ימים".
- 20 **י. וְטְמֵאָת אֶהֱל הָאֲמוּנָה בְּכָל מְקוֹם הוּא שְׂתַטְמֵא**
 21 **אוֹתָהּ טְמֵאָה הָאֲדָם אוֹ הַפְּלִים בְּאַחַת מִשְׁלֹש דְּרָכִים**
 22 **אֵלוֹ. אֲחֵד הֵבֵא כְּלוֹ לְאֶהֱל הַמַּת אוֹ⁵² הֵבֵא מְקַצְתוֹ⁵³ -**
 23 **הֲרִי זֶה נְטֵמָא בְּאֶהֱל. אֲפִלּוּ הַכְּנִיס יְדוֹ אוֹ רֵאשִׁי**
 24 **אֲצִבְעוֹתָיו אוֹ חֲטִמָּו⁵⁴ לְאֶהֱל הַמַּת - הֲרִי זֶה נְטֵמָא**
- 25 **כְּלוֹ. נִגַע בְּמִשְׁקוֹף⁵⁵ וְצִרְף יְדוֹ⁵⁶ עִם הַמִּשְׁקוֹף - נְטֵמָא**
 26 **כְּאֵלוֹ בְּאֵ מְקַצְתוֹ. נִגַע בְּאַסְקָפָה⁵⁷: מְטַפֵּחַ וְלִמְטָה**
 27 **קָרוֹב לְאָרְצָן⁵⁸ - טְהוֹר⁵⁹, וּמְטַפֵּחַ וְלִמְעָלָה - טְמֵא.**
 28 **וְיִרְאָה לִי, שְׂדִבְרֵי זֶה מְדַבְּרֵיהֶם⁶⁰.**
- 52) בין ובין. 53) נזיר מג, א: "כיוון דעייל ידיה איסתאיב" (בעברית: כאשר הכניס ידו - נטמא). בספרי חוקת פסיקה קבו, למדו דין זה מהכתוב (במדבר שם): "כל הבא אל האהל", כלומר, כל ביאה שהיא. 54) נזיר שם. 55) אהלות פי"ב, מ"ח. 56) ע"י הנגיעה צירף ידו למשקוף (כסף-משנה). 57) בסוף בחלק הכולט מחוץ למשקוף, אבל כנגד המשקוף הוא אוהל ממש, וכאשר אך הושיט ידו לאוירו - נטמא. 58) במשנה שם אמרו: "מטפח ולמטן - טהור, מטפח ולמעלן - טמא". ומפרש רבינו: מטפח ולמטן, היינו הטפח הקרוב לקרקע. ומטפח ולמעלן, היינו למעלה מאותו טפח (ובתפארת ישראל פירש אחרת. ראה שם). 59) מפני שהוא כקרקע. 60) חכמים גזרו טומאה בנוגע בחלקה החיצון משום חלקה הפנימי שהוא תחת המשקוף.
- 29 **יב. אֲחֵד הַמַּת מִיִּשְׂרָאֵל אוֹ מִן הָעוֹבְדֵי פוֹכְבִים**
 30 **מְטֵמְא בְּמִגַּע וּבְמִשָּׂא⁶¹.**
- 61) יבמות פא, א. מסקנא של רבינא, שאפילו ר' שמעון בן יוחאי האומר שגוי מת אינו מטמא באוהל, מודה שטמא במגע ומשא.
- 31 **יג. וְאִין הָעוֹבֵד פוֹכְבִים מְטֵמְא בְּאֶהֱל⁶². וְדִבְרֵי זֶה**
 32 **קִבְּלָה הוּא⁶³. וְהֲרִי הוּא אוֹמֵר בְּמִלְחַמַּת מִדִּין: כָּל נִגַע**
 33 **בְּחִלָּל, וְלֹא הִזְכִּיר שֶׁם אֶהֱל. וְכֵן הָעוֹבֵד פוֹכְבִים אִינוּ**
 34 **נִעֲשֶׂה טְמֵא מִת⁶⁴, אֲלֵא עוֹבֵד פוֹכְבִים שְׂנֻגָּע בְּמַת אוֹ**
 35 **נִשְׂאוֹ אוֹ הָאֵהֱל עֲלָיו - הֲרִי הוּא כְּמִי שֶׁלֹּא נִגַע. הָא**
 36 **לְמָה זֶה דוֹמָה? לְבִהְמָה⁶⁵ שְׂנֻגָּעָה בְּמַת אוֹ הָאֵהֱלָה**
 37 **עֲלָיו. וְלֹא בְּטְמֵאָת הַמַּת בְּלִבָּד, אֲלֵא בְּכָל הַטְּמֵאוֹת**
 38 **פְּלֵן אִין הָעוֹבֵד פוֹכְבִים וְלֹא הַבְּהֵמָה מִתְטַמְּאִין בָּהֶן.**
- 62) כר' שמעון בן יוחאי שם, ואע"פ שחכמים חולקים עליו - פסק כמותו, מפני שרבינא נוקט שיטתו, וגם מפני שאליהו אמר לרבה כך (בבא מציעא קיד, ב). 63) כסף-משנה. 64) נזיר סא, ב. 65) חיה. באהלות פ"ח מ"א שנינו, שבהמה חיה ועוף חוצצים בפני הטומאה (פירוש, הם נידונים כמו מחיצה המפסיקה בין הטומאה ובין הטהור, שאין הטומאה עוברת), וכל דבר המקבל טומאה אינו חוצץ.
- 39 **יד. וּמְדַבְּרֵי סוֹפְרִים, שֶׂהִיו הָעוֹבְדֵי פוֹכְבִים פְּזִבִין**
 40 **לְכָל דְּבִרְיָהֶן⁶⁶. וְאִין לָף בְּכָל מִינֵי נִפְשׁוֹ⁶⁷ מַה**
 41 **שְׂמֵתְטַמְּא וְהוּא חֵי אוֹ מְטַמְּא וְהוּא חֵי חוּץ מִן**
 42 **הָאֲדָם בְּלִבָּד, וְהוּא שֶׂהִיָּה מִיִּשְׂרָאֵל⁶⁸. אֲחֵד גְּדוּל**
 43 **וְאֲחֵד קִטְוִין⁶⁹ מִתְטַמְּאִין בְּכָל הַטְּמֵאוֹת. אֲפִלּוּ בְּטְמֵאָת**
 44 **הַמַּת, שְׂנֻאֲמֵר בָּהּ: אִישׁ⁷⁰ אֲשֶׁר יְטַמְּא, אֲחֵד הָאִישׁ**

17 כָּמַת שְׁלֹם. וְהַנְּצֵלֶה בְּבֶשֶׂר מְטֻמָּא בְּכִזְיַת. אֵיזְהוּ
18 נְצֵל? זֶה הַבֶּשֶׂר שֶׁנִּמְוָח וְנַעֲשֶׂה לְחֵה סְרוּחָה. וְהוּא
19 שֶׁתִּקְרָשׁ אוֹתָהּ הַלְחָה הַנִּמְצָאָת מִן הַמַּת. שְׂאֵם
20 קְרָשָׁה - בְּיָדוּעַ שֶׁהוּא מִבְּשָׂרוֹ; וְאִם לֹא קְרָשָׁה -
21 אֵינָה מְטֻמָּאָה, שְׂמָא פִּיחוּ וְנִיעוּ הוּא.

(2) שְׁנוּלַד מֵת לִפְנֵי גַמֵּר חֲדָשִׁי הַרְיוּנוֹ. (3) "לְכָל" פִּירוּשׁ
אֶפִּילוּ נִפְל. נזיר נ, א. (4) מִשְׁנֵה, שֵׁם מֵט, ב. (5) נִדָּה נֵד,
ב. פֶּסֶק כְּתַנְא-קַמָּא. רָאָה לִקְמֵן פ"ג ה"י. (6) נזיר, שֵׁם.

22 ב. אָף עַל פִּי שֶׁהַשְּׁעוּרִין פְּלִם הַלְכָה לְמִשְׁה מְסִינִי?
23 הֵן, אָמְרוּ חֲכָמִים⁸: תְּחִלַּת בְּרִיתוֹ שֶׁל אָדָם פְּזִיזִית,⁹
24 וְלִפְיֶכָף שְׁעוֹר טְמֵאָת בְּשָׂרוֹ פְזִיזִית.

(7) עִירוּבִין ד, א. (8) נִתְּנוּ טַעַם לְדַבְּרֵי. (9) 'סִפְרִי' זוּטָא.

25 ג. אֵיבָר שֶׁנִּחְתַּף מִן הָאָדָם הַחַי - הָרִי הוּא כָּמַת
26 שְׁלֹם, מְטֻמָּא בְּמַגֵּעַ וּבְמִשְׂא וּבְאֵהָל¹⁰. אֶפְלוּ אֵיבָר
27 קָטָן שֶׁל בֶּן יוֹמוֹ. שֶׁהָאֵיבָרִים אֵין לָהֶם שְׁעוֹר¹¹.
28 שְׁנֵאמַר: כָּל אֲשֶׁר יָגַע עַל פְּנֵי הַשְּׂדֵה בַחֲלָל חֶרֶב;
29 וְהַדְּבָר יָדוּעַ, שֶׁדִּין חֲלָל חֶרֶב פְּדִין חֲלָל אֲבָן אוֹ חֲלָל
30 שְׂאָר דְּבָרִים¹². מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לְמָדוּ, שְׂלֵא בָּא זֶה
31 אֶלָּא לְטֻמְאָה נֹגַע בְּאֵיבָר שֶׁפִּלְטָתוֹ הַחֶרֶב¹³. בְּמָה
32 דְּבָרִים אָמְרוּ¹⁴? כְּשֶׁהִיָּה הָאֵיבָר שְׁלֵם כְּבִרְתּוֹ,
33 בְּשָׂר וְגִידִים וְעֲצָמוֹת; שְׁנֵאמַר: אוֹ בַעֲצָם אָדָם -
34 עֲצָם שֶׁהוּא פְּאָדָם¹⁵: מָה אָדָם - בְּשָׂר וְגִידִים
35 וְעֲצָמוֹת, אָף אֵיבָר מִן הַחַי - עַד שִׁיְהִיָּה כְּבִרְתּוֹ,
36 בְּשָׂר וְגִידִים וְעֲצָמוֹת¹⁶. אֲבָל הַכְּלִיא וְהַלְשׁוֹן וְכִיּוֹצֵא
37 בָּהֶן, אָף עַל פִּי שֶׁהֵן אֵיבָר בְּפָנֵי עֲצָמָן, הוֹאִיל וְאֵין
38 בָּהֶן עֲצָם - הָרִי הֵן כְּשֶׁאָר הַבְּשָׂר. חֶסֶר מִן הָעֲצָם
39 שֶׁל אֵיבָר כָּל שֶׁהוּא - הָרִי הָאֵיבָר כָּלוּ טְהוֹר¹⁷. חֶסֶר
40 מִבְּשָׂרוֹ: אִם נִשְׂאָר עָלָיו בְּשָׂר שְׂרָאוּי לְעֵלוֹת בּוֹ
41 אֲרוּכָה בְּחִי¹⁸ וְיִתְרַפָּא וְיִשְׁלֵם - הָרִי זֶה מְטֻמָּא בְּמַגֵּעַ
42 וּבְמִשְׂא וּבְאֵהָל¹⁹; וְאִם לֹא - מְטֻמָּא בְּמַגֵּעַ וּבְמִשְׂא
43 וְאֵינּוּ מְטֻמָּא בְּאֵהָל²⁰. וּבְשָׂר הַפּוֹרֵשׁ מִן הַחַי²¹ -
44 טְהוֹר. וְכֵן עֲצָם בְּלֵא בְּשָׂר הַפּוֹרֵשׁ מִן הַחַי - טְהוֹר.

(10) אֵהָלוֹת פ"ב מ"א. (11) ה'כסף משנה' מציין את המקור
בֵּאֵהָלוֹת פ"א מ"י. אולם המשנה שם עוסקת בידיני מת, ואין
משם הוכחה ברורה שגם אבר מן החי מטמא בכל שהוא.
ומקור יותר משכנע היא המשנה שם פ"ב מ"א הכוללת אבר
מן המת ואבר מן החי בבבא אחת לטמא באוהל אם יש
עליהם בשר כדי להעלות ארוכה, מבלי לקבוע כל שיעור
כמותי. (12) ולמה כתבה תורה בחלל חרב? (13) נזיר נג,
ב: "שנחלל מן החרב", פירוש, החרב הפילה אותו ונפלט
ממנה. (הדרשות הנוטות מפשטן של מקרא, מגדיר רבינו
"מפי השמועה", כלומר קבלה בידי חכמים איש מפי איש
לדרוש כך, ובכן עיקר הדין הוא הלכה למשה מסיני אלא
שיש לו גם רמז במקרא (ראה הקדמתו למשנה), ובי'ספרי'
פרשת חוקת, פיסקה קזו, הסמיכו דין זה מן "או בעצם").
(14) 'ספרי' שם. (15) דרשה זו נאמרה ב'ספרי' שם בהמשך

1 וְאֵהָד הַקָּטָן; שֶׁהָרִי⁷¹ הוּא אוֹמֵר שֵׁם: וְעַל כָּל
2 הַנְּפִשׁוֹת אֲשֶׁר הָיוּ שֵׁם. אֶפְלוּ קָטָן בֶּן יוֹמוֹ שֶׁנֹּגַע אוֹ
3 נִשָּׂא אוֹ הָאֵהָל עַל הַמַּת - נְטֻמָּא, וְהָרִי הוּא טְמָא
4 מֵת. וְהוּא שְׁנוּלַד לְתַשְׁעָה⁷²; אֲבָל בֶּן שְׁמוֹנָה⁷³ - הָרִי
5 הוּא כְּאֲבָן⁷⁴ וְאֵינּוּ מִקְבֵּל טְמָאָה⁷⁵.

(66) נדה לד, א. (67) בעלי חיים. (68) המדובר בכל
הטומאות חוץ מטומאת זיבה, שגזרו חכמים על הגויים. או
הכוונה לדין תורה (ראה משנה-למלך). (69) בין גדול ובין
קטן. משנה נדה מג, ב. (70) ו"איש" בכל מקום, פירושו
גדול. הפיסקה: "שנאמר וכו'" נמשכת ל"אפילו". כלומר,
אע"פ שנאמר. (71) כאן מתחיל הנימוק למה הקטן מטמא.
(72) תשעה חדשי הריון. ילד כזה חזקתו שהוא בן קיימא.
(73) שְׁנוּלַד חוֹדֵשׁ לִפְנֵי זְמַנּוֹ. (74) אֵין לוֹ סִיכוּיִים לְהַתְקִיִּים
אֶפִּילוּ שְׁלוּשִׁים יוֹם (בבא בתרא, כ, א). (75) אף-על-פי
שהוּא חַי.

6 טו. הַמַּת⁷⁶ אֵינּוּ מְטֻמָּא עַד שֶׁתִּצָּא נִפְשׁוֹ. אֶפְלוּ
7 מְגִיד⁷⁷ אוֹ גּוֹסֵס, אֶפְלוּ נִשְׁחַטוּ בּוֹ שְׁנֵי הַסִּימָנִים⁷⁸ -
8 אֵינּוּ מְטֻמָּא עַד שֶׁתִּצָּא נִפְשׁוֹ; שְׁנֵאמַר: בְּנִפְשׁ הָאָדָם
9 אֲשֶׁר יָמוּת. נִשְׁבְּרָה מִפְּרִקְתּוֹ⁷⁹ וְרַב בְּשָׂרָה עִמָּה, אוֹ
10 שְׁנִקְרַע פְּדָג מִגִּבּוֹ, אוֹ שֶׁהִתּוֹ רֵאשׁוֹ, אוֹ שֶׁנִּחְלַק
11 לְשְׁנֵי חֲלָקִים כְּבִטְנוֹ - הָרִי זֶה מְטֻמָּא אָף עַל פִּי
12 שְׁעֵדִין הוּא מְרַפְּרָה⁸⁰ בְּאֵהָד מְאִיבְרִיו.

(76) אהלות פ"א מ"ו. (77) מחותך בכמה מקומות, מלשון
"גזרו אילנא" בדניאל יא, ד (רש"י יבמות קכ, א. ורבינו
במשנה מפרש: חתוך או נדקר). (78) וושט וקנה. מימרא
של שמואל במסכת גיטין ע, ב. וכן משמע במשנה חולין
קזו, ב (ראה כסף-משנה). (79) כל הדינים שנאמרו כאן עד
סוף הפרק - מקורם בחולין כ, ב. וכא, א. (80) מניע.

יום שני י"ב תמוז ה'תשע"ו

פְּרָק שְׁנִי

(1) יבאר הנפל שלא נתקשרו איבריו אם מטמא ככל אדם,
כזית מבשר המת לח או יבש, והנצל מבשרו, ואבר הנחתך
מאדם החי, בשר הפורש מן החי או עצם בלא בשר ואבר
הפורש מן המת, מוח שבתוך העצם, ואבר ובשר
המדולדלים בדם, מה בין אבר מן החי לאבר מן המת,
ואצבע יתירה שיש בה עצם, העצמות שהן מטמאות כמת,
ושאר העצמות, ומת שהרקיבו עצמותיו בקבר, דם המת ודם
החי, ואם נתערב דם שיצא ממנו סמוך למיתה עם דם
שלאחר מיתה, הרוג שהיה מוטל על המיטה ודמו מנטף
כשהוא חי, יצא ממנו רביעית וספק כולו מחיים או לאחר
מיתה, הקבר כל זמן שהטומאה בתוכו, וגולל ודופק ובית
הפרס.

13 א. הַנְּפֵל², אָף עַל פִּי שְׁעֵדִין לֹא נִתְקָשְׁרוּ אֵיבָרָיו
14 בְּגִידֵין, מְטֻמָּא בְּמַגֵּעַ וּבְמִשְׂא וּבְאֵהָל כְּאָדָם גְּדוֹל
15 שְׂמָת; שְׁנֵאמַר: הַנֹּגַע בְּמַת לְכָל נִפְשׁ אָדָם³. וְכֵן
16 פְּזִיזִית⁴ מִבְּשָׂר הַמַּת, בֵּין לַח בֵּין יָבֵשׁ⁵ פְּחָרְשׁ, מְטֻמָּא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

14 וְעוֹלָה³¹, בּוֹקֵעַת וַיּוֹרְדֶתָ³², כְּמוֹ שֵׁיִתְבְּאֵר³³. שְׁהִמַּחַת
15 כְּבִשָּׁר לְכָל דְּבָר³⁴.

26 כרבי יוחנן ואביי, חולין קכה, א. 27) המוח שבפנים
גורם שיעלה בשר על העצם מבחוץ. 28) עצם הירך
העגולה. 29) מנותק מן העצם בפנים ומתנדנד.
30) פורצת דרך העצם. 31) ומטמאה כל הנמצא כנגדה
למעלה ממנה. 32) תחתיה, אבל מן הצדדים אינה
מטמאה. 33) לקמן פ"ז. 34) תוספתא אהלות פ"א ה"ב.

16 ו. הַאֵיבָר³⁵ וְהַבִּשָּׁר הַמְדֻלְדָּלִים³⁶ בְּאֶדָם, וְאָף עַל פִּי
17 שְׂאִין וְכוֹלִין לְחֹרֶת וְלַחֲיוֹת - טְהוּרִים. מֵת הָאֶדָם -
18 הָרִי הַבִּשָּׁר טְהוּר³⁷, וְהָאֵיבָר מְטַמֵּא מִשּׁוּם אֵיבָר מִן
19 הַחַיִּים³⁸ וְאִינוֹ מְטַמֵּא מִשּׁוּם אֵיבָר מִן הַמֵּת. מֵה בֵּין
20 אֵיבָר מִן הַחַיִּים לְאֵיבָר מִן הַמֵּת? אֵיבָר מִן הַחַיִּים, בִּשָּׁר
21 הַפּוֹרֵשׁ מִמֶּנּוּ³⁹ וְעֵצִים הַפּוֹרֵשׁ מִמֶּנּוּ - טְהוּרִים⁴⁰;
22 וְאֵיבָר מִן הַמֵּת, בִּשָּׁר הַפּוֹרֵשׁ מִמֶּנּוּ וְעֵצִים הַפּוֹרֵשׁ
23 מִמֶּנּוּ - כְּמִפְרָשִׁים מִן הַמֵּת הַשְּׁלֵם וּמְטַמְּאִין
24 בְּשַׁעוֹרָן⁴¹.

35) מחלוקת רבי מאיר ורבי שמעון במשנה, חולין קכט, ב.
ופסק כרבי מאיר. 36) תלויים ולא ניתקו לגמרי, ואינם
יכולים להתרפאות ולהידבק בחזרה במקומם (רבינו
בפירושו שם). 37) "מיתה עושה ניפול" (שם עג, ב)
פירוש, המיתה מפילה את האבר המדולדל, והרי הוא
נתלש ברגע המיתה, ולפיכך אין לו דין בשר המת, אלא
בשר שנתלש מן החי, שאינו מטמא. 38) שדינו נתבאר
בה"ב. 39) עדויות פ"ו מ"ג. כרבי יהושע ורבי נחוניא, נגד
דעת רבי אליעזר. 40) אינם מטמאים כאבר שנתלש. רש"י
שם מפרש הטעם, מפני שטומאת אבר מן החי למדו מן
הכתוב (ויקרא יא, ט): "וכי ימות מן הבהמה", כלומר,
חלק מן הבהמה, ומשמע שלפני מיתה החלק אינה מטמאה
כלל. פסק כרבי אליעזר ורבי יהושע, נגד רבי נחוניא שם.
41) שיחבאר לקמן.

25 ז. וּבֵין אֵיבָר מִן הַחַיִּים בֵּין אֵיבָר מִן הַמֵּת אֵין לָהֶן
26 שַׁעוֹרָן⁴². אֲמָרוּ חֲכָמִים⁴³: מֵאֲתִים שְׁמוֹנָה וְאַרְבָּעִים
27 אֵיבָרִים יֵשׁ בְּאִישׁ, כֹּל אֶחָד וְאֶחָד מֵהֶן בִּשָּׁר וְגִידִים
28 וְעֵצִים, וְאֵין הַשְּׁנַיִם מִן הַמִּנְיָן⁴⁴; וּבְאִשָּׁה⁴⁵ מֵאֲתִים
29 וְאֶחָד וְחֲמִשִּׁים. כֹּל אֵיבָר מֵהֶן שֶׁפָּרַשׁ כְּבָרִיתוֹ⁴⁶, בֵּין
30 מִן הַחַיִּים בֵּין מִן הַמֵּת, מְטַמֵּא כְּמִשְׁאֵ וּבְמִשְׁאֵ וּבְאֵהֶל;
31 חוּץ מִשְׁלֵשָׁה אֵיבָרִים יְתָרוֹת שְׁבִאִשָּׁה⁴⁷, שְׂאִינָן
32 מְטַמְּאִין בְּאֵהֶל. וְכֵן אֲצַבֵּעַ יְתָרָה⁴⁸ שֵׁישׁ בָּהּ עֵצִים
33 וְאֵין בָּהּ צַפְרָן: אִם נִסְפָּרַת עַל גַּב הַיָּד⁴⁹ - עוֹלָה
34 לְמִנְיָן רַב הָאֵיבָרִים⁵⁰; וְאִם אֵינָה נִסְפָּרַת עַל גַּב הַיָּד
35 - מְטַמֵּא כְּמִשְׁאֵ וּבְמִשְׁאֵ⁵¹, וְאֵינָה מְטַמֵּא בְּאֵהֶל.
36 וְטַמְּאָתָהּ מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים⁵². וְאִם הָיָה בָּהּ צַפְרָן - הָרִי
37 הִיא כְּשֶׁאֵר הָאֵיבָרִים. וּמִפְּנֵי מֵה גָזְרוּ טַמְּאָה עַל
38 אֲצַבֵּעַ שְׂאִינָה נִסְפָּרַת? גָּזְרָה מִשּׁוּם הַנִּסְפָּרַת. וְלָמָּה
39 לֹא טַמְּאוּהָ בְּאֵהֶל? עָשׂוּ לָהּ הַכֹּהֵן, כְּדִי לְהוֹדִיעַ

הלימוד לטומאת אבר מן החי מן הכתוב (במדבר יט, טז):
"או בעצם", ואף-על-פי שרבינו למד מן "בחלל חרב", אינו
דוחה את הדרשה של ה'ספרי' לענין שצריך שיהיו עליו
בשר וגידים ועצמות. וראה להלן אות נה. 16) כרבי
עקיבא, חולין קכח, ב. ויש לתמוה, למה לא כתב
שארובה אינה מטמאה מפני שאין עליה בשר כמו שפרט
לשון וכוליה, הרי בגמרא שם אמרו, שלרבי עקיבא ארובה
אינה מטמאה מפני שאין עליה בשר? וצ"ע. 17) ואף-
על-פי שנשאר הרבה. באהלות פ"ב מ"ה, אנו שונים: "אלו
שאם חסרו טהורים... ואבר מן החי שחסר עצמו". ומדגיש
שם רבינו בפירושו את ההבדל בין אבר מן החי לבין עצם
מן המת שטמא אם יש בו כשעורה ואפילו אין עליו בשר
כלל, אבל אבר מן החי אינו מטמא אם חסר כל שהוא מן
העצם. 18) אם יהיה חסרון בשר כשיעור הזה כאבר שלא
נתלש יעלה ארוכה ויתרפא. 19) כלים פ"א מ"ה.
20) שם. 21) עדויות פ"ו מ"ג.

1 ד. אֵיבָר²² הַפּוֹרֵשׁ מִן הַמֵּת מְטַמֵּא כְּמִשְׁאֵ וּבְמִשְׁאֵ
2 וּבְאֵהֶל כְּמֵת. וְהוּא שְׁיִהְיֶה שְׁלֵם כְּבָרִיתוֹ, בִּשָּׁר
3 וְגִידִים וְעֵצִים. חָסַר עֲצָמוֹ, אִם נִשְׂאָר עָלָיו בִּשָּׁר
4 פְּזוּת - מְטַמֵּא כְּמֵת שְׁלֵם²³. חָסַר הַבִּשָּׁר וְלֹא חָסַר
5 הָעֵצִים²⁴: אִם נִשְׂאָר עָלָיו כְּדִי לְעֲלוֹת אֲרוּכָה בְּחֵי -
6 מְטַמֵּא כְּמֵת שְׁלֵם; וְאִם לֹא - הָרִי הוּא כְּשֶׁאֵר
7 עֲצָמוֹת הַמֵּתִים שְׂאִין עָלֵיהֶן הַבִּשָּׁר²⁵.

22) שם, העיד רבי יהושע ורבי נחוניא בן אלינן. ומדובר
כשאין בו כזית, שהרי כזית מן המת מטמא לדברי הכל,
ואפילו אינו אבר שלם (אהלות פ"ב מ"א). 23) מפני
הבשר. ראה באות הקודמת. 24) שם. לקמן בפ"ג ה"ב
מבאר רבינו דין חסר מקצת מן העצם. 25) ודינן יתבאר
לקמן בפ"ג. סיכום דיני אבר שלם: א) מן החי: 1. אם יש
בו בשר גידין ועצמות, מטמא בכל שהוא במגע במשא
ובאוהל: 2. אם חסר מן הבשר ונשאר כדי שיחזור ויתרפא
באבר שלא נתלש - מטמא במגע במשא ובאוהל: 3. אם
לא נשאר כשיעור זה - מטמא במגע ובמשא אבל לא
באוהל: 4. חסר מקצת מן העצם, אף-על-פי שיש באבר
כזית בשר - אינו מטמא כלל. ב) אבר מן המת: 1. אם יש
בו בשר גידין ועצמות - מטמא במגע, במשא ובאוהל: 2.
חסר מן הבשר ונשאר כזית, אע"פ שאין בנשאר כדי שיחזור
ויתרפא באבר מן החי שלא נתלש - מטמא במגע, במשא
ובאוהל: 3. לא נשאר כזית - מטמא במגע ובמשא, אבל
לא באוהל: 4. חסר כל שהוא מן העצם ואין עליו כזית בשר
- מטמא במגע ובמשא, אבל לא באוהל, אע"פ שלא ניטל
כלום מן הבשר (ראה לקמן פ"ג ה"ב).

8 ה. מִחַ²⁶ שֶׁבְּתוֹךְ הָעֵצִים - הָרִי הוּא מַעֲלָה אֲרוּכָה
9 מִבְּחוּץ²⁷. לְפִיכֵךְ, קוֹלִית²⁸ הַמֵּת, וְהוּא עֵצִים הַסְּתוּם
10 מִשְׁנֵי קְצוֹתָיו, אִם יֵשׁ בְּתוֹכָהּ מִחַ כְּדִי לְעֲלוֹת אֲרוּכָה
11 - הָרִי זֶה כְּמֵת שְׁלֵם. הָיָה בָּהּ מִחַ הַמֵּת וְנִדְדָה²⁹, אִם
12 יֵשׁ בּוֹ פְּזוּת - הָרִי זֶה מְטַמֵּא בְּאֵהֶל. אָף עַל פִּי
13 שֶׁהָעֵצִים סְתוּם מְכַל צְדָדָיו - טַמְּאָה בּוֹקֵעַת³⁰

1 הַרְי הֵן פְּשָׁאָר עֲצָמוֹת. אַף עַל פִּי שֶׁהִיָּה אָדָם זֶה
 2 עַל טִמְאָתָהּ תְּרוּמָה וְקִדְשִׁים⁵³.
 20 הַרְי הֵן פְּשָׁאָר עֲצָמוֹת. אַף עַל פִּי שֶׁהִיָּה אָדָם זֶה
 21 יֵתֵר פְּאִיבְרֵיו אוֹ חֶסֶר פְּאִיבְרֵיו - אֵין מְשַׁגְּיחִין בּוֹ
 22 אֶלָּא עַל מַגֵּן רֹב כֹּל אָדָם; אֶלָּא אִם כֵּן הִיָּתָה אֲצִבַּע
 23 שֵׁישׁ בָּהּ צִפְרָן אוֹ שֶׁהִיָּתָה נִסְפָּרֶת עַל גֵּב הַיָּד, שֶׁהִיא
 24 עוֹלָה לְמַגֵּן⁶², כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ⁶³.

54 אהלות פ"ב מ"א. (55) כלומר, שלא הרקיבו. ראה לקמן הי"א. (56) כתוב בתורה (שם, טז): "אשר יגע... במת או בעצם אדם או בקבר", ואף-על-פי שהכתוב מדבר בנגיעה, למדו ממנו ב'ספרי' לענין טומאת אוהל מפני ההיקש למת. ומבאר רבינו כאן, שכל הנקרא "עצם אדם" מטמא באוהל. ובפירושו למשנה סוף פ"א מאהלות, כתב רבינו: וזה מאמר ה': "או בעצם אדם", ייחס העצם לאדם עד שיהיה בו עצם ובשר כמו כלל גשם האדם, או יהיה דינו כדין המת בכללו. (57) מכאן, שהשרדה לבדה, וכן הגולגולת לבדה מטמאות. (תמהו עליו, שהרי במס' נזיר נב, א - שאלו אם כוונת המשנה שידרה או גולגולת, או שידרה וגולגולת שתיהן ביחד מטמאות באוהל, אבל לא אחת מהן והבעיה לא נפשטה, ולמה פוסק רבינו שכל אחת מהן מטמאת ודאי. והר"י קורקוס (מובא בכסף-משנה כאן) מבאר, מפני ששמאי אומר שם בפירוש שדרה או גולגולת, ולא מצאנו דבר ברור נגד דעתו, אין לנו לחדש מחלוקת מדעת עצמנו). (58) מטבע רומית של כסף בתקופת המשנה. (59) תוספתא, אהלות פ"ג ה"ג. (60) שם: בכורות מה, א. והוא-הדין לשתי ירכות ושוק אחד (תוספתא). (61) רוב מן מאתים ארבעים ושמונה. מובן שמדובר, כשארין ביניהן השרדה או הגולגולת. (62) ומחשבין לפי מנין איברים שלו, ובמקרה שהיו לו שתי אצבעות יתירות אין העצמות מטמאות באוהל בפחות ממאה עשרים ושש. ואם היתה לו רק אצבע יתירה אחת אינה מוסיפה כלום, שהרי הרוב מן 249 עולה כמו הרוב מן 248 היינו: 125. (63) למעלה בה"ז. ראה אות מד.

25 ט. שְׁאָר עֲצָמוֹת הַמֵּת שְׂאִין בְּהֵן רֹב מַגֵּן וְלֹא רֹב
 26 בְּנֵן, וְלֹא שְׁדֵרָה שְׁלֵמָה וְלֹא גִלְגֻלַת שְׁלֵמָה, אִם הִיָּה
 27 בְּהֵן רֹבֵעַ הַקֶּבֶב⁶⁴ - הַרְי אֵלוֹ מִטְּמָאִים כְּמַת בְּמַגֵּעַ
 28 וּבְמִשָּׂא וּבְאֵהֶל⁶⁵. הָיוּ פְּחוֹת מְרֻבַּע, אֲפִלּוֹ עֶצֶם
 29 כְּשֶׁעוֹרָה - מִטְּמָא כְּמַגֵּעַ וּבְמִשָּׂא וְאֵינוֹ מִטְּמָא
 30 בְּאֵהֶל⁶⁶.

64 הקב מכיל ארבעה לוגים, והלוג שש ביצים בינוניות. (65) במשנה אהלות פ"ב מ"א, שנינו: "רובע עצמות מרוב הבנין או מרוב המנין", וכן היא דעת בית-הלל בעדיות פ"א מ"ו, ומשמע שרובע עצמות אינו מטמא אלא אם הן מרוב המנין או מרוב הבנין. וכדי שלא יהיו דברי רבינו בניגוד לבית-הלל ולסתם משנה - עלינו לפרש, שהתכוון לומר שאין בהן רוב מנין ורוב בנין, אבל הן מן רוב המנין או רוב הבנין. ולפיכך דייק וכתב שאין "בהן" ולא "שאינן" מרוב (ראה כסף-משנה). (66) במשנה עדיות שם, שנינו: "שמאי אומר, אפילו בעצם אחד". פירוש, אפילו עצם אחת גדולה שיש בה רובע הקב מטמאה באוהל, וסובר רבינו שדעת יחיד היא ואין הלכה כמותו.

42 אהלות פ"א מ"ז. 43 שם מ"ח, פירוט מפורש של כל האיברים. 44 אהלות פ"ג מ"ג. 45 בכורות מה, א. מחלוקת תנאים במנין איברי האשה העודפים על איברי הגבר. רבי ישמעאל מונה שני צירים ושתי דלתות, ורבי אליעזר אומר: צירים (אינו קובע כמה), ורבי יהושע אומר: דלתות (לא קבע מספרן): רבי עקיבא אומר: מפתח. רבי ישמעאל ורבי אליעזר לא נחלקו במציאות, שהרי תלמידי רבי ישמעאל בדקו ומצאו (שם), כמה נחלקו? איזה חלקי הגוף יש להגדיר באיברים בפני עצמם, אבל שניהם מודים שבגוף האשה נמצאים ארבעת החלקים הממלאים תפקידים מסוימים בתהליך הלידה. רבי אליעזר מונה את שני הצירים כאיברים בפני עצמם הכוללים גם את הדלתות, ורבי יהושע סובר שהדלתות עיקר וצירים טפלים להן, ובא רבי עקיבא והוסיף דבר חדש - מפתח. ולפיכך הקשו עליו שם מנסיונם של תלמידי רבי ישמעאל, שלא מצאו מפתח ולא הקשו על רבי אליעזר ורבי יהושע, ותייצו מה שתייצו. ורבינו קיבל דעתם של רבי אליעזר ורבי יהושע, שאלה הארבעה שני איברים הם, וקיבל גם דעתו של רבי עקיבא שהוסיף מפתח, ולפיכך יצאו לו מאתים חמשים ואחד. ומסולקת זה תמיהת רבים על רבינו, שלכאורה מספרו מנוגד לדעתם של כל התנאים. [ואפשר גם לפרש, שרבינו מונה שני הצירים כאבר אחד, וכן את הדלתות ומקבל גם דעת רבי עקיבא ('קרי' ספר)]. 46 בשלימותו, בשר גידים ועצמות. 47 רב בכורות שם, דורש: "אדם כי ימות באהל" (במדבר יט, יד), דבר השווה בכל אדם (פירוש, בין באיש ובין באשה). 48 אצבע ששית. נדה מט, ב. 49 עומדת בשורה אחת עם שאר האצבעות. 50 דיני רוב האיברים, מבוארים לקמן בה"ח. 51 אף-על-פי שהעצם פחותה מכשעורה. 52 ואם העצם שבה היא כשעורה - טומאתה דין תורה. 53 שהרי אסור לשרוף תרומה וקדשים, ומצוה לאכלם.

3 ח. עֲצָמוֹת הַמֵּת⁶⁴ שְׂאִין עֲלֵיהֶם בְּשָׂר, אִם נִפְרַת בְּהֵן
 4 צוּרַת עֲצָמוֹת⁶⁵ - הַרְי אֵלוֹ מִטְּמָאִין כְּמַגֵּעַ וּבְמִשָּׂא
 5 וּבְאֵהֶל כְּמַת שְׁלֵם, שְׂאֵנִי קוֹרָא בְּהֶם עֶצֶם אָדָם⁶⁶.
 6 וְאֵלוֹ הֵן הָעֲצָמוֹת שֶׁהֵן מִטְּמָאִין כְּמַת: הַשְּׁדֵרָה,
 7 וְהַגִּלְגֻלַת, וְרֹב בְּנֵינוּ, וְרֹב מַגֵּן. הַשְּׁדֵרָה פִּיצַד⁶⁷?
 8 שְׁדֵרָה שֶׁהִיא שְׁלֵמָה - הַרְי הִיא כְּמַת שְׁלֵם; וְאִם
 9 חֶסְרָה אֲפִלּוֹ חֲלֵיא אַחַת מְשֻׁמָּה עֲשָׂרָה חֲלִיּוֹת -
 10 הַרְי הִיא כְּשֶׁאָר הָעֲצָמוֹת. הַגִּלְגֻלַת פִּיצַד? גִּלְגֻלַת
 11 שֶׁהִיא שְׁלֵמָה - הַרְי הִיא כְּמַת; וְאִם חֶסְרָה כְּסֻלַּע⁶⁸
 12 - הַרְי הִיא כְּשֶׁאָר הָעֲצָמוֹת. הָיוּ בָּהּ נִקְבִים קִטְנִים -
 13 כְּלָם מְצֻרְפִין לְכֻסְלַע. כָּל בְּנֵינוּ⁶⁹ שֶׁל אָדָם הוּא
 14 שְׁתֵּי הַשּׁוֹקִים וְהַיָּרְכִים וְהַצְּלָעוֹת וְהַשְּׁדֵרָה. וְרֹב בְּנֵינוּ
 15 שֶׁל מַת - הַרְי הוּא כְּמַת שְׁלֵם. פִּיצַד? כְּגוֹן שְׁתֵּי
 16 שׁוֹקָיו וְיָרֵךְ אַחַת⁶⁰. וְאִם חֶסֶר רֹב בְּנֵינוּ כָּל שֶׁהוּא -
 17 הַרְי הֵן כְּשֶׁאָר הָעֲצָמוֹת. רֹב מַגֵּן פִּיצַד? רֹב מַגֵּן
 18 עֲצָמוֹת. כְּגוֹן שֶׁהָיוּ מְאֵה חֲמֵשֶׁה וְעֶשְׂרִים עֶצֶם⁶¹ -
 19 הַרְי אֵלוֹ כְּמַת שְׁלֵם. הָיוּ מְאֵה אַרְבָּעָה וְעֶשְׂרִים -

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

1 י. הִיָּה עֵצִים אֶחָד, אֶפְלוּ יֵשׁ בּוֹ רֵבַע - הָרִי זֶה מְטַמֵּא
 2 בְּמַגַּע וּבְמִשָּׂא וְאֵינוֹ מְטַמֵּא בְּאֵהָל. טַמְאָת עֵצִים אֶחָד
 3 הִלְכָה מִפִּי הַשְּׂמוּעָה. לְפִי שְׁנֵאמַר: וְכָל הַנִּגְעַע בְּעֵצִים,
 4 לְמָדוּ מִפִּי הַשְּׂמוּעָה⁶⁷: אֶפְלוּ עֵצִים פִּשְׁעוּרָה מְטַמֵּא
 5 בְּמַגַּע וּבְמִשָּׂא. וּלְפִי שְׁטַמְאָתוֹ הִלְכָה, הָרִי הוּא דִין
 6 תּוֹרָה⁶⁸ וְלֹא מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים.

(79 שם ע"א, א. 80) פירוש, טיפה ראשונה שנפלה לתוך הדם שיצא מחיים - בטלה ברוב, וכשנפלה השנייה דינה כראשונה ובטלה, וכן הטיפות שלאחריהן. (81) בהל' אבות הטומאות מפט"ז ואילך.

32 טו. הַקֶּבֶר⁸² כֵּל זִמְנֵן שֶׁהִטְמֵאָה בְּתוֹכוֹ מְטַמֵּא בְּמַגַּע
 33 וּבְאֵהָל כְּמַת, דִּין תּוֹרָה; שְׁנֵאמַר: אוֹ כְּמַת אוֹ כְּעֵצִים
 34 אֶדָם אוֹ כְּקֶבֶר. וְאֶחָד הַנּוֹגֵעַ בְּגוֹף שֶׁל קֶבֶר אוֹ הַנּוֹגֵעַ
 35 בְּכַתְלֵיוֹ⁸³. וְהוּא שֶׁיְהִיָּה בְּנוֹי⁸⁴ וְסָתוּם⁸⁵ וְאַחַר כֵּן
 36 יְהִיָּה כֵּל מְטַמֵּא בְּמַגַּע וּבְאֵהָל. אֲבָל הַמַּעְמִיד כְּלִים
 37 אוֹ אֲבָנִים וְכִיּוֹצֵא בְּהֵן בְּצִדֵי הַמַּת, וְכִסָּה עָלָיו
 38 מְלַמְעֵלָה כְּלִים אוֹ פְּאָבָנִים וְכִיּוֹצֵא בְּהֵן - זֶה הַכְּסוּי
 39 הַמְּטוּל מְלַמְעֵלָה נִקְרָא⁸⁶ גּוֹלָל, וְאִלוֹ הַצְּדִידִין
 40 הַמַּעְמִידִין אֵת הַגּוֹלָל שֶׁהוּא נִשְׁעָן עָלֵיהֶן נִקְרָאִין
 41 דּוֹפֵק; וְשְׁנֵייהֶם, הַגּוֹלָל אוֹ הַדּוֹפֵק, מְטַמְאִין בְּמַגַּע
 42 וּבְאֵהָל כְּקֶבֶר, וְטַמְאָתָן מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים, וְאֵינָן
 43 מְטַמְאִין בְּמִשָּׂא⁸⁷. לְפִיכֵן, אִם גָּרַר הַגּוֹלָל בְּחֻבְלִים⁸⁸
 44 עַד שֶׁפָּסָה בּוֹ אֵת הַמַּת אוֹ גָּרָר אוֹ שְׁמָטוּ מֵעַל הַמַּת,
 45 אוֹ שֶׁגָּרַר הַדּוֹפֵק עַד שֶׁהַעְמִיד עָלָיו הַגּוֹלָל אוֹ שְׁמָטוּ
 46 בְּחֻבְלִים מִתַּחַת הַגּוֹלָל - הָרִי זֶה טְהוֹר⁸⁹. וּדְבָרִים
 47 שְׂסוּמְכִין אֵת הַדּוֹפֵק⁹⁰, וְהֵם הַנִּקְרָאִין דּוֹפֵק דּוֹפֵקִין
 48 - הָרִי הֵן טְהוֹרִין⁹¹.

(82) אהלות פ"ז מ"א. (83) שם, בתנאי, שיש במקום הטומאה בפנים טפח על טפח ברום טפח פנוי, ואם אין כשיעור הזה אינו מטמא מן הצדדים אלא כנגד הטומאה. (84) בידי אדם. (85) ואם הוא פתוח טפח על טפח, הטומאה יוצאת דרך הפתח. (86) בפירושו למשנה ד' שם כתב רבינו, שגולל ודופק הם הקבר עצמו, הדופק הם ארבעת הכתלים, והגולל הוא הכיסוי שלמעלה (וכן דעת רש"י), אבל כאן חזר בו, ומפרש שגולל ודופק שניהם הם על הקבר (ראה 'תוספות יום-טוב' שם). (87) רבינו בפירושו למשנה הנ"ל כתב הטעם, מפני שמשא במת עצמו אינו מפורש בתורה אלא נלמד בקל-וחומר מנבילה, לא גזרו בגולל ודופק. והראב"ד כאן אומר שגולל ודופק מטמאים מן התורה. מגע למד רבי עקיבא מן הכתוב: וכל אשר יגע כו' (במדבר יט, טז), ואהל מ"על פני השדה" אבל משא לא נזכר בתורה. (88) ולא נגע בו. (89) האדם שגרר את הגולל. (90) מצדדיו. (91) משנה, שם.

49 טז. שָׂדֶה שֶׁנִּחְרַשׁ בָּהּ קֶבֶר וְאֶבְדוּ עֲצָמוֹת הַמַּת
 50 בְּעַפְרָה⁹² - הִיא הַנִּקְרָאת בֵּית הַפָּרֶס. וְעַפְרָה מְטַמֵּא
 51 בְּמַגַּע וּבְמִשָּׂא, שְׂמָא יֵשׁ בָּהּ עֵצִים פִּשְׁעוּרָה, וְאֵינָהּ
 52 מְטַמְאָה בְּאֵהָל. וְכֵן כֵּל אֲרֻצוֹת הָעַמִּים עֶפְרֹן מְטַמֵּא
 53 בְּמַגַּע וּבְמִשָּׂא מִפְּנֵי הָעֲצָמוֹת שְׂאִין נְזַהְרִין בְּהֵן.

(67) פירוש, הלכה היא מפי השמועה, שיש לה רמז במקרא, אבל אינה דרשה גמורה. ראה למעלה אות יב. (68) בהקדמתו לסדר טהרות, מונה רבינו עצם כשעורה בין אבות דרבנן, וברור שחזר בו כאן, ומשנה מפורשת בנוזיר מט, ב - אומרת, שהנוזיר מגלה על עצם כשעורה.

7 יא. מֵת⁶⁹ שֶׁהִרְקִיבוּ עֲצָמוֹתָיו כְּקֶבֶר וְנִעְשׂוּ רֶקֶב -
 8 מְלֹא חֲפָנִים⁷⁰ מְאֹתוֹ רֶקֶב מְטַמֵּא בְּמִשָּׂא וּבְאֵהָל⁷¹
 9 כְּמַת; וְאֵינוֹ מְטַמֵּא בְּמַגַּע, לְפִי שְׂאִי אֶפְשָׁר לַגַּע
 10 בְּכָל־⁷², וְהָרִי אֵינוֹ גּוֹף אֶחָד. וְאֶפְלוּ גְבוּל בְּמִים -
 11 אֵינוֹ חִבּוּר⁷³.

(69) אהלות פ"ב מ"ב. (70) במשנה נאמר: "מלא תרווד". ובנוזיר נ, ב - מפרש חזקיה: מלא פיסת היד (פירש רש"י): בלי אצבעות), ורבי יוחנן מפרש: מלא חפניו. ופסק כר' יוחנן נגד חזקיה רבו, מפני שבגמרא שם אמרו שדעת רבי יוחנן כחכמים, וחזקיה כרבי מאיר (ראה רש"י שם) (כסף-משנה). (71) שהרי נשא את כולו והאהיל על כולו. (72) רק בפירוורים הקרובים ביותר לגוף הנוגע (חולין קכו, ב). (73) משנה, אהלות שם.

12 יב. דָם הַמַּת⁷⁴ מְטַמֵּא כְּמַת בְּמַגַּע וּבְמִשָּׂא וּבְאֵהָל;
 13 שְׁנֵאמַר: בְּנֶפֶשׁ הָאֶדָם, וְנֵאמַר: פִּי הַדָּם הוּא הַנֶּפֶשׁ.
 14 וְכִמָּה שְׁעוּרוֹ? רְבִיעִית⁷⁵. אֶפְלוּ תְּמֻצִית הַדָּם⁷⁶, כֵּל
 15 זִמְנֵן שֶׁיֵּשׁ בּוֹ אֶדְמוּמִית מְטַמֵּא בְּאֵהָל הַמַּת.

(74) שם. (75) רביעית הלוג = כביצה וחצי הביצה. (76) דם שנקרש, נשאר סביבות הגוש נוזל צלול, ויש בו קצת מראה אדמומית. נחל זה נקרא "תמצית הדם" מפני שהוא תמטצה מן הדם. חולין פז, ב: "צללתא דדמא".

16 יג. דָם הַחַי, אֶפְלוּ דָם נִחְיָה - הָרִי זֶה טְהוֹר כֵּל
 17 זִמְנֵן שֶׁהוּא חַי. נִתְעַרְב⁷⁷ הַדָּם שְׁיֵצֵא מִמֶּנּוּ בְּאַחֲרוֹנָה
 18 סְמוּךְ לְמִיתָה עִם הַדָּם שְׁיֵצֵא מִמֶּנּוּ אַחַר שְׁמַת, וְכָל
 19 הַתְּעוּרוֹבוֹת רְבִיעִית, וְאֵין יָדוּעַ כְּמָה יֵצֵא מִחַיִּים
 20 וְכִמָּה יֵצֵא אַחַר מִיתָה, אֶפְלוּ חֲצִי רְבִיעִית מִחַיִּים
 21 וְחֲצִיָּה אַחַר מִיתָה - הָרִי זֶה נִקְרָא דָם תְּבוּסָה,
 22 וּמְטַמֵּא בְּמִשָּׂא וּבְמַגַּע וּבְאֵהָל, אֲלֹא שְׁטַמְאָתוֹ מִדְּבָרֵי
 23 סוֹפְרִים⁷⁸.

(77) כרבי עקיבא שם, מפני שכנדה ע"א, א - אמרו, שזו היא דעת חכמים. (78) נדה סב, ב.

24 יד. הָרוּג⁷⁹ שֶׁהָיָה מְטוּל עַל הַמְּטָה וְדָמוֹ מְנוֹטָף
 25 פִּשְׁהוּא חַי וְיִוָּרֵד לְגִמָּא, וּמַת וְהָרִי הַדָּם מְנוֹטָף אַחַר
 26 מוֹתוֹ וְיִוָּרֵד לְאוֹתָהּ גִּמָּא - הָרִי כֵּל הַדָּם שֶׁבָּה טְהוֹר;

26 על ביאת המקדש. לפיכך אני אומר, שכל טמאה
27 מן המת שאין הנזיר מגלח עליה - אינה דין תורה.

6 כשהעצם שבו היא פחותה מכשעורה (כגון כנפל קטן -
כסף משנה), שאם היא כשעורה מטמאה מן התורה.
7 ובנזיר מא, ב משמע שכל טומאות דאורייתא הנזיר מגלח
עליהן. 8 פרק ז, הלכה ב. ושם כתב שהנזיר מגלח על
חצי קב עצמות ועל חצי לוג דם ועל אבר שיש עליו בשר
כראוי.

28 ד. אין רקב המת מטמא עד שיקבר ערם בארון של
29 שיש או של זכוכית? וכיוצא בהן ויהיה פלו שלם.
30 חסר ממנו איבר או שנקבר בכסותו או בארון של
31 עץ או של מתכת - אין רקבו טמא, מפני שרקב
32 הפסות או רקב העץ או חלודת המתכת תהערב
33 ברקב גויתו. ורקב המטמא שנתערב בו¹⁰ עפר פל
34 שהוא - הרי הוא בטמאתו¹¹. ולא אמרו רקב אלא
35 למת בלבד, אבל הרוג אין לו רקב.

9 אין חלודה שולטת בזכויות וגם אינה מתפוררת לחלקים
דביקים וכן השיש, אבל שאר אבנים מתפוררים. כל דיני
רקב הם הלכה למשה מסיני (רש"י שם). 10 אחר
שנעשה רקב. 11 תערובת לפני שירדה לו טומאת רקב -
מעכבת, אבל תערובת הבאה לאחר מכאן אינה מטהרת.

36 ה. קברו שני מתים כאחד, או שגזזו שיערו או
37 צפרניו ורקביו עמו, או שקברו אשה מעברת
38 ועברה במעיה - אין להם רקב¹².

12 מפני שמעורב בו רקב מגוף אחר.

39 ו. טחן המת עד שנעשה רקב - אינו מטמא, עד
40 שירקיב מאליו.

41 ז. טחנו פלו והניחו עד שירקיב, או שהרקיב
42 מקצתו כשהוא חי ומת והרקיב פלו - הרי זה ספק,
43 ואם נטמא למלא חפנים מרקב זה - הרי זה טמא
44 בספק.

45 ח. מלא חפנים ועוד מעפר הנמצא תחת המת או
46 מעפר הנמצא בקבר, ואין ידוע מה טיבו, אם הוא
47 רקב שמטמא באהל, או אינו אלא עפר שנתלכלך
48 בנצל המת ודמו - הרי זה מטמא במשא ובאהל¹³,
49 שהרי יש במלא חפנים ועוד מלא חפנים רקב¹⁴.
50 ויראה לי, שאף זו טמאה מדברי סופרים.

13 ובנידה כו, ב נימקו: "לפי שאי אפשר למלאות תרוד
ועוד עפר בית הקברות שאין בו תרוד רקב". ולכאורה זה
מנוגד למה שאמר בהלכה ד, שרקב שיש בו תערובת כל
שהיא אינו מטמא. ובאליהו רבא במשנה שם מפרש על פי
התוספתא כאן, שמה שאמרו הנקבר בכסותו או בארון של
עץ אין לו רקב, הכוונה שאין לו דין רקב לטמא במלוא
תרוד אלא דין עפר קברות לו, שצריך כמלוא תרוד ועוד.

1 וטמאת בית הפרס וארץ העמים⁹³ מדברי סופרים,
2 כמו שיתבאר⁹⁴.

92 אהלות פי"ח מ"ב. ראה לקמן פי"י. 93 שבת יד, ב:
יוסי בן יעזר איש צרידה ויוסי בן יוחנן איש ירושלים, גזרו
טומאה על ארץ העמים. 94 לקמן פ"ט הי"ב.

יום שלישי י"ג תמוז ה'תשע"ו

פרק שלישי

1 יבאר המטמאים במגע ובמשא ובאוהל והמטמאים במגע
ובמשא ולא באוהל, כל טומאה מן המת שאין הנזיר מגלח
עליה, ומתי רקב המת מטמא, המת שנשרף ושלדו קיימת,
ושפיר מרוקם שטרפו במים, תולעים ועורות האדם, וכל
שבמת טמא בשעת חיבורו, משקה היוצא מהמתים והדברים
שאם חסרו כל שהוא טהורים.

3 א. אלו מטמאין במגע ובמשא ובאהל: המת, אפלו
4 גפיל שלא נתקשרו איבריו בגידין. וכזית מבשר
5 המת, וכזית נצל. ואיבר מן החי ואיבר מן המת
6 שיש עליהם בשר פראוי. והשדרה והגלגלת, ורב
7 בנינו ורב מנינו. ורבע עצמות מפל מקום, אף על
8 פי שאין בהן לא רב בנין ולא רב מנין. ורביעית דם
9 תבוסה². הכל שתיים עשרה.

2 דם המטפטף מאדם הרוג בין חיים למיתה ומעורב בו דם
חי ודם מת, וטומאתו מדרבנן.

10 ב. ואלו מטמאין במגע ובמשא ואין מטמאין
11 באהל: איבר מן החי שחסר בשרו ואין בו להעלות
12 ארוכה³. ואיבר מן המת שחסר בשרו או עצמו ולא
13 נשאר בשר כדי להעלות ארוכה⁴ או שחסר העצם
14 אף על פי שיש עליו בשר כדי להעלות ארוכה.
15 והשדרה שחסרה ואין בה רבע עצמות. והגלגלת
16 שחסרה ואין בה רבע עצמות. ועצם אפלו כשעורה.
17 וארץ העמים. ובית הפרס. הכל שבע⁵.

3 ואם חסר עצמו אפילו כל שהוא טהור לגמרי. 4 בבא
זו מלמדת, שאפילו לא נשאר כדי להעלות ארוכה מטמא
במגע ובמשא. ואף על פי שיש בשר כדי להעלות ארוכה -
אינו מטמא באוהל. 5 מנה שמונה פרטים. ואולי אבר מן
המת שחסר עצמו ויש בשר כדי להעלות ארוכה, ושאין
עליו, נמנו כדבר אחד.

18 ג. הגולל והדופק מטמאין במגע ובאהל בקבר
19 ואינו מטמאין במשא. הרקב מטמא במשא ובאהל
20 ואינו מטמא במגע. טמאת רבע עצמות באהל,
21 וטמאת רביעית דם, וטמאת איבר שאין עליו בשר
22 פראוי, בין מן המת⁶ בין מן החי - יראה לי, שכלן
23 מטמאין דין תורה; שהרי אין הנזיר מגלח
24 עליהן⁷, כמו שבארנו בגזירות⁸, ואין חיבין עליהן
25 על ביאת המקדש, וכל טמא בטמאה של תורה חיב

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

30 והמביט בקרית ספר כותב, שמדאורייתא אינו מטמא אם
 31 יש בו תערובת, אבל מדברי סופרים מטמא. [14 פירוש,
 32 אנו מחמירים ואומרים שמא רקב הוא שמטמא בשיעור
 מלוא חפניים במשא ובאוהל, אבל במגע אינו מטמא
 כלמעלה פרק ב הלכה י"א.

23) אחר שפירשו מן המת. (24) נידה נה, א. פירוש, אם
 ניטלו יש להם חליפים שאחרים צומחים במקומם. בשיניים,
 - שמקצתן אינן חוזרות וצומחות - נאמר שם בגמרא טעם
 אחר; מפני שלא נבראו עימו. (25) נזיר נא, א. דין זה יוצא
 מאיבעיה של חזקיה שם בשערו העומד להיגלח, ומשמע
 שאם אינו עומד להיגלח - טמא. (26) לפני שמת עמדו
 להגזזו. (27) דבר נזול. (28) ואף על פי שנוזלים היוצאים
 מטומאות אחרות טמאים.

33 יד. כפד שגמחה מטמאה פריעית, מפני שהיא
 34 כדם נקפה. דם קטן שייצא פלו, אם אין בו רביעית
 35 - טהור, אף על פי שהוא כל דם שבו. 29.

29) כחכמים באהלות פרק ב משנה ד נגד דעת רבי עקיבא
 שמדמה דם לעצמות ששלד שלם מטמא בכל שהוא.
 בתוספתא שם פרק ג הלכה ד השיבו חכמים לרבי עקיבא
 שלוש תשובות למה אין לדמות בשר לעצמות: א. העצמות
 אפילו פחות משיעורן (רובע הקב) מטמאות ברוב בניין
 ורוב בניין; ב. אפילו עצם כשעורה מטמא במגע ובמשא.
 אבל דם אינו מטמא פחות משיעורו הקבוע (רביעית); ג. אי
 אפשר שלא נשאה טיפת דם בגופו של הקטן.

36 טו. ואלו אם חסרו כל שהוא - טהורים: רביעית
 37 דם, ועצם כשעורה, וכזית בשר, וכזית נצל, ומלא
 38 חפניים רקב, ואיבר מן החי שחסר מעצמו כל
 39 שהוא.

יום רביעי י"ד תמוז ה'תשע"ו

פרק רביעי

1) יבאר דין רביעית דם, ושדרה שנגמרה, וגולגולת של שני
 מתים, כל טומאות שבמת אם מצטרפין, ועצם כשעורה
 שנתחלקה לשנים, רובע עצמות שנוקבו, וכזית מן המת
 שחתכו לחלקים ודבקו, ושדרה שנגמרו רוב חוליות שבה,
 כל המטמאין באוהל שנחלקו והכניסו בתוך הבית, מלא
 חפנים רקב שנתפור בתוך הבית, דם שנשפך באויר ודם
 שנבלע בכסות, וכיצד משערין אותה, המגע והמשא והאוהל
 שלשה שמות הם.

40 א. רביעית דם² הבאה משני מתים - טהורה, עד
 41 שתהיה כל הרביעית ממת אחד. שדרה שנגמרה
 42 משני מתים, כגון שהיו מקצת החליות מאחד
 43 ותשלומו ממת אחר, וכן הגלגלת של שני מתים³,
 44 ורבע עצמות משני מתים, ואיבר מן המת משני
 45 מתים - כל אלו אינן מטמאין באהל, אלא במגע
 46 ובמשא, כשאר כל עצמות.

2) כל הדינים שבהלכה זו שנויים במחלוקת באהלות פ"ב
 מ"ו, ורבינו פסק בכלם כחכמים. (3) חלק אחד ממת זה.

1 ט. המת שנסרף ושלדו קימת¹⁵, והוא השדרה
 2 והצלעות - הרי זה מטמא כמת שלם. ואין צריך
 3 לומר אם נחרף¹⁶. אבל אם נשרף עד שנתבלבלה
 4 צורת תבניתו - טהור. וכן שפיר¹⁷ מרקם¹⁸ שטרפו
 5 במים¹⁹ - טהור, שהרי נתבלבלה צורתו.

15) כגון שנשרף ונעשה פחם ונשאה תבניתו כמו שהיתה.
 16) חריכה פחותה משריפה. 17) תחילת יצירתו של
 העובר. 18) צורת איבריו ניכרת. 19) עירבבו.

6 י. בשר המת שנסרף ונעשה כקמח²⁰ - טהור. וכן
 7 אפר השורפין - טהור. וכן התולעים הנחרין מבשר
 8 המת, בין חיים בין מתים - טהורין. וכבר בארנו,
 9 שהמת כבשר בכל מקום, בין כמת בין בנבלה
 10 ושרץ.

20) בגמרא שם מחלוקת ר' יוחנן וריש לקיש אם נפרך ולא
 נעשה כקמח, ר' יוחנן מטהר וריש לקיש מטמא, ואם נעשה
 כקמח גם ריש לקיש מטהר. ומדברי רבינו כאן נשמע
 שפוסק כריש לקיש.

11 יא. עור האדם - כפשוטו. ואם עבדו כל צרכו או
 12 הלף בו כדי עבודה - הרי זה טהור מן התורה²¹.
 13 אבל מדבריהם מטמא כזית כבשר המת. גזרה
 14 שלא להרגיל בני אדם לעבוד עורות האדם
 15 וישתמשו בהן²².

21) כלשון אחרון של עולא, אבל ללשון ראשון גם כשלא
 עיבדו טהור מן התורה. 22) בגמרא שם: "גזירה שמא
 יעשה אדם עורות אביו ואמו שטיחים".

16 יב. עור הבא פנגד פניו של אדם פשוט, בין
 17 שהיה חי ואמו חיה בין שנוולד מת ואמו מתה -
 18 הרי זה טהור, מפני שהוא כמו פרש או צואה וקיא
 19 וכיוצא בהן.

20 יג. כל שבמת טמא, חוץ מן השנים והשער
 21 והצפרין²³, הואיל וגזען מחליה²⁴. ובשעת חבורן
 22 הכל טמא. כיצד? המת בחוץ ושערו בתוך הבית -
 23 נטמא כל אשר בבית. וכן הנוגע²⁵ בשערו או בשניו
 24 או בצפרניו פשהו מחברין - נטמא. שערו העומד
 25 להגזז²⁶ וצפרניו העומדים להנטל, הואיל והן
 26 עומדין להנטל יש בהן ספק. לפיכך, הנוגע בהן -
 27 הרי הוא ספק טמא. כל משקה²⁷ היוצא מן המתים
 28 - טהור²⁸, חוץ מדמו. וכל מראה דמים מן המת -
 29 טמא, כמו שבארנו. ומפני מה לא גזרו על משקה

שיעורי רמב"ם פרק א' ליום - יום רביעי י"ד תמוז - ספר טהרה - הלכות טומאת מת קפא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הדברים. (23) לפני ההתכה פרחה טומאתו, וההתכה אינה מועילה מפני שחיבורי אדם אינו חיבור.

ז. שְׁדָרָה²⁴ שֶׁנִּגְרְרוּ מִמֶּנָּה רֹב חֲלִיּוֹת שְׁלָהּ, אִף עַל פִּי שְׁשֻׁלְדָה קִנְיָת - אֵינָה מְטַמְּאָה בְּאֵהָל. וּבִזְמַן שֶׁהִיא בְּתוֹךְ הַקֶּבֶר, אֶפְלוּ מְשֻׁפְּרֵת, אֶפְלוּ מְכַתְּתָת²⁵ - מְטַמְּאָה בְּאֵהָל, מִפְּנֵי שֶׁהַקֶּבֶר מְצַרְפָּה.

(24) נזיר נב, א. (25) לחלקים דקים.

ח. כָּל הַמְטַמְּאִין²⁶ בְּאֵהָל שֶׁנִּחְלְקוּ וְהַכְּנִיסָן בְּתוֹךְ הַבַּיִת - הָאֵהָל מְצַרְפָּן וּמְטַמְּאִין בְּאֵהָל.

(26) כחכמים במשנה אהלות פ"ג, א.

ט. עֲצָם²⁷ שֶׁשָּׂשׂ עָלָיו קְזִיַּת בִּשְׂר בְּיַד שְׂמִים, וְהַכְּנִיס מִקְצָתוֹ²⁸ לְפָנִים מִן הַבַּיִת - נִטְמָא הַבַּיִת. שְׂנֵי עֲצָמוֹת וְעֲלֵיהֶם כְּשֵׁנֵי חֲצָיִי זֵיתִים בִּשְׂר, וְהַכְּנִיס מִקְצָתָן לְפָנִים - הַבַּיִת טָמֵא. וְאִם הָיָה הַבִּשְׂר תָּחוּב בְּעֲצָמוֹת בְּיַד אָדָם - הַבַּיִת טָהוֹר; שְׂאִין חַבּוּרֵי אָדָם חַבּוּר.

(27) תוספתא אהלות פ"ד ה"ד. (28) אפילו מקצת העצם, מפני שהוא מחובר בידי שמים, הרי הוא כאילו נכנס כולו. וכל-שכן אם הכניס מקצת הבשר, שהבשר גורם לטומאת אהל ולא העצם.

י. מְלֵא חֲפָנִים²⁹ רֶקֶב שֶׁנִּתְפָּזֵר בְּתוֹךְ הַבַּיִת - הַבַּיִת טָמֵא³⁰.

(29) משנה אהלות פ"ג, ב. (30) כחכמים

יא. רְבִיעֵית דָּם³¹ שֶׁנִּבְלָעָה בְּתוֹךְ הַבַּיִת - הַבַּיִת טָהוֹר לְהַבְּאָה³², וְכֹל שֶׁהָיָה בּוֹ בְּעַת שֶׁנִּבְלָעָה³³ הִרְבִּיעֵית בְּאֶרֶץ טָמֵא.

(31) נידה סב, ב. (32) אחר שנבלעה. (33) נראה, שאפילו נבלעה מקצת הרביעית ולא נשאר כשיעור רביעית - טהור.

יב. קְזִיַּת³⁴ מִן הַמַּת שֶׁחֲתָכוּ לְחַלְקִים וְרִדְדוּ¹⁷ וְדַבְּקוּ - נִמְצָא - הַבַּיִת טָהוֹר³⁵. וְלִכְשִׁימְצָא - הַבַּיִת טָמֵא לְמַפְרָע³⁶ מֵעַת שֶׁאֲבַד עַד שֶׁנִּמְצָא.

(34) תוספתא אהלות פ"ד ה"ד. (35) אנו אומרים שחתול או עכבר אכלו. (כסף-משנה בשם הר"י קורקוס). (36) ואין אנו אומרים שזה בשר אחר.

יג. רְבִיעֵית דָּם³⁷ שֶׁנִּשְׁפָּף בְּאֹוִיר³⁸, אִם קָרַשׁ³⁹ או שֶׁהָיָה בְּמָקוֹם אֲשֶׁרֵינוּ⁴⁰, וְהוּא הַמָּקוֹם הַנִּמְנוֹךְ כְּמוֹ גִּמְא, וְהָאֵהָל הַמְאֵהִיל עַל מְקָצָתוֹ - נִטְמָא. נִשְׁפָּף עַל הָאֶסְקָפָה בְּמִוֶּרֶד⁴¹, בֵּין לְפָנִים בֵּין לְחוּץ⁴² - הַבַּיִת טָהוֹר⁴³, שֶׁהָרִי לֹא נָח הַדָּם עַל הָאֶסְקָפָה. וְאִם הָיָה הָאֶסְקָפָה אֲשֶׁרֵינוּ אוֹ שֶׁקָּרַשׁ הַדָּם עָלֶיהָ - הַבַּיִת טָמֵא⁴⁴. רְבִיעֵית דָּם שֶׁנִּבְלָעָה בְּכִסּוּת⁴⁵: אִם מִתְּפִסָּת וְיִוָּצָא מִמֶּנּוּ רְבִיעֵית דָּם - הָרִי זֶה הַכְּסוּת מִתְּטַמְּאָה בְּמַגַּע וּבְמִשְׂא וּבְאֵהָל; וְאִם לֹא - אֵינָה

(21) נזיר נ, ב. (22) שהרי לא נתפרד לחלקים. בגמרא שם אמרו, שלא בכל התנאים טמא, ויש לתמוה שרבינו סתם

והחלק השני, המשלים את החסר, בא ממת אחר. (4) אם יש בהן כשעורה.

ב. אֵיבָר⁵ מִן הַחַי מְשֻׁנֵי אֲנָשִׁים - טָהוֹר. אֶפְלוּ מְאִישׁ אֶחָד, אִם נִחְלַק לְשָׁנִים⁶ - טָהוֹר⁷.

(5) שם. (6) וחזר וחיברם. (7) כתנא-קמא שם. והטעם, מפני "שאין חיבורי אדם חיבור" (שם פ"ג מ"ד). פירוש, חיבור מלאכותי בידי אדם אינו חיבור לטומאה.

ג. קְזִיַּת⁸ בִּשְׂר מְשֻׁנֵי מַתִּים, וְקְזִיַּת נֶצֶל מְשֻׁנֵי מַתִּים, וּמְלֵא חֲפָנִים רֶקֶב מְשֻׁנֵי מַתִּים⁹ שֶׁכָּל אֶחָד מֵהֶן יָשׁ לוֹ רֶקֶב¹⁰ - הָרִי אֵלָיו מְצַרְפִּין זֶה עִם זֶה. וְכֵן פְּחָצֵי זֵית בִּשְׂר וְכַחֲצֵי זֵית נֶצֶל מְצַרְפִּין זֶה עִם זֶה¹¹. וְשְׂאֵר כָּל הַטְּמָאוֹת שֶׁבַמַּת אֵין מְצַרְפִּין זֶה עִם זֶה, מִפְּנֵי שֶׁלֹּא שׂוּוּ בְּשִׁעוּרֵיהֶן.

(8) תוספתא אהלות פ"ד ה"ג. (9) שלא נקברו יחד (ראה למעלה פ"ג ה"ה). (10) לפי התנאים שנתבארו למעלה בפ"ג. (11) שם, ניצל דינו כבשר, ומטמא בכזית כבשר.

ד. עֲצָם פְּשֻׁעוֹרָה¹² שֶׁנִּחְלַק לְשָׁנִים - מְטַמְּא בְּמִשְׂא¹³. וְכֵן רְבִיעֵית¹⁴ עֲצָמוֹת מַת אֶחָד שֶׁנִּדְקְדְּקוּ¹⁵ וְאֵין בְּכָל אֶחָד מֵהֶם עֲצָם פְּשֻׁעוֹרָה - מְטַמְּאִין בְּאֵהָל¹⁶ כְּאֵלוֹ לֹא נִדְקְדְּקוּ.

(12) אהלות פ"ב מ"ז, כ"ר עקיבא. (13) במשנה כתוב סתם: ר' עקיבא מטמא, ורבינו מפרש שמטמא במשא בלבד, אבל לא במגע כמו רב (למעלה פ"ג ה"ג) וכזית מן המת שבהלכה הבאה (ראה להלן אות יט). (14) שם, כחכמים. (15) נשברו לחלקים דקים. (16) וכל-שכן שמטמא במשא, אבל לא במגע. [המלה "וכן" מתפרשת ככה: כמו שעצם כשעורה שנחלקה מטמאה כלפני חלוקתה, היינו במשא, כך רובע עצמות שמטמא באוהל, אין החלוקה גורעת מחומר טומאתו לטמא באוהל. אבל במגע אינו מטמא, מפני שאי-אפשר ליגע בכולן].

ה. קְזִיַּת מִן הַמַּת שֶׁחֲתָכוּ לְחַלְקִים וְרִדְדוּ¹⁷ וְדַבְּקוּ - מְטַמְּא בְּאֵהָל וּבְמִשְׂא¹⁸, וְאֵינוֹ מְטַמְּא בְּמַגַּע¹⁹ קָצָתוֹ²⁰ אִף עַל פִּי שֶׁחַבּוּר, שְׂאִין חַבּוּרֵי אָדָם חַבּוּר.

(17) דפק עליהם בדבר קשה, ועל-ידי הדפיקות נתחברו החלקים. (18) כמו ברובע עצמות. (19) כמו עצם כשעורה שנחלק ורובע עצמות שנדקדקו. ולשלשתם נימוק אחד, מפני שאינו נוגע בכל השיעור, אבל נושא הוא את כל השיעור וגם מאהיל על כולו. (20) משמע, שאם נגע בבת אחת בכל חלקי הכזית - טמא. וזה כדעת חכמים במשנה אהלות פ"ג, א. ומובן שגם בעצם כשעורה שנחלק - הדין כך.

ו. קְזִיַּת חֲלָבִי²¹ שְׁלֵם שֶׁהִתִּיכוּ - טָמֵא²². הָיָה מִפְּרֵד וְהִתִּיכוּ - טָהוֹר²³.

(21) נזיר נ, ב. (22) שהרי לא נתפרד לחלקים. בגמרא שם אמרו, שלא בכל התנאים טמא, ויש לתמוה שרבינו סתם

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

רצוצה (טומאה הנמצאת במקום סתום, ואין במקומה חלל טפח - נקראת טומאה רצוצה) והלכה למשה מסיני, שטומאה רצוצה בוקעת ועולה בוקעת ויורדת, ולפיכך המאהיל עליה כאילו נוגע בה. וברור שרבינו מדבר בטומאה שאינה רצוצה. (52) ולא נגע בו.

יום חמישי ט"ו תמוז ה'תשע"ו

פרק חמישי

1 יבאר המתטמאים מחמת המת, אדם או כלים. ואדם שנטמא במת ונגע בכלים, כלים שנטמאו במת במגע או באהל, וכלים בכלים או אדם בכלים, כלי חרס אם נעשה אב הטומאה, וכלל גדול בטומאה הנקרא אב, וראשון שני ושלישי והנקרא טמא מת או ולד, ואבות טומאה של דברי סופרים, האוהל עצמו המאהיל על הטומאה, ואי זה אוהל מאהיל, היוצא מן העץ אם מתטמא באוהל, ובגדים הנוגעים במת אם מטמאין באוהל, המת אם מטמא משכב ומושב מתחתיו ועל גביו.

- 23 א. פל המתטמאין² מחמת המת, בין אדם בין פלים,
- 24 טמאים טמאת שבעה. פיצד? אדם או פלי שנגע
- 25 בדברים שטמאין מן המת במגע³, או שנטמא
- 26 באהל באחד מדברים שטמאין באהל, וכן אדם
- 27 שנטמא דברים שטמאין מן המת במשא - הפל
- 28 טמאים טמאת שבעה; שגאמר: כל הבא אל האהל
- 29 וכל אשר באהל יטמא שבעת ימים⁴.

2 מגע ואוהל מפורשים בתורה שטמאים טומאת שבעה, ומשא למדנו מנבילה בקל-וחומר. ראה למעלה פ"א ה"א-ב. 3 נמנו למעלה פ"ג. 4 מכתוב זה למדנו שאוהל המת מטמא טומאת שבעה, ולא הוברר למה לא הביא גם את הכתוב במגע (במדבר יט, יא): הנוגע במת לכל נפש אדם וטמא שבעת ימים. [ואולי, מפני שב'ספרי' אמרו, שטומאת מגע אפשר ללמוד בקל-וחומר מאוהל, מצא רבינו כמיותר להביא גם את הכתוב במגע].

- 30 ב. אדם שנטמא במת וכלים שנגע בהן אדם זה -
- 31 טמאין טמאת שבעה⁵; שגאמר: וכבשתם בגדיכם
- 32 פיום השביעי וטהרתם⁶. אבל אדם שנגע באדם
- 33 שנטמא במת, בין שנגע בו אחר שפרש ממטמאיו
- 34 בין שנגע בו פשהוא עדין נוגע במת⁷ - הרי זה
- 35 השני טמא טמאת ערב⁸; שגאמר: והנפש הנצעת
- 36 תטמא עד הערב⁹. זהו דין תורה. אבל מדברי
- 37 סופרים, הנוגע במת ונגע באדם אחר ועדין הוא
- 38 מחבר במת - שניהן טמאין טמאת שבעה, וכאלו
- 39 נגע זה השני במת עצמו. במה דברים אמורים?
- 40 לענין תרוימה וקדשים¹⁰; אבל לזויר ולעושה פסח¹¹,
- 41 בין בשעת חבור בין אחר שפרש - אינו טמא אלא
- 42 טמאת ערב, פדין תורה.

5 בפסחים יד, ב - דרשו מהכתוב (שם טז): "כחלל חרב", חרב הרי הוא כחלל. כלומר, מה חלל אבי אבות הטומאה,

- 1 מתטמא באהל, והרי היא ככסות שנגעה במת;
- 2 שכל הבלוע שאינו יכול לצאת - טהור. פיצד⁶
- 3 משערין אותה?⁴⁷ מכבשין אותה במים, ומביא מים
- 4 כמדתן⁴⁸ ונותן לתוכן רביעית דם; אם היה מראיהן
- 5 שוה או שהיה מי הכפוס אדם יותר ממי המזג -
- 6 בידוע שיצא ממנה רביעית⁴⁹.

37 אהלות פ"ג מ"ג. 38 פירוש, במקום שאין על גביו אוהל (תוספות יום טוב' ותפארת ישראל שם). 39 במקום שנפל. 40 שהוא מכונס בתוך גומא. 41 שהאסקופה מושפעת. 42 בין השיפוע הוא כלפי פנים, ובין אם הוא כלפי חוץ. 43 ואף-על-פי שסופו של הדם להגיע לבית דרך השיפוע, טהור הבית כל זמן שלא הגיע, שהשיפוע אינו מחבר (במשנה: "הקטפרס"). ואף-על-פי שבשר או עצמות שנחלקו מטמאים באוהל (ראה למעלה ה"ד וה"ה), דם אינו מטמא אלא במחובר. והראב"ד בהשגותיו כאן מפרש טעמו של דבר: רביעית דם מטמא מפני שדם נקרא נפש, ונפש היא רביעית דם מחובר (שיעור הדם בגופו של קטן), ולא כשהוא מחולק. 44 אפילו מקצתו מחוץ למשקוף, כי האוהל מטמא אף-על-פי שהוא מאהיל רק על חלק מן הטומאה. 45 שם משנה ב. 46 תוספתא שם פ"ד ה"ד. 47 לקבוע אם יוצאת רביעית דם. 48 ככמות המים לפני הכיבוס. 49 ולכאורה אפשר לקבוע באופן יותר פשוט אם יצא רביעית או לא. אפשר למדוד את המים אחרי הכיבוס, ולראות אם יש בתערובות רביעית יותר ממה שהיה לפני הכיבוס, אולם אין לסמוך על כך, מפני שנשאר מים בכסות, ובמקומם יצא דם, ולפיכך לא גדלה כמות מי הכיבוס ברביעית. אבל כשמשערים במראה, אנו אומרים כשם שנשארו מים בכסות, כך נשאר דם באותו יחס.

- 7 יד. המשא⁵⁰ והמגע והאהל שלשה שמות הם, וכל
- 8 שהוא משם אחד מצטרף ומטמא, ומשני שמות
- 9 אינו מצטרף וטהור. פיצד? הנוגע בכשני חצאי
- 10 זיתים או שנטמא שני חצאי זיתים בבת אחת, או
- 11 שהאהיל על פשני חצאי זיתים או שהאהיל על חצי
- 12 זית וחצי זית אחר מאהיל עליו, או שהיה הוא וחצי
- 13 זית תחת האהל והאהיל במקצת גופו על חצי זית
- 14 אחר או האהיל חצי זית על מקצתו - הפל טמאים,
- 15 מפני שהוא שם אחד. אבל הנוגע⁵¹ בחצי זית או
- 16 הנושא חצי זית ודבר אחר מאהיל עליו ועל פחצי
- 17 זית או שהאהיל עליו חצי זית אחר או שהאהיל
- 18 הוא על חצי זית אחר, וכן הנושא⁵² בחצי זית ונגע
- 19 בחצי זית אחר - הפל טהורים; שאין המגע מצטרף
- 20 עם המשא לא במת ולא בשאר טמאות, ולא המגע
- 21 מצטרף עם האהל, ולא האהל מצטרף עם המשא,
- 22 [לפי שאינו שם אחד].

50 שם פ"ג מ"א. פסק כחכמים. 51 במשנה שם, יש לכאורה סתירה בדין זה בין רישא לסיפא, ועמדו על זה בגמרא חולין קכה, ב, ותיצו שברישא המדובר בטומאה

חרס (ראה לקמן ה"ו). 16) 'ספרי' חוקת, פיסקה קכו. 17) נתבאר למעלה ה"ב, ובהלכה זו.

ד. נמצאת אומר¹⁸: אדם שנגע במת, ואדם באדם אחר - הראשון טמא טמאת שבעה, והשני טמאת ערב. כלים הנוגעים במת, וכלים בכלים - שניהם טמאים טמאת שבעה¹⁹; אכל השלישי, בין אדם בין כלים, טמא טמאת ערב. כלים הנוגעים במת, ואדם בכלים, וכלים באדם - שלשתן טמאין טמאת שבעה²⁰; והרביעי, בין אדם בין כלים, טמא טמאת ערב.

18) אהלות פ"א מ"א-ג. 19) אבל יש הבדל ביניהם, הראשונים נעשים אבי אבות הטומאה ומטמאים את הנוגע בהם טומאת שבעה כמו המת עצמו. אבל הכלים השניים הם אב הטומאה ומטמאים את הנוגע בהם, בין אדם ובין כלים, טומאת ערב בלבד. 20) שכלים הנוגעים באדם שהוא אב הטומאה, נעשו כמותו (משנה, שם). אבל כלים שנגעו בכלים שהם אב הטומאה - נעשו ראשון.

ה. במה דברים אמורים? 21) לענין תרומה וקדשים²²; 25) אבל לחייב פרת על ביאת מקדש או על אכילת קדשים - אינו חייב אלא השנים בלבד: הראשון שנגע במת והשני שנגע בו, כדין תורה, שגומר: וכל אשר יגע בו²³ הטמא יטמא; אבל הנוגע בכלים שנגעו באדם או הנוגע באדם שנגע בכלים שנגעו במת - פטור, כמו שבארנו בהלכות ביאת מקדש²⁴. 26) שהדברים האלו, אף על פי שהן דברי קבלה - אינן דין תורה²⁵, שהרי לא נתפרשו בתורה אלא זה שנטמא במת שהוא אב, והשני הנוגע בו שהוא ראשון, בין אדם בין כלים.

21) 'ירושלמי' נזיר פ"ז ה"ד. 22) פירוש, למנות ראשון לטומאה ושני לטומאה, עד רביעי בקדשים (ראה הלכה ט). ב'ירושלמי' שם אמרו: רבי יוחנן בשם רבי ינאי, וכולהו תורה הן אצל תרומה, אבל על ביאת מקדש אינו חייב אלא על שני שנגע בראשון. ורבי אבין בר חייה ב'ירושלמי' שם חולק על רבי יוחנן, ודעתו שגם באדם שנגע באדם פטור, ורבינו פסק כרבי יוחנן. (נאמרו פירושים שונים בדברי 'ירושלמי' הזה (ראה 'פני משה' ו'חזון איש'), אולם דברי רבינו מתפרשים יפה לפי הכסף-משנה). 23) פירוש, בזה שנגע במת עצמו. 24) אף-על-פי שנגע באב הטומאה ונטמא. 25) פ"ג הט"ו.

ו. פלי חרש שנגע במת²⁶ או שהיה עמו באהל - טמא. ואינו מטמא [לא אדם] ולא פלי חרש אחר ולא שאר כלים²⁷; שאין פלי חרש נעשה אב הטמאה לעולם²⁸, לא במת ולא בשאר טמאות. וזה דין תורה, אף על פי שהוא קבלה.

26) כל הדינים שאינם מפורשים ממש בתורה, אלא נדרשו מן הכתובים - נקראים לפעמים בפי רבינו 'דברי סופרים',

אף החרב שנגעה בו - כך. ודעת רבינו שלא דוקא חרב, אלא כל הכלים, ואפילו כלי עץ ודומיהם, דינם כך חוץ מכלי חרס (ראה לקמן ה"ג), ובגמרא שם למדו מכאן גם על כלי הנוגע באב הטומאה שמקבל דרגת הטומאה של מטמאו, והוא טמא שבעה ימים. אולם רבינו כאן מביא דרשה אחרת לכלי שנטמא באב הטומאה. ויבואר להלן ה"ג. 6) ונשמע שאין לבגדים טהרה לפני היום השביעי. 7) זה נקרא בגמרא טומאה בחיבורין. 8) בניזיר מא, ב אמר רבי ינאי, שאין הנזיר מגלח על טומאה בחיבורין. ופירשו שם הטעם, מפני שאינה מן התורה. ומכאן למד רבינו, שאינה מטמאה שבעה. (אמנם בעבודה זרה לז, ב - למדו טומאה בחיבורין מן המקרא, אבל רבינו סובר שהמסקנה של רבא שם מבטלת את הלימוד הזה (כסף-משנה בשם הר"י קורקוס)). ראה באות הבאה. 9) לפני-זה כתוב: וכל אשר יגע בו הטמא יטמא, ומפרש רבינו שלידעת רבא שם, סופו של הפסוק (והנפש הנוגעת טמא עד הערב) הוא פירוש למה שנאמר לפניו, ולא כמו שרצו לפרש (במס' עבודה זרה, שם) "יטמא" היינו שבעת ימים, "והנפש הנוגעת", כלומר השלישי, טמא טומאת ערב. 10) אסור לו לאכול תרומה וקדשים. 11) נזיר מא, ב. פירוש, אם נטמא נזיר בטומאת חיבורי אדם, אינו מגלח ואינו סותר את ימי נזרו אלא ממשיך כאילו לא נטמא. ואדם שנטמא בחיבורין בערב פסח, אינו נדחה לפסח שני אלא עושה פסחו בו כיום כמו טמא שרץ (ראה הל' קרבן פסח פ"ו ה"א-ב).

ג. כלים שנטמאו במת, בין במגע בין באהל - הרי 1
הן לנוגע בהן פנוגע במת עצמו: מה המת מטמא 2
הנוגע בו, בין אדם בין כלים, טמאת שבעה; אף 3
כלים שנטמאו במת, הם והכלים או האדם שיגע 4
בהן טמאין טמאת שבעה¹². שגומר: בחלל חרב או 5
במת¹³; מפי השמועה למדו, שהחרב במת. והוא 6
הדין לשאר כלים, בין פלי מתכות בין פלי שטף¹⁴ 7
ובגדים¹⁵. הרי הוא אומר¹⁶: כל הרג נפש וכל נגע 8
בחלל. וכי תעלה על דעתך, שזה ירה חץ והרג או 9
זרק אבן והרג נטמא שבעת ימים? ! אלא הורג נפש 10
בחרב וכיוצא בה, שנטמא בנגיעתו בכלי שהרג בו, 11
שהרי נגע הפלי במת. ומנין שאף הכלים הנוגעים 12
באדם שנגע בכלים שנטמאו במת שטמאים טמאת 13
שבעה? שהרי הוא אומר: וכבסתם בגדיכם ביום 14
השביעי וטהרתם¹⁷. הא למדת, שכל אדם הטמא 15
טמאת שבעה מטמא בגדים טמאת שבעה. 16

12) רבינו כפל שלוש פעמים את המונח "נגיעה" להדגיש ולומר לך, שטומאה זו מטמאת רק בנגיעה, אבל לא באוהל ובמשא. ראה לקמן ה"ט. 13) דין כלים שנגעו במת עצמו, למדנו ממקרא זה. אבל כלים שנגעו באדם שנטמא במת, למד רבינו למעלה בתחילת ה"ב מהכתוב "וכבסתם בגדיכם ביום השביעי", ע"פ 'ספרי' חוקת, פיסקה קל. 14) כלים שמתטהרים ע"י שטיפה במי מקווה. 15) אבל לא כלי

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

או פֶּאֱהֲלֵן³⁹, וְכֵן אָדָם שֹׁנֵטְמָא בְּמִשְׁא דַּם תְּבוּסָה⁴⁰
 - הָרִי אֵלֹו פִּלְן וְכֹל פִּיּוּצָא בְּהֵן אַבּוֹת טְמֵאוֹת שֶׁל
 דְּבָרֵי סוֹפְרִים. וְכֵן בְּגָדִים הַמֵּתְטַמְּאִין מִחֲמַת אֵלֹו
 טְמֵאת שְׂבָעָה - פִּלְן אַבּוֹת הַטְּמֵאוֹת שֶׁל דְּבָרֵי
 סוֹפְרִים.

של גולל ודופק שאינם מטמאים במשא אלא במגע
 ובאוהל (ראה למעלה פ"ג ה"ג). (40) לא נתברר למה לא
 כלל משא דם תבוסה עם דיני בית הפרס וארץ הגויים, ולמה
 הפסיק בין מגעו ומשאו.

יב. הָאֵהֶל עֲצָמוֹת⁴¹ הַמֵּאֲהִיל עַל הַטְּמֵאָה, אָף עַל פִּי
 שְׁלֵא נִגְעָה בּוֹ טְמֵאָה - הָרִי הוּא טְמֵא טְמֵאת שְׂבָעָה
 מִן הַתּוֹרָה, וְהָרִי הוּא כְּבָגְדִים שֹׁנְגָעוּ בָּמָת; שְׁנֹאֲמַר:
 וְהָיָה עַל הָאֵהֶל. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשֶׁהִיָּה
 הָאֵהֶל בְּגָד אוֹ שֶׁק אוֹ פְּלִי עֵץ⁴² אוֹ עוֹר, אֶחָד עוֹר
 בְּהֵמָה וְחִיָּה, בֵּין הַמֵּתְרִין לְאֲכִילָה בֵּין הָאֲסוּרִין
 לְאֲכִילָה⁴³; שְׁנֹאֲמַר: וַיִּפְרֹשׂ אֶת הָאֵהֶל עַל הַמִּשְׁכָּן -
 אֵין קָרוֹי אֵהֶל אֲלָא אֲרוּג וְעוֹר כְּמִשְׁכָּן. אַבָּל אִם הִיָּה
 הָאֵהֶל נִסְרִין שֶׁל עֵץ, כְּגוֹן הַתְּקָרָה וְהַמְחַצֵּלֶת וְכִיּוּצָא
 בְּהֵן, אוֹ שֶׁהִיָּה עֵצָם אוֹ שֶׁל מִתְכוּת⁴⁴ - הָרִי זֶה
 טְהוֹר. וְאֵין צְרִיךְ לוֹמַר, שְׂאִם הִיָּה בְּנֵן - שֶׁהוּא
 טְהוֹר. וְכֹל מְקוֹם שֹׁנֵאֲמַר הַבֵּית טְמֵא - אֵינוֹ אֲלָא
 אָדָם וְכֹלִים שֶׁבְּכֹל הַבֵּית. וְאֵין לָךְ יוּצָא מִן הָעֵץ
 שֶׁהוּא מִתְטַמְּא טְמֵאת אֵהֶלִים אֲלָא הַפְּשָׁתָן בְּלִבָּד⁴⁵.

(41) 'ספרי' חוקת, פיסקה קכט: "בא הכתוב ולימד על
 האוהל שהוא מקבל טומאה", אפילו הוא קבוע בקרקע.
 (42) פירוש, פשתן שנקרא עץ, שנאמר (יהושע ב, ו):
 "ותטמנם בפשתי העץ" (גמרא שבת כז, ב). נכך פירוש
 הכסף-משנה. ולפי זה, המילה "כלי" פירושה פשתן ארוג,
 ומה שאמר בגד או שק, הכוונה לדברים שאינם גדלים מן
 האדמה כגון צמר. והמב"ט ב'קריית ספר' אינו גורס את
 המילים "או כלי עץ". (43) שם כח, א. (44) שאינם
 כלים ואינם מקבלים טומאה כלל, או שהם כלים אבל קבעם
 בקרקע לאוהל, וביטלו מתורת כלים (ראה 'תוספות' שבת
 כז, ב ד"ה ואין). (45) להוציא קנבוס וכותנה וכדומה.
 ומדובר בקבוע לקרקע, אבל אם אינם קבועים - מיטמאים
 ככל הכלים המאהילים על הטומאה.

יג. בְּגָדִים⁴⁶ הַנּוֹגְעִין בְּמָת, אָף עַל פִּי שֶׁהֵן כְּמָת
 לְטְמֵא אַחֲרִים שֹׁנְגָעוּ בְּהֵן טְמֵאת שְׂבָעָה - אֵינֵן כְּמָת
 לְטְמֵא בְּאֵהֶל וּבְמִשְׁא. שֶׁהַמִּשְׁא לְמַת עֲצָמוֹ אֵינוֹ
 מִפְּרֹשׁ, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ⁴⁷; וּבְטְמֵאת אֵהֶל הוּא אוֹמַר:
 אָדָם כִּי יָמוּת בְּאֵהֶל⁴⁸. לְפִיכֵךְ, הַנּוֹשֵׂא בְּגָדִים שֹׁנְגָעוּ
 בְּמָת וְלֹא נִגְעָה בְּהֵן, וְכֹל הַמֵּאֲהִיל עֲלֵיהֶן אוֹ
 שֶׁהֵאֲהִילוּ עֲלֵיו אוֹ שֶׁהָיוּ עִמּוֹ בְּאֵהֶל - הָרִי זֶה טְהוֹר.
 וְכֵן הָאָדָם שֹׁנֵטְמָא בְּמָת וְהָאֵהֶל עַל הַפְּלִים - הָרִי
 הֵן טְהוֹרִין; שְׂאֵין טְמֵא מֵת טְמֵא⁴⁹ אֲלָא בְּמִגְעָה
 בְּלִבָּד.

וברוב הענינים דינם כדיני תורה, אבל על ביאת מקדש אין
 חייבים כרת אלא בטומאה המפורשת בתורה (ראה ראב"ד
 ובסף-משנה). (27) פירוש, אם אוירו נגע במת. ביארנו
 כבר, שכלי חרס אינו מיטמא מדופנו החיצון אלא מבפנים.
 (28) אלא אוכלין ומשקין בלבד. כלים פ"ח מ"ד. ב'תורת
 כהנים' פרשת שמיני פ"ט ה"א, שנינו: "יכול (יכול אני
 לפרש) אף הכלים מיטמאים באויר כלי חרס, תלמוד-לומר
 "מכל האוכל", אוכלים מיטמאים באויר כלי חרס, ואין
 הכלים מיטמאים באויר כלי חרס". ומכאן למדנו שכלים
 אינם מקבלים טומאה מוולד הטומאה (רש"י פסחים כ, ב).

ז. זֶה פִּלְל גְּדוּל²⁹ בְּטְמֵאוֹת: פֶּל אַב הַטְּמֵאָה מְטַמָּא
 אָדָם וּמְטַמָּא בְּגָדִים וְכֹלִים, בֵּין פְּלִי מִתְכוּת בֵּין פְּלִי
 שֶׁטֶף בֵּין פְּלִי חֶרֶשׁ. וְכֹל הַמְטַמָּא אָדָם וְכֹלִים
 בְּנִינְיָה - הָרִי זֶה אַב הַטְּמֵאָה. וְכֹל וְלֹד הַטְּמֵאוֹת
 מְטַמָּא אֶכְלִין וּמְשַׁקֵּין, וְאֵינוֹ מְטַמָּא לֹא אָדָם וְכֹלִים,
 לֹא פְּלִי חֶרֶשׁ וְלֹא שְׂאָר פְּלִים וּבְגָדִים.

(29) עירובין קד, ב. ראה ה"ח.

ח. פֶּל הַנּוֹגֵעַ פְּאָב הוּא הַנִּקְרָא רֵאשׁוֹן, וְהַנּוֹגֵעַ
 בְּרֵאשׁוֹן נִקְרָא שְׁנִי, וְהַנּוֹגֵעַ בְּשֵׁנִי נִקְרָא שְׁלִישִׁי,
 וְהַנּוֹגֵעַ בְּשְׁלִישִׁי נִקְרָא רְבִיעִי. וְהָרֵאשׁוֹן וְשְׁלִישִׁי
 מְמַנּוּ פִּלְן נִקְרָאִין וְלֹד הַטְּמֵאָה³⁰.

(30) ב"ק ב, ב. "אבות הטומאות וכו', תולדותיהם לאו
 (אינם) כיוצא בהם, דאילו (שהרי) אב מטמא אדם וכלים,
 ואילו תולדה - אוכלין ומשקין מטמא, אדם וכלים אינו
 מטמא".

ט. פֶּל הַמֵּתְטַמָּא מִחֲמַת הַמָּת³¹ טְמֵאת שְׂבָעָה, בֵּין
 אָדָם בֵּין פְּלִים, הוּא הַנִּקְרָא טְמֵא מֵת. וְהוּא אַב
 מֵאַבּוֹת הַטְּמֵאוֹת לְעִנְיַן טְמֵאת תְּרוּמָה וְטְמֵאת
 קִדְשִׁים, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ³², כְּדִי לְמַנּוֹת מְמַנּוּ רֵאשׁוֹן
 וְשְׁנִי, וְכְדִי לְטְמֵא אָדָם וְכֹלִים בְּמִגְעָה כְּשֶׂאָר אַבּוֹת
 הַטְּמֵאוֹת³³. וְאֵינוֹ מְטַמָּא בְּמִשְׁא³⁴.

(31) בגמרא פסחים יד, א - פירשו מה שאמרו במשנה שם
 "ולד הטומאה", הכוונה לשני לטומאה. (32) למעלה ה"ה.
 (33) כלים פ"א מ"א. שם. והוא-הדין שאינו מטמא
 באוהל (ראה למעלה ה"ג). במשנה מדובר גם בטומאות
 אחרות שאין בהן טומאת אוהל כלל, ולפיכך לא הזכירה
 אוהל, ורבינו דרכו לנקוט לשון המשנה.

י. פֶּל הַמִּתְטַמָּא מִחֲמַת הַמָּת³⁵ טְמֵאת עֶרֶב הוּא וְלֹד
 הַטְּמֵאָה³⁶, וְהוּא הָרֵאשׁוֹן לְטְמֵאָה³⁷. וְאֶפְשָׁר שִׁיחִיָּה
 הֶרְבִּיעִי מִן הַמָּת רֵאשׁוֹן לְטְמֵאָה, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ³⁸,
 לְעִנְיַן תְּרוּמָה וְקִדְשִׁים.

(35) מכוח טומאתו של המת. (36) וכל אב הטומאה טמא
 שבעה. (37) והנוגע בו נעשה שני. (38) למעלה ה"ד.

יא. אָדָם אוֹ פְּלִים שֹׁנֵטְמָאוּ בְּמִגְעָה אַרְיָן הַעֲמִים וּבֵית
 הַפְּרָס אוֹ בְּמִשְׁאָן, אוֹ בְּמִגְעָה דַּם תְּבוּסָה וְגוֹלָל וְדוֹפֵק

שיעורי רמב"ם פרק א' ליום - יום שישי ט"ז תמוז - ספר טהרה - הלכות טומאת מת קפה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

2) בתורת כהנים פרשת שמיני פרשתא ו הלכה ט שנינו: "יכול אף עורות שבים יהיו טמאים וכו' תלמוד לומר "או בגד", מה בגד מן הגדל בארץ אף עור מן הגדל בארץ".
3) כעין צמר ירקרק הגדל על דופני הספינה המתעכבת ימים רבים במקום אחד. דין זה למד רבינו מהמשנה שם שנאמר בה: כל שבים טהור. (4) הכתוב מיטע את שבים לעניין טומאת עצמו בלבד, אבל לא להבאת טומאה, והרי גם בית קבוע אינו מיטמא ומביא את הטומאה.

23 ב. פלי גללים⁵ וכלי אבנים וכלי אדמה - אינן
24 מקבלין טמאה לא מדברי תורה ולא מדברי סופרים,
25 בין טמאת מת בין שאר הטמאות. וכן פלי עין
26 העשוי לנחת⁶, כגון התכה⁷ והמגדל והפנרת, שהן
27 מחזיקין ארבעים סאה⁸ בלח⁹ ויהיה להם שוליים¹⁰ -
28 אינן מקבלין טמאה פללי¹¹ לא מדברי תורה ולא
29 מדברי סופרים. ואלו הן הנקראין פלי עין הפא
30 במדה.

5) רבינו שם מפרש רפס בקר מעורב בעפר. (6) להיות מונח במקום אחד ולא לטלטלו ממקום למקום. (7) ארון גדול. כלים פרק ט"ו משנה א. (8) מכילה עשרים וארבעה לוגים, והלוג שש ביצים בינוניות. (9) "שהם כוריים ביבש" (לשון המשנה). שיערו חכמים, שהגודש המתקבץ למעלה מן שפת הכלי מחזיק כחצי הכמות שבתוך הכלי ולפיכך כלי המחזיק 40 סאה בלח, שאין לו גודש, שווה למידה מחזיקה שני כורים (כור = 30 סאה) ביבש. (10) רחבים וישרים מבחוץ, שהכלי יכול לעמוד עליהם, למעט שוליים עגולים או מחודדים. (11) בחגיגה כו, ב למדו דין זה מהיקש לשק, שנאמר בתורה (ויקרא יא, לב) "כלי עץ או בגד או עור או שק" וגו', ודרשו: מה שק מיטלטל מלא וריקם, אף כל מיטלטל מלא וריקם, ואלה הכלים הגדולים אינם מיטלטלים מלא.

31 ג. פלי עין - פשוטיהם¹² טהורים, ומקבליהם¹³
32 טמאים. פלי חרש - פשוטיהן טהורין, ומקבליהן
33 טמאין. ואינן טמאין אלא מאורין¹⁴ או בהסט
34 הזב¹⁵. אפלו נגע פלי חרש במת מגבו - אינו
35 מתטמא¹⁶. ואם נכנסה טמאה מן הטמאות באוירו
36 ואף על פי שלא נגעה בו - נטמא. הנה פלי חרש
37 עם המות באהל - נטמא, שהרי הטמאה נכנסה
38 באוירו. ואם הנה מקף צמיד פתיל - הוא ומה
39 שבתוכו טהור, כמו שנתפרש בתורה; שאין טמאה
40 נכנסה לו אלא מפתחו ובהסט הזב¹⁷, שהרי הוא
41 כמי שנגע בכל¹⁸.

12) שאין להם בית קיבול. (13) [במשנה שם נאמר דין זה גם בכלי עצם, בכלי עור ובכלי זכוכית ולא הוברר למה השמיטם רבינו]. גם זה נלמד מהיקש לשק שיש לו בית קיבול. (14) אם נגעה הטומאה באוירו של הכלי ואף על פי שלא נגעה בדופן הכלי. בחולין כד, ב דרשו דיני טומאת כלי חרס מן המקרא. כתוב בתורה (שם, לג): "וכל כלי חרש אשר יפול מהם אל תוכו, כל אשר בתוכו יטמא ואתו

46) נתבאר בה"ג. (47) פ"א ה"ב. ודיו במת עצמו, אבל אין למדים ממנו לנוגע במת. (48) הוא מטמא אוהלים, ולא הנוגע בו. (49) בכת"י תימן: מטמא.

1 יד. המת אינו מטמא⁵⁰ משקב ומושב מתחתיו⁵¹ ולא
2 מדרך מעל גביו⁵², אלא אחד פלי שיגע במת מצדו
3 או שהיה תחתיו או על גביו. פיצד? עשרה בגדים
4 זה על גבי זה והמת למעלה, ועשרה בגדים אחרים
5 על גבו מלמעלה: כגד הנוגע בו והבגד השני שנגע
6 בבגד שנגע בו - שניהן טמאים טמאת שבעה⁵³,
7 והשלישי - טמא טמאת ערב, בין של מעלה בין
8 של מטה, והרביעי ומן הרביעי ולמטה ומן הרביעי
9 ולמעלה - כגון טהורין⁵⁴. מה שאין פן בטמאי
10 משקב ומושב, כמו שיתבאר במקומו⁵⁵. במה דברים
11 אמורים שכל הבגדים או הפלים שתחתיו ושל
12 מעלה ממנו טהורין? בשלא היתה שם טמאה
13 רצוצה⁵⁶ ולא טמאת אהל, או שהיה מכדיל בינו
14 ובין הפלים אכן, כמו שיתבאר במקומו.

50) זבים פ"ד מ"ו: "זה חומר מבמת, שהזב עושה משכב ומושב מתחתיו וכו' ועל גביו מדרך, מה שאין המת מטמא".
51) אם הוא יושב או שוכב על כמה בגדים המונחים זה על גב זה, דינו כדין נוגע, כמבואר למטה, ואינו מטמא אלא הבגד שנגע בו והבגד שנגע בבגד זה, אבל בזב כולם טמאים שבעה. (52) בגדים המונחים עליו. בזב, כולם - אפילו אלה שלא נגע בהם - טמאים ומטמאים אוכלין ומשקין, ונקרא "מדרך" מלשון "ריחו נודף" שמרגישים בו מרחוק, וכן גם זה מטמא מרחוק. (53) ראה למעלה ה"ד. (54) שם. (55) בהל' מטמאי משכב ומושב. (56) טומאה שאין במקומה חלל טפה, נקראת "טומאה רצוצה", כלומר לחוצה, מלשון הכתוב (דברים כח, לג): "והיית רק עשוק ורצוצן", ודיניה יבוארו לקמן בפרק שביעי.

יום שישי ט"ז תמוז ה'תשע"ו

פרק ששי

1) יבאר עצמות הדג ועורו וירוקה שעל פני המים וכיוצא ממה שבים שעשה מהם כלים, כלי גללים אבנים ואדמה וכלי עץ העשוי לנחת, כלי חרס המוקף צמיד פתיל, והעושה גולל מדבר שאינו מקבל טומאה, ארון שהוא חקוק בסלע והניח בו המת וכסוהו הגולל, מערה שקבר בתוכה וחצר לפני המערה.

15 א. עצמות הדג² ועורו, העושה מהן פלים - אינן
16 מקבלין טמאה פלל, לא מדברי תורה ולא מדברי
17 סופרים. וכן ירוקה שעל פני המים וכיוצא בה.
18 שפל מה שבים - טהור, כמו שיתבאר בהלכות
19 פלים. לפיכך, העושה אהל מעור הדג או מצמר
20 שגדל בים - אין עצמו של אהל זה מקבל טמאה,
21 אף על פי שמביא את הטמאה לכל אשר יהיה
22 תחתיו כשאר אהלים⁴.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 22 ו. שְׁתֵּי אֲבָנִים גְּדוֹלוֹת שֶׁל אַרְבַּעַת אַרְבָּעָה טְפָחִים
 23 שְׁעֵשָׂאן גּוֹלָל - הַמְאָהִיל עַל גְּבִי שְׁתֵּיהֶן²⁷ טָמֵא²⁸.
 24 נְטִלָה אַחַת מֵהֶן - הַמְאָהִיל עַל גְּבִי שְׁנֵיהֶן טָהוֹר,
 25 מִפְּנֵי שֵׁשׁ לְטָמְאָה דֶּרֶךְ שְׁתַּצָּא בּוֹ²⁹.

(27 כלומר, על כל אחת משתיהן. 28) מפני שהאבן גדולה ארבעה טפחים היא ראוייה להיות גולל. 29) ראה לקמן הלכה ט. והמדובר שהאהיל שלא על גבי הקבר ממש, אלא על גבי כותל הקבר, שהרי המאהיל על הקבר טמא (כסף משנה בשם הר"י קורקוס).

- 26 ז. גַּל שֶׁל צְרוּרוֹת שְׁעֵשָׂאָהּ גּוֹלָל לְקָבֵר - אֵין טָמֵא
 27 אֲלָא סֵדֶר הַפְּנִימִי³⁰, שֶׁהוּא צָרְכוֹ שֶׁל קָבֵר; אֲבָל
 28 הַנוֹגֵעַ בְּשָׂר הָאֲבָנִים - טָהוֹר.

(30 הצרורות מסודרים שורה על גבי שורה, והשורה התחתונה נקראת סדר פנימי.

- 29 ח. אֲרוֹן שֶׁהוּא חֲקוּק בְּסַלְעַ³¹ וְהִנִּיחוּ בוֹ הַמֵּת
 30 וְכִסְּוּהוּ בְּגוֹלָל - הַנוֹגֵעַ בְּסַלְעַ כְּכֹל מְקוֹם טָהוֹר³²,
 31 וְהַנוֹגֵעַ בְּגוֹלָל טָמֵא. לְמָה זֶה דוּמָה? לְבוֹר גְּדוֹל
 32 מְלֵא מַתִּים, וְאֲבָן גְּדוֹלָה עַל פִּיהַ, שְׂאִין טָמֵא אֲלָא
 33 כְּנֶגֶד חֲלָלָהּ. וְאִם בְּנָה נִפְשָׁה³³ עַל גְּבִיהָ³⁴ - הֲרִי זוֹ³⁵
 34 כְּקָבֵר סְתוּם³⁶ וּמְטָמֵא מִכָּל סְבִיבָיו. הֵיטָה הָאֲרוֹן³⁷
 35 הַחֲקוּקָה בְּסַלְעַ³⁸ רַחֲבָה מִלְמַטָּה³⁹ וְצָרָה מִלְמַעְלָה
 36 וְהַמֵּת בְּתוֹכָהּ - הַנוֹגֵעַ בָּהּ מִלְמַטָּן טָהוֹר⁴⁰,
 37 וּמִלְמַעְלָן⁴¹ טָמֵא; שֶׁהֲרִי הַצְּדָדִין מִלְמַעְלָה סְמְכוּ עַל
 38 גְּבִי הַמֵּת וְנִעְשׂוּ בְּגוֹלָל. הֵיטָה הָאֲרוֹן רַחֲבָה
 39 מִלְמַעְלָה וְצָרָה מִלְמַטָּה - הַנוֹגֵעַ בָּהּ מִכָּל מְקוֹם
 40 טָמֵא⁴². הֵיטָה שְׁוֵה⁴³: הַנוֹגֵעַ בָּהּ מִטְּפַח הַסְּמוּף
 41 לְקַרְקַעִיתָהּ⁴⁴ וּלְמַעְלָה - טָמֵא⁴⁵, מִטְּפַח וּלְמַטָּה -
 42 טָהוֹר. נִקֵּב אֲרוֹן בְּסַלְעַ וְהַכְּנִיס הַמֵּת בְּתוֹכָהּ כְּמוֹ
 43 נִגְרָה⁴⁶ - הַנוֹגֵעַ בָּהּ מִכָּל מְקוֹם טָהוֹר, חוּץ מִמְּקוֹם
 44 פְּתָחָהּ.

(31) שלא נעקר מעולם ממקומו. (32) זה נקרא "קרקע עולם" שאינו מטמא, שאם לא כן, יספיק קבר אחד לטמא את כל העולם. (33) חדר קטן. (34) על הארון. (35) הנפש [=החדר הקטן]. (36) קבר סתום האמור בכל מקום משמעותו בניין שעל גבי קרקע במקום שהמת קבור בו, אבל הנוגע בקרקע בידי הקבר, אינו טמא. ואפילו בניין אינו מטמא מצדדיו, אלא כשבמקום המת יש טפח על טפח ברום טפח פנוי, ואם אין שם חלול כזה הרי זו טומאה רצוצה. (37) נקט לשון נקבה בהתאם ללשון משנתנו. [מצאנו במקרא פעם אחת ארון בלשון נקבה: "וארון אלוקים נלקחה" (שמואל א' ד, יז). והרב מאיר מרוטנברג בפירושו למשנתנו כותב מפני שהארון חצוב באבן ואבן לשון נקיבה]. (38) במשנה שם לא נאמר, שהמדובר בחקוקה בסלע, ורבינו בפירושו למשנה זו כותב שלמד מן התוספתא (פרק י הלכה ז) שהמשנה מתכוונת לחקוקה בסלע. פירוש, צוק סלע היה בולט בראש ההר ובו הקבר חקוק. (39) במקום שהסלע רחב יותר ממקום הקבר.

תשבורו" ואפילו הכלי - כולם טמאים. למדנו מזה, שאוויר כלי חרס מטמא אוכלים שבתוכו אפילו בלא נגיעה. וטומאת הכלי למדנו בגזירה שווה מטימאת מה שבתוכו. (15) אם זב הזיז את הכלי ממקומו. בתורת כהנים פרשת מצורע (פרשתא ג, הלכה ב) דרשו את הכתוב (שם טו, יב): "וכלי חרש אשר יגע בו הזב ישבר" מגע שהוא ככולו, פירוש הזזה ממקומו שהזב מזיז את כל הכלי מה שאין כן בנגיעה בלי הזזה שהוא נוגע רק בחלק מן הכלי. ושם הלכה א למדו גם שאפילו זב, שטומאתו חמורה, אינו מטמא כלי חרס מגבו אלא מאווירו, וזב בלבד מטמא בהיסט, אבל לא טומאות אחרות (שבת סג, ב). (16) חולין שם, למדו זה מהמקרא (במדבר יט, טו): "וכל כלי פתוח אשר אין צמיד פתיל עליו". (17) כאילו הזיזו הזב. (18) כאילו נגע גם באווירו, שהרי הזיזו.

- 1 ד. הַעוֹשֶׂה גּוֹלָל מִדְּבַר שְׂאִינוֹ מְקַבֵּל טָמְאָה, כְּגוֹן
 2 שְׁהִנִּיחַ עַל גְּבִי הַקָּבֵר אֲבָן אוֹ פְּלִי אֲדָמָה אוֹ פְּלִי עֵץ
 3 הַבָּא בְּמַדָּה אוֹ פְּלִי חֲרָשׁ הַמְקַץ צָמִיד פְּתִיל אוֹ עוֹר
 4 הַדָּג וְעֲצָמוֹ וְכִיּוּצָא בְּאֵלוֹ - הַנוֹגֵעַ בְּהֵן טָמֵא טָמְאָת
 5 שְׂבָעָה מְשוּם נוֹגֵעַ בְּגוֹלָל. וְאִם פָּרְשׁוּ מִלְּהִיּוֹת גּוֹלָל
 6 אוֹ שֶׁהִסִּיר אֶת הַמֵּת מִפְּתִיחֵיהֶן - הֲרִי הֵן טָהוֹרִין. וְכֵן
 7 בְּהֵמָה שֶׁכִּפְּתָהּ וְעָשָׂה אוֹתָהּ גּוֹלָל - הַנוֹגֵעַ בָּהּ טָמֵא
 8 טָמְאָת שְׂבָעָה פֶל זָמַן שֶׁהִיא גּוֹלָל. הַתִּיר הַבְּהֵמָה -
 9 הֲרִי הִיא טָהוֹרָה כְּשֶׁאָר הַבְּהֵמוֹת. וְכֵן חֲבִית¹⁹ שֶׁהִיא
 10 מְלֵאָה מְשֻׁקֵּין מְקַפֵּת צָמִיד פְּתִיל וְעָשָׂה אוֹתָהּ גּוֹלָל
 11 לְמַת - הַנוֹגֵעַ בָּהּ²⁰ טָמֵא טָמְאָת שְׂבָעָה, וְהַחֲבִית
 12 וְהַמְשֻׁקֵּין טָהוֹרִין²¹.

(19) של חרש. (20) לפני שפירשה מן הקבר. (21) מפני שהחבית מפרידה ביניהם ובין הטומאה, שאינה נכנסת לתוך הכלי.

- 13 ה. קוֹרָה שְׁעֵשָׂאָהּ גּוֹלָל לְקָבֵר, בֵּין עוֹמְדָת²² בֵּין
 14 מְטָה עַל צְדָה²³ - אֵין טָמֵא אֲלָא כְּנֶגֶד פְּתַח הַקָּבֵר
 15 בְּלִבְדוֹ²⁴, וְהַנוֹגֵעַ בְּקַצָּה הַמְּנַח חוּץ לְקָבֵר - טָהוֹר.
 16 עָשָׂה רֵאשִׁיהּ גּוֹלָל לְקָבֵר²⁵ וְהֲרִי הִיא עוֹמְדָת עַל
 17 הַקָּבֵר כְּמוֹ אֵילָן: הַנוֹגֵעַ מִמְּנָה בְּאַרְבָּעָה טְפָחִים
 18 סְמוּף לְקָבֵר - טָמֵא מְשוּם גּוֹלָל, וּמֵאַרְבָּעָה וּלְמַעְלָה
 19 - טָהוֹר²⁶. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? בְּזָמַן שֶׁהוּא עֲתִיד
 20 לְקַץ אוֹתָהּ; אֲבָל אִם אֵינוֹ עֲתִיד לְקַץ אוֹתָהּ - פְּלָה
 21 גּוֹלָל.

(22) ורחבה עודף מפתח הקבר. (23) מוטלת על הקבר וארוכה יותר מפתח הקבר. (24) והנוגע בחלק העודף על הפתח - טהור. (25) העמיד את הקורה לא על שורש העץ שהוא רחב אלא על ראשה השני שאינו רחב כל כך, ועוביו אינו יוצא מחוץ לפתח הקבר. (26) מפני שלא קבע לגולל יותר משיעור זה. ומוכן, שגם בעומדת על צידה הרחב אינו מטמא יותר מארבעה טפחים, אלא שבבא ראשונה משמיעה אותנו, שהעודף על פתח הקבר אינו מטמא, ובבא אחרונה קובעת את גבול הגובה המטמא (כל פירוש הלכה זו הוא על פי התוספות יום טוב שם).

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

3) חתיכות עץ הנתונות בין הדלת והקיר, ובכללן משקוף ומזוזות. כל זמן שלא פרץ אותם לא יצא מדין פתח, ולפיכך אפילו סתמו אינו מטמא אלא כנגד הפתח, כמו שנתבאר למעלה. 4) דין קבר סתום נתבאר למעלה בפרק ששי. 5) אף-על-פי שאין בו כוית, כגון נפל קטן. 6) ואם אין בו כשיעור זה, דינו כסתום (אהלות פ"ג מ"ו).

17 **ב. הַמֵּת בְּתוֹךְ הַבַּיִת⁷ וְבוּ פְתָחַיִם הַרְבֵּה, בְּזִמְן שֶׁפָּלְסָם**
 18 **נְעוּלִים⁸ - פָּלְסָם טְמֵאִים⁹, וְהַיּוֹשֵׁב בְּצַד כָּל פְּתַח מֵהֵן**
 19 **פָּתַח הַתְּקָרָה הַיּוֹצֵא עַל הַפֶּתַח - נִטְמָא¹⁰. נִפְתַּח**
 20 **אֶחָד מֵהֶן, אִו שֶׁחָשַׁב לְהוֹצִיאָו בְּאֶחָד מֵהֶן, וְאָף עַל**
 21 **פִּי שֶׁחָשַׁב אַחֵר שְׁמַת הַמֵּת¹¹, אֶפְלוּ חָשַׁב לְהוֹצִיאָו**
 22 **בְּחִלוֹן שֶׁהָיָא אַרְבָּעָה¹² עַל אַרְבָּעָה - הִצִּיל¹³ עַל**
 23 **הַפְּתָחִים בְּלֵן, וְאִין טְמֵא אֲלָא כְּנִגְדַּת הַפֶּתַח שֶׁנִּפְתַּח**
 24 **אוּ שֶׁחָשַׁב עָלָיו, וְהִשְׁאָר טְהוֹרִין¹⁴, מִפְּנֵי שֶׁהֵן**
 25 **נְעוּלִין¹⁵ וְהָרִי אֵין הַבַּיִת כְּקָבֵר סְתוּם¹⁶. וְכֵן אָם**
 26 **הִתְחִיל לְחַתֵּר פְּתַח¹⁷ לְהוֹצִיאָו בּוּ - מִשִּׁיחֲתוֹר אַרְבָּעָה**
 27 **עַל אַרְבָּעָה¹⁸ הִצִּיל עַל הַפְּתָחִים בְּלֵן. הָיָה שֵׁם פְּתַח**
 28 **סְתוּם וְחָשַׁב לְהוֹצִיאָו וְהִתְחִיל לְפָתְחוֹ - מִשִּׁיחֲתִיל**
 29 **לְפָתַח הִצִּיל עַל הַפְּתָחִים בְּלֵן¹⁹. הָיָה בּוֹ²⁰ חִלּוּנוֹת**
 30 **הַרְבֵּה²¹ וְכֵלָן מוֹגְפוֹת - בְּלֵן טְהוֹרוֹת²². נִפְתַּחוּ²³ -**
 31 **בְּלֵן טְמֵאוֹת²⁴, וְלֹא הִצִּילוּ עַל הַפְּתָחִים²⁵. פְּתַח**
 32 **קָטָן²⁶ בְּתוֹךְ פְּתַח גְּדוֹל²⁷ - הַמְּאֵהִיל עַל גְּבֵי שְׁנֵיהֶם²⁸**
 33 **טְמֵא. חָשַׁב לְהוֹצִיאָו בְּקָטָן - טְהַר קָטָן אֶת הַגְּדוֹל²⁹.**
 34 **הָיָה שְׁנֵיהֶן מִתְאִימִין³⁰ - הַמְּאֵהִיל עַל גְּבֵי שְׁנֵיהֶם**
 35 **טְמֵא³¹. חָשַׁב לְהוֹצִיאָו בְּאֶחָד מֵהֶן - טְהַר אֶת**
 36 **חֲבֵרוֹ³². הָיָה לְבַיִת³³ פְּתַח אֶחָד לְצַפּוֹן וּפְתַח לְדָרוֹם,**
 37 **וְחָשַׁב לְהוֹצִיאָו בְּצַפּוֹן, וְאַחֵר כֶּף בָּאוּ אֶחָיו אוּ**
 38 **קְרוֹבָיו וְאָמְרוּ: אֵין מוֹצִיאִין אוֹתוֹ אֲלָא בְּדְרוּמֵי -**
 39 **טְהַר דְּרוּמֵי אֶת הַצַּפּוֹנִי³⁴, וּבִלְבַד שְׁלֵא יַעֲרִים³⁵. וְאָם**
 40 **הַעֲרִים - שְׁנֵיהֶן טְמֵאִים.**

7) שם פ"ז מ"ג. 8) והוא-הדין אם כולם פתוחים. 9) מפני שאין אנו יודעים באיזה פתח יוציאוהו, כולם נחשבים כפתח אחד. וכשיוציאוהו באחד הפתחים אין אנו אומרים הוברר הדבר למפרע, שפתח זה הוא הטמא ונטהר את הכלים שכנגד שאר הפתחים, מפני שבדברים שהם מן התורה "אין ברירה", פירוש: אין מטהרים או מתירים מסברא שכזו. 10) ביאור למה שאמר: כולם טמאים. 11) כבית-הלל שם. 12) טפחים. 13) מטומאה. 14) הכלים שהעמידו תחת המשקוף מחוץ לדלת אחר שנפתח האחד או שחשב, אבל הכלים שנמצאו שם לפני כן נטמאו ואין חוזרים לטהרתם למפרע מפני שבדאורייתא "אין ברירה" (רבה ור' אושעיא, ביצה י, א). 15) ובוודאי יוציאו את המת דרך הפתח הפתוח או דרך זה שחשב עליו. 16) מפני שלא נפרצו פצימיו. 17) לפתוח פתח חדש. 18) במשנה שם: "ומודים (בית-הלל) בפותח בתחילה, שיפתח ארבעה טפחים. אבל בפותח משיעור זה אינו מציל (ראה באות הבא). 19) בפתח סתום אמרו בית-הלל שמשחתחיל לפתחו - מציל, ואין זה דומה לפותח פתח

40) ככל קרקע עולם, שהרי הסלע הוא חלק מן ההר. 41) במקום הצר, שאם תמשיך קו מאונך ממקום נגיעתו בכיוון ההר, יגע הקו במקום הקבר ממש. 42) מפני שאינו כקרקע עולם דין כולו כארון. 43) כותלי הסלע זקופים בקו ישר. 44) משולי הקבר. 45) פסק כרבי יהושע במשנתנו, שטפח אחד הסמוך לשולי הקבר נגרר אחריו, ולמטה מזה הוא כקרקע עולם. 46) יתד גדולה. נראה שהכוונה לחור עמוק וצר ומכניסים לתוכו את המת דרך ראשו או רגליו וחור שכזה אינו כארון ממש ולפיכך הסלע הוא כקרקע עולם.

1 **ט. מְעָרָה שֶׁהִקְבֵּר⁴⁷ בְּתוֹכָהּ וְחָצַר לְפָנֵי הַמְּעָרָה:**
 2 **בְּזִמְן שֶׁהִחְצַר לְאוּרֵי⁴⁸ - הַעוֹמֵד לְתוֹכָהּ טְהוֹר⁴⁹,**
 3 **וּבִלְבַד שְׁלֵא יַגַּע בְּמִשְׁקוֹף הַמְּעָרָה⁵⁰; וּבְזִמְן שֶׁהִחְצַר**
 4 **מִקְרָה: אָם הָיָה בָּהּ [מְגֵלָה בְּצַד הַמְּעָרָה] אַרְבָּעָה**
 5 **טְפָחִים עַל אַרְבָּעָה טְפָחִים אוּ יֵתֵר - הַנִּכְנָס לְשֵׁם**
 6 **טְהוֹר; הִיָּתָה פְּחוּתָה מֵאַרְבָּעָה עַל אַרְבָּעָה - הַנִּכְנָס**
 7 **לְשֵׁם טְמֵא וְאָף עַל פִּי שְׁלֵא נִגַּע בְּפֶתַח הַמְּעָרָה.**

47) כלומר, מקום קבורה למתים רבים. 48) פירוש, שאין תקרה על גבה. 49) אפילו הוא עומד קרוב לקבר. ואף על פי שגזרו טומאה על ארבע אמות סמוך לקבר, בחצר שיש לה מחיצות לא גזרו. 50) גירסת רבינו בתוספתא שם היא: "במה דברים אמורים (שבפחות מארבעה טפחים מן הקבר טמא)? בזמן שאינה פתוחה לאוויר, אבל בזמן שהיא פתוחה לאוויר אפילו מרוחק מן השקוף (המשקוף) כל שהיא, הנכנס לתוכה טהור ובלבד שלא יגע בשקוף."

יום ש"ק י"ז תמוז ה'תשע"ו

פֶּרֶק שְׁבִיעִי

1) יבאר בית סתום והמת בתוכו והמת בתוך הבית ובו פתחים הרבה נעולים או פתוחים, חשב להוציאו באחד מהם, ובתים הפתוחים לאכסדרה והמת באחד, אימתי הקבר מטמא מכל סביבו, כלל גדול בטומאה שבוקעת ועולה ובוקעת ויורדת.

8 **א. בַּיִת סְתוּם² שֶׁהֵמֵת בְּתוֹכוֹ, אוּ שֶׁהָיָה לוֹ פְּתַח**
 9 **וּפְרָץ אֶת פְּצִימֵיו³ וְסִתְמוֹ - מִטְמֵא מְכָל סְבִיבּוֹ,**
 10 **וְהַנוֹגֵעַ בּוּ מֵאַחֲרָיו אוּ מִגֵּגוֹ - טְמֵא שְׁבָעָה, מִפְּנֵי**
 11 **שֶׁהוּא כְּקָבֵר סְתוּם⁴. נִפְתַּח בּוּ פְּתַח, אֶפְלוּ סִתְמוֹ,**
 12 **אָם לֹא פָּרַץ פְּצִימֵיו - הַנוֹגֵעַ בּוּ מֵאַחֲרָיו וּמִגֵּגוֹ**
 13 **טְהוֹר, וְאִין טְמֵא אֲלָא כְּנִגְדַּת הַפֶּתַח. וְכַמָּה יֵהִיָּה**
 14 **שְׁעוֹר הַפֶּתַח? שְׁלֹם הַמֵּת⁵ - פְּתַחוּ בְּטַפְחָהּ, וְגְדוֹל**
 15 **טְפָחִים⁶, וְכַזֵּית מִן הַמֵּת - פְּתַחוּ בְּטַפְחָהּ, וְגְדוֹל**
 16 **מְכַזֵּית - הָרִי הוּא כְּמַת וּפְתַחוּ בְּאַרְבָּעָה.**

2) תוספתא אהלות פט"ז ה"י, גמרא בבא בתרא יב, א. בית שהמת בתוכו ויש בו פתח, כל הנמצא בבית ואפילו הנמצא תחת המשקוף בחלקו שמחוץ לדלת הנעולה מיטמא באוהל. מפני שהמת יצא דרך הפתח הזה ויעבור דרך המשקוף, והרי כל זה אהל. אבל הנוגע בקורות הבית מבחוץ - טהור.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

פי שהטומאה עתידה לצאת דרך פתחו. (48) ומה שאמרו אין החלונות מצילים על הפתחים, המדובר כשהטומאה לא נכנסה דרך החלון.

ד. אֵין הַקְּבָרִי מִטְּמֵא מִכָּל סְבִיבָיו⁵⁰ עַד שְׂוִיָּהּ שֵׁם חָלָל טָפַח עַל טָפַח עַל רוּם טָפַח⁵¹. אֶפְלוּ הַגְּבִיּהַ הַבְּנִין עַל גְּבֵי חָלָל טָפַח עַד לְרִקְיעַ - הַפֶּלֶל⁵² טְמֵא⁵³, לְפִי שֶׁהַכֹּל כְּקְבָרִי⁵⁴. הִיְתָה טְמֵאָה רְצוּצָה⁵⁵ וְלֹא הָיָה שֵׁם חָלָל טָפַח - טְמֵאָה בּוֹקֵצַת וְעוֹלָה, בּוֹקֵצַת וְיִוֵּרְדָת, וְאִין טְמֵא אֶלָּא הַנוֹגֵעַ כְּנֶגֶד הַטְּמֵאָה מְלַמְעָלָה אוֹ הַמְּאָהִיל עָלֶיהָ מְלַמְעָלָה, אוֹ הַנוֹגֵעַ כְּנֶגְדָהּ מְלַמְטָה אוֹ מֵה שֶׁהָאֵהִיל עָלָיו מְלַמְטָה⁵⁶; אֶבֶל הַנוֹגֵעַ בְּצַדֵי הַבְּנִין - טְהוֹר.

(49) אהלות פ"ז מ"א. "הטומאה ככותל ומקומה טפח על טפח, כל העליות שעל גבה, ואפילו הן עשר, כולן טמאות". (50) פירוש, מבחורין, כדין קבר סתום. (51) מקום פנוי למעלה מן הטומאה. (52) הנוגע בכתלי הבנין מבחורין, בגגו ובקרקעיתו. (53) שם. (54) כקבר סתום. (55) לחוצה במקום צר. במשנה: "נפש אוטמה". (56) שהקבר האהיל עליו.

ה. זֶה כָּל־לֵל⁵⁷ גְּדוֹל בְּטִמְאָת מֵת: שֶׁכֵּל דְּבַר הַמְּטֵמֵא בְּאֵהָל מִן הַמֵּת, אִם הָיָה רְצוּץ, שְׂאִין לוֹ חָלָל טָפַח - הָרִי הַטְּמֵאָה בּוֹקֵצַת וְעוֹלָה עַד לְרִקְיעַ, בּוֹקֵצַת וְיִוֵּרְדָת עַד הַתְּהוֹם, וְאִינָהּ מְטֵמֵאָה מִן הַצְּדָדִין. כִּיצַד? כִּרִי שֶׁל תְּבוּאָה⁵⁸ אוֹ גֵל שֶׁל אֲבָנִים וְכִזִּית מִן הַמֵּת בְּתוֹכוֹ, וְכֵלִים בְּצַד הַטְּמֵאָה וְאִינָן נוֹגְעִין בָּהּ - כֵּלִים טְהוֹרִין, וְכֵל כֵּלִי שֶׁבְּתוֹךְ הַגֵּל מְכֻוֵן כְּנֶגֶד הַטְּמֵאָה מְלַמְעָלָה אוֹ מְלַמְטָה טְמֵא, שֶׁהַטְּמֵאָה בּוֹקֵצַת וְעוֹלָה וּבּוֹקֵצַת וְיִוֵּרְדָת. וְאִם הָיָה מְקוּם הַטְּמֵאָה חָלוּל טָפַח עַל טָפַח⁵⁹ עַל רוּם טָפַח - הוּא כְּקְבָר סְתוּם וּמְטֵמֵא מִכָּל סְבִיבָיו.

(57) שם; פט"ו שם. (58) שם פט"ו מ"ז, והמדובר כשהכרי והגל מונחים בחורין. ראה ה"ו. (59) תוספתא שם.

ו. בֵּית שְׂמֵלָא⁶⁰ עֶפֶר אוֹ צְרוּרוֹת⁶¹ - הָרִי זֶה בְּטוֹל הַבֵּית⁶² וְהָרִי הוּא כְּגֵל שֶׁל עֶפֶר אוֹ צְרוּרוֹת, וְאִם הָיָה טְמֵאָה בְּתוֹךְ הָעֶפֶר - בּוֹקֵצַת וְעוֹלָה, בּוֹקֵצַת וְיִוֵּרְדָת, וְכֵלִים שֶׁבְּצַדֵי בְּתוֹךְ הָעֶפֶר טְהוֹרִים.

(60) שם מ"ז. (61) חצץ. (62) כאילו אין כאן בית כלל, אלא עפר וצרורות. ואם נשאר אויר טפח על טפח בין הגל ובין התקרה, הרי זו "נפש אוטמה". רבינו גורס במשנה: "ביטלו", פירוש, אם מילא בכוונה את הבית עפר, ואפילו צרורות שאינם נדבקים לגוש אחד - ביטל במעשה זה, שנעשה בכוונה, את הבית. ראה 'תוספות יום טוב' למשנתנו שגורס בהלכה זו: "הרי זה בטל אצל הבית". אולם בספרים שלנו, וכן בכת"י תימן, הגירסא: "ביטל הבית".

ז. טְמֵאָה שֶׁהִיא רְצוּצָה⁶³ כְּחָלָל וְסִמָּךְ סִפָּה לְפֶתֶל⁶⁴ - הַסִּפָּה טְמֵאָה, שֶׁהָרִי נִעְשָׂה הַפֶּתֶל צַד מְצַדֵי הָאֵהָל.

במקום שלא היה שם מעולם. (20) בבית שפתחיו נעולים. (21) תוספתא אהלות פ"ח, ה"ד. (22) כשלא חשב להוציא את המת דרך חלונות. (23) אפילו בלי כוונה להוציא דרכם את המת. (24) הטומאה עוברת דרך הפתיחה. (25) אין דרך להוציא מת דרך החלון, ולפיכך אפילו חלונות פתוחים אינם מצילים על הפתחים אלא אם חשב להוציא דרכם (הר"י קורקוס. וראה כסף-משנה). (26) שם. (27) בבתים גדולים נהגו לעשות פתח גדול כעין שער להכניס משאות גדולות, ובשער דלת קטנה ליציאה וכניסה של אנשים. (28) פירוש, כל אחד מהשנים. (29) ואין אנו אומרים שהקטן בטל לגבי הגדול. לא כתב מהו הדין אם חישב להוציא בגדול, מפני שאם יפתח הגדול גם הקטן נפתח עמו. (30) שהעמיד מזוזה בתוך השער הגדול, והעמיד שתי דלתות מתאימות. ואפילו אם המזוזה אינה באמצע הפתח אלא משוכה לצד אחד והדלתות מתאימות בגבהן אבל אינן שוות ברחבן (ע"פ הר"ש). (31) דין זה פשוט, ונכתב כעין הקדמה לדין הבא אחריו. (32) ואין אומרים ששניהם פתח אחד. (33) תוספתא שם. (34) מחשבת קרובי המת מבטלת מחשבתם של הרחוקים. (35) שלא יעשו זאת מתוך כוונה לטהר מתחילה את הפתח הדרומי, ואח"כ יבואו הקרובים ויטהרו את הצפוני. [ואפילו לדעת רבה ור' אושעיא (ביצה י, א) שהכלים שנמצאו בפתח לפני שחשב טמאים, תועיל ההערמה להשתמש בפתח הדרומי עד שיבואו הקרובים ויקבעו להוציא דרכו את המת].

ג. בְּתֵימִם³⁶ הַפְּתוּחִין לְאֶכְסֵדְרָה³⁷ וְהַמֵּת בְּאֶחָד מֵהֶן: אִם הָיָה דְרָכּוֹ שֶׁל מֵת לְצֵאת בְּאֶכְסֵדְרָה - הָרִי הַבֵּית שְׂעֵר³⁸ וְהַבְּתִים טְמֵאִים³⁹; וְאִם לְאוֹ⁴⁰ - בֵּית שְׂעֵר טְמֵא⁴¹, וְהַבֵּית טְהוֹר⁴². הַחֲדָר⁴³ שֶׁלְּפָנָיו מִן הַבֵּית מוּגְפָה⁴⁴, וְנִכְנְסָה טְמֵאָה לְפָנָיו⁴⁵ דְּרָךְ חִלּוּן⁴⁶ - הַבֵּית הַחִיצוֹן טְהוֹר⁴⁷, מִפְּנֵי שֶׁהַטְּמֵאָה חוֹזֶרֶת וְיוֹצֵאת דְּרָךְ הַחִלּוֹן שְׁנִכְנְסָה בּוֹ⁴⁸.

(36) תוספתא שם. (37) מקום לפני הבתים שפתחיהם לתוכו, והוא מוקף משלושה צדדים ותקרה מכסה עליו. (38) רבינו קורא כאן לאכסדרה "בית שער" (כסף-משנה), כנראה מפני שהיא כמבוא לבית. (39) כאילו כבר הוציאו את המת דרך האכסדרה ונטמאה, וממנה נכנסת הטומאה לבתים. (40) כגון שיש לבית שהמת בתוכו עוד פתח שלא מצד האכסדרה, וקרוביו מתכוונים להוציאו דרך פתח זה. (41) פירוש, האכסדרה טמאה מפני שהיא טפילה לבית. (42) בכת"י תימן הגירסא: והבתים טהורים. וגירסא זו נכונה. והמדובר, כשפתח בית המת נעול (כסף-משנה). [ותמוה הדבר, למה האכסדרה טמאה כשפתח הבית נעול, הלא אפילו האסקופה שתחת המשקוף מחוץ לדלת הנעולה - טהורה? ובסדרי טהרות לאדמו"ר הגאון מראדזין מפרש, שהמדובר כשלא ידוע אם יוציאו את המת דרך האכסדרה או לא. ומה שכתב "ואם לאו", פירושו שאין מנהג קבוע להוציא דרך האכסדרה, ולפיכך טימאו את האכסדרה מספק, אבל אינה מביאה את הטומאה לבית מספק]. (43) תוספתא שם. (44) הדלת שבין החדר והבית החיצון נעולה. (45) לחדר הפנימי. (46) שבחדר. (47) ואף-על-

המשנה (ראה ראב"ד). (64) "ושם עליו המשקוף" (רבינו בפירושו למשנה). (65) הכותל נעשה חלק מן הסוכה, והטומאה שהיא בכותל כאילו מונחת בתוך הסוכה.

1 וְאֵף עַל פִּי שֶׁהֶצְדִּין טְהוּרִים לְנוּגַע אֵלָיו לֹא הִיָּה
2 עֲלֵיהֶן אֵהָל, אֲבָל מִשְׁנַעֲשֵׂה עֲלֵיהֶן אֵהָל - הֵאָהָל
3 כֵּלָו טָמֵא, שֶׁהָרִי הִטְמֵאָה בְּתוֹכוֹ.⁶⁵

(63) רבינו מפרש את הבבא האחרונה של המשנה שם: "סמך לה סוכות" בטומאה רצוצה, וכן כתב בפירושו על

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – י"א-י"ז תמוז תשע"ו

38 נִתְבָּאָרוּ הַלְכוֹת דִּין זֶה בְּשֵׁשֶׁת הַפְּרָקִים הָרִאשׁוֹנִים
39 מְ(בבא) קמא.

יום ראשון י"א תמוז ה'תשע"ו

מצות עשה קט. רלז.

10 הַמְצָוָה הַק"ט — הַצּוּי שֶׁנִּצְטוּיָנוּ לְטָבֹל בְּמֵי מִקְנָה
11 וְאֵז נִטְהַר מִכָּל-מִין מִמֵּי הַטְּמֵאָה שֶׁנִּטְמָאנוּ בוֹ, וְהוּא
12 אֶמְרוּ יִתְעַלֶּה: "וְרַחֵץ בְּמֵי־אֶת-כָּל-בְּשָׂרוֹ" (ויקרא טו,
13 טז), וְכֹא בַקְּבֵלָה (ספרא פרשת מצורע): "מֵי־מִים שֶׁכָּל-בְּשָׂרוֹ
14 עוֹלָה בָּהֶם וְהוּא שְׁעוֹר מִקְנָה", אֲלֹא אִם הָיוּ מֵי־נוֹבְעִים
15 (ממעין), שֶׁלֶּהֶם אֵין שְׁעוֹר, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאָר בְּהַלְכוֹת מִצְוָה
16 זוֹ (הלכות מקוואות). וּמִתְנַאֲיָה, שֶׁהַזָּב בְּלֶבֶד יִהְיוּ הַמֵּי־
17 שִׁיטְהַר בָּהֶם נוֹבְעִים, כְּמוֹ שֶׁאָמַר בּוֹ הַפְּתוּב: "בְּמֵי־
18 חַיִּים" (שם, יג). וְאֵין הַכּוֹנֵה בְּאֶמְרָנוּ שֶׁהַטְּבִילָה מִצְוָה
19 עֲשֵׂה, שֶׁכָּל-טָמֵא חָיִב לְטָבֹל בְּהַכְרַח, כְּדָרָךְ שֶׁכָּל-
20 הַמִּתְעַטֵּף בְּטִלְיָת חָיִב לַעֲשׂוֹת צִיצִית, אוֹ שֶׁכָּל-מִי שִׁישׁ
21 לוֹ בֵּית חָיִב לַעֲשׂוֹת מַעֲקָה — אֲלֹא פּוֹנְתִי בְּכֶךְ לְדִין
22 טְבִילָה שֶׁאֵנוּ נִצְטוּיָנוּ שֶׁכָּל-הַרוֹצֵה לְהִטְהַר מִטְּמֵאָתוֹ לֹא
23 יִתְכַן דָּבָר זֶה אֲלֹא בְּטְבִילָה בְּמֵי־מֵי, וְאֵז יִטְהַר. וְלִשׁוֹן
24 סְפָרָא (פרשת אחרי מות): "וְרַחֵץ בְּמֵי־מֵי, יְכוֹל גְּזֵרַת מְלָךְ
25 (הקדוש ברוך הוא, ללא טעם) תִּלְמוּד לומֵר: וְאַחֵר יָבֵא אֶל
26 הַמִּתְנַהֵג — מִפְּנֵי הַטְּמֵאָה". הִרְיֵהוּ רוּמְזוֹ לְכָל־לֵהָ הִזָּה
27 שֶׁבְּאֶרְתִּי לָךְ: שֶׁזֶּה דִין בְּלֶבֶד לְמִי שֶׁרוֹצֵה לְהִטְהַר
28 שֶׁעֲשֵׂה-כֶךְ — וְדִין זֶה הוּא הַמְצָוָה; אֲבָל לֹא שֶׁנִּתְבָּאָר
29 טְבִילָה דוֹקָא, אֲלֹא הַרוֹצֵה לְהִטְהַר בְּטְמֵאָתוֹ וְלֹא יִכְנַס
30 לְמִתְנַהֵג שְׂכִינָה (מעזרת ישראל שבבית המקדש ולפנים)
31 אֵינָה זְמַן — רִשָּׁאִי. וְיִכְבֵּר בְּאֵר סֵפֶר הָאֲמֵת ("ספר
32 הַתּוֹרָה") שֶׁכָּל-מִי שֶׁנִּטְמָא וְטָבֵל שֶׁהוּא טְהוֹר, אֲלֹא שֶׁאֵין
33 טְהָרְתוֹ שֶׁלְמָה עַד שֶׁיַּעֲרִיב שֶׁמֶשׁוֹ (שֶׁתִּשְׁקַע הַשֶּׁמֶשׁ בַּיּוֹם
34 הַטְּבִילָה). וְכֵן כֹּא גַם בְּפִירוּשׁ הַמְקַבֵּל, שֶׁצָּרִיךְ לְטָבֹל וְגוֹפּוֹ
35 עוֹרֵם נוּגַע בְּשִׁטַּח הַמֵּי־מֵי. אֶמְרוּ (עירובין ד:): "כָּל-בְּשָׂרוֹ
36 — שְׁלֹא יֵהָ דָבָר חוּצָץ בֵּינוֹ וּבֵין הַמֵּי־מֵי". הִנֵּה נִתְבָּאָר
37 לָךְ, שֶׁמִּצְוָה זוֹ — וְהִיא מִצְוָה טְבִילָה — פּוֹלְטֵת דִּינֵי
38 הַמִּקְנָה וְדִינֵי הַחֲצִיצֵה וְדִינֵי טָבֹל יוֹם (זֶה שֶׁטְבֵל וְעַדִּין
39 לֹא הִעֲרִיב — שִׁקְעָה — שִׁמְשׁוֹ). וּמִצְוָה זוֹ מְבִאֶרֶת בְּמִסְכַּת
40 מִקְנָאוֹת וּבְמִסְכַּת טְבִילַת יוֹם.

יום שני י"ב תמוז ה'תשע"ו

מצות עשה רמ.

40 הַמְצָוָה הַמְשַׁלְּיָמָה מְאֵתִים וְאַרְבָּעִים — הַצּוּי
41 שֶׁנִּצְטוּיָנוּ בְּדִין הַהֲבָעֵר (שביערו בהמותיו, והזיקו שדות
42 אחרים), וְהוּא אֶמְרוּ יִתְעַלֶּה: "כִּי יִבְעַר-אִישׁ שְׂדֵה אוֹ-
43 כְּרֶם וְגוֹ'" (שמות כב, ד). וְיִכְבֵּר נִתְבָּאָרוּ הַלְכוֹת דִּין זֶה
44 בְּכָל־לוֹתוֹ בְּפָרָק ב' וּפְרָק ו' מְ(בבא) קמא וּפְרָק ה' מְגִטִּין.

יום שלישי י"ג תמוז ה'תשע"ו

מצות עשה רלח.

45 הַמְצָוָה הָרִל"ח — הַצּוּי שֶׁנִּצְטוּיָנוּ לְדוֹן בְּדִין הַבוֹר,
46 וְהוּא אֶמְרוּ יִתְעַלֶּה: "וְכִי-יִפְתַּח אִישׁ בּוֹר" (שמות כא, לג).
47 וְיִכְבֵּר נִתְבָּאָרוּ הַלְכוֹת דִּין זֶה בְּפָרָק ג' וּפְרָק ה' מְ(בבא)
48 קמא.

יום רביעי י"ד תמוז ה'תשע"ו

מצות עשה רמא.

49 הַמְצָוָה הָרמ"א — הַצּוּי שֶׁנִּצְטוּיָנוּ בְּדִין הַבְּעֵרָה
50 (אש), וְהוּא אֶמְרוּ יִתְעַלֶּה: "כִּי-תִצָּא אֵשׁ וּמִצָּאָה קוֹצִים"
51 (שמות כב, ה). וְיִכְבֵּר נִתְבָּאָרוּ הַלְכוֹת דִּין זֶה בְּפָרָק ב' וּפְרָק
52 ו' מְ(בבא) קמא.

יום חמישי ט"ו תמוז ה'תשע"ו

מצות עשה רמא.

53 הַמְצָוָה הָרמ"א — הַצּוּי שֶׁנִּצְטוּיָנוּ בְּדִין הַבְּעֵרָה
54 (אש), וְהוּא אֶמְרוּ יִתְעַלֶּה: "כִּי-תִצָּא אֵשׁ וּמִצָּאָה קוֹצִים"
55 (שמות כב, ה). וְיִכְבֵּר נִתְבָּאָרוּ הַלְכוֹת דִּין זֶה בְּפָרָק ב' וּפְרָק
56 ו' מְ(בבא) קמא.

יום שישי ט"ז תמוז ה'תשע"ו

מצות לא תעשה רמד.

מצות עשה רלט.

57 הַמְצָוָה הָרמ"ד — הַצּוּי שֶׁהִזְהַרְנוּ מִלְּגַנּוֹב מְמוֹן,

4 הַמְצָוָה הַק"ט — הַצּוּי שֶׁנִּצְטוּיָנוּ לְטָבֹל בְּמֵי מִקְנָה
5 וְאֵז נִטְהַר מִכָּל-מִין מִמֵּי הַטְּמֵאָה שֶׁנִּטְמָאנוּ בוֹ, וְהוּא
6 אֶמְרוּ יִתְעַלֶּה: "וְרַחֵץ בְּמֵי־אֶת-כָּל-בְּשָׂרוֹ" (ויקרא טו,
7 טז), וְכֹא בַקְּבֵלָה (ספרא פרשת מצורע): "מֵי־מִים שֶׁכָּל-בְּשָׂרוֹ
8 עוֹלָה בָּהֶם וְהוּא שְׁעוֹר מִקְנָה", אֲלֹא אִם הָיוּ מֵי־נוֹבְעִים
9 (ממעין), שֶׁלֶּהֶם אֵין שְׁעוֹר, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאָר בְּהַלְכוֹת מִצְוָה
10 זוֹ (הלכות מקוואות). וּמִתְנַאֲיָה, שֶׁהַזָּב בְּלֶבֶד יִהְיוּ הַמֵּי־
11 שִׁיטְהַר בָּהֶם נוֹבְעִים, כְּמוֹ שֶׁאָמַר בּוֹ הַפְּתוּב: "בְּמֵי־
12 חַיִּים" (שם, יג). וְאֵין הַכּוֹנֵה בְּאֶמְרָנוּ שֶׁהַטְּבִילָה מִצְוָה
13 עֲשֵׂה, שֶׁכָּל-טָמֵא חָיִב לְטָבֹל בְּהַכְרַח, כְּדָרָךְ שֶׁכָּל-
14 הַמִּתְעַטֵּף בְּטִלְיָת חָיִב לַעֲשׂוֹת צִיצִית, אוֹ שֶׁכָּל-מִי שִׁישׁ
15 לוֹ בֵּית חָיִב לַעֲשׂוֹת מַעֲקָה — אֲלֹא פּוֹנְתִי בְּכֶךְ לְדִין
16 טְבִילָה שֶׁאֵנוּ נִצְטוּיָנוּ שֶׁכָּל-הַרוֹצֵה לְהִטְהַר מִטְּמֵאָתוֹ לֹא
17 יִתְכַן דָּבָר זֶה אֲלֹא בְּטְבִילָה בְּמֵי־מֵי, וְאֵז יִטְהַר. וְלִשׁוֹן
18 סְפָרָא (פרשת אחרי מות): "וְרַחֵץ בְּמֵי־מֵי, יְכוֹל גְּזֵרַת מְלָךְ
19 (הקדוש ברוך הוא, ללא טעם) תִּלְמוּד לומֵר: וְאַחֵר יָבֵא אֶל
20 הַמִּתְנַהֵג — מִפְּנֵי הַטְּמֵאָה". הִרְיֵהוּ רוּמְזוֹ לְכָל־לֵהָ הִזָּה
21 שֶׁבְּאֶרְתִּי לָךְ: שֶׁזֶּה דִין בְּלֶבֶד לְמִי שֶׁרוֹצֵה לְהִטְהַר
22 שֶׁעֲשֵׂה-כֶךְ — וְדִין זֶה הוּא הַמְצָוָה; אֲבָל לֹא שֶׁנִּתְבָּאָר
23 טְבִילָה דוֹקָא, אֲלֹא הַרוֹצֵה לְהִטְהַר בְּטְמֵאָתוֹ וְלֹא יִכְנַס
24 לְמִתְנַהֵג שְׂכִינָה (מעזרת ישראל שבבית המקדש ולפנים)
25 אֵינָה זְמַן — רִשָּׁאִי. וְיִכְבֵּר בְּאֵר סֵפֶר הָאֲמֵת ("ספר
26 הַתּוֹרָה") שֶׁכָּל-מִי שֶׁנִּטְמָא וְטָבֵל שֶׁהוּא טְהוֹר, אֲלֹא שֶׁאֵין
27 טְהָרְתוֹ שֶׁלְמָה עַד שֶׁיַּעֲרִיב שֶׁמֶשׁוֹ (שֶׁתִּשְׁקַע הַשֶּׁמֶשׁ בַּיּוֹם
28 הַטְּבִילָה). וְכֵן כֹּא גַם בְּפִירוּשׁ הַמְקַבֵּל, שֶׁצָּרִיךְ לְטָבֹל וְגוֹפּוֹ
29 עוֹרֵם נוּגַע בְּשִׁטַּח הַמֵּי־מֵי. אֶמְרוּ (עירובין ד:): "כָּל-בְּשָׂרוֹ
30 — שְׁלֹא יֵהָ דָבָר חוּצָץ בֵּינוֹ וּבֵין הַמֵּי־מֵי". הִנֵּה נִתְבָּאָר
31 לָךְ, שֶׁמִּצְוָה זוֹ — וְהִיא מִצְוָה טְבִילָה — פּוֹלְטֵת דִּינֵי
32 הַמִּקְנָה וְדִינֵי הַחֲצִיצֵה וְדִינֵי טָבֹל יוֹם (זֶה שֶׁטְבֵל וְעַדִּין
33 לֹא הִעֲרִיב — שִׁקְעָה — שִׁמְשׁוֹ). וּמִצְוָה זוֹ מְבִאֶרֶת בְּמִסְכַּת
34 מִקְנָאוֹת וּבְמִסְכַּת טְבִילַת יוֹם.

35 הַמְצָוָה הָרִל"ז — הַצּוּי שֶׁנִּצְטוּיָנוּ לְדוֹן בְּדִין הַשּׁוֹר,
36 וְהוּא אֶמְרוּ יִתְעַלֶּה: "וְכִי-יִגַח שׁוֹר וְגוֹ'" (שמות כא, כח),
37 "וְכִי-יִגּוֹף שׁוֹר-אִישׁ אֶת-שׁוֹר רֵעֵהוּ" (שם, לה). וְיִכְבֵּר

24 שְׁפַל-הַמּוֹדָה בְּמִצְוֹת מְדוּת מוֹדָה בִּיצִיאַת מִצְרַיִם; וְכֹל-
25 הַכּוֹפֵר בְּמִצְוֹת מְדוּת כּוֹפֵר בִּיצִיאַת מִצְרַיִם". וַיִּכְבֵּר
26 נִתְבָּאָרוּ דִינֵי מִצְוָה זוּ בְּפָרֶק ח' מִבְּבֵא (פ.ח.).

27 הַמִּצְוָה הָרַע"א — הָאֲזִהְרָה שֶׁהִזְהִירוּ מִלְרְמוֹת
28 בְּמִדְיַת הַקְּרָקְעוֹת וּבְמִדוֹת וּבְמִשְׁקְלוֹת, וְהוּא אָמְרוּ:
29 "לֹא-תַעֲשׂוּ עוֹל בְּמִשְׁפֵּט בְּמִדָּה בְּמִשְׁקָל וּבְמִשׁוֹרָה" (שם,
30 לה), עֲנִינְךָ הַפְּסוּק כְּפִי שֶׁבָּא בְּקַבְלָה: "לֹא תַעֲשׂוּ עוֹל"
31 בְּמִשְׁפֵּט הַמִּדָּה. וְהוּא אָמְרָם (ספרא פרשת קדושים) בְּבֵאוֹר
32 עֲנִינְךָ לֹא זֶה: "לֹא תַעֲשׂוּ עוֹל בְּמִשְׁפֵּט", אִם לְדִין (בבית
33 הדין) — כְּבָר אָמַר; אִם כֵּן לְמָה נֶאֱמַר בְּמִשְׁפֵּט? מִלְמַד
34 שֶׁהַמּוֹדֵד נִקְרָא דִין". וְשֵׁם אָמְרוּ: "בְּמִדָּה — זוּ מִדְיַת
35 הָאֶרֶץ", כְּלוּמַר מִדְיַתָּה וְחִלּוּקָתָה, שֶׁיַּעֲשֶׂה אֶת-זֶה כְּפִי
36 מֵה שְׁמִיכֵימִים מוֹפְתֵי הַתְּשַׁבְּרֵת (חכמת החשבון וההנדסה)
37 בְּדִיוֹק הַמְדוּת וּדְיַעַת הַדְּרָכִים הַנְּכֻנִים בָּהֶם, וְאֵל יַעֲשֶׂה
38 אֶת-זֶה בְּדַרְכֵי הַשְּׁעָרָה שֶׁאֵין בָּהֶם אָמֶת כְּדָרֶךְ שְׁעוֹשִׂים
39 רַב הַעֵם. וּמִשְׁקָל — כּוֹלֵל הַמִּשְׁקָלוֹת וְהַמֵּאֲזֵנִים.

40 הַמִּצְוָה הָעַר"ב — הָאֲזִהְרָה שֶׁהִזְהִירוּ מִלְהַתְּזִיֵּק
41 מִשְׁקָלוֹת וּמְדוּת חֲסָרִים אֲצִלְנוּ בְּכִתְיֵנו וְאֶף-עַל-פִּי שֶׁלֹּא
42 נִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶם בְּמִקַּח וּמִמְכָר, וְהוּא אָמְרוּ: "תַּעֲלֶה: "לֹא-
43 יִהְיֶה לָּךְ בְּכִיסֶּךָ אָבֶן וְאָבֶן גְּדוֹלָה וְקִטְנָה" (דברים כה, ג),
44 וְכֵן אֵיפָה וְאֵיפָה (שני סוגי משקולות: גדולה — לקניה; וקטנה
45 — למכירה). וּלְשׁוֹן אָמְרָא בְּבֵא בְּתַרָּא (פ.ט): "אֲסוּר לְאָדָם
46 שֶׁיַּשְׁהֶה מְדָה חֲסָרָה אוּ יִתְרָה בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ וְאֶפְלוּ הִיא
47 עֵבִיט (כלי) שֶׁל מִימֵי רִגְלִים". וְאֵל תִּחְשׁוּב שֶׁאָמְרוּ:
48 "לֹא-יִהְיֶה לָּךְ אֵיפָה וְאֵיפָה, וְלֹא-יִהְיֶה לָּךְ אָבֶן וְאָבֶן" —
49 שְׁתֵּי מִצְוֹת, לְפִי שֶׁשְׁנֵי הַלְּאוֹיִן נֶאֱמְרוּ לְהַשְׁלֵמַת דִּינֵי
50 הַמִּצְוָה, כְּדִי לְכוֹלֵל שְׁנֵי מִינֵי הַמְדִידָה שֶׁהֶם הַמִּשְׁקָל
51 ("אבן") וְהַמְדָּה (מדת הנפש — "איפה"), כְּאֵלוֹ אָמַר: לֹא
52 יִהְיֶה לָּךְ שְׁתֵּי מְדוֹת לֹא בְּמִשְׁקָל וְלֹא בְּמִדָּה, כְּדָרֶךְ
53 שֶׁבְּאֲרָנוּ בְּמִצְוֹת עֲשֶׂה (ר.ח). וְאָמְרוּ: "לֹא-יִהְיֶה לָּךְ בְּכִיסֶּךָ
54 אָבֶן וְאָבֶן וְלֹא יִהְיֶה לָּךְ אֵיפָה וְאֵיפָה" כְּמוֹ אָמְרוּ:
55 "לֹא-תִשְׂיֵף לְאֶחָיֶךָ נֶשֶׁף כְּסָף נֶשֶׁף אֲכָל נֶשֶׁף כְּלִדְכָר אֲשֶׁר
56 יִשְׂף" (שם כג, כ) שֶׁהוּא לֹא אֶחָד, שֶׁכָּלֵל בּוֹ מִינֵים רַבִּים
57 שֶׁדָּן בְּכֹלֶם עֲנִינְךָ אֶחָד עֲצָמוֹ. וְאֵינִי הַמִּצְוֹת מִתְּרַבּוֹת בְּכַפֵּל
58 "וְלֹא" אִם הַעֲנִינְךָ אֶחָד, כְּמוֹ שֶׁהַקְּדָמָנוּ בְּכָלֵל הַתְּשִׁיעִי,
59 וַיִּכְבֵּר קָדָם לָךְ דּוּמָה לְזֶה בְּמִצְוָה הַמְשַׁלִּימָה מֵאֵתִים
60 מִמִּצְוֹת לֹא-תַעֲשֶׂה, וְהוּא אָמְרוּ: "וְלֹא-יִרְאֶה לָּךְ חֲמִץ
61 וְלֹא-יִרְאֶה לָּךְ שָׂאֵר".

וְהוּא אָמְרוּ: "לֹא תִגְנֹבוּ" (ויקרא יט, יא). וּבְמִכְלֵתָא (פרשת
משפטים): "לֹא תִגְנֹבוּ — הָרִי אֲזִהְרָה לְגוֹב מוֹמִין".
וְהַעוֹבֵר עַל לֹא זֶה — חֲבִיב בְּתַשְׁלוּמִין שֶׁהִזְכִּיר הַפְּתוּב:
אוּ תַשְׁלוּמֵי כֶּפֶל, אוּ תַשְׁלוּמֵי אַרְבַּעַה וְחַמְשָׁה, אוּ חֲחֻזֵּת
הַקָּרָן בְּלֶכֶד (כשהודה). וּבְסִפְרָא (פרשת קדושים): "לְפִי
שֶׁנֶּאֱמַר בְּגִנְבָה: 'שְׁנַיִם וְשִׁלְשִׁים' (שמות כב, ג) לְמִדְנֵי עֲנִשׁ,
אֲזִהְרָה מִיָּנִין? תְּלַמִּיד לומר: 'לֹא תִגְנֹבוּ' עַל מִנְתַּל מִלְמָט",
כְּלוּמַר: (אל תגנבו) כְּדִי לְהַרְגִּיז אֶת-הַגְּנֹב וְלְהַבִּיאֵהוּ
בְּמִבּוּכָה, וְאֶחָד-כֶּף תִּחְזִיר לוֹ; "לֹא תִגְנֹבוּ" עַל מִנְתַּל
לְשִׁלְשֵׁם לוֹ תַשְׁלוּמֵי אַרְבַּעַה וְחַמְשָׁה". וַיִּכְבֵּר נִתְבָּאָרוּ דִינֵי
מִצְוָה זוּ בְּפָרֶק ז' מִבְּבֵא קמא.

1 הַמִּצְוָה הָרַל"ט — הַצְּוִי שֶׁנֶּצְטוּיֵנוּ בְּדִין הַגּוֹב
2 שֶׁנֶּגְבָה מִמֶּנּוּ תַשְׁלוּמֵי כֶּפֶל, אוּ תַשְׁלוּמֵי אַרְבַּעַה וְחַמְשָׁה,
3 אוּ נִהְרַגְנוּ אִם בָּא בְּמַחְתָּרַת, אוּ נִמְכְּרְנוּ, וְכֹל-עֲנִשֵׁי הַגְּבַב
4 בְּכָלֵל כְּמוֹ שֶׁבְּבֵאֵר הַפְּתוּב. וַיִּכְבֵּר נִתְבָּאָרוּ כְּל-מִשְׁפֵּטֵי דִין
5 זֶה בְּפָרֶק ז' מִבְּבֵא קמא וּפָרֶק ח' מִסְנֵה־דִין וּפָרֶק ג'
6 מִבְּבֵא מְצִיעָא וּבְמִקּוּמוֹת מַעֲטִים בְּתַבּוֹת (ל): וְקְדוּשִׁין
7 (נח): וְשִׁבּוּעוֹת (מב):.

יום שבת קודש י"ז תמוז ה'תשע"ו

מצות עשה רח.

מצות לא תעשה רעא. ערב.

8 הַמִּצְוָה הָר"ח — הַצְּוִי שֶׁנֶּצְטוּיֵנוּ לְצַדֵּק הַמִּשְׁקָלוֹת
9 וְהַמֵּאֲזֵנִים וְהַמְדוֹת וְלְהַקְפִּיד בְּדִיוֹקָם, וְהוּא אָמְרוּ
10 יַתְעַלֶּה: "מֵאֲזֵנֵי צֶדֶק אֲבַגִּי-צֶדֶק אֵיפֹת צֶדֶק וְהִין צֶדֶק
11 יִהְיֶה לָּכֶם" (ויקרא יט, לו). וּלְשׁוֹן סִפְרָא (פרשת קדושים):
12 "מֵאֲזֵנֵי צֶדֶק — צֶדֶק אֶת-הַמֵּאֲזֵנִים יִפֶּה יִפֶּה; אֲבַגִּי-צֶדֶק
13 — צֶדֶק אֶת-הַמִּשְׁקָלוֹת יִפֶּה יִפֶּה; אֵיפֹת צֶדֶק — צֶדֶק
14 אֶת-הָאֵיפֹת יִפֶּה יִפֶּה; וְהִין צֶדֶק — צֶדֶק אֶת הַהִינִין יִפֶּה
15 יִפֶּה" וַיִּכְבֵּר יַדְעָתָא, שֶׁאֵיפָה מְדַת הַיָּבֵשׁ; וְהִינִין — מְדַת
16 הַלַּח. וְכֹל-אֵלוֹ עֲנִינָם אֶחָד, אֶף-עַל-פִּי שֶׁנֶּשְׁתַּנּוּ מִינֵי
17 הַמְדוֹת. לְפִי שֶׁהַדְּבָר הַזֶּה הַנִּשְׁקָל אוּ נִמְדָּד אֵינוֹ אֵלָא
18 שְׁעוֹר פְּמוֹתוֹ שֶׁל דְּבָר מְסִים. וְכֹל-הַסּוּגִים הָאֵלֶּה, כְּלוּמַר:
19 הַמֵּאֲזֵנִים וְהַמִּשְׁקָלוֹת וּמְדוֹת הַיָּבֵשׁ וּמְדוֹת הַלַּח, נִקְרָאִים:
20 מְדוֹת. וְהַצְּוִי, שֶׁנֶּצְטוּיֵנוּ לְהַקְפִּיד בְּדִיוֹק הַשְּׁעוֹרִין
21 שֶׁמְסַסֵּם עֲלֵיהֶם כְּכֹל-סוּג מֵהֶם — נִקְרָא: מִצְוֹת מְדוֹת.
22 וּלְשׁוֹן סִפְרָא (שם): "עַל תְּנֵאֵי כֶּף הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ
23 מִצְרַיִם — עַל תְּנֵאֵי שֶׁתְּקַבְּלוּ עֲלֵיכֶם מִצְוֹת מְדוֹת,

ישעיה פרק כח יג-טז

יג וְהָיָה לָהֶם דְּבַר־יְהוָה צוֹ לָצוֹ צוֹ לָצוֹ קוֹ לָקוֹ קוֹ לָקוֹ זַעִיר שָׁם זַעִיר שָׁם לְמַעַן יִלְכוּ וּכְשָׁלוּ אַחֲרָיִךְ וְנִשְׁפְּרוּ וְנִקְשְׁרוּ וְנִלְפְּדוּ: (פ) יד לָכֵן שָׁמְעוּ דְבַר־יְהוָה אַנְשֵׁי לְצִוּן מִשְׁלֵי הָעַם הָיָה אֲשֶׁר בִּירוּשָׁלַם: טו כִּי אֲמַרְתֶּם פְּרַתְנוּ בְרִית אֶת־מִוֶּת וְעַם־שָׂאוֹל עָשִׂינוּ הִזָּה (שׂוֹמֵט שׂוֹמֵט פִּי־עֵבֶר) יַעֲבֹר לֹא יְבוֹאֵנוּ כִּי שָׁמְנוּ כִּזְבִּי מִחֲסָנוּ וּבִשְׂקָר נִסְתַּרְנוּ: (פ) זז לָכֵן פֶּה אָמַר אֲדַנִּי יְהוָה הֲנִנִּי יִסַּד בְּצִוּוֹן אֲבָן אֲבָן בְּחֹן פְּנֵי יְקַרְתִּי מוֹסַד מוֹסַד מוֹסַד הַמְּאֲמִין לֹא יִחִישׁ:

רש"י

המתהלכת בארץ: לא יבואנו. לא יבא עלינו: שמנו כזב. שמנו ע"א: מחסנו. מחסה שלנו: ובשקר נסתרנו. בע"א בטחנו להסתירנו: (טז) הנני יסד. ל' עבר הוא כמו (מגלה א) יסד המלך וכן צריך לפותרו הנני הוא אשר יסד כבר: (בציון אבן. כבר) נגזרה הגזרה לפני והעמדתי מלך משיח שיהא בציון לאבן בוחן ל' מבצר וחוזק כמו (לקמן לב) עופל ובחן וכמו הקימו בחונוי (לעיל כג): מוסד מוסד. הראשון פתח לפי שהוא דבוק מוסד של מוסד (מוסד) שהוא מוסד גמור: המאמין לא יחיש. המאמין דבר זה לא ימהרנה לא יאמר אם אמת הוא ימהר לבא:

מצודת ציון

(יד) לצון. מל' לץ: מושלי. מל' ממשלה: שאול. הוא בור הקבר: חוזה. ענין גבול כמו מחוז חפצם (תהלים קז): (טו) שוט. שבט המכה כמו שוט לסוס (משלי כז): שוטף. ענינו מהירות ההליכה והושאל מל' נחל השוטף: (טז) בוחן. ענין מבצר חזק כמו הקימו בחונוי (לעיל כג): פנת. מל' פנה וזויות: יקרת. מל' יקר וחשוב: מוסד. מל' יסוד: יחיש. ענין מהירות כמו ימהר יחשה מעשהו (לעיל ה):

ילכו. בעבור זאת כשילכו וכשלו ליפול אחור וישברו ויפלו בהמוקש וילכדו בה ר"ל יפלו בצרה ולא יוכלו להמלט: (יד) אנשי לצון. המלעיגים בדברי הנביא: מושלי. המושלים על העם אשר בירושלים: (טו) כי אמרתם. אשר אמרתם בלעג הנה כרתנו ברית עם המות שלא יבא עלינו קודם הזמן ולא נירא א"כ מהפחדת הנביא: עשינו חוזה. עשינו גבול שלא נבוא אל השאול קודם הזמן: שוט שוטף וכו'. כאשר יעבור מכה המתהלכת בארץ לא יבוא עלינו: כי שמנו כזב מחסנו. נחסה בצל הכזב כי נחכם לומר לפני המכה שלא צוה המקום לבוא עלינו והוא ענין ליצנות: ובשקר נסתרנו. כפל הדבר במ"ש: (טז) לכן. הואיל ויש בכם אנשים מלעיגים בדברי הנבואה יבוא עת שיקבלו גמולם וכאשר מסיים והולך: הנני יסד. הנה אני הוא אשר מאז גזר ויסד להיות בציון מלך חזק כאבן ועל חזקיה יאמר: אבן בוחן. האבן הזה יהיה להם למבצר: פנת יקרת. יהיה כאבן יקר ההושם בפנת הבנין למען יהיה נראה מהעבר מזה ומהעבר מזה: מוסד מוסד. יהיה כהיסוד המיוחד שביסודות: המאמין לא יחיש. לפי שרובם לא היו מאמינים בדברי הנביא בימי אחז לכן אמר המאמין לדברי לא ימהר לראות הדבר ר"ל לא יחשוב בלבבו שעתה תהיה הדבר כי לא תהיה עד לאחר זמן:

מצודת דוד

(יג) והיה להם דבר ה' וכו'. ר"ל מאד נקל להם לעבור על דבר ה' כאילו לא היתה רק צוואה וסייג לצוואה אחרת ואף האחרת היתה רק צוואה וסייג למצות ה' שאין אדם נזהר כ"כ בשמירתה לפי שהיא צוואה רחוקה ממצות ה': קו לקו. כאילו היתה רק משמרת למשמרת אחרת ואף האחרת רק משמרת למשמרת התורה שאין אדם סופנה כ"כ והענין כפול במ"ש: זעיר שם. ר"ל אף במקום שלמדוה נחשבת מעט ואף כי אותם שלא דרכו בנתיבותיה: זעיר שם. הכפל יורה ההמעטה: למען

המשך ביאור למסכת בבא קמא ליום שני עמוד א

- 1 רב פפא מבאר דינו של רבא: אָמַר רַב פֶּפְאָ, לֹא אֶמְרִין שְׁטוּר בעל
2 הבית אם הזיק בדיים את הנכנס שלא ברשות, אִלָּא באופן דְּלֹא הוּהוּ
3 יָדַע בֵּיהּ – שלא ידע שנכנס לחצירו, ולא ידע להיזהר מלהזיקו. אִכְל
4 אִם הוּהוּ יָדַע בֵּיהּ שְׁנִכְנַס לְחֲצִירוֹ, אִף שְׁנִכְנַס שְׁלֵא בְרִשׁוּת, אִם הוּזְקוּ
5 בְּעַל הַבַּיִת, תְּיִיב לְשַׁלֵּם. מֵאֵי מַעֲמָא, מִשּׁוּם דְּאָמַר לִיהּ זֶה שְׁנִכְנַס
6 לְבַעַל הַבַּיִת, נְהִי דְאִית לֵהּ רִשׁוּתָא לְאִפְּוּקֵי – אמנם הרשות בידך
7 להוציאני מהחצר, ואף להכותני שאצא, אִךְ לְאִזְוִיקֵי לִית לֵהּ רִשׁוּתָא
- 8 – להזיקני אין לך רשות, ואף שהזיקו שלא בכונה היה לו ליהרר מאחר
9 שידע שיש אדם שנכנס לחצירו.
10 ואודו לְמַעֲמֵיהוּ – מה שחילקו רבא ורב פפא בין הנכנס שהזיק את
11 בעל הבית שחייב לשלם אף אם הזיק שלא בכונה, ובין בעל החצר
12 שפטור מלשלם אם הזיקו שלא בכונה, היינו כשיטתם במקום אחר,
13 וכמו דְּאָמַר רַבָּא וְאִיתִימָא רַב פֶּפְאָ,

איוב פרק ה א-י

א קראנא היש עונך ואלמי מקדשים תפנה: ב כילאיל יהרג פעש ופתה תמית קנאה: ג אניראיתי אויל משריש ואקוב נהו פתאם: ד ירחקו בניו מינשע וידפאו בשער ואין מציל: ה אשר קצירו | רעב יאכל ואלמצנים יקחהו ושארף צמים חילם: ו פי | לא יצא מעפר און ומאדמה לא יצמח עמל: ז פיאדם לעמל יולד ובגירשף יגביהו עוף: ח אולם אני אדרש אלאל ואלאלהים אשים דברתי: ט עשה גדלות ואין חקר נפלאות עראין מספר: י הנתן מטר עלפניארץ ושלח מים עלפני חוצות:

רש"י

איש מן הצמים שגזל בחייו: חילם. ממונם שגזל זה בחייו: (ו) כי לא יצא מעפר. מכה הבאה על האדם לא לחנם הוא ולא מן העפר תצמח לו: און הוא לשון שבר: (ז) כי אדם לעמל יולד. כי אי אפשר שלא יחטא ויקבל עמל בחטאו לקבל פורענותו ואינו כבני רשף שהם מלאכי ורוחות שהם יגביהו עוף ואינם מן התחתוני' (יגביהו לעוף ולהיות מן התחתונים סא'') לשלוט במ שטן ויצה"ר: רשף. כמו רשפי קשת (תהלים עז) כשהחץ מעופפת נקרא רשפי ל' עוף (סא''): (ח) אולם אני אדרוש. אם היו באים עלי יסורים הללו הייתי דורש אל הקב"ה בתפילה ובתחינה ואילו הייתי שם דברתי בבקשה: (י) הנותן מטר על פני ארץ. ארץ ישראל: ושולח מים על פני חוצות. ע"י שליח לשאר ארצות:

(א) קרא נא. ע"כ דבר הנבואה, מכאן ואילך חוזר לתוכחתו צעק הרבה מי יענך: ואל מי מקדושים. הגוזרים זאת עליך: תפנה. להלחם אתו: (ב) כי לאויל וגו'. לאויל כמותך יהרג כעסו שאילו היית שותק שמה תשוב מדת הרחמים עליך: קנאה. היא כעס וחימה כמו (דברים לב) הם קנאוני: (ד) ירחקו בניו. זו היא קללה שקיללתיו: וידכאו. בדגש הוא ידוכאו ואם הוא נקוד רפי משמש ידכאו אחרים: (ה) אשר קצירו. של רשע: רעב יאכל. כי ימות רשע יבואו הרעבים שקיצץ בחייו וישתלמו גזילותיו מנכסיו: ואל מצנים יקחהו. כמו ויקחו אליך (שמות כה) כלומר לצורך העני הנושע מצנינים וכלי זיין של רשע זה יקחהו השופט הממונה לכך: ושארף. ובלע איש

מצודת ציון

(ב) כעש. כמו כעס בסמ"ך: ופותה. מל' פתוי: (ה) ואל. הוא כמו ואת וכן וירדפו אל מדין (שופטים ז) וענינו מן כמו כצאתי את העיר (שמות ט): מצנים. המ'ם נוספת וענינו קוצים וכן צנים פחים (משלי כב): ושארף. ענין בליעה והמשכה אל הפה כמו שאפה רוח (ירמיה ב) צמים. כמו צמאים: חילם. עשרם: (ו) און. ענין שבר: (ז) רשף. גחלת אש כמו רשפיה רשפי אש (ש"ה ח):

מצודת דוד

(א) קרא נא. כהתימו לספר דברי המלאך, אמר לאיוב פן תאמר איזה דרך הלך הרוח לדבר בך ומדוע לא דבר בי לזה אמר דע לך כי נבאשת בעיני ה' על כי בעטת ביסורים ובחונן הדבר וקרא אתה אל השמים ותראה האם יש מי אשר יענה לך ואל מי ממלאכי מרום תפנה להמליץ טוב בעבורך הלא נבאשת בעיני כולם ולזה לא ידברו בך מעתה: (ב) כי לאויל. לשוטה כמותך יהרוג הכעס אשר יכעוס בבוא הרעה כי בעבור זה לא ימצא מלמד זכות ומשיב דבר: ופותה. הנפתה בלבו

אחר תאוות הצלחות המדומות תמית הקנאה אשר יתקנא בהצלחות הרשעים ומרבה להתרעם על ה' כי מאבד עולמו באין מליץ יושר: (ג) אני ראיתי. אבל אני כאשר ראיתי את האויל משלח שרשיו להתפשט בארץ בחזק רב הנה לא קנאתי בהצלחתו אבל פתאום טרם יבוא במחשבתי הרהור קנאה הייתי שופט ברעיוני לגזור אומר שסוף הדבר אשר יהיה נהוה מקולל: (ד) ירחקו. כי בניו יהיו מרוחקים מתשועת אדם כי בעוון אביהם לא ימצאו מרחמים: וידכאו בשער. במקום פרסום בשער העיר יהיו מדוכאים מבני אדם ואין מי יציל: (ה) אשר קצירו. נכון בידו אשר קציר שדהו יאכל כל מי אשר ירעב ויתאוה לו: ואל מצנים יקחהו. יקחו את הקציר מבין הקוצים ולא ימהרו לקחת כמות שהם עם הקוצים כגונב דבר אשר יתפחד מן הרואים כ"א יברר האוכל לקחת לעין כל ולא ימצא מי ימחה בידו, או להיפך שיקחו הקציר עם הקוצים ולא ישאירו כלום ולא כדרך המתפחד שחוטף היפה וממהר ללכת לדרכו: ושארף צמים. כ"א מן הצמאים אשר האויל הזה הצמיאו בקחתו ממנו עשור הנה בסוף תגבר ידו וכ"א יחזור ויבלע את עושר עצמו מה שגזל זה וכל אחד יקח את שלו: (ו) כי לא יצא וגו'. ר"ל הלא עינינו רואות אשר נתהוה בעולם עמל ואון והנה אינם צומחים ויוצאים מן האדמה לבוא מאליהם במקרה כ"א באים לשלם גמול המפעל ולזה כאשר ראיתי האויל המשריש שפטתי שהוא הראוי להיות מן המקבלים העמל ואון כי לו נאה כי לו יאה: (ז) כי אדם. הלא האדם נברא להיות עמל על טרפו לא לקחת מזולתו דבר אשר לא עמל בו: ובני רשף. וכאשר ניצוצי רשפי אש הוחק טבעם להגביה עצמם לעוף למעלה כן משפט האדם לעמול על טרפו וזה האויל לא כן עשה לזה יקבל גמולו משלם: (ח) אולם. באמת אם הייתי אני מדוכא ביסורין לא הייתי מתרעם כמותך אבל דורש הייתי אל ה' להתחנן לפניו: ואל וגו'. כפל הדבר במ"ש: (ט) עושה גדולות. כי הוא עושה גדולות וא"א לחקור אותם ולדעתם וכאומר לזה הייתי דורש לה' כי בידו להושיע וימשול במערכת השמים ולכל אשר יחפוץ יטה עם כי נראה כאשר תשפוט המערכת כן הוא ע"פ הרוב מ"מ הכל בידו ועם כי לא נדע פתרון הדבר הוא בעבור כי קצרה דעת האדם וכאשר אין חקר לכל הגדולות שעושה המקום ב"ה: עד אין מספר. לגודל ריבויים: (י) הנותן מטר. עם כי רבות פעמים לא יורה הטבע על המטר עכ"ז יתן הוא זולת הטבע בהשגחה פרטיות: ושולח וגו'. כפל הדבר במ"ש:

ד גֶּפֶן שְׁהִיא נְטוּעָה בְּגַת אוּ בְּנֶקֶע, נוֹתְנִין לָהּ עֲבוּדְתָהּ וְזוֹרֵעַ אֶת הַמּוֹתֵר. רַבִּי יוֹסִי אָמַר: אִם אֵין שֵׁם אֲרָבֶע אַמּוֹת, לֹא יֵבִיא זֶרַע לְשֵׁם. וְהַבֵּית שֶׁבְּפָרֶם, זוֹרְעִין בְּתוֹכוֹ.

ה הַנּוֹטֵעַ יָרֵק בְּפָרֶם אוּ מְקִים, הֲרִי זֶה מְקַדֵּשׁ אֲרָבָעִים וְחֲמִשָּׁ גֶפְנִים. אֵימָתִי? בְּזֶמֶן שֶׁהָיוּ נְטוּעוֹת עַל אֲרָבֶע אֲרָבֶע, אוּ עַל חֲמִשׁ חֲמִשׁ. הָיוּ נְטוּעוֹת עַל שֵׁשׁ שֵׁשׁ, אוּ עַל שֶׁבַע שֶׁבַע, הֲרִי זֶה מְקַדֵּשׁ שֵׁשׁ עֶשְׂרֵה אַמָּה לְכָל אֲרָבֶע

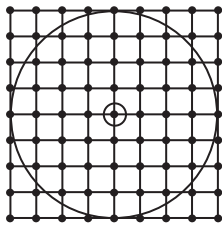
פירוש ברטנורא

ד נקע. בקעים שבשדות כעין גומות: נותנים לה עבודתה. ששה טפחים שזו היא עבודת גפן יחידית: זוורע את המותר. ולא אמרין דמחוי ככלאים כיון שהגפן והזרעים בתוך הגת או בתוך הנקע: אם אין שם ד"א אסור. כדן מחול הכרם דפרקין דלעיל דנותן ארבע אמות לעבודת הכרם. ואין הלכה כר' יוסי: והבית שבכרם. שסביבות הבית יש גפנים: זוורעים בתוכו. ולא אמרין הואיל והגפנים מקיפים אותו מארבע רוחותיו אין המחיצות מועילות:

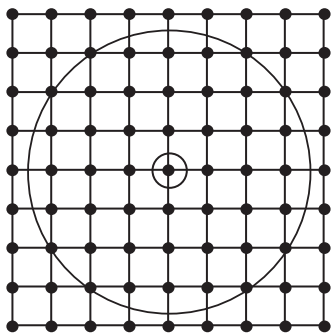
ה הנוטע ירק בכרם. פירוש משנה זו פירשתי למטה בסוף זה הקונטרס: הנוטע ירק בכרם או מקיים. שרואהו שצומח ויניחהו: הרי זה מקדש וכו'. כלל משנתנו הוא שלעולם מקדש מ"ז אמה לכל רוח ענגלות. ואע"ג דהגן לעיל הוורע ארבע אמות של עבודת הכרם אינו מקדש אלא שתי שורות, היכא דזורע בין הגפנים מקדש מ"ז כשיעור כרם גוול רוח המצטרף עד ששה עשרה. אמנם איזה כרם שיהיה מרובע ל"ב אמות על ל"ב אמות והירק נטוע בנקודת אמצעיתו כשנעגל בתוכו עגול יהיה הקיפו בצלעות המרובע ויהיה אלכסונו ל"ב אמות, יתקדש העיגול כולו שהוא שש עשרה אמה לכל רוח מן הירק. והנה אם הגפנים נמועות: על ארבע ארבע. פירוש שיש בין כל שורה ושורה ד"א והפרשנו מזה הכרם מרובע ל"ב על ל"ב, יהיה המרובע מ' שורות אורך על מ' שורות רוחב ויפול מהן בתוך העיגול שבעה שורות אורך על שבעה שורות רוחב ובכל שורה ז' גפנים שהם מ"א גפנים יצאו מהן ד' בוויית חוץ לעיגול וישארו בתוך העיגול ארבעים וחמש גפנים וזו צורתה. וכתב הרא"ש ז"ל ק"ל אמאי אין נאסרין עוד בכל שורה סביב אלו השבע שורות האמצעיות שבשורה מ"ד רוחות כי עומדין בתוך שש עשרה אמה של גפן האמצעי נמצא אסור מ"א גפנים. וי"ל שד' רוחות (ג"ל אמות) שבין גפן לגפן היינו בלא עיקר הגפנים נמצא שעם הגפנים יש יותר משש עשרה ע"כ. וכשהיה נטועה על: המשה המשה. וחקקנו מרובע מ"ב על ל"ב יפול בתוך המרובע שבע שורות אורך על שבע שורות רוחב ויקח אמה משורה שמינית מכאן ואמה משורה תשיעית מכאן. וכן קו העגול שאלכסונו שלשים ושתיים יוצא חוץ מן השבע שורות אמה לכל רוח, מפני שהשבע שורות יש ביניהם ששה מרחקים בכל מרחק חמש אמות ואנו צריכין ל"ב ויהיה מרחק בין קו העגולה ובין קו השורה הסמוכה לו חוץ למרובע ארבע אמות וזה צורתה. והנה הגפנים הנכנסים בעגולה ל"ז גפנים בלבד והנה כיון שלא נאשר בין אלכסון העגולה ובין השורה הסמוכה לו מבחוץ אלא ארבע אמות והוא שיעור עבודת הכרם, לפי שהשיעור מצומצם ראינו כאלו העגולה נמשכה עד שהגיעה לשורות החיצונות שהיה ביניהם ובין קצה האלכסון ד' אמות ויתווסף באלכסונו ד' אמות לכל רוח עד שיהיה בעגול אלכסון של ארבעים על ארבעים, דכיון שאנו רואין העגול של שלשים

משניות מבוארות – קהתי

הַנּוֹטֵעַ יָרֵק בְּפָרֶם – בתוך הכרם, אוּ מְקִיִּים – שרואה ירק שצמח בכרמו ואינו עוקרו, הֲרִי זֶה מְקַדֵּשׁ – אוסר בהנאה, אֲרָבָעִים וְחֲמִשׁ גֶּפְנִים – שהוא מספר הגפנים שבתוך שש עשרה אמה סביב לירק, כמו שנפרש מיד. אֵימָתִי? – נאסרות ארבעים וחמש גפנים? בְּזֶמֶן שֶׁהָיוּ הַגֶּפְנִים נְטוּעוֹת עַל אֲרָבֶע אֲרָבֶע – אמות, שיש בין גפן לגפן ריווח של ארבע אמות לכל צד; ואמנם סתם כרם נטוע על ארבע ארבע; ומבואר בירושלמי שהירק זרוע סביב לגפן האמצעית, והואיל והוא מקדש סביבו שש עשרה אמה לכל צד, אם ייעשה איפוא סביב לירק עיגול שחצי קוטרו שש עשרה אמה, הרי יימצאו ארבעים וחמש גפנים בתחום העיגול, ואמנם הגפנים הנמצאות על המעגל אינן נכנסות בחשבון; אוּ עַל חֲמִשׁ חֲמִשׁ – או שהיו נטועות ברווחים של חמש חמש אמות, שיש בין גפן לגפן חמש אמות לכל צד, אף על פי שבכגון זה אין בתוך העיגול (ברדיוס של 16 אמה) אלא שלושים ושבע גפנים, מכל מקום הרי זה מקדש ארבעים וחמש גפנים, כלומר גם שמונה הגפנים הנמצאות על המעגל, כזה:

זה אין בתוך העיגול (ברדיוס של 16 אמה) אלא שלושים ושבע גפנים, מכל מקום הרי זה מקדש ארבעים וחמש גפנים, כלומר גם שמונה הגפנים הנמצאות על המעגל, כזה:

הטעם מבואר ב"תוספות יום טוב", שהואיל וסתם כרם נטוע על ארבע ארבע, ולמראית העין אין אדם מבחין בין כרם הנטוע על ארבע ארבע לכרם הנטוע על חמש חמש, לפי שאדם טועה בין ארבע אמות לחמש אמות, אם לא ייאסרו

ב אור משנה ד

גֶּפֶן – יחידית, שְׁהִיא נְטוּעָה בְּגַת אוּ בְּנֶקֶע – בקיע שבשדה. כעין גומה, נוֹתְנִין לָהּ עֲבוּדְתָהּ – ששה טפחים, כמו שלמדנו בדין גפן יחידית, וְזוֹרֵעַ אֶת הַמּוֹתֵר – בגת או בנקע. רַבִּי יוֹסִי אָמַר: אִם אֵין שֵׁם אֲרָבֶע אַמּוֹת – בגת או בנקע, לֹא יֵבִיא זֶרַע לְשֵׁם – אסור לזרוע שם בכלל, שאין הרחקה של ששה טפחים מועילה בגת או בנקע אלא אם כן יש שם שטח של ארבע אמות. אבל אם יש שם ארבע אמות אף רבי יוסי סובר שמרחיק ששה טפחים זוורע את המותר (ר"ט; ומב"ם). ואין הלכה כרבי יוסי: וְהַבֵּית שֶׁבְּפָרֶם – אף על פי שהוא מוקף גפנים, זוֹרְעִין בְּתוֹכוֹ – ואפילו אם הגפנים סוככים על גג הבית, שהואיל והבית מקורה הרי הוא כרשות בפני עצמה.

ב אור משנה ה

כבר הזכרנו, שכלאי הכרם אסורים בהנאה, שכתוב (דברים כב, ט): "לא תזרע כרעך המלאה, פן תקדש המלאה, הורע אשר תזרע ותבואת הכרם", ופירשו: "פן תקדש" – שאם תזרע כרעך כלאים ייאסר הכל בהנאה כהקדש. הן הזרעים והן פירות הכרם. ומכאן איסור הנאה של כלאי הכרם נקרא "קידוש" וחקמים דרשו: "פן תקדש" – פן תוקדש אש (בבלי קידושין נו, ב), כלומר שכלאי הכרם דינם כרפיפה, ומכאן שהם אסורים בהנאה. יש מפרשים: "תקדש" – תיתב (תהרוס) אונקלוס: רש"י: ומב"ם), או מלשון "לא יהיה קדש מבני ישראל" (דברים כג, יח), שכן בירושלמי למדים מפיסוק זה בגזירה שווה ש"פן תקדש" האמור כאן הוראתו איסור הנאה. ולא רק בזרע כרמו כלאים נאסרים בהנאה, אלא אף במקיים כלאים בכרמו, כגון שצמחו בו מאליהם גידולי ירק או תבואה ואינו עוקרם; וכן כותב הרמב"ם בגד (כלאים ה, ז-ח): "אסור לזרוע ירקות או תבואה בצד הגפנים או ליטע גפן בעד הירק או תבואה. ואם עשה כן... הרי זה קידוש ונאסרו שניהם בהנאה, הירק או התבואה והגפנים, ושורפין את שניהם... ואפילו הקש של תבואה והעצים של גפנים האלו אסורין בהנאה ושורפין אותם. – אחד הנוטע ואחד המקיים, כיון שראה כלאים צמחו בכרמו והניחם, הרי זה קידש". – וכבר למדנו לעיל (ד, ה), שהזרוע מחוץ לזרע לזרע בתוך ארבע אמות של עבודת הכרם, הרי זה מקדש שתי שורות של גפנים הסמוכות לזרע. – משנתנו באה ללמד שהנוטע ירק באמצע הכרם, הרי זה מקדש סביבו שש עשרה אמה לכל צד, כלומר שכל הגפנים הנמצאות בתוך העיגול שמסביב לירק בחצי קוטר (רדיוס) של שש עשרה אמה נאסרות בהנאה, שהואיל ומוצאים בקרחת הכרם, שפחות משש עשרה אמה בטל לגבי הכרם, לפיכך כשזרוע ירק באמצע הכרם, מקדש סביבו כל השיעור המתבטל עם הכרם ונחשב כמוהו ("תוספות יום טוב").

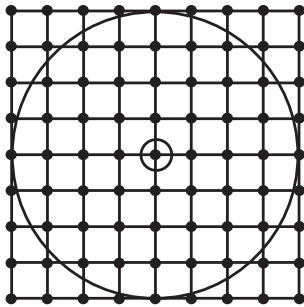

רוח, עגלות ולא מרפעות.

פירוש ברטנורא

ושתים כאילו מלא ירק בכל מקום [והד' אמות היתירות] מגיע לעבודת הכרם הוא, ונמצאו הגפנים כולם שהם כשבע שורות על ז' שורות נכנסות בתוך העיגול חוץ מד' שכארבע הזויות, והנה עתה בתוך העיגול ארבעים וחמש גפנים, ויהיה צורתה כצורת הראשונה אלא שבמקום ארבע הוא חמש, נמצא עתה מקדש ארבעים אמה בכל רוח. וזהו מה שהצריכו לתנא לומר הרי זה מקדש ארבעים וחמש גפנים כי מאחר שהשווה הקדום הוא שש עשרה אמה לכל רוח היה לו לקצר ולומר הרי זה מקדש שש עשרה אמה לכל רוח וכו', ובמה שכתבנו מתורץ, שאי אפשר לו לומר בעל ה' ה' מקדש מ"ז אמה לכל רוח כיון שהוא מקדש עשרים לכל רוח, ולפיכך אמר מקדש מ"ה גפנים, וזה אי אפשר אלא לאחר שנוסף בעגולה כמו שבארנו. והמעט שלא אמר בומן שהן נמועות על חמש חמש מקדש עשרים אמה לכל רוח מפני שעיקר הקידוש הוא שש עשרה אמה לכל רוח וד' אמות הוא תוספת הוכרה לקרב האלכסון לשורות נמועם שכתבנו. ואם תאמר כיון שכשהם ד' על ד' מקדש שש עשרה אמה בלבד למה הפרישו התנא מכלל שש עשרה אמה לכל רוח דבחלוקה דסיפא דנימא היו נמועות על ארבע ארבע או על שש שש צירוף אותו עם כשהן נמועות על חמש חמש. וי"ל דעל ארבע וחמש צורותיהן דומות זו לזו כי יפול בתוך העגול בכל אחת מהן שבע שורות על שבע חוץ מארבע זויות וגם כן הן שוין במנין הגפנים. ויותר טוב הוא להודיענו מנין הגפנים שמקדש, אבל כשהן נמועות על שש שש או על שבע שבע אין מנין הגפנים שמקדש כשהיה על שש שש כפי מנינם כשהיה על שבע שבע כמו שנבאר ולפיכך לקח בהן עיקר שכולל הכל ואמר מקדש שש עשרה אמה: **היו נמועות על שש וכו'.** והפרשנו מן הכרם עגולה שאלכסונה שלשים ושתים אמות יוצא קו העגולה מכל שורה החיצונה אמה אחת ומנין הגפנים שבתוך העגולה ארבעה ועשרים זה צורתה. ולא משכנו האלכסון עד שגיעו בר' שורות החיצונות שאצל העיגול כמו שעשינו בחמש על חמש, מפני שנשאר בין קצה האלכסון ובין שורה הסמוכה לו חמש אמות, ואפילו נראה כאילו העגולה מלאה ירק ישאר בינה ובין השורות החיצוניות יותר ממה שצריך לעבודת הכרם בתוספת אמה, וע"כ לא הוספנו ברוחב העגולה כלום. ואם יהיה נמוע: **על שבע שבע.** ונפרש שם עגולה שאלכסונה שלשים ושתים אמות, יפלו בתוך העגולה חמש שורות אורך על חמש רוחב חוץ מד' זויותיו, ויוצא האלכסון מצלעות המרובע שיש בו חמש על חמש שתי אמות לכל רוח, נשאר בין קצה האלכסון ובין שורה החיצונה הסמוכה לה חמש אמות ומפני זה לא משכנו האלכסון לשורות החיצונות, ומנין הגפנים הנמצאים כ"א וצורתה כמו הצורה הקודמת בשניו ז' במקום ו' וכו'. והו' מה שפ' הרמב"ם ז"ל על משנה זו בקיצור דבריו כל האפשרי. ולפי שראיתי אחד מתחכמים הקדמונים שכתב על זה הפירוש הן הן הדברים שנאמרו למשה וגו"כ הרא"ש ז"ל הסכים לזה הפירוש ודחה פ' ה"ר שמשון ז"ל לא הוזקתי לכתוב פירוש ה"ר שמשון ז"ל על משנה זו:

משניות מבוארות – קהתי

שבתוך העיגול, כזה: והרי לשון הרמב"ם ב"משנה תורה" (נבאסו ו. א-א): "הזורע ירק או תבואה בכרם או המקיימו עד שהוסיף במאתיים הרי זה מקדש מן הגפנים שסביבותיו שש עשרה אמה לכל רוח, עגלות ולא מרובעות. ורואין כל העיגול שרחבו שתיים

אלא שלושים ושבע גפנים הנמצאות בתוך העיגול, יאמרו הרואים שגם בכרם סתם אינן נאסרות אלא שלושים ושבע, לפי שההבדל ביניהם אינו ניכר; הלכך גזרו חכמים שגם בנטוע על חמש חמש, יקדש הירק ארבעים וחמש גפנים, משום סתם כרם הנטוע על ארבע ארבע. **היו נטועות על שש שש, או על שבע שבע** – שכן גפן לגפן היו שש אמות או שבע אמות לכל צד, **הרי זה מקדש שש עשרה אמה לכל רוח** – אינו אוסר אלא מספר הגפנים שבתוך שש עשרה אמה בלבד (היינו 21 גפנים). **עגלות ולא מרפעות** – כלומר שאין מודדים את המרחק של שש עשרה אמה מן הירק לכל צד על פי ריבוע אלא על פי עיגול שחצי קוטרו שש עשרה אמה כפי שכבר בארנו. ולא גזרו חכמים בנטועות על שש שייאסרו גם גפנים שמחוץ לעיגול כמו שגזרו בנטועות על חמש חמש, משום שביין ארבע לשש ההבדל הוא ניכר ואין אדם טועה בהן, ולפיכך העמידו על הדין שמקדש שש עשרה אמה לכל רוח, וכל הגפנים הנמצאות בתוך העיגול מקודשות הן ולא יותר. ואם הגפנים נטועות על שמונה שמונה אמות, אינו מקדש כלל, שדינן לענין זה כשורות בודדות, ואינן מצטרפות לכרם. ואפילו לדעת תנא קמא (לעיל ד, ט), שאם הגפנים בכרם נטועות ברווחים של פחות משש עשרה אמה, אסור להביא זרע לשם, מכל מקום בדיעבד אם זרע בין הגפנים הנטועות על שמונה שמונה ויותר, אין זה מקדש, שלענין "קידוש" לא אסרו חכמים אלא עד שמונה אמות ("תוספות יום טוב").

ושלושים אמה כאילו הוא כולו מלא ירק, וכל גפן שתהיה בתוך עיגול זה נתקדשה עם הירק וכל שחוץ לעיגול אינן מתקדשות. כמה דברים אמורים, כשהיה בין שפתי העיגול הזה ובין שורות הגפנים שחוצה לו יותר על ארבע אמות, אבל אם היה ביניהם ארבע אמות מצומצמות או פחות, רואין את העיגול כאילו הגיע לשורה הסמוכה לו וכאילו העיגול ארבעים אמה, ורואין כל גפן שתיפול בתוך עיגול זה של ארבעים אמה, הרי היא מתקדשת". אבל רבים תמיהים על פירושו של הרמב"ם, שהרי אם מרחיבים את העיגול כשהוא גובל עם ארבע אמות מצומצמות, מכל שכן שיש להרחיב את העיגול כשהוא גובל ממש בגפנים עצמן, ואם כן קשה בנטועות על ארבע ארבע, למה לא נרחיב את העיגול כדי לכלול את כל הגפנים הגובלות עם העיגול? ואף בנטועות על שש שש למה לא נרחיב העיגול? והרי המעגל לפי חצי קוטר של שש עשרה אמה נמצא במרחק של שתי אמות בלבד מהשורות החיצוניות, ולמה לא נרחיב את העיגול עד שיהא נוגע בשורות החיצוניות וזו יתקדשו שלושים ושבע גפנים?

ברם, ב"כסף משנה" מובא, ששאל הרא"ש את ה"ר ישראל שהיה חכם בחכמות, על דברי מי יש לסמוך בפירוש משנה זו, והשיב לו: "...עיינתי בפירוש משנת 'הנוטע ירק בכרם' 'להר"ם ז"ל, וראיתי כי הפליא עצה הגדיל תושיה בפירושה, אבל נראה לי לפי עניות דעתי כי האריך בה הרבה, והלשון אינו מחזורי כפי הצורך, כי נראה שתהיה בדבריו למי שאינו מעיין בהם עיון דק, אבל כולם נכוחים למביין, והענין אין לנטות ממנו ימין ושמאל... והם הם הדברים שנאמרו למשה מסיני".

מכאן נדחקים רבים להסביר דברי הרמב"ם (עיי' "ארץ חסדה"). ואילו בעל "תוספות יום טוב" לאחר שמוכיח כמה דחוקים הם דברי הרמב"ם, כפי שהבאנו לעיל, הוא כותב: "ולפיכך מה שמוכח ב"כסף משנה" בשם החכם הראב"ד ישראל בתשובתו להרא"ש על דברי הרמב"ם בפירוש המשנה: 'הן הן הדברים שנאמרו למשה מסיני' – לא נאבה לו ולא נשמע אליו בזה כולו וכלל... כי דברי הרמב"ם לא יתכנו בפירוש המשנה כאשר הוכחנו".

ו הַרְוָא יִרְק בְּפָרֶם וְאָמַר: כְּשֹׁאֲנֵיעַ לוֹ אֶלְקָטָנוּ – מִתֵּר. כְּשֹׁאֲחֹזֵר אֶלְקָטָנוּ – אִם הוֹסִיף בְּמֵאֲתַיִם, אָסוּר. ז הִיָּה עוֹבֵר בְּפָרֶם וְנִפְלוּ מִמֶּנּוּ זְרָעִים, אִו שִׁיָּצְאוּ עִם הַזְּבָלִים, אִו עִם הַמַּיִם, הַזּוֹרֵעַ וְסִעֲרָתוֹ הָרוּחַ לֹאֲחֲרָיו – מִתֵּר. סִעֲרָתוֹ הָרוּחַ לְפָנָיו – רַבִּי עֲקִיבָא אָמַר: אִם עֲשִׂיבִים – יוֹפֵךְ, וְאִם אָבִיב – יִנְפֵץ, וְאִם הִבְיָאָה דִּגְן – תִּדְלַק.

פירוש ברטנורא

ו כְּשֹׁאֲנֵיעַ לוֹ. אַע"פ שֶׁהוֹסִיף מֵאֲתַיִם עַד שְׁלֹא הִנִּיעַ לוֹ מוֹתֵר, מֵאֲחַר שֶׁאִינוֹ מֵתְעַצֵּל בְּכֹלָאִים, אֲבָל כְּשֹׁאֲחֹזֵר אִסוּר מִשּׁוֹם דִּנְתַעֲצֵל וְנִתְיָאֵשׁ, וְדַכּוּתָהּ נָבִי מִחִיצַת הַכֶּרֶם שֶׁנִּפְרָצָה דְכִשְׁנִיתִיָּאֵשׁ וְלֹא גִרְדָּה קִדְשׁ, אֲבָל לֹא נִתְיָאֵשׁ שֶׁמִּתְעַסֵּק כָּל שְׁעָה לְגִדּוֹר וְלֹא הַסְפִּיק עַד שֶׁהוֹסִיף מֵאֲתַיִם לֹא קִדְשׁ. וְכִיצַד מִשְׁעָרִין אִם הוֹסִיף מֵאֲתַיִם, רוֹאִים כְּשֶׁחֹתְכִים יֵרֵק זֶה אוֹ מִיֵּן שֶׁל תְּבוּאָה זֶה אוֹ מִן הַמַּחְבוּר בְּכַמָּה זְמַן יִבֵּשׁ שְׁלֹא תִשָּׂאֵר בּוֹ לִיחָה, הִנֵּעַ עֲצָמְךָ שִׁיבֵשׁ בְּמֵאָה שְׁעָה אִם נִשְׁתָּהָ אֲבָרִין חֲצִי שְׁעָה מִשְׁהִנִּיעַ לוֹ וְלֹא לְקַטְוֵה הָרִי הוֹסִיף מֵאֲתַיִם וְאִסוּר, שֶׁכֶּשֶׁם שֶׁהוּא יִבֵּשׁ מִלְחוּתוֹ בְּכָל חֲצִי שְׁעָה חֵלֶק מִמֵּאֲתַיִם כְּשֹׁהָא בְּתַלְשׁ, כִּךְ מוֹסִיף בְּחֲצִי שְׁעָה חֵלֶק מִמֵּאֲתַיִם כְּשֹׁהָא בְּמַחוּבֵר:

ז עִם הַזְּבָלִים אוֹ עִם הַמַּיִם. כְּשֶׁמְזַבֵּל כֶּרֶם אוֹ כְּשֶׁפּוֹתָח אִמַת הַמַּיִם לְהִשְׁקוֹת הַכֶּרֶם פְּעָמִים יֵשׁ עִמָּהֶם זְרָעִים, וְכָל הַנִּי שְׁלֹא בְּכוּנָה נּוֹרְעוּ שָׂרִי, דְלֹא תוֹרַע כֶּרֶם כְּכוּנָה מִשְׁמַע: פִּיעֲרָתוֹ הָרוּחַ. שְׁהִיָּה עוֹמֵד בְּשֹׁדָה וּזוֹרֵעַ וְהוֹלִיכָה רוּחַ סַעֲרָה אֶת הָרוּעַ בְּכֶרֶם: לֹאֲחֲרָיו מוֹתֵר. דְשֵׁלֹא בְּכוּנָה הִיָּה וְלֹא רָאָה שְׁהוֹלִיךְ הָרוּחַ אֶת הָרוּעַ לְתוֹךְ הַכֶּרֶם: וְלִפְנֵי אִסוּר. אִם סִעֲרָתוֹ הָרוּחַ לְפָנָיו וְרָאָה אִסוּר: כִּיצַד יַעֲשֶׂה אִם עֲשִׂיבִים יוֹפֵךְ. יִתְרוֹשׁ וְיִהְפֵךְ שְׂרָשֵׁי הָעֵשְׂבִיִם וְשׁוֹב לֹא יִצְמַחוּ: אִם אָבִיב. שֶׁכֶּבֶר צִמַח הָרוּעַ אִלֵּא שְׁלֹא הִבְיָאָה שְׁלִישׁ: יִנְפֵץ. הָרוּעַ מִן הַשִּׁיבּוֹלֵת וְהַקְשִׁין מוֹתְרִין וְהִדְגִן אִסוּר: וְאִם הִבְיָאָה דִּגְן תִּדְלַק. וְהַכֵּל אִסוּר:

משניות מבוארות – קהתי

הִיָּה עוֹבֵר בְּפָרֶם וְנִפְלוּ מִמֶּנּוּ זְרָעִים – שְׁלֹא בִידְעָתוֹ, אִו שִׁיָּצְאוּ – זְרָעִים, עִם הַזְּבָלִים – בְּשֶׁעָה שִׁזְבַּל אֶת הַכֶּרֶם, אִו עִם הַמַּיִם – בְּשֶׁעָה שֶׁהִשְׁקָה אֶת הַכֶּרֶם, אִו הַזּוֹרֵעַ – בְּשֹׁדָה, וְסִעֲרָתוֹ הָרוּחַ לֹאֲחֲרָיו – וְהוֹלִיכָה רוּחַ סַעֲרָה אֶת הַזְּרָעִים לְתוֹךְ הַכֶּרֶם שֶׁהִיָּה מֵאֲחֻרָיו, וְהוֹזַרְעַ לֹא רָאָה, וְצִמַחוּ הַזְּרָעִים בְּכֶרֶם, מִתֵּר – מֵה שְׁגָדַל שֶׁם שְׁלֹא מִדְעָתוֹ, לְפִי שֶׁהוֹזַרְעִים נּוֹרְעוּ שְׁלֹא בְּכוּנָה, וְאִין אִסוּר כְּלֵאִים אִלֵּא בְּזוֹרְעִים בְּכוּנָה אוֹ בְּמִקְיִימִם לְרִצּוֹנוֹ, כְּמוֹ שְׁבֹאֲרָנוּ לְעֵיל. כֶּרֶם, כְּשִׁירָאָה בְּכֶרֶמוֹ אֶת הַגִּידוּלִים מֵאֲתַם שֶׁנּוֹרְעוּ בּוֹ שְׁלֹא בְּכוּנָה, חִיִּב לְעַקֵּם; וְאִם קִיִּימִם, הִרִי זֶה קִידֵשׁ (רַמְבַּ"ם). סִעֲרָתוֹ הָרוּחַ לְפָנָיו – אֲבָל אִם הָרוּחַ הוֹלִיכָה אֶת הַזְּרָעִים לְתוֹךְ הַכֶּרֶם שְׁלִפְנָיו, וְהוּא רָאָה, רַבִּי עֲקִיבָא אָמַר: אִם עֲשִׂיבִים – אִם מִצָּא בְּכֶרֶמוֹ עֲשִׂיבִים שֶׁצִּמְחוּ מִהוֹזַרְעִים הַלּוֹ, יוֹפֵךְ – יִהְפּוֹךְ אֶת הַקֶּרֶקַע בְּמַחְרָשָׁה וְיַעֲקוֹר אֶת הָעֵשְׂבִיִם שְׁלֹא יִצְמַחוּ עוֹד. וְאִם אָבִיב – שֶׁכֶּבֶר גָּדְלוֹ שִׁיבּוּלִים אִלֵּא שְׁעָרִין לֹא הִבְיָאוּ שְׁלִישׁ גִּידוּלָן, יִנְפֵץ – בִּירוּשְׁלַיִם נִחְלָקוּ אֲמורָאִים בְּפִירוּשׁ עֵינָן זֶה: יֵישׁ לְקִישׁ בִּשְׁם ר' אוֹשְׁעִיא מְפָרֵשׁ, שִׁינְפֵץ הַגִּרְעִינִים מִן הַשִּׁיבּוּלִים, שֶׁהֵם אִסוּרִים, אֲבָל הַקֶּשׁ מוֹתֵר; וְר' יוֹחָנָן מְפָרֵשׁ, שִׁינְפֵץ אֶת הָאֲבִיב וְיִשְׁחִיתֵנוּ, שֶׁהַכֵּל אִסוּר בְּהִנָּהָ. וְכֵן גַּם בְּעֵשְׂבִים סוֹבֵר ר' יוֹחָנָן שֶׁאִסוּרִים הֵם בְּהִנָּהָ. וְלִמָּה שִׁינָתָה הַמִּשְׁנָה לְשׁוֹנָה אֲצֵל כָּל אֶחָד וְאֶחָד? כְּדִי לְהַשְׁמִיעֵנוּ דְרַכִּי הַכְּלִינִין שְׁלֵהֶם, שֶׁכָּל זְמַן שֶׁהֵם עֲשִׂיבִים יִכַּלֵּם עַל יַדִּי הַיּוֹפֵכִים בְּמַחְרָשָׁה, וְאִם אֲבִיב חִיִּב לְנִפְצֵם וְכוּ', כְּמוֹ שֶׁשֶׁנּוּ בְּמַסַּכַת תְּמוּרָה (ז, ה'): "וְזִכְרָאֵי הַכֶּרֶם – אֶת שְׁדַרְכוֹ לִישְׂרָף – יִישְׂרָף. וְאֶת שְׁדַרְכוֹ לִיבְרָר – יִקְבֵר." הַרְמַב"ם בְּפִירוּשׁוֹ לְמִשְׁנַתוֹ בִּיאֵר לְפִי דְבָרֵי רִישׁ לְקִישׁ, וְאִילוּ ב"מִשְׁנָה תוֹרָה" (הַל' כְּלֵאִים ה, יז) פִּסַּק כִּי, יוֹחָנָן, וְאִם הִבְיָאָה דִּגְן – וְאִם מִצָּא כְּבוֹר דִּגְן בְּכֶרֶמוֹ, הִינֵי תְּבוּאָה שֶׁהִבְיָאָה שְׁלִישׁ גִּידוּלָהּ, תִּדְלַק – תִּישְׂרָף כִּדִּין כְּלֵאִי הַכֶּרֶם, וְהַכֵּל אִסוּר בְּהִנָּהָ, אִף לְדְבָרֵי רִישׁ לְקִישׁ. וְמוֹסִיף הַרְמַב"ם (שׁנ"ט): "וְאִם רָאָה אוֹתָם וְקִיִּימִם, הִרִי אֵלוֹ יִישְׂרָפוּ עִם הַגִּפְנִים הַסְּמוּכוֹת לָהֶם."

באור משנה ו

כְּבוֹר הוֹזְכְּרוּ בְּמִשְׁנַת הַקְּדוּמָה, שְׁלֹא רֵק הוֹזַרְעַ כְּלֵאִים אִלֵּא גַם הַמְקִיִּים כְּלֵאִים שֶׁצִּמְחוּ בְּכֶרֶמוֹ מֵאֲלִיָּהִם, הִרִי הֵם נֹאסְרִים בְּהִנָּהָ, וְטַעֲמוֹנִים שְׂרִיפָה. כֶּרֶם, כָּל זְמַן שֶׁלֹּא יָדַע עֲלֵיהֶם לֹא חָל בָּהֶם כָּל אִסוּר עַד שִׁיּוֹדַע לוֹ עֲלֵיהֶם וְיִנָּחֵם בְּכֶרֶמוֹ וְלֹא יַעֲקֵם, שֶׁכִּבְּוֵן זֶה גִּילָה דַעְתּוֹ שֶׁגְדִלִים לְרִצּוֹנוֹ, וְהִרְהוּוֹ כְּלָל מְקִיִּים כְּלֵאִים. לְפִי שֶׁכְּבוֹר כְּלֵאִי הַכֶּרֶם: "פִּן תְּקַדֵּשׁ הַמְּלֵאָה הָרוּעַ אֲשֶׁר תּוֹרַע" – כְּלוֹמֵר לְדַעֲתָךְ ("מִנְחוֹת צִיּוֹן"). מִשְׁנַתוֹ בָּאָה לְלַמֵּד, שֶׁאִף לְאַחַר שֶׁרָאָה שֶׁצִּמְחוּ כְּלֵאִים בְּכֶרֶמוֹ, אִם הוּא עֶסֶק בְּמֵלֵאכְתּוֹ, וְהוּא אֹמֵר כְּשֶׁנִּשְׁנִיעַ אֵלֵיהֶם יַעֲקֵם, אִינֵם נֹאסְרִים. כֵּן בָּאָה הַמִּשְׁנָה לְלַמֵּד, שֶׁהוֹרָאָה כְּלֵאִים בְּכֶרֶמוֹ וְאִינוּ עוֹקֵרֵם, אִינֵם נֹאסְרִים אִלֵּא לְאַחַר שֶׁהוֹסִיפוּ גִידוּלֵם חֵלֶק אֶחָד מִמֵּאֲתַיִם, כְּלוֹמֵר בְּשֶׁעָה שֶׁרָאָה הִיָּה בָּהֶם מֵאָה תְּשַׁעִים וְחֲשֵׁעָה שִׁיעוּרִים תְּחוּסַפְתָּ זֶה, וְעַכְשִׁיו עִם הַתּוֹסַפֵּת יֵישׁ בָּהֶם מִמֵּאֲתַיִם, וְנִמְצָאָה הַתּוֹסַפֵּת אֶחָד מִמֵּאֲתַיִם שֶׁל הַצִּמָּח כּוֹלוֹ. שִׁיעוֹר זֶה שֶׁל אֶחָד מִמֵּאֲתַיִם יֵישׁ סוֹבְרִים שֶׁהוּא מְדַרְבְּנָן; וְטַעֲמוֹ, מִשּׁוֹם שֶׁקְּבַעוּ הַכְּמִים כְּלֵאִי הַכֶּרֶם שֶׁאִינֵם טְבִילִים אִלֵּא מִמֵּאֲתַיִם שֶׁל הִיתֵר (כְּפִלִים מִתְבוּרָמָה, הוֹאִיל וְכֵלֵאִי הַכֶּרֶם אִסוּרִים גַּם בְּהִנָּהָ), וְלִכֵּן אִם הוֹסִיפוּ הַכְּלֵאִים אֶחָד מִמֵּאֲתַיִם, אִין בְּמֵה שְׁגָדַל בְּהִיתֵר כְּדִי לְבַטֵּל אֶת הַתּוֹסַפֵּת שְׁגָדְלָה בִּאִסוּר (רַמְבַּ"ם, פּוֹסָטוֹס כֹּה, א). וְיֵישׁ סוֹבְרִים, שִׁיעוֹר זֶה הוּא מִן הַתּוֹרָה, וְלִמָּדִים מֵמָה שֶׁנֶּאֱמַר: "פִּן תְּקַדֵּשׁ הַמְּלֵאָה" – מֵה שִׁיתְּמֵלָא, הִינֵי הַתּוֹסַפֵּת שֶׁהוֹרַע מוֹסִיף בְּשִׁיעוֹר אֶחָד מִמֵּאֲתַיִם ("פֶּרֶס וְיֹאֲמִי").

הִרְוָא יִרְק בְּפָרֶם – יִרְק שְׁגָדַל בְּכֶרֶם שְׁלֹא מִדְעָתוֹ, וְאָמַר: כְּשֹׁאֲנֵיעַ לוֹ – לִירֵק, אֶלְקָטָנוּ – כְּלוֹמֵר שֶׁעֶסֶק עֲבֹדוֹתָיו בְּכֶרֶם, וְכִשְׂרָאָה אֶת הִירֵק אִמֵר, שִׁיעֲקוֹר אוֹתוֹ בְּשֶׁעָה שִׁיגִיעַ אֵלָיו, אִף עַל פִּי שְׁעָה שֶׁהִגִיעַ אֵלָיו הוֹסִיף הִירֵק אֶחָד מִמֵּאֲתַיִם, הִרִי זֶה מִתֵּר – לְפִי שֶׁגִילָה דַעְתּוֹ שֶׁאִינוּ רוֹצֵה בְּקִיוְמוֹ וְלֹא נִתְעַצֵּל לְעַקְרוֹ, אִלֵּא שֶׁהִמְתִּין עַד שִׁיגִיעַ אֵלָיו; הַלֵּכָן אִין בּוֹה מִשּׁוֹם מְקִיִּים כְּלֵאִים. אֲבָל אִם עִמַּד אֲצֵל הִירֵק וְלֹא עֲקוֹר, אִלֵּא אִמֵר: כְּשֹׁאֲנֵיעַ לוֹ אֶלְקָטָנוּ – נִמְצָא אֶחָד גָּדַל עַכְשִׁיו בְּכֶרֶם לְרִצּוֹנוֹ, שֶׁהִרִי יִכּוֹל הִיָּה לְקַטְוֵה וְנִתְעַצֵּל בְּכֵךְ, לְפִיכֵן אִם הוֹסִיף בְּמֵאֲתַיִם – אִם עַד שֶׁלְקָטוּ הוֹסִיף הִירֵק חֵלֶק אֶחָד מִמֵּאֲתַיִם מֵמָה שְׁגָדַל עַד שֶׁרָאָהוּ, כְּפִי שְׁבֹאֲרָנוּ לְעֵיל (בְּהַקְדָּמָה לְמִשְׁנַתוֹ), אָסוּר – בְּהִנָּהָ מִשּׁוֹם מְקִיִּים כְּלֵאִים. כִּיּוֹצֵא בּוֹה שֶׁנּוּ בְּתוֹסַפְתָּא, שֶׁאִם נִפְרָצָה מִחִיצַת הַכֶּרֶם (מִחִיצָה שֶׁבִין כֶּרֶם לְשֹׁדָה תְּבוּאָה), כָּל זְמַן שֶׁמִּתְעַסֵּק בְּעַל הַכֶּרֶם בְּעֵינָן הַגִּידוֹר, אִף עַל פִּי שְׁבִינִיתִים הוֹסִיפָה הַתְּבוּאָה מֵאֲתַיִם, לֹא נֹאסְרוּ מִשּׁוֹם כְּלֵאִי הַכֶּרֶם (עֵינִין בְּבִלִי בְּבֵא בְּתוּאָה ב, א). – וְכִיצַד מִשְׁעָרִים תּוֹסַפְתָּ זֶה שֶׁל אֶחָד מִמֵּאֲתַיִם? רוֹאִים בְּכַמָּה זְמַן מִתְיָיֵב הִירֵק כּוֹלוֹ מִשְׁעָה שֶׁנִּתְלַשׁ, וְאִם שֶׁהָה חֵלֶק אֶחָד מִמֵּאֲתַיִם מֵאוֹתוֹ הוֹמְנָן עַד שֶׁלְקָח אֶת הִירֵק מִהַכֶּרֶם, אִנוֹ אֹמְרִים שֶׁהוֹסִיף אֶחָד מִמֵּאֲתַיִם וְנֹאסֵר (רַמְבַּ"ם). וְיֵישׁ סוֹבְרִים, שֶׁאִין צוֹרֵךְ לְחַכּוֹת עַד שִׁיבֵשׁ הַפְּרִי, אִלֵּא שׁוֹקֵלִים אֶת הִירֵק וְרוֹאִים בְּכַמָּה זְמַן מִתְיָיֵב אֶחָד מִמֵּאֲתַיִם שְׁבוֹ, וְאִם שֶׁהָה זְמַן כּוֹה אִנוֹ יוֹדְעִים שֶׁהוֹסִיף אֶחָד מִמֵּאֲתַיִם (הַרְ"שׁ; הַרְאֵבִיז).

באור משנה ז

מִשְׁנַתוֹ בָּאָה לְלַמֵּד, שֶׁכְּלֵאִים שֶׁנּוֹרְעוּ בְּכֶרֶם שְׁלֹא בְּכוּנָה, עַל יַדִּי מְקִיִּים שׁוֹנִים, כְּמִפּוֹרֵשׁ בְּמִשְׁנָה, אִינֵם נֹאסְרִים, שֶׁכְּבוֹר כְּלֵאִי הַכֶּרֶם: "פִּן תְּקַדֵּשׁ הַמְּלֵאָה הָרוּעַ אֲשֶׁר תּוֹרַע", וְמִשְׁמַע: "אֲשֶׁר תּוֹרַע" בְּכוּנָה, פֶּרֶט לְזָרְעִים שֶׁנּוֹרְעוּ בְּכֶרֶם שְׁלֹא בְּכוּנָה.

הַרְבַּי יִסְרָאֵלִי (שְׁלִישׁ"ט) ז"ל מְבֹאֵר בְּסִפְרוֹ "אֶרֶץ חֲמָדָה", שֶׁהַהֲבֵדֵל בֵּין "סִיעֲרָתוֹ הָרוּחַ לֹאֲחֲרָיו" וּבֵין "סִיעֲרָתוֹ הָרוּחַ לְפָנָיו" אִינוּ בּוֹה שֶׁבְּמִקְרָה הִיאֵשׁוֹן לֹא רָאָה שֶׁהָרוּחַ הוֹלִיכָה אֶת הַזְּרָעִים לְכֶרֶם, וּבְמִקְרָה הַשְּׂנִי רָאָה (כְּמוֹ שְׁבֹאֲרָנוּ עַצְ"י הַרְמַב"ם), שֶׁאִף כְּשֵׁלֹא רָאָה שֶׁנִּפְלוּ הַזְּרָעִים לְתוֹךְ הַכֶּרֶם שֶׁמֵּאֲחֻרָיו, הִרִי רָאָה עַל כָּל פְּנִים שֶׁהָרוּחַ מִסְעֲרָתָם אֲחֻרָיו, וְאִם כֵּן הִרִי יָדַע שֶׁנּוֹפְלִים לְתוֹךְ הַכֶּרֶם, וְמָה לִי רֵאִיָּה, מָה לִי יִדְעָה? וְעוֹד, שֶׁהַמִּשְׁנָה כּוֹלֵלָת אֶת הַפִּסְקָה "סִיעֲרָתוֹ הָרוּחַ לֹאֲחֲרָיו" עִם שֶׁאֵר הַעֲנִינִים שְׁבִרִישָׁא, שֶׁחִיתְרוֹם הוּא. מִשּׁוֹם שֶׁאִין דִּרְךְ זִוִיעָה בְּכֵךְ (וְעֵינִין ר"ש שֶׁכְּתִב בְּפִירוּשׁוֹ כ.ן). אִלֵּא נִרְאָה, שֶׁעִיקָר הַהֲבֵדֵל בֵּין "סִיעֲרָתוֹ לְפָנָיו" לְ"סִיעֲרָתוֹ לֹאֲחֲרָיו", שֶׁבִּסִיעֲרָתוֹ לֹאֲחֲרָיו אִין עַל זֶה תּוֹרַת זִוִיעָה כְּלָל, שֶׁהִרִי מְדַרְךְ הַזִּוִיעָה לְהַפִּיל גִּרְעִינִים לְפָנָיו. וְזוֹ מִלֵּאכַת הָרוּחַ וְאִין עֲלִיו תּוֹרַת זִוִיעָה. מָה שֶׁאִין כֵּן בִּסִיעֲרָתוֹ לְפָנָיו דִּרְךְ זִוִיעָה הִיא, אִלֵּא שֶׁמִּסְתַּיִיעַ עַל יַדִּי הָרוּחַ. וּבְסִפְרֵי שֶׁנּוּ: "יִכּוֹל שֶׁאִנִּי מוֹצִיא הַזְּרָעִים וְרוּחַ מִסְתַּיִיעַתוֹ; תִּלְמוֹד לּוֹמֵר "אֲשֶׁר תּוֹרַע". וְמָה שֶׁכְּתִב הַרְמַב"ם בְּפִירוּשׁוֹ "וְהוּא רוֹאָה אוֹתוֹ", אִינוּ אִלֵּא הַסְּבֵר לְמָה דִּרְךְ זִוִיעָה הִיא, שֶׁכְּשֶׁהוּא רוֹאָה לְהִיכֵן הַזְּרָעִים נּוֹפְלִים, הִרִי הוּא רוֹאָה אִם נַעֲשִׂית מַחֲשַׁבְתּוֹ. וְעוֹד יִיחָנָן שֶׁהוּא תְּנַאי נּוֹסֵף, שׁוֹה מִשְׁמַטִּילִים

ח המְקִיִּים קוֹצִים בְּפָרֶם – רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: קִדְשׁ; וְחֻכְמִים אוֹמְרִים: לֹא קִדְשׁ, אֲלָא דָּבָר שְׁפִמּוּהוּ מְקִימִין. הָאָרוּס, וְהַקְּסוּס, וְשׁוֹשְׁנַת הַמֶּלֶךְ, וְכָל מִינֵי זְרָעִים – אֵינָן פְּלִאִים בְּפָרֶם. הַקְּנָבּוּס – רַבִּי טְרַפֵּן אוֹמֵר: אֵינָן פְּלִאִים; וְחֻכְמִים אוֹמְרִים: פְּלִאִים. וְהַקְּנָרֶם – פְּלִאִים בְּפָרֶם.

פ ר ק ש ש י

א אִיזְהוּ עָרִים? הַנוֹטֵעַ שׁוּרָה שֶׁל חֲמֵשׁ גִּפְנִים, בְּצַד הַגֶּדֶר שֶׁהוּא גְבוּהָ עֲשָׂרָה טַפְחִים, אוּ בְצַד חֲרִיץ שֶׁהוּא עֶמֶק עֲשָׂרָה טַפְחִים וְרַחֵב אַרְבַּעָה – נוֹתְנִין לוֹ עֲבוּדָתוֹ אַרְבַּע אַמוֹת. בֵּית שְׁמַאי אוֹמְרִים: מוֹדְדִין אַרְבַּע אַמוֹת מַעְקָר הַגִּפְנִים לְשָׂדֶה. וְבֵית הַלֵּל אוֹמְרִים: מִן הַגֶּדֶר לְשָׂדֶה. אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי: טוֹעִים כָּל הָאוֹמְרִים בְּזוֹ! אֲלָא אִם

פירוש ברטנורא

ח רבי אליעזר אומר קדש. שכן בערביא מקיימין קוצים בכרם כדי שירעו גמליהם, ומאחר שמקצת בני אדם מקיימים אותם בשדותיהם הוו כלאים בכל מקום, דשפיר קרינן בו אשר תורע דמשמע מה שא"א נודהים לרוע ורוצים בקיומן; לא קדש אלא דבר שפמיהו מקיימין. כאותו מקום כגון קוצים בערביא לפי שלשם מקיימין אותם, אבל בשאר מקומות שאין מקיימין אותן מותר. והלכה כחכמים: האיורס. מין ירק שעליו רחבים ונותנין אותו בחבשיל וקורין לו בערב"ס סוכסוכ"ר; והקיסוס. אדר"א בלע"ז שמדלין אותו על החנויות ועל החלונות; ושושנת המלך. רוי"ן בלע"ז: וכל מיני זרעים אינן כלאים בכרם. מן התורה אבל מדרבנן הוו כלאים דהכי מוכח במנחות [דף טו]: קנבוס. קנאפ"ו בלע"ז ובערבי קנ"ב: והכ"א כלאים. והלכה כחכמים: הקנרס. בערבי כרפ"ש ובלע"ז קר"ו; והוא דרדר האמור בתורה (בראשית ג) וקין ודרדר תצמיח לך:

א אִיזְהוּ עָרִים. שְׁנוֹתֵיהֶן לוֹ עֲבוּדָתוֹ ד' אַמוֹת כַּעֲבוּדַת הַכֶּרֶם אַע"פ שְׁאוּנוֹ אֵלָא שׁוּרָה אַחַת וְעָרִים הוּא שְׁמַסְרִים קָיִם כְּמוֹ עֵרֶם כְּדִרְךְ שְׁמַסְרִים אֶת הַמְּטוֹת וּמְדֻלִּין עֲלֵיהֶן שְׁרֵינֵי הַגִּפְנִים וְאֵלִיבָא דְבֵית הַלֵּל קִבְעֵי דְאִמְרֵי לְעֵיל בְּפ"ד אֵינוֹ כֶּרֶם עַד שֶׁיְהִי שֶׁם שְׁתֵּי שׁוּרוֹת וּבְעָרִים מוֹדוּ דְבַשׁוּרָה אַחַת נִמְי הוּא כֶּרֶם: מִן הַגֶּדֶר וְלִשְׂדֵה. כְּגוֹן אִם הִיוּ הַגִּפְנִים נִטְוָעִים לְמִזְרָחָה שֶׁל גֶּדֶר וְהַמְּטוֹת עוֹלִים עַל הַגֶּדֶר, אִם בֹּא לְרֹעֵה לְמַעְרָבָה שֶׁל גֶּדֶר אִין מוֹנִין אַרְבַּע אַמוֹת מַעְיָקָרן שֶׁל גִּפְנִים שֶׁהֵן לְהֵלָאָה מִן הַגֶּדֶר, אֵלָא צִרְךְ לְהַרְחִיק אַרְבַּע אַמוֹת מִן הַגֶּדֶר שְׁרֵינֵי הַגִּפְנִים מוֹדְלוֹת עֵלָיו. וְזוֹ מְקוּלֵי בֵּית שְׁמַאי וְחוּמְרֵי בֵּית הַלֵּל: טוֹעִים כָּל הָאוֹמְרִים בְּזוֹ. דְלַעֲלֹם לֹא אִמְרוּ בֵּית הַלֵּל דְעָרִים שֶׁל שׁוּרָה אַחַת שֶׁל גִּפְנִים כֶּרֶם לְהַצִּירְכָה שִׁירְחִיקוּ מִמֶּנָּה לְשָׂדֶה ד' אַמוֹת, וְלֹא הוֹכֵר דִּין ד' אַמוֹת בְּעָרִים אֵלָא לַעֲנִין זֶה שֶׁאִם י' ד' אַמוֹת מַעְיָק גִּפְנִים לְגֶדֶר שֶׁהֵן מוֹדְלוֹת עֲלֵיהֶן נוֹתְנִין לוֹ אֶת עֲבוּדָתוֹ שֶׁשֶׁה טַפְחִים כְּמוֹ שְׁנוֹתֵיהֶן לַגֶּפֶן יְחִידִית וְזוֹרַע

משניות מבוארות – קהתי

עליו החיוב ללוקטס אינו אלא כשהוא רואה היכן הם נופלים. "הקנבוס והקינרס וצמר גפן הרי הן כשאר מיני ירקות ומקדשים בכרם".

באור משנה א

לעיל שנינו (ד, ה): "הנוטע שורה של חמש גפנים – בית שמאי אומרים: כרם; ובית הלל אומרים: אינו כרם, עד שיהו שם שתי שורות". ואמנם הלכה כבית הלל, שאין כרם פחות משתי שורות. משנתנו באה ללמד, שעברית מודים בית הלל, שאפילו שורה אחת של גפנים נקאת כרם, ושיעור הרחקה הזרע המערים הוא ארבע אמות. ברם נחלקו בית שמאי ובית הלל באופן ההרחקה. וכבר בארנו "שיעור" היינו שורת גפנים המודלות על גבי גדר ושיעוריהן יוצרים כעין סוכה או עריסה (עיי' פאה ז, ח).

אִיזְהוּ עָרִים – שְׁדֵינּוּ כִכְרֶם? הַנוֹטֵעַ שׁוּרָה שֶׁל חֲמֵשׁ גִּפְנִים – לְכָל הַפְּחוֹת, בְּצַד הַגֶּדֶר שֶׁהוּא גְבוּהָ עֲשָׂרָה טַפְחִים, אוּ בְצַד חֲרִיץ שֶׁהוּא עֶמֶק עֲשָׂרָה טַפְחִים וְרַחֵב אַרְבַּעָה – טַפְחִים, נוֹתְנִין לוֹ עֲבוּדָתוֹ אַרְבַּע אַמוֹת – כַּעֲבוּדַת הַכֶּרֶם, כְּלוּמַר שֶׁלְדַבְרֵי הַכֵּל שִׁיעוֹר הַרְחַקַת הַזֹּרַע מֵאוֹתוֹ עָרִים הוּא אַרְבַּע אַמוֹת, אֵלָא שֶׁנִּחְלַקוּ בֵּית שְׁמַאי וְבֵית הַלֵּל בְּאוֹפֵן הַרְחַקָה. בֵּית שְׁמַאי אוֹמְרִים: מוֹדְדִין אַרְבַּע אַמוֹת מַעְיָקָר הַגִּפְנִים לְשָׂדֶה – מִדֵּיִת אַרְבַּע אַמוֹת מֵהַעֲרִים לְשָׂדֶה הִיא מְגוּף הַגִּפְנִים, וְלֹא מְנוּפֵן, וּבֵּית הַלֵּל אוֹמְרִים: מִן הַגֶּדֶר לְשָׂדֶה – מִדֵּיִת אַרְבַּע אַמוֹת הִיא מִן הַגֶּדֶר שֶׁהַגִּפְנִים מַעֲרִסִים עֲלָיו. יֵשׁ מְפָרְשִׁים, שֶׁהַמְּדוּבָר כֹּאן בְּשָׂדֶה שֶׁהִיא מִצַּד הַגִּפְנִים (מִבְּפָנִים לְגֶדֶר), וְסוֹבְרִים בֵּית שְׁמַאי שֶׁאֵין לוֹקְחִים בְּחִשְׁבוֹן אֶת הַמְּרַחֵק שֶׁבֵּין הַגֶּדֶר לְעֵיִקְרֵי הַגִּפְנִים, אֵלָא מְרַחֵקִים מַעְיָקֵי הַגִּפְנִים אַרְבַּע אַמוֹת; וְאֵילוּ בֵּית הַלֵּל מְקִילִים וְסוֹבְרִים, שֶׁאֵין מְרַחֵקִים אֵלָא מִן הַגֶּדֶר, וְאִם הַגִּפְנִים הִיוּ רְחוֹקוֹת מֵהַגֶּדֶר שְׁתֵּי אַמוֹת, אֵין מְרַחֵקִים אֵלָא שְׁתֵּי אַמוֹת נוֹסְפוֹת מִן הַגִּפְנִים וְזוֹרְעִים. כֶּרֶם, מִצַּד שְׁנֵי שֶׁל הַגֶּדֶר, אֵין צוֹרֵךְ בְּהַרְחַקָה כֹּלל, שֶׁהַגֶּדֶר מְפַסֵּק בֵּין הַעֲרִים וְהַשָּׂדֶה (וְהַאֲבִיז). אֲבָל הַדּוּמְבָרִים מְפָרֵשׁ, שֶׁהַמְּדוּבָר כֹּאן בְּשָׂדֶה שֶׁמֵּאַחֲרֵי הַגֶּדֶר, שֶׁהוּאֵיל וְהַגִּפְנִים מַעֲרִסוֹת עַל הַגֶּדֶר, אֵין הַגֶּדֶר חֲשׁוֹב הַפְּסֵק בֵּין הַעֲרִים וְהַשָּׂדֶה, וְלִדְעוֹתוֹ בֵּית שְׁמַאי אִמְנָם מְקִילִים, שֶׁמוֹדְדִים אַרְבַּע אַמוֹת מַעְיָקֵי הַגִּפְנִים, וְאִם לְמַשֵּׁל, מַעְיָקֵי הַגִּפְנִים עַד לְגֶדֶר הִיוּ שְׁתֵּי אַמוֹת, אֵינוֹ מְרַחֵק אֶת הַשָּׂדֶה אֵלָא שְׁתֵּי אַמוֹת מֵהַגֶּדֶר; אֲבָל בֵּית הַלֵּל מְחַמְרִים שֶׁמוֹדְדִים אֶת אַרְבַּע אַמוֹת מֵהַגֶּדֶר. אִמְנָם אִם בֹּא לְזוֹרַע מִצַּד הַגִּפְנִים, מְרַחֵק מַעְיָקֵי הַגִּפְנִים אַרְבַּע אַמוֹת, כְּלוּמַר שֶׁמִּדֵּיִת שִׁיעוֹר הַרְחַקָה מֵהַעֲרִים הִיא לְדַעַת הַרְמַב"ם (אֵלִיבָא דְבֵּית הַלֵּל) תְּמִיד לְחוּמְרָה: לְצַד הַגִּפְנִים

באור משנה ח

למדנו במשניות הקודמות, שאסור לקיים כלאים בכרם, אף כשצמחו מאליהם; והמקיים כלאים בכרם, הרי זה קידש. – משנתנו דנה במקיים בכרמו עשב שאין דרך בני אדם לרועו, והוא רוצה בקיומו למאכל בהמה. כן דנה המשנה במיני זרעים שונים, אם הם כלאים בכרם.

המְקִיִּים קוֹצִים בְּפָרֶם – שלא עקרם כדרך כל הכורמים, רבי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: קִדְשׁ – אסר הגידולים בהנאה משום כלאים בכרם, וטעמו הוא, לפי שבערביא (בארץ ערב) מקיימים קוצים בשדות למאכל גמליהם (ירושלמי: בבלי), ומאחר שיש אנשים המקיימים אותם לכך, הרי הם כלאים בכרם בכל מקום. וְחֻכְמִים אוֹמְרִים: לֹא קִדְשׁ, אֲלָא דָּבָר שְׁפִמּוּהוּ מְקִימִין – במקום זה, כגון המקיים קוצים בערביא הרי זה קידש, והואיל ושם מקיימים אותם לגמלים, אבל במקומות אחרים שאין מקיימים קוצים לגמלים, אלא הדרך לעקורם, אף המקיים אותם מותר, שאינו בכלל מקיים כלאים בכרם. הָאָרוּס – צמח בעל פרחים יפים בני צבעים שונים ועלים מארכים (כיוונית: אירוט), וְהַקְּסוּס – צמח מטפס הגדל בר בחרשי הגליל העליון, ומגדלים אותו כצמח נוי, וְשׁוֹשְׁנַת הַמֶּלֶךְ – שושן צחור, וְכָל מִינֵי זְרָעִים – פרט למיני תבואה ומיני ירקות, אֵינָן פְּלִאִים בְּפָרֶם – וכן כותב הרמב"ם (הל' כלאים ה, ו), אין אסור משום כלאי הכרם אלא מיני תבואה ומיני ירקות בלבד, אבל שאר מיני זרעים מותר לזרעם בכרם". ברם, פירושים שונים נאמרו בענין "שאר מיני זרעים". בעל "כסף משנה" מבאר, שהכוונה למיני זרעים שאינם נאכלים, בדומה לאירוס ושושנת המלך, ואלו מותרים לגמרי. אבל מיני זרעים הנאכלים הרי הם כלאים בכרם מדרבנן. הרדב"ז מבאר, שהכוונה לכל מיני הזרעים, בין הנאכלים ובין שאינם נאכלים, שמתור לזרעם בכרם אף מדרבנן. הראב"ד משיג על הרמב"ם וגורם במשנתנו: "האירוס והקיסוס ושושנת המלך מין זרעים ואינו כלאים בכרם". והטעם – לדעת הראב"ד – לפי שאין מקיימים אותם. הַקְּנָבּוּס – מין צמח סיבים, שסיביו משמשים לתעשיית חבלים, מפרשים, שקים וכדומה, רַבִּי טְרַפֵּן אוֹמֵר: אֵינוֹ פְּלִאִים – בכרם; וְחֻכְמִים אוֹמְרִים: פְּלִאִים – והלכה כחכמים. וְהַקְּנָרֶם – צמח קוצני בעל תפרחת גדולה (ידוע בשמו הלועזי "ארטישוק"), פְּלִאִים בְּפָרֶם – הרמב"ם כותב:

יש שם ארבע אמות מעקר גפנים ולגדר, נותנין לו את עבודתו, וזרע את המותר. וכמה היא עבודת הגפן? ששה טפחים לכל רוח; רבי עקיבא אומר: שלשה.

ב ערים שהוא יוצא מן המדרגה – רבי אליעזר בן יעקב אומר: אם עומד בארץ ובוצר את כלו – הרי זה אוסר ארבע אמות בשדה; ואם לאו, אינו אוסר אלא כנגדו. רבי אליעזר אומר: אף הנוטע אחת בארץ ואחת במדרגה – אם גבוהה מן הארץ עשרה טפחים, אינה מצטרפת עמה; ואם לאו, הרי זו מצטרפת עמה.

ג המדלה את הגפן על מקצת אפיפירות, לא יביא זרע אל תחת המותר; אם הביא, לא קדש. ואם הלך החדש, אסור. וכן המדלה על מקצת אילן סרק.

פירוש ברטנורא

את המותר עד הגדר, ואם אין ד' אמות מעיקר הגפנים עד הגדר לא יביא זרע לשם, מידי דהוה אנפן שהיא נטועה בנת או בנקע דאמר ר' יוסי בפרקין דלעיל אם אין שם ד' אמות לא יביא זרע לשם, ור' יוחנן בן נורי ור' יוסי אמרו דבר אחד והכי מפורש בהדיא בירושלמי: **רבי עקיבא אומר שלשה טפחים**. היא עבודת גפן יחידית. ואין הלכה כר' עקיבא:

ב מן המדרגה. מתל גבוה עשוי כמין מדרגה: **אם כשהוא עומד למטה בארץ**. יכול ללקט הענבים התלוין בערים, רואים את כל הערים כאילו הוא מקום עיקר הגפנים ושרשן, ואוסר ארבע אמות בשדה לכל רוח משפת הערים ולחוף, ודוקא לכתחלה הוא דאוסר לזרוע אבל אינו מקדש אלא ששה טפחים מידי דהוה אמותר פסקי ערים דלקמן בפרק (ו): **ואם לאו**. שאינו יכול ללקוט כל הענבים, עד שיעלה במדרגה או בסולם, אין אסור לזרוע אלא תחת הערים בלבד, וחוצה לו מותר, ואפילו בתוך ד' אמות של עיקר הגפנים של ערים הואיל ועומדים על המדרגה, וכן הלכה: **אף הנוטע שורה אחת בארץ ושורה אחת במדרגה**. משתי שורות שצריך כדי שיחשבו כרם, והשתא לא מיירי בערים אלא בב' שורות של גפנים שתיים כנגד שתיים ואחת יוצאת זנב. אם המדרגה גבוה עשרה, אין שתי שורות מצטרפות להיות כרם אלא דין גפן יחידית יש לכל שורה ושורה. ואין הלכה כרבי אליעזר:

ג אפיפירות. עצים או קנים ארוגים שתי וערב, ומרלים עליהם שריגי הגפנים ומשכיבים אותן בהן כשהן ארוכות הרבה. ואם הדלה הגפן על מקצת האריג אסור לזרוע תחת המותר ואע"פ שאין עליו זמורות, ואם זרע לא קדש: **ואם הלך החדש**. שגדל הגפן והוציא שריגים ומלא כל האפיפירות: **אסור**. הורע שנוע תחת המותר אם הוסף מאתים לאחר שהלך החדש עליהן; וכן המדלה גפן על אילן סרק. דינו כדין אפיפירות, לפי שאדם מבטלו על גבי גפנו והיו כאילו כולו גפן, אבל אילן מאכל שאין אדם מבטלו על גבי גפנו אותו מותר שאין הגפן מודלית עליו, חשוב בפני עצמו ולא היה כגפן ומותר להביא זרע לשם:

משניות מבוארות – קהתי

שורה אחת למטה (לרגלי ההר) ושורה אחת למעלה במדרגה (סמוך לראשונה), **אם גבוהה מן הארץ עשרה טפחים** – אם המדרגה גבוהה עשרה טפחים, **אינה מצטרפת עמה** – אין השורה שבמדרגה מצטרפת עם השורה שלמטה להיות שתי שורות כדי להיחשב כרם, אלא דינן כגפן יחידית שאין מרחיקים את הזרע ממנה אלא ששה טפחים; **ואם לאו** – אם המדרגה אינה גבוהה עשרה טפחים, **הרי זו מצטרפת עמה** – לכרם, ושיעור הרחקתן ארבע אמות. וכן פוסק הרמב"ם (הל' כלאים ג, ט).

באור משנה ג

המדלה את הגפן על מקצת אפיפירות – "אפיפירות" היינו קנים סרוגים על גבי עמודים, שמדללים עליהם ענפי הגפנים. וכותב הרמב"ם: "הגפנים שגדלו כברייתן, והרי השריגים והאשכולות שלהן מושלכין בארץ, הן הנקראין "כרם". אבל העושה כמו מטה (עריסה) או כמו שבכה (סריגת קנים) גבוהה מעל הארץ, כדי שיהיו האשכולות והשריגים נמשכין עליה, והגביה נוף הגפנים מעל הארץ על אותה המטה והדלה אותן, הרי זה נקרא "עריס". ואותם הקנים וכיוצא בהם שעשה מהן מטה או שבכה והדלה עליהן את נוף הגפן הן הנקראים "אפיפירות". משנתנו באה ללמד שהמדלה (המגביה) זמורות של גפן יחידית ופורש אותן על חלק של האפיפירות, **לא יביא זרע אל תחת המותר** – של האפיפירות, כלומר תחת שאר המקום שאין עליו שריגים, לפי שכל האפיפירות מיוחדות להתפשטות שריגי הגפן, ונמצא מביא זרע אל תחת הגפן. **אם הביא** – זרע לשם, שזרע תחת מותר האפיפירות, **לא קדש** – לא אסר את הזרע משום כלאי הכרם, הואיל ואין הזרע תחת סכך הגפן. **ואם הלך החדש** – שגדלה הגפן ונמשכו שריגיה החדשים על מותר האפיפירות וסככו על הזרע, **אסור** – הזרע שנוע תחת המותר וצריך לעקרו. **וכן המדלה** – את הגפן, **על מקצת אילן סרק** – על מקצת בדי אילן שאינו עושה פיורת (כמפורש להלן משנה ה), אסור לזרוע תחת כל האילן, לפי שאדם מבטל אילן סרק לגבי הגפן, ולכן דינו כמדלה על מקצת אפיפירות. אבל אילן מאכל, הואיל ואין אדם מבטלו לגפן, אין דינו כאפיפירות, כמבואר להלן במשנה הבאה.

מודדים ארבע אמות מעיקרה, ולצד הגדר מודדים מהגדר (הל' כלאים ה, ג). **אמר רבי יוחנן בן נורי: טועים כל האומרים בן !** – שערים של שורת גפנים אחת דינו ככרם, כלומר שאף בערים סוברים בית הלל שאין שורה אחת נקראת כרם ואין דינה אלא כגפן יחידית, **אָלָא** – לא נאמרו "ארבע אמות" בערים כי אם לענין זה: **אם יש שם ארבע אמות בין הגפנים לגדר, נותנין לו – לערים, את עבודתו** – ששה טפחים, כמו לשורה של גפנים יחידית, **וזרע את המותר** – השטח שנשאר עד הגדר. אבל אם אין ארבע אמות בין עיקרי הגפנים לגדר אסור להביא זרע לשם, כשם ששינוי (לעיל ה, ד) ב"גפן שהיא נטועה בנת", שלדעת רבי יוסי אם אין שם ארבע אמות לא יביא זרע לשם; וכן מבואר בירושלמי, שרבי יוחנן בן נורי ורבי יוסי אמרו דבר אחד. ואין הלכה כרבי יוחנן בן נורי. **וכמה היא עבודת הגפן** – היחידית? **ששה טפחים לכל רוח** – היינו אמה (½ מטר בערך). **רבי עקיבא אומר: שלשה** – טפחים היא עבודת גפן יחידית. ואין הלכה כרבי עקיבא.

באור משנה ב

ערים – שורת גפנים המודלות על גבי כלונסאות, כמבואר במשנה הקודמת, **שהוא יוצא מן המדרגה** – בשיפועי ההרים נוהגים לעשות כעין מדרגות, כדי להכשיר שטח לנטיעה או לזריעה, ואם גפני הערים נטועות על מדרגה כזו ומסככות על גבי השדה למטה, **רבי אליעזר בן יעקב אומר: אם עומד בארץ ובוצר את כלו** – אם הבוצר יכול לעמוד למטה בשטח השדה ולבצור את כל ענבי הערים, **הרי זה אוסר ארבע אמות בשדה** – שרואים את הערים כאילו הוא נטוע למטה בשטח השדה, ולכן אסור לזרוע סביבם ארבע אמות לכל צד; **ואם לאו** – שאינו יכול לבצור את ענבי הערים עד שיעלה במדרגה או בסולם, **אינו אוסר אלא כנגדו** – תחת הערים בלבד, אבל חוצה לו מותר לזרוע אפילו ארבע אמות של עיקרי הגפנים, הואיל והן נטועות על המדרגה. וכן הלכה. **רבי אליעזר אומר: אף הנוטע אחת בארץ ואחת במדרגה** – רבי אליעזר אינו מדבר בערים אלא בנוטע שתי שורות של גפנים,

ד המדלה את הגפן על מקצת אילן מאכל, מתר להביא זרע אל תחת המותר. ואם הלך החדש, יחזירנו. מעשה שהלך רבי יהושע אצל רבי ישמעאל לכפר עזיו, והראהו גפן מדלה על מקצת תאנה. אמר לו: מה אני להביא זרע אל תחת המותר? אמר לו: מתר. והעלהו משם לבית המגניה, והראהו גפן שהיא מדלה על מקצת הקורה וסדן של שקמה, ובו קורות הרבה. אמר לו: תחת הקורה זו אסור, והשאר מתר.

ה איזהו אילן סרק? כל שאינו עושה פרות. רבי מאיר אומר: הפל אילן סרק, חוץ מן הזית והתאנה. רבי יוסי אומר: כל שאין פמוהו נוטעין שדות שלמות, הרי זה אילן סרק.

ו פסקי ערים – שמונה אמות ועוד. וכל מדות שאמרו חכמים בפרם אין בהם ועוד, חוץ מפסקי ערים. אלו הן פסקי ערים? ערים שחרב מאמצעו, ונשתירו בו חמש גפנים מכאן וחמש גפנים מכאן, אם יש שם שמונה

פירוש ברטנורא

ד יחזירנו. למקום שהיה תחילה זרע המותר: עזיו. שם מקום: אומר לו מותר. שאין אדם מבטל תאנה מפני גפנו: בית המגניה. שם מקום: פדן של שקמה. שרש של אילן שקמה והוא אילן תאנה הגדל ביערים ותוכנין ממנו קורות לבנין: תחת קורה זו אסור והשאר מותר. שאני רואה כל קורה וקורה כאילן בפני עצמו:

ה הכל אילן סרק. דסבר ר' מאיר כל שאר אילנות אדם מבטל אצל גפנו, ור' יוסי סבר דכל מין שרגילין ליטע ממנו שדות שלימות חשובים הן ואין אדם מבטלן מפני גפנו, והלכה כר"ק דאילן שאינו עושה פירות הוא דבטל לגבי גפן:

ו פסקי ערים. מפרש לה ואילו: שמונה אמות ועוד. כלומר מוסף עוד על שמונה אמות דבר מועט והיא ששית אמה דהיינו טפח: שחרב מאמצעו. כגון שנמטע "א גפנים בצד הגדר וחרב גפן האמצעי ונעשו שתי עריסין, שאין ערים פחות מחמש גפנים: שמונה אמות ועוד נותנין לו עבודתו. לר' יוחנן בן גוריון דלא חשב ערים כרם נותן ששה טפחים לזה וששה טפחים לזה וזוורת את המותר, ולמאן דחשיב ליה כרם צריך שיתן ארבע אמות לזה וארבע

משניות מבוארות – קהתי

שכל קורה וקורה בשקמה חשובה כאילן בפני עצמו (ותוספתא). לפי הרמב"ם יוצא, שהטעם הוא מפני שהשקמה היא אילן מאכל, והוא הדין בכל אילן מאכל, שאותו ענף שמודלה עליו הגפן אסור לזרוע תחתיו, ולא הותר לזרוע אלא תחת שאר הענפים, וכן לשונו (הל' כלאים ו, יב): "הדלה על מקצת אילן מאכל הרי זה מותר לזרוע תחת בדי האילן שלא נמשכו עליהן שריגי הגפן", ומשמע ודאי שאותו בד על כל פנים כולו אסור ("תוספות יום טוב").

באור משנה ה

לאחר שלמדנו במשנה ג שהמדלה את הגפן על מקצת אילן סרק אסור לזרוע תחת המותר, לפי שדינו כאפיפירות, באה משנתנו להגדיר, מה נקרא אילן סרק לענין זה.

איזהו אילן סרק – ששינונו לעיל שדינו כאפיפירות? **כל שאינו עושה פרות** – כל אילן שאינו מגדל פירות, לפי שאילן כזה אדם מבטלו לגבי גפנו. **רבי מאיר אומר: הפל אילן סרק** – כלומר לענין הדלאת הגפן כל האילנות דינם כאילן סרק, שאדם מבטלם לגבי גפנו, **חוץ מן הזית והתאנה** – שיש להם חשיבות יתירה, ואינם בטלים לגבי הגפן. **רבי יוסי אומר: כל שאין פמוהו נוטעין שדות שלמות** – כל מין מעצי פרי שאין דרך לנטוע אותו שדות שלמות. **הרי זה אילן סרק** – שאדם מבטלו לגבי גפנו; אבל מה שרגילים לנטוע שדות שלמות, אילנות חשובים הם, ואין אדם מבטלם מפני גפנו. ההלכה כותנא קמא. שאילן שאינו עושה פירות הוא הנקרא אילן סרק שבטל לגבי הגפן. אבל כל אילן העושה פירות, אינו בטל לגבי הגפן.

באור משנה ו

פסקי ערים – קטעים של ערים שנפסק, כמפורש להלן במשנתנו, **שמונה אמות ועוד** – שיעורם, כדי לבטל אחידותו של הערים, הוא שמונה אמות ועוד דבר מועט, היינו שישית האמה, שהיא טפח (ותוספתא). **וכל מדות שאמרו חכמים בפרם** – בשיעורים הנמדדים באמות, **אין בהם ועוד** – אלא מידות מדויקות הן, **חוץ מפסקי ערים** – שאמרו בהם "שמונה אמות ועוד". **אלו הן פסקי ערים?** **ערים שחרב מאמצעו** – שהיו בו יותר מעשר גפנים וחרבו הגפנים האמצעיות, **ונשתירו בו חמש גפנים מכאן וחמש גפנים מכאן** – כלומר שנשתייר כדי שיעור ערים מכל צד, **אם יש שם שמונה אמות** – אם המקום החרב שבין שני העריסים שנשתיירו

באור משנה ד

משנה זו היא המשך המשנה הקודמת, והיא באה ללמד שאילן מאכל אין דינו כאפיפירות, כמו שהוכחנו בסוף המשנה הקודמת.

המדלה את הגפן על מקצת אילן מאכל – המגביה שריגי הגפן על חלק מאילן מאכל, **מתר להביא זרע אל תחת המותר** – מותר לזרוע תחת שאר האילן שלא נמשכו עליו שריגי הגפן, שאין אדם מבטל אילן מאכל לגבי גפנו, ולכן אין דינו כאפיפירות. **ואם הלך החדש** – אם נמשכו השריגים החדשים על כל האילן, **יחזירנו** – יחזיר את החדש למקום שהדלה עליו בתחילה. הרמב"ם מפרש כאן כמו במשנה הקודמת, שהלך החדש וסכך על הזרע שכבר נזרע, וכיון שאילן מאכל אינו בטל לגפן, יחזיר את החדש למקום אחר, והזרעים מותרים, ויש מפרשים, שלא מדובר כאן כשזרע כבר אלא שאם הוא רוצה לזרוע תחת שאר הענפים שלא הדלה עליהם, אף על פי שהשריגים הלכו והתפשטו, יחזירם למקומם, וזרוע תחת המותר (ר"ש; ברטנורא). ואמנם באילן סרק אין זה מועיל שיחזיר החדש, לפי שבטל לגבי הגפן, ובכל מקום שהלך בו החדש דינו כאפיפירות, אבל באילן מאכל כשמתחזיר, הרי הוא מוכיח שלא נתבטל לגבי הגפן (תוספות יום טוב). **מעשה שהלך רבי יהושע אצל רבי ישמעאל לכפר עזיו** – יש סוברים שהוא המקום הנקרא היום "חרבת עזיו" בדרום מערב חברון, **והראהו** – רבי ישמעאל, **גפן מדלה על מקצת תאנה** – על חלק מאילן תאנה, **אמר לו** – רבי ישמעאל לרבי יהושע: **מה אני להביא זרע אל תחת המותר** – המותר לי לזרוע תחת שאר התאנה? **אמר לו** – רבי יהושע: **מתר** – שאין אדם מבטל תאנה מפני גפנו (ותוספתא). **והעלהו משם לבית המגניה** – יש מפרשים, שבית המגניה היינו שם מקום סמוך לכפר עזיו. ויש מפרשים: לבית המגניה – לשדה של משפחת מגניה (מלאכת שלמה). **והראהו גפן שהיא מדלה על מקצת הקורה וסדן של שקמה** – יש גורסים: על מקצת הקורה בסדן. או בתוך הסדן. של שקמה; אילן השקמה (מין תאנה מדברית) וענפיו נקראים "קורות", לפי שעושים מהם קורות לבנין, והגזע נקרא "סדן"; והגפן היתה מודלה על מקצת ענף אחד של השקמה, ובו קורות הרבה – ובשקמה היו הרבה ענפים, שעליהם לא היתה מודלה הגפן. **אמר לו** – רבי יהושע לרבי ישמעאל: **תחת הקורה זו אסור** – אותה קורה שהגפן מודלה על מקצתה אסור לזרוע תחת כולה, שדינה כאפיפירות, **והשאר מתר** – אבל תחת שאר הקורות מותר לזרוע,

אמות, לא יביא זרע לשם; שמונה אמות ועוד – נותנין לו פדי עבודתו, וזרע את המותר. ז ערים שהוא יוצא מן הפתל מתוך הקרן וכלה – נותנין לו עבודתו, וזרע את המותר. רבי יוסי אומר: אם אין שם ארבע אמות, לא יביא זרע לשם.

ח הקנים היוצאים מן הערים והם עליהם לפסקן – פנגדן מותר. עשאן פדי שיהלך עליהן החדש, אסור. ז הפרח היוצא מן הערים, רואין אותו כאלו מטמטלת תלייה בו – פנגדו אסור; וכן בדלית. המותרת זמורה מאילן

פירוש ברטנורא

אמות לזה ואינו יכול לזרוע אלא אותו ועוד. מיהו אפילו מאן דחשיב ערים כרם לאו לכל מילי, מדלא בני בפסקי ערים ט"ז אמה כמו בקרחת הכרם, ועוד הדוורע ד' אמות ככרם מקדש והזרוע מותר פסקי ערים מששה טפחים ואילך לא מקדש כדלקמן [פ"ז מ"ג]:

ז ערים שהוא יוצא מן הכותל מתוך הקרן וכלה. כגון חמש גפנים הנטועות בצד גדר, ואין מחזיקות את כל הגדר אלא שלש בראש הקרן מזה ושתיים בראש הקרן השני מזה, ובאמצע הכותל אין שם גפנים אלא בשני זווית הכותל עומדות: נותנים לו עבודתו. ששה טפחים מכאן וששה טפחים מכאן וזרוע שאר הכותל, ואע"פ שאין אורך הכותל ארבע אמות: ר' יוסי אומר אם אין שם ארבע אמות וכו'. ר' יוסי למעמיה דאמר בפרקין דלעיל גבי גת ונקע אם אין שם ד' אמות, והכא קמ"ל דלא תימא דוקא בגת ונקע שסתומים מארבע רוחות הוא דמצריך רבי יוסי ארבע אמות אבל אצל כותל שאינו מוקף מארבע רוחות אימא לא. ואי אשמעינן בהא. [ה"א] בהא מצריך ר' יוסי ארבע אמות משום דיש כאן [ה'] גפנים בין שני קרנות של כותל, אבל גבי גת ונקע שאין שם אלא גפן יחידית אימא לא צריכא. ולעיל כתבנו דאין הלכה כרבי יוסי:

ח הקנים היוצאים מן הערים. שבוטלין חוץ לסדר הערים: והם עליהן לפסקן. שלא הניחן שם מחמת שדעתו להדלות עליהן הגפן אלא מפני שחם עליהן בלכוד: כנגדן מותר. לפי שאינן חשובים מן האפיפירות הלכך מותר לזרוע תחתיהן: כדי שיהלך עליהן החדש. שידלה על גבן שריגי הגפן כשיצמחו ויגדלו:

ט הפרח היוצא. מלשון הפרחה הגפן (שיר ו), כלומר מה שגדל מן הגפן יוצא וכולט חוץ לערים: מוטטלת. הוא הברזל שהבונים מורידים בחבל למטה על פני החומה לראות בו את הבנין [אם] החומה ישרה וכו משערים אם הורעים מכוונים תחת הפרח. והכא מיירי כגון שגדלו זמורות הערים יותר מעבודתו

משניות מבוארות – קהתי

וחמש גפנים נטועות בזוית, שלש מהן מעורסות על כותל אחד ושתיים מהן על הכותל השני, כזה:

★ ★ ★
★
★

 והלשון "מתוך הקרן וכלה", היינו שבקרן זווית מתאחדות ונגמרות שתי השורות של הערים: או הכוונה היא שכל שורה יוצאת מחזוית וכלה באמצע הכותל; ויש סוברים, שלא נחכוון הרמב"ם לשני כתלים העומדים בצורת דלת, אלא שהם בכלל סמוכים זה לזה, ובקרן זוית שביניהם נטוע ערים ואינו מתפשט בצידי הכתלים, אלא הוא כלה במקום שהוא יוצא מן הקרן (ד"ח אלבט); וכן נראה גם מפירושו למשנתנו. מכל מקום דעת תנא קמא היא (לפי לשון הרמב"ם), "שמרחיק מעיקרי הגפנים כשיעור (היינו ששה טפחים), וזרוע במקום הכלה שאין עליו ערים; ואף על פי שהזרוע מכוון בין שני הכתלים שביניהן הערים, הואיל והרחיק כשיעור, הרי זה זרוע בין הכתלים". רבי יוסי אומר: אם אין שם ארבע אמות – אם אין ככותל ארבע אמות (לפי פירוש הר"ש), או אם אין בין הכתלים ארבע אמות (לפי פירוש הרמב"ם), לא יביא זרע לשם – כמו בגפן שהיא נטועה בגת או בנקע שרבי יוסי אוסר לזרוע שם אם אין שם ארבע אמות (לעיל ה, ד).

באור משנה ח

הקנים היוצאים מן הערים – הבולטים חוץ לערים, ואין הגפנים מודלות עליהם, והם עליהם לפסקן – שלא הניחם שם מפני שרוצה להדלות עליהם גפנים, אלא מפני שחם עליהם לחתכם ולקצורם, שאינו רוצה לקלקל את הקנים, כנגדן – מתחת הקנים, מותר – לזרוע, שאין להם דין אפיפירות (עיי' לעיל משנה ג). עשאן פדי שיהלך עליהן החדש – אבל אם עשה במקומו שיהו הקנים יוצאים כדי שיתפשטו עליהם השריגים החדשים שיגדלו מהגפנים, אסור – לזרוע כנגדם, שדינם כאפיפירות.

באור משנה ט

הפרח היוצא מן הערים – שריג חדש שפרח וגדל מן הגפן, והוא יוצא וכולט חוץ לערים, רואין אותו – את הפרח, כאלו מטמטלת תלייה בו – "מוטטלת" היינו אנך, משקולת של בדיל או מתכת אחרת הקשורה בראשו של חוט, שהבנאים בוחנים בה את הקיר הנבנה

שם אינו אלא שמונה אמות מצומצמות, לא יביא זרע לשם – אסור לזרוע שם; שמונה אמות ועוד – אבל אם המקום החרב שבין העריסים הוא רחב שמונה אמות ועוד ששית האמה, כמו שבארנו לעיל, נותנין לו פדי עבודתו – נותנים לכל עריס כדי עבודתו, לדעת חכמים ארבע אמות, ולדעת רבי יוחנן בן גוריון ששה טפחים (עיי' לעיל משנה א), וזרע את המותר – שבאמצע. נמצא לדעת חכמים שאינו זרוע אלא אותו "ועוד". ומכאן, שאף לדעתם אין ערים חשוב ככרם לכל דבר, שהרי אין דין פסקי ערים כדיון קרחת הכרם, שנותנים לה שש עשרה אמה (לעיל ד, א); ועוד, שהזרוע בתוך ארבע אמות של עבודת הכרם הרי הוא מקדש, ואילו הזרוע מותר פסקי ערים, במרחק של ששה טפחים מהעריסים, אינו מקדש (כמבואר להלן ז, ג). – בארנו את המשנה כפי פירוש הר"ש (וכן פירשוה רוב המפרשים). אבל הרמב"ם מפרש, שאם יש שם שמונה אמות ועוד, לדברי הכל אין נותנים לכל עריס אלא ששה טפחים, וזרוע את המותר, לפי שבכגון זה אין הגפנים מצטרפות להיות כרם, ודינן כגפנים יחידות (עיי' למעלה ד, ח). הגר"א מפרש כרמב"ם ולא מטעמו, אלא משום שאין נותנים לכרם ארבע אמות אלא כשזרועים כנגד הגפנים, אבל הבא לזרוע מן הצד אינו צריך להרחיק אלא ששה טפחים. ואף כאן שזרוע בין העריסים הרי הוא זרוע מן הצד. – בענין שיעור "ועוד" כותב הרמב"ם, שהוא אחד מששים באמה, היינו עשירית טפח (פירוש המשניות להרמב"ם: הל' כלאים ט, ה-ו)

באור משנה ז

ערים שהוא יוצא מן הפתל מתוך הקרן וכלה – חמש גפנים המעורסות על כותל, ואינן תופסות את כל הכותל, אלא שלש גפנים של הערים עומדות בקרן אחת של הכותל, ושתי גפנים – בקרן השנייה, והחלק האמצעי של הכותל הוא פנוי, נותנין לו עבודתו – ששה טפחים מכאן וששה טפחים כאן, כמו בגפן יחידית, וזרע את המותר – את שאר השטח שבאמצע הכותל, אף על פי שאין ארכו של הכותל ארבע אמות. – כך מפרשים משנתנו הר"ש והרב מברטנורא. אבל הרמב"ם כותב: "שני כתלים הסמוכים זה לזה והגפנים נטועות בזוית שביניהם והערים יוצא עם הכתלים מתוך הקרן וכלה" (הל' כלאים ט, ח), ומפרש בעל "תפארת ישראל" שכונת הרמב"ם היא, שהכתלים סמוכים זה לזה בצורת אות דלת,

לְאִילָן – תַּחְתֵּיהָ אָסוּר. סִפְקָהּ בְּחֶבֶל אוֹ בְּגִמִּי – תַּחַת הַסְּפוּק מִתֵּר. עֲשָׂאוּ בְּרֵי שְׂיֵהֲלֶךְ עָלָיו הַחֲדָשׁ – אָסוּר.

פירוש ברטנורא

ופרח לחין, דבתוך עבודתו אפילו אין שם פרח אסור: וכן בדלית. וכן משערין בנפן יחידית המודלית על גבי כלונסות שאינה ערים אם פרח חוץ לשהה טפחים שהם עבודתה: תחתיה אסור. תחת הזמורה אבל מן הצדדים מכאן ומכאן מותר: ספקה בחבל. שלא היתה הזמורה ארוכה שתגיע מאילן לאילן, וקשר בראשה חבל או גמי האריך אותה כדי שתספיק עד האילן. תחת הזמורה אסור תחת הספוק מותר. אבל אם עשה הספוק כדי שיהלך עליו החושש, אסור לזרוע תחתיו:

משניות מבוארות – קהתי

אָסוּר – תַּחַת הַזְּמוּרָה אָסוּר לְזָרוּע. סִפְקָהּ בְּחֶבֶל אוֹ בְּגִמִּי – אִם הַזְּמוּרָה הִיחָה קֶצֶרָה, וְקָשָׁר בְּרֹאשָׁה חֶבֶל אוֹ גָּמִי כְּדֵי שֶׁתִּסְפֹּק עַד לְאִילָן, תַּחַת הַסְּפוּק – תַּחַת הַחֶבֶל אוֹ הַגָּמִי, מִתֵּר – לְזָרוּע. עֲשָׂאוּ כְּדֵי שְׂיֵהֲלֶךְ עָלָיו הַחֲדָשׁ – אֲבָל אִם עָשָׂה אֶת הַסְּפוּק, כְּלוּמֵר שֶׁקָּשָׁר בּוֹ הַחֶבֶל אוֹ הַגָּמִי, כְּדֵי שִׁיתִּפְּשֵׁט עָלָיו הָעֵנָף הַחֲדָשׁ, אָסוּר – לְזָרוּע תַּחְתּוֹ, שְׂדֵינוֹ כֹּאפִיפִירוֹת.

אם הוא ישר ומאונך; ואף כאן משערים בקו אנך ישר, וכל מה שהוא פְּנִגְדוֹ – כנגד הפרח, היינו מתחתיו, אָסוּר – לזרוע, אף על פי שהוא חוץ לעבודת הכרם. וכן בְּדִלִית – בגפן יחידית המודלית על גבי קנים, שאם יצא ממנה ענף חדש והתפשט מחוץ לשהה טפחים, שהוא שיעור עבודת הגפן, מודדים לפי קו אנך, וכנגדו אסור לזרוע. הַמוֹתֵם זְמוּרָה מְאִילָן לְאִילָן – מגפן אחת לחברתה, תַּחְתֵּיהָ

המשך ביאור למסכת בבא קמא ליום שלישי עמוד ב

29 בור ברשות היחיד ופתחו לרשות הרבים – החופר בור באלכסון
30 שעומקו ברשות היחיד ופתחו ברשות הרבים. או שחפרו ברשות
31 הרבים ופתחו לרשות היחיד – שעומקו ברשות הרבים ופתחו פתוח
32 ברשותו של החופר. והפקיר רשותו שסביב פתח הבור, ולכן נכנסים
33 שם הרבים ברשות. וכן אם חפר בור ברשות היחיד, ופתחו לרשות
34 היחיד אחר השייכת לו, והפקיר רשותו שסביב פתח הבור. בכל אלו
35 הבורות חייב החופר על נזקי הבור:

נמרא

36 שנינו במשנתנו שחייב בור הוא בין בחפרו ברשות הרבים, ובין בחפרו
37 ברשות היחיד והפקיר רשותו שמשביב. ומביאה הגמרא שנחלקו
38 תנאים בזה: תנו רבנן, החופר בור ברשות היחיד, ופתחו לרשות
39 הרבים, (או שחפר ברשות הרבים ופתחו לרשות היחיד), חייב,
40 שכיון שהפתח שהוא התקלה פתוח ברשות הרבים, הרי זה כאילו
41 חפרו כולו שם, וזהו בור האמור בתורה לחיוב, דברי רבי ישמעאל.
42 רבי עקיבא חולק ואומר, חפר בור ברשותו והפקיר רשותו שסביב
43 הבור שיוכלו הרבים להכנס לשם, ולא הפקיר בורו אלא הרי הוא
44 עדיין בעלים על הבור עצמו, וזהו בור האמור בתורה לחיוב.
45 הגמרא מביאה מחלוקת אמוראים בפירוש מחלוקת רבי ישמעאל ורבי
46 עקיבא: אמר רבה, בחופר בור ברשות הרבים, כולי עלמא לא פליגי
47 דמיתייב, מאי טעמא, דאמר קרא לגבי חיוב בנזקי בור (שם) זכי
48 ופתח איש וכיסויו בור' שחפרו אחר, ומוסיף הכתוב 'או כי יכרה איש
49 בור' חדש, בשני האופנים חייב על נזקי הבור. ולכאורה 'או כי יכרה'
50 מיותר, שהרי אם על פתיחה של כיסוי בור חייב, על פתיחה של בור
51 מתחילתו לא כל שכן שחייב, אלא בא הכתוב ללמדך שעל עסקי
52 פתיחה ועל עסקי פתיחה בזה לזאת האחריות לנזקי הבור, כלומר, אין
53 מדובר בבור שהחייב על נזקיו מחמת בעלותו עליו, אלא המחייב הוא
54 מעשה פתיחת וכריית הבור, ואף שאינו ברשותו. לא נחלקו רבי
55 ישמעאל ורבי עקיבא אלא

1 הגמרא: ונאמא' – מדוע זכה המחזיק במשכון מה ששדה המשכון יותר
2 ממעות ההלוואה, והרי המשכון היה מונח בחצירו של המלוה בשעת
3 מיתת הגר, ואם כן תקני ליה חצירו של המלוה את המשכון למלוה,
4 דהאמר רבי יוסי פר הנניא, חצירו של אדם קונה לו דברי הפקר
5 המונחים בחצירו, אף שלא מדעתו – שאינו מתכוין לזכות בהם.
6 מתרצת הגמרא: אמרי, הלא במאי עסקינו, באופן דליתיה – שהמלוה
7 אינו מצוי בעיר, ולכן אינו יכול לזכות במשכון על ידי חצירו, משום
8 שרק כל היבא דיתא לדיניה – שהמלוה מצוי בעיר, דאי געי מקני
9 [מצי] קני – שאם היה המלוה רוצה היה יכול לזכות בעצמו במשכון,
10 קניא ליה [נמי] חצירו – יכולה חצירו לזכות לו, אבל כל היבא דליתיה
11 לדיניה – שהמלוה עצמו אינו מצוי בעיר, ונמצא דאי געי הוא למקני
12 – שאם היה המלוה רוצה לקנות את כל המשכון, לא מצי קני – לא
13 היה יכול לקנותו כיון שאינו מצוי סמוך למשכון. חצירו נמי לא קניא
14 – גם על ידי חצירו אינו קונה את המשכון מה שהוא שוה יותר מהחוב,
15 אלא רק כנגד מעותיו זכה מחמת השעבוד שהיה לו על נכסי הגר.
16 מתרצת הגמרא באופן אחר: והלכתא – הלכה זו שהמחזיק קנה את
17 מה ששדה המשכון יותר מהחוב, נאמרה באופן דליתיה – שאין
18 המשכון בחצירו של המלוה בשעת מיתת הגר, הלא קנה בקנין חצר
19 את מה ששדה המשכון יתר על חובו. אבל אם היה המשכון בחצירו
20 בשעת מיתת הגר, קנה המלוה את כל המשכון על ידי קנין חצר,
21 שחצירו קונה לו שלא מדעתו:
22 המשניות הבאות עוסקות בדיון נזקי בור', והוא אחד מאבות נזיקין,
23 כאמור בתורה (שמות כא לג-לד) 'וכי יפתח איש בור, או כי יכרה איש
24 בר, ולא יקסנו, ונפל שמה שור או חמור, בעל הבור ישלם, ספק ישיב
25 לבצעלו, ודמת יתנה לו.'

משנה

משנתנו תבאר שחייב בנזקי הבור הוא בין אם חפרו ברשות הרבים, ובין אם חפרו ברשות היחיד באופן שאחרים יכולים לינוק בו. החופר

המשך ביאור למסכת בבא קמא ליום שבת קודש עמוד א

8 נמצא שהנזק כולו עשה הבור, ולכן שבעל הבור ישלם הכל. קא
9 משמע לן – משמענו רבא שאין הדין כן, משום דאמר ליה בעל הבור
10 לבעל האבן, אי לאו אבן לא הוה נפיל לבידא – אם לא האבן
11 שהנחת היה השור הולך כדרכו ולא נופל כלל לבור.
12 מקרה נוסף התלוי במחלוקת רבי נתן ורבנן:
13 איתמר

1 בזעמו ממשך בדחפותיו והורג את שור הניזק. אכל הקא – במקרה
2 של מניח אבן על פי הבור, היה מקום לומר שאין בעל הבור יכול
3 לגלגל אשמה על בעל האבן, כי מצי אמר ליה – יכול לומר לו בעל
4 אבן לבעל הבור, אי לאו בידא יידך – אם לא שנמצא כאן הבור
5 שלך אכנא יידי מאי הוה עבדא – האבן שלי מה היתה עושה, שהרי
6 אין בכוחה להזיק בפני עצמה, מפני שאי הוה מיתקל בה הוה נפל
7 וקא' – אם היה השור נתקל בה, היה נופל וקם מבלי שיגרם לו כל נזק,

רש"י

ביאור עם "שפה ברורה – עוז והדר"

דף מט עמוד ב. **אָמַר רַבִּי אֱלֶעָזָר, גְּדוּלַת הָעוֹשֶׂה צְדָקָה יוֹתֵר מִכָּל הַקְּרִבָּנוֹת, שְׁנַאֲמַר 'עֲשֵׂה צְדָקָה וּמִשְׁפָּט, נִבְחַר לָהּ מִזִּבְחָ, וּזְבַח כּוֹלֵל כָּל הַקְּרִבָּנוֹת, חֲטָאת וְאִשָּׁם עוֹלָה וּשְׁלָמִים. וְאָמַר רַבִּי אֱלֶעָזָר, גְּדוּלָה גְּמִילוֹת חֲסִדִים – טֶרַחַה לַעֲזֹרַת חֲבִירוֹ יוֹתֵר מִן הַצְּדָקָה – נִתְּנָת מַעוֹת לַעֲנִיִּים, שְׁנַאֲמַר 'זֶרַע לְכֶם לְצְדָקָה (וְ)קִצְרוּ לְפִי חֶסֶד', הֵרִי שֶׁהַפְּסוֹק מַכְנֶה אֶת הַצְּדָקָה כְּזֵרֵיעָה וְאֵת גְּמִילוֹת חֲסִדִים כְּקִצְיָה, וְקִצְיָה עֵדִיפָה עַל הַזֵּרֵיעָה, שֶׁכֵּן אִם אָדָם זֹרַע, סָפַק אֹכֵל סָפַק אֵינּוּ אֹכֵל, שְׁמָא לֹא יִצְמַחוּ הַפִּיּוֹת אוֹ יִלְקָה בְּשִׂדְפוֹן וּבִרְדָּה, אָדָם קוֹצֵר, וְדָאֵי אֹכֵל.**

וְאָמַר רַבִּי אֱלֶעָזָר, אֵין צְדָקָה מִשְׁתַּלְּמַת אֱלֹא לְפִי חֶסֶד שְׁבָה – אֵין אָדָם מִקְבֵּל שֶׁכֵּר עַל הַצְּדָקָה אֱלֹא לְפִי מִידַת חֶסֶד וְהַטּוֹרַח שְׁנוֹתָן לִיבּוֹ וְדַעְתּוֹ לְטוֹבַת הָעֵנִי, שְׁנַאֲמַר 'זֶרַע לְכֶם לְצְדָקָה (וְ)קִצְרוּ לְפִי חֶסֶד', שֶׁהַצְּדָקָה הִיא הַזֵּרֵיעָה לְקִצּוֹר אַחֲרֶיהָ אֶת קִבְלַת הַשֶּׁכֶר, וְאֵת הַשֶּׁכֶר יִקְבֵּל לְפִי חֶסֶד שֶׁהוּא הַקִּצְיָה, שֶׁכֵּפִי שֶׁטֶרַח בְּטוֹבְתוֹ שֶׁל הָעֵנִי כִּי יִקְבֵּל אֶת שֶׁכֶר. תִּנְנוּ רַבְּנָנִי, בְּשִׁלְשָׁה דְבָרִים גְּדוּלָה גְּמִילוֹת חֲסִדִים יוֹתֵר מִן הַצְּדָקָה. צְדָקָה יִכּוֹל לְקַיֵּם רַק בְּמַמּוֹנֵי, גְּמִילוֹת חֲסִדִים בֵּין בְּנוֹפוֹ – מִסְפִּיד לְמַת נוֹשְׂאוֹ אוֹ קוֹבְרוֹ, מִשְׁמַח חֲתָן וְכֹלָה, מְלוּה חֲבִירוֹ בְּדֶרֶךְ, בֵּין בְּמַמּוֹנֵי – מְלוּה לּוֹ מַעוֹת וּמִשְׁאִילוֹ כְּלִים וּבַהֲמָה. צְדָקָה נִתְּנָת רַק לַעֲנִיִּים, וְאֵין מַצוּה לִיתֵן מַעוֹת לַעֲשִׂירִים, גְּמִילוֹת חֲסִדִים בֵּין לַעֲנִיִּים בֵּין לַעֲשִׂירִים, שֶׁמַּצוּה לְטֶרוּחַ לַעֲזוֹר לְכָל אָדָם מִיִּשְׂרָאֵל. צְדָקָה קִיּוֹם מַצוּוֹתָהּ הוּא רַק בְּנִתְּיָתָהּ לְאִנְשֵׁים חַיִּים שֶׁמּוֹעִיל לָהֶם קִבְלַת מַעוֹת, גְּמִילוֹת חֲסִדִים בֵּין לְחַיִּים בֵּין לְמֵתִים – כִּגוֹן לְוִיֵּית הַמֵּת וּקְבוּרָתָהּ.

וְאָמַר רַבִּי אֱלֶעָזָר, כָּל הָעוֹשֶׂה צְדָקָה וּמִשְׁפָּט בְּאִילוֹ מִיִּלָּא כָּל הָעוֹלָם כּוֹלֵל חֶסֶד, שְׁנַאֲמַר 'אוֹהֵב צְדָקָה וּמִשְׁפָּט חֶסֶד ה' מְלֵאָה הָאָרֶץ', שֶׁהָאוֹהֵב לַעֲשׂוֹת צְדָקָה וּמִשְׁפָּט גּוֹרֵם שֶׁחֶסֶד ה' יִתְמַלֵּא בְּכָל הָעוֹלָם. שְׁמָא תֵּאֱמַר כָּל הַכָּפֵא לְקַפּוּץ קוֹפֵץ – כָּל הַרוּצָה לַעֲשׂוֹת צְדָקָה וְחֶסֶד מִמְצִיאֵין לּוֹ בְּנֵי אָדָם מִהוֹגְנִים הַרְאוּיִים לְקַבֵּל, תִּלְמוּד לִזְמַר 'מָה יִקְרַח חֶסֶדךָ אֱלֹהִים (חֶסֶד ה' מְלֵאָה הָאָרֶץ) וְגו' – צִרְיָן לַתֵּת לֵב וּלְטֶרוּחַ אַחֲרֶיהָ, שְׂאִינָה מַצוּיָה תְּמִיד לִזְכוּת בַּהּ לְמַהוֹגְנִים. יְכוֹל אָף יִרָא שְׁמַיִם בֵּין – צִרְיָן לְטֶרוּחַ כְּדִי לִזְכוּת בְּנִתְּיָת צְדָקָה לַעֲנִיִּים מִהוֹגְנִים, תִּלְמוּד לִזְמַר 'וְחֶסֶד ה' מַעוֹלָם וְעַד עוֹלָם עַל יִרְאִיו' – מִסְפַּק בִּידֵי יִרְאִיו לַעֲשׂוֹת חֶסֶד כְּרָאוּי.

אָמַר רַבִּי חֲמַא בְּרַ פְּפָא, כָּל אָדָם שֵׁישׁ עָלָיו חֵן בְּיָדוֹעַ שֶׁהוּא יִרָא שְׁמַיִם, שְׁנַאֲמַר 'חֶסֶד ה' מַעוֹלָם וְעַד עוֹלָם עַל יִרְאִיו, לְלַמְדֵינוּ שֶׁחֵן ה' נִסּוֹךְ עַל יִרְאִיו, הוּא סִימָן לִירְאָת שְׁמַיִם.

וְאָמַר רַבִּי אֱלֶעָזָר, מֵאֵי דְבִתְיָב עַל כְּנִסַּת יִשְׂרָאֵל 'פִּיָּה פְתַחָה בְּחֶבְכָּה וְתוֹרַת חֶסֶד עַל לְשׁוֹנָה', וְכִי יֵשׁ תּוֹרָה שֶׁל חֶסֶד וְיֵשׁ תּוֹרָה שְׂאִינָה שֶׁל חֶסֶד, וְהֵרִי כָּל הַתּוֹרָה קְרוּיָה 'תּוֹרַת חֶסֶד' עַל שֶׁם הַחֶסֶד הַכּוֹלֵל בַּהּ. אֱלֹא תּוֹרָה שְׁנִלְמַדַת לְשִׁמָּה זֹה הִיא תּוֹרָה שֶׁל חֶסֶד הַנּוֹתְנָת חֵן לְלוּמְדֶיהָ, וְהַנְלַמְדַת שְׂלֵא לְשִׁמָּה זֹה הִיא תּוֹרָה שְׂאִינָה שֶׁל חֶסֶד. אֵיבָא דְאִמְרֵי הַלּוּמְד תּוֹרָה עַל מְנַת לְלַמְדָּה לְאַחֲרִים זֹה הִיא תּוֹרָה שֶׁל חֶסֶד וְנוֹתְנָת לּוֹ חֵן וְחֶסֶד, וְהַלּוּמְד תּוֹרָה שְׂלֵא עַל מְנַת לְלַמְדָּה, זֹה הִיא תּוֹרָה שְׂאִינָה שֶׁל חֶסֶד.

שְׁנַאֲמַר זֵרַעוּ לְכֶם לְצְדָקָה וְגו' – קִרָא הַכְּתוּב לְזֵרֵיעָה צְדָקָה וְאֵת הַחֶסֶד קִרָא קִצְיָר, וְטוֹבָה קִצְיָרָה מְזֵרֵיעָה כְּדַמְפֵרֵשׁ. אָדָם זֹרַע כּו' – סַפַּק אֵינּוּ אֹכֵל, שְׁמָא לֹא יִצְמַח אוֹ יִלְקָה בְּשִׂדְפוֹן וּבִרְדָּה. אֱלֹא לְפִי גְּמִילוֹת חֲסִדִים שְׁבָה – הַנְתִּינָה הִיא הַצְּדָקָה, וְהַטּוֹרַח הוּא הַחֶסֶד. כִּגוֹן מוֹלִיכָה לְבִיתוֹ אוֹ טֶרַחַח שֶׁתַּעֲלֶה לּוֹ לְהַרְבֵּה, כִּגוֹן נוֹתֵן לּוֹ פֶת אַפּוּיָה אוֹ בְּגַד לְלְבוּשׁ, אוֹ מַעוֹת בַּעַת שֶׁהַתְּבוּאָה מַצוּיָה, שֶׁלֹא יוֹצִיא מַעוֹתָיו לְאִיבוֹד, שְׁנוֹתָן לְבוֹ וְדַעְתּוֹ לְטוֹבְתוֹ שֶׁל עֵנִי. זֵרַעוּ לְכֶם לְצְדָקָה – הַצְּדָקָה הִיא הַזֵּרֵיעָה שְׁזוֹרַע, כְּדִי לְקִצּוֹר לְקַבֵּל שֶׁכֵּר. 'וְקִצְרוּ לְפִי חֶסֶד' – שֶׁתְּקַבְּלוּ שֶׁכֵּר לְפִי חֶסֶד שְׁבָה. גְּמִילוֹת חֲסִדִים בֵּין בְּנוֹפוֹ – כִּגוֹן מִסְפִּיד לְמַת, נוֹשְׂאוֹ, קוֹבְרוֹ. מִשְׁמַח חֲתָן מְלוּה חֲבִירוֹ בְּדֶרֶךְ. וְכַמּוֹנֵי – מְלוּה לּוֹ מַעוֹת, מִשְׁאִילוֹ כְּלִים וּבַהֲמָה. שְׁמָא כָּל הַכָּפֵא לְקַפּוּץ – לַעֲשׂוֹת צְדָקָה וְחֶסֶד קוֹפֵץ, וּמִסְפִּיקֵין וּמִמְצִיאֵין לּוֹ אִנְשֵׁים מִהוֹגְנִים לְכָךְ – תִּלְמוּד לִזְמַר: "מָה יִקְרַח" – צִרְיָן לַתֵּת לֵב וּלְטֶרוּחַ וְלִרְדֹף אַחֲרֶיהָ, לְפִי שְׂאִינָה מַצוּיָה תְּמִיד לִזְכוּת בַּהּ לְמַהוֹגְנִים. יִרְאֵה שְׁמַיִם כֵּן – שֶׁלֹא יוֹכֵל לְבַא לְמַדַת חֲסִידוֹת מִהַר ת"ל וְחֶסֶד וְגו' דְּלִיכָא שׁוּם מַדָּה הַמְפַסְקַת בֵּין י"ש לְחֲסִידוֹת וְדִרִישׁ חֶסֶד מִלְשׁוֹן וְתִשָּׂא חֵן וְחֶסֶד דָּאֵי כְּפִשְׁטֵי הַל"ל לִירְאִיו וְלֹא עַל יִרְאִיו: לְשִׁמָּה – נוֹתְנָת חֵן וְחֶסֶד לְלוּמְדֶיהָ: לְלַמְדָּה – לְאַחֲרִים, וְדִיִּיק מִדְּכִתִּיב עַל לְשׁוֹנָה שֶׁמוֹצִיאָה בְּלִשׁוֹנוֹ לְאַחֲרִים וְעֵינָן בְּהַרְיָף שְׁפִירֵשׁ מֵאִמֵּר זֹה בְּטוֹב טַעַם בְּאִרְיָכוֹת:

44 יותר מחמת שהיתה בה יותר שומן עקב העיבור, ועכשיו יש בה פחות
 45 שומן מחמת הנגיחה, על המזיק לשלם לְפַעֵל הַפְרָה, כיון ששומן
 46 הפרה אינו שייך לעובר שבמעיה, למרות שהוא נגרם מחמת העיבור,
 47 אבל את הַנְפִיחָא - השווי של הפרה מחמת הנפח שנראתה גדולה עקב
 48 העיבור, מֵאֵי - למי יצטרך המזיק לשלם על זה שהיא נראית עכשיו
 49 יותר קטנה, האם לבעל הפרה או לבעל הולד, שהרי הפרה היתה
 50 נראית יותר גדולה מחמת הולד שהיה בתוכה. רַב פָּפָא אָמַר, צריך
 51 לשלם את השווי של הנפח לְפַעֵל הַפְרָה, כיון שהוא יכל למכור את
 52 פרתו ביוקר מחמת המראה שלה, אף אם הולד שבתוכה שייך לאדם
 53 אחר, אבל בעל הולד לא יכל למכור את הולד ביוקר מחמת מראה
 54 הפרה. וְרַב אֶחָא בְרִיה דְרַב אִיקָא אָמַר, בעל הפרה ובעל הולד
 55 חוֹלְקִין את התשלום על השווי של הנפח, משום שהנפח של הבהמה
 56 המעוברת כולל גם את הולד. מסכמת הגמרא: וְהַלְבָּתָּא שבעל הפרה
 57 ובעל הולד חוֹלְקִין את התשלום על השווי של הנפח:

משנה

58 לעיל (ט): שנינו, שכשהניזק הכניס את שורו לרשות המזיק, וניזוק על
 59 ידי שורו של בעל הבית, פטור המזיק, המשנה שלפנינו מבארת
 60 בשלושה אופנים, במי שהכניס חפציו לחצר חבירו, ברשותו או שלא
 61 ברשותו, והזוקו חפציו על ידי חפציו בעל החצר, או שהזוקו חפציו בעל
 62 החצר על ידי חפציו. באיזה אופן בעל החצר חייב, ובאיזה אופן
 63 המכניס חייב.
 64 הַקָּדָר - אומן העושה קדרות למכרן בשוק, שְׁהַכְנִיסִים קְדָרוֹתָיו לַחֲצַר
 65 בְּעַל הַבַּיִת שְׂלֵא בְרִשׁוֹת, וְשִׁבְרָהּ בְּהִמְתּוֹ שֶׁל בְּעַל הַבַּיִת את הקדרות,
 66 פְּטוּר בעל הבית, כיון שלא היה לקדר להניחם בחצירו. וְאִם הוֹזְקָה
 67 בהמת בעל החצר בְּהֶן, כגון שנפלה ונשברה רגלה, בְּעַל הַקְּדָרוֹת חַיִּיב
 68 לשלם. וְאִם הַכְנִיסִים את קדרותיו בְּרִשׁוֹת, שאמר לו בעל החצר, היכנס,
 69 ושברתם בהמת בעל הבית, בְּעַל הַחֲצַר חַיִּיב לשלם. מפני שכשנתן
 70 לחבירו רשות להכניס את חפציו לחצרו, מקבל עליו שמירתם, וכאילו
 71 אמר הכנס ואני אשמור, וכשלא שמר חייב לשלם.
 72 ומבארת המשנה אופן נוסף, אם הַכְנִיסִים את פִּירוֹתָיו לַחֲצַר בְּעַל הַבַּיִת
 73 שְׂלֵא בְרִשׁוֹת, וְאִבְלָתֵן בְּהִמְתּוֹ שֶׁל בְּעַל הַבַּיִת, פְּטוּר מלשלם, כיון
 74 שלא נתחייב בהשמירת הפירות. וְאִם הוֹזְקָה בְּהֶן, כגון שמערו רגליה
 75 על ידיהן, או שהוחלקה ונפלה ונשברה רגלה, בְּעַל הַפִּירוֹת חַיִּיב
 76 לשלם, כיון הכורה בור ברשות הרבים, או כאדם המזיק, שהיה לו
 77 לשמור על פירותיו שלא יזוקו על ידיהן, ופסע ולא שמרן. וְאִם הַכְנִיסִים
 78 בְּרִשׁוֹת, שאמר לו בעל החצר, היכנס, ואכלה בהמת בעל החצר מן,
 79 בְּעַל הַחֲצַר חַיִּיב לשלם. מפני שכשנתן לחבירו רשות להכניס את
 80 פירותיו לחצרו, מקבל עליו שמירתן, וכאילו אמר הכנס ואני אשמור,
 81 וכשלא שמר חייב לשלם.
 82 ומבארת המשנה אופן נוסף, אם הַכְנִיסִים את שׂוֹרוֹ לַחֲצַר בְּעַל הַבַּיִת
 83 שְׂלֵא

1 ואם לִיתָא לְפָרָה - אין לפנינו את הפרה, או שהיא שוה פחות מחצי
 2 הניזק, וכיון שתם משלם מגופו, והפרה איננה, לכן הוא תובע חצי נזק
 3 מהולד, והולד ספק הזיק ספק לא הזיק, וּמִשְׁתַּלֵּם - גובה רק רִבְעֵי נֶזֶק
 4 מִן הַזֵּילָר. ואין חונת המשנה שגובה גם חצי נזק מהפרה וגם רבע נזק
 5 מהולד, אלא גובה או חצי נזק מהפרה או רבע נזק מהולד.
 6 מדייקת הגמרא: מְטַעֵמָא - הטעם שגובה מהולד רק רבע נזק הוא משום
 7 דְלֵא יִדְעִין אִי תָהוּ וְלָד בְּהֵרָה בִּי נִגְחָה אִי לֵא תָהוּ - שאיננו יודעים
 8 האם הולד היה יחד עם הפרה כשנגחה, או שהוא נולד קודם הנגיחה,
 9 אֲבָל אִי פְּשִׁימָא לָן - אם היינו יודעים בְּדֵאוֹת דְּתָהוּ וְלָד בְּתָהוּ -
 10 שהולד היה בתוך הפרה הִי נִגְחָה - כשנגחה, ובשעה שבא הניזק
 11 לגבות הפרה איננה, מִשְׁתַּלֵּם בְּנִגְחָה - גובה הניזק את כל חֲצֵי הַנֶּזֶק
 12 מִהוֹלָד, וְרַבָּא לְמַעֲמִיחָא - לשיטתו, דְּאָמַר רַבָּא, פָּרָה מְעוּבֵרַת
 13 שְׁהוּיָקָה, הניזק נִגְחָה מוֹלָדָה, מֵאֵי מְטַעֵמָא, משום שגוּפָה הִיא -
 14 שעובר ירך אימו, והולד הוא חלק מגוף הפרה. ואילו תַּרְנַנְגוּלַת
 15 שְׁהוּיָקָה, הניזק אֵינוֹ נִגְחָה מִבְּיַצְתָּהּ. מֵאֵי מְטַעֵמָא, משום שהביצה
 16 אינה חלק מהתרנגולת, אלא פִּירוֹשָׁא בְּעֵלְמָא הוּא - דבר נפרד
 17 המופרש מגוף התרנגולת.
 18 רבא חוזר לענין שור שנגח פרה והפילה, ומבאר איך שמים את דמי
 19 הולד: וְאָמַר רַבָּא, אִין שְׁמִין לְפָרָה - את הפרה בְּפִנֵי עֲצָמָה, כמה
 20 היתה שוה קודם הניזק, וְלוֹלָד - ואת הולד בְּפִנֵי עֲצָמוֹ, ומחירו יקר
 21 יותר, אֵלֵא שְׁמִין לְלוֹד עַל גַּב פָּרָה - כאילו הוא כבטנה, ורואים כמה
 22 היתה הפרה שוה בעודה מעוברת, וכמה היא שוה עכשיו, ובתוך
 23 שומא זו נמצאים גם דמי העובר. שָׂאֵם אִי ו-אִין אֵתָה אֹמַר בָּן, אלא
 24 שהמזיק צריך לשלם את דמי הולד לחוד ואת דמי הפרה לחוד, נִמְצָא
 25 שֵׁאֵתָה מְבַחֵישׁ אֵת הַמְזִיק, ומפסיד את ממונו. וְכֵן אֵתָה מוֹצֵא
 26 בְּקוֹמֵעַ יָד עֲבָדוֹ הכנעני שֶׁל חֲבִירוֹ, שלא שמים כמה ממון אדם מוכן
 27 לקבל כדי שיקטעו את יד עבדו, אלא שמים כמה היה העבד שוה עם
 28 יד, וכמה הוא שוה ללא יד, כיון שעבור קטעת יד העבד דורשים ממון
 29 רב, ונמצא שהמזיק מפסיד. וְכֵן אֵתָה מוֹצֵא בְּמִזִּיק שָׂדֶה שֶׁל חֲבִירוֹ,
 30 שלא שמים כמה אדם מוכן לטיול עבור ערוגה אחת בפני עצמה, שוה
 31 ממון רב, אלא שמים בית סאה בשדה זו, כמה היתה שוה עם ערוגה
 32 מלאה פירות, וכמה היא שוה בלעדיה.
 33 הגמרא מקשה על דברי רבא: אָמַר לִיה רַב אֶחָא בְרִיה דְרַבָּא, לְרַב
 34 אֲשֵׁי. וְאִי דִינָא הוּא - אם עיקר הדין הוא שמשלם את דמי הולד
 35 לחוד, לִיבְחוּשׁ מוֹזִיק - שיפסיד המזיק, ומדוע אנו מבקשים להקל עליו.
 36 מתרצת הגמרא: מְשׁוּם דְאָמַר לִיה הַמְזִיק לניזק, פָּרָה מְעַבְרָתָא
 37 אִיִּקְתָּד - פרה מעוברת הזיקתי לך, ולכן פָּרָה מְעַבְרָתָא שְׁיִימָנָא לך
 38 - פרה מעוברת אני שם לך, כלומר אני אתן לך תשלום על הולד לפי
 39 מה שהיה שוה בבטן אמו, ואיננו באים להקל על המזיק, אלא כך הוא
 40 דינו מלכתחילה, שמשלם לפי מה שהיה העובר שוה בבטן אימו.
 41 הגמרא דנה איזה חלק מהנזק שייך לבעל הולד. מבררת הגמרא:
 42 פְּשִׁימָא שאם הפָּרָה דָּדָר - שייכת לאדם אחר וְהוֹלָד דָּדָר - שייך
 43 לאדם אחר, את הַפְּשִׁמָא - פיטום הפרה דהיינו שהפרה היתה שוה

המשך ביאור למסכת בבא קמא ליום ראשון עמוד ב

14 נְמִירוֹתָא דְעֵלְמָא - שלא יזוק מאחרים, גם קְבִיל עֲלֶיהָ - קיבל על
 15 עצמו.
 16 הגמרא פושטת מברייתא: תָּא שְׁמַע, דְתָנִי רַב יְהוּדָה בְּרַ סִימוֹן,
 17 בְּנִזְקִין דְבֵי קָרְנָא - בברייתו סדר נזיקין שנשנו בבית מדרשו של
 18 קרנא. הַכְנִיסִים פִּירוֹתָיו לַחֲצַר בְּעַל הַבַּיִת שְׂלֵא בְרִשׁוֹת, וְכָא שׂוֹר
 19 מְקוּם אַחַר וְאִבְלָתֵן, פְּטוּר. וְאִם הַכְנִיסִים בְּרִשׁוֹת, חַיִּיב. מבררת
 20 הגמרא, מֵאֵן פְּטוּר וְמֵאֵן חַיִּיב - מיהו הוא הפטור והחייב כאן, לֵא ו-
 21 האם לא פְּטוּר
 22 בְּעַל הַחֲצַר כשלא נתן רשות, וְחַיִּיב בְּעַל הַחֲצַר כשנתן רשות, הרי
 23 שכשנתן רשות מקבל עליו שמירה אפילו מאחרים.
 24 דוחה הגמרא, אָמַר, לֵא, הפטור והחייב אינו בעל החצר, אלא פְּטוּר
 25 היינו בְּעַל הַשׂוֹר, וְחַיִּיב היינו בְּעַל הַשׂוֹר. שואלת הגמרא, וְאִי - ואם
 26 נפרש שהפטור והחייב הוא בְּעַל הַשׂוֹר,

1 מתרצת הגמרא, אָמַר רַבָּא, בְּרִשׁוֹת אֲשֵׁלָא בְּרִשׁוֹת קְרָמִית - וכי הנך
 2 מקשה מהכניס ברשות על שלא ברשות, הרי יש לחלק, שדווקא
 3 כשהכניס שלא ברשות פטר רב, כיון שלא קיבל על עצמו שמירה,
 4 והיה לה שלא תאכל. אבל כשהכניס בְּרִשׁוֹת, הרי שְׁמִירַת שׂוֹרוֹ של
 5 המכניס קָבַל בעל החצר עָלָיו, וְאִפִּילוֹ אִם הִנֵּק אֵת עֲצָמוֹ בפשיעת
 6 בעל החצר, ולכך גם כשאכל חִטִּין ומת, חייב:
 7 התבאר, שלחכמים כשבעל החצר נתן רשות להכניס לחצרו, מקבל
 8 על עצמו שמירה, ולרבי רק כשמקבל זאת בפירוש. הגמרא מסתפקת
 9 האם מקבל על עצמו אחריות גם מנוקי אחרים, או שרק שלא יזוק
 10 משורו: אִיבְעִיא לָהּ - הסתפק בני הישיבה. הִיבָא דְקָבִיל עֲלֶיהָ
 11 נְמִירוֹתָא - כשבעל החצר קיבל על עצמו שמירה, מַהוּ - מה הדין,
 12 האם רק מנוקים דְנִפְשִׁיחָה - של שורו או כלבו, הוּא דְקָבִיל עֲלֶיהָ -
 13 קיבל על עצמו, אבל מאחרים לא, אִו דְלִמָּא - שמא נאמר, שְׁאִפִּילוֹ

בבא קמא. שור שנגח את הפרה – פרק חמישי דף מז עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזולץ)" רג תוספות

1 ליתא לפרה. ותם אין משלם אלא מגופו ואמר ליה הב לי כולה פלגא הויקא מוקד דאידו
2 נמי אוקן בהדי פרה ורבא ס"ל דחד גופא הוא והוי כאחד מאבריה דמפרש בסיפא
3 דמילתיה משלם ליה מינה רבעא דנוקא ואידך רבעא מפסיד ואפי' שנה הולד כל פלגא
4 נוקא: משתלם בוליה חצי נוקא מולד. כי ליתא לפרה: פירש. דבר המופרש ממנה: אין
5 שמיין. ארישא קאי שור שנגח את הפרה והפילה

1 ליתא לפרה משתלם רביעי גוק מוקד טעמא דלא
2 ידעינן אי הוה ולד בהדה פי נגחה אי לא הוה אבל
3 אי פשיטא לן דהוה ולד בהדה פי נגחה משתלם
4 בוליה חצי גוק מוקד רבא למעמיה דאמר רבא
5 פרה שהויקה גובה מוקדה מאי טעמא גופה היא
6 תרנגולת שהויקה אינו גובה מביצתה מ"ט פירשא
7 בעלמא הוא ואמר רבא אין שמיין לפרה בפני עצמה
8 ולולד בפני עצמו אלא שמיין לולד על גב פרה
9 שאם אי אתה אומר כן נמצא אתה מבחיש את
10 המזיק וכן אתה מוצא בקומטע יד עבדו של חבירו
11 וכן אתה מוצא במזיק שדה של חבירו א"ל רב
12 אחא בריה דרבא לרב אשי ואי דינא הוא ליפחוש
13 מזיק משום דאמר ליה פרה מעברתא אויקתך פרה
14 מעברתא שמינא לך פשיטא פרה דחד וולד דחד
15 פשיטא לבעל פרה נפחא מאי רב פפא אומר לבעל
מתנ'

16 פרה רב אחא בריה דרב איקא אומר חולקין והלכתא חולקין: מתני' תקדרי שהכניס
17 קדרותיו לחצר בעל הבית שלא ברשות ושברה בהמתו של בעל הבית פטור ואם
18 הוזהר בהן בעל הקדרות חייב ואם הכניס ברשות בעל החצר חייב הכניס פירותיו
19 לחצר בעה"ב שלא ברשות ואכלתן בהמתו של בעל הבית פטור ואם הוזהר בהן בעל
20 הפירות חייב ואם הכניס ברשות בעל החצר חייב הכניס שורו לחצר בעל הבית שלא
ברשות

עיקר אומר תיובתא אע"ג שזכור למצוא תנאי דפליגי כדאשכחן בהגיזקין (גיטין דף נג) דמסיק תיובתא דמאן דאמר היזק שאינו ניכר שמייה היזק וכו' רבא קאמר ליה תנאי היא ואע"ג
דבפרק הערל (יבמות דף עח. ושם מיייתי מילתיה דר' יוחנן דתמורה ופרקי' עגה הא דאמר רבא נכרית מעוברת שנתגיירה בנה אין צריך טבילה בו ודחיק לשנויי שאני עובר בו לא משום
שהיה מילתיה דרבי יוחנן עיקר אלא משום דבעי לאוקמי מילתיה דרבא דנכרית בו לדרבי הכל ודאן רבא גופיה אית ליה הכא עובר ורך אמו.
מאי טעמא פירשא בעלמא הוא. והא דאמר באילו טריפות (חולין דף נח. ושם) גבי פלוגתא דר"א ורבי יחזשע בולד טריפה הכל מודים בביצת טריפה שהיא אסורה מאי טעמא כיון
דאיגדה בגופה דמקא דמיא היינו דוקא אותם שמעורות בגידין שנמצאו אדומות במעי תרנגולת חשיב כגוף התרנגולת ולכך אין גובה מביצתה דמי יומר שהיו מעורות בשעה
שהויקה התרנגולת ואפילו לסומכוס לכל הפחות מאותה דמתילתא האידנא אין גובה דמאתמול לבלי לא אכל לענן טריפה אסורה דשקא בשעה שנטרפה היתה מחוברת ואפילו
אותם שגולדו מיד אחר שנטרפה אסורה מגיזיה דרבנן כמו שאסרו ביצה דתרנגולת נבילה דתנן במכתב גזיות (פיה מא) דב"ה אורסין ונראה דטעם דיבצת תרנגולת נבילה אסורה אטו
ביצת טריפה שהגידולה באיסור אע"פ שהיא גמורה:

1 וכן אתה מוצא בקוטע יד עבדו בו. ואת אמאי לא קאמר נמי וכן אתה מוצא בשמות דמי ולדות דתנן במתני' לקמן (ו' מוח) ששמיין אותה כמיה היתה שרה האשה עד שלא ילדה מחמת
2 ולדות וכמה היא יפה משילדה ואין שמיין דמי ולדות בפני עצמן שהיה נכחש מזיק ביותר אלא שמיין הכל ביחד ורשב"ג לא נחלק על רבנן אלא בזה שאם שמיין כן פטור המזיק
3 משאשה משבחת יותר לאחר לידה אבל לא בא לחלוק לומר שישומו הולדות בפני עצמם כי בזה לא נתן טעם למה לחלוק בכך אלא לרשב"ג שמיין ולדות אנב אשה כמה שיה אשה
4 מעוברת למכור גופה בלא ולדות פחות מלמכור הכל ביחד ונראה לר"י דבין לרבנן ובין לרשב"ג שמיין ולדות בפני עצמם ולא אנב האשה משום דכיון דגוף האשה לאו ממון בעלים
5 הוא וגם לענן שאן תשלומי חבלות אינו שלו אינו ראוי לשום ולדות אנב האשה כמו ולד אנב פרה ומתני' לא איירי בלל בשמות הולד אלא בשמות שבת ולדות ולכך לא דמי ליה הכא
6 ראה: מדמי ולדות וכן משמע דמתניתין לא איירי בשמות ולד בלל למאן דמפרש מילתיה דרשב"ג וכו' אשה משבחת יותר קודם שתלד מלאחר שתלד והא דבאי סתקא גזילה הוא
7 שדמיה עם הולדות מרובין מדמיה שלאחר לידה אלא ודאי לא דברו רבנן ורשב"ג אלא בשמות שבת ולדות אבל ולדות שמיין לכ"ע בפני עצמם וה"פ דמתניתין ביצד משלם דמי ולדות
8 ולא תימא דמי ולדות לבדן אלא שמיין את האשה בו ומוסיפין הדמים הללו על דמי הולדות ודמי ולדות גופייהו לא אצטרף לפרש מידי והא דמקשה בגמרא הא דמי ולדות שבת
9 ולדות הוא לאו משום דבכחל שומת האשה דמתניתין לינוי דמי ולדות אלא להיות נתפס על דמי ולדות הוא דקתני לה במתניתין בדפרישית וכי משני ביצד משלם דמי ולדות ושבת
10 ולדות שמיין את האשה בו היינו פי' שבת ולדות אבל דמי ולדות איצ' לפרשו:

11 א' דינא הוא ליפחוש מזיק בו. סובר המקשה כיון שפרה וולד שני גופין הן שמיין ולד בפני עצמו ולא דמי לקוטע יד עבד שכל העבר גוף אחד וכן כל השדה שהיא הכל של נזק כגוף אחד
12 דמי ולחכי מקשה אי דינא הוא באשר נראה מתוך הסברא לפי שכן שני גופין לכחוש מזיק ומשני הא נמי כגוף אחד דמי דאמר ליה פרה מעוברת בו: נפחא מאי רב פפא אומר לבעל
13 הפרה. ולא דמי לשבח ולדות דהוי כולה לבעל לרבנן ולרשב"ג חולקין דהקא כיון שבעל הפרה יכול למכור פרתו בלא ולד נמצא בשמפסידו מפסיד כל מה שדמיה נפחת אבל אשה דאינא
14 יכולה למכור אותו שבת אין לפות כחה בשבת ולדות אע"ג דבשאר נזקין גופה יש לה אע"פ שאין יכולה למכור עצמה משמע זה יפה כח בעל הפרה הנפחא מכה האשה בין לרבנן בין לרשב"ג
15 וכן למי' דבנפחא חולקין יפה משמע זה כח בעל הפרה הנפחא מכה האשה בשבת ולדות לרבנן:

16 תקדרי שהכניס קדרותיו בו. הנה תלתא גבי צריכי ולא זו אף זו קתני דאי תנא קדריות הוה אמאי ברשות חייב לפי שנזרות לישבר ובסתמא קבל עליה נטירותא אבל פירות לא ואי תנא

פירות שנזרות להתקלף אבל בהמה לא:

1 ליתא לפרה משתלם רביעי גוק בו. לדברי רבא לא אתיא מתניתין פרע' דכיון שדוחפין
2 ניהוה הא אמרינן בהמתיה (לעיל דף לד.) אם כחש המזיק או שבת ברשותו
3 דתרוייהו אלא בר' ישמעאל אתיא: מאי טעמא גופה היא. מדאמר רבא בפרק כל האסורין
4 בתמורה (דף יו. ושם) ובסתהדרין בפרק השניסין (דף פ. ושם) ולד הנרבעת והנזגות אסור
5 היא וולדה נגחו והיא וולדה נרבעו אין להוכיח
6 דעובר ורך אמו הוא דהתם היינו טעמא שהולד
7 עצמו נהנה מביצתה והיא וולדה נגחו ונרבעו אך
8 משמעתי' יש להוכיח כי ליתא לפרה להשתלם
9 משתלם מן הולד ואם לאו ורך אמו למה
10 משתלם מוקד חלקו וחלק הפרה אטו שני
11 שוורים תמים שהזיקו אם נאבד אחד מהן מי
12 הוה משלם חלקו וחלק חבירו ותימה דרבא
13 גופיה אית ליה בפרק בהמה המקשה (חולין דף
14 עה.) השוחט את הטרופה ומצא בה בו ט' חי
15 דמוקד דרבעו סימנין אכשר ביה דתקמא ואור"י
16 דבכל מקום עובר ורך אמו הוא לבד לענן
17 טריפה דכיון שיש לו חיות בפני עצמו ליכא
18 למימר שנטרף עם אמו וכן הלכה דבכ"מ עובר
19 ורך אמו הוא לבד מטרפה אע"ג דבפרק כל
20 האסורין (תמורה דף יז. ושם) אומר רב הונא בר
21 חנינא א"ר נחמן מחלוקת בשעיברו ולבסוף
22 נרבעו דר"א סובר עובר ורך אמו הוא ורבנן סביר
23 לא ורך אמו הוא אע"פ שהולד עצמו נהנה
24 ברביעה אין הלכה כן אלא פדאמר רבא אומר בר
25 נחמן התם כשנרבעו ולבסוף עברו פליגי בזה וזה
26 גורם אבל עברו ולבסוף נרבעו אסור ואותרו לשון
27 דרבא אומר בר נחמן הוא עיקר דמייתי לה בפרק
28 כל הצלמים (ע"ז דף מו.) גבי המשחתה לקמה
29 וכן משמע בתמורה בפרק ביצד מערימין (דף
30 כה.) דמסיק אדר' יוחנן דאמר עובר לאו ורך אמו
31 תיובתא דרבי יוחנן תיובתא אע"ג דאמר בתר
32 הכי לימא תנאי היא כן ורך הנמי כשאין הדבר
33 עיקר אומר תיובתא אע"ג שזכור למצוא תנאי דפליגי כדאשכחן בהגיזקין (גיטין דף נג) דמסיק תיובתא דמאן דאמר היזק שאינו ניכר שמייה היזק וכו' רבא קאמר ליה תנאי היא ואע"ג
34 דבפרק הערל (יבמות דף עח. ושם מיייתי מילתיה דר' יוחנן דתמורה ופרקי' עגה הא דאמר רבא נכרית מעוברת שנתגיירה בנה אין צריך טבילה בו ודחיק לשנויי שאני עובר בו לא משום
35 שהיה מילתיה דרבי יוחנן עיקר אלא משום דבעי לאוקמי מילתיה דרבא דנכרית בו לדרבי הכל ודאן רבא גופיה אית ליה הכא עובר ורך אמו.
מאי טעמא פירשא בעלמא הוא. והא דאמר באילו טריפות (חולין דף נח. ושם) גבי פלוגתא דר"א ורבי יחזשע בולד טריפה הכל מודים בביצת טריפה שהיא אסורה מאי טעמא כיון
36 דאיגדה בגופה דמקא דמיא היינו דוקא אותם שמעורות בגידין שנמצאו אדומות במעי תרנגולת חשיב כגוף התרנגולת ולכך אין גובה מביצתה דמי יומר שהיו מעורות בשעה
37 שהויקה התרנגולת ואפילו לסומכוס לכל הפחות מאותה דמתילתא האידנא אין גובה דמאתמול לבלי לא אכל לענן טריפה אסורה דשקא בשעה שנטרפה היתה מחוברת ואפילו
38 אותם שגולדו מיד אחר שנטרפה אסורה מגיזיה דרבנן כמו שאסרו ביצה דתרנגולת נבילה דתנן במכתב גזיות (פיה מא) דב"ה אורסין ונראה דטעם דיבצת תרנגולת נבילה אסורה אטו
39 ביצת טריפה שהגידולה באיסור אע"פ שהיא גמורה:
40

55 להכניס, שְׁמִירַת כְּדִירוֹת קָבֵל עָלָיו בְּעַל הַחֲצָר כֵּאלֹו אִמֵּר שִׁישְׁמוֹר
 56 עֲלֵיהֶם, וְאִפְּלוּ אִם נִשְׁכְּרוּ בְּרִיחַ בְּפִשְׁעֵתוֹ, בֵּאוּפֵן שׁוֹמֵר חִינֵם חַיִּיב,
 57 חַיִּיב לְשֵׁלֵם. אִךְ הַמְכַנְּסִי לֹא קִיבֵל עַל עֲצֻמוֹ שְׁמִירָה, וְלִכֵּן כִּשֶׁהַכְּנִסִי
 58 בְּרִשׁוֹת פְּטוֹר.
 59 שְׁנֵינוּ בְּמִשְׁנֵה. הַכְּנִיסִי פִירוּתָיו לְחֲצָר בְּעַל הַבַּיִת וְכוּ' וְאִם הוֹזֵקָה בְּהוּ,
 60 בְּעַל הַפִּירוֹת חַיִּיב. הַגְּמָרָא מְבַרֵּרֵת אִיךְ הוֹזֵקָה: אָמַר רַב, לֹא שָׁנִי
 61 שְׁבַעַל הַפִּירוֹת חַיִּיב בְּנֻזְקֵי הַבְּהֵמָה, אֲלֵא שֶׁהוֹחֵלֵקָה בְּהוּ, אֲכַל אִם
 62 מִה שְׁטַעַם שְׁפִטוֹר, מִשׁוֹם דְּהָהוּ – שְׁהִיחַ לָהּ שְׁלֵא תֵאכְּל בֵּאוּפֵן
 63 שְׁתוּזָק, וְהִיא הוֹזֵקָה לְעֲצֻמָּה, וְהַמְכַנְּסִי לֹא הוֹזֵקָה, וְגַם לֹא קִיבֵל עֲלָיו
 64 שְׁמִירָה.
 65 אָמַר רַב שֶׁשֶׁת, אָמֵינָא – אִמֵּר אֲנִי, שְׁפִי גֵיִים וְשָׂכִיב רַב –
 66 כִּשֶׁהַתְּנַמְנֵם וְשִׁכְּב רַב, אָמַר לָהּ שְׁמַעְתָּא – לְשִׁמּוּעָה זֹו. וּמוֹכִיחַ
 67 שְׁאִינָה הַלְכָה, דְּתַנְיָא, הַנּוֹתֵן סָם הַמְּנוֹת לְפָנֵי הַמַּתְּת הַכִּירוֹ וְאִכְלָתוֹ
 68 וּמִתָּה, פְּטוֹר מִדִּינֵי אָדָם, שְׁאִין בֵּית דִּין מַחִיבִים אוֹתוֹ, וְתִיב לְשֵׁלֵם
 69 כְּדִי לְצַאת בְּדִינֵי שְׁמַיִם. מִשְׁמַע, שְׁדוּקָא כִּשְׁנֵתָן לְפָנֵיהּ סָם הַמְּנוֹת,
 70 הוּא שְׁפִטוֹר, מִשׁוֹם דְּלֹא עֲבִידָא דְּאֲכַלָּה – שְׁאִינָה עֲשׂוּיָה לְאִכּוֹל זֹאת,
 71 אֲכַל כִּשֶׁהַנִּיחַ לְפָנֵיהּ פִּירוֹת, דְּעִבִּידָא דְּאֲכַלָּה – שְׁעֲשׂוּיָה לְאִכּוֹל אוֹתוֹ,
 72 אִם אִכְלָה הַרְבֵּה מִזֵּה וּמִתָּה, בְּדִינֵי אָדָם נְמִי מִיְּחִיב, וְאִמָּאי – מְדוּעַ
 73 חַיִּיב, הֲרִי הוּא לָהּ – הִיחַ לְהוּ שְׁלֵא תֵאכְּל, וְאִין בְּעַל הַפִּירוֹת נַחֲשֵׁב
 74 לְמוֹזָקָה.
 75 מִתְּרַצָּת הַגְּמָרָא, אָמַרִי – יֵשׁ לּוֹמֵר, שְׁהוּא הַדִּין אֲפִילוּ כִּשֶׁהַנִּיחַ לְפָנֵיהּ
 76 פִּירוֹת וְאִכְלָה הַרְבֵּה וּמִתָּה נְמִי פְּטוֹר מִדִּינֵי אָדָם, וְהָא קָא מְשַׁמְעַ לָן
 77 – זֵה מִה שְׁהַשְׁמִיעֵנוּ בְּכַךְ שֶׁנִּקְטַס סָם הַמּוֹת, דְּאֲפִילוּ כִּשֶׁהַנִּיחַ סָם הַמְּנוֹת
 78 נְמִי, דְּלֹא עֲבִידָא דְּאֲכַלָּה – שְׁאִינָה עֲשׂוּיָה לְאִכּוֹל, חַיִּיב בְּדִינֵי שְׁמַיִם,
 79 וְכַל שְׁכֵן כִּשֶׁהַנִּיחַ לְפָנֵיהּ פִּירוֹת שְׁחִיב.
 80 הַגְּמָרָא מִתְּרַצָּת עוֹד: וְאִיבְעִית אִימָא – וְאִם תְּרַצָּה, אִמֵּר לְתַרְיָךְ, שְׁכָם
 81 הַמְּנוֹת הַנּוֹכַח בְּבִרְיָתָא נְמִי מְדוּבַר בְּאַפְרוֹחָא – סָם הַמּוֹת בְּצוּרַת עֶשֶׂב,
 82 דְּתִינִי פִירָ – שְׁהוּא כְּפִירוֹת, וְעֲשׂוּיָה לְאִכּוֹל, וְאָף עַל פִּי כֵן פְּטוֹר
 83 מִדִּינֵי אָדָם, מִשׁוֹם שְׁהִיחַ לָהּ שְׁלֵא תֵאכְּל, וְכִמוּ כֵן בְּפִירוֹת הַרְאִיִים לָהּ,
 84 אִם אִכְלָה הַרְבֵּה וּמִתָּה, פְּטוֹר, וְכוּבַר.
 85 הַגְּמָרָא מְקַשֶׁה עַל רַב מְבַרְיָתָא: מִיְּחִיבֵי, הָאֲשֶׁה שְׁנִכְנִיחָה לְמַחְזוּן
 86 חֲטִיִּים אֲצִל בְּעַל הַבַּיִת הַמְּשַׁכֵּיר רִיחִים שְׁלֵא בְּרִשׁוֹת, וְאֲכַלְתָּן
 87 בְּהַמְּנוֹתָ שֶׁל בְּעַל הַבַּיִת, פְּטוֹר, שְׁאִינוּ צָרִיךְ לְשַׁמּוֹר שְׁלֵא תֵאכְּלֵם.
 88 וְאִם הוֹזֵקָה הַבְּהֵמָה עַל יַדֵּי הַחֲטִיִּים, חַיִּיבָתָ. וּבְפִשְׁטוֹת הֵינּוּ שְׁאִכְלָה
 89 הַרְבֵּה וּמִתָּה, וְקִשְׁדָּה, וְאִמָּאי – מְדוּעַ חַיִּיבָתָ, נִימָא הָהוּ לָהּ – נִאֲמַר
 90 שְׁהִיחַ לְבַהֲמָה שְׁלֵא תֵאכְּל מִן חֲטִיִּים, וְהִיא הוֹזֵקָה אֶת עֲצֻמָּה.
 91 מִתְּרַצָּת הַגְּמָרָא, אָמַרִי – יֵשׁ לּוֹמֵר, וְנִי עֲרִיפָא מְבַתְּיָתִין – וְכִי עֲרִיפָה
 92 הַבְּרִיָּתָא מִמְּשַׁנְתֵּינִי, דְּאִוִּקִּימָא – שְׁהַעֲמַדְנָה, שְׁדוּקָא כִּשֶׁהוֹחֵלֵקָה
 93 בְּהוּ חַיִּיב, אֲבַל כִּשֶׁאִכְלָה הַרְבֵּה וּמִתָּה, פְּטוֹר, וְאָף אֶת הַבְּרִיָּתָא נִפְרַשׁ
 94 שְׁהוֹחֵלֵקָה בְּהוּ, אִךְ אִם אִכְלָה הַרְבֵּה, פְּטוֹרָה, מִשׁוֹם שְׁהִיחַ לָהּ שְׁלֵא
 95 תֵאכְּל.
 96 שׁוֹאֵלֵת הַגְּמָרָא, וְדִקְאָרִי לָהּ מִאי קָאָרִי לָהּ – מִי שְׁהַקְּשָׁה זֹאת מִה
 97 עֲלָתָה בְּרַעְוֵתוֹ לְהַקְּשׁוֹת, וְלֹא לְהַעֲמִיד כְּבִמְשַׁנָּה שְׁאִכְלָה מְהוּן. מְשִׁיבָה
 98 הַגְּמָרָא, אָמַר לָךְ הַמְּקַשֶׁה, בְּשֶׁלֵּמָא מְבַתְּיָתִין הַעֲמַדְנָה כֵךְ, מִשׁוֹם דְּקָתְנִי
 99 אִם הוֹזֵקָה בְּהוּ, וְתִבֵּית 'בְּהוּ' מִתְּפַרְשָׁת שֶׁהוֹחֵלֵקָה בְּהוּ הוּא, וְלֹא
 100 כִּשֶׁאִכְלָה, אֲכַל הַקָּא בְּבִרְיָתָא, קָתְנִי אִם הוֹזֵקָה, וְלֹא קָתְנִי בְּהוּ,
 101 מִסְּתַבֵּר שְׁאֲכִילָה הוּא דְּקָתְנִי – כּוֹנֵנֵת הַבְּרִיָּתָא שְׁהוֹזֵקָה בְּאִכְלָה
 102 הַכְּתוּבָה בְּתַחֲלוּלָה. מְבַאֲרַת הַגְּמָרָא, וְאִידָךְ – הַתְּרַצָּה, שְׁפִירֵשׁ
 103 שְׁהוֹחֵלֵקָה בְּהוּ, אָמַר לָךְ, לֹא שְׁנָא – אִין לְחַלְקֵי בֵין כִּשְׁכְּתוּב 'בְּהוּ', וּבֵין
 104 שְׁלֵא כְּתוּב, וְאָף הַבְּרִיָּתָא מְדַבְּרַת שְׁהוֹחֵלֵקָה בְּהוּ וְלֹא כִּשֶׁאִכְלָה.
 105 הַגְּמָרָא מְקַשֶׁה עוֹד מְבַרְיָתָא: תָּא שְׁמַע, הַכְּנִיסִי אֶת שׁוֹרוֹ לְחֲצָר בְּעַל
 106 הַבַּיִת שְׁלֵא בְּרִשׁוֹת, וְאֲכַל הַשׁוֹר חֲטִיִּים, וְהַתְּרִיזוּ – נַחֲלָה בְּחוּלֵי מַעִיִּים,
 107 וְכִתָּה, פְּטוֹר בְּעַל הַחֲצָר. וְאִם הַכְּנִיסִי בְּרִשׁוֹת, בְּעַל הַחֲצָר חַיִּיב, וְקִשְׁדָּה,
 108 וְאִמָּאי – מְדוּעַ חַיִּיב, הֲרִי הוּא לִיָּה – הִיחַ עַל הַשׁוֹר שְׁלֵא יֵאכְּל מִן
 109 הַחֲטִיִּין.

1 בְּרִשׁוֹת בְּעַל הַחֲצָר, וְנִנְחֵה שׁוֹרוֹ שֶׁל בְּעַל הַבַּיִת, אוֹ שְׁנִשְׁבּוּ בְּלָבוּ שֶׁל
 2 בְּעַל הַבַּיִת, פְּטוֹר מִלְשֵׁלֵם. וְאִם נִנְחֵה הוּא – הַשׁוֹר שֶׁל הַמְכַנְּסִי, אֶת
 3 שׁוֹרוֹ שֶׁל בְּעַל הַבַּיִת, חַיִּיב לְשֵׁלֵם. וְאִם נִפְּלוּ לְבוֹדוֹ שֶׁל בְּעַל הַחֲצָר
 4 וְהַקָּאִישׁ אֶת מִיָּמָיו וְאִינֵם רְאוּיִים לְשִׁתְּהּ, חַיִּיב לְשֵׁלֵם. וְאִם הָיָה אֲכִיו
 5 אוֹ בְּנֵו שֶׁל בְּעַל הַבַּיִת לְתוֹכוֹ – בְּתוּךְ הַבוֹר, וּמִתָּה, מְשַׁלֵּם אֶת הַבוֹדָר
 6 לְיִוְרֵשִׁי הָאֵב אוֹ הַבֵּן, כְּדִין שׁוֹר שְׁהִמִּית אָדָם, הַמְּבוּאֵר לְעִיל (מֵא). וְאִם
 7 הַכְּנִיסִי בְּרִשׁוֹת, וְהוֹזֵק עַל יַדֵּי שׁוֹרוֹ אוֹ כְּלָבוּ שֶׁל בְּעַל הַחֲצָר, בְּעַל
 8 הַחֲצָר חַיִּיב לְשֵׁלֵם.
 9 רַבִּי אוֹמַר, בְּבוּלָן – בְּכַל הָאוּפְנִים שְׁשֵׁנִינוּ, אִם נִיזוּקוֹ חֲפְצֵי הַמְכַנְּסִי,
 10 אִף כִּשֶׁהַכְּנִסִי בְּרִשׁוֹת, בְּעַל הַחֲצָר אֵינוֹ חַיִּיב לְשֵׁלֵם, מִשׁוֹם שְׁלֵא קִיבֵל
 11 שְׁמִירַת אֶת חֲפְצֵי הַמְכַנְּסִי, אֲלֵא הַמְכַנְּסִי יִשְׁמֹר עַל חֲפְצָיו, עַד שֶׁיִּקְבַּל
 12 עָלָיו בְּעַל הַחֲצָר בְּפִירוֹשׁ לְשַׁמּוֹר אֶת חֲפְצֵי הַמְכַנְּסִי.

גמרא

13 שְׁנֵינוּ בְּמִשְׁנֵה, הַקְּדַר שְׁהַכְּנִיסִי כְּדִירוֹתָיו לְחֲצָר בְּעַל הַבַּיִת שְׁלֵא בְּרִשׁוֹת,
 14 וְהוֹזֵקָה בְּהוּ בְּהַמְתוֹ שֶׁל בְּעַל הַחֲצָר, חַיִּיב הַמְכַנְּסִי: מְדַקְדַּקֵת הַגְּמָרָא,
 15 מְעַמָּא – הַטַּעַם שְׁהוּא חַיִּיב, מִשׁוֹם דְּשְׁלֵא בְּרִשׁוֹת הַכְּנִיסִי, הָא – מִשְׁמַע,
 16 שְׁאִם הַכְּנִיסִי בְּרִשׁוֹת, לֹא מִיְּחִיבֵי בְּעַל הַכְּדִירוֹת בְּנֻזְקֵי הַמְּנוֹת דְּבְּעַל
 17 הַצָּר, וְלֹא אִמְרִינוּן כִּשֶׁהַכְּנִיסִי בְּרִשׁוֹת, עַל אִף שְׁלֵא פִירֵשׁ שְׁמַקְבֵּל עַל
 18 עֲצֻמוֹ לְשַׁמּוֹר, מִכַּל מְקוֹם קְבוּלֵי קְבוּלֵי – קִיבֵל – בְּעַל הַכְּדִירוֹת עַל עֲצֻמוֹ
 19 נְטִירוֹתָא דְּהַמְּנוֹת דְּבְּעַל הַצָּר – שְׁמִירַת בְּהַמְתוֹ שֶׁל בְּעַל הַחֲצָר, שְׁלֵא
 20 תִּינּוֹק בְּקִדְרוֹתָיו, וּמוֹכַח מְכַךְ, דְּמִנֵּי – כְּשִׁיטַת מִי הִיא מִשְׁתַּנִּינוּ, שִׁיטַת
 21 רַבִּי הִיא, דְּאָמַר בְּסוּף הַמְּשַׁנָּה, כָּל שְׁנֵתָן רִשׁוֹת פְּסַתְמָא לְהַכְּנִיסִי
 22 לְחֲצָרָה, וְלֹא פִירֵשׁ שְׁמַקְבֵּל עֲלָיו שְׁמִירָה, לֹא קְבוּלֵי עֲלֵיהּ נְטִירוֹתָא –
 23 אֵינוֹ מְקַבֵּל עַל עֲצֻמוֹ שְׁמִירָה, וְהוּא הַדִּין שְׁהַמְכַנְּסִי אֵינוֹ מְקַבֵּל עַל
 24 עֲצֻמוֹ שְׁמִירַת בְּהַמְתוֹ בְּעַל הַחֲצָר שְׁלֵא תִינּוֹק.
 25 מְקַשֶׁה הַגְּמָרָא, אִימָא – אִמֵּר אֶת הַסִּיפָא שֶׁל דִּין זֵה, אִם הַכְּנִיסִי
 26 בְּרִשׁוֹת, בְּעַל הַחֲצָר חַיִּיב לְשֵׁלֵם, עַל אִף שְׁלֵא קִיבֵל עֲלָיו שְׁמִירָה.
 27 אֲתָאן לְרַבָּן – דִּין זֵה חֲכָמִים הוּא, דְּאָמַרִי, כִּשְׁשֵׁנֵתָן רִשׁוֹת פְּסַתְמָא
 28 – בְּלֹא לְפִרֵשׁ שְׁמַקְבֵּל עֲלָיו שְׁמִירָה, נְמִי קְבוּלֵי קְבוּלֵי עֲלֵיהּ נְטִירוֹתָא
 29 – מְקַבֵּל עֲלָיו שְׁמִירָה, וְכִשְׁפִּעֵשׁ וְשִׁבְרָה בְּהַמְתוֹ אֶת הַקְּדִירוֹת, חַיִּיב
 30 לְשֵׁלֵם. וְהוּא הַדִּין כִּשְׁשֵׁמְכַנְּסִי בְּרִשׁוֹת מְקַבֵּל עֲלָיו לְשַׁמּוֹר שְׁלֵא יִזְיֵק,
 31 וְכִשְׁהוֹזֵקָה בְּהַמְתוֹ בְּעַל הַחֲצָר בְּקִדְרוֹת, חַיִּיב לְשֵׁלֵם.
 32 וּמִמְשִׁיבָה הַגְּמָרָא לְבִאֵר קוּשִׁיתָהּ, תָּנוּ – וְעוֹד יֵשׁ לְדַקְדַּק, שְׁשֵׁנִינוּ
 33 בְּסוּף הַמְּשַׁנָּה, רַבִּי אוֹמַר, בְּבוּלָן – כְּכַל הָאוּפְנִים שְׁשֵׁנִינוּ, אִף שְׁנֵתָן
 34 רִשׁוֹת לְהַכְּנִיסִי חֲפְצִים לְחֲצִירוֹ, אֵינוֹ חַיִּיב לְשֵׁלֵם אִם הוֹזֵקָה בְּהַמְתוֹ אֶת
 35 הַחֲפְצִים, עַד שֶׁיִּקְבַּל עָלָיו בְּעַל הַבַּיִת בְּמִפְּרֹשׁ לְשַׁמּוֹר שְׁבַהֲמֵתוֹ לֹא
 36 תִּזְיֵק. וְנִמְצָא, שְׁרִישָׁא שְׁדוּקָא כִּשֶׁהַכְּנִיסִי שְׁלֵא בְּרִשׁוֹת חַיִּיב בְּנֻזְקֵי בְּעַל
 37 הַחֲצָר, וְסִיפָא שְׁאִף כִּשְׁשֵׁנֵתָן רִשׁוֹת לְהַכְּנִיסִי חֲפְצִים לְחֲצִירוֹ, אֵינוֹ חַיִּיב
 38 לְשֵׁלֵם אֶת נֻזְקֵי בְּהַמְתוֹ, הֵם כְּשִׁיטַת רַבִּי, וְנִמְצָעֵתָא – וְהַדִּין שְׁבַאֲמַעֲצֵ,
 39 כִּשְׁשֵׁנֵתָן רִשׁוֹת חַיִּיב בְּנֻזְקֵי בְּהַמְתוֹ, הִיא כְּשִׁיטַת רַבָּן, שְׁאִף בְּסַתְמָא
 40 מְקַבֵּל עֲלָיו שְׁמִירָה.
 41 מִתְּרַצָּת הַגְּמָרָא, אָמַר רַבִּי יוֹרְאָה, תְּכַרָּא – הַמְּשַׁנָּה קִשְׁדָּה, וְשְׁנֵי הַדִּינִים
 42 שְׁבַתְחִילַת הַמְּשַׁנָּה נַחֲלוֹק בְּשִׁיטַת חֲכָמִים, מִי שְׁשֵׁנָה זוּ – אֶת הַרִישָׁא,
 43 שְׁדוּקָא כִּשֶׁהַכְּנִיסִי שְׁלֵא בְּרִשׁוֹת חַיִּיב בְּעַל הַקְּדִירוֹת בְּנֻזְקֵי הַבְּהֵמָה,
 44 וּמִשְׁמַע כִּשֶׁהַכְּנִיסִי בְּרִשׁוֹת פְּטוֹר, סוֹבַר שְׁלֵא נַחֲלוֹק חֲכָמִים וְרַבִּי,
 45 וְסוֹבְרִים שְׁאִף כִּשְׁשֵׁנֵתָן בְּעַל הַחֲצָר פְּטוֹר, פְּטוֹר אִם שְׁבַרָה בְּהַמְתוֹ וְרַבִּי
 46 הַקְּדִירוֹת, לֹא שְׁנָה זוּ – אֶת הַהַמְּשַׁךְ, כִּשְׁשֵׁנֵתָן בְּעַל הַחֲצָר רִשׁוֹת
 47 וְשִׁבְרָה בְּהַמְתוֹ אֶת הַקְּדִירוֹת, חַיִּיב לְשֵׁלֵם, אֲלֵא סוֹבַר שְׁפִטוֹר אִף
 48 כִּשְׁשֵׁנֵתָן רִשׁוֹת. וְהַתְּנָא שְׁשֵׁנָה אֶת הַסִּיפָא כִּשְׁשֵׁנֵתָן בְּעַל הַחֲצָר רִשׁוֹת,
 49 חַיִּיב בְּנֻזְקֵי הַקְּדִירוֹת, סוֹבַר שְׁחֲכָמִים חוֹלְקִים עַל רַבִּי, וְסוֹבְרִים שְׁאִף
 50 כִּשֶׁהַכְּנִיסִי בְּרִשׁוֹת חַיִּיב בְּעַל הַקְּדִירוֹת בְּנֻזְקֵי בְּהַמְתוֹ בְּעַל הַחֲצָר.
 51 הַגְּמָרָא מְבַיָּא תִירוּץ נוֹסֵף. רַבָּא אָמַר, בּוּלָה – כַּל תַּחֲלוּלַת הַמְּשַׁנָּה,
 52 שִׁיטַת רַבָּן הִיא, וְאָף כִּשְׁלֵא פִירֵשׁ שְׁמַקְבֵּל עַל עֲצֻמוֹ שְׁמִירָה, חַיִּיב
 53 לְשַׁמּוֹר, וְמִה שְׁמִשְׁמַע בְּרִישָׁא כִּשֶׁהַכְּנִיסִי בְּרִשׁוֹת אֵינוֹ חַיִּיב בְּנֻזְקֵי בְּעַל
 54 הַחֲצָר, אִין זֵה רַק לְרַבִּי, אֲלֵא אִף לְחֲכָמִים, וְכִּרְשׁוֹת – כִּשְׁשֵׁנֵתָן רִשׁוֹת

57 משום שנכנסה שְׁלֵא בְרִשׁוֹת, הָא אַם נכנסה בְרִשׁוֹת, פְּטוּר – פטורה
 58 האשה על היזק בהמת בעל החצר, משום שבעל החצר מקבל עליו
 59 לשמור שלא תזק בהמתו מהחיתים. ואף כאן שנכנסה ברשות, בעל
 60 החצר מקבל עליו לשמור שלא יאכל העז מהעיסה, ומדוע חיובה רבא
 61 לשלם.
 62 אָמְרֵי – תירצו בני הישיבה, יש לחלק בין האופנים, באופן שנכנסה
 63 לְמַחֲזוֹת הַפְּטוּרִים, בִּינָן דְּלֹא בְּעֵינָא זְנִינְיָתָא מִיָּדִי – כיון שאינה צריכה
 64 לטחון שלא בפני אנשים ובצניעות, שאין הדרך לגלות זרועותיה
 65 בשעת הטחינה, לֹא פְּעִי מְסַלְקִי מְרוֹוְתָא דְּחָצֵר נְפִישִׁיחוּ – לא היה
 66 צריך בעל החצר להסתלק מהחצר, וְעָלְיָה דִּידֵיהּ דְּמִי נְטִירוֹתָא –
 67 ועליו היה מוטל לשמור שלא תזק בהמתו מהחיתים. אִכְל כְּשֶׁנִּכְנְסָה
 68 לְמִיפָא – לאפות, בִּינָן דְּבְעֵינָא הִיא זְנִינְיָתָא – כיון שצריכה לאפות
 69 שלא בפני אנשים, שהדרך הוא שמגלה את זרועותיה בשעת האפיה,
 70 מְרוֹוְתָא דְּחָצֵר מְסַלְקִי נְפִישִׁיחוּ – בעל החצר מסתלק מהמקום
 71 באותה שעה ואינו יכול לשמור, הִלְכֵךְ עָלְיָה דִּידֵיהּ רְמָיָא נְטִירוֹתָא –
 72 לכך מוטל השמירה עליה וחיובת.
 73 שנינו במשנה, הַכְּנִיס שׁוֹרֵי לְחָצֵר בְּעַל הַבַּיִת ונגחו שורו של בעל
 74 הבית וכו' פטור, נגח הוא שורו של בעל הבית חיוב:
 75 אָמַר רַבָּא, הַכְּנִיס שׁוֹרֵי לְחָצֵר בְּעַל הַבַּיִת שְׁלֵא בְרִשׁוֹת, וְחָפַר בַּה
 76 בּוֹרוֹת שִׁחִין וּמְעֻרוֹת – מיני בורות, ושוב אי אפשר להשתמש בקרקע
 77 כבתחילה, פְּעַל הַשׁוֹר תִּיבֵן גְּנֻקֵי חָצֵר, וּבְעַל חָצֵר תִּיבֵן גְּנֻקֵי הַבּוֹר,
 78 אם לארז מכן הפקיר את רשותו, כשם שהיה חיוב לשלם אם הוא
 79 עצמו חפר את הבור. וְאִף עַל גַּב דְּאָמַר מַר שִׁיש לדרוש מהפסוק
 80 (שמות כא לג – לד) 'כִּי יִכְרֶה אִישׁ בְּרֵ, שְׁדוּקָא 'אִישׁ שְׁחָפַר חַיִּב,
 81 וְלֹא אִם שׁוֹר חָפַר בּוֹר, והיה צריך להיות בעל החצר פטור על חפירת
 82 השור, מכל מקום הָבָא, בִּינָן דְּאִית לֵיהּ לְהַאֲדָה לְמַלְוִיָּה וְלֹא קָא
 83 מְלִיָּיתָ – כיון שהיה צריך לטנות את הבור קודם שהפקיר, ולא עשה
 84 כן, בְּמִאֵן דְּכִרְוִיָּה דְּמִי – הרי זה כאילו כרה הוא בעצמו את הבור
 85 ברשות הרבים, שהי הבור שלו וחיוב.
 86 וְאָמַר רַבָּא, הַכְּנִיס שׁוֹרֵי לְחָצֵר בְּעַל הַבַּיִת שְׁלֵא בְרִשׁוֹת, וְהִזִּיק
 87 הַשׁוֹר אֶת בְּעַל הַבַּיִת בִּידֵיָּם, כגון שנגחו, אִז שְׁבַעַל הַבַּיִת הִזִּיק בּו
 88 שלא בידים, כגון שנתקל בו וניזוק, תִּיבֵן בעל השור לשלם. ואם רָבִין
 89 בחצר ובכן גזרם היזק לבעל החצר, פְּטוּר בעל השור שמשלם היזק זה.
 90 ומבינה הגמרא שברביצתו שיבר את הכלים שהיו בחצר, או שנתקל
 91 בו בעל הבית והזיק. ומקשה הגמרא: וּמַשׁוּם דְּרָבִין פְּטוּר מִלְּשַׁלֵּם
 92 היזק זה. מתרצת הגמרא, אָמַר רַב פְּסָא מֵאִי רָבִין, הַכּוֹנֵה שְׁחֵרְבִין
 93 וְגָלְיִים – שהטיל השור שם את גלגליו וְנִמְנְפּוּ מִלְּוִי שֶׁל בְּעַל הַבַּיִת –
 94 ולאחר שנתן הגלגלים על הקרקע נתלכלכו בנדין של בעל הבית מהמת
 95 הגלגלים, ולכך פטר רבא. משום דְּהָיוּ הַגָּלְלִים כְּבוֹר, וְלֹא מְצִינּוּ בּוֹר
 96 שְׁחֵיב בּוֹ אֶת הַכְּלָיִים – ולא חיובה התורה על הכלים שנפלו בבור,
 97 וכמו שדרשו לעיל (כח) 'שור ולא אדם, חמור ולא כלים'.
 98 מקשה הגמרא: הַנִּיחָא לְשְׁמוּאֵל דְּאָמַר לעיל (כח) שְׁכַל תַּקְלָה
 99 שהניחה ברשות הרבים שלא הפקירה, בּוֹר הוּא – חיוב עליו משום
 100 בור, מובן שלכך פטור על הכלים, אָלֵא לְרַב דְּאָמַר שֶׁתַּקְלָה בְרִשׁוֹת
 101 הרבים שלא הפקירה חיוב עליה משום 'שור', ואין חיוב משום בור עַד
 102 דְּמַפְסַךְ לֵיהּ – אלא אם כן הפקיר את התקלה, ואף על הגלגלים שלא
 103 הפקירם חיוב משום שור, מֵאִי אֵיבָא לְמִימַר – כיצד נבאר מה שפטר
 104 רבא על הכלים, והלא 'שור' חיוב אף על הכלים. מתרצת הגמרא,
 105 אָמְרֵי, סָתָם גָּלְלִים אֲפָקוּרִי מַפְסַךְ לְהוּ – בדרך כלל מפקיר בעל
 106 השור את הגלגלים, ולכך אף לרב אינו חיוב עליהם אלא משום בור.
 107 דין נוסף באדם שנכנס לחצר בעל הבית: וְאָמַר רַבָּא, נִכְנֵס לְחָצֵר בְּעַל
 108 הַבַּיִת שְׁלֵא בְרִשׁוֹת, וְהִזִּיק אֶת בְּעַל הַבַּיִת בִּידֵיָּם, ואף אם היוקו שלא
 109 בכוננה, אִז בְּעַל הַבַּיִת הִזִּיק בּו – שעמד זה שנכנס במקומו ונתקל בו
 110 בעל הבית והזיק, תִּיבֵן. ואם היוקו בְּעַל הַבַּיִת לֹאדֵם זֶה, פְּטוּר בעל
 111 הבית מלשלם, לפי שלא היה לו להיזחר שלא יזיקו מאחר שנכנס שלא
 112 ברשות.

1 מֵאִי בְרִשׁוֹת וּמֵאִי שְׁלֵא בְרִשׁוֹת אֵיבָא, מה שייך לחלק בין אם הכניס
 2 ברשות לבין שלא ברשות, והלא שור זה נכנס לחצר חבירו ואכל בה
 3 פירות והיה על בעליו לשמרו שלא יכנס.
 4 מתרצת הגמרא, אָמְרֵי – יש לומר, שכשהכניס בְרִשׁוֹת, הוּיָא לָהּ –
 5 נחשבת האכילה שֶׁן בְרִשׁוֹת הַנִּיזֵק, כיון שכשנתן לו רשות להכניס
 6 פירותיו, הקנה לו מקום בחצירו, וְשֶׁן בְרִשׁוֹת הַנִּיזֵק תִּיבֵת, אבל
 7 כשהכניס שְׁלֵא בְרִשׁוֹת, הוּיָא לָהּ – נחשבת האכילה שֶׁן בְרִשׁוֹת
 8 הַרְבִּים, כלומר שאינו בחצר הניזק, וְשֶׁן בְרִשׁוֹת הַרְבִּים פְּטוּרָה.
 9 הגמרא מביאה ברייתא לפשוט אם כשקיבל עליו בעל החצר שמירה,
 10 מקבל גם שלא יגחודו שורים אחרים: תָּא שְׁמַע, הַכְּנִיס שׁוֹרֵי לְחָצֵר
 11 בְּעַל הַבַּיִת שְׁלֵא בְרִשׁוֹת, וְכָא שׁוֹר מְקַמְּסֵם אַחַר – של אדם אחר
 12 וּנְנָחֵז לְשׁוֹר שֶׁל הַמַּכְנִיס וּמֵת, פְּטוּר, וְאִם הַכְּנִיס בְרִשׁוֹת, תִּיבֵן.
 13 מבררת הגמרא, מֵאֵן פְּטוּר וּמֵאֵן תִּיבֵן – מיהו הפטור והחייב ששנינו,
 14 לֹא – האם לא, פְּטוּר כשהכניס ללא רשות היינו בְּעַל הַחָצֵר, וְתִיבֵן
 15 כשהכניס ברשות, היינו בְּעַל הַחָצֵר. הרי שמקבל עליו שמירה אפילו
 16 משורים אחרים.
 17 דוחה הגמרא, לֹא, אין הפטור והחייב בעל החצר, אלא פְּטוּר היינו
 18 בְּעַל הַשׁוֹר, וְתִיבֵן היינו בְּעַל הַשׁוֹר. אך בעל החצר לא קיבל על עצמו
 19 שמירה מנזקי אחרים.
 20 מקשה הגמרא, אִי תִיבֵן – אם כן שחייב ופטור הוא בעל השור, מֵאִי
 21 בְרִשׁוֹת וּמֵאִי שְׁלֵא בְרִשׁוֹת אֵיבָא – מה שייך לחלק בין אם הכניס
 22 ברשות לבין שלא ברשות, והלא בקרן אין חילוק בין רשות הרבים
 23 לחצר הניזק.
 24 מתרצת הגמרא, אָמְרֵי – יש לומר, הָא – הברייתא, מִנִּי – כשיטת מי
 25 היא, שיטת רַבִּי מְרִפוֹן הִיא, דְּאָמַר (לעיל כד): מְשׁוּנָה קָרָן – נגיחה
 26 בקרן, שנקראת 'משונה' כיון ששינה מהרגלו, שאין דרכו לכך, כשנגח
 27 בְּחָצֵר הַנִּיזֵק, נִזְק שְׁלֵם מְשַׁלֵּם, ורק ברשות הרבים משלם חצי נזק,
 28 ולכך כשהכניס את שורו בְרִשׁוֹת, הוּיָא לָהּ – הרי היא קָרָן בְּחָצֵר
 29 הַנִּיזֵק, וּמְשַׁלֵּם נִזְק שְׁלֵם, אך כשהכניס שְׁלֵא בְרִשׁוֹת, הוּיָא לָהּ – הרי
 30 היא קָרָן בְרִשׁוֹת הַרְבִּים, כלומר שאינה בחצר הניזק, וְלֹא מְשַׁלְּמָא –
 31 אין בעל השור משלם אֵלֵא חָצִי נִזְק, ופטור מחצי, ומה ששנינו
 32 כשהכניס שלא ברשות פטור, היינו שפטור מנזק שלם שמשלם שור
 33 הנוגח ברשות הניזק.
 34 מספרת הגמרא: הִתִּיא אִיתָתָא דְּעָלְתָה לְמִיפָא בְּהוּא בִּיתָא – אשה
 35 נכנסה לאפות עיסתה בתנור שהיה עומד בחצר בעל הבית, והיה
 36 משאלו לאחרים, אֵתָא בְּרָחָא – עז וזכר דְּמִי דְּבִיתָא – של בעל הבית
 37 אָכְלָה לְחִישָׁא – ואכל את העיסה שלשה האשה, תְּכִיל וּמֵית –
 38 נתחמם גופו יותר מדאי ומת. חִיבָה רַבָּא לבעלת העיסה, לְשִׁלּוּמֵי
 39 לבעל הבית דְּמֵי הַבְּרָחָא, שהיתה צריכה לשמור שלא יאכל העז
 40 מהעיסה שמא יאכל וימות.
 41 שואלת הגמרא: לְמִיָּא שְׁדִינו של רבא, פְּלִיגָא אַדְרָב – חולק על רב,
 42 דְּאָמַר רַב לעיל שאם הכניס פירותיו שלא ברשות ואכלתם בהמתו
 43 של בעל החצר ומתה פטור מלשלם, משום שְׁהוּיָא לָהּ שְׁלֵא תֵאכְל –
 44 שלא היתה צריכה לאכול מהפירות, והיא היוקה עצמה. ואף כאן יש
 45 לומר כן, וממה שחייב רבא משמע שאינו סובר רב.
 46 משיבה הגמרא: אָמְרֵי, הָכִי הַשְׁתָּא – וכי דומים האופנים זה לזה, הַתָּם
 47 בדברי רב הכניס פירותיו שְׁלֵא בְרִשׁוֹת בעל החצר, ולכך לֹא קָבִיל
 48 עָלֵיהּ נְטִירוֹתָא – לא קיבל עליו לשמור שלא תזק בהמה מפירותיו,
 49 ופטור מלשלם, אך הָבָא אצל רבא נכנסה בְרִשׁוֹת בעל הבית, וקָבִיל
 50 עָלֵיהּ נְטִירוֹתָא – קיבלה עליה לשמור שלא תזק בהמת בעל הבית,
 51 ולכך חיובה רבא.
 52 מקשה הגמרא: וּמֵאִי שְׁנָא אופן זה ממה ששנינו בברייתא, הֵאשְׁחָה
 53 שְׁכַנְסָה לְמַחֲזוֹת הַפְּטוּרִים אֵצֶל בְּעַל הַבַּיִת שְׁלֵא בְרִשׁוֹת, וְאִכְלָתָן בְּהַמְתוּ
 54 שֶׁל בְּעַל הַבַּיִת, פְּטוּר בעל הבית מלשלם, כיון שלא קיבל עליו
 55 שמירה. וְאִם הוּיָקָה בהמת בעל הבית מהם, כגון שהחולקה ושברה
 56 רגלה, תִּיבֵת לשלם לבעל הבית דְּמֵי הַנִּזְק, ומבואר שְׁמַעְמָא שחייבת,

בבא קמא. שור שנגח את הפרה – פרק חמישי דף מח עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזולץ)"
תוספות

1 הוּיָא שֵׁן בַּחֲצֵר הַנְּיֻקָּה. דְּכִיּוֹן דְּהִיבָה לִיה בַּעַל הַחֲצֵר רְשׁוּתָא דְּלַעֲיֵלָה דּוּבְחָתָא אֲכַנְי לִיה בְּגוּהָ
2 וְהִיָּא לִיה חֲצֵר הַנְּיֻקָּה וְחֲצֵר הַשׁוֹתֵפִין פְּטוּרָה בַּה עַל הַשֵּׁן וְעַל הַרְגֵל הֵימָּה מְשׁוּתָא לְחַבְרֵיהָ
3 דְּחֲצֵר שֶׁל שְׂנֵיהֶם אֲבָל שׁוֹר מַעֲלָמָא דְּעַל וְאִזְקֵי לְחַד מִיַּנְיֵיהוּ וּבְעַר בְּשַׂדָּה אַחַר קָרִינָן בֵּיה
4 בְּרִשׁוֹת הַרְבִּים. לֹא דוֹקָא כְּלוּמַר לֹא בְּשַׂדָּה אַחַר דְּנִזְקָא קָרִינָא בֵּיה: כּוּי בְּרִשׁוֹת וּמֵי
5 שְׁלֹא בְּרִשׁוֹת. בְּקָרָן אִין חִלּוּק בֵּין חֲצֵר הַנְּיֻקָּה
6 לְרַהֲרֵי אִי אֲמַרְתָּ מְשֻׁלְמָא פְּטוּר וְתִיב בַּעַל
7 הַחֲצֵר הֵינּוּ דְשִׁלָּא בְּרִשׁוֹת פְּטוּר דְאִין עֲלִיו
8 לְשִׁמְרוּ: וְלֹא מְשֻׁלְמָא אֲלֵא חֲצֵי נְיֻקָּה. וְהֵיא פְּטוּר
9 מִנְזֻק שְׁלֵם קָאָמַר וּבְרִשׁוֹת חֵיב נִישׁ: פְּרַחְתָּ. עַז:
10 חֲבִיל. נַחֲמֻס: הֵמָּה בְּרִשׁוֹת קָבִיל עֲלֵיהָ
11 נְטִירוּתָא. דְּבַהֲמֻתוֹ וְטַעֲמָא דְרַבָּא לֹא מִשׁוּם
12 דְקָסְבַר דְמֵאֵן דַּעַל בְּרִשׁוֹת קָבִיל עֲלֵיהָ נְטִירוּתָא
13 דְבַהֲמֻתוֹ בַּעַל חֲצֵר דְרָא אִירוּ הוּא דְשֵׁנִי לַעֲלִיל
14 בּוּלָה רַבָּנָן הֵיא וְאִזְקֵי דְבַעַל קְדִירוֹת כִּי עַל
15 בְּרִשׁוֹת לֹא קָבִיל עֲלִיו נְטִירוּתָא וְהָבָא כְּדַמְפְּרֵשׁ
16 טַעֲמָא לְקַמְהֵי דְלִמְפָא בְּעֵינָא צְנִיעוּתָא וְאֶסְתַּלְקָא
17 מִרוּחָא דְחֲצֵר וְגַמְרָא דְאוּתְבַיָּה מִתְאַשָּׁה
18 שֶׁנִּבְנְסָה לְטַחֲוֹן מִשׁוּם דְלֹא אֶסְיַק לְמִלְתֵּיהָ הוּא:
19 לְמִיָּפֵא בְּעֵינָא צְנִיעוּתָא. שְׁמַנְגָלָה וְדוּעוּתָהּ: וּבַעַל
20 חֲצֵר תִּיב בְּנֻזְקֵי הַבּוֹר. אִם הַפְּקִיר רִשׁוֹתוֹ וְאִף
21 עַל גַּב דְּכַתִּיב כִּי יִכְרֶה אִישׁ בּוֹר וְלֹא וְפִיו יִכְרֶה
22 שׁוֹר בּוֹר ה'מָּה בְּבוֹר בְּרַהֲרֵי דְלֹא עֲלֵיהָ דִידֵיהָ
23 רַמְיָה לְמַלְוֵיהָ. הֵמָּה בְּיוֹן דְאִית לִיה לְמַלְוֵיהָ.
24 מְקַמֵּי דְלִפְקִירָה דְרָא בּוֹר דִידֵיהָ הוּא וְכִי אֲפַקֵּר
25 בְּתַר חֵבִי נִתּוּן תְּקֵלָה בְּרַהֲרֵי: הוּזָק בּוּ. שְׁתַּקַּל בּוּ:
26 רַבִּין פְּטוּר. קִסְיָד שְׁתַּקָּא רַבִּין וְשִׁיבַר כְּלִים אוּ
27 נַתְקַל בּוּ בַּעֲדָה לְאַחַר שְׂרָבִי: וְנִטְנַפּוּ כְּלִיו. לְאַחַר
28 מִיבֹן וְדוֹקָא כְּלִיו אֲבָל הוּא עֲצֻמוֹ הוּזָק חֵיב בַּעַל
29 הַשׁוֹר וְלֹא פְּטָרִינָן לִיה מִשׁוּם אִישׁ בּוֹר וְלֹא שׁוֹר
30 בּוֹר דְכָל מִיַּד דְרָוּוּ דִידֵיהָ בִשְׁעַת נִפְיָלָה כְּיוֹן
31 גְּלָלִים וּבְגוֹן שְׁפָרְתָּה גְּמַלוֹ וְלֹא עֲמִידָה מְחִיבֵינָן
32 לִיה מִשׁוּם בּוֹר וְאֵעִיג דְאִירוּ לֹא כְרִיָּה אֲלֵא
33 הַגְּמֵל כְּרָהוּ כְּיוֹן דְבִשְׁעַת נִפְיָלָה דִידֵיהָ הוּא
34 וְעֲלֵיהָ לְסַלְקֵיהָ כְּמוֹ דְכְרִיָּה אִירוּ דְמִי וְאִף עַל
35 גַּב דְמַפְקֵר לִיה בְּתַר שְׁתַּקָּא וְלֹא דְמִי לְשׁוֹרוֹ
36 שְׁחַפֵּר בּוֹר בְּרִשׁוֹת רַבִּים דְחִפְרֵיהָ לֹא דִידֵיהָ
37 הֵיא וְלְדִלִיל הַתְּקַשֵּׁר בְּרַגְלֵי הַתְּרַנְגּוּל מֵאִלּוּ
38 בִּין שְׂאִין מִתְבָּרֵין וּמִירוּ מְבָרִים הוּזָק: הוּזָק. שְׁנָה
39 הָיָה עוֹמֵד בְּמַקּוּמוֹ וְכָא בַּעַל הַבַּיִת וְנַתְקַל בּוּ:
40 שְׁנֵיהֶם

1 **הָבָא** בְּרִשׁוֹת קָבִיל עֲלֵיהָ נְטִירוּתָא. אֵעִיג דְּלַעֲלִיל אֲמַר רַבָּא דְאֲדַרְבָּה מִשׁוּם דְּבְרִשׁוֹת הוּא
2 דְמַקְבֵּל בַּעֲדָה נְטִירוּתָא טַפֵּי וְאִפֵּי חֲנֵק אֵת עֲצֻמוֹ אֲלֵמָא הוֹרַע כּוּזָה שֶׁל בַּעַל הַבַּיִת
3 בְּרִשׁוֹת הָבָא הֵינּוּ טַעֲמָא כְּדַמְסִיק מִשׁוּם דְּכַעֲיָא צְנִיעוּתָא שְׁמַנְגָלָה וְדוּעוּתָהּ בִשְׁעַת לִישָׁה
4 וְתַסְלַק מִרוּחָא נַפְשִׁיהָ וְגוֹשׁ'ה פְּרִיךְ עֲלֵיהָ מִתְאַשָּׁה שֶׁנִּבְנְסָה לְטַחֲוֹן וְלֹא רִצָּה לְחַקְשׁוֹת מְכַל
5 תְּנֵךְ דְמַתְנִיחֵין קְדִירוֹת וְפִירוֹת וְשׁוֹר דְמֵאֲשָׁה נִתְקָא
6 לִיה לְמַפְרֵךְ דְאִי דְאֲשָׁה מְסַלְקֵי מִרוּחָא וְנַפְשִׁיהוּ
7 טַפֵּי מִשׁוּם חֲדוּ:
8 **אֵעִיג** דְאָמַר מַר אִישׁ בּוֹר וְלֹא שׁוֹר. בְּלוּמַר
9 וּמִתּוֹךְ כִּף הָיָה לָנוּ לְפַטוּר בַּעַל הַחֲצֵר
10 וְאִת' כִּשׁ דֹּא לֹא מְמַטְעִין שׁוֹר שְׂתֵקָה רַאִי
11 לְפַטוּר בַּעַל הַחֲצֵר דְרָהָה לִיה לְמִימְרֵי חַיּוּבָא
12 אַבְעַל הַשׁוֹר וְיֵל דְהִק אֵעִיג דְאָמַר מַר אִישׁ בּוֹר
13 וְלֹא שׁוֹר בּוֹר וְתֵקָה רַאִי לְפַטוּר כָּל אֲדָם בְּבוֹר
14 שְׂקָרָה שׁוֹר כְּלוּמַר וּמִתּוֹךְ כִּף הָיָה לָנוּ לְפַטוּר
15 בַּעַל הַחֲצֵר דְהִיל לְמִדְרַשׁ מְסַסוֹק זֶה שְׁלֹא
16 יִתְחַיֵּיב שׁוּם אֲדָם בְּבוֹר שְׂקָרָה שׁוֹר זֶה אִין סְבָרָא
17 לְדְרוּשׁ כִּף אֲלֵא כְּיוֹן דְעֲלִיָּה לְמַלְוֵיהָ כְּמוֹן
18 דְכְרִיָּה דְמִי וְנִרְאָה דְאִפֵּי אִם חִפְרוּ אֲדָם דְבַר
19 חַיּוּבָא הוּא חֵיב בַּעַל הַחֲצֵר בְּנֻזְקֵי בּוֹר וְעֲלֵיהָ
20 דִידֵיהָ לְמַלְוֵיהָ וְהַחֲפִיר מְשַׁלֵּם בְּנֻזְקֵי הַחֲצֵר
21 וְצִי: **אִשׁ** בּוֹר וְלֹא שׁוֹר בּוֹר. וְאִת' הָאָה לַעֲלִיל
22 (דָּף כִּב) פְּטָרִינָן בַּעַל הַגְּמֵל כְּשִׁלָּא כְּסָבָה לְמִיד
23 אִישׁ מִשׁוּם מְמוּנָה אֵעִיג דְלֹא כְּתִיב אִישׁ אֵשׁ וְלֹא
24 שׁוֹר אֵשׁ וְיֵל דְהִתְקַם נַמִּי כְּתִיב שְׁלֵם וְשֵׁלֵם
25 הַמְבַעֲרֵי אֵת הַבְּרַעְרָה דְמַשְׁמַע דוֹקָא כְּשִׁמְבַעֲרֵי
26 עֲצֻמוֹ הוּא מְשַׁלֵּם:
27 **וְטִינְפוּ** כְּלִיו. פִּיה דוֹקָא כְּלִיו אֲבָל הוּא עֲצֻמוֹ
28 וְהוּזָק חֵיב בַּעַל הַשׁוֹר וְלֹא פְּטָרִינָן
29 לִיה מִשׁוּם אִישׁ בּוֹר וְלֹא שׁוֹר בּוֹר דְכָל מִיַּד דְרָוּוּ
30 דִידֵיהָ בִשְׁעַת נִפְיָלָה כְּיוֹן בְּגִלְמִים וְכֹן נִפְלָה גְּמַלוֹ
31 וְלֹא הַעֲמִידָה דְמַתְיַבֵּית לִיה מִשׁוּם בּוֹר אֵעִיג
32 דְאִירוּ לֹא כְרִיָּה אֲלֵא הַגְּמֵל כְּרָהוּ כְּיוֹן דְבִשְׁעַת
33 כְּרִיָּה דִידֵיהָ הוּא וְעֲלֵיהָ רַמְיָה לְסַלְקֵיהָ וְלֹא סַלְקֵיהָ
34 כְּמוֹן דְכְרִיָּה דְמִי אִף עַל גַּב דְמַפְקִיר לְהוּ בְּתַר
35 שְׁתַּקָּא וְלֹא דְמִי לְשׁוֹרוֹ שְׁחַפֵּר בּוֹר בְּרַהֲרֵי דְחִפְרֵיהָ
36 לֹא דִידֵיהָ הוּא וְלְדִלִיל הַתְּקַשֵּׁר בְּרַגְלֵי הַתְּרַנְגּוּל
37 מֵאִלּוּ דְלִיל לֹא דִידֵיהָ הוּא עֲכִיל מִשְׁמַע מִתּוֹךְ
38 פִּיה לְמֵי דְמַסְקִינָן סַתְּם גְּלָלִים אֲפַקִּיר מַפְקֵר לְהוּ
39 דְלֹא פְּטָרִינָן אֲלֵא כְּלִיו דְרָקָא אֲבָל הוּא עֲצֻמוֹ חֵיב
40 וְלִדְרִי נִרְאָה דְוֹדָא מְעִיקָרָא דְסִיד דְלֹא אֲפַקִּירָה
41 לֹא פְטַר אֲלֵא כְּלִיו אֲבָל לְפִי הַמְסַקָּא דְאָמַר
42 דְמַפְקֵר לְהוּ אִפֵּי הוּא עֲצֻמוֹ פְּטוּר מִיַּד דְרָוּוּ
43 אֲמַפְקִיר נֻזְקֵי לְאַחַר נִפְיָלָת אוּנָס וְנִפְיָלָת גְּמַלוֹ
44 מִתְקַמֵּין דְאִתְקַל וְאִתְקַלָּא בֵּיה גְּמֵלֵיהָ אוּ דְרָךְ
45 שְׂרַעְתָּא דְנִרְאָה דְרָוּוּ פּוּשַׁע אֲבָל הָבָא דְלֹא פִשַׁע
46 אֵעִיג שְׁאֵם לֹא הָיָה מַפְקִיר הָיָה חֵיב לְסַלֵּק מִמֵּי
47 הַשְׁתָּא דְהַפְּקִירָה פְּטוּר וְפִיה נִרְאָה יוֹתֵר שְׂאִין
48 נִרְאָה שְׁחַחַר מִמֵּה שְׁלֹא פְטַר אֲלֵא כְּלִיו וְחֻשְׁבֵּי
49 הֵיא מַפְקִיר נֻזְקֵי לְאַחַר נִפְיָלָת פִּשְׁעֵיהָ שְׁפַשְׁעָה
50 הוּא שְׁמַכְנִס שׁוֹר שְׁלֹא בְּרִשׁוֹת שְׂרָבִי לְחַרְבִּין
51 גְּלָלִים:
52 **הוּזָקוּ** בִּיה פְּטוּר. וְאִת' מַתְנִיחֵין הֵיא בְּפִרְקָא
53 חַמְנִיחַ (לַעֲלִיל דָּף לִב: וְשֵׁם) גְּבִי מַבְקַע
54 דְחֵיב כְּשִׁמְבַקַּע בְּרַהֲרֵי וְהוּזָק בְּרַהֲרֵי אַחַר אֲבָל
55 הוּזָק בְּאוּתוֹ רִשׁוֹת הַחֲצֵר פְּטוּר וְיֵל דְרָוּוּ סַלְקָא דְעַתְרָה הִתְקַם מִשׁוּם דְאִיכָא תְרִי סְפִיקֵי שְׁמָא לֹא תִתָּא כְּעַתָּה נִתְּוֹת וְגַם לֹא יָבֵא שׁוּם אֲדָם שֶׁם וְיִזְקֵי

57 שכיון שעשה כן שלש פעמים מעתה דרכו לעשות כן וחיוב משום
58 תולדה של שן, שמתכוון להנאתו.
59 שמואל מתרץ באופן אחר: **שְׂמוּאֵל אָמַר**, המשנה מדברת בשור תם,
60 ומכל מקום משלם כופר, **שְׁהָא מְנִי, רַבִּי יוֹסִי הִגְלִילִי הִיא דְאָמַר**
61 **שְׁשׂוּר תָּם מְשַׁלֵּם חֲצִי בּוֹפֵר כֶּשֶׁם שִׁמְשַׁלֵּם חֲצִי נֹק.**
62 עולא מתרץ באופן אחר: **עוֹלָא אָמַר**, אכן משנתניו כדעת רבי יוסי
63 הִגְלִילִי הִיא שְׁשׂוּר תָּם מְשַׁלֵּם חֲצִי כּוֹפֵר, ומכל מקום כוונת המשנה
64 שמשלם כופר שלם, משום דְאָמַר – שהוא סובר כְּרַבִּי מְרִפְּוִן, דְאָמַר
65 לעיל (כד) **שֶׁכֶּרְן בְּחֶצֶר הַנְּזִיק נֹק שְׁלֵם מְשַׁלֵּם**, ולא אמרה התורה
66 שישלם חצי נוק אלא ברשות הרבים, וְהִכָּא גַּמִּי כִּיּוֹן שְׁהַמִּית בַּחֲצֵר
67 הַנְּזִיק, **בּוֹפֵר שְׁלֵם מְשַׁלֵּם**.
68 שואלת הגמרא: **בְּשֶׁלְמָא לְעוֹלָא** שמשלם כופר שלם כיון שהמית
69 בַּחֲצֵר הַנְּזִיק, הֵינֵנו דְקָתְנִי – מובן שלכך כתבה המשנה דין זה באופן
70 שְׁהִיא אֲבִיו אוּ כִּנּוּ לְתוֹכּוֹ, שדווקא בהם שיש להם רשות להימצא
71 בַּחֲצֵר, הרי זה כַּחֲצֵר הַנְּזִיק ומשלם כופר שלם, אֲלֵא לְשֶׂמוּאֵל שִׁמְשַׁלֵּם
72 חֲצִי כּוֹפֵר, **מָאי אִירִיא אֲבִיו אוּ כִּנּוּ**, הרי אֲפִילוּ אם המית אדם אַחֵר,
73 גַּמִּי דינו כך, שמשלם חצי כופר. מתרצת הגמרא, **אוֹרְחִיהִי דְמִלְּהָא**
74 **קָתְנִי** – המשנה נקטה אופן הרגיל, שאין אדם זר מצוי בתוך בור
75 שַׁבְּחָא חֲבִירוֹ אֵלָא אִם כֵּן הוּא אֲבִיו אוּ בְנוֹ שֶׁל בַּעַל הַחֲצֵר:
76 שנינו במשנה: **וְאִם הַכְּנִיס בְּרִשׁוֹת בְּעוֹל חֲצֵר חֵיב (כו),** רבי אומר
77 בכולן אינו חייב עד שיקבל עליו לשלם:
78 הגמרא מביאה מימרא בפסק ההלכה בדין זה: **אִיתְמַר, רַב אָמַר**
79 **הַלְקָתָא כְּתָנָא קָמָא, וְשֶׂמוּאֵל אָמַר הַלְקָתָא כְּרַבִּי.**
80 **תְּנִי רַבָּנָן,** אם אמר בעל החצר לבעל השור, **כְּנֹסם** את שוֹרְךָ לַחֲצֵרִי,
81 **וְשֶׁמְרוּ** – ותשמרנו אתה, הדין הוא שאם הוֹיֵק השור חֵיב בעל השור
82 לשלם, ואם הוֹיֵק השור משורו של בעל החצר, פְּטוֹר בעל החצר, כיון
83 שאמר לו בפירוש שאינו מקבל שמירה על השור. ואם אמר לו, **כְּנֹסם**
84 **שוֹרְךָ וְאִנִּי אֲשַׁמְרֶנּוּ**, הרי בפירוש קיבל עליו שמירה, ולכך אם הוֹיֵק
85 השור חֵיב בעל החצר, ואם הוֹיֵק השור פְּטוֹר בעל השור משלם.
86 מקשה הגמרא: **הָא גּוֹפֵא קָשְׂיָא** – הברייתא סותרת דברי עצמה
87 מהרישא לסיפא, **אָמַרְתָּ בְּרִישָׁא, כְּנֹסם שוֹרְךָ וְשֶׁמְרוּ**, הוֹיֵק חֵיב הוֹיֵק
88 פְּטוֹר, ומשמע, מְעַמָּא דְאָמַר לִיה שְׁמְרוּ, לכך הדין הוא דְחֵיב בְּעַל
89 הַשְּׁוֹר וּפְטוֹר בְּעַל חֲצֵר, הָא כְּתָמָא שֶׁלָּא אָמַר לוּ בִּפְרוּשׁ שִׁישְׁמֹר
90 על שורו, משמע שמקבל עליו בעל החצר את השמירה, וְחֵיב בְּעַל
91 חֲצֵר וּפְטוֹר בְּעַל הַשְּׁוֹר, משום דְבִסְתָמָא מְקַבְּל עֲלֵיה נְטִירוֹתָא –
92 מקבל עליו בעל החצר את השמירה, והיינו כדעת חכמים. אמנם,
93 **אִימָא סִיפָא**, ששינוי בה, **כְּנֹסם שוֹרְךָ וְאִנִּי אֲשַׁמְרֶנּוּ**, הוֹיֵק חֵיב הוֹיֵק
94 פְּטוֹר, ומשמע, מְעַמָּא דְאָמַר לִיה וְאִנִּי אֲשַׁמְרֶנּוּ, הוא דְחֵיב בְּעַל
95 הַחֲצֵר וּפְטוֹר בְּעַל הַשְּׁוֹר, הָא כְּתָמָא שֶׁלָּא אָמַר בעל החצר בפירוש
96 שמקבל לשמור, הדין הוא שחֵיב בְּעַל הַשְּׁוֹר וּפְטוֹר בְּעַל חֲצֵר, משום
97 דְבִסְתָמָא לָא מְקַבְּל עֲלֵיה נְטִירוֹתָא, וְאִתָּאן לְרַבִּי – ודין זה הוא כרבי
98 דְאָמַר שאינו חייב בעל הבית עד שיקבל עֲלֵיה נְטִירוֹתָא בְּעַל הַבַּיִת
99 לְשֶׁמְרוּ, וקשה, **רִישָׁא רַבִּינָן וְסִיפָא רַבִּי**.
100 מתרצת הגמרא: **אָמַר רַבִּי אֲלֵעָזָר, תְּבַרְךָ**, הרישא והסיפא סותרים
101 זה את זה, וצריך לומר שמי שֶׁשָּׂנְהָ זוּ לָא שָׂנְהָ זוּ, ואכן נשנתה
102 הברייתא כשני תנאים.
103 **רַבָּא אָמַר, בּוֹלְהָ רַבָּנָן הִיא**, ובסתמא מקבל עליו בעל החצר שמירה,
104 ומה שנקטה הברייתא בסיפא שאמר בפירוש שמקבל עליו שמירה, אין
105 לדייק מכך שבסתמא אינו מקבל שמירה, אלא **אִיִּדִי דְנִסְבִּי רִישָׁא**
106 **שְׁמְרוּ** – אגב שנקטה הברייתא ברישא שאמר בפירוש שאינו מקבל
107 שמירה, שאופן זה דווקא הוא, לומר שבסתמא אכן מקבל שמירה, לכך
108 **תְּנָא סִיפָא** שאמר בפירוש **וְאִנִּי אֲשַׁמְרֶנּוּ**, אמנם לאו דווקא הוא.
109 **רַב פִּסְא אָמַר, בּוֹלְהָ רַבִּי הִיא**, ואינו מקבל עליו שמירה אלא אם
110 אמר בפירוש, ומה שנקטה הברייתא ברישא שאמר בפירוש שאינו
111 מקבל שמירה, כוונתה לחלק בדין אַחֵר, וְקָבַר לֹת כְּרַבִּי מְרִפְּוִן דְאָמַר
112 **שֶׁכֶּרְן בְּחֶצֶר הַנְּזִיק נֹק שְׁלֵם מְשַׁלֵּם**, הַלְכָּךְ אם אָמַר לִיה בעל החצר,

1 שנים שהלכו במקום אחד, אם שְׁנֵיהֶם מהלכים בְּרִשׁוֹת, כגון ברשות
2 הרבים, או שהיו שותפים בַּחֲצֵר, או שנכנסו לַחֲצֵר ברשות, או אם
3 שְׁנֵיהֶם מהלכים שְׁלֵא בְּרִשׁוֹת, כגון שהיו רצים ברשות הרבים שלא
4 הותר לרוץ בו, או שנכנסו לַחֲצֵר שלא ברשות, אם הוֹיֵקוּ בידים זֶה
5 אֶת זֶה חֵיבִין בתשלומי הנזק, ואף אם הוֹיֵקוּ שלא בכוונה, שכן אדם
6 מועד לעולם וכיון שנכנס ברשות היה צריך לחשוש שמא עוד אדם
7 מהלך כאן ברשות, והיה לו להיזהר שלא יוֹיֵקוּ, וכן אם נכנס שלא
8 ברשות היה צריך לחשוש שמא עוד אדם נכנס שלא ברשות. ואם
9 הוֹיֵקוּ זֶה זֶה, כגון שנתקל כל אחד מהם בחבירו וניזוק, פְּטוֹרִין.
10 ומבואר, מְעַמָּא שְׁשֵׁנִים שוויים, משום דְשְׁנֵיהֶם בְּרִשׁוֹת אוּ שְׁנֵיהֶם
11 שְׁלֵא בְּרִשׁוֹת, אֲבָל אם אַחֵר היה בְּרִשׁוֹת, וְאִתְרָ – וחבירו היה שְׁלֵא
12 בְּרִשׁוֹת, בין הוֹיֵקוּ ובין הוֹיֵקוּ, דְבְּרִשׁוֹת – אותו שהיה מהלך ברשות
13 פְּטוֹר, אם לא הוֹיֵקוּ בכוונה, שכיון שלא ראה שנכנס עוד אדם לַחֲצֵר
14 לא היה צריך לחשוש שמא עוד אדם מהלך שלא ברשות, אך אותו
15 שהלך שְׁלֵא בְּרִשׁוֹת, חֵיב.
16 ודין זה שווה למה שאמרו רבא ורב פפא לעיל שהנכנס לַחֲצֵר בעל
17 הבית שלא ברשות חייב על נזק בעל הבית, ובעל הבית פטור על נזק
18 הנכנס, בין אם הוֹיֵקוּ ובין אם הוֹיֵקוּ:
19 שנינו במשנה: **נֹפֵל לְבוֹרָא וְהִבְאִישׁ מִיָּמִינוּ חֵיב:**
20 **אָמַר רַבָּא, לָא שָׁנּוּ** שחייב על הבאשת המים, אֲלֵא באופן שְׁהִבְאִישׁ
21 **בְּשַׁעֲתָא נְפִילָה**, וכגון שהיה השור מלוכלך ובנפילתו נתלכלכו המים,
22 או שהעביר את המים ברפש וטיט עם נפילתו, שבאופן זה הוֹיֵק השור
23 בגופו, אֲבָל אם הבאיש רק לַאחֵר נְפִילָה מחמת ששהה במים, פְּטוֹר.
24 **מָאי מְעַמָּא**, משום שְׁהָי שוֹר בּוֹר וְיָמִים בְּלִים – שהשור נחשב כבור,
25 שהרי לא הוֹיֵק במעשה את המים אלא שהם ניזוקו על ידי ששהה
26 בתוכם, והמים הרי הם ככלים שנפלו לתוך הבור, וְלָא מְצִינּוּ בּוֹר
27 שְׁחֵיב בּוֹ אֶת הַבְּלִים.
28 מקשה הגמרא: הִנְיָחָא לְשֶׂמוּאֵל דְאָמַר לעיל (כח): **שֶׁכָּל תַּקְלָה**
29 שהניח אדם ברשות הרבים, בּוֹר הוּא וְאִף אִם לָא הפקירה, אף כאן
30 אינו חייב אלא משום בור ופטור על המים, אֲלֵא לְרַב דְאָמַר שאינו
31 חייב משום בור עד דְמַפְקֵר לִיה לתקלה, אך אם לא הפקיר יש לחייבו
32 משום ממונו שהוֹיֵק וכו'שור, **מָאי אֲבָא לְמִימַר**, הרי השור חייב אף
33 על הכלים, ומדוע פטר רבא.
34 הגמרא מביאה את דברי רבא באופן אחר: **אֲלֵא, אִי אִיתְמַר הָבִי**
35 **אִיתְמַר, אָמַר רַבָּא, לָא שָׁנּוּ** שחייב על הבאשת המים, אֲלֵא באופן
36 שְׁהִבְאִישׁ מְנוּפּוּ – שהיה השור מלוכלך בטיט, ובנפילתו בבור נעברו
37 המים, אֲבָל אם הבאישו מְרִיחוּ – שמת בתוך הבור, ומריח הנבלה
38 נפסדו המים ואינם ראויים לשתייה, פְּטוֹר. **מָאי מְעַמָּא, גְּרָמָא בְּעִלְמָא**
39 **הוּא** – הנבילה גורמת לסרחון שיבא מאיליו, וְגְרָמָא בְּעִלְמָא – ועל
40 הוֹיֵק שנגרם מממונו **לָא מִיִּתְיִב:**
41 שנינו במשנה: **הִיא אֲבִיו אוּ כִּנּוּ לְתוֹכּוֹ מְשַׁלֵּם אֶת הַכּוֹפֵר:**
42 מקשה הגמרא: **וְאִמָּאי חֵיב לשלם כופר, וְהָא תָּם הוּא**, ואין חיוב כופר
43 אלא בשור מועד שכבר המית אדם באופן זה שלש פעמים.
44 **אָמַר רַב, אֲבָן בְּמוֹעֵד לִפְּוֹל עַל בְּנֵי אָדָם כְּבוֹרוֹת עַקְקִינָן** – המשנה
45 מדברת בשור שכבר הפיל עצמו שלש פעמים על בני אדם בבורות,
46 ולכך חייב על הפעם הרביעית כופר. מקשה הגמרא, **אִי הָבִי** שהפיל
47 השור עצמו בכוונה, **כִּרְ קָטְלָא הוּא** – היה צריך לסקול את השור על
48 כך, וכבר בפעם הראשונה שהפיל עצמו לבור והמית אדם היה דינו
49 ליסקל, שהרי אף שור תם שהמית אדם בכוונה נסקל, ואיך שייך
50 שעשה כן שלש פעמים ולא סקולו. מתרצת הגמרא, **אָמַר רַב יוֹסֵף**,
51 אין כוונת רב שהיה מועד להפיל עצמו בכוונה על בני אדם שבבור,
52 אלא **דְּהָזָא וְרִזְקָא וְנִפְּל** – שראה עשב על פי הבור ורצה לאוכלו,
53 ומתוך כך נפל לתוך הבור, ולכך אינו נסקל לפי שהיה שלא בכוונה,
54 אמנם אם עשה כן שלש פעמים מעתה ישלם כופר אף שאינו נסקל,
55 שהרי הוא כמו שהמית אדם בשן ירגל, שמשלם כופר אף שאין
56 השור נסקל, ואין לומר שאופן זה משונה הוא ואינו תולדה של שן,

1 **אם** בן לדברך ששמין כמה נשתנית האשה בדמיה משילדה, נמצא
2 שלא ישלם המזיק כלום, שהרי **מִשְׁהֶאֱשָׁה יוֹלְדָתָהּ** היא **מִשְׁבַּחַת** יותר
3 ממנה שהיתה שוה קודם הלידה, שמתחילה דמיה פחותים משום
4 שמסוכנת היא למות בצער לידה. ובהכרח אין שמין כמה משתנה
5 שויה בין קודם שילדה לבין אחר שילדה, **אֵלָּא שְׂמִינְ אֶת הַיּוֹלְדוֹת**
6 **עצמן בְּפֶה הֵן יִפְּיָן** לימכר, דהיינו כמה היה אדם רוצה לשלם ולקנות
7 את העובר שבמעיה.

8 ומוסיפה המשנה, בין לתנא קמא ובין לרבן שמעון בן גמליאל, נזְתָן
9 המכה את דמי הולדות **לְפַעֲל** האשה המוכה, שהתורה זיכתה אותם
10 לו, שנאמר (שמות כב) **עֲנוּשׁ יַעֲנֹשׁ כַּאֲשֶׁר יִשִּׁית עָלָיו** בעל המכה את
11 וְנָתַן בְּפַלְלִים. **וְאִם** אשה זו **אֵין לָהּ בַעַל** – מת בעלה, נזְתָן המכה את
12 הדימים **לְיוֹרְשָׁיו** של הבעל. ואם אשה זו הִיְתָה שִׁפְחָה וְנִשְׁתַּחֲרַתָּהּ,
13 כלומר שפחה משוחררת הנשואה לעבד משוחרר ונתעברה ממנו, אֵין
14 שהיתה **נְיוֹרְת** הנשואה לגר ונתעברה הימנו, וכשהוכחה יצאו
15 ולדותיה ומתו, ומת הבעל בלא בנים, פְּטוּר המכה מלשלם דמי
16 הולדות, שהרי דמי הולדות שייכים רק לבעל ולא לאשה, ועבד
17 משוחרר וגר כיון שאין להם יורשים המחזיק בנכסיהם זכה, והמזיק
18 קודם לכל אדם לזכות במה שבידו.

גמרא

19 שנינו במשנה: שור שהיה מתכוין לחבירו, והכה את האשה ויצאו
20 ילדיה, פטור מדמי ולדות. מדייקת הגמרא: **מִטְעָמָה דְּמִתְבָּרִין לְחִבְרֵי –**
21 דווקא כשנתכוין השור ליגח את חבירו והכה את האשה, פטור מדמי
22 הולדות, **הָאֵם אִם מִתְבָּרִין** השור להכות את האשה, מְשַׁלֵּם בעל השור
23 דְּמֵי הַיּוֹלְדוֹת. מקשה הגמרא: **לִמָּא תִּהְיֵי תִּיּוֹבְתָא דְרַב אֲדָא פְר**
24 **אֲהֻבָּה** – יש להקשות מכך על רב אדא בר אבהו, **דְּאָמַר רַב אֲדָא פְר**
25 **אֲהֻבָּה** לעיל (מב.), **שְׁנוּרִים שְׁנִתְבָּוּנוּ** להכות אשה, ויצאו ילדיה,
26 **פְּטוּרִים** בעלי השוורים מְדֵמֵי הַיּוֹלְדוֹת. מתרצת הגמרא: **אָמַר לָהּ רַב**
27 **אֲדָא פְר אֲהֻבָּה**, אין לדייק ממשנתינו שאם נתכוין השור להכות את
28 האשה חייב בדמי ולדות, אלא הוא הדין דַּאֲפִילוּ אִם נִתְבָּוּנוּ לְאִשָּׁה,
29 **נְמֵי פְּטוּרִים מְדֵמֵי יוֹלְדוֹת**, והא דְּקָתְנֵי במשנתינו שור שֶׁהָיָה מִתְבָּרִין
30 לְחִבְרֵי ולא לאשה, משום דַּאֲיִירֵי דְקָא **כְּעִי לְמִיתְנָא** – אגב שרצה
31 התנא לשנות בְּפִיפֵא דִין אָדָם שֶׁהָיָה מִתְבָּרִין לְחִבְרֵי והכה את
32 האשה ויצאו ילדיה, משלם דמי ולדות, משום דְּהִכֵּי פְתִיב קְרָא –
33 שבאופן זה הדין אמור בתורה, לכן קָתְנֵי רִישָׁא נְמֵי – פטור התנא גם
34 ברישא שור שֶׁהָיָה מִתְבָּרִין לְחִבְרֵי והכה את האשה פטור מדמי
35 ולדות, ולעולם אף כשמתכוין השור להכות את האשה, הרי הוא פטור
36 מדמי ולדות:

37 הגמרא מביאה דין שור שהזיק ולדות שפחה: **אָמַר רַב פְּפָא**, אף
38 ששנינו במשנתינו ששור שהכה את האשה אינו משלם דמי ולדות,
39 מכל מקום שור שֶׁנֶּנְגַח אֶת הַשִּׁפְחָה המעוברת ויִצְאוּ יוֹלְדֵיהָ, בעל
40 השור מְשַׁלֵּם לאדוניה דְּמֵי יוֹלְדוֹת. **מָאֵי טְעָמָא** אין לפוטרו מדמי
41 ולדות השפחה כשם שנפטר מדמי ולדות אשה, משום ששור המזיק
42 שפחה הרי זה כְּהַפְרָתָא מְעַלְמָא **הוּא דְּאִיִּיק** – כמו שנגח
43 השור חמורה מעוברת, שכן מצינו **לְאָמַר קְרָא** (בראשית כב ה)
44 שכשהלך אברהם איבנו לעקוד את יצחק בנו על גבי המזבח, אמר
45 לישמעאל בנו ולאליעזר עבדו **שְׁבוּ לָכֶם פֶּה עִם הַחֲמוּר**, ודרשו
46 שכונת הכתוב 'עם החמור' היא, שאליעזר שהיה עבד כנעני הוא מְעַם
47 הַחֲמוּרָה לְחֲמוּר, דהיינו שאין עבד מתיחס אחר אביו כשם שחמור אין
48 לו יחס, ולכן גם לענין הזיק הולדות יש לדמות את השפחה המעוברת
49 לחמורה מעוברת, שהשור המזיק את ולדותיה חייב לשלם לבעליה
50 את דמיהן, ולא מיעטה תורה שור מתשלומי דמי הולדות אלא בולדות
51 שמתחייבים אחר האב, דהיינו ולדות ישראלית או שפחה משוחררת:

52 שנינו במשנה: **כִּיצַד מְשַׁלֵּם דְּמֵי יוֹלְדוֹת**, שמין את האשה כמה היא
53 יפה עד שלא ילדה, וכמה היא יפה משילדה. שואלת הגמרא: וכי
54 בשומה זו ששמין את האשה כמה נחסרה מדמיה, משערים רק את דְּמֵי
55 הַיּוֹלְדוֹת, והלא בשומא זו יש בכללה גם שיעור נזקי האשה עצמה

57 ממנה שהושבחה על ידי עיבורה, ואם כן שִׁבַּח יוֹלְדוֹת מְיֻצָּה לָהּ –
58 יהיה לתנא לשנות כִּיצַד שמין דמי ולדות ושבח ולדות. מיישבת
59 הגמרא: **הֲכִי נְמֵי קְאָמַר** – אכן כוונת התנא היא לבאר בדבריו גם
60 שומת שבח הולדות, וצריך לשנות במשנה כך, **כִּיצַד מְשַׁלֵּם דְּמֵי**
61 **יוֹלְדוֹת וְשִׁבַּח יוֹלְדוֹת**, כלומר כִּיצַד משערין כמה היו שוים הולדות, וכן
62 את מה שהיו משביחים את האשה, שְׂמִינְ אֶת הַאִשָּׁה כְּמָה הִיא יָפָה
63 בשביל ולדות הללו עַד שְׁלֵא יוֹלְדָתָהּ, וְכִמָּה הִיא יָפָה מִשְׁיֻלְדָתָהּ, דהיינו
64 כמה אשה מעוברת שוה יותר מריקנית בשביל הולדות, ודמים אלו הם
65 'דמי הולדות', וכן שמין כמה דמיה יפים מחמת שנראית שמנה ובעלת
66 איברים בעודה מעוברת, ודמים אלו הם 'שבח האשה מחמת הולדות',
67 ואת הדמים הללו נותן לבעל:

68 שנינו במשנה: **אָמַר רַבִּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל**, **אִם בֶּן מִשְׁהֶאֱשָׁה יוֹלְדָתָהּ**
69 **מִשְׁבַּחַתָּהּ**. ומלשונו משמע שהקשה לתנא קמא שלדברך נמצא
70 שלאחר שהאשה יולדת היא משבחת יותר. שואלת הגמרא: **מָאֵי**
71 **קְאָמַר רַבִּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל**, והרי מדברי תנא קמא מבואר להיפך
72 שלאחר שהיא יולדת נפחת שויה. משיבה הגמרא: **אָמַר רַבְהִי הֲכִי**
73 **קְאָמַר רַבִּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל** לתנא קמא, וְכִי כֵךְ הוּא כְּדַבְרִיךְ שֶׁאִשָּׁה
74 **מִשְׁבַּחַת** בדמיה, קוֹדֵם שְׁתַּלְדָּה יוֹתֵר מִלְאַחַר שְׁתַּלְדָּה, וְהִלָּא אִשָּׁה
75 **מִשְׁבַּחַת לְאַחַר שְׁתַּלְדָּה יוֹתֵר מִקּוֹדֵם שְׁתַּלְדָּה**, שמתחילה כשהיא
76 מעוברת דמיה פחותים, שמסוכנת היא למות בצער לידה, ודברי רבן
77 שמעון בן גמליאל במשנתינו מתפרשים כך, אם אכן כדברך שמעון
78 את דמי הולדות על פי שויה של האשה. נמצא שהמזיק לא ישלם לו
79 כלום, שהרי אני סובר שאחר שהאשה יולדת היא משבחת יותר. **אֵלָּא**
80 **שְׂמִינְ אֶת הַיּוֹלְדוֹת** בפני עצמן, כמה רוצה אדם לשלם עליהן כדי
81 שיהיו שלו כשיוולדו, וְנִזְתָּנִין את דמיהם לְפַעֲל.

82 מביאה הגמרא הוכחה כדברי רבה: **תִּנְיָא נְמֵי הֲכִי** – אף בברייתא
83 שנינו כן, שהשיב רבן שמעון בן גמליאל לתנא קמא, וְכִי אִשָּׁה
84 **מִשְׁבַּחַת קוֹדֵם שְׁתַּלְדָּה יוֹתֵר מִלְאַחַר שְׁתַּלְדָּה**, וְהִלָּא אִשָּׁה מִשְׁבַּחַת
85 לְאַחַר שְׁתַּלְדָּה יוֹתֵר מִקּוֹדֵם שְׁתַּלְדָּה, ונמצא שהמזיק לא ישלם לו כלום,
86 **אֵלָּא שְׂמִינְ אֶת הַיּוֹלְדוֹת** בפני עצמן וְאֵת דְּמִיָּהּ נִזְתָּנִין לְפַעֲל.

87 מביאה הגמרא ביאור אחר בדברי רבן שמעון בן גמליאל: **רַבָּא אָמַר**,
88 **הֲכִי קָתְנֵי** – כך השיב רבן שמעון בן גמליאל לתנא קמא, מדברך
89 משמע שהמזיק משלם גם את דמי שבח הולדות רק לבעל, וְכִי אִשָּׁה
90 **לְמֵי שְׁיֻלְדָתָהּ** – וכי רק למי שזכתה תורה דמי ולדות דהיינו לבעלה
91 **מִשְׁבַּחַת** – ראוי ליתן את דמי שבח גופה מחמת הולדות, וְאֵין לְאִשָּׁה
92 **עֲצָמָה בְּשִׁבַּח יוֹלְדוֹת כְּלוּם**, והלא גם לאשה צריך להיות זכות בחלק
93 ממנה שהושבח גופה על ידי הולדות, שהרי דמי נזק גופה הרי הוא
94 לעצמה. **אֵלָּא** סובר רבן שמעון בן גמליאל, שְׂמִינְ אֶת דְּמֵי הַיּוֹלְדוֹת
95 וְנִזְתָּנִין את כולו לְפַעֲל, כדברי תנא קמא, וְאִילוּ את דמי השִׁבַּח
96 שהושבחה האשה מחמת הַיּוֹלְדוֹת, הוֹלְקִין חֲצִיו לבעל חֲצִיו לאשה,
97 שדמי הנפח מחמת הבעל והאשה הם באים.

98 מביאה הגמרא ראייה כדברי רבה: **תִּנְיָא נְמֵי הֲכִי** – אף בברייתא שנינו
99 כן, **אָמַר רַבִּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל** לתנא קמא, וְכִי אִשָּׁה לְמֵי שְׁיֻלְדָתָהּ
100 – וכי רק לבעלה הזכאי בדמי הולדות היא מִשְׁבַּחַת – ראוי לשלם את
101 נזקי שבח הולדות, וְאֵין לְאִשָּׁה עֲצָמָה בְּשִׁבַּח יוֹלְדוֹת כְּלוּם. **אֵלָּא** כך
102 הוא הדין, שְׂמִינְ אֶת נִזְק גוֹף האשה מחמת המכה שדמיה פחותים
103 משעה שהיתה ריקנית בריאה, בְּפִנֵי עֲצָמוֹ, וְשִׁמְנֵי את דמי הַצֵּעֵר
104 שנצטערה האשה מחמת המכה בְּפִנֵי עֲצָמוֹ, ומשלם דמי נזק ועצר
105 אלו לאשה, וְשְׂמִינְ אֶת דְּמֵי הַיּוֹלְדוֹת בפני עצמן, וְנִזְתָּנִין לְפַעֲל, וכן
106 שמין את דמי שִׁבַּח האשה מחמת הַיּוֹלְדוֹת, בפני עצמן, והוֹלְקִין חֲצִיו
107 לבעל חֲצִיו לאשה, ששבח הנפח מחמת הבעל והאשה הוא בא.

108 מקשה הגמרא: בדברי רבן שמעון בן גמליאל שנשנו בשתי ברייתות
109 אלו, **כִּיצַד מְשַׁלֵּם דְּמֵי יוֹלְדוֹת** אֲדָרְגֵן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל – יש
110 להקשות שדבריו סותרים או את זה, בברייתא הראשונה המסייעת
111 לדברי רבה מבואר שסובר רבן שמעון בן גמליאל שאין האשה
112 משבחת יותר מחמת עיבורה, ואילו בברייתא השנייה המסייעת לדברי
113 רבא מבואר, שסובר רבן שמעון בן גמליאל שחולקין הבעל והאשה

בבא קמא. שור שנגח את הפרה – פרק חמישי דף מט עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)" ר"א רש"י

1 א"כ משהאשה יולדת בו. מפרש בגמרא: ונתן לבעל. שהתורה זכתה לו דכתיב בעל
2 האשה (שמות כא): היתה שפחה ונשתחררה. כלומר היתה משוחררת או גיורת נשואה
3 לגר או לעבד משוחרר ואין לה בעל שמת פטור דהמתוך בכבשי הגר שמת ואין לו יורשין
4 זכה והן קודם לזכות במה שבידו ותאי דנקט האי ליטנא היתה שפחה ונשתחררה ולא
5 נקט היתה משוחררת משום דע"כ בשאין לה
6 גנים היקמא קאמר והיינו דקאמר היתה שפחה
7 ונשתחררה דמשמע עתה מקורב דעדיין לא היו
8 להם גנים והוא הדין נמי לישראלית הנשואה
9 לגר ומת הגר דפטור דהא דמי ולדות לבעל
10 ותאי דנקט שפחה וגירת משום דסתם שפחה
11 משוחררת נשואה למשוחרר וסתם גיורת לגר.
12 **גמ'** דרב אבא בר אבהו. בשור שנגח ארבעה
13 וחמשה (לעיל דף מג): דהכי כתיב קרא. כי יצא
14 אנשים אלמא במתפנין לחבירו משתעי דמי
15 ולדות שבח ולדות הוא. דקתני שמין את האשה
16 כי ויש בכלל שומא זו דמי ולדות וכמה
17 שהאשה נראית משופחת ובעלת אברים מפני
18 העובר ודמיה יקרו: ח"י קאמר ביצד משלם דמי
19 ולדות ושבח ולדות. שכן משביחין את האשה:
20 שמין את האשה. כמה האשה יפה בשביל ולדות
21 הללו עד שלא ילדה וכמה היא יפה עכשיו
22 כשנתרקה ונפתח דמיה ונתון לבעל ונקחה של
23 אשה אינו בכלל שומא זו דאין כאן אלא פוח
24 ריקון העובר אבל כחש גופה מחמת המכה
25 ונפתחו דמיה משתיקה ראויה לימכר בשתיקה
26 בגיורא וריקנות הוא נוק ואינו של בעל אלא
27 כשאר חבלה הוא והדין קצוב בכתובות (דף סה)
28 בזמן שבסתר לה שני חלקים ולו אהר ובזמן
29 שבגלו לו ב' חלקים בו: מאי קאמר. דמשמע
30 דהכי קאמר ליה ד"כ לדידך אית לך
31 דמשהאשה יולדת משבחת ות"ק הא קאמר
32 דמפתחא: והלא אשה משבחת. בדמים לאר
33 שתלד דמתחילה דמיה פחותין לימכר
34 שמוסכת היא למות בצער לידה והכי משמע
35 מתניתין א"כ דכך שמין פדקאמרת אשתבח
36 דלא תיב ליה מירי דמשהאשה יולדת משבחת:
37 וכי למי שהאשה יולדת. למי שזכתה תורה דמי
38 ולדות יתבונן נמי שבח דמי נפחא שדמי גופה
39 מתעליון והוא ידאי שבח דמי נפחא מחמת גופה
40 נמי אתי ונקח הוא: חולקין. שדמי הנפח מחמת
41 שניהן באין: אלא שמין נוק בפני עצמו. היינו
42 כחש הגוף מחמת מכה ודמיה פחותים משתיקה
43 ריקנית בריאה ואין כאן שומת פחת ריקון: וצער
44 בפני עצמו. ונקח דהקא כחבלה דעלמא הקצוב
45 במסכת כתובות פדפרישית לעיל: ושמין ולדות.
46 ונתון כל דמיתן לבעל: ושבח ולדות. והיינו פוח
47 דמי נפח גופה מחמת ריקון חולקין: קשאי
48 דרש בו. דהקא קתני ושבח ולדות חולקין
49 אלמא אשה משבחת לימכר כשהיא תורה יותר
50 מריקנית ולעיל קתני אשה משבחת משתלד
51 יותר מקודם לכן: במבכרת. דמיה פחותין קודם

1 **חמרתא** מעברתא בו. וא"ת הא גבי בור תנן בשליה פרקין נפל לתוכו עבד או אמה פטור
2 ולא אמרינן דהוי בחמרתא מעברתא ולא נעמיטה משור ולא אדם יולד דהקא
3 לא מיטע הכתוב שור בדמי ולדות אלא במקום שהולדות של בעל כדכתיב בעל האשה
4 אבל כאן הולדות לארון דכתיב האשה יולדתה לארונה:
5 **אמו** ולדות צררי ניהו. בירושלם לא פליג רב
6 חסדא ומורה הוא דזכו דהא בכתובות
7 בפרק נערה (דף מג) אצטרף קרא למעטי שאין
8 אדם מוריש זכות בתו לבנו והקא ליבא מיטע
9 ועוד מדפריך לרבה מבריתא דהכה את האשה
10 ומוקי לה שחבל בחיי הגר אבל לרב חסדא
11 משמע דניהא לאחר מיתת הגר ודוקא גר אבל
12 כשאינו גר משלם דמי ולדות ליורשיו:
13 **ומי** עדיף ממתניתין. וא"ת ומאי סיד דמקשן וכי
14 לא ידע דלא עדיף ויש לומר משום דבהך
15 ברייתא קתני נוק וצער וכי דכתיב נוק וצער איירי
16 בכל ענין כמו כן זכה בדמי ולדות איירי בכל ענין:
ותני

1 **תפנין לחבירו דהכי כתיב קרא קתני רישא נמי שור שהיה מתפנין לחבירו אמר רב פפא**
2 **שור שנגח את השפחה ויצאו ילדיה משלם דמי ולדות מאי מעמא חמרתא מעברתא בעלמא**
3 **הוא דאזיק דאמר קרא שבו לכם פה עם החמור עם הדומה לחמור: ביצד משלם דמי**
4 **ולדות: דמי ולדות שבח ולדות מופעי ליה הכי נמי קאמר ביצד משלם דמי ולדות ושבח**
5 **ולדות שמין את האשה כמה היא יפה עד שלא ילדה וכמה היא יפה משילדה: אמר רשב"ג**
6 **א"כ משהאשה יולדת משבחת: מאי קאמר אמר רבה ה"ק וכי אשה משבחת קודם שתלד**
7 **יותר מלאחר שתלד והלא אשה משבחת לאחר שתלד יותר מקודם שתלד אלא שמין את**
8 **הולדות ונתנין לבעל תניא נמי הכי וכי אשה משבחת קודם שתלד יותר מלאחר שתלד**
9 **והלא אשה משבחת לאחר שתלד יותר מקודם שתלד אלא שמין את הולדות ונתנין לבעל**
10 **רבא אמר הכי קתני וכי אשה למי שיוולדת משבחת ואין לעצמה בשבח ולדות כלום אלא**
11 **שמין את הולדות ונתנין לבעל ושבח ולדות חולקין תניא נמי הכי אמר רשב"ג וכי אשה**
12 **למי שיוולדת משבחת ואין לעצמה בשבח ולדות כלום אלא שמין נוק בפני עצמו וצער בפני**
13 **עצמו ושמין את הולדות ונתנין לבעל ושבח ולדות חולקין קשאי דרשב"ג אדרשב"ג ל"ק**
14 **פאן במבכרת פאן בשאניה מבכרת ורבנן דאמרי שבח ולדות נמי לבעל מאי מעמא פדחנן**
15 **ממשמע שנאמר ויצאו ילדיה איני יודע שהיא תורה מה ת"ל הרה לומר לך שבח הריון**
16 **לבעל ורשב"ג האי הרה מאי דריש ביה מפעי ליה לכדתניא ר"א גן יעקב אומר לעולם אינו**
17 **חייב עד שיענה בנגד בית ההריון אמר רב פפא לא תיקא בנגד בית הריון ממש אלא כל**
18 **היכא דסליק ביה שיהמא לולד לאפוקי יד ורגל דלא: היתה שפחה ונשתחררה או גיורת**
19 **פטור: אמר רבה לא שנו אלא שחבל בה בחיי הגר ומת הגר דכיון דחבל בה בחיי הגר**
20 **זכה בהו גר וכיון דמת הגר זכה בהו מן הגר אבל חבל בה לאחר מיתת הגר וכאי לה אוהי**
21 **בגויהו ומיחייב לשלומי לה לדידה א"ר חסדא מרי דיכי אמו ולדות צררי ניהו ותיבא בהו**
22 **אלא איתיה לבעל זכה ליה רחמנא ליתיה לבעל לא מיתבייבה את האשה ויצאו ילדיה**
23 **נתן נוק וצער לאשה ודמי ולדות לבעל אין תפנין אין האשה נתן ליורשיה**
24 **היתה שפחה ונשתחררה או גיורת זכה אמרי ומו עדיפא ממתניתין דאוקימנא שחבל בה**
25 **בחיי הגר ומת הגר הכא נמי שחבל בה בחיי הגר ומת הגר ואיבעית אימא לאחר מיתת הגר**
ותני

1 חמרתא מעברתא בו. וא"ת הא גבי בור תנן בשליה פרקין נפל לתוכו עבד או אמה פטור
2 ולא אמרינן דהוי בחמרתא מעברתא ולא נעמיטה משור ולא אדם יולד דהקא
3 לא מיטע הכתוב שור בדמי ולדות אלא במקום שהולדות של בעל כדכתיב בעל האשה
4 אבל כאן הולדות לארון דכתיב האשה יולדתה לארונה:
5 **אמו** ולדות צררי ניהו. בירושלם לא פליג רב
6 חסדא ומורה הוא דזכו דהא בכתובות
7 בפרק נערה (דף מג) אצטרף קרא למעטי שאין
8 אדם מוריש זכות בתו לבנו והקא ליבא מיטע
9 ועוד מדפריך לרבה מבריתא דהכה את האשה
10 ומוקי לה שחבל בחיי הגר אבל לרב חסדא
11 משמע דניהא לאחר מיתת הגר ודוקא גר אבל
12 כשאינו גר משלם דמי ולדות ליורשיו:
13 **ומי** עדיף ממתניתין. וא"ת ומאי סיד דמקשן וכי
14 לא ידע דלא עדיף ויש לומר משום דבהך
15 ברייתא קתני נוק וצער וכי דכתיב נוק וצער איירי
16 בכל ענין כמו כן זכה בדמי ולדות איירי בכל ענין:
ותני

1 חמרתא מעברתא בו. וא"ת הא גבי בור תנן בשליה פרקין נפל לתוכו עבד או אמה פטור
2 ולא אמרינן דהוי בחמרתא מעברתא ולא נעמיטה משור ולא אדם יולד דהקא
3 לא מיטע הכתוב שור בדמי ולדות אלא במקום שהולדות של בעל כדכתיב בעל האשה
4 אבל כאן הולדות לארון דכתיב האשה יולדתה לארונה:
5 **אמו** ולדות צררי ניהו. בירושלם לא פליג רב
6 חסדא ומורה הוא דזכו דהא בכתובות
7 בפרק נערה (דף מג) אצטרף קרא למעטי שאין
8 אדם מוריש זכות בתו לבנו והקא ליבא מיטע
9 ועוד מדפריך לרבה מבריתא דהכה את האשה
10 ומוקי לה שחבל בחיי הגר אבל לרב חסדא
11 משמע דניהא לאחר מיתת הגר ודוקא גר אבל
12 כשאינו גר משלם דמי ולדות ליורשיו:
13 **ומי** עדיף ממתניתין. וא"ת ומאי סיד דמקשן וכי
14 לא ידע דלא עדיף ויש לומר משום דבהך
15 ברייתא קתני נוק וצער וכי דכתיב נוק וצער איירי
16 בכל ענין כמו כן זכה בדמי ולדות איירי בכל ענין:
ותני

1 חמרתא מעברתא בו. וא"ת הא גבי בור תנן בשליה פרקין נפל לתוכו עבד או אמה פטור
2 ולא אמרינן דהוי בחמרתא מעברתא ולא נעמיטה משור ולא אדם יולד דהקא
3 לא מיטע הכתוב שור בדמי ולדות אלא במקום שהולדות של בעל כדכתיב בעל האשה
4 אבל כאן הולדות לארון דכתיב האשה יולדתה לארונה:
5 **אמו** ולדות צררי ניהו. בירושלם לא פליג רב
6 חסדא ומורה הוא דזכו דהא בכתובות
7 בפרק נערה (דף מג) אצטרף קרא למעטי שאין
8 אדם מוריש זכות בתו לבנו והקא ליבא מיטע
9 ועוד מדפריך לרבה מבריתא דהכה את האשה
10 ומוקי לה שחבל בחיי הגר אבל לרב חסדא
11 משמע דניהא לאחר מיתת הגר ודוקא גר אבל
12 כשאינו גר משלם דמי ולדות ליורשיו:
13 **ומי** עדיף ממתניתין. וא"ת ומאי סיד דמקשן וכי
14 לא ידע דלא עדיף ויש לומר משום דבהך
15 ברייתא קתני נוק וצער וכי דכתיב נוק וצער איירי
16 בכל ענין כמו כן זכה בדמי ולדות איירי בכל ענין:
ותני

1 חמרתא מעברתא בו. וא"ת הא גבי בור תנן בשליה פרקין נפל לתוכו עבד או אמה פטור
2 ולא אמרינן דהוי בחמרתא מעברתא ולא נעמיטה משור ולא אדם יולד דהקא
3 לא מיטע הכתוב שור בדמי ולדות אלא במקום שהולדות של בעל כדכתיב בעל האשה
4 אבל כאן הולדות לארון דכתיב האשה יולדתה לארונה:
5 **אמו** ולדות צררי ניהו. בירושלם לא פליג רב
6 חסדא ומורה הוא דזכו דהא בכתובות
7 בפרק נערה (דף מג) אצטרף קרא למעטי שאין
8 אדם מוריש זכות בתו לבנו והקא ליבא מיטע
9 ועוד מדפריך לרבה מבריתא דהכה את האשה
10 ומוקי לה שחבל בחיי הגר אבל לרב חסדא
11 משמע דניהא לאחר מיתת הגר ודוקא גר אבל
12 כשאינו גר משלם דמי ולדות ליורשיו:
13 **ומי** עדיף ממתניתין. וא"ת ומאי סיד דמקשן וכי
14 לא ידע דלא עדיף ויש לומר משום דבהך
15 ברייתא קתני נוק וצער וכי דכתיב נוק וצער איירי
16 בכל ענין כמו כן זכה בדמי ולדות איירי בכל ענין:
ותני

1 חמרתא מעברתא בו. וא"ת הא גבי בור תנן בשליה פרקין נפל לתוכו עבד או אמה פטור
2 ולא אמרינן דהוי בחמרתא מעברתא ולא נעמיטה משור ולא אדם יולד דהקא
3 לא מיטע הכתוב שור בדמי ולדות אלא במקום שהולדות של בעל כדכתיב בעל האשה
4 אבל כאן הולדות לארון דכתיב האשה יולדתה לארונה:
5 **אמו** ולדות צררי ניהו. בירושלם לא פליג רב
6 חסדא ומורה הוא דזכו דהא בכתובות
7 בפרק נערה (דף מג) אצטרף קרא למעטי שאין
8 אדם מוריש זכות בתו לבנו והקא ליבא מיטע
9 ועוד מדפריך לרבה מבריתא דהכה את האשה
10 ומוקי לה שחבל בחיי הגר אבל לרב חסדא
11 משמע דניהא לאחר מיתת הגר ודוקא גר אבל
12 כשאינו גר משלם דמי ולדות ליורשיו:
13 **ומי** עדיף ממתניתין. וא"ת ומאי סיד דמקשן וכי
14 לא ידע דלא עדיף ויש לומר משום דבהך
15 ברייתא קתני נוק וצער וכי דכתיב נוק וצער איירי
16 בכל ענין כמו כן זכה בדמי ולדות איירי בכל ענין:
ותני

1 חמרתא מעברתא בו. וא"ת הא גבי בור תנן בשליה פרקין נפל לתוכו עבד או אמה פטור
2 ולא אמרינן דהוי בחמרתא מעברתא ולא נעמיטה משור ולא אדם יולד דהקא
3 לא מיטע הכתוב שור בדמי ולדות אלא במקום שהולדות של בעל כדכתיב בעל האשה
4 אבל כאן הולדות לארון דכתיב האשה יולדתה לארונה:
5 **אמו** ולדות צררי ניהו. בירושלם לא פליג רב
6 חסדא ומורה הוא דזכו דהא בכתובות
7 בפרק נערה (דף מג) אצטרף קרא למעטי שאין
8 אדם מוריש זכות בתו לבנו והקא ליבא מיטע
9 ועוד מדפריך לרבה מבריתא דהכה את האשה
10 ומוקי לה שחבל בחיי הגר אבל לרב חסדא
11 משמע דניהא לאחר מיתת הגר ודוקא גר אבל
12 כשאינו גר משלם דמי ולדות ליורשיו:
13 **ומי** עדיף ממתניתין. וא"ת ומאי סיד דמקשן וכי
14 לא ידע דלא עדיף ויש לומר משום דבהך
15 ברייתא קתני נוק וצער וכי דכתיב נוק וצער איירי
16 בכל ענין כמו כן זכה בדמי ולדות איירי בכל ענין:
ותני

1 חמרתא מעברתא בו. וא"ת הא גבי בור תנן בשליה פרקין נפל לתוכו עבד או אמה פטור
2 ולא אמרינן דהוי בחמרתא מעברתא ולא נעמיטה משור ולא אדם יולד דהקא
3 לא מיטע הכתוב שור בדמי ולדות אלא במקום שהולדות של בעל כדכתיב בעל האשה
4 אבל כאן הולדות לארון דכתיב האשה יולדתה לארונה:
5 **אמו** ולדות צררי ניהו. בירושלם לא פליג רב
6 חסדא ומורה הוא דזכו דהא בכתובות
7 בפרק נערה (דף מג) אצטרף קרא למעטי שאין
8 אדם מוריש זכות בתו לבנו והקא ליבא מיטע
9 ועוד מדפריך לרבה מבריתא דהכה את האשה
10 ומוקי לה שחבל בחיי הגר אבל לרב חסדא
11 משמע דניהא לאחר מיתת הגר ודוקא גר אבל
12 כשאינו גר משלם דמי ולדות ליורשיו:
13 **ומי** עדיף ממתניתין. וא"ת ומאי סיד דמקשן וכי
14 לא ידע דלא עדיף ויש לומר משום דבהך
15 ברייתא קתני נוק וצער וכי דכתיב נוק וצער איירי
16 בכל ענין כמו כן זכה בדמי ולדות איירי בכל ענין:
ותני

1 חמרתא מעברתא בו. וא"ת הא גבי בור תנן בשליה פרקין נפל לתוכו עבד או אמה פטור
2 ולא אמרינן דהוי בחמרתא מעברתא ולא נעמיטה משור ולא אדם יולד דהקא
3 לא מיטע הכתוב שור בדמי ולדות אלא במקום שהולדות של בעל כדכתיב בעל האשה
4 אבל כאן הולדות לארון דכתיב האשה יולדתה לארונה:
5 **אמו** ולדות צררי ניהו. בירושלם לא פליג רב
6 חסדא ומורה הוא דזכו דהא בכתובות
7 בפרק נערה (דף מג) אצטרף קרא למעטי שאין
8 אדם מוריש זכות בתו לבנו והקא ליבא מיטע
9 ועוד מדפריך לרבה מבריתא דהכה את האשה
10 ומוקי לה שחבל בחיי הגר אבל לרב חסדא
11 משמע דניהא לאחר מיתת הגר ודוקא גר אבל
12 כשאינו גר משלם דמי ולדות ליורשיו:
13 **ומי** עדיף ממתניתין. וא"ת ומאי סיד דמקשן וכי
14 לא ידע דלא עדיף ויש לומר משום דבהך
15 ברייתא קתני נוק וצער וכי דכתיב נוק וצער איירי
16 בכל ענין כמו כן זכה בדמי ולדות איירי בכל ענין:
ותני

1 חמרתא מעברתא בו. וא"ת הא גבי בור תנן בשליה פרקין נפל לתוכו עבד או אמה פטור
2 ולא אמרינן דהוי בחמרתא מעברתא ולא נעמיטה משור ולא אדם יולד דהקא
3 לא מיטע הכתוב שור בדמי ולדות אלא במקום שהולדות של בעל כדכתיב בעל האשה
4 אבל כאן הולדות לארון דכתיב האשה יולדתה לארונה:
5 **אמו** ולדות צררי ניהו. בירושלם לא פליג רב
6 חסדא ומורה הוא דזכו דהא בכתובות
7 בפרק נערה (דף מג) אצטרף קרא למעטי שאין
8 אדם מוריש זכות בתו לבנו והקא ליבא מיטע
9 ועוד מדפריך לרבה מבריתא דהכה את האשה
10 ומוקי לה שחבל בחיי הגר אבל לרב חסדא
11 משמע דניהא לאחר מיתת הגר ודוקא גר אבל
12 כשאינו גר משלם דמי ולדות ליורשיו:
13 **ומי** עדיף ממתניתין. וא"ת ומאי סיד דמקשן וכי
14 לא ידע דלא עדיף ויש לומר משום דבהך
15 ברייתא קתני נוק וצער וכי דכתיב נוק וצער איירי
16 בכל ענין כמו כן זכה בדמי ולדות איירי בכל ענין:
ותני

ר"ב בבא קמא. שור שנגח את הפרה - פרק חמישי דף מט עמוד ב - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזולץ)"
תוספות

וְתַנִּי זכתה. ואין מגיה הברייתא אלא כלומר זכה מי שיש לו זכות: **מִשְׁבֹּנוּ** של ישראל ביד בר כר מוציאין אותו מידו. ואפילו משבנו שלא בשעת הלאתו ואפילו למיד בעל חוב קונה משבנו דע"כ אין לו אלא שעבד עליו כיון שקנה יכול לפדותו הישראל ולסלקו בדמינו:

וְהִלְבֵּתָא

דליתיה בחצר. פ"ה דאמבשון קאי דאם אימיה בחצר קני אע"פ שאין עומד בצד שדרו וצריך לומר דאיירי בחצר המשמרת דאי בחצר שאין משמרת לא קנה אלא אם כן עומד בצד שדרו כדאימיה בפ"ק דבי"מ (דף יא. ושם) ולמאי דס"ד דאיירי בהמשבון בחצר ובעל החצר אין כאן זה אינו כפי המשקנה של בר"מ ולר"י נראה דמעיקרא נמי הכי ס"ל דאיירי בחצר שאין משמרת ולא קנה אלא אם כן עומד בצד שדרו וכן משמע נמי מבא זה והחוקיק בה אם כן לא היתה משמרת אצל זה הוא דקאמר והלכתא דליתיה בחצר אבעל חצר קאי כלומר שניא דשנינן שניא הוא: **הַחֹפֵר** בור ברה"י ופתחו לרה"י. כולל דמילתא ככל הך שפעמקא בור בתר פתחו אזילין ונתשב בתור כאלו הוא במקום שהפתח שם:

בְּרֵה"ר

ופתחו לרה"י. פירש בקוב"ט והפקיד רשותו והיה אם מתחילה סמיכה לרה"י ולא הוצרך לפרש בהפקיד רשותו אלא משום דמשמע ליה לישנא דפתחו לרה"י באמצע רה"י כדמוכח בגמרא דקתני ברה"ר ופתחו לרה"י פטור דמוכח שלא הפקידו לרשותו ולא בורו ומעיקרא ס"ד כשהפקיד רשותו ולא בורו והיני משום דמשמע ליה פתחו לרה"י באמצע רה"י: **בְּרֵה"י** ופתחו לרה"י אחר. פ"ה שהפקיד רשותו אותה שפי הבור בתוכה אין נראה שר"ל שפתחו לרה"י של אדם אחר וכן אדם והפקיד רשותו שלא היה לו לומר אותה בלשון נקבה אלא משמע שרוצה לפרש הכל ברשות עצמו ולשון אחר אינו מיושב לפירוש זה ואין להקשות אמאי אצטרף למתני ברה"י ופתחו לרה"י אחר ה"ל למימר החופר בור ברה"י ותו לא דאגב אחריתי נקט הכי ופירש לנו שהבור ופתחו הכל עושה ברשותו ור"י אצטרף ברה"י ופתחו לרה"י אחר דהיינו שהפר בור ברשות עצמו ופתחו לרשות חבירו ואצטרף ללא תימא פתחו לרה"י הוא דתיב דשכתי רביס ומנוקף אכל ברה"י דליבא למיחש אלא לנוקף יחידי פטור וכוה"ג תניא במענינה (לעיל לב) גבי המבקע ופי' ר"י קשה למה הוא תיב בנוקף בור חצר אם נפל שורו לבור כיון שהחופר משלם גזק החצר על בעל חצר למלויה:

ת"ר

החופר בור ברה"י ופתחו לרה"י וי"ס שקתוב קתו ברה"ר ופתחו לרה"י ותיב מתניא בתוספתא (פ"ו) וק"ט דה"ל למימר החופר בור ברה"ר אכל אין להפקיד משום דקאי אנתק דמתנינן דאיירי שהפתח ברשות אחרת אצטרף לאשמועינן דאיירי באותו ענין שהבור והפתח במקום אחר ברשות הרבים:

על

הקרייה לא כ"ש. במקלתי אמרין מכאן שאין עונשין מן הדין אבל בש"ס שלנו אין סובר כן בדפרישית בריש המסכת (דף ב.א. ועיי' תוס' לעיל ד' ד"ה ועידמן)

וְתַנִּי וְזָכְתָּה לִימָא כִּתְנָאֵי בֵּת יִשְׂרָאֵל שְׁנִישָׁת לָגֵר וְנִתְעַבְרָה מִמֶּנּוּ וְחָבַל בָּהּ בְּחַיֵּי הַגֵּר נוֹתֵן דְּמֵי וְלִדְוֹת לָגֵר לְאַחַר מִיתַת הַגֵּר תֵּנִי הָדָא חַיִּיב וְתֵנִי הָדָא פְּטוּר מֵאֵי לֹא תִנְאֵי נִיגְהוּ לְרַבְּהּ וְדֵאֵי תִנְאֵי הֵיא אֱלָא לְרַב חֲסָדָא מִי לִימָא תִנְאֵי הֵיא ל"ק הָא רַבְּנָן הָא רִשְׁב"ג אִי רִשְׁב"ג מֵאֵי אַרְיָא לְאַחַר מוֹתָה אִפְּי מַחִיִּים נַמִּי אֵית לָהּ פּוֹלָגָא מַחִיִּים אֵית לָהּ פּוֹלָגָא לְאַחַר מוֹתָה כּוּלְיָה וְאִיבְעִית אִימָא הָא וְהָא רִשְׁב"ג פֶּאן בְּשִׁבְחָ וְלִדְוֹת פֶּאן בְּדַמֵּי וְלִדְוֹת אַמְרֵי מִשְׁבַּח וְלִדְוֹת לִישְׁמַע דְּמֵי וְלִדְוֹת וּמִדְּרִשְׁב"ג לִישְׁמַע לְרַבְּנָן אַמְרֵי לֹא שִׁבְחָ וְלִדְוֹת דְּשִׁיבָא יְדָה בְּגוּיְהוּוּ וְכִיָּא בְּהוּ בְּכוּלְהוּ דְּמֵי וְלִדְוֹת דְּלֹא שִׁיבָא יְדָה בְּגוּיְהוּוּ לֹא וְכִיָּא בְּהוּ כְּלַל: כְּעֵי מוּיַיָּה רַב וְיֹבָא סָבָא מוֹר"ג הַמְחִזִּיק בְּשִׁטְרוֹתָיו שֶׁל גֵּר מְהוּ מֵאֵן דְּמַחְזִיק בְּשִׁטְרָא אֲדַעְתִּיחַ דְּאַרְעָא הוּא דְּמַחְזִיק וּבְאַרְעָא הָא לֹא אֲחִזִּיק וּשְׁמָרָא נַמִּי לֹא קִנְהַ דְּלֹאֵו דַּעְתִּיחַ אֲשִׁטְרָא אוּ דְּלִמָּא דַּעְתִּיחַ נַמִּי אֲשִׁטְרָא א"ל עֵנִי מוּרִי וְכִי לְצוּר ע"פ צְלוֹחִיתוּ הוּא צְרִיךְ א"ל לְצוּר וְלְצוּר אֲמַר רַבְּהּ מִשְׁבֹּנוּ שֶׁל יִשְׂרָאֵל בְּיַד גֵּר וּמַת הַגֵּר וְכִי יִשְׂרָאֵל אַחַר וְהַחְזִיק בּוּ מוּצִיאִין אוֹתוֹ מִיָּדוּ מ"ט פִּינּוֹן דְּמֵית לִיָּה גֵּר פְּקַע לִיָּה שְׁעַבְדוּיָהּ מִשְׁבֹּנוּ שֶׁל גֵּר בְּיַד יִשְׂרָאֵל וּמַת הַגֵּר וְכִי יִשְׂרָאֵל אַחַר וְהַחְזִיק בּוּ זֶה קִנְהַ כְּנַגְדַּ מְעוֹתָיו וְזֶה קִנְהַ אֵת הַשָּׂאֵר וְאִמְאֵי תִקְנֵי לִיָּה חֲצִירוּ דְּהָאֲמַר רַבִּי יוֹסִי כִּר חֲנִינְאֵא חֲצִירוּ שֶׁל אָדָם קוֹנֶה לּוֹ שְׁלֹא מְדַעְתּוֹ אַמְרֵי תִבָּא כְּמֵאֵי עֲסַקִּינּוּ דְּלִיתִיחַ כָּל תִּיבָא דְּאִיתָא לְיָדֵיחַ דְּאִי כְּעֵי מִקְנֵי [מְצִי] קִנְיָא לִיָּה [נַמִּי] חֲצִירוּ כָּל תִּיבָא דְּלִיתִיחַ לְיָדֵיחַ דְּאִי כְּעֵי הוּא לְמִקְנֵי לֹא מְצִי קִנְיָא חֲצִירוּ נַמִּי לֹא קִנְיָא וְהִלְבֵּתָא דְּלִיתִיחַ בְּחֲצִירוּ דְּלֹא קִנְהַ: מִתְנַי' הַחֹפֵר בּוּר בְּרֵה"י וְפָתְחוּ לְרֵה"י אוּ בְּרֵה"ר וְפָתְחוּ לְרֵה"י בְּרֵה"י וְפָתְחוּ לְרֵה"י אַחַר חֲתִיב: גְּמ' ת"ר הַחֹפֵר בּוּר בְּרֵה"י וְפָתְחוּ לְרֵה"י (בְּרֵה"ר וְפָתְחוּ לְרֵה"י) חֲתִיב וְהוּוּ בּוּר הָאֲמוּר בְּתוֹרָה דְּכָרִי ר' יִשְׁמַעְאֵל ר"ע אוּמַר הַפְּקוּד רְשׁוּתוֹ וְלֹא הַפְּקוּד בּוּרוֹ וְהוּוּ בּוּר הָאֲמוּר בְּתוֹרָה אֲמַר רַבְּהּ בְּבוּר בְּרֵה"ר כ"ע לֹא פְּלִיגֵי דְּמִיחְתִּיב מ"ט אֲמַר קָרָא כִּי יִפְתַּח וְכִי יִכְרֶה אִם עַל פְּתִיחָה חֲתִיב עַל בְּרִיָּיה לֹא כָּל שְׁבוֹן אֱלָא שְׁעַל עַסְקֵי פְּתִיחָה וְעַל עַסְקֵי בְּרִיָּיה פֶּאֶה לּוֹ לֹא נַחֲלֵקוּ אֱלָא בְּבוּר

לְרַבָּה וְדָאֵי. ע"כ מוּקַד לְמִלְתִּיהָ כִּתְנָאֵי דְּהוּא אֲמַר חַיִּיב וְהָא דְּתַנִּי פְּטוּר לֹא מְצִי מוּקַד לִיָּה כְּוִתִּיהָ וְע"כ חֲכִי מְתַרְץ אָנָּא דְּאֲמַרִי כִּתְנָאֵי דְּמַחִיב: אֱלָא לְרַב חֲסָדָא מִי לִימָא. מִי מִיבְעֵאֵא לִיָּה לְאוּקְמִיהָ מִלְתָּא בְּפּוֹלֻגְתָּא כִּתְנָאֵי וְלַמְיֹמֵר אָנָּא דְּאֲמַרִי כִּתְנָאֵי דְּפִטְר אוּ מְצִי לְתַרְצֵי הֵיא דְּתַנָּא חַיִּיב בְּמִילְתָּא אַחֲרֵיתִי דְּלֹא תִקְשִׁי לִיָּה: לֹא קְשָׂא. כְּלוּמַר אֲמַר לְרַב חֲסָדָא תְרוּיָהוּ תִנְאֵי כְּוִתִּי קִימִי דְּבִדְמִי וְלִדְוֹת פְּטוּר וְהָא דְּתַנָּא חַיִּיב בְּשִׁבְחָ וְלִדְוֹת וְלִשְׁבָּח וְלִשְׁבָּח דְּר"ש דְּאֲמַר אִשְׁחַ פְּלַגָּא בְּהוּ וְהֵיא קִימָת: הָאֵי. דְּתַנִּי פְּטוּר רַבְּנָן הֵיא דְּאֲמַרִי כְּוִתִּיהָ דְּבַעַל וְהָרִי הוּא מַת וְזָכְתָּה זֶה מֵן הַתְּפַקֵּר אֲבָל רַבְּהּ לֹא מְצִי לְתַרְצֵי מִיָּד הָאֵי אִירוּ אֲמַר אִשָּׁה כְּוִתָּה בְּחֻלְקָ בַּעֲלָה מֵן הַתְּפַקֵּר הוּאִיל וְהֵיא הִתְקָה מַעֲבֵרַת וּמְחַזְקַת בְּהוּ בְּשַׁעַת מִיתָהּ וְאִמְאֵי פְּטוּר מִשְׁבַּח וְלִדְוֹת וְדָמִי וְלִדְוֹת יְדִידָה נִיגְהוּ: מֵאֵי אַרְיָא לְאַחַר מִיתָה. הַגֵּר דְּתַנִּי חַיִּיב לִיתֵּן לָהּ חֲלָקָה: פְּחִיִּים. דְּגַר. נְמִי. חַיִּיב לִיתֵּן לָהּ חֲלָקָה: לְאַחַר מִיתָה. הָגֵר: כּוּלְיָה. דְּכִיָּא בְּחֻלְקָ שְׁבַח וְלִדְוֹת שֶׁל בַּעֲלָה: אַמְרֵי. אִיכ קְשָׂא לְרַב חֲסָדָא דְּמַשְׁבַּח וְלִדְוֹת הַגֵּיגַע חֲצִיזוּ בְּחַיֵּי הַגֵּר לָגֵר וְקָאֲמַר ר"ש דְּקְשָׁמַת וְהֵיא מַעֲבֵרַת וְכַתָּה הֵיא בְּחֻלְקָ נִשְׁמַע דְּכּוּתָה נַמִּי בְּדַמֵּי וְלִדְוֹת דְּבַעֲלָה דְּמֵאֵי שָׂא דְּמֵי וְלִדְוֹת מִשְׁבַּח וְלִדְוֹת: וּמְדוּר"ש. דְּאֲשַׁמְעִין דְּכּוּתָה בְּחֻלְקָ נִשְׁמַע נַמִּי לְרַבְּנָן דְּכּוּתָה כְּבוֹלָן דְּרַבְּנָן לֹא פְּלִיגֵי אֱלָא מְנַחִיִּים אֲבָל כּוּכִיָּה דְּמִיתָה לֹא פְּלִיגֵי רַבְּנָן וְר"ש: אַמְרֵי. לֹא דָּמוּ דְּמֵי וְלִדְוֹת לִשְׁבַח וְלִדְוֹת: שְׁבַח וְלִדְוֹת. ל"ר"ש דְּשִׁיבָא בְּהוּ מַחִיִּים פּוֹלָגָא כִּי מִיתָת וְכִיָּא בְּכוּלְהוּ בְּשִׁטְרוֹתֵי שֶׁל גֵּר. שְׁשִׁיעְבַד לוֹ יִשְׂרָאֵל אַחַד קַרְקוּעוֹתִיהּ. מְהוּ. לְקוֹתוּ אֵת הַנְּהִיָּה וּשְׁמָרָא נַמִּי לֹא קִנְיָ. וְאִי אֲתָא יִשְׂרָאֵל אַחַר וְהַחְזִיק בְּהּ לְצוּר עַל פִּי צְלוֹחִיתוּ קִימִיהּ. עֵנִי מוּרִי. עֵנִי אֲדוּנִי וְכִי לְצוּר עַל פִּי צְלוֹחִיתוּ. דְּלִיָּהוּ דַּעְתִּיחַ אֲשִׁטְרָא מַעֲיָקְרָא (וְלֹא דַּעְתִּיחַ אֲאַרְעָא): פְּקַע לִיָּה שְׁעַבְדוּיָהּ. וְקַם לִיָּה בְּרִשׁוּתִי מְדוּרִי: דְּלִיתִיחַ. שְׂאִין הַמְלוָּה בַּעֲרִי: וְהִלְבֵּתָא. הָא דְּאֲמַרְרִין זֶה קִנְהַ אֵת הַשָּׂאֵר: בְּרִילִיחַ. לְמַשְׁכוּ בְּחֲצִירוּ שֶׁל מְלוָּה בְּשַׁעַת מִיתַת הַגֵּר אֲבָל אִיתִיחַ לְמַשְׁכוּ בְּחֲצִירוּ קִנְיָ לִיָּה חֲצִירוּ: מִתְנַי' וְפָתְחוּ לְרֵה"י. וְכ"ש אִם חֲפֵר בְּרֵה"ר וְפָתְחוּ לְרֵשׁוּת הַרְבִּיִם וְלֹא תִימָא דְּוָקַא חוֹפֵר בְּרִשׁוּתִיהָ דְּוָקַה לִיָּה בּוּר דְּאִית לִיָּה בְּעֵלִים אֲבָל חֲפֵר בְּרֵה"ר פְּטוּר דְּהָא תַנִּי סִיקָא הַחֹפֵר בּוּר בְּרֵה"ר וּנְפַל לְתוּכוֹ כּוּ: בְּרֵה"ר וְפָתְחוּ לְרֵה"י. דְּוָקַה לִיָּה בּוּר בְּרֵה"ר וְהַפְּקוּד רְשׁוּתוֹ דְּלֹא מְצִי לְמִימַר מֵאֵי בַעֲיַת בְּרִשׁוּתִי וּנְפַל דְּרַךְ פִּיזוּ לְתוּכוֹ: חֲתִיב. דְּקִסְבַר חֲתִיבָא דְּהוּר בִּין בְּרִשׁוּת הַרְבִּיִם בִּין בְּרִשׁוּת הַתְּחִידִי הֵיא וּבְלַבַּד שִׁפְקִיד רְשׁוּתוֹ: בְּרִשׁוּת הַתְּחִידִי וְפָתְחוּ לְרֵשׁוּת הַתְּחִידִי. אַף עַל גַּב דְּאִין כָּאן צַד רְשׁוּת הַרְבִּיִם: חֲתִיב. וּבְלַבַּד אִם הַפְּקוּד רְשׁוּתוֹ אוֹתָהּ שְׁפִי הַבוּר לְתוּכָה: גְּמ' וְפָתְחוּ לְרֵשׁוּת הַרְבִּיִם. כִּיִּין שֶׁהַתְּקָלָה בְּרִשׁוּת הַרְבִּיִם וְזֶה לִיָּה כְּמִי שִׁחְפְּרוּ בְּרֵה"ר: וְהוּוּ בּוּר כּוּ. לְקַמִּיהָ מְפַרֵּשׁ מֵאֵי זֶהוּ סַתְּם לֹא נְחָסִין: כ"ע לֹא פְּלִיגֵי מִיחְתִּיב: וְר"ע מוּדָה לִיָּה לְרַבִּי יִשְׁמַעְאֵל בְּבוּר בְּרִשׁוּת הַרְבִּיִם דְּהוּא אֲמַר בְּתוֹרָה אֲבָל רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל לֹא מוּדָה לִיָּה לְרַבִּי עַקְיָבָא בְּבוּר בְּרִשׁוּתוֹ דְּקַסְבַּר כִּי אֲפַקְרָא לְרֵשׁוּתִי לֹאֵו אֲחִיבִי אָנָּא בְּתוּיָקָא אֲפַקְרִיתִי: אִם עַל פּוֹתָהּ. שִׁחְפְּרוּ אַחַר וְכַסְּהוּ וְכֹא אַחַר וְגִילְהוּ: כָּאֵה לּוֹ. שְׂאִין לּוֹ חֻלְקָ לּוֹ אֱלָא שְׁכָרְהוּ אוּ שְׁפָתְחוּ דְּהֵינּוּ בְּרִשׁוּת הַרְבִּיִם שְׂאִין דְּחִקְרַע שְׁלוֹ.

הולדות אחר מיתת בעלה, והלא מדברי הברייתא לענין שִׁבְחָה וְלִדְוֹת, 57
 שבחבל בה לאחר מיתת הגר זוכה האשה בכל דמי שבח הולדות, על 58
 אף שאם היה חובל בה בחיי הגר לא היתה זוכה אלא במחצית מדמי 59
 שבח הולדות, לִישְׁמַע – נלמד מכך לענין זכות האשה בדְּמֵי וְלִדְוֹת, 60
 שאף שכשחבל בה בחיי הגר אין האשה זוכה בהן, אך אם חבל בה 61
 לאחר מיתתו תזכה בהן, כמו שזכרנו במחצית מדמי שבח הולדות 62
 שהיה של בעלה. וְאֵף שרק בדעת רבן שמעון בן גמליאל מצינו כן, 63
 שסובר שבחיי הגר זוכה האשה במחצית שבח הולדות ואחר מיתתו 64
 זכתה בכלו, מכל מקום מְדַרְבֵּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל לִישְׁמַע – נלמד 65
 שאף לְרַבֵּן הַסּוֹבֵר שֶׁכְּשֹׁחַבֵּל בַּהּ בְּחַיֵּי בַעְלָהּ הָגֵר, שבח הולדות הוא 66
 רק של בעל, אך כשחבל בה לאחר מיתת בעלה הגר, יהיה הדין שזוכה 67
 האשה בדמי הולדות ובשבח הולדות, כשם שלשית רבן שמעון בן 68
 גמליאל זוכה האשה לאחר מיתת בעלה בכל מה שהיה שייך לבעל, 69
 שהרי לא נחלקו חכמים על רבן שמעון בן גמליאל בענין זכיית האשה 70
 במה שהיה ראוי הבעל לזכות, ומדוע סבר רב חסדא שאין האשה זוכה 71
 בדמי הולדות כשחבל בה לאחר מיתת הגר. 72
 מיישבת הגמרא: אֲמַרְי, לֹא – אין לדמות דין שבח ולדות לדין דמי 73
 ולדות, משום שרק בִּשְׂבַח וְלִדְוֹת, כיון דְּשִׁינְכָא דְּהָהּ בְּגִיּוּהִי – שאף 74
 בחיי הגר יש לאשה זכות בהם, לכך כשחבל בה לאחר מיתת הגר וְכִיָּא 75
 כיון דְּבַחֵי הָגֵר לֹא שִׁינְכָא דְּהָהּ בְּגִיּוּהִי – אין לאשה זכות כלל בהם ורק 76
 הבעל זוכה בהן, הלכך כשחבל בה לאחר מיתת הגר לֹא וְכִיָּא האשה 77
 בְּהִי – בולדות ובדמיהן כָּלֵל, אלא הן הפקר ופטור המזיק מלשלם דמי 78
 הולדות: 79
 אגב שנתבאר במשנתנו דין זכיית המזיק בדמי הולדות של גר שמת, 80
 משום שהן הפקר, מביאה הגמרא דינים נוספים בזוכה מנכסים של גר 81
 שמת. פְּעֵי מִינֵיהּ – שאל רב ייבא סבא מִרְבַּח נַחְמָן, ישראל המְחַזֵּיק 82
 בְּשִׁטְרוֹתָיו שֶׁל גֵר – בשטר ששיעבד בו ישראל אחר את קרקעותיו 83
 לגר, ומת הגר, מהו דין זכיית המחזיק בנייר של שטרות הללו, האם 84
 מֵאֵן דְּמַחְזִיק בְּשִׁטְרָא – אדם המחזיק בשטר שיש בו זכות ממון, רק 85
 אֲדַעְתֵּיהּ דְּאֲרַעָא הוּא דְּמַחְזִיק – על דעת לזכות בקרקע המשועבדת 86
 בשטר הוא מחזיק, וְכִיָּא אֵל לֹא אֲחִיזִיק – והרי אינו מוחזק בקרקע 87
 ולכן אין לו לזכות בקרקע, וְשִׁטְרָא נְמִי לֹא קָנָה – וגם את הנייר של 88
 השטר לא קנה משום דְּלֹא דַעְתֵּיהּ אֲשִׁטְרָא – שאין דעתו לזכות בנייר, 89
 ואם בא ישראל אחר והחזיק בנייר קנאו. או דְּלֵמָא – שמא דַעְתֵּיהּ נְמִי 90
 אֲשִׁטְרָא – נתכוין גם לזכות בגוף השטר, ולכן זכה בו בהחוקתו. אֲמַר 91
 לֵיהּ רב נחמן לרב ייבא סבא. עֵינֵי מוֹרֵי – ענני אדוני, איך אפשר לצדד 92
 שנתכוין המחזיק לזכות בגוף השטר, וְכִי בְּבִי לְצוּר – לקשור את 93
 השטר עַל פִּי צְלוֹחִיתִי ולסתמו בו, הוּא צְרִיף אוֹתוֹ. והרי ודאי אין 94
 כוונתו להחזיק אלא כדי לזכות בקרקע על ידי השטר. אֲמַר לֵיהּ – 95
 השיב רב ייבא סבא לרב נחמן, אכן נסתפקתי בענין זה אם יכול המחזיק 96
 לומר נתכוונתי לזכות בגוף הנייר לְצוּר וְלְצוּר – אף שאין לו שום צורך 97
 בזה אלא לצור על פי צלוחיתו. 98
 אֲמַר רַבְהִי, מְשֻׁבְּנוּ שֶׁל יִשְׂרָאֵל בְּיַד גֵר – לוח ישראל מעות מהגר 99
 והניח לו ישראל משכון על הלוואתו, וְכִי הָגֵר וַעֲשׂו נַכְסֵי הַפֶּקֶר, 100
 וְכִי יִשְׂרָאֵל אַחֵר וְהַחְזִיק בּוֹ – במשכון של הישראל, בית דין מוֹצִיאִין 101
 אוֹתוֹ – את המשכון מִיָּדוֹ של המחזיק בו, ומחזירים אותו ללוח. מֵאֵי 102
 מַעֲמָא אין מועיל תפיסתו במשכון, דְּכִיּוֹן דְּמִית לֵיהּ גֵר, פִּקַּע לֵיהּ 103
 שְׁעֻבְדֵיהּ – נפקע השעבוד שהיה לגר על הישראל במשכון זה מחמת 104
 ההלוואה, וחזר המשכון לרשותו של הלוח, ואין הישראל יכול לזכות 105
 בו. ואם היה מְשֻׁבְּנוּ שֶׁל גֵר בְּיַד יִשְׂרָאֵל – לוח גר מעות מישראל הניח 106
 לו הגר משכון על הלוואתו, והיה שוה יותר מכדי הדמים שהלוה לו 107
 הישראל עליו, וְכִי הָגֵר וַעֲשׂו נַכְסֵי הַפֶּקֶר, וְכִי יִשְׂרָאֵל אַחֵר וְהַחְזִיק 108
 בּוֹ – במשכון של הגר, הדין הוא שְׁוֶה – המלוה קָנָה מְשֻׁבְּנוּ זְכוּת בְּנִגְדֵי 109
 מַעֲוִיָּתוֹ של הגר, וְזוֹ – המחזיק במשכון, קָנָה אֵת הַשֶּׂאֵר – מה 110
 ששוה המשכון יותר מהמעות שהיה הגר חייב לישראל. מַקְשָׁה 111
 112

וְתַנֵּי – ויש לפרש כוונת הברייתא, שזכה מי ששייך אצלו זכיה, 1
 כשחבל בה לאחר מיתת הגר וְכִיָּהּ האשה בדמי הולדות, כדברי רבה. 2
 וכשחבל בה בחיי הגר זכה החובל בדמיהן כיון שהוא מוחזק. 3
 שואלת הגמרא: לִימָא בְּתַנָּאי – שמא רבה ורב חסדא נחלקו במחלוקת 4
 תנאים. ששינו בברייתא, בְּתֵי יִשְׂרָאֵל שִׁנְשֵׁנְתָא לְגֵר וְנִתְעַבְרָה מְמַנּוּ, 5
 וְחָבַל בַּהּ אַדָּם אַחֵר בְּחַיֵּי בַעְלָהּ הָגֵר ומתו ולדותיה, נִתְּנָה הַמְזִיק אֵת 6
 דְּמֵי הַלִּדְוֹת לְגֵר, שכן זכתה התורה את דמי הולדות לבעל. אך באופן 7
 שחבלו בה לְאַחֵר מִיתַת הָגֵר ויצאו לידה ומתו, ואין לגר יורשים, תַּנֵּי 8
 הָרַמְבַּם – בברייתא אחת שנינו שחייב המזיק לשלם לאשה את דמי 9
 הולדות, משום שכשמת הגר זכתה בולדותיה מן ההפקר, וְתַנֵּי הָרַמְבַּם – 10
 בברייתא השניה שנינו שהמזיק פְּטוּר מלשלם את דמי הולדות, משום 11
 שכשמת הגר לא זכתה האשה בולדות אלא נעשו הפקר ולא נתחייב 12
 החובל כלום. מֵאֵי לֹא – האם לא מצינו אם כן שמחלוקת רבה ורב 13
 חסדא בְּתַנָּאי נִינְהוּ – כמחלוקת שתי הברייתות היא, אם החובל בה 14
 לאחר מיתת הגר משלם לאשה או פטור לגמרי, ואם כן מדוע לא פירש 15
 כל אחד מהאמוראים שהוא סובר כהתנא שאמר כן. משיבה הגמרא: 16
 אמנם לְשִׁית רַבְהִי הַסּוֹבֵר שבמיתת הגר זכתה האשה בולדות וחיוב 17
 לשלם לה, וְהָאֵי תַנָּאי הֵיא – בהכרח יש לומר שנחלקו תנאים בינו, 18
 שאינו יכול לבאר באופן אחר את דברי הברייתא ששינו בה שהמזיק 19
 פטור. אֲלֵא לִפִּי רַב חֲסֵדָא הַסּוֹבֵר שאחר מיתת הגר לא זכתה האשה 20
 בולדות ופטור החובל מדמיהם, מִי לִימָא תַנָּאי הֵיא – האם מוכרח הוא 21
 לומר שנחלקו שתי הברייתות בינו, והוא סובר כהברייתא הפוטרת. 22
 מיישבת הגמרא: לֹא קָשְׁיָא על רב חסדא מהברייתא המחייבת לשלם 23
 לאשה, משום שרב חסדא לא פטר אלא מדמי ולדות, ואף ברייתות 24
 אלו סוברות שהחובל בה לאחר מיתת הגר פטור מדמי הולדות. אלא 25
 נחלקו הברייתות לענין דמי שבח האשה מחמת הולדות, הָא – 26
 הברייתא ששינו בה שפטור המזיק, נשנתה כשיטת רַבֵּן הַסּוֹבֵרִים 27
 שרק לבעל זכתה תורה את שבח הולדות, וכשמת הבעל פטור המזיק, 28
 וְהָא – הברייתא ששינו בה שחייב לאשה, נשנתה כשיטת רַבֵּן שְׁמַעוֹן 29
 בֶּן גַּמְלִיאֵל הַסּוֹבֵר שכשחבל בה בחיי הגר חולקין את דמי שבח 30
 הולדות בין הבעל והאשה, ולכן שנינו שכשמת הגר והאשה קיימת, 31
 אין נפטור החובל מלשלם לאשה את חלקה בדמי שבח הולדות, כמו 32
 בחבל בה בחיי הגר. 33
 שואלת הגמרא: אֵי ברייתא זו שחייב לשלם לאשה בשיטת רַבֵּן שְׁמַעוֹן 34
 בֶּן גַּמְלִיאֵל נאמר, מֵאֵי אֲרַאי – מדוע דין הברייתא נאמר דווקא 35
 בחובל בה לְאַחֵר מִיתַת הַגֵּר, והלא אֲפִילוּ כשחבל בה בְּחַיֵּיהֶּם – 36
 בחייו נְמִי אֵית לָהּ פְּלִגְנָא – זוכה האשה במחצית מדמי שבח הולדות. 37
 מיישבת הגמרא: אמנם כשחבל בה בְּחַיֵּיהֶּם אֵית לָהּ פְּלִגְנָא – זוכה 38
 האשה במחצית מדמי שבח הולדות, שהרי גם לבעלה יש זכות בזה, 39
 אך הברייתא באה להשמיענו שכשחבל בה לְאַחֵר מִיתַת הַגֵּר, 40
 זכתה האשה בְּכֹלֵיהּ – בכל דמי השבח, שכיון שמת הבעל זוכה 41
 האשה אף בחלק בעלה, ומשלם החובל את כל דמי השבח לאשה. 42
 מיישבת הגמרא את הברייתות לפי רב חסדא באופן אחר: וְאֵיפְתִיעִית 43
 אִמָּא, שלא נחלקו הברייתות בינו של רב חסדא, וסוברות שתי 44
 הברייתות שאף כשחבל בה לאחר מיתת הגר לא זכתה האשה בדמי 45
 הולדות, ופטור החובל מלשלם אותם. ואין צריך לפרש שברייתא אחת 46
 נשנית כרבן שמעון בן גמליאל והאחרת כרבנן, אלא הָא וְהָא – שתי 47
 הברייתות נשנו כשיטת רַבֵּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל הַסּוֹבֵר שזכאית האשה 48
 במחצית דמי שבח הולדות, ולכן בְּאֵן – הברייתא הסוברת שהחובל 49
 אחר מיתת הגר משלם לאשה, כוונתה שחייב בְּשִׂבְחָה הַלִּדְוֹת את כולו 50
 לאשה, שכיון שמת הבעל ונכסיו הפקר, זוכה האשה אף בחלק בעלה 51
 בשבח זה. ואילו בְּאֵן – הברייתא ששינו בה שהמזיק פטור, היינו בְּדֵמֵי 52
 וְלִדְוֹת, שלא זכתה תורה את דמי הולדות אלא לבעל, וכיון שמת ואין 53
 לו יורשים, אף אם חבל בה לאחר מיתת הבעל זכה המזיק ונפטור מדמי 54
 הולדות. 55
 שואלת הגמרא: אֲמַרְי, מדוע סבר רב חסדא שאין האשה זוכה בדמי 56

57 לתוך רשותו ממקום דריסת רגלי אדם וממקום דריסת רגלי בהמה
58 ארבעה מנחים.
59 ולכאורה דברי הרישא והסיפא סותרים זה את זה, שברישא משמע
60 שבכל אופן שחפר ברשותו, אף שהפקיר רשותו שסביב הבור ומהלכים
61 שם בדיתר פטור, ואילו בסיפא מבואר שהחופר ברשותו לאושין פטור,
62 ומשמע דמעמאל פטור הוא רק משום דחפר לאושין שדרך העולם
63 לחפור בורות אלו, ולא פשע בחפירתם. הא אם חפר ברשותו סמוך
64 לרשות הרבים לאו לאושין אלא בור סתם, חייב. ומעתה, הא מני -
65 ברייתא זו בשיטת מי שנויה, בשלמא לרבה שפירש שמחלוקת
66 התנאים היא בבור ברשותו, אפשר לדחוק ולהעמיד, שהרישא שנויה
67 כשיטת רבי ישמעאל הפטור בבור ברשותו, וסיפא שלא פטרה אלא
68 בחופר לאושין, שנויה כשיטת רבי עקיבא, המחייב בבור ברשותו
69 כשהפקיר רשותו מסביב, והשמיענו התנא שבחופר לאושין גם
70 לשיטתו פטור, כיון שדרך לחפור כן. אלא לרב יוסף שפירש
71 שמחלוקת התנאים היא בבור ברשות הרבים, אבל בבור ברשותו
72 מודים כולם שחייב, בשלמא סיפא שמשמע שהחופר ברשותו סתם
73 חייב, דברי הכל היא. אלא רישא שפטרה בבור ברשותו בכל אופן
74 מני - בשיטת מי שנויה, והרי לא כרבי ישמעאל היא, ולא כרבי
75 עקיבא.
76 מתרצת הגמרא: אמר רב יוסף, בולה כדברי הכל היא שנויה,
77 ולכן לא פטר התנא בסיפא בבור ברשותו אלא בחופר לאושין, אבל
78 בחופר ברשותו סתם והפקיר רשותו מסביב חייב, וברישא מובר
79 באופן שלא הפקיר לא רשותו שסביב בורו ולא את בורו, ולכן פטור,
80 שטוען לנופל, מה לך ברשותו.
81 מוסיפה הגמרא: אמר רב אשי, השתא דאוקימתא - כעת שהעמדת
82 הברייתא לפי רב יוסף לדברי הכל, אם כן לפי רבה נמי לא תוקמה
83 בתנאי ו-לא תעמידנה כשני תנאים, אלא מדרישא רבי ישמעאל
84 סיפא נמי רבי ישמעאל, ומה שמשמע בסיפא שמעמאל פטור החופר
85 ברשותו, הוא רק משום דלאושין, הא לאו לאושין חייב, היינו כגון
86 דארנות ארזותי - שהרחיב החפירות לרשות הרבים, וכיון שחלק
87 מהבור הוא ברשות הרבים גם רבי ישמעאל מודה שחייב, ורק בחופר
88 לאושין פטור כיון שדרך העולם לחפור כן.
89 שוב מקשה הגמרא על רב יוסף: מיתליב, שנינו בברייתא, החופר בור
90 ברשות היתיד ופתחו לרשות הרבים, חייב בנזקי הבור. אבל אם
91 חפרו ופתחו ברשות היתיד הסמוכה לרשות הרבים, פטור. ומעתה,
92 בשלמא לרבה בולה בשיטת רבי ישמעאל היא שנויה, ולכן פטרה
93 בבור ברשותו, וחייבה בבור ברשות הרבים. אלא לרב יוסף הסובר
94 שבבור ברשותו כולם מחייבים, אם כן בשלמא רישא שנויה כרבי
95 ישמעאל, המחייב גם בבור ברשות הרבים, אלא סיפא שפטרה בחופר
96 בור ברשותו מני - כשיטת מי שנויה, והלא לא כרבי ישמעאל היא,
97 ולא כרבי עקיבא. מתרצת הגמרא: אמר רב יוסף, יש להעמיד
98 הסיפא בחופר לאושין, ודברי הכל היא, כמבואר בברייתא לעיל,
99 שבאופן זה כיון שדרך העולם לחפור כן כולם מודים שפטור:
100 הגמרא מביאה ברייתא המבארת דין החופר בורות לצורך הרבים: תנו
101 רבנן, חפר ופתח בור ברשות הרבים, וקסר אותו לרבים, לצורך
102 שתיית מי גשמים המתכנסים בו, פטור מנזקי הבור. אמנם אם חפר
103 ופתח בור ברשות הרבים, ולא קסר אותו לרבים, חייב בנזקי הבור.
104 וכן היה מנהגו של חנוניא חופר בורות שיחין ומערות, שהיה חופר
105 בורות בדרך לירושלים, ופתח אותם, שיתמלאו במי גשמים, ומוכר
106 אותם לרבים לצורך שתיית עולי רגלים. ובששמינעו הקמים בקרב
107 הזה, אמרו, קיים זה (נחוניא) הלכה זו שחפר ומסר לרבים פטור.
108 תמיהה הגמרא: וכי רק הלכה זו קיים ותו לא - ולא עוד, מיישבת
109 הגמרא: אלא כך אמרו ו-אמרו, קיים זה אף הלכה זו:
110 כהמשך למנהגו של נחוניא, מביאה הגמרא מעשה: תנו רבנן, מעשה
111 בבתו של חנוניא חופר שיחין, שנפלה לבור גדול מלא מים, כיון
112 והודיעו את רבי חנינא בן דוסא שיבקש עליה רחמים, בשעה

1 בכבוד ברשותו, והפקיר רשותו מסביב, רבי עקיבא סבר, בור ברשותו
2 נמי חייב, דקתיב (שם) 'בעל הבור ישלם', ומבואר דבכבוד דאית ליה
3 בעלים קאמר רחמנא לחייבו בנזקיו. ורבי ישמעאל סבר שפטור,
4 שיכול החופר לטעון לא הפקירתי רשותי כדי להתחייב בנזקי הבור,
5 ובעל הבור, אין הכוונה לבעלות ממונית על גוף הבור, אלא 'בעל
6 התקלה', כלומר, גורם התקלה והחזיק, והיינו חופר הבור.
7 שואלת הגמרא: אלא מאי? והו' בור האמור בתורה? הוסיף וקאמר
8 רבי עקיבא, שמשמעו 'זהו' ולא אחר, והלא לדברי רבה רבי עקיבא
9 סובר שגם בור ברשות הרבים אמור בתורה לחיוב. משיבה הגמרא: אין
10 כוונתו למעט 'זהו' ולא אחר, אלא כוונתו לטעון לרבי ישמעאל, מדוע
11 פטרת בבור ברשותו, והלא זהו בור שפתח בו היתיד תחלה
12 לתשלומין, כלומר, הוא הבור שנוצר בתורה בחיוב התשלומים, וכפי
13 שדרשנו מ'בעל הבור ישלם'.
14 דעה שנויה בביאור מחלוקת רבי עקיבא ורבי ישמעאל: ורב יוסף אמר,
15 בכבוד ברשות היתיד, והפקיר רשותו שסביב בורו, בולי עלמא לא
16 פליגי דמתייב, מאי מעמאל, 'בעל הבור ישלם' אמר רחמנא, ומבואר
17 דבכבוד דאית ליה בעלים עסקינן במקרא זה המחייב בתשלומים.
18 אלא כי פליגי רבי עקיבא ורבי ישמעאל, בכבוד ברשות הרבים, רבי
19 ישמעאל סבר, בור ברשות הרבים נמי חייב החופר בנזקי, דקתיב
20 בפטור שני אופנים לחייב בנזקי הבור 'כי יפתח איש בור' ו'כי יכרה
21 איש בור'. רבי יכרה' מיותר, שהרי אם על פתיחה של כיסוי בור חייב,
22 על כרייה של בור מתחילתו לא כל שכן, אלא בא הכתוב ללמדך
23 שעל עסקי פתיחה ועל עסקי כרייה כיון לו האחריות לנזקי הבור,
24 אף אם אינו ברשותו. ורבי עקיבא סבר, שלא חייבה תורה בחפר בור
25 ברשות הרבים, ורק בחפר בור ברשותו חייבה אותו מחמת בעלותו על
26 הבור. ועל דרשת רבי ישמעאל הוא משיב, הנהו מיצרך צריכי - שני
27 האופנים נצרכים להכתב ואין כאן יתור, דאי כתב רחמנא רק 'כי
28 יפתח איש בור ולא יכסו', הנה אמניא פותח הוא דכסי ליה ו-די לו
29 בכסוי הבור כדי להפטר, כיון שלא חפרו, אבל הבורה בור חדש לא
30 סגי ליה להפטר מנזקי הבור בכסוי לבד, אלא חייב בנזקי עד דטאם
31 ליה - עד שיסתום את חללו בעפר, לכך הוסיפה תורה 'וכי יכרה איש
32 בור ולא יכסו' ללמדנו שאף הכורה בור מתחילתו אינו חייב אם
33 כיסוהו. ואי כתב רחמנא רק 'כי יכרה איש בור ולא יכסו', הנה
34 אמניא כרייה בור מחדש הוא דבעי כסוי, משום דעבד מעשה
35 חפירת בור, אבל פותח בור קיים ולא עבד מעשה חפירה, אמניא
36 דכסוי נמי לא בעי כדי להפטר מנזקיו, קא משמע לן הכתוב 'כי
37 יפתח', שגם הפותח כיסוי בור חייב בנזקיו עד שיכסו.
38 שואלת הגמרא: ואלא מאי? והו' בור האמור בתורה? הוסיף וקאמר
39 רבי ישמעאל, שמשמעו זהו ולא אחר, והלא לדברי רב יוסף רבי
40 ישמעאל סובר שגם בור ברשותו אמור בתורה. משיבה הגמרא: אין
41 כוונתו למעט 'זהו' ולא אחר, אלא כוונתו לטעון לרבי עקיבא, מדוע
42 פטרת בבור ברשות הרבים, והלא זהו בור שפתח בו היתיד תחלה
43 לניזוקין, כלומר, הוא הבור שנוצר בכתוב במעשה הנזק, כפי שלמדנו
44 מ'כי יפתח' ו'כי יכרה', והמשך הכתוב הוא 'ונפל שם שור או חמור'.
45 מקשה הגמרא על פירושו של רב יוסף: מיתליב, שנינו בברייתא,
46 החופר בור ברשות הרבים ופתחו לרשות היתיד, ונפלו בו דרך
47 פתחו שברשות היחיד, פטור, ואף על פי שאינו רשאי לעשות כן
48 ו-לחפור בעומק רשות הרבים, לפי שאין עושין חלל תחת רשות
49 הרבים. אבל החופר בורות עגולים, או שיחין - חפירות עשויות
50 כמלכין, ארוכות וצרות, ומערות - חפירות מרובעות מקורות אלא שיש
51 להם פתח שאפשר ליפול דרכו, ברשות היתיד ופתחו לרשות הרבים,
52 חייב בנזקי הנופל שם. והחופר בורות ברשות היתיד הסמוכה
53 לרשות הרבים, כגון אלו החופרים בורות בגבול רשותם הסמוכה
54 לרשות הרבים לצורך הנחת אושין - יסודות חומת ביתם, פטור.
55 ורבי יוסי כרבי יהודה מתייב בחופר לאושין, עד שעשה מתייב
56 גבוהה עשרה פטחים לפני החפירות, או עד שירחיק את החפירות

בבא קמא. שור שנגח את הפרה – פרק חמישי דף נ עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזולץ)" רטו רש"י תוספות

1 **בעל התקלה.** ולעולם ברה"ר אבל ברשותו אע"פ שהפקיר פטור בדפרישותי האי דנקט
2 ולא הפקיר בורו דאם הפקיר אף בורו הנה ליה בור ברה"ר. ופאי זהו דר"ע. בשלמא זהו
3 דרבי ישמעאל למעוטי דר"ע אלא זהו דר"ע למעוטי מאי הא בור ברה"ר נמי אמור
4 בתורה בדרישניו לתשלומין. בור דאית ליה בעלים נאמר אצל תשלומין בדכתיבי בעל
5 הבור ישלם ובור ברה"ר נאמר אצל הניקון
6 בדכתיבי כי יפתח איש וכו' יכרה ונפל שקמו וגו'
7 והכי קאמר ר"ע אמאי פטור בבור ברשותו
8 והלא זהו בור האמור בתורה אצל תשלומין.
9 הנהו מיצדק צריכי. ולעולם ברשות היחיד
10 והפקיר רשותו ולא בורו דהנה ליה ממונו שהיוק
11 חייב משום דקריקין ביה בעל הבור אבל ברה"ר
12 דלא ממונו הוא פטור. דפאי. יתום וימלא
13 עפר. ופאי זהו דר' ישמעאל. הואיל ולדמיה
14 תרניו כתיבי לניקון. בור ברה"ר פתח בו
15 הכתוב תחלה כשדבר בנזק ונפל שקמו שור או
16 חמור בור ברשות הרבים דבר בו הכתוב כי
17 יפתח וכו' יכרה ונפל ואי קשיא מתיב מיני רבה
18 מזה לה כר"ע דמתיב אתרניו ורב יוסף מוקי
19 ליה כר' ישמעאל. פטור. אם נפל דרך פי
20 שברשותו וקסיד אפילו הפקיר רשותו פטור
21 אבל אם נפתחה הקמירה שקמר וכסה ברה"ר
22 חייב דהאי תנא סבר חיוקא דבור ברה"ר הוא:
23 לאישין. וסוד לחומת ביתו על פני כל רוחב
24 הבית אצל רה"ר וחבירו בספר עזרא (ו) ואשאי
25 יחידו ובמקרא נפל אשקתא (ברכות דף נו.). פטור.
26 ותינו נמי בחופר כל ברשותו דאית ליה בעלים
27 והפקיר רשותו דלא מצי למימר ליה מאי בעית
28 ברשותי הקא נמי לא מצי למימר ליה למה
29 הלקה בהמתקן על שפתו דהא ברשות הרבים
30 היא: ופעמא דלאישין. שדרך לעשות כן ואינו
31 פושע. הא לאו לאישין חייב. אלא בור ברשותו
32 חייב וקשיא רישא לסיפא: רישא. דקתני בור
33 ברשותו פטור ר' ישמעאל: וסיפא. דמתיבי
34 דדייקין הא לאו לאישין חייב ר"ע: אלא לרב
35 יוסף. דאמר בור ברשותו דכולי עלמא חייב
36 רישא דקתני פטור מנז: לא רשותו ולא בורו.
37 דאי"ל ברשותאי מאי בעית ואצטרף לאשמועי
38 דהע"ג דאינו רשאי לעשות כן דאין עושין חלל
39 תחת רשות הרבים מיהו הואיל ולרשותו פתחו
40 פטור: דארנוה בה ארנוהי לרה"ר. דהנה ליה
41 חופר בור ברה"ר והלקך טעמא דלאישין הא
42 לאו לאישין חייב: ברה"ר. הסמוכה לרה"ר. בגון
43 מקצה מקום מרשותו לרשות הרבים דהנה ליה
44 הפקיר רשותו פטור: וספר לרבים. דאמר לבני
45 עירו הבור זה שחפרתי צריך לכס לשותות מי
46 גשמים המתבקסין שם וראיה לשותות פתחו
47 מתן חרי הוא מסור לכם: חופר שחיו. לעולי
48 רגלים בדרכים: שענה ראשונה. שעדיין היא
49 ראיה להיות חיה בתוך המים: אפר להם שלום.
50 תעלה וכן שניה: שלישית. דהנה לה שהות
51 מתצא נפשה אם ישנה שם: אפר להן. כבר
52 עלתה ודאי כדאמרין לקמן דפשיטא ליה דלא
53 תמות שם: וכן של רחלים. אילו של יצחק: וזון
54 מניונו. אברהם: מצטער בו. לחפור בורות
55 ומערות לעולי רגלים: עם סביביו. צדיקים
56 הרבקים בו: נשערה מאד. לשון חט השערה: ונרא על כל סביביו. מטיל אימת משפטיו עליהם: ותרן. לעבור על כל פשעם: ויתרו חיו. יפקרו חיו וגופו שמורה אל הברית לחטוא:

1 **בבור** ברשותו. פי' בקונ' דקסבר ור"ו דכי אפקרינא רשותאי לא ליתמיב אגא בהויקא
2 אפקריניה משמע דרוצה לומר אם סמך הבור מתחילה לרה"ר חייב לכולי עלמא
3 ואין משמע כן ועוד דבסמוך אמר הא לאו לאישין חייב ואוקמה רבה כר"ע אבל לרבי
4 ישמעאל משמע דפטור וי"ל דהיינו טעמא משום דאי"ל תורך ברשותי מאי בעי שלא יהא
5 לו להתקרב כל כך אצל רשותי שתפול בבור
6 **אמר** לך רב יוסף פולה דברי הכל היא. לאו
7 דוקא פולה אלא רישא וסיפא דאקשי מנייהו
8 אבל מציעתא דקתני ברה"ר ופתחו לרשות הרבים
9 חייב לא אתאי אלא כרבי ישמעאל: **בגון**
10 דארנוח ארנוחי לרה"ר. והשקתא פולה דברי הכל
11 רישא כשלא הפקיר לא רשותו ולא בורו וסיפא
12 דארנוח ארנוחי מיהו רבי יוסי בר יהודה דבגי
13 הרחקה לא מתוקמא כרבי ישמעאל: **דכר**
14 שנצטער בו. ואת אבתי מנא ליה הא מת בנו
15 בצנא וי"ל דמימ באותו דכר עצמו לא היה ראוי
16 ליכשל בירושלמי (שקלים פ"ה הל"א ע"ש) מלאך
17 בדמות רבי חנינא נודפון לה:
אך

יפתח הנה אמינא פותח הוא דסגי ליה בכסוי פורה לא סגי ליה בכסוי עד דמאיס ליה ואי
כתב רחמנא כי יכרה הנה אמינא פרייה הוא דכעוי כסוי משום דעבד מעשה אבל פותח
דלא עבד מעשה אימא כסוי לא בעי קמ"ל ואלא מאי זהו בור האמור בתורה דקאמר
ר' ישמעאל זהו בור שפתח בו הכתוב תחלה לניקון מיתבי החופר בור ברה"ר ופתחו
לרה"ר פטור ואף על פי שאינו רשאי לעשות כן לפי שאין עושין חלל תחת רה"ר החופר
בורות שחיון ומערות ברשות היחיד ופתחו לרה"ר חייב והחופר בורות ברה"ר הסמוכה
לרשות הרבים בגון אלו החופרים לאישין פטור ור' יוסי בר' יהודה מתיב עד שיעשה
מחיצה עשרה או עד שידחק ממקום דריסת רגלי אדם וממקום דריסת רגלי בהמה ארבעה
מפחים טעמא דלאישין הא לאו לאישין חייב הא מני בשלמא לרבה רישא ר' ישמעאל
וסיפא ר"ע אלא לרב יוסף בשלמא סיפא דברי הכל אלא רישא מני לא רבי ישמעאל ולא
ר"ע אמר לך רב יוסף פולה דברי הכל היא ורישא שלא הפקיר לא רשותו ולא בורו אמר
רב אשי השתא דאוקימתא לרב יוסף לרברי הכל לרבה נמי לא תוקמה פתנאי מדיישא ר'
ישמעאל סיפא נמי ר' ישמעאל וטעמא דלאישין הא לאו לאישין חייב בגון דארנוח ארנוחי
לרה"ר מיתבי החופר בור ברשות היחיד ופתחו לרה"ר חייב ברה"ר הסמוכה לרה"ר פטור
בשלמא לרבה פולה ר' ישמעאל היא אלא לרב יוסף בשלמא רישא רבי ישמעאל אלא
סיפא מני לא ר' ישמעאל ולא ר"ע אמר לך בחופר לאישין ודברי הכל: ת"ר חפר ופתח
ומסר לרבים פטור חפר ופתח ולא מסר לרבים חייב וכן מנהגו של חנוניא חופר בורות
שחיון ומערות שהיה חופר ופיתח ומסר לרבים וכששמעו חכמים בדבר אמרו קיים זה
הלכה זו הלכה זו ותו לא אלא אימא אף הלכה זו: תנו רבנן מעשה בבתו של חנוניא
חופר שחיון שנפלה לבור גדול באו והודיעו את רבי חנינא בן דוסא שענה ראשונה אמר
להם שלום שניה אמר להם שלום שלישית אמר להם עלתה אמרו לה מי העליך אמרה
להם ובר של רחלים גודפון לי וזון אחד מנהיגו אמרו לו נביא אתה אמר להם לא נביא
אנכי ולא בן נביא אנכי אלא פך אמרתי דבר שאותו צדיק מצטער בו יפשל בו וזעו אמר
רבי אחא אף על פי כן מת בנו בצנא שצנאמו וסביביו נשערה מאד מלמד שתקדוש ברוך
הוא מודקק עם סביביו אפילו פחוט השערה ר' חנוניא אמר מהקא אל נערין כסוד קדושים
רבה ונרא על כל סביביו אמר ר' חנינא כל האומר הקב"ה ותרן הוא ויתרו חיו שנאמר
הצור תמים פעלו כי כל דרכיו משפט א"ר חנא ואיתימא ר' שמואל בר נחמני מאי דכתיב
אך

אך

אפים לצדיקים ולרשעים. בעושי פסין (עירובין דף כב. ושם) משמע לרשעים להאבדים מן העה"ב ונחלק (סנהדרין דף קיא.) משמע לטובה וי"ל בשאין סופו לעשות תשובה הוא לרעה אבל בסופו לעשות תשובה הוא לטובה. א"כ בנייהו דעבד גובה. ה"נ הוי מצי למימר דנפל דרך אחוריו דלרב לא מיתייב אלא דרך פניו דאיכא הבל אפי' נמי בבור שרפה יותר על עומקה דליכא הבל

בדאמרין (למקן נא) ותדא נקט: 1
לשמואל 2
גובה ונחבט בקרקע דאי בנחבט 3
גובה מודה רב דתייב כמו באבנו וסבינו ומשא 4
דאמר (לעיל דף ג.) אי דאקריה בין לרב בין 5
לשמואל היינו בור היינו משום דחבטה דידיה 6
הוא וקשה דנחבט גובה ונחבט בקרקע מודה 7
שמואל דפטור דקרקע עולם הויקתו כדמוכח 8
לקמן (דף ג.) אמר שמואל היכי דמי לאחוריו 9
דפטור כגון שנתקל בבור ונפל אחוריו הבור וי"ל 10
כגון דעבד גובה ה' טפחים וסביב הגובה הפר 11
בעומק ה' טפחים ונתקל בגובה ונחבט בעומק 12
בור א"נ דוקא התם בני נפל מקול הכרייה פטר 13
שמואל שקול הכרייה גרם לו ליפול ונחבט נמי 14
לא גרם לו מעשי שנחבט בקרקע שחיץ לבור 15
ואין להקשות דליתייב בעל הבור החצי בעשה 16
חצי התקלה ובכל נמי ליחייב דהא מוקי לה 17
כרבי נתן דכי ליכא לאישתלמי מהאי משתלם 18
מהאי י"ל דקסבר שמואל שאין לחייב בעל הבור 19
לעולם אפי' לרבי נתן אלא בשעשה כל התקלה 20
או יתחייב בעל הבור כשנחבט ואפי' נחבט 21
עשה התקלה אבל בחצי התקלה לא יתחייב בור 22
כשנחבט בקרקע עולם ולפי זה אתי שפיר הא 23
דמשמע לקמן (שם) נתקל באבן ונפל לבור 24
דמחייב בעל האבן אע"ג דהאי בור לאו אירו 25
כרייה: תני וחדר מפרש. פי' הני וחדר מפרש 26
מתיבא נפקא לן: 27
אם שהתה מעת לעת ושחטה כשירה. בפרק 28
אלו טריפות (חולין נא. ושם) אומר עמדה 29
אין צריכה מעת לעת בדיקה ודאי בעי הלקב 30
אפילו בדיקה לא בעי אבל כששחטה מעת לעת 31
אין להוכיח משם אי בעי בדיקה אי לא ומתוך 32
ה"ג משמע דבעי בדיקה שפירש אן לא בקיאון 33
בבדיקה ולידין בעי י"ב חדש: 34
אמרי 35

אך אף. משמע מאריך רוגו וממתין מליפרע אך אפים משמע שני רצונים אחת של 1
טובה ואחת של רעה: לצדיקים. מלשלם שכר טוב לאלתה: ולרשעים. מלפרע מתן 2
לאלתה: לא יסקל. לפנות אבנים: פרושות שאינה שלף. שקא אתה עתיד למוכרה: לרשות 3
שלף. רשות הרבים כל ימיו הוא שלו: לגלג עליו. לא היה מביר טעמו של דבר: מתני' 4
הריצין ונעיצין. בור עגול הוא שיה ארוכה 5
וקרבה מערה מרובעת ומכוסה בקרוי אלא שיש 6
לה פה הריצין רחבין ומרובעין כמערה ואין 7
מקורין אלא כל פני פתות: נעיצין. קצין מלמטה 8
והרחבין מלמעלה: סתם בור עשירה טפחים: מה 9
בור שיש בו כדי להמית: דהיינו י' טפחים: גמ' 10
להבלו. משום דעבד ליה הבל לבור ולא משום 11
חבטה: קרקע עולם. ואינו שלו: שמואל אמר 12
להבלו. חייבה תורה כדאמרין ואע"ג דהבלא 13
ממילא אתי ליה וכ"ש לחבטו דאיהו עבד ליה 14
חבטה: ואם האמר. דוקא לחבטו ולא להבלו 15
דהא ממילא הוא ואיהו לא עבדיה: התורה 16
העידה על הבור. דחבטה בור סתם ואפילו מלא 17
ספיניו של צמר. דליכא חבטה: מאי בנייהו. 18
מכדי היכא דמת בו בין לרב בין לשמואל חייב 19
ואפילו נבקעת פרישו או נשברה מפרקתו מחייב 20
נמי רב דאיכא למימר הבלא נמי טקלתי ואפי' 21
נשברה רגלו וביחש איכא למימר מחמת הבל 22
הבור קלה וביחש מה לי אי טעמא דחיובא 23
משום חבטה מה לי משום הבל: דעבד גובה. תל 24
גבוה עשירה ברה"ד ועלה שם שם ונפל דהכא 25
ליכא הבלא אלא חבטה: דרך נפילה. בעומק 26
משמע ועל פניו: תני. הריצין ונעיצין ברישא: 27
וחדר מפרש. מתיבא נפק: דקטין וכריבא. קצר 28
ועגול: אבל הריצין. דרחבין ולא מטללי אימא 29
לא: לאו משום דלית ביה חבט. ואע"ג דאית ביה 30
הבל וקשיא לתרויהו: לא משום דלית ביה 31
חבטא. וכ"ש דחבטה לית ליה: לנגוין. קלה 32
מחמת הבל וכיחשו: ארימא. אזור: דדלא. משקה 33
שרות והיא עמוקה אמר ולפיכך היא נקראת 34
אמת תמים דעמוקה אמרה והרבה אמרה: טרפיה 35
רב נחמן. משום ריסקי אברים דהיא אחת מ"ח 36
טריפות דתנן (חולין דף מב.) נפלה מן הגג ופ"פ 37
דלא חזיקו ביה מפה אלא שאין יכול לעמוד 38
ואמרין התם (דף נא.) אם שחטה מעת לעת 39
ושחטה כשירה ואם עמדה והלכה אינה צריכה 40
מעת לעת ושור זה לא עמד: קבא דקמחא. 41
להוצאותיו עד שיבא לפני חכמים לשאול 42
ויורוהו אם שחטה מעת לעת ושחטה כשירה: 43
לא אפסיר. שהיה ממתיך: 44

לא

משום דלית בהו רויחא מוקעיל מפי מתתאי אבל נעיצין דרויחי מוקעיל מפי מתתאי אימא בעשירה לית בהו חבטא קמ"ל: תנן הוי 1
פחותין מעשירה טפחים ונפל לתוכו שור או חמור ומת פטור ונפל לתוכו שור או חמור ונחבט פטור מ"ט לאו משום 2
דלית ביה חבטה לא משום דלית ביה חבטא אי הכי אם הווק בו חייב נפל לתוכו שור או חמור ונחבט פטור מ"ט לאו משום 3
ההוא תורא דנפל לאריתא דדלאי שחטיה כרייה טרפיה רב נחמן אמר רב נחמן אי שקיל כרייה דהיא תורא קבא דקמחא ואול תנא 4
בי מדרשא אם שחטה מעת לעת כשירה לא אפסדיה לתורא דשורה פמה קבי אלמא קסבר ר"נ ו"ש חבטה בפחות מעשירה איתיביה 5
רבא לרב נחמן הוי פחותין מעשירה טפחים ונפל לתוכו שור או חמור ומת פטור מאי טעמא לאו משום דלית ביה חבטה 6

לא

55 החופר, אלא שלרב החיוב הוא מחמת ההבל שגרם, ולשמואל החיוב
 56 הוא גם מחמת החבטה ואם כן מאי בינייהו – מה חילוק להלכה יש
 57 ביניהם. משיבה הגמרא: איכא בינייהו חילוק, באופן דעבד גובה –
 58 שעשה תל גבוה עשרה טפחים ברשות הרבים, ועלתה בהמה עליו
 59 ונפלה ונחבטה בקרקע רשות הרבים וניזוקה, דלרב אנכי לא
 60 מיחייב, שהרי רק חבטה יש כאן, ולא הבל, ולשמואל אנכי נמי
 61 מיחייב, שהרי סובר שגם על מה שגרם לחבטה בקרקע רשות הרבים
 62 יש לחייבו.
 63 מבאר הגמרא: מאי מעמא דרב, דאמר קמא בחיוב החופר בור
 64 (שמות לא) וְכִי יַפְתָּח אִישׁ בּוֹר אֹרֶץ יִכְרֶה אִישׁ בֶּרֶךְ וְלֹא יִסְכְּנוּ, וְנִפְלָה
 65 שָׁמָּה שׁוֹר אֹרֶץ חֲמוֹר, ומשמעות וְנִפְלָה היא שאין החופר מתחייב עד
 66 שיפול דרך נפילה, והיינו נפילה לעומק וכשפניו כלפי הבור, שבאופן
 67 זה ההבל שבבור מוזק את הנופל. ולשמואל, וְנִפְלָה בְּלִי דְהוּ – כל
 68 נפילה משמע, בין נפילה לעומק, שיש בה הבל, ובין נפילה מגובה
 69 לקרקע, שאין בה אלא חבטה.
 70 מקשה הגמרא על רב: תנן במשנתנו, מאחר שהחיוב הוא בכל חפירה
 71 שהיא אם כן למה נאמר בתורה 'בור', אלא ללמד מה בור שיש בו
 72 כדי להמית, והיינו שעומקו עשרה טפחים, אף בל שיש בו כדי
 73 להמית, והיינו עשרה טפחים. ולשון אף כל משמע שבא להוסיף,
 74 כשלא לשמואל אף בל לאתווי – בא ללמד חיוב בעשה גובה
 75 ברשות הרבים. אלא לרב הפוסט בגובה, אף בל לאתווי מאי – מה
 76 בא ללמדנו. משיבה הגמרא: כוונת התנא לאתווי חיוב בהריצין
 77 ונעיצין. מקשה הגמרא: והרי תריצין ונעיצין בהדיא ו-בפירושו קתני
 78 להו במשנתנו קודם לכן. מיישבת הגמרא: תני – שנה התנא חיוב בכל
 79 מיני החפירות, וחדר מפרש – ואחר כך פירש מנין למדים החיוב בהם,
 80 אף שלא נכתב בתורה אלא 'בור'. והוא מפני שאין כוונת התורה במה
 81 שכתבה 'בור' למעט שאר חפירות, אלא ללמדנו שהעומק המחייב
 82 במיתת הנופל בו, הוא כשיעור סתם בור שהוא עשרה טפחים.
 83 מבררת הגמרא: והני בולחיו מיני החפירות דקתני במשנתנו, למה לי
 84 לפורטם. מבאר הגמרא: צריכא להשמיענו החיוב בכל אלו, דאי
 85 תנא רק בור, הוה אמינא דווקא בור שעומקו עשרה הוא דאית ביה
 86 הקבלא כדי להמית הנופל בו, משום דקמיין ובריכא – מחמת שהיקפו
 87 צר ועגול, ומחמת כן האויר שבתוכו חם, אכל שית דארף – שארוך,
 88 כלומר אורכו גדול מרחבו, איכא שמחמת אורכו אוירו פחות חם,
 89 ובעומק עשרה בלבד לית ביה הקבלא כדי להמית. וכן אי תנא רק
 90 בור ושית, הוה אמינא דווקא שית בעומק עשרה הוא דאית ביה
 91 הקבלא כדי להמית, משום דקמיין – משום שרחבו צר, אכל מערה
 92 דמריכא – שמרובעת היא, ורחבה כאורכה, איכא בעומק עשרה
 93 בלבד לית בה הקבלא כדי להמית. וכן אי תני רק בור שית ומערה הוה
 94 אמינא, דווקא מערה בעומק עשרה הוא דאית ביה הקבלא, משום
 95 דמשוללא – משום שמקורה בתקרה, ולכן אוירה חם, אכל תריצין
 96 דמרובעים כמערה ולא משוללא – אינם מקורים, איכא, בעומק עשרה
 97 בלבד לית בהו הקבלא כדי להמית. ואף אי תנא גם תריצין הוה
 98 אמינא דווקא תריצין בעומק עשרה הוא דאית ביה הקבלא, משום
 99 דלית בהו ריחא מלעיל טפי מתתא – שאין בהם ריח למעלה
 100 בפתחם יותר מלמטה בתחתיתם, ולכן מתאסף בהם אויר חם, אכל
 101 נעיצין דריחיה מלעיל טפי מתתא – שמרווחים למעלה בפתחם יותר
 102 מלמטה בתחתיתם, איכא בעומק עשרה בלבד לית בהו הקבלא כדי
 103 להמית, ולכן קא משמע לן – השמיענו התנא שבכל מיני החפירות די
 104 בעומק עשרה כדי שיהיה בהם הבל הממית:
 105 כפי המתבאר, בין לרב ובין לשמואל חייב החופר בנוקי הבל הבור, ולא
 106 נחלקו אלא בחיוב נזקי החבטה. מקשה הגמרא: תנן במשנתנו, היו
 107 החפירות פחותין מעשרה טפחים, ונפל לתוכו שור או חמור וזת,
 108 פטור החופר, ואם כן הווינו בו, תני. ולכאורה, נפל לתוכו שור או
 109 חמור וזת פטור, מאי מעמא דרב, לאו, משום דלית ביה הקבלא כדי
 110 להמית, ואף שיש בו הבל, ומבואר שחיוב החופר אינו אלא בנוקי חבטה,

1 הטעם שכתוב ב"ג מידות הרחמים של הקדוש ברוך הוא (שמות לד ו)
 2 'אָרְךָ אַפִּים', וְלֹא כְּתִיב 'אָרְךָ אֵף' בלשון יחיד. משום ש'ארך אף'
 3 משמעותו רק שמאריך הרוגז וממתין להפרע מעוברי רצונו, ולכן נכתב
 4 'אָרְךָ אַפִּים' משמעותו תיבת 'אפים' היא רצונו, ללמדנו שמאריך
 5 שני רצונו שיש לו, ממתין מלהטיב לצדיקים בעולם הזה על
 6 מעשיהם הטובים, כדי להטיבם בעולם הבא. וְלִרְשָׁעִים ממתין
 7 מלהפרע על מעשיהם הרעים, כדי להפרע מהם בעולם הבא:
 8 הגמרא מביאה ברייתא המבארת איסור הנחת תקלה ברשות הרבים:
 9 תְּנֵי רַבִּי, לֹא יִסְכְּלֵי – ויפנה אבנים] אדם מרשותו לרשות הרבים,
 10 שלא יכשלו בהם הרבים. מְעַשֶׂה כְּאֵדָם אַחַד שְׁהוּהוּ מִסְּכָל מְרֻשׁוֹתוֹ
 11 לְרֻשׁוֹת הַרְבִּיב, וּמִצְאוֹ חֲסִיד אַחַד, אָמַר לוֹ הַחֲסִיד, רִיבָה –אדם
 12 ריקן, מִפְּנֵי מַה אַתָּה מִסְּכָל מְרֻשׁוֹת שְׂאִינָה שְׁלָךְ לְרֻשׁוֹת שְׁלָךְ, שהרי
 13 שרך אינה בהכרח שלך לעולם, שמה תמכרנה, אבל רשות הרבים
 14 לעולם יש לך בה חלק. לְגַלְגַּל עָלָיו הַמִּסְּקָל, כיון שלא הבין כוונתו.
 15 לְיָמִים (וכעבור זמן) נִצְרָף לְמַבּוֹר שְׁדָהוּ שִׁסְקַל מִמֶּנָּה הָאֲבָנִים,
 16 ומכרה, וְהָיָה מְחַלְפֵי כְּאוֹתוֹ רֻשׁוֹת הַרְבִּיב הַסְּמוּכָה, וְנִכְשַׁל כְּאוֹתָן
 17 אֲבָנִים שִׁסְקַל, ואז הבין דברי החסיד, ואמר, יָפָה אָמַר לִי אוֹתוֹ
 18 חֲסִיד, מִפְּנֵי מַה אַתָּה מִסְּכָל מְרֻשׁוֹת שְׂאִינָה שְׁלָךְ לְרֻשׁוֹת שְׁלָךְ:

משנה

20 משנתנו תבאר שאף שנכתב בתורה 'בור' החיוב הוא בכל מיני
 21 חפירות, וכן תבאר שיעור עומק החפירה המחייב בתשלומי בהמה
 22 שנפלה לתוכה ומתה. החופר בור ברשות הרבים ונפל לתוכו שור
 23 או חמור, וניזוק או מת, תני. ודין זה אינו דווקא בחופר בור עגול,
 24 אלא אף החופר בור – חפירה עגולה, או שית – חפירה ארוכה
 25 וצרה, ומערה – חפירה מרובעת ומקורה, אלא שיש בתקרתה פתח
 26 שאפשר ליפול דרכו, תריצין – חפירות מרובעות בלא תקרה, ונעיצין
 27 – חפירות רחבות למעלה בפתחן, והולכות ונעשות צרות בעומקן, תני
 28 בנוקי הנופל לתוכם. אם כן למה נאמר בתורה דווקא 'בור', אלא כדי
 29 ללמד מה בור אין חייב החופר בנוקי בהמה שמתה בו אלא כשיש בו
 30 בעומקו כדי להמית הנופל, שהרי סתם בור עומקו עשרה טפחים,
 31 ועומק זה יכול לגרום למיתת, אף בל מין חפירה, אין מתחייב חופר
 32 במיתת בהמה שנפלה לתוכו, אלא כשיש בו בעומקו כדי להמית,
 33 והיינו עשרה טפחים. אבל אם היו פחותין מעשרה טפחים, ונפל
 34 לתוכו שור או חמור וזת, פטור החופר מלשלם, שלא מחמת הבור
 35 מת. ואמנם אם רק הווינו בו, תני בתשלומי הנזק, שכל עומק שהוא
 36 עלול לגרום לנזק בנפילה לתוכו:

גמרא

37 הגמרא מביאה מחלוקת אמוראים ביסוד חיוב החופר בור בנוקי הבור:
 38 אָמַר רַב, בּוֹר בְּרֻשׁוֹת הַרְבִּיב שְׁחִיבָה עָלָיו תּוֹרָה היינו דווקא לנזק
 39 הבא מחמת הקלו – אויר חם של הבור, ולא לנזק הבא מחמת הקמו
 40 – שנחבט הנופל בקרקעית הבור וניזוק או מת מכח החבטה. מבאר
 41 הגמרא: אָלְמָא – הרי טעמו של רב משום דקסבר שקרקעית הבור
 42 שבה היתה ההקבלה אינה של החופר, אלא קרקע שהיתה שם מעולם
 43 הוא דמוקא ליה – היא שהזיקתו. אך על נזקי ההבל חייב משום
 44 שמחמת חפירתו נעשה ההבל. ולשמואל אמר, בור ברשות הרבים
 45 שחייבה תורה מיתה לנזקי הקלו, אף שלא הוא הביא במעשיו את
 46 ההבל, אלא מילל בא בגרמתו. וְכַל שְׂפָן שֶׁאֵין לַחֲיִיבו לְחַכְּמוֹ של
 47 הנופל בקרקעית הבור, שהרי גרם לקרקעית שיתזיק על ידי מעשה
 48 חפירת הבור. ואם תאמר דווקא לְחַכְּמוֹ אָמַר תּוֹרָה שיתחייב, כיון
 49 שעשאו בידיים, ולא לְהַבְלֵי שרק גרם שיתקבץ בו אויר העולם ולא
 50 הביאו בידיים. אין לומר כן, שהרי תּוֹרָה כתבה 'בור' סתם, וְהַעֲדָה
 51 בכך על חיוב נזקי הבור בכל אופן ואפילו כשהוא מלא ספוגין של
 52 צמר, המגינים מפני חבטה, ואין בו אלא הבל.
 53 שואלת הגמרא: הרי בין לרב ובין לשמואל אם מתה הבהמה חייב

מקשה הגמרא: **אי הכי** שטעם הפטור בגג הוא משום שאינו קרוי בית, מדוע כאשר הבית גבוה עשרה טפחים בצמצום חייב במעקה, הרי **השתא נמי דהוי מאבדאי עשרה** - אף שמבחוץ הוא גבוה עשרה, **דל מניה** - הפחת מגבהו את שיעור תקרה ו**מנייה** ו-טיח התקרה) שלו נמצא **דמניאי** - מבפנים, בתוך הבית **לא הוי** גובהו **עשרה**, ואינו נקרא בית. מתרצת הגמרא: **אמר ליה**, כגון דתק **מניאי** - התנא חייב במעקה בית שמבחוץ גבוה עשרה רק באופן שחפר בפנים בקרקע הבית עד שמבפנים גובהו עשרה, והרי הוא בית הראוי לדירה. דוחה הגמרא: **אי הכי** שמדובר בחקק בתוכו, **כי לא הוי נמי מאבדאי עשרה** - גם אם אינו גבוה מבחוץ עשרה, **משפחת לה דהוי מניאי עשרה** - יכול להמצא שגובהו מבפנים עשרה, ו**ואוי לדירה**, ו**כגון דתק פה** **מפי** - שחפר בקרקעו יותר, עד שגובהו מבפנים עשרה, ומדוע אמר התנא שרק אם הבית גבוה מרשות הרבים עשרה טפחים יש חיוב מעקה, הרי העיקר תלוי בגובהו בפנים, וכל שגבהו עשרה חייב אף שבחוץ הוא פחות מכך. הגמרא חוזרת ממה שנתבאר שרב נחמן הטריף את השור מחמת חבטה אף בפחות מעשרה טפחים: **אלא** ודאי טעם הפטור ממעקה בפחות מעשרה הוא מחמת שאין החבטה ראויה להמית. והיינו **מעמא דרב נחמן** שהטריף שור שנפל לעומק ששה טפחים, משום ד**קבר** שגם עומק זה נחשב עשרה, שהרי **מפריסא דתורא לארעא** - מכרסו של שור עד הקרקע שתחתיו **כמה הוי**, **ארבעה טפחים**, **אריתא דלף כמה הוי** עומקה, **שיתא טפחים**, **הא** - הרי כאן **עשרה טפחים**, ו**אישתכח** - נמצא דכי **קא מהכח** השור **מעשרה הוי** **הוא** **מהכח**. מקשה הגמרא: **אלא** **מתניתין דקתני** **שיבור** האמור בתורה בא ללמד מה **כור שהוא כרי להמית**, שהרי עומקו **עשרה טפחים**, **אף כל** הדומה לו החיוב הוא רק **כשיש בו כרי להמית**, והיינו שעומקו **עשרה טפחים**, **הלא** **בעומק שיתא נמי מניאי** - גם די כדי לחייבו, שבצירוף ארבעה שמכריסו לקרקע נמצא שחבט חבטה בשיעור עשרה טפחים. מתרצת הגמרא: **אמר**, **מתניתין מדברת באופן שלא נפלה בהמה דרך הליכתה**, אלא **דשובב** היה ו**ואינדר** - התגלגל ונפל **לבור** כשגבו כלפי הבור, ואז אין החבטה אלא בשיעור עומקו של בור, ולכן חייב רק כשעומקו עשרה טפחים:

משנה

כור של שני שותפין, עבר עליו הראשון והשתמש בו ולא כפהו, שהיה השותף השני משתמש בבור, והשני כססים הלך ולא כפהו, אזי השני לבדו חייב והראשון פטור:

גמרא

אמר - שאלו בבית המדרש, **כור של שני שותפין חייב משפחת לה** שיתחייבו שנים בנוקיה, **הניחא אי סבידא לן כרי כרי עקובא דאמר** החופר **כור ברשותו** והפקיר את רשותו ולא את בורו **חייב בנוקיה בורו, משפחת לה** שיתחייבו שנים, **כחצר של שניהם ובתוכה כור של שניהם, והפקירו רשותו, ולא הפקירו בורן**, ונמצא שעל שניהם מוטלת השמירה. **אלא אי סבידא לן כריבי ישמעאל**, שהחופר **כור ברשותו** והפקיר את רשותו ולא את בורו **פטור**, הרי לדבריו **חייב משפחת לה דחייב עליה** - שחייב על נוקי בור, דוקא כשהבור **ברשות הרבים, ובכרשות הרבים כור של שני שותפין חייב משפחת לה, אי** באופן **השון** - שמינו **שליח תרוניהו ואמר ליה, זיל כרי לן** - חפור עבורינו בור, ו**אזל כרה לה**, וכיון שמעשה השליח מתייחס לשולחיו נמצא כאילו הם עשוהו. לא ניתן לבאר כן, שהרי **אין שליח לדבר עבירה**, והוא חייב ושולחיו פטורים. **ואי** באופן **דכרה האי המשה** טפחים **והאי המשה** טפחים, **הלא** בחפירת השני **נפתלקו להו מעשה ראשון**, והשני לבדו מתחייב ואמנם **הניחא לדעת רבי ולענין נקין**, שרבי סובר שאם רק ניוקה בהמה בבור זה שניהם חייבים וכמובא להלן, אם כן **משפחת לה בור של שני ברשות הרבים** לענין נוקין, **אלא** עדיין קשה **לרבי ולמיתת** - אם שניה בהמה, שגם לדעתו השני

וקשה בין לרב ובין לשמואל. מתרצת הגמרא: **לא**, טעם הפטור הוא **משום דלית ביה הכלא**, וכל שכן שאין בו חבטה. מקשה הגמרא: **אי הכי** שזהו טעם הפטור, מדוע **אם הווק בו חייב, והא לית ביה הכלא**. מיישבת הגמרא: **אמר**, אמנם **אין** בעומק פחות מעשרה די **הכלא למיתה**, ואולם **יש בו די הכלא לנקין**. הגמרא מביאה פסק בדין טריפה, ומקשה על כך ממשנתנו: **ההוא תורא דנפל לאריתא דלףאי** - מעשה היה בשור שנפל לאמת המים בעלמקה ששה טפחים שמשקין השדות ממנה, ו**שפיה מריה** - שחטו בעליו מיד, **מריה רב נחמן** - אסרו רב נחמן באכילה מחמת טריפת נפולה. **אמר רב נחמן**, **אי שקיל מריה דהאי תורא** - אילו היה נוטל בעל שור זה **קמא דקמחא** - קב קמח להוצאות הדרך, ו**אזל תנא בי מדרשא** - והיה הולך לבית המדרש לברר אצל החכמים דין השור קודם שישחטנו, היו מורים לו הדין, **שאם שפיה אחר נפילתה** יום אחד **מעט לעת** - משעת נפילה עד למחרת בזמן זה, **כשירה לא אפסדיה לתורא דשור כפה כפי** - לא היה מפסיד את השור השווה בכמה קנים של קמת, שהיה ממתין לשחטו עד מעט לעת, ושמא היה נשאר בחיים והיה מתברר שאינו טריפה. מוכיחה הגמרא: **אלמא** - הרי **דקכר רב נחמן** **יש** **הכמה** העלולה להמית **גפילה** לבור שעומקו **פחות מעשרה**. מקשה הגמרא: **איתביה כרא** **לרב נחמן** ממשנתנו, ששינוי **הוי** החפירות **פחותין מעשרה טפחים, ונפל לתוכו שור או חמור ומת פטור, מאי מעמא פטור**, האם **לאי** **משום דלית ביה הכמה** הממיתה בעומק זה, ומדוע הטרפת הבהמה שנפלה לעומק ששה טפחים. מתרצת הגמרא: **לא** משום שאין בו חבטה פטור, אלא **משום דלית ביה הכלא**. מקשה הגמרא: **אי הכי** מדוע אם הווק בו **חייב, הא לית ביה הכלא**. מתרצת הגמרא: **אמר ליה, אין** בו די **הכל למיתה, ויש בו די הכל לנקין**. מוסיפה הגמרא להקשות על רב נחמן: **איתביה, שינוי במשנה** (סנהדרין מה). **בית הפקולח** - הבית שמגגו היו מפילים את החיובים סקילה, **היה גבוה שתי קומות אדם. ותני עלה** בברייתא, **וקומה שלו** -של הנסקל, **הרי כאן** נפילה מגובה **שלוש קומות אדם. ואי סלקא דעתך** **יש** **הכמה** הממיתה אף **בפחות מעשרה טפחים, למח לי כולי האי** - כל זאת, הרי די להפילו מגובה פחות מעשרה. שואלת הגמרא: **ולמעמיד, הרי די אם נעבדי** - עשה בית הסקילה בגובה **עשרה**, שהרי אתה מודה שבעשרה יש חבטה הממיתה, **אלא** בהכרח צריך לומר **כרי נחמן** שיש טעם מיוחד לכך, **דאמר רב נחמן אמר רבה בר אבהו, אמר קרא** (ויקרא טז יח) **ואחבתה לרעה כמזד, ולכן ברור לו מיתה יפה** - שימות מהר. מקשה הגמרא: **אי הכי** **נגבה מפי** - נגביה את בית הסקילה יותר משתי קומות, כדי למהר מיתתו ביותר. מתרצת הגמרא: אי אפשר להגביה יותר **משום** **דביותר מכך מינוול גופו**, שאבריו מתפרקים וגופו מתפור, וכריסו נבקעת. קושיא נוספת על רב נחמן: **איתביה, שינוי בברייתא: נאמר** (דברים כב ח) **כי תבנה בית חדש ועשית מעקה לגגך, ולא תשים דמים בביתך כי יפל הנפל ממנו**. ודורשים, **ממנו, ולא בתוכו** - חיוב מעקה הוא רק בחושש נפילה מהגג לרשות הרבים, אבל לא מרשות הרבים לגג. **ביצד, היתה רשות הרבים גבוה ממנו** -מגג הבית) **עשרה טפחים, שהיה הבית בנוי בעומק, ונפל** - החשש הוא שיפול **מתוכה לתוכו** - מרשות הרבים לגג, **פטור** בעל הבית מלעשות מעקה בשפת רשות הרבים. ורק אם היתה רשות הרבים **עמוקה ממנו עשרה טפחים, ונפל** - החשש הוא שיפול **מתוכו לתוכה** - מהגג לרשות הרבים, **חייב** לעשות מעקה לגגו. ומתוך דברי הברייתא מוכח שחייב מעקה הוא כשהגג גבוה עשרה, **ואי סלקא דעתך** **יש** **הכמה** **בפחות מעשרה, למח לי עשרה**, הרי אף בפחות מכך יש חשש מיתה. מתרצת הגמרא: **אמר ליה**, אף שגם נפילה מפחות מעשרה עלולה להמית, **שאני בית, הכל** שגובהו **פחות מעשרה טפחים לא בית הוא, שאינו** ראוי לדירה, ולא חייבה תורה במעקה אלא בגג בית.

בבא קמא. שור שנגח דף נא עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזולץ)" ר"ט רש"י

1 לא משום דלית ביה הכלא אבל חבטה אית ביה ואפ"ה פטור כרבי: ולמעמוד נעביר י'
2 דהא בעשרה מיהא מודית דיש חבטה: מיתה יפה. שימות מחר: דמנוול. שעשה אברים:
3 מננו ולא לתובו. בית גבוה מרה"ר שקראו ליפול ממנו לרה"ר חייב במעקה ולא בית עמוק
4 מרה"ר שהתופל נופל על גגו: גבוה ממנו י' טפחים ונפיל מתוכה לתובו. כלומר שהתופל
5 נופל מתוך רה"ר לתובו על גגו: פטור. מן
6 המעקה: ונפל מתוכו לתוכה. כלומר שהתופל
7 נופל מגגו לרה"ר: חייב. במעקה: לפה ל'. בית
8 גבוה י' דמשמע קא בציר מהכי פטור ממעקה:
9 לאו בית הוא. ותורה לא חייבה במעקה אלא
10 בית ואע"ג דיש חבטה: אי הכי. דטעמא משום
11 דאינו קרוי בית הוא אמאי קתני עמוקה ממנו י'
12 טפחים חייב כי הוי נמי עשרה לצד רה"ר: דל
13 חקרה ומעובה לא הוי נזאי י'. ולא הוי לדידה
14 ולא הוי בית משפחת לה. דהוי בית: דחם ליה
15 מנזואי. עד דהוי מגזאי י' טפחים והוי בית חייב
16 אלא. טעמא ודאי משום דאין חבטה פחות
17 מעשרה הוא ולרב נחמן לא תקשי דקסבר ר"נ
18 כו' דאע"ג. שוכב היה ותתלצל ונפל: מתני'
19 השני חייב. והראשון פטור ובגמרא מוקי לה
20 בשניהו ראשון לשני משתמש ודולה כשהלך
21 לו: גמ' אין שליח לרבי עבירה. להתחייב
22 שולחו אלא שליח מייחייב וסבירא הוא דאמרי'
23 ליה דרבי הרב ודרבי התלמיד דברי מי שומעין:
24 הניחא לרבי. דאמר לקמן אחר שניהן לנזקין:
25 ונזקין משפחת לה. דתרוניהו מייחייב: אלא
26 לרבי ולמיתה. דבמיתה מודה דאחרון חייב ולא
27 ראשון היכי משפחת לה: שנקרי שניהם. שחפר
28 האחר תשעה ובא חבירו וסיעו ועקר בבית
29 אחת חוליא מןקרקעיה: והשלימה לעשרה. דאין
30 כאן אחרון (לנזקין) דתרוניהו כי תרדי משו ליה
31 בור ובין לרבי ובין לרבנן חייבין במיתה ובש'
32 בנזקין: מיצד צריכי. בדאמרן לעיל בפירקין י"ח
33 ג. אחר ולא כו'. מעשה קרא לראשון בדמפרש
34 לקמיה וכי מעשה לנזקין מעשה דאי מיתה
35 לא אצטרף קרא דהא לא עבר שיעור מיתה:
36 שור פסולי המוקדשין. גזון כבור בעל מום
37 שהוא של בתן דקריקין ביה שור רעהו או שור
38 קרבן שגנל בו מום ונפדה דקרינא ביה שור
39 רעהו ואפ"ה לענין בור פטור דכתיב והמת יתה
40 לו מי שקראו לו להאביל נבילתו לקבלים דאזן זה
41 כו' דהכי אמרינן בכבורות וף טו). גפי פסולי
42 המוקדשין שנפדה תובח ולא גיזה בשר ולא חלב
43 ואבלת ולא לקבליה אבל שור שנגחו חייב
44 בדמפרש לקמיה בפירקין ולהכי נקט פסולי
45 המוקדשים דאילו קדשים תמים מאי אריא בור
46 אפי' שור שנגחו נמי פטור דכתיב שור רעהו ולא
47 שור הקדש: לאו מפילא כו'. כלומר תרתי
48 שמעת מניה: סיד וכייד. שמתחילה רחב היה
49 ולא היה בו החל כל כך וזה שסידו קצרו: כיה
50 עשה בו ציורין בתמלים טיחא חסיד ששח בה:
ליבא

1 אין חבל למיתה כו'. והמוקשה היה טובר דלענין חבט שייך שפיר אין חבט למיתה
2 אבל יש חבט לנזקין אבל לענין חבל היה טובר דאי יש חבל למיתה יש חבל לנזקין
3 ואי אין חבל למיתה לנזקין נמי אין חבל: נעביר פחותה מעשרה. והשתא מדמה טריפות
4 דאדם לטריפות דבהמה וכן כאלו טריפות (חולין דף נ"ט) ומיימי ראייה מאיב וקשה
5 לר"ת דמחלק ביניהם:
6 בור של שני שותפין היכי משפחת לה. ולא בעי
7 למימר שהפקירו רשותן ובורן דפטור לבולי
8 עלמא דפרפרשית בהמניה (לעיל דף כ"ה) ושם) ולא
9 בעי למימר כגון שחפר זה עשרה וזה עשרים
10 דאמר לקמן דכולם חייבין דאבור עשרה
11 דמתניתין קאי:
12 האחרון חייב. דוקא הוא בשביל שחידש
13 מיתה שלא היה מתחלה אבל
14 ראשון ח' וזה ט' כולם חייבין בנזקין כמו זה י' וזה
15 עשרים:
16 בור י' ובא אחר והשלימו לעשרים. והוא הדין
17 לייא למאי דפרי' עלה מסיד וכייד ומשני
18 הא רבי ותא רבנן:
שלא

1 לא משום דלית ביה הכלא אי הכי הוזק בו חייב
2 הא לית ביה הכלא אמר ליה אין הכל למיתה ויש
3 הכל לנזקין איתוביה בית הפסקלה היה גבוה שתי
4 קומות ותני עלה וקומה שלו הרי כאן שלש ואי
5 סלקא דעתך יש חבטה בפחות מו' לפה לי פולי
6 האי ולמעמוד נעביר עשרה אלא פר"נ דאמר ר"נ
7 אמר רבה פר אבותא אמר קרא ואהבת לרעה כמוד
8 ברור לו מיתה יפה אי הכי נגבה מפי משום דמנוול
9 איתוביה כי יפול הנופל ממנו ממנו ולא בתוכו כיצד
10 היתה רה"ר גבוה ממנו עשרה טפחים ונפל מתוכה
11 לתוכו פטור עמוקה ממנו עשרה טפחים ונפל מתוכו
12 לתוכה חייב ואי ס"ד יש חבטה בפחות מו' לפה
13 לי עשרה א"ל שאני בית דכל פחות מעשרה לאו
14 מאבראי עשרה דל מניה חקרה ומעובה מנזאי לא
15 הוי עשרה א"ל הוי עשרה פגון דחם מה מפי אלא
16 היינו טעמא דר"נ סבר מפרסא דתורא לארעא פמה הוי
17 ארעא אריתא דללאי פמה הוי
18 שיתא הא עשרה אישתפח דכי קא מחבט מעשרה הוא
19 דקא מחבט אלא מתני' דקתני
20 מה בור שהוא פרי להמית י' טפחים אף כל שיש בו פרי
21 להמית י' טפחים בשיטא נמי
22 סגיא אמרי מתני' דאינגרד לבור: מתני' בור של שני
23 שותפין עבר עליו הראשון ולא
24 פסהו והשני ולא פסהו השני חייב: גמ' אמרי בור
25 של שותפין היכי משפחת לה
26 הניחא אי סבירא לן פר"ע דאמר בור ברשותו חייב
27 משפחת לה פחצר של שניהם ובור
28 של שניהם והפקירו רשותן ולא הפקירו בורן אלא
29 אי סבירא לן בור ברשותו פטור היכי
30 משפחת לה דחייב עליה ברה"ר וברה"ד בור של שני
31 שותפין היכי משפחת לה אי דשוו
32 שליח תרוניהו ואמרי ליה זיל פרי לן ואול פרה
33 להו אין שליח לרבר עבירה ואי דפרה
34 האי חמישה והאי חמישה נסתלקו להו מעשה
35 ראשון הניחא לרבי ולנזקין משפחת לה אלא
36 לרבי ולמיתה ולרבנן בין למיתה בין לנזקין
37 היכי משפחת לה אמר רבי יוחנן כגון שעקרו
38 שניהן חוליא בבת אחת והשלימו לעשרה מאי רבי
39 ומאי רבנן דתניא אחר החופר בור
40 תשעה ובא אחר והשלימה לעשרה האחרון חייב
41 רבי אומר אחר אחרון למיתה ואחר
42 שניהם לנזקין מאי טעמא דרבנן דאמר קרא כי
43 יפתח וכי יכרה אם על פתיחה חייב על
44 כרייה לא כל שפון אלא להביא פורה אחר
45 פורה שפילק מעשה ראשון ורבי אמר לך
46 הנהו מיצד צריכי כדאמרינן ורבנן נמי מיצד צריכי
47 אלא היינו טעמא דרבנן דאמר קרא כי יכרה איש
48 בור ולא שור בור ולא שור בור ורבנן תרי איש
49 בור כתיבי ורבי אידי דכתב האי פתב האי ומפאי
50 דלחויבי קמא לא סלקא דעתך דאמר קרא והמת יתה
51 לו שהוא דקא עביר מיתה והאי והמת יתה לו
52 שהוא דקא עביר מיתה והאי והמת יתה לו
53 שהוא דקא עביר מיתה והאי והמת יתה לו
54 שהוא דקא עביר מיתה והאי והמת יתה לו
55 שהוא דקא עביר מיתה והאי והמת יתה לו
56 שהוא דקא עביר מיתה והאי והמת יתה לו
57 שהוא דקא עביר מיתה והאי והמת יתה לו
58 שהוא דקא עביר מיתה והאי והמת יתה לו
ליבא

שלא היה בו הכל למיתה. שהיה רחבו יותר מעמקו: א' בהבלא מיתה. הרבה הוא תימה דנהי דמינט הבלא מבל מקום אם לא דהרחיב לא היה נופל: השו"תפ"ן שפדור הנאה זה מזה אסורים ליכנס בחצר. בגררם (דף מו) מפרש בין יש בה דין חלוקה ובין אין בה דין חלוקה אסורים ואע"פ שאין יכול למחות ליכנס בשאין בו דין חלוקה מימ' כול'

ל'אמא הא רבי הא רבנן אמר רב וכיד הא והא רבנן עד פאן לא קאמרי רבנן אחרון חייב אלא היכא דלא עבד קמא שיעור מיתה אבל היכא דעבד קמא שיעור מיתה אפילו רבנן מודו דכולן חייבין והא סיד וכייד דקא עבד קמא שיעור מיתה וקתני אחרון חייב אמרי התם שלא היה בו הכל למיתה ובא אחר והוסיף בה הכל למיתה איפא דאמרי אמר רב וכיד הא והא רבי הך דקתני פולן חייבין שפיר הא דקתני אחרון חייב כגון שלא היה בו הכל לא למיתה ולא לנקותן ובא אחר והוסיף בו הכל בין למיתה בין לנקותן אמר רבא הניח אבן ע"פ הבור והשלימה לעשרה באנו למחלוקת רבי ורבנן פשיטא מהו דתימא למטה הוא דתכלא דידיה קא קטיל ליה אבל למעלה דלא תכלא דידיה קא קטיל אימא לא קמ"ל בעי רבא טם טפח וסילק אבניו מהו מי אמרינן מאי דעבד שקליה או דלמא נסתלקו מעשה ראשון וקמה ליה כוליה ברשותיה תיקו: אמר רבה בר בר חנה אמר שמואל בר מרתא בור שמונה ומחן שני טפחים מים חייב מ"ט כל טפח דמיא פתרי דיבשה דמי איבעיא להו בור תשעה ומחן טפח אחד מים מהו מי אמרינן פיון דלא נפישו מיא לית ביה תכלא או דלמא פיון דעמיק טפי אית ביה תכלא בור שבעה ומחן שלשה טפחים מים מהו מי אמרינן פיון דנפישו מים טפי אית ביה תכלא

או דלמא פיון דלא עמקא לית ביה תכלא תיקו: בעא מוניה רב שויב מרבה הרחיבה מהו א"ל הרי מעט תכלא א"ל אדרבה הרי קורב הויא אלא אמר רב אשי ניהו אנן אי בהבלא מית הרי מעט תכלא אי בחבטה מית הרי קורב הויא אמר רב אשי ניהו אנן אי מהייתא גיסא נפל הרי קורב הויא ואי מאידך גיסא נפל הרי מעט תכלא: איתמר בור שעומקה כרחה רבה ורב יוסף דאמרי תרוניהו משמיה דרבה בר בר חנה דאמר משמיה דרבי מני חד אמר לעולם יש בה הכל עד שיהא רחבה יתר על עומקה וחד אמר לעולם אין בה הכל עד שיהא עומקה יתר על רחבה: עבר עליו הראשון ולא כפהו: וראשון מאימת מפטר רבה ורב יוסף דאמרי תרוניהו משמיה דרבה בר בר חנה דאמר משמיה דרבי מני חד אמר משמניהו משתמש וחד אמר משמסור לו דליו כהנא המודלה מים מן הבור ובא חבירו ואמר לו הנח לי ואני אדלה מים פיון שהניחו משתמש פטור רבי אליעזר בן יעקב אומר משמסור לו דליו כמאי קמפילגי רבי אליעזר בן יעקב סבר ריש ברירה האי מדידיה קא ממלא והאי מדידיה קא ממלא ורבנן סברי אין ברירה אמר רבינא ואודו למעמיהו דתנן השותפין שפדור הנאה זה מזה אסורין ליכנס לחצר ר"א בן יעקב אומר זה נכנס לתוך שלו זה נכנס לתוך שלו כמאי קמפילגי ר"א בן יעקב סבר ריש ברירה האי לדנפשיה עייל והאי לדנפשיה עייל ורבנן סברי אין ברירה א"ר אליעזר המוכר בור לחבירו פיון שפסר לו דליו קנה הויב דמי אי ככספא ליקני בכספא אי בחוקה ליקני בחוקה לעולם בחוקה ובעי למימר ליה לך חזק וקני וכיון שפסר לו דליו כמאן דאמי' ליה לך חזק וקני דמי: א"ר יהושע בן לוי המוכר בית לחבירו

כיון

כיון

ל'אמא הא. דקתני חייבין רבי היא דאמר לעיל גבי חופר בור תשעה הואיל ועבד בו שיעור נוקין דהני שותף בנזקין והכא דעבדי קמאי שיעור מיתה הוה כולם שותפין בתשלומי מיתה: והא. דקתני אחרון חייב וראשון פטור: רבנן. דדייקי איש אחד ולא שנים: אפילו רבנן מודו. דכי פתיב מיעוטא אחופר בור ט' פתיב דליבא לחיוביה מן והמת יתה לו דהא מסקנא דמילתא מן והמת יתה לו נפקא לן דההוא דעבד שיעור מיתה מחייב ומיהו בולא מילתא לא מצינו למילף מנה דעיקר קרא לכדרכא אתא: שלא היה בה הכל למיתה. שהיתה רחבה הרבה משה פטור אין בנזקין כדאמרין איש אחד ולא שנים דההוה ליה בחופר בור ט' ובא אחר והשלימה לעשרה: הא והא רבי. דאילו רבנן כי הוי דפטרי חופר ט' מנזקין פטרי נמי הכא לקפאי: כגון שלא היה בו הכל לא למיתה ולא לנקותן. הלך ראשון פטור אין בנזקין ואליבא דרב דאמר להבול ולא לחבטו ואליבא דרבי אצטרף לשנוי שלא היה בו הכל אפי' לנזקין דאילו היה בו הכל לנזקין הוי ראשון שותף לנזקין ולשמואל דאמר אף על התבטה חייבה תורה מוקי לה במלא ספוטא בקרקעותיה דאין פאן חבט: באנו למחלוקת רבי ורבנן. לרבנן אחרון חייב בין לנקותן בין למיתה לרבי אחר אחרון למיתה אחר שניה לנזקין: פשיטא. מה לי הוסיף למטה מה לי הוסיף למעלה מהו דתימא. בין לרבי בין לרבנן אחרון פטור דלא תכלא דידיה וקמה ליה חופר בור ט' ואחר השלימו לעשרה וחד אחרון וסתם ומילא עבר אותו טפח שחוסף: טם. סתם בלשון ארמי וסתמון) טמנין פלשתיא (בראשית כו) מאי דעבד שקליה. וראשון חייב בנזקין: קמה ליה ברשותיה. וההוה ליה השתא בור תשעה ואחרון חייב מיתה בנזקין: פ"א. מוסיף תכלא: הרחיבה. אחד חופר בור י' ובא חבירו והרחיב פיה: הרי מעט תכלא. ותבא לו כרחה: הרי קורב הויא. שמינט מקום מעמד רגלים ושמו לא היה הולך השור עד מקום פי הבור שבתחילה: וראשון מאימת מופטר. דנישענן על השני היתה השמיה דפשיטא לן דהני עבר דקתני מתני' נשתמש קאמר דאי כדקתני מתני' שעברו עליו שניהן זה אחר זה אמאי ראשון פטור הרי גם הוא פשע: דליו. כסוי הבור לכסותו שהראשון פתחו ודלה ובא שני ומצאו ומסר לו ראשון את כסוי הבור: והאי מדידיה כפסלא. ולא הוי ליה שני שואל על חלקו של ראשון שיהא בולו מוטל עליו לשומרו הלכך אם הויק שניהם חייבין אבל מסר לו את הדלי נעשה זה שומר שקיבל עליו לכסותו: לחצר. של שניהן: לתוך שלו. כל היכא דעייל יכול לומר זה חלקי שאני בורר ומנהי ליה ברירה: ליגנייה כהנה. משנשתמש בו שחרך קרקע נקנית בכסף בישור ובחוקה: לעולם כהנה. לבד מסירת דליו בעי לאחוזקי ביה ומיהו להכי מהני מסירה דאי בחוקה לחודה בעי למימר ליה לך חזק וקני כו': משככות

בבא קמא דף נא עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום חמישי) רכא

57 החסרון בכמות המים, וחייב. עוד שאלו בני הישיבה: חפר בור שְׂבָעָה
58 וּמָהֵן שְׁלֹשָׁה סָפָחִים מִים, מָהוּ. מִי אֲמַרְיִן בְּיָוֵן דְּנִפְיִישֵׁי מִים טָפִי –
59 מאחר שיש יותר מים, אֵית בֵּיהּ הַבְּלָא של בור עשרה שמים מרובים
60 גורמים להרבה הבל, ומשלימים את חסרון העומק, וחייב. או דְּלָמָא
61 בְּיָוֵן דְּלֵא עֲמָקָא כל כך, לִית בֵּיהּ הַבְּלָא שאין בתוספת כמות המים
62 להשלים חסרון העומק והחופר פטור. מסיימת הגמרא תיקון:
63 ספק נוסף בענין שותפות בבור: בָּעָא מִינֵיהּ רַב שְׂוֵיבֵי מִרְבָּה, החופר
64 בור עשרה, וחבירו הִרְחִיבָהּ ואת פי הבור, ומתה שם בהמה או הווקה
65 מָהוּ, אָמַר לֵיהּ רַבְהּ, רַב כִּשְׁהַחֲזִיב את שפת הבור מִיַּעַט הַבְּלָא
66 ומדוע נחייבו. אָמַר לֵיהּ – רַב שְׂוֵיבֵי אֲדַרְבָּהּ, הָרִי קִרְבַּ הַיּוֹקָא – שעל
67 ידי הרחבתו מיעט את מקום הילוך הבהמות, אֲלֵא אָמַר רַב אֲשֵׁי,
68 נִיחֵיו אֲנִי, אִי בְּהַבְּלָא מִיֵּית הָרִי השני שהרחיב מִיַּעַט הַבְּלָא, והקטין
69 את האפשרות שימות שם, ופטור. וְאִי בְּחֻבְבָּה מִיֵּית, הָרִי שהשני
70 במעשיו קִרְבַּ הַיּוֹקָא, שלולי ההרחבה אולי לא היה נופל, וחייב.
71 אִיכָא דְאָמְרֵי אָמַר רַב אֲשֵׁי, נִיחֵיו אֲנִי, אִי מִהָרִיא נִיכָא נָפַל – אם
72 מהצד שהרחיב נפל, חייב האחרון כי הָרִי קִרְבַּ הַיּוֹקָא, וְאִי מֵאֲדָרְבָּה
73 נִיכָא נָפַל פטור האחרון בכל ענין שהרי לא גרם מאומה, ואדרבה הָרִי
74 מִיַּעַט הַבְּלָא:
75 דין בור שמידת רחבו ועמקו שווים: אִיתְמַר החופר בור הראוי להמית
76 אלא שְׂעוּמָקָה בְּחֻבְבָּה באותה מידה, מה הדין. נחלקו בזה רַבְהּ ורַב
77 יוֹסְבֵי, דְאָמְרֵי תְרִוּוּיהוּ מִשְׁמִיהּ דְרַבְהּ בַּר בַּר הֲנֵה דְאָמַר מִשְׁמִיהּ
78 דְרַבֵּי מַנְיָ, חַד אָמַר לְעוֹלָם יֵשׁ בָּהּ הַבְּלָא הראוי להמית עַד שְׁנֵינְא
79 רַבְהּ יֵתֵר עַל עוֹמָקָה, וכשרחבה כל כך שולט בתוכה האויר ואין בה
80 הבל הראוי להמית, אבל כששוים ראוי להמית, וְחַד אָמַר, לְעוֹלָם אִין
81 בָּהּ הַבְּלָא עַד שְׁנֵינְא עוֹמָקָה יֵתֵר עַל רַבְהּ, אך אם הם שווים, אין
82 ההבל ראוי להמית:
83 הגמרא מבארת את המשך המשנה: שנינו, עֲבַר עָלָיו – והשתמש בו
84 הֲרֵאשׁוֹן וְלֵא כִּסְהוּ, והשני ולא כִּסְהוּ. השני חייב והראשון פטור:
85 שואלת הגמרא, וְרֵאשׁוֹן מֵאִימַת מִיַּפְטָר ורק השני חייב. משיבה
86 הגמרא, שנחלקו בזה רַבְהּ ורַבֵּי יוֹסְבֵי, דְאָמְרֵי תְרִוּוּיהוּ מִשְׁמִיהּ דְרַבְהּ
87 בַּר בַּר הֲנֵה דְאָמַר מִשְׁמִיהּ דְרַבֵּי מַנְיָ, חַד אָמַר מִשְׁמִינְהוּ – הראשון
88 לשני מִשְׁתַּמֵּשׁ, וְחַד אָמַר מִשְׁמִימְסוֹר לוֹ דְלִיו – מכסה הבור, אבל
89 במיניו משתמש שניהם חייבים. כְּתַנְיָא בְּבֵרֵיתָא, מִפְּדֻלָּה – שואב
90 בדלי מים מן הבור, וְכֵא דְכִירוֹ – השותף עמו בבור וְאָמַר לוֹ, הֲנַח
91 לִי וְאִנִּי אֲדַלָּה מִים, בְּיָוֵן שְׁהֵינְחוּ לשני מִשְׁתַּמֵּשׁ בבור, פְּטוֹר
92 הראשון, אלו דברי חכמים. רַבֵּי אֲלֵיעֶזֶר בְּן יַעֲקֹב אָמַר אין נפטר אלא
93 מִשְׁמִימְסוֹר לוֹ לשני את דְלִיו – מכסוה של הבור. שואלת הגמרא,
94 כְּמֵאִי קְמִיפְלְגֵי – מה טעם המחלוקת. מבארת הגמרא רַבֵּי אֲלֵיעֶזֶר בְּן
95 יַעֲקֹב כִּכְר יֵשׁ בְּרִירָה, יכולים אנו לסמוך עכשיו על מה שיתברר
96 בעתיד, וכיוון שיתברר לנו זמן ההשתמשות של כל אחד, כבר משעת
97 ההשתתפות בבור, חלקו של כל אחד קניו לו לבדו, ונמצא הֵאִי
98 מְדִידֵיהּ – זה האחד מחלקו שלו בלבד קָא מְמַלָּא וְהֵאִי מְדִידֵיהּ קָא
99 מְמַלָּא, ושמירת חלקו של כל אחד מוטלת עליו בפני עצמו, ואין
100 הראשון נפטר רק במקור לשני את כִּסְיו הבור, שבזה נעשה שומר גם
101 על חלקו. וְרַבְּנָן כִּכְרֵי אִין בְּרִירָה, אין אנו מסתמכים עכשיו על מה
102 שיתברר בעתיד, וכיון שעתה אינו מבורר במה ישתמש כל אחד, הבור
103 שייך לשניהם יחד, וכל אחד בחלק חבירו יש לו דין שואל, וכשהניחו
104 הראשון לשני משתמש, הרי הוא ככל שואל החייב בשמירה, והראשון
105 נפטר. אָמַר רַבִּינָא, וְאִדּוּ רַבֵּי אֲלֵיעֶזֶר בֵּן יַעֲקֹב וחכמים לְמַעֲמִיזֵיהּ,
106 דְתַנְּנֵן בְּנִדְרִים (מה): הַשְׁתַּתְּפִין שְׁנַדְרֵי הַנְּאָה זָה מָהוּ, חכמים אומרים
107 אֲסוּרִין – שניהם לְיַבְנֵם לְחַצְרֵי זו המשותפת לשניהם, משום שכל
108 אחד, הנחה גם מחלקו של חברו האסור עליו. רַבֵּי אֲלֵיעֶזֶר בְּן יַעֲקֹב
109 אָמַר מותרים הם להיכנס לחצר, כיון שזו נְכַנְס לְתוֹךְ שְׁלֵוּ וְזָה נְכַנְס
110 לְתוֹךְ שְׁלֵוּ – כל אחד מהם יכול לומר שנתנו הילוכו בחצר באותה
111 שעה הוא חלקו שלו בלבד, ואם כן אינו נהנה משל חברו. כְּמֵאִי
112 קְמִיפְלְגֵי רַבֵּי אֲלֵיעֶזֶר בְּן יַעֲקֹב כִּכְר יֵשׁ בְּרִירָה ולכן אפשר לחלק את

1 סבורה הגמרא שסתירה זו תלויה במחלוקת רבי ורבנן: לִימָא הָא
2 הברייתא ש'בולן חייבין' סוברת כרבי ששניים שחפרו בור שניהם
3 חייבים בנוזקין, וכן כאן שכל אחד מהם חפר כדי שיעור מיתה כולם
4 חייבים גם על המיתה. ואילו הָא הברייתא שהֲאֲהָרוֹן חייב, היא
5 לשיטת רַבְּנָן שרק אחד חייב ולא שנים, לכן המסייד לבדו חייב.
6 דוחה הגמרא: אָמַר רַב זְבִיד, הָא וְהָא רַבְּנָן ואין סתירה, עַד כָּאֵין לֵא
7 קָאֲמַר רַבְּנָן אֲהָרוֹן חֵיב ולא הראשון, אֲלֵא הֵיכָא דְלֵא עֲבַד קָמָא
8 ו- שאין במעשה הראשון שְׂעוֹר מִיָּתָה, והאחרון עשהו שיהיה ראוי
9 להמית. שכן המקור לחייב רק את השני הוא הפסוק (שמות כא לד)
10 וְהָמֹת יוֹזֵהָ לוֹ, וזהו רק במקרה שבגלל השלמת השני נעשה הבור
11 ראוי להמית, אֲבָל הֵיכָא שגם הבור דְעֲבַד קָמָא יש בו שְׂעוֹר מִיָּתָה,
12 הרי שגם בגלל מעשיו יש כאן וְהָמֹת יוֹזֵהָ לוֹ, לפיכך אֲפִילוּ רַבְּנָן
13 מוֹדוּ דְכּוֹלְן חֵיבִין. מקשה הגמרא על רב זביד: וְהָא במקרה של סִיד
14 וְכִיד מדובר דְקָא עֲבַד קָמָא שְׂעוֹר מִיָּתָה, ובכל אופן קָתַי אֲהָרוֹן
15 חֵיב, הרי גם כשחפר הראשון בור של מיתה, רק השני שהוסיף חייב.
16 אָמַרִי, הָתָם מדובר שקודם הסיד שלט בבור אויר כך שְׁלֵא הָיָה בו
17 הַבְּלָא מִיָּתָה רק להזיק, וְכֵא אַחַר והקטין בסיד את רוחב הבור והוֹסִיף
18 בָּהּ הַבְּלָא מִיָּתָה דומה במעשיו לבור תשעה שעשהו לעשרה, שחייב
19 לבדו בין למיתה בין לנוזקין.
20 שיטה אחרת בתירוצו של רב זביד: אִיכָא דְאָמְרֵי אָמַר רַב זְבִיד, הָא
21 וְהָא – שתי הברייתות הם לדעת רבי ששניהם חייבין בנוזקין, וְהָא
22 דְקָתַנֵּי בְּכּוֹל חֵיבִין, שְׂפִיר מתבארת רבי בלא תוספת הסבר, ואילו
23 הָא דְקָתַנֵּי אֲהָרוֹן חֵיב, מדובר בְּנִיזוֹן שְׁלֵא הָיָה בו – בבור שחפר
24 הראשון הַבְּלָא לֵא מִיָּתָה וְלֵא לְנִזְקֵין וְכֵא אַחַר שסיד וכיד ועל ידי
25 כך הוֹסִיף בו הַבְּלָא בֵּין מִיָּתָה בֵּין לְנִזְקֵין, וכיון שהוא שגרם לשניהם
26 והוא לבדו חייב.
27 פרט נוסף במחלוקת רבי ורבנן: אָמַר רַבָּא, החופר בור תשעה ובא אחר
28 והניח אָכֵן עַל פִּי הַבּוֹר, וְהַשְׁלִימָה לְעֶשְׂרָה כְּאֵינוּ לְמַחְלֻקַת רַבֵּי
29 וְרַבְּנָן. שואלת הגמרא: פְּשִׁימָא, מיישבת הגמרא: מָהוּ דְתִימָא שדוקא
30 לְמַטָּה – בחפירה לעומק הדין הוּא שהשני חייב על התוספת, מפני
31 דְהַבְּלָא דִידֵיהּ קָא קָמִיל לֵיהּ – שאז ההבל שהוא יצר בטפח התחתון
32 המית, אֲבָל הוֹסִיף לְמַעְלָה, דְלֵא הַבְּלָא דִידֵיהּ קָא קָמִיל, שהרי מת
33 מההבל שבקרקעית וזה יצר הראשון, אִיכָא לֵא, ובין לרבנן ובין לרבי
34 האחרון פטור, קָא מִשְׁמַע לָן רבא שהוספת טפח מלמעלה משפיע על
35 כל הבור והופך את הקרקעית שיהיה ראוי להמית.
36 ספק בענין בור של שני שותפים: כְּעֵי רַבָּא, החופר בור תשעה,
37 והשלימו חבירו לעשרה, וחזר האחרון מִם – סתם הִטְפַּח שחפר, או
38 שחזר וְסִילַק מעל פי הבור את אֲכֵנְי שהשלימו לעשרה, מִי אֲמַרְיִן
39 מֵאִי דְעֲבַד – את הטפח העשירי שעשה שְׁקִלִיה ו- נטלו, והראשון
40 לבדו חייב בנוזקין. או דְלָמָא, שמאותה שעה שהוסיף את הטפח
41 העשירי נִסְתַּלְקוּ מִעֶשְׂרָה רֵאשׁוֹן – נסתלק הראשון מחיובו ויותר אין
42 לו שום שייכות לבור, וְקָמָה לֵיהּ – ועומד הבור בְּוִלִיָּה בשרותו של
43 השני, ולכן חייב השני בנוזקין אף לאחר שהסיר את התוספת. תִּיקוֹ –
44 לא נפשט הספק:
45 ספק נוסף בדיני בור: אָמַר רַבָּה בַּר בַּר הֲנֵה אָמַר שְׂמוּאֵל בַּר מִרְתָּא,
46 חפר בור שְׂמוּנָה טפחים וּמָהֵן – ומהשמונה הללו שְׁנֵי סָפָחִים מלאים
47 מִים, ונפלה שם בהמה ומתה, חֵיב. שואלת הגמרא: מֵאִי מְעַמָּא הרי
48 אין הבור עמוק עשרה טפחים. מתרצת הגמרא: כָּל טַפַּח דְמֵיָא בבור
49 לענין הבל, הוא בְּתָרֵי דִבְשָׁה דְמֵי – כעומק שני טפחים בלי מים, ויש
50 כאן הבל של בור עשרה.
51 מביאה הגמרא ספק בדבריו, אִיכָא אָמַר שְׂמוּאֵל בַּר מִרְתָּא, מִפַּח
52 אֲחַד מִים ונהרגה שם בהמה, מָהוּ, מִי אֲמַרְיִן בְּיָוֵן דְלֵא נִפְיִישֵׁי מֵיָא
53 – מאחר שכמות המים אינה מרובה, לִית בֵּיהּ הַבְּלָא אין בטפח של
54 מים לגרום תוספת הבל כעומק של שני טפחים בלי מים ולכן אינו בבור
55 עשרה הראוי להמית, ואם נהרגה שם בהמה פטור. או דְלָמָא בְּיָוֵן
56 דְעִמִּיק טָפִי לבור, שמונה, אֵית בֵּיהּ הַבְּלָא, שהעומק משלים את

44 וְנִשְׁתַּבְּרוּ, או שפגל לתוכו חָמוֹד וְכִלְיוֹ – עם המרדעת שלו, או שהיו
 45 עליו בגדים וְנִתְקַרְעוּ, בעל הבור תִּיבֵי רק עַל הַתְּהֻמָּה וְפִטוֹר עַל
 46 הַכִּלְיִם שֶׁנִּשְׁבְּרוּ או שֶׁנִּקְרְעוּ.
 47 נִפְּלָ לְתוֹכוֹ שׁוֹר חָרֵשׁ שׁוֹמֵה וְקָמָן – שור שהוא חרש או שוטה או
 48 שור קטן, תִּיבֵי, שאין בהם דעת להיזהר מליפול בבורות. ואם נפלו
 49 לתוך הבור ומתו בו בְּן אִוֹ בַּת – אף על פי שהם קטנים ואינם בני דעת
 50 להיזהר או עֲבָד אִוֹ אָמָה שֶׁנִּפְּלוּ בָּבוֹר וּמְתוּ פִטוֹר:

גמרא

51 הגמרא מבארת את דברי המשנה, פסוהו הראשון וְכָא הַשְּׂנִי וּמִצָּאוּ
 52 מְגוּלָה וְלֹא פִסְהוּ הַשְּׂנִי תִיבֵי, והראשון פטור. ושואלת: וְרֵאשׁוֹן עַד
 53 אֲמַת מִפִּטְרָה וְהַחִיּוֹב מוּטָל רַק עַל הַשְּׂנִי. משיבה הגמרא: אֲמָר רַב,
 54 הראשון פטור בְּכָרִי שִׁדְעָה – עד שישבו ויראה שבורו מגולה,
 55 וכששניהם יודעים חל החיוב על שניהם, ועליהם להעמיד שומר עד
 56 שיתקינו כסוי חדש. וְשִׁמּוּאֵל אֲמָר שאין ממתנים לראשון עד שיבוא
 57 ויראה, אלא בְּכָרִי שִׁדְעָתוֹ שֶׁבוֹרוֹ מְגוּלָה, אז חל החיוב על שניהם
 58 להעמיד שומר עד שיתקינו לבור כסוי. וְרַבִּי יוֹחָנָן אֲמָר שאין צריך
 59 להעמיד שומר, אלא נותנים לו זמן בְּכָרִי שִׁדְעָתוֹ, וְיִשְׁבּוּר פּוֹעֲלִים
 60 וְיִכְרוֹת עַל יְדֵיהֶם אֲרָזִים וּיְתַקֵּן מֵהֶם מַכְסֵה לְבוֹר וְיִכְסֶּנּוּ:
 61 הגמרא ממשיכה בביאור דברי המשנה: שנינו במשנה, פִּסְהוּ כְּרֵאשׁוֹ
 62 וְנִפְּלָ לְתוֹכוֹ שׁוֹר או חָמוֹד וּמַת פִּטוֹר: שואלת הגמרא: בִּיּוֹן דְּכִסְהוּ
 63 כְּרֵאשׁוֹ תִיבֵי נִפְּלָ. מתרצת הגמרא: אֲמָר רַבִּי יִצְחָק בַּר בַּר הִנְהָה כְּגוֹן
 64 שֶׁהִתְלַעַח הַכִּסּוּי מִתּוֹכוֹ וְנַחֲלַשׁ, וכשעברה עליו הבהמה נשבר ונפלה
 65 לתוכו, ובעל הבור פטור כיוון שהוא אנוס.

66 ספק בדיני כסוי הבור: אִיבְעִיָא לְהוּ, בור שפִּסְהוּ כְּסוּי חֻק שִׁכּוּל
 67 לְעֵמוֹד לִפְנֵי שְׁנוּרִים הַעוֹבְרִים עָלָיו, בלא שישבר תחתו, וְאִין יָכוּל
 68 לְעֵמוֹד אִיתוּן בְּפִנֵי גְמָלִים שְׁכּוּבִים רַב, וְאִתּוּ גְמָלִים וְעִבְרוּ עַל הַמַּכְסָה
 69 וְאִרְעוּתָהּ – וקלקלה ונעשה חלש, וְאִתּוּ לֵאחֹר מִכֵּן שְׁנוּרִים וּמְתוּךְ
 70 שהיה חלש נשבר לגמרי וְנִפְּלָ בֵּיהּ, מֵאִי הָאֵם בַּעַל הַבוֹר חִיבֵי.

71 הגמרא מבררת מה הם צדדי הספק: אֲמָרִי, תִיבֵי דְמִי, אִי דְשִׁכְחִי –
 72 אם מצויים באותו מקום גְמָלִים, הרי פּוֹשְׁעַ הוּא – וחייב גם לגבי
 73 השוורים שנפלו, שהיה צריך להעלות על דעתו שגמלים עלולים
 74 לעבור על הכיסוי ולהחלישו, ולאחרים יבאו שוורים ויפלו לתוכו,
 75 וְאִי דְלֵא שְׁכִיחִי גְמָלִים באותו מקום, אָנּוּם הוּא וּפְטוֹר לִגְבֵי הַשְּׁוֹרִים,
 76 שלא היה לו להעלות על דעתו שיבואו גמלים ויחלישו את המכסה.
 77 משיבה הגמרא: לֹא צָרִיכָא אֵלָא כְּגוֹן דְּאִתּוּ לְפָרְקִים – שפנמים באים
 78 לשם גמלים, מִי אֲמַרִינֵן בִּיּוֹן דְּאִתּוּ לְפָרְקִים פּוֹשְׁעַ הוּא גַם לַעֲנִין
 79 השוורים וחייב, דְּאִיבְעִיָא לֵיהּ אֲפֻסְקֵי אֲדַעְתֵּיהּ – שהיה צריך לעלות
 80 על דעתו שעלולים להגיע גמלים להחליש את המכסה. או דְּלִמָּא בִּיּוֹן
 81 דְּהִשְׁתָּא מִיַּתָּה לִיכָא – שמכל מקום עכשיו אין שם גמלים, אין לו
 82 להעלות על דעתו שיבואו, והרי אָנּוּם הוּא וּפְטוֹר.
 83 הגמרא מנסה לפשוט את הספק ממשנתנו: תָּא שְׂמַע, פִּסְהוּ כְּרֵאשׁוֹ
 84 וְנִפְּלָ לְתוֹכוֹ שׁוֹר או חָמוֹד וּמַת פִּטוֹר, מבררת הגמרא, תִיבֵי דְמִי
 85 אִילִמָּא שְׁכִיסָהוּ כְּרֵאשׁוֹ לְשְׁנוּרִים וְכְרֵאשׁוֹ לְגְמָלִים, תִיבֵי נְפוּל שֶׁם
 86 הַשְּׁוֹרִים, אֵלָא לֹא שְׁכִיסָהוּ כְּרֵאשׁוֹ לְשְׁנוּרִים

1 בִּיּוֹן שְׂמִסְרָה לֹא לְלוֹקַח אֶת מִשְׁתַּח הַבַּיִת קִנְיָה.
 2 שואלת הגמרא: תִיבֵי דְמִי – כיצד מסירת מפתח מועילה לקנין הבית,
 3 אִי קִנְהָ אֶת הַבַּיִת בְּכֶסֶף – בקנין כסף, אם כן לִיקְנֵי בְּכֶסֶף –
 4 בתשלום המעות בלבד, אִי בְּחֻזְקָה – כגון שנעל את הבית, לִיקְנֵי
 5 בְּחֻזְקָה ולמה מסירת המפתח, מתרצת הגמרא: לְעוֹלָם בְּחֻזְקָה, וְכַעֲ
 6 לְמִימְרָ לִיהּ הַמוֹכֵר לְלוֹקַח לָךְ חֻזְקָה וְקִנְיָה, וְכִיּוֹן שְׂמִסְרָ לֹא לְלוֹקַח אֶת
 7 מִשְׁתַּח הַבַּיִת, כְּמָאן דְּאֲמַר לִיהּ לָךְ חֻזְקָה וְקִנְיָה דְמִי ואין צורך לומר
 8 זאת בפירושו.

9 ומשיכה הגמרא לדון בהלכות קנינים: אֲמָר רִישׁ לְקִישׁ מִשּׁוּם דְּכִי
 10 יִנְאִי הַמוֹכֵר עֲדָר צֹאן לְחֶבְרִי בִּיּוֹן שְׂמִסְרָ לֹא – המוכר ללוקח
 11 מִשְׁכּוּבִית – הוא דבר שעל ידו נמשך כל העדר, קִנְהָ אֶת הָעֵדֶר.
 12 שואלת הגמרא: תִיבֵי דְמִי – כיצד מועילה מסירת המשכוכית לקנות
 13 את העדר, אִי – אם רוצה לקנות בְּמִשְׁכּוּבָה – על ידי קנין משיכה לִיקְנֵי
 14 בְּמִשְׁכּוּבָה בלבד, אִי בְּמִסְרָה הוא רוצה לקנות, לפי שהיה במקום
 15 מְשִׁיכָה אינה קונה שם, לִיקְנֵי בְּמִסְרָה לְחוּד. מתרצת הגמרא:
 16 לְעוֹלָם בְּמִשְׁכּוּבָה וְכַעֲ לְמִימְרָ לִיהּ לָךְ מִשּׁוּף וְקִנְיָה, וְכִיּוֹן דְּמִסְרָ לֹא
 17 מִשְׁכּוּבִית כְּמָאן דְּאֲמַר לִיהּ לָךְ מִשּׁוּף וְקִנְיָה דְמִי.

18 שואלת הגמרא: מֵאִי מִשְׁכּוּבִית, מתרצת הגמרא, הָכָא תְרַנְמוּ –
 19 בבבל פירשו קְרָקְשָׁתָא – פעמון שמצלצל בו והעדר הולך כולו אחריו.
 20 רַבִּי יַעֲקֹב אֲמַר, עוֹזָא דְאֵלָא בְּרִישׁ עֲדָרָא – עו פיקחת יש בעדר
 21 היודעת להזהר ממכשולות, והולכת בראש, והעדר כולו הולך אחריה.
 22 בְּדִרְבָּה הַהוּא גְלִילִיָא – אותו תלמיד מהגליל, שעמד עֲלֵיהּ דְרַב
 23 הַקְּרָא כשדיבר בנוגע למנהיגים שאינם הגונים, ונתן משל, בַּר רַבִּי –
 24 כשכועס רַבִּי עֲנָא – הרועה עַל עֲנָא – על הצאן עֲבִיר לְנִגְדָא – עושה
 25 את העו ההולכת בראש כְּמוֹתָא – עֲרָת, ונכשלת ונופלת בבורות
 26 והעדר כולו אחריה, כך כשהקדוש ברוך הוא כועס על עם ישראל
 27 מִמְּנָה לָהֶן מְנַהֲיִים שאינם מנהיגים המכשילים אותם:

משנה

28 משנה זו כהמשך למשנה הקודמת (לעיל נא). דנה בתחילת דבריה
 29 בבור של שותפין: בור של שותפין פִּסְהוּ כְּרֵאשׁוֹן – כראוי בגמר
 30 השימוש, וְכָא הַשְּׂנִי לאחר זמן להשתמש בו, וּמִצָּאוּ מְגוּלָה, כגון
 31 שאכלוהו תולעים, וְלֹא פִּסְהוּ הַשְּׂנִי כשסיים, הַשְּׂנִי לְבוֹדוֹ תִיבֵי בְּנוֹקֵי
 32 הבור, והראשון פטור שהרי בסוהו כראוי.
 33 פרטי יזינים שונים בענין בור: בור שבעליו פִּסְהוּ כְּרֵאשׁוֹ, אלא שהתלע
 34 הכיסוי, וְנִפְּלָ לְתוֹכוֹ שׁוֹר או חָמוֹד וּמַת, בעל הבור פִּטוֹר שאנוס
 35 הוא. אבל אם לֹא פִּסְהוּ כְּרֵאשׁוֹ, וְנִפְּלָ לְתוֹכוֹ שׁוֹר או חָמוֹד שֶׁעֲבָר
 36 עַל הַכִּסּוּי הַמְּקוּלְקָל וּמַת, בעל הבור תִיבֵי.
 37 בור שהיה כרוי, ונכנס לתוכו שכיר של בעל הבור להעמיקו או
 38 להרחיבו, והיה שור הולך על שפת הבור וְנִפְּלָ לִפְנֵי אֵל תוֹךְ הַבוֹר
 39 מְקוּלָ הַכְּרִיָּה – שנבהל מרעש החפירה, בעל הבור תִיבֵי, והכורה
 40 פטור, שכן קול הכרייה הוא גרמא. ואם לְאִתְרִיּוֹ מְקוּלָ הַכְּרִיָּה, אף
 41 בעל הבור פִטוֹר.
 42 נִפְּלָ לְתוֹכוֹ שׁוֹר וְכִלְיוֹ – עם העול והמחרישה המחוברים בו

המשך ביאור למסכת בבא קמא ליום חמישי עמוד ב

9 וכיצד מסירת דליו מועילה לקנין, אִי קִנְהָ אֶת הַבוֹר בְּכֶסֶף – בקנין
 10 כסף, אם כן לִיקְנֵי בְּכֶסֶף – בתשלום המעות לבד, אִי בְּחֻזְקָה –
 11 הנעשית על ידי השתמשותו בבור, אם כן לִיקְנֵי בְּחֻזְקָה – בלבד,
 12 מתרצת הגמרא, לְעוֹלָם בְּחֻזְקָה, וְכַעֲ לְמִימְרָ לִיהּ לְלוֹקַח כְּדִי
 13 שתועיל חזקתו גם בזמן שהמוכר אינו רואה את מעשה החזקה לָךְ
 14 חֻזְקָה וְקִנְיָה וְכִיּוֹן שְׂמִסְרָ לֹא דְלִיּוֹ כְּמָאן דְּאֲמַר לִיהּ לְקוֹנֵה לָךְ חֻזְקָה וְקִנְיָ
 15 דְמִי, ואין צורך לומר זאת בפירושו:
 16 אֲמָר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֹוִי, הַמוֹכֵר בַּיִת לְחֶבְרִי

1 בעלותם בחצר, וכל אחד מהם במקום שדורך ובזמן שדורך, שם הוא
 2 חלקו שנקנה לו בשעת הקנין, ואם כך הִיא לְדִנְפְּשִׁיָה עֵייל – זה לשלו
 3 נכנס, וְהִיא לְדִנְפְּשִׁיָה עֵייל. וְרַבִּינֵן כְּבָרִי אִין כְּרִיָּה, ואם כן כל החצר
 4 שייכת לשניהם יחדיו, וכשנכנס אחד מהם לחצר הרי שנדהנה גם מחלק
 5 חבירו שנאסר עליו.
 6 הגמרא מבארת דין מסירת דליו לענין מקח וממכר:
 7 אֲמָר רַבִּי אֶלְעָזָר, הַמוֹכֵר בֹּר לְחֶבְרִי, בִּיּוֹן שְׂמִסְרָ לֹא – המוכר לקונה
 8 דְלִיּוֹ קִנְהָ הַלּוֹקַח אֶת הַבוֹר. שואלת הגמרא, תִיבֵי דְמִי – מתי

בבא קמא. שור שנגח את הפרה – פרק חמישי דף נב עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)" רכג רש"י תוספות

משפוכית. לקמיה מפרש דבר המושך כל העדר אחריו: ח"ד אי במשיכה. שהבישה במקל ורצתה לפניו שכן דרך בהמה דקה: ליקני במשיכה. למה לי מסירת משפוכית: אי במסירה. קני להו שהיה רה"ר או חצר שאינה של שניהן שאין משיכה קונה שם דאין משיכה אלא בסמטא או בחצר של שניהן בהמוכר את הספינה בבבא בתרא (דף ע"ו.)

הרןקשתא. גרסינן וזו שמקרקש בה לפני העדר הולך כולו אחריו: עינא דאולא גריש ערדא. יש לבצל העדר עז חריף ודרך העיזים להלך בראש והעדר הולך אחריהם: עבד לנגדא סמויא. לעז המושכת מנער עיניה ונכשלת ונפלת בבורות והעדר אחריה כף בשתמוקם נפרע משונאי ישראל ממנה לזון פרנסים שאינן מהוינגין: **מתני'** פסחו הראשון. כשנשתמש בו: ואי השני. להשתמש בו: ומצאו מגולה. כגון שהתלעז והשבר הכסוי: השני חייב. והראשון פטור ובגמרא מפרש עד מתי ראשון פטור אבל לא פסחו ראשון ובא שני ומצאו מגולה ולא פסחו שניהן חייבין ודקתני השני חייב הא אוקמנא שהניחו ראשון לשני משתמש וסמך עליו שיתבטח: פסחו פראוי. ועבר עליו השור או חמור ונפל ומת: פטור. ובגמרא פריך האיל ובראי הוא הכי נפל: נפל לפני מקול הכרייה. בור כרייה ונכנס בורה שכיר לתוכו להרחיב או להעמיק ושור הולך על שפת הבור ושמע קול הפטיש ונבעת ונפל על פניו בבור: חייב. בעל הבור ואפילו שור שהוא פסח דאמר לקמן (דף נ"ד.) במתניתא דבעל הבור פטור דאיבעי עיניו ומיזל הבא חייב שקול הכרייה בינתתו ובגמרא פריך נימא בורה גרם ליה. ל"א לפני מקול הכרייה בעל הבור חייב דאע"ג דאיבא למימר בורה גרם ליה ובורה גרמא בעלמא הוא דעבד דק"ל המוכעת את חבירו פטור מדיני אדם ותרתיידו ליפטור אפ"ה בעל הבור חייב כר' נתן בדמפרש בגמרא: בור וזה שמעתי: לאחריו מקול הכרייה פטור. כדמפרש בגמרא ואידי דנקט ברישא מקול הכרייה תנא סיפא לאחריו מקול הכרייה: בכלי שור. שייבא שבירה העול והמתרישה בכלי חמור שייבא קריעה חבילת בגדים ומרדעת שעל גביה: ופטור על הכלים. כדמפרש בגמרא: איהו חרש שותף וקפן כו'. מפרש בגמרא: בן או בת. כלומר אע"ג דקטנים הן וליבא למימר איבעי להו עיניו ומיזל אפ"ה פטור מגזירת הכתוב שור ולא אדם חמור ולא כלים: **גמ'** וראשון עד אימת מיפטר. היבא דבא השני ונשתמש בו ולא פסחו עד אימת רמיא כולה חיובא אשני וראשון פטור. כבד' שידע. שיבא גם הראשון אחריו כן ויראנו מגולה הואיל ושניהן יודעין שהוא מגולה רמיא חיובא אתרייהו: ושמואל אמר כבד' שידעוהו. אע"פ שלא בא וראהו חייב בחלקו ולא רמיא כולה אשני דהא לא גילתו דנתיביה משום פותח לשון מורי לשון

בין דמסר לו מפתח קנה ח"ד ואי בכספא כו'. רש"ים מפרש בפי חוקת הבתים (ב"ב ד' נב: ושם ד"ה נעל) גבי נעל ונגדר כל שהוא בנכסי הגר דנעל היינו שקבע מענול גדלת לנעלו דהוי בנן אבל סגר גדלת בנכסי הגר אין חוקה דאין זה אלא כמבכריח ארי מנכסי חבירו ואע"ג דגבי שכירות הבתים אמר גריש מסכת פסחים (דף ה. ו.) ושם דבשקטר לו מפתחות הוי בחוקת השוכר לבדוק וזה"ל לקנותו

ה"מ מוכר ומשיכיר בית לחבירו אבל בנכסי הגר מאן מסר ליה דליקני וקשה לר"י דהבא משמע בהדיא דמסירת מפתח לא קני אלא הוי כאומר לך חזק וקני ודוקא גבי חמץ הוא דתליה במסירת מפתח דמי שמפתח בידו עליו לבדוק כיון שהוא יכול ליכנס בזה הבית לבדוק ומה שפי' דלא קני בנעילת דלת אין נראה דביטול בפרק הוורק (דף ע"ו) אומר גבי גט דמיזיל אידי ותיחוד ותיפתח אלקמא נעילה לחוד קניא שלא היה יכול לעשות שום מענול דשבת היה ואע"פ שאסור לקנות בשבת בשכיב מרע שרי שלא תטרוף ידעתו כדאמר' בפרק מי שמת (ב"ב דף ק"ג: ושם) ובחוקת הבתים (שם דף נ"ג) נמי מוכח גבי ההוא דתנן אלו דברים ישל להם חוקה ואלו שאין להם חוקה ופריך הגמרא מ"ש רישא ומ"ש סיפא ומשני אמר רבא כל שאילו בנכסי הגר קנה בנכסי חבירו קנה בנכסי הגר לא קנה בנכסי חבירו לא קנה אי"ב הא דקתני סיפא הבנים תרנגולין לתוך הבית דה"ו זו חוקה בנכסי הגר נמי קנה והיינו טעמא דקנה דמסתמא כשנתן שם תרנגולין נעל דלת כדי לשמורם אלקמא בנעילת דלת שני ואין לדמות נעילת דלת למבכריח ארי דדוקא נתן צרור דסבר מנייה מיא הוא דאמר' בחוקת הבתים (ב"ב דף נ"ג) דהוי כמבכריח ארי אבל נעל שנעל דלת בפני כל אדם ואין מניח אדם ליכנס מוכחא מילתא שהבית שלו וקני בנעילה לחודה והא דאמר התם בהנהגה פלטרין בנכסי הגר ובא אחר והנעמיד להם דלתות קנה אורחא דמילתא נקט שאותו שמעמיד דלתות רגיל לנעלם וזה"ל נעל ולא העמיד: **כבד'** שידע. כלומר שהקול יצא שהבור מגולה דמסתמא שמע ושמואל אמר בשמיעה בעלמא לא מחייב דאין סומך אשמיעה עד שידעוהו ורבי יוחנן אמר עד שידעוהו וישבור פועלים ויברות ארוים וזה"ל אמר השני שנתנן לו שיעור זה אלא דלא בעינן שידעוהו שכבר ידע ושמואל סבר דמדיד יש לו להושיב שם שומרים שלא יפול שום דבר בבור: **ואתו** שוורים ונפלו ביה. פ"ה דאי נפלו בו גמלים לא מביעיא לן דחייב דהא לגבי גמלים פושע הוא וכן משמע הלשון ויש ליתן טעם בדבר דאפילו לא שכיתו גמלים כלל יש לחוש שמא יבאו גמלים ויפלו אבל אין לחוש שידעו גמלים ויפלו אחריו כן שוורים: **תא**

אתר עד כדי שידעוהו אפי' בא וראהו פטור עד שידעוהו ולשון ראשון כשר: ויברות ארוים כו'. אבל לשני שבא ונשתמש בו לא יחבינן שיעורא כולי האי דהוה ליה לאתובי שומרים עילתה: **וארעוקה**. כלקלה ונעשה רעועה: **ואתו** שוורים ונפלו ביה. דאי נפלו ביה גמלים לא מביעיא לן דחייב דהא לגבי גמלים פושע הוא: אי שכיתו גמלים פושע הוא. אף לגבי שוורים דאית ליה לאסוקי ארעמיה דגמלים מרע ליה:

כבא קמא דף נב עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שישי) רכה

57 השוורים כשהם מצויים **אָפֵל** –] עם] **גְּמֵלִים** – המדומנים לפרקים, וכיון
58 שעליו לחשוש שעלולים גמלים להחליש את המכסה ולאחריהם
59 יבואו השוורים ויפלו, **הוּי פּוֹשַׁע נָמִי** גם **לְעֵנֵן הַתְּלַעָה** שהחלישה את
60 המכסה, ואף על פי שהתלעה זו אונס היא, חייב על השוורים. שכל זמן
61 שאין הכיסי ראו לגמלים יש כאן בור המזיק שחייבים עליו, שלא
62 פטרה התורה את בעל הבור אלא בכיסי שהוא ראו לכל דבר, ורק
63 באופן זה מסלק מעליו את פשיעת הכרייה. **אז דְּלִמָּא לא אֲמַרְיֵן מְנוּ**,
64 ולכן רק לגבי החשש המצוי של קלקול הגמלים הוא פושע, אבל לגבי
65 חשש ההתלעה אינו פושע, וכיון שסיבת נפילתם של השוורים היא
66 אונס ההתלעה הוא פטור.
67 מנסה הגמרא לפשוט שאלה זו ממשתינו: **תָּא שְׁמַע, כְּפָהוּ בְּרָאוּי**
68 **וְנָפַל לְתוֹכּוֹ שׁוֹר אוֹ חֲמוֹר וּמַת פְּטוֹר, וְאֵתְמַר עֲלֵה, אִמְר רַבִּי יִצְחָק**
69 **בַּר בַּר הֲנָה, מִשְׁנֵתֵינוּ מִדְּבַרְת כּוֹנֵן שְׁהַתְּלַעַי הַכִּיִּסִי מִתּוֹכּוֹ, שֶׁאִם לֹא**
70 **כֵּן הֵיחָךְ נִפְלוּ בְּתוֹכּוֹ. וּמִבְרַרְת הַגְּמָרָא, הֵיכִי דְמִי –** באיזה מכסה מדובר
71 **אִילִימָא** שהכיסי היה **בְּרָאוּי לְשׁוּרִים וְכְרָאוּי לְגְמֵלִים וְהַתְּלַעַי**
72 **מִתּוֹכּוֹ, קִשָּׁה הִרִי פְּשִׁימָא דְפְטוֹר וְאִין בּוּה שׁוּם חִידוּשׁ, שֶׁכֵּן אֲנוֹס הוּא**
73 **מָאִי הָוָה לִיה לְמַעַבְד, אֱלָא לֹא –** מוכרחים לומר משמתינו מדברת
74 כגון שכיסה שהיה **בְּרָאוּי** רק **לְשׁוּרִים** ולא **בְּרָאוּי לְגְמֵלִים וְשִׁכְיָתִי**
75 **לְגְמֵלִים וְהַתְּלַעַי מִתּוֹכּוֹ, וְקָתְנִי –** ושונה התנא שבעל הבור **פְּטוֹר,**
76 **אֱלָמָא –** הרי שמוכח שלא **אֲמַרְיֵן מְנוּ דְהוּי פּוֹשַׁע לְעֵנֵן גְּמֵלִים הוּי**
77 **פּוֹשַׁע לְעֵנֵן הַתְּלַעָה.**
78 דוחה הגמרא שאין ראייה ממשתינו: **לֹא, לְעוֹלָם –** באמת יתכן
79 שמדובר בכיסי שהיה **בְּרָאוּי לְגְמֵלִים וְכְרָאוּי לְשׁוּרִים וְהַתְּלַעַי**
80 **מִתּוֹכּוֹ, וְדָקָא קִשְׂיָא לָךְ, אִם הִיָּה הַבּוֹר מְכוּסָה כְּרָאוּי כִּי אִירַע**
81 **שְׁהַתְּלַעַי וְדָאִי שְׁפִטוֹר אֲנוֹס הוּא מָאִי הָוָה לִיה לְמַעַבְד, וְלִמָּה הִתְנָא**
82 **מִבֵּיא מִקְרָה פְּשׁוּט כּוּה, אִין זוֹ שְׁאֵלָה, שַׁעַל כֵּל פְּנִים יֵשׁ כֵּאֵן דְּבַר**
83 **חִידוּשׁ כִּי מָהוּ דְתִימָא, אִיכְעֵי לִיה לְמִיּוֹל –** צריך היה בעל הבור
84 ללכת בקביעות וּמְנַקֵּשׁ עֲלֵיהּ – לדפוק על מכסה הבור לבדוק שחוק
85 דיו ולא התלע, **קָא מְשַׁמַּע לָן –** התנא שפטור שאין צריך להעלות
86 על דעתו ולחוש להתלעה.
87 מנסה הגמרא לפשוט את הספק מהמשך דברי המשנה: **תָּא שְׁמַע**
88 **וּמְהִסְיַפּ שֶׁל מִשְׁנֵתֵינוּ, לֹא כְּפָהוּ בְּרָאוּי וְנָפַל לְתוֹכּוֹ שׁוֹר אוֹ חֲמוֹר**
89 **וּמַת חֲיִיב, שׁוֹאֵלָת הַגְּמָרָא, הֵיכִי דְמִי, אִילִימָא שְׁהִכִּסִּי לֹא הִיָּה**
90 **בְּרָאוּי לְשׁוּרִים וְלֹא בְּרָאוּי לְגְמֵלִים, צְרִיכָא לְמִיַּר –** וכי האם על
91 מקרה כזה צריך התנא להשמיע לנו דְחִיבֵי, הרי הוא פושע גמור. **אֱלָא**
92 **לֹא –** אלא בהכרח מדובר שהיה המכסה **בְּרָאוּי לְשׁוּרִים וְלֹא הִיָּה**
93 **בְּרָאוּי לְגְמֵלִים, וְאִי דְשִׁכְיָתִי שֶׁם גְּמֵלִים, פּוֹשַׁע הוּא, וְאִין כֵּל צוֹרֵךְ**
94 **לְהַשְׁמִיעַ לָנוּ שְׁחֵיב, וְאִי דְלֹא שְׁכִיחִי גְמֵלִים, אֲנוֹס הוּא וּפְטוֹר שְׁלֹא**
95 **הִיָּה צְרִיךְ לְהַעֲלוֹת עַל דַּעְתּוֹ שֶׁכֵּךְ יִקְרָה, וּמְדוּעַ שֶׁנִּינוּ בְּמִשְׁנַה שְׁחֵיב,**
96 **אֱלָא לֹא –** אלא מוכרחים לומר שמדובר דְשִׁכְיָתִי – שאכן מצויים שם
97 **גְּמֵלִים וְהַתְּלַעַי מִתּוֹכּוֹ, וְקָתְנִי –** ושונה התנא שבעל הבור חייב,
98 **אֱלָמָא אֲמַרְיֵן –** הרי שמוכח שאומרים מְנוּ דְהוּי פּוֹשַׁע לְעֵנֵן גְּמֵלִים
99 **הוּי פּוֹשַׁע לְעֵנֵן הַתְּלַעָה, וְחֵיבִים גַּם עַל הַשׁוּרִים שֶׁנִּפְלוּ.**
100 דוחה הגמרא: **אֲמַרִי לֹא –** אין הכרח להעמיד את הסיפא של המשנה
101 בכיסי הראוי לשוורים ולא לגמלים, כי **לְעוֹלָם –** באמת יתכן
102 שהמשנה מדברת שהכיסי היה **בְּרָאוּי לְשׁוּרִים וְלֹא הִיָּה בְּרָאוּי**
103 **לְגְמֵלִים וְשִׁכְיָתִי גְמֵלִים וְאֵתוּ גְמֵלִים וְאֵרְעוּהוּ וְאֵתוּ שׁוּרִים וְנָפַלוּ**
104 **בֵּיהּ, וְדָקָא קִשְׂיָא לָךְ, אִם מְדוּבַר שְׁלֹא הִיָּה הַבּוֹר מְכוּסָה כְּרָאוּי גַם**
105 **לְגַבֵּי שׁוּרִים לְמָה הִבִּיא זֹאת הַתְּנָא, הִרִי פּוֹשַׁע הוּא וּפְשׁוּט שְׁחֵיב, אִבֵּן**
106 **אִין בְּמִקְרָה זֶה שׁוּם דְּבַר חִידוּשׁ אִלָּא אִיִּדִי דְנָסִיב רִישָׁא –** אגב
107 שהוצרך בתחילת דבריו להביא את המקרה של **כְּפָהוּ בְּרָאוּי, נָסִיב**
108 **סִיפָא נָמִי –** הביא בסיום דבריו גם את המקרה של **לֹא כְּפָהוּ**
109 **הַגְּמָרָא פּוֹשְׁטָת אֵת הַסֵּפֶק מְבַרְרִיתָא: תָּא שְׁמַע נָפַל לְתוֹכּוֹ שׁוֹר** שהוא
110 **חֲרֵשׁ שׁוֹמֵה וְקָטָן –** אף חרש או שוטף או קטן, אן שהיה השור **סוּמָא**
111 **–** עיור, וכן בשור הַמְּתַלַּךְ בְּלִילָה אִפְלוּ פִיקָה, וּנְפַל לְבוֹר, חֲיִיב בַּעַל
112 **הַבוֹר, שֶׁכֵּן בְּמִקְרָים אִלָּא אִין בְּאִפְשָׁרוֹת לְהוֹדֵר מִלִּפּוֹל בְּבוֹר. אִבֵּל**

1 **וְלֹא בְּרָאוּי לְגְמֵלִים** ועברו עליו גמלים והחלישו את המכסה,
2 ממשכיבה הגמרא בביאור הראיה: **וְאִי מִשְׁנֵתֵינוּ מִדְּבַרְת בְּמִקּוֹם דְשִׁכְיָתִי**
3 **לְגְמֵלִים, אֲמָאִי פְּטוֹר הִרִי פּוֹשַׁע הוּא –** גם לגבי השוורים, שהיה צריך
4 להעלות בדעתו שגמלים עלולים לעבור על הכיסי ולהחלישו,
5 ולאחריהם יעברו שוורים ויפלו לתוכו. **וְאִי דְלֹא שְׁכִיחִי גְמֵלִים,**
6 **פְּשִׁימָא** שבעל הבור פטור על השוורים שהחזיקו, ואין צורך לתנא
7 להשמיע זאת, שהרי **אֲנוֹס הוּא,** שלא היה לו להעלות על דעתו
8 שיעברו שם גמלים ויחלישו את המכסה. מסקנת הראיה: **אֱלָא לֹא –**
9 מוכרחים לומר, משמתינו מדברת במקום **דְאֵתְיֵן לְפָרְקִים –** שעממים
10 באים לשם גמלים, **וְאֵתוּ גְמֵלִים וְאֵרְעוּהּ –** והודמנו ובאו גמלים ועברו
11 על הכיסי והחלישוהו, **וְאֵתוּ –** לאחר מכן **שׁוּרִים –** ושוורים, והכיסי
12 נשבר תחתיהם ו**נָפַל בֵּיהּ וְקָתְנִי –** ושונה התנא שבעל הבור **פְּטוֹר,**
13 **אֱלָמָא –** הרי שמוכח שמִכְיָן דְהַשְׁתָּמָא – שעכשיו **לִיכָא** גמלים, אין
14 צריך להעלות על דעתו שעלולים להגיע בעתיד, ואם אירע שבאו
15 והחלישו את המכסה ונפלו לבור שוורים **אֲנוֹס הוּא וּפְטוֹר.**
16 דוחה הגמרא: **אֲמַרִי, לֹא –** אין הכרח לפרש כך את משמתינו, **לְעוֹלָם**
17 **–** באמת יתכן שמדובר שכיסה **בְּרָאוּי לְשׁוּרִים וְכְרָאוּי לְגְמֵלִים,**
18 **וְדָקָא קִשְׂיָא לָךְ** אם היה הבור מכוסה כראוי **הֵיכִי נָפַל** לתוכו
19 שוורים, שאלה זו מתרצת במה שכבר **אִמְר רַבִּי יִצְחָק בַּר בַּר הֲנָה**
20 **(לעיל ע"א) מִשְׁנֵתֵינוּ מִדְּבַרְת כּוֹנֵן שְׁהַתְּלַעַי הַכִּיִּסִי מִתּוֹכּוֹ וְנַחֲלַשׁ,**
21 **וּכְשֶׁעָבְרָה עָלָיו הַבְּהֵמָה נִשְׁבַּר וְנָפַל לְבוֹר, וּבַעַל הַבּוֹר אֲנוֹס, שְׁלֹא**
22 **הִיָּה לוֹ לְהַעֲלוֹת עַל דַּעְתּוֹ שֶׁנִּפְלוּ הַכִּיִּסִי, לְפִיכֵךְ פְּטוֹר הוּא.**
23 מנסה הגמרא לפשוט את הספק מהסיפא של המשנה: **תָּא שְׁמַע, לֹא**
24 **כְּפָהוּ בְּרָאוּי וְנָפַל לְתוֹכּוֹ שׁוֹר אוֹ חֲמוֹר וּמַת חֲיִיב, מִקְשָׁה הַגְּמָרָא:**
25 **הֵיכִי דְמִי –** אין מדובר, **אִילִימָא** שכיסי הבור **לֹא הִיָּה בְּרָאוּי**
26 **לְשׁוּרִים וְלֹא בְּרָאוּי לְגְמֵלִים, פְּשִׁימָא, הָאֵם צְרִיכָא לְמִיַּר בְּמִקְרָה**
27 **כּוּה דְחִיבֵי, הִרִי הוּא פּוֹשַׁע גְּמוֹר, אֱלָא לֹא –** אלא בהכרח מדובר
28 שהיה הכיסי **בְּרָאוּי לְשׁוּרִים וְלֹא הִיָּה בְּרָאוּי לְגְמֵלִים, הֵיכִי דְמִי,**
29 **אִי דְשִׁכְיָתִי שֶׁם גְּמֵלִים, פּוֹשַׁע הוּא, וְאִין צוֹרֵךְ לְהַשְׁמִיעַ לָנוּ שְׁחֵיב,**
30 **וְאִי דְלֹא שְׁכִיחִי שֶׁם גְּמֵלִים, אֲנוֹס הוּא שְׁלֹא הִיָּה צְרִיךְ לְהַעֲלוֹת עַל**
31 **דַּעְתּוֹ שֶׁכֵּךְ יִקְרָה וּמְדוּעַ שֶׁיִּתְחַיֵּב, אֱלָא לֹא –** בהכרח שמדובר **דְאֵתְיֵן**
32 **לְפָרְקִים, וְאֵתוּ –** ומירע שבאו **גְמֵלִים וְאֵרְעוּהוּ –** והחלישו את
33 המכסה **וְאֵתוּ לְאַחַר מִכֵּן שׁוּרִים וְנִשְׁבַּר הַכִּיִּסִי תַּחְתֵּיהֶם וְנָפַלוּ בֵּיהּ –**
34 **לְבוֹר וְקָתְנִי –** ושונה התנא שבעל הבור חייב, **אֱלָמָא –** הרי שמוכח
35 **כִּיֵּן דְאֵתְיֵן הַגְּמֵלִים אִפְלוּ רַק לְפָרְקִים פּוֹשַׁע הוּא מִשׁוּם דְאִיכְעֵי**
36 **לִיה אֲסוּקִי אֲדַעְתֵּיהּ –** שהיה צריך להעלות על דעתו, שיבואו גמלים
37 ויחלישו המכסה ויפלו בה שוורים.
38 דוחה הגמרא: אין הכרח להעמיד את הסיפא בכיסי הראוי לשוורים
39 ולא לגמלים, כי **לְעוֹלָם –** באמת המשנה מדברת שהכיסי היה **בְּרָאוּי**
40 **לְשׁוּרִים וְלֹא בְּרָאוּי לְגְמֵלִים וְשִׁכְיָתִי שֶׁם גְמֵלִים, וְדָקָא קִשְׂיָא לָךְ** אם
41 לא היה הבור מכוסה כראוי **פּוֹשַׁע הוּא וּפְשׁוּט שְׁחֵיב, אִבֵּן אִין בְּמִקְרָה**
42 **זֶה דְבַר חִידוּשׁ, אִלָּא אִיִּדִי דְנָסִיב רִישָׁא –** אגב שהביא בתחילת דבריו
43 את המקרה **כְּפָהוּ בְּרָאוּי, נָסִיב סִיפָא נָמִי –** הביא בסיום דבריו גם את
44 המקרה של **לֹא כְּפָהוּ בְּרָאוּי.**
45 דעה אחרת מה היה הספק של בני בית המדרש: **אִיכָא דְאֲמַרִי הָא נָמִי**
46 **וְדָאִי לֹא אִיכְעֵא לָן –** גם בכיסי שאינו ראוי לגמלים והגמלים מצויים
47 לפרקים, ודאי שלא הסתפקנו בזה, ופשוט הדבר **כִּיֵּן דְאֵתְיֵן**
48 **הַגְּמֵלִים לְפָרְקִים פּוֹשַׁע הוּא** גם לגבי שוורים ובעל הבור חייב בנוקם,
49 וזאת משום **דְאִיכְעֵי לִיה אֲסוּקִי אֲדַעְתֵּיהּ** שגמלים עלולים לבא
50 ויקלקלו את המכסה ויפלו שם שוורים. **כִּי אִיכְעֵי לָן –** וכל מה
51 שהסתפקנו, **הֵכִי הוּא דְאִיכְעֵא לָן –** במקרה כזה נסתפקנו, אם **כְּפָהוּ**
52 **כְּפּוֹי שִׁיבּוֹל לְעַמּוּד כְּפָנֵי שׁוּרִים וְאִינוּ יוֹבֵל לְעַמּוּד כְּפָנֵי גְמֵלִים,**
53 **וְשִׁכְיָתִי גְמֵלִים** באותו מקום, **וְהַתְּלַעַי מִתּוֹכּוֹ –** שלא הגמלים קלקלו
54 את המכסה אלא תולעים, ועברו עליו השוורים ונשבר תחתיהם ונפלו
55 לבור **מָהוּ, הָאֵם בְּמִקְרָה כּוּה בַּעַל הַבוֹר חֲיִיב.**
56 הגמרא מבררת מהו גם צדדי הספק: **מִי אֲמַרְיֵן, מְנוּ דְהוּי פּוֹשַׁע לְעֵנֵן**

57 כל הנזק, אלו דברי חכמים. רבי נתן אומר, בעל השור הודחף משלם
 58 מהצדקה, ובעל הבור שלתוכו נפל משלם מהצדקה, לפי ששניהם
 59 שותפים בנזק. והתניא בברייתא אחרת, רבי נתן אומר, בעל הבור
 60 משלם שלשה חלקים של הנזק ובעל השור רביע הנזק. מתרצת
 61 הגמרא, לא קשיא הא הברייתא השניה מדברת בתם שדחף, שדינו
 62 לשלם חצי נזק, ומאחר שיש לו שותף בהזיק משלם התם רק חצי חיובו
 63 דהיינו רבע נזק. הא הברייתא הראשונה מדברת במועד שדחף, ודינו
 64 בנזק שלם, ומאחר שהבור שותף לו משלם המודע רק חצי נזק.
 65 הגמרא מבררת את טעמו של רבי נתן, ושואלת: וכתם שדחף, שרבי
 66 נתן בעל הבור משלם שלשה חלקים מן הנזק, מאי קסבר אי קסבר
 67 שדינא את השור והבור כאילו האי בולית הויקא עבד והאי בולית
 68 הויקא עבד – זה עשה כל הנזק וזה עשה כל הנזק, והיה ראוי כל אחד
 69 מהם לשלם נזק שלם, ולכן כשמטילים על בעל הבור לשלם את אותו
 70 רבע שאי אפשר ליטול מבעל השור, אין זה נחשב שמשלם יותר על
 71 חלקו, אם כן גם בשור 'תם' יאמר רבי נתן שהאי משלם פלגא –
 72 מחציתו והאי משלם פלגא, שאם כל אחד מהם כאילו עשה את כל
 73 הנזק, הרי שמחצית חיובו של התם הוא חצי נזק, ומדוע אמר שבעל
 74 התם משלם רק רבע.
 75 ואי קסבר רבי נתן ששניים השותפים במעשה נזק דנים אותם כאילו
 76 האי פלגא הויקא עבד והאי פלגא הויקא עבד, אם כן מן הראוי היה
 77 שיאמר רבי נתן שבעל השור תם שבעל הבור משלם פלגא – חצי נזק, שזוהו
 78 חלקו במעשה הנזק, ובעל השור שמהויב על מחצית חלקו, ישלם רק
 79 רביע נזק, שזוהו תשלום חצי נזק על חצי מעשה הנזק שעשה, ואיך
 80 רביעא – ואת הרבע האחר מפיסד הניזק כמו בכל שור תם, ומדוע
 81 ישלם בעל הבור שלשה רבעים. אמר רבא, רבי נתן דינא הוא וראש
 82 אב בית דין היה, ונחית – ויורד לעומקא דינא, לעולם קסבר רבי
 83 נתן, האי בולית הויקא עבד והאי בולית הויקא עבד, ודיקא קשיא
 84 לך לשלם האי פלגא והאי פלגא ואף שור תם שזוהו מחצית מחלקו,
 85 ולא רבע, אין לומר כך, משום דאמר ליה בעל השור לבעל הבור אם
 86 אשלם כל מחצית חלקי שותפותאי מאי אהניא לי – מה הועילה לי
 87 החשתתפות עמך בעשיית הנזק, ולכן פסק שדינו לשלם רק רבע.
 88 הסבר אחר בדעת רבי נתן: איבעית אימא לעולם קסבר רבי נתן
 89 שהואיל ודום שותפים בנזק דנים אותם כאילו האי פלגא הויקא עבד
 90 והאי פלגא הויקא עבד, ודיקא קשיא לך שיאמר רבי נתן שבעל הבור
 91 משלם פלגא, כי זה כל חלקו בנזק, ובעל השור משלם מחצית מחלקו
 92 בעשית הנזק שהוא רביע, ואיך רביעא – ואת הרבע האחר נפיסד –
 93 הניזק יפסיד, ומדוע שישלם בעל הבור שלשה רבעים שזוהו יותר מחלקו
 94 במעשה הנזק, אין לומר כן משום דאמר ליה בעל השור לבעל הבור,
 95 אנא תוראי בבירך אשפחיתיה – אני מצאתי את שורי מוטל מת
 96 בבורך, ועל כל יש לי עליך תביעה שאנא קפחיתיה – בורך הרגו, שלולי
 97 בורך לא היה מת ועל כל דין הוא שתשלם לי כל ההפסד, אלא שאתה
 98 טוען שיש לך שותף למעשה, ולכן מאי דאית לי לאשתלומי מהיאך
 99 משתלמנא, מאי דאית לי לאשתלומי מהיאך משתלמנא מך – מה
 100 שבאפשרותי לגבות מהשותף, דהיינו רבע נזק כדון שור תם, אגבה
 101 ממנו, ומה שאין באפשרותי לגבות ממנו אגבה מך;
 102 מקרה נוסף שנחלקו בו רבנן ורבי נתן: אמר רבא, הנית אבן על פי –
 103 על שפת הבור, וקא שור ונתקל בה – באבן ונפל בבור פנימה ומת,
 104 באנו למחלוקת רבי נתן ורבנן, לרבנן הסוברים שהמתחיל את
 105 מעשה הנזק הוא לבורו חייב, בעל האבן חייב בנזק שלם, שאילו
 106 האבן לא היה נופל בבור, ולרבי נתן הסובר שמתכלים גם על גמר
 107 המעשה, ועל ידי שניהם נעשה הנזק, כיון שהם מועדים משלמים
 108 בשווה כל אחד חצי נזק.
 109 מקשה הגמרא: פשמיא. מתרצת הגמרא, מהו דתימא התם הוא
 110 דאמר במקרה של שור הודחף חבירו לבור יכול בעל הבור לגלגל
 111 אשמה על השור, מפני שאומר לו בעל הבור לבעל השור, אי לא
 112 בירא דידי תוראי דיך תהו קפחיל ליה – גם לולי בורי היה השור שלך

1 וזה וזה בבור – ובשני המקרים מת בתוך הבור. ומשמיעה לנו המשנה
 2 שבנפל לאחוריו פטור, מכיון שלא הבל הבור המיתו. מבארת הגמרא,
 3 רב שמפרש משנתנו באופן זה למעמיה – במקום אחר, דאמר רב
 4 (לעיל ג:) בור שחייבה עליו תורה – את העושהו, דוקא להבלו –
 5 כשהנזק נגרם מהבלו של הבור, ולא להקטפו – ולא כשנגרם מהחבטה
 6 לקרקע הבור, כי הקרקע שייך לבני רשות הרבים, ואין לחייבו על הזיק
 7 שבא מקרקע שאינה שלו.
 8 ושמאל אומר, אם נפל השור בבור – אל תוך הבור בין אם נפל
 9 מלפניו – שראשו פנימה, בין אם נפל מלאחוריו – כשגבו אל תוך הבור
 10 ופניו כלפי מעלה, תיב. מבארת הגמרא: שמואל, אף הוא למעמיה,
 11 דאמר (שם) בור שחייבה עליו תורה להבלו וכל שכן להקטפו, שגם
 12 על נזק שגרם הבור בחבטה עליו לשלם, ולכך אפילו מלאחוריו חייב.
 13 שואלת הגמרא: אלא לדבריו תיב דמי לאחוריו מקול הכרייה
 14 ששנינו במשנה דפטור, והרי שמואל מחייב בחבטה. מיישבת הגמרא,
 15 בגון שהבהלה מקול הכרייה גרמה לו דנתקל בבור – בכותלי הבור,
 16 ונפל לאחוריו הבור ונחבט בקרקע שמחוץ לבור, וכיון שהבור רק
 17 הכשילו ולא ניזוק בו, הרי זה ככל גמא בעלמא שפטור.
 18 הגמרא מקשה על דברי רב: איתיה, שנינו בברייתא נפל השור בבור
 19 בין לפניו כשראשו פנימה בין לאחוריו – על גבו וראשו כלפי מעלה,
 20 תיב, תיבתא דרב שאמר נפל לאחוריו פטור. מתרצת הגמרא: אמר
 21 רב הקדא, ברייתא זו מדברת בבור שיש עליו בעלות, כגון שהפקיר
 22 את רשותו ולא את בורו, ומודה רב בבור ברשותו דתיב גם כשנפל
 23 לאחוריו. משום דאמר ליה בעל השור לבעל הבור, כמה נפשך אתה
 24 חייב, כי אי בהכלא מית השור, הכלא דיךך הוא שאתה יצרתו ועליך
 25 לשלם על נזקו, ואי בהקטא מית, גם אתה חייב, כי הקטא דיךך הוא
 26 – הקרקע שלך עשתה את החבטה שהמיתתו.
 27 רבה אמר שאין להקשות מברייתא זו על רב, כי הקא במאי עסקינן
 28 בכתתה, הנפל תחילה אפיה – על פניו כשהם מופנים אל תוך
 29 הבור, ואתהיךך תוך כדי הנפילה קודם שהגיע לקרקע, ונפל לקרקע
 30 אפיה – על גבו ונחבט ומת, וחייב דהכלא דאהני ביה – שההבל
 31 שנכנס בו בתחילת הנפילה הועיל וכבר עשה בו את פעולתו, אהני
 32 ביה – הוא זה שפעל לגרם למיתת השור.
 33 תירוצו נוסף: רב יוסף אמר להא – ברייתא זו בנזקי בור – בנזקי
 34 שנגרמו לבור בשור – על ידי השור עסקינן, כגון שנכנס שור לחצר
 35 שלא ברשות ונפל לבור והזיק שם. שואלת הגמרא: מאי ניהו הנזקים
 36 ששור גורם לבור. משיבה הגמרא: שהקאיש – שהסריח השור בנפילתו
 37 את מימיו של הבור, דלא שניא נפל לפניו ולא שניא נפל לאחוריו, כך
 38 או כך בעל השור מתייבב על הזיקה שגרם שורו. ברייתא סוברת
 39 כדברי רב: תני רב הנניח לסיני לרב, נאמר בפסוק (שמות כא לג)
 40 ונפל שמה שור או חמור, דורשת הברייתא, ונפל עד שישול דרך
 41 נפילה – כשפניו כלפי קרקע, כמאן אמרו חכמים, דוקא אם נפל
 42 לפניו מקול הכרייה בעל הבור תיב, אבל נפל לאחוריו מקול הכרייה
 43 פטור, וזה וזה בבור – ובשני המקרים המדובר שמת בתוך הבור
 44 פנימה, ואף על פי כן אם נפל לאחוריו פטור, דהיינו כשיטת רב.
 45 הגמרא דנה במקרה האמור מדוע בעל הבור חייב: אמר מר, נפל
 46 לפניו מקול הכרייה, תיב בעל הבור. מקשה הגמרא: ואמאי חייב,
 47 נימא, בורה זה שהשמיע קול בפטישו גרם ליה לנפילת השור. מתרצת
 48 הגמרא: אמר רב שמי בר אשי, הא מני, משנה זו רבי נתן היא,
 49 דאמר בעל הבור הויקא קא עבדי – גם הוא שותף להזיק, הואיל
 50 ובתוך בורו נמצא הנזק ועומקו של בור המיתו, וכל היקא – וסובר רבי
 51 נתן שבמקום דלא אפשר לניזק לאשתלומי – לגבות תשלומי נזק
 52 מהאי – מאחד השותפים, כגון בענינו שהכורה פטור מפני שקול
 53 הכרייה הוא גמא, משתלם – גובה חלק זה מהאי – מהשותף האחר,
 54 דהיינו מבעל הבור. והיכן שצאנו שכן היא שיטתו של רבי נתן, דתימא
 55 שור שדחה את חבירו לבור, בעל השור הודחף תיב נזק שלם, ובעל
 56 הבור פטור, מפני שהדחף שהמתחיל במעשה הנזק הוא זה שעשה את

בבא קמא. שור שנגח את הפרה – פרק חמישי דף נג עמוד א – מותך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)" רכז תוספות

1 וזה וזה כבוד. ואפילו הכי אשמועינן מותניתין דפטור הואיל ולא מהבילא מית אלא
2 מתבטא וקרקע עולם דבני רה"ר הויקתו: רבה אמר הכא במאי עסקינן. דקתני לאתרוי
3 חייב: במתהפך דנפל על אפיה. ברישא ומימי דמטא לקרקעיתה נהתהפך ונפל על גביה
4 דאהני ביה. הבלא שנגבס בו בחתלתל נפילתו והועילה בו להמית היא המיתתו: הכא
5 בנזקי בור ששור נכנס לחצר בעדיה
6 שלא ברשות ולא הפקיר לא רשותו ולא בור
7 ונפל לבור והבאיש את מימיה דרך נפילתו. על
8 פניו משמע דרוב בהמות הופלזין בעומק על
9 פניהם ונפלים: נפל לפניו מקול הכרייה חייב
10 ואמאי נימא כורה גרם ליה. וכורה טעור הוא
11 דגרמא בעלמא הוא (ואפילו הכורה בעל הבור
12 איכא למפסטיה מהאי טעמא דכיון דמשום
13 גרמא נפל אסתלק חייבא דבור מיניה ורמי
14 אפשיעוהא דקול הכורה וזהוהו גרמא בעלמא
15 דפטור ע"א) וכשאין הכורה בעל הבור עסקין
16 אלא שהוא שכירו וכגון שזתה בור כרייה
17 ועמדת קודם לכן דאי האי כרייה הוי בורה חייב
18 דאין שליח לדבר עבירה דאסור לקלקל רה"ר
19 בעל הבור הויקא עבדי. כלומר בתוך שלו נמצא
20 הנזק וכל היבא דלא אפשר לאשתלומי מבורה
21 דקול גרמא בעלמא הוא משתלם מיניה דבעל
22 הבור: בעל הבור פטור. בין שהשור הניזק שוטף
23 בין שהוא פקח דאמר ליה בעל הבור אי לא
24 תורף לא נפל והאי דחפיה מעשה בידים הוא
25 ולא גרמא: רבי נתן אויבר בעל הבור משלם
26 מחצה. שוריי בין שניהם המיתוהו אפי' הוי מאי
27 הניזק פיקח חייב דליקא למימר אבעי לך עיני
28 ומיזל דהא חבירו דחפה הא בתם. בעל השור
29 משלם רביעי וטעמא מפרש לקמיה: הא במועד.
30 דמתייבב ג"ש דכל חר משלם מחצה ממה נפשך
31 אי תרוייהו כוליה הויקא עביד דעל ידי חר
32 מינייהו מית השתא דעבדי תרוייהו משלם כל
33 חר פלגא אי כל חד וחד פלגא הויקא עביד מאי
34 דעבר משלם דהא מועד הוא: אי קסבר האי
35 כוליה הויקא עבד. הואיל דכלאו בור נמי מית
36 הוי כאילו המיתו כולו וכן גבי בור הואיל וכלאו
37 ממת גניחות השור הוי מית כאילו המיתו כולו
38 ומשום הכי במהמרי ג' חלקים על בעל הבור: האי
39 משלם פלגא והאי פלגא. כיון דבעל השור נמי
40 כוליה הויקא עבד ושור תם משלם חצי נזק
41 שהוא עושה: ואי קסבר. הואיל ושניהם עשאהו
42 יחד האי פלגא עבד והאי פלגא עבד ומשום הכי
43 שור רביעי הוא דמשלם דהא תם הוא ופלגא
44 מאי דעבר משלם: ובעל השור. דתם הוא
45 לשלם ואיך ובעל הבור דמועד הוא לשלם
46 פלגא וריבוי נזק: רבי נתן אב בית דין.
47 במסכת הוריות בסופה: שותפותאי מאי אהניא
48 לוי. בלא שותפות נמי פלגא הוא דמשלמנא
49 וכיון דבעל הבור נמי כוליה הויקא עבדי משלם
50 ג' חלקים: את קטלתיה. בתוך שלך מצאתה: פאי
51 דאית לי כו'. אבל רבנן בתר מעיקרא אזלי
52 וסברי דבעל השור כולה הויקא עבד הלכך
53 במועד בעל השור משלם כוליה וכתם בעל
54 השור משלם פלגא ופלגא מפסידו ונגבי מותניתין נמי בתר בורה אולין ושניהם פטורין: הניח אבן. בור כרייה ואדם אחר בא והניח אבן על שפתה: באנו למחלוקת כו'. לרבנן בעל האבן
55 חייב דהוא גרם כל דהפילה ומשום גרמא בנזקי ליכא למפסטיה דאבן נמי הוינו בור הויקא כרייה הוא פדתניא בפ"ג (דף כה) הא מה דומה לזה אבנו וסבינו כו' ולרבי נתן בין שניהם
56 משלמי

1 **שמואל** לטעמיה דאמר להבלו וכ"ש לחבטו. וא"ת דלמא כי מחייב בחבטו היינו בשנתקל
2 בבור אבל הכא הכרייה גרם לו ליפול וגם נחבט בקרקע עולם בהא הוה פטור
3 וי"ל דשפיר הוי לטעמיה דאשכחן דמחייב בחבטו כשנחבט על ידי מעשה:
4 **בעל** השור חייב. פ"י מחצה ובעל הבור פטור לגמרי גזירת התרוב מונפל שמה שור או
5 תמור מעצמו ולא שפילוהו אחרים כדפרישית
6 פ"ק קמא (דף יג. א.)
7 הבור משלם מחצה. בשוטה או מהלך
8 בלילה קאמר דאי בפסק ביום הא הנינא
9 לעיל דפטור וכי תיקא הי"מ כשנפול מעצמו אבל
10 הפילוהו אחרים חייב אי"כ כשנפול נמי מעצמו
11 ליתייב דתחילתו בפשיעה פול ע"י שוורים
12 וסופו באונס חייב אלא על כרחיך שור פקח נשמר
13 קפה ומרנח כל כן מן הבור שאין שוורים אחרים
14 יכולין להפילו בתוכו:
15 **לעולם** קסבר האי פלגא נזקא כו' אגא תוראי
16 בכרך אשכחיה. וא"ת כיון דפלגא
17 נזקא עבד מה סברא היא זו ומשום דאשכחיה
18 בבור משלם יותר ממה שהויק וזהו רוצה ר"י
19 לקרש דה"ק דאי פלגא הויקא עבדי בעלמא כגון
20 בשני שוורים שהויקו אבל הכא בשור שדקתו
21 חבירו לבור הבור כוליה הויקא עבד דקאמר את
22 קטלתיה דבכרך אשכחיה ולכך מאי דלית לי
23 לאשתלומי מיניה משתלמנא מיקר וחוץ בו ר"י
24 מפירוש זה ד"כ"ב מועד לר' נתן אמאי משלם
25 מחצה כי חייב דמתני שותפות לבור שאין הבור
26 משלם אלא חצי ממה שהויק כמו כן יועיל
27 שותפות הבור לשור ולא ישלם השור מחצה
28 וכתם נמי איכא להקשות אמאי משלם רביעי ע"כ
29 ר'אה דבור נמי פלגא נזקא עבד ומשום שגמר
30 הדיק דדומה כמי שעשאו כולו אמרין כי ליכא
31 לאשתלומי מבעל השור משתלם מבעל הבור.
32 שור
33 **מחצה** ובעל הבור משלם מחצה והתניא רבי נתן אומר בעל הבור משלם ג' חלקים ובעל
34 השור רביעי לא קשיא הא בתם הא במועד וכתם מאי קסבר או קסבר האי כוליה הויקא
35 עבד והאי כוליה הויקא עבד והאי משלם פלגא והאי משלם פלגא ואי קסבר האי פלגא
36 הויקא עבד והאי פלגא הויקא עבד בעל הבור משלם פלגא ובעל השור רביעי ואיך
37 ריבועא מפסיד אמר רבא רבי נתן דינא הוא ונחית לעומקא דדינא לעולם קסבר האי כוליה
38 הויקא עבד והאי כוליה הויקא עבד ודקא קשיא לך לשלם האי פלגא והאי פלגא משום
39 דאמר ליה בעל השור לבעל הבור שותפותאי מאי אהניא לי איבעית אימא לעולם קסבר
40 האי פלגא הויקא עבד והאי פלגא הויקא עבד ודקא קשיא לך בעל הבור משלם פלגא
41 ובעל השור משלם רביעי ואיך ריבועא נפסיד משום דאמר ליה בעל השור לבעל הבור
42 אגא תוראי בכרך אשכחיה את קטלתיה מאי דאית לי לאשתלומי מהיאך משתלמנא
43 מאי דלית לי לאשתלומי מהיאך משתלמנא ממוד: אמר רבא הניח אבן ע"פ הבור ובא
44 שור ונתקל בה ונפל בבור באנו למחלוקת ר' נתן ורבנן פשיטא מהו דתימא התם הוא
45 דאמר בעל הבור לבעל השור אי לאו בירא דידו תורא דידך הוה קמיל ליה אבל הכא
46 מצוי א"ל בעל אבן לבעל הבור אי לאו בירא דידך אבנא דידו מאי הוה עבדא אי הוה
47 מוחלל בה הוה נפל וקאי כמ"ל דאמר ליה אי לאו אבן לא הוה נפיל לבורא איתמר
48 שור

השור משלם פלגא ופלגא מפסידו ונגבי מותניתין נמי בתר בורה אולין ושניהם פטורין: הניח אבן. בור כרייה ואדם אחר בא והניח אבן על שפתה: באנו למחלוקת כו'. לרבנן בעל האבן
חייב דהוא גרם כל דהפילה ומשום גרמא בנזקי ליכא למפסטיה דאבן נמי הוינו בור הויקא כרייה הוא פדתניא בפ"ג (דף כה) הא מה דומה לזה אבנו וסבינו כו' ולרבי נתן בין שניהם
משלמי

רכח בבא קמא. שור שנגח את הפרה – פרק חמישי דף נג עמוד ב – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ) רש"י תוספות

שור ושור פסולי המוקדשים שנגחו. פירש רב יהודאי גאון דהיינו שור בכור דלא פריק ליה ולפי שאין לו פדיון אעפ"י שדינו להיות נקטש במדינה ונאכל לכהנים במומו כצבי ונאכל דאפילו להאבילו לנברים מתיר ר' עקיבא בכבורות (דף לב) משעם דאיתקש לצבי ואילו איפה הכי לא קשיב בחיינו ממון הדיוט ושור רעהו וכן כל פסולי המוקדשים שלא נפדו

ה"ג מאי ניהו שור בכור דלא פריק ליה. בכור בעל מום שאין בר פדיון דכין דלאו בר פדיון הוא לא נפק מקדושה קמייתא הלכך שור הקדש קרינא ביה ואע"פ שהוכחן אוכלו לא קרינא ביה שור רעהו דמשלחן גבוה קזבו תאי דנקט פסולי המוקדשים ולא נקט שור ושור הקדש שנגחו רבותא אשמעינן דאף לתכור בעל מום פטור הואיל ולא נפדה אבל פסולי המוקדשין שנגדו חייב לשלם אם נגדו

שור ושור פסולי המוקדשין שנגחו (מאי ניהו שור בכור דלא פריק ליה) אבני אמר משלם ח"ג רבינא אמר משלם רביעי גזק הא והא בתם הא פרבנן והא פרבי נתן איבעית אימא הא והא פרבנן הא בתם הא במועד איפא דאמרי אבני אמר ח"ג רבינא אמר פוליה גזק הא והא במועד הא פרבנן והא פר' נתן איבעית אימא הא והא פרבי נתן הא במועד והא בתם אמר רבא שור ואדם שדחפו לבור לעגן גזקין פולין חייבין לעגן ארבעה דברים ודמי ולדות אדם חייב ושור ובור פטור לעגן כופר ושלשים של עבד שור חייב אדם ובור פטורים לעגן פלים ושור פסולי המוקדשין אדם ושור חייבין ובור פטור מאי טעמא אמר קרא והמת יהיה לו במי שהמת שלו יצא זה שאין המת שלו למימרא דפשיטא ליה לרבא והא מיבעיא בעי ליה לרבא דבעי רבא שור פסולי המוקדשין שנגפל לבור מהו האי והמת יהיה לו במי שהמת שלו יצא זה שאין המת שלו או דילמא והמת יהיה לו לבעלים מטפלין בנבילה הוא דאתא בתר דבעיא הדר פשיטא אלא בעלים מטפלין בנבילה מנא ליה נפקא ליה מן והמת יהיה לו דשור מאי חיות דההמת יהיה לו דשור מפקת ליה לבעלים מטפלין בנבילה והמת יהיה לו דבור מפקת ליה למי שהמת שלו איפוד אנא מסתברא פטור גבי בור הואיל ופטור בו את הפלים אדרבה פטור גבי שור שכן פטור בו חצי גזק פוליה גזק מיתה לא אשפחן: נפל לתוכו שור וכליו ונשתברו בו: מתניתין דלא פר' יהודה דתניא ר"י מחייב על גזקי פלים בכור מאי טעמא דרבנן דאמר קרא ונפל שמה שור או חמור שור ולא אדם חמור ולא פלים ורבי יהודה או לרבות את הפלים ורבנן

אבל במוקדשין שנגדו ליכא לאוקמי דשור רעהו מקור אע"פ שאסורים בגיזה ועבודה דהא לקמן בשמעתי מחייבין שור הדיוט שהמת שור פסולי המוקדשין ובור נמי הוה מחייבין אי לאו משום דכתיב והמת יתנה לו: הא פרבנן הא בר' נתן. וקמ"ל דאפי' בשני שוורים יהיה הדיוט כמו בשור ובור איכא דכשור ובור ל' נתן שיקי טי' למימר כי ליכא לאשתלומי משור משתלם מבור משעם דאמר אנא תוראי בבירך אשכחיתיה את קטלמיה ובשור ושור ליכא למימר הכי ולרבנן הא קמ"ל דלא תימא דקא בשור ובור אמרין הכי דכי ליכא לאשתלומי מבור לא משתלם משור דהיינו משום דבור עושה עיקר המעשה ואידו קטל בהכליה לכה לא נטיל חובו על השור אע"פ דליכא לאשתלומי מדינה אבל בשור ושור שאין בזה עיקר ההיזק יותר מבה הוה אמין דאפילו לרבנן כי ליכא לאשתלומי מהאי משתלם מהאי ונראה לר"י דאבי ורבינא ס"ל האי פוליה הויקא עבד והאי פוליה הויקא עבד דאי ס"ל פלגא נוקא עבד לקח יאמר רבי נתן דכי ליכא לאשתלומי מהאי משתלם מהאי האן לא שירי הבא טעמא דהאי תוראי ולא קאמר הא והא פרבי נתן הא כמ"ד פלגא נוקא עבד וקאן דאמר כולה נוקא עבד משום דנראה לו לנמרא טעם ראשון שאמר רבא עיקר דהא כולה נוקא עבד ולהכי מוקי כולהו כוותיה: שור ואדם שדחפו לבור. לא שדחפו אדם בכונה דא"כ בעל הבור אמאי מחייב דאטו אם יחייב אדם טליתו של חבירו באש של חבירו וכי אמאי יחייב בבושת ויש תומר גזון שדע האדם בשעת נפילת חבירו והחייב בכונה מידי דהוה אנתהפר דסוף פ"ב (לעיל ד' כו). לעגן כופר ושלשים של עבד שור חייב. ר' יהודה ושור פטור ממייתה כיון שהוא ואדם שדחפו דהיינו כמו (לעיל י) הכוזה עשרה בני אדם בעשר מקלות דבבת אחת דברי הכל פטור וכיון דלא מיחייב מיתה לא מיחייב כופר דלעיל פ"ב ד' (ד' מג. טס)

אומר לניקח בו: ומאי חיות דהאי והמת יהיה לו דשור מפקת ליה לבעלים מטפלין בנבילה. ומחייבת ליה אנגיחת פסולי המוקדשין איפוד אנא. ואוקמינא חייבא דפסולי המוקדשין אבור: שור ולא אדם. מדלא כתיב ונפל שמה הנופל אלמא למעוטי אתא ולקמיה פריך שאר בהמות מנא ליה דלמא כולם ממעטינן:

שור ושור פסולי המוקדשין שנגחו (מאי ניהו שור בכור דלא פריק ליה) אבני אמר משלם ח"ג רבינא אמר משלם רביעי גזק הא והא בתם הא פרבנן והא פרבי נתן איבעית אימא הא והא פרבנן הא בתם הא במועד איפא דאמרי אבני אמר ח"ג רבינא אמר פוליה גזק הא והא במועד הא פרבנן והא פר' נתן איבעית אימא הא והא פרבי נתן הא במועד והא בתם אמר רבא שור ואדם שדחפו לבור לעגן גזקין פולין חייבין לעגן ארבעה דברים ודמי ולדות אדם חייב ושור ובור פטור לעגן כופר ושלשים של עבד שור חייב אדם ובור פטורים לעגן פלים ושור פסולי המוקדשין אדם ושור חייבין ובור פטור מאי טעמא אמר קרא והמת יהיה לו במי שהמת שלו יצא זה שאין המת שלו למימרא דפשיטא ליה לרבא והא מיבעיא בעי ליה לרבא דבעי רבא שור פסולי המוקדשין שנגפל לבור מהו האי והמת יהיה לו במי שהמת שלו יצא זה שאין המת שלו או דילמא והמת יהיה לו לבעלים מטפלין בנבילה הוא דאתא בתר דבעיא הדר פשיטא אלא בעלים מטפלין בנבילה מנא ליה נפקא ליה מן והמת יהיה לו דשור מאי חיות דההמת יהיה לו דשור מפקת ליה לבעלים מטפלין בנבילה והמת יהיה לו דבור מפקת ליה למי שהמת שלו איפוד אנא מסתברא פטור גבי בור הואיל ופטור בו את הפלים אדרבה פטור גבי שור שכן פטור בו חצי גזק פוליה גזק מיתה לא אשפחן: נפל לתוכו שור וכליו ונשתברו בו: מתניתין דלא פר' יהודה דתניא ר"י מחייב על גזקי פלים בכור מאי טעמא דרבנן דאמר קרא ונפל שמה שור או חמור שור ולא אדם חמור ולא פלים ורבי יהודה או לרבות את הפלים ורבנן

לחלק

הגורם לקמנו לאו כממנו דמי ונבולותהוה דר' יוסי הגלילי ורבנן קמפלגי אלמא מדמעל פודין להסיקו תחת תבשילו או לצורך הנאה אחרת וכן פ' שם הקטני ואין לתמוה מ"ש אבילת כלב משיא הנאות דלמא בין דמישטיה מנאכלת ולא לכלבך לית לן למעוטי אלא ביצא בה אבילה ומיהו אליבא דרב יוסף דמפרש התם לעולם בפודין וקדשים להאבילן לכלבים קמפלגי צ"ל ודאי דאין חילוק בין אבילת כלב לשאר הנאות ושמה רבא כרב יוסף ס"ל: נפקא ליה והמת יהיה לו דשור. ואע"ג דלא ילפינן שור מבור לפטור היבא שאין המיתה שלו ממ' ילפינן בור משור לבעלים מטפלים בנבילה דג' קראי כתיבי בדאמרין בפ"ק (דף ט"ז) א"י פורה. אנא. וא"ת אם פן רעהו דכתב רחמנא לקוח ליה לאפוזי הקדש וי"ל דאצטרף להקדש שנגח

הדיוט אך קשה דמשור איש נפקא:

בבא קמא דף נג עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שבת קודש) רכט

ל'ו' אין הכתוב המחייב בנוקי בור מדבר אלא כמי שהמת שלו –
שיכול למכור הנבילה להאכילה לכלבים, יצא זה – שור פסולי
המוקדשין, שאין המת שלו אלא טעון קבורה.
הגמרא מבררת את שיטת רבא ומקשה, למימרא דפשיטא ליה לרבא
ששור פסולי המוקדשין שנפל לבור בעל הבור פטור, והא מיפשיטא
בעי ליה לרבא. דבעי רבא שור פסולי המוקדשין שנפל לבור, מהו
האם הוא – הפסוק של 'המת יהיה לו' בא ללמדנו שחיוב בור הוא
כמי שהמת שלו, יצא זה – שור פסולי המוקדשין שאין המת שלו
ממבואר לעיל, או דילמא הוא דאיתא כלומר, שפסוק 'המת יהיה לו' לבעלים
מטפילין בנבילה הוא דאיתא דאיתא כלומר, שפסוק 'המת יהיה לו' לבעלים
של השור שמת בבור נוטלים את הנבילה, ושמן להם כמה היא שוה,
והמויק מוסיף עליה ומשלים לו דמים עד כדי שוויו של השור בזמן
שהיה חי. ואם כן, כיון שהסתפק רבא האם שור פסולי המוקדשין פטור,
כיצד מצאנו כאן שפטור בפשיטות. מתרצת הגמרא. פתך דבעיא דהך
פשיטתה – לאחר שהסתפק חזר ופשט שפסוק זה בא ללמד פטור בור
בשור פסולי המוקדשין.
שואלת הגמרא. כיון שלמדים מהפסוק 'המת יהיה לו' לפטור פסולי
המוקדשין, אלא בעלים מטפילין בנבילה מנא ליה לרבא. משיבה
הגמרא. נפקא ליה מן הפסוק (שמות כא, לו) 'שלם שלם שור תחת
השור והמת יהיה לו' דשור – הנאמר בפרשת שור שנגנב שור. מקשה
הגמרא. מאי חיות ד'המת יהיה לו' דשור מפקת ליה לבעלים
מטפילין בנבילה – ומה ראתה שמהפסוק 'המת יהיה לו' שנאמר לגבי
שור אתה מוציא ודורש את דין בעלים המטפלים בנבילה, ואילו
'המת יהיה לו' הנאמר בפרשה דבור, מפקת ליה – אתה דורש ממנו
למי שהמת שלו – לפטור שור פסולי המוקדשין שנפל לבור, אפוך
אנא – מדוע לא תדרוש להיפך, ויצא ששור שנגנב שור פסולי
המוקדשין לאחר פדיון פטור, ואילו אם נפל שור כזה לבור בעל הבור
חייב. מתרצת הגמרא. מכתבא להעמיד הפטור נבי בור, הואיל
ופטר בו את הכלים, שדבר זה מלמדנו שהמויק של בור קל מהמויק
של שור, לכך גם את פטור פסולי המוקדשין נעמיד בו. דוחה הגמרא,
אדרבה מסתבר להעמיד הפטור נבי שור, שכן פטר בו בשור תם
חצי נוק. משיבה הגמרא, בוליה נוק מיתה לא אשכחן – על כל פנים
לא מצאנו פטור של נוק שלם בשור אלא בבור, ולכך יותר מסתבר
להעמיד פטור שור פסולי המוקדשין בבור:
שנינו במשנה: נפל לתוכו שור וכליו ונשתפרו בו' חייב על הבהמה
ופטור על הכלים. מבארת הגמרא: נידון זה אם חייבים על נוקי כלים
בבור שנוי במחלוקת תנאים, ומתניתין שנינו שפטור על הכלים, דלא
בשיטת רבי יהודה היא אלא כחכמים. דתניא בברייתא, רבי יהודה
מחייב על נוקי כלים בבור – אם נפלו כלים בבור ונשברו חייב בעל
הבור לשלם.
מבארת הגמרא את מקור מחלוקתם של רבי יהודה וחכמים בדרשת
הפסוק: מאי טעמא דרבנן שפטור על הכלים, דאמר קרא גבי חיוב
נוקי בור (שמות כא לד), 'וכי יפתח איש בור או כי יכרה איש בור ולא
יבסונו ונפל שמה שור או חמור', ומוזה שלא נאמר בפסוק 'ונפל שמה
הנופל' אלא מפורש שור וחמור, דרשו חכמים שבא הפסוק למעט
שחייבים רק על נוקי 'שור' ולא על נוקי אדם הנופל בבור, וכן על נוקי
'חמור' ולא על כלים ואילו רבי יהודה המחייב על נוקי כלים, סובר
שבמה שנאמר 'שור או חמור' תיבת 'או' מיותרת, ובאה לרבות את
הכלים – שחייבים גם על נוקי כלים בבור. שואלת הגמרא: ורבנן, מה
הם למדים מתיבת 'או'.

שור חולין, ושור פסולי המוקדשין – שנקדש למזבח ונפל בו מום
ונפסל ולא נפדה, והרי שעדיין הוא ברשות הקדש ואין חלים עליו דיני
נוקין, שנגזרו שניהם שור. (מאי ניהו שור פסולי המוקדשין שור כבוד
– המיועד להקרבה שנפל בו מום דלא פריק ליה – שאינו בר פדיון).
אבי אמר, בעל השור של חולין משלם חצי נוק. רבינא אמר, משלם
רביע נוק, ואת שאר התשלום הניזק מפסיד.
מבארת הגמרא את מחלוקתם: הא והא פתם – בין לאביי ובין לרבינא
מדובר שהנוגח היה שור תם, ואילו היה לבדו היה משלם רק חצי נוק,
אלא הא – רבינא שאמר שמשלם רבע נוק, סובר רבנן (לעיל ע"א)
שאין לגלגל על שותף בהיזק את חלקו של חבירו, והואיל ולשל חולין
יש שותף משלם חצי חיובו דהיינו רבע, והשאר שאי אפשר לגבותו
שכן שור של הקדש שהיזק פטור, הניזק מפסיד. והא – ואביי שאמר
משלם חצי נוק, סובר רבנן (שם) שהשותף להיזק משלם חלק
חבירו כשאי אפשר לגבות ממנו, ולפיכך דנים את השור של חולין
כאילו לבדו היזק, ומשלם חצי נוק ככל שור תם.
הסבר נוסף במחלוקת זו: איבעית אימא אביי ורבינא לא נחלקו כלל,
הא והא – ואביי ורבינא סוברים רבנן שאין לגלגל על שותף להיזק
את חלקו של חבירו, וכל אחד משלם רק את חלקו, אלא הא – רבינא
שאמר שמשלם רק רבע דיבר פתם שהיזק, שלולי השותף היה משלם
חצי נוק ועם שותף רק רבע, והיתר הניזק מפסיד. הא – ואביי דיבר
במועד שהיזק, שלולי השותף דינו לשלם נוק שלם, ועכשיו שיש לו
שותף אין משלם אלא חצי נוק והיתר הניזק מפסיד.
דעה אחרת מהי מחלוקת אביי ורבינא: אימא דאמר, אביי אמר של
חולין משלם חצי נוק, ורבנא אמר שמשלם בוליה נוק, הגמרא
מבארת את מחלוקתם לפי דעה זו: הא והא במועד – אביי ורבינא
מדברים כשהנוגח הוא שור המועד, אלא הא – אביי סובר רבנן,
שאין לגלגל על שותף להיזק את חלקו של חבירו, לפיכך השור של
החולין משלם חצי נוק שזוהו חלקו בהיזק שהרי יש לו שותף בנוק, והא
– רבינא סובר רבנן ששכשאי אפשרות לגבות מהשותף מגלגלים
את חלקו על חבירו, ומאחר שאי אפשר לגבות מהשותף שכן שור של
הקדש שנגנב פטור, משלם בעל שור החולין את הניזק כולו.
הסבר נוסף במחלוקת לדעה זו: איבעית אימא הא והא – אביי ורבינא
סוברים רבנן שמגלגלים את חלקו של שותף על חבירו, ואין
ביניהם מחלוקת. אלא הא – רבינא אמר את דינו במועד החייב נוק
שלם, וכיון שמגלגלים, הוא משלם את כל הניזק, והא ואביי אמר את
דינו פתם, לפיכך אמר שאף לאחר הגילגול אין לו לשלם אלא חצי
נוק ככל תם. לפי שדנים אותו כאילו היזק לבדו.
דין אדם שור ובור ששלשתם היו שותפים בנוק: אמר רבא, שור ואדם
שדחפו דבר לבור, או לענין תשלום על נוקין, בולן – האדם והשור
הדוחפים ובעל הבור תייבין בתשלום הנוק. לענין תשלום ארבעה
דברים – שהן צער ריפוי שבת ובושת, ותשלום דמי וקדוה – אם דחפו
אשה הרה ומת עוברת, אדם חייב בתשלומים הללו ושור ובור פטור
– פטורים מהם. לענין פושד הנאמר (שמות כא ל) בשור מועד
שהמית אדם, ושלשים של עבד הכתוב (שם כא לב) במקרה שהמית
עבד, שמשלם לאדונו, שור חייב, ואדם ובור פטורים, שלא נאמרו
דינים הללו אלא בשור ולא באדם ובור. לענין כלים – כשהאדם
והשור דחפו כלים לבור ונשברו, וכן כשהשור פסולי המוקדשין
לאחר שנפדה, אדם ושור תייבין לשלם, ובור פטור.
מבאר רבא: מאי טעמא בור פטור על שור פסולי המוקדשין, אמר
קרא, (שמות כא לד) 'בעל הבור ישלם, פסח ישיב לבעליו, והמת יהיה

המשך ביאור למסכת בבא קמא ליום שלישי עמוד א

1 בדמי שבח האשה מחמת עיבורה, והיינו שאף רבי שמעון בן גמליאל
 2 מודה שהאשה משבחת מחמת עיבורה. מתרצת הגמרא, לא קשיא
 3 שתירה בדבריו, משום שפאן - בברייתא הראשונה שמבואר בה
 4 שלרבן שמעון בן גמליאל אין משבחת האשה יותר בעודה מעוברת,
 5 מדובר בַּמְבַרְרָת - באשה שלא ילדה עדיין בנים והוה עיבורה
 6 הראשון, ולכך קשה לה צער ההריון וצער הלידה ומסוכנת היא. ואילו
 7 פאן - בברייתא השניה שמבואר בה שהאשה משבחת קודם שתלד
 8 יותר מלאחר שתלד, מדובר פאשה שאינה מְבַרְרָת - שכבר ילדה
 9 בנים קודם לעיבור זה, ולכך לא קשה לה כל כך העיבור והלידה.
 10 מבואר בפירושו של רבא, שרבי שמעון בן גמליאל סובר, שאת דמי
 11 שבח האשה מחמת הולדות יש לחלק חציו לבעל וחציו לאשה.
 12 מבררת הגמרא את טעם החולקים עליו: ורַבְנָן דְאִמְרֵי - חכמים
 13 במשנתנו הסוברים שכל דמי שִבְחָה האשה מחמת הוֹלְדוֹת, נְמִי - גם
 14 הם שייכים לְבַעַל, ואין לאשה חלק בדמים, מֵאֵי טַעְמָא - מהו טעמם
 15 ומניין למדו שהדין כן. משיבה הגמרא: פְּדָהֵנּוּ, מִפְּשָׁמַעוֹת הַכְּתוּב
 16 שְׁנֵאמַר גְּבִי תְשׁוּמָה דְּמֵי וְלֹדוֹת (שמות כא כב) וַיִּצְאֻהוּ יְלֵדֵיהֶּ, וכי אֵינִי
 17 יוֹדֵעַ שְׁחֵיָא - האשה היתה הָרָה קודם שהוכתה, ואם כן מַה תְּלַמּוּד
 18 לֹמַר - מדוע הוצרך הכתוב לומר וַיִּגְפּוּ אִשָּׁה הָרָה, אלא בא הכתוב
 19 לֹמַר לָךְ שְׂדֵמִי שִבְחָה הָרִיזִין - שהושבחה האשה על ידי הריונה, הרי
 20 הוּא לְבַעַל, כדן דמי ולדות שנכתב בפרשה זו.
 21 שאלת הגמרא: ורַבְנָן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל הוֹסֵר שֶׁהַבַּעַל וְהָאִשָּׁה
 22 מִחֻלְקִים בְּיָנֵיהֶם אֵת דְּמֵי שִבְחָה הוֹלְדוֹת, וְלֹא וְדַרְשׁוּ מֵהֵרָה כְּדַרְשׁת
 23 חֲכָמִים, הֵאִי הָרָה מֵאֵי דְרִישׁ בֵּיה - מה הוא דורש מתיבה זו. משיבה
 24 הגמרא: רבן שמעון בן גמליאל סובר שתיבת 'הרה' מְבַעֵי לֵיה
 25 לְכַתְּנֵיָא, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב אֹמְרֵי, הַמְכָּה אִשָּׁה מְעוּבֵרֶת וַיִּצְאוּ
 26 יְלֵדֶיהָ, לְעוֹלָם אֵינִי חַיִּיב לְשַׁלֵּם דְּמֵי וְלֹדוֹת, עַד שִׁפְחָה פְּנִיָה בֵּית
 27 הַהָרִיזִין - כנגד מעיה שבהם העובר, שמתוך כך מסתבר לומר שמחמת
 28 המכה יצאו ילדיה. מבארת הגמרא את דינו של רבי אליעזר בן יעקב:
 29 אִמְרַי רַב פָּפָא, לֹא תִימָא שְׁכוּנָתוֹ שֶׁחַיִּיב הוּא רַק כְּשֶׁחִכָּה אֵת
 30 הָאִשָּׁה פְּנִיָה בֵּית הָרִיזִין מִשָּׁמַי, אֲלֵא גַם כְּשֶׁחִכָּה אוֹתָהּ בֵּל הֵיכָא
 31 דְּהַלְלִיק בֵּיה שִׁחְמָא לְוֹלָד - בכל מקום שבא ממנו חימום לעובר, ובא
 32 לְאִפּוּקֵי, לַמַּעַט שֶׁאֵם הִכָּה אוֹתָהּ בְּדָ וְרַגְלָהּ וַיִּצְאוּ יְלֵדֶיהָ וּמֵתָה, דְּלֹא
 33 חַיִּיב לְשַׁלֵּם דְּמֵי הוֹלְדוֹת, כִּיּוֹן שְׁבִאוּפֵן זֶה מְסַתְּבַר לֹמַר שֶׁלֹּא מִחֻמַּת
 34 הַמְכָּה יִצְאוּ יְלֵדֶיהָ:
 35 שנינו במשנה: הִיתָה שִׁפְחָה וְנִשְׁתַּחֲרַרָה מְעוּבֵרֶת מַעֲבֵד שֶׁנִּשְׁתַּחֲרַר,
 36 אוּ גִיזְרָת מְעוּבֵרֶת מִגֵּר, וַיִּצְאוּ יְלֵדֶיהָ, וּמֵת הֵגֵר, פְּטוּר הַמְכָּה מִדְּמֵי
 37 וְלֹדוֹת, כִּיּוֹן שֶׁגֵּר אֵין לוֹ יוֹרְשִׁים וְזָכָה הַמְכָּה בְּדָמִים. מְבִאֵרֵת הַגְּמָרָא:
 38 אִמְרַי רַבָּה, לֹא שָׁנִי בְּמִשְׁנֵינֵי שֶׁהַמְכָּה שִׁפְחָה אוּ גִיזְרָת פְּטוּר מִדְּמֵי
 39 הוֹלְדוֹת, אֲלֵא כְּשֶׁחִכְּלָה בֵּיה פְּחֵי הַבַּעַל הֵגֵר וַיִּצְאוּ יְלֵדֶיהָ, וְלֹאֲחֵר מִכֵּן
 40 מֵת הֵגֵר, דְּכִיּוֹן דְּחִכְּלָה בֵּיה פְּחֵי הֵגֵר, כִּבְרַן זָכָה בֵּיה הֵגֵר בְּדָמֵי
 41 הוֹלְדוֹת, שֶׁהִתוּרָה זִכְתָּהּ אוֹתוֹן לְבַעַל, וְכִיּוֹן דְּמֵת הֵגֵר נַעֲשׂוּ הַדְּמִים

42 הַפְּקָר וְזָכָה הַמְזִיק כְּהוּ - בדמי הולדות מן הָהָר, ונפטר המזיק מלשלם
 43 דמי הנוק. אֲכָל אִם חִכְּלָה בֵּיה הַמְזִיק לְאַחַר מֵיתַת הֵגֵר, נִמְצָא שְׁבַעֲשָׁה
 44 שְׁחָבַל בַּה כְּבֵר וְכִיָּא לֵה אֵיָהּ - האשה פְּנִיָיָהּ - בולדותיה, שכשמת
 45 הָגֵר וְעַדִּין היא מעוברת, היא מוּחֻקֶּת בהם והיא קודמת לכל אדם,
 46 וְלִכְרַן מֵיְחִיבֵי הַמְזִיק לְשַׁלּוּמֵי לָהּ לְיָרִידָה - לשלם את נוק הולדות
 47 לאשה עצמה. שואלת הגמרא: אִמְרַי רַבִּי הַסְּדָא, מַרִּי דִּיבִי - בעל
 48 שְׂמוּעָה זו, יֵשׁ לִי לְהַקְשׁוֹת לָךְ עַל דְּבָרֶיךָ, אֲמִי - וכי הוֹלְדוֹת צָרָרִי
 49 נִיָּהוּ - הם כצוררות של מעות, דהיינו כפחצים ששייך בהם העברת
 50 בעלות מאדם לחבירו, וְבִשְׁעַת מֵיתַת הַבַּעַל וְכִיָּא בְּהוּ - זוכה האשה
 51 מן ההפקר בולדות שהיו שייכים לבעל. והרי הדבר ברור שהולדות
 52 אינן נכסים שאפשר לזכות בהם. אֲלֵא סוּבַר רַב חֲסִידָא, אִם בִּשְׁעַת
 53 תִּבְלַת הוֹלְדוֹת אֵיִתִּיהָ לְבַעַל - הבעל קיים, זָכָה לֵיהָ רַחֲמֵיָא - זיכתה
 54 לו תורה זכות בולדות, וכן זוכים יורשיו מחמתו. אבל אם בשעת
 55 הַחִבְלָה לֵיתִיהָ לְבַעַל - אין הבעל קיים, לֹא חַיִּיבָה תוֹרָה אֵת הַמְזִיק
 56 לְשַׁלֵּם אֵת דְּמֵי הוֹלְדוֹת, שְׁהָרִי אֵין לְדָמֵי הוֹלְדוֹת תּוֹבְעִין, שֶׁרַק לְבַעַל
 57 זִכְתָּהּ תוֹרָה אֵת דְּמֵיהֶן וְלֹא לְאִשָּׁה.
 58 מְקַשָּׁה הַגְּמָרָא עַל רַבָּה הַסּוּבֵר שֶׁאֵם חָבַל בַּה אַחַר מֵיתַת הֵגֵר זָכָתָה
 59 הָאִשָּׁה בְּדָמֵי הוֹלְדוֹת: מֵיְחִיבֵי, שֵׁנִיּוֹ בְּבִרְיָאָא, הִכָּה אֵת הָאִשָּׁה
 60 הַחוּקָה גַם וַיִּצְאוּ יְלֵדֶיהָ, נוֹתֵן הַמְזִיק לְאִשָּׁה אֵת דְּמֵי נִזְקָה גּוֹף הָאִשָּׁה
 61 שֶׁנִּפְחָתוּ דְּמֵיהָ מִכְּמוֹת שֶׁהִיתָה רִיקְנִית בְּרִיאָה, וְכֵן אֵת דְּמֵי הַצָּעֵר
 62 שֶׁנִּצְטַעְרָה הָאִשָּׁה מִחֻמַּת הַמְכָּה נוֹתֵן לְאִשָּׁה, כְּמוֹ שְׂבִאֵר חֲבֻלוֹת שֶׁאֵת
 63 דְּמֵי הַנּוֹק וְהַצָּעֵר אֵין הַמְזִיק שֶׁחָבַל לְבַעַל אֵלֵא לְאִשָּׁה, וְדָמֵי הוֹלְדוֹת
 64 מְשַׁלֵּם הַמְזִיק לְבַעַל, וְאִם אֵין הַבַּעַל קִיָּים, נוֹתֵן הַמְזִיק אֵת דְּמֵי הוֹלְדוֹת
 65 לְיוֹרְשָׁיו שֶׁל הַבַּעַל, וְאִם אֵין הָאִשָּׁה קִיָּיִםת נוֹתֵן אֵת דְּמֵי הַנּוֹק וְהַצָּעֵר
 66 שֶׁנִּתְחַיֵּב לְאִשָּׁה, לְיוֹרְשֵׁיהָ שֶׁל הָאִשָּׁה, וְאִם הִיָּתָה אִשָּׁה זוֹ שִׁפְחָה
 67 וְנִשְׁתַּחֲרַרָה הַנְּשׂוּאָה לְעַבֵּד מְשׁוּחָרָר וְנִתְעַבְרָה הֵימָנָה, וְכִשְׁהוֹכַתָּה
 68 יִצְאוּ יְלֵדֶיהָ, אוּ שְׁהִיתָה גִּיזְרָת הַנְּשׂוּאָה לִגֵּר, וּמֵת הַבַּעַל, זָכָה הַמְזִיק
 69 בְּדָמֵי הוֹלְדוֹת, כִּיּוֹן שֶׁהַמְזִיק כְּבִסֵּי הֵגֵר שְׁמַת וְאֵין לוֹ יוֹרְשִׁים זָכָה.
 70 וּמְדַבְּרֵי הַבְּרִיָּתָא מוּכַח שֶׁלְעוֹלָם כְּשִׁמַּת הֵגֵר נִפְקַע חַיּוּבוֹ שֶׁל הַמְזִיק
 71 מִדְּמֵי הוֹלְדוֹת, וְקִשָּׁה עַל דְּבָרֵי רַבָּה שְׁחִילַק בְּדִין זֶה וְאָמַר שֶׁאֵם מֵת
 72 הַבַּעַל קוֹדֵם שְׁחָבַל בַּה, זָכָה הָאִשָּׁה בְּדָמֵי הוֹלְדוֹת.
 73 מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא: אִמְרֵי, וְכִי עֲדִיפָא מִשְׁמַעוֹת דְּבָרֵי בְּרִיָּתָא זוֹ
 74 מִמְּשַׁנְתֵּינֵי - ממשנתינו דְּאוּקִימָנָא - שפירשה רבה שמה ששנינו
 75 שְׁכַשְׁמַת הַבַּעַל פְּטוּר הַמְזִיק הוּא דְּרוּקָא כְּשֶׁחִכְּלָה בֵּיה פְּחֵי הֵגֵר וַיִּצְאוּ
 76 יְלֵדֶיהָ וּמֵתָה, וּמֵת הֵגֵר לְאַחַר הַחִבְלָה, וְהָכָא נְמִי - כמו כן יש לפרש
 77 דְּבָרֵי הַבְּרִיָּתָא, שְׁדוּקָא כְּשֶׁחִכְּלָה בֵּיה פְּחֵי הֵגֵר וּמֵת הֵגֵר פְּטוּר מִדְּמֵי
 78 הוֹלְדוֹת, אֲבָל אִם חָבַל בַּה לְאַחַר מֵיתַת הֵגֵר חַיִּיב לְשַׁלֵּם אֵת דְּמֵי
 79 הוֹלְדוֹת לְאִשָּׁה, כְּדָבְרֵי רַבָּה.
 80 מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא בְּאוּפֵן נוֹסָף: וְאִיִּבְעִית אִימָא, שְׁמְדוּבֵר בְּבִרְיָתָא
 81 שְׁחָבַל בַּה לְאַחַר מֵיתַת בַּעֲלָה הֵגֵר,

המשך ביאור למסכת בבא קמא ליום רביעי עמוד א

1 רִאשׁוֹנָה לְנַפִּילְתָּה לְבוּר אִמְרַי לָהֶם שְׁלוֹם לָהּ, וְסוֹפָה שֶׁתַּעֲלֶה בְּחַיִּים.
 2 וכן כשעברה שעה שנייה לנפילתה, אִמְרַי לָהֶם שְׁלוֹם לָהּ. בשעה
 3 שְׁלִישִׁית לנפילתה, אִמְרַי לָהֶם וְדָאֵי כְּבֵר עֲלֵתָה, ואכן כך היה,
 4 וכשפגשה אִמְרוּ לָהּ מִי הַעֲלֶךְ מִהַבּוּר, אִמְרָה לָהֶם, זָכָר שֶׁל רַחֲלִים
 5 נִזְפַּן לִי וְנָקָם אֶחָד מִנְּהִינֵי וְהַעֲלָה אוֹתִי מִהַבּוּר. אִמְרוּ לוֹ לְרַבִּי חֲנִינָא
 6 בֵּן דּוּסַא, וכי נְבִיא אֶתָּה, וּמִנֵּין יֵדַעַת שְׁלֹא מֵתוּת. אִמְרַי לָהֶם רַבִּי
 7 חֲנִינָא, לֹא נְבִיא אֲנִי וְלֹא נִי נְבִיא אֲנִי, אֲלֵא כִּי אִמְרַתִּי, לֹא יִתְּכֵן
 8 שְׁדָבֵר שְׂאוּתִי צְדִיק מִצְטַעֵר בּוֹ, יִשְׁשַׁל בּוֹ יָרְעוּ, וכיון שאביה נחוניא
 9 היה מצטער וטורח לחפור בורות מים לצורך עולי רגלים, לא יתכן
 10 שתמות בתו מנפילה לבור מים.
 11 אִמְרַי רַבִּי אֶתָּה, אֵתָּה עַל פִּי בֵּן - שטרח נחוניא לספק מים לעולי
 12 רגלים, וְלִהְיֵלֵם מִצְמָאוֹן, מֵת בְּנֵי שֶׁל נְחוֹנִיא בְּצִמָּא, ואין להוכיח
 13 מִכֵּךְ שֶׁחֲטָא הוּא אוּ בְנוֹ בְעוֹן חֲמוּר, עַד שֶׁלֹּא עִמְדָה לוֹ זְכוּת הַפִּירַת

14 הבורות לרבים להציל בנו, שְׁנֵאמַר (תהלים נ א) 'וּכְיִבְיֹו נִשְׁעָרָה
 15 מֵאֵד' מִלְּמַד הַכְּתוּב שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְדַקְדָּק עִם סְבִיבֵי, וְהֵם
 16 הַצְדִּיקִים הַדְּבִיקִים בּוֹ, לִיפְרַע מֵהֶם אֲפִילוֹ כְּשֶׁעוֹבְרִים עֲבִירָה קְלָה
 17 כְּחוּמַת הַשְּׁעָרָה. רַבִּי נְחוּנְיָא אִמְרֵי, יֵשׁ לְלַמּוּד זֹאת מִהָכָא, שְׁנֵאמַר (שם
 18 פט ח) 'אֵל נִעְרִץ כְּבוֹד קִרְשֵׁי רַבָּה וְנוֹרָא עַל כָּל סְבִיבֵי, שְׁמִטִּיל
 19 אִימַת מִשְׁפָּטֵי עַל סְבִיבֵי, וּמִקְפִּיד עֲלֵיהֶם בִּיְתוּר.'
 20 מביאה הגמרא מימרא נוספת בענין דקדוק הדין: אִמְרַי רַבִּי חֲנִינָא, כָּל
 21 הָאוּמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וְתָרַן הוּא, שְׁלֹא לְהַעֲנִישׁ בְּנֵי אָדָם עַל
 22 חֲטָאִים בְּלֹא שִׁיחֻזְרוּ בְּתַשׁבּוּהָ, וְיָתְרוֹ חֲטָיו - יופקרו חייו וגופו, כיון
 23 שְׁמִוּרָה לְרַבִּים לְחֻטְאוֹ, וְלֹא לְהַתִּירָא מְעוּשָׁה. שְׁהָרִי נְאֻמַּר (דברים לב
 24 ד), 'הַצָּרוּ תְּמִים פְּעֻלוּ כִּי כָל דְּרָכָיו מוֹשְׁפָּט', ואין מותר בלא משפט.
 25 מביאה הגמרא מימרא נוספת בענין זה: אִמְרַי רַבִּי חֲנָא, וְאֵיתִימָא רַבִּי
 26 שְׁמוּאֵל בְּרַן נְחֻמַּנְי, מֵאֵי דְכֵּתִיב

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן - אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

1 י וְנוֹחֲגִין בְּמַדִּינֹת אֵלּוּ לְהַקְלֵל לְהַבְדִּיל⁶⁹ בְּמוֹצָאֵי פֶסַח עַל הַשֶּׁכֶר אִם אִם יֵשׁ לוֹ יוֹן הַרְפָּה בְּבֵיתוֹ לְפִי שֶׁהַשֶּׁכֶר
2 חָבִיב עָלָיו אִזּוּ יוֹתֵר מִן הַיַּיִן⁷⁰ אֲבָל מִי שֶׁאֵינוֹ חָבִיב עָלָיו כָּל כֶּף יֵשׁ לוֹ לְהַבְדִּיל עַל הַיַּיִן וְאִם מִי שֶׁחָבִיב
3 עָלָיו אֵינוֹ יָכוֹל לְהַבְדִּיל עָלָיו אֲלָא בְּמָקוֹם שֶׁהוּא חָמֵר מְדִינָה וְעַל-דֶּרֶךְ שְׁנֵתְבָאָר בְּסִימָן ער"ב⁷² אֲבָל
4 בְּמָקוֹמוֹת שֶׁתִּינן גְּדֵל שֵׁם שְׁתֵּינן הוּא חָמֵר מְדִינָה אֵינוֹ יָכוֹל לְהַבְדִּיל עַל שׁוֹם מְשֻׁקָה אִם שֶׁהוּא חָבִיב עָלָיו
5 מְאֹד וְגַם אֵין יוֹן נְמָצָא כָּלֵל בְּעִיר וְעַל-דֶּרֶךְ שְׁנֵתְבָאָר שָׁם:

חלק ב סימן רצו דיני הבדלה על היין סעיף י מתוך שולחן ערוך אדמו"ר הזקן עם ביאורי הלכה, הוצאת קה"י

ביאורי הלכה

[בז] מן היין - משום שלא שתהו כל הפסח משום איסור חמץ⁷¹.

צינונים והוספות

69 בשוע"ר הוסיף המילה 'להקל' (כמבואר בסעיפים עליהם. הקודמים שבכל ענין יש להעדיף את היין משום הידור מצוה ומצוה מן המובחר אפילו אין לו כוס מלא), ועפ"י אין להקל אלא במוצאי פסח שנתפשט המנהג להקל (ודלא כמ"ש בשש"כ פ"ס הערה ו להבדיל (או להתיר להבדיל) בקביעות על בירה אם חביבה עליו יותר מן היין, ואינו דומה לקידוש שי"א לקדש על הפת אם גילה דעתו שהיא חביבה עליו (לעיל סי' רעא סכ"ג)), ובקהילות הנוהגים להקל ולהבדיל בכל מוצאי שבת על חמר מדינה (ע"פ מנהגם, או מחמת גדר 'חמר מדינה' בזמננו כדלעיל ס"ח) - יקיפידו להבדיל על משקה החביב עליהם.

70 מנהג חב"ד להבדיל על היין גם במוצאי פסח, וראה המבואר לעיל ס"ח במעלת הבדלה על היין.

71 משמעות לשון שוע"ר שאין צריך שיהיה חביב לכולם, ודי בכך שחביב על המבדיל (וראה שש"כ פ"ס הערה ו שנסתפק בזה).

72 סעיף י, שם נתבאר גדר חמר מדינה שהוא משקה שדרך רוב אנשי העיר לקבוע עליו סעודותיהם ודוקא במקומות שאין היין גדל סביבות העיר כמהלך יום (אף שמצוי אצל החנוני) אבל אם היין גדל סביבות העיר אינו חמר מדינה גם אם אינו נמצא כעת בעיר.

שולחן ערוך רבנו הזקן הלכות שבת - לפי לוח "רב יומי"

1 ד שבת בתל גבוה י' טפחים אם אין בו אלא בית סאתים
2 הרי כולו נחשב לו כד' אמות מפני שהוא כמוקף
3 מחיצות מלמעלה כמו שנתבאר בסי' שמ"ה אלא שאינן
4 מוקפות לדירה.
5 וכן אם שבת בקמה קצורה ושבלים גבוהים י' טפחים
6 מקיפים אותה והוא שקשר השבלים יחד בענין שאין רוח
7 המצויה מנידה אותן שכל מחיצה שהרוח מנידה אינה
8 מחיצה כמו שנתבאר בסי' שס"ב.
9 אבל השוכת בעיר כל העיר נחשבת כד' אמות אע"פ שאינה
10 מוקפת מחיצות כהלכתן כגון שיש בה פרצות הרבה
11 במילואן וביותר מעשר דהואיל ובתי העיר מובלעים בתוך
12 שבעים אמה ושירים של זה הרי כולם כדירה אחת כמו
13 שיתבאר בסי' שצ"ח:
14 א כל אדם יש לו חוץ מד' אמות או מהמקום ששבת בו
15 אלפים אמה לכל רוח מרובעות כטבלא מרובעת כמו
16 שיתבאר בסי' שצ"ט:
17 ב קדש עליו היום בבקעה הרחק מן העיר שאין שם תחומי
18 שבת מסומנים ואינו יודע לשער תחום שבת מהלך
19 אלפים פסיעות בינוניות כדרך הליכתו של אדם וזהו תחום
20 שבת כי דרך הליכתו של אדם מראש גודל רגל זו עד
21 ראש גודל רגל זו שמרחיק כחצי אמה בין רגל לרגל ומקום
22 מצב הרגל עם המנעל הוא ג"כ כחצי אמה:
23 ג כשם שאין אדם רשאי להלך בשבת ויו"ט אלא אלפים
24 אמה לכל רוח חוץ למקום שביתתו כך כליו ובהמתו אין
25 יכולים שום אדם להוליכם חוץ לאלפים של בעליהם מפני
26 שקנו שביתה במקום שביתת בעליהם אע"פ שלא היו שם
27 כשקדש היום ואם עירבו בעליהם לרוח אחת אין שום אדם

חלק ב סימן שצו דין ארבע אמות שיש לכל אדם בשבת:

48 אומרים שהוברר הדבר למפרע שזה היה חלקו המגיע לו
49 מערב יו"ט וקנה שביטה במקום שביטתו:

50 **יא** השואל כלי מחבירו מערב יו"ט אפילו לא לקחו עד
51 הלילה הרי הוא כרגלי השואל שכיון שאמר לו מבעוד
52 יום להשאלו העמידו ברשותו שיוליכנו למקום שירצה אבל
53 אם שאלו ממנו ביו"ט הרי הוא כרגלי המשאל ואפילו דרכו
54 לשאלו ממנו בכל יו"ט אין אומרים שמאמול העמידו
55 ברשותו לפי שכיון שלא בא לשאלו ממנו מערב יו"ט סבור
56 המשאל שמא מצאו אדם אחר שהשאל לו ולא ישאל
57 ממנו:

58 **יב** האשה ששאלה מחבירתה ביו"ט מים או מלח לעיטתה
59 ותבלין לקדרתה הרי העיסה והתבשיל כרגלי שתייה
60 ואין אומרים שיבטלו המים ומלח בעיסה מפני שהוא דבר
61 שיש לו מתירין ואף על פי שדבר שיש לו מתירין אינו בטל
62 אלא במין שנתערב במינו אבל בשאינו מינו בטל הוא אף
63 על פי שיש לו מתירין, מכל-מקום כיון שהמים ומלח באים
64 לתקן העיסה הרי הם עמה כמין במינו לענין זה:

65 **יג** לקח מחבירו ביו"ט גחלת לא יוליכנה אלא כרגלי
66 הנותן אבל אם הדליק נר או עץ שלו משלהבת חבירו
67 הרי הוא כרגלי זה שהדליק:

68 **יד** בור של יחיד הרי הוא כרגלי בעלים ושל אותה העיר
69 כרגלי אנשי אותה העיר.

70 ואם מי שהוא מעיר אחרת בא ומילא עמהם אינו מוליכם
71 אלא כרגלי אנשי אותה העיר דהיינו אלפים לכל רוח אם
72 כולם לא עירבו ואם אחד מהעיר עירב לצפון ואחד לדרום
73 זה מוליך לצפון כרגליו וזה לדרום כרגליו שהרי הם
74 שותפים בבור ויש ברירה כמ"ש בחבית של יין (בסעיף י'
75 אבל אם מי שהוא מעיר אחרת בא ומילא מהם לעצמו לא
76 יזיזם ממקום שבייתם אם זה עירב לסוף אלפים לצפון וזה
77 לסוף אלפים לדרום שהרי מים אלו הם לו כרגלי שניהן
78 שגם משלהם הוא ממלא ואין שייך לומר בו יש ברירה כיון
79 שאין לו חלק כלל בבור זה אבל אם אחד מבני העיר מילא
80 ונתן לו מוליכן כרגלי הממלא שהרי מחלקו מילא ונתן לו
81 שיש ברירה.

82 ובור של הפקר כרגלי הממלא ראשון שאף שלא קנו המים
83 שום שביטה בבין השמשות שחפצי הפקר אינה קונים
84 שביטה, מכל-מקום כשבא זה ומילא וזכה במה שמילא מן
85 ההפקר הרי קנו אז שביטה כשביטתו:

86 **טז** וכל זה במים מכוונסים שהם קווים ועומדים כגון מי
87 גשמים אבל נהרות המושכים אף על פי שאינם נובעים
88 הואיל והם נדים ונעים לא קנו שביטה אפילו הם של יחיד
89 וכן מעיינות הנובעים ואע"פ שאין יוצאין ממקום נביעתם
90 לימשך להלאה הואיל ואינם נחים לא קנו שביטה אפילו הם
91 של יחיד ולפיכך הם כרגלי הממלא ראשון שאז קנו שביטה
92 כשביטתו כיון שנפסקו אז ממקום נביעתם או ממקום
93 הילוכם:

94 **טז** היו באים מחוץ לתחום לתוך התחום ממלאים מהם

1 יכול להוליכם לרוח האחרת אפילו פסיעה אחת במקום
2 שאין הבעלים יכולים להלך:

3 **ד** המוסר בהמתו לבנו הרי היא כרגלי האב שאין שום
4 אדם יכול להוליכה אלא במקום שהאב יכול להלך ולא
5 במקום שהבן יכול להלך אע"פ שמסרה לו מבעוד יום לפי
6 שדרך בני אדם להפקיד חפציהם ביד בניהם ואין כוונתם
7 למסור ברשותם:

8 **ה** אבל המוסר בהמתו לרועה אפילו מסרה לו ביו"ט ולא
9 מבעוד יום הרי היא כרגלי הרועה בין שהוא ישראל
10 בין שהוא נכרי לפי שמן הסתם גם מאמול היה בדעתו
11 למסרה לו היום וקנתה שביטה במקום שביטת הרועה
12 ואפילו הוא נכרי כמ"ש בס' ת"א ואם מסרה לב' רועים
13 הרי היא כרגלי בעליה מפני שלא קנה אחד מהם ואפילו
14 אם מסרה לשניהם מערב יו"ט ולא בירר דבריו וביו"ט בירר
15 דבריו שמסרה לאחד מהם ואילו נתכוין מערב יו"ט אע"פ
16 כיון שבשעה שקדש היום לא היה מבורר עדיין לאיזה מהם
17 מסרה לא קנו שניהם ונשארה ברשות הבעלים ולכן היא
18 כרגליו:

19 **ו** שור של רועה כרגלי אנשי אותה העיר שאפילו עירב
20 הרועה לרוח אחת אינו מעכב על אחד מבני אותה העיר
21 שלקחו ממנו ביו"ט מלהוליכו אלפים לרוח האחרת מפני
22 שמאמול מעמידו ברשות בני העיר לפי שרגילים לקח
23 ממנו אבל אם אחד מעיר אחרת שעירב לעיר זו לקחו ממנו
24 ביו"ט אינו יכול להוליכו לעירו:

25 **ז** אבל שור של פטם הוא כרגלי מי שלקחו לשחטו ביו"ט
26 אפילו הוא מעיר אחרת וכן אם שחטו בעליו ביו"ט ומכר
27 בשרו הרי כל אחד מהלוקחים מוליך מנתו למקום שהוא
28 הולך אפילו הוא מעיר אחרת מפני שרדעת בעליו למכרו גם
29 לאנשים אחרים חוץ מאנשי אותה העיר מפני שהוא מפוטם
30 והכל שומעים שמעו ובאים לקנותו:

31 **ח** כלים המיוחדים לאחד מהאחים שבבית הרי הם כרגליו
32 ושאינם מיוחדים אינם יכולים להוליכם אלא למקום
33 שכולם יכולים להלך:

34 **ט** שנים ששאלו מערב יו"ט חלוק אחד זה לילך בו יו"ט
35 שחורית וזה לילך בו ערבית הרי הוא כרגלי שניהם
36 דהיינו שאין יכולים להוליכו אלא למקום ששניהם יכולים
37 להלך ואם עירב זה לסוף אלפים למזרח וזה לסוף אלפים
38 למערב לא יזיזוהו ממקום שבייתם שהרי זה שעירב למזרח
39 אינו יכול להלך למערב ממקום שבייתו אפילו פסיעה אחת
40 וזה שעירב למערב אינו יכול לילך למזרח אפילו פסיעה
41 אחת כמו שיתבאר בס' ת"ח:

42 **י** ב' שלקחו בהמה בשותפות ושחטוה ביו"ט אף על פי
43 שחלקוה ולקחו כל אחד מנתו הרי כל הבשר של זה וזה
44 כרגלי שניהם לפי שבין השמשות ינק כל אחד מחבירו
45 כשהיתה הבהמה בחייה אבל אם לקחו חבית של יין
46 בשותפות מערב יו"ט וחלקוה ביו"ט הרי חלקו של כל אחד
47 מהם כרגליו לפי שבשל דבריהם יש ברירה דהיינו שאנו

תהא באלכסונו של עולם:

ב וכן עיר שאינה מוקפת חומה חלקה אלא בתים סמוכים ומחוברים ויש בית נכנס לתוך העיר יותר מחבירו או יוצא וכולט מן העיר יותר מחבירו וכן עיר המוקפת לה חומה ואין כל החומה ישרה אלא יש בה מקומות בולטין ממנה רואים כאילו חוט מתוח על פני כולה כנגד מקום החיצון הכולט ממנה ומודד מן החוט ולחוץ אלפים כדי שיהא התחום שוה ביושר כנגד כל העיר ואפילו יש לה בליטה לצד מזרח ולצד מערב רואין כאילו חוט מתוח עליהם בכל צד כזה:

ג עיר העשויה כמין ג"ם או כקשת אם יש בין שני ראשיה פחות מד' אלפים אמה שתחום ראשה זה נבלע בתוך תחום ראשה השני נעשית עיר אחת ומודדין לה מן היתר ורואין את כל הרוחב שבין היתר והקשת כאילו הוא מלא בתים (ואם היתר שמראש זה לראש זה בעיר העשויה כמין ג"ם יהיה מתוח לאלכסונו של עולם מוסיפין עליו ריבוע וכן בעיר העשויה כקשת):

ד ואפילו אם יש מאמצעית היתר ולקשת יותר מאלפים שהיוצא מביתו שבקשת צריך לילך תחום שלם עד שיגיע ליתר אעפ"כ מודדין לו מן היתר לפי שאם היה רוצה היה יכול להלך דרך הבתים סביב הקשת עד שיגיע לאחד מן הראשים ומשם יכול להלך בכל אורך היתר אפילו לראש השני שהרי תחומיהם נבלעים זה בזה וכיון שבהיתר יכול להלך למקום היתר שוב אין מקום החלק אוסר עליו ורואים אותו כאילו הוא מלא בתים וחצרות ואם אין מאמצעית היתר ולקשת יותר מאלפים אפילו יש בין ב' הראשים יותר מד' אלפים אמה מודדין לה מן היתר שהרי יכול להלך בהיתר דרך היתר מראש זה לראש זה כיון שהיתר הוא מובלע בתחום הקשת והרי זה כמהלך דרך בתי הקשת:

[משא"כ בס"ח. ושפיר מקשה התם רבא מיתור מאלפים דהכא לתוך אלפים דהתם. ואביי אינו צריך לתרץ כתירוצי ראשון של התוס' שם אלא כתירוצי ב' ואפ"ה חשש הטור לסברת תירוצי הא' כמו שחשש לסברת תירוצי הג' אע"ג דא"צ כלל אלא דסברא הוא ה"נ סברא הוא דליכא למימר מלי (ולפי זה אפילו בפחות מד' אלפים אסור לאמצעית כיון דליכא למימר מלי ולא דרך בתים ליתור ע"י רש"י וכאילו אינה כלל דהבלעת תחומין כה"ג לאו מלתא היא. ורבה בר רב הונא ס"ל מלי בקשת ואפ"ה אסור בד' אלפים כמו שצ"ל לתירוצי הב') ודו"ק דמוכרח הוא בלאו הכי דאל"כ אף שיש להאמצעי יותר מאלפים לישתרי משום מלי אף דליכא למימר אתי דרך בתים ואף לפי תירוצי הא' והג' עכ"פ לחיצונים לישתרין].

חלק ב' סימן שצח דין היאך מודדין אלפים אמה:

1 בשבת ואין צריך לומר ביו"ט הואיל ולא קנו שביטה כלל
2 חוץ לתחום:

3 **ו** גשמים היורדים ביו"ט בתוך תחום העיר הם כרגלי
4 אנשי אותה העיר וכל-שכן כשירדו לתוך העיר עצמה
5 מפני שלא קנו שביטה באוקיינוס או בעבים הואיל והם נדים
6 ונעים שם:

7 **ו** מילא מים מבור של הפקר לצורך חבירו הם כרגלי
8 הממלאים ואע"פ שבשעת המילוי זכה בהם חבירו
9 שהמגביה מציאה לחבירו קנה חבירו, מכל-מקום זכיה זו
10 אינה אלא משום שאם היה רוצה היה זוכה בהם לעצמו
11 יכול לזכות בהם ג"כ לחבירו וכיון שלא זכה אלא מכחו
12 הרי הם כרגליו:

13 **י** מי שהיו לו פירות מופקדים בעיר אחרת שחוץ לתחום
14 ועירבו בני אותה העיר לבא אצלו לא יביאו לו
15 מפירותיו שפירותיו כמוהו.

16 במה דברים אמורים כשהנפקד יחד לו קרן זוית שאמר לו
17 הניחם בזוית זו שאז לא קבל עליו שמירתן כלל רק כוונתו
18 היא הרי ביתי לפניך הנח לך בזויות זו ושמור לך (ואצ"ל
19 אם אמר לו בפירוש הנה הבית לפניך הנח לך במקום
20 שתצצה שלא קבל עליו שמירתן כלל כמ"ש בח"מ סי'
21 רצ"א]) אבל אם כשהפקידם אצלו קיבלם ממנו סתם הרי
22 קבל עליו שמירתן והרי הם כרגליו כיון שהם מסורים בידו
23 לשמרן:

24 **כ** מי שזימן אצלו אורחים ביו"ט לא יוליכו בידם מנות
25 למקום שאין בעל הסעודה יכול לילך אלא א"כ זיכה
26 להם במנות אלו ע"י אחר מערב יו"ט:

חלק ב' סימן שצז דין שביטת היחיד וכליו ומהלך אלפים אמה:

א הבא למדוד אלפים אמה של תחום העיר אם יש לעיר
ד' זויות אפילו אינה מרובעת ממש שאין רחבה כארכה
אלא ארוכה וקצרה או שהיתה מרובעת ולא לריבוע העולם
ויש לה ד' זויות מניחים אותה כמות שהיא ומודדין לה
אלפים אמה מכל רוח מד' רוחותיה.

אבל אם היא עגולה שאין לה זויות לא ימדוד לה מחומתה
סביב אלא רואים אותה כאילו היא בתוך מרובע שארכו
כארכה ורחבו כרחבה ומודדים חוץ מצלעות אותו מרובע
שנמצא משתכר הזויות כזה שלמדו חכמים ממגרשי הערים
שהיו מרובעים כמ"ש בס"י שמ"ט.

וכן אם העיר היא משולשת או שיש לה צלעות רבות וזויות
רבות מרבעים אותה ריבוע שארכו כארכה ורחבו כרחבה
היותר גדול ואח"כ מוציאים החוט חוץ למרובע אלפים
אמה לכל רוח.

וכשהוא מרבע מרבעה לריבוע העולם כדי שתהא כל רוח
ממנה משוכה כנגד רוח מרוחות העולם ומכוונת כנגדה ולא

לקוטי תורה

40 משל לדבר זה - שככל שהאדם מרגיש יותר
41 את ריחוקו מהקב"ה דוקא על ידי זה מאיר אצלו
42 אור אלקי עליון יותר:

43 כדור השמש הוא חם ולוהט, ואם כן הדעת
44 נותנת שקרוב לשמש צריך להיות חם וככל
45 שמתרחקים מהשמש צריך להיות יותר קר, ועם
46 זאת אנו רואים שבגובה האויר, אע"פ שהוא מקום
47 קרוב יותר לשמש עצמה, האויר קר ביותר עד שיש
48 שם "הרי שלג" ("טורי דתלגא"); ודוקא סמוך
49 לארץ, רחוק מהשמש, וסוף זריחת אורה של
50 השמש, מתגלה התוקף של חום השמש.

51 **ובן על דרך משל בהארת אור תורה, הוא יותר**
52 **במי שהוא בחינת שיריים ומותר בעולם כו'.**
53 ככה הוא בנמשל, באור התורה, שדוקא על ידי
54 ההכרה בפחיתות מעלתו (שהוא בבחינת
55 "שיריים"), מאיר באדם אור אלקי נעלה יותר.

56 **וזהו ועובר על פשע.**

57 *[לסיכום: דוקא באדם שמרגיש את פחיתותו*
58 *מאיר אור התורה ביתר שאת ויתר עז, ולגבי אור זה*
59 *אין פשעיו תופסים מקום (בחינת "עובר על פשע") -*
60 *ועל ידי התבוננות בכל זה יוכל לבוא לשמחה "כפולה*
61 *ומכופלת ביתר שאת" בעסקו בתורה].*

62 רק שיהיה חמאתי נגדי תמיד, ולא מלוכש בהם
63 דרך ישר.

64 אע"פ שכדי להגיע לידי שמחה גדולה
65 בעבודתו ית' צריך האדם להתבונן בפחיתות
66 ושפלות עצמו מחמת ריחוקו מה', כנ"ל, מכל-
67 מקום עליו להיזהר שההתבוננות לא תהי' "מקרוב"
68 ו"בדרך ישר", היינו שההתבוננות לא תגרום לו
69 להיות טרוד ("מלוכש") מאד בחטאיו, כי אז יבוא
70 לידי עצבות ומרירות, היפך השמחה;

71 אלא ההתבוננות צריכה להיות באופן
72 שהחטאים הם רק "נגדי" - כמ"ש "וחטאתי
73 נגדי תמיד" - פירוש "נגדי דייקא . . מרחוק,
74 והמכוון רק לבלתי רום לכבו ולהיות שפל רוח
75 בפני כל האדם כשיהי' לזכרון בין עיניו שחטא
76 נגד ה'".

77 *[אחר שהוסבר באריכות כיצד אפשר להגיע לידי*
78 *שמחה בה', גם כשאין לבו בוער באהבת ה' - חוזר*

1 *ועתה מוסיף רבינו עוד פרט בענין גודל השמחה*
2 *שיכולה להתעורר דוקא אצל מי שמרגיש פחיתות*
3 *ערכו: לעיל הוסבר שסיבת השמחה היא מצד הרגש*
4 *האדם, היינו ששמח בכך שלמרות מצבו הירוד אור*
5 *ה' שוכן בקרבו; וכאן מוסיף, אשר דוקא מצד פחיתות*
6 *ערכו מאיר בו אור נעלה ביותר, ומצד מעלת אור זה*
7 *יוכל לבוא לשמחה גדולה יותר.*

8 *[וזהו שהולך ומבאר:]*

9 **וזהו שכתוב ועובר על פשע לשארית נחלתו,**
10 **[ופירשו רז"ל] למי שמשים עצמו כשיריים -**
11 **[הוא] ענין גודל עוצם שפלות הנ"ל.**

12 רז"ל פירשו "שארית" מלשון "שיריים", היינו
13 שאם האדם משפיל את עצמו ומחשיב עצמו
14 כשיריים (- דבר מיותר שאין בו צורך), הקב"ה
15 מעביר ומוחל על פשעיו.

16 *[והפירוש הפנימי בזה הוא, אשר:]*

17 **התורה [שמאיר בה] אור אין-סוף ב"ה, עובר על**
18 **פשע, שאין פשעיו תופסים מקום כלל.**

19 לשון הכתוב "עובר על פשע" משמעו
20 שהקב"ה "עובר" למעלה מדרגת הפשעים; כלומר,
21 האופן שבו הקב"ה "מעביר" ומוחל לאדם על
22 פשעיו הוא על ידי שהקב"ה ממשיך ומאיר אור
23 אלקי עליון ביותר, מבחינה גבוהה כל כך שבה אין
24 הפשעים תופסים מקום כלל [כמ"ש "ורבו פשעך
25 מה תעשה לו"], ועל ידי זה נמחל ונמחק החטא
26 לגמרי.

27 **וזה פירוש "עובר על פשע לשארית נחלתו":**
28 **כאשר האדם מרגיש בנפשו את ענין ה"שארית",**
29 **היינו "גודל ועוצם שפלותו", הרי על ידי זה הוא**
30 **מעורר למעלה בחינת "עובר על פשע", שיומשך**
31 **האור ממקום עליון ביותר.**

32 ועל ידי לימוד התורה מתוך הכרת מצבו
33 ומדריגתו - מאיר עליו אור אלקי עליון ביותר,
34 מבחינת "עובר על פשע", היינו דרגא שבה אין
35 פשעיו תופסים מקום כלל.

36 **וכמשל הארת אור השמש על הארץ, שבמקום**
37 **שכלה זריחת האור, שם הוא יותר המימות אור**
38 **השמש, כמו על הארץ ממש הוא חם יותר,**
39 **ובגובה האויר יש מורא דתלגא וכו'.**

18 ובתורה שאחר התפלה, ואזי השמחה היא בנקל
19 יותר.
20 בחינת "ישראל" שבכל אחד ואחד היא מצבו
21 בעת התפלה, כאשר מתפלל כדבעי ומתעורר
22 באהבה רבה לה', וכן בעת לימוד התורה שלומד
23 תיכף לאחר התפלה, כאשר האהבה עדיין נרגשת
24 בלבו - ש"אז הוא בודאי שמח בעבודתו".

[לסיכום:

26 ההבדל בין שתי הבחינות, ישראל ויעקב, בלימוד
27 התורה של כל אחד ואחד מישראל הוא: כאשר האדם
28 מעורר את אהבתו לה' בשעת התפלה וכתוצאה מזה
29 הוא לומד תורה תיכף לאחר התפלה כדי לדבקה בו
30 יתבונן, לרוות צמאון נפשו - זוהי בחינת ישראל;
31 ולאידך - כאשר הוא "נופל" מאהבה זו ומתייגע בעצמו
32 לשמוח בה' השוכן אתו בתוך תורתו ועבודתו - זוהי
33 בחינת יעקב].

ד"ה תחת אשר לא עבדת פרק ה

1 לבאר את שתי הבחינות שבלימוד התורה, בחינת
2 "יעקב" (מדת לילה) ובחינת "ישראל" (מדת יום):

3 והנה בחינה זו נקרא יעקב.
4 מדריגה זו בעבודה - כאשר האדם "נופל
5 מבחינת האהבה", שאין לבו בוער ברגשי האהבה
6 והשמחה בה', והוא צריך לעורר בעצמו את
7 השמחה בה' על ידי התבוננות הנ"ל - נקראת
8 בחינת "יעקב", המורה על מצב שבו האלקות היא
9 בהעלם והסתור ואינה נרגשת אצלו באופן גלוי.

10 משא"כ בחינת ישראל, כי שרית עם אלקים.
11 משא"כ בחינת "ישראל" היא מדריגה נעלית
12 בעבודה, היינו מצב שבו האור האלקי מאיר אצלו
13 בגילוי בלי העלם והסתור; ולכן נקרא בשם
14 "ישראל", על שם "כי שרית עם אלקים", פירוש,
15 שהוא שולט על שם "אלקים" שהוא מדת הדין
16 והצמצום המעלים ומסתיר על אור ה'.

17 והוא ענין עת התעוררות אהבה רבה בתפלה,

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער - אדמו"ר האמצעי

שערי תשובה

20 המסבב שהוא קו המדה שהו' כמשל היוצר שמגלגל
21 או כמעמיד הכלי כו' ועכ"ז אינו מסבב רק לפום פעלא
22 דב"נ לפי אופן זה מסבב הסיבות דטיקלא ופעלם דב"נ
23 יסבב להן סיבו' וכנ"ל דעוזר למשפיע ומקבל וכמשל
24 העוזר לנלחמים כו'. וע"ד דוגמא כשרוצה שיהיה חסד
25 בעולם מעורר בבנ"א מעשה חסד שיעוררו למעלה כך
26 ויומשך להם חסד מקו הימין וכן להיפך ולכך נק'
27 תחבולתו חסר יו"ד דהנה היו"ד הוא הנקודה שיש בה
28 תמונה של אות עכ"פ והוא שנמשך ממנה קו ושטח
29 ולכך תחבולותיו כיו"ד ל' רבים לפי שג' קוין ימין
30 ושמאל ואמצע נמשכי' מן היו"ד ומסתעפי' לפרטים
31 רבים ושונים עד אין קץ וכן בהעלא' מלמטה יעלו עד
32 שרשם בג' קוין הללו בריבוי אופנים שונים וכידוע
33 בענין ג' גוונים קשת דשם חם ויפת שהן ג' מדרגות
34 דיסוד אבא ומאחר שמסבב לסיבות עליונות דקוין
35 דאצי' שהוא מלמעלה ומסבב לסיבות תחתונות
36 שבהעלא' מ"ן ולכך נק' תחבולותיו ל' רבים וזהו הקרי
37 אבל הכתי' תחבולתו חסר יו"ד לפי שהוא למעלה
38 מהתחלקות לסיבובים פרטיי' כו' וד"ל. וידוע ומבואר

1 (יג) וזהו מ"ש בתחבולתו חסר יו"ד שהוא מא' קו
2 המדה שכולל כל מה שעתיד להיות כמה
3 מיני תחבולות וסיבות רבות לימין ושמאל ואמצע
4 בריבוי אופני' שונים כגלגל היוצר שמתגלגל בריבוי
5 אופנים שונים וכנ"ל שהריבוי בשינוי זה בא הכל לפי
6 עצם הנקודה אם היא טוב כך יסובב עליה בתחבולות
7 שונות לסבב כל סיבה שיהיה טוב כמ"ש והוא מסיבות
8 כו'. ומכל הנ"ל יובן במאמ' דלעיל דהיא טיקלא הוא
9 מל' דאצי' כמו גלגל היוצרים ונק' ב"ד דלתתא לפעול
10 הצורה בחומר לפום פעלם דב"נ ע"י הבחירה שסיבת
11 הסיבוב דטיקלא לשמאל לקו הדין הוא לפי פועל
12 החומר בבחירתו לרע שיכין לרוע קלקול מעשהו והוא
13 עצמו שהביא לו המשכת הדין כנ"ל ובחי' הטיקלא
14 שהוא המל' עומדת לקבל שפע הג' קוין דאצי'
15 ומתהפכת לקבל פעמי' קו הימין שהוא ע"פ מעשה
16 הנבראים שהן החומר שבגלגל מתהפכים עי"ז מצורה
17 לצורה ומתבאר שבעצמי' או"כ דאצי' אין שינוי כלל
18 וגם לא בעצמות המל' שנק' טיקלא שזהו כגלגל היוצר
19 וככלי שמעמיד תחת החבית כנ"ל ואין השינוי רק מצד

22 הדין עליהם שהוא כמו ענין שטרי חובותינו שהחומר
 23 כשיכין לרע מעשהו יעורר למעל' במל' שנק' ב"ד
 24 דלתתא וזהו הכצעקתה הבאה אלי ממש כמ"ש בזוהר
 25 אך הנה הספק היה אם כבר נשלם עונם למטה במכוון
 26 לפי העולה מבחי' או"י ואו"ח יחד דבחי' או"י הוא
 27 בחי' החסדים דקו ימין המנגד לקו השמאל דמדת הדין
 28 שנתעורר עליהם אך זה נעשה הכל ע"פ עצם נקודתם
 29 הרע שמסבב שיכין החומר והצורה לרעה כנ"ל וא"כ
 30 ודאי עשו כצעקתה הבאה כו' או אפשר עדיין יש להם
 31 תקוה בשינוי לטוב בחומר וצורה כמשל גלגל היוצר
 32 שגם בראותו קלקול ורוע החומר שיכריח סיבוב לצורה
 33 גרועה יוכל להתחכם עליו אם ימצא לו סיבוב באופן
 34 שיהיה לטוב ואם מהפך לכל צד ואינו מוצא לו תקוה
 35 טובה יקלקלו בסיבובו. והנמשל מזה אם יוכל להיות
 36 ע"פ מא' קו המדה שמכוין או"י ואו"ח שהוא העלאה
 37 והמשכה יחד שיהיה לטוב אז אדעה להמתיק הדין
 38 בחסדים דימין לסבב הטיקלא שהוא ב"ד דלתתא לימין
 39 כו' ואם כבר עשו באופן שלא יעלה להם תיקון מסיבת
 40 כל הסיבות כלה שהוא הרע גמור שיזרוק חוץ ולאנשי
 41 יניוה עשה להיפך שגלגל עליהם מדת החסד שלח להם
 42 יונה הנביא כו'.

שער הבחירה. דאה נתתי לפניך. יג"ט

קונטרס קטן בענין בחירה

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל - אדמו"ר ה'צמח צדק'

מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרט"ז

12 לא במדינה ששם אינו כלי רק לקבל גילוי התענוג אבל
 13 מקור התענוג הוא בבחי' מקיף רק שמטיל חרדה אזי
 14 ג"כ בלא שופר ג"כ יש בחי' [זו] כי בשבת ע"י אמירת
 15 ויכולו ממשיכי' גילוי התענוג וכל גילוי התענוג יש לו
 16 מסתמא מקור כמו כל שכל יש לו משכיל כך כל תענוג
 17 יש לו מקור התענוג בבחי' מקיף. וזהו הטעם
 18 שבמקדש ה' קוראי' השם ככתבו ובמדינה בכינויו,
 19 מחמת שבמקדש ה' באפשר לקבל הגילוי כמו שהוא
 20 במקורו וזה הקריאה ככתבו כמו שהוא במקורו, אבל
 21 במדינה לא ה' יכולים לקבל רק ע"י כינוי ולא כמו
 22 שהוא.

1 אך צ"ל למה תוקעין במקדש. אך הענין הנה כתי'
 2 היתקע שופר בעיר והעם לא יחרדו, כי השופר
 3 מטיל חרדה וכמ"ש ויחרד כל העם אשר במחנה,
 4 והחרדה הוא היפך התענוג, אך באמת כמו שיש שכל
 5 הגלוי ומקור השכל הנק' משכיל בבחי' מקיף ואינו בא
 6 לגילוי ואינו מושג כך יש תענוג גלוי ומקור התענוג
 7 ג"כ בבחי' מקיף ואינו מושג, וממקור התענוג הוא
 8 נמשך החרדה שזהו למעלה מגילוי התענוג. ובמקדש
 9 ה' כלי לגילוי אלקו' אף למקור התענוג שיבוא בגילוי
 10 לכן ה' תוקעין אף בשבת כי בשבת אינו רק גילוי
 11 התענוג וע"י השופר הוא ממשיך המקור התענוג אבל

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל – אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל – תרל"ב

1 **וזהו** בכלל ההפרש בין קץ הימין לקץ הימים, כי קץ
2 הימין הוא כאשר מאיר קו המדה גילוי אורות
3 שנמשך יחוד עליון בזו"ג מזה נמשך גאולה, אבל
4 בזמה"ג אין היחוד שלם וחיות העולמות אינו כ"א רק
5 מהרשימו והוא קץ הימים. ויובן זה ממארו"ל ע"פ טוב
6 מאד, טוב זה מלאך חיים ומאד זה מלאך המות, והנה
7 טוב וחסד הוא א' והנה אנו רואים שמדת החסד אינו
8 מתעבה ואינו משתנה כמשנ"ת בסידור שכאשר מסתלק
9 גילוי המדה ולא נשאר כ"א הרשימו שהוא ג"כ חסד
10 שאינו משתנה, ולכן אינו מתהווה ממנו קלי' גמורה
11 ולכן נק' בשם טוב כי הכל טוב, ומאד זה גבורה
12 שבחסד והוא טוב מאד שבשרשו למעלה הוא תגבורת
13 החסדים, אבל כאשר מסתלק האור אזי מתהווה ממנו
14 גבורות קשות, וזהו מצות נר חנוכה משתשקע החמה
15 עד שתכלה רגל מן השוק, חמה הוא שמש הוי' ומצות
16 נ"ח להאיר את חשך הסתלקות שמש הוי' עד שיתעלה
17 הגבורות דקו השמאל.

יודי מקץ שנתיים

בס"ד, פ' מקץ, תרל"ב.

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער – אדמו"ר מוהרש"ב

שיעורים בהמשך המאמרים – תער"ב

1 **אך** כבל זאת המשכת האור מקיף ופעולתו הוא בהעלם
2 בו', - למרות שנתבאר לעיל, שגם תוספת האורות
3 נמשכת בכוח הסובב, האורות המתגלים עצמם הם
4 אורות פנימיים והסובב עצמו נשאר בהעלם, שעל שם
5 זה נקרא סובב ומקיף דהגם שזהו עיקר המקור והסיבה
6 לכל דבר כפי שנתבאר, שעצם התהוות הנבראים
7 וחיותם הוא דוקא מהסובב, מכל-מקום נקרא אור
8 הסובב מקיף לבד לפי שהוא בהעלם בו' ואין הנבראים
9 משיגים אותו,
10 וכמו שכתוב בספר של בינונים (תניא) שם פרק מ"ח
11 דרצונורלומר סובב ומקיף מלמעלה לא שאינו נמצא
12 בעולמות עצמם, שהרי אור הסובב נמצא בכל מקום,
13 אלא לענין בחינת גילוי השפעה, כי ההשפעה שהיא

14 בבחינת גילוי בעולמות שהוא אור הממלא כל עלמין
15 נקראת בשם הלבשה שמתלבשת בעולמות, כי העולמות
16 הם מלבישים ומשיגים ההשפעה שמקבלים, מה שאין כן
17 ההשפעה שאינה בבחינת גילוי אלא בהסתר והעלם ואין
18 העולמות משיגים אותה אינה נקראת מתלבשת אלא
19 מקפת וסוכבת בו'.
20 והיינו שההבדל בין אור הסובב לאור הממלא, הוא לא
21 בעצם מציאותם בעולמות אלא באופן מציאותם שם,
22 דזה שהאור הסובב נמצא בכל מקום ופועל בכל מקום
23 אינו בבחינת התלבשות אור ככלי להיות מושג
24 בעולמות, וכמאמר הזוהר¹⁶⁴: לית מחשבה תפיסא ביה
25 כלל (אין מחשבה תוספת בו כלל) שאינו שייך בזה שום
26 תפיסא והשגה כלל בו' מצד הנבראים והעולמות, כיון

42 העולמות והכלים.
 43 ובשרשו הראשון של האור הפנימי שהוא לפני הצמצום
 44 הוא מה שאור אינ"סוף שיער בעצמו להאיר במדה וגבול
 45 בו, ולזאת - כיון שכללות ענינו לפעול, הרי הוא בא
 46 בבחינת התלבשות בו.
 47 ויש מדידה באופן המשכת האור הפנימי איך שהוא
 48 נמשך בכל מדריגה ומדריגה ולפי אופן בזה הוא התהוות
 49 הכלים והעולמות - כלומר, לפי אופן המשכת האור, כך
 50 התהוו הכלים והעולמות המקבלים את האור בתוכם
 51 באופן פנימי, ומתלבש בתוכם להחיותם ולהאיר בהם
 52 בו, שהכל הוא בבחינת התחלקות בו.
 53 אבל האור מקיף דכללות האור אינו לפעול כ"אם הוא
 54 בבחינת גילוי מן העצם - כפי שלמדנו, באור הסובב
 55 עצמו יש שתי מדריגות, עצם האור והתפשטות האור.
 56 עצם האור אין ענינו לפעול אלא לגלות את העצם,
 57 ובהמשכתו - שהיא בחינת התפשטות האור, הוא כבר
 58 פועל אמנם בעולמות (כפי שהתבאר באריכות, שכל
 59 ההתהוות והגילויים הם בכוח המקיף), אבל פעולתו
 60 אינו בבחינת התלבשות פנימי כ"אם בבחינת מקיף בו,
 61 ועל כן בהאור מקיף גופא אין בו התחלקות מצד עצמו
 62 דמעלה ומטה וראש וסוף בו, וכמו כן אין התחלקות
 63 בהמשכתו בעולמות שסובב ומקיף כללות ההשתלשלות
 64 מדיש כל דרגין עד סוף כל דרגין (מראש כל הדרגות עד
 65 סוף כל הדרגות) בהשוואה בו.
 66 קיצור.
 67 ובאמת כל הגילויים וכל ההתהוות הוא מהרצון שהוא
 68 האור מקיף, דמהאור פנימי לבד להיותו בחינת גילוי
 69 פנימי אי אפשר להיות התהוות המציאות, כ"אם ככה
 70 האור מקיף דוקא (ואצילות הוא בחינת אור פנימי), וכן
 71 חיות כל הנבראים הוא מידעתו יתברך שהוא בחינת
 72 אור מקיף,
 73 וכמו כן למעלה שרשי האורות והגילויים הוא מהאור
 74 מקיף, וגם תוספת אור בהפנימי הוא מהאור מקיף,
 75 וכמו בזמן הבית שהיה עת רצון היה גילוי אור גם למטה
 76 ברוחניות וגם בגשמיות,
 77 רק נקרא מקיף מפני שאינו בבחינת התלבשות, שאינו
 78 מושג ומורגש בעולמות, איהו תפים בכלוהו ולית מאן
 79 דתפים ביה, ולכן האור פנימי הוא בבחינת התחלקות
 80 בעולמות, מה"שאינ"כן האור מקיף דבעצם אינו בבחינת
 81 התחלקות וכן בהמשכתו בעולמות.

1 שהעולם הוא בחינת גבול ואור הסובב הוא בחינת
 2 בלי-גבול.
 3 ועוד אומר הזוהר¹⁶⁵: ואף על גב דאיהו תפים בכלוהו
 4 עלמין (- למרות שהקדוש-ברוך-הוא 'תופס' בכל
 5 העולמות), לית מאן דתפים ביה (אין מישהו -
 6 מהנבראים - ש'תופס' בו) בו. והיינו, היחס בין אור
 7 הסובב לעולמות אינו דו צדדי, אלא הקדוש-ברוך-הוא
 8 'תופס' ונמצא בכל העולמות, אבל הם לא 'תופסים'
 9 ומשיגים אותו.
 10 ופירוש לשון הזוהר איהו תפים בכלוהו עלמין (הקדוש-
 11 ברוך-הוא תופס בכל העולמות), כמה מתבטאת תפיסה
 12 זו? הוא מה שכל הגילויים וההמשכות הפנימיים של סדר
 13 ההשתלשלות הכל הוא על פי רצונו יתברך, וכן
 14 התהוות כל העולמות והנבראים והנהגתם הוא על פי
 15 רצונו יתברך שמנדינם ברצונו וכמו שכתוב¹⁶⁶ כמצביא
 16 עביד בחיל שמיא (כמצביא עושה בחיל השמים) בו, -
 17 כלומר, כמו מצביא שמפקד על צבאו, כך שולט
 18 הקדוש-ברוך-הוא על פי רצונו יתברך בכל צבא השמים
 19 ובכל סדר ההשתלשלות.
 20 ומכל-מקום לית מאן דתפים ביה כלל (אין מישהו
 21 מהנבראים שתופס באור המקיף), כמה מתבטאת חוסר
 22 תפיסה זו של הנבראים? להיות להם תפיסא והשגה
 23 באור אינ"סוף והסיבה לכך שהנבראים לא יכולים
 24 להשיג את האור המקיף היא, לפי שאינו נגדר תפיסא
 25 והתלבשות כלל בו, כיון שהאור הוא אינ"סוף
 26 והעולמות והנבראים הם מוגבלים, אין להם 'תפיסה'
 27 בו.
 28 והוא סובב ומקיף לכל העולמות וההשתלשלות בשוה
 29 וללא חילוק בין נברא לנברא ובין עולם לעולם, דמאחר
 30 שאינו מאיר בהם בגילוי ממילא אינו שייך בזה חילוקי
 31 מדריגות בו.
 32 דהאור פנימי מאחר שמתלבש בגילוי בפנימיות בתוך
 33 העולמות והנבראים לפי דרגתם, יש בזה כמה חילוקי
 34 מדריגות באופן הגילוי בכל עולם ועולם ובכל ספירה
 35 בו, בכל עולם מתגלית דרגה אחרת באור הממלא, וכן
 36 בתוך כל עולם גופא, בכל ספירה יש אופן אחר של
 37 גילוי, שלפי אופן העולמות והכלים - לפי ערך
 38 המקבלים כך הוא ההמשכה של האור הפנימי בהם בו,
 39 והיינו לפי שכללות האור הוא כבדי לפעול בו. - כיון
 40 שמטרת האור הפנימי היא לפעול ולהאיר בתוך
 41 העולמות (שהוא ענין השפע), אופן פעולתו משתנה לפי

ו.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק – אדמו"ר מוהריי"צ

ספר המאמרים קונטרסים חלק א

העולם – גוף גדול, האדם – עולם קטן. גשמיות – חושך, חומריות – אפלה. ב' סוגי רע. באפלה האויר מושחת וגס, ומכבה את הנר. צריך אבוקה גדולה לשרוף את האויר המקולקל.

19 "ראה נתתי לפניך את החיים ואת הטוב ואת המנות ואת
20 הרע", הרי רואה בעיניו ב' דרכים לפניו, ועוד זאת יותר
21 כי יודע הוא במעלת הדרכים אשר לפניו, כי הטוב
22 האמתי שהוא רוחני הוא חיים, והטוב הגשמי בתאנה
23 וחקמדה הוא רע ומנות. והב' הוא רע פנה, הינו שהוא
24 במעמד ומצב פנה, דהגם שהוא יודע שהוא דבר אסור
25 על פי התורה, הנה אינו עולה על דעתו כלל רחמנא-
26 לצלן האסור שבנה, ועושה מה שהוא חפץ בשרירות
27 הלב, דזהו דכתיב (משלי ד, יט) "דרךך רשעים כאפלה לא
28 ידעו במה יפלו", דאפלה היא עוד קשה מאפל, והוא
29 הנקרא "טיפע געדיכטע פינסטערניש"^ה, וגם האויר
30 משחת שם, דהנה בכית שיש בו רבוי האור גם האויר
31 טוב, וכבית אפל שאין בו אור הרי גם האויר מקלקל,
32 ומכל-מקום הנה אור הנר דוחה את החשך, אכל במערה
33 עמקה באדמה, הנה לא זה בלבד שהוא מקום האפלה,
34 הנה גם האויר הוא משחת במאד, ועל הרב דוחה ומכבה
35 את הנר וצריכים אבוקה גדולה להאיר את החשך הגס
36 על ידי שרפת האויר המקלקל,

1 ב' והנה באבות דרבי נתן (פרק לא) מכאר בארפה, דכל
2 מה שברא הקדוש-ברוך-הוא בעולמו ברא
3 באדם, דהיצא מזה הוא שהעולם הוא גוף גדול והאדם
4 הוא עולם קטן, דזהו דכתיב (איוב יט, כו) "ומבשרי אנוה
5 אלקה", דהאדם הנה מהגוף והנפש שלו הוא יכול לראות
6 אלקות בעולם, אבל גשמיות העולם מכסה על האמת
7 בדגמת דבר כמו שהגוף מכסה על הנפש, ובפרט
8 חמריות העולם עושה את השקר לאמת, וההפרש בין
9 גשמי לחמרי הוא, דגשמי הוא חשך, וחמרי הוא אפלה,
10 חשך נקרא דונקעל, דאס הייסט א לייכטע פינסטערניש,
11 אפל הוא נקרא פינסטערניש^ט. וענינו בנפש הוא, דהנה
12 יש ב' מיני רע, הא' הוא שידע שהדבר ההוא הוא רע,
13 דיש דברים אשר האדם מתאנה אליהם במאד וחומד
14 ביותר, אבל יודע הוא שהם דברים אסורים על פי
15 התורה, הנה הגם שיצרו מתגבר עליו במאד להסיתו
16 ולפתותו, ומכל-מקום עולה בלבו איזה הרהור של יראת
17 שמים, ומשום זה הוא יכול לעמד על נפשו בדעת
18 ובחירה שלא ילך בדרך זו שיזק בה בודאי, וזהו דכתיב

ד"ה והאר עיניו בתורתך

ג. זאת אומרת, חושך קל (דליל). ד. חשוך מאוד. ה. חושך עמוק וסמיך.

ספר השיחות – היש"ת תש"א בלה"ק

11 ומצוות היא מתוך ידיעה והכרה, צריכים לדעת
12 בתחילה את הענין על בוריו ולהיות באותה מדרגה.
13 לכן על כל מנהג של מורם ורבים הבעל-שם-טוב היו
14 החבריא קדישא חוקרים ומתבוננים אם הם כבר
15 בדרגא שגם עליהם לנהוג כך.
16 ה. אחד ממנהגי הוד כ"ק אדמו"ר הרה"ק זי"ע
17 בנטילת ידים לאכילה הוא, כידוע, ליטול כל יד שלש
18 פעמים ולהחזיק את הנטלה במגבת, כדי שלא לנגוע
19 בנטלה ביד רטובה.
20 היה זה בשבת פרשת תולדות תרנ"ד¹³⁰ לסעודת

1 ד. מקושרי הבעל-שם-טוב מבין האנשים
2 הפשוטים, קיבלו מיד עליהם את מנהגי הבעל-שם-
3 טוב בפועל ממש, בלי שום חקירות והתלבטויות, אם
4 הם כבר בדרגא המתאימה שעליהם להתנהג כפי
5 שמתנהג הבעל-שם-טוב או לא. הם ידעו שהבעל-
6 שם-טוב מתנהג כך, ולכן גם הם התנהגו כך.
7 זה היתרון על-פי שיטת מורנו הבעל-שם-טוב
8 בעבודתם של האנשים הפשוטים שעושים כל עניני
9 המצוות לא על-פי הטעם כיון-אם בקבלת עול של
10 אמונה. ואילו צדיקים בעלי עבודה, שעבודתם בתורה

(130) רשימה מיומן. ראה ג"כ ליקוט טו (שיחת כה שבט תרצ"ו, ח"ג) אות ו'.

44 הרעים והגסים ולקנות לעצמו את הדברים הטובים
45 והעדינים.

46 אשר על כן, האדם העוסק בעבודה צריך ומוכרח
47 להסתכל על כל דבר. מן ההכרח שהדבר הקטן
48 שבקטנים יתפוס מקום בעבודתו כמו הדבר הגדול
49 ביותר, שכן בעבודה אין דבר קטן, בכל דבר יש
50 משום משמעות גדולה ביותר בעבודת ד'.

51 ז. בתחילת ההתגלות של מורנו הבעל-שם-טוב
52 היה עורך נסיעות תכופות למקומות שונים, בערים
53 גדולות, בעיירות קטנות, בישובים שונים בכפרים
54 ובפונדקאות.

55 נסיעותיו של הבעל-שם-טוב, היו בגלל שלוש
56 מסרות: א) פדיון שבויים. בעלי הישובים והפונדקאות
57 שלא היה להם במה לשלם דמי החכירה, ובעלי
58 האחוזות היו אוסרים אותם. ב) לעורר בני ישראל
59 ללימוד התורה ולאהבת ישראל. ג) לגלות לבני תורה
60 פנימיות התורה.

61 ח. הבעל-שם-טוב ביקר כמעט בכל הישיבות
62 הגדולות שהיו בזמנו. נפגש עם ראשי הישיבות ועם
63 התלמידים המבוגרים ומגלה להם פנימיות התורה.
64 כפי הידוע ביקר הבעל-שם-טוב בבריסק, פעמיים
65 בסלוצק, בפניסק, בהלוסק, במינסק ובסמרגון. בכל
66 המקומות הללו היו ישיבות מפורסמות בעלות מאות
67 תלמידים.

68 ט. תלמידי הבעל-שם-טוב, החבריא קדישא,
69 שאלו את הבעל-שם-טוב מדוע הוא נסע אל
70 הישיבות ולא חיכה עד שבני הישיבות יבואו אליו,
71 והבעל-שם-טוב לא ענה להם.

72 כאשר החבריא קדישא תלמידי הרב המגיד
73 ממזריטש שאלו לטעם הדבר, גם המגיד ממזריטש
74 לא ענה להם.

75 הראשון שהסביר את דרך הבעל-שם-טוב שהלך
76 לגלות פנימיות התורה לבני התורה ולא חיכה שבני
77 התורה יבואו אליו - היה זה הרבי הוד כ"ק אדמו"ר
78 הזקן.

79 במשפט קצר מאוד הסביר הרבי את ההבדל בין
80 ראש ישיבה המחכה לבואם של התלמידים אליו,
81 לבין רבי של פנימיות התורה שהולך אל בני התורה
82 לגלות להם פנימיות התורה ואינו מחכה שבני התורה
83 יבואו אליו.

84 פתגמו הקצר של הרבי הוא:

85 גליא נמשכת לגליא, לכן בגליא שבתורה הולך
86 המקבל אל המשפיע. ואילו פנימיות צריכה לגלות

1 שבת היה מוזמן אורח חשוב שהגיע לאותה שבת
2 לליובאוויטש¹³¹. אחרי שהוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק
3 נטל את ידיו, ישב לשולחן וברך המוציא, ביקש הוד
4 כ"ק אאמו"ר הרה"ק את האורח החשוב ליטול את
5 ידיו לסעודה.

6 האורח נטל את ידיו שפך על כל יד שלש פעמים
7 הרבה מים, בחצי נטלה גדולה של מים בשתי
8 הפעמים הראשונות, ובפעם השלישית בנטלה מלאה
9 מים, והחזיק את הנטלה במגבת. הוא עשה הכל
10 בדיוק כפי שעושה הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק.

11 הבחנתי שהוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק הסתכל
12 בחומרה רבה על צורת הנטילה של האורח. הרגשתי
13 שבהסתכלות זו ישנה כוונה עמוקה הנוגעת בוודאי
14 בעבודה.

15 כשחזר הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק לביתו -
16 סעודות שבת ויום-טוב אכלו אז בביתה של הסבתא
17 - שאלתי את הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק על כוונתו
18 בהסתכלות החמורה על צורת נטילת הידים של
19 האורח.

20 הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק אמר לי שהוא הסתכל
21 על צורת הנטילה, שכן כשאיש פשוט מחקה דבר של
22 הידור כפי שכן תורה מהדר עושה - אין בכך משום
23 פלא, כך צריך להיות, שכן איש פשוט עושה הכל
24 בקבלת עול וצריך לעשות הכל בקבלת עול. ואילו
25 כשבן תורה, וביחוד מי שעוסק בחסידות, בהשכלה
26 ובעבודה, מתנהג בנוהג מסויים, הרי זה מוכרח להיות
27 עשייה פנימית, כלומר עשייה של דרגא שהוא נמצא
28 בה, לא מפני שראה שכך עושים לכן גם הוא עושה
29 כך, ולכן הסתכלתי בחומרה על אופן הנטילה של
30 האורח, לראות אם זו עשייה מתוך דרגא או עשייה
31 רצונית בלבד, שהרי עדיין לא נמצאים בדרגא
32 שצריכים לעשות כך אלא יש הרצון להגיע לאותה
33 דרגא.

34 ו. הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק אומר לי שכל מה
35 שרואים ושומעים, הרי לא רק מה שאנשים קוראים
36 דברים חשובים הם הוראה מן השמים בדרכי עבודה,
37 אלא גם דברים קטנטנים, שאנשים רגילים דוחים
38 אותם בידיים, נוגעים מאד בעבודה.

39 מה שהאדם רואה ושומע, בלי הבדל אם דבר טוב
40 ועדין או דבר רע וגס, יש בכך משום הוראה מן
41 השמים לרואה ולשומע למצוא בתוכו דבר דומה לכך.

42 כל הענינים שהאדם רואה ושומע הוא ראי
43 לעצמו לראות בתוכו אותו דבר ולבער את הענינים

14 פנימיות התורה היא אש, המכניסה אש אלקי בגליא
 15 שבתורה ומבערת כל אפשרות שגליא שבתורה יכולה
 16 לקרר במי שלא זכה.
 17 י. במכתב מחורף תרס"ב כתב אלי הוד כ"ק
 18 אאמו"ר הרה"ק, שכ"ק אדמו"ר האמצעי אמר: אבי
 19 - (כ"ק אדמו"ר הזקן) - היה מסיר סירכות הריאה
 20 - ברוחניות¹³³ - עם אש.
 21 בבואו לליובאוויטש מנסיעתו, חזר עוד הפעם
 22 כ"ק אאמו"ר הרה"ק על הפתגם שכתב אלי, והוסיף:
 23 בעבודה של אש אלקי ישנם כמה אופנים. בהנוגע
 24 להנהגת החסידים בדרך העבודה שמסרו לי -
 25 להשפיע הזדגות של יין ושמן של תורה¹³⁴ ויצליח
 26 השי"ת בהעבודה האלקית.

אחרון של פסח בסעודת היום

1 פנימיות, ולכן בפנימיות התורה על המשפיע ללכת
 2 אל המקבל לעורר את הפנימיות שלו.
 3 הרבי האמצעי אומר:
 4 ההבדל בין גליא שבתורה לחסידות, שהיא
 5 פנימיות התורה - גליא שבתורה היא מים ואל מים
 6 הולכים. ואילו פנימיות התורה היא אש ומפני אש
 7 מפחדים, ולכן על המשפיע ללכת אל המקבל ולומר
 8 לו אל תירא, כי ה' אלקיך אש אוכלה הוא¹³².
 9 הסבא הרבי ה"צמח צדק" מסביר את ההבדל
 10 שבין גליא שבתורה לפנימיות התורה, שגליא
 11 שבתורה היא מים, ופנימיות התורה - אש, טבע
 12 המים קר וטבע האש חם. גליא שבתורה בלי פנימיות
 13 התורה היא קרה ועלולה חלילה לקרר. ואילו

134) ראה לקו"ת ד"ה צאינה וראינה (השני), אמרי בינה שער הק"ש פנ"ד ועוד.

132) דברים ד, כד.
 133) ראה לקו"ת ד"ה להבין כו' מי א"ל כמוך ס"ה, סד"ה מי א"ל כמוך שנת ש"ת..

אגרות קודש

בי"ה, י"ג אייר, ת"ש
 נויארק

ידידי התלמיד החשוב מוה"ר שרגא
 יצחק שי

1 שלום וברכה!

14 על א[נ]דות ענינו יעזר לו השי"ת להסתדר בסדר טוב
 15 בגשם וברוח.
 16 על א[נ]דות ידידי דודו הרה"ג רח"י שי זעלבאוויץ
 17 ראוי שיכתוב אליו וישלח לי העתקה ממה שכתב ואז
 18 אכתוב אליו אי"ה בזה.
 19 יבחור יותר בפרדס שיסודר אי"ה במחנם, והשי"ת
 20 יזמין להם פרנסתם בהרחבה וישמח את לבבם בזרעא
 21 חיא וקימא.
 22 על דבר הספר מגן אבות כבר אמרתי בזה כי מה
 23 שילמד אם רק הלימוד הוא כדבעי טוב הוא. ומה שכותב
 24 א[נ]דות המסופר הנה בכגון דא נאמר אוטם אזנו משמוע.
 25 יפרוש נא גיני בשלום ידידינו אנ"ש שי ויגיד להם את
 26 ברכתי שהי' השי"ת בעזרם בגו"ר.
 27 בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א
 28 מזכיר.

2 במענה על מכתבו מיום כ"ג ניסן, נהניתי לשמוע מכל
 3 הכתוב א[נ]דות חזרת דא"ח במנין קדיש ופלאנאווער,
 4 והסדר דב' ניסן, והשי"ת יעזר כי יתחזק הענין דקביעות
 5 עתים לתורה בכלל והלימוד דא"ח בהתועדות אנ"ש שי
 6 בפרט, ויביא בעזרה"י תועלת רבה בכל עניני יר"ש והנהגה
 7 במדות טובות. ויעזר השי"ת שיהיו במנוחה בגשם וברוח
 8 ויזמין להם השי"ת פרנסתם בהרחבה.
 9 כפי שכותב הנה בעזרה"י ישתדלו להרחיב את המוסד
 10 אחו"ת, יהי השי"ת בעזרם ויצליחו בעבודתם זו ובכל
 11 אשר יעשו בעניני חיזוק הלימודים בנגלה ובדא"ח
 12 ובהנהגה בדרכי החסידים, ובגלל זאת יתברכו בכל טוב
 13 בגשמיות וברוחניות.

פרק ו משנה ה

אֵל תִּבְקַשׁ גְּדוּלָה לְעִצְמוֹךָ וְאֵל תַּחֲמוּד כְּבוֹד. יוֹתֵר מִלְמוּדֶךָ עֲשֵׂה. וְאֵל תִּתְאוּוֶה לְשַׁלְחָנְךָ שֶׁל מַלְכִים, שֶׁשַּׁלְחָנְךָ גְּדוּל מִשְׁלַחָנְךָ, וְכִתְרֶךָ גְּדוּל מִכְתָּרֶךָ. וְנִימָן הוּא בְּעַל מְלֹאכְתְּךָ, שְׂיִשְׁלֵם לְךָ שְׂכָר פְּעֻלָּתְךָ;

נקודות משיחות קודש

בלימודך, כפה על עצמך ("עשה") ולמד "בקבלת עול" במידה גדולה יותר מאשר "התענוג" המוגבל שלך.

(לקוטי שיחות, כרך ד, עמ' 1240)

צריך להבין: מדוע יתאווה העוסק בתורה לשולחנם של מלכים, עד שצריך להזהירו מפני זה?

יתירה מזאת, מסדר הדברים במשנה משמע כי גם אם מקיים האדם את ההוראה הקודמת במשנה - "אל תבקש גדולה לעצמך ואל תחמוד כבוד" - עדיין צריך להזהירו ש"אל תתאווה לשלחנם של מלכים"! מהי פשר תאווה זו שכל-כך צריך להזהיר מפניה?

מאידך גיסא, צריך להבין: מהלשון "ששלחנך גדול משלחנם" אפשר לדייק שעצם התאווה "לשלחנם של מלכים" אינה שלילית כל-כך ורק שאין בה צורך מפני ש"שולחנך גדול משולחנם"!

ביאור הענין:

במשנתנו מדובר על אדם שעמל ויגע בתורה מעל ומעבר לתענוג שיש לו בלימוד מצד עצמו⁷. לאדם זה הבטיחה התורה⁸ "אם בחוקתי תלכו" - שתהיו עמלים בתורה⁹ - "ונתתי גשמיכם בעתם וגו'", דהיינו שכל צרכיו הגשמיים מובטחים לו. ומכיון שכל צרכיו בעולם יהיו בידו הרי הוא "בעל הבית" ושליט על כל העולם, בבחינת "מאן מלכי רבנן"¹⁰.

על כך מוסיפה המשנה ואומרת "אל תתאווה לשולחנם של מלכים"; אף שהקב"ה נותן לך "שולחן של מלכים" כשכר על עמלך בתורה - אל לך להתאוות לכך. המשנה אינה אומרת כי אין להתעסק בדברים גשמיים. אדרבה, צריך להתעסק בדברים הגשמיים כדי "לבררם" ולהעלותם לקדושה. ההוראה היא רק לא להתאוות להם ולהתענג מהם¹¹.

על כך נשאלת השאלה - אם הפירוש ב"שולחן מלכים" הוא "עבודת הביורורים", "לברר" ולזכך את הגשמיות ועל-ידי זה מתעלה גם האדם ה"מברר"¹² מדוע אס-כן לא להתאוות "לשלחנם של מלכים"?

על כך התשובה היא - "ששלחנך גדול משלחנם". כלומר, על-אף המעלה הגדולה ב"עבודת הביורורים", אין היא מגיעה לדרגה הרוחנית המושגת בכח לימוד התורה. כי על-ידי לימוד התורה, האדם מתאחד עם מלך-מלכיי-המלכים הקב"ה. נדרשת אמנם גם "עבודת הביורורים", אך יש לדעת כי תכלית העליה היא זו המושגת על-ידי לימוד תורה - "שולחנך גדול".

(לקוטי שיחות, כרך ד, עמ' 1241)

לענין "גדולה" אומרת לנו המשנה "אל תבקש" ואילו לענין "כבוד" - "אל תחמוד". משמעות הדברים היא ש"כבוד" - לא רק שאין "לחפש" אלא אסור "לחמוד" אותו כלל. לעומת זה "גדולה", אין "לחפש" אחריה ולבקשה, אך אין מניעה לחמוד אותה, שהרי לא נאמר "אל תחמוד גדולה" אלא רק "אל תבקש". והרבר דורש הסבר.

עוד צריך להבין: מהי הוראת המשנה "יותר מלמודך עשה"; אם כוונתה לומר שיש ללמוד תורה יותר מהרגילות¹, היה עליה לכתוב זאת באופן ברור ומפורש - "יותר מלמודך למד"!
הביאור בזה:

בלימוד תורה יש מעלה ועדיפות ללימוד החותר אל ההלכה. כי בכדי לברר את סוגיות הש"ס, ולמצות את הדיון בשיטות הפוסקים עד לפסיקת הלכה למעשה, דרושה יגיעה והעמקה מיוחדת².

לאור זאת, היה מקום לומר כי לימוד ההלכה ולמעשה כדי להיות מורה הוראה בישראל הוא לימוד נכון ורצוי, שהרי באופן כזה הלימוד הוא בדרגה גבוהה!

משמיענו התנא ואומר: "אל תבקש גדולה לעצמך". בבואך ללמוד תורה אל תעשה זאת לשם "גדולה" - להיות "מורה הוראה". לימוד תורה באמת הוא לימוד "לשמה", לשם התורה עצמה, ולא לשום מטרה אחרת (ואם נקבע לך משמים תפקיד של מורה הוראה בישראל יזמינו לך זאת מלמעלה).

וכך אפוא מתפרשים דברי המשנה: "אל תבקש גדולה לעצמך ואל תחמוד כבוד". כבוד - הוא דבר שלילי, שהרי "הקנאה, התאווה והכבוד מוציאים את האדם מן העולם"³, ולכן אל תחמוד אותו אפילו בלבך. "גדולה", לעומת זאת, מותר לרצות. אין כל פסול בשאיפה לגדלות בתורה עד לדרגה שיוכל להורות הלכה, כי על-ידי זה הוא מתעלה בתורה. ובכל זאת "אל תבקש גדולה". אין לרדוף ולחפש אחר גדלות זאת ונאולם לכשיציעו לו משרת מורה הוראה יכול לקבלה⁴.

מכיון שאסור לחמוד כבוד ואף גדולה אין לבקש - יכול הלומד לחשוש, שמא יהא לימוד התורה שלו נטול כל "חיות" - כי הנפש הבהמית מקבלת "חיות" רק כאשר יש לה כבוד וגדולה - והרי הלימוד צריך להיות ב"חיות" (גם של) הגוף והנפש הבהמית⁵!

על-כך מוסיפה משנתנו ואומרת, "יותר מלמודך עשה" - "עשה" מלשון כפייה⁶, כלומר, אף אם אין לך "חיות" ותענוג

(1) שהרי הפרק קרוי "קנין תורה", ובהתאם לכך, ההוראות בפרק זה מתייחסות ללימוד התורה. (2) ראה המשך יוס-טוב של ר"ה תרס"ו, עמ' ת"כ. וראה ירושלמי בכורים, פרק ג, הלכה ג' ר' זעירא. (3) לעיל פרק ד, משנה כא. (4) ראה ירושלמי בכורים שם. (5) ראה עירובין נד, א. והלכות תלמוד-תורה לרבנו הזקן, פרק ד, הלכה ט' ככל המשמיע קולו בשעת תלמודו מתקיים, ונתבאר בתניא פרק לו. (6) ראה בית יוסף יורה-דעה סימן רמח ד"ה ומי שאינו. (7) כאמור בביאור הקודם על המאמר "יותר מלמודך עשה", שהכוונה היא שיש לכפות על עצמו לימוד בקבלת עול, יותר מהרגילותו. (8) בחוקותיו כו, ג. (9) רש"י שם. (10) ראה גיטין סב, א. (11) ראה תניא תחילת פרק ז. (12) ראה לקוטי-תורה צו יג, ב; אמור לה, ג.

פרשת פינחס

כה וידבר יהוה אל־משה לאמר: * פִּינְחָס בֶּן־אֱלֶעָזָר בֶּן־אֶהֱרֹן הַכֹּהֵן הַשֵּׁיב אֶת־חַמְתִּי מֵעַל בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל בַּקָּנָאוֹ אֶת־קְנֹאתִי בְּתוֹכְכֶם וְלֹא־כִלִּיתִי אֶת־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל בַּקָּנֹאתִי: * לִכֵּן אָמַר הַגִּבּוֹר נָתַן לֹו אֶת־בְּרִיתִי שְׁלוֹם: (ל) * וְהָיְתָה לֹו וְלִזְרָעוֹ אַחֲרָיו בְּרִית כְּהֵנֶת עוֹלָם תַּחַת אֲשֶׁר קָנָא לְאֱלֹהֵיו וַיִּכְפַּר עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: * וְשֵׁם אִישׁ יִשְׂרָאֵל הַמִּכְפֵּה אֲשֶׁר הִכָּה אֶת־הַמְדִינִית וּזְמִירִי בֶן־סֹלֹוּ נָשִׂיא בֵּית־אָב לְשִׁמְעוֹנִי: * וְשֵׁם הָאִשָּׁה הַמִּכְפֵּה הַמְדִינִית כּוֹזִי בַת־צֹוּר רֹאשׁ אֲמוֹת בֵּית־אָב בַּמִּדְיָן הוּא: * פ (ישראל) * וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: * צֹוּר אֶת־הַמְדִינִים וְהַכִּיתֶם אוֹתָם: * כִּי צָרְרִים הֵם לָכֶם בְּגִבְלֵיהֶם אֲשֶׁר־נִפְלוּ לָכֶם עַל־דְּבַר פְּעֹוֹר וְעַל־דְּבַר כּוֹזִי בַת־נְשִׂיא מִדְיָן אַחֲתָם הַמִּכְפֵּה בְיוֹם־הַמַּגִּפָּה עַל־דְּבַר פְּעֹוֹר: כו * וַיְהִי אַחֲרֵי הַמַּגִּפָּה פ פסקא באמצע פסוק וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאֵל אֱלֶעָזָר בֶּן־אֶהֱרֹן הַכֹּהֵן לֵאמֹר: * שְׂאוּ אֶת־רֹאשׁ אֶת־רֹאשׁ אֶת־עֵדֶת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מִבְּנֵי עֲשָׂרִים שָׁנָה וּמַעֲלָה לְבֵית אֲבֹתָם כְּלִי־צֶאֱצָא צְבֹא בְיִשְׂרָאֵל: * וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה וְאֱלֶעָזָר הַכֹּהֵן אִתָּם בְּעֵרְבַת מוֹאָב עַל־יַרְדֵּן יַרְחוֹ לֵאמֹר: * מִבְּנֵי עֲשָׂרִים שָׁנָה וּמַעֲלָה כְּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל הִצְיָאִים מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם:

~ נקודות משיחות קודש ~ (קוטי שיחות יח עמ' 327)

שאו את ראש כל עדת בני ישראל (כו, ב)

"משל לרועה שנכנסו זאבים לתוך עדרו" (רש"י). ובקריש פרשת תשא, לגבי חטא העגל, נקט "לצאן". שגפול בה דבר". ויש לומר, ששם היה משה בקר ולא היה אשם בתוצאות, ולכן נקט "דבר", שאין הרועה אשם בזה. אך כאן נתעלמה ממנו הלכה, והמגפה נעצרה רק כשהרג פנחס את זמרי, והיה יכול לחשב שבגללו נמשכה המגפה מעט; לכן נקט דבר שהרועה אשם בו - "זאבים".

שני ה־ראובן בכור ישראל בני ראובן חנוך משפחת החנכי לפלוא משפחת הפלאי: * וְלַחֲצֹרֶן מִשְׁפַּחַת הַחֲצֹרֹנִי לְכַרְמֵי מִשְׁפַּחַת הַכַּרְמִי: * וְאֵלֶּה מִשְׁפַּחַת הָרְאוּבֵנִי וַיְהִיו פְּקֻדֵיהֶם שְׁלֹשָׁה וָאַרְבָּעִים אֶלֶף וְשֶׁבַע מֵאוֹת וְשְׁלֹשִׁים: * וּבְנֵי פִלֹוּ אֱלִיאָב: * וּבְנֵי אֱלִיאָב נְמוּאֵל וְדָתָן וְאַבְיָהוּ הוּא־דָתָן וְאַבְיָהוּ כְּתִיב קְרוּאֵי קְרִי קְרוּאֵי הָעֵדָה אֲשֶׁר הִצֹּו עַל־מֹשֶׁה וְעַל־אֶהֱרֹן בְּעֵדֶת־קָרַח בְּהִצָּתָם עַל־יְהוָה: * וַתִּפְתַּח הָאָרֶץ אֶת־פִּיהָ וַתִּבְלַע אֹתָם וְאֶת־קָרַח בְּמוֹת הָעֵדָה בְּאֹכַל הָאִשׁ אֶת חֲמִשִּׁים וּמֵאֵתִים אִישׁ וַיְהִיו לְגֵם: * * וּבְנֵי־קָרַח לֹא־מָתוּ: * * בְּנֵי שִׁמְעוֹן לְמִשְׁפַּחַתָּם לְנְמוּאֵל מִשְׁפַּחַת הַנְּמוּאֵלִי לִימִין מִשְׁפַּחַת הַיְמִינִי לִיכֹּון מִשְׁפַּחַת הַיְכִינִי: * * לְזָרַח מִשְׁפַּחַת הַזְּרָחִי לְשֹׁאֹל מִשְׁפַּחַת הַשֹּׁאֹלִי: * * אֵלֶּה מִשְׁפַּחַת הַשְּׁמֹעֲנִי שְׁנַיִם וְעֶשְׂרִים אֶלֶף וּמֵאֵתִים: * * בְּנֵי גֵרֹן לְמִשְׁפַּחַתָּם לְצַפֹּון מִשְׁפַּחַת הַצַּפֹּנִי לְחִנִּי מִשְׁפַּחַת הַחֲנִי לְשׁוֹנֵי מִשְׁפַּחַת הַשׁוֹנִי: * * לְאֹזִי מִשְׁפַּחַת הָאֹזִי לְעָרִי מִשְׁפַּחַת הָעָרִי: * * לְאֶרֶד מִשְׁפַּחַת הָאֶרֶדִי לְאֶרֶאֱלִי מִשְׁפַּחַת הָאֶרֶאֱלִי: * * אֵלֶּה מִשְׁפַּחַת בְּנֵי־גֵר לְפְקֻדֵיהֶם אַרְבָּעִים אֶלֶף וַחֲמִשׁ מֵאוֹת: * * בְּנֵי יְהוּדָה עֵר וְאוֹנָן וַיָּמָת עֵר וְאוֹנָן בְּאֶרֶץ כְּנָעַן: * * וַיְהִיו בְּנֵי־יְהוּדָה לְמִשְׁפַּחַתָּם לְשִׁלָּה מִשְׁפַּחַת הַשִּׁלְנִי לְפָרֶץ מִשְׁפַּחַת הַפְּרָצִי לְזָרַח מִשְׁפַּחַת הַזְּרָחִי: * * וַיְהִיו בְּנֵי־פָרֶץ לְחֲצֹרֶן מִשְׁפַּחַת הַחֲצֹרֹנִי לְחַמּוּל מִשְׁפַּחַת הַחַמּוּלִי: * * אֵלֶּה מִשְׁפַּחַת יְהוּדָה לְפְקֻדֵיהֶם שִׁשָּׁה וְשֶׁבַעִים אֶלֶף וַחֲמִשׁ מֵאוֹת: * * בְּנֵי יִשְׂשַׁכָּר לְמִשְׁפַּחַתָּם תוֹלַע מִשְׁפַּחַת הַתּוֹלְעִי לְפוּהַ מִשְׁפַּחַת הַפוּוֹי: * * לְיִשׁוּב מִשְׁפַּחַת הַיִּשְׁבִּי לְשִׁמְרֹן מִשְׁפַּחַת הַשְּׁמֹרֹנִי: * * אֵלֶּה מִשְׁפַּחַת

מִשְׁפַּחַת הַיְמִנָה לְיִשְׁוֵי מִשְׁפַּחַת הַיִּשְׁוֵי לְבְרִיעָה
 מִשְׁפַּחַת הַבְּרִיעִי: ^{טו} לְבָנֵי בְרִיעָה לְחֹבֵר
 מִשְׁפַּחַת הַחֲבֵרִי לְמִלְכִיאֵל מִשְׁפַּחַת הַמִּלְכִיאֵלִי:
^{טז} וְשֵׁם בֶּת־אֲשֶׁר שָׂרַח: ^{טז} אֵלֶּה מִשְׁפַּחַת בְּנֵי־
 אֲשֶׁר לְפַקְדֵיהֶם שְׁלֹשָׁה וְחֲמִשִּׁים אֶלֶף וָאַרְבַּע
 מֵאוֹת: ^{טז} בְּנֵי נַפְתָּלִי לְמִשְׁפַּחְתָּם לְיַחֲזָאֵל
 מִשְׁפַּחַת תִּיחָצְאֵלִי לְגֹנִי מִשְׁפַּחַת הַגֹּנִי:
^{טז} לְיִצְרָק מִשְׁפַּחַת הַיִּצְרָקִי לְשִׁלֵּם מִשְׁפַּחַת
 הַשִּׁלְמוֹ: ^{טז} אֵלֶּה מִשְׁפַּחַת נַפְתָּלִי לְמִשְׁפַּחְתָּם
 וּפְקֻדֵיהֶם חֲמִשָּׁה וָאַרְבַּעִים אֶלֶף וָאַרְבַּע מֵאוֹת:
^{טז} אֵלֶּה פְקוּדֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל שְׁש־מֵאוֹת אֶלֶף
 וָאַלֶּף שֶׁבַע מֵאוֹת וְשָׁלֹשִׁים: **פ**

~ נקודות משיחות קודש ~ (שיחת ש"פ פנחס תשמ"ז)

צָרוּר אֶת הַמְדַּבְּרִים וְהַפִּיתָם אוֹתָם (כה, יז)
 וְהִקְשָׁה בְּאֹזֶן הַחַיִּים הַקְדוּשׁ, "לְמַה כָּפַל צָרוּר
 וְהַפִּיתָם". וְגַם לֹמַר, שְׁש־י אֵינִי צָרוּר לְבָאֵר כָּפַל זֶה, שֶׁפֶן
 "צָרוּר" הֵינִי "לְאַיֵב אוֹתָם" (רש"י), וְיִבֶן חֲמֵשׁ לְמַקְרָא מִבֵּין
 מַעֲצָמוֹ שֶׁהַכֹּהֵן, שְׂכוּלֵל גַּם הַכֹּהֵן לְפִי חֶרֶב, חֲמוּרָה יוֹתֵר
 מִשְׁנֵאָה בְּלִבָּד. וּבְפֶרֶט פְּשִׁילֵמֵד בְּפֶרֶשׁת דְּבָרִים "אֵל תִּצַּר אֶת
 מוֹאֵב (הַשְּׁלִילָה שֶׁל צָרוּר) וְאֵל תִּתְּנֶנּוּ בָּם מִלְחָמָה" (הַשְּׁלִילָה
 שֶׁל וְהַפִּיתָם).

שְׁלֹשִׁי: ^{טז} וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: ^{טז} לְאַלֶּה
 תִּחְלַק הָאָרֶץ בְּנַחֲלָה בְּמִסְפַּר שְׁמוֹת: ^{טז} לְרֹב
 תִּרְבֶּה נַחֲלָתוֹ וְלִמְעַט תִּמְעִיט נַחֲלָתוֹ אִישׁ לְפִי
 פְּקֻדָּיו יִתֵּן נַחֲלָתוֹ: ^{טז} אֲדָבִיבִיגוֹרֵל יִחְלַק אֶת־
 הָאָרֶץ לְשְׁמוֹת מִמֹּת־אֲבֹתָם וַיִּנְחֲלוּ: ^{טז} עַל־פִּי
 הַגּוֹרֵל תִּחְלַק נַחֲלָתוֹ בֵּין רֹב לְמְעַט: ^{טז} וְאַלֶּה
 פְּקוּדֵי הַלְוִי לְמִשְׁפַּחְתָּם לְגִרְשׁוֹן מִשְׁפַּחַת
 הַגִּרְשׁוֹנִי לְקַהַת מִשְׁפַּחַת הַקַּהַתִּי לְמִרְרִי
 מִשְׁפַּחַת הַמִּרְרִי: ^{טז} אֵלֶּה מִשְׁפַּחַת לְוִי
 מִשְׁפַּחַת הַלְבִנִי מִשְׁפַּחַת הַחֲבֵרִי מִשְׁפַּחַת
 הַמַּחֲלִי מִשְׁפַּחַת הַמּוֹשִׁי מִשְׁפַּחַת הַקְּרָחִי
 וְקַהַת הוֹלֵד אֶת־עַמְרָם: ^{טז} וְשֵׁם אִשֶׁת עַמְרָם
 יוֹכָבֵד בֶּת־לְוִי אֲשֶׁר יָלְדָה אֹתָהּ לְלִוִי בְּמִצְרַיִם

יִשְׁכַּר לְפַקְדֵיהֶם אַרְבַּעַה וְשָׁשִׁים אֶלֶף וְשָׁלֹשׁ
 מֵאוֹת: ^{טז} בְּנֵי זְבוּלֹן לְמִשְׁפַּחְתָּם לְסֹרֵד
 מִשְׁפַּחַת הַסֹּרְדִי לְאֵלֹן מִשְׁפַּחַת הָאֵלֹנִי לְיַחֲזָאֵל
 מִשְׁפַּחַת הַיַּחֲזָאֵלִי: ^{טז} אֵלֶּה מִשְׁפַּחַת הַזְּבוּלִנִי
 לְפַקְדֵיהֶם שָׁשִׁים אֶלֶף וְחֲמִשׁ מֵאוֹת: ^{טז} בְּנֵי
 יוֹסֵף לְמִשְׁפַּחְתָּם מְנַשֶּׁה וָאֶפְרַיִם: ^{טז} בְּנֵי מְנַשֶּׁה
 לְמַכִּיר מִשְׁפַּחַת הַמַּכִּירִי וּמַכִּיר הוֹלִיד אֶת־גִּלְעָד
 לְגִלְעָד מִשְׁפַּחַת הַגִּלְעָדִי: ^{טז} אֵלֶּה בְּנֵי גִלְעָד
 אֵיעֶזֶר מִשְׁפַּחַת הָאֵיעֶזְרִי לְחֵלֶק מִשְׁפַּחַת
 הַחֵלְקִי: ^{טז} וְאִשְׂרָאֵל מִשְׁפַּחַת הָאִשְׂרָאֵלִי וְשִׁכֵּם
 מִשְׁפַּחַת הַשִּׁכְמִי: ^{טז} וְשִׁמְדֵעַ מִשְׁפַּחַת הַשִּׁמְדֵעִי
 וְחֹפֵר מִשְׁפַּחַת הַחֹפְרִי: ^{טז} וְצִלְפָּחֵד בֶּן־חֹפֵר לֹא־
 הָיוּ לוֹ בָּנִים כִּי אִם־בָּנוֹת וְשֵׁם בְּנוֹת צִלְפָּחֵד
 מַחֲלָה וְנַעֲמָה חַגֵּלָה מְלֶכָה וְתַרְצֵה: ^{טז} אֵלֶּה
 מִשְׁפַּחַת מְנַשֶּׁה וּפַקְדֵיהֶם שְׁנַיִם וְחֲמִשִּׁים אֶלֶף
 וְשֶׁבַע מֵאוֹת: ^{טז} אֵלֶּה בְּנֵי־אֶפְרַיִם לְמִשְׁפַּחְתָּם
 לְשׁוּתָלַח מִשְׁפַּחַת הַשְּׁתָלַחִי לְבֹכֵר מִשְׁפַּחַת
 הַבֹּכֵרִי לְתַחַן מִשְׁפַּחַת הַתַּחְנִי: ^{טז} וְאַלֶּה בְּנֵי
 שׁוּתָלַח לְעֶרְן מִשְׁפַּחַת הָעֶרְנִי: ^{טז} אֵלֶּה מִשְׁפַּחַת
 בְּנֵי־אֶפְרַיִם לְפַקְדֵיהֶם שְׁנַיִם וְשָׁלֹשִׁים אֶלֶף
 וְחֲמִשׁ מֵאוֹת אֵלֶּה בְּנֵי־יוֹסֵף לְמִשְׁפַּחְתָּם: ^{טז}
^{טז} בְּנֵי בְנִימֵן לְמִשְׁפַּחְתָּם לְבִלְע מִשְׁפַּחַת הַבִּלְעִי
 לְאִשְׁבֵּל מִשְׁפַּחַת הָאִשְׁבֵּלִי לְאֲחִירָם מִשְׁפַּחַת
 הָאֲחִירָמִי: ^{טז} לְשׁוּפָם מִשְׁפַּחַת הַשׁוּפָמִי לְחוּפָם
 מִשְׁפַּחַת הַחוּפָמִי: ^{טז} וַיְהִיו בְּנֵי־בִלְע אַרְבַּע וְנַעֲמָן
 מִשְׁפַּחַת הָאֲרָדִי לְנַעֲמָן מִשְׁפַּחַת הַנַּעֲמִי: ^{טז} אֵלֶּה
 בְּנֵי־בְנִימֵן לְמִשְׁפַּחְתָּם וּפַקְדֵיהֶם חֲמִשָּׁה
 וָאַרְבַּעִים אֶלֶף וְשָׁשׁ מֵאוֹת: ^{טז} אֵלֶּה בְּנֵי־דָן
 לְמִשְׁפַּחְתָּם לְשׁוּחָם מִשְׁפַּחַת הַשׁוּחָמִי אֵלֶּה
 מִשְׁפַּחַת דָּן לְמִשְׁפַּחְתָּם: ^{טז} כָּל־מִשְׁפַּחַת
 הַשׁוּחָמִי לְפַקְדֵיהֶם אַרְבַּעַה וְשָׁשִׁים אֶלֶף וָאַרְבַּע
 מֵאוֹת: ^{טז} בְּנֵי אֲשֶׁר לְמִשְׁפַּחְתָּם לְיִמְנָה

רביעי וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: וּפְנֵי בָנוֹת
 צִלְפַחֵד דְּבַרְתָּ נָתַן תַּתֵּן לָהֶם אַחֲזַת נַחֲלָה בְּתוֹךְ
 אַחֵי אֲבִיהֶם וְהֵעֲבַרְתָּ אֶת־נַחֲלַת אֲבִיהֶן לָהֶן:
 ה וְאֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תִּדְבָר לֵאמֹר אִישׁ כִּי־יָמוּת
 וּבֶן אֵין לוֹ וְהֵעֲבַרְתֶּם אֶת־נַחֲלָתוֹ לְבָתּוֹ: וְאִם־
 אֵין לוֹ בֵּת וּנְתַתֶּם אֶת־נַחֲלָתוֹ לְאָחָיו: וְאִם־אֵין
 לוֹ אַחִים וּנְתַתֶּם אֶת־נַחֲלָתוֹ לְאָחֵי אָבִיו:
 וְאִם־אֵין אַחִים לְאָבִיו וּנְתַתֶּם אֶת־נַחֲלָתוֹ
 לְשֹׂאֲרוֹ הַקָּרֵב אֵלָיו מִמִּשְׁפַּחְתּוֹ וַיִּרַשׁ אֹתָהּ
 וְהָיְתָה לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְחֶקֶת מִשְׁפָּט כַּאֲשֶׁר צִוָּה
 יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: פ וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה
 עֲלֵה אֶל־הָר הָעֵבְרִים הַזֶּה וּרְאֵה אֶת־הָאָרֶץ
 אֲשֶׁר נָתַתִּי לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל: וְרֵאִיתָ אֹתָהּ
 וְנֹאסַפְתָּ אֶל־עַמּוּד גַּם־אֹתָהּ כַּאֲשֶׁר נֹאסַף אֶהֱרֹן
 אַחִיד: וְכַאֲשֶׁר מְרִיתֶם פִּי בְּמִדְבַר־צֹן בְּמַרְיֵבֶת
 הָעֵדָה לְהַקְדִּישֵׁנִי בְּפִימִים לְעֵינֵיהֶם הֵם מִי־מַרְיֵבֶת
 קָדַשׁ מִדְבַר־צֹן: ס וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל־יְהוָה
 לֵאמֹר: וַיִּקְדֹּד יְהוָה אֱלֹהֵי הַרְוֹחַת לְכָל־בָּשָׂר
 אִישׁ עַל־הָעֵדָה: וְאֲשֶׁר־יֵצֵא לְפָנֵיהֶם וְאֲשֶׁר יָבֹא
 לְפָנֵיהֶם וְאֲשֶׁר יֵצֵא וְאֲשֶׁר יָבִיֵא וְלֹא תִהְיֶה
 עֵדֶת יְהוָה כִּצְאֹן אֲשֶׁר אֵין־לָהֶם רַעַת: וַיֹּאמֶר
 יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה קַח־לְךָ אֶת־יְהוֹשֻׁעַ בֶּן־נּוֹן אִישׁ
 אֲשֶׁר־רוּחַ בּוֹ וְסָמַכְתָּ אֹת־יָרְדְךָ עָלָיו: וְהֵעַמְדַתָּ
 אֹתוֹ לְפָנַי אֶלְעֹזֵר הַכֹּהֵן וּלְפָנַי כְּלֵהֲעֵדָה וְצִוִּיתָהּ
 אֹתוֹ לְעֵינֵיהֶם: וּנְתַתָּה מִהוֹדֶךָ עָלָיו לְמַעַן
 יִשְׁמְעוּ כְּלֵהֲעֵדֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: וְלְפָנַי אֶלְעֹזֵר
 הַכֹּהֵן יַעֲמֹד וְשָׂאֵל לוֹ בְּמִשְׁפַּט הָאוּרִים לְפָנַי
 יְהוָה עַל־פִּיו וְצִאָו וְעַל־פִּיו יָבֹאוּ הוּא וְכָל־בְּנֵי־
 יִשְׂרָאֵל אֹתוֹ וְכָל־הָעֵדָה: וַיַּעַשׂ מֹשֶׁה כַּאֲשֶׁר
 צִוָּה יְהוָה אֹתוֹ וַיִּקַּח אֶת־יְהוֹשֻׁעַ וַיַּעֲמֵדְהוּ לְפָנַי
 אֶלְעֹזֵר הַכֹּהֵן וּלְפָנַי כְּלֵהֲעֵדָה: וַיִּסְמַךְ אֶת־
 יָדָיו עָלָיו וַיְצַוְהוּ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה בְּיַד־מֹשֶׁה: פ

וּתְלַד לְעַמָּרָם אֶת־אֶהֱרֹן וְאֶת־מֹשֶׁה וְאֵת מְרִים
 אֲחֵתָם: וַיּוֹלֵד לְאֶהֱרֹן אֶת־נָדָב וְאֶת־אֲבִיהוּא
 אֶת־אֶלְעֹזֵר וְאֶת־אִיתָמָר: וַיָּמָת נָדָב
 וְאֲבִיהוּא בְּהַקְרִיבֶם אֲשֶׁר־זָרָה לְפָנַי יְהוָה:
 וַיְהִיו פְּקֻדֵיהֶם שְׁלֹשָׁה וְעֶשְׂרִים אֶלֶף כְּלִיזָבָר
 מִבְּנֵי־חֹדֶשׁ וּמַעֲלָה כִּי וְלֹא הִתְפַּקְדוּ בְּתוֹךְ בְּנֵי
 יִשְׂרָאֵל כִּי לֹא־נָתַן לָהֶם נַחֲלָה בְּתוֹךְ בְּנֵי
 יִשְׂרָאֵל: וְאֵלֶּה פְּקוּדֵי מֹשֶׁה וְאֶלְעֹזֵר הַכֹּהֵן
 אֲשֶׁר פְּקָדוֹ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּעֶרְבַת מוֹאָב עַל
 יַרְדֵּן יַרְחוֹ: וּבְכֹאֲלָה לֹא־הָיָה אִישׁ מִפְּקוּדֵי
 מֹשֶׁה וְאֶהֱרֹן הַכֹּהֵן אֲשֶׁר פְּקָדוֹ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
 בְּמִדְבַר סִינַי: כִּי־אָמַר יְהוָה לָהֶם מוֹת יָמָתוֹ
 בְּמִדְבָר וְלֹא־נֹתַר מֵהֶם אִישׁ כִּי אִם־כָּלֵב
 בֶּן־יִפְנָה וַיְהוֹשֻׁעַ בֶּן־נּוֹן: ס כֹּז וְתַקְרַבְנָה
 בָּנוֹת צִלְפַחֵד בְּנֵי־חֹפֵר בְּנֵי־גִלְעָד בְּנֵי־מְכִיר בְּנֵי
 מְנַשֶּׁה לְמִשְׁפַּחַת מְנַשֶּׁה בְּנֵי־יוֹסֵף וְאֵלֶּה שְׁמוֹת
 בָּנָתָיו מִחֲלָה נְעָה וְחַגְלָה וּמַלְכָּה וְתַרְצָה:
 וְתַעֲמֹדְנָה לְפָנַי מֹשֶׁה וּלְפָנַי אֶלְעֹזֵר הַכֹּהֵן
 וּלְפָנַי הַנְּשִׂאִים וְכָל־הָעֵדָה פֶּתַח אֹהֶל־מוֹעֵד
 לֵאמֹר: גֹּאֲבִינוּ מֵת בְּמִדְבָר וְהוּא לֹא־הָיָה
 בְּתוֹךְ הָעֵדָה הַנּוֹעֲדִים עַל־יְהוָה בְּעֵדֶת־קַרַח
 כִּי־בַחֲטָאוּ מֵת וּבָנִים לֹא־הָיוּ לוֹ: ד לְמַה יִּגְרַע
 שֵׁם־אֲבִינוּ מִתּוֹךְ מִשְׁפַּחְתּוֹ כִּי אֵין לוֹ בֶּן
 תְּנַהֲלֵנוּ אַחֲזָה בְּתוֹךְ אַחֵי אֲבִינוּ: ה וַיִּקְרַב

מֹשֶׁה אֶת־מִשְׁפָּטָן לְפָנַי יְהוָה: פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (2קוטי שיחות יג ענף 93)

ויקרב משה את משפטן (כז, ה)

"נתעלמה הלכה ממנו" (רש"י). ויש לשאל, מה פכריחו
 לפרש פן, וברי יתכן שלא שמע הלכה זו מה'. ויש לומר,
 דהנה יש הבדל בין "משפטן" ל"דברן" (כמו "כי יהיה להם
 דבר בא אלי"). דבר - טענות ושקלא וטריא. משפט - פסק
 דין. והקשה לו: פיון שלא ידע את ההלכה, איך הקריב "את
 משפטן". לכן מפרש שאכן ידע את ההלכה, אלא שנתעלמה
 ממנו.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כג עמ' 196)

קח לך את יהושע וסמכת את ידך עליו (כו, יח)

יש לשאול, מדוע לא מצינו שמשה משח את יהושע בשמן המשחה, שהרי בשמעמידין מלך מושחין אותו? ויש לומר, שמלכות יהושע עיקרה נשיאות בתורה, שהרי הוא מקבל התורה ממשה. לכן נפעלה מלכותו על ידי סמיכה, שקשורה לתורה, כמאמר (סנהדרין יד, א) סמוכין איש מפני איש, ולא על ידי משיחה בשמן.

חמישי כח א ונדבר יהוה אל־משה לאמר: ב צו את־בני ישראל ואמרת אל־הם את־קרבני לחמי לאישי ריח ניהחי תשמרו להקריב לי במועדו: ג ואמרת להם זה האשה אשר תקריבו ליהוה כבשים בני־שנה תמימים שנים עלה תמיד: ד את־הפגש אחד תעשה בבקר ואת הפגש השני תעשה בין הערבים: ה ועשירית האיפה סלת למנחה בלולה בשמן בתית רביעת ההין: ו עלת תמיד העשיה בהר סיני לריח ניהח אשה ליהוה: ז ונסכו רביעת ההין לפגש האחד בקדש הפך נסך שכר ליהוה: ח ואת הפגש השני תעשה בין הערבים כמנחת הבקר ונסכו תעשה אשה ריח ניהח ליהוה: ט וביום השבת שני־כבשים בני־שנה תמימים ושני עשרנים סלת מנחה בלולה בשמן ונסכו: י עלת שבת בשבתו על־עלת התמיד ונסכה: יא ובראשי חדשיכם תקריבו עלה ליהוה פרים בני־בקר שנים ואיל אחד כבשים בני־שנה שבעה תמימים: יב ושלושה עשרנים סלת מנחה בלולה בשמן לפי האחד ושני עשרנים סלת מנחה בלולה בשמן לאיל האחד: יג ועשרון עשרון סלת מנחה בלולה בשמן לפגש האחד עלה ריח ניהח אשה ליהוה: יד ונספיהם חצי ההין יהיה לפי ושלישת ההין לאיל ורביעת ההין לפגש יין ואת עלת חדש בחדשו לחדשי השנה: טו ושעיר עזים אחד לחטאת ליהוה על־עלת התמיד יעשה ונסכו: ס

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות יב עמ' 18)

צו את בני ישראל (כח, ב)

"עד שאפתה מצוני על בני, צוה את בני עלי" (רש"י). והינו, שבתור מענה לבקשת משה למנות איש "אשר יצא לפניהם ואשר יבא לפניהם... ולא תהיה עדת ה' כפצאן אשר אין להם רועה", נצטוה על קרבן התמיד. ויש לבאר, דהנה קרבן זה (וקרבנות בכלל) שולל את השעות ש"אין רועה" בעולם ו"עולם כמנהגו נוהג", ומגלה שהעולם מתנהג בהשגחתו הפרטית של הקב"ה, שהוא זה "אשר יצא לפניהם ואשר יבא לפניהם".

ששי טו ובחדש הראשון בארבעה עשר יום לחדש פסח ליהוה: יז ובחמשה עשר יום לחדש הוה חג שבועת ימים מצות יאכל: יח ביום הראשון מקרא־קדש כל־מלאכת עבודה לא תעשו: יט והקרבתם אשה עלה ליהוה פרים בני־בקר שנים ואיל אחד ושבעה כבשים בני שנה תמימים יהיו לכם: כ ומנחתם סלת בלולה בשמן שלשה עשרנים לפי ושני עשרנים לאיל תעשו: כא עשרון עשרון תעשה לפגש האחד לשבעת הכבשים: כב ושעיר חטאת אחד לכפר עליכם: כג מלבד עלת הבקר אשר לעלת התמיד תעשו את־אלה: כד פאלה תעשו ליום שבעת ימים לחם אשה ריח־ניהח ליהוה על־עולת התמיד יעשה ונסכו: כה וביום השביעי מקרא־קדש יהיה לכם כל־מלאכת עבודה לא תעשו: ס וביום הכפורים בהקריבכם מנחה חדשה ליהוה בשבעתיכם מקרא־קדש יהיה לכם כל־מלאכת עבודה לא תעשו: טו והקרבתם עולה לריח ניהח ליהוה פרים בני־בקר שנים איל אחד שבעה כבשים בני שנה: כח ומנחתם סלת בלולה בשמן שלשה עשרנים לפי האחד שני עשרנים לאיל האחד: כט עשרון עשרון לפגש האחד לשבעת הכבשים: ל ושעיר עזים אחד לכפר עליכם: לא מלבד עלת התמיד ומנחתו תעשו תמימים יהיו־לכם ונספיהם: פ

בְּנֵי־שֵׁנָה אַרְבַּעַה עֶשֶׂר תְּמִימִם יִהְיוּ: ד' וּמִנְחָתָם
 סֵלֶת בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן שְׁלֹשָׁה עֶשְׂרֹנִים לִפְרֵי הָאֶחָד
 לְשֹׁלֶשֶׁה עֶשֶׂר פְּרִים שְׁנֵי עֶשְׂרֹנִים לְאֵיל הָאֶחָד
 לְשְׁנֵי הָאֵילִם: ה' וְעֶשְׂרוֹן עֶשְׂרוֹן לִכְבֹּשׁ הָאֶחָד
 לְאַרְבַּעַה עֶשֶׂר כִּבְשִׁים: ו' וְשְׁעִיר־עִזִּים אֶחָד
 חֲטָאת מִלֶּבֶד עֹלֹת הַתְּמִיד מִנְחָתָהּ וְנִסְפָּה: ז'
 וּבִיּוֹם הַשְּׁנֵי פְּרִים בְּנֵי־בָקָר שְׁנַיִם עֶשֶׂר אֵילִם
 שְׁנַיִם כִּבְשִׁים בְּנֵי־שֵׁנָה אַרְבַּעַה עֶשֶׂר תְּמִימִם:
 ח' וּמִנְחָתָם וְנִסְפִיָּהֶם לְפָרִים לְאֵילִם וְלִכְבָּשִׁים
 בְּמִסְפָּרָם כַּמִּשְׁפָּט: ט' וְשְׁעִיר־עִזִּים אֶחָד חֲטָאת
 מִלֶּבֶד עֹלֹת הַתְּמִיד וּמִנְחָתָהּ וְנִסְפִיָּהֶם: י'
 וּבִיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי פְּרִים עֶשְׂתֵי־עֶשֶׂר אֵילִם שְׁנַיִם
 כִּבְשִׁים בְּנֵי־שֵׁנָה אַרְבַּעַה עֶשֶׂר תְּמִימִם:
 י"א וּמִנְחָתָם וְנִסְפִיָּהֶם לְפָרִים לְאֵילִם וְלִכְבָּשִׁים
 בְּמִסְפָּרָם כַּמִּשְׁפָּט: י"ב וְשְׁעִיר חֲטָאת אֶחָד מִלֶּבֶד
 עֹלֹת הַתְּמִיד וּמִנְחָתָהּ וְנִסְפָּה: י"ג וּבִיּוֹם
 הָרִבִּיעִי פְּרִים עֶשְׂרֵה אֵילִם שְׁנַיִם כִּבְשִׁים בְּנֵי־
 שֵׁנָה אַרְבַּעַה עֶשֶׂר תְּמִימִם: י"ד מִנְחָתָם
 וְנִסְפִיָּהֶם לְפָרִים לְאֵילִם וְלִכְבָּשִׁים בְּמִסְפָּרָם
 כַּמִּשְׁפָּט: י"ה וְשְׁעִיר־עִזִּים אֶחָד חֲטָאת מִלֶּבֶד
 עֹלֹת הַתְּמִיד מִנְחָתָהּ וְנִסְפָּה: י"ו וּבִיּוֹם
 הַחֲמִישִׁי פְּרִים תְּשַׁעָה אֵילִם שְׁנַיִם כִּבְשִׁים
 בְּנֵי־שֵׁנָה אַרְבַּעַה עֶשֶׂר תְּמִימִם: י"ז וּמִנְחָתָם
 וְנִסְפִיָּהֶם לְפָרִים לְאֵילִם וְלִכְבָּשִׁים בְּמִסְפָּרָם
 כַּמִּשְׁפָּט: י"ח וְשְׁעִיר חֲטָאת אֶחָד מִלֶּבֶד עֹלֹת
 הַתְּמִיד וּמִנְחָתָהּ וְנִסְפָּה: י"ט וּבִיּוֹם הַשִּׁשִּׁי
 פְּרִים שְׁמֹנֶה אֵילִם שְׁנַיִם כִּבְשִׁים בְּנֵי־שֵׁנָה
 אַרְבַּעַה עֶשֶׂר תְּמִימִם: כ' וּמִנְחָתָם וְנִסְפִיָּהֶם
 לְפָרִים לְאֵילִם וְלִכְבָּשִׁים בְּמִסְפָּרָם כַּמִּשְׁפָּט:
 כ"א וְשְׁעִיר חֲטָאת אֶחָד מִלֶּבֶד עֹלֹת הַתְּמִיד
 מִנְחָתָהּ וְנִסְפָּה: כ"ב וּבִיּוֹם הַשְּׁבִיעִי פְּרִים
 שְׁבַעָה אֵילִם שְׁנַיִם כִּבְשִׁים בְּנֵי־שֵׁנָה אַרְבַּעַה

כַּט' « וּבַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי בְּאֶחָד לַחֹדֶשׁ מִקְרָא־
 קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם כָּל־מִלְאכַת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ
 יוֹם תְּרוּעָה יִהְיֶה לָכֶם: ג' וְעֵשִׂיתֶם עִלָּה לְרִיחַ
 נִיחַח לַיהוָה פֶּר בֶּן־בָּקָר אֶחָד אֵיל אֶחָד כִּבְשִׁים
 בְּנֵי־שֵׁנָה שְׁבַעָה תְּמִימִם: ד' וּמִנְחָתָם סֵלֶת
 בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן שְׁלֹשָׁה עֶשְׂרֹנִים לִפְרֵי שְׁנֵי
 עֶשְׂרֹנִים לְאֵיל: ה' וְעֶשְׂרוֹן אֶחָד לִכְבֹּשׁ הָאֶחָד
 לְשִׁבְעַת הַכִּבְשִׁים: ו' וְשְׁעִיר־עִזִּים אֶחָד חֲטָאת
 לִכְפָּר עֲלֵיכֶם: ז' מִלֶּבֶד עֹלֹת הַחֹדֶשׁ וּמִנְחָתָהּ
 וְעֹלֹת הַתְּמִיד וּמִנְחָתָהּ וְנִסְפִיָּהֶם כַּמִּשְׁפָּט
 לְרִיחַ נִיחַח אִשָּׁה לַיהוָה: ח' וּבַעֲשׂוֹר לַחֹדֶשׁ
 הַשְּׁבִיעִי הַזֶּה מִקְרָא־קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם וְעֵנִיתֶם
 אֶת־נַפְשֵׁיכֶם כָּל־מִלְאכָה לֹא תַעֲשׂוּ:
 ט' וְהִקְרַבְתֶּם עִלָּה לַיהוָה רִיחַ נִיחַח פֶּר בֶּן־בָּקָר
 אֶחָד אֵיל אֶחָד כִּבְשִׁים בְּנֵי־שֵׁנָה שְׁבַעָה תְּמִימִם
 יִהְיוּ לָכֶם: י' וּמִנְחָתָם סֵלֶת בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן שְׁלֹשָׁה
 עֶשְׂרֹנִים לִפְרֵי שְׁנֵי עֶשְׂרֹנִים לְאֵיל הָאֶחָד:
 י"א עֶשְׂרוֹן עֶשְׂרוֹן לִכְבֹּשׁ הָאֶחָד לְשִׁבְעַת הַכִּבְשִׁים:
 י"ב וְשְׁעִיר־עִזִּים אֶחָד חֲטָאת מִלֶּבֶד חֲטָאת
 הַכִּפָּרִים וְעֹלֹת הַתְּמִיד וּמִנְחָתָהּ וְנִסְפִיָּהֶם: ס

~ נקודות משיחות קודש ~ (קרוטי שיחות לב עמ' 137)

וביום הכפורים (כח, כו)

"חג השבועות נקרא כפורי קציר חטים, על שם שתי
 הלחם" (רש"י). שתי הלחם רומזים לתורה שבכתב ושבַע־עַל־
 פה. והנה, בלמוד תורה שבכתב מרנש יותר הבטול לנותן
 התורה, שהרי הקורא בה ולא ידע מאי קאמר קים מצות
 תלמוד תורה, בנגוד לתורה שבַע־עַל־פה, שאינו נחשב למוד
 קלל. והקרבת שתי הלחם מורה על כך שהבטול של תורה
 שבכתב צריך להדר להקנה של תורה שבַע־עַל־פה.

שביעי י' ובחמשה עשר יום לחודש השביעי
 מקרא־קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם כָּל־מִלְאכַת עֲבֹדָה לֹא
 תַעֲשׂוּ וְחַגְתֶּם חֵג לַיהוָה שְׁבַעַת יָמִים:
 י' וְהִקְרַבְתֶּם עִלָּה אִשָּׁה רִיחַ נִיחַח לַיהוָה פְּרִים
 בְּנֵי־בָקָר שְׁלֹשָׁה עֶשֶׂר אֵילִם שְׁנַיִם כִּבְשִׁים

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כג עמ' 205)

ומנחתם ונספיהם לפרים (כט, יח)

"כנגד שבעים אמות . . . ובימי המקדש היו מגנין עליהם" (רש"י). ואלו לגבי הפכשים אומר "לכלות מהם צ"ח קללות", לא רק בימי המקדש. ויש לכאר, דהנה מה שפעל קרבן בזמן הבית נפעל היום על ידי תפלה; אלא שאז הגיע השפע לעולם ("בחיזוניות בפעל ממש"), והיום הפעלה היא רק בנפש האדם. מוכן אפוא, שהשפעה לאמות העולם יכולה להיות רק בזמן הבית, ואלו ההשפעה לישראל ישנה גם בזמן הגלות.

מפטיר לה ביום השמיני עצרת תהיה לכם פל-מלאכת עבודה לא תעשו: לה והקרבנות עליה אשה ריח ניחח ליהוה פר אחד כבשים בני-שנה שבעה תמימים: מנחתם ונספיהם לפר לאיל במספרם כמשפט: לה ושעיר חטאת אחד מלכד עלת התמיד ומנחתה ונספה: לה אלה תעשו ליהוה במועדיכם לבד מנדריכם ונדבתיכם לעלתיכם ולמנחתיכם ולנספיהם ולשלמיכם: ל א ויאמר משה אל-בני ישראל פכל אשר-צוה יהוה את-משה: פפפ

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ט עמ' 229)

עצרת תהיה לכם (כט, לה)

עצרת - לשון עצירה וקליטה. כל ההמשכות שנמשכו בחג הספות בדרך מקיף, נקלטות בנפש בפנימיות ("לכם") בשמיני עצרת (לקוטי תורה). לפי זה יש לכאר מה שתרגם יונתן "תהיון בחדא מן מטילכון לבתיכון", שיש לדקדק בזה: מהי השמחה בכך שיוצאים מן הספה לבית. אלא, השמחה היא מהמשכת האורות המקיפים של הספה בפנימיות, ב'בית'.

קס"ח פמוקים, לחל"ק סימן.

עשר תמימים: לה ומנחתם ונספיהם לפרים לאילם ולכבשים במספרם כמשפטם: לה ושעיר חטאת אחד מלכד עלת התמיד ומנחתה ונספה: לה ביום השמיני עצרת תהיה לכם פל-מלאכת עבודה לא תעשו: לה והקרבנות עליה אשה ריח ניחח ליהוה פר אחד איל אחד כבשים בני-שנה שבעה תמימים: מנחתם ונספיהם לפר לאיל ולכבשים במספרם כמשפט: לה ושעיר חטאת אחד מלכד עלת התמיד ומנחתה ונספה: לה אלה תעשו ליהוה במועדיכם לבד מנדריכם ונדבתיכם לעלתיכם ולמנחתיכם ולנספיהם ולשלמיכם: ל א ויאמר משה אל-בני ישראל פכל אשר-צוה יהוה את-משה: פפפ

חצי קריש

יתגדל ויתקדש שמה רבא. אמן בעלמא די ברא כרעותה וימליך מלכותה, ויצמח פורקנה ויקרב משיחה. אמן בתיכון וביומיכון ובחיי דכל בית ישראל, בעגלא ובזמן קריב ואמרו אמן: אמן היא שמה רבא מברך לעם ולעלמי עלמאי. יתברך: יהא שמה רבא מברך לעלם ולעלמי עלמאי. יתברך, וישתבת, ויתפאר, ויתרום, ויתנשא, ויתהדר, ויתעלה, ויתהלל, שמה דקרשא בריד הוא. אמן לעלא מן כל ברכתא ושירתא, תשבחתא ונחמתא, דאמירן בעלמא, ואמרו

אמן: אמן

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה - אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטר במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

שי למורא

עטרת מרים

ארכו ימיו יותר מימי אבותיו. (ואמרו רז"ל "פינתם זה אליהו").
(ה) והנה זה, כלומר, מיד כשישן בא אליו המלאך. (ו) מראשתיו,
סמוך לראשו. ענת רצפים, עונה אפיה בגללים. וצפחת, שם כלי.
ויאכל וישתה, אכל חלק מהעונה, ושתה חלק מהמים. (ח) ונקם

מן המיתה ואם פן מה לי עתה, מה לי לאחר זמן: ה וישכב וישן תחת
רתם אחד כי לא מצא שני עצי רתם יחד לחסות בצלם כל אורך הנוף
והנהיזה מיד כשישן בא אליו מלאך נגע בו להקיצו משנתו ויאמר לו
קום אכול: ויפלט והנה מראשתיו סמוך לראשו ענת אפיה בגללי

ויאכל וישתה, ממה שגשאר
קדם. (י) קנא קנאתי וגו', מקנא
הייתי קנאת ה' להרג את נביאי
הבעל המתעים את ישראל עד
שעובו את בריתך שפרת עם בני
ישראל בהר סיני. ורז"ל דרשוהו,
שכפלו מהם ברית מילה. ואותר
אני לבדי, כי מאת הנביאים
שהחביאו עובדיהו לא היו ידועים
להם. או לפי שלא היו נודעים,
הרי הם כאלו אינם. והנה ה'
עבר, והנה כבוד ה' עובר לפניו.
(יא) ורוח גדולה וגו', מחנה
מלאכי רוח. לא ברוח ה', הקול
אמר לו פן. רעש, מחנה מלאכי
רעה. (יב) אש, מחנה מלאכי אש.
קול דממה דקה, קול משבחים
בלחש. (יג) וילט, ענין עמוף וכסוי.

את נפשו למות ויאמר א רב עתה
יהוה קח נפשי כי לא טוב אנכי
מאבתני: ה וישכב וישן תחת רתם
אחד והנהיזה מלאך נגע בו ויאמר לו
קום אכול: ויפלט והנה מראשתיו
ענת רצפים וצפחת מים ויאכל וישתה
וישב וישכב: וישב מלאך יהוה א
שנית ויגע בו ויאמר קום אכל כי רב
ממך הדרדך: ח ונקם וישתה
ויילך בכח א האכילה היהא ארבעים
יום וארבעים לילה עד תר האלהים
חרב: ט ויבאשם אל המערה וילן שם
והנה דבר יהוה אליו ויאמר לו
מה לך פה אליהו: י ויאמר
קנא קנאתי ליהוה א אלהי צבאות
פי עיניו ברייתך בני ישראל אל
את מזבחתיך הרוסו ואת נביאיך
הרגו בחרב ואותר אני
לבדי ויבקשו את נפשי לקחתה: יא
ויאמר צא מן המערה ועמדת בהר לפני
יהוה כבוד השכינה והנה יהוה
כבוד ה' עבר אחר כל המנוחות
ההם ורוח גדולה וחזק מפרק משבר
הרים ומשבר סלעים לפני יהוה
בא אליו קול הנבואה ואמרה לא
ברוח יהוה ואחר הרוח רעש
קול הנבואה אמרה לא ברעש
יהוה: יב ואחר הרעש אש וקול
הנבואה אמרה לא באש יהוה
ואחר האש קול דממה דקה
ואין שומעין הקול מפש: יג ויתי א
כששמע אליהו את קול הדממה
וילט וקרד פניו באדירתו לכל ימי
אש הכבוד ויצא מהמערה ועמד

רצפים פחמים וצפחת מים
ויאכל וישתה וישב וישכב:
א וישב מלאך יהוה א שנית
ויגע בו ויאמר קום אכל כי רב
ממך הדרדך היא כמרחק רב מזה,
ולא תמצא מה לאכול: ח ונקם
ויאכל וישתה וילך בכח א
האכילה ההיא על פי גס ארבעים
יום וארבעים לילה עד בוא תר
האלהים חרב: ט ויבאשם אל
המערה שעמד בה משה וילן שם
והנה דבר יהוה אליו ויאמר לו
להקדם עמו בדרגים מה לך פה למה
באת הנה אליהו: י ויאמר קנא
קנאתי ליהוה א אלהי צבאות
לעזר הקטר ולהרוג נביאי הבעל
המתעים את ישראל עד כיעובי
בריתך בני ישראל את
מזבחתיך הרוסו כמות יחיד לשם
שמים ואת נביאיך הרגו בחרב
ואותר אני לבדי והמאה שהחביאו
עובדיהו אינם ידועים להם ויבקשו
את נפשי לקחתה: יא ויאמר
צא מן המערה ועמדת בהר לפני
יהוה כבוד השכינה והנה יהוה
כבוד ה' עבר אחר כל המנוחות ההם
והנה יהוה ורוח גדולה וחזק מפרק משבר
הרים ומשבר סלעים לפני יהוה
בא אליו קול הנבואה ואמרה לא
ברוח יהוה ואחר הרוח רעש
קול הנבואה אמרה לא ברעש
יהוה: יב ואחר הרעש אש וקול
הנבואה אמרה לא באש יהוה
ואחר האש קול דממה דקה
ואין שומעין הקול מפש: יג ויתי א
כששמע אליהו את קול הדממה
וילט וקרד פניו באדירתו לכל ימי
אש הכבוד ויצא מהמערה ועמד

פתח המערה והנה אליו קול ויאמר מה לך פה אליהו העודך באת הנה לבקש נקמה: יד ויאמר קנא קנאתי ליהוה א אלהי צבאות ולא
לכבודי פי עיניו ברייתך בני ישראל את מזבחתיך הרוסו ואת נביאיך הרגו בחרב ואותר אני לבדי ויהוה גם עתה אבקש נקם, למען כבוד שמו

טו) לְדַרְכֵךְ מִדְּבַרָה דְּמִשְׁק, פְּלוֹמֵר, לֶךְ לְדַרְכֵךְ וְאַל תִּירָא מִהַרְדָּפִים אַחֲרָיִךְ, וּמִנָּה הַרְדֵּף חֶלֶד לְמִדְּבַר דְּמִשְׁק. וּמִשְׁחַת, לְשׁוֹן שֶׁל מְנוּי גְדֻלָּה. (זו) יְמֵיִת אֱלִישֶׁע, כִּי בְּהוֹכִיחוֹ אוֹתָם וְלֹא הָיוּ שׁוֹמְעִים אֵלָיו וְלֹא שָׁבוּ מִדְּרָכָם הִרְעָה, הָיוּ הַאֲיוּבִים בָּאִים עֲלֵיהֶם, וְהָיוּ זֶה כְּאֵלוֹ הָיָה מֵמֵית אוֹתָם, כִּי בְּשִׁחוּהֵרֹו הָרִי הֵם נִעְנָשִׁים יוֹתֵר. (יח) שְׁבַעַת אֱלֹפִים, שְׁאֵלוּ בְּלִבְךָ הָיוּ הַכְּשָׁרִים שֶׁבָּהֶם. (יט) צְמָדִים, צְמָדִים שֶׁל זֶה וְזֶה כֶּקֶר הַמוֹשִׁיכִים בְּעַל הַמַּחְרָשָׁה. (כא) בְּשִׁלָּם הַבְּשָׂר, בְּשִׁלָּם לָהֶם הַבְּשָׂר. וְרִשִׁי פֶּרֶשׁ, בְּשִׁלָּם אֵת שְׁנֵי הַשְּׁנוּרִים, דְּהִנֵּנוּ הַבְּשָׂר שְׁלָהֶם. וַיִּתֵּן לָעַם וַיֵּאבְלוּ, מִרַב שִׁמְחָה עֲשָׂה מִשְׁחָה.

וַיִּבְקְשׁוּ אֶת־נַפְשֵׁי לַקַּחְתָּהּ: מו וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלָיו לֶךְ שׁוֹב לְדַרְכֵךְ כִּדְרָךְ אֲשֶׁר בָּאת הֵנָּה, וְהוּא מִדְּבַרָה דְּמִשְׁק וּבָאת אֵל דְּמִשְׁק וּמִשְׁחַת תַּצִּיחַ לְאֱלִישֶׁע נְבִיא תַחְתִּיךְ שִׁמְחָה אֶת־חַזְאֵל לְמַלְךְ עַל־אַרְם: מו וְאַתָּה יְהוּא בֶן־נִמְשִׁי תִמְשַׁח תַּצִּיחַ לְאֱלִישֶׁע שִׁמְשַׁחְהוּ לְמַלְךְ עַל־יִשְׂרָאֵל וְאַתָּה אֱלִישֶׁע בֶּן־שַׁפְטָא מֵאֲבֵל מְחֹלָה תִמְשַׁח לְנְבִיא תַחְתִּיךְ אַחֵר שְׁתַּעֲלֶה בְּמַעְרַת הַשְּׂמִימִים: זו וְהָיָה הַנְּמַלֵּט מִחֶרֶב חַזְאֵל יָמֵית יְהוּא שְׁהָרַן כֵּל עֹבְדֵי הַבַּעַל וְכָל בֵּית אַחָב שֶׁהָיוּ עֹבְדֵי גִילְיָם וְהַנְּמַלֵּט מִחֶרֶב יְהוּא יָמֵית אֱלִישֶׁע הֵם הַאֲרָבָעִים וְשְׁנַיִם וְלָדִים הַמְּנוּעָרִים מִן הַמַּצּוֹת שֶׁהָרַגוּ עַל יְדֵי הַדְּבָרִים בִּירְחוֹ (מַלְכִים ב ב כו): יח אַף שֶׁתִּמְשָׁלוּ בְּמֵ חֶרֶב חַזְאֵל וְהַשְּׂאֲרָתִי בְּיִשְׂרָאֵל הַכְּשָׁרִים שֶׁבָּהֶם שְׁהָיוּ שְׁבַעַת אֱלֹפִים אֲשֶׁר הִפָּה חֲשׁוֹנוֹ כְּלֵה־בְרָפְיִים אֲשֶׁר לֹא־כִרְעוּ לַבַּעַל וְכָל הִפָּה אֲשֶׁר לֹא־נָשַׁק לוֹ אֲבָל חָיוּ מֵהֶם לֹא יִמָּצֵא בָּהֶם עוֹד כְּשָׁרִים: יט וַיִּלְךְ מִשֶׁם וַיִּמָּצֵא אֶת־אֱלִישֶׁע בֶּן־שַׁפְטָא וְהוּא חָרַשׁ הוֹלֵךְ אַחֵר הַבָּקֶר הַחֹרֵשׁ שְׁנַיִם־עֶשְׂרֵי צְמָדִים וְזֶה כֶּקֶר לְפָנָיו וְהוּא בְּשָׁנִים הָעֶשְׂרִי בְּאַחֲרֵיהֶּ וַיַּעֲבֵר אֵלָיו וַיִּשְׁלַךְ קֶצֶת מֵאֲדָרְתוֹ אֵלָיו לְפָנָיו שִׁיחָה נְבִיא לְהִ: כו וַיַּעֲזֹב אֶת־הַבָּקֶר וַיִּרְץ אַחֲרָיו אֵלָיו וַיֹּאמֶר אֵלָיו וַיִּשְׁקֶה־נָּא לְאָבִי וְלְאִמִּי וְאַלְכָה אַחֲרָיִךְ וַיֹּאמֶר לוֹ לֶךְ שׁוֹב כִּי מָה עָשִׂיתִי לָךְ: כא וַיֵּשֶׁב מֵאַחֲרָיו וַיִּקַּח אֶת־צֶמֶד הַבָּקֶר וַיִּזְבְּחֵהוּ וּבְכָלֵי הַבָּקֶר בְּשִׁלָּם הַבְּשָׂר וַיִּתֵּן לָעַם וַיֵּאבְלוּ וַיָּקָם וַיִּלְךְ אַחֲרָיו וַיִּשְׂרָתְהוּ:

וְאַתָּה נְבִיאִיךְ הֲרַגְנוּ בְּחֶרֶב וְאוֹתֵךְ אָנֹכִי לְבָדִי וַיִּבְקְשׁוּ אֶת־נַפְשֵׁי לַקַּחְתָּהּ: מו וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלָיו לֶךְ שׁוֹב לְדַרְכֵךְ מִדְּבַרָה דְּמִשְׁק וּבָאת וּמִשְׁחַת אֶת־חַזְאֵל לְמַלְךְ עַל־אַרְם: מו וְאַתָּה יְהוּא בֶן־נִמְשִׁי תִמְשַׁח לְמַלְךְ עַל־יִשְׂרָאֵל וְאַתָּה אֱלִישֶׁע בֶּן־שַׁפְטָא מֵאֲבֵל מְחֹלָה תִמְשַׁח לְנְבִיא תַחְתִּיךְ: זו וְהָיָה הַנְּמַלֵּט מִחֶרֶב חַזְאֵל יָמֵית יְהוּא וְהַנְּמַלֵּט מִחֶרֶב יְהוּא יָמֵית אֱלִישֶׁע: יח וְהַשְּׂאֲרָתִי בְּיִשְׂרָאֵל שְׁבַעַת אֱלֹפִים כָּל־הַבְּרָפְיִים אֲשֶׁר לֹא־כִרְעוּ לַבַּעַל וְכָל הִפָּה אֲשֶׁר לֹא־נָשַׁק לוֹ: יט וַיִּלְךְ מִשֶׁם וַיִּמָּצֵא אֶת־אֱלִישֶׁע בֶּן־שַׁפְטָא וְהוּא חָרַשׁ שְׁנַיִם־עֶשְׂרֵי צְמָדִים לְפָנָיו וְהוּא בְּשָׁנִים הָעֶשְׂרִי וַיַּעֲבֵר אֵלָיו וַיִּשְׁלַךְ אֲדָרְתוֹ אֵלָיו: כו וַיַּעֲזֹב אֶת־הַבָּקֶר וַיִּרְץ אַחֲרָיו אֵלָיו וַיֹּאמֶר אֵלָיו וַיִּשְׁקֶה־נָּא לְאָבִי וְלְאִמִּי וְאַלְכָה אַחֲרָיִךְ וַיֹּאמֶר לוֹ לֶךְ שׁוֹב כִּי מָה עָשִׂיתִי לָךְ: כא וַיֵּשֶׁב מֵאַחֲרָיו וַיִּקַּח אֶת־צֶמֶד הַבָּקֶר וַיִּזְבְּחֵהוּ וּבְכָלֵי הַבָּקֶר בְּשִׁלָּם הַבְּשָׂר וַיִּתֵּן לָעַם וַיֵּאבְלוּ וַיָּקָם וַיִּלְךְ אַחֲרָיו וַיִּשְׂרָתְהוּ:

כא וַיֵּשֶׁב מֵאַחֲרָיו לְנִשְׁק לְאָבִיו וְלְאִמּוֹ וַיִּקַּח אֶת־צֶמֶד הַבָּקֶר וַיִּזְבְּחֵהוּ כִּי לֹא הָלַךְ לְחִטּוֹב עֲצִים אֵלָא וּבְכָלֵי הַבָּקֶר הַמַּחְרָשָׁה שֶׁבַעַת בְּשִׁלָּם הַבְּשָׂר וַיִּתֵּן לָעַם וַיֵּאבְלוּ וַיָּקָם וַיִּלְךְ אַחֲרָיו וַיִּשְׂרָתְהוּ:

כא וַיֵּשֶׁב מֵאַחֲרָיו לְנִשְׁק לְאָבִיו וְלְאִמּוֹ וַיִּקַּח אֶת־צֶמֶד הַבָּקֶר וַיִּזְבְּחֵהוּ כִּי לֹא הָלַךְ לְחִטּוֹב עֲצִים אֵלָא וּבְכָלֵי הַבָּקֶר הַמַּחְרָשָׁה שֶׁבַעַת בְּשִׁלָּם הַבְּשָׂר וַיִּתֵּן לָעַם וַיֵּאבְלוּ וַיָּקָם וַיִּלְךְ אַחֲרָיו וַיִּשְׂרָתְהוּ:

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

בְּרוּךְ אַתָּה יי, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, צוּר כָּל הָעוֹלָמִים, צַדִּיק בְּכָל הַדּוֹרוֹת, הָאֵל הַנְּאֻמָּן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה, הַמְּדַבֵּר וּמְקַיֵּם, שְׁפָל דְּבָרָיו אֶמֶת וְצַדִּיק: נְאֻמָּן, אַתָּה הוּא יי אֱלֹהֵינוּ וְנִאֲמָנִים דְּבָרֶיךָ, וְדַבֵּר אֶחָד מִדְּבָרֶיךָ אַחֲזוֹר לֹא

יָשׁוּב רִיקָם, כִּי אֵל מְלֹךְ גָּאֲמָן וּרְחֲמָן אֶתְּהָ. בְּרוּךְ אַתָּה יי, הָאֵל הַנְּאֻמָּן בְּכָל דְּבָרָיו:

רַחֵם, עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיִּינוּ, וְלַעֲלוּבֵת נַפְשׁ תּוֹשִׁיעַ וּתְשַׁמַּח בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ. בְּרוּךְ אַתָּה יי, מְשַׁמַּח צִיּוֹן בְּבִנְיָהּ:

שְׂמַחְנוּ, יי אֱלֹהֵינוּ, בְּאֵלֵיהֶוּ הַנְּבִיא עֲבָדְךָ, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחְךָ, בְּמַהֲרָה יָבוֹא וַיַּגֵּל לְבַנּוּ, עַל כְּסֹאוֹ לֹא יֵשֵׁב זָר, וְלֹא יִנְחֲלוּ עוֹד אֲחֵרִים אֶת כְּבוֹדוֹ. כִּי בְשֵׁם קִדְשְׁךָ נִשְׁבַּעְתָּ לוֹ, שֶׁלֹּא יִכְבֶּה נֵרוֹ לְעוֹלָם וָעֶד: בְּרוּךְ אַתָּה יי, מִגֵּן דָּוִד:

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוּדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה, שְׁנַתַּת לָנוּ יי אֱלֹהֵינוּ לְקִדְשָׁה וְלִמְנוּחָה, לְכָבוֹד וּלְתַפְאֲרָת. עַל הַכֹּל, יי אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ מוֹדִים לָךְ, וּמְבָרְכִים אוֹתְךָ, יִתְבָּרֵךְ שְׁמֹךְ בְּפִי כָּל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד: בְּרוּךְ אַתָּה יי, מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

קריאה התורה למנחה

ל ב וידבר משה אל־ראשי המפוזות לבני ישראל לאמר זה הדבר אשר צוה יהוה: אִישׁ כִּי־יִדַּר נָדַר לַיהוָה אוֹהֶשֶׁבֶע שְׁבַעַה לְאָסֵר אֶסֶר עַל־נַפְשׁוֹ לֹא יַחַל דְּבָרוֹ כְּכֹל־הֵיצֵא מִפִּיו יַעֲשֶׂה: וְאִשָּׁה כִּי־תִדַּר נָדַר לַיהוָה וְאִסְרָהּ אֶסֶר בְּבֵית אֲבִיהָ בְּנַעֲרִיהָ: ה וְשָׁמַע אֲבִיהָ אֶת־נְדָוָהָ וְאִסְרָהּ אֲשֶׁר אִסְרָה עַל־נַפְשָׁהּ וְהַחֲרִישׁ לָהּ אֲבִיהָ וְקָמוּ כָּל־נְדָוִיהָ וְכָל־אֶסֶר אֲשֶׁר־אִסְרָה עַל־נַפְשָׁהּ יָקוּם: ו וְאִם־הִנִּיא אֲבִיהָ אֶתָּה בְּיוֹם שָׁמְעוֹ כָּל־נְדָוִיהָ וְאִסְרִיהָ אֲשֶׁר־אִסְרָה עַל־נַפְשָׁהּ לֹא יָקוּם וַיהוָה יִסְלַח־לָהּ כִּי־הִנִּיא אֲבִיהָ אֶתָּה: ז וְאִם־הָיוּ תְהִיָּה לְאִישׁ וְנִדְרָהּ עֲלֶיהָ אוֹ מִכֶּטֶא שְׁפָתֶיהָ אֲשֶׁר אִסְרָה עַל־נַפְשָׁהּ: ח וְשָׁמַע אִשָּׁה בְּיוֹם שָׁמְעוֹ וְהַחֲרִישׁ לָהּ וְקָמוּ נְדָוִיהָ וְאִסְרָהּ אֲשֶׁר־אִסְרָה עַל־נַפְשָׁהּ יָקָמוּ: ט וְאִם בְּיוֹם שָׁמַע אִשָּׁה יֵנִיא אוֹתָהּ וְהִפֵּר אֶת־נְדָוָהָ אֲשֶׁר עֲלֶיהָ וְאֵת מִכֶּטֶא שְׁפָתֶיהָ אֲשֶׁר אִסְרָה עַל־נַפְשָׁהּ וַיהוָה יִסְלַח־לָהּ: (ל"ב) וְנָדַר אֲלֻמְנָה וּגְרוּשָׁה כָּל אֲשֶׁר־אִסְרָה עַל־נַפְשָׁהּ יָקוּם עֲלֶיהָ: י וְאִם־בֵּית אִשָּׁה נְדָוָה אוֹ־אִסְרָה אֶסֶר עַל־נַפְשָׁהּ בְּשַׁבְּעָה: יא וְשָׁמַע אִשָּׁה וְהַחֲרִישׁ לָהּ לֹא הִנִּיא אֶתָּה וְקָמוּ כָּל־נְדָוִיהָ וְכָל־אֶסֶר אֲשֶׁר־אִסְרָה עַל־נַפְשָׁהּ יָקוּם: יב וְאִם־הִפִּיר יָפֵר אֶתָּם וְאִשָּׁה בְּיוֹם שָׁמְעוֹ כָּל־מוֹצֵא שְׁפָתֶיהָ לְנְדָרֶיהָ וְלֹאֶסֶר נַפְשָׁהּ לֹא יָקוּם אִשָּׁה הַפְּרֹם וַיהוָה יִסְלַח־לָהּ: (ישראל) יג כָּל־נָדַר וְכָל־שְׁבַעַת אֶסֶר לְעֵנַת נַפְשׁ אִשָּׁה יְקִימוּ וְאִשָּׁה

יִפְרְנוּ: ❶ וְאִם־הִחְרַשׁ יַחְרִישׁ לָהּ אִיִּשָׁה מִיּוֹם אֲלֵיוֹם וְהָקִיּוֹם אֶת־כָּל־נִדְרֶיהָ אוֹ אֶת־כָּל־אִסְרֶיהָ
 אֲשֶׁר עָלֶיהָ הָקִיּוֹם אַתֶּם כִּי־הִחְרַשׁ לָהּ בַּיּוֹם שָׁמְעוּ: ❷ וְאִם־הִפְרַי יִפְרַי אַתֶּם אַחֲרַי שָׁמְעוּ וְנִשְׂאָ
 אֶת־עֹנֶהָ: ❸ אֵלֶּה הַחֻקִּים אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה בֵּין אִישׁ לְאִשְׁתּוֹ בֵּין־אָב לְבִתּוֹ בְּנִעֻרֶיהָ בֵּית
 אָבִיהָ: ❹

סוף זמן קידוש לבנה
 יום שני בערב, י"ב תמוז

המשך ביאור למסכת בבא קמא ליום חמישי עמוד א

31 חייב, וְלֹא כִי יִכְרַה 'שור' בֹּדֵד – שאין בעל השור חייב בנוקי בור שכרה
 32 שורו. שואלת הגמרא: וְרָבִנָּן מְנִין דורשים וְלֹא 'שור' בור. משיבה
 33 הגמרא. תְּרֵי 'איש בור' כְּתִיבִי בפסוק, 'כִּי יִפְתַּח 'איש בור' או כִּי יִכְרַה
 34 'איש בר', ומהראשון לומדים וְלֹא 'שור' בור, ומהשני אחד ולא שנים.
 35 וְרָבִי שאינו דורש אחד ולא שנים, סובר שהשני לא נכתב לדרשה,
 36 אלא אֲיִדִי דְכָתֵב הָאִי – 'איש' בתחילת הפסוק כְּתֵב הָאִי – 'איש' גם
 37 בסופו.
 38 מקשה הגמרא לדעת רבנן: וּמַמַּאי דְהִדְרִישָׁהּ שֶׁל אִישׁ בור לְחִיּוּבֵי
 39 כְּתִיבִי שֶׁחָפַר אֶת הַטַּפַּח עֲשִׂירִי, דְלִמָּא לְחִיּוּבֵי קָמַר שֶׁחָפַר אֶת
 40 הַתְּשֻׁעָה הָרִאשׁוֹנִים. מתרצת הגמרא: לֹא סָלְקָא דְעֵתָא, דְאָמַר קָרָא
 41 (שם כא לד) 'בעל הבור וְשֶׁלֶם וְגו' וְהָמַת יִהְיֶה לוֹ', ללמדנו שֶׁהָיוּ
 42 דְקָא עָבִיד מִיתָה הוּא בעל הבור המתחייב בכל נזקיו.
 43 שואלת הגמרא: וְהָאִי 'וְהָמַת יִהְיֶה לוֹ' הֲרֵי מְכַעֵי לִיה לְכַדְרָבָא, דְאָמַר
 44 רָבָא שׁוֹר פְּסוּלֵי הַמוֹקְדְּשִׁין – שנקדש למובח ונעשה בו מום ונפסל,
 45 שְׁנַפְּלַל לְבוֹר לֹאֲחַר שֶׁנִּפְדָּה, פְּסוּר בעל הבור מלשלם, שְׁנַמְרַר 'וְהָמַת
 46 יִהְיֶה לוֹ', דוקא כְּמִי שֶׁהָמַת וְ– שֶׁהִנְבִּילָהוּ שְׁלוֹ – של בעליה לכל צרכיו,
 47 אֵתָה חַיִּיב עַל נִפְלִיתוֹ לְבוֹר, לִמְעַט שׁוֹר פְּסוּלֵי הַמוֹקְדְּשִׁין, שֶׁאִסּוּר
 48 לְהַאכִּיל נִבְלָתוֹ לְכַלְבִּים. מתרצת הגמרא: אָמַרְי אֲכַן בֵּא הַפְּסוּק
 49 לְלַמְדָנוּ דִּין שׁוֹר פְּסוּלֵי הַמוֹקְדְּשִׁין, אֲךָ וְלֹאֵו מְפִילָא שְׁמַעְתָּ מִינָה –
 50 הָאֵם אֵינְךָ שׁוֹמַע מִתּוֹךְ הַדְּבָרִים דְּכִתְּהוּא דְעָבִיד מִיתָה עֲסָקִינָן וְהוּא
 51 הַמִּתְחַיֵּיב בְּכָל נִזְקֵי:
 52 אוּפְנִים נִסְפִים לְבוֹר שֶׁל שׁוֹתֵפִים וְהַלְכוּתֵיהֶם: תִּנּוּ רָבִנָּן, אֲחֵד הַחוֹפֵר
 53 בֹּדֵד עֲשָׂרָה וְכֹא אֲחֵד וְחָפַר בֵּה עוֹד עֲשָׂרָה טַפְחִים וְהִשְׁלִימָה לְבִ/וּ, וְכֹא
 54 אֲחֵד וְהִשְׁלִימָה לְשָׁלְשִׁים בּוֹקֵן תְּיִבִין, בֵּין הוֹמַת שֶׁם שׁוֹר בֵּין הוֹק.
 55 מִפְּנֵי שֶׁאֵם לֹא הִיָּה הַבוֹר עֲמוּק, אוֹלֵי לֹא הִיָּה שׁוֹר זֶה מֵת אוֹ נִיזוּק כֹּל
 56 כִּי. וְרַמְינָהוּ, אֲחֵד הַחוֹפֵר בֹּדֵד עֲשָׂרָה וְכֹא אֲחֵד וְסִיד – שֶׁשָּׂחָ אֶת
 57 כּוֹתְלֵי הַבוֹר בְּטִיחַ שֶׁל סִיד, וְכִי־יֵד – וְעֲשָׂה צִיּוּרִים בְּטִיחַ, וּבִכֵּר נִעֲשָׂה
 58 חָלַל הַבוֹר צֵר וִישׁ בוֹ יוֹתֵר הֶבֶל הַמוֹקֵד, הַחֲחֵרוֹן תְּיִב, וְקִשָׁה מְדוּעַ לֹא
 59 יִתְחַיֵּיבוּ שְׁנֵיהֶם, כְּנֹאמַר בְּבִרְיָתָא הַקּוֹדֵמַת.

1 לבדו חייב, וְרָבִנָּן הַסּוֹבְרִים שְׁבֹאוּפִן זֶה נִסְתַּלְקוּ מִעֲשֵׂה הָרִאשׁוֹן, וְגַם
 2 בְּנִזְקֵין רַק הַשְּׁנִי חַיִּיב, וְלִשְׁתֵּמַתָּם קִשָׁה בֵּין לְמִיתָה בֵּין לְנִזְקֵין תְּיִבֵי
 3 מִשְׁפַּחַת לָהּ בּוֹר שֶׁל שׁוֹתֵפִין. אָמַר רָבִי יוֹחָנָן, כְּגוֹן שֶׁעָקְרוּ שְׁנֵיהֶן
 4 מִקְרָעִית הַבוֹר הוֹלִיָא כְּבַת אַחַת וְהִשְׁלִימוּ אֶת הַבוֹר לְעֲשָׂרָה
 5 טַפְחִים, וְכִיּוֹן שֶׁשְׁנֵיהֶם בְּבַת אַחַת עֲשׂוּ שִׂיחָה רֵאוּי לְהַמִּית, שְׁנֵיהֶם
 6 חַיִּיבִים.
 7 שואלת הגמרא: מֵאִי רָבִי וּמֵאִי רָבִנָּן שֶׁהִזְכִּירוּ לְמַעַלָּה. דְתַנְיָא אֲחֵד
 8 הַחוֹפֵר בֹּדֵד תְּשַׁעָה שְׁנֵיהֶם רֵאוּי לְהַמִּית, וְכֹא אֲחֵד וְהִשְׁלִימָה לְעֲשָׂרָה
 9 וְנִעֲשָׂה רֵאוּי לְהַמִּית, הַחֲחֵרוֹן תְּיִבֵי בֵּין מֵת בוֹ הַשׁוֹר וּבֵין הוֹק, וְזוּדֵי
 10 שִׁטַּת חֲכָמִים, רָבִי אוֹמַר, אֲחֵד אֲחֵרוֹן לְמִיתָה – אֵם מֵת הַשׁוֹר הַשְּׁנִי
 11 חַיִּיב, שֶׁאֵין בְּתִשְׁעָה שֶׁל רֵאוּשׁוֹן כִּדֵי לְהַמִּית, וְאֲחֵד שְׁנֵיהֶם לְנִזְקֵין – וְאֵם
 12 הוֹק הַשׁוֹר, יִשְׁלַם כֹּל אֲחֵד מֵהֶם לְפִי חֻלְקוֹ בְּבִרְיָתָא הַבוֹר. הַגְּמָרָא דְנָה
 13 בְּטַעֲמֵי מַחְלוּקַתָּם: מֵאִי טַעֲמָא דְרָבִנָּן שְׁפוּטִירִים אֶת הָרִאשׁוֹן, הַגֵּם
 14 שֶׁהָבוֹר שֶׁעֲשָׂה כְּבוֹחוֹ לְהוֹק. דְאָמַר קָרָא (שְׁמוֹת כֹּא לג) 'כִּי יִפְתַּח
 15 אִישׁ בּוֹר' וְכִי יִכְרַה אִישׁ בּוֹר, וְקִשָׁה מְדוּעַ כְּתֵב גַּם כִּי יִכְרַה, וְהִלָּא אֵם
 16 עַל פְּתִיחָה – שֶׁאֲחֵד חָפַר בּוֹר וְכִסְהוּ, וְכֹא אֲחֵד וְהִסִּיר הַכִּסּוּי, הַשְּׁנִי
 17 חַיִּיב, עַל כְּרִיּוּיָהּ – שֶׁאֲחֵד לְבַדּוֹ עֲשָׂה הַכֹּל, לֹא כֹּל שְׁבֵן שְׁחִיב, אֵלֶּא
 18 לְהַבְיָא בּוֹרָה אֲחֵד בּוֹרָה – לְרִבּוּת אֶת הַכּוֹרָה בּוֹר תְּשַׁעָה וְכֹא אֲחֵד
 19 וְהִשְׁלִימוּ לְעֲשָׂרָה, שֶׁהָרִאשׁוֹן פְּטוֹר וְהַשְּׁנִי חַיִּיב, לְפִי שֶׁסִּילַק מְעֲשָׂה
 20 רֵאוּשׁוֹן – שֶׁדִּיכֵן שֶׁהַשְּׁנִי חִדֵּשׁ בְּבוֹר גֵּרַם מִיתָה שֶׁלֹּא הִיָּה בוֹ מִתְחִילָה
 21 מִסְתַּלֵּק הָרִאשׁוֹן מִחִיּוּבוֹ. וְרָבִי שֶׁסּוֹבֵר שֶׁבְּנִזְקֵין גַּם הָרִאשׁוֹן חַיִּיב, אָמַר
 22 לָךְ הִנְהוּ 'כִּי יִפְתַּח' וְכִי יִכְרַה' מִצְרָף צִיּוּרֵי, כְּדָאֲמַרִּין (ג). לְלַמְדָנוּ
 23 דִּינֵי שְׁמִירַת בּוֹר. מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: וְרָבִנָּן נִמְי הֵם גַּם לְדְבָרֵיהֶם 'כִּי יִפְתַּח'
 24 וְכִי יִכְרַה' מִצְרָף צִיּוּרֵי לְדִינֵי שְׁמִירַת בּוֹר וְאֵין כֹּאֵן יוֹתֵר, וְאֵם כֵּן מֵה
 25 טַעֲמִים.
 26 מְבִיאָה הַגְּמָרָא טַעֲם אַחֵר: אֵלֶּא הֵינּוּ מְטַעֲמָא דְרָבִנָּן אָמַר קָרָא (שְׁמוֹת
 27 כֹּא לג) 'כִּי יִכְרַה אִישׁ בּוֹר' וְדוֹרְשִׁים 'אִישׁ' אֲחֵד וְלֹא שְׁנַיִם – שֶׁאֵם
 28 נִחְפַּר הַבוֹר עַל יְדֵי שְׁנַיִם, חַיּוּבֵי הַבוֹר מִתִּיחָסִים לְאֲחֵד בְּלַבֵּד. וְרָבִי
 29 הַסּוֹבֵר שֶׁבְּנִזְקֵין שְׁנֵיהֶם חַיִּיבִים, מְדוּעַ אֵינוֹ לּוֹמֵד כְּדִרְשַׁת חֲכָמֵינָם, הֵהוּא
 30 דִּיּוֹק מֵאִישׁ, מִכְּכַעֵי לִיה לְלַמּוֹד מִמֶּנּוּ שְׁדוּקָא 'כִּי יִכְרַה אִישׁ' בּוֹר'

אגרות קודש

ב"ה, ימי הגאולה תמוז ה'תשכ"א
 ברוקלין, נ. י.
 ל"גן ישראל"

ברכתי לפתיחת גן ישראל בהצלחה וכן - לכל זמנו, ובזה - שרושם השהות בגן יוכר כל השנה
 בתוספת בריאות הגוף והנפש נפש האלקית בהקמת דברי התורה ועשייתם בחיות ואור, עדי נוכח
 ליעוד פרשתנו וקם שבט מיישראל, זה מלך המשיח, וישראל עושה חיל. בברכת הצלחה

מנחם שניאורסאהן

לוח זמנים לשבת פרשת פנחס באה"ק (בלק בחו"ל) בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעות חורף (ק) = שעות קיץ

יציאת שבת	כניסת שבת	צאת הכוכבים		שקיעה		סוף זמן תפילה		סוף זמן קריאת שמע				זריחה		מדינה ועיר
								מג"א		אדמוה"ז				
		ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	
20:22	19:23	20:11	20:14	19:42	19:45	10:29	10:27	09:18	09:16	08:39	08:36	05:52	05:48	באר שבע (ק)
20:26	19:19	20:14	20:18	19:48	19:51	10:27	10:25	09:15	09:13	08:35	08:32	05:48	05:44	חיפה (ק)
20:22	19:07	20:11	20:14	19:47	19:50	10:27	10:25	09:15	09:13	08:36	08:33	05:49	05:45	ירושלים (ק)
20:25	19:26	20:13	20:17	19:45	19:48	10:28	10:27	09:17	09:15	08:37	08:35	05:50	05:47	תל אביב (ק)
21:40	20:25	21:23	21:30	20:42	20:49	10:27	10:24	09:08	09:04	08:05	07:58	05:19	05:12	אוסטריה, וינה (ק)
18:08	17:08	17:56	17:52	17:27	17:23	10:47	10:48	09:55	09:57	09:17	09:18	07:28	07:32	אוסטרליה, מלבורן (ח)
21:34	20:22	21:17	21:24	20:39	20:45	10:31	10:29	09:14	09:10	08:15	08:10	05:28	05:21	אוקראינה, אודסה (ק)
21:13	19:59	20:56	21:04	20:16	20:22	10:01	09:59	08:42	08:39	07:40	07:34	04:54	04:47	אוקראינה, דונייצק (ק)
21:27	20:12	21:10	21:17	20:29	20:35	10:12	10:09	08:53	08:49	07:49	07:42	05:03	04:56	אוקראינה, דניפרופטרובסק (ק)
22:03	20:44	21:45	21:53	21:01	21:08	10:35	10:32	09:15	09:11	08:04	07:55	05:22	05:14	אוקראינה, זיטומיר (ק)
21:57	20:38	21:38	21:47	20:54	21:02	10:27	10:24	09:07	09:03	07:55	07:46	05:14	05:06	אוקראינה, קייב (ק)
21:55	20:47	21:39	21:45	21:04	21:10	10:59	10:57	09:41	09:38	08:46	08:40	05:58	05:51	איטליה, מילאנו (ק)
18:56	18:06	18:47	18:47	18:24	18:24	10:19	10:19	09:17	09:17	08:47	08:46	06:17	06:17	אקוודור, קיטו (ח)
18:47	17:49	18:36	18:32	18:08	18:04	11:18	11:19	10:25	10:27	09:48	09:49	07:54	07:57	ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)
19:27	18:24	19:15	19:10	18:43	18:38	12:15	12:16	11:24	11:26	10:43	10:45	09:01	09:05	ארגנטינה, ברילוצ'ה (ח)
21:12	20:09	20:59	21:04	20:26	20:31	10:48	10:46	09:34	09:31	08:48	08:44	05:59	05:54	ארה"ב, בולטימור (ק)
21:07	20:02	20:53	20:58	20:19	20:24	10:36	10:34	09:21	09:19	08:34	08:30	05:45	05:40	ארה"ב, ברוקלין (ק)
21:07	20:03	20:54	20:59	20:20	20:25	10:37	10:35	09:22	09:19	08:34	08:30	05:45	05:40	ארה"ב, גרסי סיטי (ק)
21:50	20:43	21:35	21:41	21:00	21:05	11:11	11:09	09:55	09:53	09:05	09:01	06:16	06:11	ארה"ב, דטרויט (ק)
20:59	20:03	20:48	20:51	20:21	20:24	11:10	11:09	10:00	09:58	09:22	09:19	06:36	06:32	ארה"ב, האוסטון (ק)
20:41	19:41	20:29	20:32	19:59	20:02	10:38	10:37	09:26	09:24	08:45	08:42	05:58	05:54	ארה"ב, לוס אנג'לס (ק)
20:49	19:54	20:38	20:41	20:12	20:14	11:13	11:11	10:03	10:02	09:27	09:25	06:43	06:40	ארה"ב, מיאמי (ק)
21:05	20:00	20:51	20:56	20:17	20:22	10:32	10:30	09:16	09:14	08:28	08:24	05:39	05:34	ארה"ב, ניו הייבן (ק)
21:30	20:26	21:16	21:21	20:43	20:47	11:01	10:59	09:46	09:43	08:58	08:54	06:09	06:04	ארה"ב, פיטסבורג (ק)
21:06	20:00	20:52	20:57	20:17	20:22	10:30	10:28	09:14	09:12	08:25	08:21	05:36	05:31	ארה"ב, שיקגו (ק)
18:52	18:00	18:43	18:41	18:18	18:16	10:46	10:46	09:48	09:48	09:16	09:16	07:00	07:01	בוליביה, לה-פס (ח)
22:47	21:25	22:27	22:36	21:42	21:49	11:11	11:08	09:50	09:46	08:34	08:23	05:55	05:47	בלגיה, אנטוורפן (ק)
22:44	21:24	22:25	22:34	21:41	21:48	11:11	11:09	09:51	09:47	08:37	08:27	05:57	05:49	בלגיה, בריסל (ק)
18:16	17:27	18:06	18:04	17:45	17:43	10:24	10:25	09:27	09:28	08:55	08:55	06:46	06:48	ברזיל, סאן פאולו (ח)
18:05	17:12	17:56	17:53	17:30	17:28	10:12	10:12	09:15	09:16	08:42	08:43	06:33	06:34	ברזיל, ריו דה-ז'נירו (ח)
22:07	20:50	21:47	21:56	21:03	21:11	10:28	10:25	09:07	09:03	07:50	07:38	05:12	05:04	בריטניה, לונדון (ק)
22:30	21:05	22:08	22:18	21:19	21:27	10:34	10:30	09:11	09:06	07:35	07:15	05:11	05:02	בריטניה, מנצ'סטר (ק)
22:20	20:57	21:59	22:09	21:14	21:21	10:33	10:30	09:11	09:07	07:47	07:29	05:13	05:05	גרמניה, ברלין (ק)
22:22	21:04	22:04	22:12	21:20	21:27	10:55	10:53	09:35	09:31	08:25	08:17	05:42	05:35	גרמניה, פרנקפורט (ק)
18:13	17:25	18:03	18:00	17:43	17:41	10:26	10:27	09:31	09:31	08:57	08:57	06:51	06:53	דרום אפריקה, יוהנסבורג (ח)
19:53	19:00	19:43	19:45	19:18	19:19	10:34	10:33	09:27	09:25	08:53	08:52	06:12	06:10	הודו, מומבאי (ח)
19:48	18:55	19:38	19:40	19:13	19:14	10:30	10:30	09:23	09:22	08:50	08:48	06:09	06:07	הודו, פונה (ח)
21:25	20:12	21:09	21:16	20:29	20:35	10:17	10:14	08:58	08:55	07:58	07:51	05:11	05:04	הונגריה, בודפשט (ק)
21:13	20:08	20:59	21:04	20:25	20:30	10:40	10:39	09:25	09:23	08:37	08:33	05:48	05:43	טורקיה, איסטנבול (ק)
21:27	20:25	21:14	21:18	20:42	20:46	11:08	11:06	09:54	09:52	09:10	09:06	06:21	06:16	יוון, אתונה (ק)
21:44	20:31	21:27	21:34	20:48	20:54	10:38	10:36	09:20	09:17	08:21	08:15	05:33	05:27	מולדובה, קישינב (ק)

לוח זמנים לשבת פרשת פנחס באה"ק (בלק בחו"ל) בערים שונות בעולם רנה

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז									
			ש	א	ש	א								
מקסיקו, מקסיקו סיטי (ח)	06:07	06:09	08:49	08:50	09:22	09:24	10:30	10:31	19:17	19:15	19:43	19:41	18:58	19:51
ניו-זילנד, קרייסטצ'רץ' (ח)	08:03	07:58	09:32	09:31	10:17	10:15	11:05	11:03	17:08	17:14	17:44	17:49	16:55	18:02
נפאל, קטמנדו (ח)	05:19	05:22	08:05	08:07	08:42	08:44	09:53	09:54	19:01	18:58	19:28	19:26	18:41	19:36
סינגפור, סינגפור (ח)	07:05	07:06	09:35	09:36	10:06	10:06	11:09	11:09	19:16	19:17	19:40	19:40	18:58	19:49
פולין, ורשא (ק)	04:36	04:44	07:03	07:19	08:37	08:41	10:00	10:03	20:48	20:40	21:37	21:27	20:24	21:48
פרו, לימה (ח)	06:30	06:29	08:49	08:49	10:17	10:17	11:05	11:03	17:08	17:14	17:44	17:49	16:55	18:02
צרפת, ליאון (ק)	06:08	06:14	08:56	09:02	10:17	10:17	11:14	11:16	21:25	21:20	22:04	21:58	21:03	22:14
צרפת, פריז (ק)	06:06	06:13	08:50	08:58	10:03	10:03	11:20	11:22	21:49	21:43	22:30	22:22	21:26	22:40
קולומביה, בוגוטה (ח)	05:52	05:52	08:24	08:25	08:55	08:56	09:59	09:59	18:14	18:13	18:37	18:37	17:55	18:46
קנדה, טורונטו (ק)	05:52	05:58	08:42	08:46	09:36	09:39	10:53	10:55	20:58	20:53	21:32	21:26	20:36	21:40
קנדה, מונטריאול (ק)	05:22	05:29	08:11	08:17	09:09	09:12	10:28	10:30	20:39	20:34	21:16	21:10	20:17	21:26
קפריסין, לרנקה (ק)	05:44	05:49	08:33	08:36	09:16	09:18	10:29	10:31	19:59	19:55	20:29	20:25	19:38	20:37
רוסיה, ליובאוויטש (ח)	04:42	04:51	07:02	07:03	08:50	08:55	10:15	10:18	21:22	21:13	22:17	22:06	20:57	22:30
רוסיה, מוסקבה (ח)	04:09	04:19	06:36	06:36	08:20	08:25	09:47	09:50	21:05	20:56	21:59	21:47	20:40	22:12
רוסיה, ורסטוב-על-הדון (ח)	04:43	04:49	07:30	07:36	08:33	08:36	09:52	09:55	20:11	20:05	20:52	20:45	19:48	21:02
שוויץ, ציריך (ק)	05:47	05:53	08:34	08:40	09:37	09:41	10:57	10:59	21:22	21:15	21:57	21:50	20:59	22:07
תאילנד, בנגקוק (ח)	05:59	06:01	08:37	08:39	09:10	09:11	10:16	10:17	18:50	18:49	19:14	19:13	18:31	19:23

סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

ויש להשפיע גם על בנות קטנות שהגיעו לחינוך, שגם הן תדלקנה נרות שבת וחג, כמדובר כמה פעמים. ואפילו אם הדבר מוטל בספק, אם היא כבר הגיעה לחינוך או לא - גם אז כדאי שיאיר מזלה שבוע קודם או כמה ימים קודם!

משיחת י"ג תשרי תשד"מ סכ"ז - התוועדות תשד"מ ח"א עמ' 162

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות - כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר הדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [= לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבלדה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק
נֵר שֶׁל שַׁבַּת קֹדֶשׁ:

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם: יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותציעדנו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז חפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מפף פלאיב ואורב ולסמים וחיית רעות בדרך ומפלפורעניות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל מעשה ידינו, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלת כלפה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה

וזוגתו **אולגה שרח** בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום יצחק הלוי זוגתו **אורלי**

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי זוגתו **רות**

חגית ובעלה גבריאל סופייב

שמעי' הלוי זוגתו **מוראל**

אילת ובעלה גדעון יעקובסון

יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אל

פקס: 9606108 3 (972)

P.O.B 373 Kfar Chabad 60840 Israel - ת.ד. 373 כפר חב"ד 60840 ישראל

E-mail: Israel@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

להרשמה ומנויים: 9601001 3 (972)

להורדת הקבצים:

Internet: **www.DvarMalchus.Org**

www.otzar770.com * www.lahak.org * www.Chasidut.TV

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: chazak@zahav.net.il - www.chazak.co.il

Dvar Malchus

Issue # 00535

17/07/2016

P.P.

שולם

1949

תל אביב

הורידו את יישומון

דבר מלכות

מחנות היישומים

